Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Tijdschrift voor diergeneeskunde

https://hdl.handle.net/1874/281179

Deel 130 • Aflevering 13 • 1 juli 2005

Universiteitsbibliotheek
Utrecht
SVN DGK
-5 JULI 2005

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK UTRECHT
3230 211 3

Aleutian disease bij fretten afkomstig uit Nieuw-Zeeland

Campylobacter *als dekinfectie bij rundvee*

Wordt NU lid van de Belangenvereniging Practici Werkgevers

'Wageningen' zorgt ervoor dat het dier niet ziek wordt; ' Utrecht' geneest als het dier ziek is

UierGezondheidsCentrum Nederland van start

Communicatie rond het kwaliteitsbeleid

KNMvD bijt in de blaftax

GGG steunt onderzoek naar Nederlandse tekenpopulatie

KNMvD
Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

Regumate® Equine

Voorspelbaar hengstig en veulens volgens plan!

Met Regumate® Equine is het mogelijk de hengstigheid van merries te reguleren. Zo kan hengstigheid onderdrukt en voorkomen worden. Ook is het tijdstip van hengstigheid te plannen, zodat ovulatie vroeg in het dekseizoen mogelijk is en de merrie volgens planning veulent. Regumate® Equine bevat altrenogest, een derivaat van het natuurlijke drachtigheids-hormoon progesteron en is gemakkelijk toe te dienen.

Regumate® Equine bevat per dosis van 1 ml 2,2 mg altrenogest. Indicatie: ter onderdrukking / preventie van hengstigheid bij merries en het controleren van het tijdstip van initiatie van hengstigheid en synchronisatie van ovulatie. Contra-indicatie: niet gebruiken bij hengsten of bij merries met een baarmoederontsteking. Toediening: oraal, draag handschoenen. Bijwerkingen: uiterst zeldzaam baarmoederinfectie. Wachttijd: slacht 21 dagen. Gebruik bij lacterende dieren die melk voor humane consumptie produceren is niet toegestaan. Reg NL 10264 UDA. Overige informatie: zie volledige bijsluiter. Aflevering uitsluitend door uw dierenarts. Vraag uw dierenarts om advies.

Intervet Nederland bv ▪ Postbus 50 ▪ 5830 AB Boxmeer
Telefoon: 0485 587654 ▪ Fax: 0485 587653 ▪ www.intervet.nl

intervet

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Uitgegeven door de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

Deel 130
Aflevering 13
1 juli 2005

Inhoud

Cover: (links) Nieuw-Zeelandse fret en (rechts) de nieuwe ledencontactpersonen Ton Ultee en Frans Sluyters met communicatiemedewerker Henny Dijkman (v.l.n.r.)

Uit de hoofdredactie 403

Uit en voor de praktijk
Aleutian disease bij fretten afkomstig uit Nieuw-Zeeland; *J. Moorman-Roest* 404
Campylobacter als dekinfectie bij rundvee; *Th. Dijkstra, J.A. Wagenaar, I.J.R. Visser, M.A.P. van Bergen, P.W. Pastoor, J. Strampel en P.A. Kock* 407

Berichten en verslagen
IKB wachttijd Draxxin® voor vleeskalveren 49 dagen 408
Wordt NU lid van de Belangenvereniging Practici Werkgevers; *A. Beijer* 411
Bestuur KNMvD ondersteunt ledenwerfactie van de BPW; *T. de Ruijter* 412
Meer aandacht voor hygiëne bij droogzetten 412
FIDIN Antibioticarapportage 2004 413
'Wageningen' zorgt ervoor dat het dier niet ziek wordt; 'Utrecht' geneest als het dier ziek is; *P. Overgaauw* 415
'Kijkje in de keuken' van de Week van het Huisdier 416
Maurice Zandvliet en Ingrid Huver eerste prijs Voorjaarsdagen 426

Veterinair tuchtrecht
Kan ik hem nog ruilen?; *I. Boissevain* 409
Schorsing voor keizersnede zonder narcose; *I. Boissevain* 410

Praktijk in bedrijf
Doen en laten (doen); *IJ. de Vries* 416

Interview
UierGezondheidsCentrum Nederland van start; *S. Umans* 417

Samenvattingen VDT 418

Ingezonden
Gemiste kans en/of PR-blunder?; *I. van Alten* 420
Beauty is in the eye of the beholder; *Examencommissie dierenartsexamen Faculteit der Diergeneeskunde* 420
Diagnose van babesiose bij de hond; *Th. Schetters* 421

Actua

FORTIFLEX, HELPT HONDEN BETER BEWEGEN

- Synergetische combinatie van Chondroïtinesulfaat en Chitosanide
- Hoge mate van zuiverheid en kwaliteit van de natuurlijke bestanddelen
- Aanvullend diervoeder met chondroprotectieve en -herstellende eigenschappen
- Probleemloos bij langdurige toepassing
- Smakelijke tablet, slechts éénmaal daags 1 tablet
- Kan ook bij katten worden gebruikt

Virbac ANIMAL HEALTH

Voor meer informatie: Virbac Nederland BV, Postbus 313, 3770 AH Barneveld, Tel 0342-427127, e-mail info@virbac.nl. www.virbac.nl

Hoofdredactie
Dr. M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan (voorzitter)
Drs. H.A. Beijer
Dr. M.F. de Jong
Drs. H. Geertsen
Dr. R. Kuiper
Dr. P.A.M. Overgaauw
Drs. J.T. Siebinga
Dr. E. Teske
Dr. J.H. Vos
Dr. M.A. Willemen (penningmeester)

Wetenschappelijke redactie
Prof. dr. A. Barneveld (Utrecht)
Dr. F.H.M. Borgsteede (Lelystad)
Prof. dr. H.J. Breukink (Utrecht)
Prof. dr. P. De Backer (Gent, België)
Dr. J. Goudswaard (Middelburg)
Prof. dr. J.A.P. Heesterbeek (Utrecht)
Prof. dr. L.J. Hellebrekers (Utrecht)
Dr. Th.S.G.A.M. van den Ingh (Utrecht)
Prof. dr. F. van Knapen (Utrecht)
Prof. dr. A. de Kruif (Gent, België)
Dr. J.T. Lumeij (Utrecht)
Prof. dr. A.S.J.P.A.M. van Miert (Utrecht)
Prof. dr. J.P.T.M. Noordhuizen (Utrecht)
Prof. dr. J.H.M. Verheijden (Utrecht)
Dr. G. Voorhout (Utrecht)
Dr. Th. Wensing (Utrecht)

Bureauredactie
Mw. A.M. Dorresteijn-Tummers
Mw. J.W. Jansen
Mw. S.H. Umans-Ubbink
De Molen 77, Postbus 421, 3990 GE Houten
Tel. 030 - 6348900/fax 030 - 6348929.
E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

Abonnementsprijs
Het *Tijdschrift voor Diergeneeskunde* is het verenigingstijdschrift van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde.
De abonnementsprijs voor dierenartsen niet-leden van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde en voor niet-dierenartsen wordt vastgesteld door het bestuur.

Postgiro/bank
Postbank 511606 ten name van de KNMvD, De Molen 77, Houten. ABN/AMRO N.V., Postbus 30, 3500 AA Utrecht, nr. 55 50 48 861 en C en E bank N.V., Postbus 85100, 3508 AC Utrecht, nr. 69 93 61 443.

Druk
Drukkerij G. van Dijk B.V., Breukelen (tel. 0346-261304, fax 0346-264565).

Advertenties
Commerciële advertenties: Bureau Weijer B.V., Veendam (tel. 0598-623065, fax 0598-613827).
Personeelsadvertenties: bureauredactie.

Beëindiging lidmaatschap KNMvD en Groepen
Opzeggen van het lidmaatschap dient vóór 1 oktober van het lopende jaar schriftelijk en aangetekend te geschieden om het lidmaatschap per 1 januari van het daaropvolgende jaar te laten eindigen.

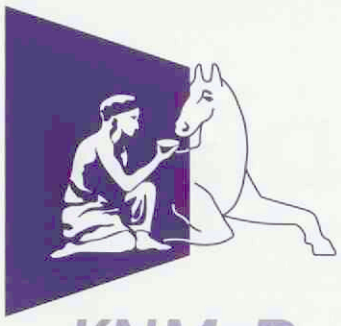

KNMvD

Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

De Molen 77
Houten
Postbus 421
3990 GE Houten
Telefoon (030) 6348900
Fax (030) 6348909
Website www.knmvd.nl

Bestuur
Drs. T. de Ruijter, voorzitter
Drs. J. Borgmeier, lid
Drs. W.G. van den Ekker, lid
Mw. drs. W.J. Wijne- Raemakers, lid
Drs. H.R.C. Gostelie, penningmeester
Drs. H. van Herpen, lid
Drs. L.J. den Otter, vice-voorzitter

Secretariaat
Drs. H. Geertsen, algemeen directeur

Stafmedewerkers
Drs. S.J. de Groot
Drs. F.J.W.C. van Herten
Mw. drs. M.C. van Oostrum-Schuurman Hess

Senior medewerker communicatie
H.G. Dijkman

Administrateur
H.S. de Vries

Vacaturebank
R.P. van Ringelestijn

Webmaster
Mw. drs. M. Fijten

Congressen en cursussen 421

VWA 424

Vraag en antwoord 425

Uitgelicht 426

Referaat 426

KNMvD

Maatschappijnieuws
Brief tussenstand nieuw kwaliteitsbeleid 430
Communicatie rond het kwaliteitsbeleid; *H. Dijkman* 432
GGG steunt onderzoek naar Nederlandse tekenpopulatie; *S. Umans* 433
KNMvD bijt in de blaftax 434
23 september KNMvD sportdag 2005 434

Klein nieuws van Groot
Differentiatie in belangstelling?; *M. Schuttert* 435

Werkgroep Veterinair Antibioticum Beleid
Diergeneesmiddelen gebruik of misbruik 435

In memoriam
E.P. Snuif; *J. Hagendijk, F.J. van de Kamp, H.C.J. Schoenmaker* 436
Prof. dr. D. Zwart; *A. van der Zijp, A. Cornelissen, G. Lengkeek, H. Udo, J. Bool, N. Perié, O. Uilenberg* 437

Bulletin Bestuur en Bureau 438
Doorlopende agenda 438
Personalia 439
Deadline 441

All rights reserved

Verklaring:
Richtlijnen voor auteurs (Vancouver Style) zijn op aanvraag verkrijgbaar (zie ook Tijdschr Diergeneeskd 1992; 117:31-4). De Redactie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade welke - direct of indirect - het gevolg mocht zijn van gebleken onjuistheden in de inhoud van de in dit tijdschrift opgenomen artikelen waarbij de auteur is vermeld of in de inhoud van de in dit tijdschrift geplaatste advertenties. Advertenties kunnen zonder opgaaf van redenen door de Redactie worden geweigerd of ingetrokken. Niets uit dit tijdschrift mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder schriftelijke toestemming van de Redactie.

(Papers appearing in this journal are listed in Current Contents / Agricultural Biology and Environmental Science / Index-Medicus, Index Veterinarius / Veterinary Bulletin, Biological Abstracts, Cambridge Scientific Abstracts).

Uit de hoofdredactie

Zomer

Het lijkt een warme zomer te worden. Hopelijk in letterlijke zin, maar figuurlijk zal dit voor menig bestuurder en regeringsleider in elk geval gelden. Na het veelbesproken Europese referendum, is nu ook het Europese topoverleg op een mislukking uitgelopen. De diverse regeringsleiders hebben geen compromis kunnen sluiten. De nationale financiële belangen en de verdeling van de landbouwsubsidies vormen een te groot struikelblok. De Europese voormannen blijken onvoldoende in staat de voordelen van een gezamenlijk optrekken binnen de Unie aan het nationale thuisfront (de kiezer) uit te leggen. De aandacht ligt even niet meer bij wat er bindt, maar vooral op wat er onderscheidt.

Ook dichter bij huis zien we deze trend. De recente ontwikkeling binnen LTO Nederland is daarvan een goed voorbeeld. Deze voor agrarisch Nederland belangrijke organisatie dreigt in stukken uiteen te vallen. De nadruk komt weer te liggen op sectorale en regionale verdeeldheid in plaats van op een bundeling van krachten en op gemeenschappelijke belangenbehartiging. Het volgende citaat uit een interview met de vertrekkende voorzitter van LTO Nederland, Gerard Doornbos is veelzeggend: "In de hele maatschappij is het collectieve verdacht geworden. Boeren en tuinders kijken bij hun bijdrage niet meer wat het voor het geheel, maar vooral wat het voor zichzelf oplevert. Je kunt het afkeer van oude politiek noemen, maar we leven in elk geval niet meer in het tijdperk van oude solidariteit". Een citaat dat binnen onze beroepsgroep door een groot deel als herkenbaar zal worden ervaren. De recente perikelen binnen onze beroepsvereniging lijken wat dat betreft niet op zichzelf te staan, maar passen kennelijk in deze tijd.

Natuurlijk wordt er in dit Tijdschrift binnen het KNMvD-gedeelte aandacht geschonken aan deze problematiek. Zowel het artikel 'Communicatie rond het kwaliteitsbeleid' van de nieuwe communicatiemedewerker Henry Dijkman als het stuk 'Differentiatie in belangenbehartiging' tonen dit aan. Ook onder Actua valt het nodige actuele veterinaire nieuws te lezen. Naast vakinhoudelijke artikelen over Aleutian disease bij fretten en dekinfecties bij rundvee, is er de oproep om lid te worden van de BPW (Belangenvereniging Practici Werkgevers). Dit is overigens een duidelijk voorbeeld van collectief belang, want wil je met werknemers komen tot een Collectieve Arbeidsovereenkomst (CAO), dan moet je dit als werkgevers gezamenlijk regelen.
Het verslag van de oprichting van het UierGezondheidscentrum Nederland geeft ook aan dat samenwerking vanuit meerdere disciplines de basis vormt voor verdere ontwikkeling op dit typisch veterinaire gebied. Tijdens de groots opgezette en goed georganiseerde Internationale Mastitis Conferentie in Maastricht, met meer dan 800 deelnemers uit 41 verschillende landen, bleek trouwens uit meerdere presentaties dat juist een multidisciplinaire aanpak tot succes leidt.

Kortom voor veel zaken is bundeling van krachten een voorwaarde tot succes. Dat dit voor bestuurders en politieke leiders niet altijd even gemakkelijk te realiseren valt, is de laatste tijd duidelijk geworden. Hopelijk wordt het een mooie warme zomer, met genoeg tijd voor iedereen om even aan de hectiek van het dagelijks leven te ontsnappen, zodat er vol nieuw elan aan een volgende etappe kan worden begonnen.

Een fijne vakantietijd en veel leesplezier toegewenst.

Jan Tiete Siebinga

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Aleutian disease bij fretten afkomstig uit Nieuw-Zeeland

J. Moorman-Roest[1]

Uit en voor de praktijk

Al enige tijd rees bij ondergetekende het vermoeden dat er iets aan de hand moest zijn met uit Nieuw-Zeeland geïmporteerde fretten. Deze dieren bleken, hoewel ze er prachtig uitzagen, helaas niet gezond te zijn en te overlijden op te jonge leeftijd. Het ziektebeeld was bij deze dieren zeer divers en de oorzaak van de ziekte was dan ook erg moeilijk te achterhalen. Pas na intensief onderzoek, waarbij weefsel werd onderzocht aan de Universiteit van Georgia, is aldaar met honderd procent zekerheid de diagnose 'Aleutian disease' gesteld bij één van deze fretten. Het is belangrijk dat de Nederlandse practicus is geïnformeerd over deze aandoening, aangezien de ziekte zich blijkt te verspreiden.

Nieuw-Zeelandse fret.

Oorzaak

De ziekte wordt veroorzaakt door het Aleutian Mink Disease Virus (ADV). Dit is een parvovirus dat de nerts, fret en andere marterachtigen kan infecteren. Het virus is in de verte gerelateerd aan het honden- en kattenparvovirus, maar heeft een geheel andere antigeenstructuur. Er zijn vijf nertsenstammen en tenminste drie frettenstammen geïsoleerd. Er wordt aangenomen dat de frettenstammen mutanten zijn van het nertsvirus. Tussen de verschillende stammen bestaat een verschillende mate van virulentie en pathogeniteit. Diverse uitbraken van Aleutian disease zijn beschreven in Amerika, Canada, Japan en Engeland. Tot op heden was de ziekte niet met zekerheid aangetoond in Nederland.

Pathogenese

Er is helaas nog vrij weinig bekend betreffende de pathogenese en de incubatietijd. Algemeen wordt aangenomen dat besmetting plaatsvindt via direct en indirect contact met lichaamsvloeistoffen als bloed, speeksel, urine en feces. Dr. Bruce Williams (een bekende Amerikaanse patholoog van fretten) vermoedt dat intensief contact nodig is om de ziekte te verspreiden; andere deskundigen menen dat er verschillen in virulentie bestaan tussen de diverse stammen. Een incubatietijd van twee jaar blijkt mogelijk.

Het ADV veroorzaakt een enorme toename van antilichamen in het bloed. Normaliter zouden deze antilichamen het virus neutraliseren, maar om onbekende redenen gebeurt dit niet. Deze antilichamen kunnen bij fretten echter immuuncomplexen vormen die neerslaan in diverse organen (onder andere nieren, lever, galwegen, ruggenmerg, maagdarmkanaal, bloedvaten en blaas) en daar ontstekingen veroorzaken. Daarnaast veroorzaakt het virus een aantasting van de immuniteit waardoor het fretje minder weerstand heeft tegen andere infecties.

Klinische symptomen

De meeste geïnfecteerde fretten vertonen géén klinische symptomen. Slechts een deel van de fretten wordt ziek waarbij de symptomen sterk kunnen variëren. Deze zijn namelijk sterk afhankelijk van de plaatsen in het lichaam waar de immuuncomplexen zijn neergeslagen en ontsteking veroorzaken. Plotselinge sterfte van dieren in een goede conditie zonder voorafgaande symptomen is mogelijk. De meeste fretten zijn echter al een tijdje ziek en vertonen in hoofdlijnen één van de twee volgende ziektebeelden:

1. 'Chronic wasting disease' waarbij het dier langzaam maar zeker steeds zieker wordt met verschijnselen als gewichtsverlies, slechte vacht, lusteloosheid en slechte eetlust. Bloedarmoede en bloed in de ontlasting kunnen aanwezig zijn. De meeste fretten ontwikkelen uiteindelijk een slechte nier- en leverfunctie. Bij de fret zijn tevens uveïtis, respiratoire en cardiale symptomen beschreven.
2. Neurologische problemen beginnend met zwakte of verlamming van de achterhand. Deze kan zich uitbreiden naar voren. Soms treedt er herstel van de neurologische symptomen op, waarna het dier in een later stadium sterft aan andere gevolgen van de ziekte.

Het is belangrijk om te beseffen dat bovenstaande symptomen ook heel goed bij andere ziekten van de fret aanwezig kunnen zijn. Het is daarom absoluut onmogelijk om op basis van louter de symptomen de diagnose te stellen!

Diagnose

Een definitieve diagnose is tijdens het leven niet te stellen. Er zijn wel verschillende tests beschikbaar die een indicatie kunnen geven dat een fret is besmet met ADV:

1. *Eiwit-elektroforese van serum.* Een deel van de geïnfecteerde fretten ontwikkelt een hypergammaglobulinemie waarbij het percentage γ-globulinen meer dan twintig procent van de totale hoeveelheid eiwit uitmaakt.
2. *De CIEP (of CEP)-test van heparine-plasma.* Deze Counterimmuno-electroforese-test toont antilichamen

[1] *Frettenkliniek Brouwhuis, Rivierensingel 730, 5704 NZ Helmond, e-mail: gmoorman@chello.nl*

aan tegen ADV in het bloed. De test lijkt redelijk betrouwbaar en wordt reeds jarenlang gebruikt voor de diagnostiek bij nertsen en fretten over de hele wereld. Valspositieve en vals-negatieve uitslagen zijn echter mogelijk. Deze test is in Nederland beschikbaar in het laboratorium van de NFE (Nederlandse Federatie van Edelpelsdieren).

3. *Elisa-test* (Avecon Diagnostics) *op bloed of speeksel*. De test zou de antilichamen in speeksel of bloed aantonen. Helaas is de test volgens de ADV-onderzoekers in Amerika niet voldoende betrouwbaar. De test is niet verkrijgbaar in Nederland.
4. *De PCR-test*. Deze test toont virus-DNA aan in bijvoorbeeld bloed, urine, feces of weefsel. Deze test is (nog) niet in Nederland aanwezig, maar er wordt aan gewerkt door Pathologie Bijzondere Dieren te Utrecht. De test toont aan dat het dier het virus bij zich draagt, maar er bestaat de mogelijkheid dat een positief dier met de PCR-test slechts een drager is en niet ziek wordt van het virus.
5. *DNA in situ hybridisatietest*. Hierbij wordt het DNA aangetoond in de cellen waar het een verandering heeft veroorzaakt. De test is erg gevoelig en toont aan dat het dier inderdaad ziek is geworden als gevolg van het virus. De test is honderd procent betrouwbaar. Helaas is ook deze test is in Nederland niet aanwezig.

De testen 1 tot 4 tonen slechts aan dat het dier in contact is geweest met virus. Het merendeel van deze fretten zal echter *geen* ziekte ontwikkelen. Fretten kunnen jarenlang drager zijn voordat ze eventueel ziek worden, al die tijd zijn ze een mogelijke bron van infectie voor andere fretten.

De uiteindelijke definitieve diagnose wordt gesteld met test 5: DNA in situ hybridisatie. Deze honderd procent betrouwbare test is helaas alleen in Amerika aanwezig en zal niet op korte termijn in Europa beschikbaar komen.
Weefselonderzoek door de patholoog (van weefselbiopten of een postmortale sectie) kan een waarschijnlijkheidsdiagnose opleveren. In combinatie met een positieve CIEP-test en uitsluiting van andere ziekteoorzaken, kan dit na de dood van het dier wel een zeer sterke aanwijzing zijn voor Aleutian disease.

Aangetaste nier.

Pathologie

Lymfoplasmacellulaire infiltraten kunnen gevonden worden in diverse organen zoals de lever, galgangen, nier, milt, maag, lymfeklieren en blaas. Fretten met neurologische symptomen hebben lymfoplasmacellulaire infiltraten en ontstekingen in de hersenen of het ruggenmerg.

Therapie

Er bestaat géén behandeling voor deze ziekte. De fretten kunnen eventueel ondersteund worden met speciale voeding, ontstekingsremmers of antibiotica.
De omgeving is vaak moeilijk te ontsmetten. De aanbevolen middelen (tien procent natronloog of parvocide desinfectantia) zijn vaak te agressief om in een woning te gebruiken. Bij nertsenfarms is bekend dat het ADV-virus langdurig buiten de gastheer kan overleven

Preventie

Er is geen vaccin beschikbaar. Fretten die positief zijn met de CIEP-test kunnen het beste geïsoleerd worden. Dat wil zeggen dat ze niet in contact dienen te komen met andere fretten buiten het huishouden waar ze in leven. Het lijkt niet zo zinvol om ze thuis apart te houden van de andere fretjes. Die hebben immers al lang contact gehad met de positieve fret. Hoewel fretten hun eigen Aleutian virusstammen hebben, is het toch niet verstandig om fretten te huisvesten in de buurt van nertsen.

Situatie in Nederland

De Nieuw-Zeelandse fret waarbij met de DNA in situ hybridisatietest de ziekte met zekerheid kon worden vastgesteld, was in het bezit van een paspoort van de fokkerij 'Southland Ferrets' in Nieuw-Zeeland. In samenwerking met Stichting 'de Fret' die hierbij financiële steun verleent, is de auteur al enige tijd bezig met een uitgebreide screening van de Nederlandse frettenpopulatie. Hieruit blijkt vooralsnog dat meerdere fretten van deze fokkerij, maar ook fretten van de Nieuw-Zeelandse fokkerij 'Mystic Ferrets', positief zijn met de CIEP-test. Dit maakt in principe alle fretten afkomstig uit Nieuw-Zeeland verdacht. Tevens blijkt tot op heden dat met name fretten die intensief contact hebben gehad met deze fretten ook positief kunnen worden en een deel daarvan vertoont ook ziekteverschijnselen.

Een importverbod op fretten uit Nieuw-Zeeland zou een logisch gevolg zijn op het uitbreken van deze ziekte. Helaas stuiten de pogingen van auteur daartoe bij de diverse officiële instanties op een prioriteit van zero.

Intussen is het belangrijk dat zoveel mogelijk verdachte fretten worden getest met de CIEP-test. Hiervoor kan door iedere practicus heparine-plasma in een hoeveelheid van ongeveer 0,4 ml worden opgestuurd naar: NFE laboratorium, Postbus 488, 6600 AL Wijchen, telefoon: 024-6221980. De resultaten zijn binnen twee weken bekend.
Om een goed beeld van de Nederlandse situatie en de besmettelijkheid van dit virus te krijgen, is het belangrijk dat

alle positieve dieren op één punt worden verzameld en in kaart worden gebracht. Wilt u daarom uw cliënt vragen of u de uitslag aan de auteur mag doorgeven? De privacy van de eigenaar wordt hierbij vanzelfsprekend absoluut gewaarborgd.

Literatuur

1. McCrackin Stevenson, MA, Murray J, Gates L III, and Bloom ME. Aleutian Mink Disease Parvovirus: Implications for Companion Ferrets. Comp. On Continuing Ed. for the Pract Vet 2001; 23: 178-85.
2. Moorman-Roest J. Frettchen. In Fehr M, Sassenburg L, Zwart P. Krankheiten der Heimtieren. Hannover, Schlütersche, 2005:275-277.
3. Morrisey JK. Aleutian Disease. In Quesenberry KE, and Carpenter JW. Ferrets, Rabbits, and Rodents; Clinical Medicine and Surgery. Philadephia, WB Saunders, 2004: 66-67.
4. Stevenson MA. Aleutian Disease Parvovirus Infection of ferrets: The Latest. Proc. 2th Ferret Symposium. Las Vegas 2002.
5. Une Y, Wakimoto Y, Nakano Y, Konishi M, and Nomura Y. Spontaneous Aleutian Disease in a Ferret. J Vet Med Sc 2000; 62: 553-555.
6. Williams BH. Top 15 Ferret ailments. Ferrets USA 2003 Annual. 2003; 8:38-47.

BTE Praktijk-ICT-Systemen

voor de veterinaire geneeskunde

Digitaal röntgen nu nog effectiever met myANIWIN.com en het DICOM-interface

myANIWIN.com

Humaangeneeskundige kwaliteit...

Het BTE-DICOM interface (bevindingen, archivering) is afkomstig van de humane geneeskunde en voldoet al jaren aan de kwaliteitseisen.

In samenwerking met onze partners leveren we complete digitale röntgensystemen van CANON en FUJI -zowel gecombineerd met myANIWIN.com (Foto's direct bij de behandeling) of als standalone-systeem.

myANIWIN.com is nu volledig doorgebroken bij de gezelschaps dierpraktijken en de gemengde praktijken.
Praktijken met meerdere vestigingen maken gebruik van VPN.
Artsen in de buitendienst maken gebruik van de mobiele licentie of UMTS.

Laat u vrijblijvend adviseren:
BTE-helpdesk +49 2156/9 19 80
Meer informatie op www.myaniwin.com

BTE GmbH · Neersener Str. 57 · 47877 Willich

Info: Tel.: +49 2156 91 98 0 · Fax: +49 2156 91 98 22 · E-mail: software@bte-online.de

Campylobacter als dekinfectie bij rundvee

Th. Dijkstra[1], J.A. Wagenaar[2], I.J.R. Visser[1], M.A.P. van Bergen[2], P.W. Pastoor[3], J. Strampel[1] en P.A. Kock[1]

Door de opkomst van de runder-KI zijn dekinfecties zoals *Tritrichomonas fetus* en *Campylobacter fetus* subsp. *venerealis* uit Nederland verdwenen. De bacterie *Campylobacter fetus* subsp. *fetus* veroorzaakt echter sporadisch vruchtbaarheidsproblemen waarbij opbreken of abortus wordt gezien. Bij gebruik van natuurlijk dekkende stieren dient bij vruchtbaarheidsproblemen bij koeien en pinken ook aan dekinfecties gedacht te worden. Beschreven wordt een case study van een *Campylobacter fetus* subsp. *fetus* infectie.

Summary

Campylobacter as a venereal disease by cattle

Since the introduction of AI, venereal diseases caused by Tritrichomonas fetus *and* Campylobacter fetus *subsp.* venerealis *haved been eradicated in The Netherlands.* Campylobacter fetus *subsp.* fetus *can cause sporadic abortion and early embryonic death. When natural breeding is practised, venereal diseases must be included in the list of differential diagnoses of fertility problems. A case study of a* Campylobacter fetus *subsp.* fetus *infection is described.*

Inleiding

Tijdens de dekking kunnen infecties overgebracht worden. Twee bekende micro-organismen die een rol spelen bij dekinfecties en die bij het rund in Nederland tot 1950 frequent voorkwamen zijn *Tritrichomonas fetus* en *Vibrio fetus*. *Vibrio fetus* was de veroorzaker van enzoötische steriliteit en wordt nu *Campylobacter fetus* genoemd (1, 6). *Campylobacter fetus* wordt tegenwoordig verdeeld in twee subspecies te weten *Campylobacter fetus* ssp *venerealis* en *Campylobacter fetus* ssp *fetus* (4). Door het toepassen van kunstmatige inseminatie komen *Tritrichomonas fetus* en *Campylobacter fetus* ssp *venerealis* niet meer in Nederland voor. Zowel bovine genital campylobacteriosis, veroorzaakt door *Campylobacter fetus* ssp *venerealis*, als Trichomonosis behoren tot de lijst B ziekten van de OIE (4).

Een koppelbesmetting met *Campylobacter fetus* openbaart zich door vruchtbaarheidsproblemen bij 70 tot 85 procent van de runderen, terwijl de andere dieren geen klinische problemen hebben en drachtig blijven na de eerste dekking (8). Probleemdieren hebben meerdere dekkingen nodig om drachtig te worden. Per bedrijf kan dit oplopen tot gemiddeld 5,5 dekkingen per dier (8). Zowel normale cycli (vroeg embryonale sterfte) als verlengde cycli die variëren van 23 tot 36 dagen (laat embryonale sterfte) en abortus kunnen optreden (8). Abortus treedt met name in de vierde tot zesde maand op. Tevens kan steriliteit optreden door salpingitis. Bij de meeste koeien treedt ongeveer drie maanden na besmetting een afdoende immuniteit op; deze koeien worden zonder enige verdere behandeling van dezelfde besmette stier drachtig. Wel verschuift hierdoor de afkalfperiode. In een volgend jaar ontstaan de problemen bij de dieren die niet eerder door de besmette stier gedekt zijn of al drachtig waren voordat de stier besmet werd. Bij de stier zijn geen afwijkingen aan het geslachtapparaat of de spermakwaliteit te zien. De stier blijft drager en ontwikkelt geen afdoende immuniteit. Bij een oudere stier zijn de crypten van het preputium dieper waardoor een effectieve behandeling moeilijker is. Het verplichte onderzoek bij KI-stieren op dekinfecties blijft van belang omdat deze infecties ook via KI overgebracht kunnen worden.

Bij ter sectie aangeboden verworpen schapenvruchten is bij de Gezondheidsdienst voor Dieren in 2003 driemaal *Campylobacter fetus* ssp *fetus* aangetoond en éénmaal bij een tien maanden oud schaap met een waterige inhoud van de darm. Bij verworpen rundervruchten is in 2003 geen *Campylobacter fetus* aangetoond. Een enkele keer leidt *Campylobacter fetus* ssp *fetus* tevens tot een infectie bij de mens (7).

Casuïstiek

De vruchtbaarheidsproblemen op een zoogkoeienbedrijf bestonden uit vuilen één week na dekking, terwijl bij twaalf van de 35 koeien de afkalfperiode in 2003 ongeveer drie maanden opgeschoven was. In april 2003 werd bloed van 31 dieren onderzocht op antistoffen tegen *Brucella abortus*, leucose, IBR en *L. hardjo* in het kader van het winterbloedonderzoek. Bij alle onderzoeken werden geen antistoffen aangetoond, behalve tegen IBR bij zeven aangekochte dieren. Tevens werden in mei 2003 zes dieren onderzocht op het voorkomen van antistoffen tegen Neospora. Bij één dier werden antistoffen aangetoond. Vier utero-vaginaal spoelsels van koeien en vier preputiaal spoelsels van de stier die genomen zijn in juni 2003, zijn onderzocht op IBR/IPV (PCR), *Tritrichomonas* (kweek, microscopisch onderzoek en PCR) en *Campylobacter* (directe kweek en indirecte kweek). Bij alle vier de koeien die bemonsterd zijn vanuit vagina, cervix en/of uterus zijn geen dekinfecties aangetoond. Van de vier spoelsels van de stier waren er drie in de directe methode en twee in de indirecte methode verdacht van *Campylobacter*. Onderzoek van de verdachte isolaten werd door middel van PCR bevestigd als *C. fetus*. Nadere analyse door middel van een moleculaire fingerprint methode (Amplified Fragment Length Polymorphism - AFLP) (2, 9) gaf aan dat het in alle gevallen *C. fetus* ssp *fetus* betrof. Koeien die vuilden waren voor monstername behandeld met 500 mg cefapirine (Metricure®). De stier is, nadat de diagnose gesteld was, drie opeenvolgende dagen intra-preputiaal met 500 mg cefapirine (Metricure®) behandeld. Om verspreiding van infectie te voorkomen, is het stro uit de potstal verwijderd. De stier is op dekrust gezet en de koeien en pinken zijn met goed resultaat door middel van KI drachtig gemaakt. Begin 2004 is een proefdekking uitgevoerd met een nog niet eerder door deze stier gedekte pink. Twee weken na proefdekking zijn zowel stier als pink bemonsterd. Bij zowel stier als pink is geen *Campylobacter fetus* aangetoond (kweek en PCR).

Discussie

Op basis van kliniek en het uitgevoerde onderzoek is

[1] *Gezondheidsdienst voor Dieren, Deventer.*
[2] *Animal Sciences Group, Divisie Infectieziekten, Lelystad.*
[3] *D.A.P. Van Stad tot Wad.*
[4] *Correspondentie: Dr. Th. Dijkstra, Gezondheidsdienst voor Dieren B.V., Postbus 9, 7400 AA Deventer, telefoon 0900-1770, e-mail: t.dijkstra@gdvdieren.nl*

Campylobacter fetus ssp *fetus* de meest waarschijnlijke oorzaak van de vruchtbaarheidsproblemen op dit zoogkoeienbedrijf. Dat er geen *Campylobacter fetus* bij de koeien is aangetoond, kan verklaard worden door immuniteitsopbouw bij koeien en de reeds ingezette behandeling na vuilen. Hoewel minder pathogeen dan *Campylobacter fetus* ssp *venerealis,* kan ook *Campylobacter fetus* ssp *fetus* vruchtbaarheidsproblemen inclusief sporadische abortus veroorzaken (3). In het verleden werd *Campylobacter fetus* niet verder gesubtypeerd, waardoor in de literatuur onduidelijk is of de vruchtbaarheidsproblemen in de beschreven casuïstieken veroorzaakt zijn door subspecies fetus of door subspecies venerealis. Daarnaast is biochemische subtypering van *C. fetus* moeilijk, waardoor waarschijnlijk veel mistyperingen optraden en dus het oorzakelijk agens niet onomstotelijk vaststaat. Daarnaast is waarschijnlijk in een aantal gevallen de kliniek leidend geweest als er twijfel was over de subspecies. Deze punten kunnen de verschillen verklaren in beschrijvingen van de kliniek bij *C. fetus*-infecties.

Omdat *C. fetus* ssp *venerealis* slechts bij het rund voorkomt heeft men met de introductie van KI en een goed screeningsprogramma op KI-stations, een succesvol eradicatieprogramma uitgevoerd in Nederland. *C. fetus* ssp *fetus* komt bij vele diersoorten voor, waaronder schapen en wilde vogels. Hierdoor is eradicatie van de kiem niet mogelijk en kunnen besmettingen van stieren optreden.

Veehouders en dierenartsen dienen bij vruchtbaarheidsproblemen op bedrijven met natuurlijk dekkende stieren rekening te houden met dekinfecties. Aanleiding tot verdenking van dekinfecties zijn 1) vuilen één à twee weken na dekking, 2) herhaald opbreken (zowel normale cyclus als onregelmatige verlengde cyclus), 3) abortus in derde tot zesde maand en 4) een verschuiving van de afkalfperiode met ongeveer drie maanden. Indien een dekinfectie wordt geconstateerd is KI de aangewezen methode om verder problemen te voorkomen. *Campylobacter fetus* is succesvol te bestrijden maar hoe ouder de stier is, hoe minder effectief de behandeling. Dit in tegenstelling tot *Tritrichomonas*-infecties.

Bij import is het van belang dat dieren op dekinfecties onderzocht worden volgens de OIE International Animal Health Code. Hierbij is zowel monstername, wijze van transport en tijdsduur tussen monstername en laboratoriumonderzoek van groot belang. De technische beschrijving hiervan staat in de OIE *Manual of Standards for Diagnostic Tests and Vaccines* (5).

We dienen bij vruchtbaarheidsproblemen bij natuurlijk dekkende stieren in Nederland alert te blijven op *C. fetus*. Subtypering is noodzakelijk om een onderscheid te maken tussen *Campylobacter fetus* ssp *fetus* en *Campylobacter fetus* ssp *venerealis*.

Literatuur

1. Berg RL, Jutila JW, and Firehammer BD. A revised classification for Vibrio fetus. Am J Vet Res 1971; 32: 11-22.
2. Duim B, Vandamme PA, Rigter A, Laevens S, Dijkstra JR, and Wagenaar JA. Differentiation of Campylobacter species by AFLP fingerprinting. Microbiology 2001; 147: 2729-37.
3. MacLaren APC, and Agumbah GJO. Infertility in cattle in South-West Scotland caused by an 'intermediate' strain of Campylobacters fetus subspecies fetus (formerly Campylobacters fetus subspecies intestinalis). Br Vet J 1988; 144: 29-44.
4. OIE International Animal Health Code, Nineth Edition, ISBN 92-9044-494-0, 2000.
5. Wagenaar JA, and Bergen MAP van. 2004. Bovine Genital Campylobacteriosis. In: OIE Manual of Standards for diagnostic tests and vaccines (5th ed). (OIE). pp. 439-450.
6. Vandeplassche M, Florent A, Bouters R, Huysman A, Brone E, and Dekeyser P. The Pathogenesis Epidemiology and Treatment of Vibrio Fetus infection in Cattle. In I.R.S.I.A. I.W.O.N.L. No 29 Januari 1963.
7. Sauerwein RW, Bisseling J, and Horrevorts AM. Septic abortion with Campylobacter fetus subspecies fetus infection: case report and review of the literature. Infection 1993 Sept-Oct;21(5): 331-3.
8. Sjollema P. De z.g. Enzoötische steriliteit bij het Rund veroorzaakt door Vibrio fetus? Vlaams Diergeneeskundig Tijdschrift 1950; 4: 73-84.
9. Wagenaar JA, and Bergen MA van, Newell DG, Grogono-Thomas R, Duim B. Comparative study using amplified fragment length polymorphism fingerprinting, PCR genotyping, and phenotyping to differentiate Campylobacter fetus strains isolated from animals. J Clin Microbiol 2001; 39: 2283-6.

Diergeneesmiddelen Advies Commissie (DAC)

IKB wachttijd Draxxin® voor vleeskalveren 49 dagen

De Diergeneesmiddelen Advies Commissie (DAC) heeft het Productschap voor Vee en Vlees (PVV), regelinghouder van de IKB-regeling vleeskalverbedrijven, geadviseerd om de IKB wachttijd van Draxxin® (REG NL 10183) op de positieve lijst diergeneesmiddelen voor PVV/IKB-vleeskalverbedrijven vast te stellen op 49 dagen. Dit advies is, op verzoek van de firma Pfizer Animal Health BV, tot stand gekomen op basis van het bindende advies van een onafhankelijk deskundige in een bezwaar- en beroepsprocedure op basis van de DAC-protocollen voor onderzoek van injectieplaatsen. De Positieve Lijst Diergeneesmiddelen voor PVV/IKB-Vleeskalverbedrijven kunt u vinden op het bedrijfsnet van het PVE (*http://bedrijfsnet.pve.agro.nl/*) onder IKB vleeskalveren.

Kan ik hem nog ruilen?

Tekst: Iaira Boissevain
Illustratie: Henk Vrieselaar

Veterinair tuchtrecht

Een paardeneigenaar is niet tevreden over de afwijkingen die het door haar gekochte sportpaard vertoont. Drie keer raden wie het moet ontgelden...

Eind januari koopt een enthousiaste amazone een sportpaard, laten we hem hier Russian* noemen. De amazone laat Russian natuurlijk keuren maar bij de keuring loopt het paard enkele wondjes op. Voor de dierenarts die de keuring uitvoert (deze keer niet de beklaagde dierenarts) is dat geen reden om het paard af te keuren, maar in de weken na de aanschaf blijkt het paard hierdoor wel bloedvergiftiging te hebben opgelopen.

BeHOEFtige amazone

De nieuwbakken amazone bezoekt vanwege die bloedvergiftiging een aantal keer haar eigen dierenartspraktijk en wordt daar in eerste instantie naar tevredenheid geholpen. Er zijn geen aanwijzingen dat het paard niet als sportpaard zou kunnen fungeren, maar bij de vierde keer dat de eigenaresse de praktijk bezoekt blijkt het paard kreupel te zijn aan het hoefgewricht rechtsvoor.

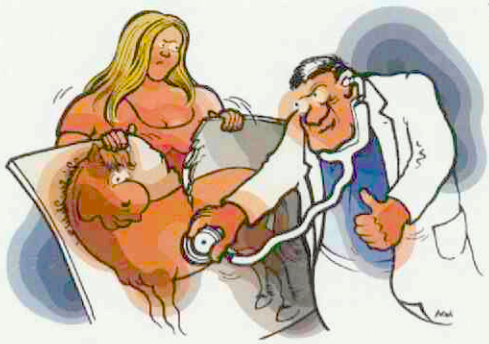

De dierenartsen in de praktijk doen verschillende bewegingsproeven en maken röntgenfoto's. Op grond daarvan houden ze het op een ontsteking aan de weke delen van het hoefgewricht en bespreken verschillende therapieën met de eigenaresse. Gekozen wordt voor een behandeling met Hyartil in combinatie met Depocort intra-articulair. Eind april controleert één van de dierenartsen het paard, dat nu beter loopt en zich soepel beweegt. Hij adviseert om het paard weer rustig aan het werk te laten gaan, de beweging voorzichtig op te bouwen en bij herhaling van de klachten contact op te nemen.

De eigenaresse is het inmiddels al zat, want het paard bokt voortdurend tijdens het rijden. Ze wil eigenlijk van het paard af en probeert de dierenarts een uitspraak te ontlokken over een mogelijk verborgen gebrek. Die kijkt echter wel uit, en laat zich beslist niet verleiden tot verklaringen die hij niet kan of wil onderbouwen. De eigenaresse vertrekt met paard en al naar huis om verdere plannen uit te broeden.

Kiss my...ehh...spine

Drie weken later vervoegt ze zich bij een andere dierenarts, die nogal wat gebreken bij het paard vindt. Het paard is op de volte rechtsvoor kreupel en loopt op een harde bodem duidelijk korter dan op een zachte. Uit röntgenfoto's blijkt een afwijking aan de ruggenwervels, de 'kissing spine'. Deze opvolgend dierenarts vindt de prognose overigens wel gunstig, maar de eigenaresse heeft dan het materiaal wat ze nodig heeft om bij de verkoper een teruggave-regeling te bedingen, en een 'kissing spine' is tenslotte een betere reden dan een gebrekkige rijkunst.

Je zou zeggen dat de behandelend dierenarts alles volgens het boekje heeft gedaan: er is voldoende onderzoek gedaan, alle bevindingen en adviezen staan minutieus op de patiëntenkaart vastgelegd en er zijn geen loze verklaringen of ondoordachte adviezen de wereld ingegaan. En dan toch nog een tuchtprocedure? Jawel hoor, deze sportieve amazone vindt dat de dierenarts zijn onderzoek niet grondig genoeg heeft gedaan toen ze met de kreupelheidsklachten bij de praktijk kwam. Daardoor was de kissing spine niet te antedateren.

Eigenaar-dig

Zucht. Doe je alles naar behoren, mag je je nog verantwoorden bij het Tuchtcollege. De dierenarts neemt de moeite nog om naar Den Haag te komen, de eigenaar van het paard laat het daar al afweten. Tijdens de zitting kan de dierenarts nauwkeurig vertellen wat hij voor onderzoek heeft gedaan en waarom. Op basis daarvan vindt het Tuchtcollege dat hij op geen enkele manier tekort is geschoten. Het verrichte onderzoek was adequaat en voldoende, net als de ingezette therapie. Als het paard na het laatste bezoek aan de praktijk nog of weer kreupel was, kan dat de dierenarts niet worden verweten.

De klacht van de amazone dat de dierenarts haar niet tegemoet is gekomen in haar werkelijke doelstelling, namelijk het ongedaan maken van de koop, kan niet worden gezien als diergeneeskundig handelen. Een aankoopkeuring natuurlijk wel, of anderszins handelen (of nalaten) in het belang van de gezondheid van het dier, maar niet het uitsluitend tegemoet komen aan de wens van een eigenaar. In dat geval is er geen sprake van uitoefening van de diergeneeskunde, en kan het Tuchtcollege dus niet toetsen of de dierenarts wel zorgvuldig is geweest. De rest van de klachten wordt ongegrond verklaard. De dierenarts zal in ieder geval begrip hebben voor het bokkige paard...

* Deze naam is gefingeerd. Iedere overeenkomst met bestaande paardennamen berust op toeval.

Schorsing voor keizersnede zonder narcose

Tekst: Iaira Boissevain

Veterinair tuchtrecht

Om acht uur 's ochtends wordt deze dierenarts door een veehouder gebeld. Eén van zijn vaarzen is aan het bevallen, maar het wil niet vlotten. De koe zelf heeft de strijd al min of meer gestaakt en ligt na enkele uren persen op de grond. De veehouder heeft zijn besluit al genomen: aan een vaars die niet kan kalven heeft hij niets. Als de koe niet langs natuurlijke weg kan bevallen en/of na de bevalling niet meer kan staan, is het slachthuis de aangewezen weg. Vanwege een zenuwbeschadiging lijkt het dier inderdaad niet meer te kunnen staan en lijkt de koe dus een patiënt die uitsluitend nog geschikt is voor afvoer naar het slachthuis..

Keuze tussen kalf en koe

De dierenarts neemt een snelle beslissing; het kalf vertoont nog maar een zwakke zuigreflex en de koe heeft geen kans meer. Een keizersnede is de aangewezen oplossing. De veehouder wil de koe graag aanbieden als slachtmateriaal, en met narcosemiddelen wordt dat moeilijk. Vanwege de inwerktijd en de slacht besluit de dierenarts het leven van het kalf dan maar koste wat kost te redden. Zonder enige verdoving snijdt hij de koe open, in de hoop dat het lichaam van de koe voldoende endorfinen heeft geproduceerd. Het kalf komt gezond ter wereld, de koe kan meteen door naar het slachthuis, maar om het dier te kunnen vervoeren moet het wel dicht zijn, dus de dierenarts hecht de wond provisorisch. Omdat hij aan de keuringsdierenarts duidelijk wil maken wat er is gebeurd, vult de dierenarts de verklaring voor speciale noodslachtingen nauwkeurig in. Een paar uur later wordt de koe opgehaald. Als door een wonder kan het dier inmiddels weer wel staan, en de provisorische hechtingen blijken dan niet opgewassen tegen de wetten van de zwaartekracht. Als de koe bij het slachthuis arriveert, merkt het personeel daar dat de darmen zich buiten het lichaam bevinden. De dierenarts van de RVV schakelt op dat moment de AID in.

Strafrecht en tuchtrecht

De dierenarts ziet zich vervolgens geconfronteerd met een strafrechtelijke procedure én een tuchtrechtprocedure. In de strafrechtprocedure wordt de zaak geschikt met een boete van € 2000, in de tuchtprocedure worden alle merites van de zaak nog eens grondig doorgenomen.

Ook het Tuchtcollege is van oordeel dat het uitvoeren van een keizersnede zonder enige vorm van verdoving moet worden gezien als dierenmishandeling. Het verweer van de dierenarts dat hij heeft geprobeerd het leven van het kalf te redden doet daaraan niets af; de dierenarts had onder deze omstandigheden zonder meer moeten kiezen voor het welzijn van de koe. Hetzelfde geldt voor het noodslachtingsargument van de veehouder. Dat mag voor een dierenarts niet ter zake doen. Hij had de koe onder narcose kunnen brengen, de keizersnede uitvoeren en de koe vervolgens doden en ter destructie aanbieden, ofwel de koe direct kunnen bedwelmen en laten verbloeden, en daarna het kalf eruit halen.
Verder had de dierenarts moeten zorgen dat de wond naar behoren was gehecht, en de koe op de juiste manier vervoerd zou worden. Bovendien had hij geen verklaring speciale noodslachtingen mogen invullen als het dier niet in nood door hem op de boerderij was gedood. Het argument van de dierenarts dat hij juist eerlijk heeft willen zijn door op het formulier precies aan te geven wat er was gebeurd doet daarbij niet ter zake. De dierenarts heeft door zijn handelen en nalaten niet alleen ernstige schade berokkend aan de gezondheidszorg voor het individuele dier, maar ook het vertrouwen in de gezondheidszorg voor dieren in het algemeen geschaad.

Maatregelen

De klachtambtenaar vraagt om het opleggen van een boete, en een onvoorwaardelijke schorsing van een jaar. Omdat dat ingrijpende gevolgen zou hebben voor deze dierenarts, die in de tuchtprocedure spijt betuigt en aangeeft zich bewust te zijn van zijn foute keuze, strijkt het Tuchtcollege met de hand over het hart. De dierenarts belooft dat hij niet in herhalingen zal vallen, en wordt zes weken onvoorwaardelijk geschorst, en zesenveertig weken voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar. Daarnaast moet hij de maximale tuchtrechtelijke boete van € 2250 betalen.

Erratum wetswijziging castreren mannelijke varkens

'Wetswijziging castreren van mannelijke varkens en het knippen of vijlen van tanden bij biggen' (TvD 2005, 130, aflevering 10, bladzijde 328)

1. Inleidende tekst **de Staatscourant** moet zijn het **Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden**.

2. De eerste zin na de koptekst 'Europese richtlijn: minimumnormen ter bescherming van varkens' moet zijn: "De basis voor de wijzigingen met betrekking tot de normen voor casteren van mannelijke varkens en het knippen of vijlen van tanden bij biggen zijn terug te vinden in de Richtlijn 2001/93/EG van de Europese Commissie van 9 november 2001."
Deze Richtlijn houdt een wijziging in van Richtlijn 91/630/EEG van de Europese Landbouwraad van 19 november 1991 tot vaststelling van minimumnormen ter bescherming van varkens.

Zonder leden geen CAO

Wordt NU lid van de Belangenvereniging Practici Werkgevers

H.A. Beijer

Nadat de KNMvD het geven van de salarisadviezen in januari 2003 vanwege NMa-bezwaren moest staken, verloren veel practici hun houvast bij het vaststellen van de salariëring en de arbeidsvoorwaarden van het personeel. Individuele onderhandelingen met elk personeelslid nemen echter veel tijd in beslag. Bovendien resteert na afloop meestal nog steeds de prangende vraag: betaal ik niet te veel of te weinig? In een in 2004 - door de Werkgroep Practici Werkgevers - onder dierenartswerkgevers gehouden enquête, gaf 71 procent van de inzenders dan ook aan voorstander te zijn van het opstellen van een Collectieve Arbeidsovereenkomst (CAO).

De werkgroep heeft daarop, na verkrijging van toestemming van de dierenartswerkgevers en met ondersteuning van de KNMvD, hard gewerkt aan de oprichting van een zelfstandige werkgeversvereniging. Inmiddels is deze vereniging - de Belangenvereniging Practici Werkgevers (BPW) - een feit en wordt er hard gewerkt aan een eerste conceptvoorstel voor een CAO. Deze CAO zal alleen gelden voor praktijken die lid worden van de BPW.

Professionele aanpak

Daar de belangen voor u als werkgever groot zijn, wil de BPW dit alles op professionele wijze aanpakken. Zij heeft daarom ondersteuning gevraagd aan MKB-Nederland (bedrijfsorganisatie voor het Midden- en Kleinbedrijf). Het MKB heeft voor de BPW allereerst een inventarisatie uitgevoerd van de huidige salariëring en arbeidsvoorwaarden binnen de diergeneeskundige praktijk in Nederland. Uitgaande van deze recente gegevens wordt een concept CAO geschreven die zal aansluiten bij de huidig gehanteerde loonkosten en arbeidsvoorwaarden. De BPW stelt zich namelijk tot doel een beheerste ontwikkeling van de personeelskosten na te streven zonder al te plotselinge verrassingen.

NU lid worden

Hierbij heeft de BPW uw hulp nodig. U dient dan echter wel NU stappen te ondernemen om lid van de BPW te worden: zonder leden komt er geen CAO. Zij wil u dan ook dringend vragen u per omgaande als lid aan te melden en haar daarmee een mandaat te geven; namens u deze CAO-onderhandelingen in te gaan. Voordat het zover is, zal het concept CAO-voorstel in de regio's met de leden besproken worden. Een CAO is daarna zeker nog geen feit. Een CAO zal pas van toepassing worden als de leden van de BPW de onderhandelingsresultaten van de BPW met de werknemersorganisaties (VEDIAS en BPL) met tweederde meerderheid van de uitgebrachte stemmen heeft goedgekeurd. Naar aanleiding van bovenstaande heeft u zeker nog vragen. Hieronder volgen alvast enkele veelgestelde vragen en antwoorden:

Wie kan lid worden van de BPW?
Alle natuurlijke en rechtspersonen die een dierenartspraktijk als onderneming voeren. Dit kan zijn: een solopraktijk, een maatschap, een BV, een stichting of een ander samenwerkingsverband van natuurlijke en/of rechtspersonen die al dan niet voor gezamenlijke rekening een dierenartsenpraktijk of dierenartsenpraktijken als onderneming drijven.

Moet de hele maatschap lid worden?
Ja, alle maten moeten intern unaniem beslissen of de CAO voor hun personeel zal gaan gelden en alleen als geheel besluiten zij dan ook of zij al dan niet met hun praktijk lid worden.

Hebben grotere praktijken recht op meer stemrecht dan kleinere?
Ja, grotere praktijken kunnen meer stemrecht vragen indien hun totale loonsom een bepaald bedrag te boven gaat. Hun contributie wordt dan wel evenredig aan het aantal extra te verkrijgen stemmen.

Als ik lid word van de BPW, moet ik dan de CAO hanteren?
Nadat de leden het CAO onderhandelingsresultaat hebben goedgekeurd, is de CAO vastgesteld. Op dat moment zal deze gelden voor al uw personeelsleden.

Ben ik verplicht om alle onderdelen van de CAO strikt te volgen?
Een CAO bestaat meestal uit een verplicht na te leven minimum deel en kan een aantal bepalingen hebben waaraan werkgever en werknemer zich kunnen verbinden indien zij daaraan behoefte hebben.

Wat kost mij het lidmaatschap?
De contributie is voor 2005 vastgesteld op € 300,- per deelnemende praktijk (met dus recht op één stem), ongeacht het aantal maten.

Wat krijg ik voor dat lidmaatschap?
1. Een besparing van veel tijd (en dus geld) omdat u niet meer uitvoerig met ieder personeelslid individueel hoeft te onderhandelen over primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden.
2. Arbeidsvoorwaarden voor uw personeel die modern en betaalbaar zijn.
3. Meer rust onder uw personeel.
4. De mogelijkheid om per CAO eventueel zaken te regelen die tot nu toe onmogelijk waren zoals de mogelijkheid van het geven van meer dan drie opeenvolgende tijdelijke contracten, een langere proeftijd et cetera.
5. Inspraak in de CAO-opzet én een mening die telt bij het vaststellen van de definitieve CAO. U houdt dus grip op uw loonkosten.

6. Maandelijks het blad van het MKB waarbij u in begrijpelijke taal geïnformeerd wordt over veranderingen in de regelingen op het gebied van ontslag, ziekte, reïntegratie et cetera.
7. Toegang tot de helpdesk van het MKB inzake personeelsvragen.

Heeft u een maatschap: zet dan het onderwerp 'CAO volgen en lid worden of niet' op de agenda van uw eerstvolgende maatschapvergadering.

Aanmelden?

Alle dierenartsenondernemers hebben inmiddels een mailing ontvangen over de ledenwerfactie van de BPW. Lid worden kan eenvoudig door het bij de mailing gevoegde antwoordformulier in te vullen en te mailen naar bpw@dierenarts.nl

U kunt eveneens vrijblijvende informatie vragen bij: M.C. van Oostrum-Schuurman Hess (Marij), stafmedewerker KNMvD, telefoon 030 - 6348900, e-mail: m.van.oostrum@knmvd.nl

H.A. Beijer is voorzitter van de Belangenvereniging Practici Werkgevers.

Heeft u nog vragen? Neem dan contact op met één van de bestuursleden van de BPW:

	telefoon:	e-mail:
H.A. Beijer (Anton)	0512-518137	ha.beijer@chello.nl
G. Moorman (Geert)	0492-592202	gmoorman@chello.nl
A. Piebes (Arend)	0524-513014	piebes@zod.nl
H. Smit (Hans)	0525-621991	hsmit@solcon.nl
E. Stoelhorst (Erik)	0575-571088	e.stoelhorst@versatel.nl
M. Timmer (Marian)	0162-521085	m.timmer@logiss.nl
S. van der Wardt (Sjoerd)	020-6221884	contact@dierenkliniekdewetering.nl
M. van der Zee (Milo)	075-6160761	milo@dedierenarts.nl

Bestuur KNMvD ondersteunt ledenwerfactie van de BPW

Het bestuur van de KNMvD heeft steeds geijverd voor het tot stand komen van een zelfstandige werkgeversvereniging en is dan ook bijzonder verheugd dat de ledenwerfactie voor de Belangenvereniging Practici Werkgevers(BPW) van start is gegaan. Het bestuur vindt het bijzonder belangrijk dat een professioneel arbeidsvoorwaardenoverleg wordt gevoerd tussen de BPW en de Belangengroep Practici in Loondienst (BPL) en de Vereniging van Dierenartsassistenten (Vedias). Het bestuur ondersteunt de ledenwerfactie van de BPW van harte en roept alle dierenartsen-werkgevers op zich aan te sluiten bij de BPW.

Ton de Ruijter,
voorzitter

Meer aandacht voor hygiëne bij droogzetten

Na enkele seizoenen op de markt, heeft de droogstandinjector OrbeSeal van Pfizer Animal Health zich bewezen. OrbeSeal doet wat het belooft: gezonde uiers gezond houden. De ervaring van de afgelopen seizoenen heeft ook geleerd dat een goede hygiëne tijdens het droogzetten van doorslaggevend belang is voor het succes van de therapie.

Het snel en volledig sluiten van het tepelkanaal en de vorming van de keratineprop na de laatste melkbeurt zijn essentieel bij het voorkomen van nieuwe intramammaire infecties. OrbeSeal vervangt de natuurlijke keratineprop en vormt zo een barrière tegen ziekteverwekkers. Het bevat geen antibioticum en is daardoor zeer geschikt voor het beschermen van gezonde uiers tegen nieuwe infecties.

Aandachtspunten bij droogzetten

Uit praktijkervaringen blijkt dat veel veehouders de hygiëne onvoldoende in acht nemen bij het inbrengen van de injector OrbeSeal. Hierdoor kunnen tijdens het droogzetten mastitiskiemen in de uier worden gebracht, waardoor het droogzetten niet het gewenste resultaat levert. In een aantal gevallen heeft dit geleid tot het ontstaan van ernstige mastitis en zelfs tot de dood van koeien enkele dagen na het droogzetten. Daarnaast krijgt het selecteren van koeien via de uitslagen van de melkcontrole van sommige veehouders te weinig aandacht. Ook dit kan leiden tot tegenvallende resultaten van het droogzetten. Het toedienen van droogzetpreparaten is een delicate handeling die dient plaats te vinden onder de juiste hygiënemaatregelen. Het is zeer belangrijk uw veehouders bewust te maken van de problemen die kunnen ontstaan wanneer niet hygiënisch wordt gewerkt. Dit geldt bij het inbrengen van injectoren, zowel met als zonder antibiotica. Met uw deskundig advies helpt u de veehouder de uiergezondheid van zijn veestapel te verbeteren.

Aanbevelingen voor een correct gebruik van Orbeseal

Het eerste celgetal na de droogstand is een prima weergave van het effect van de gekozen droogzetstrategie.
Wanneer hygiënisch wordt gewerkt doet OrbeSeal wat het belooft: gezonde uiers gezond houden.

Pfizer Animal Health heeft voor een goede voorlichting aan uw veehouders de folder 'Aandachtspunten bij droogzetmanagement' ontwikkeld. U kunt deze folder opvragen bij Pfizer Animal Health, telefoonnummer 010-40642600.

Bron: Pfizer Animal Health BV. De redactie heeft dit artikel geplaatst op verzoek van Bureau Bijwerkingen Diergeneesmiddelen.

FIDIN ANTIBIOTICARAPPORTAGE 2004

opgesteld door de FIDIN Werkgroep Antibioticumbeleid

Den Haag, juni 2005

Inleiding

Op 1 juni 2004 is de nieuwe Zoönoserichtlijn (Richtlijn 2003/99/EG) in werking getreden. Op grond van deze richtlijn dienen de lidstaten zorg te dragen voor een monitoringssysteem inzake antibioticaresistentie, waaronder een monitoring van het antibioticumgebruik bij dieren.

In Nederland is sinds 2003 de werkgroep VANTURES[1] ingesteld om de monitoring van resistentie en gebruik van antibiotica bij dieren te coördineren. Inmiddels heeft de werkgroep twee rapporten uitgebracht onder de titel MARAN.[2] De monitoring van het gebruik van antibiotica bij dieren is gebaseerd op de jaarlijkse antibioticumrapportage van de FIDIN, waarin de totale verkoop van antimicrobiële diergeneesmiddelen op de Nederlandse markt wordt weergegeven.

Het eerste MARAN-rapport inzake het jaar 2002 kwam uit in januari 2004. Het rapport gaf onder andere een overzicht van de hoeveelheid kilogrammen gebruikte antibiotica in de dierhouderij in vergelijking tot Denemarken en het Verenigd Koninkrijk, waarbij het gebruik in Nederland als substantieel hoger werd aangemerkt dan in Denemarken, hetgeen de hogere resistentietoestand in Nederland ten opzichte van Denemarken zou verklaren. Op deze conclusie is de nodige kritiek geuit. In het tweede MARAN-rapport is een nadere analyse gemaakt van het mogelijke verschil in kilogrammen gebruikte antibiotica, waardoor naar de mening van de FIDIN een beter beeld van de mogelijke verklaringen is ontstaan. Wellicht geeft een vergelijking met regio's met een vergelijkbare infectiedruk, zoals België, Frankrijk en Duitsland meer inzicht met betrekking tot het gebruik in Nederland.
Naar aanleiding van het eerste MARAN-rapport heeft de Voedsel- en Warenautoriteit (VWA) een advies opgesteld dat voorziet in een versterking van de monitoring en een verdere stimulering van verantwoord antibioticagebruik door dierenartsen. Wat betreft dit laatste punt heeft de VWA de volgende acties aangekondigd:

- het in overleg treden met de KNMvD inzake de formularia;
- het bevorderen dat het gebruik, van voor de mens belangrijke antibiotica, bij dieren wordt vermeden;
- het stimuleren dat fluorochinolonen alleen worden gebruikt in pluimvee dat klinische symptomen vertoont en wel na een voorafgaande gevoeligheidsbepaling en dat het gebruik wordt geregistreerd.

Op 24 juni 2004 heeft minister Veerman richting Tweede Kamer op het advies van de VWA gereageerd.[3]

Het advies inzake de uitbreiding van de monitoring wordt overgenomen. Wat betreft de stimulering van het verantwoord gebruik, voelt de minister zich in zijn beleid ondersteund.
Ook de FIDIN wenst bij te dragen aan een verantwoord gebruik van antibiotica bij dieren. Enerzijds door het jaarlijks publiceren van haar rapportage, waarin steeds wordt gewezen op het belang van verantwoord gebruik. Anderzijds werkt de FIDIN in samenwerking met de KNMvD aan voorlichtingsmateriaal inzake een verantwoord diergeneesmiddelengebruik, gericht op de veehouder. Want ook de dierhouder heeft een cruciale rol bij het voorkomen van antibioticaresistentie.

Resultaten van de monitoring 2004

In lijn met de vorige jaren, zijn de verschillende antibiotica ingedeeld in zes hoofdgroepen. Producten die zijn geregistreerd voor één bepaald doeldier, zijn opgenomen in de betreffende diergroep. Producten die bij meerdere doeldieren kunnen worden toegepast, zijn ondergebracht in de groep multispecies. Deze laatste groep vertegenwoordigt ruim 75 procent van het totale antibioticumgebruik.

In 2004 is de volgende afzet van verschillende groepen van antibiotica gemeten:

Groepen antibiotica	kg actieve stof (x 1000) in 2004	verschil t.o.v. 2003	% van het totale gebruik
Penicillinen/cefalosporinen	45	18 %	10 %
Tetracyclinen	269	19 %	59 %
Macroliden	24	33 %	5 %
Aminoglycosiden	9	0 %	2 %
Fluorochinolonen	7	40 %	2 %
Trimethoprim/sulfa's	93	3 %	20 %
Andere	6	- 14 %	2 %
Totaal	**453**	**15 %**	**100 %**

In vergelijking tot 2003, is het totale door de FIDIN-leden gerapporteerde diergeneeskundige gebruik in kilogrammen actieve stof met vijftien procent toegenomen. De indeling in categorieën is tussen 2003 en 2004 onveranderd gebleven. Twee categorieën (tetracyclinen en trimethoprim/sulfa's) vertegenwoordigen circa tachtig procent van het totale diergeneeskundige gebruik. Dit cijfer benadrukt de continue waardering van dierenartsen voor 'oude' antibiotica - sulfa's werden ontdekt in de 30-er en 40-er jaren, tetracylinen en trimethoprim in respectievelijk 1953 en 1962. Ook het volgen van de formularia draagt bij aan het gebruik van oudere

[1] *VANTURES staat voor Veterinary Antibiotic Usage and Resistance Surveillance.*
[2] *MARAN staat voor Monitoring of Antimicrobial Resistance and Antibiotic Usage in Animals in the Netherlands.*
[3] *TK 26991, nr. 104 van 25 juni 2004.*

middelen. De nieuwere fluorochinolonen (danofloxacin, difloxacin, enrofloxacin en marbofloxacin) vertegenwoordigen slechts 0,2 procent van het totale gebruik (afname ten opzichte van 2003 met ruim vijf procent).

De groep multispecies is verreweg de grootste groep, met ruim 75 procent van het gebruik. Dit zijn vooral producten die voor verschillende soorten landbouwhuisdieren zijn geregistreerd. Het is voor de FIDIN niet mogelijk te achterhalen welke de precieze verdeling tussen de species is; daarom is een verdere onderverdeling van deze groep achterwege gelaten.
Naar diersoort kunnen de verbruikcijfers als volgt worden uitgesplitst:

Diersoorten	Kg actieve stof (x 1000) in 2004	verschil t.o.v. 2003		% van het totale gebruik
		kg (x 1000)	%	
Multispecies	348	57	21 %	77 %
Rund/kalf	36	- 4	-16 %	8 %
Varken	65	8	14 %	14 %
Pluimvee	1	- 3	-71 %	0 %
Gezelschapsdieren	3	0	0 %	1 %
Totaal	**453**	**59**	**15 %**	**100 %**

Mogelijke verklaringen van de toename

Ten opzichte van 2003 is sprake van een toename van vijftien procent van het aantal kilogrammen werkzame stof. Hiertegenover staat een geringe toename van de veestapel. De veestapel is in 2004 ten opzichte van 2003 als volgt gewijzigd; het aantal runderen en varkens is onveranderd gebleven op respectievelijk 3,8 miljoen en 11,2 miljoen dieren. Binnen de groep runderen is het aantal kalveren met vijf procent toegenomen. De aantallen pluimvee zijn na de vogelpest weer toegenomen van 79 miljoen naar 86 miljoen kippen.[4]

Overigens moet worden opgemerkt dat de landbouwtelling van het CBS geen kalenderjaren betreft, zoals de antibioticumrapportage van de FIDIN. Het is derhalve mogelijk dat in de loop van 2004 de veestapel verder is toegenomen.

In de betrokken periode is de ziektedruk (onder andere PMWS en respiratoire aandoeningen) ten opzichte van 2003 niet afgenomen. Daarentegen is het gebruik van preventieve middelen (vaccins) afgenomen, hetgeen kan duiden op een verschuiving van preventief naar curatief gebruik. Oorzaak hiervan ligt mogelijk in de toenemende prijsdruk op met name de varkenshouderij. Daarnaast draagt de verdere consolidatie in de sector bij aan een zekere toename, gezien de ervaring dat bedrijven met meer dieren een hogere infectiedruk en daarmee een grotere medicatiebehoefte hebben.

De toename in hoeveelheid werkzame stof van antibiotica betreft met name een toename van de minder potente middelen:

- oxytetracycline met ruim 30 ton, een stijging van ruim zeventien procent
- doxycycline met 10 ton, een stijging van ruim 25 procent
- amoxicilline en ampicilline met 7 ton, een stijging van ruim dertig procent.

De toename in de groep fluorochinolonen moet volledig worden toegeschreven aan flumequine, het gebruik van de moderne fluorochinolonen is juist afgenomen.

Het gebruik van de potente middelen is iets afgenomen. Een deel van de stijging van het aantal kilogrammen werkzame stof kan derhalve worden verklaard door een verdergaande verschuiving van potente middelen naar minder potente middelen. Van middelen in deze laatste groep dient meestal een hogere dosering te worden gegeven, waardoor er minder dieren mee kunnen worden behandeld. Een tweede verklaring van de toename van deze middelen komt mogelijk voort uit het aangescherpte opsporingsbeleid met betrekking tot het illegale gebruik van antimicrobiële grondstoffen. Verder valt niet uit te sluiten dat er een toename in het gebruik van therapeutische antibiotica is ontstaan als gevolg van het verbod op bepaalde antimicrobiële groeibevorderaars per 1 juli 1999.

Conclusies

- De FIDIN hecht belang aan de opzet van een gecoördineerd en geharmoniseerd programma voor de monitoring van antibioticumresistentie, alsmede aan een verdere stimulering van een verantwoord antibioticumgebruik bij dieren. Met de jaarlijkse publicatie van haar antibioticumrapportage beoogt de FIDIN hieraan bij te dragen.
- Circa tachtig procent van het totale diergeneeskundig gebruik van antibiotica bestaat uit tetracyclinen en trimethoprim-sulfa combinaties, relatief 'oude' middelen. 0,2 procent bestaat uit het gebruik van de meer recent geïntroduceerde fluorochinolonen.
- Ruim 75 procent van het totale gebruik betreft multispecies producten met indicaties voor gebruik bij meerdere diersoorten. Het opsplitsen van dit gebruik naar individuele species valt voor de FIDIN moeilijk betrouwbaar te realiseren.
- De toename van vijftien procent van de hoeveelheid werkzame stof van antimicrobiële middelen in 2004 ten opzichte van 2003 kan ondermeer worden verklaard door de prijsdruk op de veehouderij, die mogelijk leidt tot een verschuiving van preventieve middelen (vaccins) naar curatieve middelen (waaronder antibiotica) en van potente middelen naar minder potente middelen.
- Bij de interpretatie van kilogrammen werkzame stof dient rekening te worden gehouden met het verschil in doseringen van potente en minder potente antibiotica.

Voor vragen kunt u contact opnemen met het FIDIN secretariaat: mr. drs. J.F. Schutte, telefoonnummer: 070-750 31 00, e-mail: fidin@fidin.nl.

[4] *CBS Landbouwtelling 2004.*

'Wageningen' zorgt ervoor dat het dier niet ziek wordt; 'Utrecht' geneest als het dier ziek is

Paul Overgaauw

Vanuit deze achtergrond werd op 30 mei 2005 een kennismakingsbijeenkomst georganiseerd door het Departement Dierwetenschappen Wageningen UR. Hier is men druk bezig met het uitbouwen van de onderwijs- en onderzoeksactiviteiten op het gebied van gezelschapsdieren, met name hond, kat en paard. Er zal meer aandacht worden geschonken aan dieren met een functie als gezelschap, sport en recreatie onder het motto 'naar eetbaar én aaibaar'. Daarnaast wordt gewerkt aan het uitbouwen van een netwerk binnen deze sector. Tijdens de bijeenkomst werden de laatste ontwikkelingen toegelicht en de genodigden gevraagd hun visie hierop te geven en kennisvragen neer te leggen. Interessant voor de veterinaire sector om hierover nader geïnformeerd te worden.

Opleiding Dierwetenschappen WUR

Het hoofd Onderwijs Dierwetenschappen, dr. ir. Ab Groen verzorgde de inleiding waar de plaats van het Departement Dierwetenschappen werd toegelicht naast die van Biologie en Voeding & Gezondheid (meer humaan gericht). Men is hier reeds in 2002 gestart met de BAMA-structuur (Bachelor en Masteropleiding) en de eerste studenten uit de eerste fase (ongeveer 60), naast zij-instromers uit het HBO en van internationale oorsprong (nog eens 55), stromen inmiddels de tweede fase binnen. Dierwetenschappen richt zich op optimale ontwikkeling van de dierhouderij en leidt op tot onderzoeker met een breed beroepsperspectief. Daarom zijn milieu, economische en sociaal-economische aspecten in het curriculum opgenomen. De opleiding zal zich met risico en initiatief flexibel blijven bewegen in het veld, maar zich ook laten bewegen door invloeden van buitenaf en daar dus voor open staan.

Nieuwe ontwikkelingen

Vanzelfsprekend heeft ook de Wageningen Universiteit de gevolgen van een krimpende agrarische sector ondervonden. Daarom is besloten om met de opleiding meer in te spelen op de groeiende, wat genoemd wordt 'stadscultuur', die zich kenmerkt door een toenemend multifunctioneel gebruik van het landelijk gebied en de diergerelateerde dienstensector. Uit een enquête onder de studenten in 2002 bleek dat twintig procent overwoog een richting te kiezen over dieren in het algemeen; veertig procent koos specifiek voor één diersoort (dertig procent rund, dertig procent paard, vis en gezelschapsdieren elk negentien procent; nauwelijks varken en geheel geen pluimvee meer) en de overige veertig procent meer voor een thema (fokkerij, voeding, gedrag, sectorsystemen, relatie mens-dier, gezondheid). Inmiddels zijn er nieuwe onderwerpen in de opleiding ontstaan, zoals zorgboerderijen, groen-blauwe ruimte (natuur respectievelijk water), productkwaliteit en de relatie mens-dier. Er wordt hier samengewerkt met de universiteiten van Tilburg en Utrecht. Er is een nieuwe hoogleraar diervoeding benoemd, prof. dr. Wouter Hendriks, van oorsprong Nederlander en afkomstig van de Massey University in Nieuw-Zeeland. Zijn onderzoek betrof daar de voeding voor de kat en de stofwisseling. In Wageningen zal de discipline voeding zich meer gaan bezighouden met de technologische aspecten van de voeders, het ontwikkelen van *in vitro* modellen en nutri-genomics. Met dit laatste zal worden gekeken of er rasspecifieke voeding ontwikkeld kan worden op basis van het rasgenoom.

Onderzoek bij meer diersoorten

Waar de studenten eerst agrarische bedrijven bezochten, is dit nu uitgebreid naar maneges, hengstenhouderijen, boerderijcampings en dierenpensions. Naast de traditionele diersoorten rund, varken, pluimvee en vis, richt men zich nu ook op schapen en geiten en gezelschapsdieren, vooral hond en paard. Dit is ook af te lezen aan onderzoeksprogramma's zoals osteochondrose en staart- en maneneczeem bij het paard (in samenwerking met de discipline immunologie), afwijkend gedrag bij de hond (agressiviteit, coprofagie), het fokken van blindengeleide- en politiehonden, aquaria in dierentuinen, voeding voor gezelschapsdieren en biomechanica bij het paard.

De komende twee jaar zullen de onderzoekslijnen verder worden uitgebouwd, de relaties in het veld worden uitgebreid en nieuwbouw worden gepleegd voor dierfaciliteiten.

Rolverdeling Utrecht – Wageningen

Het zal duidelijk zijn dat er een goede afstemming moet plaatsvinden tussen de verschillende spelers in het onderzoeksveld van gezelschapsdieren. Naast de Faculteit der Diergeneeskunde zijn er inmiddels ook nog zo'n vijf Agrarische Hogescholen actief. Er zullen keuzes en afspraken gemaakt moeten worden op het gebied van onderzoek en diersoorten. Daarbij moet ook de arbeidsmarkt in het oog worden gehouden voor afgestudeerden, mede vanuit internationaal perspectief. Het is duidelijk dat de fusie in 1997 van de Landbouwuniversiteit met DLO (Dienst Landbouwkundig Onderzoek) en PO (Praktijkonderzoek in de landbouw) tot Wageningen Universiteit en Researchcentrum, grote kansen biedt op gebieden waar de Faculteit der Diergeneeskunde zich tot voor kort als enige mee bezig hield. De grote kennis die aanwezig is over landbouwhuisdieren betreffende erfelijkheid, gedrag en zoötechniek wordt op deze wijze professioneel uitgebreid naar de gezelschapsdieren onder het motto: 'Wageningen' zorgt ervoor dat het dier niet ziek wordt en 'Utrecht' geneest als het dier ziek is.

De vraag werpt zich op of dit voor de Faculteit der Diergeneeskunde een bedreiging of een kans is en of er mogelijk toch meer samenwerking in het verschiet ligt.

'Kijkje in de keuken' van de Week van het Huisdier

Vrijdag 27 mei 2005 werd de Week van het Huisdier officieel geopend door mevrouw mr. Renée Bergkamp, directeur-generaal van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Tijdens een persconferentie overhandigde Leen den Otter, voorzitter van de Week van het Huisdier, het eerste exemplaar van het speciaal gemaakte Jan, Jans en de Kinderen stripboek.

Het ministerie van LNV heeft het maken van dit stripboek samen met de Vrienden mede mogelijk gemaakt, om zo op een positieve manier bij te dragen aan het informeren van eigenaren met betrekking tot het verantwoord houden van huisdieren. Mevrouw Bergkamp vindt het zeer positief dat de dierenbranche gezamenlijk, op een aansprekende wijze, een thema onder de aandacht brengt en is van mening dat dit zeker gecontinueerd moet worden.

Op dit moment worden gegevens over de Week verzameld en eind juni wordt er geëvalueerd en vooruit gekeken naar het thema van volgend jaar. De eerste conclusies, kijkende naar de 170 evenementen op de website, is dat de dierenartsen in Nederland meer gebruik hebben gemaakt van de mogelijkheid om je gratis aan te melden dan de dierenspeciaalzaken. Er staan erg originele initiatieven op de site, zoals een 'Goed Gevoede'-lunch voor dieren op de praktijk, tot het raden van het gezamenlijk gewicht van de honden van de dierenartsassistenten. Allerlei ideeën die zeer goed aansluiten bij het thema!

Een leuk voorbeeld van samenwerking was de aanwezigheid van een Huisdierenpaviljoen op de Libelle Zomerweek in Almere met een aantal Vrienden en initiatiefnemers. Het bleek een prachtig moment om de 69.000 bezoekers kennis te laten maken met de Week van het Huisdier. De Specialisten in Opleiding en GGG-bestuursleden hadden een hele kluif aan het beantwoorden van (voedings)vragen van de bezoekers. Vanaf het Almeerderstrand was er ook live aandacht voor de Week van het Huisdier op Radio 10 Gold.

Er was in de overige media ook beduidend meer aandacht dan vorig jaar voor de Week van het Huisdier. Artikelen in het AD, Trouw, Reformatorisch Dagblad, Metro en veel regionale dagbladen zorgen voor een dikke knipselmap. Het Jeugdjournaal had een flink item over de Week van het Huisdier. Televisieprogramma U-vandaag besteedde ook uitgebreid aandacht aan de Week en het thema met een interview met dierenartsen Nap en Berghout. De Week blijkt, naast Dierendag, wat meer een 'verwendag' is, een prachtig tweede moment om extra aandacht in de praktijk aan het verantwoord houden van dieren te besteden!

Praktijk in bedrijf

Doen en laten(doen)

IJmert de Vries

Zaterdagmorgen gaat bij mij thuis de praktijktelefoon. Het hondje van H. heeft al enkele dagen diarree en er moet nu maar eens een dierenarts naar kijken. Ik spreek af dat hij 's middags op de praktijk langs kan komen. Door de bekende klank van de achternaam van H. kijk ik na het telefoongesprek even in de computer naar de gegevens van H. en inderdaad: de heer H. is niet zo'n beste betaler. Naast enkele openstaande rekeningen die inmiddels zijn overgedragen aan het incassobureau, heeft hij inmiddels ook een brief thuis gekregen met de mededeling dat als hij de rekeningen niet per omgaande voldoet, wij hem geen diensten meer zullen verlenen. Bij een spoedgeval zijn we natuurlijk verplicht levensreddende maatregelen te nemen, maar ook niet meer dan dat. Geen nabehandelingen, geen vervolgmedicatie en geen verdere kosten worden gemaakt, tenzij de heer H. aan zijn financiële verplichtingen voldoet. Uiteraard maakt hij een afspraak op zaterdag, want dan wordt er niet direct in de computer gekeken zodat de assistente hem kan vertellen dat hij eerst aan zijn verplichtingen moet voldoen. 's Middags staat er een ruim twee meter lange, met armen vol tatoeages uitgedoste, ongeschoren heer H. voor mijn neus. Met in zijn enorme hand een kleine Yorkshire Terrier met een prachtig roze strikje in het haar. Nu het dilemma. Als dierenarts willen we graag professioneel en aardig gevonden worden, en hebben we enige schroom om mensen die zich niet aan betalingsverplichtingen houden hierop aan te spreken. Toch is het een goede zaak te beseffen dat de 'tegenpartij' zich daar juist vaak uitstekend van bewust is (zij hakken vaker met dit bijltje), en het vrij normaal vindt om hierover te worden aangesproken. Sterker nog: het onderstreept je eigen organisatie en professionele houding alleen maar als je goed op de hoogte bent van de stand van zaken betreffende de betalingen en op dat moment ook een oplossing kan bieden. Essentieel is in deze kwestie dat de gegevens over de (financiële) stand van zaken in de eigen administratie voor honderd procent kloppen. En juist daar ligt bij veel dierenartspraktijken een punt ter verbetering. We zijn inmiddels uitstekend in staat om het veterinair handelen op verantwoorde wijze vast te leggen, maar administratie is een ander verhaal. Het bijhouden van betalingsgedrag en -ontwikkelingen zit ons niet direct in het bloed. Om ons beroep goed te blijven uitoefenen, kunnen we gebruikmaken van bedrijven die bedrijfsondersteunende producten leveren. Dit kan variëren van het (volledig) uitbesteden van bijvoorbeeld facturatie en aanmaningen tot een advies om binnen de eigen praktijk zaken volgens beproefde (!) protocollen vloeiend te laten verlopen. Op deze wijze hoeft niet iedereen met veel tijd en inzet en door schade en schande uiteindelijk een goede manier te vinden om zaken te organiseren, maar is het product kant en klaar aangeleverd. De komende tijd zal het binnen praktijken heel normaal worden dat afgebakende zaken uitbesteed worden om zodoende het werk als practicus beter, maar vooral ook professioneler en met meer plezier te kunnen doen. In de situatie met meneer H. zijn alle openstaande rekeningen naar tevredenheid voldaan, en ook met zijn hond is alles weer goed gekomen. Ik heb zelfs het adres van zijn tatooshop gekregen.

IJmert de Vries is dierenarts te Coevorden, voorzitter Sociaal Economische Commissie van de KNMvD, lid werkgroep Praktijk Management van de KNMvD en mede-eigenaar *PraktijkPartners*.

Practicus speelt centrale rol in verbetering uiergezondheid

UierGezondheidsCentrum Nederland van start

Tekst en foto: Susan Umans

Interview

Op maandag 13 juni 2005 is tijdens de IDF Internationale Mastitis Conferentie in Maastricht het startsein gegeven voor het UierGezondheidsCentrum Nederland. Dit centrum is opgezet om de diverse onderdelen van het Meerjarenplan uiergezondheid te coördineren. Dat is een project van LTO, NZO en PZ, dat als doel heeft het aantal mastitisgevallen de komende vijf jaar met tien procent te verminderen. De (rundvee)dierenarts gaat daar een grote rol in spelen, aangezien uit onderzoek is gebleken dat hij/zij voor de veehouder het eerste aanspreekpunt is op het gebied van uiergezondheid. Een interview met coördinator Theo Lam en projectassistent Jansje van Veersen over het hoe en waarom van dit project.

Wat is de aanleiding van het Uiergezondheids Plan?

Theo Lam: "De opwaartse lijn die de uiergezondheid in Nederland de laatste decennia had, is de laatste jaren gestabiliseerd en vertoont zelfs enigszins een daling. Die trend lijkt zich niet op korte termijn te herstellen en dus is besloten een plan te maken om die opwaartse lijn terug te krijgen. De koppositie die Nederland altijd heeft gehad, willen wij als exporterend land niet kwijtraken. Daarnaast wordt met het plan aandacht besteed aan dierwelzijn, een thema waar de kritische consument terecht vragen over stelt. Tenslotte is er natuurlijk het economische aspect, zowel voor de zuivel als voor de veehouders, namelijk dat mastitis geld kost."

Wat is het doel?

"De uiergezondheid in Nederland verder te verbeteren. Naar schatting ligt het mastitispercentage op jaarbasis rond de 25 procent, dat zijn we nog aan het meten. We proberen dit percentage de komende vijf jaar met tien procent terug te brengen. Een kwantitatief doel dus. Dat stellen van zo'n target is vrij nieuw en vormt een uitdaging. Het wordt keihard werken, maar ik ben ervan overtuigd dat dit haalbaar is. Vanzelfsprekend zal tussendoor regelmatig gemeten worden of we op schema liggen.

Daarnaast willen we Nederland als kenniscentrum op het gebied van uiergezondheid terugzetten op de kaart. Met dit project wordt daar een slinger aan gegeven, aangezien er ook sprake is van een groot onderzoeksdeel in dit project."

Wat is de aanpak?

"Die is tweeërlei, namelijk via onderzoek enerzijds en via de praktijk anderzijds. We richten ons op toegepast onderzoek, waar de veehouders hun voordeel mee kunnen doen. Dit project is namelijk gefinancierd met collectief opgebracht boerengeld en daar moeten de boeren binnen afzienbare tijd wat voor terugzien. We kijken daarbij naar de drie b's: bacterie, beest en boer. Bij bacterie gaat het om kiemen, dus om infectiedruk. Bij beest gaat het om de weerstand, een zeer complexe materie. Bij boer gaat het erom dat die van invloed is op al die factoren en wordt beïnvloed door allerlei zaken. Daarbij speelt communicatie een belangrijke rol en dat is meteen de link naar de dierenartsenpraktijk. Voor de veehouder is heel veel kennis aanwezig waar hij wat mee kan doen. Het is belangrijk om kennis beschikbaar te krijgen en gebruikt te krijgen. Daarin speelt de dierenartspracticus een primaire rol", aldus Lam. "Medio vorig jaar is er een grote enquête gehouden onder veehouders en daar kwam uit dat de veearts het eerste aanspreekpunt voor de boer is", vertelt Jansje van Veersen. "Ook als informatiebron blijkt de practicus een prominente rol te spelen. Vandaar dat wij onze aanpak via de practicus kiezen."

Jansje van Veersen en Theo Lam.

Hoe gaat de rol van de practicus er concreet uitzien?

Lam: "Exact weten we dat nog niet. Op dit moment loopt er een pilot met tien praktijken. Die loopt tot komend voorjaar, maar tussentijds meten we ook. We zijn in deze pilot begonnen met startavonden, waarbij aan de melkveehouders verteld is wat de plannen zijn. Het eerste instrument is studieclubs voor melkveehouders, die worden gecoördineerd door de practicus zelf. Wij leveren het materiaal aan, maar de practicus moet de aansturing doen. Als dit blijkt te werken, gaan we dit verder uitbreiden. Het volgende punt is het bedrijfsbehandelplan. Dat is niet nieuw, maar in de praktijk blijkt dat te weinig melkveehouders zo'n plan hebben. De dierenarts kan er voor zorgen dat ze dat krijgen. Vervolgens zullen nog andere instrumenten volgen. In de loop van het jaar vragen we de veehouders naar hun ervaringen. De pilot loopt gewoon door en wat goed werkt, daar gaan we mee verder. Wij gaan de practici het materiaal aanreiken waarmee zij de melkveehouders op het gebied van uiergezondheid kunnen ondersteunen. Komende winter zal een en ander van start gaan. Wij hopen met het UierGezondheidsCentrum tevens een soort van kenniscentrum te zijn, waar in elk geval links naar de beschikbare kennis aanwezig zijn."

Hoe is het UierGezondheidsCentrum gepositioneerd?

"De commissie Diergezondheid en Kwaliteit Runderen heeft de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD) gevraagd dit plan uit te voeren. Omdat het Meerjarenplan uiergezondheid een langdurig project is, dat uit collectieve gelden wordt gefinancieerd, heeft de GD hiervoor een aparte afdeling opgericht: het Uiergezondheidscentrum Nederland: UGCN. Op deze manier kan er geen vermenging optreden met de commerciële activiteiten die de GD ook heeft op het gebied van uiergezondheid."

Het Vlaams Diergeneeskundig Tijdschrift en het Tijdschrift voor Diergeneeskunde hebben besloten samenvattingen van gepubliceerde, wetenschappelijke artikelen uit te wisselen, opdat dierenartsen in België en Nederland op een eenvoudige manier op de hoogte blijven van de veterinaire ontwikkelingen in hun buurland.

dr. Ann van Soom
voorzitter Vlaams Diergeneeskundig Tijdschrift

dr. Marianne Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan
voorzitter hoofdredactie Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Samenvattingen VDT

Uitbraken en bestrijding van klassieke varkenspest, mond- en klauwzeer en hoogpathogene aviaire influenza in de Europese Unie

J. Dewulf, F. Koenen, K. De Clercq, T. van den Berg, S. Ribbens, A. de Kruif.

De controle van Klassieke varkenspest (KVP), Mond- en klauwzeer (MKZ) en Aviaire influenza (AI) binnen de Europese Unie (EU) was tot op heden grotendeels gebaseerd op een beleid van eradicatie van geïnfecteerde haarden en non-vaccinatie. Verscheidene grote epidemieën in het recente verleden hebben aangetoond dat in dierdichte gebieden een eradicatie- en non-vaccinatiebeleid gepaard moet gaan met het preventief opruimen van zeer grote aantallen dieren om succesvol te zijn. In de huidige maatschappelijke context worden het massaal doden en vernietigen van vaak gezonde dieren als onethisch en sociaal onaanvaardbaar ervaren. Als gevolg daarvan wordt de roep om verfijnde of alternatieve bestrijdingsstrategieën steeds luider.
In dit artikel wordt een overzicht gegeven van enkele van de belangrijkste epidemieën uit het recente verleden. Er wordt ook ingegaan op de huidige controlemechanismen en de kritiek erop. Tenslotte wordt besproken welke alternatieven er al dan niet beschikbaar zijn voor de controle in de toekomst. Daarbij wordt voornamelijk ingegaan op de mogelijkheden en beperkingen van vaccinatie.

Het in kaart brengen van bluetongue: een opkomende ziekte in Europa

E. Ducheyne, G. Hendrickx, R. De Deken.

Bluetongue is een opkomende vectorovergedragen ziekte binnen Europa. De ernst van deze ziekte wordt benadrukt door het feit dat ze vermeld staat op de lijst A van Office International des Epizooties. De uitbreiding van het gebied waar de vector zich ophoudt, namelijk noordwaarts in Europa en zuidwaarts in Australië, brengt een hoge mortaliteit bij schapen met zich mee in deze belangrijke economische polen van de schapenteelt. In dit overzicht worden zowel de ziekte als de vectoren toegelicht. Verder worden de verschillende technieken beschreven die gebruikt worden om de vectordistributie in kaart te brengen. Het gebruik van afgeleide gegevens uit satellietbeelden is hierbij van groot belang. In een laatste deel worden enkele toekomstgerichte onderzoekslijnen weergegeven.

Progesteronsupplementatie tijdens de vroege dracht bij melkkoeien

G. Opsomer, S. De Temmerman, A. de Kruif.

De fertiliteit van onze melkveepopulatie daalt gestaag. Zo is het drachtigheidspercentage van de eerste inseminatie post partum in het Verenigd Koninkrijk bijvoorbeeld gedaald van 55,6% in de periode 1975/82 naar 39,7% in de periode 1995/98: dit is een afname van bijna 1% per jaar. Hiervoor kunnen meerdere oorzaken, waaronder zowel managements- als koefactoren, worden aangegeven. Zo is uit de analyse van melkprogesteronprofielen gebleken dat koeien die atypische progesteronprofielen hebben vóór de inseminatie aanzienlijk minder fertiel zijn dan koeien met een normaal progesteronpatroon. Ook is gebleken dat koeien met een abnormaal progesteronprofiel een veel lager drachtigheidspercentage van de eerste inseminatie hebben en dat bij deze dieren het interval partus-conceptie langer is. Het percentage koeien met atypische progesteronprofielen vóór de eerste inseminatie was toegenomen van 32% in de periode 1975/82 tot 49% in de periode 1995/98.
Hoewel de progesteronconcentratie tijdens de luteale fase van de cyclus een belangrijke determinant is voor het al of niet instandhouden van de dracht, blijkt een vroege stijging van de progesteronconcentratie na de ovulatie nog belangrijker te zijn. Lage progesteronconcentraties na de ovulatie leiden tot een zwakke embryonale ontwikkeling, een gebrekkige maternale herkenning van de dracht en tot vroegembryonale sterfte. Deze vroegembryonale sterfte zou bij zo'n 30-40% van de geïnsemineerde koeien optreden en aldus de belangrijkste oorzaak zijn van 'niet drachtig worden'.
Er moet nagegaan worden hoe ernstig het probleem van de progesteroninsufficiëntie is en hoe het kan worden tegengaan. Een analyse van de melkprogesterongegevens vóór en na de inseminatie is nodig om die koeien te identificeren waarbij een behandeling met progesteron succesvol zou kunnen zijn. De supplementatie van progesteron vóór de zesde dag van de dracht zou de drachtigheidsresultaten kunnen verbeteren bij koeien met een lage initiële fertiliteit ten gevolge van progesteroninsufficiëntie. Een alternatief voor de behandeling met exogeen progesteron zou de stimulatie van de endogene progesteronsecretie kunnen zijn door de toediening van hCG- of GnRH-analogen. Alvorens gerichte behandelingsadviezen kunnen worden gegeven, is meer onderzoek met een groter aantal dieren noodzakelijk.

Laparoscopische interventies bij honden: Fysiopathologische veranderingen en hun invloed op de patiënt

L. Weiland, I. Polis, H. de Rooster, F. Gasthuys.

De laatste jaren worden meer en meer laparoscopische ingrepen uitgevoerd in de diergeneeskunde. De laparoscopie wordt toegejuicht omwille van zijn vele voordelen: minder weefseltrauma, sneller wondherstel, minder postoperatieve pijn en bijgevolg ook minder postoperatieve zorgen. Deze minimaal invasieve chirurgische techniek kan echter aanleiding geven tot ernstige fysiologische veranderingen en complicaties. In dit overzicht worden de voordelen en neveneffecten tijdens de anesthesie besproken. De meest uitgesproken problemen tijdens laparoscopie zijn gerelateerd aan de cardiopulmonaire effecten te wijten aan het pneumoperitoneum, de systemische CO_2-absorptie, de extraperitoneale gasinsufflatie en het risico op veneuze gasembolie. Aangepaste anesthesiemonitoring van de patiënt is noodzakelijk om eventuele complicaties zo vlug mogelijk te herkennen en te behandelen. Enig begrip van de pathofysiologie tijdens laparoscopie is vereist om specifieke problemen van de patiënt te onderkennen. Ook moet de chirurg voldoende ervaring hebben om de laparoscopie snel en correct uit te voeren.

Prevalentie van antistoffen tegen equiene influenzavirus? Equiene herpesvirus 1 en –4, equiene arteritidisvirus en equiene rhinovirus 1 en 2 bij Nedelandse warmbloedpaarden

C. van Maanen, J. Heldens, A. A. Cullinane, R. van den Hoven, M. Weststrate.

Een gerandomiseerd 'cross-sectional' seroprevalentieonderzoek werd uitgevoerd bij warmbloedpaarden (n=330) op alle draf- en renbanen in Nederland door het eenmalig nemen van een bloedstaal op vier opeenvolgende dagen. De serumstalen werden onderzocht op antistoffen tegen verscheidene equiene influenzastammen, equiene herpesviurs type 1 en 4, equiene arteritisvirus en rhinovirus type 1 en 2. Voor het bepalen van de afzonderlijke seroprevalentie van EHV1 en EHV4 werd een typespecifieke gG ELISA gebruikt. De influezaserologie op basis van influenza A/equi-1/Praag/56 als indicatorviurs toonde aan dat 38% van de paarden niet of onvoldoende gevaccineerd was. Veel van deze paarden bleken wel een influenza A/equi-2 veldinfectie te hebben doorgemaakt. In een hoog percentage van de stalen werden neutraliserende en complementbindende antistoffen tegen EHV1/4 aangetoond. Voor EHV1 werd deze hoge seroprevalentie waarschijnlijk veroorzaakt door kruisreagerende antistoffen tegen EHV4, de seroprevalentie van 28% tegen EHV1 en 99% tegen EHV4 in een typespecifieke gG ELISA in acht genomen. Gezien de relatief hoge seroprevalenties die bij de Nederlandse warmbloedpopulatie gevonden werden, moeten hier ook equiene rhinovirus type 1 en equiene arteritisvirus als enzoötisch worden beschouwd. Veel van deze infecties lijken subklinisch te verlopen. De seroprevalentie van equiene rhinovirus type 2 was verrassend laag. In de discussie wordt aandacht besteed aan het mogelijke verband tussen virale infecties en ziekteverschijnselen van de bovenste luchtwegen.

Een traumatische pericarditis met 'steel band-effect'-geluiden bij een jonge vaars

J. Laureyns, S. De Vliegher, I. Kolkman, L. Vandaele, A. de Kruif.

In dit artikel wordt een traumatische pericarditis beschreven bij een Belgisch Witblauwe vaars van negen maanden oud. De diagnose werd gesteld door uitwendig onderzoek en auscultatie en werd bevestigd door een autopsie. Opvallend waren de jonge leeftijd en de 'steel band-effect'-geluiden bij auscultatie van het hart.

Twee ongewone gevallen van intoxicatie door planten bij kleine herkauwers

K. Baert, S. Croubels, N. Steurbaut, S. De Boever, G. Vercauteren, R. Ducatelle, A. Verbeken, P. De Backer

In dit artikel worden een vergiftiging door *Euonymus japonicus* ('Japanse kardinaalsmuts') bij schapen en een vergiftiging door *Pieris japonica* ('Japanse Pieris') bij geiten beschreven. Acht schapen werden kortademig aangetroffen en speekselden, vijf daarvan stierven. Drie geiten vertoonden braakneigingen, knarsten met de tanden en wankelden rond. De drie geiten stierven. De diagnose was gebaseerd op de anamnese, de symptomen en de pathologische bevindingen (de aanwezigheid van plantenresten in de pens). Een overzicht wordt gegeven van de beschikbare literatuur over *Euonymus*- en *Pieris*-intoxicaties door planten bij kleine herkauwers.

Een atypisch geval van een losse processus coronoideus medialis bij de hond

Y. Samoy, B. van Ryssen, A. Van Caelenberg, K. Peremans, I. Gielen, H. van Bree.

Een losse processus coronoideus (LPC) is een frequent voorkomende aandoening van de elleboog bij populaire hondenrassen. De diagnose is gebaseerd op het klinisch en radiografisch onderzoek. In sommige gevallen zijn er echter geen duidelijke klinische of radiografische afwijkingen aanwezig. Bij deze gevallen kan scintigrafie bijdragen tot de lokalisatie van het letsel. Verdere verfijning van de diagnostiek kan via computer tomografie (CT) of artroscopie gebeuren. Daarna kan een passende behandeling ingesteld worden.
Deze casuïstiek beschrijft de bevindingen bij een acht jaar oude canis vulgaris met een voorgeschiedenis van een hardnekkige unilaterale voorbeenkreupelheid. Naast het manken waren er geen andere klinische, noch radiografische afwijkingen terug te vinden. Aan de hand van scintigrafie, CT en artroscopie kon het letsel gelokaliseerd, geïdentificeerd en met succes behandeld worden.

Gemiste kans en/ of PR-blunder?!

Ingrid van Alten

Ingezonden

Vrijdag 13 mei 2005 was ik aanwezig op de buluitreiking van een aantal afstuderende dierenartsen. De locatie daarvoor is nog altijd het sfeervolle academiegebouw. Helaas bleek dit gebouw het enige passende onderdeel van deze ceremonie.....

Een vriendin studeerde af in het trio rund, varken en paard. Zelf heb ik mijn dierenartsendiploma 'al' vijftien jaar in bezit, maar deze vriendin liep met mij mee in de praktijk vanaf de dag dat ik begon en toen zij nog maar in Groep 7 zat. Die vriendschap is gegroeid en nu is dus ook voor haar de ommekeer gekomen: aan de slag! Vanzelfsprekend reed ik dan ook vrijdag de 13e naar Utrecht om getuige te zijn van deze mijlpaal. Al enkele minuten na aanvang bekroop mij een raar gevoel: wat een devaluatie, wat een desillusie, wat een gemiste kans! De man achter de tafel riep de kandidaten één voor één voor zich. Aan hen en alle belangstellenden werd vervolgens een bloemlezing gedaan uit stukjes die vrienden en maatjes van de afstuderenden over en voor hen hadden geschreven. Hilarisch natuurlijk, want dat is veterinaire studenten wel toevertrouwd. Veelvuldig kwam langs hoe knap het was dat het diploma bemachtigd was terwijl syllabi niet of nauwelijks geraadpleegd waren. Bovendien waren de kandidaten zo chaotisch dat ze ernstig risico liepen horloges en mobiele telefoons in 'de koe' achter te laten. Ook werd geschetst hoe de toekomstige veebonken nieuwe methoden van 'kippen rapen' en 'kalkoenen laden' hadden uitgevonden. Een studente bleek zo slordig dat ze met TBC besmette ratten had laten ontsnappen in India en twee studenten hadden een methode voor bloedafname bij kippen ontwikkeld die volgens de schrijvende cabaretiers vast bruikbaar zou zijn in Irak....
De toonzetting en aard van dit soort verhalen is heel herkenbaar en 'geeft lucht' bij veterinairen onder elkaar. Maar hoe is het mogelijk dat 95 procent van de speech van de voorzitter van de examencommissie uit dit soort anecdotes bestond? Er zaten niet alleen veterinairen in de zaal! Juist veel 'leken' en 'burgers', namelijk de genodigden van de nieuwe dierenartsen. Wat voor indruk krijgen die van diergeneeskundige studenten, van de faculteit, van dierenartsen? Wat bovendien nogal pijnlijk was, was dat populaire studenten overstelpt werden met een overvloed aan bijdragen terwijl een enkele grijze muis slechts één summier stukje was toebedeeld... Na afloop van anderhalf uur andecotes en goede wensen van vrienden en bekenden, restte nog een tweetal boodschappen van de man achter de tafel. Ten eerste moesten de gediplomeerden proberen de sleur van het vak de baas te blijven door zich een speciaal onderwerp eigen te maken. Zeker een nuttig advies voor een beroepsgroep die wordt geplaagd door vroegtijdige burn-out. Maar of familie en vrienden van de pasafgestudeerden ons vak ook als sleur (willen/mogen) zien...? Ten tweede was het mogelijk dat ethische dilemma's de kop op zouden steken. Zoals het massaal 'ruimen' van dieren in het kader van georganiseerde dierziektebestrijding. Men werd aangeraden niet met dit soort problemen te blijven rondlopen, maar ermee naar buiten te komen. Ook dit advies diende ter bevordering van het geestelijk welzijn van de nieuwe vakgenoten. Maar: 'naar buiten komen'? Hoe dan? Met welke visie? We hebben die visie toch inmiddels als beroepsgroep?

Gelukkig weet ik nog steeds wat ik ben en hoor te zijn als dierenarts: de advocaat van het dier! Het lijkt me een wonder als deze pasafgestudeerden en hun genodigden na de afstudeerceremonie daar net zo over denken... Ik hoop toch zo dat het bestuur van de KNMvD dit onderwerp wil aansnijden in haar overleg met de faculteit!

Ingrid van Alten is gezelschapsdierenarts te Hillegom.

Beauty is in the eye of the beholder

De uitreiking van het dierenartsdiploma is voor zowel de betrokkenen als voor de Faculteit der Diergeneeskunde de bekroning op vele jaren van inspanningen. Mede daarom is het de bedoeling van de Faculteit, en daarmee van de examencommissie van het dierenartsexamen, de buluitreiking tot een voor liefst alle bezoekers memorabele gebeurtenis te maken.

In vroeger tijden was de buluitreiking een puur formele gebeurtenis, waarbij op één middag aan een grote groep studenten afgestudeerden diploma's werden uitgereikt. Dit was een massagebeurtenis zonder gelegenheid tot een persoonlijke aanpak. Deze handelwijze werd de laatste jaren vooral door de (ex) studenten zelf als onpersoonlijk en te formeel beschouwd.

Naar aanleiding van deze signalen van de kant van de direct betrokkenen is voor een meer persoonlijke aanpak gekozen. Het DSK-bestuur spant zich in om van elke betrokkene informele gegevens te verzamelen. De voorzitter van de diploma-uitreiking maakt tevoren een schifting van de teksten die hij/zij wil voorlezen. Vervolgens wordt een bloemlezing uit de aangeleverde teksten gebruikt voor het informele gedeelte bij elk uitgereikt diploma. Hierbij is het onvermijdelijk dat er soms ook gemaakte fouten voor het voetlicht komen. Bovendien is de humor van de één niet de humor van de ander. Ook is er voor de één meer informatie dan voor de ander. In het algemeen wordt dit door de voorzitter gecompenseerd door bij een 'minder bedeelde' kandidaat wat meer over vakinhoudelijke zaken te spreken (onderzoeksstage et cetera). Dergelijke aspecten zijn voor deze aanpak onvermijdelijk. Formeel geschiedt het voorlezen van persoonlijke teksten "buiten de verantwoordelijkheid van de examencommissie". Door deze aanpak is het aantal buluitreikingen per zitting tot maximaal vijftien beperkt. In aansluiting op de di-

ploma-uitreiking biedt de Universiteit Utrecht de aanwezigen een borrel aan. Al met al een veel persoonlijker aanpak dan in vroeger tijden. Mede naar aanleiding van persoonlijke reacties in aansluiting op de diploma-uitreiking is gebleken dat de toehoorders (ook familie en vrienden) deze aanpak in het algemeen als positief ervaren.

Voor wat betreft het slotwoord: de diploma-uitreiking betreft het laatste reguliere contact van de jonge dierenarts met de Faculteit der Diergeneeskunde. Ondanks het feestelijke karakter van deze gebeurtenis is het gepast ervoor te kiezen hier niet alleen maar 'door een roze bril' te kijken. Burn-out en ethisch-morele dilemma's zijn dominante factoren in de loopbaan van vele - zo niet alle - dierenartsen. De examencommissie acht het daarom haar plicht de zojuist afgestudeerde dierenarts deze boodschap nog eens mee te geven. Wellicht is het juist voor de familie en vrienden van de betrokkenen nuttig hierover iets te horen.

Dat de examencommissie het eenieder niet naar de zin kan maken is wel duidelijk. Toch is de examencommissie dankbaar voor alle input met betrekking tot de diploma-uitreiking. Deze is nodig om de diploma-uitreiking volgens voortschrijdend inzicht te kunnen bijstellen.

Bij een rondvragen onder ouders, familie en vrienden (inclusief collegae) van diegenen die op 4 juni jongstleden hun dierenartsdiploma in ontvangst kwamen nemen (zestien nieuwe collegae, waarvan diversen met een predikaat 'met genoegen') werden de volgende reacties opgetekend:
"Prima zoals jullie dat doen! Erg leuk! Deden ze dat maar overal zo!"
Waarmee maar gezegd wil worden "Beauty is in the eye of the beholder".

Namens de examencommissie van het dierenartsexamen
Faculteit der Diergeneeskunde

Diagnose van babesiose bij de hond

Th. Schetters

Ingezonden

Met interesse heb ik het verslag gelezen van de gevallen van autochtone babesiose bij de hond in Nederland. Babesiose bij de hond kan zeer verschillend verlopen, van hyperacuut, acuut, tot chronisch of onopgemerkt voorbijgaan. De auteurs van het artikel geven terecht aan dat een accurate diagnose van levensbelang is voor het dier. Uit de literatuur aangaande dit onderwerp en onze eigen ervaringen met geïnfecteerde dieren blijkt dat voor een snelle diagnose (zelfs wanneer de parasiet niet in een bloeduitstrijkje waargenomen wordt) drie criteria wezenlijk zijn: lusteloosheid (vaak gebrek aan eetlust), een verlaagde aantal erythrocyten per ml bloed, en een zeer sterk verminderd (tot totaal afwezig) aantal bloedplaatjes. Wanneer deze drie verschijnselen waargenomen worden en er geen andere verklaring/oorzaak is, is het raadzaam een middel tegen *Babesia*-parasieten (bijvoorbeeld imidocarb dipropionaat) toe te dienen. Omdat een verlaging van de rode bloedcelconcentratie in het bloed het gevolg kan zijn van een vasogene shockreactie zonder noemenswaardige haemolyse, kan haemoglobinurie dus afwezig zijn. In dergelijke gevallen produceren de dieren weinig of geen urine.

Prof. dr. Th. Schetters is Ass. EVPC, Parasitology R&D, Intervet Int. Boxmeer

Bedrijfsadvisering, een kans of bedreiging

Congressen en cursussen

Dierenarts als adviseur, een SWOT-analyse, hoe zorg je dat advies betaald wordt en wat maakt veterinairen succesvolle adviseurs? Dit zijn enkele van de vragen die aan bod zullen komen bij de lezing van de VVFC 'De Uithof' 22 september 2005 aan de Faculteit der Diergeneeskunde te Utrecht. Aan deze lezing zijn acht VKO-punten toegekend voor dierenartsen met de erkenning rundvee en/of varken. Meer informatie hierover is te vinden op *www.veefokkers.com*.

Van brandblussen tot veterinaire productieadvisering

Eindelijk een cursus waardoor uw veterinair functioneren op melkveebedrijven verbetert

KoNet-Praksis (een samenwerkingsverband van zes Deense rundveepraktijken) en Dairy-vet onder leiding van Jan Berger presenteren in een cursus, *met een verloop van een half jaar*, een volledig andere manier van bedrijfsbegeleiding op rundveebedrijven. Deze manier is gebaseerd op het klinisch registreren van gezondheidskenmerken die met behulp van een in Denemarken ontwikkeld en getest computerprogramma worden geanalyseerd. Module 1, een tweedaagse cursus met overnachting, is op 22 en 23 september 2005.

De kracht van een dierenarts zal altijd zijn dat hij/zij als geen ander in staat is om op basis van diergegevens een bedrijfsadvies te geven. Het nieuwe van deze manier van bedrijfsbegeleiding is dat u nu deze diergegevens in getallen en grafieken kunt communiceren met veehouder, voederconsulent en accountant.
Bovenstaande is eerder toegelicht door Derk Vink (lid KoNet-Praksis) tijdens de Groep Groot Dagen.

Aan de cursisten worden de volgende eisen gesteld:
- ervaren rundveepracticus;
- goede wil van een veehouder binnen uw praktijk om het systeem minstens een half jaar te volgen;
- afhankelijk van de bedrijfsgrootte moet het bedrijf iedere 7-14 dagen worden bezocht, de klinische gegevens protocollair verzameld en ingegeven in het computerprogramma.

De cursus is gebaseerd op het 'learning by doing' principe. Er wordt afgewisseld tussen voordrachten (deels in het Engels) en klinische registraties in de stal, zelfstandig up en downloaden van klinische gegevens en cases.
Bij voldoende inzet van de practicus en veehouder resulteert deze vorm van begeleiding in een betere economie voor **beide** partijen en veel meer welzijn voor de koeien
In een tweede module wordt er verder ingegaan op het analyseren van de kengetallen en het formuleren van bedrijfsdoelen en statistische achtergronden.
Na de tweedaagse cursus wordt u *een half jaar gevolgd*. Alles wordt in het werk gezet om het in praktijk brengen van deze manier van bedrijfsbegeleiding te doen slagen! Tussen module I en module II wordt u bezocht door Jan Berger om dierenarts en veehouder te coachen (inbegrepen in de cursusprijs module 1). Er is online hulp gedurende het hele cursusverloop.

Cursusleider is Jan Berger (Dairy-vet) en sprekers zijn: Finn Pedersen, Søren Illum Nielsen en Derk Vink, (allen lid van KoNet-praksis, practicus en certificated in Herd Health Management).

Module 1, een tweedaagse cursus met overnachting, is op 22 en 23 september 2005 in Conferentieoord De Spreeuwel te Westelbeers (N.Br.). Prijs: € 1900,-. Maximum aantal deelnemers: twintig. Erkenningspunten zijn bij het VKO/VAK aangevraagd.
Aanmelden: voor 1 augustus 2005 bij: J. Berger, Kloosterstraat 41, 5094 EA Lage Mierde, e-mail: J.Berger5@chello.nl, fax: 013-5096216. Informatie voor 8 juli 2005 via telefoonnummer 013-5092648 en na 10 juli via telefoonnummer 004554866028.

Bijzondere nascholingscursus in Suriname

Eind oktober 2005 wordt weer een postacademische nascholingscursus voor dierenartsen georganiseerd in het veelzijdige Suriname. Het wetenschappelijke programma bestaat uit een vijfdaagse cursus met uiteraard zeer interessante en onderhoudende sprekers. De onderwerpen oogheelkunde, tandheelkunde, chirurgie en dermatologie zullen gericht zijn op gezelschapsdierenpractici. De lezingen worden in de ochtend gehouden, zodat er 's middags mogelijkheden zijn voor bijzondere excursies. Bijvoorbeeld een boottocht over de Surinamerivier of een tour naar het district Commewijne met haar oude plantages. Maar, u kunt natuurlijk ook genieten van het uitzicht over het Afobaka stuwmeer bij de Brownsberg met schitterende watervallen.

De reisdatum is van **29 oktober tot en met 5 november 2005**. De prijs voor deze nascholingscursus bedraagt € 2395,00. De kosten voor een meereizende partner/niet-dierenarts zijn € 995,00 (exclusief congres). Er wordt gelogeerd in het luxe vijfsterren Torarica Hotel in Paramaribo, waar tevens de congresruimte is. Het hotel heeft onder andere een zwembad en een tennisbaan en is gelegen aan de Surinamerivier (*www.torarica.com*).

Heeft u interesse in deze cursus? Vraag een vrijblijvend informatiepakket *aan bij: Veterinair Organisatiebureau Animaux: animaux@planet.nl, telefoonnummer: 035-6239479.*
En wellicht wilt u nog wat meer tijd in Suriname doorbrengen? Wij kunnen in samenwerking met Meeting & Convention Travel (onder andere van Curaçao Tropical) een post- of precongrestour op maat verzorgen.

Vier zaterdagochtenden van 9 tot 12 uur bij Dynamic Support in Weesp

Intensieve cursus echografie gezelschapsdieren

Een maand lang een compleet echosysteem en bijbehorend materiaal in uw praktijk. Door de opzet van de cursus (twintig punten) heeft u in een maand twee dingen bereikt. Ten eerste weet u wat echo in uw praktijk kan toevoegen en u kunt op basis daarvan een besluit nemen over de aanschaf van de echoscanner. Ten tweede bent u in korte tijd veel verder in de techniek van het scannen. Heeft u plezier gekregen in deze nieuwe techniek dan kunt u er ook direct mee aan de gang. De cursus bestaat uit vier ochtenden intensieve begeleiding bij het scannen door professionals. U werkt met door uzelf meegenomen dieren en het echosysteem dat u de eerste ochtend van de cursus meeneemt om er de volgende weken in de praktijk mee te oefenen. Met de videorecorder maakt u hiervan opnamen die op de volgende les weer worden besproken.

Programma
De eerste dag wordt besteed aan de achtergronden van echo en het algemeen onderzoek met behulp van de echo. De tweede dag kijkt terug op de eigen praktijkervaringen, het gezamenlijk bekijken van de video-opnamen en er wordt uitgebreider ingegaan op de verschillende buikorganen. De derde dag verloopt als de tweede en gaat vervolgens vooral in op de diagnostiek van het hart zodat de praktijk ervan op de vierde dag nog een keer uitgebreid kan worden besproken. Op de vierde dag worden aan het programma de geslachtsorganen, urinewegen en lymfeknopen toegevoegd.

De eerste cursusserie staat gepland op 3, 10 en 24 september en 1 oktober 2005. Een tweede cyclus wordt gehouden op 29 oktober en 5, 19 en 26 november aanstaande. Informatie is te verkrijgen op info@dynamicsupport.nl

Hondendag: Erfelijke aandoeningen

Op 24 september 2005 is er een extensieprogramma vanuit de Hoofdafdeling Pathobiologie van de Faculteit der Diergeneeskunde te Utrecht. Deze 'Hondendag: Erfelijke aandoeningen' wordt organiseerd door de Stichting FelCan. De toegang is € 15,00.

De ontvangst is om 9.00 uur en vanaf 10.00 uur starten de lezingen. Prof. dr. Erik Gruys, patholoog, zal een inleidend welkomstwoord houden en vervolgens houdt ir. Ed Gubbels een inleiding over de erfelijke problemen bij honden in Nederland. Na een korte pauze spreekt prof. dr. Michael Boevé over erfelijke oogaandoeningen.
Na de lunch houdt dr. Paul Mandigers een lezing over epilepsie en erfelijkheid en drs. Nico Dijkshoorn spreekt over orthopedische erfelijke afwijkingen. Laatste spreker is Marcel Nijland, die een inleiding houdt over agressie en erfelijkheid. Rond 16.15 uur volgt de discussie en wordt de dag afgesloten.

Er zijn tien nascholingspunten aangevraagd bij de Technische Commissie Gezelschapsdieren. Aanmelden kan via de website *www.felcan.nl*

Workshop verdoven van wilde en verwilderde dieren

Tele-immobilisatie, verdoven op afstand, is een bijzondere vaardigheid, die maar weinig dierenartsen dagelijks nodig hebben. Voor hen die werken in dierentuinen, betrokken zijn bij natuurbeschermingsprojecten is het hun dagelijks werk. Ook voor practici en handhavers van de openbare orde is het 'erg handig' om met de blaaspijp (soms op CO_2) of verdovingspistool om te kunnen gaan. De dierenartsen Jan Bos (Ouwehands Dierenpark), Mark Hoyer (dierentuin Artis) en Peter Klaver (dierenarts/consultant voor exoten en wildlife) geven op vrijdag 7 oktober 2005 deze workshop in samenwerking met Ouwehands Dierenpark in Rhenen.

Doel van deze workshop is om in een volle dag dierenartsen 'klaar te stomen' voor het gebruik van blaaspijp en/of verdovingsgeweer, inclusief theorie en praktische aspecten, farmacologie van de belangrijkste narcosemiddelen, veiligheid, training en uitvoeren van enkele verdovingen in groepsverband. Ook zal er een lijst met doseringen voor veelvoorkomende diersoorten worden uitgereikt en besproken.

Datum: vrijdag 7 oktober 2005 van 9.00 -17.00 uur met afsluitend evaluatie en drankje. Locatie: Ouwehands Dierenpark, Rhenen. Groepsgrootte: maximaal 25 personen. Prijs inclusief lunch, documentatie: € 450,- vóór 1 september € 425,-, studenten krijgen € 50,- korting. Informatie via Jan Bos zoomed@zonnet.nl

De VWA verscherpt controle bij exportcertificering van schapen en geiten

VOEDSEL EN WAREN AUTORITEIT

Wat gaat er mis?

Uit een door de VWA uitgevoerd onderzoek blijkt dat het certificeren in veel gevallen zonder adequate administratieve onderbouwing plaatsvindt en dat het toezicht op de verzamelcentra intensivering behoeft. Certificering van slachtdieren vereist een gedegen onderzoek. Dit betreft de klinische toestand van de dieren, aspecten van welzijn en garanties ten aanzien van de gezondheidsstatus. Dit laatste hangt samen met toezicht op een solide administratieve onderbouwing door middel van de juiste aanvoerdocumenten. Dit toezicht is afhankelijk van de I&R-gegevens, die met de huidige identificatie en registratie van schapen en geiten echter van onvoldoende kwaliteit zijn. Er zijn geen bevindingen die reden geven tot twijfel over de kwaliteit van klinische keuring en de toetsing van de welzijnscriteria. Bij het door de VWA gehouden onderzoek op verzamelplaatsen werden directe aanwijzingen gevonden voor het voorverzamelen van schapen en het antedateren. In een aantal gevallen waren de omissies zo evident dat de medewerkers van de VWA tenminste het certificaat hadden moeten onthouden. Parallel aan de bevindingen op de verzamelcentra komen soortgelijke signalen naar voren uit de interviews met de officiële dierenartsen die schapen en geiten certificeren vanaf de boerderijen. Bedrijfsregisters worden niet bijgehouden, de 21-dagen regeling wordt niet nageleefd, er wordt gefraudeerd met transportdocumenten en de meeste schapen die op een verzamelplaats arriveren zijn reeds elders in Nederland voorverzameld. Bij geconstateerde overtredingen is het zeer moeilijk om tot goede bewijsvoering te komen omdat er geen sprake is van een sluitende identificatie en registratie. Een tweede onderdeel van het onderzoek betreft de onderlinge aansluitingen in de 'schapenboekhouding' van Nederland. De aansluiting tussen de aanwas van de Nederlandse schapenpopulatie en de afzet voor export en slacht geeft een onverklaarbaar verschil. Uitgebreide vergelijkingen en calculaties met geraadpleegde databestanden blijven wijzen op een niet verklaard verschil van een zeer groot aantal schapen en lammeren. Illegale slacht dan wel illegale export zijn hier mogelijke verklaringen. Opvallend is dat dit een aantal grote handelaren niet verbaast.

Wat is exportcertificering?

De Mond- en Klauwzeeruitbraak in 2001 heeft geleid tot een aantal preventieve maatregelen, onder andere ten aanzien van het voorverzamelen van slachtschapen. Vanaf primaire bedrijven mogen de schapen uitsluitend op erkende verzamelcentra via één verzamelslag worden bijeengebracht. Hiervandaan moet directe afvoer naar binnenlandse en buitenlandse slachterijen plaatsvinden. De VWA is belast met het certificeren van de slachtschapen naar buitenlandse bestemmingen en met het toezicht op de verzamelcentra. De zogenaamde exportcertificering volgt uit de Europese verplichting om het bestemmingsland te vrijwaren van dierziekterisico's. Het toezicht op de naleving van deze maatregelen is uiteraard afhankelijk van een sluitende identificatie & registratie (I&R).

Wat doet de VWA?

Op basis van deze bevindingen heeft de WVA overwogen om de certificering van schapen en geiten tijdelijk op te schorten, omdat aan de betreffende Europese richtlijn niet kan worden voldaan. Juridisch is het echter niet mogelijk om individuele personen op basis van generalistische vermoedens een exportcertificaat te weigeren. De maatregelen die de VWA wél zal treffen, bestaan uit het aanscherpen van de controles bij exportcertificering en het uitvoeren van verificatieonderzoek. Dit laatste betekent dat de voor exportcertificering aangeboden schapen zullen worden getraceerd tot het bedrijf van herkomst. Bij overtredingen volgen passende maatregelen. De VWA heeft aan de minister van LNV geadviseerd om voor de elektronische identificatie en registratie, de Europese ingangsdatum van 1 januari 2008 te vervroegen naar 1 januari 2006, óf om een vergelijkbaar robuuste en betrouwbare oplossing te vinden. Daarnaast is geadviseerd om een centrale database te ontwikkelen voor I&R schapen en geiten, vergelijkbaar met die voor I&R rund. Indien blijkt dat na 1 januari 2006 niet kan worden voldaan aan de vereisten die de VWA stelt aan haar toezicht en de vrijwaring, dan zal de VWA overwegen om de certificering van schapen en geiten op verzamelplaatsen te staken, in afwachting van een acceptabel borgingsmechanisme.

Wat kan de practicus doen?

U kunt - waar van toepassing - veehouders en veehandelaren wijzen op de verantwoordelijkheid die zij hebben voor het naleven van de huidige regelgeving. De MKZ-crisis heeft ons geleerd dat dit voor een adequate dierziektebestrijding van doorslaggevend belang is. Bovendien is de bedoelde regelgeving van doorslaggevend belang bij het voorkómen van de verspreiding van dierziekten. In de communicatie met de veehouder dienen bij uitstek dierenartsen de onverschilligheid op dit terrein te bestrijden. De zin en rechtmatigheid van de I&R regelgeving wordt met name in kringen van 'hobbyhouders' nog wel eens bestreden. Het niet naleven ervan leidt echter tot onaanvaardbare risico's op het terrein van de dierziektepreventie of dierziektebestrijding. Ook 'hobbyhouders' dragen medeverantwoordelijkheid voor het adequaat kunnen uitvoeren van de bestrijding van dierziekten en vooral bij het voorkómen van de bestrijding ervan.

De redactie vond dr. R.C. Nap (Specialist Chirurgie Gezelschapsdieren) bereid om op onderstaande vraag een antwoord te formuleren.
Deze Vraag en Antwoord is onderdeel van een serie over veelvoorkomende vragen en misverstanden op het gebied van voeding van gezelschapsdieren.

Vraag en antwoord

Vraag

Is het juist dat blikvoeding beter is voor een kat met blaasgruis? Droogvoer is toch ook veel te zout?

Antwoord

Deze vragen zijn eenvoudig te beantwoorden met ja (blikvoer is inderdaad beter voor katten met blaasgruis), respectievelijk nee (droogvoer is niet noodzakelijk zouter dan blikvoer). Onder de term 'blikvoer' moet men in dit verband ook verstaan de nieuwere presentaties voeders met een watergehalte vergelijkbaar met blikvoeding (rond negentig procent).
Dat is het korte antwoord op de vraag. Uiteraard is het noodzakelijk hierbij enige nuancerende opmerkingen te maken, maar de essentie verandert daar niet door.

Onder de verschillende factoren die een rol spelen bij het ontstaan of onderhouden van blaasgruis, is het watergehalte van het voer een heel belangrijke, die bovendien relatief gemakkelijk te beïnvloeden is. Daarnaast zijn van belang 1. leeftijd (meer oxalaat-gruis bij oudere dieren; meer struviet bij jong-volwassen dieren), 2. geslacht (obstructieproblemen meestal bij katers, 3. ras (meer bij Burmees en Pers), 4. castratie (bij zowel poes als kater), 5. voederfrequentie (meer problemen bij vaker voeren), 6. fors overgewicht (obesitas), 7. activiteitsniveau (meer bij inactieve dieren), 8. levensstijl (meer bij binnengehouden dieren), en uiteraard 'last but not least' natuurlijk 9. de mineraal- en eiwit-samenstelling van de voeding.

Over het ontstaan van blaasgruis (FLUTD = Feline Lower Urinary Tract Disease) is al erg veel gepubliceerd en de geïnteresseerde lezer kan met behulp van handboeken, en zoekmachines op het web een aardige vakantie vullen rondom dit thema. Duidelijk is dat het probleem complex is en multifactorieel qua etiologie.
Aan de bovengemelde factoren kunnen we bij de individuele patiënt als dierenarts niet te veel veranderen. We hebben bij presentatie in de behandelkamer geen invloed op het ras, de leeftijd en het geslacht. Het wel of niet castreren is vermoedelijk ook al geschiedenis en zelfs de levensstijl kunnen we in veel gevallen niet laten wijzigen zonder het risico van trauma bij huisdier en eigenaar. Waar de dierenarts wel iets concreets kan beïnvloeden, is op het gebied van voer- en wateropname. Een verhoogde dagelijkse wateropname beperkt het risico, en de wateropname is altijd hoger bij dieren die 'blikvoer' eten vergeleken met de droogvoeropname.

Als gevolg van het lagere watergehalte, zijn alle percentages ingrediënten op de verpakkingen bij droogvoer hoger dan bij blikvoer. Blikvoer is in feite verdund door het water. De gehaltes kunnen daarom beter worden vergeleken op basis van droge stof (DS). Dat scheelt ongeveer factor 5 tussen droog- en blikvoeding, bij watergehaltes van respectievelijk tien procent en tachtig procent) of beter nog op basis van verteerbare energie. Dat laatste is in de winkel of bij beoordelen 'op het schap' nog steeds lastig. De percentages vermeld op de blikverpakking moeten dus ruwweg met vijf worden vermenigvuldigt alvorens ze te vergelijken met droogvoeding (die men eigenlijk met 1.1 moet vermenigvuldigen). Men moet zich natuurlijk realiseren, dat dit nog steeds een uiterst grove vergelijking is, maar het is veel beter dan een directe vergelijking op basis van percentages op de verpakking. Voorbeeld: Indien een droogvoer 1.0 procent van ingrediënt X bevat, is het gehalte op basis van DS 1.1 procent. Een blikvoeding die 0.25 procent bevat, bevat op basis van DS echter 1,25 procent X. Het gehalte 0.25 procent in blik-, is dus hoger dan het gehalte 1.0 in droogvoeding.

Ook kan de dierenarts adviseren wat betreft het aantal maaltijden per dag en de samenstelling van het voer. Voeding met een relatief hoog eiwitgehalte resulteert in het algemeen in een wat hogere wateropname, maar ook tot hogere uitscheiding van onder andere calcium in de urine. Dat is uiteraard een probleem, met name ook voor de oxalaat-stenen. Hoge eiwitopname (> 30% op DS basis) wordt daarom ontraden. Het zoutgehalte (NaCl) van de voeders, bedoeld voor de behandeling en preventie van blaasgruis ligt tussen 0.1 en 0.9 procent op DS-basis (of 0.03 en 0.18 g per 100 kcal), en het algemeen adviesniveau ligt rond de 0.3 - 0.4 procent. De lage gehaltes ter preventie van oxalaat; de wat hogere in geval oplossen van struvietstenen het doel van de behandeling is. Uiteraard is het van belang dat bij risicopatiënten ook het magnesiumgehalte van het voer de aandacht krijgt. In alle kwaliteitsdiëten voor FLUTD-patiënten is dat overigens het geval. Voor de vorming van struvietkristallen is een supersaturatie met magnesium, ammonium en fosfaat noodzakelijk. Voeding die een hoog gehalte beender-, of vismeel (as-gehalte) bevat, kan veel magnesium bevatten. Wanneer oxalaatkristallen het probleem vormen, zou juist het wegvangen van oxalaat door magnesium een beschermende werking kunnen hebben.

Het is dus, zeker in geval van recidiverende blaasgruisproblematiek, van groot belang dat de aard van de kristallen die het probleem vormen wordt vastgesteld alvorens definitief te adviseren met betrekking tot optimale voeding.

Het veterinair verleden laat zijn sporen na, met name ook in de veeteelt en de KI. Foto's, instrumenten, boeken en andere voorwerpen herinneren aan (bijna) vergeten opvattingen, therapieën, gebouwen, et cetera, maar ook aan bijzondere en gewone mensen die een rol speelden in de diergeneeskunde en de veefokkerij. Hun verhaal wordt hier verteld.

De Rol van Luyendijk

Uitgelicht

In 1952 publiceerden dr. ir. J. Doeksen en ir. D.C. Heyboer de berekening van de **Standaardkoe**, onderzocht op de lactatiegegevens van Friese stamboekkoeien.
De melkgift van koeien was voortaan om te rekenen naar hun maximale productie qua leeftijd en lactatiestadium, die zoals bekend lag op achtjarige leeftijd en de tweede maand na het afkalven. Om sneller af te kunnen lezen werden de omrekentabellen op een slimme manier verwerkt in de Luyendijkrol, genoemd naar de ontwerper, de toenmalige Rijkslandbouw- consulent in Tiel. Het berekenen van de Standaardkoe was handmatig echter een tijdrovend karwei, een persoon kon zestig bedrijven per week aan. Het gebruik bleef beperkt tot de proefboerderijen en soms de veevoederkernen.Toen de verwerking van de melkcontrole in 1969/70 op de computer kwam, was de Standaardkoe een van de eerste nieuwe kengetallen, die de veehouders op hun uitslagformulier zagen afgedrukt. Hierbij hoorde de groene grafiek met de zogenaamde Luyendijklijnen voor correctie van de seizoensinvloed.

Dit is een van de vele museumgeheimen die in het Museum Veeteelt en KI te bewonderen zijn op alle woensdagen en op de zondagen van 1 april tot 1 november. Groepen bezoekers kunnen op afspraak elke dag terecht. www.veeteelt-ki-museum.nl

Assessment of the welfare of dairy cattle using animal-based measurements: direct observations and investigation of farm records

H.R. Whay, D.C.J.Main, L.E.Green, and A.J.F. Webster. Vet Rec 2003; 153: 197-202.

Referaat

De ontwikkeling van de bedrijfsbegeleiding heeft veel bijgedragen tot verbetering van het welzijn van rundvee. Welzijn wordt beoordeeld op grond van de behoefte van de dieren volgens regelgevingen van de Farm Animal Welfare Council en is gebaseerd op vijf principes namelijk voedingstoestand, gezondheid, temperament, gedrag en verzorging.
Bij gezondheid wordt onder andere gelet op verlammingen, klauwverzorging, beschadigingen aan uitstekende lichaamsdelen, het voorkomen van mastitis, melkziekte en stofwisselingsstoornissen. Bij verzorging kijkt men naar mest op de huid, de conditie van de vloer en naar het stalklimaat.
Op 53 bedrijven werd ten aanzien van bovengenoemde punten informatie ingewonnen. Deze werd verkregen door middel van:
a. een enquête ingevuld door eigenaar of bedrijfsleider;
b. observatie van de dieren door één van de onderzoekers;
c. bestudering van een logboek ten aanzien van het gebruik van geneesmiddelen.

De gegevens werden afzonderlijk ingeschaald in vijf categorieën en na statistische bewerking beoordeeld door een panel van vijftien deskundigen. Voor ieder item werd de rangvolgorde bepaald.
Het blijkt dat er enorme verschillen bestaan tussen de bedrijven onderling ten aanzien van de afzonderlijke punten. Geen bedrijf scoorde steeds slecht of steeds goed.
Op basis van de verkregen gegevens kunnen de bedrijven ten opzichte van elkaar worden vergeleken en kunnen verbeteringen worden geadviseerd.

J.P.W.M. Akkermans

Maurice Zandvliet en Ingrid Huver eerste prijs Voorjaarsdagen

In het verslag over de Voorjaarsdagen in het TvD van 15 mei 2005 zijn helaas de namen van de prijswinnaars van de Royal Canin Resident & Research Awards verwisseld.
De eerste prijs voor *Fundamental Research* ging naar collega Maurice Zandvliet; voor *Clinical Research* was de eerste prijs bestemd voor Ingrid Huver.
Onze excuses voor deze omissie en nogmaals onze felicitaties voor de prijswinnaars.

De Redactie

Optimale bescherming tegen BVD dankzij PregSure®BVD

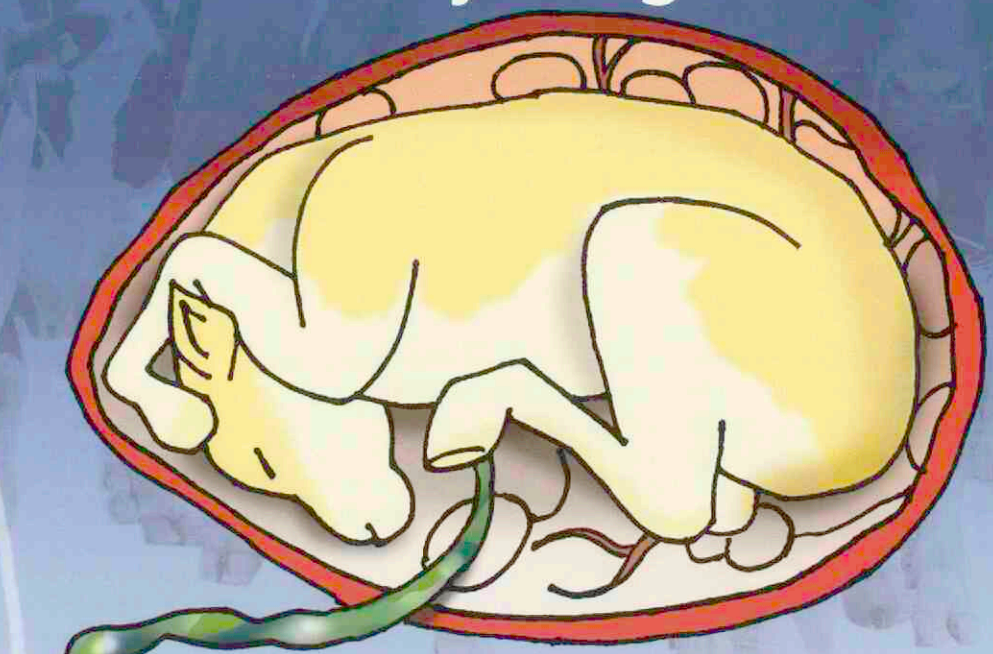

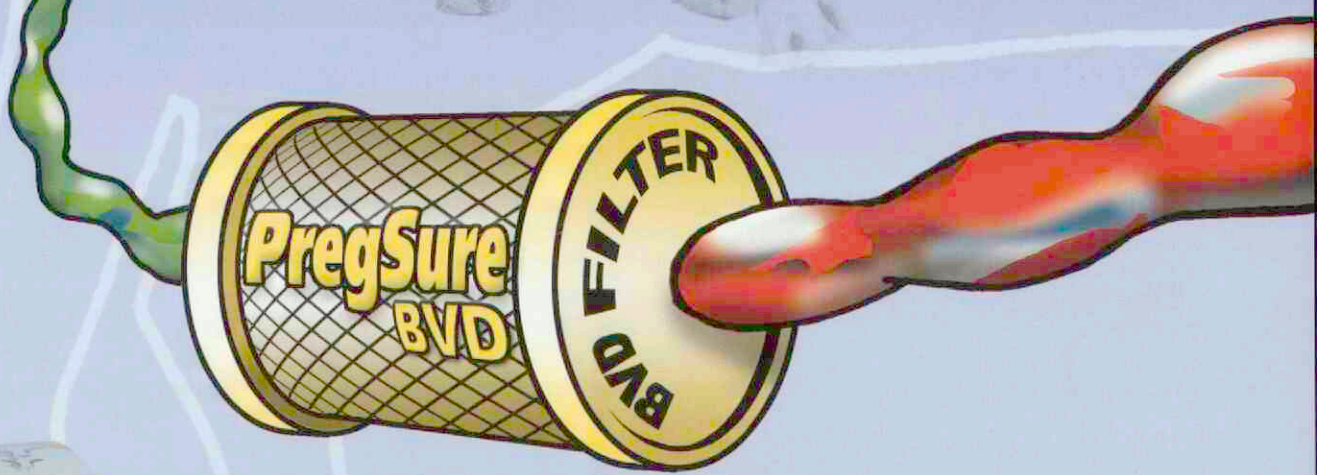

- Volledige foetale bescherming
- Jaarlijks 1 herhalingsvaccinatie
- Veilig in alle stadia van de cyclus
- Eenvoudig vaccinatieschema
- Verbetert de vruchtbaarheid

Pfizer Animal Health
Visie op gezondheid

PregSure BVD: REG NL 10273 UDD. Geïnactiveerd Bovine Virus Diarree (BVD) vaccin. Indicatie: Voor de actieve immunisatie van vrouwelijk rundvee ter preventie van transplacentaire infectie met BVDV type I en de geboorte van persistent geïnfecteerde kalveren met BVDV type I. Samenstelling: Geïnactiveerd BVD type I virus, cytopathogeen, stam 5960. Adjuvans: Procision® A. Vaccinatieprogramma: Basisimmunisatie: 2 doses van 2 ml (SC) met een interval van 3 weken; Herhalingsvaccinatie: Jaarlijks één enkele injectie. Kanalisatiestatus: UDD, mag uitsluitend door een dierenarts worden toegediend. Overige informatie: zie bijsluiter.

Pfizer Animal Health bv • Postbus 37
2900 AA Capelle a/d IJssel • secretariaat.ahg@pfizer.com

© 2004 Pfizer Animal Health bv - Capelle a/d IJssel ® Merknaam Pfizer Inc., N.Y., U.S.A.

KNMvD

Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

Onderstaande brief is op 24 juni 2005 per e-mail of per brief verzonden aan alle leden. De reactietermijn is inmiddels verstreken. Momenteel wordt het nieuwe kwaliteitsbeleid verder ontwikkeld. Alle leden hebben de gelegenheid hierop te reageren tijdens de regiovergaderingen in september en tijdens de algemene vergadering op 7 oktober a.s.

Brief aan de leden van de KNMvD **Tussenstand nieuw kwaliteitsbeleid**

Geacht lid,

In deze brief melden wij u de **tussenstand** van dit moment over de ontwikkeling van het nieuwe **kwaliteitsbeleid**. Tijdens de regiobijeenkomsten in april en in de bijzondere algemene ledenvergadering op 25 mei hebben wij u toegezegd om u op de hoogte te houden van de stand van zaken.

Na uitvoerig overleg met de groepen van de KNMvD zijn we als bestuur tot de volgende opzet gekomen. Daarbij zijn de uitgangspunten gehanteerd waarmee de leden eerder instemden (zie onder **V**).

I. Nascholing

Uit de ledenraadpleging is nadrukkelijk naar voren gekomen dat er binnen de beroepsgroep een breed draagvlak bestaat voor permanente educatie als vervolg op de academische opleiding die iedere veterinair heeft afgerond.
Om bij te blijven in het vak bestaat voor iedere veterinair de gelegenheid om zich op vrijwillige basis permanent bij te scholen. Het is immers in het belang van iedereen om kwalitatief hoogwaardige nascholing te krijgen. Om dit te kunnen stimuleren en faciliteren stellen wij voor een Algemeen Register Permanente Educatie Diergeneeskunde (ARPED) in het leven te roepen. In ARPED kunnen alle dierenartsen hun scholingsactiviteiten op basis van vrijwilligheid laten registreren.
Per dagdeel nascholing worden 5 punten behaald. Het staat iedere dierenarts vrij in welke mate hij of zij aan deze scholingsactiviteiten wil deelnemen en hoeveel punten hij of zij aldus wil behalen.

De nascholingsactiviteiten worden bijgehouden door een administratieve eenheid, de stichting Veterinair Administratie Kantoor (VAK). Ook niet-leden van de KNMvD kunnen gebruik maken van de diensten van het VAK. Uit oogpunt van doelmatigheid en kostenbeheersing zal de registratie verregaand worden geautomatiseerd. Via het internet kunnen alle betrokkenen het register inzien en éénmaal per jaar ontvangen alle geregistreerden een overzicht van hun nascholingsactiviteiten.

Voor de goede orde: de hiervóór bedoelde permanente educatie heeft dus niets te maken met vormen van erkenning.

II. Diersoortspecifieke erkenningen

Voor de invulling van de diersoortspecifieke erkenningen waarvoor al een marktvraag bestaat (voorshands herkauwer, paard, pluimvee en varken) zal het bestuur met de diverse marktpartijen overleggen c.q. onderhandelen wat voor nascholing daarvoor vereist is.
Om verschillen tussen de diersoorten te vermijden en om meerdere erkenningen voor één persoon mogelijk te maken (ook voor parttimers), zet het bestuur voorshands in op 20 punten (= 4 dagdelen) per diersoorterkenning per jaar. Dat is voor de meeste erkenningen beduidend lager dan de huidige eisen. Enige spreidingsmogelijkheid in de tijd lijkt daarbij gewenst. Daarom gaan wij ervan uit dat er minimaal 10 punten in het eerste jaar worden gehaald en in totaal 40 punten verspreid over 2 jaren.

Volgens de wens van de leden zal het huidige reglement erkenningen worden aangepast (o.m.: koppeling praktijkcertificering en urencriterium vervallen; beoordelingsprocedures en het scholingsplan worden vereenvoudigd of geschrapt). Op dringend verzoek van marktpartijen (verzekeringsmaatschappijen) blijft het huidige reglement voor de keuringsdierenarts paard zoveel mogelijk gehandhaafd. De wettelijke en IKB-varkenseisen blijven bestaan.
Uiteraard kunnen gecertificeerde praktijken blijven rekening op steun van het bestuur van de Maatschappij.

Alles wordt bijgehouden in een op te zetten geautomatiseerd systeem. Iedereen heeft zo permanent inzicht over de stand van zaken, zowel dierenartsen als de markt. Ook hier ontvangt iedere deelnemer jaarlijks een overzicht van de behaalde resultaten.

Aanvullende eisen vanuit de markt kunnen opgenomen worden in dit systeem in overleg met de betreffende groep en na expliciete instemming van het bestuur van de KNMvD.

III. Aanbieders van nascholing
Bestaande aanbieders van nascholing aan dierenartsen worden geïnventariseerd en in beginsel tot het nieuwe systeem van nascholing toegelaten. Nieuwe aanbieders zijn ook welkom. Zij worden na een eerste aanbieding achteraf getoetst op hun kwaliteit en het aantal toe te kennen punten. Naar verwachting leidt deze benadering tot administratieve lastenverlichting.

Technische Advies Commissies, die rechtstreeks onder de verantwoordelijkheid vallen van de groepen van de KNMvD, beoordelen de kwaliteit van de aangeboden nieuwe nascholing. De puntentoekenning wordt bepaald in overleg met de groepsbesturen. De beoordelingscriteria zullen van tevoren worden vastgesteld.

IV. Hoe nu verder?
Eind augustus ontvangt u nader uitgewerkte voorstellen ter bespreking en besluitvorming tijdens de regiovergaderingen in september en de algemene vergadering op 7 oktober (in De Efteling).

Het bestuur zal met marktpartijen overleggen om de bestaande situaties en afspraken te "bevriezen" gedurende de overgangsperiode tot 7 oktober 2005, wanneer het nieuwe kwaliteitsbeleid vaste vorm heeft gekregen.
Wij werken er momenteel hard aan om het nieuwe systeem ook juridisch, in het bijzonder mededingingsrechtelijk, een stevig fundament te geven. Dit betreft met name de volgende aandachtsvelden:
- objectieve doelstellingen;
- transparante opleidingseisen en kwaliteitsregelingen;
- gelijke waarborgen voor alle deelnemers en toetreders;
- onafhankelijke toetsing en mogelijkheden voor beroep en bezwaar.

V. Ledenraadpleging leverde de uitgangspunten
U ziet dat het bestuur geheel in lijn werkt met de uitslag van de ledenraadpleging van december jongstleden en de discussies daarover tijdens de regiovergaderingen van april.

Als uitgangspunten voor het nieuwe kwaliteitsbeleid werden toen genoemd:
- het beleid wordt ontwikkeld en bewaakt binnen de KNMvD;
- het berust op voldoende draagvlak van de leden;
- het is gebaseerd op vragen/eisen van de markt en vrijwilligheid;
- van koppeling tussen erkenning en certificering is geen sprake;
- het beleid is vraaggestuurd;
- het is praktisch uitvoerbaar;
- het is financieel haalbaar;
- het is praktijkondersteunend;
- beleidsontwikkeling, bewaking en verantwoording zijn transparant;
- het VKO wordt omgevormd tot een stichting met louter administratieve taken.

Kortom: een eenvoudig, transparant en waarschijnlijk goedkoper systeem, gebaseerd op nascholing. De administratie zal zoveel mogelijk geautomatiseerd worden als facilitering aan de leden en om de kosten te beperken.

Wij hopen dat u zich kunt vinden in de geschetste basis voor het nieuwe kwaliteitsbeleid.

Met vriendelijke groet,
namens uw KNMvD

Wiel van den Ekker, namens het bestuur KNMvD (portefeuillehouder kwaliteitszorg)
Arjan den Hertog, voorzitter Groep Practici Grote Huisdieren
Erik Gostelie, voorzitter Groep Geneeskunde van het Paard
Mark Verburgh, voorzitter Groep Geneeskunde Gezelschapsdieren
Gerwin Bouwhuis, voorzitter Groep Pluimveewetenschappen
Gerrit Aart Hooijer, voorzitter Groep Geneeskunde van het Rund
Frans van Dongen, voorzitter Groep Varkensgezondheidszorg
Bert Urlings,voorzitter Groep Gezondheids- en Kwaliteitszorg
Jan van Mameren, voorzitter Groep Dierenartsen werkzaam in het Bedrijfsleven
Marleen Hof, voorzitter Groep Homoeopathisch-werkende Dierenartsen
Paul Mandigers, voorzitter Groep Veterinair Specialisten

Communicatie rond het kwaliteitsbeleid

Door Henry Dijkman

Maatschappij nieuws

Uit de discussies rond het kwaliteitsbeleid is duidelijk gebleken dat de communicatie beter moet. Ten aanzien van het nieuwe kwaliteitsbeleid heeft het bestuur onder andere de volgende voorwaarden geformuleerd:

- **Het beleid berust op voldoende draagvlak bij de leden.**
- **Beleidsontwikkeling, bewaking en verantwoording zijn transparant.**

In de bijzondere algemene vergadering op 25 mei is gebleken dat het voorgenomen beleid op dit moment het benodigde draagvlak heeft, maar het is wenselijk dit draagvlak te verbreden. Het bestuur is zich ervan bewust dat er meer begrip moet komen voor de keuzes die worden gemaakt. Voorkomen moet worden dat leden (en niet-leden) zich buitengesloten voelen. Het komt er nu op aan om zoveel mogelijk de gelederen te sluiten.

Kenmerken kwaliteitsbeleid

Aan de huidige fase van het kwaliteitsbeleid kunnen we de volgende kenmerken toeschrijven:

- Het is een complexe en weerbarstige materie
- Het staat hoog op de agenda, met een levendige discussie
- Met het kwaliteitsbeleid zijn grote economische belangen gemoeid
- Er moet rekening worden gehouden met veel juridische randvoorwaarden
- Het imago van de beroepsgroep en de vereniging zijn in het geding
- Het is van belang voor de toekomst van de vereniging
- Het is kort dag!

Lange tijd is hard gewerkt aan het kwaliteitsbeleid en was er ogenschijnlijk weinig aanleiding tot discussie. Vooral sinds de turbulente regiovergaderingen afgelopen najaar is het kwaliteitsbeleid vorig jaar hoog op de agenda gezet. De argumenten voor of tegen het kwaliteitsbeleid bewegen zich tussen uitersten, vergelijkbaar met de discussies rond het referendum over de Europese grondwet. Er zijn ook in dit geval veel verschillende argumenten te bedenken waarom je tegen of vóór het voorgestelde beleid zou kunnen stemmen.

Met het kwaliteitsbeleid zijn grote financiële belangen gemoeid en veel 'stakeholders' (met name overheid en bedrijfsleven) kijken kritisch mee over onze schouders. Verder hebben we te maken met een groot aantal juridische randvoorwaarden waaraan het nieuwe beleid en de nieuwe stichting Veterinair Administratiekantoor (VAK) moeten voldoen. Deze randvoorwaarden moeten nogmaals goed in kaart worden gebracht. Als het uitgewerkte beleid tijdens de algemene vergadering in oktober wordt goedgekeurd, maar vervolgens op juridische gronden wordt afgeschoten, zijn we nog veel verder van huis.

Draagvlak en transparantie

Met de uitslag van de stemming over het nieuwe kwaliteitsbeleid is gebleken dat het vertrouwen van een deel van de leden nog niet herwonnen is. Slaagt het bestuur er niet in deze mensen erbij te houden, dan zou dit kunnen uitgroeien tot een splijtzwam binnen de vereniging. Dit zou bijzonder schadelijk zijn voor de belangenbehartiging. Het is een relatief kleine beroepsgroep en door verdeeldheid gaat veel slagkracht verloren, niet alleen met betrekking tot dit onderwerp.

Draagvlak en transparantie zijn de sleutelwoorden als het gaat om de communicatie rond de uitwerking van het nieuwe beleid. Uiteraard mag u verwachten dat u via artikelen in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde en via de andere analoge en digitale media op de hoogte wordt gehouden van de achtergronden en de voortgang in de uitwerking van het kwaliteitsbeleid.

Nu is het altijd vrij gemakkelijk om achteraf te kunnen zeggen "u heeft het kunnen lezen", maar daarmee creëren we geen draagvlak. Er moet een betere wisselwerking komen met de leden, niet alleen op het gebied van het kwaliteitsbeleid. Bestuursleden laten zich meer zien, maar ook de medewerkers van het bureau van de KNMvD zoeken de leden op.

De nieuwe ledencontactpersonen Ton Ultee en Frans Sluyters met communicatiemedewerker Henry Dijkman (v.l.n.r.).

Ledencontactpersonen

Het verbeteren van de communicatie met de leden en het optimaliseren van de ledenservice zijn speerpunten van de zogenaamde koersdialoog. In vervolg op de aanstelling van een nieuwe communicatiemedewerker worden er twee vrijwilligers ingezet die namens de KNMvD de leden, maar ook niet-leden gaan opzoeken. Binnenkort kunt u Frans Sluyters en Ton Ultee tegenkomen als ledencontactpersonen van de KNMvD. Zij zijn vanuit hun arbeidzame verleden goed bekend met de veterinaire wereld, maar inmiddels genieten zij van hun pensioen. Naast deze nieuwe activiteit voor de KNMvD organiseren zij nog enkele andere onbetaalde activiteiten binnen hun eigen netwerk. De KNMvD maakt graag gebruik van hun ervaring en bekendheid met de beroepsgroep en heeft hen bereid gevonden om één à twee dagen per week voor de vereniging op pad te gaan. Zij zijn de extra antenne om signalen op te vangen.

De ledencontactpersonen Frans Sluyters en Ton Ultee kunnen u benaderen om een afspraak te maken, maar uiteraard kunt u hen ook vragen om eens te komen praten. U kunt hierover contact opnemen met het bureau van de KNMvD, communicatiemedewerker Henry Dijkman (telefoon 030-634 89 00).

Fatale gevallen van autochtone babesiose vormen aanleiding

GGG steunt onderzoek naar Nederlandse tekenpopulatie

Tekst en foto: Susan Umans

Begin juni 2005 is het onderzoeksproject van start gegaan dat de Nederlandse tekenpopulatie in beeld moet brengen, inclusief de parasieten die de verschillende soorten teken bij zich kunnen hebben. Directe aanleiding voor dit project zijn de (soms fatale) gevallen van autochtone babesiose die zich in 2004 in Nederland hebben voorgedaan. De Groep Geneeskunde Gezelschapsdieren van de KNMvD steunt dit project via de Commissie Preventie Gezondheidszorg Gezelschapsdieren. Projectleider is prof. dr. Frans Jongejan van de afdeling Parasitologie en Tropische Diergeneeskunde en de rest van het team bestaat uit AIO Ard Nijhof, student assistenten Christa Bodaan, Linda Franssen, Marieke Opsteegh en analist Omar Taoufik.

In het voorjaar van 2004 doen twintig gevallen van autochtone babesiose, waarvan vier fataal, veterinair Nederland enigszins op zijn grondvesten schudden (zie ook Tijdschr Diergeneeskd 2005; 130: 234-8). Deze honden zijn geïnfecteerd met *Babesia canis*, een protozoaire intracellulaire bloedparasiet waarvan teken die voorheen niet in Nederland voorkwamen de vector zijn. Deze *Dermacentor reticulatus* teken zijn op honden in Den Haag en Arnhem aangetroffen. De voorspellingen dat er in het najaar van 2004 opnieuw uitbraken zullen zijn, komen uit en dit vormt aanleiding om een onderzoek te doen. Ook in 2005 zijn de eerste gevallen reeds gediagnosticeerd. Om de veterinaire praktijk een beter advies te kunnen geven, moet eerst geïnventariseerd worden welke soorten teken er in Nederland voorkomen en welke parasieten zij bij zich dragen. Duur van het onderzoek is vooralsnog een jaar.

Rol practici

De rol van de praktiserende dierenartsen is in dit onderzoek cruciaal, want van hen wordt verwacht het onderzoeksteam op de hoogte te houden van gevallen van babesiose en/of verdachte teken. Daarbij gaat het om een landelijke survey. Student assistent Christa Bodaan: "Wij vragen praktijken om (verdachte) teken naar ons op te sturen. Als tegenprestatie ontvangen zij een tekendeterminatie via de mail en krijgen zij terugkoppeling wanneer de toegezonden teken positief uit de PCR-test komen. Zo hebben deelnemende praktijken er zelf ook voordeel van. Daarnaast is het voor het onderzoek van essentieel belang dat practici ons op de hoogte houden van eventuele gevallen van babesiose bij honden die niet in het buitenland zijn geweest. Wij ontvangen heel graag bloedmonsters van deze dieren. Ook van behandelde dieren, want we verwachten dat geïnfecteerde honden die behandeld zijn, mogelijk nog steeds drager zijn." Omdat het voorkomen van *Babesia* sinds vorig jaar niet meer iets heel nieuws is, denkt het team dat het stellen van de (waarschijnlijkheids)diagnose *Babesia* voor veel practici inmiddels weinig problemen zal opleveren.

Naast het onderzoeken van teken en bloedmonsters die praktijken uit heel Nederland opsturen, gaat het team zelf actief op zoek naar de *Dermacentor* teken. Omdat de gevallen van babesiose zich vorig jaar hebben geconcentreerd in de gebieden Den Haag (Scheveningse Bos) en Arnhem (Rijkerswoerd), zullen de 'tekenzoekers' zich in eerste instantie op deze gebieden richten. Het is immers een intensief en tijdrovend karwei en het team verwacht dat de slagingskans in deze gebieden het grootst zal zijn.

Tekensurvey

Een systematische tekensurvey om te kijken welke teken er in Nederland voorkomen, is volgens Jongejan en zijn teamleden tot op heden nog nooit gedaan. Wel surveys toegespitst op de ziekte van Lyme, maar daarbij is niet gekeken naar elke teek afzonderlijk. "Het identificeren van de teek is een belangrijke stap", aldus Jongejan. "Daarnaast kijken we welke parasieten de teek meedraagt." Student assistent Linda Franssen weet precies hoe ze het DNA moet extraheren om te kijken welke parasieten in de teek zitten. "Dankzij de PCR/RLB-techniek kan er op heel veel parasieten tegelijk worden gescreend", legt Franssen uit.

Volgens Jongejan is de situatie veel complexer dan in het algemeen wordt gedacht, namelijk dat altijd dezelfde teek aanwezig is op de hond. "We komen allerlei andere teken tegen naast de gewone teek (*Ixodes ricinus)*, zoals *Ixodes hexagonus, Ixodes canisuga, Dermacentor reticulatus* en *Rhipicephalus sanguineus."* Jongejan heeft dan ook hooggespannen verwachtingen van dit project. "Onze technieken laten toe dat we heel breed screenen, dus niet alleen op *Babesia*. We proberen heel Nederland in kaart te brengen, het is echter de vraag of dit binnen het tijdbestek van een jaar zal lukken. In elk geval hopen we voor bepaalde gebieden erachter te komen wat er aanwezig is in de honden enerzijds en in de tekenpopulatie anderzijds."

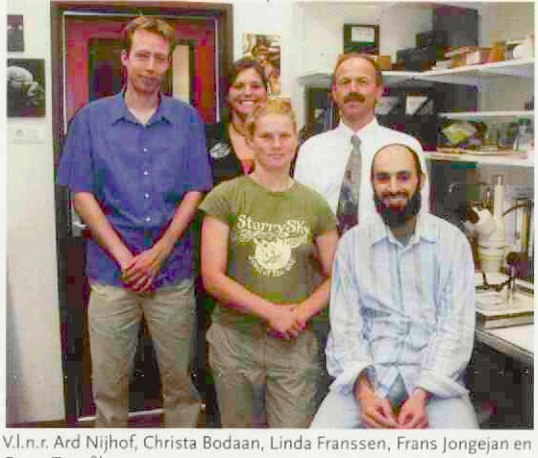

V.l.n.r. Ard Nijhof, Christa Bodaan, Linda Franssen, Frans Jongejan en Omar Taoufik.

Om een goed overzicht te krijgen van de Nederlandse tekenpopulatie en door teken overdraagbare pathogenen zijn wij mede afhankelijk van uw medewerking. Wij willen u vragen om gevonden teken, bij voorkeur levend of in alcohol, in bijvoorbeeld een klein, goed afgesloten plastic buisje (één per patiënt), samen met de praktijkgegevens (naam dierenarts en e-mailadres) en patiëntgegevens (diersoort, naam eigenaar, plaats en datum) op te sturen naar: afdeling Parasitologie en Tropische Diergeneeskunde, Faculteit der Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht, Postbus 80165, 3508 TD in Utrecht, ter attentie van Christa Bodaan. U krijgt dan binnen enkele dagen de uitslag van de tekendeterminatie via de e-mail toegestuurd.
Voor vragen kunt u mailen naar C.J.Bodaan@vet.uu.nl of bellen met 030-2534882.

KNMvD bijt in de blaftax

Op dinsdag 24 mei 2005 heeft een delegatie van de KNMvD een petitie over de informatieplicht van de dierenarts in het kader van de hondenbelasting aangeboden aan de Tweede Kamer. Deze petitie werd onderstreept door 1436 brieven die KNMvD-voorzitter Ton de Ruijter overhandigde aan mevrouw Noorman-den Uyl, voorzitter van de vaste kamercommissie van Binnenlandse Zaken. Na gesprekken met diverse aanwezige kamerleden, werd duidelijk dat er een reële mogelijkheid is dat een kamermeerderheid voor afschaffing van de hondenbelasting is.

De laatste stand van zaken rondom de hondenbelastingaffaire is dat Marc Verburgh, voorzitter van de Groep Geneeskunde Gezelschapsdieren, op 16 juni 2005 de het standpunt van de KNMvD heeft mogen toelichten in de vergadering van de commissie Middelen van de gemeente Rotterdam. In het kort houdt dit standpunt in dat de vertrouwenspositie van de dierenarts in gevaar komt als deze gegevens van cliënten aan de gemeente moet verstrekken voor het innen van hondenbelasting.
Collega Verburgh is met name ingegaan op de praktische consequenties van de maatregel. Zo heeft hij uitgelegd dat het op deze wijze innen van de hondenbelasting waarschijnlijk geen (financiële) voordelen voor de gemeente gaat opleveren, maar eerder forse imagoschade. Tevens is aandacht gevraagd voor de buitengewoon onprettige gevolgen voor de dierenartsenpraktijken en hun personeel. Bovendien is aan de gemeente het verzoek gedaan geen verdere stappen tegen

Ton de Ruijter biedt de petitie aan. Foto: Marieke Veldman.

dierenartsen te ondernemen tot er een uitspraak is in het hoger beroep. De commissie was na het horen van onze argumenten van mening dat de wethouder er verstandig aan zou doen, mede vanwege het niet spoedeisende karakter, af te wachten tot de uitspraak in hoger beroep. De wethouder (die zelf ook aanwezig was) ging hier in principe mee akkoord, op voorwaarde dat er op korte termijn een nieuw gesprek zou volgen tussen Gemeentebelastingen en de KNMvD. Voorlopig hoeven Rotterdamse collega's **dus geen gegevens aan te leveren** en lijken nieuwe rechtszaken van de baan. Over de uitslag van het overleg met de gemeente Rotterdam houden wij u op de hoogte via de nieuwse-mail.

23 september KNMvD sportdag 2005

Vrijdag 23 september is het weer zover. Alle sporters van de KNMvD kunnen zich dan naar hartelust uitleven op het sportterrein in Wijk bij Duurstede.

U kunt deelnemen aan de sporten:
- Golf
- Voetbal
- Tennis
- Bridge
- Hockey
- en bij voldoende aanmeldingen kan er een mooie skeelertocht uitgezet worden.

Noteert u het alvast in de agenda. In het tijdschrift van 15 augustus aanstaande vindt u het inschrijfformulier.

Met sportieve groet,
De sportdagcommissie

Klein nieuws van Groot

Differentiatie in belangstelling?

Marrina Schuttert

Nog niets eens zo lang geleden vertoonden de dagelijkse werkzaamheden van de diverse praktiserende dierenartsen grote overeenkomsten. Vrijwel alle collega's deden 'alles', wat betekende dat alle diersoorten werden bediend, door één en dezelfde dierenarts. Niet zelden een landbouwhuisdierenpracticus die 's avonds, al dan niet fris gedoucht, nog een gezelschapsdierenspreekuur draaide.
Voor de KNMvD was de belangenbehartiging derhalve eenduidig; de belangen van de leden vertoonden immers een grote mate van overlap daar hun werkzaamheden dit ook vertoonden. Met de intrede van gedifferentieerd werkende dierenartsen en dierenartsenpraktijken is hier een duidelijke kentering in gekomen.
Gezelschapsdieren waren niet langer het domein van de bijklussende veearts, maar een volwaardig deel van het beroepsveld. Paarden waren niet louter in bezit van veehouders, maar van professionals met een geheel eigen eisen- en wensenpakket. Veel minder vaak nam de pluimveehouder genoegen met een dierenarts die net nog een stalletje Aujeszky had geënt en ook nog eens te laat kwam, daar er een sectio rund tussendoor was gekomen.
De differentiatie en professionalisering hebben hun intrede gedaan in ons cliëntenbestand en derhalve ook in ons beroep. De bandbreedte in werkzaamheden van de praktiserend dierenartsen is veel groter geworden. Waren er eerder grote overeenkomsten, nu zijn het toch ook de verschillen die op de voorgrond treden en hun weerslag hebben op de belangen van de diverse leden van de KNMvD. Dit maakt de belangenbehartiging die van oudsher één van de belangrijke doelstellingen van de KNMvD en haar groepen is niet eenvoudiger. Dé Nederlandse dierenarts bestaat niet meer. Er zijn vele subspecies ontstaan met ieder hun eigen wensen. Dit blijkt bijvoorbeeld weer overduidelijk uit de clusterkeuze die u onlangs kenbaar heeft gemaakt. Tot welke bloedgroep wenst u te behoren?
Dat deze diversificatie binnen de KNMvD en onze Groep Groot volop aandacht krijgt, is een logisch gevolg van de veranderingen binnen onze beroepsgroep. Deze differentiatie mag echter geenszins leiden tot versnippering in onze belangenbehartiging. Dat een dergelijke versnippering contraproductief werkt, is maar al te goed waar te nemen bij onze Belgische collega's en in het landbouwbedrijfsleven. De Groep Groot is steeds bezig om in haar beleid op te zoek te gaan naar overeenkomsten tussen collega's en niet de nadruk te leggen op de verschillen. Eenheid in verscheidenheid tot heil van mens en dier!

GrGi
Groep Practici Grote Huisdieren

Marrina Schuttert is secretaris van de Groep Practici Grote Huisdieren.

Werkgroep Veterinair Antibioticum Beleid

Diergeneesmiddelen gebruik of misbruik

WVAB
Werkgroep Veterinair Antibioticum Beleid

De Werkgroep Veterinair Antibioticum Beleid houdt zich bezig met zaken die de titel dekken. Zo is u allen de verschillende formularia bekend welke in het leven geroepen zijn om volgens een bepaald patroon te komen tot de meest geschikte antibioticumkeus voor de te behandelen aandoening. Het doel van deze formularia is een verantwoord diergeneeskundig antibioticumgebruik om het ontstaan en de verspreiding van resistente bacteriën te voorkómen.

De criteria opgesteld voor eerste-keusmiddelen zijn antibiotica die:
- een goede te verwachten werkzaamheid hebben
- een ruime veiligheidsmarge bezitten
- smalspectrum werken
- minimale verstoring van de kolonisatieresistentie veroorzaken
- minimale selectie en verspreiding van resistentie geven.

Tweede-keusmiddelen zijn antibiotica die niet altijd voldoen aan deze criteria,
derde-keusmiddelen zijn antibiotica die echt terughoudend

ingezet dienen te worden gezien hun specifieke functie in de humane geneeskunde. Het gebruik van antibiotica kan op vele verschillende manieren in de diergeneeskunde plaatsvinden namelijk: intraveneus, intramusculair, subcutaan, intradermaal, oraal, intramammair, topicaal en intra-uterien. Iedere wijze van toedienen vereist één of meerdere specifieke eigenschappen van het antibioticum. De drager waarin de werkzame stof is opgenomen, bepaalt mede de werkzaamheid van het toegediende middel en bijgevolg ook de duur dat een stof werkzaam is in het lichaam.Dit alles valt onder de farmacokinetische fase, op te splitsen in distributieprocessen en metabole processen. Behalve de vorm waarin het antibioticum wordt toegediend en de manier waarop is ook de diersoort, de leeftijd van het dier en de gezondheidstoestand van het dier van belang voor de werkzaamheid van het antibioticum. Tot op heden is enkel gesproken over enkelvoudige toediening van een antibioticum.Gezien de complexiteit van de weg die een dergelijk middel moet maken om uiteindelijk het doel te bereiken (namelijk het bestrijden van bacteriën waarvoor het bedoeld) is het haast niet voor te stellen wat er gebeurt als er meerdere middelen tegelijk toegediend worden. Combinaties van verschillende antibiotica zijn te bedenken, maar antibiotica gecombineerd met ontstekingsremmers, ijzerpreparaten of vitaminen worden ook veelvuldig toegepast. Gezien de farmacokinetiek en de farmacodynamiek en de competitie die dan kan ontstaan tussen de verschillende moleculen, kan dit leiden tot gewenste maar ook zeker tot ongewenste neveneffecten. Bepaalde stoffen hebben een werking waardoor de toe te dienen dosis kan verminderen maar andere antagoneren elkaar wat de werking van het geneesmiddel teniet kan doen. Dit enorme complex van factoren en variabelen doet vermoeden dat er veel meer gebeurt in het dier dan dat u en ik geneigd zijn te denken op het moment dat wij dat dier staan te behandelen. De wachttijd die gehanteerd wordt is die van het middel met de langste wachttijd. Heeft u zich wel eens afgevraagd of dit wel terecht is? Wat gebeurt er als verschillende antibiotica/diergeneesmiddelen op verschillende plaatsen in het dier worden toegediend met de wachttijd voor die middelen?

Voorbeeld: u doet een lebmaagoperatie bij een koe die tevens een metritis en acetonemie heeft. De middelen die u gebruikt zijn een uteruspreparaat, een lokaal verdovingsmiddel en mogelijk nog preventief een antibioticum in verband met de wondinfectie. In sommige gevallen zult u ook de acetonemie nog behandelen.

Wat doen al deze verschillende middelen met elkaar bij deze zieke koe en welke wachttijd adviseert u aan deze veehouder? Het combineren van verschillende middelen zowel antibiotica met elkaar als andere diergeneesmiddelen maakt de complexiteit farmacokinetisch en farmacodynamisch enorm veel groter en daardoor de betrouwbaarheid van de werking zeer onzeker.

In memoriam

Ter herinnering aan Edo P. Snuif (1942 - 2005)

Op 20 maart 2005 is onze vriend en collega Edo Snuif overleden. Hij werd op 16 september 1942 geboren in een Zaans fabrikantengezin. De hechte familieband en het opgroeien in de Zaanstreek hebben een grote invloed gehad op zijn latere levensloop. Aan het Zaanlands Lyceum behaalde hij zijn Gymnasium ß-diploma. En na het vervullen van zijn dienstplicht ging hij in september 1964 diergeneeskunde studeren in Utrecht. Daar leerde hij zijn toekomstige vrouw Lydia Verwey kennen. Als lid van het Utrechts Studenten Corps maakte hij veel vrienden, die hij ook na zijn studie bleef ontmoeten. Zijn vriendenclub, die zij ironisch 'Het Heerendiner' noemden, heeft hij zo lang mogelijk bezocht. Tijdens zijn studie werd hij ernstig ziek door een onbekende aandoening. Gelukkig trad na enkele weken een volledig herstel op. Na zijn afstuderen ging hij assisteren in Oegstgeest bij collega Y.J. Krol. Maar de Zaanstreek bleef trekken en toen de mogelijkheid zich voordeed lid van de dierenartsmaatschap aldaar te worden, greep hij deze kans met beide handen aan. Al spoedig werden zijn dochter Yvette en zijn zoon Krijn geboren. Edo was een meester in het combineren van werk en zijn grote hobby's hockey en tennis. Hij was fanatiek als hij zelf moest presteren, maar speels als hij zijn passie voor de sport probeerde over te brengen op zijn kinderen en kinderen uit de buurt. Als ras-Zaankanter was hij zeer nuchter en in de maatschap was dat een groot goed, maar hij was daarnaast een warmvoelend mens voor ieder die al of niet beroepsmatig een appèl op hem deed.

In de loop van 1998 openbaarde zich bij hem een slopende ziekte waar zelfs zijn sportlijf niet tegen bestand was. Toch bleef hij tot het einde toe vechten en werkte en sportte hij zolang mogelijk door. Toen hij aan de stoel gekluisterd raakte vond hij dat maar niks en aanvaardde hij zijn einde. Op vrijdag 25 maart hebben wij - na een indrukwekkende herdenkingsdienst – Edo begraven op het kerkhof in Zaandijk. We liepen langs zijn ouderlijk huis, dat uitkijkt op de begraafplaats en daarmee was voor Edo de cirkel rond.

Wij wensen Lydia, Yvette en Krijn alle sterkte toe om alleen met herinneringen aan Edo verder te gaan.

J. Hagendijk
F.J. van de Kamp
H.C.J. Schoenmaker

In memoriam

Prof. Dr. D. Zwart

Op maandag verongelukte Dick, met de fiets. Een dag later, op dinsdag 15 februari 2005, overleed hij. Het is niet te bevatten dat 39 jaar eerder het zoontje van Els en Dick en het broertje van Free en Gine bij een soortgelijk verkeersongeluk omkwam.

In Amsterdam werd Dick op 21 februari 1930 geboren. Na zijn studie diergeneeskunde moest hij in 1954 in militaire dienst, zodat het plan om een praktijk in de Noordoostpolder te beginnen niet doorging. Na een korte diensttijd greep hij de kans om als enige gouvernements-dierenarts voor een periode van drie jaar naar Nederlands Nieuw-Guinea te worden uitgezonden, met standplaats Hollandia. Die ervaringen hebben het verdere leven van Dick bepaald; zijn groeiende belangstelling voor onderzoek en voor andere culturen zijn daar ontstaan en de eerste artikelen werden in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde gepubliceerd. Van 1958 tot 1964 was Dick als senior lecturer verbonden aan de Landbouwfaculteit in Kumasi, Ghana, waar hij volop onderzoek kon doen en zijn grote didactische gaven kon ontwikkelen. In 1962 verdedigde hij in Utrecht zijn dissertatie Liver cirrhosis in pigs in Ghana. Als senior virologist werkte hij vervolgens van 1964 tot 1966 aan het Federal Department of Veterinary Research in Vom, Nigeria, voornamelijk aan runderpest. In 1966 werd Dick in Utrecht benoemd als hoogleraar Tropische en Protozoaire Ziekten, een ambt dat hij tot 1992 heeft bekleed, de laatste zes jaar in deeltijd, aangezien hij vanaf 1986 tot 1995 tevens de leerstoel Tropische Veeteelt van de Landbouwuniversiteit Wageningen bezette. Bij zijn afscheid werd hij benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw.

Een boeiende en indrukwekkende loopbaan, die op tal van terreinen duidelijke sporen heeft nagelaten. Een honderdtal publicaties, van tropische ziekteverwekkers naar geïntegreerde landbouwsystemen in ontwikkelingslanden. Onder zijn leiding totstandgekomen dissertaties, zeventien in Utrecht en dertien in Wageningen. Ontelbare reizen als adviseur van de belangrijke nationale en internationale instellingen naar Afrikaanse en Aziatische landen. Steun gevend aan de opbouw van veterinaire en landbouwfaculteiten in Nigeria, Zimbabwe, Vietnam en Indonesië. Acting Director van het International Laboratory for Research on Animal Diseases (ILRAD) gedurende een sabbatical year in 1981, om rust in de organisatie te brengen.

Zijn grote kennis en ervaring stelde hij ter beschikking door het geven van gastcolleges in vele landen en als lid of voorzitter van commissies en werkgroepen. Zo was hij van 1999 tot 2003 voorzitter van de International Advisory Board van de onderzoeksschool Wageningen Institute of Animal Sciences en leidde hij het Veterinaire Adviescentrum Ontwikkelingssamenwerking van 1975 tot 1986.

Dit alles op de hem zo volstrekt typerende wijze: onbevangen, luisterend, met humor en begrip voor andere standpunten, zonder vooroordelen en met grote vitaliteit. Dick was een integere bruggenbouwer, tussen personen, organisaties en culturen. Met een actieve belangstelling voor de medemens en voor dat wat de mens beweegt. Daar lagen ook de wortels van zijn beoefening van de filosofie, niet afstandelijk, vanuit een vrijblijvend standpunt, maar met volledige betrokkenheid van de eigen persoon.

Bij ons en bij vele anderen blijven de dankbare herinneringen aan Dick levendig, in hoofd en hart.

Akke van der Zijp, Albert Cornelissen, George Lengkeek, Henk Udo, Jeroen Bool, Nan Perié en Oele Uilenberg.

Bulletin Bestuur en Bureau nummer 5, mei 2005

B & B Bulletin

Kwaliteitsbeleid

Naar aanleiding van de positieve uitkomst van de buitengewone algemene vergadering, is het bestuur op 30 mei 2005 in een extra vergadering bijeengekomen om nadere afspraken te maken over de verdere uitwerking van het beleid. In de algemene vergadering van 7 oktober aanstaande wordt het uitgewerkte beleid opnieuw ter besluitvorming voorgelegd.
Meer informatie: voorzitter Ton de Ruijter en algemeen directeur Herman Geertsen

Samenwerkingsovereenkomst DSK

De KNMvD gaat intensiever samenwerken met de Diergeneeskundige Studenten Kring. Er komt onder andere een gecombineerd lidmaatschap (DSK-kandiaatlid KNMvD) en DSK krijgt een eigen rubriek in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde. Doelstelling is de studenten meer te betrekken bij de KNMvD en hen te interesseren voor het (kandidaat-) lidmaatschap.
Meer informatie: portefeuillehouder John Borgmeier en bureaumedewerker Henry Dijkman.

Mediabeleid / website

De gedrukte media en de website worden beter op elkaar afgestemd. Met name het Tijdschrift voor Diergeneeskunde moet nog meer hèt tijdschrift voor veterinair Nederland worden. Onderhandelingen met drukkers/grafische vormgevers en een nieuwe acquisiteur worden binnenkort afgerond. Binnen het Team Communicatie zullen de medewerkers die zich met de media bezighouden één team vormen, onder leiding van een nieuw te werven eindredacteur.
Meer informatie: portefeuillehouder Nanny Wijne en bureaumedewerker Marieke Veldman

Koersdialoog

Met het oog op de uitwerking van de koersdialoog is Henry Dijkman per 1 mei 2005 begonnen als senior medewerker interne en externe communicatie. Het is duidelijk dat de KNMvD meer 'het veld' in moet om de signalen van de leden beter te herkennen, te vertalen en door te geven. Hiervoor worden binnenkort twee contactpersonen ingezet die leden (en niet-leden) persoonlijk gaan bezoeken, maar ook andere initiatieven kunnen ontwikkelen.
Meer informatie: algemeen directeur Herman Geertsen en bureaumedewerker Henry Dijkman

Hondenbelasting

In de zaak Den Otter versus Gemeentebelastingen Rotterdam met betrekking tot de gegevensverstrekking is een hoger beroep ingesteld. Er is een zogenaamde memorie van grieven ingediend bij het Gerechtshof 's-Gravenhage. Deze is te vinden op de website van de KNMvD onder 'praktijkvoering'. Uitspraak wordt komend najaar verwacht. Zie ook pagina 434.
Meer informatie portefeuillehouder Leen den Otter en bureaumedewerker Joost van Herten

Korte punten:

- De Voorjaarsdagen zijn ook door het bestuur als zeer geslaagd bestempeld; Vetcafé De Molen is enthousiast ontvangen.
- De begroting 2006 van de KNMvD is goedgekeurd, deze gaat uit van een nul-saldo en wordt tijdens de algemene vergadering op 7 oktober aanstaande ter besluitvorming voorgelegd.

Doorlopende agenda

Congressen & Symposia

2005
Augustus
24-26 XIIth Colloquium Hippocarticum, to be organized at the University of Leiden and in Boerhaave's House, Oegstgeest, the Netherlands. For further information see http://www.gltc.leidenuniv.nl

September
8-10 20th Annual congress of the ESVD-ECVD on Veterinary Dematology in Chalkidiki, Greece. www.esvd2005.gr
23 Sportdag KNMvD Wijk bij Duurstede (zie pag. 434).
30-1/10 BVA Congress 2005, Royal Society of Medicine, London. Information: tel. +44 20 7636 6541, e-mail congress@bva.co.uk, website www.bva.co.uk.

Vergaderingen & Bijeenkomsten

2005
September
13 Vergadering Groep Pluimveewetenschappen. Aanvang 13.45 uur. Plaats: Mercure Hotel Arnhem.
20 Wetenschappelijke vergadering Groep Geneeskunde van het Rund. Tijd: van 15.00 tot 19.15 uur. Plaats: Faculteit der Diergeneeskunde, Androclusgebouw, Collegezaal C-101.
22 GHwD-studievergadering van 16.00 tot 22.00 uur.

Oktober
7 Algemene vergadering KNMvD.

Cursussen

2005
September
22, 23 'Vruchtbaarheid en voortplanting van het varken'. Doel van de cursus: het overdragen van kennis ten aanzien van reproductieprocessen en het bijbrengen van inzicht in recente ontwikkelingen op het terrein van de vruchtbaarheid en voortplanting van het varken. De kosten van de volledige cursus bedragen € 895,- per persoon. Nadere inlichtingen via info.wbs@wur.nl. Wageningen Business School, Geralda Fonteijn, telefoon 0317-484093.

Oktober
25, 26 Nieuwe Cursus Paard: Gezondheid van het paard: een gouden driehoek! WBS – WUR Cursus. Cursusleider: prof.dr.ir. Huub F.J. Savelkoul (WU). De kosten van de volledige cursus bedragen € 895,- per persoon. Nadere inlichtingen via info.wbs@wur.nl. Wageningen Business School, Geralda Fonteijn, telefoon 0317-484093.

Personalia

Voor het lidmaatschap van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde hebben de volgende collegae zich aangemeld:

Baten, Mevr. T.; Gent 2004; 6445 BD Brunssum; Constantijn Huygensstraat 10.

Bech, O.T.; Gent 2004; 9628 CR Siddeburen; Hoofdweg 60.

Doorne, O.M. van; 2005; 3584 DM Utrecht; Cambridgelaan 617.

Moleman, M.; 2005; 3703 XG Zeist; Filips van Bourgondiëlaan 128.

Voor het dierenartsenexamen van 13 mei 2005 zijn geslaagd:

Arns, B.
Berg, Mevr. M. van den
Boelm, G.J.
Braam, Mevr. H.P.M.
Brussee, Mevr. J.S.
Iersel, Mevr. A.M. van
Jansen, Mevr. G.
Jansen, Mevr.L.
Jansen, S.R.
Jong, Mevr. W. de
Klein Koerkamp, Mevr. M.M.
Klopstra, Mevr. H.
Meekel, Mevr. G.P.
Peters, S.
Willems, J.
Wisse, Mevr. C.M.A.
Zomer, J.W.G.

Overlijdensberichten:

Op 25 februari 2005 G.H. Nieuwenhuis te Delden.
Op 13 mei 2005 L.J.Th. Tholhuysen te Made.

Mutaties:

Arns, B.; 2005; 3584 DR Utrecht; Cambridgelaan 663; tel. privé mobiel: 06-16800173; E-mail privé : bas.arns@gmail.com.; d.

Berg, Mevr. M. ; 2005; 3584 DE Utrecht; Cambridgelaan 481; tel. privé: 030-2546213; E-mail privé: m.vandenberg9@students.vet.uu.nl.; d.

Berg, Mevr. J.B.M. van den; 1998; 3941 SJ Doorn; Vlierbes 3; tel. privé: 0343-416949; **geass. met Mevr. S.M. Uitendaal; tel. prakt.: 036-5235033; fax prakt.: 036-5214685.**

Boelm, G.J.; 2005; 3564 EN Utrecht; Gambiadreef 129; tel. privé mobiel: 06-10754449; E-mail privé: g.j.boelm@wanadoo.nl.; d.

Braam, Mevr. H.P.M.; 2005; 3994 HM Houten; Gletsjesmeer 2; tel. privé mobiel: 030-6390514; E-mail privé: lenos42@hotmail.com.; d.

***Brussee, Mevr. J. ; 2005; 2311 CN Leiden; Breestraat 151 A; tel. privé: 071-5144894; d.**

Dijk, Prof. Dr. J.E. van; 1967; U-1981; 3849 PS Hierden; Schaapskamp 4; tel. privé: 0341-452759; tel. privé mobiel: 06-48347761; E-mail privé: j.e.vandijk@hetnet.nl.; spec. vet. pathologie; ECVP; **r.d.**

Duyfjes, Mevr. L.; 2003; **1060 TN Amsterdam; P. Hans Frankfurthersingel 196; tel. privé mobiel: 06-12476458;** E-mail privé: lindaduyfjes@hotmail.com.; medew. bij I.B.M. Swartz; tel. prakt.: 020-4081408; fax prakt.: 020-6150534; E-mail prakt.: info@dierenziekenhuis amsterdam.nl.

Graafeiland, Mevr. A.E. van; 2003; 3523 RS Utrecht; Reestraat 3; tel. privé: 030-2513026; tel. privé mobiel: 06-47446522; **E-mail privé: emine vangraafeiland@hotmail.com.; medew. bij M.N.J. Moens; tel. prakt.: 071-5125057.**

Iersel, Mevr. A.M.; 2005; 3524 RB Utrecht ; Henegouwen 82; tel. privé mobiel: 06-10473624; E-mail privé: angela_van_iersel@hotmail.com.; d.

Jansen, Mevr. G.; 2005; 7316 HV Apeldoorn; Copernicusstraat 41; tel. privé: 055-8443200; tel. privé mobiel: 06-24697670; E-mail privé: gioiajansen@hotmail.com.; d.

Jansen, Mevr. L.; 2005; 3552 GL Utrecht; Morelstraat 41; tel. privé mobiel: 06-10180000; E-mail privé: l.jansen1@students.uu.nl.; d.

***Jong, Mevr. W. de; 2005; 3571 AR Utrecht; Frits Coerslaan 52; tel. privé: 030-2715679; d.**

Klein Koerkamp, Mevr. M.M.; 2005; 3582 TG Utrecht; Gruttostraat 5; tel. privé mobiel: 06-53676282; E-mail privé: m.m.kleinkoerkamp@students.uu.nl.; d.

Klopstra, Mevr. H.; 2005; 9166 SJ Schiermonnikoog; Buterblom 1; tel. privé: 0519-531550; tel. privé mobiel: 06-20298749; d.

*Kranenburg, L. van; 2001; **2497 BE Den Haag; Rijswijkse Landingslaan 143; tel. privé: 070-3992254; fax privé: 070-3030734; E-mail privé: lennart71@tiscali.nl.;** medew. bij J.C. van der Lubbe; tel. prakt.: 070-3456113; fax prakt.: 070-3106270; E-mail prakt.: info@dierenkliniekzuiderpark.com.

Meekel, Mevr. G.P.; 2005; 3706 AA Zeist; Laan van Vollenhove 540 bis; tel. privé: 030-2890969; tel. privé mobiel: 06-18877681; E-mail privé: gini.meekel@hccnet.nl.; d.

Menges, Mr. G.Th.A.; 1974; 3448 ER Woerden; Vogelwikkeveld 22; tel. privé: 0348-416843; tel. privé mobiel: 06-53454622; **fax privé: 084-7169945;** E-mail privé: gtha.menges@hccnet.nl.; r.d.

Peters, S.; 2005; 3524 WR Utrecht; Stromboli 12; tel. privé: 030-2938994; E-mail privé : info@stijnpeters.nl.; d.

Priester, Mevr. D. ; 2000; 7596 PE Hengevelde; Benklosestraat 17 A; tel. privé: 0547-334545; **tel. privé mobiel: 06-54304264; E-mail privé: henk-denise@wanadoo.nl.;** medew. bij J.H. Meijer, J.H.M. Put ; A.J.H.M. Roelofs, A. Timmerman en H.J.P. Verkerk ; tel. prakt. : 0547-292827 ; fax prakt. : 0547-292562 ; E-mail prakt. : dap.hagmolen@worldonline.nl.

Rijsman, V.M.C. ; 2000 ; **4233 EB Ameide; Dam 8; tel. privé: 0183-602611; manager business development bij Animal Sciences Group; tel. bur.: 0320-238572; fax bur.: 0320-238961; E-mail bur.: vincent.rijsman@wur.nl.**

D.A.P.® Spray houdt reisangst in de hand... heel natuurlijk.

- reisziekte is een veelvoorkomend probleem; wat de precieze oorzaak ook is, het is onprettig en belastend voor hond en eigenaar
- Dog Appeasing Pheromone werkt geruststellend in deze situaties; de hond is ontspannen en zelfverzekerd
- D.A.P.® Spray kan worden gebruikt in de auto, de bench, het hok, op kussens en in de kennels

Boomer vindt reizen weer leuk...

dankzij DAP® Spray

CEVA SANTÉ ANIMALE
CEVA Santé Animale B.V. Naaldwijk, NL
Tel. 0174-643 930, Fax 0174-643924
E-mail:cevanl@ceva.com
www.ceva.com

Jubilea juli 2005

Onbekend juli, D.J. van Zoolingen te Gendt, 25 jaar, afwezig
Onbekend juli, S. van der Burg te Lippenhuizen, 55 jaar, afwezig
1 juli, Prof. Dr. G. Uilenberg te Gargese, (Frankrijk), 50 jaar, onbekend
1 juli, H. Willems te Wijchen, 25 jaar, afwezig
1 juli, R.F. Fisscher te Aerdenhout, 25 jaar, afwezig
1 juli, E.O. Huisman te Zwolle, 30 jaar, afwezig
3 juli, P. den Hartog te Borculo, 50 jaar, afwezig
3 juli, J.A.H. van Lieshout te Diessen, 40 jaar, afwezig
4 juli, H.A. Goosens te Liessel, 25 jaar, afwezig
4 juli, M.P.H.M. Roumen te Heythuysen, 25 jaar, afwezig
4 juli, F.H. Prud'homme van Reine te Purmerend, 25 jaar, aanwezig
4 juli, B. Prins te Wildervank, 25 jaar, afwezig
4 juli, Mevr. Drs. M.L.F.J. van der Berg-van Oppenraay te Gendringen, 25 jaar, afwezig
4 juli, J. Th. Weeda te Sterksel, 25 jaar, afwezig
4 juli, M.J. Bakker te Harderwijk, 30 jaar, aanwezig
4 juli, W.J.P. Coops te Hummelo, 30 jaar, afwezig
4 juli, J. Gutteling te Sneek, 30 jaar, aanwezig
4 juli, A.J.P.M. van Sundert te Venray, 30 jaar, afwezig
4 juli, M. Bosman te Rucphen, 30 jaar, afwezig
4 juli, H. den Daas te Druten, 30 jaar, afwezig
4 juli, A.G.G. Kok te Ede, 30 jaar, afwezig
4 juli, D.B. Liberg te Midlum, 30 jaar, afwezig
6 juli, H. Wessels te Valkenswaard, 30 jaar, aanwezig
7 juli, B.B.A. Lichtenbelt te Haren(Gr), 30 jaar, afwezig
7 juli, Prof. Dr. G.M. Vogely te Maarn, 50 jaar, afwezig
7 juli, A.C.J.M. Wertenbroek te Boxtel, 45 jaar, aanwezig
7 juli, P. van der Eijk te Ridderkerk, 40 jaar, aanwezig
8 juli, Th.F. Krabbenborg te Ravenstein, 40 jaar, afwezig
8 juli, A.P. Idema te Buitenpost, 40 jaar, aanwezig
8 juli, L.E. Buysse te Emmeloord, 45 jaar, aanwezig
8 juli, A.M.G. Flamand te Reeuwijk, 45 jaar, afwezig
9 juli, J. Stevense te Enschede, 40 jaar, afwezig
15 juli, W. Schuurmans te Zwiggelte, 40 jaar, afwezig

Rectificatie maand juni 2005

22 juni, J. Veenhof te Lunteren, 50 jaar, aanwezig
28 juni, Dr. I Zayed te Nijmegen, 50 jaar, aanwezig

Versterking gezocht!
Dierenarts (vrouw, man)

Voor onze moderne, jonge praktijk voor paarden en gezelschapsdieren zoeken we dringend een nieuwe collega dierenarts. We zoeken een collega met liefde voor het vak en goede omgang met mensen en dieren. Voor wie de uitoefening van het vak en nascholing geen belasting vormt. Wij zijn geïnteresseerd in een collega dierenarts met beroepservaring, maar een pas afgestudeerde collega kan zeker ook solliciteren.

Wij bieden goede arbeidsvoorwaarden, veel nascholingsmogelijkheden en een langdurige arbeidsovereenkomst in het landschappelijk gelegen mooie Hohenlohe, in het noorden van Baden-Württemberg in Duitsland.

Voor meer informatie:
Telefoon: 0049 7941 380838 of 0049 170 4127749
Dr. Med. Vet. Christian Seidensticker
Dr. Med. Vet. Yvonne Seidensticker

Kirschfeldstrasse 19
DE 74629 Pfedelbach
Duitsland

www.drseidensticker.de

PENSIOENADVIES
HYPOTHEEKADVIES
ONDERNEMINGSGERICHTE FINANCIERING
VERZEKERINGSADVIES
SCHADEAFHANDELING
PRAKTIJKGERICHTE FINANCIERING
BEDRIJFSECONOMISCH ADVIES
JURIDISCH ADVIES

DIX FINANCIEEL FORTUIN PRAKTIJKADVIESBUREAU

Postbus 130
3720 AC Bilthoven
Soestdijkseweg Noord 328
3723 HH Bilthoven

T 030 251 51 99
F 030 254 09 64
E info@dixfortuin.nl
I www.dixfortuin.nl

FlexVet
uitzend- en detacheringsbureau
voor dierenartsen en para-veterinairen

waarnemingen
werving & selectie
pay-roll

FlexVet beschikt over een uitgebreid bestand van veterinair en paraveterinair personeel voor zowel gezelschapsdieren als landbouwhuisdieren.

Wij detacheren, zenden uit en verzorgen werving- en selectieopdrachten. Ook voor payroll-constructies kunt u bij ons terecht. Daarnaast verzorgen wij interim- of praktijkmanagement opdrachten.

U kunt onze on-line databank raadplegen, kijk op www.flexvet.nl

FlexVet B.V.
Tolstraat 12
7482 DB Haaksbergen
Tel. 053 - 5725548
Fax 053 - 5721315
E-mail: info@flexvet.nl

www.flexvet.nl

Sluitingsdata voor kopij

Aflevering:	Deadline*)	
11-07/01-08-2005	maandag	11-07-2005
15-08-2005	maandag	25-07-2005
01-09-2005	maandag	08-08-2005
15-09-2005	maandag	22-08-2005

*) Voor 10.00 uur 's morgens.
E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

Ter overname aangeboden, goed geoutilleerde

gezelschapsdierenpraktijk

Deze moderne praktijk met groeipotentie, is gevestigd in een gehuurde moderne locatie in het Groene Hart.

U kunt contact opnemen met: A.W.J. Ros, Groenoord 229, 2401 AD Alphen a/d Rijn, telefoon: 020-6284281, e-mail: Lex.Ros@wanadoo.nl.

De Graafschap Dierenartsen is een grote gemengde dierenartsenpraktijk met meerdere locaties in de Achterhoek. De onderneming staat met achttien dierenartsen en zeventien assistenten en een praktijkmanager voor een hoogwaardige veterinaire dienstverlening in en buiten de regio. In verband met diverse ontwikkelingen binnen De Graafschap Dierenartsen zijn wij op zoek naar een

DE GRAAFSCHAP DIERENARTSEN

Enthousiaste Dierenarts landbouwhuisdieren (m/v)

Wij vragen:
- Erkenning Rund en eventueel varken
- Ervaring strekt tot aanbeveling
- Toekomstgerichte visie met ondernemingsgeest
- Interesse in preventieve geneeskunde
- Deelname in dienstregeling landbouwhuisdieren.

Wij bieden:
- Een prettige werksfeer
- Fulltime baan (80-100%), met uitzicht op vast dienstverband
- Zeer dynamische werkomgeving met toekomstmogelijkheden
- Marktconforme salariëring.

Voor vragen kunt u contact opnemen met de heer B. Engel (tel 0575-551277). De sollicitatiebrief kunt u binnen 14 dagen na verschijnen van deze advertentie, richten aan: De Graafschap Dierenartsen, t.a.v. mevrouw B.A.P. Semmekrot-Hermens, Het Hoge 9, 7251 XT Vorden of per e-mail b.semmekrot@dgdierenartsen.nl.

Wegens uitbreiding van ons multidisciplinaire research team, zijn wij op zoek naar een

Regulatory Affairs Officer (Dierenarts) m/v

Functie
- farmacovigilantie: na een gedegen inwerkperiode wordt u verantwoordelijk voor de geneesmiddelenbewaking in binnen- en buitenland
- onderzoek: u bent betrokken bij de uitvoering van registratiestudies (part 3 Safety studies en part 4 (Pre-)clinical studies)
- registratie: u levert een bijdrage aan het samenstellen van registratiedossiers t.b.v. de Europese markt

Profiel
- dierenarts, met affiniteit voor de intensieve veehouderij (ook pas afgestudeerde dierenartsen worden uitgenodigd te solliciteren naar deze functie)
- hoge mate van kwaliteitsbewustzijn (GVP, GCP, GLP)
- uitstekende beheersing van de Engelse taal in woord en geschrift, beheersing van het Frans en Duits is een pré
- teamspeler met goede communicatieve vaardigheden

Wij bieden
- uitdagende en veelzijdige functie
- inspirerende werkomgeving
- uitstekende primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden

Voor meer informatie over de functie kunt u contact opnemen met Irma Middelhof, Managing Director van Dopharma Research B.V., telefoonnummer 0162-58 2000.

Mocht u belangstelling hebben voor deze vacature en herkent u zich in bovengenoemd profiel, dan zien wij uw sollicitatie t.a.v. Vivian Couwenberg, afdeling Personeelszaken, e-mail: pz@dopharma.com graag binnen 30 dagen na publicatiedatum tegemoet op onderstaand adres:

Bezoek ook onze site: www.dopharma.com

Acquisitie naar aanleiding van deze advertentie wordt niet op prijs gesteld.

DOPHARMA RESEARCH
Zalmweg 24, 4941 VX, Raamsdonksveer

Dopharma is een dynamisch bedrijf dat op basis van eigen kennisbronnen veterinaire farmaca ontwikkelt, registreert en produceert. Zowel in het binnen- als buitenland biedt Dopharma een uitgebalanceerd pakket diergeneesmiddelen aan. Binnen Dopharma Research B.V. worden registratiestudies verricht. Hiertoe beschikt Dopharma Research over 2 laboratoria en een proefstal. De onderzoeken worden uitgevoerd in overeenstemming met de GLP principes.

Dumeco is onderdeel van VION en marktleider in de Nederlandse vleessector.
Een toonaangevende producent en verwerker van hoogwaardige varkens- en rundvleesproducten.
Circa 4.200 medewerkers en 19 productielocaties realiseren een omzet van € 2,2 miljard.
De afzet richt zich primair op markten in Nederland, West- en Oost-Europa, Korea en Japan.
Met verschillende kwaliteitsconcepten bedient Dumeco uiteenlopende marktsegmenten in retail, industrie en foodservice.

Voor de afdeling Kwaliteit en Milieu van Dumeco zijn wij op zoek naar kandidaten voor de functie van:

Dierenarts (m/v)

De afdeling Kwaliteit en Milieu opereert vanuit Boxtel.

De afdeling draagt onder andere zorg voor:

- Ontwikkeling van het kwaliteits- en milieubeleid;
- Ontwerp en begeleiding van de implementatie van ketenkwaliteitssystemen op het terrein van voedselveiligheid, dierziekten en vleeskwaliteit (onder andere HACCP en ISO);
- Advisering van de bedrijfsleiding tijdens crises;
- Monitoring van kritische processen in de organisatie;
- Interne auditing.

Functie

Binnen de afdeling voert u een aantal taken uit op het terrein van de beheersing van voedselveiligheid en dierziekten. U werkt projectmatig, onder de directe aansturing van het hoofd van de afdeling. U stemt uw werkzaamheden af met de groepen die verantwoordelijk zijn voor het operationele proces. Zelfstandige analyse van data (eigen data, literatuur en andere gegevens), ontwerp van beheerssystemen, begeleiding van innovatietrajecten, auditing en rapportage zijn de belangrijkste elementen van uw werkzaamheden. Een belangrijk onderdeel is de implementatie van de nieuwe Hygiëneverordeningen van de EU en de daarmee samenhangende wijzigingen in kwaliteitsborging. Tevens bent u intensief betrokken bij de ontwikkeling van 'early-warning programma's diergezondheid', in samenwerking met moederbedrijf Sovion.

Profiel

U bent dierenarts met een goede kennis van de keten van dierlijke productie (waaronder varkensvlees) en met affiniteit met wetenschap. Een sterke persoonlijkheid, ambitie en inlevingsvermogen in de interne en externe doelgroepen van Dumeco zijn van essentieel belang. U kunt zich zowel schriftelijk als mondeling professioneel uiten in meerdere talen. Van u wordt verwacht dat u stressbestendig bent en dat u beschikt over creativiteit en een servicegerichte instelling.

Aanbod

Wij bieden u een uitdagende en verantwoordelijke functie op een werkterrein met een hoge maatschappelijke relevantie. Dumeco kent een goed salaris, passende secundaire arbeidsvoorwaarden en goede opleidingsmogelijkheden.

Interesse?

Sluiten uw kwaliteiten aan op deze functie en herkent u zich in onze ambitie? Richt dan uw sollicitatiebrief en curriculum vitae vóór 10 augustus 2005 aan ***Dumeco B.V.****, ter attentie van* ***Irene van der Spek, P&O manager, Postbus 1, 5280 AA Boxtel****, bij voorkeur per e-mail:* ***ivdspek@dumeco.com***
Voor meer informatie kunt u terecht bij ***prof. dr. Bert Urlings, hoofd van de afdeling Kwaliteit en Milieu, telefoonnummer 0411 – 658 555****, e-mail:* ***burlings@dumeco.com***

VION FOOD GROUP

Vion Food Group is wereldwijd actief als voedselproducent. In Europa is VION marktleider in vers vlees. Miljoenen consumenten gebruiken dagelijks vleesproducten van VION. Demografische ontwikkelingen in de maatschappij vereisen borging van voedselveiligheid op een steeds hoger niveau. Voor voedselveiligheid en diergezondheid is het de ambitie van VION en moederbedrijf Sovion om de eigen verantwoordelijkheid nadrukkelijk in te vullen.

Virbac
ANIMAL HEALTH

Nieuw!

OP BASIS VAN ETHYLLACTAAT MET ANTISEPTISCHE EN KERATOPLASTISCHE EIGENSCHAPPEN VOOR DE OPPERVLAKKIGE PYODERMIE

- De werkzaamheid van ethyllactaat is gebaseerd op de farmacologische eigenschappen van ethanol en melkzuur. Ethyllactaat wordt op de huid en, mede door zijn goede oplosbaarheid in vet, in de haarfollikels gehydrolyseerd tot melkzuur en ethanol.
- Ethanol vertoont een bactericide werking ten opzichte van aërobe bacteriën.
- Melkzuur verlaagt de zuurgraad van de huid, waardoor een bactericide effect optreedt ten opzichte van anaërobe bacteriën.

ALLERGIE

KERATOSEBORROE

INFECTIE

DE MEESTE HUIDPROBLEMEN KUNNEN WORDEN INGEDEELD IN DRIE GROEPEN: ALLERGIE, KERATOSEBORROE EN INFECTIE.

Virbac dermatologische shampoos zijn voorzien van een A, K of I ter verduidelijking van de indicaties voor gebruik. Virbac dermatologische shampoos zijn een effectieve, topicale aanvulling op de behandeling van diverse huidaandoeningen.

…rm 200 ml. REG NL 5033. **Doeldier:** hond. **Indicaties:** pyotraumatische dermatitis, huidplooidermatitis, impetigo, folliculitis, chronische papulopustuleuze …armie en als lokale behandeling van seborroe. **Contra-indicaties:** geen. **Bijwerkingen:** geen. **Kanalisatie:** vrij. Virbac Nederland B.V., Postbus 313, 3770 AH …veld. Tel: 0342-427111. Fax: 0342-490164. E-mail: info@virbac.nl. **www.virbac.nl**

Als Mazzel kon praten...

...zou hij vragen om

stronghold®

(selamectine)

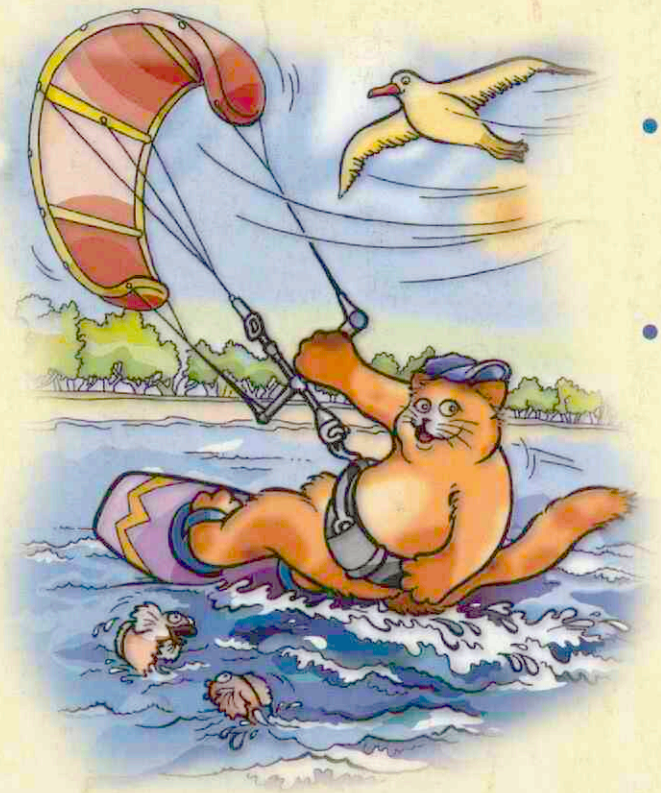

- Omdat Stronghold® zowel volwassen vlooien op het dier als larven en eieren in de omgeving doodt.
- Omdat bij Stronghold® veiligheid en doseringsgemak voorop staan.

- Omdat Stronghold® ook nog werkzaam is tegen andere in- en uitwendige parasieten.
- Omdat Stronghold® uitsluitend verkocht wordt via de dierenarts.

e-mail: strongholdinfo@pfizer.com

illustraties: Henk Vrieselaar

Stronghold®, werkzame stof: selamectine • EU/2/99/014/001-006 UDA • diergeneesmiddel • doeldier: hond en kat • indicaties: behandeling en preventie van vlooienbesmettingen door werking tegen volwassen vlooien, larven en eieren, onderdeel van de behandelingsstrategie bij vlooien-allergie-dermatitis, behandeling van oormijt, behandeling van bijtende luizen, behandeling van spoelwormen (*Toxocara*) en preventie van hartwormen bij hond en kat, behandeling van intestinale haakwormen (*A. tubaeforme*) bij de kat, behandeling van schurftmijt (*Sarcoptes scabiei*) bij de hond • toedieningswijze en dosering: topicale applicatie van 1 dosis van 6 mg/kg selamectine • contra-indicaties: niet toedienen aan dieren jonger dan 6 weken en aan zieke katten met een naar grootte en leeftijd te laag gewicht • bijzondere voorzorgen: alleen op de huid toedienen, niet oraal of parenteraal of in de gehoorgang • bijwerkingen: lichte, tijdelijke alopecia, in een enkel geval gepaard gaande met lichte voorbijgaande irritatie werd incidenteel waargenomen bij de kat • voor verdere informatie zie bijsluiter.

Stronghold® is uitsluitend verkrijgbaar bij de dierenarts.

Pfizer Animal Health

Pfizer Animal Health bv
Postbus 37 • 2900 AA Capelle a/d IJssel

© 2005 Pfizer Animal Health bv - Capelle a/d IJssel
® Merknaam Pfizer Inc., N.Y., U.S.A.

BP&MC 01060501

Deel 130 • Aflevering 14-15 • 15 juli/1 augustus 2005

Universiteitsbibliotheek
Utrecht
DGK
- 2 AUG. 2005

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Assessing the repeatability and reproducibility of the Leg Score: a Dutch Claw Health Scoring System for dairy cattle

Voedselschandalen, risicocommunicatie en vertrouwen

WSAVA 2005, Mexico City: een verslag

International Symposium on Ectoparasites of Pets

Dierenarts: een mooi, maar veeleisend beroep

Verduidelijking 'tussenstand' nieuwe kwaliteitsbeleid

Goodwill: signalen uit het veld

Uitslag clusterkeuze

KNMvD
Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

Met **Aurizon**® betekent efficiëntie in otitis ook een snelle verlichting van de pijn.

"Berny-Stazzu F. and al.: Efficacy of a marbofloxacin auriculair suspension, Aurizon®, in the treatment of acute external otitis in dogs, BSAVA Congress, Birmingham, 04/01"

Een belangrijke reden om uw gebruikelijke behandeling tegen otitis te herzien. Want Aurizon® staat u toe om uw patiënten een uitermate hoge kans op genezing te bieden, in combinatie met het gemak van een éénmalige toediening per dag en een zeer snelle pijnverlichting.

Kunt u zich minder veroorloven?

Aurizon® Snel resultaat en slechts eenmaal per dag

Vétoquinol
a Sign of Passion

AURIZON, suspensie, oordruppels, marbofloxacine, clotrimazole, dexamethasone. **Samenstelling per ml**: marbofloxacine 3 mg, clotrimazole 10 mg, dexamethasone (als acetaat), 0,9 mg. **Eigenschappen**: Dit product is een combinatie van drie actieve bestanddelen: Marbofloxacine, een bactericide antimicrobieel middel met een zeer breed werkingsspectrum tegen Gram-positieve bacteriën (in het bijzonder Staphylococcus intermedius) en Gram-negatieve bacteriën (Pseudomonas aeruginosa, Escherichia coli en Proteus mirabilis); Clotrimazole, een antimycoticum, met een breed werkingsspectrum dat in het bijzonder bedoeld is voor Malassezia pachydermatis; Dexamethasonacetaat met een anti-inflammatoire en jeukstillende werking. **Doeldier**: Hond. **Indicaties**: Behandeling van otitis externa veroorzaakt door zowel bacteriën als schimmels - respectievelijk bacteriën gevoelig voor marbofloxacine en schimmels (vooral Malassezia pachydermatis) gevoelig voor clomitrazole. Het product dient gebruikt te worden op basis van gevoeligheidstesten. **Contra-indicaties**: Niet toedienen aan honden met een perforatie van het trommelvlies. Niet toedienen aan honden met een bekende overgevoeligheid voor een van de componenten. Niet toedienen aan drachtige of lacterende teven. **Bijwerkingen**: De normaal optredende bijwerkingen bij gebruik van corticosteroiden kunnen voorkomen (veranderingen van de biochemische en hematologische parameters, zoals toename van alkalische fosfatase en aminotransferase, enige neutrofilie). Langdurig en intensief gebruik van topicale corticosteroïdpreparaten kan locale en algemene effecten veroorzaken, zoals onderdrukking van de bijnierfunctie, dunner worden van de huid en vertraagde wondgenezing. **Dosering en toedieningsweg**: Goed schudden voor gebruik. Een maal per dag 10 druppels in het oor, gedurende 7 tot 14 dagen. Na 7 dagen behandelen, dient de dierenarts de noodzaak om de behandeling met nog een week te verlengen, te beoordelen. Een druppel van dit preparaat bevat 71 µg marbofloxacine, 237 µg clotrimazol en 23,7µg dexamethasonacetaat. Na toediening kan de basis van het oor kort en voorzichtig gemasseerd worden om het preparaat in de diepere delen van de gehoorgang te laten doordringen. Als het product bestemd is voor gebruik bij meerdere honden, één buisje per hond gebruiken. **Wachttijd**: Niet van toepassing. **Registratiehouder**:Vétoquinol B.V. - Postbus 3191 - 5203 DD 's-Hertogenbosch. **Registratienummer**: REG NL 10277. **Kanalisatiestatus**: UDA . Verdere informatie op aanvraag beschikbaar

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Uitgegeven door de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

Deel 130

Aflevering 14-15

15 juli/1 augustus 2005

Inhoud

Cover: (links) Rieks Eggens en (rechts) Johanne ten Bouwhuis

Uit de hoofdredactie 439

Oorspronkelijk artikel

Assessing the repeatability and reproducibility of the Leg Score: a Dutch Claw Health Scoring System for dairy cattle; *M. Holzhauer, H. Middelesch, C.J.M. Bartels, K. Frankena, J. Verhoeff, E.N. Noordhuizen-Stassen, and J.P.T.M. Noordhuizen* 440

Wetenschap

Veterinair tuchtrecht

Diagnosticus in hart en nieren; *I. Boissevain* 444

'Buta' wel of niet toegestaan?; *I. Boissevain* 445

Actua

Berichten en verslagen

WSAVA 2005, Mexico City: een verslag; *B. de Leeuw* 446

International Symposium on Ectoparasites of Pets (ISEP); *P.A.M. Overgaauw* 448

Voedselschandalen, risicocommunicatie en vertrouwen; *M. De Rosa* 451

ADHD-type honden gezocht; *M.B.H. Schilder* 455

Gezondheid huisdier belangrijker dan vakantie 455

Website Belangenvereniging Practici Werkgevers 455

"Iets goeds voor dieren"; *T. Senders* 456

Interview

Dierenarts: een mooi, maar veeleisend beroep; *S. den Broeder* 457

Congressen en cursussen

Masterclass 'De kunst van de reiger' 459

Vedias Najaarsdag 2005 459

Oudleden/reünisten van het Veterinair Dispuut Unitas opgelet 459

Symposium de Tweede Lijn 460

Vraag en antwoord 460

ETIDERM, DE GEREGISTREERDE SHAMPOO TEGEN OPPERVLAKKIGE PYODERMIE!

Etiderm is een shampoo op basis van ethyllactaat met antiseptische en keratoplastische eigenschappen

- De werkzaamheid van ethyllactaat is gebaseerd op de farmacologische eigenschappen van ethanol en melkzuur. Ethyllactaat wordt op de huid en, mede door zijn goede oplosbaarheid in vet, in de haarfollikels gehydrolyseerd tot melkzuur en ethanol.
- Ethanol vertoont een bactericide werking ten opzichte van aërobe bacteriën.
- Melkzuur verlaagt de zuurgraad van de huid, waardoor een bactericide effect optreedt ten opzichte van anaërobe bacteriën.

Virbac ANIMAL HEALTH

www.virbac.nl

Productinformatie: Etiderm REG NL 5033. Werkzame stof: ethyllactaat. Doeldier: hond. Kanalisatie: vrij. Voor meer informatie: Virbac Nederland BV, Postbus 313, 3770 AH Barneveld, Tel 0342-427127, e-mail info@virbac.nl.

Hoofdredactie
Dr. M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan (voorzitter)
Drs. H.A. Beijer
Dr. M.F. de Jong
Drs. H. Geertsen
Dr. R. Kuiper
Dr. P.A.M. Overgaauw
Drs. J.T. Siebinga
Dr. E. Teske
Dr. J.H. Vos
Dr. M.A. Willemen (penningmeester)

Wetenschappelijke redactie
Prof. dr. A. Barneveld (Utrecht)
Dr. F.H.M. Borgsteede (Lelystad)
Prof. dr. H.J. Breukink (Utrecht)
Prof. dr. P. De Backer (Gent, België)
Dr. J. Goudswaard (Middelburg)
Prof. dr. J.A.P. Heesterbeek (Utrecht)
Prof. dr. L.J. Hellebrekers (Utrecht)
Dr. Th.S.G.A.M. van den Ingh (Utrecht)
Prof. dr. F. van Knapen (Utrecht)
Prof. dr. A. de Kruif (Gent, België)
Dr. J.T. Lumeij (Utrecht)
Prof. dr. A.S.J.P.A.M. van Miert (Utrecht)
Prof. dr. J.P.T.M. Noordhuizen (Utrecht)
Prof. dr. J.H.M. Verheijden (Utrecht)
Dr. G. Voorhout (Utrecht)
Dr. Th. Wensing (Utrecht)

Bureauredactie
Mw. A.M. Dorresteijn-Tummers
Mw. J.W. Jansen
Mw. S.H. Umans-Ubbink
De Molen 77, Postbus 421, 3990 GE Houten
Tel. 030 - 6348900/fax 030 - 6348929.
E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

Abonnementsprijs
Het *Tijdschrift voor Diergeneeskunde* is het verenigingstijdschrift van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde.
De abonnementsprijs voor dierenartsen niet-leden van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde en voor niet-dierenartsen wordt vastgesteld door het bestuur.

Postgiro/bank
Postbank 511606 ten name van de KNMvD, De Molen 77, Houten. ABN/AMRO N.V., Postbus 30, 3500 AA Utrecht, nr. 55 50 48 861 en C en E bank N.V., Postbus 85100, 3508 AC Utrecht, nr. 69 93 61 443.

Druk
Drukkerij G. van Dijk B.V., Breukelen (tel. 0346-261304, fax 0346-264565).

Advertenties
Commerciële advertenties: Bureau Weijer B.V., Veendam (tel. 0598-623065, fax 0598-613827).
Personeelsadvertenties: bureauredactie.

Beëindiging lidmaatschap KNMvD en Groepen
Opzeggen van het lidmaatschap dient vóór 1 oktober van het lopende jaar schriftelijk en aangetekend te geschieden om het lidmaatschap per 1 januari van het daaropvolgende jaar te laten eindigen.

KNMvD
Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

De Molen 77
Houten
Postbus 421
3990 GE Houten
Telefoon (030) 6348900
Fax (030) 6348909
Website www.knmvd.nl

Bestuur
Drs. T. de Ruijter, voorzitter
Drs. J. Borgmeier, lid
Drs. W.G. van den Ekker, lid
Mw. drs. W.J. Wijne- Raemakers, lid
Drs. H.R.C. Gostelie, penningmeester
Drs. H. van Herpen, lid
Drs. L.J. den Otter, vice-voorzitter

Secretariaat
Drs. H. Geertsen, algemeen directeur

Stafmedewerkers
Drs. S.J. de Groot
Drs. F.J.W.C. van Herten
Mw. drs. M.C. van Oostrum-Schuurman Hess

Senior medewerker communicatie
H.G. Dijkman

Administrateur
H.S. de Vries

Vacaturebank
R.P. van Ringelestijn

Webmaster
Mw. drs. M. Fijten

KNMvD

In memoriam
Prof. dr. D. Swierstra; *W. Hendrikx, I. Ooms-Siebenga en G.F. de Boer* 461

Maatschappijnieuws
Verduidelijking 'tussenstand' nieuwe kwaliteitsbeleid; *W. van den Ekker* 462
Goodwill: signalen uit het veld; *V. Roelvink* 465
Uitslag clusterkeuze 465

JC-nieuws
Heeft het KNMvD-jaarcongres toegevoegde waarde?; *S. Umans* 464

Bulletin B&B
Bestuur en Bureau nummer 6, juni 2005 466

Personalia 466
Jubilea 468
Doorlopende agenda 468
Deadline 470

Contents

Original article
Assessing the repeatability and reproducibility of the Leg Score: a Dutch Claw Health Scoring System for dairy cattle; *M. Holzhauer, H. Middelesch, C.J.M. Bartels, K. Frankena, J. Verhoeff, E.N. Noordhuizen-Stassen, and J.P.T.M. Noordhuizen* 440

All rights reserved

Verklaring:
Richtlijnen voor auteurs (Vancouver Style) zijn op aanvraag verkrijgbaar (zie ook Tijdschr Diergeneeskd 1992; 117:31-4). De Redactie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade welke - direct of indirect - het gevolg mocht zijn van gebleken onjuistheden in de inhoud van de in dit tijdschrift opgenomen artikelen waarbij de auteur is vermeld of in de inhoud van de in dit tijdschrift geplaatste advertenties. Advertenties kunnen zonder opgaaf van redenen door de Redactie worden geweigerd of ingetrokken. Niets uit dit tijdschrift mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder schriftelijke toestemming van de Redactie.

(Papers appearing in this journal are listed in Current Contents / Agricultural Biology and Environmental Science / Index-Medicus, Index Veterinarius / Veterinary Bulletin, Biological Abstracts, Cambridge Scientific Abstracts).

Uit de hoofdredactie

Klinische diagnostiek, ziekteleer, klinische lessen en farmacotherapie zijn allemaal vakken welke in onze opleiding een prominente plaats hebben gekregen. Terecht is hier veel aandacht naartoe gegaan. Daarnaast is Evidence Based Medicine misschien een moderne term die tijdens de opleiding van de meeste van ons niet is gevallen, de inhoud hiervan werd echter wel onderwezen. Tevens kan het onderwerp niemand die het Tijdschrift voor Diergeneeskunde ook maar af en toe doorbladert zijn ontgaan. Desondanks kun je als opleider moedeloos worden als je de verslagen over het veterinair tuchtrecht leest. Ook dit keer weer. Het zonder nadere diagnostiek stellen van de meest vreemde diagnoses, en het klakkeloos voorschrijven van niet geïndiceerde, of soms zelfs nooit geëvalueerde, therapieën wordt ook nu weer aan de kaak gesteld. Je vraagt je af of diergeneeskunde inderdaad wel een academische studie is of slechts een soort cursus waarbij kritisch en logisch nadenken geen vereisten zijn. Als universitair hoofddocent op onze faculteit weet ik dat dit laatste niet het geval is. Waar is het dan misgegaan? Talrijke PAOD-cursussen, cursussen verzorgd door industrie en specialisten centra, congressen, het Tijdschrift voor Diergeneeskunde en het Diergeneeskundig Memorandum zouden er toch garant voor moeten kunnen staan dat de dierenarts bij blijft met zijn vakgebied. De structuur ligt er in principe. Het nieuwe kwaliteitsbeleid van de KNMvD, welke veel discussies binnen onze beroepsgroep heeft gegeven, kan een zeer belangrijke rol gaan spelen. Vooral de diersoortspecifieke erkenningen, gekoppeld aan kwaliteitseisen, inclusief verplichte nascholing, kan naar het publiek duidelijkheid geven van het niveau van diergeneeskundige hulp. Het is te hopen dat deze structuur nu breed gedragen zal gaan worden door de leden van de KNMvD.

Een andere, veel kleinere discussie heeft zich heeft afgespeeld binnen de redactie van het Tijdschrift. Zonder nu op veel details in te gaan, u zult ongetwijfeld later uitgebreid worden geïnformeerd, was het centrale punt de verantwoordelijkheid voor de wetenschappelijke en andere vakinhoudelijke inhoud van het blad. Het bestuur heeft besloten de bureauredactie van TvD te verzwaren en een eindredacteur te benoemen. De huidige hoofdredactie is uitgenodigd verder te gaan als wetenschappelijke redactie en de verantwoordelijkheid te dragen voor de wetenschappelijke en in het algemeen veterinaire inhoud. De wetenschappelijke redactie zal ook de gehele inhoud van TvD toetsen op hoofdlijnen.

Uiteraard zullen eindredactie en hoofdredactie nauw samenwerken.
De leden van de eindredactie zijn medewerkers van het bureau; de leden van de wetenschappelijke redactie worden gekozen door de algemene vergadering. Beide soorten redacteur leggen verantwoording af aan het bestuur.
Hiermee hopen wij dat er een goed en interessant Tijdschrift voor u blijft.

Erik Teske

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Assessing the repeatability and reproducibility of the Leg Score: a Dutch Claw Health Scoring System for dairy cattle

M. Holzhauer[1,*], H. Middelesch[1], C.J.M. Bartels[1], K. Frankena[2], J. Verhoeff[1], E.N. Noordhuizen-Stassen[3], and J.P.T.M. Noordhuizen[3]

Tijdschr Diergeneeskd 2005; 130: 440-3

Oorspronkelijk artikel

Samenvatting

Ter bepaling van het optimale moment van koppelbekappen bij melkkoeien wordt gebruikgemaakt van de exo-rotatie van de achterbenen ten opzichte van de wervelkolom. Bij deze pootscore worden drie gradaties aangehouden, te weten: score 1 (= goed/normaal), score 2 (= gering afwijkend) en score 3 (= ernstig afwijkend). In deze studie is gekeken naar de herhaalbaarheid van de pootscore binnen dezelfde persoon en tussen personen en het daarvan afgeleide advies om al dan niet de achterklauwen van de melkkoeien te laten bekappen.

De herhaalbaarheid binnen dezelfde persoon werd bepaald op basis van een herhaalde score door dezelfde elf waarnemers bij 52 melkkoeien; de kappa-waarde varieerde hierbij van 0.17-0.66 (gemiddeld: 0.36). De kans op een gelijke uitkomst tussen beide waarnemingen van dezelfde persoon varieerde van 0.49-0.80 (gemiddeld: 0.61).

Het afgeleide advies, om het koppel te bekappen (gebaseerd op een percentage van minstens twintig procent dieren met een score 3) varieerde enorm. Wanneer de verschillende scoringspercentages met elkaar vergeleken worden, dan adviseerden drie van de elf waarnemers bij herhaling om het koppel te bekappen (>20% dieren met een score 3) en zes om niet op korte termijn de koppel te bekappen. Twee waarnemers adviseerden inconsistent.

De herhaalbaarheid tussen personen was gebaseerd op gegevens van de pootscore van acht waarnemers op twee bedrijven met respectievelijk 62 en vijftig melkkoeien, waarbij beide bedrijven na elkaar op dezelfde dag zijn bezocht. De gemiddelde kappa-waarde van de pootscore, bepaald voor alle mogelijke combinaties van waarnemers (A-B, A-C, etcetera), was 0.24 [-0.08-0.49].

Conclusie: op basis van bovenstaande bevindingen is de pootscore thans geen betrouwbare methode ter bepaling van het optimale moment van koppelbekappen van melkkoeien. De redenen van de geconstateerde inconsistentie van waarnemingen zal nader moeten worden onderzocht.

[1] GD Ltd., P.O. Box 9, 7400 AA Deventer, the Netherlands.
[2] Group Veterinary Quantitative Epidemiology, Wageningen University, Wageningen.
[3] Department of Farm Animal Health, Faculty of Veterinary Medicine of Utrecht University, the Netherlands.
* Correspondence to: Menno Holzhauer, GD Ltd., P.O. Box 9, 7400 AA Deventer, the Netherlands. E-mail: m.holzhauer@gdvdieren.nl

Summary

The optimal moment for trimming the claws of all dairy cows in a herd was investigated by assessing the external rotation of the hind claws of individual cows relative to the spinal column. This leg score consisted of three independent descriptors: 1 (good/ normal), 2 (moderately deviant), and 3 (severely deviant). This study assessed the repeatability and the reproducibility of the leg score system, and the consistency of the advice given subsequently about trimming of the hind claws of all cows in the herd.

Repeatability was assessed for 52 cows that were scored twice on the same day by 11 observers; the kappa value ranged from 0.17 to 0.66 (mean: 0.36). The probability of the same result for both assessments ranged from 0.49 to 0.80 (mean: 0.61). Claw trimming was advised if at least 20% of the cows had a leg score of 3. On the basis of the scores, 3 observers consistently advised trimming of the hind claws of all the cows in the herd, and 6 observers consistently advised against the need for trimming in the short term; 2 observers had an inconsistent advice.

The reproducibility of the scoring system was assessed in two dairy herds (62 and 50 cows). Eight observers evaluated the leg score of the cows of both herds on the same day. The mean kappa value of the leg score for all pairs of different observers (A-B, A-C etcetera) was 0.24 [-0.08-0.49].

In conclusion, the leg score is not a reliable method for determining the optimal moment for claw trimming in dairy cattle. The reasons for the inconsistent observations require further investigation.

Introduction

Claw disorders are becoming more common (7, 8, 18, 19). Lameness is a sign of poor welfare in dairy cattle (27) and has a significant economic impact because of lower milk production (11, 22, 29), premature involuntary culling, treatment costs, and other related economic losses (1, 10, 13). Regular claw trimming of all dairy cows is advised to keep hooves in optimal condition and to reduce episodes of lameness and the associated economic loss (11). In the Netherlands, in about 60% of dairy herds the hooves of cows are trimmed at least once a year, often on the same day, usually at the end of the housing and/or the grazing periods. Although most claw disorders are multi-factorial in origin, e.g. depending on month of calving, month of trimming, and presence or absence of other claw disorders (6, 20), this strategy may be preferred for the treatment of infectious claw diseases such as Interdigital Dermatitis/Heel Horn Erosion (IDHE) and Digital Dermatitis, especially in combination with claw disinfection (21).

Van Amerongen and colleagues developed a leg scoring system to assist decision-making regarding the optimal time for claw trimming in a herd (2). The scoring system is based on the exorotation of the hoof and leg and how these change in relation to claw disorders. The outer hind claw is commonly higher than the inner claw, leading to claw overload and stimulation of horn growth. In addition, the presence of IDHE complex results in an increased size of bulb area of the outer hind claw, whereby the sole of the claw enlarges over time after trimming, forcing the hock inside and the claws outside (bottom-width) (20, 25). This diminished surface area of the sole, and especially of the outer claw, increases

pressure on the sole, increasing the risk of sole haemorrhages and sole ulcers (24). In this case, exorotation of the claws of the hind legs is *specifically* related to the severity of the IDHE-complex. Like other scoring systems, such as the Body Condition Score (BCS) and teat-end callosity score, the leg score is preferably assessed monthly, as a management tool for claw health assessment by the herds' bovine practitioner (4, 14). Under normal circumstances (e.g. 1-2 months after claw trimming and good claw condition), ≥ 60% of the cows have a score of 1 (good), < 30% a score of 2 (moderately deviant), and < 10% a score of 3 (poor) (2). A clear shift towards a greater proportion of cows with scores of 2 and 3 is an indication that hoof health has deteriorated and that claw trimming should be performed in the short term (2). Several locomotion-scoring systems have been developed to identify and quantify the severity of lameness in cattle as a reflection to the cows' claw condition (12, 22, 26, 28). These scoring systems require each cow walk 4-5 steps on a flat floor. However, these systems are considered time consuming and therefore expensive and so hardly ever used in bovine practice in the Netherlands. Dutch bovine practitioners consider the leg score to be a practical instrument, whereby under normal circumstances 60 cows can be evaluated in about 15–20 minutes, at the same time as the BCS is assessed.

The present study investigated the repeatability (intra-observer variation when scoring the same animals) and the reproducibility (inter-observer variation when scoring the same animals) of the leg score of individual cows and assessed the consistency of advice given about herd claw trimming.

Material and methods

Leg score:

The leg score is a 3-point scoring system describing the angle between imaginary lines, one running cranio-caudally along to the length of the spinal column and the other running through the interdigital space of the hind claws. The angle is measured by observing the standing cow from behind at a distance of 0.8-1 m. The leg score is the sum of the two angles between the spinal column and the interdigital space of both hind legs, divided by two. If the angle is ≤ 17° the score is 1, an angle > 17° and < 24° results in the score 2, and an angle > 24° results in a score 3 (see also figure 1). Clinically lame cattle have a score of 3 (2).

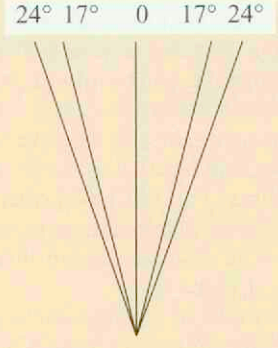

Figure 1. The leg score: the 3 different angles and the related score of both hind legs, divided by two. Zero degrees reflects an imaginary line, running cranio-caudally along to the length of the spinal column. The other lines are parallel to the interdigital space of the hind claws. If the exorotation is ≤ 17° the score is 1; if the exorotation is >17° and ≤ 24° the score is 2 and if the exorotation is > 24°: the score is 3.

A chart indicating the cut-off angles of 17° and 24° is used as a tool for consistent scoring of the mentioned right angles.

Experiment I: repeatability

Animals and data collection

Leg scores for 52 dairy cows on one farm were scored twice, 4 months after the hooves were trimmed, with the cattle standing on a slatted floor and locked at the feed rack. The first author and nine trained veterinary surgeons from the Ambulatory Clinic and one trained student assessed the leg scores. Then the cows were repositioned at random in the same area, and the scores were assessed again.

The percentage of animals with a specific score was determined and used as an indication of whether the hind claws of all the dairy cows should be trimmed or not. The cut-off value for the advice to have the herd trimmed was set at score 3≥ 20% (Van Amerongen, unpublished data), but other cut-off values (score 3 in ≥ 30% of cows and score 3 in ≥ 40% of cows) were also used.

Statistical analysis

The repeatability was assessed by the xtlogit procedure of STATA (23). At a cow-level the absolute difference in duplicate leg scores was calculated. This difference was reduced to one dependent variable y: y = 0 if the absolute difference was null and y = 1 if the absolute difference was 1 or 2 (binominal distribution). The probability (p) of y = 0 was estimated taking into account a random cow effect and a fixed observer effect.

The kappa value was estimated for each observer, indicating the level of agreement between each observer's score, based on a 3x3 table. If kappa = 0 there was no agreement, if kappa = 1 there was a perfect agreement. For practical use, values between 0.4 and 0.5 are interpreted as moderate, 0.5 - 0.6 as sufficient, and 0.6 - 0.8 as good (15).

Experiment II: the reproducibility.

Animals and data collection

The leg scores for 62 and 50 Holstein-Friesian dairy cows from two herds were assessed twice (farm A and farm B), 3 months after claw trimming. Eight trained observers (six veterinary surgeons and two trained students) scored the cattle while the animals stood on a slatted floor and chained to the feed rack. Then the cows were repositioned at random in the same area, and the scores were assessed again.

Statistical analysis

The reproducibility was estimated by kappa values (15), which were calculated from 3x3 tables for each pair of observers (A-B; A-C; A-D; etcetera and B-C; B-D; B-E; etcetera).

Results

Experiment I: the repeatability

Repeatability was calculated on the basis of data for 11 observers and 52 cows (data were lost because not all cows could be evaluated or because of incomplete data registration). The estimated kappa values of the leg score and the number of animals observed are presented in table 1. Intra-observer agreement was poor for 7 observers, moderate for 2, sufficient for 1, and good for 1.

Table 1. Repeatability of the estimated leg score of dairy cows, for 11 different observers.

Observer	Number of observed cows	Kappa value	Agreement
1	43	0.26	poor
2	46	0.18	poor
3	43	0.66	good
4	43	0.28	poor
5	45	0.39	poor
6	43	0.17	poor
7	42	0.51	sufficient
8	41	0.41	moderate
9	43	0.33	poor
10	40	0.43	moderate
11	45	0.37	poor

The probability of an observer having two identical scores is given in table 2 (range 0.49-0.80).

Table 2. The probability of an identical score within duplicates for 52 cows observed.

Observer	Probability
1	0.53
2	0.52
3	0.80
4	0.54
5	0.60
6	0.49
7	0.70
8	0.66
9	0.63
10	0.65
11	0.60

On average, the probability of having the same score was 0.61.

On a herd basis, the derived advice for claw trimming (if leg score 3 ≥ 20%) was consistent for 3 of 11 observers. The advice not to have the dairy cows trimmed was consistent for 6 of 11 observers. The advice was not consistent for 2 observers. If a cut-off value for trimming of 30% of cows with a leg score of 3 was used, the advice to have the dairy cows trimmed was consistent for 1 out of 11 observers and the other observers were consistent in advising not to have the claws trimmed. Only when the cut-off value was ≥ 40% of cattle with a leg score of 3, the advice not to trim the claws was unanimous.

Experiment II: the reproducibility.

Eight observers scored 62 and 50 dairy cows on farm A and farm B, respectively data were lost because not all cows could be evaluated or because of incomplete data registration. The resulting mean kappa value was 0.24 [range: -0.08 - 0.49].

On farm A, 9.1% of the cows had the same scores, 61.8% had scores that differed by 1 point, and 29.1% had scores that differed by 2 points. On farm B this was 10.9%, 54.3%, and 34.8% respectively.

Discussion

The objective of this study was to estimate the repeatability and the reproducibility of the leg score, to assess the validity of an instrument for determining the optimal moment for herd claw trimming. On the basis of the estimated kappa values, we conclude that the repeatability of this method is not sufficient. This is also reflected by a mean probability of the same score of 0.61 (Table 2). The reason for this inconsistency could be related to 'stretching' forwards or abduction to reduce the weight carried by the diseased digit without the limb being lifted (16) or and subjectivity in observations. Other reasons for differences in leg position may be differences in udder size, stage of pregnancy, hind leg muscle tone, and the period of standing on slatted floors at the feed rack (which varied from 10-90 min), between the different observation moments. The probability of awarding the same score needs to be improved to increase the validity of this scoring system.

On the basis of the critical leg scores (cut-off value score 3 ≥ 20%), the advice given regarding the need for claw trimming was not consistent, not only between observers, but also within some observers. This advice was only consistent when a cut-off value of score 3 in ≥ 40% of cows was used. This suggests that the cut-off value should be re-evaluated, and further investigation based on more clinical observations is advisable to gain more insight into the leg score after repositioning of the cows. With the existing cut-off values, we have to conclude that this instrument is not a suitable basis for to advise herdsmen about the need for claw trimming.

The reproducibility of the leg score was also not sufficient. Special attention has to be paid to why the scores of different observers differed so much (by 2 points). Is this variation due to observer perception or to variation in the exorotation of the hind legs at different moments? Variation in exorotation can be investigated simply by asking different observers to score the same cows at exactly the same moment. Repeated measurements (e.g. 9-10 x) on a limited number of animals (5-10) may give further insight into the repeatability of this instrument. The possible influence of parity and stage of lactation should be investigated.

The results of our study are comparable with another Danish study (17), who found an average kappa of 0.28 for three people who used a 4-point lameness score to evaluate cattle on three dairy farms. Other hoof characteristics, such as angles formed by the lines dewclaw to hock and hip to hock, also showed a low correlation because of the review criteria for such parameters and the large inter-observer variation (3, 9). In the study of Boisot *et al.* (3), the repeatability of objective measurements (length and angles) for the rear legs of dairy cows was estimated to find out whether higher repeatability estimates could be obtained than with the corresponding linear score. The results indicate that intra-observer variation was inconsistent.

More research is needed to improve the leg score. For instance, the empirically chosen angles of 17° and 24° should be re-evaluated, and the relationship between the severity of the IDHE complex or other claw disorders and the consistency of the exorotation and the intra-observer variation should be investigated, as well as possible improvements.

Does the type of floor or the duration of standing at the feed rack influence the repeatability of scoring? The scoring system may be improved by using different cut-off values. Other options are to use the locomotion score described by Sprecher *et al.* (22), or to record locomotion with pedometers or/and other electronic recording systems, such as pressure plates as described by Dyer *et al.* (5).

Because of the importance of healthy claws to animal welfare, and the fact that claws need to be trimmed at an optimal moment (i.e. before showing lesions), other criteria for advising when claw trimming should occur are needed. In addition to claw-trimming twice a year, an alternative strategy could be the trimming of heifers before introduction to the lactating herd, trimming based on recorded findings of the prior trimming, and trimming of all cows at the beginning of the dry-off period. The latter would mean that the claws are in optimal condition at the moment of calving. Given the high prevalence of IDHE complex in the Netherlands, improvement of management practices, such as hoof bathing and better hygiene (to decrease infection pressure), will be more effective in reducing the prevalence of IDHE complex than trimming the claws of all the cows in a herd.

We conclude that, in its current form, the leg score is not suitable as a practical instrument for assessing the optimal moment for herd claw trimming because its repeatability and reproducibility are insufficient. The leg score needs to be improved further before it can be used in daily practice.

Acknowledgements

We are very grateful for the co-operation of the farmer Jan van't Schip and staff of The Tolakker Teaching Farm for their co-operation and for the veterinarians of the Ambulatory Clinic of the Large Animal Science Department of the Veterinary Faculty in Utrecht. We also thank drs. C.A. Hoek for her critical comment on this manuscript.

Literature

1. Barkema HW, Westrik JD, Keulen KAS van, Schukken YH, and Brand A. The effects of lameness on reproductive performance, milk production and culling in Dutch dairy farms. Prev Vet Med 1994; 20: 249-259.
2. Bulgarelli-Jimenez G, Dercks K, Amerongen J van, Schukken YH, and Nielen M van. A Hind feet position scoring-system to monitor subclinical lameness in Dutch Holstein-Friesian cows. Proc. 9th Int. Symp. on Disorders of the Ruminant Digit, Jerusalem, 1996: 25
3. Boisot PO, Rodriguez-Zas SL, and Shanks RD. Repeatability of objective measurements on the rear legs of dairy cows. J of Dairy Science 2002: 85: 2344-2351.
4. Brand A, Noordhuizen JPTM, and Schukken YH. Herd health and production management in dairy practice. Wageningen Academic Publishers. Wageningen. 1996. Chapter 7 part 1.
5. Dyer RM, Rajkondawar PG, Neerchal NK, Tasch U, Lefcourt AM, and Varner MA. The role of lesion and gait analyses in models of bovine lameness. Proc. of 13th Int. Symp. of Lameness in Ruminants, 2004. Maribor, Slovenia. 2004: 76-77.
6. Enevoldsen C, Gröhn YT, and Thysen I. Heel erosion and other interdigital disorders in dairy cows: associations with season, cow characteristics, disease and production. J. of Dairy Science 1991:74: 1299-1309.
7. Esslemont RJ, and Spincer I. The incidence and costs of the diseases in dairy herds. DAISY, Department Agricultural University Reading, UK.1993: 2-58.
8. Frankena K, Stassen EN, Noordhuizen J, Goelema JO, Schipper J, Smelt H, and Romkema H. Prevalence of lameness and risk indicators of dermatitis digitalis during pasturing and housing of dairy cattle. Proc. Annual Symp. Society for Veterinary Epidemiology and Prev Med, London, 1991: 107-118.
9. Gengler N, Wiggans GR, Wright JR, Norman HD, and Wolfe CW. Estimations of (co) variances components for Jersey type traits using repeatability model. J. of Dairy Science. 1997:80: 1801-1806.
10. Gomez F, Boer H de, and Eerdenburg FJCM van. Relationship between mild lameness and expression of oestrus in dairy cattle. Vet Rec 2003; 152: 403-404.
11. Green LE, Hedges VJ, Schukken YH, Blowey RW, and Packington AJ. The impact of clinical lameness on the milk yield of dairy cows. J. of Dairy Science 2002; 85: 2250-2256.
12. Mason FJ, and Leaver JD. The influence of concentrate amount on locomotion and clinical lameness in dairy cattle. Animal Production 1988; 47: 185-190.
13. Melendez P, Bartolome J, Archbald JF, and Donovan A. The association between lameness, ovarian cysts and fertility in lactating dairy cows. Theriogenology 2002; 59: 927-937.
14. Neijenhuis F, Barkema HW, Hogeveen H, and Noordhuizen JP. Relationship between teat-end callosity and occurrence of clinical mastitis. J. of Dairy Science. 2001; 84: 2664-2672.
15. Noordhuizen JPTM, Frankena K, Hoofd CM van der, and Graat EAM. Application of Quantitative Methods in Veterinary Epidemiology. Wageningen Academic Publishers, Wageningen, 2002.
16. O'Callaghan K. Lameness and associated pain in cattle-challenging traditional perceptions. In Practice. 2002; 24: 212-219.
17. Pedersen KB, Bonde M, and Fossing C. Can different observers reliably assess lameness in dairy cows. Proc. of the 13th Int. Symp. of Lameness in Ruminants, Maribor (Slovenia), 2004: 119.
18. Russel AM, Rowlands GJ, Shaw SR, and Weaver AD. Survey of lameness in British dairy cattle. Vet Rec 1982; 111: 155-160.
19. Somers JGJC, Frankena K, Noordhuizen-Stassen EN, and Metz JHM. Prevalence of claw disorders in Dutch dairy cows exposed to several floor systems. J. of Dairy Science. 2003; 86: 2082-2093.
20. Somers JGCJ, Frankena K, Noordhuizen-Stassen EN, and Metz JHM. Risk factors for Interdigital Dermatitis and Heel Erosion in dairy cows Kept in Cubicle Houses in the Netherlands. In Somers Joan. Claw disorders and disturbed locomotion in dairy cows: the effect of floor systems and implications for animal welfare. PhD-thesis, Utrecht University, the Netherlands, 2004: Chapter 4. Somers JGCJ, Schouten WGP, Frankena K, Noordhuizen-Stassen EN and Metz JHM. Development of Claw Traits and Claw Lesions in Dairy Cows Kept on Different Floor Systems. J. of Dairy Science. 2005; 88: 110-120.
21. Sprecher DJ, Hostetler DE, and Kaneene, JB. A lameness scoring system that uses posture and gait to predict dairy cattle reproductive performance. Theriogenology 1997; 47: 1179-1187.
22. StataCorp. Stat Statatistical Software: Release 8.0 (2003). College Station, TX: Stata Corporation.
23. Tol PPJ van der, Beek van der SS, Metz, JHM, Noordhuizen-Stassen EN, Back W, Braam CR, and Weys WA. The effect of preventive trimming on weight bearing and force balance on the claws of dairy cattle. J of Dairy Sci 2004; 87: 1732-1738.
24. Toussaint Raven E, and Cornelisse JL. The specific, contagious inflammation of the interdigital skin in cattle. Vet Med Review 1971; 2/3: 223-47.
25. Tranter WP, and Morris RS. A case study of lameness in three dairy herds. New Zealand Vet J 1991; 39: 88-96.
26. Whay HR, Waterman AE, and Webster JF. Associations between locomotion, claw lesions and nociceptive threshold in dairy heifers during the peri-partum period. Vet J 1997; 154: 155-161.
27. Whay HR. Locomotion scoring and lameness detection in dairy cattle. In Practice 2002: 444-449.
28. Whitaker DA, Kelly JM, and Smith S. Disposal and disease rates in 340 British dairy herds. Vet Rec 2000; 146: 363-367.

Diagnosticus in hart en nieren

Tekst: Iaira Boissevain
Illustratie: Henk Vrieselaar

Veterinair tuchtrecht

Je kunt je verbazen als je bij een dierenprogramma op de televisie een dierenarts ziet langskomen die op basis van een buikpalpatie overtuigd is van een blindedarmtumor bij een kat (en het dier op grond daarvan adviseert te laten inslapen). Vooruit, het is maar televisie, de werkelijkheid ziet er natuurlijk anders uit. Toch?

Vingertoppengevoel

Twee katten van een jaar of tien, Tom en Trijntje, lijken niet meer helemaal fit, en komen bij de dierenarts voor onderzoek. Deze dierenarts neemt zijn fingerspitzengefühl erg letterlijk, en knijpt beide katten hard in de nieren. Op basis van deze bevindingen stelt hij bij allebei de dieren een nierafwijking vast. Berlijns blauw is volgens hem het aangewezen middel om dit te behandelen. Enkele maanden later constateert hij via zijn oren (per phonendoscoop) bij beide katten een hartafwijking. Welk type hartafwijking blijft onbekend, maar gelukkig weet deze dierenarts dat hartafwijkingen bij de kat standaard te verhelpen zijn met Digoxine. Of toch niet ....?

Digoxine en diagnose

Tom wordt namelijk niet alleen niet erg beter, maar verliest ook nog zijn eetlust. De dierenarts 'speelt' nog wat met de hoeveelheid Digoxine, en schrijft Eczederm voor om de eetlust te bevorderen. Het helpt een beetje, maar Tom blijft erg lusteloos, en de eigenaar wurmt er dagelijks met de grootst mogelijke moeite wat brokjes van het voorgeschreven blaasdieet in. Uiteindelijk vraagt de eigenaar om te worden doorverwezen naar Utrecht. Daar blijkt inderdaad een hartafwijking, alleen betrof dit hypertrofische cardiomyopathie, en volgens de behandelend specialist is het aangewezen middel hiervoor Atenolol, terwijl voor Digoxine een contra-indicatie bestaat. (HCM is op dit moment veruit de meest voorkomende hartaandoening bij de kat. (red))

Ziek in hart en nieren?

Was Trijntje nu gezond gebleven of geworden, dan was de frustratie van de eigenaar misschien met een sisser afgelopen. Trijntje wordt echter een half jaar lang voor zowel een nierafwijking als een hartaandoening behandeld met Berlijns blauw en Digoxine. Nadat Tom in Utrecht is geweest, waar de eigenaar voor het eerst hoort dat hij al een tijd het verkeerde middel kreeg, wordt bij de eigenaar het wantrouwen tegen zijn dierenarts gewekt. Hij wendt zich tot iemand anders, die grondig onderzoek verricht maar geen afwijking aan hart en nieren van Trijntje kan ontdekken. Kort daarna blijkt wel dat deze kat een enorme tumor heeft, die verkleefd is met darmen, nieren en slagader, en die het einde betekent van de negen levens van Trijntje.

Ondermaats onderzoek

Het Tuchtcollege valt vooral over het gebrek aan onderzoek door de dierenarts. Palpatie van de nierstreek is misschien een aardig begin, maar volstrekt onvoldoende voor een juiste diagnose en een daarop gebaseerde therapie. Dat geldt des te meer als de behandeling wordt voortgezet omdat de klachten aanhouden.
De dierenarts verweert zich, want hij heeft tussentijds wel degelijk een keer bloedonderzoek gedaan. Blijkbaar heeft het Tuchtcollege daar ook niet veel vertrouwen in, want ze lopen de resultaten nauwkeurig na, en komen dan tot de conclusie dat de dierenarts deze waarden verkeerd heeft geïnterpreteerd.

Ook voor de hartafwijkingen geldt dat het eerste algemene lichamelijk onderzoek niet onjuist is geweest, maar dat een ingestelde therapie moet worden geëvalueerd als de klachten aanhouden. Extra zuur is daarbij dat het middel Digoxine op basis van dit oppervlakkige onderzoek veel te lang is voorgeschreven. Naar het oordeel van het Tuchtcollege mag Digoxine, wanneer een oordeel alleen op grond van een anamnese, algemeen lichamelijk onderzoek en auscultatie tot stand is gekomen, slechts voor korte tijd (een week of hoogstens twee) worden toegepast. Daarna moet de therapie worden geëvalueerd en zo nodig bijgesteld door verder onderzoek en een meer nauwkeurige diagnose. Volharden in een therapie zonder resultaat en zonder enige verdere diagnostiek was in dit geval zelfs in het nadeel van het dier, en dat is onaanvaardbaar.

Obsolete middelen

Het gebruik van Eczederm als eetlustbevorderend middel is veterinair volkomen onjuist. *"Dit middel heeft dermate grote bijwerkingen, dat het gebruik ervan voor deze indicatie* (gebrek aan eetlust, IB) *als obsoleet moet worden beschouwd"*, aldus het Tuchtcollege. Ook Berlijns blauw was misplaatst, aangezien er geen enkele aanwijzing bestond voor de thalliumintoxicatie waarvoor het middel bedoeld is.

Het enige waar het Tuchtcollege in dit geval redelijk mild over oordeelt, zijn de rommelige patiëntenkaarten. Op zich opmerkelijk, aangezien dat zelden wordt getolereerd, maar dat neemt niet weg dat de dierenarts vanwege zijn gebrekkige diagnostiek en therapie een berisping krijgt opgelegd.

'Buta' wel of niet toegestaan?

Medicijnkastcontrole

Het begint met een controle door de AID (de Algemene Inspectiedienst, het opsporingsorgaan van het ministerie van LNV) in de medicijnkast van dierenartspraktijk X. In de kast wordt een aantal niet in Nederland geregistreerde diergeneesmiddelen aangetroffen, waaronder Atussin Sirop, Lobelin Ingelheim, Bloedstimulans, Prednison capsules, Duratestond, Ornipural, Diurizone en Diurizone Poudre. Ook vindt de AID Buscopan Reg NL 2981, waarvan de registratie per 14 november 2002 was verlopen.

Als de AID in de administratie duikt, blijkt deze niet geheel vlekkeloos: zo liggen er bijvoorbeeld facturen met een 'geeltje' erover, en op dat geeltje staan andere productnamen dan op factuur stonden. Ook liggen er facturen voor diergeneesmiddelen die in Nederland niet zijn geregistreerd. Als sluitstuk vindt de AID visitebrieven en patiëntenkaarten, waarop het niet in Nederland geregistreerde diergeneesmiddel Equipalazone staat vermeld. De zaak wordt aangekaart bij de strafrechter, maar die wil pas uitspraak doen als binnen het veterinair tuchtrecht is vastgesteld in hoeverre dit gedrag laakbaar is. De klachtambtenaar gaat met de zaak aan de slag.

Wet of praktijk?

Tijdens de tuchtzaak ontkent de dierenarts niet dat hij deze middelen (heeft) gebruikt, maar betoogt dat hij dit uitsluitend in het belang van de door hem behandelde dieren heeft gedaan. Deze middelen zijn naar zijn inzicht het meest geschikt, registratie of niet, en onder bepaalde omstandigheden is het toepassen van een niet-geregistreerd diergeneesmiddel dan gerechtvaardigd. De middelen Ornipural, Diurizone en Diurizone poudre zegt de dierenarts uit historische overwegingen in het assortiment te hebben gehouden.

Met dat laatste neemt het Tuchtcollege zeker geen genoegen: ten eerste blijkt dat die middelen nog tot zeer kort voor de rechtszaak door de dierenarts zijn aangeschaft, en mocht dat voor bepaalde middelen al niet gelden, dan is de wet nu eenmaal de wet, en is het dus niet toegestaan om ze in bewaring te houden, wat de reden daarvoor ook moge zijn.

Vrij van vrijstelling

Ook met betrekking tot het gebruiken, voorradig hebben en verkopen van Diurizone, Diurizone Poudre en Buscopan Reg. NL 2981 vindt het Tuchtcollege dat een dierenarts zich in principe aan de wet moet houden, zelfs als hij meent dat dit in strijd met het belang van het dier is. De wet biedt voor die gevallen ook een vrijstellingsregeling, waarop de dierenarts uiteraard een beroep heeft gedaan. Maar is dit terecht? Voor Diurizone en Diurizone poudre ter bestrijding van oedeem bestaat volgens de dierenarts geen alternatief. Het Tuchtcollege onderschrijft dat er voor die aandoening bij paarden geen geregistreerde producten voorhanden zijn, maar wijst de dierenarts erop dat volgens de Bijlage 'Paard' bij de vrijstellingregeling dan Furosemide moet worden toegepast.

Voor de overige middelen wordt een deskundige van het RIKILT ingeschakeld. Die verklaart dat sommige middelen die zijn aangetroffen (Bloedstimulans, Prednison capsules en Durateston) wel kunnen voldoen aan de voorwaarden van de vrijstellingsregeling, maar dat er voor Buscopan Reg NL 2981 een geregistreerd alternatief voorhanden was, te weten Buscopan Reg NL 9871. De dierenarts weet echter te melden dat dit middel destijds niet leverbaar was, waarmee het gebruik van de niet-geregistreerde Buscopan gerechtvaardigd is.

Phenylbutazon en Tuchtcollege

De discussie spitst zich toe op het al dan niet geoorloofde gebruik van (middelen met) Phenylbutazon. De dierenarts is van mening dat middelen met deze stof overal in Europa, en ook in Nederland, op grote schaal worden gebruikt. Als voorbeeld haalt hij de dierenartsen van de faculteit aan, die dit naar zijn zeggen regelmatig voorschrijven. Het hoofd van de apotheek in Utrecht wordt geraadpleegd over deze praktijken. Hij verklaart dat de regels voor de toepassing van Phenylbutazon, zoals opgesteld door de Formulariumcommissie van de Hoofdafdeling Gezondheidszorg Paard, op één uitzondering na in overeenstemming zijn met de wettelijke regeling. De uitzondering betreft het bepaalde in het derde lid van artikel 2 van de Vrijstellingsregeling, want de werkzame stof Phenylbutazon komt niet voor in enig geneesmiddel dat voor voedselproducerende dieren is geregistreerd. Er is geen MRL vastgesteld, en ook is niet op grond van de Verordening (EEG) nr. 2377/90 vastgesteld dat het bepalen van een MRL niet nodig is. Omdat in de nabije toekomst het paard als niet-voedselproducerend dier kan worden aangemerkt, kan gebruik van Phenylbutazon, nadat het wettelijk verplichte beslisschema is doorlopen worden toegestaan, mits zeker wordt gesteld dat een met Phenylbutazon behandeld paard niet meer tot voedselproducerend dier wordt bestemd.

Voorwaarden

In de praktijk betekent dit dat Phenylbutazon door de faculteit alleen wordt gebruikt als eerst voldoende lange tijd aantoonbaar andere NSAID's zijn uitgeprobeerd. Wordt dan uiteindelijk Phenylbutazon gebruikt, dat wordt dit uitgewogen in zakjes van 1 gram. De eigenaar krijgt een Phenylbutazonverklaring mee, waarin hij verklaart dat het paard niet meer voor de voedselproductie zal worden gebruikt, en van deze verklaringen wordt een register bijgehouden. In totaal wordt op 3,7 procent van de behandeldagen Phenylbutazon gebruikt.

Uiteindelijk zijn klachtambtenaar en Tuchtcollege het erover eens dat onder deze condities het gebruik van Phenylbutazon geoorloofd is. Bij deze dierenarts ligt de situatie echter anders. Phenylbutazon is door hem zeer regelmatig gebruikt voor het bestrijden van hoefbevangenheid, zonder eerst andere middelen te proberen. Ook heeft hij het niet magistraal bereid, maar het middel gewoon in het buitenland besteld. De dierenarts werpt tegen dat hij zeker weet dat de paarden in zijn praktijk toch niet worden opgegeten, maar dat is moeilijk controleerbaar. Gelet op de grote voorraad die in de praktijk is aangetroffen, en op het ontbreken van melding van het gebruik bij het Bureau Bijwerkingen Diergeneesmiddelen, of administratieve verantwoording, is het Tuchtcollege van me-

ning dat hier wel degelijk sprake is van ernstig laakbaar handelen.

Phenylbutazon en Beroepscollege

De dierenarts gaat in beroep tegen de uitspraak, maar al zijn argumenten worden door het Beroepscollege van de hand gewezen. De discussie over Phenylbutazon wordt nog wat verder uitgediept, maar ook het Beroepscollege is het niet eens met de handelwijze van de dierenarts. Het gebruik van Phenylbutazon is alleen toelaatbaar in een klaarblijkelijke noodsituatie, niet als eerste keus. Mocht het gebruik vanwege een noodsituatie al tuchtrechtelijk te verontschuldigen zijn, dan moet er een garantie zijn dat het paard niet als slachtdier zal worden gebruikt. In deze praktijk blijkt niet van enige afdoende waarborg om te voorkomen dat het paard na overlijden voor voedselproductie zou kunnen worden aangewend, behalve de mondelinge garantie door de dierenarts, maar dat is onvoldoende.

Fraude?

Met betrekking tot de schaduwfacturen en de geeltjes staat niet helemaal vast dat de dierenarts bewust heeft gefraudeerd, hij zegt zelf dat dit zijn enige mogelijkheid was om de producten te bestellen, en dat hij de facturen van een ander bedrijf heeft geaccepteerd. Tucht- en Beroepscollege laten het aan de strafrechter over om hier een oordeel over uit te spreken, maar gezien het geheel van gedragingen, staat het wel vast dat de praktijken van deze dierenarts niet geheel in overeenstemming zijn met de geldende wet- en regelgeving.

Eindoordeel

De met die gedragingen overtreden voorschriften zijn bij of krachtens de Diergeneesmiddelenwet gegeven ter bescherming van met name het belang van volksgezondheid en het belang van kwaliteitsbewaking van de dierlijke productie en het daarvan afhankelijke vertrouwen van de Europese consument. Dit vertrouwen staat of valt met de betrouwbaarheid van het systeem van georganiseerde gezondheidszorg voor dieren in Nederland en het functioneren van de dierenarts in dit systeem. De overtreden voorschriften zijn op verschillende manieren overtreden, waarmee vaststaat dat de dierenarts in zodanige mate te kort is geschoten in hetgeen van hem als beoefenaar van de diergeneeskunde mag worden verwacht, dat daardoor voor de gezondheidszorg voor dieren ernstige schade heeft kunnen ontstaan.

Daarbij is gebleken dat de dierenarts bewust en herhaalde malen over een periode van enkele jaren gehandeld heeft en dat de kans op recidive reëel aanwezig is. Een boete van € 2.250,-, waarvan € 1.500,- voorwaardelijk opdat appellant zich in het vervolg aan de wettelijke regelingen zal houden, is een passende en geboden maatregel. Ook zal de uitspraak worden gepubliceerd in de Staatscourant, en - bij deze - in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde.

WSAVA 2005, Mexico City: een verslag

Bart de Leeuw

Berichten en verslagen

Van 11 tot 14 mei 2005 is in Mexico City het dertigste World Congress of the World Small Animal Veterinary Association (WSAVA) gehouden. Het aantal deelnemers was behoorlijk hoog: in totaal hebben bijna 2600 dierenartsen het congres bezocht. Opvallend was de grote delegatie uit Tsjechië: circa 85 collega's. Gezien het feit dat het WSAVA Congress van 2006 in Praag wordt gehouden echter niet onbegrijpelijk. Hoewel de mensen heel vriendelijk waren, liet de organisatie helaas op een aantal punten te wensen over: zo liepen de wachttijden voor het ophalen van badge en congrestas op tot 2,5 uur. Aan de inschrijfbalie moest door elke deelnemer handmatig een formulier worden ingevuld, ook wanneer vooraf uitgebreid via internet was geregistreerd. Het programma was ingedeeld in blokken van steeds vijftig minuten, en liep elke dag van 8.30 tot 19.30 uur. Opvallend waren de lange pauzes: twee maal een uur voor koffie/thee, en een lunchpauze van twee uur. Nieuw was de aanwezigheidsregistratie bij de lezingen: door middel van een polsbandje met identificatiechip dat iedere deelnemer kreeg uitgereikt en een reader bij de zaaldeur, werd bijgehouden wie welke lezingen bezocht.

Het moderne Banamex Congrescentrum is architectonisch een mooi gebouw, maar de faciliteiten zijn niet in alle opzichten optimaal. Door de matige geluidsisolatie was regelmatig ook de spreker uit de naastgelegen zaal woordelijk te volgen, en de projectieschermen stonden in een aantal zalen te laag waardoor de onderste helft van de dia's vaak niet te zien was. Daarnaast ging bij veel lezingen het licht volledig uit, waardoor het maken van aantekeningen een hachelijke onderneming werd. Extra jammer is het in dit verband dat in de proceedings de samenvattingen van een aantal lezingen blijken te ontbreken.

Nederlandse sprekers op het congres waren drs. Gert ter Haar, prof. dr. Herman Hazewinkel, dr. Björn Meij, mevr. dr. Anjop

Venker-van Haagen en drs. Thomas Schermerhorn. Ook prof. dr. Jolle Kirpensteijn was, onder andere namens de Voorjaarsdagen, aanwezig. Prof. dr. Hazewinkel mocht de prestigieuze WSAVA Iams Saki Paatsama Award 2005 in ontvangst nemen, en hield in het kader daarvan een goed bezochte lezing onder de titel '25 Years of Investigating Orthopedic Developmental Diseases'. Ook Edward Bealmear Breitschwerdt (over canine bartonellose) en Rebecca Kirby (over shockbehandeling en reanimatie bij de kat) hielden lezingen ter gelegenheid van het winnen van hun WSAVA Awards.

Het programma bevatte in totaal 181 lezingen, en ongeveer zeventig kortere 'Free Communications'. Daarnaast was er een opvallend groot aantal postersessies: 117. Bovendien waren er twee workshops georganiseerd: één over endoscopie bij vogels en één over het gebruik van radiochirurgie in de dermatologie. Er was opvallend genoeg geen apart programma voor assistentes. De lezingen voor dierenartsen waren ingedeeld in 22 categorieën, waarvan de belangrijkste waren cardiologie, dermatologie, diagnostische beeldvorming, exotische dieren, 'feline medicine', gastro-enterologie, gedragsproblemen, infectieuze ziekten, oncologie, oogheelkunde en tandheelkunde.

Speciale SOTAL (State-of-the-Art-Lectures) waren er van J.P. Dubey (Toxoplasmose, een update), Chand Khanna (Nieuwe behandelmogelijkheden in de oncologie) en Johann Lang (Gastrointestinale diagnostische beeldvorming).
Uiteraard voert het te ver om in dit artikel verslag te doen van alle relevante lezingen: dat waren er vele. Een korte selectie:

Hartworm

Claudio Genchi en Jorge Guerrero gingen in een serie lezingen nader in op hartworm. Genchi gaf aan dat omvang en aantal van de endemische gebieden duidelijk toenemen, en dat er sprake is van uitbreiding naar meer noordelijk gelegen regio's. Ter illustratie noemde hij cijfers voor Zwitserland: in 1995 was de prevalentie van *Dirofilaria immitis* onder honden 0,6 procent, inmiddels is dat zes procent. Een vertienvoudiging dus in tien jaar. Ook het aantal humane gevallen van infectie met *Dirofilaria immitis* en/of *Dirofilaria repens* neemt sterk toe. In de meeste gevallen verlopen deze infecties vrijwel symptoomloos, maar steeds vaker worden huid- en longsymptomen waargenomen. Guerrero gaf een overzicht van levenscyclus, diagnostiek en behandeling van hartworm bij hond en kat, en stond uitgebreid stil bij de preventie. Veel van de beschikbare middelen hebben ook invloed op volwassen hartwormen, en kunnen dus bij reeds besmette dieren voor complicaties zorgen. Selamectine® werd in dit verband genoemd als volkomen veilig. Opvallend bij de preventie van hartworm is overigens de slechte therapietrouw in de Verenigde Staten, waar hartworm toch echt een serieus probleem is. Bij een onderzoek in vijftig klinieken, waarbij 116.000 honden waren betrokken, bleek dat de voorschriften van de dierenarts met betrekking tot hartwormpreventie in slechts 41 procent van de gevallen volledig werden opgevolgd. Tenslotte is door beide sprekers ingegaan op de rol die bacteriën van het genus *Wolbachia* spelen bij de symptomatologie van hartworminfecties. Deze intracellulaire bacteriën leven als endosymbionten in de nematoden, en lijken een stimulerende rol te spelen bij de embryogenese van *Dirofilaria*. Na de dood van microfilariën of volwassen wormen komen ze vrij in het lichaam van de gastheer. Als reactie op antigene structuren aan het oppervlak van deze bacterie (onder andere het WSP: Wolbachia Surface Protein) kan een systemische ontstekingsreactie optreden met activering van onder andere cytokines, interleukines en interferon. Zowel bij met *Dirofilaria* besmette honden als mensen is het voorkomen van IgG antilichamen, gericht tegen het WSP, aangetoond.

Urineweginfecties

David Senior hield een interessante lezing over pathogenese, diagnostiek en therapie van urineweginfecties. Proximale urethra, blaas, ureteren en nieren zijn normaal gesproken steriel. Distale urethra en uitwendige gedeeltes van het urogenitaal apparaat kennen een eigen, normale bacterieflora, en worden daarnaast regelmatig blootgesteld aan potentiële kolonisatie door enterale bacteriën. Of invasie plaats zal vinden van de normaliter steriele gedeeltes van de urinewegen, wordt bepaald door de balans tussen de afweermechanismen van de gastheer en de virulentie van de bacteriën. Enkele belangrijke afweermechanismen zijn in dit verband de aanwezigheid van een normale preputiale c.q. vaginale flora, frequente en volledige lediging van de blaas, de antibacteriële eigenschappen van urine en de aanwezigheid van een intacte glycosaminoglycaanlaag in de mucosa van de blaas. Aan de hand van het functioneren van deze en andere mechanismen liet Senior duidelijk zien hoe zich bacteriële infecties kunnen ontwikkelen. Uit onderzoek door Ling *et al.* (2001) bij ruim 8300 honden in Californië bleek dat bij honden *Escherichia coli* de belangrijkste invaderende pathogeen is: 44,1% van de gevallen. Andere regelmatig geïsoleerde bacteriën waren *Staphylococcus* spp (11,6%), *Proteus* spp. (9,3%) en *Klebsiella* spp. (9,1%). Bij de diagnostiek van urineweginfecties zijn van belang de klinische symptomen, onderzoek van de urine (inclusief sediment) alsmede BO en gevoeligheidsbepaling van door cystocentesis verkregen urine. Daarnaast is het belangrijk om vast te stellen of nieren, prostaat of urethra al dan niet betrokken zijn bij het proces, omdat dit consequenties kan hebben voor antibioticumkeuze en bepaling van de gewenste behandelingsduur. Bij acute infecties is een antibioticakuur van tien tot veertien dagen noodzakelijk, bij chronische infecties en wanneer nieren en/of prostaat bij het proces zijn betrokken wordt een behandelingsduur van vier tot zes weken aanbevolen.

Virale infecties voorste luchtwegen, FHV en FCV

In een goed verzorgde lezing ging Richard Ford in op virale infecties van de voorste luchtwegen bij katten, het Feline Herpesvirus (FHV) en het Feline Calicivirus (FCV). Gezien het feit dat wereldwijd al vele jaren op uitgebreide schaal wordt gevaccineerd tegen FHV en FCV, is het opvallend dat deze virussen nog altijd de meest voorkomende infectieziektes vormen bij katten. De verklaring ligt vooral in het gemak waarmee chronisch dragerschap kan optreden, met intermitterende virusuitscheiding. Vrijwel ieder kitten dat op jongere leeftijd besmet raakt met FHV zal levenslang virusdrager blijven. Daarnaast zijn de huidige vaccins niet altijd in staat om besmetting te voorkomen, al zorgen ze er wel voor dat de ernst van de symptomen beperkt blijft. Vooral voor FCV, waarvan in het veld vele verschillende, en gemakkelijk veranderende serotypen bekend zijn is het lastig een volledig beschermend vaccin te ontwikkelen. Tenslotte leveren secundaire opportunistische bacteriën zoals *Chlamydophila* en *Bordetella* een bijdrage aan de persistentie van het probleem. Bij het overzicht van de beschikbare behandelingsmethoden was Ford opvallend positief over de rol die l-lysine kan spelen bij met FHV besmette katten. L-lysine remt competitief het aminozuur arginine, dat

essentieel is voor de vermeerdering van FHV. Zonder arginine kan FHV zich niet delen, en neemt de 'virusload' sterk af. Aan het eind van zijn lezing ging Ford in op enkele nieuwe ziektebeelden in relatie met FCV en FHV. Volgens hem speelt FHV een rol bij het feline vestibulaire syndroom: door aantasting van de achtste kopzenuw (N. vestibulocochlearis) ontstaat het beeld van de kat met de scheve kop. FCV is de laatste tijd in het nieuws door enkele uitbraken van een zeer virulente, haemorrhagische variant in onder andere de VS en Engeland; hieraan werd kort aandacht besteed. Langer stond Ford stil bij een recent door hem gedefinieerde aandoening ten gevolge van FCV, de zogenaamd 'Facial Dermatitis'. Hij liet foto's zien van deze aandoening die nog niet eerder waren gepubliceerd. Katten met deze aandoening vertonen een dermatitis van het aangezicht, die in eerste instantie vaak wordt aangezien voor een allergodermatose. Zeker wanneer dan corticosteroïden worden gebruikt kan de ontsteking verergeren en ontstaat een lastig te behandelen, diepe necrotiserende dermatitis.
Tijdens een aantal lezingen in het kader van de bijeenkomst van de IEWG (International Elbow Working Group) werd door onder andere prof. dr. Herman Hazewinkel en dr. Björn Mey een breed en helder overzicht gegeven van pathogenese, diagnostiek en behandeling (chirurgisch en non-chirurgisch) van elleboogproblemen als OCD, FCP en UAP. Zeer gewaardeerd daarbij werd de hoge kwaliteit van de in Utrecht geproduceerde foto's en video's.

Toxoplasmose

J.P Dubey hield een drukbezochte lezing over toxoplasmose, waarin hij een uitgebreid overzicht gaf vanaf de eerste ontdekking in 1908, via het ophelderen van de complete levenscyclus in 1970 tot de laatste inzichten op het gebied van therapie en preventie van deze belangrijke zoönotische infectie. Infectie bij de kat verloopt veelal symptoomloos, maar klinische symptomen kunnen zich vooral voordoen bij heel jonge en heel oude dieren. Koorts, lethargie, lymfadenopathie, myalgie, pneumonie en uveïtis worden daarbij het meest waargenomen. Sluitende diagnostiek is lastig: de symptomen passen bij veel andere ziektes. Serologie is niet bewijzend, en de feces bevat maar gedurende een vrij korte periode oöcysten. Cytologie van uit aangetaste lymfeklieren verkregen aspiratiebiopten kan een belangrijk en praktisch hulpmiddel zijn. De door Dubey aanbevolen behandeling is clindamycine, in een dosering van 10 – 50 mg/kg per dag gedurende maximaal twaalf weken. Voor wat betreft de volksgezondheidsaspecten zijn de volgende punten van belang:

- het is onzin om de kat het huis uit te doen;
- ook seronegatieve katten kunnen oöcysten uitscheiden;
- niet alle seropositieve katten scheiden oöcysten uit (alleen na opname van weefselcysten in vlees/prooidieren);
- aaien van de kat is geen probleem: oöcysten zitten niet in de vacht;
- het duurt minimaal 24 uur voor uitgescheiden oöcysten besmettelijk zijn.

Praktijkmanagement

In een serie levendige lezingen in het kader van praktijkmanagement gingen Philippe Moreau en Clayton McKay (bekend van de laatste Voorjaarsdagen) in op de relatie tussen praktijk en cliënten. Relatiemanagement, communicatie, klanttevredenheid en 'compliance' stonden daarbij centraal. In de loop der jaren is inmiddels veel onderzoek gedaan - en al gepubliceerd - naar wat cliënten van hun dierenarts verwachten. Daarbij blijkt steeds weer dat, in volgorde van belangrijkheid, wordt gekeken naar vriendelijkheid en service, beschikbaarheid, vermogen om te luisteren en, op de vierde plek dus, vakmatige competentie. Mensen kiezen hun dierenarts volgens een AVMA-onderzoek uit 1996 in eerste instantie vaak op de locatie, maar op een goede tweede plek staat aanbeveling door anderen. Bedenk daarbij dat volgens de deskundigen één ontevreden cliënt gemiddeld tien anderen van zijn of haar ongenoegen kan overtuigen, terwijl er gemiddeld vijf positieve aanbevelingen nodig zijn om iemand over de drempel te krijgen!

De volgende WSAVA-congressen staan gepland voor oktober 2006 in Praag, en augustus 2007 in Sydney.

Bart de Leeuw is dierenarts en Technical Services Manager bij Pfizer Animal Health BV.

International Symposium on Ectoparasites of Pets (ISEP) *Hannover, 8-11 mei 2005*

Paul Overgaauw

Voor de achtste keer werd het International Symposium on Ectoparasites of Pets georganiseerd en voor de tweede maal in Europa. Hiervoor was de Veterinaire Hogeschool in Hannover verantwoordelijk. Er waren bijna honderd deelnemers, waarvan zo'n tien procent uit de USA. Over drie dagen waren acht meer uitgebreide key note lectures en dertig kortere presentaties verdeeld over diverse onderwerpen. Gesproken werd onder andere over de epidemiologie van ectoparasieten, door ectoparasieten overgebrachte ziekten, moleculaire biologie en bestrijdingsmogelijkheden. Enkele voor de praktijk relevante ontwikkelingen zullen hierna worden toegelicht.

Dermanyssus gallinae (vogelmijt)

John Chitty (London) gaf een overzicht van ectoparasieten bij vogels en reptielen met de nadruk op mijten. *Dermanyssus gallinae* is een vrijlevende mijt in de omgeving van vogels (primair pluimvee) die alleen 's nachts op de dieren bloedzuigt. Ze veroorzaken veel onrust, anemie en zelfs sterfte bij jonge vogels. De diagnose is daarom niet altijd eenvoudig. Naast het 's nachts controleren van de dieren kan ook een wit laken worden neergelegd in een verdacht hok. Dit schijnt de mijten aan te trekken, die er de volgende ochtend op teruggevonden kunnen worden.
Ook in Nederland wordt regelmatig gerapporteerd over vogelmijtproblemen, die vooral het gevolg zijn van onvoldoende bestrijdingsmogelijkheden (lees: toegelaten middelen). Aangezien *Dermanyssus* tot vijf maanden buiten de dieren kan overleven en dan andere gastheren zoals de mens kunnen belagen, is bestrijding inderdaad niet eenvoudig. Een omgevingsbehandeling heeft de voorkeur, eventueel in combinatie met een behandeling van de dieren met ivermec-

tine en fipronil (risico van hypothermie). Deze middelen zijn overigens niet geregistreerd voor deze indicatie bij deze doeldieren. Voor leegstaande hokken kan gedacht worden aan toepassing van een combinatie van een adulticide met een langwerkende insectengroeiremmer (permethrin met pyriproxifen of fenoxycarb).

Vlooien en vlooienallergie

Prof. Richard Halliwell (Edinburgh) gaf zijn visie als dermatoloog over de laatste stand van zaken betreffende vlooienproblemen. Het ontstaan van vlooienallergie schijnt eerder op te treden bij wisselende blootstelling aan vlooien, dan bij een constante infectiedruk. De afnemende incidentie van het probleem met de leeftijd suggereert een vorm van spontaan ongevoelig worden (desensitisatie) bij sommige dieren. De intradermale huidtest (bij de hond) is nog altijd de beste diagnostiek inclusief een controle één tot twee dagen later voor een eventuele vertraagde overgevoeligheidsreactie. Deze laatste is juist belangrijk, aangezien deze meer gepaard gaat met significante klinische verschijnselen. Een serologische test is een alternatief, maar heeft als belangrijkste nadeel dat het de vertraagde overgevoeligheidsreactie mist en daarom vijftien tot dertig procent vals-negatieve uitslagen kan opleveren. Hyposensibiliseren met de huidige antigenen heeft volgens Halliwell geen effect. Orale toediening van antigenen bij kittens gaf wel minder problemen te zien, maar de verschillen waren niet significant. Het is mogelijk dat recombinantantigenen in de toekomst betere resultaten opleveren, maar dit wordt nog onderzocht.

Vlooienbestrijding en resistentie

De nieuwe generaties vlooienbestrijdingsmiddelen sinds 1995 zijn vooral zo succesvol omdat ze in staat zijn gebleken om de vlooiencyclus op meerdere plaatsen te doorbreken. Michael Rust (University of California) gaf de onderbouwing van de (vaak langdurige) werkzaamheid van selamectine, fipronil, imidacloprid, nitenpyram en de insectengroeiremmers pyriproxifen en lufenuron. Om te voorkomen dat vlooien resistent worden is deze brede effectiviteit en minimaal dertig dagen werkzaamheid noodzakelijk, naast sublethale effecten op de vlo om verdere verspreiding zoveel mogelijk tegen te gaan. Ook is duidelijk aangetoond dat voor diverse middelen zoals imidacloprid, fipronil, selamectine en permethrin de kans op het optreden van een vlooienallergie sterk wordt verminderd. De sterkste anti-feeding (voedingsbelemmering van de vlo) activiteit wordt bereikt met permethrin gedurende zeven dagen. Voor de toekomst wordt wel verwacht dat er resistentie zal ontstaan. Monitoring vindt inmiddels al jaarlijks plaats (larven uit Europa en de USA), maar onderzoek naar de mechanismen van resistentie-ontwikkeling bij de vlo moet nog op gang komen.

Een aardig veldonderzoek naar vlooienbesmetting bij bijna 2000 honden en katten werd verricht in drie gebieden verspreid over Duitsland door Beck *et al.* (München). Ongeveer vijf procent van de honden en veertien procent van de katten bleken vlooien te hebben. De hoogste besmetting werd gevonden in de periode juli-oktober en de laagste tussen november tot mei, maar er werden geen significante verschillen aangetoond tussen de vier seizoenen of tussen stedelijke en landelijke gebieden. Ook werd geen overeenkomst gevonden tussen klimatologische omstandigheden en vlooienbesmetting. Interessant was ook om te vernemen dat gemiddeld 48 procent van de honden en 45 procent van de katten in de vier weken voor het onderzoek een vlooienbehandeling hadden gekregen.

De werkzaamheid van het nieuwe vlooienbestrijdingsmiddel imidacloprid-moxidectine (Advocate®) werd door diverse sprekers gedemonstreerd voor de geregistreerde indicaties. Daarnaast bleek het ook werkzaam en veilig te zijn voor konijnen (vlooien, oorschurft), knaagdieren en reptielen (nematoden, vlooien) in dezelfde dosering als hond en kat.

Vlooien als vector van kattenleukemie

Aangezien vlooien regelmatig regurgiteren tijdens de bloedmaaltijd, kunnen pathogenen worden overgebracht tussen verschillende gastheren. Vobis *et al.* (Düsseldorf) onderzochten in hoeverre dit mogelijk is voor het kattenleukemievirus (FeLV). Het bleek dat vlooien binnen vijf uur het virus konden overbrengen naar een andere gastheer en dat het virus goed kon overleven in de vlo en de vlooienfeces (tot vijftien dagen na uitscheiding). Andere potentiële ziekteverwekkers die volgens de spreker door vlooien kunnen worden overgebracht zijn FIV en het humane hepatitis B virus.

Teken als vector van infecties

Ziekte van Lyme

Naast de *Borellia burgdorferi, B. afzellii* en de *B. garinii*, zijn inmiddels nog twee species gevonden die (tot nu toe alleen nog in Griekenland en Portugal) infectieus zijn voor de mens: *B. lusitaniae* en *B. valaisiana*. Reinhard Straubinger (Leipzig) liet zien dat het besmettingspercentage bij teken in Europa gemiddeld twintig procent bedraagt (in de USA tot vijftig procent) en dat de seroprevalentie bij de mens varieert tussen elf en 52 procent. Dit laatste percentage werd gevonden bij bosarbeiders. Uit diverse epidemiologische onderzoeken in Europa bleek dat tot zestig procent van diverse gastheren in contact waren geweest met *Borrelia*. Bij de hond bedroeg dit percentage twintig procent.

Ehrlichia

Ongeveer vijf procent van de teken in Europa, met als bovengrens van het verspreidingsgebied Zuid-België en halverwege Duitsland, waren drager van *Ehrlichia sp.* Het genus *E. canis* veroorzaakt monocytaire ehrlichiose bij de hond, terwijl *Anaplasma phagocytophilum* (voorheen *E. equi* en *E. phagocytophila,*) infectieus is voor het paard, de hond en de mens (granulocytaire ehrlichiose of anaplasmose).

Babesia

Babesia sp. vertonen een ongeslachtelijke reproductie in de rode bloedcellen van zoogdieren (babesiose, piroplasmose) en een geslachtelijke vermenigvuldiging in de teek. Daar vindt ook sporogenie plaats in de speekselklieren, waarna transmissie plaatsvindt tijdens het bloedzuigen op een zoogdier. In Zwitserland bleken gemiddeld vier procent van *Dermacentor reticulatus* teken besmet met *Babesia sp.* (variërend per gebied van 0.8 tot elf procent). *D. reticulatus* werd in Berlijn en de provincie Brandenburg gevonden bij elf procent van de honden (H. Dautel, Berlijn). Tot voor kort was deze teek hier onbekend en geconcludeerd werd dat het leefgebied zich naar het noorden verspreidt (mogelijk dezelfde bevinding als de twee gevonden locaties Arnhem in 2004 en Den Haag in 2004 en 2005). Ook bij drie procent van onderzochte herten, onder andere afkomstig uit zuid en

oostelijke delen van Duitsland bij de jacht, werden deze teken gevonden (drie procent van de herten). De teken bevatten in dit onderzoek geen *Babesia canis*.

Tick-borne encefalitis

Teken kunnen de mens besmetten met een flavivirus die ernstige encefalitis veroorzaakt. Geschat wordt dat er jaarlijks 10.000 ziekenhuisopnames noodzakelijk zijn (Rusland, Midden-Europa). Ook bij de honden met ernstige neurologische verschijnselen die werden geëuthanaseerd of die overleden, kon het virus uit de hersenen worden geïsoleerd. De prevalentie van het virus in teken in Midden-Europa ligt lager dan één procent.

Bartonella henselae

Edward Breitschwerdt (North Carolina State University) gaf aan dat *B. henselae*, de veroorzaker van kattenkrabziekte, veel vaker voorkomt bij de hond dan altijd werd aangenomen. Ook wordt steeds waarschijnlijker dat deze bacterie niet alleen door vlooien, maar ook door teken wordt overgebracht.

Nieuwe inzichten leishmaniose

Lluis Ferrer (Barcelona) gaf enkele voorbeelden waarom er steeds weer veranderende inzichten ontstaan in de (dier)geneeskunde. Agentia die altijd als non-pathogeen beschouwd werden, blijken toch ziekte te kunnen veroorzaken (bijvoorbeeld *Helicobacter pylori* en maagulcera bij de mens). De relatie infectie - ziekte is in veel gevallen ingewikkelder gebleken (bijvoorbeeld infecties met *Borrelia sp.* bij de hond verlopen in de meeste gevallen asymptomatisch). Tenslotte blijkt klinische genezing lang niet altijd overeen te komen met het verdwijnen van het infectieuze agens. Met hooggevoelige testen, zoals de PCR, kunnen bepaalde agentia nog jaren later worden aangetoond (bijvoorbeeld tuberculose bij de mens).

Leishmania-infectie bij de hond is een ander voorbeeld van veranderde inzichten op basis van immunologische en biologische resultaten. Het blijkt dat de immunologische respons een essentiële rol speelt. De humorale respons blijkt onvoldoende de infectie te kunnen overwinnen, terwijl dit wel het geval is voor cellulaire immuniteit. Honden schijnen genetische verschillen te vertonen in deze afweerreactie en resistente honden blijken inderdaad cellulaire immuniteit te ontwikkelen. Erfelijkheid en fokkerij kan hierop dus van invloed zijn. Uit een onderzoek in Spanje, Portugal en Frankrijk bleek verder dat de prevalentie van infectie veel hoger ligt (67 procent) dan die van ziekte (dertien procent). Ook hier hadden de dieren met klinische verschijnselen voornamelijk een humorale afweerreactie.

Met deze resultaten zijn enkele nieuwe conclusies geformuleerd.

1. De prevalentie van infectie is veel hoger dan altijd werd gedacht. In endemische gebieden raakt meer dan vijftig procent van de honden geïnfecteerd (voorheen verondersteld als vijf tot vijftien procent)
2. Slechts een klein deel van de geïnfecteerde honden wordt ziek (één tot tien procent). Dit is sterk in tegenstelling tot de overtuiging dat iedere geïnfecteerde hond, vroeger of later, ziek wordt.
3. Geïnfecteerde dieren zonder klinische symptomen hebben een sterke cellulaire immuniteit en zijn gewoonlijk seronegatief (in tegenstelling tot geïnfecteerde dieren, die worden seropositief)
4. Zieke dieren vertonen wel een duidelijke serologische respons
5. Resistente dieren kunnen gevoelig worden en vice versa afhankelijk van invloeden zoals medicijnen, andere (parasitaire) infecties en tumoren.

De veranderde inzichten hebben consequenties voor de diagnostiek: een positieve PCR of beenmergbiopt bijvoorbeeld toont wel infectie aan, maar bewijst nog niet dat het dier ziek zal worden. Dit is wel waarschijnlijk bij het vinden van hoge titers. Een enkelvoudige diagnostische test is daarom onvoldoende om de diagnose te stellen en regelmatige follow-up controles worden daarom geadviseerd bij dieren die (nog) geen ziekteverschijnselen vertonen. De kans op het ontstaan van ziekte is ook groter bij immunosuppressie, waardoor de afweerrespons kan veranderen (de zogenaamde verborgen oorzaken).

Voor de behandeling wordt één maand Glucantime (40 mg/kg 2 dd) geadviseerd in combinatie met allopurinol (10-20 mg/kg 2 dd) gedurende minimaal één jaar. Na klinische genezing blijven de dieren in bijna alle gevallen wel geïnfecteerd en recidieven kunnen optreden, vooral bij immuundepressie. Dat betekent dat er goede parasietenbestrijding dient plaats te vinden en snel ingegrepen moet worden bij het optreden van andere infecties. Er is aangetoond dat de deltamethrinband en imidacloprid/permethrin spot-on (tegen de vector zandvliegen) als preventieve maatregel goede resultaten geeft, met name bij het voorkomen van de besmetting naar andere honden. In Brazilië is onlangs een eiwitvaccin met een saponine adjuvans geïntroduceerd dat erg effectief lijkt te zijn.

Hartworm

Van hartworm is bekend dat de larven niet in muggen kunnen overleven bij temperaturen beneden de 14° C. Dat betekent dat in bijvoorbeeld Spanje vanaf half maart tot eind november besmettingsrisico bestaat en er maximaal tien generaties kunnen ontstaan. Voor het gebied rond Parijs en het Zwarte Woud zijn dit nog altijd één tot vijf generaties. De prevalentie bij de hond bedroeg in een onderzoek in Griekenland al 34 procent en in Zwitserland 0,6 procent. Op basis van de klimatologische omstandigheden kan de parasiet zich handhaven in Frankrijk, Oostenrijk, Hongarije en andere landen in Centraal-Europa.

Het ISEP-congres zal in 2007 plaatsvinden in Lexington, Kentucky, USA. Het concept van een gecombineerde groep wetenschappers uit Europa en de USA, een goede organisatie en een gevarieerd aanbod van lezingen is zeer de moeite waard. De sponsoring door diverse firma's maakte een uitgebreid en verzorgd social program mogelijk, alsmede bijzonder redelijke deelnamekosten.

Voedselschandalen, risicocommunicatie en vertrouwen

Mauro De Rosa[1]

In het kader van de door de WHO uitgeroepen 'International zoonoses and foodborne disease day' en ondersteund door de specialistengroep veterinaire volksgezondheid van de KNMvD, werd op 24 mei 2005 het seminar 'Voeding: Onze Zorg' gehouden bij de Faculteit der Diergeneeskunde te Utrecht.

Voedselschandalen thema van het seminar

Er wordt geschat dat er in de Europese Unie per jaar 34,5 miljoen gevallen zijn van voedselinfecties en -intoxicaties. Wereldwijd stijgt dit getal tot 600 miljoen waarbij, meestal in ontwikkelingslanden, 3 miljoen mensen overlijden.
Het dier is de belangrijkste bron van deze pathogenen voor de mens. Het probleem is zeer complex en mede daarom is voor het thema voedselschandalen gekozen als leidraad van dit seminar.
Onder voorzitterschap van Prof. Piet Vanthemsche (België, Federal Agency for the Safety of the Food Chain) hebben sprekers met verschillende achtergronden het belang van de interdisciplinaire samenwerking onderstreept. Hieronder volgt een samenvatting.

Verleden, heden en toekomst van voedselschandalen

Prof. Frans van Knapen (Utrecht Universiteit, Institute for Risk Assessment Sciences, Hoofd Divisie Volksgezondheid en Voedselveiligheid) gaf aan dat het verschijnsel 'voedselschandalen' niet nieuw is. Al in de 16^{e} eeuw is er bijvoorbeeld een handelsbelemmering geweest toen in Keulen in een partij uit Nederland geïmporteerde haringen de *Anisakis spp.* larvae (haringworm) werd gevonden. Een recent voorbeeld is de zogenaamde 'German-American Porc war'. Elf jaar lang wilde Duitsland geen Noord-Amerikaans varkensvlees invoeren vanwege de vrees voor trichinellose. De Amerikanen klaagden dat deze maatregel ongefundeerd was en in feite een 'protectionism of economy' vormde.

Voedselschandalen zijn dus niet nieuw, maar het is wel een feit dat ze de laatste decennia beduidend vaker voorkomen. Naast de niet te onderschatte, versterkende rol van de media, zijn er andere redenen die deze toename verklaren. De belangrijkste is de groei van de internationale (voedsel) handel en de politieke aspecten daarvan. Volgens de WTO SPS-overeenkomst (tabel 1) worden handelsbelemmeringen alleen maar toegestaan als er sprake is van een (wetenschappelijk bewezen) risico voor de volksgezondheid. Daarom wordt er soms een risico voor de volksgezondheid geclaimd terwijl het probleem een andere oorsprong heeft, bijvoorbeeld economische belangen.
Andere factoren die een rol spelen zijn de stijging van de wereldbevolking en de urbanisatie. Deze hebben een groeiende afstand tussen consument en de primaire sector tot gevolg. Het veranderen van voedselgewoontes (we eten meer, vaker, vetter en exotischer) en het reizen brengen ons in aanraking met nieuwe of geadapteerde (SARS en Aviaire Influenza) pathogenen.

Verrassend is het feit dat in deze periode, waarin voedsel nooit zo veilig is geweest, toch zo vaak voedselschandalen voorkomen. Men moet hierbij wel rekening houden met het feit dat YOPI's (Young, Old, Pregnant, Immunodepressed) een groot deel van de populatie zijn gaan vormen.
Iedereen heeft de mond vol van de risico-analytische benadering (tabel 2) van de voedselveiligheidsproblematiek maar hier zijn veel misverstanden over. Zo is bijvoorbeeld het verschil tussen gevaar (hazard) en risico (risk) van substantieel belang. Zonder een blootstellinganalyse (hoeveel, hoelang, hoe vaak men wordt blootgesteld aan een gevaar) is er geen sprake van een risico. Maar als deze analyse onvolledig is en er veel onzekerheid bestaat, vullen de media en de sociale representatie dit gat in: risicoperceptie. Hieronder worden drie voorbeelden van risicoperceptie gegeven.

- BSE-prionen zijn redelijk gevaarlijk maar het risico (blootstelling in Nederland) is nul. Het is opvallend dat de risicoperceptie toch erg groot is. Elk rund ouder dan 30 maanden wordt nu verplicht onderzocht op BSE. Dit kost 40 miljoen euro per jaar zonder dat dit ook maar iets bijdraagt aan de verbetering van de volksgezondheid.
- Groeihormonen zijn natuurlijke hormonen en in het vlees van behandelde dieren is het risico niet attributief. Maar ook hier is de risicoperceptie erg groot. Groeihormonen, die in de hele wereld grotendeels toegestaan zijn, zijn in de EU verboden zonder dat er een wetenschappelijk bewezen risico voor de volksgezondheid is.
- Salmonellose is een redelijk gevaarlijke bacterie, de blootstelling hieraan is groot en het risico voor de maatschappij enorm. Maar de risicoperceptie is erg laag: "het is maar een griepje" of "we barbecuen zo vaak en er is nooit iets fout gegaan".

Hier heeft de overheid ook zijn verantwoordelijkheden. Voor salmonellose, maar ook voor andere zoönosen waarbij dieren weinig of geen symptomen vertonen (campylobacteri-

Tabel 1. De SPS-overeenkomst.

De Wereldhandelsorganisatie (WTO) heeft een aparte overeenkomst, die regelt op welke voorwaarden handelsbelemmering wordt ingesteld met betrekking tot gezondheid van dieren of voedselveiligheid. Deze zogenaamde Agreement on the application of Sanitary and Phytosanitary measures (SPS-overeenkomst) voorkomt dat de verplichte opening van landbouwmarkten teniet wordt gedaan door de introductie van onheuse veterinaire (of fytosanitaire) belemmering. De SPS-overeenkomst moedigt overheden aan om bij het vaststellen van hun nationale wetgeving gebruik te maken van internationale standaarden en normen zoals die worden ontwikkeld door internationale organisaties, zoals de CODEX Alimentarius Commissie en de World organisation for animal health (OIE). Voorzover er afwijkende nationale regels worden vastgelegd, kan gevraagd worden naar een rechtvaardiging van de regel. Meer informatie hierover is te verkrijgen op *www.wto.org*

[1] *Mauro De Rosa is specialist in opleiding veterinaire volksgezondheid en werkzaam bij de divisie Volksgezondheid en Voedselveiligheid van het Institute for Risk Assessment Sciences (voormalige VVDO), Faculteit der Diergeneeskunde, UU. Correspondentieadres: Postbus 90175, 3508 TD Utrecht. E-mail: M.derosa@vvdo.vet.uu.nl*

ose, toxoplasmose, et cetera) is er geen serieuze wettelijke aanpak zoals bijvoorbeeld decontaminatie van het eindproduct. Bij ketenbeheersing is decontaminatie essentieel om risico's te reduceren tot een aanvaardbaar niveau. Met melk gebeurt dit al, waarom nog niet met vlees?
De verplichte waarschuwing op de verpakking van pluimveevlees lijkt meer op een legale bescherming dan een boodschap voor de consument. Het bericht op zich is duidelijk, maar onduidelijk omdat men denkt dat een product zonder waarschuwing veilig is. Nog verwarrender is het feit dat er sinds een paar jaar op de markt pluimveevlees *Salmonellavrij* verkocht mag worden. Wetenschappelijk gezien wordt hieraan getwijfeld, want het bevestigt vooral het verkeerde beeld dat dit vlees veilig is, terwijl bij pluimveevlees juist *Campylobacter* het grootste gevaar is.

Kortom, consumenten worden blootgesteld aan teveel, vaak incorrecte en tegenstrijdige informatie. En de Nederlandse consument heeft op dit moment te weinig kennis van hygiëne en voedsel om goed te kunnen oordelen. Naast de voorlichting aan 'eindgebruikers' zou hygiëne weer op school gedoceerd moeten worden. Alleen dan is de consument in staat zijn eigen verantwoordelijkheid te nemen in de 'farm to fork' filosofie van de General Food Law.

Risk communication, management and food crisis

Prof. Lynn Frewer (Wageningen Universiteit, Food Safety and Consumer Behaviour Marketing and Consumer Behaviour Group) gaf aan dat de traditionele risicoanalyse is opgebouwd uit drie zelfstandige, chronologische stappen: risk assessment, risk management en risk communication. Een betere aanpak is die van de WHO (tabel 2 en 3) waar alle deelnemers meer betrokken worden in het hele proces en waarbij risicocommunicatie niet de eindstap is. Dit heeft de transparantie van het proces geholpen. Aan de andere kant zijn er daardoor ook onzekerheden, consensusproblemen en ontbrekende gegevens naar buiten gekomen. De consument heeft in korte tijd veel, vaak tegenstrijdige informatie gekregen, waardoor het steeds moeilijker wordt keuzes te maken zoals het kopen of eten van een product. Consumenten baseren hun keuze op een afweging van risico tegen voordeel. Maar er zijn niet alleen enorme culturele verschillen wat betreft de attitude tegenover risico's; er zijn ook veel verschillen tussen individuen in dezelfde cultuur. Het vermijden van een risico is wel vanzelfsprekend maar moet altijd in een context worden geplaatst.

Vertrouwen speelt daarmee een belangrijke rol maar is juist op dit moment problematisch. Consumentenvertegenwoordigers nemen wel deel aan de risicomanagementfase, maar ze denken vaak dat hun stem niet telt. Dit veroorzaakt frustratie en nog meer verlies van vertrouwen, vooral als er ethische overwegingen plaatsvinden. Beslissingen zijn nooit risicovrij en als er weinig vertrouwen is, neemt de risicoperceptie toe. De consument denkt dat de 'waarheid' niet verteld wordt: onzekerheid en risicoperceptie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Psychologisch gezien zijn er nog andere kenmerken van de risicoperceptie.
Het rijden met een auto wordt ervaren als een vrijwillige beslissing maar brengt veel meer risico met zich mee. Het feit dat een risico *on*gecontroleerd is of gecontroleerd wordt door anderen (risicomanagers?) maakt de perceptie ervan aanzienlijk hoger. Risico's die rampen kunnen veroorzaken hebben ook een grote perceptie, mede dankzij de aandacht van de media. Autorijden veroorzaakt veel slachtoffers maar de krantenkoppen geven veel meer aandacht aan een vliegramp. De perceptie van een risico neemt toe als het gaat over onnatuurlijke omstandigheden zoals bijvoorbeeld genetisch gemodificeerd voedsel. Tegelijkertijd zijn ook ethische representaties van vraagstukken belangrijk geworden. Simpel gezegd, als er geen ethische overeenkomst is (hanteren we dezelfde waarde?) dan neemt de risicoperceptie toe.

Om communicatiestrategieën te kunnen ontwikkelen die de risicobenadering kunnen verbeteren is het noodzakelijk de bovengenoemde factoren goed te begrijpen door bijvoorbeeld het analyseren van vroegere situaties. BSE bijvoorbeeld. Er zijn hierbij twee hoofdproblemen op het gebied van de com-

Tabel 2. Risico analytische benadering van voedselveiligheidsrisico's en mogelijk betrokkenen (WHO-aangepast).

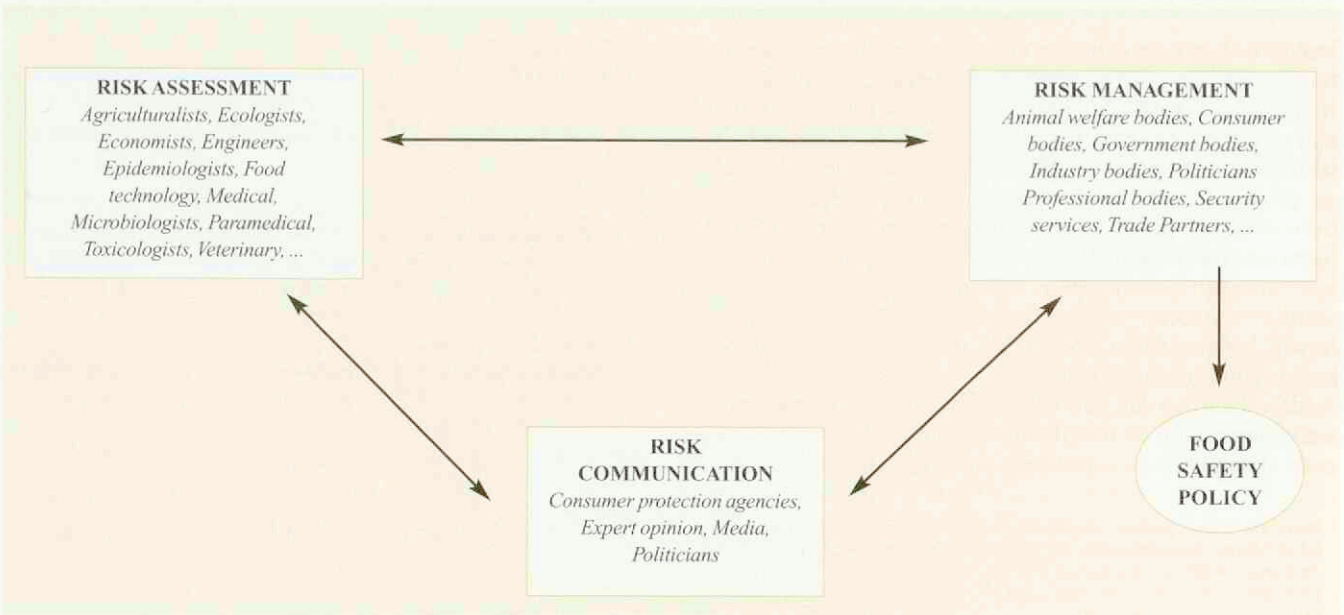

Tabel 3. Definitie van risicocommunicatie volgens FAO/WHO (1998-3).

- "Risk communication is the exchange of information and opinions concerning risk and risk-related factors among risk assessors, risk managers, consumers and other interested parties. (...)
- Effective risk communication should have goals that build and maintain trust and confidence. It should facilitate a higher degree of consensus and support by all interested parties for the risk management option(s) being proposed. (...)
- The Consultation considered that the goals of risk communication are to (...); Foster public trust and confidence in the safety of the food supply(...)
- Exchange information, attitudes, values, practices and perceptions of interested parties concerning risks associated with food and related topics."

municatie geweest. Ten eerste het feit dat de Engelse overheid niet op tijd heeft aangegeven dat er onzekerheid bestond over BSE als mogelijke oorzaak voor een ziekte bij mensen. Er werd pas in 1996 vermeld dat een variant van Creutzfeldt Jacob Disease (nvCJD) hoogstwaarschijnlijk veroorzaakt was door de BSE-prion. De overheid had tot dat moment de onzekerheid over dit risico achtergehouden (*institutional denial of uncertainty)*. Uiteindelijk was er veel meer discussie over waarom de overheid had gelogen dan over het belang van de ziekte. Ten tweede het feit dat de Engelse overheid het publiek niet goed geïnformeerd heeft over andere aspecten rond de uitbraak, zoals dierenwelzijn. Plotseling werd het publiek geconfronteerd met het afmaken van dieren terwijl ze niet eens meer gewend waren aan het slachten van dieren. De media speelden in deze crisis een belangrijke rol. Het is een uitstekend voorbeeld van sociale versterking van een risico: een bijkomende gebeurtenis die de perceptie of gevoelens van een bepaalde situatie versterkt (of vermindert). Een soort besmettelijk aard van angst of euforie.

De BSE-crisis heeft enorme consequenties gehad. Op economisch (gigantische onkosten) maar ook op politiek niveau. Er zijn Europese regeringen gevallen en er is een nieuw voedselveiligheidsbeleid gekomen. Er is veel onderzoek gedaan naar de communicatie, met name naar de relatie consument/expert. Consumentenvertrouwen is nu onder een soort drempelniveau gekomen en er wordt getwijfeld aan de legitimiteit van de wetenschap, de risicoanalysebenadering en de motivatie van de overheid. De reacties van het publiek worden meestal niet serieus genomen, omdat het beleid gebaseerd is op een rationele interpretatie van wetenschappelijke bewijzen. Maar veel consumenten zijn kritischer geworden en zoeken zelf meer informatie, de zogenoemde 'consumer citizens' en het aanbod van informatie over voedsel is toegenomen (bijvoorbeeld internet). Wetenschappers zijn niet langer erkend als een autoriteit of als de enige deskundigen. Ten slotte heeft, zoals gezegd, de transparantie op risicomanagementniveau ook de onzekerheden en de consensusproblemen zichtbaar gemaakt.

Vanuit de analyse van deze casus kunnen drie conclusies worden geformuleerd:

1. Risicoanalysebenadering die geen rekening houdt met de perceptie en behoefte van het publiek (dierenwelzijn, omgaan met onzekerheid) is schadelijk.
2. Transparantie moet gepaard gaan met betere communicatie. Beslissingen moeten naar alle betrokkenen gecommuniceerd worden en dit moet een pro-actief proces zijn. Hieronder vallen onder andere onzekerheden, methoden (bijvoorbeeld probabilistisch of deterministisch risk assessment), ethische overwegingen, variabiliteit van het risico en redenen van toekenning van subsidies.
3. In een wereldeconomie waar er veel verschillen zijn wat betreft wetenschap, maatschappij en cultuur is een harmonisatie van de risicoanalysebenadering noodzakelijk.

Voedselveiligheid: verantwoord vertrouwen?

Prof. Frans W.A. Brom (Wageningen University and Research Center Animal Science Group, hoogleraar in de Ethiek van de Levenswetenschappen) ging in op de ethische aspecten. Voedsel is essentieel voor het leven, maar het is meer dan gezonde nutriënten. Voedsel is bijzonder (religieus, cultureel, symbolisch) en we eten anders dan wat biologisch gezien strikt noodzakelijk is. Voedsel is nooit zo veilig geweest maar het consumentenvertrouwen lijkt problematisch. Ethiek kan helpen het probleem te verklaren. In feite vraagt vertrouwen in het voedselsysteem om 'meer' dan een voedselveiligheidsbeleid. En voedselveiligheidsbeleid vraagt om 'meer' dan wetenschappelijk gefundeerd risk assessment. Wat er 'meer' nodig is voor dat vertrouwen is hier weergegeven in drie stappen.

1. Achtergrondinformatie

Dit kan samengevat worden in een aantal belangrijke trends.

Wereldmarkt en kwantiteit versus kwaliteit

Het gebruik van wetenschap om meer voedsel te produceren is zeer succesvol geweest: een groter deel van de wereld heeft nu meer dan voldoende voedsel. Maar er is een aantal ongewenste gevolgen: dierenwelzijn en milieuvervuiling bijvoorbeeld. Daarom is de voedselproductie zich in plaats van op kwantiteit meer op kwaliteit gaan richten. Verder hebben de wereldvoedselmarkt en de gezamenlijke standaarden (WTO, CODEX, tabel 1) de producent gestimuleerd de kwantitatieve aspecten te verbeteren. De andere aspecten van voedsel (cultureel, symbolisch, et cetera) worden op WTO-niveau echter helaas niet erkend.

Afstand productie-consumptie

De opkomst van de supermarkt heeft de afstand tussen voedselproducent en consument vergroot. Dit leidt tot een fysieke en mentale afstand waarvan de consequentie is dat het vertrouwen niet meer via directe interactie mens-mens mogelijk is.

Voedsel en gezondheid

De relatie tussen voedsel en gezondheid is fundamenteel veranderd. Oorspronkelijk werd bedorven voedsel ervaren als een gezondheidsbedreiging. Nu is deze bedreiging onzichtbaar geworden. Obesitas is bijvoorbeeld de nieuwe epidemie: in de wereld sterven meer mensen aan overvoeding dan aan ondervoeding. Daarom zijn gezondheidsbevorderend voedsel en individuele diëten belangrijker geworden. Het doel van voedselveiligheidsbeleid is breder geworden: 'voedseladvies'.

Consument centraal

Een andere consequentie van de opkomst van de supermarkt is de verschuiving van de ketenregie van het producentniveau naar de supermarkt, dus vlak bij de consument. Op deze manier zijn de brede overwegingen en voorkeuren van de consument (bijvoorbeeld dierenwelzijn, milieuproblematiek en kinderarbeid) erg belangrijk geworden.

2. Ethiek in het voedselveiligheidsbeleid

Voedselveiligheidsbeleid is in de westerse wereld gebaseerd op een risicoanalytische aanpak (tabel 3). Hieronder volgt commentaar op de verschillende fases.

Risk assessment

Risk assessment is niet waardevrij. Ten eerste is de keuze het gevaar te onderzoeken zelf niet waardevrij. Als het gaat over vervuild of bedorven voedsel en/of ziekteoverdracht, is de keuze een kwestie van *common sense*. Maar als het gaat over ongezond (nutriëntenarm) of dikmakend voedsel dan is dat niet zo vanzelfsprekend. Verder zijn dit soort gevaren moeilijk te onderzoeken. Voor de blootstellinganalyse bijvoorbeeld moet een niet-waardevrije (dus niet strikt wetenschappelijke) keuze gemaakt worden: welk dieet, welke context (exposure), welke consumenten (denk aan de YOPI's). Daarbij komt dat de uitkomst van een risicobepaling vaak wordt aangegeven door getallen. Hierdoor wordt de onzekerheid van de resultaten makkelijk vergeten.

Risk management

Uiteindelijk wordt op risicomanagementniveau keuzes gemaakt. Beslissingen worden niet genomen op basis van het kwantitatieve aspect van het risico maar op basis van wat voordeliger uitkomt voor politiek, producent en/of consument. Een voorbeeld: van rauwe melk gemaakte kaas is gevaarlijker dan gepasteuriseerde producten. De smaak wordt echter als belangrijker beoordeeld dan de gezondheidsrisico's. Genetisch gemodificeerde taugé brengt op zich weinig (nulrisico bestaat niet) risico voor de volksgezondheid met zich mee maar waarom moet de consument dit risico nemen als die er geen voordelen van inziet? In dit spel van 'voors en tegens' zijn er belangrijke economische en ethische kwesties. Er kan hier geconcludeerd worden dat 'meer' betekent dat het noodzakelijk is normatieve keuzes in omgang met voedselveiligheidsrisico's expliciet te maken.

Risk communication

Als we de definitie van risicocommunicatie bekijken (tabel 3) moeten we beseffen dat als het om tweerichtingsverkeer gaat, het uiteindelijk niet uit te sluiten is dat een mening (of beslissing) aangepast kan worden. Een tweede inzicht is dat om overeenstemming te bereiken communicatie over waarden noodzakelijk is. In de risicoanalytische benadering worden vrije keuzes gemaakt. Dit is geen probleem als er overstemming is over bijvoorbeeld het bestrijden van een ziekte. Maar soms geeft dit problemen en is het moeilijk het verschil tussen consensus en compromis te bepalen. Voor het bepalen van voedselveiligheidstandaarden (Codex Alimentarius) bijvoorbeeld zal een beslissing die is genomen als compromis moeilijk gerespecteerd worden. Er kan hier geconcludeerd worden dat 'meer' hier betekent dat communicatie over waarden een onderdeel moet zijn van risicocommunicatie.

3. Ethiek van het voedselveiligheidsbeleid

Hiermee wordt de inbedding van voedselveiligheidsbeleid in de discussie over verantwoorde voedselproductie bedoeld.

Analyse van de zorgen van de consument

Mensen hebben persoonlijke zorgen of voorkeuren die erg specifiek kunnen zijn, zoals bijvoorbeeld vegetarisch of biologisch-dynamisch eten. Hierbij geven de zorgen van de consument (bijvoorbeeld dierenwelzijn) een politieke boodschap aan de markt (is consument centraal). Het probleem is dat het vaak niet overeenkomt met politieke belangen. Verder zijn de zorgen van de consument erg veranderlijk. Deze pluraliteit van stemmen en boodschappen is uitermate problematisch voor wie de voorkeuren wil volgen. En deze pluraliteit is makkelijk te beheersen door actiegroepen.

Vraag naar vertrouwen

Vertrouwen is belangrijk in intermenselijke relaties. Eigenschappen van een vertrouwensrelatie zijn het elkaar, elkaars zorgen en elkaars belangen en wensen serieus nemen. Rekening houden met elkaar kan natuurlijk conflicteren met de eigen belangen. Tenslotte heeft vertrouwen tijd nodig, net als het erkennen van de andere partij als competent op dat terrein.

Van vertrouwen naar betrouwbaarheid

Eigenlijk ligt vertrouwen bij de ander. Daarom heeft het weinig zin dat we het goed doen (voedsel is veiliger dan ooit). Om vertrouwd te worden moet men betrouwbaar zijn en dit zit bij jezelf. Er moet dus aandacht gegeven worden aan onze boodschap (helder en consistent?). Het alleen maar beloven wat we waar kunnen maken (nulrisico?) en de juistheid van ons imago (is het beeld dat we uitstralen het beeld dat we kunnen laten zien?). Transparantie en traceerbaarheid zijn niet *per se* voldoende. Het is zeker goed dat we kunnen laten zien wat we doen maar als de consument de overheid niet vertrouwt, wordt er over getwijfeld (is dit waar?).

Ethisch voedselveiligheidsbeleid houdt uiteindelijk in het serieus nemen van de zorgen van de consument. En serieus nemen is niet hetzelfde als overnemen. 'Meer' is hier het expliciteren van de ethiek in het voedselveiligheidsbeleid. Uitleggen waarom iets wordt beslist en met welke waarden er is gemeten, kan een betrouwbaar image geven in plaats van vragen op te roepen over de betrouwbaarheid. 'Meer' is hier ook de consument keuzes te laten maken door het correct labelen van het product.

Discussie en conclusie

Na afloop van de presentaties vond een discussie plaats. Behalve bovengenoemde sprekers zaten ook Simone Hertzberger (Albert Heijn, hoofd Kwaliteit en Productintegriteit) en Annette Lijdsman (hoofd communicatie en voorlichting VWA) in het panel.

Onderwerpen als de hygiëne-opvoeding van de burger werden ook bezien in het bredere perspectief van culturele antropologie en werden met interesse bediscussieerd. Ook de Nederlandse voeding- en voedselgewoonten, want de Nederlandse volksaard is wat dat betreft natuurlijk toch apart. Open maar toch ook weer heel gesloten. Houden de mensen wel van transparantie, helderheid? Waarom zullen Nederlanders nooit testikels eten, terwijl het toch een lekkernij is en gegarandeerd vrij van BSE? Cultuur (onder andere religie), sociale infrastructuur (onder andere emancipatie) en economie bepalen wat de pot schaft (in de oorlog werd bijvoorbeeld alles gegeten). Dat zijn mechanismen waar overheid en bedrijfsleven maar zeer beperkte invloed op hebben.

Een zeer interessant symposium dus. En de slotconclusie over de toekomst: "wees voorbereid op nieuwe schandalen!".

ADHD-type honden gezocht

M.B.H. Schilder

Op de gedragspoli van de Universiteitskliniek voor Gezelschapsdieren in Utrecht wordt onderzoek gedaan naar honden met ADHD-achtige kenmerken. Het gaat daarbij om honden die extreem beweeglijk zijn, niet moe te krijgen, en onrustig in en buitenshuis. Bovendien leren sommige honden slecht. De bedoeling is aan de hand van deze en andere kenmerken van de honden te achterhalen, welke typen ADHD-achtige honden er zijn. Hierbij worden tevens de uitkomsten van de therapeutische ingrepen betrokken. Op deze wijze hopen we de diagnostiek te kunnen aanscherpen en een betere en meer gerichte therapie te kunnen adviseren.
Graag wil ik dus aan practici vragen dergelijke honden door te sturen naar de gedragspoli. Aan de cliënt kunt u melden, dat het consult in Utrecht geen kosten met zich meebrengt.

Dr. Matthijs B.H. Schilder, Hoofdafdelingen Dier, Wetenschap en Maatschappij en Geneeskunde van Gezelschapsdieren, Yalelaan 8, 3508 TD, Utrecht; telefoon 030-2534784; fax 030-2539227; e-mail: m.b.h.schilder@vet.uu.nl

Gezondheid huisdier belangrijker dan vakantie

Als de gezondheid van hun huisdier om een financieel offer vraagt, is ruim één op de drie Nederlanders bereid de vakantie te laten schieten. Dat blijkt uit een representatief onderzoek van het tijdschrift Gezondheid. Nederlanders lijken meer over te hebben voor de gezondheid van hun huisdier dan voor hun eigen gezondheid. Het opofferen van de vakantie voor de eigen gezondheid is voor slechts elf procent een optie.

De kwaliteit van de gezondheidszorg staat volop ter discussie. Het tijdschrift Gezondheid liet Bureau PanelWizard een representatief onderzoek uitvoeren om te achterhalen wat de Nederlanders over hebben voor hun gezondheid. Eén van de opmerkelijke conclusies: aanzienlijk meer mensen zijn bereid hun vakantie te laten schieten voor financiële uitgaven die samenhangen met de gezondheid van hun hond of kat dan voor onvoorziene uitgaven die samenhangen met hun eigen gezondheid.

Een spuitje geven

"De helft van de Nederlanders is praktisch van aard", meldt het tijdschrift Gezondheid. Vijftig procent zou de dierenarts verzoeken hun huisdier te laten inslapen als dit ernstig ziek zou zijn. De andere helft heeft veel over voor de gezondheid van hun huisdier.
Bijna veertig procent van de baasjes is bereid naar de beste dierenarts te gaan al moeten ze daar een uur voor reizen. Een kwart zegt indien nodig naar een fysiotherapeut voor dieren te gaan. Eén op vijf Nederlanders zou proberen een ziektekostenverzekering voor huisdieren af te sluiten als hun hond of kat ernstig ziek is. En dertien procent zegt bereid te zijn tot het uiterste te gaan en zou zelfs een kostbare niertransplantatie overwegen als dat nodig mocht zijn. Acht procent gaat op zoek naar een kapitaalkrachtiger baasje.

Bron: Gezondheid. Het volledige artikel uit het juli/augustus-nummer van Gezondheid en alle onderzoekgegevens zijn na te lezen op www.gezondheid.nu/pers

Website Belangenvereniging Practici Werkgevers

Onlangs is de website van de Belangenvereniging Practici Werkgevers (BPW) de lucht in gegaan. De vereniging is hard bezig om de site te vullen met relevante informatie. Nieuwsgierig geworden? Kijk op *http://bpw.dierenarts.nl*

"Iets goeds voor dieren"

Tanja Senders

Ik weet het nog goed, tweedejaars psychologie en vol met twijfels. "Wil ik dit wel?" "Word ik hier gelukkig van?" "Wat wil ik echt?" De antwoorden waren eigenlijk helemaal niet zo moeilijk: "Nee, nog eens nee, en iets goeds voor dieren doen!" Iets goeds voor dieren doen dus... diergeneeskunde.
Na natuur- en scheikunde op het VWO te hebben ingehaald, twee keer uitgeloot te zijn en zeven lange studiejaren, ben ik sinds vorig jaar dan eindelijk waar ik zijn wilde, ik ben dierenarts! Ik kan de praktijk in... Maar ineens waren er weer die twijfels. Natuurlijk, het is wel degelijk 'iets goeds voor dieren doen' in een dierenartsenpraktijk, maar het knaagde toch ergens...

Castratie- en sterilisatieproject op Rhodos

Tijdens mijn studie heb ik deelgenomen aan een kleinschalig castratie- en sterilisatieproject op het Griekse eiland Rhodos, om de uitbreiding van de zwerfdierenpopulatie tegen te gaan. Wat ik daar zag, raakte me enorm. Honden en katten die honger hebben, ziek of gewond zijn, of beide, en volledig aan hun lot worden overgelaten. Het was soms echt te schrijnend voor woorden.
Ik dacht daar nog vaak aan, na afloop van mijn studie. Het liefst wilde ik verder met de zwerfdieren, maar hoe begin je daarmee? Maar zoals dat vaak gaat op dat soort momenten, het leven bracht als vanzelf een kans. Een Zwitserse collega, Tanja Mannhart, mailde mij over haar plannen om op Rhodos een kliniek voor zwerfdieren op te zetten. Tanja had me begeleid tijdens mijn stage op Rhodos. Ik zag mijn kans schoon en vroeg of ik haar daarbij kon helpen. Na een enthousiaste reactie van haar kant was de basis gelegd voor de oprichting van DAPS (Dodecanese Animal Protection Society).

Dodecanese Animal Protection Society

De 'Dodecanese Animal Protection Society' is het dus geworden voor mij. Eind juni ben ik naar Rhodos verhuisd om daar samen met Tanja de boel in gang te zetten. Ik blijf daar zeker een jaar, want er is ongelofelijk veel te doen. Aan het omzeilen van de bureaucratie hebben we al bijna een dagtaak. Door DAPS als Griekse stichting op te richten en door te werken met Griekse vergunningen proberen we de grootste problemen te omzeilen, want aan bemoeienis van buitenaf hebben de Grieken echt een broertje dood. En die tactiek heeft ons in ieder geval al opgeleverd dat de lokale overheid ons een gebouw heeft toegewezen. Nu moeten we daar alleen nog maar een kliniek van maken...
Het doel van DAPS is de zwerfdierenpopulatie te reduceren via een grootschalig catch-castrate-release project. Daarnaast zullen we via een promotieonderzoek, onder leiding van de faculteit diergeneeskunde in Bern, kijken naar de effectiviteit van dergelijke castratieprojecten. We willen er op deze manier uiteindelijk zeker van zijn dat onze inzet op de lange duur effectief zal zijn, en ook, via het resultaat van het onderzoek, in andere landen benut kan worden. We willen een structurele bijdrage leveren aan het welzijn van zwerfdieren, en voorkomen dat er in de toekomst honden en katten vergiftigd zullen worden, iets waar bijvoorbeeld de Griekse overheid zich nog steeds schuldig aan maakt. Een nevendoel van onze organisatie is studenten diergeneeskunde de kans te geven om ervaring op te doen met allerlei diergeneeskundige vaardigheden (zie onze website *www.daps-gr.com*).
Mijn twijfels zijn weg. Voor het eerst weet ik iets helemaal zeker, "dit ga ik doen!" Het is goed voor mijn ervaring, maar bovenal is het "iets goeds voor dieren".

Vindt u dit een leuk initiatief waar u graag een bijdrage aan zou willen leveren, kijk dan voor meer informatie op *www.daps-gr.com* of mail naar *tanja.senders@daps-gr.com* . U kunt ons helpen met materialen, ideeën, arbeid en een financiële bijdrage (giro 4295573, ter attentie van DAPS te Rhodos). Ook kunt u ons helpen door voor ons reclame te maken. Folders zijn bij mij te bestellen.

Tanja Mannhart en Tanja Senders.

DAPS
Dodecanese Animal Protection Society

Hoe kun je vlammen?

Dierenarts: een mooi, maar veeleisend beroep

Tekst: Saskia den Broeder, Werkende Woorden

Interview

Een dierenarts staat altijd klaar. Voor een ziek of gewond dier, en voor de eigenaar. Het is een mooi vak, maar hard werken. De werkdruk is hoog en de klanten soms veeleisend. Ook hun eigen perfectionisme, plichtsgevoel en klantgerichtheid kunnen dierenartsen in de weg zitten. Zo kan het beroep waar je vol idealisme aan begon, gaan lijken op een rijstebrijberg. Hoe kun je gezond blijven en je inspiratie behouden?

Onlangs volgden acht dierenartsen de masterclass 'De kunst van de reiger' *) en maakten de balans van hun werkleven op. Ze keken naar wat hen drijft en inspireert, en wat ze nodig hebben om hun werk goed te kunnen doen. Dierenartsen zijn meestal van het type dat de schouders er nog eens extra onder zet. De eigen vitaliteit komt het laatst aan de beurt, waardoor het risico van opbranden niet denkbeeldig is. Het is daarom zaak in balans te blijven, door tijdig te ontspannen en ruimte te houden voor je privé-leven en activiteiten buiten het werk. En jezelf fris te houden door nieuwe uitdagingen te blijven zoeken in het werk. Hieronder een kijkje in de werklevens van Johanne ten Bouwhuis en Rieks Eggens.

Voorkomen dat je in een sleur komt

Rieks Eggens (53) werkt sinds 1979 in een dierenartsenmaatschap in Steenderen. Hij is een van de dertien associés, daarnaast werken er nog vier dierenartsen in loondienst. De praktijk kreeg zijn huidige omvang door een fusie in 1999. Rieks behandelt vooral koeien en varkens. "We hebben binnen de praktijk allemaal onze eigen specialisaties." Onlangs werkte hij vier maanden voor de Faculteit der Diergeneeskunde: hij begeleidde groepen studenten in de buitenpraktijk. "Dat deed ik voor het eerst. Het was leuk mijn kennis over te brengen, en ook om kritische vragen te krijgen. Daardoor ga je weer fris tegen het vak aankijken." Rieks heeft in zijn loopbaan regelmatig 'uitstapjes' die hem fris houden. Zo ging hij een aantal malen naar Oost-Duitsland om varkensbedrijven te ondersteunen. En hij zette zich in voor de bestrijding van varkenspest en mond- en klauwzeer in en buiten zijn regio.
Rieks vervult regelmatig de rol van vertrouwensman voor collega's. Voor de jongeren in de eigen praktijk en daarnaast via de Maatschappij voor Diergeneeskunde. Hij ziet regelmatig dat dierenartsen tegen hun grenzen aan lopen. "Het vak vraagt fysiek uithoudingsvermogen en geestelijke flexibiliteit. Er is een meer dan gemiddeld risico dat de rek er uit raakt. Het is om te beginnen heel gewoon om 55 uur te werken. Dus als anderen vrij zijn, werk jij." Ook zijn er een aantal ontwikkelingen in het vak die extra belasting geven. "De sector heeft een wat negatief beeld gekregen door de ziekteuitbraken van de laatste jaren. Je moet je in je omgeving soms verdedigen voor het werk dat je doet. Dat kan spanning geven." Verder wordt de landbouw steeds commerciëler. "De veehouder wordt assertiever en is meer bezig met prijsonderhandelingen. Het gemoedelijke verdwijnt." Bij gezelschapsdieren gelden weer andere factoren. "Ook daar worden eigenaren veeleisender. De hond of kat wordt steeds meer een gezinslid. Zelf zie ik daarin een grens. Iedereen gaat een keer dood, dus ik vraag me wel eens af wat zo'n laatste half jaar van 'gedokter' nog toevoegt aan de levenskwaliteit van het dier. Maar goed, eigenaren kunnen dat heel anders beleven."

Kiezen

Een andere mogelijke bron van spanning zijn de veranderingen in de praktijkopbouw. Rieks: "Er komen steeds grotere praktijken, waardoor je minder eigen baas bent en moet samenwerken. Niet iedereen kan dat even makkelijk. "Bij ons is het soms ook een beetje dertien kapiteins op een schip." En er komt meer concurrentie, binnen de maatschap

Rieks Eggens.

*) *Zie ook Tijdschrift voor Diergeneeskunde deel 130, aflevering 2, 15 januari 2005, pag. 59*

als er werk verdwijnt, of als collega's landelijk gaan werken en dus op jouw gebied komen." Een andere tendens is dat steeds minder dierenartsen willen associëren. "De mobiliteit binnen ons vak neemt toe, daardoor kun je een brain drain vanuit je maatschap krijgen." Ook gewijzigde verhoudingen binnen het gezin stellen een grens aan de vroeger toch meer vanzelfsprekende beschikbaarheid. "Mensen hebben nu ook verplichtingen op het thuisfront." Al deze ontwikkelingen worden nog versterkt door de naderende pensionering van de babyboomgeneratie. "Maar er zullen ook wel weer oplossingen komen", voorspelt Rieks. Hij is zelf nog geenszins uitgekeken op het vak. "Ik heb ervoor gezorgd dat ik als ik wil met 56 kan stoppen. Maar ik weet nog niet of ik dat ook ga doen. Het is fijn te kunnen kiezen." Zijn deelname aan 'De kunst van de reiger' bracht hem meer dan ooit terug bij de praktijk van het vak. "Het gaat er om uitdagingen te blijven zien, de krenten uit de pap te halen. Voorkomen dat je in een sleur komt. Daarom ben ik naar de faculteit gegaan." Door de cursus verdiepte Rieks zijn mensenkennis nog meer. "Je leert op een andere manier kijken, gedifferentieerder. Iedereen heeft goede en slechte kanten. Het gaat er om het positieve uit mensen te halen. Ook uit jezelf."
Voor jongeren die dierenarts willen worden heeft hij als tip: "Ga kijken wat het eigenlijk inhoudt. Praat erover met een professional. Verdiep je ook in de zware en minder leuke kanten. En kies dan opnieuw."

"Ik leef niet alleen om te werken"

Johanne ten Bouwhuis (34) wilde als kind al dierenarts worden. Ze was altijd buiten. "Ik had een eigen pony." De vrijheid, het buiten werken, en omgaan met dieren en mensen trokken haar aan. "In de vakanties hielp ik mee bij een dierenarts in de buurt. Die deed paarden en kleine huisdieren." Ze ging ook kijken bij een praktijk met grote huisdieren. "Ik wist dus waar ik aan begon." Zelfs tweemaal uitgeloot worden ontmoedigde haar niet. Intussen deed ze eerst een jaar wiskunde. "Dat vond ik leuker dan biologie, wat velen kiezen als 'parkeerstudie'." Daarna een jaar de lerarenopleiding. "Daar ontmoette ik mijn partner. Die is nu docent biologie."
In 1997 studeerde ze af en begon haar loopbaan in het crisiscentrum in Uden. "Net nog het staartje van de varkenspest." Haar volgende baan in een gemengde praktijk zegde ze na anderhalf jaar op. "Mijn partner en ik wilden dolgraag een lange reis maken naar Nieuw-Zeeland en Australië." Bij terugkomst vond ze vrij snel haar huidige plek in een groepspraktijk in Berghem bij haar woonplaats Oss. Inmiddels is ze geassocieerd. Johanne behandelt vooral paarden, haar favoriete dieren, maar daarnaast ook landbouwhuisdieren. En ze doet een paar spreekuren per week voor gezelschapsdieren.
Johanne stelde een revolutionaire voorwaarde bij haar associatie. "Ik wilde per se niet meer dan vier dagen per week. Na een korte bedenktijd besloten alle vier mijn collega's, allemaal mannen, ook korter te gaan werken!" Ze heeft nog steeds volle werkweken. "Toch merk ik een groot verschil. Ik houd nu tijd en energie over voor sporten en sociale contacten."

Grenzen stellen

Het vak zelf inspireert haar nog steeds. "De omgang met de dieren, maar ook die met de eigenaren vind ik nog steeds geweldig. Ik voel me zeker in wat ik doe. Ik vind het ook geen probleem om iets na te zoeken in het bijzijn van de klant." Wondergenezingen heeft ze niet meegemaakt, maar wel sterke staaltjes. "We hebben onlangs een hond die accuzuur had geslikt kunnen redden." Een goed tegenwicht voor de keren dat een dier ondanks alle inspanningen toch dood gaat. "Het blijft altijd aangrijpend als een dier niet geholpen kan worden en overlijdt, of als je het moet laten inslapen. Steun geven aan de eigenaar hoort daar ook bij."
Omgaan met de werkdruk blijft haar aandachtspunt. "Ik ben een enorme perfectionist. Ik kan slecht nee zeggen en moeilijk delegeren. Zeker toen ik pas begon, voelde ik me gevleid als klanten juist mij wilden hebben. Ook als ik geen dienst had ging ik er heen. Dat doe ik nu meestal niet meer." Vorig jaar kwam ze op een punt dat ze haar werkplezier helemaal kwijt was. Dat was tijdens de topdrukte van het dekseizoen. "Ik voelde me geleefd door mijn klanten en begon in een kringetje rond te draaien." Mede door de masterclass 'De kunst van de reiger' kreeg ze weer perspectief. "We gingen terug naar waar het eigenlijk om gaat. Hoe kun je vlammen? Ik kan dat beter als ik grenzen stel en goed voor mezelf zorg. En tevreden ben met kleine stapjes in plaats van direct van A naar Z te willen schieten." Deze zomer lukt het haar veel beter om ondanks de drukte relaxed te blijven. En de omgang met collega's gaat soepeler. "Gewoon directer communiceren. Dingen benoemen. Niet van alles veronderstellen zonder te checken of het klopt."
Lang heeft Johanne getwijfeld of ze wel of geen kinderen wilde, vooral vanwege de lange werktijden die aan het beroep vast zitten. Maar uiteindelijk vindt ze dat zo'n keus niet mag afhangen van het tijdsargument. "Het gaat bij deze beslissing allereerst om een gevoelskwestie. Ik vind mijn werk geweldig, maar ik werk om te leven en leef niet alleen om te werken!" Toch is haar grootste waarschuwing voor mensen die diergeneeskunde willen gaan studeren: "Onderschat niet de impact die dit beroep op je leven heeft."

Johanne ten Bouwhuis.

Masterclass 'De kunst van de reiger'

Persoonlijk management en communicatie voor dierenartsen

Congressen en cursussen

In september en oktober 2005 worden er in Zeist wederom masterclasses 'De kunst van de reiger' georganiseerd, over persoonlijk management en communicatie voor dierenartsen. Een informatieavond voor belangstellenden is op 25 augustus 2005 van 19.00 tot 20.30 uur, locatie Boulevard 14, 3707 BN Zeist. Aan de informatiebijeenkomst zijn geen kosten verbonden.

De masterclass 'De kunst van de reiger' geeft u persoonlijk antwoord op de vragen:

- Hoe schep ik een goede balans tussen privé en werk?
- Hoe ga ik constructief om met dilemma's en conflicten?
- Hoe kan ik goed communiceren met mijn medewerkers, collega's en klanten?
- Hoe houd ik mijn energiebalans hoog?
- Hoe manage ik mijzelf zo, dat ik plezier houd in mijn werk?

U gaat daadwerkelijk stappen zetten naar een goede energiebalans en gezond persoonlijk management. Dit onder meer met behulp van een persoonlijk actieplan.

De masterclass wordt gehouden op: 5 en 22 september van 10.00 tot 17.00 uur en op 5 en 20 oktober van 13.00 tot 17.00 uur, plus twee vervolgbijeenkomsten, data in overleg. Locatie: Van Ede & Partners, Boulevard 14, 3707 BN Zeist. Het maximum aantal deelnemers is twaalf, minimum is acht personen. Nascholingspunten: dertig. De kosten bedragen € 1800,- exclusief BTW, deze kosten zijn als beroepskosten aftrekbaar en sommige arbeidsongeschiktheidsverzekeraars blijken bereid te zijn een deel van de kosten te vergoeden.

Wilt u meer informatie of u aanmelden voor zowel de informatiebijenkomst als de masterclass? Neem contact op met Lucy Platvoet en Alexandrien van der Burgt, Platvoet Consulting, Muntweg 205, 6532 TH Nijmegen. Telefoon: 024-3565385 of 06-20440569 E-mail: info@platvoetconsulting.nl.*

* Contact met eerdere deelnemers van de masterclass is natuurlijk mogelijk.

Vedias Najaarsdag 2005

Op zaterdag 17 september 2005 organiseert VEDIAS, in samenwerking met Pfizer Animal Health, de VEDIAS Najaarsdag op de Faculteit der Diergeneeskunde in Utrecht. Dit jaar met als thema 'Het zenuwstelsel'.
De volgende onderwerpen zullen behandeld worden:

- 'Bouw, functie en werking van het zenuwstelsel' Hoe werkt het ook al weer? (dr. P.J.J. Mandigers, Specialist Interne Geneeskunde Gezelschapsdieren)
- 'Wat zijn de hoofdpunten waar we bij neurologisch onderzoek op moeten letten? (dr. P.J.J. Mandigers, Specialist Interne Geneeskunde Gezelschapsdieren)
- 'Het fenomeen Pijn, wat is het en hoe ontstaat het?' (drs. R.H.J. Huijbers, Manager Technical Service)
- 'Pijnmanagement met betrekking tot het zenuwstelsel'. Welke medicatie is er mogelijk? (drs. R.H.J. Huijbers, Manager Technical Service)
- 'Het neurologisch onderzoek onder praktijkomstandigheden' (drs. J.T. Bosje, Specialist Interne Geneeskunde Gezelschapsdieren)
- 'Herkenning en behandeling van de belangrijkste neurologische gevallen' (drs. J.T. Bosje, Specialist Interne Geneeskunde Gezelschapsdieren)

De kosten (inclusief lunch, certificaat et cetera) van deze VEDIAS Najaarsdag zijn voor leden € 20,- en voor niet-leden € 40,-. Bij overinschrijving zullen aanmeldingen op basis van binnenkomst van betalingen worden toegelaten. Kijk op www.vedias.nl voor meer informatie en om online in te schrijven. Inschrijven is mogelijk tot en met 5 september 2005. Deze dag is bestemd voor dierenartsassistenten en student-dierenartsassistenten.
Voor meer informatie over deze VEDIAS Najaarsdag: Petra Stomps, telefoon 0570-565134 of Irma Wensink, telefoon/fax: 0578-627706 (beide na 19.30 u. het beste bereikbaar), e-mail: nascholing@vedias.nl

Oudleden/reünisten van het Veterinair Dispuut Unitas opgelet:

Het is weer zover... de **15e oktober** komt dichterbij; op deze datum vindt de traditionele VDU-oudledendag plaats. Een dag met briesende activiteiten afgesloten met een veterinair verantwoorde borrel. Dit alles natuurlijk voor een zeer selecte groep en wel de leden en in het bijzonder de oudleden / reünisten van het VDU. Dus reserveer deze dag alvast in uw agenda en geef u op (*oudledendag@hotmail.com*).

Symposium de Tweede Lijn

Op 1 oktober 2005 organiseert 'de Tweede Lijn' opnieuw een symposium. Net als vorig jaar zal er een programma zijn voor de dierenarts als ook voor de assistent/paraveterinair.

Onderwerpen voor de dierenarts: cementloze heupprothese, dermatologische valkuilen, behandeling van (grote) wonden, laparoscopie bij de hond, case-report; chylothorax bij de kat.
Onderwerpen voor de assistent/paraveterinair: zoönosen, heupdisplasie, artroscopie en echografie.
De dag begint om 10.00 uur met koffie

Sprekers: dr. ing Slobodan Tepic (ontwikkeling cementloze heupprothese) Silvia Jauernig, Erik Jan Tjalsma, Anne-Marie Reinders, Hans Nieuwendijk.

De kosten voor deze dag bedragen € 45,00 per persoon. De lunch en de aangeklede borrel na afloop zijn inbegrepen. Er zijn nascholingspunten aangevraagd voor deze dag. Het symposium wordt gehouden in 'Park Frederiksoord', Majoor van Swietenlaanlaan 1 te Frederiksoord.
Informatie en aanmelding: De Tweede Lijn, 0521-383659, balie@detweedelijn.nl

Oorzaken en therapie bij coprofagie

De redactie vond de heer dr. M. Schilder (Faculteit der Diergeneeskunde, Hoofdafdeling Geneeskunde van Gezelschapsdieren) bereid om op onderstaande vraag een antwoord te formuleren.
Deze Vraag en antwoord is onderdeel van een serie over veelvoorkomende vragen en misverstanden op het gebied van voeding van gezelschapsdieren.

Vraag en antwoord

Vraag

Wat is de oorzaak en wat kan ik aan een eigenaar adviseren met een hond die last heeft van coprofagie?

Antwoord

Coprofagie komt bij vele diersoorten voor en is op bepaalde momenten ook een volstrekt normaal gedrag. Zo eten teven de uitwerpselen van hun pups. Er zijn meerdere oorzaken voor coprofagie in volwassenheid buiten deze context, alhoewel al de hieronder te noemen oorzaken eigenlijk als hypothetisch beschouwd moeten worden.
Zo wordt aangegeven dat honden, die ondervoed zijn of op een calorierestrictiedieet zitten, coprofagie kunnen gaan ontwikkelen. Feces van honden met spijsverteringsstoringen, waardoor bepaalde componenten niet of anders worden verteerd, kan kennelijk smakelijk zijn voor andere honden, en het eten ervan dus belonend.
Verveling in kennelsituaties is een andere hypothetische oorzaak. Als mogelijk medische oorzaken wordt door Landberg *et al* (2003) aangegeven: gastrointestinale verstoringen, nierfalen en endocrine afwijkingen. Van negen onderzochte honden met coprofagie hadden de meeste een lage trypsine-achtige immuunreactiviteit, andere hadden abnormaliteiten in nutriënten. Geen van de honden had interne parasieten, abnormale fecaal vet of trypsine. De suggestie is dus dat, althans in een aantal gevallen, een medische oorzaak aanwezig is. Een uitgebreid biochemisch profiel, alsmede onderzoek aan sporenelementen, wordt in de VS uitgevoerd. Gedragsmatig kan een bijdrage aan het probleem worden verwacht als de hond aandachtbehoeftig is en ontdekt heeft dat coprofagie leidt tot een gewenste reactie van de eigenaar. Verveling or stress ingeval van een onvoldoende rijke huisvesting zou ook een oorzaak kunnen zijn. Coprofagie kan ook een onderdeel zijn van een algemenere pica. Vaak zal men echter niet een duidelijke oorzaak van het probleem kunnen aanwijzen.

Therapeutisch is het volgende aan te bevelen. Allereerst kan geprobeerd worden via dieetwijzigingen (andere commerciële voerders proberen) het probleem aan te pakken, met als achterliggend idee, dat een niet onderkende deficiëntie een oorzaak kan zijn. Sommigen beweren dat het geven van eierkoeken aan honden in een aantal gevallen het probleem oplost, maar data hierover zijn er niet. Dit geldt ook voor het toevoegen van plantaardige enzymen aan het dieet bij honden, die hun eigen ontlasting eten.
Voor honden die buiten feces eten, wordt aanbevolen ze een strikt appel aan te leren (vooral het komen). (Als dit laatste commando nog niet direct wordt gehoorzaamd kan uitlaten middels een flexi of een lange lijn controle geven.) Het idee is dus de hond toegang tot feces te ontzeggen en zo (voor de hond) positieve effecten van het eten ervan te voorkomen. Training met behulp van de Master Plus, waarmee een op afstand bediende luchtstoot kan worden uitgedeeld terwijl de coprofagie vertonende hond aan stront snuffelt of het eet, is een goede remedie. Ook wordt wel geprobeerd uitwerpselen, die men straks met de hond gaat passeren, tijdens het uitlaten onaangenaam te maken door er bijvoorbeeld zout of een misselijkheid oproepende stof (LiCl) tevoren in aan te brengen, zodat voedselvermijdingsleren kan optreden. Het blijft echter een lastig te behandelen probleem.

In memoriam

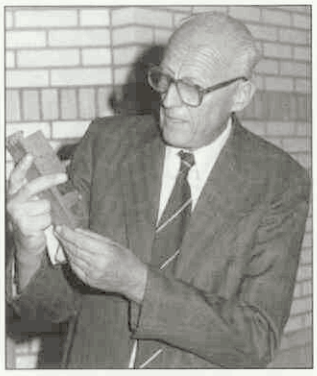

Prof. dr. Dooitse Swierstra

Op 12 maart 2005 overleed professor dr. D. Swierstra, emeritus hoogleraar Parasitologie en Parasitaire Ziekten, op de leeftijd van 87 jaar.

Dooitse Swierstra is geboren op 20 februari 1918 te Oppenhuizen, een dorp tussen Sneek en het Sneekermeer. Hij was de oudste zoon in een gezin met vijf broers en één zuster, op een boerderij aan de Houkesloot. Het diploma van de Rijks HBS in Sneek werd behaald in 1937. Daarna volgde de studie diergeneeskunde. De keuze in de familie ging tussen 'Utrecht' en 'Wageningen', waar twee broers hebben gestudeerd.
Swierstra werd bij de mobilisatie in 1939 ingedeeld bij het Algemeen Paarden Depot in Utrecht. De aspirant militaire paardenartsen kregen de gelegenheid zich aan de Faculteit der Diergeneeskunde verder te bekwamen als toekomstig paardenarts. Op 12 mei 1940, hij was toen gelegerd op de renbaan in Hilversum, ontving hij het bericht van zijn bevordering tot korporaal op grond van het feit dat hij voor het kandidaatsexamen was geslaagd.
In 1943 verzette Swierstra zich actief tegen het tekenen van de loyaliteitsverklaring. Hij nam deel aan een 'omkletsploeg' in Friesland om andere studenten van ondertekening te weerhouden. Vanaf mei 1943 dook hij onder op een boerderij in midden Friesland. Hij trouwde op 26 februari 1946 met Aafje Sikma. Uit dit huwelijk zijn twee dochters geboren, in 1947 en 1949.
Swierstra deed als onderduiker veel praktische ervaring op bij de dierenartsen in Lemmer en Ferwerd. Hij werkte na het eind van de oorlog nog een maand in de praktijk te Wommels. In november 1945 ontving hij het dierenartsdiploma zonder co-assistentschappen te hebben gelopen.
In februari 1946 werd Swierstra aangesteld als conservator voor het vakgebied parasitologie en parasitaire ziekten aan het Instituut voor Parasitaire en Infectieziekten. Binnen het Instituut was 'de Parasitologie' vrijwel onbemand geraakt en Swierstra heeft als autodidact zijn parasitologische kennis opgebouwd. Hij promoveerde in 1956 op 'Een onderzoek naar het zuurstofverbruik van infectieuze larven van bij het paard voorkomende strongylidae'.
In maart 1957 werd Swierstra benoemd tot hoogleraar in de Parasitologie en Parasitaire Ziekten. Hij aanvaardde zijn ambt een jaar later met de oratie: 'De parasitaire ziekte, een gecompliceerd probleem'. Swierstra gaf zijn medewerkers de ruimte om zich breed te ontplooien in de parasitologie. Hij trad op als promotor bij vijftien promoties.
Op landelijk niveau was hij gedurende lange tijd actief in de Runderhorzelcommissie en de Leverbotcommissie TNO. Tevens was hij nauw betrokken bij veldexperimenten van het Proefstation van de Rundveehouderij ter voorkoming van maagdarm- en longwormziekte. Deze activiteiten leidden tot het vrijwel uitroeien van de runderhorzel in Nederland, het optimaliseren van de nog steeds actuele jaarlijkse leverbotprognose en tot de aanbeveling van maatregelen tegen maagdarmworminfecties, die na meer dan 35 jaar nog steeds relevant zijn.
De generaties dierenartsen die na de oorlog tot eind jaren '70 studeerden, hebben hem als docent meegemaakt. Eén van de vaste onderdelen van het co-schap Parasitologie was het veldbezoek in Vleuten om in de weidegreppels te zoeken naar leverbotslakjes. Al pratend en docerend en onderwijl commentaar leverend op medeweggebruikers werden de verblufte studenten soms tot midden in het weiland gereden. Over zijn humoristisch optreden bij mondelinge examens doen nog steeds anekdotes de ronde.
Hij was van 1966 tot 1982 secretaris van de Scrinerius Stichting. Dit studiefonds werd ingesteld na het overlijden van de Utrechtse boekhandelaar Scrinerius in 1916. Hieruit konden steeds twee medische, veterinaire of biomedische studenten, bij voorkeur van Friese herkomst, gedurende hun gehele studie een stipendium ontvangen. Dit fonds is nog aanwezig.

Prof. dr. D. Swierstra ging op 1 juli 1983 met emeritaat. Met het vertrek van deze hartelijke en integere collega was het naoorlogse tijdperk van de Veterinaire Parasitologie afgesloten. Hij is op 12 maart 2005 rustig ingeslapen en werd in besloten kring gecremeerd. Moge zijn vrouw, kinderen en familie troost vinden in het feit dat hij zolang bij hen is geweest.

Wim Hendrikx
Ina Ooms-Siebenga
Gerben F. de Boer

KNMvD

Koninklijke Nederlandse
Maatschappij voor
Diergeneeskunde

Deze brief is op 14 juli jl. per e-mail of brief aan alle leden van de KNMvD verzonden.

Betreft: Aanvulling nieuw kwaliteitsbeleid

Geacht lid,

Op 24 juni jl. stuurden wij u een "tussenstand" inzake het nieuwe kwaliteitsbeleid. Naar aanleiding van een onlangs gehouden bespreking met afgevaardigden van alle groepen en een aantal reacties van leden is gebleken dat deze tussenstand nog enige verduidelijking en aanvulling behoeft.
Er is nu duidelijk onderscheid gemaakt tussen de (vrijwillige) **nascholing (I)** die alle dierenartsen volgen, de invulling van de **diersoortspecifieke erkenningen (II)** en **bestaande kwaliteitssystemen (III)**

I. Nascholing

De nieuwe stichting Veterinair Administratie Kantoor (VAK) gaat alle dierenartsen de gelegenheid bieden om scholingsactiviteiten te laten registreren in het Algemeen Register Permanente Educatie Diergeneeskunde (ARPED). Ten aanzien van de nascholing in het algemeen bestaat er binnen de beroepsgroep groot draagvlak. Het bestuur en de groepsbesturen zijn van mening dat er sprake moet zijn van een "moral obligation", ofwel een advies van 5 dagen nascholing per jaar voor iedere dierenarts. Hiervoor is brede steun onder zowel de practici gezelschapsdieren en paard, alsook onder de practici landbouwhuisdieren. Dit is bovendien in lijn met wat er in andere beroepsgroepen en in andere landen gebruikelijk is. Het blijft vrijwillig en staat uitdrukkelijk los van de diersoortspecifieke erkenningen (zie II)

II. Diersoortspecifieke erkenningen

Ten aanzien van de diersoortspecifieke erkenningen wordt uitgegaan van eisen en/of vragen vanuit "de markt". Hierover zal door de KNMvD (bestuur en/of groepsbesturen) met de marktpartijen nader overlegd c.q. onderhandeld worden. Het benodigde kennisniveau per diersoorterkenning wordt dus met de marktpartijen besproken. Naar de mening van bestuur en groepsbesturen zal voor de erkenning altijd sprake zijn van specifieke nascholing. De KNMvD (bestuur en/of groepsbesturen) voert het overleg met de marktpartijen en stelt aan de hand daarvan de voorwaarden ten aanzien van diersoortspecifieke erkenningen op. Indien de marktpartijen en/of de overheid dat wenselijk achten, wordt de regeling neergelegd bij één of meer Certificerende Instellingen (CI's), die desgewenst geaccrediteerd worden door de Raad voor Accreditatie. De certificerende instelling is verantwoordelijk voor de toetsing en de toekenning van het certificaat.
Mogelijk stelt de overheid in de toekomst bepaalde eisen aan dierenartsen met betrekking tot het verrichten van officiële taken. Kennis op het gebied van wet- en regelgeving kan dan uiteraard worden meegenomen in bovengenoemd register.

III. Bestaande kwaliteitssystemen

Voor het vrijwillige KRD-ISO-traject zullen de praktijken in de toekomst zelf afspraken dienen te maken met een CI.

Het traject voor de Keuringsdierenarts paard. Hiervoor is een marktvraag en derhalve geldt dat het traject onveranderd gehandhaafd blijft. Bezien moet worden waar de certificatie van dit traject ondergebracht gaat worden.

Voor GVP-IKB varken gelden eveneens eisen uit de markt (IKB-regeling in de varkenshouderij) en tevens eisen van de overheid als het gaat om een dierenarts die een overeenkomst heeft gesloten met een varkenshouder in het kader van de Kanalisatieregeling ("zelfentende varkenshouders"). Deze dierenartsen dienen zich jaarlijks te laten toetsen. Momenteel wordt de geldende regeling herzien en afgestemd op de nieuwe structuur, in lijn met de voorstellen waarmee de leden hebben ingestemd tijdens de algemene vergadering van 25 mei jl. Zo lang over de herziening nog geen overeenstemming is bereikt, gaan alle betrokkenen uit van de bestaande regeling en het daarbij horende GVP-register varken.

IV. Stichting VAK

De nieuwe stichting Veterinair Administratie Kantoor staat los van de KNMvD en wordt een registratiekantoor voor alle dierenartsen, leden en niet-leden.
Dierenartsen die in een register staan waarvoor de marktpartij of de overheid certificatie wenselijk acht, sluiten zelf een overeenkomst met een CI, die de erkennings- en/of certificeringnorm heeft geaccepteerd.
De kosten voor de registerhouder, het VAK, zullen zo beperkt blijven, maar het is aannemelijk dat de kosten voor de CI hoger zullen uitvallen. Door marktwerking moeten deze kosten echter binnen de perken worden gehouden.

V. Vervolg

Hiermee hopen wij u tot op dit moment voldoende te hebben geïnformeerd. In de vorige "tussenstand" hebben wij u gevraagd om op korte termijn te reageren in verband met het feit dat de definitieve voorstellen geruime tijd voorafgaand aan de algemene vergadering gereed moeten zijn. In de regiovergaderingen in september* kunt u zich uitspreken over de voorstellen, evenals in de algemene vergadering op 7 oktober aanstaande in De Efteling.

Uiteraard blijven uw reacties ook tussentijds welkom.

Met vriendelijke groet,
Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde
en mede namens het bestuur en de groepsbesturen,

Wiel van den Ekker,
portefeuillehouder kwaliteitszorg

*) Regiovergaderingen:
Oost: 14 september
West: 15 september
Zuid: 21 september
Noord: 22 september

Heeft het KNMvD-jaarcongres toegevoegde waarde?

Susan Umans

JC-nieuws

Twee KNMvD-leden in gesprek over de toegevoegde waarde van het Jaarcongres. Margot Kampert is dit jaar nauw betrokken bij de organisatie ervan en daarnaast al jarenlang een trouw en enthousiast bezoekster. Jan van Mameren is weliswaar bestuurlijk actief (voorzitter Groep Dierenartsen werkzaam In het Bedrijfsleven (DIB)), maar bezocht het congres sporadisch en ziet op basis van deze ervaringen nauwelijks de toegevoegde waarde ervan. Wat moet er veranderen aan de opzet en is het Jaarcongres nieuwe stijl een stap in de goede richting?

Heeft u in het verleden het Jaarcongres wel eens bezocht en hoe vaak?
Kampert: "Sinds ik bestuurslid van de Afdeling Noord-Brabant ben (1996), dat nu is opgegaan in Regio Zuid, ga ik elk jaar. Daarvoor niet, omdat ik dan weer een waarnemer en kinderoppas moest inschakelen en er al zoveel te doen was waarvoor ik weg moest."
Van Mameren: "Ik heb het Jaarcongres twee à drie keer bezocht. Omdat het congres altijd rond dierendag is, kwam het voor mij vaak slecht uit omdat het voor mijn bedrijf, dat zich richtte op de dierenspeciaalzaak, dan een extreem drukke periode was. Bovendien vond ik het congres vrij statisch en voorspelbaar. Een soort ons kent ons. Voor mij is diergeneeskunde een vak en geen lifestyle. Het studentikoze heeft mij nooit zo aangesproken, ook tijdens mijn studie niet. Ik weet dat er binnen de Groep DIB veel dierenartsen met hetzelfde gevoel rondlopen."

Wat was uw indruk van het Jaarcongres?
Kampert: "Ik geniet altijd van alle informele contacten, voel me dan net weer terug op de Faculteit en verbonden met beroepsgenoten. Ik steek misschien niet van alle sprekers evenveel op, maar kom altijd gemotiveerd weer terug in de praktijk."
Van Mameren: "De algemene vergadering was altijd vrij statisch en dat is ook logisch, want het is vooral het moment waarop het bestuur verantwoording aflegt aan de leden. Hierdoor ontstaat al snel eenrichtingsverkeer vanuit het bestuur naar de leden. Maar ook bij het Jaarcongres is er sprake van een eenrichtingsverkeer. Door de omvang van de zaal en het grote aantal aanwezigen ontstaat er zelden een interessante discussie."

Bent u ervan op de hoogte dat het Jaarcongres een nieuwe weg is ingeslagen?
Kampert: "Ja, helemaal omdat ik dit jaar in de congrescommissie zit. Maar vorig jaar, toen ik er nog niet inzat, vond ik het een hele leuke dag, waar tenminste vaart inzat."
Van Mameren: "Ja, maar ik ben niet op de hoogte van de details. Ik heb er niet echt een mening over, omdat ik niet weet wat de motivatie was om dit te doen."

Vindt u dat het Jaarcongres een toegevoegde waarde heeft voor het KNMvD-lid?
Kampert: "Ja, vanwege het intensieve contact met beroepsgenoten en in de wandelgangen steek je ook nog eens veel op van waar de KNMvD allemaal werk van maakt."
Van Mameren: "Weinig. De beslissingen worden in de besturen genomen. Op de algemene vergadering wordt verantwoording afgelegd. Ik denk dat als je er onvoorbereid invalt, je het niet kunt volgen."

Vindt u dat de congrescommissie op de juiste weg is, of heeft u nog suggesties voor verbeteringen?
Kampert: "Als congrescommissielid wil ik natuurlijk het liefst dat er zoveel mogelijk mensen naar het Jaarcongres komen. Maar hoe bereik je meer mensen? Wat moet je doen om iedereen die dag uit zijn werk te halen? We hebben al een splitsing aangebracht tussen de algemene vergadering 's ochtends en het congres 's middags. Zo kan iedereen voor zichzelf bepalen waar hij of zij naartoe wil en een duidelijke afweging maken."
Van Mameren: "Ik ben eigenlijk niet genoeg op de hoogte van de veranderingen om suggesties te hebben."

Wat zou er in uw ogen moeten veranderen om het congres voor ieder lid aantrekkelijk te maken?
Kampert: "We moeten mikken op een programma dat boven de diverse verschillende 'groepen' binnen diergeneeskunde uitgaat. Beroepsmatig/vakmatig kun je binnen de Groepen van alles opsteken. Ondertussen ben ik ook nieuwsgierig wat een collega op andere terreinen allemaal aan werkzaamheden en problemen tegenkomt. Misschien een idee voor het congres volgend jaar: alleen maar dierenartsen-sprekers, die wat vertellen over waar ze mee bezig zijn."
Van Mameren. "Zelf ben ik erg gecharmeerd van de opzet van de besturendag. Door de grote zaal en het aantal mensen is het houden van een goede discussie op het Jaarcongres vrijwel onmogelijk. In workshops kan dit wel. Iedere groep zou dan een thema kunnen aandragen en verzorgen. Zo kan er een breed en gevarieerd programma ontstaan, met voor iedereen een interessant onderwerp."

***Margot Kampert** is afgestudeerd in 1982 en heeft sinds 1984 een eigen gezelschapsdierenpraktijk in Roosendaal. Sinds een aantal jaren houdt zij zich steeds meer bezig met managementwerk en minder met 'echte' praktijk. Binnen de KNMvD is zij lid van de Sociaal Economische Commissie, lid van de Ereraad en dit jaar dus ook lid van de Jaarcongrescommissie.*

***Jan van Mameren** is afgestudeerd in 1985 en heeft in 1990 zijn eigen bedrijf Emax Nederland bv opgericht, een import/distributiebedrijf voor vrij verkrijgbare diergeneesmiddelen voor gezelschapsdieren. Recent heeft hij zijn bedrijf verkocht. Binnen de KNMvD is hij voorzitter van de Groep Dierenartsen werkzaam In het Bedrijfsleven en lid van de Sociaal Economische Commissie.*

Goodwill: signalen uit het veld

Véronique Roelvink

Maatschappij nieuws

In het najaar van 2004 introduceerden wij onze uitgebreide berekenmethode voor goodwill. Uit de reacties blijkt dat sindsdien in vele praktijken wordt gerekend. Een belangrijk doel van de nieuwe KNMvD-goodwillmethode is daarmee bereikt, namelijk de dierenartsen bewuster te maken van hun situatie en ze te stimuleren met elkaar in discussie te gaan over praktijkvoering en de toekomst.

Een aantal elementen in de nieuwe berekeningswijze leidde tot onduidelijkheid; in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde van 1 februari jongstleden zijn wij hier nader op ingegaan. Het betrof met name de hoogte van de arbeidsbeloning, pensioenpremie en arbeidsongeschiktheidspremie, het aantal uren waaruit een fulltime werkweek bestaat en de samenstelling van de maatschap.

Behalve onze leden bleken ook banken, accountants en veterinaire adviesbureaus vragen en opmerkingen te hebben over onze nieuwe methode. Op 22 februari 2005 hebben wij daarom voor hen een bijeenkomst georganiseerd. Uit dit overleg kwam onder meer naar voren dat onze methode navolging vindt, maar dat er ook andere rekenmethoden worden toegepast (soms gebaseerd op onze oude methodes). Daarnaast bleek dat de uitgangspunten voor een berekening verschillend kunnen zijn. Zo rekent men bijvoorbeeld niet overal met dezelfde arbeidsbeloning of hetzelfde aantal uren voor een fulltime werkende praktijkeigenaar. Dit kan tot grote verschillen in goodwillbedragen leiden. Tot slot kwam naar voren dat de belangen van de diverse adviseurs soms uiteen lopen. Zo bekijken adviesbureaus het totale financiële plaatje (inclusief dat van de dierenarts persoonlijk), terwijl de KNMvD uitsluitend objectief naar de waarde van de praktijk kijkt en de bedrijfseconomische mogelijkheden en daarbij altijd de belangen van zowel verkoper als koper in het oog houdt.

Als beroepsvereniging willen wij u adviseren kritisch te kijken naar de adviezen die u voorgeschoteld krijgt. Denk voordat u een advies vraagt goed na over de de informatie die u aan een adviseur geeft, want daarmee bepaalt u zelf de uitgangspunten voor het advies. Als u onderdeel uitmaakt van een maatschap, is het van groot belang dat u voordat u een adviestraject ingaat consensus bereikt over hoe u met goodwill en allerlei andere praktijkzaken (zoals bijvoorbeeld het praktijkpand) om wilt gaan. Een goed moment in het jaar om over dergelijke zaken van gedachte te wisselen is bij het vaststellen van het jaarrapport van uw praktijk. Mocht u er als maatschap niet helemaal naar tevredenheid uitkomen, aarzel dan niet een neutrale derde persoon in te schakelen. De KNMvD biedt u hiervoor het Dierenartsen Netwerk of iemand uit de Commissie Goodwillondersteuning. Voor vragen kunt u contact opnemen met mevrouw drs. M.V.E. Roelvink, beleidsmedewerker sociaal-economische zaken. Zij is bereikbaar van maandag tot en met donderdag op nummer 030-6348900.

Drs. Véronique Roelvink is beleidsmedeweker sociaal-economische zaken bij de KMNvD.

Uitslag clusterkeuze

Op 5 juli 2005 heeft het stembureau de zetelverdeling voor het bestuur van de KNMvD vastgesteld, op basis van de ingestuurde clusterkeuzeformulieren. De leden hadden tot 1 juli de tijd om hun clusterkeuze uit te brengen. In totaal zijn er 1927 stembiljetten (45,6 procent) ontvangen. Ook is door het stembureau de zetelverdeling voor de raad van toezicht bepaald, op basis van het aantal dierenartsen dat in de regio woont en op basis van de keuze voor een regio die de in het buitenland wonende leden hebben gemaakt.

De uitslag van de stemming voor de zetelverdeling voor het **bestuur** is als volgt:

- twee zetels voor Cluster 1, koppelgehouden dieren: Groep Practici Grote Huisdieren, Groep Pluimveewetenschappen, Groep Varkensgezondheidszorg en Groep Geneeskunde van het Rund,
- drie zetels voor Cluster 2, individueel gehouden dieren: Groep Geneeskunde Gezelschapsdieren en Groep Geneeskunde van het Paard;
- één zetel voor Cluster 3 volksgezondheid en bedrijfsleven: Groep Gezondheids- en Kwaliteitszorg en Groep Dierenartsen in het Bedrijfsleven.

De zetelverdeling binnen het bestuur blijft dus gelijk.

De uitslag van de stemming voor de zetelverdeling voor de **raad van toezicht** is als volgt:

- Regio Noord twee zetels;
- Regio Zuid drie zetels;
- Regio West vier zetels;
- Regio Oost vier zetels.

Ook de zetelverdeling binnen de raad van toezicht blijft gelijk.

Het volledige verslag van het stembureau kunt u nalezen op de KNMvD-website onder [KNMvD] [Nieuws].

Bulletin Bestuur en Bureau nummer 6, juni 2005

B & B Bulletin

Bulletin

Het Bulletin Bestuur en Bureau is bedoeld om de leden naar aanleiding van de maandelijkse bestuursvergaderingen te informeren over recente ontwikkelingen. Het blijkt te voorzien in een behoefte. We gaan deze informatievoorziening versnellen. De nieuwe werkwijze is erop gericht om het bulletin binnen ongeveer twee weken na elke vergadering via e-mail te versturen naar de leden.
Meer informatie: voorzitter Ton de Ruijter (tonder@ xs4all.nl) en algemeen directeur Herman Geertsen (h.geertsen@ knmvd.nl)

Hondenbelasting

De KNMvD heeft op 7 juni 2005 een bijeenkomst georganiseerd met de Rotterdamse dierenartsen over de ontwikkelingen rond de gegevensverstrekking aan de Gemeentebelasting Rotterdam. Gezien het belang van deze kwestie en de mogelijke precedentwerking in andere gemeenten levert de KNMvD een inspanning (ook in financiële zin). Op dit moment hebben zestien dierenartsenpraktijken zich bereid verklaard tot het voeren van een gemeenschappelijk kort geding. Op donderdag 16 juni heeft Marc Verburgh, voorzitter van de Groep Geneeskunde Gezelschapsdieren, spreektijd gekregen in de Commissie Middelen van de Gemeente Rotterdam om de bezwaren toe te lichten. De wethouder heeft zich bereid verklaard om de uitspraak in hoger beroep af te wachten, op voorwaarde dat er op korte termijn een nieuw gesprek volgt tussen Gemeentebelastingen en de KNMvD.
Meer informatie portefeuillehouder Leen den Otter (denotter@vetweb.org) en bureaumedewerker Joost van Herten (j.van.herten@knmvd.nl).

Kwaliteitsbeleid

In de buitengewone algemene vergadering van 25 mei 2005 is groen licht gegeven voor de verdere uitwerking van het kwaliteitsbeleid. Met het oog op het benodigde draagvlak en de toegezegde transparantie wordt u op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen via de verschillende media van de KNMvD. Reacties zijn welkom via de groepen, maar ook rechtstreeks bij bestuursleden en medewerkers van het bureau. Bovendien gaan binnenkort twee ledencontactpersonen 'het veld in' om met u ook hierover het gesprek aan te gaan.
De statutaire omvorming van VKO naar de stichting Veterinair Administratie Kantoor (VAK) is volop in voorbereiding. Het bestuur van het VKO is formeel verantwoordelijk voor het wijzigen van de statuten. Van groot belang zijn de juridische randvoorwaarden die moeten worden gesteld aan de statuten en reglementen. Deze moeten goed in kaart worden gebracht. Deze zomer zal de statutenwijziging moeten plaatsvinden. Vanaf dat moment tot en met de algemene vergadering van 7 oktober aanstaande zal sprake zijn van een overgangssituatie. De verdere uitwerking van het kwaliteitsbeleid wordt de komende tijd in enkele bijeenkomsten met de groepsvoorzitters afgestemd. Tijdens de regiovergaderingen in september en de algemene vergadering op 7 oktober hebben de leden het laatste woord.
Meer informatie: voorzitter Ton de Ruijter (tonder@ xs4all.nl) en algemeen directeur Herman Geertsen (h.geertsen@ knmvd.nl)

Nieuwe website KNMvD

Het bureau van de KNMvD werkt de komende paar maanden intensief aan de nieuwe website. De nieuwe vormgeving van de KNMvD-site is zo goed als rond. De website bouwer is nu druk aan het werk met de technische ontwikkeling van de site. De eerste fase van de website hoopt het bureau in de zomervakantie te kunnen afronden. Te zijner tijd ontvangt u van ons bericht zodat u de nieuwe site kunt bekijken.
De groeps- en regiowebsites worden ook 'gerestyled'. De groepen en regio's worden door de webmaster van de KNMvD benaderd om hun wensen kenbaar te maken zodra het raamwerk van de nieuwe subsites klaar is. Heeft u als gebruiker van onze website nog suggesties, wensen of opmerkingen, dan kunt u die e-mailen naar webmaster@knmvd.nl
Meer informatie: portefeuillehouder Nanny Wijne (nanny@wijne.nl) en bureaumedewerker Marjolijn Fijten (webmaster@knmvd.nl).

Personalia

Voor het lidmaatschap van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde hebben de volgende collegae zich aangemeld:

Andel, Mevr. I. van; 2005; 3721 VE Bilthoven; Venuslaan 5.
Arons, Mevr. J.A.L.; Gent 2004; B-9820 Merelbeke (België); Kloosterstraat 15 A.
Barendse, Mevr. M.A.M.; 2004; 5175 NV Loon op Zand; Klokkenlaan 17.
Berg, Mevr. M. van den; 2005; 3584 DE Utrecht; Cambridgelaan 481.
Thieme, M.J.W.; 2005; 3512 NM Utrecht; Korte Nieuwstraat 10 G.
Verspui, Mevr. T.J.; 2002; 4223 SH Hoornaar; Lage Giessen 20.
Vliet -Horst ter, Mevr. L.M.W.van; 2005; 7351 AZ Hoenderloo; Krimweg 68.
Wagenaar, Mevr. L.; 2005; 3984 BB Odijk; Beukelaar 44.
Zuidhof, Mevr. M.C.; 2004; 3731 TH De Bilt; Burg. v. Heemstrakwartier 273.

Als lid van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde heeft het bestuur aangenomen:

Bakker, Mevr. T.S.; 2004; 3582 EH Utrecht; Gansstraat 40.
Beun, Mevr. I.; Gent 2004; 5503 PM Veldhoven; Schimmerik 8.
Blaaderen, Mevr. C.M. van; Gent 2004; 1188 XH Amstelveen; Bovenkerkerweg 98.
Bosma, Mevr. A.R.; 2004; 2101 XH Heemstede; Lindenlaan 26.
Hoofd, Mevr. M.M. van 't; 2004; 3981 GA Bunnik; J.F. Kennedylaan 19.
Kaya, Mevr. F.; 2001; 3402 JD IJsselstein (U); Uranus 14.
Kolkman-Paternek, Mevr. L.C.; 2004; 7843 PB Erm; Dalerstraat 27.
Kroes, J.J.; 2002; 3985 SM Werkhoven; Korte Zuwe 2.
Meinen, Mevr. M.; 7772 SK Hardenberg; Lage Gaardenstraat52.
Peixoto Fonseca, Mevr. F.I.; 2004; 2587 WL Den Haag; Palaceplein 210.
Peen, M.; 2005; 1446 CZ Purmerend; Graanstraat 64.
Stokman, P.J.J.; 2004; 3997 MS 't Goy; Tuurdijk 10.
Thien, B.B.; 2004; 3511 BV Utrecht; Rozenstraat 1 B.
Tonnema, Mevr. E.R.; 2004; 7512 XH Enschede; Timorstraat 6.
Verbruggen, Mevr. A.M.J.; Luik 1994; B-1950 Kraainem; Av. D'Huartlaan 131.

Verhoeven, Mevr. B.J.P.; 2005; 5038 KG Tilburg; West-point 172.

Als kandidaatlid van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde heeft het bestuur aangenomen:
Boon, Mevr. L.R.
Elbagir, Mevr. E.
Hemmink, Mevr. J.D.
Houben, Mevr. R.M.A.C.
Louw, Mevr. M.D.E. de
Ven, Mevr. L.M.A. van de
Wienen, Mevr. M.F.P. van
Zwiers, Mevr. H.E.

Voor het dierenartsenexamen van 3 juni 2005 zijn geslaagd:
Andel, Mevr. I. van
Bouwmans, Mevr. M.
Bouwstra, Mevr. R.J.
Engen, Mevr. M.J. van
Geertsema, Mevr. G.
Giesen, Mevr. A.T.
Hoogendijk, Mevr. K.T.
Janssen, Mevr. M.
Louwerens, Mevr. M.
Persoon, Mevr. M.J.M.
Roest, Mevr. L.
Rossem, Mevr. R.A. van
Schwencke, Mevr. M.
Siethoff, Mevr. F.E.
Thieme, M.J.W.
Wielen, Mevr. G.U.A. van der

Overlijdensberichten:
Op 20 maart 2005 C.L. van Willenswaard te Woudenberg.
Op 2 juni 2005 M. Dijkstra te Wezep.
Op 11 juni 2005 Prof. J. Mol te Leusden.

Mutaties:

Andel, Mevr. I. van; 2005; 3721 VE Bilthoven; Venuslaan 5; tel. privé: 030-2200951; E-mail privé: i.vanandel@students.uu.nl.; d.

Bakker, Mevr. T.S.; 2004; 3582 EH Utrecht; Gansstraat 40; tel. privé mobiel: 06-47142779; E-mail privé: tynkebakker@hotmail.com.; medew. bij M. van Baarle, D.J. Breen, W.C.J. Kampschöer en Mevr. H.G. Suermondt; tel. prakt.: 0418-512009; fax prakt.: 0418-540572; E-mail prakt.: dapzaltbommel@wanadoo.nl. **(toev. als lid)**

*Bazelmans-Heesakkers, Mevr. P.B.M.H.; 2001; 5571 XB Bergeijk; Postelscheideweg 14; tel. Privé: 040-2535232; tel. privé mobiel: 06-22439265; fax privé: 040-2534799; E-mail privé: uppeltje@yahoo.com.; p., gezelsch.d.; tel. prakt.: 040-2432455; fax prakt.: 040-2465351.

Beers-Schreurs, Mevr. H.M.G. van; 1988; U -1996; 3991 PA Houten; Kienhout 3; tel. privé: 030-6379624; E-mail privé: hetty.rene@planet.nl.; **werkzaam bij de afd. Varkensgezondheidszorg bij GD; tel. bur.: 0570-660337; fax bur.: 0570-660345; E-mail bur.: h.v.beers@gdvdieren.nl.**

Beun, Mevr. I.; Gent 2004; 5503 PM Veldhoven; Schimmerik 8; tel. privé mobiel: 06-19222656; E-mail privé: iluyb@hotmail.com.; medew. bij J.L.A. Pijls; tel. prakt.: 0187-482897; fax prakt.: 0187-489424; E-mail prakt.: info@dgo-tpc.nl. **(toev. als lid)**

Blaaderen, Mevr. C.M. van; Gent 2004; 1188 XH Amstelveen; Bovenkerkerweg 98; tel. privé: 0297-582150; medew. bij Mevr. P.P. Weijer-Molenbroek; tel. prakt.: 035-5824493; fax prakt.: 035-5824493; E-mail prakt.: pp.weijer@freeler.nl. **(toev. als lid)**

Bosma, Mevr. A.R.; 2004; 2101 XH Heemstede; Lindenlaan 26; tel. privé: 023-5474335; tel. privé mobiel: 06-14324358; E-mail privé: astrid-bosma@hotmail.com.; medew. bij Mevr. J.M.J.C. van Riel-Roozen; tel. prakt.: 071-3613972; fax prakt.: 071-3621817; E-mail prakt.: rielrooz@xs4all.nl. **(toev. als lid)**

Bouwmans, Mevr. M.; 2005; 3737 BM Groenekan; Voordorpsedijk 67; tel. privé mobiel: 06-19414338; d.

Bouwstra, Mevr. R.J.; 2005; 3862 SR Nijkerk; Van Oldenbarneveltstraat 521; tel. privé: 033-4630440; E-mail privé: r.j.bouwstra@students.uu.nl.; d.

*Bruschke, Mevr. C.J.M.; 1991; U-1998; 75008 Parijs; 36, Rue du Général Foy; tel. privé: 00-33-1-(0)1-43871246; tel. privé mobiel: 00-33-632469640.

Brussee, Mevr. J.S.; 2005; **4235 VK Tienhoven; Lekdijk 16; tel. privé: 0183-600506; tel. privé mobiel: 06-27598102.**

Engen, Ir. Mevr. M.J. van; 2005; 1222 CN Hilversum; Verschurestraat 16; tel. privé mobiel: 06-12951164; E-mail privé: varkensdierenarts@hotmail.com.; wet. medew. bij Scheepens consultancy; tel. bur.: 06-10970159; fax bur.: 0031-499310142; d.

Geertsema, Mevr. G.; 2005; 9727 EE Groningen; Illegaliteitslaan 106; E-mail privé: g.geertsema@students.uu.nl.; d.

Gemert, Mevr. M.J.; 2003; 4388 RW Oost-Souburg; Roerstraat 30; tel. privé: 0118-467914; medew. bij A.J. Diender en L.J.J. Schofaerts; tel. prakt.: 0118-410910.

Giesen, Mevr. A.T.; 2005; 3562 XM Utrecht; Kalymnosdreef 132; tel. privé mobiel: 06-11211480; E-mail privé: a.t.giesen@students.uu.nl.; d.

Haeringen, Dr. H. van; 1069; U-1974; **3903 EE Veenendaal; J.P. Tijsselaan 94; tel. privé: 0318-478654; fax privé: 0318-478657; E-mail privé: hvanhaeringen@ision.nl.; oud dir. Dr. van Haeringen Lab. bv.; r.d.**

Heijden, B.S. van der; 1998; **6142 AL Einighausen; Heistraat 40; tel. privé: 046-4008215; p., Paardenpraktijk Zuid Limburg; tel. prakt.: 046-4008214; fax prakt.: 046-4008216; E-mail prakt.: eqs@planet.nl.**

Hoofd, Mevr. M.M. van 't; 2004; 3981 GA Bunnik; J.F. Kennedylaan 19; tel. privé: 030-2334415; E-mail privé: martine_vet@hotmail.com. **(toev. als lid)**

Hoogendijk, Mevr. K.T.; 2005; 3511 BP Utrecht; St. Jacobsstraat 263; tel. privé: 030-2231689; E-mail privé: k.t.hoogendijk@students.uu.nl.; d.

Jansen, Mevr. L.; 2005; 3552 GL Utrecht; Morelstraat 41; **tel. privé: 030-2443620; tel. privé mobiel: 0624991577; E-mail privé: jansen.liset@gmail.com.; wnd.**

Janssen, Mevr. M.; 2005; 1749 HK Warmenhuizen; Langedijker 22; tel. privé mobiel: 06-50651886; E-mail privé: mette_janssen@yahoo.com.; medew. bij D.L. van Os; tel. prakt.: 072-5744959; fax

D.A.P.® Spray houdt reisangst in de hand... heel natuurlijk.

- reisziekte is een veelvoorkomend probleem; wat de precieze oorzaak ook is, het is onprettig en belastend voor hond en eigenaar
- Dog Appeasing Pheromone werkt geruststellend in deze situaties; de hond is ontspannen en zelfverzekerd
- D.A.P.® Spray kan worden gebruikt in de auto, de bench, het hok, op kussens en in de kennels

Boomer vindt reizen weer leuk...
dankzij DAP® Spray

CEVA SANTE ANIMALE
CEVA Santé Animale B.V. Naaldwijk, NL
Tel. 0174-643 930, Fax 0174-643924
E-mail:cevanl@ceva.com
www.ceva.com

prakt.: 072-5726455; E-mail prakt. dierenkliniek@ossehoofd.nl.: d.

Kaya, Mevr. F.; 2001; 3402 JD IJsselstein (U); Uranus 14; tel. privé: 030-2285563; E-mail privé : fulya@familykaya.co. **(toev. als lid)**

Kolkman-Paterek, Mevr. L.C.; 2004; 7843 PB Erm; Dalerstraat 27; tel. privé: 0591-361016; tel. privé mobiel: 06-20531107; E-mail privé: lpaterek@hotmail.com.; medew. bij H.J.E. de Boer, G.J. Bouwhuis, M.A.H.W. Glas, H.J. Haverkate, A.R. van Ittersum, H.H.J. Kingma, F.W. Oostra en H.B.A. Scholten; tel. prakt.: 0591-513151; fax prakt.: 0591-512889; E-mail prakt.: bert@oost-drenthe.nl. **(toev. als lid)**

Kraus, J.S.; 1990; **6931 CC Westervoort; Klapstraat 53; tel. privé: 026-3217378; E-mail privé: hans@kraus.nu.; spec. vet. pathologie; ond. Vetipath diagnostische pathologie; tel. prakt.: 026-3121789; fax prakt.: 026-3119473;** E-mail bur.: info@vetipath.nl.

Kroes, J.J.; 2002; 3985 SM Werkhoven; Korte Zuwe 2; tel. privé: 0343-551215; E-mail privé: jankroes@hotmail.com.; medew. bij J.J. van der Louw, J.H.M. Peeters en G.A.M. Pronk; tel. prakt.: 030-6011238; fax prakt.: 030-6012546; E-mail prakt.: krommerijnstreek@hetnet.nl. **(toev. als lid)**

Kruijsen, W.W.A.M.; 1976; **7263 TE Mariënvelde;** Tulnerweg 10; tel. privé: 0544-351342; fax privé: 0544-351980; geass. met C.J. Hartveld, G.A.I. Kamp, H.W. van Ruitenbeek, M.H.H. Steenaert en A.J.W.G. Vos; tel. prakt.: 0544-371600; fax prakt.: 0544-372255.

Lambooij, E.; 1976; U-1981; **8219 AB Lelystad; Oudaen 16;** tel. privé: 0320-281388; wet.medew. bij Animal Sciencesgroup WUR; tel. bur.: 0320-238970; fax bur.: 0320-238050; E-mail bur.: bert.lambooij@wur.nl.

Lohuis, J.A.C.M.; 1985; U-1989; **5831 PZ Boxmeer; Tapuit 11; tel. privé: 0485-575005; E-mail privé: joslohuis@planet.nl.;** Director Quality Operations bij Intervet Int. B.V.; tel. bur.: 0485-585335; fax bur.: 0485-5874403; E-mail bur.: jos.lohuis@intervet.com.

Louwerens, Mevr. M.; 2005; 4421 LE Kapelle; Sterappelstraat 25; E-mail privé: mlouwerens78@yahoo.com.; d.

Meinen, Mevr. M.; 2005; 7772 CM Hardenberg; Lage Gaardenstraat 52; tel. privé mobiel: 06-25242539; E-mail privé: margrit_@hotmail.com.; medew. bij A.G.W. Bax, A.K. van Hateren, J.H. Kollen en W.J. Pouwels; tel. prakt.: 0523-266066; fax prakt.: 0523-266434. **(toev. als lid)**

Minderhoud, J.; 1967; **4386 AB Vlissingen; Marnixplein 2;** tel. privé mobiel: 06-23368788; E-mail privé: j_minderhoud@planet.nl.

Nijland, G.J.; 1949; **3723 BT Bilthoven; Jan Steenlaan 27-C3;** tel. privé: 030-2744749.

Peen, M.; 2005; 1446 CZ Purmerend; Graanstraat 64; tel. privé: 0299-892020. **(toev. als lid)**

Peixoto Fonseca, Mevr. F.I.; 2004; 2587 WC Den Haag; Palaceplein 210; tel. privé: 070-3061844; E-mail privé: fenarogi@hotmail.com. **(toev. als lid)**

Persoon, Mevr. M.J.M.; 2005; 3584 DZ Utrecht; Cambridgelaan 273; tel. privé mobiel: 06-21297385; E-mail privé: marijepersoon@yahoo.com.; d.

Peters, S.; 2005; 5591 KW Heeze; Windrecht 15 A; tel. privé mobiel: 06-41320894; E-mail privé: info@stijnpeters.nl.; medew. bij G.H. Moorman en Mevr. J. Moorman-Roest; tel. prakt.: 0492-515977; fax prakt.: 0492-592202; E-mail prakt.: info@dierenkliniek.com.

Roest, Mevr. L.; 2005; 3553 TA Utrecht; Jodocus van Lodensteinstraat 13; tel. privé: 030-2541578; E-mail privé: l.roest@students.uu.nl.; d.

Roeterdink, M.C.; 2000; 1321 BH Almere; Nescioplantsoen 13; tel. privé: 036-5366271; **E-mail privé: marcelenmariska@hetnet.nl.**

Roeterdink- van Willigen, Mevr. W.M.; 2000; 1321 BH Almere; Nescioplantsoen 13; tel. privé: 036-5366271; **E-mail privé: marcelen mariska@hetnet.nl.;** medew. bij Mevr. H.M. Huisman en J.D. Wahl; tel. prakt.: 020-6112103; fax prakt.: 020-6112103.

***Rossem, Mevr. R.A. van; 2005; 3582 EK Utrecht; Gansstraat 68; tel. privé: 030-2610563; d.**

***Schwencke, Mevr. M.; 2005; 3703 TE Zeist; Laan van Henegouwen 58; tel. privé mobiel: 06-18557956; d.**

Siethoff, Mevr. F.E.; 2005; 3702 BG Zeist; Oude Arnhemseweg 52; tel. privé: 030-2941550; E-mail privé: freya@vankoten.com.; d.

Stafford-van der Veen, Mevr. Y.M.; 1974; **RD 10 Palmerston North; 684 Roberts Line New Zealand; E-mail privé: stafford@inspire.co.nz.; d.**

Stokman, P.J.J.; 2004; 3997 MS 't Goy; Tuurdijk 10; tel. privé: 030-2108253; tel. privé mobiel: 06-29502134; E-mail privé: pjj.stokman@worldonline.nl.; medw. bij J.J. van der Louw, J.H.M. Peeters en G.A.M.Pronk; tel. prakt.: 030-6011238; fax prakt.: 030-6012546; E-mail prakt.: krommerijn streek@hetnet.nl. **(toev. als lid)**

***Thieme, M.J.W.; 2005; 3512 NM Utrecht; Korte Nieuwstraat 10 G; tel. privé: 030-2317421; d.**

Thien, B.B.; 2004; 3511 BV Utrecht; Rozenstraat 1 B; tel. privé mobiel: 06-24679547; E-mail privé: bernardb-thien@hotmail.com. **(toev. als lid)**

Tonnema, Mevr. E.R.; 2004; 7512 XH Enschede; Timorstraat 6; tel. privé: 053-4310328. **(toev. als lid)**

Verbruggen, Mevr. A.M.J.; Luik 1994; B-1950; Av. D'Huartlaan 131; tel. privé 32-0-476336513; spec. oogheelk.; E-mail prakt.: anne.marie.verbruggen@skynet.be. **(toev. als lid)**

Verhoeven, Mevr.; 2005; 5038 KG Tilburg; West point 172; tel. privé mobiel: 06-45730976; E-mail privé: bregjeverhoeven@home.nl. **(toev. als lid)**

Wielen, Mevr. G.U.A. van der; 2005; 6099 CS Beegden; Duinenberg 5; tel. privé: 0475-573432; E-mail privé: guavdwielen@hotmail.com.; d.

Zikken, A.; 1970; U-1976; **7661 RH Vasse; Amsinksweg 12;** tel. privé: 0541-293844; E-mail privé: a.zikken@planet.nl.; r.d.

Jubilea

15 augustus, Mevr. Drs. L.C.M. Beukers-Schröder te Vosselaar (België) 35 jaar, afwezig.

Doorlopende agenda

Congressen & Symposia

Augustus

24-26 XIIth Colloquium Hippocarticum, to be organized at the University of Leiden and in Boerhaave's House, Oegstgeest, the Netherlands. For further information see *http://www.gltc.leidenuniv.nl*

September

8-10 20th Annual congress of the ESVD-ECVD on Veterinary Dematology in Chalkidiki, Greece. *www.esvd2005.gr*

23 Sportdag KNMvD te Wijk bij Duurstede.

30-1/10 BVA Congress 2005, Royal Society of Medicine, London. Information: tel. +44 20 7636 6541, e-mail *congress@bva.co.uk, website www.bva.co.uk.*

Oktober

1 Symposium georganiseerd door 'de Tweede Lijn'. Er is een programma voor de dierenarts alsook voor de assistent/para-veterinair. Kosten bedragen 45 euro. Het symposium wordt gehouden in 'park Frederiksoord', Majoor van Swietenlaan te Frederiksoord. Voor informatie en aanmelding: De Tweede Lijn, tel.: 0521-383659, e-mail: balie@detweedelijn.nl

7 Jaarcongres KNMvD te Kaatsheuvel.

7+8 3e internationale HAP congres over het gedrag van Huisdieren in de Reehorst in Ede. Voor verdere informatie zie *www.tinley.nl*

7 en 8 Menarini Symposium 2005. Sprekers: dr. H.S. Kooistra (Faculteit der Diergeneeskunde), drs. H.A. Beijer (Dierenkliniek De Toren, Drachten), drs. C.J. van der Meiden (Dierenkliniek Van der Meiden en Eerste Veterinaire Bloedbank), dr. S. Bhatti (Faculteit Diergeneeskunde Gent), dr. K.E. Hovius (Dierenkliniek Het Heike, Veldhoven), drs. G.H. Moorman (Dierenkliniek Brouwhuis, Helmond). Kosten: € 450,-. Aanmelding via e-mail te sturen: *wkuik@menarinidiagnostics.nl.* Informatie via telefoonnummer 040-2082006 of 06-51326475.

19-22 5e internationale Moeflon symposium, Nationaal Park de Hoge Veluwe. Onderwerpen: genetica, ziekten en management in internationale context. Voertaal: Engels, maar ook Duitse bijdragen zijn welkom. Zie voor gedetailleerde informatie *www.mouflonsymposium.info.*

Vergaderingen & Bijeenkomsten

September

13 Vergadering groep pluimveewetenschappen. Aanvang 13.45 uur. Plaats: Mercure Hotel Arnhem.

14 Regiovergadering Regio Oost. Locatie: Hotel Restaurant De Cantharel, Van Golsteinlaan 20 te Ugchelen. Tijd: 20.00 uur.

15 Regiovergadering Regio West. Locatie: Hotel Mercure Amsterdam Airport, Oud Haagseweg 20 te Amsterdam. Tijd: 19.30-23.00 uur. Onderwerp: Aviaire Influenza en rabies: een bedreiging voor onze gezondheid? Dierziektebestrijding in Nederland.

20 Wetenschappelijke vergadering Groep Geneeskunde van het Rund. Tijd: van 15.00 tot 19.15 uur. Plaats: Faculteit der Diergeneeskunde, Androclusgebouw, Collegezaal C-101.

21 Regiovergadering Regio Zuid. Locatie: Best Western Hotel De Druiventros, Bosscheweg 11, Berkel-Enschot. Tijd: 20.00 uur.

22 GHwD-studievergadering van 16.00 tot 22.00 uur.

22 Regiovergadering Regio Noord. Locatie: Hotel Van der Valk, Zonnedauw 1 te Drachten. Tijd: 20.00 uur.

Oktober

7 Algemene vergadering KNMvD, De Efteling Kaatsheuvel.

December

13 Vergadering groep pluimveewetenschappen. Aanvang 13.45 uur. Plaats: Mercure Hotel Arnhem.

Cursussen

September

22-23 Module 1: Van Brandblussen tot veterinaire productieadvisering. Cursusleider: Jan Berger (Dairy-vet), sprekers: Finn Pedersen, Søren Illum Nielsen en Derk Vink, (allen lid van KoNet-praksis, practicus en certificated in Herd Health Management). Prijs: € 1900,-. Maximum aantal deelnemers: twintig. Erkenningspunten zijn bij het VKO/VAK aangevraagd. Aanmelden: voor 1 augustus 2005 bij: J. Berger, Kloosterstraat 41, 5094 EA Lage Mierde, e-mail: *J.Berger5@chello.nl*, fax: 013-5096216.

22, 23 'Vruchtbaarheid en voortplanting van het varken'. Doel van de cursus: het overdragen van kennis ten aanzien van reproductieprocessen en het bijbrengen van inzicht in recente ontwikkelingen op het terrein van de vruchtbaarheid en voortplanting van het varken. De kosten van de volledige cursus bedragen € 895,- per persoon. Nadere inlichtingen via *info.wbs@wur.nl*. Wageningen Business School, Geralda Fonteijn, telefoon 0317-484093.

Oktober

7 Workshop verdoven van wilde en verwilderde dieren door dierenartsen Jan Bos (Ouwehands Dierenpark), Mark Hoyer (Artis) en Peter Klaver (dierenarts/consultant voor exoten en wildlife). Locatie en tijd: Ouwehands Dierenpark 09.00-17.00 uur. De kosten voor deelname bedragen € 450,- informatie via Jan Bos, e-mail: *zoomed@zonnet.nl*.

25 en 26 Nieuwe Cursus Paard: Gezondheid van het paard: een gouden driehoek! WBS – WUR Cursus. Cursusleider: prof.dr.ir. Huub F.J. Savelkoul (WU). De kosten van de volledige cursus bedragen € 895,- per persoon. Nadere inlichtingen via *info.wbs@wur.nl*. Wageningen Business School, Geralda Fonteijn, telefoon 0317-484093.

VETIPATH
is verhuisd

DIERENARTS SPECIALIST
der Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

Per 18 juli 2005 is **VETIPATH** verhuisd van Eindhoven naar Westervoort.

Nieuwe (adres)gegevens:
Postbus 75
6930 AB Westervoort
Klapstraat 53
6931 CC Westervoort

tel.: 026-3121789
fax: 026-3119473
www.vetipath.nl
info@vetipath.nl

VETIPATH DIAGNOSTISCHE PATHOLOGIE:

Cytologisch onderzoek; histologisch onderzoek; secties van gezelschapsdieren (binnen 24 uur)* (1-3 werkdagen)*

Vetipath levert ook verzend- en verpakkingsmateriaal.

* genoemde termijnen zijn m.u.v. bijzondere omstandigheden

Sluitingsdata voor kopij

Aflevering:	Deadline*)	
15-08-2005	maandag	25-07-2005
01-09-2005	maandag	08-08-2005
15-09-2005	maandag	22-08-2005
01-10-2005	maandag	12-09-2005

*) Voor 10.00 uur 's morgens.
E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

Ter overname aangeboden, goed geoutilleerde

gezelschapsdierenpraktijk

Deze moderne praktijk met groeipotentie, is gevestigd in een gehuurde moderne locatie in het Groene Hart.

U kunt contact opnemen met: A.W.J. Ros, Groenoord 229, 2401AD Alphen a/d Rijn, telefoon : 020-6284281, e-mail: Lex.Ros@wanadoo.nl.

Boehringer Ingelheim is een internationaal farmaceutisch concern. Wij zijn actief op het gebied van research, ontwikkeling en productie van innovatieve geneesmiddelen (humaan en veterinair). Over de hele wereld zijn bijna 36.000 medewerkers in een groot aantal productie-eenheden, researchcentra en (verkoop-)vestigingen werkzaam. De activiteiten concentreren zich met name in de Europese landen, Noord-Amerika en Japan. In 2004 bedroeg de wereldomzet ruim 8,1 miljard Euro. Op de internationale markt voor geneesmiddelen behoort Boehringer Ingelheim tot de twintig grootste bedrijven.

Boehringer Ingelheim

Voor de divisie Vetmedica in Alkmaar zijn wij op zoek naar:

Een dierenarts voor de functie van Technical Service Manager Varkens, fulltime

Boehringer Ingelheim Vetmedica is een snelle stijger in de top tien van de veterinaire farmaceuten in Nederland. Wij leveren een uitgebreide reeks innovatieve diergeneesmiddelen ten behoeve van landbouwhuisdieren en gezelschapsdieren. Ons productenassortiment bestaat uit vaccins, antibiotica, specialités en natural care producten. Door te investeren in de ontwikkeling van nieuwe geneesmiddelen zijn wij in staat om producten te leveren met een hoge toegevoegde waarde voor dierenarts, dierenhouder en dier. Recente voorbeelden hiervan zijn Ingelvac® M.hyo en Novem® 20. Wij breiden binnenkort ons productenpakket verder uit met Enterisol® ileitis en wensen bovendien meer service en ondersteuning aan onze klanten te geven.

De functie. Als Technical Service Manager zorgt u voor kwalitatief hoogwaardige en probleemgerichte adviezen en ondersteuning van onze medewerkers en klanten. Het begeleiden van klinische proeven en schrijven van artikelen valt eveneens onder uw competenties. U maakt deel uit van een enthousiast team met een goed imago. Uiteraard werkt u intensief samen met uw collega's in binnen- en buitenland. U wordt ondersteund vanuit de internationale organisatie, en onderhoudt zelf contacten met opinieleiders.

Het profiel. U bent minimaal erkend varkensdierenarts met ten minste 3 jaar praktijkervaring. Behalve dat u wetenschappelijk bent onderlegd, behoort de kunst van het ontwikkelen van een visie op uw specifieke vakgebied tot uw talenten. Voor het uitdragen ervan beschikt u over het nodige enthousiasme en doorzettingsvermogen. U beschikt over uitstekende communicatieve vaardigheden in de individuele omgang maar ook met groepen. Netwerken doet u als echte teamspeler met gevoel voor humor en verhoudingen. U beheerst de Nederlandse en Engelse taal goed, in woord en geschrift en heeft ruime ervaring met Microsoft Office.

Interesse? Komt deze functie overeen met uw ambities? Stuur dan uw cv en motivatie naar: Boehringer Ingelheim, t.a.v. Ilse de Vrede, human resources associate, Comeniusstraat 6, 1817 MS Alkmaar. Telefoonnummer: (072) 566 24 07, e-mail: ilse.de_vrede@alk.boehringer-ingelheim.com. Voor nadere informatie over de functie kunt u contact opnemen met Winand Kissels, directeur divisie Vetmedica, telefoonnummer: (072) 566 24 17.

Bezoek ook onze website: **www.boehringer-ingelheim.nl**

FlexVet
uitzend- en detacheringsbureau
voor dierenartsen en para-veterinairen

waarnemingen
werving & selectie
pay-roll

FlexVet beschikt over een uitgebreid bestand van veterinair en paraveterinair personeel voor zowel gezelschapsdieren als landbouwhuisdieren.

Wij detacheren, zenden uit en verzorgen werving- en selectieopdrachten. Ook voor payroll-constructies kunt u bij ons terecht. Daarnaast verzorgen wij interim- of praktijkmanagement opdrachten.

U kunt onze on-line databank raadplegen, kijk op www.flexvet.nl

FlexVet B.V.
Tolstraat 12
7482 DB Haaksbergen
Tel. 053 - 5725548
Fax 053 - 5721315
E-mail: info@flexvet.nl

www.flexvet.nl

PENSIOENADVIES
HYPOTHEEKADVIES
ONDERNEMINGSGERICHTE FINANCIERING
VERZEKERINGSADVIES
SCHADEAFHANDELING
PRAKTIJKGERICHTE FINANCIERING
BEDRIJFSECONOMISCH ADVIES
JURIDISCH ADVIES

DIX FORTUIN
FINANCIEEL PRAKTIJKADVIESBUREAU

Postbus 130
3720 AC Bilthoven
Soestdijkseweg Noord 328
3723 HH Bilthoven

T 030 251 51 99
F 030 254 09 64
E info@dixfortuin.nl
I www.dixfortuin.nl

Medici zoals dierenartsen, tandartsen, medisch specialisten en andere vrije beroepers kunnen al 30 jaar lang rekenen op deskundig advies van Raadgevers Medische Beroepen. De Raadgevers begeleiden u onder andere bij overdracht van de praktijk en bij associaties.

Ook de afhandeling van de bijbehorende contracten wordt u uit handen genomen. Raadgevers Medische Beroepen is een adviesbureau met uitgebreide expertise op het gebied van financieel advies aan beoefenaars van (para)medische beroepen. De breedte van die expertise is uniek en beslaat advies ten aanzien van alle financiële aspecten die zich van start tot pensionering in uw medische carrière kunnen voordoen.

U weet zich bij de Raadgevers verzekerd van advies op maat op het gebied van financiële planning, verzekeringen, financieringen, hypotheken en pensioenen. Ook de keuzes en mogelijke problemen rondom het einde van uw studie hebben de speciale aandacht van de Raadgevers.

De Raadgevers volgen u in de verschillende fasen van uw loopbaan en bieden begeleiding en advies op de lange termijn.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met adviseurs Robert E. Meijer en Philip Jaspers

RAADGEVERS
MEDISCHE BEROEPEN

Dorpsstraat 118
3732 HL De Bilt
Postbus 36
3730 AA De Bilt

Tel 030 220 41 14
Fax 030 220 27 95
E-mail: info@raadgevers.nl

Veterinair Centrum Someren

Het Veterinair Centrum Someren is een zeer goed geoutilleerde ISO 9001 gecertificeerde praktijk waar ruim twintig dierenartsen werkzaam zijn. Alle dierenartsen werken diersoort gedifferentieerd, zowel overdag als tijdens de diensten.
Voor de afdeling gezelschapsdieren zijn wij op zoek naar:

Twee parttime/fulltime gezelschapsdierenartsen (m/v)

Wij zoeken dierenartsen die:
- enthousiast en ambitieus zijn en over goede sociale vaardigheden beschikken
- optimale veterinaire zorg willen leveren op basis van kennis, kunde en klantgerichtheid
- ervaring hebben in het behandelen van gezelschapsdieren (ervaring in de orthopedie strekt tot aanbeveling)
- zich verder willen ontwikkelen in een specifiek deelgebied binnen de geneeskunde van het gezelschapsdier
- een flexibele instelling hebben en bereid zijn om tijd en energie in de afdeling te steken.

Wij bieden:
- een enthousiast team met een helder beleid
- een goed uitgeruste en recent verbouwde gezelschapsdierenafdeling
- wonen en werken in het gezellige Brabantse land

Schriftelijke reacties met curriculum vitae graag binnen 14 dagen na het verschijnen van deze advertentie sturen naar: Veterinair Centrum Someren, t.a.v. Dhr. C. Dujardin, Postbus 63, 5710 AB Someren.

Raad van Beheer op Kynologisch Gebied in Nederland

De Raad van Beheer op Kynologisch Gebied in Nederland is de vereniging van ruim 200 kynologische verenigingen (ras-, regionale en bijzondere verenigingen). De Raad behartigt de belangen van de kynologie in brede zin. Hij doet dit ondermeer door het voeren van een stamboekhouding voor rashonden; het reglementeren van alle vormen van hondensport; het bevorderen van de gezondheid en het welzijn van honden(populaties) en het zorgen voor een optimale inbedding van de kynologie in de Nederlandse samenleving.
De Raad beschikt voor de uitvoering van zijn doelstellingen over een bureau waar circa 40 medewerkers werkzaam zijn. De Raad kent een 7-hoofdig bestuur. De directeur is eindverantwoordelijk voor de organisatie. Voor het adviseren en ondersteunen van de directeur en het bestuur zoeken wij een kynologisch medewerker.

KYNOLOGISCH MEDEWERKER M/V

Hoofdbestanddelen van de functie:
- ontwikkelen van en adviseren over beleid
- coördineren en kwaliteit bewaken
- bevorderen van onderzoeken en testen
- adviseren intern en extern
- relatiebeheer

Functie-eisen:
- HBO of wetenschappelijke opleiding bijv. biologie, (dier)geneeskunde
- minimaal 3 jaar werkervaring
- ervaring met het geven van projectleiding
- goede mondelinge en schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid in het Nederlands en Engels
- beheersing van het MS Office Pakket

In zijn algemeenheid verwachten wij van u dat u zelfstandig kunt werken en eveneens teamspeler bent. Dat u initiatief toont, flexibel en accuraat bent en geen 9 tot 5 mentaliteit heeft. U woont bij voorkeur binnen een straal van 30 km van Amsterdam.
Voor een nadere omschrijving van de functie-inhoud verwijzen wij u naar onze website *www.kennelclub.nl*. U kunt deze ook telefonisch opvragen bij de medewerker P&O via telefoonnummer 020-6644471.

Arbeidsvoorwaarden:
Uw salaris is afhankelijk van uw leeftijd en ervaring. De Raad van Beheer kent goede secundaire arbeidsvoorwaarden.

Interesse?
Uw sollicitatiebrief voorzien van C.V. kunt u tot 15 september 2005 sturen aan: Raad van Beheer t.a.v. de Raad van Beheer op Kynologisch Gebied in Nederland, t.a.v. afd. Personeelszaken, Postbus 75901, 1070 AX Amsterdam.

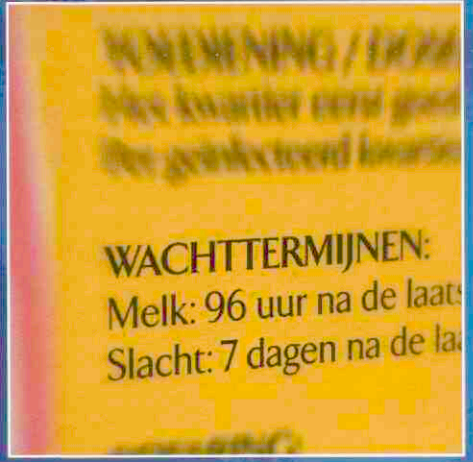

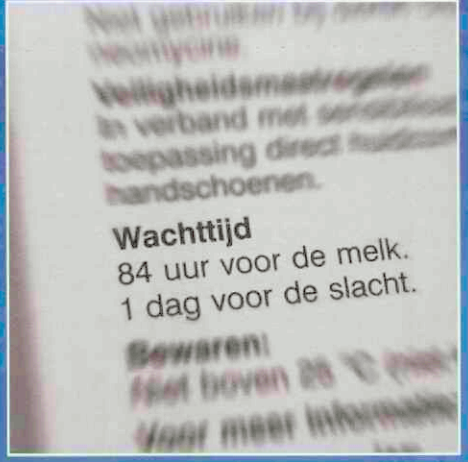

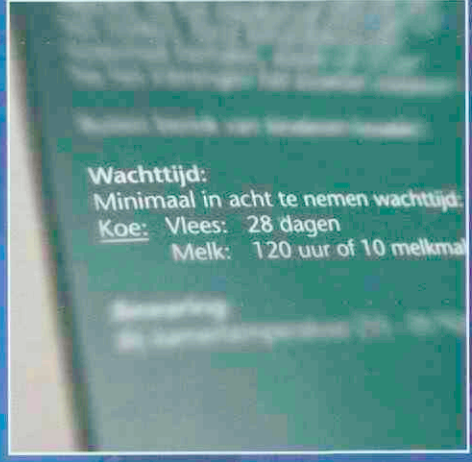

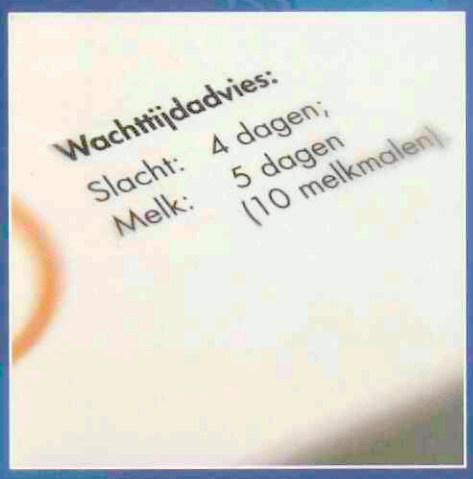

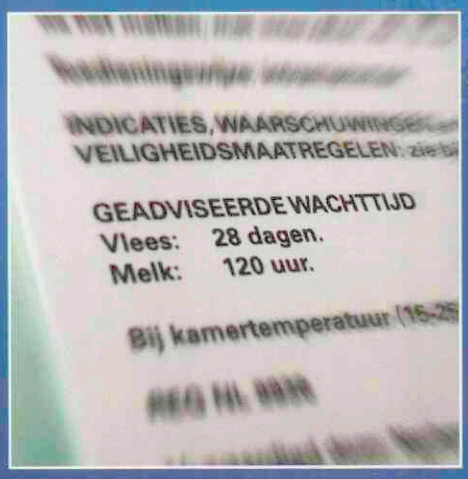

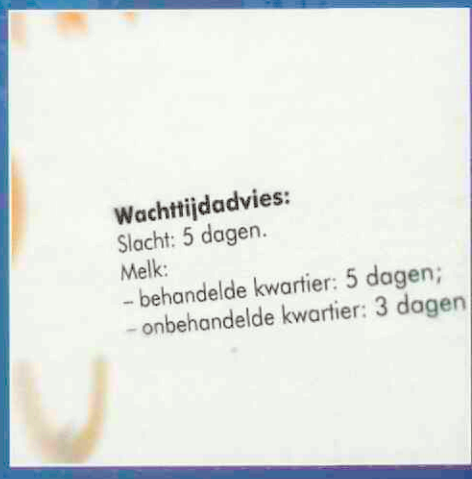

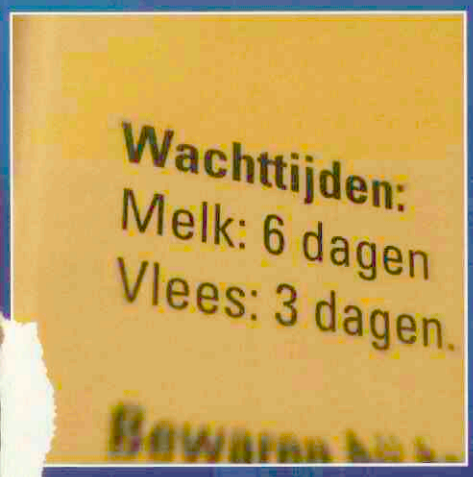

RILEXINE 200 LC:
WACHTTIJD MELK
2 DAGEN

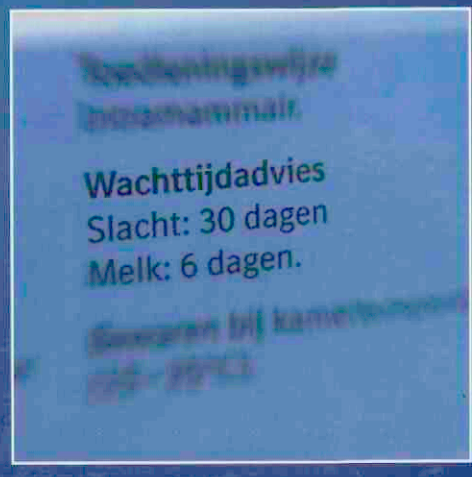

WACHTTIJD = GELD

Virbac introduceert Rilexine 200 LC: een nieuw antibioticum voor intramammaire toepassing bij de behandeling van klinische mastitis bij lacterende melkkoeien. Rilexine 200 LC combineert het brede werkingsspectrum van cefalexine tegen Gram-positieve en Gram-negatieve mastitispathogenen met een zeer korte wachttijd voor de melk van 2 dagen. Daarmee worden de totale kosten van een mastitisbehandeling sterk beperkt. Want bij behandeling van mastitis tijdens de lactatie geldt: (wacht)**tijd = geld!**

Rilexine® 200

Lactating Cow

Virbac
ANIMAL HEALTH

INE 200 LC diergeneesmiddel REG NL 9348 SAMENSTELLING per 10 ml suspensie : Cefalexine-monohydraat. Overeenkomend met 200 mg cefalexine. INDICATIES Klinische mastitis bij melkgevende runderen, ver
oor cefalexine gevoelige stammen van Staphylococcus aureus, Streptococcus Agalactiae, Streptococcus Uberis, Streptococcus Dysgalactiae en E. coli. CONTRA-INDICATIES Overgevoeligheid voor cefalosporinen.
EN Geen. DOSERING EN TOEDIENINGSWIJZE 1 injector per afwijkend kwartier. Toedienen na het melken. De behandeling iedere 12 uur herhalen gedurende 2 dagen. WACHTTIJD Melk : 2 dagen. Slacht : 6 dage
OORZORGSMAATREGELEN VOOR DEGENE DIE HET MIDDEL TOEDIENT In verband met sensibilisatie en contactdermatitis dient bij de toepassing direct huidcontact vermeden te worden. Draag daartoe hands
ALE VOORZORGSMAATREGELEN BIJ BEWAREN Bewaren beneden 25 °C. Niet in de koelkast of vriezer bewaren. Bewaren in de originele verpakking. KANALISATIE UDA Voor meer informatie VIRBAC NEDERLA
s 313, 3770 AH Barneveld. Tel: 0342 – 427 127. Fax: 0342 – 490 164. Info@virbac.nl

Als Mazzel kon praten...

...zou hij vragen om

stronghold®

(selamectine)

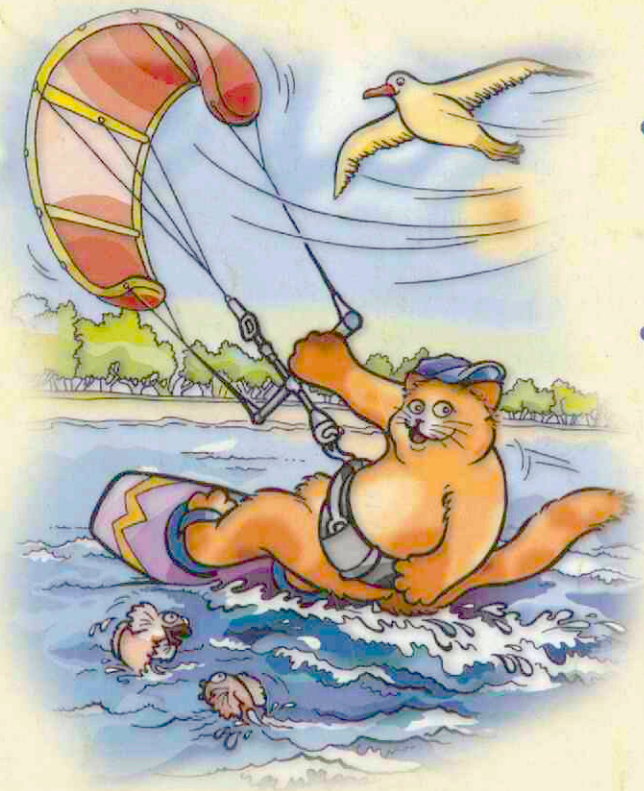

- Omdat Stronghold® zowel volwassen vlooien op het dier als larven en eieren in de omgeving doodt.
- Omdat bij Stronghold® veiligheid en doseringsgemak voorop staan.

- Omdat Stronghold® ook nog werkzaam is tegen andere in- en uitwendige parasieten.
- Omdat Stronghold® uitsluitend verkocht wordt via de dierenarts.

e-mail: strongholdinfo@pfizer.com

illustraties: Henk Vrieselaar

Stronghold®, werkzame stof: selamectine • EU/2/99/014/001-006 UDA • diergeneesmiddel • doeldier: hond en kat • indicaties: behandeling en preventie van vlooienbesmettingen door werking tegen volwassen vlooien, larven en eieren, onderdeel van de behandelingsstrategie bij vlooien-allergie-dermatitis, behandeling van oormijt, behandeling van bijtende luizen, behandeling van spoelwormen (*Toxocara*) en preventie van hartwormen bij hond en kat, behandeling van intestinale haakwormen (*A. tubaeforme*) bij de kat, behandeling van schurftmijt (*Sarcoptes scabiei*) bij de hond • toedieningswijze en dosering: topicale applicatie van 1 dosis van 6 mg/kg selamectine • contra-indicaties: niet toedienen aan dieren jonger dan 6 weken en aan zieke katten met een naar grootte en leeftijd te laag gewicht • bijzondere voorzorgen: alleen op de huid toedienen, niet oraal of parenteraal of in de gehoorgang • bijwerkingen: lichte, tijdelijke alopecia, in een enkel geval gepaard gaande met lichte voorbijgaande irritatie werd incidenteel waargenomen bij de kat • voor verdere informatie zie bijsluiter.

Stronghold® is uitsluitend verkrijgbaar bij de dierenarts.

Pfizer Animal Health
Visie op gezondheid

Pfizer Animal Health bv
Postbus 37 • 2900 AA Capelle a/d IJssel

© 2005 Pfizer Animal Health bv - Capelle a/d IJssel
® Merknaam Pfizer Inc., N.Y., U.S.A.

BP&MC 01060501

Deel 130 • Aflevering 16 • 15 augustus 2005

Universiteitsbibliotheek
Utrecht
DGK
17 AUG. 2005

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Inventarisatie van het Fanconi-syndroom bij de Basenji hond in Nederland

VWA onderzoekt bacteriële reinigers

Controle van VWA en AID op attesten gemedicineerde diervoeders bij mengvoederbedrijven

World Veterinary Congress, Minneapolis, USA

Verplichte enting NCD bij tentoonstellingspluimvee

Sportdag KNMvD

Bent u te goedkoop of misschien wel te duur? Vergelijk uw praktijk

KNMvD
oninklijke Nederlandse
Maatschappij voor
Diergeneeskunde

hoe een paardenspecialist niet stil hoefde te zitten

Als je zelfstandig bent en gek op dieren, moet je er niet aan denken om thuis te zitten. Toch leek dat het vooruitzicht voor een hoefsmid die ernstige maagklachten had, waardoor hij lastig kon bukken. Over zijn inkomen hoefde hij niet in te zitten. Daarvoor had hij een Interpolis InkomensZekerPlan voor Vrije Beroepen. Maar de omgang met dieren wilde de hoefsmid absoluut niet missen. Daarom schakelde Interpolis specialisten in die voor de perfecte oplossing zorgden. De hoefsmid werd omgeschoold tot paardentandarts. Met dit werk kan de voormalige hoefsmid zichzelf prima staande houden.

Bent u ook liever zelfstandig dan hulpbehoevend? Kijk dan op www.interpolis.nl/vrijeberoepen.

Interpolis. Glashelder

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Uitgegeven door de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

Deel 130
Aflevering 16
15 augustus 2005

Inhoud

Cover: (links) fokstier Prins 2 en (rechts) Sportdag KNMvD 2004.

Uit de hoofdredactie

Wetenschap

Oorspronkelijk artikel
Inventarisatie van het Fanconi-syndroom bij de Basenji hond in Nederland; *H.A.D. Bax* 472

Veterinair tuchtrecht
Bring in the machine that goes… ping!; *I. Boissevain* 476

Actua

VWA
VWA onderzoekt bacteriële reinigers 477
Controle van VWA en AID op attesten gemedicineerde diervoeders bij mengvoederbedrijven 478

Uitgelicht
De fokstier en financiële donor Prins 2 478

Berichten en verslagen
World Veterinary Congress, Minneapolis, USA, 16-20 juli 2005; *S.J. de Groot* 479
Wielerronde AUV 480
Reünie van het afstudeerjaar 1955; *J.J. Aukema* 481
Nettowinst VVAA groep EUR 18,5 miljoen 482
'Schapenverkeer' straks via elektronische weg te traceren 482
GD-DAP-afhaalservice klok-rond 483
Toelaten honden met geamputeerde staart op evenementen 483
Nutrigenomics, weer wat nieuws?; *R. Nap* 483
Verplichte enting NCD bij tentoonstellingspluimvee; *S.Tj. Westendorp* 484

Ingezonden
Twijfelachtige handelswijze dierenartsen; *S.Tj. Westendorp* 486
BVD-aanpak: preventie; *L.M. Verberne* 487

PAOD 488
Congressen en cursussen 488

ETIDERM, DE GEREGISTREERDE SHAMPOO TEGEN OPPERVLAKKIGE PYODERMIE!

Etiderm is een shampoo op basis van ethyllactaat met antiseptische en keratoplastische eigenschappen

- De werkzaamheid van ethyllactaat is gebaseerd op de farmacologische eigenschappen van ethanol en melkzuur. Ethyllactaat wordt op de huid en, mede door zijn goede oplosbaarheid in vet, in de haarfollikels gehydrolyseerd tot melkzuur en ethanol.
- Ethanol vertoont een bactericide werking ten opzichte van aërobe bacteriën.
- Melkzuur verlaagt de zuurgraad van de huid, waardoor een bactericide effect optreedt ten opzichte van anaërobe bacteriën.

Virbac ANIMAL HEALTH

www.virbac.nl

Productinformatie: Etiderm REG NL 5033. Werkzame stof: ethyllactaat. Doeldier: hond. Kanalisatie: vrij. Voor meer informatie: Virbac Nederland BV, Postbus 313, 3770 AH Barneveld, Tel 0342-427127, e-mail info@virbac.nl.

Hoofdredactie
Dr. M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan (voorzitter)
Drs. H.A. Beijer
Dr. M.F. de Jong
Drs. H. Geertsen
Dr. R. Kuiper
Dr. P.A.M. Overgaauw
Drs. J.T. Siebinga
Dr. E. Teske
Dr. J.H. Vos
Dr. M.A. Willemen

Wetenschappelijke redactie
Prof. dr. A. Barneveld (Utrecht)
Dr. F.H.M. Borgsteede (Lelystad)
Prof. dr. H.J. Breukink (Utrecht)
Prof. dr. P. De Backer (Gent, België)
Dr. J. Goudswaard (Middelburg)
Prof. dr. J.A.P. Heesterbeek (Utrecht)
Prof. dr. L.J. Hellebrekers (Utrecht)
Dr. Th.S.G.A.M. van den Ingh (Utrecht)
Prof. dr. F. van Knapen (Utrecht)
Prof. dr. A. de Kruif (Gent, België)
Dr. J.T. Lumeij (Utrecht)
Prof. dr. A.S.J.P.A.M. van Miert (Utrecht)
Prof. dr. J.P.T.M. Noordhuizen (Utrecht)
Prof. dr. J.H.M. Verheijden (Utrecht)
Dr. G. Voorhout (Utrecht)
Dr. Th. Wensing (Utrecht)

Bureauredactie
Mw. A.M. Dorresteijn-Tummers
Mw. J.W. Jansen
Mw. S.H. Umans-Ubbink
De Molen 77, Postbus 421, 3990 GE Houten
Tel. 030 - 6348900/fax 030 - 6348929.
E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

Abonnementsprijs
Het *Tijdschrift voor Diergeneeskunde* is het verenigingstijdschrift van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde.
De abonnementsprijs voor dierenartsen niet-leden van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde en voor niet-dierenartsen wordt vastgesteld door het bestuur.

Postgiro/bank
Postbank 511606 ten name van de KNMvD, De Molen 77, Houten. ABN/AMRO N.V., Postbus 30, 3500 AA Utrecht, nr. 55 50 48 861 en C en E bank N.V., Postbus 85100, 3508 AC Utrecht, nr. 69 93 61 443.

Druk
Drukkerij G. van Dijk B.V., Breukelen (tel. 0346-261304, fax 0346-264565).

Advertenties
Commerciële advertenties: Bureau Weijer B.V., Veendam (tel. 0598-623065, fax 0598-613827).
Personeelsadvertenties: bureauredactie.

Beëindiging lidmaatschap KNMvD en Groepen
Opzeggen van het lidmaatschap dient vóór 1 oktober van het lopende jaar schriftelijk en aangetekend te geschieden om het lidmaatschap per 1 januari van het daaropvolgende jaar te laten eindigen.

KNMvD
Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

De Molen 77
Houten
Postbus 421
3990 GE Houten
Telefoon (030) 6348900
Fax (030) 6348909
Website www.knmvd.nl

Bestuur
Drs. T. de Ruijter, voorzitter
Drs. J. Borgmeier, lid
Drs. W.G. van den Ekker, lid
Mw. drs. W.J. Wijne- Raemakers, lid
Drs. H.R.C. Gostelie, penningmeester
Drs. H. van Herpen, lid
Drs. L.J. den Otter, vice-voorzitter

Secretariaat
Drs. H. Geertsen, algemeen directeur

Stafmedewerkers
Drs. S.J. de Groot
Drs. F.J.W.C. van Herten
Mw. drs. M.C. van Oostrum-Schuurman Hess

Senior medewerker communicatie
H.G. Dijkman

Administrateur
H.S. de Vries

Vacaturebank
R.P. van Ringelestijn

Webmaster
Mw. drs. M. Fijten

Boekbesprekingen 481, 490

Vraag en antwoord 491

KNMvD

Sportdag KNMvD 492

GGG
Bent u te goedkoop of misschien wel te duur? Vergelijk uw praktijk; *H. van Rossem* 496
GGG Najaarsdag; *H. Kooistra* 497

Jaarprijs
Nominaties Jaarprijs Tijdschrift voor Diergeneeskunde 2004 498

Deadline 498
Personalia 499
Doorlopende agenda 500

Contents

Original article
Presence of Fanconi syndrome in Basenji dogs in the Netherlands; *H.A.D. Bax* 472

All rights reserved

Verklaring:
Richtlijnen voor auteurs (Vancouver Style) zijn op aanvraag verkrijgbaar (zie ook Tijdschr Diergeneeskd 1992; 117:31-4). De Redactie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade welke - direct of indirect - het gevolg mocht zijn van gebleken onjuistheden in de inhoud van de in dit tijdschrift opgenomen artikelen waarbij de auteur is vermeld of in de inhoud van de in dit tijdschrift geplaatste advertenties. Advertenties kunnen zonder opgaaf van redenen door de Redactie worden geweigerd of ingetrokken. Niets uit dit tijdschrift mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder schriftelijke toestemming van de Redactie.

(Papers appearing in this journal are listed in Current Contents / Agricultural Biology and Environmental Science / Index-Medicus, Index Veterinarius / Veterinary Bulletin, Biological Abstracts, Cambridge Scientific Abstracts).

Uit de hoofdredactie

Nederland viert vakantie! Voor velen misschien wel de mooiste tijd van het jaar. Massaal ontvluchten we (vaak letterlijk) het alledaagse leven met al zijn drukte en zorgen, al zijn geschreven en ongeschreven regels. Eindelijk vrijheid. Financiële zorgen, mede door de nog maar steeds niet vlottende economie van Nederland bijvoorbeeld, beletten overigens steeds meer mensen een letterlijke vlucht. In ieder geval hebben we in de vakantieperiode de tijd aan onszelf, waar dat dan ook moge zijn. Weer eens echt tijd voor jezelf en elkaar, zelf bepalen wanneer en hoe je wat doet.

Eens was de verwachting dat de technische evolutie (hoewel deze steeds meer het aspect krijgt van een revolutie) de mens meer vrijheid zou verschaffen. Ondanks alle ter beschikking staande technische faciliteiten hebben we het echter drukker dan ooit. Om het hectische dagelijkse bestaan toch in enigszins goede banen te leiden, hebben we een woud aan regelgeving: van meer of minder uitgebreide huisregels, solvabiliteitseisen voor organisaties zoals de VVAA tot vereenvoudigde (maar desondanks voor de gemiddelde Nederlander nauwelijks te begrijpen) belastingwetgeving.

Ook voor veterinair Nederland regels te over: verplichte vaccinaties bij tentoonstellingspluimvee, een verbod op toepassing van bepaalde BVD-vaccins, een toelatingsregeling voor honden met geamputeerde staart op evenementen, voorschriften voor het voorschrijven van gemedicineerde diervoeders en eisen met betrekking tot bacteriële reinigers. Regelgeving dient gepaard te gaan met een goed uit te voeren controle op de naleving daarvan en met sanctiemaatregelen. Als dit niet het geval is functioneert een dergelijke regelgeving blijkbaar nauwelijks, zoals bij het omgaan met vaccins en verklaringen bij sierhoenders het geval lijkt te zijn. Overigens heeft een jurist mij ooit voorgehouden, dat wet- en regelgeving slechts het minimale pakket aan regels omvat waarover we het in onze polderoverlegstructuur ooit samen eens zijn geworden. Ook als we ons vrijwillig aan spelregels onderwerpen, zoals bij het sporten, hebben we vaak nog een scheidsrechter nodig om alles inderdaad volgens de regels van het spel te laten verlopen. Regels zijn dus blijkbaar een noodzakelijk kwaad, zelfs in onze vrije tijd.

Collega's die inmiddels van die welverdiende vrije tijd genieten, blijven toch nog steeds betrokken bij elkaar en bij de nieuwste ontwikkelingen getuige de bijdrage van collega Aukema. De factor tijd kan van kanslozen ware toppers maken zoals u kunt afleiden uit de geschiedenis van Prins 2. Deelname aan de door de GGG georganiseerde NCVEI-cursus zou dan ook wel eens welbestede tijd blijken te kunnen zijn.

Tijd is in onze maatschappij inmiddels een kostbaar goed geworden en daarbij denk ik niet alleen aan de uurtarieven, zoals die in sommige beroepsgroepen worden gehanteerd. Misschien is dat ook wel één van de redenen waarom het niet altijd even gemakkelijk is om het Tijdschrift gevuld te krijgen. Het in regels vorm geven aan onze waarnemingen en gedachten is (voor de meesten van ons) immers nogal eens een tijdrovende zaak. Het doet dan ook erg goed om te zien dat collega's uit de praktijk de tijd hebben gevonden en genomen om hun bevindingen en ideeën met betrekking tot respectievelijk het Fanconi-syndroom bij Basenjis en de benadering van de BVD-problematiek op rundveebedrijven aan het aloude vertrouwde papier toe te vertrouwen. Een voorbeeld om na te volgen! Is het immers niet zo, dat allerlei nieuwe ontwikkelingen, en niet alleen op ziektekundig gebied, in het leven van alledag beginnen en pas wanneer deze boven de dagelijkse sleur worden uitgetild in respectabele onderzoeksinstellingen onderzocht en bestudeerd kunnen worden ?

Jan Vos

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Inventarisatie van het Fanconi-syndroom bij de Basenji hond in Nederland

H.A.D. Bax[1]

Tijdschr Diergeneeskd 2005; 130: 472-4

Oorspronkelijk artikel

Samenvatting

Het Fanconi-syndroom is een familiale aandoening bij de Basenji. De typische klinische symptomen zijn glucosurie en euglycemie. In de Verenigde Staten van Amerika (USA) vertoonde tien procent van de honden glucosurie. Het doel van dit onderzoek was een inventarisatie van het vóórkomen van glucosurie in de Basenji-populatie in Nederland. De studie toont aan dat glucosurie in de Basenji-populatie weinig voorkomt. Een erfelijke oorzaak van het Fanconi-syndroom bij de Basenji kan niet aangetoond worden met dit onderzoek.

Summary

Presence of Fanconi syndrome in Basenji dogs in the Netherlands

The Fanconi syndrome is a familial disease in the Basenji. Its typical clinical signs are glycosuria and euglycaemia. In the United States, 10% of the Basenji population shows signs of glycosuria. The purpose of this study was to investigate the presence of glycosuria in the Basenji population in the Netherlands. Results showed few dogs to have glycosuria. Furthermore, a hereditary background to Fanconi syndrome in Basenji dogs could not be demonstrated.

Inleiding

De functionele eenheid van de nier is het nefron. Dit nefron bestaat uit de glomerulus, de proximale tubulus, de lis van Henle, de distale tubulus en de verzamelbuizen.
In de glomerulus ontstaat de primaire urine door filtratie van water en vaste stoffen. De tubuli en de verzamelbuizen zetten de primaire urine door resorptie en secretie om in de uiteindelijke urine.
Bij het Fanconi-syndroom zijn er defecten in de werking van de tubuli (1). Het wordt gedefinieerd als een hypersecretie in de urine van aminozuren, fosfaten, glucose, bicarbonaat (HCO_3^-), calcium (Ca^{2+}), kalium (K^+), andere ionen en eiwitten met een moleculair gewicht < 50.000 Dalton, daarnaast is er een renale tubulaire acidose en een antidiuretisch hormoon (ADH) resistente polyurie (1).
Bij de hond kan het Fanconi-syndroom veroorzaakt worden door vele oorzaken (Zie figuur 1).

Bij de Basenji komt het Fanconi-syndroom als een familiaire ziekte voor (2). De pathogenese van de familiaire vorm van het Fanconi-syndroom bij de Basenji is nog maar een hypothese (1). De aangetaste dieren gaan meestal tussen de drie- en achtjarige leeftijd klinische symptomen vertonen (3) die bestaan uit polyurie, polydipsie, gewichtsverlies, slechte conditie van de vacht, dehydratatie en spierzwakte (1). De resultaten van het laboratoriumonderzoek kunnen de volgende afwijkingen vertonen. In de urine glucosurie, lichte proteïnurie en een lage densiteit. In het bloed is het meest typisch een normale bloedglucoseconcentratie, met eventueel metabole acidose, hyperchloremie, hypokaliëmie, azotemie en hyperfosfatemie (1). Deze laatste twee afwijkingen komen voor bij honden in een vergevorderd stadium van de aandoening, wanneer er nierinsufficiëntie is opgetreden (1).

Figuur 1. Etiologie van het Fanconi-syndroom.

Intoxicaties
Lood, koper, kwik, organische kwikverbindingen, lysol, maleinezuur
Medicatie
Gentamicine, cefalosporinen, tetracycline, cisplatine, salicylaten
Neoplasieën
Monoklonale gammopathie
Hyperparathyroïdie
Hypokaliëmie
Amyloïdose
Nefrotisch syndroom
Vitamine D-tekort
Familiair bij de Basenji
Idiopathisch

De differentiaaldiagnose van glucosurie met euglycemie of hypoglycemie is het Fanconi-syndroom of primaire renale glucosurie. In renale excretiestudies zijn er bij het Fanconi-syndroom resorptiedefecten in de nieren voor elektrolyten en aminozuren gevonden, terwijl die bij primaire renale glucosurie niet aanwezig zijn (1) (Zie figuur 2).
De behandeling van honden met het Fanconi-syndroom richt zich vooral op de controle van de metabole acidose, behandeling van de urineweginfecties en conservatieve behandeling van chronisch nierfalen (1).
De aangetaste honden ontwikkelen na verloop van tijd chronisch nierfalen (1, 3). Echter nadat de diagnose Fanconi-syndroom wordt vastgesteld, is de mediane overlevingstijd ruim vijf jaar (4).
In de Verenigde Staten heeft tien procent van de Basenjis glucosurie (3). Tijdens dit onderzoek wordt de aanwezigheid van glucosurie gelijkgesteld aan Fanconi-syndroom, hetgeen niet meer in overeenstemming is met de huidige literatuur (1). In Nederland is een kleine populatie Basenjis (5) en er waren signalen dat het Fanconi-syndroom ook in deze populatie voorkomt. Het doel van deze studie was het vóórkomen van glucosurie in de Basenji-populatie in Nederland te inventariseren.

Materiaal en methoden

Alle bij de Basenji Club Nederland (BCN) bekende eigenaren van Basenjis in Nederland hebben zowel in 2002 als in 2003 een vragenlijst en een urinedipstick voor glucose[2] per hond toegezonden gekregen. De eigenaren werden beide keren gevraagd om eenmalig de urine op glucose te controleren. Op de vragenlijst stond informatie over het gebruik van

[1] H.A.D. Bax, DVM, Diplomate ABVP - feline practice. Dierzorggroep Lek en Linge, Grote Haarsekade 121, 4205 NA Gorinchem. Tel.: 0183-633021, fax: 0183-632261, e-mail: h.a.dbax@freeler.nl

[2] Bayer glucose-dipstick.

double refereed

Figuur 2. Diagnoseschema Fanconi-syndroom.

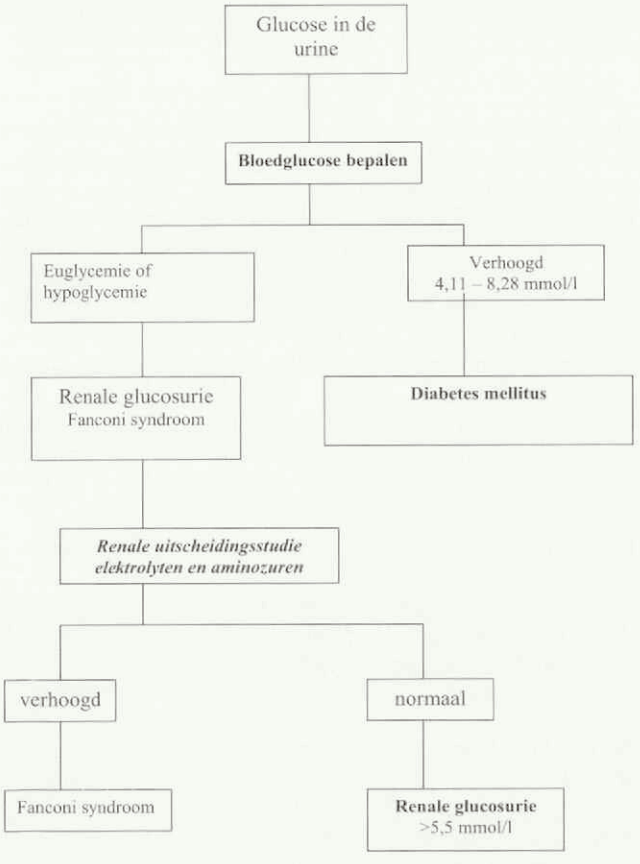

de dipstick, kon de kleur van de dipstick aangekruist worden en stonden vragen over de volgende onderwerpen: het voorkomen van urineweginfecties: een reeds gediagnosticeerde diabetes mellitus; de dagelijkse wateropname en het gewicht van de hond. Daarnaast werd de naam en stamboomnummer van de hond en de adressen en telefoonnummers van de eigenaren gevraagd. De eigenaren van de honden die glucosurie vertoonden (in urinestick positief vanaf een concentratie van 5,5 mmol/l glucose in urine) werden telefonisch benaderd met het verzoek om bij een dierenarts nogmaals de urine te controleren op de aanwezigheid van glucose en om de bloedglucoseconcentratie te laten bepalen. Hieraan hebben alle betrokken eigenaren gehoor gegeven. Daarnaast werd bij deze honden ook de pH, HCO_3^-, de PCO_2, ureum en de creatinine in het bloed bepaald.
Bij de bepaling van de responspercentages hebben we alleen de honden meegeteld die op het moment van testen ouder waren dan twee jaar. De reden hiervoor is dat het Fanconi-syndroom pas tot uiting komt vanaf een leeftijd van drie jaar (3).

Bij de statistische berekeningen is gebruikgemaakt van een binomiale distributie. Als nulhypothese stellen we dat het voorkomen van het Fanconi-syndroom bij de Basenji in Nederland net als in de Verenigde Staten tien procent bedraagt. Bij een kans kleiner dan vijf procent dat de resultaten van het onderzoek toevallig verschillen van de nulhypothese, worden de resultaten als significant verschillend beschouwd.

Resultaten

In 2002 zijn 61 antwoorden teruggestuurd van honden geboren in de periode 1990 tot en met 2000; in deze periode zijn er 152 pups ingeschreven in het stamboek. Dit is een respons van veertig procent van het totaal aantal ingeschreven honden. De leeftijdsverdeling van de geteste honden wordt weergegeven in figuur 3. In 2002 waren er twee honden van de 61 getest die glucosurie vertoonden (3,2%). Beide honden vertoonden tijdens de controle bij een dierenarts wederom glucosurie en daarnaast waren ze beide euglycemisch en vertoonden ze geen afwijkingen van plasma-ureum en creatinine. De differentaaldiagnose is dan primaire renale glucosurie of Fanconi-syndroom. Beide honden kwamen uit hetzelfde nest van in totaal vier honden. De derde hond uit het nest vertoonde zowel in 2002 als in 2003 geen glucosurie. Over de vierde hond uit het nest zijn geen gegevens bekend wat betreft glucosurie. Gegevens betreffende het voorkomen van glucosurie bij de voorouders van deze honden zijn niet bekend. Hond 1 met glucosurie was een reu en heeft vele nakomelingen. In totaal negentien pups en elf pups. De nakomelingen varieerden in leeftijd van twee tot acht jaar en achttien van deze honden zijn in 2002 getest en vertoonden geen glucosurie. De geteste nakomelingen waren over alle nesten verspreid. De leeftijdsverdeling wordt weergeven in figuur 4.

In 2003 zijn 59 formulieren ingevuld teruggestuurd van honden geboren in de periode 1990 tot en met 2001. In deze periode zijn er 172 pups ingeschreven in het stamboek. Dit is een respons van 34 procent van het totaal aantal ingeschreven honden.
In 2003 was bij geen enkele geteste hond sprake van glucosurie. De honden die in 2002 glucosurie vertoonden waren beide overleden ten gevolge van nierinsufficiëntie (6). Van de nakomelingen van hond 1 zijn in 2003 veertien honden op glucosurie gecontroleerd en negatief bevonden. De geteste

Figuur 3. Verdeling leeftijd geteste honden.

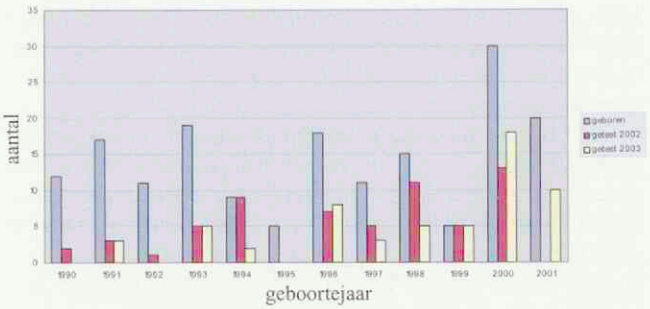

Figuur 4. Nakomelingen van hond 1.

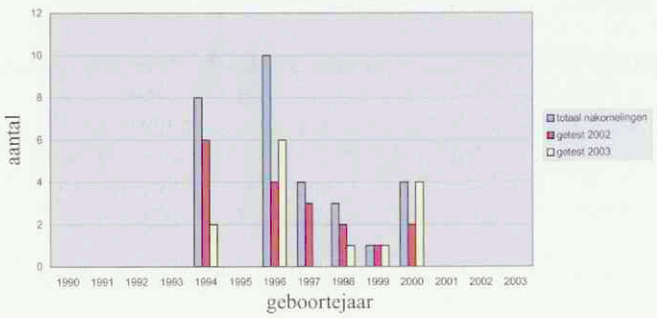

double refereed

nakomelingen in 2003 waren grotendeels dezelfde als in 2002. De leeftijdsverdeling van de geteste honden en de geteste nakomelingen wordt respectievelijk weergeven in figuur 3 en figuur 4.

Discussie

De respons op de enquête in 2002 was 40 procent en in 2003 34 procent van het totaal aantal ingeschreven honden. Ook is er een goede verdeling over de verschillende leeftijden. Hierdoor kunnen we stellen dat dit onderzoek een representatief beeld geeft van de populatie.
Onder de nakomelingen van hond 1 met glucosurie is de respons in 2002 en 2003 respectievelijk 60 procent en 47 procent, waarbij steeds alle nesten vertegenwoordigd waren. Ook hier kunnen we stellen dat dit onderzoek een representatief beeld geeft van de nakomelingen.
Honden met het Fanconi-syndroom vertonen pas glucosurie vanaf een leeftijd van drie jaar, echter glucosurie kan pas optreden op een latere leeftijd, zelfs tot acht jaar (3). Het is daarom zinvol om de Basenjis jonger dan acht jaar jaarlijks te controleren op glucosurie.
Het voorkomen van het Fanconi-syndroom in de USA van tien procent is gebaseerd op één publicatie (3). Bij deze publicatie werd een vragenlijst naar duizend eigenaren van een Basenji gestuurd. Er zijn 624 antwoorden gekomen betreffende 1051 Basenjis. De publicatie vermeldt niet hoe de selectie van Basenji-eigenaren plaatsvond. Het is daarom niet duidelijk of de resultaten representatief zijn voor de Basenji-populatie in de USA. In Nederland wordt een percentage van 3,2 procent en 0 procent van Basenjis met glucosurie vastgesteld in een onderzoeksgroep in respectievelijk 2002 en 2003. Wanneer we deze resultaten vergelijken met het resultaat van tien procent voorkomen van het Fanconi-syndroom bij de Basenji in de USA, is er zowel in 2002 als in 2003 een significant verschil. De resultaten van dit onderzoek laten dus zien, dat met 95 procent waarschijnlijkheid het voorkomen van het Fanconi-syndroom in Nederland minder is dan de tien procent welke in de Verenigde Staten wordt beschreven.
In de literatuur wordt aangegeven dat het Fanconi-syndroom bij de Basenji voorkomt als een recessieve erfelijke aandoening (3). Echter deze conclusie is gebaseerd op het voorkomen van de erfelijke vorm van het Fanconi-syndroom bij de mens. Er is bij Basenjis geen onderzoek gedaan welke aantoont dat het Fanconi-syndroom een recessief erfelijke aandoening is. Anderzijds is ook niet bewezen dat het Fanconi-syndroom bij Basenjis geen erfelijke aandoening is. Ook met de resultaten van het huidige onderzoek kunnen er geen conclusies getrokken worden betreffende de erfelijkheid van het Fanconi-syndroom bij Basenjis. Gezien deze onzekerheid is het belangrijk om alert te zijn op het voorkomen van de aandoening in de kleine Nederlandse populatie van Basenjis.

Glucosurie is een typisch kenmerk van het Fanconi-syndroom, dit betekent dat wanneer er geen sprake is van glucosurie bij een oudere hond de diagnose Fanconi-syndroom uitgesloten kan worden.
In 2002 werd bij twee honden glucosurie aangetoond. Deze honden waren nestgenoten. Gegevens betreffende glucosurie bij de voorouders van deze honden zijn niet bekend. De nakomelingen van hond 1 vertonen tot nu toe geen glucosurie. In 2003 waren de twee honden met glucosurie overleden en waren er bij de onderzochte Basenjis, geen dieren die glucosurie vertoonden.
Gezien de mogelijke recessieve erfelijkheid van het Fanconi-syndroom is het mogelijk dat er nakomelingen zijn welke drager van de aandoening zijn.

Dankbetuiging

Mijn dank aan drs. M.C.M. Imholz uit Leeuwarden en drs. W.H.M. de Vocht uit Venray voor de laboratoriumgegevens van de honden met glucosurie.

Toevoeging

In 2005 is er in onze kliniek bij een Basenji het syndroom van Fanconi vastgesteld.

Literatuur

1. Bartges JW. Disorders of renal tubulus. In: Ettinger SJ Feldman EC, ed. Textbook of veterinary internal medicine. Philadelphia: WB Saunders Co, 2000; 1704-1710.
2. Bovee KC, Joyce T *et al.* Characterization of renal defects in dogs with a syndrome similar to the fanconi syndrome in man. J Am Vet Med Assoc 1979; 174: 1094 -1099.
3. Noonan CH, and Kay JM. Prevalence and geographic distribution of Fanconi syndrome in Basenjis in the United States. J Am Vet Med Assoc 1990; 197: 345-349.
4. Yearly JH, Hancock DD, and Mealey KL. Survival time, lifespan, and quality of life in dogs with idiopathic Fanconi syndrome. J Am Vet Med Assoc 2004; 225: 377-383.
5. Stamboek Basenji vereniging Nederland.
6. Persoonlijke mededeling van de eigenaren.

Artikel ingediend: 26-10-2004
Artikel geaccepteerd: 31-05-2005

double refereed

Dexamedium®

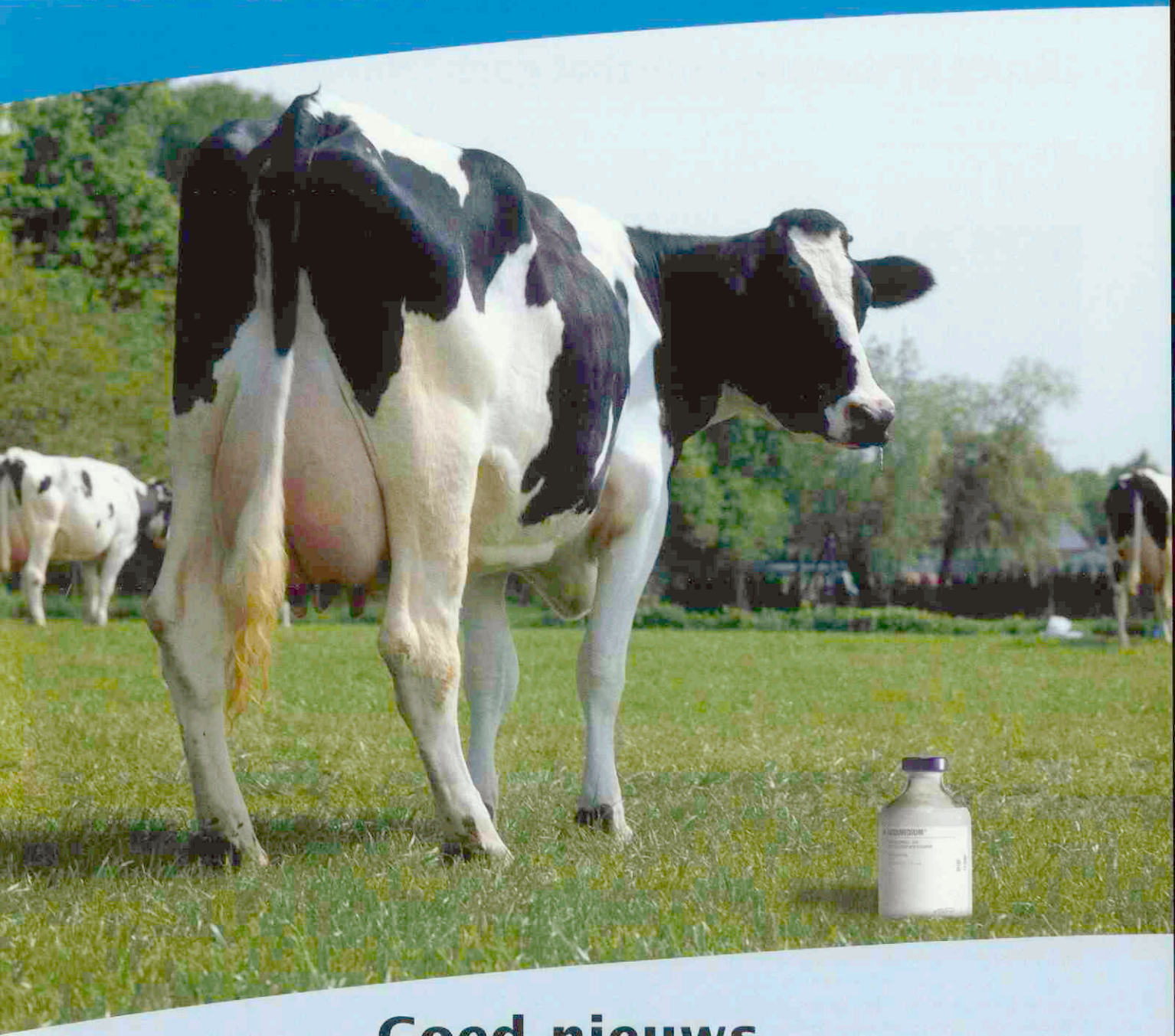

Goed nieuws
Dexamedium® is er weer!

Dexamedium is een middellang werkend corticosteroïd preparaat. Het bevat dexamethason (dimethylbutyraat) als werkzame stof. Dexamedium heeft een sterke glucocorticoïde werking. Door de unieke samenstelling heeft Dexamedium een wachttijd voor de melk van slechts 3 dagen.

Dexamedium®. Samenstelling: 0,85 mg dexamethason (als dimethylbutyraat ester) per ml suspensie voor injectie. Doeldier: Rund. Indicaties: ondersteuning bij de behandeling van klinische ketose. Dosering: 2 ml per 100 kg lichaamsgewicht, intramusculair. Wachttijden: slacht 30 dagen, melk 3 dagen. Overige informatie: zie bijsluiter. REG NL 9458 UDA.

Intervet Nederland bv ▪ Postbus 50 ▪ 5830 AB Boxmeer
Telefoon: 0485 587654 ▪ Fax: 0485 587653 ▪ www.intervet.nl

intervet

Bring in the machine that goes... ping!

Tekst: Iaira Boissevain
Illustratie: Henk Vrieselaar

Veterinair tuchtrecht

Moet je een dier behandelen als de eigenaar niet wil betalen? En is het dan de verantwoordelijkheid van de dierenarts om eerst diergeneeskundige hulp te bieden, en daarna financiële hulp in de vorm van een betalingsregeling?

Wettelijk kader

De Wet op de Uitoefening van de Diergeneeskunde (WUD) verplicht een dierenarts tot zorgvuldig handelen, waarbij het dier het eerste referentiekader is. Wat de belangenafweging verder ook is, het dier gaat meestal voor. Dat schept een probleem als de eigenaar niet kan of wil betalen en het dier daarvan de dupe dreigt te worden.

Op de camping

Deze vierjarige Shih Tzu heeft wat je noemt vakantiepech. Eerst heeft hij een schokkende aanvaring met schrikdraad. Twee dagen later denkt hij het beter te regelen en schuifelt op de camping een tent binnen waar het blijkbaar lekker ruikt. De bewoners van die tent zijn echter niet gediend van het hondje, en slaan hem zonder meer naar buiten. Weer een paar dagen later heeft hij een aanvaring met een Bulldog. De Shih Tzu is dan al hangerig en loom, maar de eigenaren wijten dat in eerste instantie aan de hitte. Als hij vier dagen later ook nog gaat braken en duidelijk onwel is, zoeken ze een dierenarts op. Die vindt een uitgedroogd hondje met een oogontsteking, en geeft een antibioticum, een vochtinfuus, een antibraakmiddel (Primperid) en een oogzalf (Ophtosan). Een dag later herhaalt hij de behandeling.

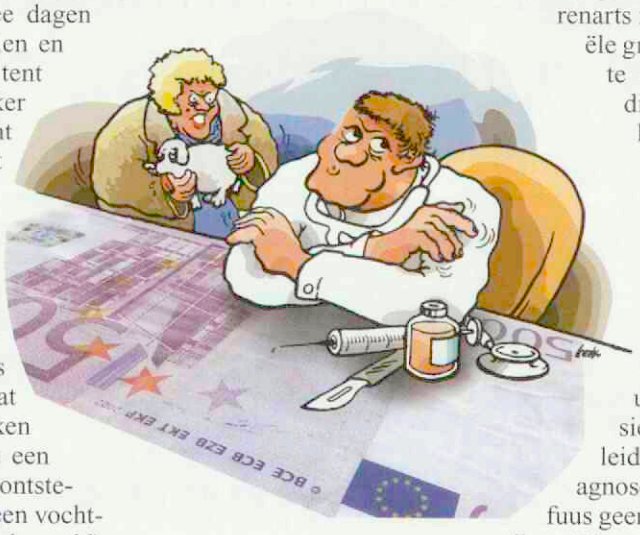

Twee dagen later is het hondje echter nog niet opgeknapt, maar het is zondag, en de eigenares vervoegt zich bij een dierenspoedkliniek in de buurt. Ook de dierenarts daar geeft een antibioticum en een infuus. Hij meent dat de hond een levercirrhose of leverkanker heeft en adviseert euthanasie, maar daar wil de eigenares niet van horen.

Onderzoeksplicht?

Zij gaat een dag later terug naar de dierenarts waar ze in eerste instantie is geweest. Die vertelt haar dat hij grondig onderzoek moet doen om een diagnose te kunnen stellen, maar dan wil hij vooruit € 200 betaald krijgen. Daar voelt de eigenares niets voor, en ze wil het hondje ook niet laten inslapen, hoewel het snel zieker wordt. Kan de dierenarts geen goedkoop onderzoekje doen? De dierenarts oppert dat hij zelf bloedonderzoek kan doen, maar dat met deze klachten echografisch en röntgenologisch onderzoek noodzakelijk is. Om financiële redenen ziet de eigenares daarvan af. Zonder nader onderzoek ziet de dierenarts geen mogelijkheden voor succesvolle behandeling, maar bij wijze van symptoombestrijding geeft hij opnieuw een antibioticum en een vochtinfuus. Een dag later herhaalt hij dit, en geeft Prednisolon tegen de afbraak van rode bloedlichaampjes. Bij herhaling wijst hij de eigenares op de noodzaak van verder onderzoek, maar ze blijft weigeren, hoewel het hondje in snel tempo gele slijmvliezen en sclera ontwikkelt.

Lang duurt die discussie niet, want een dag later overlijdt het hondje. Dat is voor de eigenares reden om een klacht in te dienen bij het Tuchtcollege. Volgens haar is de dierenarts alleen uit geweest op geldelijk gewin, en had hij een betalingsregeling moeten treffen. Een dierenarts mag volgens haar niet op financiële gronden weigeren om een dier goed te onderzoeken. En trouwens, zijn diagnose deugde toch al niet, want het hondje is niet overleden aan zijn lever, maar aan hersenletsel door het schrikdraad, de meppende tentbewoners en de bulldog.

Kaskraker

Het Tuchtcollege acht de hersenletseltheorie niet waarschijnlijk, uit de symptomen die in het dossier staan vermeld is dat niet af te leiden. Voor de waarschijnlijkheidsdiagnose 'leverlijden' was een vochtinfuus geen onjuiste symptomatische bestrijding. Maar was symptomatische bestrijding voldoende, of had de dierenarts toch nader onderzoek moeten doen?

Volgens het Tuchtcollege spreekt het vanzelf dat een dierenarts voor zijn consulten en (be)handelingen wordt betaald. Het is veterinair niet onjuist om contante betaling te vragen. De betaling van die kosten is de verantwoordelijkheid van de eigenaar, en niet die van de dierenarts. Op een dierenarts rust dan ook geen verplichting om ten behoeve van eigenaren van patiënten oplossingen in de sfeer van een lening of een betalingsregeling te zoeken. Daarbij noemt het Tuchtcollege overigens wel uitdrukkelijk de uitzondering in een noodsituatie, waarbij spoedeisende hulp geboden is. En alle andere gevallen? Die horen thuis in het verantwoordelijkheidsmandje van de eigenaar. Leuker kon het Tuchtcollege het ook niet maken... De klacht werd afgewezen.

VWA onderzoekt bacteriële reinigers

Het aloude proces van reinigen is de laatste jaren aan veel veranderingen onderhevig geweest. Vooral het veilig gebruik van reinigingsmiddelen, het gemak waarmee gereinigd kan worden en het sparen van het milieu zijn daarvoor verantwoordelijk. Nadat de eerste successen zijn behaald met het inzetten van bacteriën voor het schoonmaken van vervuilde bodems, is ook gekeken of bacteriën ingezet konden worden bij andere reinigingsprocessen.

Microbiologische reinigers zijn producten die met behulp van bacteriën, eventueel in combinatie met enzymen en of andere toevoegingen, reinigen, geur verdrijven en ontstoppen. De bacteriën die aan microbiële producten zijn toegevoegd, moeten ervoor zorgen dat er een gecontroleerde afbraak plaatsvindt van de te verwijderen vervuiling. De micro-organismen die meestal worden gebruikt, zijn van het geslacht Bacillus en komen overal vrij in de natuur voor. Ze behoren tot de groep die endosporen vormt. Onder de juiste omstandigheden (onder andere temperatuur, pH, vochtigheid, tijdsduur en voedsel) zullen deze toegevoegde micro-organismen snel de al aanwezige micro-organismen verdringen. Voor enige werking wordt minimaal 10^5 kolonievormende eenheden per ml in de bioreiniger noodzakelijk geacht.

De VWA heeft dit jaar onderzoek verricht met de volgende opzet:

- Inventarisatie van de productsamenstellingen van bacteriële reinigers.
- Inschatting van de gevaren voor de volksgezondheid, ook op de langere termijn: naast de aanwezigheid van pathogenen, moeten ook de risico's van eventueel gebruikte enzymen in kaart gebracht worden.
- Onderzoek naar de stabiliteit van de producten, gedurende een langere periode van opslag, met betrekking tot de samenstelling en de te verwachten (microbiologische) werking van de (verpakte) producten.

De nadruk van het onderzoek lag op de wettelijke aspecten en de veiligheid van deze reinigingsmiddelen.

Wetgeving

Voor microbiële reinigingsmiddelen die uitsluitend bacteriesporen bevatten, geldt op dit moment geen specifieke regelgeving. Wanneer er detergenten en/of enzymen zijn toegevoegd is de Wet milieugevaarlijke stoffen (Wms) van toepassing. Bij consumentenproducten mag normaal gebruik geen gevaar opleveren voor de gezondheid.

Veiligheid

De producenten van de bacteriesporen, voornamelijk gevestigd in Amerika en Frankrijk, gaan uit van niet-pathogene bacteriën. In de USA wordt daarvoor de term 'GRAS' (Generally Recognised As Safe) gebruikt. In Europa wordt de EFB-lijst (European Federation of Biotechnology, *www.efbweb.org*) gehanteerd. Van de micro-organismen genoemd in klasse 1 van deze lijst kan worden aangenomen dat ze geen risico vormen voor mens en milieu.

Claims dat met bepaalde microbiologische reinigers andere bacteriën gedood konden worden, bleken na onderzoek geen stand te houden. Er is geen bactericide werking van de onderzochte bioreinigers tegen pathogene micro-organismen. Ook claims dat de gebruikte bacteriestammen niet opnieuw sporen zouden vormen, blijken bij nader onderzoek niet waar. Dat betekent dus dat, als al het vuil eenmaal opgeruimd is, de micro-organismen niet helemaal afsterven en ook nieuwe sporen kunnen vormen.

Tijdens het onderzoek is de vraag gerezen of aanwezige enzymen (door bacteriën geproduceerd of als actieve grondstof aan het product toegevoegd) gevaren voor de consument kunnen opleveren. Uit epidemiologische gegevens is af te leiden dat bij blootstelling van de huid aan enzymen het risico verwaarloosbaar is. Aan de inhalatie van enzymoplossingen in aërosolvorm zijn wel de nodige risico's verbonden. Inhalatie van lage concentraties enzymen kan namelijk tot allergische reacties leiden.

Bij determinatie van de bacteriële reinigers blijkt dat er in veel gevallen sprake is van isolaten van *Bacillus* (*Bacillus licheniformis, Bacillus subtilis* en *Bacillus cereus*), die mogelijk in verband gebracht kunnen worden met voedselvergiftigingen. Aan het gebruik van bacteriële reinigers kunnen dus, afhankelijk van samenstelling en gebruiksomstandigheden, potentiële gezondheidsrisico's verbonden zijn. Daarbij valt te denken aan de toepassing van bacteriële reinigers op plaatsen waar levensmiddelen worden bereid of toepassing in de directe omgeving van gevoelige groepen (baby's, bejaarden en zwangere vrouwen).

Houdbaarheid

Inzake de houdbaarheid van de onderzocht producten geven de verkregen resultaten geen eenduidig uitsluitsel. Op dit punt zijn er ook geen wettelijke verplichtingen. Op het etiket van een product met bacteriën hoeft geen houdbaarheidsdatum te staan. Ook het feit dat er bacteriën in het product verwerkt zitten, hoeft niet vermeld te worden. Zodra er chemische bestanddelen zijn toegevoegd, geldt er wel een verplichting een productdossier op te bouwen met relevante informatie die leidt tot een veilig gebruik van het product.

Het volledige rapport is beschikbaar op de website van de VWA (*www.vwa.nl*) en is aangeboden aan de minister van Volksgezondheid met het advies met het betrokken bedrijfsleven afspraken te maken die beogen de risico's voor de consument weg te nemen. Het rapport wordt ook aangeboden aan de Europese Commissie om te bezien of in het kader van de Richtlijn inzake Algemene Productveiligheid normen voor deze producten ontwikkeld kunnen worden.

VOEDSEL EN WAREN AUTORITEIT

Controle van VWA en AID op attesten gemedicineerde diervoeders bij mengvoederbedrijven

VOEDSEL EN WAREN AUTORITEIT

Voor koppelmedicatie van dieren wordt vaak gebruikgemaakt van gemedicineerd voer. Dit gemedicineerd voer mag worden geproduceerd door mengvoederfabrikanten op attest van een dierenarts. In 2002 zijn door de VWA inspecties uitgevoerd op twaalf mengvoederbedrijven, waarbij een groot aantal tekortkomingen werd geconstateerd. Slechts een klein deel van de beoordeelde attesten was door de dierenartsen juist en volledig ingevuld. Tijdens het onderzoek werd uitsluitend waarschuwend opgetreden. De resultaten van dit onderzoek zijn besproken met de belangenverenigingen van dierenartsen en mengvoederfabrikanten, waarna deze bij hun achterban hebben aangedrongen op betere naleving van de wettelijke voorschriften. Aansluitend hierop heeft in het najaar van 2003 een herhaling van deze actie plaatsgevonden waarbij ditmaal verbaliserend werd opgetreden. Bij zestien mengvoederbedrijven werden 384 attesten beoordeeld, hiervan waren 133 juist en volledig ingevuld. In totaal werden 170 processen verbaal gegeven en 103 schriftelijke waarschuwingen. Ook deze resultaten zijn besproken met de KNMvD en de NEVEDI en er is een nieuwsbericht geplaatst op de site van de VWA. De rapportage van het project is eveneens op de VWA-site te raadplegen.

Attesten behoren bij de Regeling Administratievoorschriften ingevolge de Diergeneesmiddelenwet en dierenartsen zijn verplicht attesten voor gemedicineerd voeder correct en volledig in te vullen. De VWA zal, in samenwerking met de AID, opnieuw controleren of er conform de wettelijke voorschriften gemedicineerde diervoeders worden voorgeschreven. Indien de attesten niet correct zijn ingevuld, zal verbaliserend worden opgetreden.

De fokstier en financiële donor Prins 2

Het veterinair verleden laat zijn sporen na, met name in de veeteelt en de KI. Foto's, instrumenten, boeken en andere voorwerpen herinneren aan (bijna) vergeten opvattingen, therapieën, gebouwen, et cetera, maar ook aan bijzondere en gewone mensen die een rol speelden in de diergeneeskunde en de veefokkerij. Hun verhaal wordt hier verteld.

Uitgelicht

Toen de SIP-koe en Liza 52's-Ariedochter Martha 33 van Piet van der Kolk uit Wanroy door de foktechnische commissie van de 'eigen' KI Land van Cuijk werd gecontracteerd en geïnsemineerd met sperma van de stier Eveliens 1's-Prins, leverde die twee maanden later twee stierkalfjes: Prins 1 en Prins 2. Beide gingen ze naar de opfok in Beers, waar Prins 1 zich ontwikkelde tot een veelbelovende jongeling en zijn broertje maar geen spieren wilde aanzetten. Die kon worden afgevoerd besliste de 'slagercommissie'; directeur collega Jan Goossens verwees hem stilletjes naar een donker hoekje in de oude stierenstal. Het noodlot sloeg voor de eerste Prins toe: hij brak een poot. En toen kwam 'd'n dokter' triomfantelijk met zijn eigen favoriet voor de dag: Prins 2 werd ingezet als proefstier en hij groeide uit tot de hoogste melkvererver van de MRIJ-stieren van de beginjaren tachtig.

Een echte dubbeldoel stier werd hij nooit, z'n rugpartij bleef deuken en dus kwam Goossens in de verleiding de foto van Prins 2 een beetje bij te schilderen, zodat die tenminste acceptabel werd.

Eigenlijk was het niet nodig, want het sperma was nauwelijks aan te slepen en Prins 2 ging de geschiedenis in als één

van de laatste succesvolle MRIJ-stiervaders.

Toen KI Land van Cuijk in 1982 een nieuw, riant station bouwde buiten het dorp, werden de gemeente (die in het centrum van Beers ruimte wilde) en Prins 2 gezien als belangrijke financiers.

Bron: Melkweg 2000.

Het gebouw waar Prins 2 zo'n grote financiële bijdrage aan heeft geleverd, is nu het domein van het Museum Veeteelt en KI. Hierin zijn meerdere wereldberoemde stieren te bewonderen, die alle bij hebben gedragen aan de uitbouw van de Veeverbetering in Nederland. Zie de website: www.veeteelt-ki-museum.nl, E-mail: Liesh070@wxs.nl

World Veterinary Congress, Minneapolis, USA, 16-20 juli 2005

Organisatie WVC in handen van de AVMA

S.J. de Groot

Berichten en verslagen

Het driejaarlijkse World Veterinary Congress (WVC) van de World Veterinary Association (WVA) is georganiseerd in samenwerking met de 142e jaarlijkse conventie van de American Veterinary Medical Association (AVMA). Het congres vond plaats van 16 tot en met 20 juli 2005 in Minneapolis, Minnesota, USA. Het congres werd geopend door Mrs. Barbara Bush. De 'First Lady', 'First Mom' en auteur van de bestseller 'Millie's Book: The First Dog Dictates Her Memoires to Barbara Bush' opende met de woorden: "For the first time in my life, I feel qualified as a convention speaker. You're my kind of crowd". Met humor en 'values of life' bracht Barbara Bush de aanwezigen in de stemming voor een congres dat het thema 'one profession, one vision' meekreeg. Tijdens de opening bedankten dr. Herbert Schneider, president van de WVA en dr. Bernard Vallet, president van de World Organization for Animal Health (OIE) de AVMA voor de organisatie van het 28e WVC.

Tijdens de opening overhandigde Bonnie V. Beaver, President van de AVMA, een check van $ 1 miljoen aan Mahendra Lohani, directeur van de Asia Pacific regio van Heifer International. Het bedrag, dat door de AVMA bijeen is gebracht, wordt door Heifer International (*http://www.heifer.org*) ingezet voor lange termijn agricultuur oplossingen in het tsunami-gebied in Azië.

Vergadering AVMA

Voorafgaand aan het congres hield de AVMA op vrijdag 15 juli haar jaarlijkse vergadering in haar 'house of delegates': de regionale, district- en groepsvertegenwoordigers. De AVMA heeft meer dan 72.000 leden. 86 procent van de dierenartsen in de USA is lid van de AVMA. Tijdens de opening van de jaarlijkse AVMA-vergadering kreeg dr. Tjeerd Jorna, president van de Federation of Veterinarians of Europe, de gelegenheid de vergadering toe te spreken. De sociale en maatschappelijke onderwerpen die in Europa spelen, vertonen sterke overeenkomst met de issues in de USA en de rol die de AVMA daarin speelt. Zo besteedde de AVMA in haar bijeenkomsten speciaal aandacht aan dierenwelzijn (dit jaar meer in het bijzonder de 'foie gras' productie), de elektronische identificatie en registratie van gezelschapsdieren en paarden, en de demografische ontwikkelingen van de veterinaire beroepsgroep. De toename van het aantal blanke vrouwelijke collegae en de afnemende interesse voor voedselproductie en de veterinaire volksgezondheid zijn 'hot issues' in de AVMA. Tijdens het congres zijn er voorstellen besproken om te komen tot de accreditatie van dierenartsen in het National Veterinary Accreditation Program van het Department of Agriculture's Animal and Plant Health Inspection Service (APHIS). De eisen en regels voor het uitoefenen van de veterinaire praktijk verschillen in de USA van staat tot staat. Iedere staat heeft een eigen register met daaraan verbonden voorwaarden. Het voorstel van de nationale accreditatie gaat uit van 'lifetime education' met modules die voorzien in het herkennen en rapporteren van exotische en 'emerging diseases' en het beleid en de procedures omtrent besmettelijke dierziekten. De 'house of delegates' koos dr. Henry E. Childers tot 143e AVMA-president en dr. Roger K. Mahr als 'president-elect' voor het jaar 2005-2006.

World Veterinary Congress

Het totaal aantal deelnemers aan het WVC bedroeg 8741 waarvan 4070 dierenartsen, 948 veterinair studenten, 113 dierenartsassistenten, 1516 exposanten en 2094 partners, kinderen, gasten en overige. Het uitgebreide partnerprogramma, de alumni recepties van de 29 veterinaire faculteiten, de family night (dit jaar met 1600 deelnemers) maakt het jaarlijkse congres van de AVMA voor de Amerikaanse collegae tot een echt familiefeest.

Het wetenschappelijk programma tijdens het congres werd door meer dan 950 internationale sprekers gepresenteerd. Het programma omvatte diergeneeskundige en technische onderwerpen over gezelschapsdieren, paarden, productiedieren en 'wildlife'. In het programma was veel aandacht voor praktijkmanagement, informatietechnologie en communicatie.

De seminars van de OIE, die in samenwerking met de Food and Agriculture Organisation (FAO), de World Health Organization (WHO) en de WVA werden georganiseerd, behandelde de mondiale ontwikkelingen en uitdagingen op het gebied van dierenwelzijn, dierziektebestrijding, veterinaire volksgezondheid en voedselveiligheid. Er werd speciaal aandacht besteed aan de mondiale problematiek met betrekking tot zoönosen, 'avian influenza', tuberculose en agro- en bioterrorisme. Bij al deze onderwerpen stond de rol van de veterinaire beroepsgroep centraal en deze sloot volledig aan bij het thema van het congres: 'one profession, one vision'.

Vergadering World Veterinary Assocation

Tijdens het congres hield de WVA op 19 juli haar driejaarlijkse ledenvergadering. Dr. Herbert Schneider, president van de WVA, deed verslag van activiteiten over de bestuursperiode 2002-2005. Er is hard gewerkt aan het intensiveren van de contacten met de OIE, FAO en WHO. Het positioneren van de veterinaire beroepsgroep en daarmee het behartigen van de belangen van de veterinaire beroepsgroep in deze mondiale organisaties, is verbeterd. Zo heeft de WVA haar bijdrage geleverd bij het tot stand komen van de definities in de Terrestrial Animal Health Code van de OIE. Door samenwerking met de OIE, FAO en WHO werd en wordt een bijdrage geleverd aan het verbeteren van het

dierenwelzijn, het bestrijden van dierziekten, de veterinaire volksgezondheid en de voedselveiligheid. De vergadering stemde unaniem in met het standpunt 'WVA Live Animal Transportation Policy'. Dit standpunt erkent dat er transport van dieren plaatsvindt, gaat uit van de internationaal geaccepteerde 'five freedoms'[1] en ondersteunt het ontwikkelen van wetenschappelijk onderbouwde standaarden voor het transport van dieren. Hoge prioriteit wordt gegeven aan zoönosen en antimicrobiële resistentie. Dit vraagt, ook naar de toekomst, om directe betrokkenheid van de veterinaire beroepsgroep bij de Codex Alimentatius. Als meest belangrijk en urgent wordt de opleiding van toekomstige collegae en het verbeteren en harmoniseren van de opleidingen gezien. De onbalans die er in een flink aantal lidstaten dreigt te ontstaan tussen dierenartsen die werkzaam zijn in de gezelschapsdieren, productiedieren en veterinaire volksgezondheid, acht het WVA-bestuur zorgelijk. Vijf jaar geleden heeft de WVA de jaarlijkse World Veterinary Day op de laatste zaterdag in april ingesteld. De aandacht voor de World Veterinary Day en de WVA-website neemt nog steeds toe.

[1] *Dieren zijn vrij: van dorst, honger en onjuiste voeding; van fysiek en fysiologisch ongerief; van pijn, verwondingen en ziektes; van angst en chronische stress; om hun natuurlijke (soorteigen) gedrag te vertonen*

WVA-president 2005-2008: Prof. dr. Leon Russell

Prof. dr. Leon Russell werd gekozen tot WVA-president voor de periode 2005-2008. Leon Russell is verbonden aan de 'Texas A&M University College of Veterinary Medicine and Biomedical Sciences' en is actief in de vakgebieden veterinaire microbiologie en veterinaire volksgezondheid. Hij is diplomate van de 'American College of Veterinary Preventive Medicine', oud-voorzitter van de AVMA, en ontving in 2000 de 'XIIth International Veterinary Congress Price' als erkenning voor zijn inzet om het veterinaire beroep internationaal te promoten. Leon Russell was reeds eerder actief voor de WVA als councillor voor het Noord-Amerikaanse continent en als vice-president in bestuursperiode 2002-2005. Dr. Johnson S.M. Chiang uit Taiwan en dr. Faouzi Kecherid uit Tunesia werden tot vice-president gekozen. Samen met de Immediate Past President dr. Herbert Schneider vormen zij het bestuur dat wordt bijgestaan door councillors uit de verschillende continenten. Nadere informatie over de WVA is te vinden op de WVA-website: *http://www.worldvet.org/*

Het 29ste World Veterinary Congress wordt in 2008 gehouden in Vancouver. De organisatie ligt in handen van de Canadian Veterinary Medical Association. Het thema van de WVC 2008 luidt: 'Let's celebrate our diversity'.

Wielerronde AUV
Boze Dierenartsen Klikken Niet!

Op 15 juni 2005 werd de jaarlijkse AUV Wielerronde verreden. Gestart werd op de proefboerderij Zegveld, nabij Woerden. De ruim honderd deelnemende dierenartsen namen de gelegenheid te baat actie te voeren tegen de gemeente Rotterdam die via de gezelschapsdierenpractici probeert hondeneigenaren op te sporen die geen hondenbelasting betalen. Terwijl voorzitter van de Groep Geneeskunde Gezelschapsdieren Marc Verburgh in de Rotterdamse gemeenteraad gebruik maakte van het spreekrecht teneinde de raadsleden ervan te overtuigen dat de gemeente hiermee de vertrouwensrelatie tussen patiënteigenaar en dierenarts schendt, koersten zijn collega's 140 kilometer lang met op hun shirts het opschrift 'Dierenartsen Klikken Niet!'.

Reünie van het afstudeerjaar 1955

J.J. Aukema

Op initiatief van Ton Wijgergangs en Chris Willems kwamen 25 collegae en twaalf partners op 14 mei 2005 bijeen in het Museum Veeteelt en KI te Beers om het vijftigjarig jubileum van het afstudeerjaar 1955 te vieren. Dit gebeurde op stijlvolle wijze, mede door een gastvrij onthaal onder leiding van de voorzitter van dit museum, collega H.A.M. Elsinghorst. Ook de oud-directeur van het KI station collega J.M.M. Goossens was aanwezig met zijn schoonzoon om ons door het museum te leiden.

Samen gaven zij uitleg over de geschiedenis en een demonstratie over de werkwijze van de KI, met sterke verhalen bij de verschillende objecten.
Het Museum Veeteelt en KI is gevestigd in een voormalig KI-station en geeft een uitstekende indruk over de fokkerij van de verschillende soorten vee, in het bijzonder de MRIJ roodbonten en FH zwartbonten. Aangezien de Groninger Zwartblaarkoppen in het museum niet vertegenwoordigd waren, heeft ondergetekende enkele trofeeën uit zijn familiearchief aan het museum aangeboden, inclusief penningen en medailles van tentoonstellingen en een boekwerk over de geschiedenis van de Zwartblaarkoppen.
Deze reünie van vijftig jaar geleden afgestudeerde collegae was zeer geslaagd, zeker omdat enkelen elkaar sindsdien niet meer gezien of gesproken hadden. Het Museum voor Veeteelt en KI is voor een ieder uit ons beroep die een bijeenkomst of feestje wil organiseren een geschikte locatie, met speciale arrangementen en een dagprogramma, inclusief lunch voor 20,- euro per persoon.

Bijna tegelijkertijd namen John Akkermans en Joop Dersjant het initiatief om met de collegae van de studiejaren '46,'47, en '48 een soort zestigjarig jubileum te komen vieren, op 9 juni jongstleden in het gebouw van de enige Gezondheidsdienst voor Dieren in den lande te Deventer.
Dit initiatief betrof wel enigszins een overlapping met de bovenvermelde reünie 1955.
Prof. dr. A. Pijpers, directeur van de Gezondheidsdienst voor Dieren hield voor een groep van 45 collegae een inleiding, waarin de diergezondheid vooropstaat. De Gezondheidsdiensten oude stijl zaten financieel aan de grond, doordat het ministerie van Landbouw de subsidiekraan had gesloten. De nieuwe Dienst te Deventer is weer financieel gezond gemaakt, door te werken op kostenbasis en projectmatig onderzoek.
Mevrouw dr. M.H. Mars heeft ons in een duidelijk en boeiend betoog geïnformeerd over de nieuwste diagnostische DNA-technieken. Wij waren onder de indruk van de technische ontwikkelingen die wij zagen tijdens een rondgang door het gebouw, in het bijzonder in de analytische laboratoria.
Tijdens deze dag, die uitstekend was voorbereid, was er ruimschoots gelegenheid om eens bij te praten en te horen hoe het ons is vergaan in de afgelopen zestig jaar. De organisatoren boden de gastheren, inleiders en rondleiders gepaste attenties aan.
Aan het eind van de middag keerden wij zeer voldaan weer terug naar alle windstreken van het land. Hoe ouder wij worden des te meer stellen wij reünieren op hoge prijs.

J.J. Aukema, namens alle deelnemers.

Arthropods of medical importance 4th ed.

Jerome Goddard, CRC Press, Boca Raton, USA, 2003: 444 pagina's. Prijs: 135 euro.

Boekbespreking

De brochure die de laatste uitgave van de 'Physician's guide' aankondigde trok de aandacht door de kreet 'now includes full-color photos!', waarvan diverse stonden afgebeeld die de moeite waard waren met allerlei arthropoden en huidreacties bij de mens. Ook de kaft van het boek ziet er zeer aantrekkelijk in kleur uit. Wat betreft de lay-out toch wat teleurstelling als we het boek inkijken. Het is nagenoeg volledig in zwart-wit, met uitzondering van acht pagina's middenin met in totaal 32 kleurafbeeldingen. De vele foto's en schema's van arthropoden in vele stadia, verspreidingsgebieden en huidreacties bij de mens, zijn echter wel van goede kwaliteit en het boek is de moeite waard voor iedereen die geïnteresseerd is in de insecten en arachnoïdea die de mens kunnen belagen en ziekten kunnen overbrengen (arthropod borne). De auteur is medisch entomoloog en werkzaam bij de Medische Faculteit van de Universiteit van Missisippi. Het boek is opgedeeld in vijf delen betreffende de achtergronden van de pathologische reacties bij de mens (allergie, bijt- en steekwonden, myiasis, zelfs de parasitaire fobieën ontbreken hier niet), identificatie van arthropoda en een beschrijving van ziekten die ze veroorzaken, een overzicht van alle arthropoda met een medische relevantie en van preventieve, beschermende maatregelen. Het laatste deel bestaat uit een literatuur- en woordenlijst.
Bij het bestuderen van diverse hoofdstukken valt op dat de adviezen wel erg veel voor de Amerikaanse markt zijn geformuleerd. Allerlei merknamen van producten op die markt worden weergegeven evenals wat wel en niet is geregistreerd (lindaan blijkt nog steeds geregistreerd te zijn tegen hoofdluis). Bij vlooien wordt een goed overzicht van de verschillende soorten bij mens en dier gegeven, maar de bestrijding wordt in twee regels afgedaan. In het hele boek heb ik geen informatie kunnen vinden over insectengroeiremmers (IGR's), wat ook in Nederland in de humane sector een volkomen onbekend terrein lijkt te zijn (Ref.). Concluderend: voor de geïnteresseerde lezer een informatief boek over de vele arthropoda die de mens kunnen belagen, met goede beschrijvingen en afbeeldingen waarvan er in een volgende uitgave nog meer in kleur afgebeeld mogen worden.

Dr. P.A.M. Overgaauw

Nettowinst VVAA groep € 18,5 miljoen

Financieel dienstverlener in de gezondheidszorg VVAA groep bv heeft wederom een uitstekend jaar achter de rug. Het groepsresultaat voor belasting steeg met 33 procent tot € 27,4 miljoen. De nettowinst bedroeg € 18,5 miljoen. Het eigen vermogen steeg van € 94 miljoen naar € 114 miljoen. De solvabiliteit van VVAA groep overtreft ruimschoots de wettelijke solvabiliteitseisen.
De premie-omzet verzekeringen groeide met ruim zeventien procent tot € 164,4 miljoen, mede door de overname van Olma per 1 januari 2004 en ook de inkomsten uit andere activiteiten vertoonden een forse stijging. De totale omzet steeg met achttien procent tot € 280 miljoen.

Het beleid blijft gericht op het versterken van de positie als financieel dienstverlener in de gezondheidszorg, zowel voor de individuele professional als voor instellingen, zelfstandige behandelcentra, particuliere initiatieven en samenwerkingsverbanden.

Met ingang van 1 januari 2005 zijn de bedrijfsonderdelen Accountants voor de Gezondheidszorg en VVAA belastingadviseurs en consultants gefuseerd met Barneveld Schevers belastingadviseurs en accountants. Hiermee is een zeer solide organisatie ontstaan op het gebied van accountancy en belastingadvies voor de gezondheidszorg. VVAA heeft een meerderheidsbelang in de nieuwe organisatie.

Gelet op de onzekerheden in de economie, de financiële markten en in de voor de VVAA relevante marktsegmenten worden nog geen uitspraken gedaan over het te verwachten resultaat.

VVAA groep bv
VVAA groep biedt financiële dienstverlening aan professionals en organisaties in de gezondheidszorg.
Tot VVAA groep behoren onder andere een schade- en een levensverzekeringsmaatschappij, een financieel-economisch adviesbureau, een bank, accountants- en belastingadvieskantoren en een reisbureau. Ultimo 2004 telde de groep 839 medewerkers (fte's). De enige aandeelhouder van VVAA groep bv is de Vereniging VVAA.

Meer informatie en de kerncijfers van de VVAA groep kunt u vinden op de website *http://www.vvaa.nl* [actueel].

Bron: VVAA

'Schapenverkeer' straks via elektronische weg te traceren

Schapenhouders willen naar een systeem van elektronische identificatie en registratie van dieren, mits dat betaalbaar en praktisch uitvoerbaar is voor ondernemers in de sector. "De noodzaak is duidelijk, gezien de belangen die ermee gemoeid zijn. Over twee jaar wordt zo'n registratiesysteem in de EU wellicht verplicht, dus moeten we daar nu op anticiperen", zegt Sjaar van Beek, voorzitter van de vakgroep LTO Schapen- en geitenhouderij.

Als de bedrijfstak laat zien dat ze echt met zo'n systeem aan de slag wil, zal de overheid zich ook van haar goede kant moeten laten zien. Met een sluitend I&R-systeem is na te gaan waar dieren zich bevinden, waar ze vandaan komen en naartoe worden gebracht. Er wordt al onderzoek gedaan om erachter te komen of zo'n systeem in de praktijk vlot is in te voeren en de kosten beperkt kunnen blijven. Voor runderen, varkens en paarden bestaan al registratiesystemen, waarbij nog wordt gewerkt met 'gewone' oormerken en verplichte aanmelding van dieren na de geboorte en verplaatsing van de dieren.
De huidige regels en controle om dieren te verzamelen en af te voeren zijn dermate knellend, dat er snel iets aan gedaan moet worden, vindt Van Beek. Na de MKZ-crisis in 2001 ziet de overheid de schapen- en geitenhouderij als een potentiële risicofactor voor andere, belangrijkere veehouderijsectoren. "De regels zijn te weinig op de praktijk toegesneden. Ondernemers worden gedwongen om daar creatief mee om te gaan. Zo ver mag het eigenlijk niet komen. De overheid moet regels maken die redelijkerwijze in de praktijk ook uitvoerbaar zijn", aldus Van Beek.

De schapen- en geitenhouderij is een bijzondere bedrijfstak met grote verscheidenheid. De sociale functie mag niet worden onderschat: velen beleven plezier aan het houden van deze dieren. Naast enkele duizenden professionele houders houden tienduizenden particulieren de dieren als hobby. Voorts telt de sector vele kleine en grote handelaren, bedrijven die de dieren bijeen brengen (verzamelaars) en exporteurs. Veehouders in andere sectoren hebben ook vaak schapen. De structuur van de bedrijfstak is complex.

Ons land telt rond 1,3 miljoen schapen en een kwart miljoen geiten. De levende export is belangrijk voor de schapenhouderij. Nederland exporteert jaarlijks 294.000 schapen. Belangrijkste exportlanden zijn Frankrijk (37%), Spanje (27%) en België en Luxemburg (18%). De jaarlijkse Nederlandse productie van schapen- en geitenvlees (15.700 ton) is betrekkelijk klein. De grote producenten zijn het Verenigd Koninkrijk (ruim 300.000 ton), Frankrijk (130.000 ton) en Griekenland (120.000 ton).

Bron: LTO Nederland.

GD-DAP-afhaalservice klok-rond

De Gezondheidsdienst voor Dieren is gestart met een nieuwe service: 'GD-DAP-Afhaalservice'. In samenwerking met TNT Innight worden monsters voor het laboratorium via nachttransport opgehaald bij de dierenartsenpraktijken.

De GD neemt hiermee het vervoer van monsters in eigen hand om dierenartsenpraktijken en veehouders betrouwbaarheid, snelheid en traceerbaarheid te kunnen garanderen. In het bijzonder voor bacteriologisch en klinisch chemisch onderzoek verbetert hiermee de service aan de klant aanzienlijk. Er wordt dan ook een substantiële toename in monsteraanbod verwacht. Speciaal hiervoor is klinische chemie voortaan ook op zaterdag geopend. Snellere communicatie van onderzoeksuitslagen vindt plaats via fax en e-mail. Het nieuwe systeem heeft een landelijke dekking en zorgt ervoor dat monsters op de dag nadat ze zijn genomen vóór 7.00 uur bij de GD aanwezig kunnen zijn.

De afgelopen maanden is via een proef succesvol ervaring opgedaan met de dierenartspraktijken die nu deelnemen aan het relatiebeheer van de GD. Gedurende deze periode werden monsters voor diagnostisch onderzoek op werkdagen na 21.00 uur, aansluitend op het avondspreekuur, opgehaald. Sinds 1 juni kunnen de dierenartsenpraktijken kiezen uit vaste ophaaldagen, ophalen op telefonische afroep of een combinatie van beide. Sinds 1 juni 2005 biedt de GD deze verbeterde dienstverlening ook aan de overige dierenartspraktijken in Nederland aan.

De introductie van GD-DAP-Afhaalservice heeft bij de grootste dierenartsenpraktijken in Nederland plaatsgevonden door middel van een persoonlijke demonstratie door de relatiebeheerders van het DAP-GD Relatiebeheer. Aanmelding van dierenartspraktijken kan bij de GD via 0900-1770, zij krijgen dan een aanmeldingspakket toegezonden.

Bron: Gezondheidsdienst voor Dieren

Toelaten honden met geamputeerde staart op evenementen

Per 1 juni 2005 worden honden met geamputeerde staarten op door de Raad van Beheer erkende evenementen toegelaten, mits deze amputatie aantoonbaar het gevolg is van een medische noodzaak. De evenementen betreffen onder andere exposities, clubmatches, jonge honden-dagen, wedstrijden voor jachthonden en gebruikshonden, (gedrags)testen en proeven voor jachthonden en gebruikshonden, behendigheidswedstrijden, gehoorzaamheidswedstrijden en examens.

De verklaring van de noodzakelijke amputatie dient door een in Nederland praktiserende dierenarts schriftelijk in het Europees Dierenpaspoort te zijn vastgelegd. Hiervoor kan de pagina 'operaties' gebruikt worden.
De verklaring in het paspoort dient te zijn voorzien van de reden (medische indicatie) en datum van de amputatie, alsmede een stempel met duidelijke vermelding van naam, adres én een originele handtekening van de dierenarts.

De Raad van Beheer controleert de medische verklaringen niet, tenzij er sprake is van twijfel en/of een vermoeden van misbruik en/of valsheid in geschrifte. Misbruik van deze regel wordt via de Raad van Beheer ter sanctionering aan het Tuchtcollege voorgelegd.
Bovenstaande bepaling geldt ook voor buitenlandse honden die op Nederlandse evenementen worden ingeschreven.

Bij deelname aan evenementen dienen de eigenaren van aan de staart geamputeerde honden in het bezit te zijn van de vereiste verklaring, zodat deze voorafgaand aan de deelname van de betreffende hond door het ringpersoneel gekeurd kan worden.
Op de inschrijfformulieren voor evenementen zal er een apart artikel hierover in het reglement opgenomen worden en dient men bij inschrijving aan te geven of de hond al dan niet aan de staart geopereerd is.

Bron: Raad van Beheer op Kynologisch Gebied in Nederland

Nutrigenomics, weer wat nieuws?

Richard Nap

Veel collegae zullen bij het zien of lezen van de term 'nutrigenomics' ongetwijfeld de wenkbrauwen fronsen en zich afvragen: "wat is dat nu weer?" Een nieuwe hype in marketing van gezelschapsdierenvoeding? Hoeveel compleet kan het voer nog en wat valt er nog te verbeteren anno 2005?

Hill's Pet Nutriton wilde dat soort vragen van dierenartsen en andere geïnteresseerden (of critici) graag uitleggen. Voor dat doel werd eind april een symposium georganiseerd in Genua voor een grote groep Europese dierenartsenorthopeden gezelschapsdieren. Tenslotte vond op 27 juni 2005 in het Royal Garden Hotel in London een grote persbijeenkomst plaats

voor de gezelschapsdierenpers uit de gehele wereld. Dat moet dus wel groot nieuws zijn. De titel van het 'press pack' wekt ook al deze indruk met slogans als 'a new era in pet nutrition has arrived' en 'unlocking the natural power of nutrition'. Een nieuw tijdperk in gezelschapsdierenvoeding dus. Dat vraagt om volle aandacht, gespitste oren en goed opletten. Beide bijeenkomsten waren zeer professioneel georganiseerd om de toehoorders in de juiste stemming en conditie te brengen en open te staan voor het nieuws.

Invloed van voeding op de genexpressie

Waar gaat het precies over? Een aantal vooraanstaande sprekers, met als sleutelfiguur prof. John Innes, hoofd van het Small Animal Hospital van de University of Liverpool, gingen in op de invloed die voeding blijkt te kunnen hebben op de genexpressie. Iedere dierenarts weet inmiddels dat voeding van invloed is op de expressie van genetisch bepaalde ziekten zoals heup- en elleboogdysplasie en het verloop van osteochondrose kan beïnvloeden (als gevolg van dagelijkse calcium- en energieopname). Dat werd echter tot op heden niet herkend en gepresenteerd als 'nutrigenomics'. Met andere woorden, hoe kan met voeding de fenotypische expressie van het genotype worden beïnvloed? Hill's Pet Nutrition komt de eer toe deze ontwikkeling te hebben geplaatst in het kader van 'nutrigenomics' en daaraan iets wezenlijk nieuws te hebben toegevoegd. Het onderzoek van Innes toont aan dat voeding met hoge gehaltes EPA (eicosapenteenzuur, een omega-3-vetzuur) de ontwikkeling van osteoarthritis (UK-terminologie voor artrose) volgens dit principe kan beïnvloeden. Hierbij speelt het enzym aggrecanase een belangrijke rol. Het behoeft geen betoog, dat vermindering van de problemen veroorzaakt door artrose een belangrijke positieve bijdrage zal vormen voor vele (grote) honden en hun eigenaren.

Bijdrage voeding aan behandeling ziekten

Dr. David Sagan (Veterinary School, University of Cambridge) ondersteunt ook de stelling dat het moment daar is dat via onder andere de voeding een belangrijke bijdrage geleverd kan gaan worden aan de preventie en behandeling van ziekten bij mens en huisdier. Dr. Sagan's onderzoek concentreert zich op het genoom van de mens en de hond in relatie tot onder andere kanker. Er blijkt een verrassend grote overeenkomst tussen beide genomen aanwezig, aldus Sagan, en dit opent uiteraard perspectieven voor toekomstig onderzoek en toepassing.

Kortom, op beide bijenkomsten werd een onderwerp op de veterinaire agenda gezet waarover we in de nabije toekomst ongetwijfeld nog veel meer zullen horen. Al was het alleen al omdat Waltham (Mars & Royal Canin & Pedigree) en Nestlé Purina dit najaar in de USA bijeenkomsten op de agenda hebben staan die eveneens het genoom als onderwerp hebben. Er is dus echt iets in gang gezet.

Dr. Richard Nap is Dipl. ECVCN (voeding) en Dipl. ECVS (chirurgie).

Verplichte enting NCD bij tentoonstellingspluimvee

S.Tj. Westendorp

NCD is een aangifteplichtige ziekte volgens de GWWD die ernstige ademhalingsstoornissen en hoge sterfte kan veroorzaken. In de professionele pluimveehouderij wordt hier verplicht tegen gevaccineerd. De ziekte komt sinds enige jaren niet meer voor in Nederland maar is dit jaar nog wel in Griekenland en Cyprus gemeld. Ook worden in Nederland en omliggende landen soms hoge titers tegen dit virus gevonden. Mogelijk gaat het dan om passage van lentogene stammen. Dus waakzaamheid blijft geboden

Sierpluimvee en loopvogels, voor zover ouder dan dertig dagen, dienen tenminste veertien dagen en ten hoogste vijf maanden voorafgaand aan het bijeenbrengen, door een dierenarts te zijn gevaccineerd tegen Newcastle Disease (NCD of pseudo vogelpest). Deze vaccinatie wordt vastgelegd op een vaccinatieverklaring door de dierenarts gegeven en ondertekend.
Dit was geregeld in de ministeriele regeling: *regeling betreffende het bijeenbrengen van dieren 2000.* Deze is per 26 juni 2005 vervangen door de ministeriële regeling: *regeling preventie, bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's*

Regionale kleindiersportverenigingen nemen meestal contact op met de plaatselijke practicus om mee te werken aan de verplichte vaccinatie van sierhoenders die naar de tentoonstelling gaan. De regeling geeft vrijheid aan de dierenarts ten aanzien van de vaccinkeuze en de vaccinatiemethode. Voor 2000 diende er gevaccineerd te worden met een La-Sota stam, omdat die uit ervaring de beste en langste bescherming gaf. Deze verplichting is daarna vervallen en sinds 2000 is de vaccinatie keuze vrij. De hedendaagse gekloneerde vaccins geven een vergelijkbare bescherming als de La-Sota stam. Echter er is geen of nauwelijks onderzoek gedaan naar de effectieve bescherming van de NCD-vaccinatie bij sierhoenders. Aannemelijk is dat een eenmalige vaccinatie maar een beperkte en kortdurende bescherming biedt. Vele collega's volgen dan ook een uitgebreider vaccinatieschema.

Een vaccinatie met een geïnactiveerde entstof voorafgegaan door een levende enting geeft naar verwachting de beste bescherming. De oogdruppelmethode geeft zekerheid dat alle dieren zijn geraakt. Een sprayenting kan zeer goede resultaten geven mits de dieren goed zijn geraakt. Een drinkwaterenting is als voorenting of onderhoudsenting goed bruikbaar, mits de werkingsduur van het vaccin en de reinheid van het drinkgerei in acht worden genomen. Een aërosolvaccinatie is niet bruikbaar vanwege de huisvestingsvorm van sier-

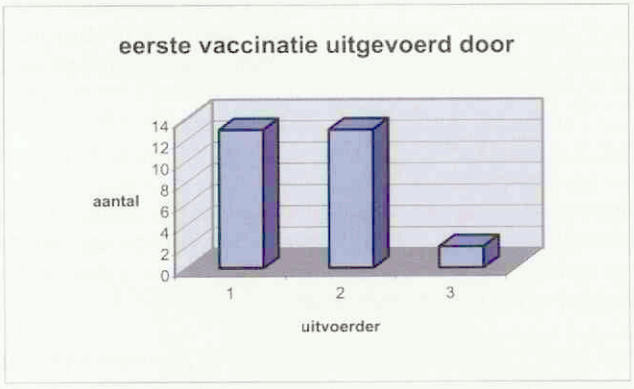

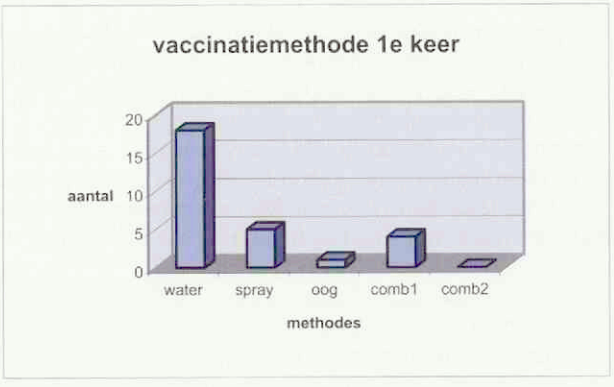

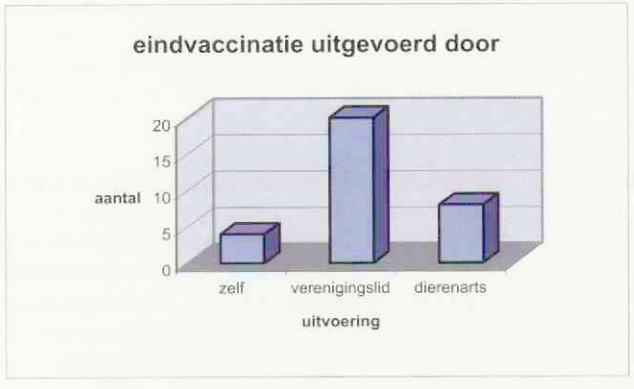

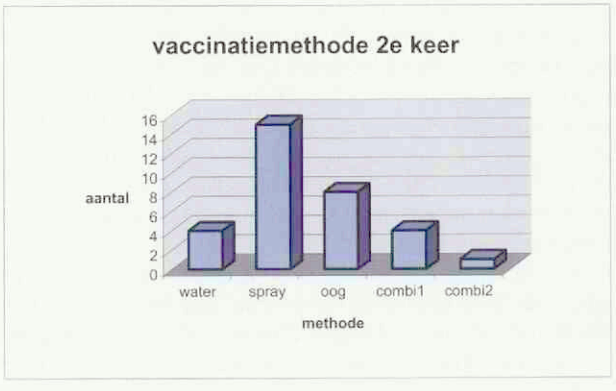

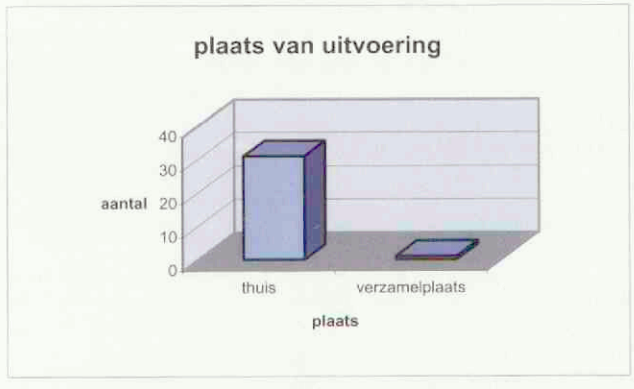

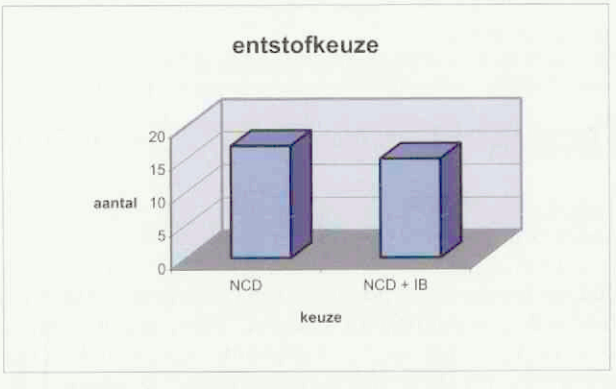

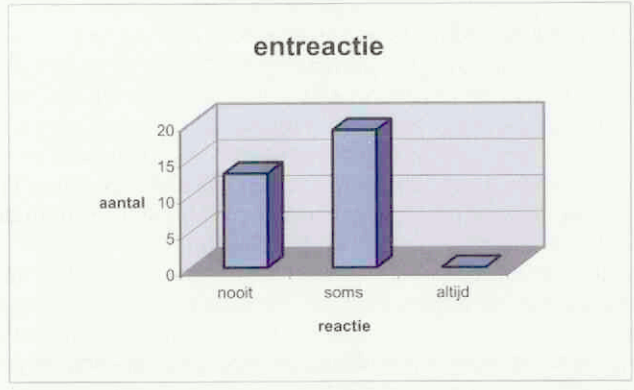

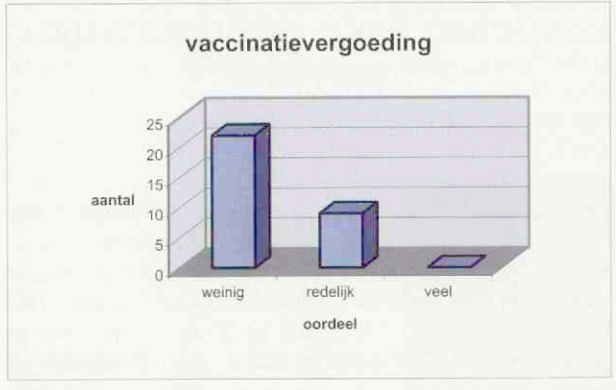

hoenders.
De dosering bij de vaccinatie per injectie staat aangegeven. Bij de oogdruppelmethode kun je uitgaan van twintig druppels per ml. Een flesje met duizend doses moet dus in maximaal 50 ml worden opgelost. Aan 45 ml koud water kan 5 ml magere melk worden toegevoegd. Deze oplossing is maximaal vier uur te gebruiken.

Voor de sprayenting kunnen duizend doses opgelost worden in 4 liter water. Praktisch is het om een deel van het water te laten bestaan uit ijsklontjes. Per liter 50 ml magere melk toevoegen. Ook kunt u bevroren koelelementen in de rugspuit plaatsen. Het vaccin is dan vier uur lang bruikbaar.
Voor de drinkwaterenting is het zinvol de dieren vanaf de voorgaande avond te laten dorsten en dan 's ochtends de op-

lossing te geven. Bij 50 ml wateropname per kip zouden duizend doses in 50 liter kunnen worden aangemaakt. Het dient aanbeveling deze hoeveelheid te beperken tot de nodige hoeveelheid. Ook deze oplossing kan gestabiliseerd worden door het toevoegen van 50 ml magere melk per liter. Uiteraard is hoe kouder hoe beter. Veelal wordt deze enting als voorenting door de lokale vereniging gedistribueerd. Belangrijk is de liefhebbers te wijzen op de beperkte houdbaarheid van het aangemaakte vaccin. Maximaal vier uur houdbaar.

Naar aanleiding van brieven van verontruste liefhebbers, die het vreemd vonden dat dierenartsen zo laks omgingen met een zo gevaarlijke ziekte, is door mij een enquête gehouden op een bijeenkomst van sierpluimveehouders bij de Nederlandse Hoenderclub in Beekbergen. Van de veertig aanwezigen had het merendeel een organiserende taak binnen een vereniging. De resultaten van de 32 ingevulde enquêtes zijn weergegeven in bijgaande figuren.

In het merendeel van de gevallen vindt er een voorenting plaats via het drinkwater. Door de eigenaar zelf uitgevoerd of door een verenigingslid.
De definitieve, volgens de wet uitgevoerde vaccinatie, vindt veelal volgens de spray- of oogdruppelmethode plaats. Soms via het drinkwater of combinaties ervan. Bovenwettelijk wordt deze vaccinatie meestal niet door de dierenarts uitgevoerd.
Deze verplichte vaccinatie wordt in de meeste gevallen aan huis uitgevoerd.
De vaccinkeuze is gelijk tussen een pure NCD-vaccinatie of een combinatie met Infectieuze bronchitis (IB). Opvallend is de bevinding dat de liefhebbers de door de dierenarts gevraagde vergoeding laag vinden.

Vaccinatie aan huis is de enige juiste methode. Het bijeenbrengen voor vaccinatie is juist in strijd met de regelgeving.
In het geval van een gecombineerde vaccinatie is een tweemalige enting zeer gewenst. De Nederlandse Bond van Hoender-, Dwerghoender, Sier- en Watervogelhouders, de NHDB, heeft na de AI-crisis, in het kader van de herbevolking, het advies gegeven een combinatievaccinatie uit te voeren. Echter pas hiermee op. Sinds een jaar kennen we in Nederland een IB-variant die de nieren van kippen ernstig aan kan tasten; de IB D388. Deze variant is reeds meerdere malen gevonden ook bij sierhoenders. Indien deze IB-variant aanwezig is bij de dieren, kan een vaccinatie met een andere IB-stam ernstige complicaties geven. Indien u vermoedt dat deze IB in de regio een rol kan spelen, kunt u beter de combinatie achterwege laten. Vaccineren tegen IB kan wel maar dan in een geheel eigen schema.

Entreacties komen voor, meestal mild en zijn dan een gevolg van een minder goed uitgevoerde vaccinatie waardoor een rollende entreactie ontstaat. Deze reactie kan ook veroorzaakt worden door de aanwezigheid van *mycoplasma gallisepticum* of *mycoplasma synovia*. In dat geval is een vijfdaagse behandeling met enrofloxacine of doxycycline zinvol.

Een voorbeeld voor een vaccinatieformulier kunt u downloaden van de NHDB site: *nhdb.nl*. Het is praktisch deze uit te printen op uw rekeningpapier. Ook de voorenting kunt u net als de door u uitgevoerde enting, op dit formulier vermelden. Deze verklaring maakt u van tevoren en u geeft deze aan de vereniging zodat de leden de ringnummers kunnen vermelden. Bij uw vaccinatiebezoek kunt u per steekproef de nummers (laten) controleren.
Het is reëel indien u bij een correct optreden een uurtarief rekent. Als u dan korting geeft in de vorm van een advertentie in het clubblad, kunt u de kosten voor de liefhebber matigen en heeft u reclame. Dit straalt ook uit naar de niet georganiseerde liefhebbers. Vaak zijn het juist deze niet georganiseerde hobbypluimveehouders die een volwaardig consult over hebben voor een goed advies. Dat is een groeiende markt.

Drs. ing. S.Tj. Westendorp is dierenarts bij Dierenartsenpraktijk Tussen Mark en Amer.

Twijfelachtige handelswijze dierenartsen

S.Tj. Westendorp

Ingezonden

In het voorgaande artikel over de NCD-enting bij sierhoenders wordt duidelijk dat tachtig procent van de betrokken dierenartsen in strijd met de regelgeving een vaccin afgeeft met een getekende blanco vaccinatieverklaring of de ingevulde verklaring tekent zonder zelf de vaccinatie te hebben uitgevoerd. In beide gevallen is dit juridisch onjuist. Dat ze voor dit werk dan ook maar niets vragen is logisch, maar blijkbaar niet nodig.
Hobbydierhouders komen uit alle lagen van de bevolking. Hun kennis en optreden is vaak verre van amateuristisch. Sierpluimveehoudende juristen zijn dan ook verbaasd over de eenvoud waarin dierenartsen getekende blanco verklaringen afgeven. Deze handelswijze beperkt zich zeker niet alleen tot het afgeven van verklaringen bij hobbydieren. In de professionele sector is het ook dagelijks gebruik.
In iedere beroepsgroep komen rotte peren voor. Maar als tachtig procent dingen doet die wettelijk niet kunnen, dan is het niet die mislukkeling elders maar dan zijn u en ik het ook. Wat is er de oorzaak van dat onze beroepsgroep zich zo gedraagt?
Schaalvergroting in de veehouderij geeft machtsposities aan onze cliënten die meer eisen dan ons lief is. Collega's die de regelgeving zeer creatief oprekken, wordt geen strobreed in de weg gelegd omdat de overheid niet wenst te handhaven. Medewerkers van VWA stellen duidelijk dat zij niet willen handhaven als de regelgeving slecht te controleren is en er geen goed sanctiebeleid is. Langzaam maar zeker schuiven

de grenzen van de beroepsethiek op. Dierenartsen moeten ook ondernemer zijn. Prima maar we zijn bovenal arts met een verplichting naar diergezondheid, dierenwelzijn en ook volksgezondheid. Als we dan in sferen belanden van laagsteprijsgarantie en hoge omzet tegen marginale prijzen blijft daar weinig van over.
Een klein aantal goedwillende collega's besteedt een deel van hun tijd ten behoeve van de gehele beroepsgroep. Zij doen dit tegen geen of een geringe vergoeding. Terwijl de meeliftende collega's achter hun rug om de krenten wegpikken.
Het is daarom een uitstekende ontwikkeling dat de KNMvD stimuleert om onze beroepsvertegenwoordigers een vergoeding te geven. Ik pleit voor een professioneel uurtarief en een rijtijdvergoeding. De contributie voor deelname aan de groep mag dan omhoog. Pas dan kun je eisen stellen aan onze vertegenwoordiging. Naar functies kan dan gesolliciteerd worden. We kunnen dan ook verlangen dat onze vertegenwoordigers zich sterk maken voor heldere regelgeving die controleerbaar is met stevige sancties. We moeten ons als dierenartsen alleen lenen voor deelname aan regelgeving die eenduidig valt uit te leggen en te handhaven.
Binnen de groepen kunnen afspraken gemaakt worden over de interpretatie van regelgeving. Erkende dierenartsen ondertekenen deze afspraken. Bij het niet tekenen of niet nakomen van deze afspraken wordt de erkenning ingetrokken en daarmee vervalt het recht tot uitoefening van vele handelingen binnen kwaliteitsprogramma's.

Drs. Ing. S.Tj. Westendorp is dierenarts bij Dierenartsenpraktijk Tussen Mark en Amer.

BVD-aanpak: preventie

L.R.M. Verberne

Ingezonden

Na een schade door een BVD-uitbraak op een melkveebedrijf van naar schatting *f* 160.000,- (voor ongeveer de helft vergoed door de verzekeringsmaatschappij), ben ik in 1989 in de eigen praktijk begonnen met de systematische aanpak van de BVD-preventie.

Immuunstatus

Op een rundveebedrijf dienen alle of nagenoeg alle dieren te beschikken over afweerstoffen tegen het BVD-virus om schade door besmetting te voorkomen. Meestal verloopt zo'n infectie weliswaar symptoomloos, maar soms kunnen slepende ziekteprocessen enorme schade veroorzaken. Op de meeste melkveebedrijven blijken bij veel dieren al afweerstoffen aanwezig. De eerste actie bij het opzetten van een goede BVD-preventie dient dus te bestaan uit het vaststellen van de aanwezige immuunstatus op het bedrijf . Met andere woorden: hoe groot is hier het infectierisico?

Steekproefbloedonderzoek

Een statistisch betrouwbare en tevens betaalbare methode om hiervan een indruk te krijgen bestaat uit het nemen van vijftien bloedmonsters: in vijf leeftijdsgroepen telkens drie monsters.

- kalveren en pinken van zes tot veertien maanden oud (vóór het insemineren/ dekken);
- drachtige pinken/vaarzen van veertien maanden tot twee jaar;
- afgekalfde vaarzen van twee tot drie jaar;
- schotten van drie tot vier jaar en;
- oudere koeien van vier jaar en ouder.

Dit totale aantal van vijftien bloedmonsters geldt ongeacht de bedrijfsgrootte: dus bij aanwezigheid van in totaal veertig stuks vee of vierhonderd: voor het verkrijgen van een betrouwbare schatting van de immuunstatus op het bedrijf neem je altijd vijftien monsters. (Statistische wetten zijn soms moeilijk te doorgronden voor 'gewone mensen'.) Alleen wanneer dieren van een bepaalde leeftijdsgroep verdeeld zijn over meerdere locaties en geen contact met elkaar hebben, is het bemonsteren van elke aparte groep nodig. Bij het laboratoriumonderzoek gaat het vervolgens alleen om detecteerbare bloedspiegels: dus afweerstoffen aanwezig of niet aanwezig. De hoogte van de titers is voor deze schatting van de immuunstatus op het bedrijf van ondergeschikt belang.

Selectieve vaccinatie

Als in de bloedmonsters uit een bepaalde leeftijdsgroep in twee van de drie buisjes (of in alle drie) geen afweerstoffen tegen het BVD-virus aanwezig zijn, worden alle dieren in die groep vervolgens gevaccineerd (en de overige leeftijdsgroepen dus niet). Met deze aanpak heb ik gedurende tien jaar ervaring op ruim twintig melkveebedrijven. Slechts één keer ontbraken de afweerstoffen in veertien van de vijftien monsters (die ene was een aangekochte koe). Ik heb toen een volledige bedrijfsvaccinatie moeten uitvoeren. Meestal kon worden volstaan met het enten van slechts één groep: het jongvee dat nog niet was geïnsemineerd (van zes tot veertien maanden). Dit steekproefbloedonderzoek met de daaropvolgende selectieve vaccinatie heb ik jaarlijks op alle bedrijven herhaald. Infecties met het veldvirus zijn in die tien jaar op deze bedrijven niet voorgekomen.
Maar ik vaccineerde toen met Mucosiffa®, een levende en potente entstof. Nu is dit vaccin wel nog overal in het buitenland op de markt, maar in Nederland is de toepassing sinds 1998 verboden. Bij gebruik van een ander en wellicht minder krachtig BVD-vaccin zal de controle op de aanwezigheid van afweerstoffen waarschijnlijk vaker dan eens per jaar noodzakelijk zijn en de daaropvolgende selectieve vaccinatie eveneens.

Dr. R.L.M. Verberne is dierenarts.

PAO-Diergeneeskunde

Agenda september 2005

PAO-Diergeneeskunde organiseert in september onderstaande cursussen. Voor een aantal cursussen is opgaaf mogelijk, voor cursussen die zijn volgeboekt kunt u zich vrijblijvend op de wachtlijst laten plaatsen. Voor meer informatie verwijzen wij u naar de najaarsbrochure (ontvangt u een dezer dagen thuis) of onze internetpagina (www.paod.nl).
Opgaaf voor de cursussen kan telefonisch (030-634 89 80) of per e-mail: info@paod.nl.

datum	titel	nr.	locatie	prijs
september:				
7-9,6-10,21-11-05	Veterinair Praktijkmanagement	05/903	AUV Cuijk	€ 825 VOL
15-9,12-10,8-11-05	Veterinair Praktijkmanagement	05/904	AUV Cuijk	€ 825 VOL
22-9,13-10,16-11-05	Veterinair Praktijkmanagement	05/905	AUV Cuijk	€ 825 VOL
20 september	Recht en de Paardendierenarts	05/508	PAO-D Houten	€ 340
21 september	Endoscopie bij Hond & Kat	05/113	PAO-D Houten	€ 288
21 september	Spalken & Verbanden GD	05/129	Zoeterwoude	€ 245
21 september	Practicum Voeding Rund	05/217	PAO-D Houten	€ 450
21 september	Praktische Huisvesting Varken	05/314	Sterksel	€ 310
22-09,6-10,				
20-10,3-11-05	Beoordeling Cytologische Preparanten GD	05/136	PAO-D Houten	€ 550
27 september	Zenuwstoornissen bij het Rund	05/225	PAO-D Houten	€ 280
27 september	Training on the Job II Rund	05/226	Oenkerk	€ 579
28 september	Wondverzorging GD	05/130	Zoeterwoude	€ 275
28 september	Varkenssignalen	05/309	FD-Utrecht	€ 175

(wijzigingen voorbehouden)

Hieronder vindt u tevens een selectie van buitenlandse congressen en symposia op veterinair en aanverwant gebied.

EUROPA		
1-3 september	15th ECVIM CA Congress	Glasgow UK
14-17 september	BEVA Annual Congress	Yorkshire UK
23-25 september	Feline Congress 2005	Antwerpen
28 sept. - 1 okt.	Focus on Equine Spine, part 1	PTC+, Barneveld

(PAO-D is niet verantwoordelijk voor de inhoud van genoemde congressen)

Stichting PAO-Diergeneeskunde
Molen 77
Postbus 81
3990 DB Houten

T (030) 634 89 80
F (030) 634 89 89
E info@paod.nl
W www.paod.nl

'Een uurtje neurologie'

Congressen en cursussen

Op woensdag 7 september 2005 organiseert de Hoofdafdeling Gezondheidszorg Paard in samenwerking met de Studentenrijvereniging De Solleysel een middag over neurologie en EHV1 bij het paard ter gelegenheid van de promotie van drs. Lutz Goehring.

Prof. dr. Joe Mayhew (diplomate in veterinary neurology) uit Edingburgh zal een inleiding geven over neurologische aandoeningen bij het paard. Vervolgens zal hij enkele woorden wijden aan Equine Grass Sickness. Tot slot zal Lutz Goehring één en ander vertellen over Equine Herpesvirus (neurologie, abortus en perinatale sterfte).
De voordrachten beginnen om 15.45 uur in Collegezaal 102, Androclusgebouw, Yalelaan 1, De Uithof. U kunt zich (uitsluitend) aanmelden via: *bestuur@solleysel.nl*. De kosten voor studenten bedragen € 2,50, en voor practici € 5,- Leden van VSR 'De Solleysel' hebben gratis toegang, maar moeten zich wel aanmelden.

Dr. Marianne Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan

Aankondiging: 3rd European Equine Health & Nutrition Congress

Het '3rd European Equine Health & Nutrition Congress' zal plaatsvinden op 17 en 18 maart 2006, op het terrein van de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Gent, België. Het congres wordt georganiseerd door Cavalor in samenwerking met het Laboratorium Dierenvoeding en de vakgroep Interne geneeskunde en klinische biologie van de grote huisdieren, Universiteit Gent, België. Vertegenwoordigers van voorgenoemde instituten alsmede een vertegenwoordiging vanuit Nederlandse, Duitse, Franse en Italiaanse kennisinstellingen hebben zitting in het wetenschappelijk comité. Het congres wordt onder andere gesponsord door Veterinary Innovative Products (VIP; *http://www.vip-products.com*).

Het programma van het '3rd European Equine Health & Nutrition Congress' bestaat uit een tweedaags programma. Op het programma staan genodigde sprekers maar ook een open sessie, waarvoor een call for papers te vinden is op *http://www.equine-congress.com*. Proceedings zullen op het congres beschikbaar zijn en bevatten de inhoud van de presentaties van de geïnviteerde sprekers en samenvattingen van de presentaties gehouden in de open sessie. Het congres heeft een praktisch-toepasbare insteek. De congresorganisatie nodigt onderzoekers, dierenartsen, nutritionisten, vertegenwoordigers uit de nutra- en farmaceutische industrie, professionele paardenhouders, sportfederaties en educatieve instellingen uit om een multidisciplinaire uitwisseling van kennis te bevorderen. In het kader van het nascholingstraject voor de erkende paardendierenarts zal een aanvraag voor toekenning van VKO-punten worden gedaan.

Sprekers

De volgende sprekers hebben de uitnodiging van het wetenschappelijk comité geaccepteerd: Prof. dr. Donald Topliff (Kansas University, USA) zal een overzicht geven van het onderzoek naar elektrolytensupplementatie en de rol van de zuur-basebalans bij prestatiepaarden; Dr. Ingrid Vervuert (Institut für Tierernährung, Tierärztliche Hochschule Hannover, Duitsland) zal een overzicht geven met betrekking tot voedertechnologie en zetmeelverteerbaarheid. Prof. dr. Ellen Kienzle (Ludwig Maximilians Universität, München, Duitsland) zal ingaan op de beschikbaarheid van mineralen en mineraalinteracties bij het paard. Dr. Eleanor Kellon (Equine Nutritional Consultation, USA) zal toepassingen en gebruik van nutraceuticals voor prestatie- en gezondheidsdoeleinden bij paarden bespreken.

Workshops

Naast het congresprogramma worden praktische workshops georganiseerd op het gebied van rantsoenformulatie en -evaluatie (ing. P. Bollen, Nutriquine NV), Tandheelkunde bij het paard (dr. Lieven Vlaminck, Universiteit Gent), ultrasonische beeldvorming van het gastro-intestinale stelsel (Prof. Gunther van Loon, Universiteit Gent) en voedingsgerelateerde invloeden op bloedparameters (Prof. Dr. Piet Deprez, Universiteit Gent & Eleanor Kellon, Equine Nutritional consultation).

Meer informatie over dit congres kunt u vinden op de congreswebsite: http://www.equine-congress.com. Registratieformulieren kunnen worden gedownload van deze website.

Menarini Symposium 2005

Dit jaar organiseert A. Menarini Diagnostics op 7 en 8 oktober het Menarini Symposium 2005. Dit zal plaatsvinden in Hotel en Congrescentrum De Heerlickheijd van Ermelo. In dit symposium zal de bloedanalyse centraal staan met een verscheidenheid aan onderwerpen.

Op vrijdagmiddag 7 oktober begint het programma rond 14.00 uur en zijn er drie lezingen. Eerste sprekers is dr. H.S. Kooistra (Faculteit der Diergeneeskunde) met een lezing over *hypoadrenocorticisme*. Daarna houdt drs. H.A. Beijer (Dierenkliniek De Toren, Drachten) een lezing over *dektijdstipbepaling bij de teef met behulp van progesteron ...tips en valkuilen*. Vervolgens is er een lezing van drs. C.J. van der Meiden (Dierenkliniek Van der Meiden en Eerste Veterinaire Bloedbank) over *bloedparasieten*. Na dit lezingengedeelte is er tijd voor ontspanning met een feestavond met diner en live muziek.
Zaterdag 8 oktober zijn er wederom drie lezingen. Om 10.00 uur is de eerste, namelijk door dr. S. Bhatti (Faculteit Diergeneeskunde Gent) over *Klinische gevallen in de neurologie*. Vervolgens spreekt dr. K.E. Hovius (Dierenkliniek Het Heike, Veldhoven) over *Lyme borrelia ziekten bij honden*. Laatste spreker is drs. G.H. Moorman (Dierenkliniek Brouwhuis, Helmond) met als onderwerp *Praktijkmanagement*. Rond 13.00 uur wordt het symposium afgesloten met een lunch.
Accreditatiepunten zijn aangevraagd.

De kosten voor dit symposium bedragen € 450,- per deelnemer. Voor dierenartsen met een Spotchem-systeem kost dit symposium € 300,- per deelnemer. Alle kosten voor hotelovernachting, feestavond en lunch zijn inbegrepen. De kosten voor uw partner voor de feestavond en de lunch bedragen € 75,-. Extra kosten van de hotelkamer (zoals minibar en telefoon), sauna en sportaccommodatie zijn voor eigen rekening. Gezien de grote belangstelling raden wij u aan zich zo spoedig mogelijk aan te melden. Dit kan door een e-mail te sturen met uw gegevens en of uw partner meekomt naar wkuik@menarinidiagnostics.nl Na aanmelden krijgt u een bevestiging teruggestuurd. Deze dient u voor het symposium mee te nemen.
Voor eventuele vragen kunt u contact opnemen met Wim H. Kuik via telefoonnummer 040-2082006 of 06-51326475.

Lezing: Bedrijfsadvisering, kans of bedreiging? Expositie: 'Gras'

De Veterinaire Vee Fokkers Club 'De Uithof' organiseert op donderdag 22 september 2005 van 15.00 tot 20.30 uur de lezing 'Bedrijfsadvisering, kans of bedreiging'. Aansluitend aan deze lezing zal de reeds twee weken durende expositie van schilderijen, gemaakt door studenten, afgesloten worden met een spectaculaire veiling.

De lezing en expositie wordt gehouden in het Androclusgebouw van de Faculteit der Diergeneeskunde. Vijf sprekers zullen vanuit verschillende visies ingaan op de veterinaire bedrijfsadvisering met onder andere een SWOT-analyse, hoe verkoop ik mijn advies en is advisering een kans of bedreiging voor de toekomst van de landbouwhuisdierenarts. Aan deze lezing zijn acht VKO-punten toegekend in het kader van erkende herkauwer- en varkensdierenarts. De entree bedraagt € 75,- per persoon inclusief diner en borrel. Meer informatie over het onderwerp, onze sprekers en/of inschrijving is te vinden op onze site: *www.veefokkers.com*. Inschrijven kan via deze site tot uiterlijk 1 september 2005.

Aansluitend aan de lezing zullen ruim twintig unieke schilderijen op spectaculaire wijze geveild worden. De schilderijen met het thema 'Gras' zijn gemaakt door studenten en medewerkers van de Faculteit. De opbrengst van de veiling gaat naar Stichting 'Farm Friends'. Belangstellenden zijn vanaf 20.00 uur welkom op deze veiling.

Kijk voor het gehele programma, overige informatie en inschrijving op: *www.veefokkers.com*.

Proefdierpathogene micro-organismen

R. Boot & J.T.M. van der Logt, RIVM 2004, prijs € 37,50 (NL)

Boekbespreking

Onderzoek waarbij proefdieren worden gebruikt, kan worden beïnvloed door de microbiële status van de dieren. Alleen al de aanwezigheid van bepaalde micro-organismen in proefdieren is voldoende om bijvoorbeeld betrouwbaar en interpreteerbaar infectie- en immunologisch onderzoek onmogelijk te maken, zelfs zonder dat de dieren er ziek van worden.
Het boek Proefdierpathogene micro-organismen is de meest recente (2004) en bovendien Nederlandstalige bron van informatie over virale, bacteriële en parasitaire infecties bij knaagdieren (muis, rat, hamster, cavia, gerbil) en konijnen. Het is gebaseerd op publicaties die in de periode 1991- 1999 in Biotechniek, het Nederlandstalige tijdschrift voor proefdierkunde, zijn verschenen. Het geeft op overzichtelijke wijze snel toegang tot voor onderzoekers en management van een proefdierfaciliteit belangrijke informatie over veertig infectieuze agentia.

De agentia zijn gekozen op basis van de impact van hun aanwezigheid op de gezondheid en het welzijn van de dieren, het risico op en de consequenties van infectie van de mens en de mogelijke gevolgen voor de experimenten waarvoor de dieren worden gehouden. De door de FELASA voor knaagdieren en konijnen in proefdieronderzoek relevant geachte micro-organismen zijn in het boek terug te vinden.
De informatie per agens is geordend in een makkelijk te raadplegen standaardformat, bestaande uit: omschrijving van het micro-organisme, inschaling volgens het Besluit Biologische Agentia (BBA), risico's voor personeel, gevoelige diersoorten, ziekte, vóórkomen, prevalentie, epidemiologie, researchcomplicaties, diagnostiek, screening, verspreiding, wering, bestrijding, therapie, vaccinatie en literatuur. Bovendien bevat het boek een inleiding met een uitgebreide literatuurlijst van algemene aard, een tabel met afwijkingen en daarbij gevonden micro-organismen, een register en 27 kleurenfoto's.

De auteurs Ron Boot (afdeling Proefdiermicrobiologie, LIS-RIVM) en Jos van der Logt (hoofd ICLAS referentiecentrum voor knaagdiervirussen), zijn twee vooraanstaande proefdier-microbiologen die dagelijks 'in het veld' met hun vak bezig zijn. Hun jarenlange praktijkervaring heeft zich vertaald in een heldere scheiding tussen hoofd- en bijzaken. Het boek is 'up-to-date', beperkt zich tot voor de dagelijkse praktijk relevante en onderbouwde informatie en is daarmee beknopt. Het is een handzaam boekwerk dat alleen al door formaat, opmaak en omvang uitnodigt om gebruikt te worden. Leuk natuurlijk. Gezien de dagelijkse worsteling van onderzoekers en proefdierfaciliteiten met (en over?) de microbiële kwaliteit van proefdieren en dierproeven is het een 'must' op de boekenplank van elke zichzelf respecterende proefdierfaciliteit, proefdierdeskundige en inspecteur die de goede gang van zaken omtrent proefdieren namens de overheid controleert. Daarnaast is het zeer bruikbaar voor elke dierenarts die zich in de praktijk bezighoudt met gezondheid en (infectie)ziekten van knaagdieren en konijnen.

Het boek is verkrijgbaar bij het RIVM, Postbus 1, 3720 BA Bilthoven, Afdeling Proefdiermicrobiologie-LIS, postbak 22 (fax +31 30 274-4418, e-mail *r.boot@rivm.nl*); bestelformulier in Biotechniek 2004 p85).

H. van Herck, Hoofd Animal Research Institute AMC (ARIA)

Oorzaken en therapie bij coprofagie

De redactie vond dr. R.C. Nap (Specialist Chirurgie Gezelschapsdieren) bereid om op onderstaande vraag een antwoord te formuleren.
Deze Vraag en antwoord is onderdeel van een serie over veelvoorkomende vragen en misverstanden op het gebied van voeding van gezelschapsdieren.

Vraag en antwoord

Vraag

Een fokker uit mijn praktijk voert veel vers vlees en eendagskuikens aan haar kittens vanwege een betere verteerbaarheid. Klopt dat? Zijn er geen risico's op voedingsfouten of -infecties?

Antwoord

Eendagskuikens hebben geen betere verteerbaarheid vergeleken met compleet uitgebalanceerd droog of nat voer. Het totale percentage onverteerbare delen van eendagskuikens (koppen, veren, poten, botten) is hiervoor verantwoordelijk.

Het gebruik van verse voeding of diepgevroren en vervolgens ontdooide voeding stelt wel altijd hoge eisen aan de hygiëne tijdens productie, transport, behandeling en bereiding. Dat is voor honden- en kattenvoeding niet anders dan voor humane voeding. Mogelijk dat onze huisdieren nog een 'wat sterkere maag hebben', maar dat neemt niet weg dat deze producten altijd een hoger risico vormen. Daar komt nog bij dat ze vaak bereid zullen worden in dezelfde keuken (aanrecht en keukengerei) waar de maaltijd voor de rest van het gezin wordt bereid, vermoedelijk door de eigenaar die geen cursus bacteriologie heeft gevolgd.

Het voeren van verse producten is volgens voedingsdeskundigen onlosmakelijk verbonden met het risico van verstoring van de nutritionele balans (mede gezien ras, leeftijd en functie van het huisdier), maagdarmproblemen als gevolg van botsplinters en uiteraard infecties van onder andere *Salmonella* en *E. Coli*.

Er is wereldwijd een sterke stroming onder de honden- en kattenbezitters in navolging van de Australische dierenarts Ian Billinghurst. Zijn publicaties over het gebruik van BARF (Biological Appropriate Raw Food) als voeding voor huisdieren spreken veel mensen aan. Een snelle zoektocht op internet naar het trefwoord 'BARF' levert ontelbare hits op, ook indien uitsluitend in het Nederlandse taalgebied wordt gezocht. Sites zoals *www.rawlearning.com* en *www.barfplaats.nl* geven veel informatie over het gedachtengoed achter deze methode van voeden van huisdieren.

Er is mijns inziens echter niets mis met BARF. Mensen eten ook geen droogvoer en velen ervan zijn in staat een acceptabele maaltijd samen te stellen die geen aanleiding geeft tot grote gezondheidsproblemen. Hoewel... de grootschalige bevolkingsonderzoeken in de USA naar overgewicht zijn niet bemoedigend. Ook de gemiddelde Europeaan wordt zwaarder en het aantal kinderen met overgewicht neemt sterk toe, evenals het aantal voedingsgerelateerde gezondheidsproblemen.

Desalniettemin luidt het advies 'never change a winning team' ook als het gaat om diervoeding, tenzij er heel sterke redenen voor zijn. Ik zie er meestal van af. Een fokker die overtuigd is van de methode en die goede resultaten heeft (of dat zelf zo ervaart) staat vermoedelijk ook niet open voor een andere boodschap.
Iets anders is of BARF een voedingsmethode is die voor grootschalig gebruik geschikt is, dus voor een echt groot publiek. Mensen die het allemaal druk hebben en meestal weinig tijd en zin hebben, zouden zich als een diëtiste moeten verdiepen in de bereiding van maaltijden voor het huisdier. Laat staan als er meerdere huisdieren of soorten huisdieren aanwezig zijn. Voor sommigen vormt dit echter juist een uitdaging en een dagtaak. BARF komt ook deels tegemoet aan de zorgbehoefte die veel huisdier'ouders' voor hun huisdiergezinslid (kind) ervaren. BARF is ook beschikbaar als complete, gebalanceerde (diepvries)voeding. Dit brengt een deel van het 'gemak' van complete voeding terug, maar er blijven risico's bestaan op hygiëneproblemen. Daarbij, wat doe je tijdens de vakantie of als er iemand anders op de hond of kat moet passen? Als dat allemaal goed is geregeld en het gaat goed, dan lijkt BARF-voeding een prima methode voor de echte liefhebber. Maar ik denk niet dat eigenaren zich er massaal op zullen storten of dat het een eerste advies moet zijn aan de beginnende huisdiereigenaar die alles nog moet leren. Ik zal nooit de mevrouw vergeten die jaren geleden tegen me zei: "maar dokter, u denkt toch niet dat ik elke dag eten ga klaarmaken voor mijn hond, als ik dat voor mijn man niet eens doe?". Wat mij betreft kan BARF dus, al of niet als complete voeding, een prima alternatief zijn voor de gemotiveerde liefhebber die bereid is er wat tijd en aandacht in te steken. Via de internetzoekmachines kan zij of hij ook de sites vinden waar biologische kippenkoppen, ingewanden, lever, magen, en poten te koop zijn.

Dr. Richard Nap, dierenarts, Dipl. ECVCN (voeding) en ECVS (chirurgie)

Veterinaire Sportdag op vrijdag 23 september 2005

De zomer is in volle gang. De sportcommissie ook! Natuurlijk is de sportcommissie al druk bezig met alle voorbereidingen voor een nieuwe sportdag en wel op 23 september 2005. Dit jaar zal uw sportcommissie haar tenten opslaan in Wijk bij Duurstede, dat zeer centraal is gelegen en gemakkelijk bereikbaar.

Op deze vrijdag zal sportvereniging CDW (Combinatie Dorestad Wijk bij Duurstede) haar poorten openen om u als veterinaire sporters te ontvangen. U kunt hier de vertrouwde verschillende sportactiviteiten zoals voetbal, hockey, tennis, golf en bridge uitoefenen.
De golfers zijn dit jaar ook lekker dicht bij de andere sporten, want via de veerpont van Wijk bij Duurstede over de Lek bent u binnen vijf minuten op het golfterrein 'de Batouwen'.

Zoals u van ons gewend bent, wordt gedurende de dag voor de inwendige mens gezorgd. Tussen de middag wordt een heerlijke lunch geserveerd en met het diner gaan we dit jaar op de Indische tour. Dit alles ondersteund met muzikale geluiden, belooft een mooie en bovenal gezellige dag en avond te worden. Uiteraard wordt deze dag mede dankzij de financiële ondersteuning van onze sponsoren mogelijk gemaakt.

Als sportcommissie van de KNMvD wil ik u dan ook van harte uitnodigen deze geweldige happening bij te wonen, want naast het sportieve element is deze sportdag **ÉÉN GROTE REÜNIE.**
Tot vrijdag 23 september,

Hans Lambeek, voorzitter sportcommissie

Voetbal

De teleurstelling was groot; de verwachting wellicht te hoog. Oranje onder de 20 te vroeg uitgeschakeld om het enthousiasme van voetbalminnend Nederland tot een climax te kunnen brengen.
Dan maar even rustig aan doen met Wimbledon en de Tour, om vervolgens in september weer te pieken: **de veterinaire voetbalkampioenschappen van de KNMvD.**
Tijdens dit toernooi valt er voor de fijnproevers weer veel te genieten: de snelheid en frivoliteit als van een Owusu, de functionele techniek als van een Maduro en de onverzettelijkheid en spelinzicht als van een Flaar. Ja zelfs de inworptechniek als van Willem II-er Van der Struijck wordt zo nu en dan tentoongespreid.

Behalve de echte voetballiefhebber komt ook altijd de levensgenieter aan zijn/haar trekken: een balletje trappen in een reünieachtige sfeer met (oud-) studiegenoten, provinciegenoten en/of collega's, onder het genot van een hapje en een drankje.
Dus: zin in weer een stevige pot voetbal? Geef je op via je aanvoerder (indien bekend), via de KNMvD of via ondergetekende.

Tot 23 september in Wijk bij Duurstede!

Hans Caron, coördinator voetbal

Bridge

Bridge is een populaire sport, ook bij dierenartsen en hun partners. Wij verwachten daarom dit jaar tijdens de sportdag naast de vaste groep deelnemers nog vele anderen. Het maakt niet uit of je pas begonnen bent en alleen af en toe thuis speelt, of dat je een ervaren bridger bent. Iedereen is van harte welkom. Je moet wel zelf voor een partner zorgen en inschrijven als paar onder vermelding van de speelsterkte.
De locatie waar gespeeld wordt is prachtig en bovenal centraal gelegen. Zoals andere jaren zal het ook dit jaar weer een sportieve en bovenal gezellige dag worden.
Ik hoop dan ook dit jaar extra veel deelnemende bridgers te mogen begroeten.

Albert Brands, coördinator bridge

Hockey

Hockey behoeft natuurlijk eigenlijk geen introductie. Iedere veterinair die deze sport beoefent, schrijft zich in voor de veterinaire hockeykampioenschappen. Kom dus op 23 september hockeyen op de KNMvD sportdag! Net als alle voorgaande jaren zal ook dit jaar weer alles uit de kast worden gehaald om er een super gezellig hockeytoernooi van te maken, en iedereen is van harte welkom!
Het toernooi vindt plaats op de velden van Hockey Vereniging Dorsteti. De wedstrijden worden gespeeld volgens het six-a-side principe waar vorig jaar bij de Graspiepers mee begonnen is. Wegens succes geprolongeerd! Dit spel type biedt veel hockeyplezier aan de hockeyer van elk niveau. Ook benieuwd of je collega's een beetje sportief zijn? Neem ze mee! O ja, het terras van het clubhuis ligt pal aan de velden!

Jansje van Veersen en Bernard Thien, coördinatoren hockey

Golf

De sportdag van de KNMvD en het golfen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Dit jaar is de golflocatie dicht bij het terrein waar alle sporten plaats zullen vinden.

Het golfterrein dat ons dit jaar zal verwelkomen is 'De Batouwe', welbekend om zijn mooie greens.

De starttijden zullen dit jaar weer op internet worden gepubliceerd, zodat iedereen op de juiste tijd kan vertrekken. We beginnen dit jaar ook wat vroeger, zodat we gezellig tegelijkertijd met alle andere sporters aan een heerlijk buffet aan kunnen schuiven.

Nick Simoncelli, coördinator golf

Tennis

Met Wimbledon en Roland Garros achter de rug, zijn de tennisrackets vast weer opgeladen om een stevige partij tennis te spelen met de veterinaire collega's. Ook dit jaar hebben we weer prachtige velden tot onze beschikking om zo de krachten aan elkaar te meten.
Het aantal tennissers loopt helaas wat terug, dus reden te meer om alle veterinaire vrienden die tennissen op te roepen dit jaar mee te doen. De locatie is mooi, Wijk bij Duurstede ligt centraal, dus des te meer redenen om je op de hopelijk mooie vrijdag vrij te maken om heerlijk te tennissen.

Hans Sickmann, coördinator tennis

Inschrijving

Bij dit tijdschrift vind je het inschrijfformulier, vul dit volledig in en geef uiteraard aan met welke sport je mee wilt doen. Vergeet niet aan te geven of je 's avonds mee wilt eten. Wil je niet alleen, bel dan een collega of studiegenoot en maak er een gezellige dag van.
Het formulier moet vóór 9 september aanstaande bij de KNMvD zijn. Het adres is: Sportdag KNMvD, Postbus 421, 3990 GE Houten. Je kunt het ook faxen: 030-6348909.

Bent u te goedkoop of misschien wel te duur? Vergelijk uw praktijk

Harold van Rossem

De meeste practici weten tegenwoordig wel wat hun Average Transaction Fee is of wat ze per omzetgroep omzetten. Weinig practici weten echter hoe die getallen zich verhouden tot die van collegae in het land of de buurt. Doet u het nu juist goed, of kan het nog veel beter? De mogelijkheid bestaat nu om daar eenvoudig achter te komen en direct stappen te ondernemen om tot het gewenste resultaat te komen. Met behulp van het managementprogramma *www.ncvei.nl* kunt u uw praktijk vergelijken met ongeveer 25 procent van de Nederlandse gezelschapsdierenpraktijken die op dit moment al deelnemen aan dit project.

Ieder KNMvD-lid kan zonder kosten en volledig anoniem inloggen en deelnemen. Niet alleen op het gebied van prijzen,

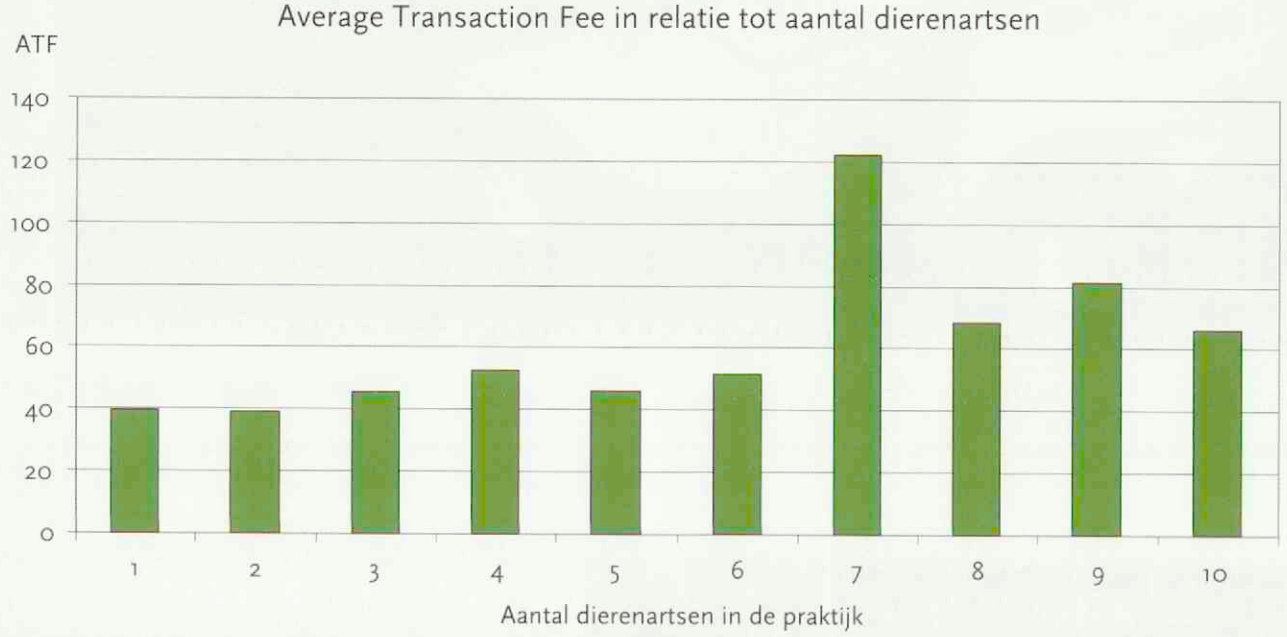

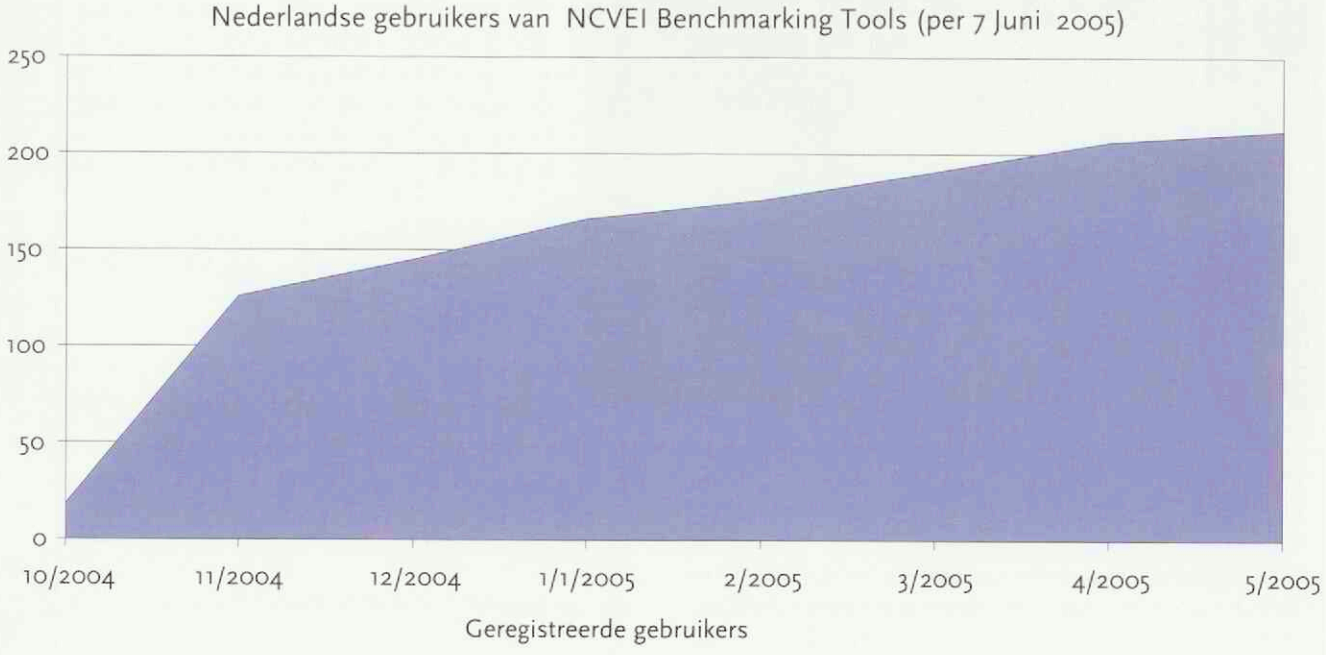

maar ook met betrekking tot werkverdeling, klanttevredenheid, debiteuren en nog veel meer zaken kunt u de vergelijking maken. U kunt zelfs het gewenste resultaat van een aan te brengen verandering invoeren en het programma geeft u vervolgens adviezen over de te volgen stappen. Kortom, een belangrijk en eenvoudig hulpmiddel waarmee u thuis achter de computer uw praktijk bloeiend kunt maken of houden.

Cursus

Ondanks het feit dat het invullen zich veelal vanzelf wijst, blijken er toch nog vragen te bestaan over wat, waar en hoe de onderwerpen beantwoord moeten worden. Daarom zal de GGG op 20 en 22 september 2005 een cursus onder leiding van Geert Moorman organiseren. De bedoeling van deze bijeenkomst is niet zozeer het gezamenlijk invullen van de gegevens, maar vooral het anoniem vergelijken en interpreteren van de ingevoerde antwoorden. De kosten voor deze cursus bedragen € 25,- per persoon
Log nu in op *www.ncvei.nl* en zie zelf wat uw mogelijkheden zijn. Bent u geïnteresseerd in de cursus dan kunt u contact opnemen met Joost van Herten (030-6348900) op het bureau van de KNMvD.

Harold van Rossem is bestuurslid GGG.

NCVEI-onderwerpen

- Val ik in de prijzen met mijn prijzen?
- Vergelijk je prijzen met die van andere praktijken.
- Slaag ik met mijn omzet in mijn opzet?
- Vergelijk je inkomsten met die van andere praktijken.
- Wie staat er bovenaan in de praktijk?
- Vergelijk de individuele omzet per dierenarts met de rest van de beroepsgroep.
- Meer patiënten, meer pegels?
- Vergelijk je patiëntenbestand met die van je collegae.
- Waar komt mijn geld vandaan?
- Kom er achter welke omzetgroep je het meest oplevert.
- Zijn mijn patiënten en mijn tijd aan het touwtrekken?
- Bekijk hoeveel tijd je werkelijk besteedt aan patiëntenzorg.
- Ben je een echte doe het zelver?
- Ontdek hoeveel werk van de assistenten wordt gedaan door de dierenarts.
- Houden mijn klanten werkelijk van mij?
- Vergelijk de manieren om je klanten te binden.
- Hoe goed verkoop ik mijn praktijk?
- Maak ik genoeg gebruik van marketing in mijn praktijk?

GGG Najaarsdag 2005

Hans Kooistra

De GGG Najaarsdag 2005 zal dit jaar plaatsvinden op zaterdag 12 november in De Reehorst te Ede. Het thema van de komende GGG Najaarsdag is: 'Groei'.

In het kader van thema 'groei' zal aandacht worden besteed aan het managementondersteuningsprogramma van de NCVEI (een project dat financieel ondersteund wordt door de GGG), rasspecifieke aspecten van tumorgroei, de behandeling met radioactief jodium van schildkliertumoren bij hyperthyreote katten, de diagnostische aanpak van alopecia, en botgroei en groeistoornissen.

Vanzelfsprekend zal er tijdens de Najaarsdag 2005 ook aandacht geschonken worden aan andere gezelschapsdieren dan hond en kat. Vanuit de **Werkgroep Bijzondere Dieren van de GGG** zal een onderwerp worden verzorgd over 'bultjes' bij deze diersoorten. We zijn ook zeer verheugd dat Iaira Boissevain bereid is een voordracht te verzorgen. Zij zal laten zien hoe conflicten kunnen uitgroeien tot een serieus probleem; van een mug tot een olifant. Tenslotte zal er aandacht zijn voor het probleem obesitas, en wel bij het meest intelligente zoogdier dat op deze aarde rondloopt. Uit dit overzicht zal duidelijk zijn dat u de Najaarsdag GGG 2005 niet mag missen.

Sinds enkele jaren staat de Najaarsdag van de GGG ook open voor dierenartsassistenten. In een aparte zaal worden de meeste onderwerpen besproken die ook bij de dierenartsen aan bod komen. Uiteraard is de inhoud van de voordrachten aangepast aan het publiek. Het programma voor de assistenten is dit jaar extra aantrekkelijk omdat naast de bovengenoemde onderwerpen ook Martin Gaus voor hen twee voordrachten zal verzorgen. Neem dus uw assistent(en) mee naar de Najaarsdag.

Een groot deel van de kaarten zijn inmiddels verkocht. De GGG-leden hebben namelijk altijd de mogelijkheid zich voor 1 februari in te schrijven tegen een gereduceerde prijs van 70 euro in combinatie met het GGG-lidmaatschap.
GGG-leden die zich alsnog willen inschrijven betalen tot 15 oktober 80 euro, daarna wordt het 100 euro, en op de dag zelf is het 130 euro (indien er nog kaarten beschikbaar zijn).
Niet-leden betalen 130 euro en studenten 60 euro. Voor uw assistentes bedraagt de toegang 70 euro.

Inschrijven kan door overmaking van het bovenstaande bedrag op Postbanknummer 539180 ten name van penningmeester Groep Geneeskunde Gezelschapsdieren te Ede, onder vermelding van uw naam en adres.

Laat deze dag niet aan u voorbijgaan en schrijf u op tijd in.
Met dank aan Royal Canin, sponsor van de GGG Najaarsdag 2005.

Hans Kooistra is lid van het GGG-bestuur.

Nominaties Jaarprijs Tijdschrift voor Diergeneeskunde 2004

Ook dit jaar heeft de hoofdredactie van het Tijdschrift voor Diergeneeskunde zich gebogen over de wetenschappelijke artikelen die in 2004 in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde zijn gepubliceerd. Na rijp beraad zijn er drie artikelen genomineerd voor de Jaarprijs voor het beste wetenschappelijke artikel gepubliceerd in 2004. In willekeurige volgorde presenteren wij u hieronder graag de genomineerde artikelen:

- Cystocentesis is essential for reliable diagnosis of urinary tract infections in cats; *E. van Duijkeren, P. van Laar, and D.J. Houwers*
- Klinische verschijnselen en diagnostiek bij een ernstige primaire BVD-virus subtype 1b-infectie in een melkveekoppel; *J. Muskens, H.W. van Ruitenbeek, C. Letellier, P. Kerkhofs en C. van Maanen*
- Ehrlichia- en Babesia-infecties bij de hond in Nederland; *M.M.J.M. Zandvliet, E. Teske en C.J. Piek*

Deze drie artikelen zijn geselecteerd op basis van een aantal criteria zoals leesbaarheid, presentatie (opbouw), originaliteit, volledigheid, actualiteit, wetenschappelijk belang, praktische toepasbaarheid en invloed op de kwaliteit van de diergeneeskunde en de diergezondheid.

Traditiegetrouw wordt de Jaarprijs uitgereikt tijdens het KNMvD-jaarcongres, dat dit jaar wordt gehouden op vrijdag 7 oktober in De Efteling, Kaatsheuvel.

Sluitingsdata voor kopij

Aflevering:	Deadline*)
01-09-2005	maandag 08-08-2005
15-09-2005	maandag 22-08-2005
01-10-2005	maandag 12-09-2005
15-10-2005	maandag 26-09-2005

*) Voor 10.00 uur 's morgens.
E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

VETIPATH
is verhuisd

DIERENARTS SPECIALIST
der Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

Per 18 juli 2005 is **VETIPATH** verhuisd van Eindhoven naar Westervoort.

Nieuwe (adres)gegevens:

Postbus 75
6930 AB Westervoort
Klapstraat 53
6931 CC Westervoort

tel.: 026-3121789
fax: 026-3119473
www.vetipath.nl
info@vetipath.nl

VETIPATH DIAGNOSTISCHE PATHOLOGIE:

Cytologisch onderzoek; histologisch onderzoek; secties van gezelschapsdieren (binnen 24 uur)* (1-3 werkdagen)*

Vetipath levert ook verzend- en verpakkingsmateriaal.

* genoemde termijnen zijn met uitzondering van bijzondere omstandigheden

Personalia

Voor het lidmaatschap van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde hebben de volgende collegae zich aangemeld:

Bootsma, H.N.J.; 2005; 7331 VS Apeldoorn; Laan van de Mensenrechten 136.

Holterman-van Stijvenberg, Mevr. A.W.; 2002; 1394 GM Nederhorst den Berg; Dammerweg 11.

Kelleman, Mevr. A.A.; Florida 1995; 1011 JH Amsterdam, Zwanenburgwal 284.

Smeulders, Mevr. J.M.; Gent 2004; 2522 VA Den Haag; Koopmans van Boekerenstraat 33.

Als lid van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde heeft het bestuur aangenomen:

Koning, Mevr. R.R.W. de; 2004; 5466 PG Eerde; Schoolhuisweg 4.

Niemantsverdriet, Mevr. A.M.; 2004; 3572 BN Utrecht; Biltstraat 160 F.

Swartjes, Mevr. M.; 2003; 2678 CE De Lier; Hoofdstraat 29.

Vuist, Mevr. M.P.W.; 2005; 1475 JH Beets; Beets 115.

Wandelen, B.B.I. van; 2005; 3738 CX Maartensdijk; Bantamlaan 9.

Mutaties:

*Boonstra, Mevr. A.C.C.; 1998; **1025 LS Amsterdam; Nieuwendammerdijk 132;** tel. privé mobiel: 06-46422109; E-mail privé: annette_boonstra@hotmail.com.; **p., gezelsch.d.; tel. prakt.: 020-6238596; fax prakt.: 020-4282843.**

Brommer, H.; 1998; **U-2005;** 3991 JD Houten; Batavenpoort 36; tel. privé: 030-2619383; **E-mail privé: haroldbrommer@hotmail.com.;** Spec. Chirurgie Paard; wet. medew. bij UU-FD afd. gezondheidszorg Paard; tel. bur.: 030-2531350; fax bur.: 030-2537970; E-mail bur.: h.brommer@vet.uu.nl.

Hage, Mevr. M.H. van der; 1965; 3723 KB Bilthoven; Obrechtlaan 59; tel. privé: 030-2280122; **E-mail privé: mhvanderhage@hotmail.com.; r.d.**

Koning, Mevr. R.R.W. de; 2004; 5466 PG Eerde; Schoolhuisweg 4; tel. privé: 0413-343106; E-mail privé: rimkedekoning@hotmail.com.; **(toev. als lid)**

Lammers, D.M.; 1995; **2271 CE Voorburg; Herenstraat 157 B; tel. privé mobiel: 06-21507111; wnd. d.**

Niemantsverdriet, Mevr. A.M.; 2004; 3572 BN Utrecht; Biltstraat 160 A; tel. privé mobiel: 06-41451461; E-mail privé: anna@niemantsverdriet.nl.; **(toev. als lid)**

Pellenaars, M.E.W.H.; 1976; **4835 RE Breda; Strijenlaan 58;** tel. privé: 0561-614380; fax privé: 0561-614734; E-mail privé: meenthe8@cybercomm.nl.; geass. met J.A.M. Baerveldt en A.P. Clotscher; tel. prakt.: 0561-612282; fax prakt.: 0561-688483 en geass. met J.A.M. Baerveldt, W.A. Haijtema, J.H. Leusink en A.H. Schutrups; tel. prakt.: 0561-688555; fax prakt.: 0561-688483; E-mail prakt.: paarden@dierenkliniekwolvega.nl.

Roest, Mevr. L.; 2005; 3553 TA Utrecht; Jodocus van Lodensteinstraat 13; **tel. privé mobiel: 06-41438188; E-mail privé: roest.laura@gmail.com.**

Swartjes, Mevr. M.; 2003; 2678 CE De Lier; Hoofdstraat 29; tel. privé mobiel: 06-21542754; E-mail privé: marijeswartjes@caiway.nl.; medew. bij H.L.R.M. Crouwers, B. van Dijk en M.H.C.M. Hoynck van Papendrecht; tel. prakt.: 0174-624401; fax prakt.: 0174-629051. **(toev. als lid)**

Vuist, Mevr. M.P.W.; 2005; 1475 JH Beets; Beets 115; tel. privé mobiel: 06-44958624; E-mail privé: mpwvuist@hotmail.com.; medew. bij W.J.G. Klos, T. Mooiweer, K.H. Poppens en A.C.M. van de Ven; tel. prakt.: 0523-656202; fax prakt.: 0523-657616; E-mail prakt.: dacbalkleus@zonnet.nl.; **(toev. als lid)**

Wandelen, B.B.I. van; 2005; 3738 CX Maartensdijk; Bantamlaan 9; tel. privé mobiel: 06-12757835; E-mail privé: bobvanwandelen@hotmail.com.; **(toev. als lid)**

PENSIOENADVIES
HYPOTHEEKADVIES
ONDERNEMINGSGERICHTE FINANCIERING
VERZEKERINGSADVIES
SCHADEAFHANDELING
PRAKTIJKGERICHTE FINANCIERING
BEDRIJFSECONOMISCH ADVIES
JURIDISCH ADVIES

DIX FORTUIN
FINANCIEEL PRAKTIJKADVIESBUREAU

Postbus 130
3720 AC Bilthoven
Soestdijkseweg Noord 328
3723 HH Bilthoven

T 030 251 51 99
F 030 254 09 64
E info@dixfortuin.nl
I www.dixfortuin.nl

D.A.P.® Spray houdt reisangst in de hand... heel natuurlijk.

- reisziekte is een veelvoorkomend probleem; wat de precieze oorzaak ook is, het is onprettig en belastend voor hond en eigenaar
- Dog Appeasing Pheromone werkt geruststellend in deze situaties; de hond is ontspannen en zelfverzekerd
- D.A.P.® Spray kan worden gebruikt in de auto, de bench, het hok, op kussens en in de kennels

Boomer vindt reizen weer leuk...
dankzij DAP® Spray

CEVA SANTE ANIMALE
CEVA Santé Animale B.V. Naaldwijk, NL
Tel. 0174-643 930, Fax 0174-643924
E-mail:cevanl@ceva.com
www.ceva.com

Doorlopende agenda

Congressen & Symposia

Augustus

24-26 XIIth Colloquium Hippocarticum, to be organized at the University of Leiden and in Boerhaave's House, Oegstgeest, the Netherlands. For further information see *http://www.gltc.leidenuniv.nl*

September

8-10 20th Annual congress of the ESVD-ECVD on Veterinary Dematology in Chalkidiki, Greece. *www.esvd2005.gr*

22 Veterinaire Vee Fokkers Club 'De Uithof' organiseert lezing 'Bedrijfsadvisering, kans of bedreiging'. Tijd: 15.00 tot 20.30 uur. Locatie: Androclusgebouw van de Faculteit der Diergeneeskunde. Vijf sprekers zullen vanuit verschillende visies ingaan op de Veterinaire Bedrijfsadvisering met onder andere een SWOT-analyse, hoe verkoop ik mijn advies en is advisering een kans of bedreiging voor de toekomst van de Landbouwhuisdierenarts. Acht VKO-punten toegekend in het kader van erkende herkauwer- en varkensdierenarts. Entree: 75,- inclusief diner en borrel. Informatie: *www.veefokkers.com*.

23 Sportdag KNMvD te Wijk bij Duurstede.

30-1/10 BVA Congress 2005, Royal Society of Medicine, London. Information: tel. +44 20 7636 6541, e-mail *congress@bva.co.uk, website www.bva.co.uk*.

Oktober

1 Symposium georganiseerd door 'de Tweede Lijn'. Er is een programma voor de dierenarts alsook voor de assistent/para-veterinair. Kosten bedragen 45 euro. Het symposium wordt gehouden in 'park Frederiksoord', Majoor van Swietenlaan te Frederiksoord. Voor informatie en aanmelding: De Tweede Lijn, tel.: 0521-383659, e-mail: *balie@detweedelijn.nl*

7 Jaarcongres KNMvD te Kaatsheuvel.

7+8 3e internationale HAP congres over het gedrag van Huisdieren in de Reehorst in Ede. Voor verdere informatie zie *www.tinley.nl*

7 en 8 Menarini Symposium 2005. Sprekers: dr. H.S. Kooistra (Faculteit der Diergeneeskunde), drs. H.A. Beijer (Dierenkliniek De Toren, Drachten), drs. C.J. van der Meiden (Dierenkliniek Van der Meiden en Eerste Veterinaire Bloedbank), dr. S. Bhatti (Faculteit Diergeneeskunde Gent), dr. K.E. Hovius (Dierenkliniek Het Heike, Veldhoven), drs. G.H. Moorman (Dierenkliniek Brouwhuis, Helmond). Kosten: € 450,-. Aanmelding via e-mail te sturen: *wkuik@menarinidiagnostics.nl*.
Informatie via telefoonnummer 040-2082006 of 06-51326475.

19-22 5e internationale Moeflon symposium, Nationaal Park de Hoge Veluwe. Onderwerpen: genetica, ziekten en management in internationale context. Voertaal: Engels, maar ook Duitse bijdragen zijn welkom. Voorinschrijving tegen gereduceerd tarief. Zie voor gedetailleerde informatie *www.mouflonsymposium.info*.

Vergaderingen & Bijeenkomsten

September

13 Vergadering Groep Pluimveewetenschappen. Aanvang 13.45 uur. Plaats: Mercure Hotel Arnhem.

14 Regiovergadering Regio Oost. Locatie: Mercure Hotel te Deventer. Tijd: 20.00 uur.

15 Regiovergadering Regio West. Locatie: Hotel Mercure Amsterdam Airport, Oud Haagseweg 20 te Amsterdam. Tijd: 19.30-23.00 uur. Onderwerp: Aviaire Influenza en rabies: een bedreiging voor onze gezondheid? Dierziektebestrijding in Nederland.

20 Wetenschappelijke vergadering Groep Geneeskunde van het Rund. Tijd: van 15.00 tot 19.15 uur. Plaats: Faculteit der Diergeneeskunde, Androclusgebouw, Collegezaal C-101.

21 Regiovergadering Regio Zuid. Locatie: Best Western Hotel De Druiventros, Bosscheweg 11, Berkel-Enschot. Tijd: 20.00 uur.

22 GHwD-studievergadering van 16.00 tot 22.00 uur.

22 Regiovergadering Regio Noord. Locatie: Hotel Van der Valk, Zonnedauw 1 te Drachten. Tijd: 20.00 uur.

Oktober

7 Algemene vergadering KNMvD.

DIERENARTSENPRAKTIJK VENRAY

Dierenkliniek Venray is een goed geoutilleerde dierenartsenpraktijk.

Wij zoeken voor ons team van acht dierenartsen een

Dierenarts gezelschapsdieren m/v

Onze voorkeur gaat uit naar iemand met ervaring. De bedoeling is dat u in teamverband geheel zelfstandig werkzaam zal zijn op één van onze locaties. Het zelfstandig functioneren is daarom een vereiste.
Enige toegevoegde waarde in welke richting dan ook strekt zeker tot de aanbeveling.
Wij zoeken iemand met goede sociale vaardigheden en een gezonde dosis ondernemingslust.
Wij bieden u alle ruimte om u zelf verder te ontwikkelen en bij gebleken vooruitzichten goede toekomstmogelijkheden.

Reacties naar Dierenkliniek Venray, Oude Oostrumseweg 26, 5802 CC Venray, ter attentie van I. Oudenhoven.

Cursussen

September

22-23 Module 1: Van Brandblussen tot veterinaire productieadvisering. Cursusleider: Jan Berger (Dairy-vet), sprekers: Finn Pedersen, Søren Illum Nielsen en Derk Vink, (allen lid van KoNet-praksis, practicus en certificated in Herd Health Management). Prijs: € 1900,-. Maximum aantal deelnemers: twintig. Erkenningspunten zijn bij het VKO/VAK aangevraagd. Aanmelden: voor 1 augustus 2005 bij: J. Berger, Kloosterstraat 41, 5094 EA Lage Mierde, e-mail: *J.Berger5@chello.nl*, fax: 013-5096216. Informatie via telefoonnummer 004554866028.

22, 23 'Vruchtbaarheid en voortplanting van het varken'. Doel van de cursus: het overdragen van kennis ten aanzien van reproductieprocessen en het bijbrengen van inzicht in recente ontwikkelingen op het terrein van de vruchtbaarheid en voortplanting van het varken. De kosten van de volledige cursus bedragen € 895,- per persoon. Nadere inlichtingen via *info.wbs@wur.nl*. Wageningen Business School, Geralda Fonteijn, telefoon 0317-484093.

Oktober

4 Hill's® Pet Nutrition Europese Speaker Tour met lezingen over *Canine Osteoarthritis and Nutrigenomic Technology*. Locatie: Zeist - Hotel Oud London. Informatie of inschrijven via uw Hill's buitendienstmedewerk(st)er of Hill's Veterinary Helpline 0800-0222466.

6 Hill's® Pet Nutrition Europese Speaker Tour met lezingen over *Canine Osteoarthritis and Nutrigenomic Technology*. Locatie: Bergen op Zoom - Motel De Wouwse Tol. Informatie of inschrijven via uw Hill's buitendienstmedewerk(st)er of Hill's Veterinary Helpline 0800-0222466.

7 Workshop verdoven van wilde en verwilderde dieren door dierenartsen Jan Bos (Ouwehands Dierenpark), Mark Hoyer (Artis) en Peter Klaver (dierenarts/consultant voor exoten en wildlife). Locatie en tijd: Ouwehands Dierenpark 09.00-17.00 uur. De kosten voor deelname bedragen € 450,- informatie via Jan Bos, e-mail: *zoomed@zonnet.nl*.

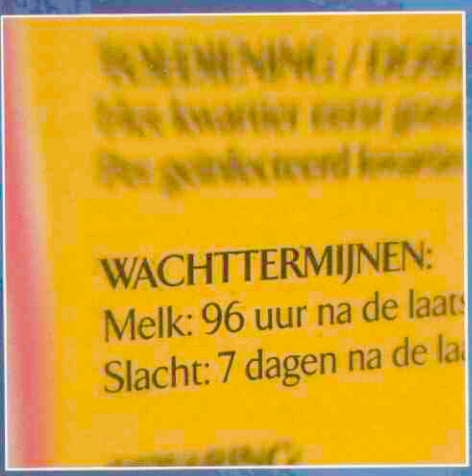

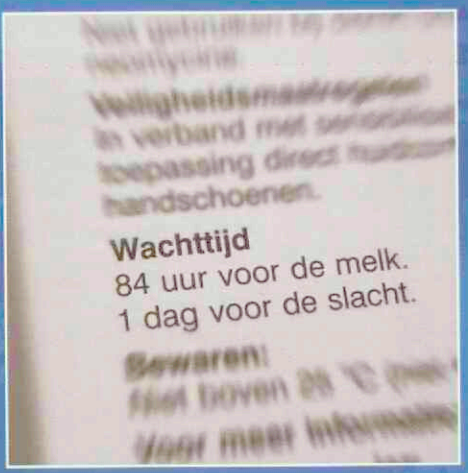

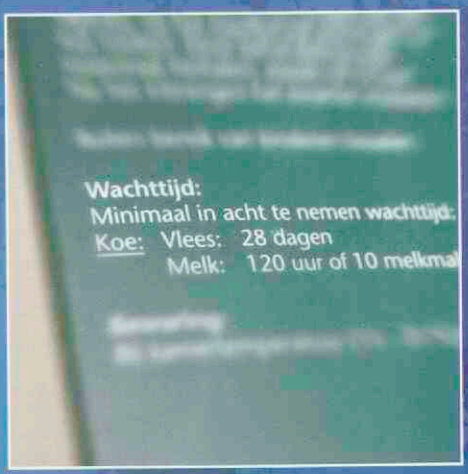

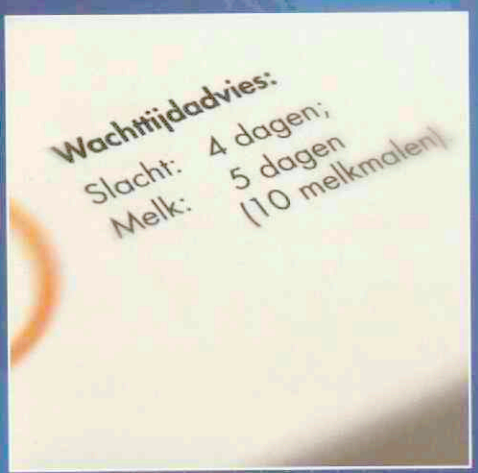

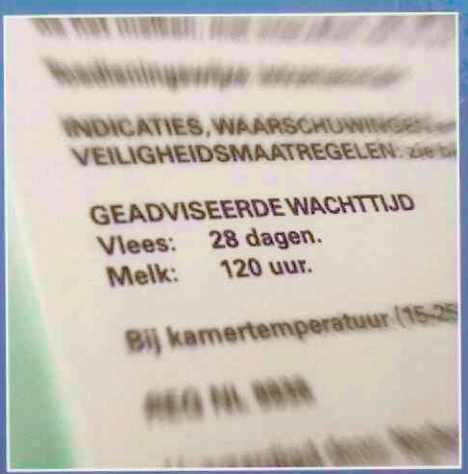

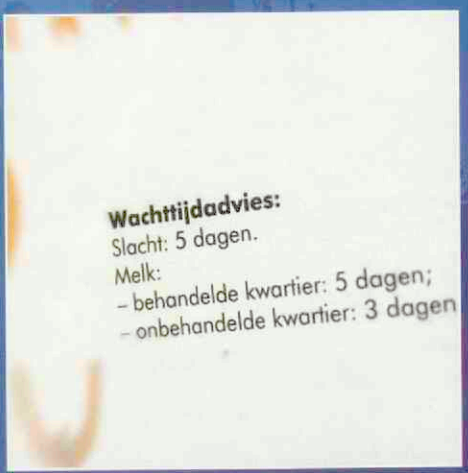

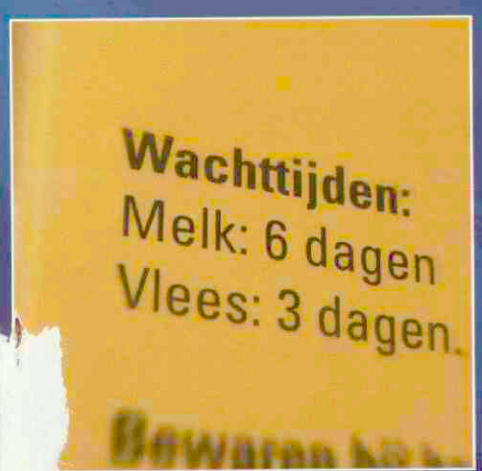

RILEXINE 200 LC:
WACHTTIJD MELK
2 DAGEN

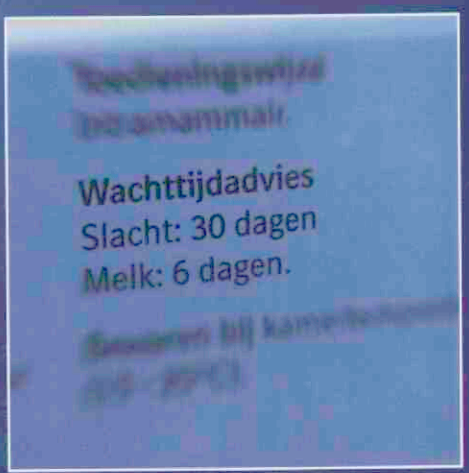

WACHTTIJD = GELD

Virbac introduceert Rilexine 200 LC: een nieuw antibioticum voor intramammaire toepassing bij de behandeling van klinische mastitis lacterende melkkoeien. Rilexine 200 LC mbineert het brede werkingsspectrum van cefalexine tegen Gram-positieve en Gram-negatieve mastitispathogenen met een zeer korte wachttijd voor de melk van 2 dagen. Daarmee worden de totale kosten van een mastitisbehandeling sterk beperkt. Want bij behandeling van mastitis tijdens de lactatie geldt: (wacht)**tijd = geld!**

Rilexine® 200

Lactating Cow

Virbac
ANIMAL HEALTH

200 LC diergeneesmiddel REG NL 9348 SAMENSTELLING per 10 ml suspensie : Cefalexine-monohydraat. Overeenkomend met 200 mg cefalexine. INDICATIES Klinische mastitis bij melkgevende runderen, veroorzaakt cefalexine gevoelige stammen van Staphylococcus aureus, Streptococcus Agalactiae, Streptococcus Uberis, Streptococcus Dysgalactiae en E. coli. CONTRA-INDICATIES Overgevoeligheid voor cefalosporinen. BIJWER Geen. DOSERING EN TOEDIENINGSWIJZE 1 injector per afwijkend kwartier. Toedienen na het melken. De behandeling iedere 12 uur herhalen gedurende 2 dagen. WACHTTIJD Melk : 2 dagen. Slacht : 6 dagen. SPECI VOORZORGSMAATREGELEN VOOR DEGENE DIE HET MIDDEL TOEDIENT In verband met sensibilisatie en contactdermatitis dient bij de toepassing direct huidcontact vermeden te worden. Draag daartoe handschoenen IALE VOORZORGSMAATREGELEN BIJ BEWAREN Bewaren beneden 25 °C. Niet in de koelkast of vriezer bewaren. Bewaren in de originele verpakking. KANALISATIE UDA Voor meer informatie VIRBAC NEDERLAND B.V. us 313, 3770 AH Barneveld. Tel: 0342 - 427 127. Fax: 0342 - 490 164. Info@virbac.nl

LACTOFIEL

Baytril 10% injectievloeistof: slechts 2 injecties bij acute coliforme mastitis

Baytril werkt **snel**:	therapeutische spiegels binnen minuten, snel bactericide werking, snel herstel melkproductie en melkkwaliteit
Baytril werkt **zeker**:	hoge spiegels in de melk, vermindert endotoxine effecten
Baytril is **gemakkelijk**:	2 injecties volstaan
Baytril is **economisch**:	hoge doeltreffendheid en slechts 4 dagen melkverlies

Benaming BAYTRIL® 10% injectievloeistof • **Samenstelling** Per ml 100 mg enrofloxacin. • **Diersoort** Rund en varken. • **Therapeutische indicaties** Rund: infecties van ademhalings- en spijsverteringsstelsel van primai bacteriële oorsprong, met name pasteurellose, mycoplasmose, colibacillose, colisepticemie en salmonellose, alsmede secundaire ziekten na een virusinfectie zoals Bovine Respiratory Disease-Complex. Acute coliforme mastit Varken: infecties van ademhalings- en spijsverteringsstelsel, met name pasteurellose, mycoplasmose, colibacillose, colisepticemie en salmonellose, alsmede andere ziektecomplexen zoals enzootische pneumonie. • het kader van een verantwoord gebruik van antimicrobiële middelen is het zinvol vooraf gaand aan de therapie de gevoeligheid van het causale agens te bepalen. **Contra-indicaties** Vastgestelde resistentie tegen chinolonen, aa gezien er tussen enrofloxacin en andere fluorochinolonen een grote mate van kruisresistentie bestaat. • **Ongewenste effecten** In zeldzame gevallen kan de intraveneuze toediening aanleiding geven tot shockreacties, vermoede jk als gevolg van een verstoring van de bloedsomloop. • **Dosering** 2,5 mg enrofloxacin per kg lichaamsgewicht (= 1 ml/40 kg lichaamsgewicht) per dag gedurende 3 dagen (5 dagen bij Salmonellosen). Bij zware respiratoire infe ties of salmonellosen: tot 5 mg enrofloxacin per kg lichaamsgewicht (= 1 ml/20 kg lichaamsgewicht) gedurende 5 dagen bij het rund en 3 dagen bij het varken. Bij acute coliforme mastitis bij het rund: 5 mg enrofloxacine per lichaamsgewicht (= 10 ml per 200 kg) per dag gedurende 2 opeenvolgende dagen (interval: 24 uur). • **Wijze van toediening** Rund: intraveneus, subcutaan. Bij acute uierontsteking: intraveneus. In geval van subcutane toedieni bij het rund dient dit plaats te vinden in de nek met een maximaal injectievolume van 10 ml per injectieplaats. Varken: intramusculair. Bij varkens dient de toediening plaats te vinden in de nek met een maximaal injectievolume v 2,5 ml per injectieplaats. • **Wachttijd** Rund: 9 dagen voor de slacht na subcutane toediening; 4 dagen voor de slacht na intraveneuze toediening. 4 dagen voor de levering van melk na subcutane toediening; 3 dagen voor levering van melk na intraveneuze toediening. Varken: 10 dagen voor de slacht. • **Registratiehouder** Bayer B.V., Animal Health Division, Energieweg 1, 3641 RT Mijdrecht. • **REG NL 03489 UDD.** Meer informatie is op aanvra verkrijgbaar bij de registratiehouder.

www.livestock.bayer.nl

Bayer HealthCare
Animal Health

Baytril®
The Effective Anti-Infective.

Bayer onderschrijft Good Veterinary Practice als de juiste benadering voor het gebruik van diergeneesmiddelen

Deel 130 • Aflevering 17 • 1 september 2005

Universiteitsbibliotheek
Utrecht
DGK
30 AUG. 2005

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Post-partum oestrusgedrag bij zeugen gaat niet gepaard met ovulatie

De ontwikkelingen in de Faculteit der Diergeneeskunde gaan soms snel en zijn vaak verrassend

STUDENTENSPECIAL DSK/KNMVD
Samenwerking in een nieuw jasje gestoken

Recente ontwikkelingen in het onderwijs van de Faculteit der Diergeneeskunde

KNMvD
Koninklijke Nederlandse
Maatschappij voor
Diergeneeskunde

hoe een conflict niet tot een breuk leidde

Spanningen op het werk kunnen hoog oplopen. Soms zo hoog dat je er overspannen van raakt. Dit overkwam een lid van een maatschap. Over zijn inkomen hoefde hij zich dankzij het Inkomens-ZekerPlan voor Vrije Beroepen geen zorgen te maken. Maar hij wilde zijn patiënten niet in de steek laten. Interpolis kwam met een oplossing. Een mediator. Die bracht de partijen weer tot elkaar. En de kosten? Die werden volledig door Interpolis vergoed.

Bent u ook liever zelfstandig dan hulpbehoevend? Kijk dan op www.interpolis.nl/vrijeberoepen.

Interpolis. Glashelder

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Uitgegeven door de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

Deel 130
Aflevering 17
1 september 2005

Inhoud

Cover: foto Peerdepieten van pag. 509

Uit de hoofdredactie 501

Oorspronkelijk artikel
Post-partum oestrusgedrag bij zeugen gaat niet gepaard met ovulatie; *N.Y.P. Souren, P. Langendijk en N.M. Soede* 502

Wetenschap

Studentenspecial

Samenwerking in een nieuw jasje gestoken; *dagelijks bestuur DSK* 509
Aan de slag via Animaux 511
Recente ontwikkelingen in het onderwijs van de Faculteit der Diergeneeskunde; *P. van Beukelen* 512
Co-schappen Praktijkvoering; *H. Dijkman* 515
Voorlichting aan studenten diergeneeskunde handige stap op weg naar de praktijk; *S. Umans* 516
Assisteren en waarnemen via detacheringsbureau FlexVet 518
Peiling onder de studenten 518
BPL 519
Sollicitatieavond KNMvD voor pasafgestudeerde dierenarts voorbereidende stap op weg naar baan; *S. Umans* 520
Overzicht vraag en aanbod Vacaturebank januari-april 2005; *R. van Ringelestijn* 521

Actua

Veterinair tuchtrecht
Katje met handschoenen; *I. Boissevain* 524

Interview
"De ontwikkelingen in de Faculteit der Diergeneeskunde gaan soms snel en zijn vaak verrassend"; *M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan* 526

Referaat 528

Ingezonden
Reactie op ingezonden brief met betrekking tot de BVD-aanpak: preventie; *A.F.G. Antonis en W.H.M. van der Poel* 530

Berichten en verslagen
Wat is de basisverzekering?; *Meeùs* 531
Katten met FORL; *H.E. Vrieling* 533

Congressen en cursussen 533

FORTIFLEX, HELPT HONDEN BETER BEWEGEN

- Synergetische combinatie van Chondroïtinesulfaat en Chitosanide
- Hoge mate van zuiverheid en kwaliteit van de natuurlijke bestanddelen
- Aanvullend diervoeder met chondroprotectieve en -herstellende eigenschappen
- Probleemloos bij langdurige toepassing
- Smakelijke tablet, slechts éénmaal daags 1 tablet
- Kan ook bij katten worden gebruikt

Virbac ANIMAL HEALTH

Voor meer informatie: Virbac Nederland BV, Postbus 313, 3770 AH Barneveld, Tel 0342-427127, e-mail info@virbac.nl. www.virbac.nl

Hoofdredactie
Dr. M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan (voorzitter)
Drs. H.A. Beijer
Dr. M.F. de Jong
Drs. H. Geertsen
Dr. R. Kuiper
Dr. P.A.M. Overgaauw
Drs. J.T. Siebinga
Dr. E. Teske
Dr. J.H. Vos
Dr. M.A. Willemen

Wetenschappelijke redactie
Prof. dr. A. Barneveld (Utrecht)
Dr. F.H.M. Borgsteede (Lelystad)
Prof. dr. H.J. Breukink (Utrecht)
Prof. dr. P. De Backer (Gent, België)
Dr. J. Goudswaard (Middelburg)
Prof. dr. J.A.P. Heesterbeek (Utrecht)
Prof. dr. L.J. Hellebrekers (Utrecht)
Dr. Th.S.G.A.M. van den Ingh (Utrecht)
Prof. dr. F. van Knapen (Utrecht)
Prof. dr. A. de Kruif (Gent, België)
Dr. J.T. Lumeij (Utrecht)
Prof. dr. A.S.J.P.A.M. van Miert (Utrecht)
Prof. dr. J.P.T.M. Noordhuizen (Utrecht)
Prof. dr. J.H.M. Verheijden (Utrecht)
Dr. G. Voorhout (Utrecht)
Dr. Th. Wensing (Utrecht)

Bureauredactie
Mw. A.M. Dorresteijn-Tummers
Mw. J.W. Jansen
Mw. S.H. Umans-Ubbink
De Molen 77, Postbus 421, 3990 GE Houten
Tel. 030 - 6348900/fax 030 - 6348929.
E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

Abonnementsprijs
Het *Tijdschrift voor Diergeneeskunde* is het verenigingstijdschrift van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde.
De abonnementsprijs voor dierenartsen niet-leden van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde en voor niet-dierenartsen wordt vastgesteld door het bestuur.

Postgiro/bank
Postbank 511606 ten name van de KNMvD, De Molen 77, Houten. ABN/AMRO N.V., Postbus 30, 3500 AA Utrecht, nr. 55 50 48 861 en C en E bank N.V., Postbus 85100, 3508 AC Utrecht, nr. 69 93 61 443.

Druk
Drukkerij G. van Dijk B.V., Breukelen (tel. 0346-261304, fax 0346-264565).

Advertenties
Commerciële advertenties: Overgaauw Veterinair Advies, Postbus 204, 3770 AE Barneveld. Tel. (0342) 419798; 06-53260696; fax (0342) 419794; e-mail: p.overgaauw@planet.nl
Personeelsadvertenties: bureauredactie.

Beëindiging lidmaatschap KNMvD en Groepen
Opzeggen van het lidmaatschap dient vóór 1 oktober van het lopende jaar schriftelijk en aangetekend te geschieden om het lidmaatschap per 1 januari van het daaropvolgende jaar te laten eindigen.

KNMvD
Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

De Molen 77
Houten
Postbus 421
3990 GE Houten
Telefoon (030) 6348900
Fax (030) 6348909
Website www.knmvd.nl

Bestuur
Drs. T. de Ruijter, voorzitter
Drs. J. Borgmeier, lid
Drs. W.G. van den Ekker, lid
Mw. drs. W.J. Wijne- Raemakers, lid
Drs. H.R.C. Gostelie, penningmeester
Drs. H. van Herpen, lid
Drs. L.J. den Otter, vice-voorzitter

Secretariaat
Drs. H. Geertsen, algemeen directeur

Stafmedewerkers
Drs. S.J. de Groot
Drs. F.J.W.C. van Herten
Mw. drs. M.C. van Oostrum-Schuurman Hess

Senior medewerker communicatie
H.G. Dijkman

Administrateur
H.S. de Vries

Vacaturebank
R.P. van Ringelestijn

Webmaster
Mw. drs. M. Fijten

KNMvD

Jaarcongres
Bijzonder gezinsarrangement de Efteling bij inschrijving jaarcongres 537

Maatschappijnieuws
Reizen met gezelschapsdieren buiten de Europese Unie; *J. van Herten* 538
Website KNMvD nieuwe stijl 538
VVAA en KNMvD organiseren gezamenlijk informatie over de VAR 539
Bijeenkomst Regio West van de KNMvD 540
Uitnodiging Regio Oost vergadering 540

Klein nieuws van groot
CAO, kans of bedreiging? 539

Jubilea 540
Personalia 541
Doorlopende agenda 542
Deadline 543

Contents

Original article
Post-partum oestrous behaviour is not associated with ovulation in sows; *N.Y.P. Souren, P. Langendijk, and N.M. Soede* 502

All rights reserved

Verklaring:
Richtlijnen voor auteurs (Vancouver Style) zijn op aanvraag verkrijgbaar (zie ook Tijdschr Diergeneeskd 1992; 117:31-4). De Redactie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade welke - direct of indirect - het gevolg mocht zijn van gebleken onjuistheden in de inhoud van de in dit tijdschrift opgenomen artikelen waarbij de auteur is vermeld of in de inhoud van de in dit tijdschrift geplaatste advertenties. Advertenties kunnen zonder opgaaf van redenen door de Redactie worden geweigerd of ingetrokken. Niets uit dit tijdschrift mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder schriftelijke toestemming van de Redactie.

(Papers appearing in this journal are listed in Current Contents / Agricultural Biology and Environmental Science / Index-Medicus, Index Veterinarius / Veterinary Bulletin, Biological Abstracts, Cambridge Scientific Abstracts).

Uit de hoofdredactie

Nieuws op veel fronten

Dit nummer staat in het teken van de diergeneeskundige student. De Diergeneeskundige Studentenkring DSK presenteert zich voor een (hernieuwde) kennismaking, maar we willen tevens dit themanummer nadrukkelijk onder de aandacht brengen bij de studenten. De studentenspecial is niet alleen interessant voor studenten, maar voor iedereen die herinneringen heeft bij de Faculteit der Diergeneeskunde. DSK heeft het saamhorigheidsgevoel hoog in het vaandel staan en dat moet herkenbaar zijn voor alle veterinairen, eventuele verschillen van inzicht ten spijt.

Het bestuur van de Maatschappij heeft onlangs een overeenkomst gesloten met DSK Het belangrijkste onderliggende doel daarvan is de goede banden tussen beide verenigingen te bevestigen én te versterken. De aanstormende nieuwe lichtingen veterinairen hebben over veel onderwerpen zo hun eigen ideeën. Ideeën die voor de hele beroepsgroep van waarde kunnen zijn. Omgekeerd kan de KNMvD aanstaande dierenartsen vertrouwd maken met de dagelijkse realiteit en de grote diversiteit binnen het vakgebied.

De overeenkomst is niet alleen een intentieverklaring, zij bevat ook concrete acties, zoals de keuzemogelijkheid voor een gekoppeld lidmaatschap tegen een gereduceerd tarief met een abonnement op dit tijdschrift. Uiteraard behoort toegang tot het besloten deel van de KNMvD-website ook tot het pakket, evenals ontvangst van nieuws-e-mails.

Met de overeenkomst is de weg open voor gezamenlijke activiteiten; zo was DSK tijdens de Voorjaarsdagen al te gast in 'Vet café De Molen', de stand van de KNMvD en anderen.

Met ingang van dit nummer zal DSK regelmatig bijdragen leveren aan het Tijdschrift voor Diergeneeskunde (TvD).

Het huidige bestuur van DSK zal binnenkort het stokje overdragen aan hun opvolgers. Ook met hen kunnen we een vruchtbare samenwerking verwachten!

Lezers van dit Tijdschrift zullen in de nabije toekomst ook de resultaten zien van een andere overeenkomst, een arbeidsovereenkomst in dit geval. Per 1 november namelijk treedt Miel Bingen in dienst van de KNMvD als eindredacteur van zowel het Tijdschrift voor Diergeneeskunde, Veehouder en Dierenarts, de website als de nieuws-e-mail. Miel zal zich in een van de komende nummers van het TvD aan u voorstellen.

De benoeming van de nieuwe eindredacteur is waarschijnlijk de belangrijkste van een aantal voorwaardenscheppende maatregelen om onze media te vernieuwen. De nieuwbouw van onze website wordt nog deze maand afgerond; per 1 september neemt dr.ing. P.A.M. - beter bekend als Paul - Overgaauw de advertentieacquisitie voor zijn rekening en met ingang van het nieuwe jaar wordt het TvD bij een nieuwe drukker ondergebracht, die ook de opmaak zal verzorgen.

Kortom: voorwaarden voor het optimaliseren en de verbetering van de communicatie binnen de Maatschappij en met de maatschappij.

Over het verbeteren van de communicatie gesproken: de afgelopen maanden hebben alle leden - en in een aantal gevallen ook niet-leden practici - e-mails en brieven ontvangen over het kwaliteitsbeleid. De ontwikkeling van dat beleid krijgt de komende weken een (voorlopig) hoogtepunt. Op vier avonden in september hebben de regiovergaderingen plaats ter voorbereiding op de algemene vergadering van 7 oktober in de Efteling. Dat houdt niets meer of minder in dan dat na afloop daarvan de beroepsgroep heeft gekozen voor een nieuw kwaliteitsbeleid, een nieuwe structuur voor dat beleid en - hopelijk - voor een nieuwe basis van onderling vertrouwen en transparante communicatie.

Herman Geertsen,
algemeen directeur

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Post-partum oestrusgedrag bij zeugen gaat niet gepaard met ovulatie*

N.Y.P. Souren[1], P. Langendijk[1,2], en N.M. Soede[1]

Oorspronkelijk artikel

Samenvatting

Zeugen vertonen soms binnen vijf dagen na partus oestrusgedrag; ook wel post-partum oestrus (PPO) genoemd. Deze studie beschrijft het voorkomen van PPO op negen Nederlandse bedrijven, en mogelijke oorzaken voor het optreden van PPO, aan de hand van 1374 lactaties op deze bedrijven. Aanvullend werd bij een aantal dieren spekdikte gemeten (n=25) en echografisch onderzoek aan de ovaria (n=31) verricht.

De incidentie van PPO varieerde tussen bedrijven van 0 tot 62%. De oestrus startte gemiddeld 59 uur na de partus en duurde gemiddeld 55 uur. Zeugen die een PPO vertoonden waren gemiddeld jonger dan de overige zeugen (pariteit 3,8 ± 0,2 *versus* 4,4 ± 0,1; P<0,05) en hadden een dikkere speklaag (21,3 ± 1,2 *versus* 17,9 ± 1,2 mm; P<0,10). De oestrus kan gepaard gaan met enige follikelgroei, maar ovulatie treedt niet op. De PPO had geen negatieve gevolgen voor het interval spenen-dekken, noch voor de uitval van biggen.

Summary

Post-partum oestrous behaviour is not associated with ovulation in sows

Sows occasionally show oestrous behaviour within 5 days of farrowing; this is termed post-partum oestrus (PPO). This study investigated the incidence and possible causes of PPO on nine Dutch farms. Lactation records (n=1374) were used, back fat thickness was measured (n=25), and ovarian condition was assessed by transrectal ultrasonography. The incidence of PPO ranged from 0% to 62% on the different farms. On average, PPO started 59 hours after farrowing and lasted for 55 hours. Sows with PPO were younger than sows without PPO (parity 3.8 ± 0.2 vs 4.4 ± 0.1, respectively; P < 0.05) and had more back fat than sows without PPO (21.3 ± 1.2 vs 17.9 ± 1.2 mm, respectively; P < 0.10). Occasionally, some follicle growth was observed in sows with PPO, but ovulation did not occur. PPO did not affect the weaning-to-mating interval or piglet mortality during lactation.

Inleiding

In de loop van 2003 werd op een vermeerderingsbedrijf met Dallandzeugen (n=430) geconstateerd dat 30% van de zeugen enkele dagen na de partus al oestrusgedrag vertoonden. Dit verschijnsel, zeugen die binnen vijf dagen na de partus oestrusgedrag vertonen, wordt ook wel post-partum oestrus genoemd (11) en werd ook op een aantal andere bedrijven frequent waargenomen. Het voorkomen van post-partum oestri wordt ook wel in verband gebracht met een verlengd interval spenen tot bronst. In deze studie werd onderzocht welke factoren, zoals toomgrootte, lactatienummer, drachtlengte, spekdikte en productieniveau van de zeug, van invloed zijn op deze post-partum oestrus en wat de consequenties zijn voor het interval spenen-dekken en de uitval van biggen. Bovendien werd de fysiologische achtergrond van het oestrusgedrag onderzocht, door middel van echografie van het ovarium.

[1] *Departement Dierwetenschappen, Wageningen Universiteit.*

[2] *Correspondentie en overdrukken: dr. ir. P. Langendijk, Postbus 338, 6700 AH Wageningen. E-mail:* pieter.langendijk@wur.nl

* *Dit manuscript is mede gebaseerd op een dataset die beschikbaar is gesteld door TOPIGS Nederland.*

Materiaal en methoden

Bedrijven

Voor deze studie zijn negen bedrijven, waar het fenomeen post-partum oestrus volgens de veehouder frequent zou voorkomen, geselecteerd. De bedrijfsgrootte varieerde van 120 tot 600 zeugen, gemiddeld 300 ± 164 zeugen per bedrijf. Het gebruikte ras op de bedrijven was Dalland, met uitzondering van één bedrijf dat Stamboekzeugen had. Het aantal gespeende biggen per zeug per jaar op deze bedrijven varieerde van 23.4 tot 26.9. In een periode van twaalf weken (November 2002- Januari 2003) waren voor deze studie 1374 lactaties beschikbaar, variërend van 42 tot 302 per bedrijf (Tabel 1).

Diergegevens

Van elke lactatie waren de volgende gegevens beschikbaar: datum en tijdstip van de partus, eventuele behandelingen rondom de partus, aantal overgelegde biggen en datum van overleggen, datum en oorzaak van uitval bij biggen.

Vanaf een halve dag na afbiggen werden de zeugen iedere ochtend en namiddag gecontroleerd op het vertonen van een sta-reflex; dit gebeurde door middel van de backpressure test, in combinatie met berenspray. Op bedrijf 3 werd de oestrusdetectie alleen met de backpressure test gedaan.

De aanvang van de oestrus werd gedefinieerd als het tijdstip

Tabel 1. De incidentie van post-partum oestrus bij zeugen op negen verschillende bedrijven.

Bedrijf	Totaal aantal worpen	Aantal zeugen die post-partum oestrus vertonen	Percentage zeugen die post-partum oestrus vertonen
1	42	26	62%
2	92	48	52%
3	240	47	20%
4	209	34	16%
5	165	25	15%
6	73	3	4%
7	302	3	1%
8	150	0	0%
9**	101	0	0%
Totaal	1374	186	14%

* Oestrusdetectie zonder gebruik van berenspray.

** Stamboekzeugen; overige bedrijven Dallandzeugen.

dat de zeug de eerste keer een sta-reflex vertoonde, minus de helft van het aantal uren sinds de vorige oestrusdetectie. Het einde van de oestrus werd gedefinieerd als het tijdstip dat de zeug de laatste keer een sta-reflex vertoonde, plus de helft van het aantal uren tot aan de volgende detectie.
Om een relatie te leggen tussen het optreden van een lactatiebronst en de klinische toestand van de ovaria, werden op bedrijf 2 en 4 eenmalig de ovaria gecontroleerd met behulp van transrectale ultrasonografie (Pie Medical 200, 7,5 Mhz sector probe, Pie Medical, Maastricht). Twintig willekeurige zeugen (zeven op bedrijf 2 en dertien op bedrijf 4) werden nul tot vier dagen na de partus gescand op aanwezigheid van corpora lutea en follikels; tevens werd de follikelgrootte gemeten. Elf zeugen (één op bedrijf 2 en tien op bedrijf 4) werden tussen drie tot twaalf dagen na start van een geconstateerde lactatiebronst gescand op aanwezigheid van corpora lutea en follikels; wederom werd de diameter van de follikels en/of corpora lutea gemeten.
Op bedrijf 2 werd een week voor de partus bij 25 zeugen de spekdikte gemeten met behulp van een 'Renco lean-meater' (ultrasoon) (S.E.C.Repro inc., Canada), volgens de methode van Bergström en Kroeske (4). Volgens deze methode wordt de positie van de meetpunten bepaald door op de dorsale middellijn van de zeug een stip te plaatsen bij de achterkant van het schouderblad en bij de laatste rib. De afstand tussen deze twee stippen wordt in drie gelijke delen onderverdeeld. Eenderde van deze afstand wordt caudaal geëxtrapoleerd vanaf de laatste rib. De eerste stip (achterkant schouderblad) wordt weggelaten en 6 cm rechts en links van de vier overgebleven stippen wordt weer een stip gezet. Deze acht stippen zijn de meetpunten voor de spekdiktemeting. De uiteindelijke spekdikte van het varken is het gemiddelde van de acht meetwaarden.

Statistiek
De verzamelde gegevens werden geanalyseerd met behulp van het statistische analyse programma SAS (15).

Risicofactoren voor het optreden van PPO
Met behulp van variantie-analyse is getoetst of er verschillen zijn tussen zeugen die wel een PPO vertonen en zeugen die geen PPO vertonen, volgens het volgende model: $y_{ijk} = \mu + PPO_i + Bedrijf_j + e_k$, met PPO: vertonen van post-partum-oestrus (ja/nee), Bedrijf: bedrijfseffect (1 t/m 5), en Y: het interval spenen-dekken, het interval partus-dekken, pariteit, de lengte van de dracht, toomgrootte, het aantal levend geboren biggen, aantal levend geboren biggen per jaar, of het aantal gespeende biggen per jaar. Indien significant werd pariteit als co-variabele meegenomen in het model.
Naar de relatie tussen partusinductie en het vertonen van een post-partum oestrus is niet gekeken in deze studie. Aangezien maar bij zes zeugen de partus werd geïnduceerd, is dit aantal te klein om een uitspraak te doen.

Gevolgen PPO
Om de relatie tussen de post-partum oestrus en de uitval van biggen te bepalen is de zoogperiode in twee periodes opgedeeld. Periode 1 begint vanaf de partus en duurt tot en met dag zes van de lactatie (directe gevolgen) en periode 2 begint vanaf dag zeven en duurt tot het einde van de lactatie (indirecte gevolgen). De relatie tussen de uitval van de biggen (periode 1: 0, 1 of >1; periode 2: 0 of ≥1) en het vertonen van een post-partum oestrus werden per bedrijf voor iedere periode getoetst met behulp van een Chi-kwadraat test.

Resultaten

Incidentie en duur van de post-partum oestrus en het partus-oestrus interval
Bijna veertien procent van alle zeugen vertoonden een post-partum oestrus. De incidentie van de post-partum oestrus varieerde tussen de bedrijven van 0 tot 62% (Tabel 1). Op de bedrijven 6 t/m 9 lieten minder dan vijf procent van de zeugen een post-partum oestrus zien. De analyses ten aanzien van de post-partum oestrus werden daarom alleen met behulp van de informatie van de bedrijven 1 t/m 5 uitgevoerd.
De post-partum oestrus begon tussen de twaalf en 124 uur na de partus (n=180). Het gemiddelde partus-oestrus interval was op bedrijf 1 t/m 5 respectievelijk 65, 51, 67, 54 en 56 uur. Het partus-oestrus interval van bedrijf 3 verschilt significant van bedrijf 2 en 4 ($P<0,05$). Gemiddeld startte de oestrus 59 uur (SD=19) na de partus. De oestrusduur werd alleen op de bedrijven 1, 2 en 4 (n=108) genoteerd. De oestrusduur varieerde van 22 tot 144 uur tussen afzonderlijke zeugen, gemiddeld duurde de oestrus 55 uur (SD=22). Tussen de bedrijven was er geen verschil in oestrusduur ($P>0,10$). Er was geen relatie tussen de oestrusduur en het partus-oestrus interval ($R=-0,23$; $P>0,10$).

Tabel 2. De toestand van de ovaria van eerste- en meerdereworps zeugen drie tot twaalf dagen na het vertonen van een post-partum oestrus.

Zeug* nummer	Eersteworps	Partus-oestrus interval (dagen)	Start oestrus tot scandatum (dagen)	Bevindingen Corpora Lutea	Echografie Follikels
1	Nee	2	7	Nee	Kleine follikels tot 2mm
2	Nee	2	5	Nee	-
3	Ja	3	8	Nee	Kleine follikels tot 2mm
4	Ja	2	6	Nee	-
5	Nee	3	11	Nee	-
6	Ja	3	10	Nee	Kleine follikels tot 3mm
7	Ja	2	10	Nee	Enkele follikels tot 4mm
8	Ja	3	12	Nee	Kleine follikels
9	Nee	3	3	Nee	Kleine follikels tot 2mm
10	Nee	3	3	Nee	Kleine follikels tot 3mm
11**	-	3	10	Nee	7 follikels tot 5mm

* Zeug 11 is afkomstig van bedrijf 2, de overige zeugen van bedrijf 4.
** Niet berig.

Ovariële activiteit en spekdikte

Bij de zeugen die drie tot twaalf dagen na aanvang van de post-partum oestrus werden gescand (n=11), waren geen corpora lutea op het ovarium aanwezig (Tabel 2). Deze zeugen hadden dus niet geovuleerd als gevolg van de oestrus.

Bij twintig zeugen werden de ovaria nul tot vier dagen na de partus gecontroleerd (Tabel 3). Bij een aantal zeugen (n=15) waren nog corpora lutea van de voorafgaande dracht op het ovarium aanwezig. Twaalf zeugen hadden geen follikels op het ovarium of alleen kleine follikels van 2-4 mm. Zeven zeugen hadden een tot twee grotere follikels op het ovarium, variërend van 4,5-6,5 mm. Eén zeug (nr 31) was berig tijdens het scannen; op het ovarium waren meer dan tien follikels tot 6,5 mm aanwezig. In totaal vertoonden vijf van deze twintig zeugen een post-partum oestrus, waarbij slechts één zeug het normale beeld voor een zeug in oestrus liet zien (>10 follikels van 6 à 7 mm) op het moment van scannen.

Op bedrijf 2 werd van 25 zeugen een week voor de partus, de spekdikte gemeten. Van deze 25 zeugen vertoonden twaalf zeugen een post-partum oestrus. De spekdikte van de zeugen die een post-partum oestrus vertoonden was gemiddeld 3mm dikker dan de spekdikte van de zeugen die geen post-partum oestrus vertoonden (21,3 ± 1,2 (SE) mm *versus* 17,9 ± 1,2 (SE) mm; P<0,10).

Relatie tussen zeug-, dracht- en toomkenmerken en het optreden van de post-partum oestrus

Er werd geen verband aangetoond tussen het vertonen van een post-partum oestrus en de lengte van de dracht, de toomgrootte en het aantal levend geboren biggen (P>0,10; Tabel 4). Bedrijf 1 vormt hierop een uitzondering. Op dit bedrijf hadden de zeugen die een post-partum oestrus vertoonden (n=16) een kleinere toom dan de overige zeugen (n=26): 11,7 biggen *versus* 13,7 biggen (P<0,05). Er werd ook geen relatie gevonden tussen de post-partum oestrus en het productieniveau van de zeug (P>0,10; Tabel 4), gemeten aan het aantal levend geboren of het aantal gespeende biggen per zeug per jaar. Er werd wel een verband tussen het vertonen van een post-partum oestrus en de pariteit aangetoond, aangezien de zeugen die een post-partum oestrus vertoonden over het algemeen een halve cyclus jonger waren dan de zeugen die geen post-partum oestrus vertoonden (3,8 ± 0,2 (SE) cycli *versus* 4,4 ± 0,1 (SE) cycli; P<0,05) (Tabel 4).

Zeugen die een post partum-oestrus vertoonden hadden een even lang interval spenen tot dekken als andere zeugen (P>0,10; Tabel 4). De oestrus na spenen manifesteerde zich overigens tussen 22 en 30 dagen na de post-partum oestrus, afhankelijk van het speenmoment. Het interval partus-dekken verschilde wel tussen de zeugen die een post-partum oestrus vertoonden en de zeugen die geen post-partum oestrus vertoonden. De zeugen die een post-partum oestrus vertoonden, hadden namelijk een korter interval partus-dekken dan de overige zeugen (29,1 ± 0,4 dagen *versus* 30,3 ± 0,3 dagen (SE); P<0,05).

Uitval van biggen

In tabel 5 wordt per bedrijf de uitval van biggen, van de zeugen die wel of geen post-partum oestrus vertoonden, per periode (1 en 2) met elkaar vergeleken. Bedrijf 5 staat niet in tabel 5 vermeld, aangezien op dit bedrijf de uitval niet werd genoteerd. Voor beide perioden geldt dat er geen significante verschillen waren in de uitval van biggen tussen de zeugen die een post-partum oestrus vertoonden en de zeugen die geen post-partum oestrus vertoonden (P>0,10).

Discussie

Incidentie en oestrusduur

De incidentie van de post-partum oestrus varieerde tussen de bedrijven van 0 tot 62%. In andere onderzoeken over dit onderwerp varieerde de incidentie van 20 tot 90 procent (3, 5, 6, 11, 13, 18). Het tijdstip waarop de post-partum oestrus begon varieerde tussen de 12 en 124 uur na de partus. In andere studies is er ook veel variatie in het begintijdstip van de

Tabel 3. De toestand van het ovarium op 0 tot 4 dagen na de partus.

Zeug-* nummer	Partus tot scandatum (dagen)	Diameter corpora lutea (mm)	Aanwezigheid follikels**	Vertonen post-partum oestrus	Partus-oestrus interval (dagen)
12	0	Tot 7	-	Nee	-
13	2	Tot 6	1*4mm, veel tot 2mm	Nee	-
14	0	Tot 9	Enkele tot 2mm	Nee	-
15	2	Tot 5	-	Nee	-
16	3	Tot 6	1*6,5mm, 5 tot 5mm	Nee	-
17	1	Tot 5	-	Nee	-
18	0	Tot 5	1*4,5mm	Nee	-
19	1	Tot 6	1*5mm	Nee	-
20	0	Tot 7	-	Nee	-
21	4	Onbekend	-	Nee	-
22	3	Tot 5	1*5,5mm, 2*4mm	Nee	-
23	2	Onbekend	-	Nee	-
24	2	Onbekend	-	Nee	-
25	3	Tot 5	1*4,5mm	Nee	-
26	4	Onbekend	1*5mm, 1*6mm	Nee	-
27	2	3 tot 6,5	-	Ja	2
28	0	Tot 7	-	Ja	2
29	1	Tot 6,7	1*6mm, 1*2mm	Ja	2
30	1	Tot 6	Enkele tot 3mm	Ja	2
31	4	-	>10*6,5mm (berig)	Ja	3

* Zeug 12 t/m 24 zijn afkomstig van bedrijf 4, de overige zeugen zijn van bedrijf 2.

** 1*4mm = 1 follikel van 4mm; veel tot 2mm = veel follikels tot 2 mm.

Tabel 4. Relatie tussen zeug-, dracht- en toomkenmerken en het optreden van de post-partum oestrus.

	Berig			
	Nee		Ja	
Kenmerk	Gemiddelde ± SE	n	Gemiddelde ± SE	n
Spekdikte (mm)	17,9 ± 1,2[c]	13	21,3 ± 1,2[d]	12
Lengte dracht (dagen)	115,1 ± 0,1	550	115,1 ± 0,1	178
Toomgrootte	12,3 ± 0,2	550	12,4 ± 0,2	179
Aantal levend geboren biggen	11,4 ± 0,2	550	11,4 ± 0,2	179
Aantal levend geboren biggen per jaar*	28,1 ± 0,3	495	28,1 ± 0,4	166
Aantal gespeende biggen per jaar*	24,8 ± 0,3	495	25,0 ± 0,5	166
Pariteit	4,4 ± 0,1[a]	550	3,8 ± 0,2[b]	179
Interval spenen-dekken (dagen)	5,5 ± 0,2	470	4,9 ± 0,3	163
Interval partus-dekken (dagen)	30,3 ± 0,3[a]	470	29,1 ± 0,4[b]	163

* (Totaal aantal gespeende of geboren biggen/aantal voltooide worpen)*worpindex.
[a,b] Bij verschillende superscript in een rij is het verschil significant (P<0,05).
[c,d] Bij verschillende superscript in een rij neigt het verschil naar significantie (P<0,10).

post-partum oestrus tussen de dieren (3, 5, 18). Gemiddeld startte de oestrus 59 uur na de partus. In andere studies werden de zeugen gemiddeld 63 uur (n=11) (18), 54 uur (n=8) (3) en 43 uur (n=77) (5) post-partum berig. Ook de in deze studie gevonden oestrusduur (gemiddeld 55 uur) komt redelijk overeen met de duur van de post-partum oestrus zoals gevonden in andere studies; 50 uur (3), 53 uur (18) en 67 uur (5).

Ovariële activiteit

Oestrusgedrag bij zeugen wordt geïnduceerd door een verhoogd oestrogeenniveau, dat veroorzaakt wordt door groeiende follikels. De zeug vertoont oestrusgedrag in de late folliculaire fase; het oestrogeenniveau is dan maximaal (23 tot 105 pg ml^{-1}, (17)) en gaat na de afgifte van de pre-ovulatoire LH-piek weer dalen. De LH-piek resulteert in ovulatie van de eicellen en luteïnisatie van de follikels (vorming corpora lutea). Van de twaalf zeugen die in deze studie een post-partum oestrus hadden vertoond en waarbij met echografie werd gecontroleerd of er corpora lutea op het ovarium aanwezig waren, bleek dat geen enkele zeug had geovuleerd. Dit komt overeen met het onderzoek van Warnick *et al.* (19), waarin de zeugen één tot twee dagen na het beëindigen van een post-partum oestrus werden geslacht. Ze concludeerden dat zeugen niet ovuleren als gevolg van een post-partum oestrus. Het uitblijven van ovulatie betekent dat de zeug niet cyclisch is na het vertonen van een post-partum oestrus, waardoor een post-partum oestrus het interval spenen-dekken niet zal beïnvloeden.

Van de twintig zeugen die nul tot vier dagen na de partus werden gescand, had één zeug veel grote follikels (meer dan 10 van > 6,5 mm) op het ovarium en de betreffende zeug bleek ook berig. De overige negentien zeugen hadden op het moment van scannen amper of geen follikels op het ovarium, toch vertoonden vier van deze zeugen kort daarop een post-partum oestrus (Tabel 3). Bij een normale bronst na spenen bevinden zich gemiddeld tien follikels op één ovarium en verloopt de groei als volgt: op dag 2 na spenen hebben de follikels een diameter van 1,5-6mm, op dag 3 een diameter van 4-8mm en op dag 4 vertoont de zeug oestrusgedrag en hebben de follikels een diameter van 4-9,5mm (18). Het lijkt dus onwaarschijnlijk dat die paar kleine follikels op het ovarium van de zeugen die een post-partum oestrus vertoonden verantwoordelijk waren voor het oestrusgedrag. Als dit zo is, zouden deze zeugen aan het begin van de folliculaire fase van de oestrische cyclus al berig kunnen worden, wat onwaarschijnlijk is. Hieruit kan worden afgeleid dat het ovarium waarschijnlijk niet noodzakelijk is voor het vertonen van een post-partum oestrus. Dit werd ook al door Holness en Hunter (11) geconcludeerd, nadat ze een post-partum oestrus waarnamen bij een zeug die geovariëctomeerd was op dag 108 van de dracht.

Tabel 5. Uitval van biggen tijdens de zoogperiode, voor zeugen die wel of niet een post-partum oestrus vertoonden. De lactatieperiode is onderverdeeld in twee perioden*.

		Periode 1*			Periode 2	
Bedrijf	Berig	Percentage** zeugen zonder uitval	Percentage zeugen met 1 big uitval	Percentage zeugen met >1 big uitval	Percentage zeugen zonder uitval	Percentage zeugen met uitval ≥1 big
1	Nee	50	19	31	75	25
	Ja	31	46	23	88	12
2	Nee	51	28	21	86	14
	Ja	40	35	25	83	17
3	Nee	66	21	13	100	0
	Ja	57	28	15	100	0
4	Nee	60	23	17	89	11
	Ja	65	23	12	91	9

* Periode 1 begint vanaf de partus en duurt tot en met dag 6 van de lactatie (periode waarin post partum oestrus kan optreden) en periode 2 begint vanaf dag 7 en duurt tot het einde van de lactatie.
** Per periode is het totaal van de percentages binnen elke categorie zeugen (Ja of Nee) gelijk aan 100%.

Oestrogeenpiek

Burger (5) suggereerde in 1952 al dat het vertonen van een post-partum oestrus wel eens het gevolg zou kunnen zijn van de oestrogeenpiek rond/vóór de partus. In de late fase van de dracht stijgt de oestrogeenconcentratie in het bloed en daalt weer tijdens en na de partus. De oestrogeenconcentratie kan in de laatste week van de dracht oplopen tot dertig keer hoger dan tijdens een gewone oestrus (2). Overigens is het opmerkelijk dat de zeugen pas gemiddeld 59 uur na de partus berig worden. Echter, in een onderzoek van Esbenshade en Huff (7) vertoonden geovariëctomeerde gelten ook pas 67 uur na een oestradiol-benzoaat-injectie oestrusgedrag.

Dat niet iedere zeug een post-partum oestrus vertoont, kan verklaard worden door het feit dat de oestrogeenniveaus rond de partus aanzienlijk kunnen variëren (14). Bij sommige zeugen begint de partus op het moment dat oestrogeen de hoogste waarde in het bloed bereikt, terwijl bij andere zeugen de oestrogeenpiek al een dag voor de partus heeft plaatsgevonden. Daarnaast zijn er ook zeugen die helemaal geen waarneembare oestrogeenstijging in het bloed vertonen. Dat Esbenshade en Huff (7) vonden dat hogere exogene oestrogeendosering leidt tot een hoger percentage zeugen die oestrusgedrag vertonen, sluit hierbij aan. Mogelijk kan ook de progesteron-oestrogeen ratio rond de partus het vertonen van een post-partum oestrus beïnvloeden, aangezien het progesteronniveau hoog is in de late dracht en toedienen van progesteron kort na een oestrogeeninjectie het vertonen van oestrusgedrag bij zeugen kan verhinderen (16).

Verder kan het eiwitniveau in het voer invloed hebben op het oestrogeenniveau tijdens de partus, aangezien gelten die de laatste week van de dracht meer eiwit gevoerd krijgen hogere oestrogeenconcentraties in de biest hebben op drie uur en op drie dagen post-partum (1). Overigens komt het wel eens voor dat in varkensvoer het pseudo-oestrogene mycotoxine Zearalenone wordt aangetroffen. Dit toxine, dat onder andere voorkomt in tarwe, maïs en gerst vertoont vele oestrogene eigenschappen bij varkens (onder andere zwelling van de vulva), echter oestrusgedrag is nooit waargenomen (8).

Zeug-, toom- en productiekenmerken

In deze studie is een relatie tussen spekdikte en de post-partum oestrus gevonden ($P<0,10$). In de literatuur is de relatie tussen spekdikte en de post-partum oestrus nooit bestudeerd. Uit onderzoek blijkt wel dat oestrogeen, opgeslagen in vetweefsel, niet in korte tijd aan de bloedbaan wordt afgegeven (20). Hieruit kan worden afgeleid dat een oestrogeendaling in het bloed, zoals tijdens de partus, niet snel gevolgd zal worden door een oestrogeenverplaatsing vanuit het vetweefsel naar de bloedbaan. Overigens, als vet gemobiliseerd wordt dan komt oestrogeen wel in de bloedbaan vrij. Hulten *et al.* (12) vonden dat zeugen die in de late dracht een dikke speklaag hebben, in de eerste week van de lactatie een hoger katabolisme hebben dan zeugen die in de late dracht een dunne speklaag hebben. Echter, een zeug begint waarschijnlijk pas grote hoeveelheden vetreserves aan te spreken naarmate de lactatie vordert en niet vlak na de partus als de melkproductie nog op gang moet komen.

Verder blijkt uit deze studie dat de zeugen die een post-partum oestrus vertonen over het algemeen een halve cyclus jonger zijn ($P<0,05$). In andere studies, waarin de post-partum oestrus werd bestudeerd is niet naar deze relatie gekeken. Overigens, uit een onderzoek van Farmer *et al.* (9) bleek dat tweedeworps zeugen de eerste 24 uur post-partum een lagere oestradiolconcentratie in het bloed hadden dan eersteworps zeugen. Dit effect wordt misschien veroorzaakt door een langzamere afbraak van steroïden in eersteworps zeugen dan in tweedeworps zeugen, waardoor de concentratie langer hoog blijft. Indien dit pariteitseffect ook geldt voor partiteit ≥3, dan zou bij oudere zeugen oestrogeen nog sneller uit het bloed verdwijnen na de partus, waardoor een jongere zeug misschien meer kans heeft op het vertonen van een post-partum oestrus.

Fèvre *et al.* (10) en Ash en Heap (2) vonden dat de oestrogeenconcentratie tijdens de late dracht positief gecorreleerd was met het aantal foetussen. In de huidige studie is echter geen relatie aangetoond tussen grote tomen en het vertonen van een post-partum oestrus. Op bedrijf 1 hadden de zeugen die een post-partum oestrus vertoonden zelfs kleinere tomen ($P<0,05$).

Uit deze studie blijkt dat de zeugen die een post-partum oestrus vertoonden een korter (1 dag) interval partus-dekken hebben. Het interval spenen-dekken verschilde echter niet tussen de zeugen. Dit betekent dat de post-partum oestrus geen negatieve consequenties heeft voor het cyclisch worden na spenen.

Uitval van biggen

Tenslotte is gekeken naar de uitval van biggen bij zeugen die wel of geen post-partum oestrus vertonen. Een zeug die een post-partum oestrus vertoont, zou tijdens deze oestrus minder tolerant ten opzichte van de biggen kunnen zijn, waardoor de biggen minder melk kunnen opnemen. Aangezien in het begin van de lactatie het opnemen van voldoende melk van levensbelang is voor een big, zou dit kunnen lijden tot hogere uitval van biggen. De totale uitval van biggen tijdens de lactatie in deze studie bedroeg 9.9 tot 15.8 procent, afhankelijk van het bedrijf. Uit deze studie blijkt echter dat zeugen die een post-partum oestrus vertonen geen hogere uitval van biggen hebben dan zeugen die geen post-partum oestrus vertonen.

Conclusie

Uit deze studie blijkt dat zeugen die een post-partum oestrus vertonen niet ovuleren. Het ovarium kan wel een rol spelen in het optreden van een post-partum oestrus, maar dit is niet noodzakelijk, en in de meeste gevallen ook niet aan de orde. De post-partum oestrus wordt mogelijk veroorzaakt door een hoge oestrogeenspiegel rond de partus. Het vertonen van een post-partum oestrus lijkt samen te hangen met een dikkere speklaag vóór het werpen. Verder zijn de zeugen die een post-partum oestrus vertoonden gemiddeld jonger. Het vertonen van een post-partum oestrus heeft geen nadelige gevolgen voor het interval spenen-dekken, noch (in tegenstelling tot klachten uit de praktijk) voor de uitval van biggen.

Literatuur

1. Al-Matubsi HY, Bervanakis G, Tritton SM, Campbell RG, and Fairclough RJ. Influence of dietary protein of diets given in late gestation and during lactation on protein content and oestrogen concentrations in the colostrum and milk of gilts. Anim Sci 1998; 67: 139-145.
2. Ash RW, and Heap, RB. Oestrogen, progesterone and corticosteroid concentrations in peripheral plasma of sows during pregnancy, parturition, lactation and after weaning. J Endocrinol 1975; 64: 141-154.
3. Baker LN, Woehling HL, Casida LE, and Grummer RH. Occurrence of estrus in sows following parturition. J Anim Sci 1953; 12: 33-38.
4. Bergström PL en Kroeske, D. De karkassamenstelling bij geklassifi-

ceerde varkens. IVO-rapport C-122 1969; 42.
5. Burger JF. Sex physiology of pigs. Onderstepoort J Vet Res, suppl 1952; 2: 3-218.
6. Edqvist LE, Einarsson S, and Settergren I. Ovarian activity and peripheral plasma levels of oestrogens and progesterone in the lactating sow. Theriogenology 1974; 1: 43-49.
7. Esbenshade KL, and Huff BG. Involvement of hypothalamic compounds in the expression of estrus in the pig. Anim Reprod Sci 1989; 18: 51-59.
8. Ettienne M, and Dourmand J-Y. Effects of zearalenone or glucosinolates in the diet on reproduction in sows: A review. Livest Prod Sci 1994; 40: 99-113.
9. Farmer C, Robert S, Matte JJ, Girard CL, and Martineau GP. Endocrine and peripartum behavioral responses of sows fed high-fiber diets during gestation. Can J Anim Sci 1995; 75: 531-536.
10. Fèvre J, Léglise PC, and Rombauts P. Du rôle de l'hypophyse et des ovaires dans la biosynthèse des oestrogènes au cours de la gestation chez la truie. Ann Biol Anim Bioch Biophys 1968; 8: 225-233.
11. Holness DH, and Hunter RHF. Post-partum oestrus in the sow in relation to the concentration of plasma oestrogens. J Reprod Fertil 1975; 45: 15-20.
12. Hulten F, Neil M, Einarsson S, and Hakansson J. Energy metabolism during late gestation and lactation in multiparous sows in relation to backfat thickness and the interval from weaning to first oestrus. Acta Vet Scand 1993; 34: 9-20.
13. Loebel J, und Schlegel W. Untersuchungen zum sexualverhalten laktierender sauen und deren beziehung zur zuchtleistung. Monatshefte für veterinärmedizin 1972; 27: 302-304.
14. McLean KA, Lawrence AB, Petherick JC, Deans L, Chirnside J, Vaughan A, Nielsen BL, and Webb R. Investigation of the relationship between farrowing environment, sex steroid concentrations and maternal aggression in gilts. Anim Reprod Sci 1998; 50: 95-109.
15. SAS/STAT, 1990. User's guide, SAS Institute, Cary, NC.
16. Signoret JP. Étude de l'action inhibitrice de la progestérone sur l'apparition du comportement sexuel induit par injection d'œstrogènes chez la truie et la brebis ovariectomisées. Ann Biol Anim Bioch Biophys 1971; 7: 407-21.
17. Soede NM, Helmond FA, Schouten WGP, and Kemp B. Oestrus, ovulation and peri-ovulatory hormone profiles in tethered and loose-housed sows. Anim Reprod Sci 1997; 46: 133-148.
18. Soede NM, Hazeleger W, and Kemp B. Follicle size and the process of ovulation in sows as studied with ultrasound. Reprod Dom Anim 1998; 33: 239-244.
19. Warnick AC, Casida LE, and Grummer RH. The occurrence of estrus and ovulation in postpartum sows. J Anim Sci 1950; 9: 66-72.
20. Wähner M, Schnurrbusch U, Engelhardt S, Gottschalk J, Scharfe S, und Pfeiffer H. Zur konzentration von 17-?-Östradiol und progesteron in der follikelflüssigkeit sowie im Muskel- und Fettgewebe bei schweinen in Abhängigkeit vom sexualzyklus. Züchtungskunde 1993; 65: 370-381.

Artikel ingediend: 9-11-2004
Artikel geaccepteerd: 12-07-2005

OPTIMALE PRESTATIES ?

OPTIMALE ZORG !

PREQUINE®

Equi Products Holland BV streeft naar optimale service aan de gespecialiseerde paardenpracticus, ondermeer in de vorm van een exclusief pakket diergeneesmiddelen en verzorgingsproducten voor paarden.

Prequine® is hier een uitstekend voorbeeld van. Een nieuwe naam voor een exclusieve lijn hoogwaardige aanvullende diervoeders en supplementen voor paarden.

Prequine® is ons antwoord op de specifieke vraag van de paardenspecialist, gebaseerd op gedegen research, specialistische kennis en gecontroleerde productieprocessen.

Prequine® is uw antwoord op de vraag naar optimale begeleiding. In ieder seizoen, het hele jaar door.

Voor informatie verwijzen wij u graag naar de Prequine® brochure, of naar www.prequine.com

Equi Holland BV Products

Postbus 9358, NL-1800 GJ ALKMAAR Hermelijnkoog 44, NL-1822 CB ALKMAAR
Tel.: +31 (0)72 5644749 Fax: +31 (0)72 5643876
www.equi.nl

Samenwerking in een nieuw jasje gestoken

dagelijks bestuur DSK

Reeds 73 jaar bestaat de Diergeneeskundige Studenten Kring (DSK). Al die tijd leven DSK en de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde in symbiose met elkaar. Afgelopen jaar ontstond echter beiderzijds de behoefte aan een verdere uitbreiding van deze samenwerking. Dit heeft ertoe geleid dat op woensdag 29 juni 2005 een kaderovereenkomst is ondertekend door de voorzitter van het KNMvD-bestuur en de Praeses der DSK.

Doel van de overeenkomst is het intensiveren van de samenwerking tussen DSK en KNMvD. Leden van DSK kunnen vanaf heden kandidaat-lid worden van de KNMvD op basis van een gecombineerde en gereduceerde contributie van 29 euro. Kandidaat-leden hebben de volgende voordelen:
- zij ontvangen het Tijdschrift voor Diergeneeskunde;
- zij ontvangen het Diergeneeskundig jaarboek;
- zij hebben toegang tot de besloten onderdelen van de website van de KNMvD;
- zij ontvangen de nieuws-e-mails van de KNMvD;
- zij hebben de mogelijkheid kandidaat-lid te worden van alle groepen van de KNMvD.

Eenieder die lid is van DSK kan gebruikmaken van deze regeling. DSK zal dit actief gaan promoten vanaf het derde studiejaar. Vanaf dat jaar krijgen studenten Diergeneeskunde praktijkgericht onderwijs zoals Klinische Diagnostiek, Ziekteleer, Farmacotherapie etcetera. Via de media van de KNMvD blijft men dan goed op de hoogte van actuele ontwikkelingen op het gebied van de diergeneeskunde.
Dierenartsen hebben veel belang bij een sterke beroepsorganisatie en daarom is het belangrijk dat de studenten vroegtijdig worden betrokken bij ontwikkelingen die op de beroepsgroep afkomen. Het gaat dus verder dan alleen 'ter kennisneming'. Door een pro-actieve wisselwerking tussen DSK en de KNMvD kunnen we ervoor zorgen dat zaken beter op elkaar worden afgestemd en dat we weten wat we van elkaar mogen verwachten.
Onderdeel van de overeenkomst tussen DSK en de KNMvD is dat er maandelijks een studentenrubriek in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde zal worden opgenomen. Publicatie in het TvD is namelijk een ideale mogelijkheid om activiteiten, gericht op zowel studerend als afgestudeerd veterinair, onder de aandacht te brengen.

Om het spits af te bijten staat dit nummer in het teken van 'de student' en de overeenkomst die gesloten is tussen DSK en de KNMvD.

Oud? Echt niet...

Ondanks de respectabele leeftijd van 73 jaar, is DSK in de bloei van haar leven. Gezien deze lange geschiedenis, is DSK voor menigeen uit de veterinaire wereld een welbekend begrip. Hoe jong of hoe oud, afgestudeerd of nog studerend, iedereen heeft er mooie dingen meegemaakt. Echter veel belangrijker nog, velen zullen er nog mooie dingen gaan beleven.
Om deze 'belevenissen' in beeld te brengen zal hieronder in vogelvlucht een korte uitleg worden gegeven over de vereniging DSK en een verenigingsjaar anno 2005.

De vereniging

Na zestig jaar te hebben bestaan werd het Veterinair Studenten Corps 'Absyrtus' op 28 mei 1925 opgeheven. Het wegvallen van deze sociëteit had tot gevolg dat het saamhorigheidsgevoel onder de veterinair studenten steeds meer werd gemist. Het toenmalige hoofdbestuur van de Maatschappij voor Diergeneeskunde (MvD) zag hierin zelfs risico's voor het voortbestaan van de Maatschappij zelf. Reden voor hen om actie te ondernemen.
De MvD vroeg daarom aan toenmalig voorzitter van de Faculteit, prof. C.F. van Oyen, om zich samen met vertegenwoordigers van de MvD en een zestal studenten te buigen over dit probleem. Dit leidde op 21 november 1932 tot de oprichting van de Diergeneeskundige Studenten Kring, met als hoofddoelstelling de bevordering van het saamhorigheidsgevoel on-

der de veterinair studenten.
De bevordering van het saamhorigheidsgevoel onder veterinair studenten is na 73 jaar nog altijd het belangrijkste doel van DSK. Door organisatie van vele activiteiten variërend van serieus en educatief tot sportief en ontspannend wordt getracht dit doel te verwezenlijken.
Hiervoor heeft DSK een dagelijks bestuur bestaande uit zes veterinair studenten. Het bestuur wordt ondersteund door elf commissies. Deze commissies zijn uiteraard noodzakelijk om zo'n grote vereniging (1600 leden) draaiende te houden. Daarnaast doet men door commissiewerk organisatorische en communicatieve vaardigheden op die goed van pas komen bij de latere beroepsuitoefening.

Gezelligheid met een doel

Gezelligheid is natuurlijk de belangrijkste manier om het saamhorigheidsgevoel onder studenten te bevorderen. Waar is deze gezelligheid van DSK dan te vinden?
De DSK-kamer is snel gevonden. Middenin de Faculteit bevindt zich namelijk deze veterinaire sociale ontmoetingsplek. De DSK-kamer biedt de ideale mogelijkheid om, tussen de middag en na colleges, even met vrienden en studiegenoten een bakje koffie te gaan drinken. Op vrijdagmiddag kan hier het weekend ingeluid worden tijdens de Week Sluitings Borrel. In de DSK-kamer bevindt zich ook een groot deel van het veterinair studentenerfgoed. De kamer hangt vol met cadeaus en attributen die men heeft vergaard gedurende de afgelopen 73 jaar.

Een aantal malen per jaar wordt er door de Feestcommissie der DSK het alom bekende, veterinaire feest ofwel de VET-Inn georganiseerd. Fietsenrekken uit de fietsenkelder, tap en draaitafel erin en de veterinaire voetjes kunnen van de vloer.
Naast bovengenoemde activiteiten zijn er nog tal van jaarlijks voorkomende activiteiten zoals een kerstdiner, een sportdag, culturele uitstapjes en natuurlijk Peerdepieten.

Peerdepieten

Het belangrijkste, reeds 48 jaar lang bestaande, veterinaire evenement wordt gevierd op de eerste zondag van mei: Peerdepieten. Op deze feestelijke dag wordt de verjaardag, ofwel de Diës, van DSK groots gevierd. Op deze dag is de veterinair student in Ascot-style gekleed, wat inhoudt dat de mannen een jacquet en de vrouwen een bloemetjesjurk met daarbij een hoed dragen. In grote getale komt men 's ochtends naar de DSK-tuin om de dag, onder het genot van een glaasje champagne, feestelijk te beginnen tijdens de receptie. Vervolgens begeeft de menigte zich richting Wassenaar, waar kan worden genoten van de gezelligheid en de paardenraces op Draf- en Renbaan 'Duindigt'. Op deze dag zijn er vele races, maar het draait uiteindelijk om de race der races, de Peerdepietenrace. Tijdens deze race strijden twaalf veterinair studenten, onder luid gejuich van de ongeveer zeshonderd meegereisde collegastudenten, om de titel Peerdepiet of Peerdepetra van het jaar.
Na afloop van deze race vertrekt de stoet weer huiswaarts om het jacquet of de bloemetjesjurk te verruilen voor de galakleding en daarmee de dag spetterend af te sluiten op het gala ergens in Nederland...

Eerstejaars studenten

Voor nieuwe eerstejaars studenten Diergeneeskunde geldt dat DSK zorgt dat de 'nieuwe veterinair' wordt opgevangen en begeleid in de voor hem of haar compleet nieuwe wereld. De nieuwe studenten worden ingedeeld in mentorgroepjes van ongeveer tien personen. Om deze nieuwe aanwas een gedegen veterinaire opvoeding te geven krijgt elk mentorgroepje twee 'ouders' (ouderejaars studenten) toegewezen. Deze leiden hun 'kinderen' rond over de faculteit en binnen de veterinaire studentenwereld.
Om snel zoveel mogelijk jaargenoten op een gezellige en ontspannen manier te leren kennen organiseert DSK in het tweede weekend van het collegejaar het Eerstejaarsweekend. Via leuke activiteiten leert men elkaar, maar ook de veterinaire wereld heel snel kennen.
Medio februari is het tijd om de 'echte' ouders een dagje mee te nemen naar de Faculteit der Diergeneeskunde voor de Ouderdag. Na discussies over het voogdijschap zullen de 'echte' ouders zich toch door de mentorouders laten rondleiden over de faculteit, zodat zij een goed beeld krijgen van de studie waarop hun zoon/dochter terecht is gekomen.

Educatie

De hiervoor beschreven activiteiten dragen allemaal bij aan het stimuleren van saamhorigheidsgevoel onder de veterinair studenten. Een ander belangrijk doel van DSK is het organiseren van educatieve evenementen die een bijdrage leveren aan de uitbreiding van de veterinaire kennis. Het onderwijs staat hoog in het vaandel bij DSK De Assessor heeft zitting in de Studentenraad en ook wordt DSK door de faculteit inzake onderwijsvernieuwingen om haar mening gevraagd. DSK verzorgt bij een oratie op de faculteit een koetsentocht naar het Academiegebouw en er is altijd een DSK-afvaardiging aanwezig op veterinaire promoties.
De symposiumcommissie organiseert jaarlijks een groot symposium, toegankelijk voor zowel studerend als afgestudeerd veterinair. Dit jaar was het thema 'EU & U, toekomst diergeneeskunde onbegrensd?'. Op deze dag werden de toekomstperspectieven van de veterinair in de EU van meerdere kanten belicht. Gezien de actualiteit van het onderwerp, de goede sprekers en de goede opkomst van zowel studerend als afgestudeerd veterinair, kan worden teruggekeken op een zeer geslaagd symposium. Aankomend jaar zal dit symposium plaatsvinden in januari.
Een andere commissie die veel op het educatieve gebied organiseert is de Gezelschapsdierencommissie. Deze commissie is drie jaar geleden opgericht om te voorzien in de steeds groter wordende behoefte aan educatieve evenementen op het gebied van de Gezelschapsdieren. Steeds meer veterinair studenten kiezen tegenwoordig namelijk voor de richting Gezelschapsdieren. Eén van de activiteiten van deze commissie is het jaarlijkse Mini-Symposium.

Veterinaire Praktijk & Carrière Beurs

Een ander groot educatief evenement, waaraan dit jaar in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde al meerdere malen aandacht is geschonken, is de Veterinaire Praktijk & Carrière Beurs (VPCB). Vele veterinair gerelateerde bedrijven vormden een gezellige en informatieve markt. Daarnaast werd middels acht lezingen en zes workshops getracht een antwoord te geven op de belangrijkste vraag van die dag: 'Hoe benut jij de mogelijkheden van je dierenartsenbul?'. Dat deze vraag leeft kwam tot uiting in het zeer grote bezoekersaantal, ongeveer vierhonderd studenten en honderd afgestudeerde veterinairen.

Tot slot

In september is het al weer 25 jaar geleden dat onze mooie

DSK-kamer ging verhuizen van de Biltstraat, waar de oude Faculteit der Diergeneeskunde stond, naar de Uithof. Reden voor een feestje dus! Eind september zullen er vier dagen lang allerlei activiteiten worden georganiseerd. Het begint dinsdag 27 september met een spectaculaire bierrolestafette van de Biltstraat naar de Uithof. 's Avonds zal er een grote biercantus plaatsvinden in onze tuin. Schrijf dus vast in de agenda. Houdt dan gelijk de andere drie dagen ook vrij, want er is namelijk nog veel meer. Voor deze overige activiteiten tijdens deze week, zie onze site *www.dskonline.nl*.

Aan de slag via Animaux

Als onafhankelijk organisatiebureau binnen de veterinaire branche, werkt Animaux sinds 1999 op alle gebieden binnen de dierenbranche, samen met mensen en organisaties die belang hebben bij kwalitatief hoogwaardige dierenzorg. De directie bestaande uit eigenaresses Pascale Fuchs en Catherine Smits, hebben ieder jaar met het nieuwe bestuur van de DSK een gesprek om te zien wat ze voor elkaar kunnen betekenen. "We proberen zoveel mogelijk studenten aan een bijbaan te helpen welke een aanvulling is op hun Curriculum Vitae. Zoals In Store Promotie werkzaamheden voor voederfabrikanten of standbemanning tijdens de Voorjaarsdagen" aldus Catherine. "Tijdens de wachttijd lukt het zelfs soms om studenten na een gedegen training in een tijdelijke buitendienst te laten werken. Op deze wijze kunnen studenten hun kennis op geheel andere wijze inzetten en 'de kat uit de boom kijken'. Het Animaux-team leert op die manier veel aankomend dierenartsen en hun competenties kennen, wat later weer van pas komt bij het vinden van een baan als practicus. Sommige komen er tijdens de studie of later echter achter, dat ze niet willen praktiseren. Voor hen proberen we dan een passende baan binnen de industrie te zoeken. Al met al verricht Animaux naast personeelsbemiddeling van dierenartsen en assistenten, het organiseren van onder andere nascholingen, congressen, Open Dagen in praktijken en evenementen als de Week van het Huisdier, dus ook veel advieswerk!"

Veteriniar Organisatiebureau Animaux

Medici zoals dierenartsen, tandartsen, medisch specialisten en andere vrije beroepers kunnen al 30 jaar lang rekenen op deskundig advies van Raadgevers Medische Beroepen. De Raadgevers begeleiden u onder andere bij overdracht van de praktijk en bij associaties.

Ook de afhandeling van de bijbehorende contracten wordt u uit handen genomen. Raadgevers Medische Beroepen is een adviesbureau met uitgebreide expertise op het gebied van financieel advies aan beoefenaars van (para)medische beroepen. De breedte van die expertise is uniek en beslaat advies ten aanzien van alle financiële aspecten die zich van start tot pensionering in uw medische carrière kunnen voordoen.

U weet zich bij de Raadgevers verzekerd van advies op maat op het gebied van financiële planning, verzekeringen, financieringen, hypotheken en pensioenen. Ook de keuzes en mogelijke problemen rondom het einde van uw studie hebben de speciale aandacht van de Raadgevers.

De Raadgevers volgen u in de verschillende fasen van uw loopbaan en bieden begeleiding en advies op de lange termijn.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met adviseurs Robert E. Meijer en Philip Jaspers

RAADGEVERS
MEDISCHE BEROEPEN

Dorpsstraat 118
3732 HL De Bilt
Postbus 36
3730 AA De Bilt

Tel 030 220 41 14
Fax 030 220 27 95
E-mail: info@raadgevers.nl

Als dierenarts maakt u lange dagen en heeft u heel wat verantwoordelijkheden. Dieren en hun eigenaren vragen veel van uw tijd. Daarnaast heeft u uw zakelijke en financiële beslommeringen. Door alle hectiek krijgen die vaak minder aandacht dan ze verdienen. Gelukkig is er VVAA. Al meer dan 80 jaar dé complete financiële dienstverlener van en voor dierenartsen. Alle zaken voor u persoonlijk, maar ook voor uw praktijk geregeld op één vertrouwd adres. Onze adviseurs weten precies wat er zich afspeelt binnen uw vakgebied. Zij zijn uitstekend geïnformeerd over alle zaken rondom de kleine huisdieren/gezelschapsdieren-, gemengde- en landbouwhuisdierenpraktijk. En adviseren u bij uw praktijkoverdracht en associatie, de daarbij behorende goodwillberekeningen, de gevolgen van de schaalvergroting binnen de diergeneeskundige praktijk of over de verschillende specialisaties in de diergeneeskunde. Deze kennis en ervaring vindt u ook terug in onze producten en diensten. Of het nu gaat om verzekeringen of de opbouw en bescherming van uw vermogen.

Wilt u ook verzekerd zijn van een deskundige begeleiding afgestemd op uw persoonlijke situatie en wensen? Neemt u dan contact op met onze Adviesgroep Dierenartsen (030) 247 49 49. U zorgt goed voor uw patiënten, wij graag voor uw zaken.

VVAA VOOR DIERENARTSEN

VVAA

Atoomweg 100, Postbus 8153, 3503 RD Utrecht, telefoon (030) 247 49 11, www.vvaa.nl

Co-schappen Praktijkvoering

Henry Dijkman

Als nieuw onderdeel van de vijfdejaars co-schappen op de Faculteit der Diergeneeskunde is dit jaar een week 'Praktijkvoering' opgenomen in het studieprogramma. Dit is een initiatief van prof. dr. Henk Vaarkamp en wordt ingevuld door diverse docenten die vanuit hun eigen ervaring met groepen studenten aan de slag gaan. Het ideaal van Henk Vaarkamp is het bouwen van een 'virtuele praktijk', waarin de diverse onderdelen van het onderwijs toegepast kunnen worden.

Tijdens de week Praktijkvoering komen onderdelen aan de orde als coaching, praktijkmanagement, kwaliteitsborging, praktijkfinanciën, tariefberekeningen, personeelsbeleid en praktijkoverdracht. De week wordt afgesloten door twee docenten die de praktijkvoering vanuit zowel de dierenarts in loondienst als vanuit de ondernemer willen belichten. Dierenartsen IJmert de Vries en Laurens Hoedemaker nemen dit voor hun rekening. IJmert de Vries is geassocieerd in Diergeneeskundig Centrum Zuidoost Drenthe en tevens voorzitter van de Sociaal Economische Commissie (SEC) van de KNMvD. Laurens Hoedemaker is practicus in loondienst, één van de oprichters van de Belangengroep Praktiserende dierenartsen in Loondienst (BPL), penningmeester van de Groep Practici Grote Huisdieren (GPGH) en ook lid van de SEC.

Praktijkoverdracht

Het onderwerp van de middag is praktijkoverdracht, maar aan de hand van een voorbeeld komen tevens de verschillende facetten van het ondernemerschap en het werken in loondienst aan de orde. Voor IJmert de Vries is het zeer belangrijk dat de Faculteit gebruikmaakt van de kennis die practici in de praktijk hebben opgebouwd. De toekomstige collegae worden hiermee ondersteund. Wel moet de KNMvD er in zijn ogen zorg voor dragen dat deze informatie onafhankelijk is. Dit betekent voor hem dat er niet alleen vanuit werkgeverskant wordt geredeneerd, maar dat de belangen van de werknemers evenzeer aan de orde komen. De Vries: "Ik vind dat de Faculteit er in overleg met de KNMvD voor moet zorgen dat de bijdragen voor deze co-schappen goed op elkaar zijn afgestemd en dat de invloed van de commercie zeer beperkt blijft". Laurens Hoedemaker hecht eveneens aan een onafhankelijke insteek: "Het is prima om je te laten adviseren door een commercieel bureau, als je er maar rekening mee houdt dat men altijd belang zal hebben bij een bepaald advies".

De studenten krijgen eerst een opdracht in de vorm van een praktijkvoorbeeld van een dierenarts die de maatschap wil verlaten en daarvoor een reëel bedrag aan goodwill wil hebben. Aan de hand van verschillende vragen komt niet alleen de goodwill aan de orde, maar ook onderwerpen als arbeidsbeloning, aantal werkuren, pensioen etcetera. Uit de antwoorden van de studenten blijkt dat men al snel aan 'tonnen' denkt als het gaat om goodwill. De Vries: "Je moet er altijd van twee kanten naar kijken: uiteraard moeten beide partijen het eens zijn over de uitgangspunten, maar het is ook een kwestie van vraag en aanbod. Je hebt een probleem als alle maten er voor hetzelfde bedrag eveneens uit willen stappen!" Ook iemand die wil toetreden tot een maatschap moet goed opletten. De Vries: "Er is een tijd geweest dat je niet in discussie ging over de hoogte van de te betalen goodwill. Wij willen duidelijk maken dat je tevens goed moet kijken naar het gevoerde beleid binnen de praktijk en naar de toekomstverwachtingen voor de verschillende activiteiten."

Hoedemaker: "De KNMvD verenigt alle dierenartsen en daarom redeneren wij niet vanuit één partij. Er zijn werkgevers die op alles willen beknibbelen en je moet je afvragen of je daar wel wilt werken." Sommige studenten vrezen dat ze moeilijk aan de slag zullen komen, maar zowel Hoedemaker als De Vries vinden dat je overtuigd moet zijn van je eigen kracht. De Vries verwacht dat ook pas afgestudeerde dierenartsen zonder ervaring aan de slag kunnen.

"Zowel werkgevers als werknemers hebben belang bij goede arbeidsvoorwaarden voor practici in loondienst", aldus Hoedemaker. "Dit jaar hoopt de BPL een CAO af te sluiten in overleg met de Belangenvereniging Practici Werkgevers."

Gedurende de middag komt voortdurend het bedrijfseconomisch denken naar voren. De Vries: "Ondernemen houdt in dat je keuzes moet maken. Kengetallen zijn daarbij onmisbaar. Als blijkt dat je ergens geld op toelegt, moet je ermee stoppen. Als iedereen er op die manier naar kijkt, hoeven we elkaar niet kapot te concurreren. We moeten samen de kwaliteit en de kennis in Nederland behouden, zodat we dit mooie vak met z'n allen kunnen blijven uitoefenen."

Henry Dijkman is senior medewerker interne- en externe communicatie bij de KNMvD.

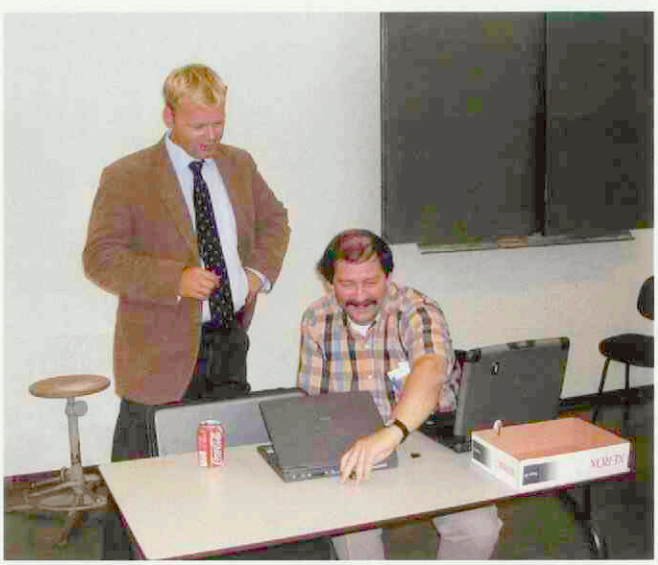

Laurens Hoedemaker en IJmert de Vries stemmen hun presentaties met elkaar af.

Voorlichting aan studenten diergeneeskunde stap op weg naar de praktijk

Tekst en foto: Susan Umans

De diergeneeskundestudent die vlak voor zijn/haar afstuderen staat, heeft het vak onder de knie. Vijf of zes studiejaren lang is er immers getraind op veterinaire vaardigheden. Nu de stap naar de praktijk voor de deur staat, zijn er echter een heleboel niet-veterinaire zaken die voor de student van belang zijn om te weten. Zaken als 'hoe kom ik aan een baan?', arbo-wetgeving en arbeidsrecht bijvoorbeeld. Met vragen hierover kan de student bij de KNMvD terecht, maar de KNMvD komt met deze materie ook naar de studenten toe. Al jarenlang geeft Marij van Oostrum-Schuurman Hess, stafmedewerker bij de KNMvD, aan studenten voorlichting over deze onderwerpen. Een verslag van de voorlichtingsessie op 15 juni 2005.

In de voorlichtingsessies legt Marij van Oostrum uit wat de KNMvD is en doet en hoe het bureau is ingedeeld. Overigens zal Jurgen Schmitz, medewerker juridische en fiscaal-arbeidsrechtelijke zaken, deze voorlichting van haar gaan overnemen. Naast een stuk taakverlichting, zodat Van Oostrum zich met andere belangrijke zaken kan bezighouden, heeft dit te maken met de verdeling die er binnen het KNMvD-bureau is gemaakt als het gaat om ondersteuning van de dierenartsen-werknemers en de dierenartsen-werkgevers. Om die ondersteuning zo objectief mogelijk te kunnen doen, is ervoor gekozen om Van Oostrum de werkgevers te laten ondersteunen en Schmitz de werknemers. De studenten diergeneeskunde behoren tot die laatste groep, vandaar dat Schmitz de voorlichting zal gaan overnemen.

Team Veterinaire Beroeps- en Praktijkzaken

In haar verhaal over het bureau van de KNMvD, gaat Van Oostrum in op zaken die van belang zijn voor deze groep aankomende dierenartsen. Van de vier teams binnen het KNMvD-bureau, zal de student/pasafgestudeerde dierenarts het meest te maken hebben met het Team Veterinaire Beroeps- en Praktijkzaken, waartoe Van Oostrum en Schmitz behoren. Dit team houdt zich bezig met zaken als de hondenbelastingaffaire[1], het grijs kenteken, werken als zelfstandig waarnemer, sociale verzekeringen, aansprakelijkheid, beroepsaansprakelijkheid, arbo-wetgeving, erkenningen, certificering, nascholing en goodwill. Verder is natuurlijk de Vacaturebank (Team Communicatie, Ronald van Ringelestijn) van belang voor deze groep.

Van Oostrum is blij dat er binnen de studie diergeneeskunde tegenwoordig veel meer aandacht is voor praktijkmanagement en het in dienst nemen en in dienst hebben van medewerkers. Uit ervaring weet zij dat deze materie een grote bron van vragen vormt, bijvoorbeeld over contracten, waarnemen, het overnemen van een praktijk en goodwill[2]. Over dit laatste punt zegt zij het belangrijk te vinden dat dierenartsen hierover een objectief advies kunnen vragen, bijvoorbeeld bij de KNMvD. "Helaas gebeurt het nog steeds dat jonge dierenartsen een praktijk overnemen zonder zich van tevoren te hebben verdiept in de cijfers en zonder goodwill-advies. De KNMvD biedt deze service, maak daar gebruik van", raadt ze de studenten aan.

Vacaturebank

De Vacaturebank van de KNMvD is zoals gezegd een voor de aankomende dierenarts belangrijke KNMvD-service. Maar niet alleen deze doelgroep maakt hier grif gebruik van, ook de dierenarts-ondernemer die op zoek is naar personeel (waarnemer of langer dienstverband) kan bij de Vacaturebank terecht. Het is immers een kwestie van afstemming tussen vraag en aanbod op de markt. De dierenarts die op zoek is naar werk kan zich inschrijven en daarbij bepaalde wensen aangeven, zoals in welk deel van het land hij/zij wil werken en op welke diersoort hij/zij zich heeft toegelegd. Komt er een aanvraag binnen van een dierenarts-ondernemer, dan kijkt vacaturebankmedewerker Ronald van Ringelestijn zo eerlijk mogelijk wie het beste bij deze aanvraag past.

Van Oostrum vertelt dat de Vacaturebank steeds meer gebruikmaakt van de KNMvD-website. Alle waarnemingen zijn nu via dit medium te vinden. Met de lancering van de nieuwe KNMvD-website medio september 2005, zal dit alleen maar meer worden. Verder kunnen (aankomende) dierenartsen die interesse hebben in een baan buiten de praktijk, dit bij de Vacaturebank aangeven. Zij krijgen dan vacatures toegestuurd en organisaties die op zoek zijn naar mensen, krijgen via de KNMvD een lijst met geïnteresseerden.

[1] *Onder meer de gemeente Rotterdam probeert dierenartsen verplicht te stellen hun cliëntgegevens vrij te geven, zodat de gemeente op basis daarvan hondenbezitters kan traceren en hondenbelasting kan innen.*

[2] *Goodwill is het bedrag dat je betaalt voor het inkomen wat je denkt te gaan verdienen. Hiervoor heeft de KNMvD onlangs een nieuwe systematiek ontwikkeld die aangepast is aan de huidige veterinaire markt.*

De KNMvD organiseert tevens enkele malen per jaar sollicitatieavonden, onder leiding van Ronald van Ringelestijn (zie het artikel op pagina 520 van dit Tijdschrift). Op vrijwillige basis kunnen aankomende dierenartsen zich laten voorlichten over wat er allemaal bij het solliciteren komt kijken. Alle aspecten komen daarbij aan bod, van sollicitatiebrief tot kledingadvies. Met name het uitwisselen van onderlinge ervaringen maakt deze avonden niet alleen nuttig, maar ook erg gezellig.

Praktische zaken

Van Oostrum bespreekt vervolgens allerlei praktische zaken die spelen wanneer je als dierenarts aan het werk gaat. Zoals het verplicht melden bij de Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees, die een register van praktiserende dierenartsen bijhoudt. "Denk ook aan je verzekeringen, met name je ziektekostenverzekering is belangrijk", zegt ze.
Vervolgens behandelt ze een stuk arbeidsrecht en bespreekt hoe je een arbeidsovereenkomst kunt herkennen. Ze vertelt dat er aan een arbeidsovereenkomst altijd twee aspecten zitten die door de werknemer moeten worden ingevuld, namelijk de loonbelastingverklaring en de melding sociale verzekering (UWV-Cadans). "Als je werkt op basis van een arbeidsovereenkomst, is er in Nederland meteen een heleboel geregeld. Bepalingen in het arbeidsrecht zijn vaak zodanig dat er niet van afgeweken kan worden. Zo heb je bijvoorbeeld altijd recht op uitbetaling van je vakantiegeld. Nederland kent ook een *beschermend arbeidsrecht* voor de *werknemer*. Dat is in de Verenigde Staten bijvoorbeeld heel anders."
Naast verzekeren tegen ziektekosten (ziekenfonds of particulier), bespreekt Van Oostrum de nieuwe Zorgverzekeringwet oftewel Basisverzekering, waarmee de Eerste Kamer net een dag geleden akkoord is gegaan (zie voor meer informatie hierover pagina 531 in dit Tijdschrift). Verder komt de WAO (Wet Arbeidsongeschiktheid) aan de orde, inclusief de mogelijkheid om je voor het WAO-gat te verzekeren via een mantelcontract die de KNMvD heeft afgesloten. En de regels van de Werkloosheidswet (WW) blijven zeker niet onbesproken; van belang voor studenten die na hun afstuderen niet meteen een baan hebben gevonden.

Waarnemers

Van Oostrum kaart aan dat behalve via een arbeidsovereenkomst, ook gewerkt kan worden middels een *Overeenkomst van opdracht*. Dit houdt in dat partijen geen gezagsverhouding (zeggen te) hebben en dus gelijkwaardige personen zijn. "Vroeger was dit een heel gebruikelijke vorm als het ging om kortdurende waarnemingen", vertelt ze. "De opdrachtgever hoeft dan geen inhoudingen te doen (zoals loonbelasting) en heeft ook niet te maken met het arbeidsrecht. Je wordt bruto uitbetaald en moet zelf je belastingafdracht verzorgen.
Dat er geen gezagsverhouding zou zijn, klopt in feite niet. Natuurlijk krijgt een waarnemer aanwijzingen van degene die hem/haar inhuurt. Vandaar ook dat deze constructie is vervangen door de *Zelfstandigheidsverklaring* (gedurende de periode 1996 tot 1 januari 2002) en per 1 januari 2005 door de *Verklaring Arbeidsrelatie* (VAR). Deze verklaring moet je bij de belastingdienst aanvragen (downloaden via *www.belastingdienst.nl*). Wanneer de belastingdienst op basis van je aanvraag je een Verklaring *Arbeidsrelatie-Winst uit Onderneming* (VAR-WUO) verstrekt, wordt je gezien als zelfstandig ondernemer. Je hebt dan aardig wat administratie, want je moet bijvoorbeeld de BTW die je gerekend hebt, gelijk weer afdragen. Ook kan de belastingdienst je aanslaan op je geschatte inkomen."
De aanwezige studenten willen natuurlijk weten welke constructie financieel het gunstigst uitpakt. Van Oostrum: "Dat is moeilijk te vergelijken. Er zit uiteindelijk niet zo heel veel verschil in. Als je werkt met VAR-WUO houd je meer in het handje, maar je bent minder goed verzekerd. Als je ziek wordt, betaalt je werkgever je niet door. Je moet dan zelf een verzekering afsluiten tegen arbeidsongeschiktheid. Als je de keuze tussen waarnemen met een VAR-WUO of op basis van een arbeidsovereenkomst gaat maken, is het van belang met welke intentie je gaat waarnemen. Sommige dierenartsen willen in een jaar tijd in zoveel mogelijk praktijken waarnemen. Dan kan VAR-WUO een handige constructie zijn. Wil je het liefst een vaste baan en tot die tijd waarnemen, dan ligt VAR-WUO iets minder voor de hand[3]."

Arbeidsovereenkomst

De meeste pasafgestudeerde dierenartsen krijgen te maken met een arbeidsovereenkomst en dan is het vooral belangrijk de gemaakte afspraken schriftelijk vast te leggen. Het modelcontract van de KNMvD kan hierbij van nut zijn, voor zowel werkgever als werknemer. "Als je een contract hebt, kun je dat altijd bij ons laten nakijken. In het eerste jaar van afstuderen bieden wij deze service voor zowel leden als niet-leden, omdat we het belangrijk vinden dat pasafgestudeerde dierenartsen een goede start hebben op de veterinaire arbeidsmarkt", vult Van Oostrum aan. Ze legt uit wat het verschil is tussen een contract voor onbepaalde tijd en een contract voor bepaalde tijd.
De proeftijd (geldt voor zowel werkgever als werknemer), de opzegtermijn en het concurrentiebeding passeren de revue en zijn zaken waarover de KNMvD altijd te raadplegen is. Ook de beëindiging van het arbeidscontract komt uitgebreid aan de orde.

Pensioenfonds voor dierenartsen

"Zodra je practicus bent - als waarnemer, medewerker of eigenaar van een praktijk - ben je verplicht om je aan te melden bij het Pensioenfonds voor Dierenartsen. De dierenartsen zijn ooit overeengekomen om een gezamenlijk fonds op te richten en jullie moeten dit ook zien als jullie eigen fonds. Dierenartsen hebben het zelf voor het zeggen in dit fonds, niet de verzekeringsmaatschappij", vertelt Van Oostrum. Ze legt uit dat de koopsompremie uit drie onderdelen bestaat: een ouderdomspensioen (vanaf de leeftijd van zestig jaar), een nabestaandenpensioen en een premievrijstelling bij langdurige ziekte. Verder zijn er reductiemogelijkheden en is het gebruikelijk dat een werkgever een deel van de koopsom betaalt.

BPL/BPW en de CAO...

Als laatste onderdeel van deze voorlichtingsessie, gaat Van Oostrum in op de stand van zaken met betrekking tot de Belangengroep Praktiserende dierenartsen in Loondienst (BPL) en de Belangenvereniging Practici Werkgevers (BPW). Zij legt uit dat de vrijblijvende adviezen die de KNMvD in het verleden gaf verboden zijn door de

[3] *Binnenkort organiseren VVAA en KNMvD gezamenlijk voorlichtingsbijeenkomsten over de VAR-WUO. Zie bladzijde 538 van dit Tijdschrift.*

Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa), omdat dit indirect de tarieven van de ondernemer zou beïnvloeden. Prijzen van dierenartsenpraktijken zouden hierdoor teveel gelijk komen te liggen, terwijl de NMa juist concurrentie bevordert zodat de consument kan kiezen op de vrije markt.
De BPL en BPW zijn twee onafhankelijke verenigingen, die los staan van de KNMvD, maar wel een zekere mate van ondersteuning vanuit het bureau krijgen. Voor de BPL is Jurgen Schmitz het aanspreekpunt en voor de BPW heeft Marij van Oostrum deze rol. "Binnenkort gaan BPL en BPW starten met de onderhandelingen over een CAO (collectieve arbeidsovereenkomst). Een CAO is de enige manier waarop nog afspraken over salarissen en arbeidsvoorwaarden gemaakt mogen worden onder de mededingingswetgeving. Hopelijk lukt het om de CAO per 1 januari 2006 in te laten gaan. Dan hoeft niet iedereen het wiel steeds zelf uit te vinden, maar kan men zich aansluiten bij een CAO die het resultaat is van een professioneel arbeidsvoorwaardenoverleg."
Voor de studenten en pasafgestudeerde dierenartsen zal de BPL het meest interessant zijn om hun belangen te laten verdedigen. Een link naar de BPL-website vind je op *www.knmvd.nl*, klik op [Actueel], vervolgens op links en dan op Veterinaire websites. Het e-mailadres is *bpl@chello.nl*.

Heb je vragen op het gebied van arbeidsrecht of andere zaken waarmee je in aanraking komt? Neem dan contact op met het bureau van de KNMvD, telefoon (030) 634 89 00.

Assisteren en Waarnemen via detacheringsbureau FlexVet

Direct na het afstuderen een vaste baan als dierenarts in de praktijk of elders is het ideaal van elke student diergeneeskunde. Voor de meeste net afgestudeerde dierenartsen begint echter zijn of haar loopbaan met diverse korte of langere waarnemingen. Voordeel hiervan is dat men ervaring kan opdoen in meerdere praktijken met verschillende werkomstandigheden.
Nadeel is dat men ook telkens verschillende werkgevers heeft en elke keer weer een nieuw arbeidscontract moet worden opgesteld en bijkomende zaken worden geregeld, ook als de waarneming maar voor enkele dagen is.
FlexVet biedt dierenartsen de mogelijkheid om bij verschillende praktijken te werken als waarnemer of vaste kracht terwijl de dierenarts maar één werkgever heeft, namelijk FlexVet. Bovendien regelt FlexVet alle papierenrompslomp en zorgt voor een correcte betaling van het salaris en de afdrachten van de loonbelasting en sociale premies etcetera. Dit is een groot voordeel zowel voor de dierenarts-waarnemer alsook voor de praktijk.
FlexVet is tot nu toe vooral georiënteerd op de Nederlandse veterinaire markt. Bemiddeling naar buitenland is in ontwikkeling. Zo zijn er besprekingen gaande om samen met een Duitse partner de activiteiten naar Duitsland uit te breiden. Verder worden de mogelijkheden voor bemiddeling naar Engeland en andere landen onderzocht.
Ook voor studenten biedt FlexVet soms mogelijkheden om te werken als tijdelijk assistent(e) in een praktijk.
FlexVet is een onafhankelijk bureau, maar onderhoudt goede contacten met zowel DSK als de KNMvD en haar vacaturebank. FlexVet staat onder andere jaarlijks met een voorlichtingsstand op de Veterinaire Praktijk Beurs van DSK.
Zie voor meer informatie de website *www.flexvet.nl*

J.F. van Embden, dierenarts,
managing director FlexVet B.V.

Peiling onder de studenten

Het is belangrijk dat studenten diergeneeskunde weten wat de KNMvD voor hen kan betekenen. Om dit te peilen zijn deze zomer een aantal studenten diergeneeskunde geënquêteerd.

Opmerkelijk is dat studenten vaak niet precies weten wat de KNMvD doet of in de toekomst voor hen kan betekenen. Verreweg de meeste studenten kennen de KNMvD van het Tijdschrift voor Diergeneeskunde. Daaruit blijkt dat het Tijdschrift een groot bereik heeft onder studenten.

Een groot deel van de studenten verwacht dat de KNMvD invloed uitoefent op het aanbod en de kwaliteit van het onderwijs. Ook vinden zij dat de KNMvD meer moet doen om het imago van de beroepsgroep te verbeteren. Arbeidsvoorwaarden voor dierenartsen in loondienst verdienen volgens een aantal studenten een belangrijke plaats op de agenda van de KNMvD. Hiervoor zijn echter aparte belangenverenigingen opgericht (BPL en BPW).

Uit de peiling blijkt dat de meeste studenten vinden dat de KNMvD van groot belang is voor de veterinaire beroepsgroep. De KNMvD zet zich in voor goede contacten met studenten en de faculteit. De kaderovereenkomst tussen de KNMvD en DSK zal dit mede bevorderen.

B.P.L.

Voor dit tijdschrift is de Belangengroep Praktiserende dierenartsen in Loondienst (BPL) gevraagd of zij een stuk wilde schrijven waarin zij zich (opnieuw) wil voorstellen aan studenten en co-assistenten en uiteraard alle andere lezers. Uiteraard maken wij graag van deze gelegenheid gebruik de BPL weer bij iedereen onder de aandacht te brengen.

Wie zijn wij?

De vereniging die zich, namens de praktiserende dierenartsen in loondienst, inzet voor de totstandkoming van een CAO waarin marktconforme arbeidsvoorwaarden als basis zijn vastgelegd. Sinds september 2003 is de BPL officieel een vereniging, met notarieel vastgelegde statuten en ingeschreven bij de Kamer van Koophandel; de vereniging telt nu ruim 350 leden. De groep dierenartsen die langere tijd in loondienst werkzaam blijft wordt snel groter en associëren in een praktijk of een eigen praktijk starten, gebeurt steeds minder. In 2005 zijn al ongeveer 980 dierenartsen in Nederland werkzaam in loondienst in de praktijk en er zijn rond de 2085 practici werkgevers; samen zijn zij werkzaam in 1223 praktijken.

Historie

De arbeidsvoorwaarden en aanpassingen daarvan die jarenlang in de praktijk gebruikelijk waren, werden in 2002 door BPL niet meer als passend beschouwd voor de dierenartsen werkzaam in loondienst. Tegen het eind van dat jaar bleek de overeenstemming die bereikt was tussen werkgevers en werknemers in het Discussie Platform Arbeidsvoorwaarden (DPA) over aanpassing van die salarisadviezen, met goedkeuring van het bestuur, de groepen en de Sociaal Economische Commissie niets waard. De Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) liet namelijk weten dat dergelijke afspraken niet toegestaan zijn vanwege de invloed die dit heeft op de prijsstelling in praktijken.
Al snel werd ook duidelijk dat een collectieve arbeidsovereenkomst (CAO) de enige mogelijkheid was waarop afspraken over arbeidsvoorwaarden gemaakt konden worden. Tot die CAO er is kunnen werkgever en werknemer alleen één op één onderhandelen hierover, wat in de praktijk voor beide partijen nogal eens de nodige problemen op blijkt te leveren.
De BPL zocht de afgelopen jaren naar mogelijkheden om een gesprekspartner tegenover zich te krijgen. Sinds eind 2004 is deze gesprekspartner aanwezig in de vorm van de Belangengroep Practici Werkgevers (BPW). In de loop van 2005 zijn de gesprekken en onderhandelingen voor de CAO op gang gekomen en het streven van beide partijen is om begin 2006 tot een CAO voor dierenartsen in loondienst te komen.

Wat doet de BPL?

Naast het behartigen van de arbeidsrechtelijke belangen van de praktiserende dierenartsen in loondienst in de breedste zin van het woord en streven naar de totstandkoming van een CAO, doet de BPL meer voor haar leden.
Zij vormt een overlegorgaan voor practici in loondienst en zorgt voor vertegenwoordiging van de dierenarts in loondienst in diverse relevante bestuurlijke organen op diergeneeskundig gebied in Nederland. In de Sociaal Economische Commissie (SEC) van de KNMvD, de Groep Geneeskunde Gezelschapsdieren (GGG) en de Groep Practici Grote Huisdieren (GPGH) bevinden zich onder de bestuursleden nu ook practici in loondienst.
Ook voor advies of verwijzing naar relevante adviseurs over contracten, onderhandelingen met de werkgever, salarissen en secundaire arbeidsvoorwaarden kan de individuele practicus in loondienst bij de BPL terecht. Regelmatig brengen wij daarnaast nog een nieuwsbrief uit voor de leden, om hen op de hoogte te houden van de stand van zaken en er wordt daarin aandacht besteed aan specifieke onderwerpen, zoals reiskostenvergoeding, pensioen en dergelijke.

Lid worden van de BPL?

Studenten diergeneeskunde kunnen in de co-schappen lid worden van de BPL. Dit is gratis en betreft dan het kandidaatlidmaatschap. Je wordt door ons op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen op arbeidsrechtelijk gebied.
De BPL kan als werknemersvereniging alleen goed functioneren met steun van een grote achterban. Hoe meer leden, hoe groter de invloed van de BPL kan zijn tijdens het voeren van de onderhandelingen over arbeidsvoorwaarden. Met je lidmaatschap zorg je er dus voor dat de BPL zich sterk kan maken voor jouw arbeidsrechtelijke toekomst in de praktijk!
Voor afgestudeerde dierenartsen zijn de kosten van lidmaatschap voor 2005 vastgesteld op 25 euro per jaar voor leden van de KNMvD en 50 euro voor niet-leden van de KNMvD.
(Kandidaat)lid worden kan door aanmelding per e-mail via: *bpl@chello.nl*, maar natuurlijk ook per post: secretariaat BPL, Boschhoven 36a, 5595 AR Leende.

Meer over de BPL weten?

Schrijf dan naar ons secretariaat of kijk op de website: *www.bpl-dierenartsen.nl*

Sollicitatieavond KNMvD voor pasafgestudeerde dierenarts voorbereidende stap op weg naar baan

Susan Umans

Al enkele jaren organiseert de KNMvD sollicitatieavonden voor pasafgestudeerde en bijna afgestudeerde dierenartsen. Voor deze doelgroep een belangrijke, voorbereidende stap op weg naar een baan. Op 6 juni 2005 was er wederom zo'n avond, georganiseerd door Ronald van Ringelestijn van de Vacaturebank en Marij van Oostrum-Schuurman Hess, stafmedewerker Praktijkmanagement en Belangenbehartiging. De twintig aanwezige (ex)studenten kregen van hen veel bruikbare adviezen, maar ook van de aanwezige portefeuillehouder en bestuurslid John Borgmeier en medewerker financieel-economische en arbeidsrechtelijke zaken Jurgen Schmitz konden zij veel leren. En van elkaar natuurlijk.

Tijdens de sollicitatieavonden komt naast de sollicitatiebrief, het curriculum vitae en het sollicitatiegesprek ook aan de orde waar de (bijna) afgestudeerde dierenarts vacatures kan vinden. Het internet speelt daarbij een steeds belangrijker rol. Zo wordt het onderdeel 'vacatures' op de website van de KNMvD steeds beter bezocht, waar voorheen het Tijdschrift voor Diergeneeskunde als belangrijkste bron gold. Maar er zijn meer mogelijkheden, zoals de veterinaire uitzendbureaus die enkele jaren actief zijn (Animaux en Flexvet). Ronald van Ringelestijn noemt verder het netwerken specifiek op als methode om aan een baan te komen. Hij raadt de (ex)studenten dan ook aan om lid te worden van één van de groepen van de KNMvD en deze groepsvergaderingen te bezoeken. Zo kan men dierenartsen leren kennen en via deze weg informeren naar mogelijkheden bij een praktijk aan het werk te gaan. Hetzelfde geldt voor de regiovergaderingen van de KNMvD.

E-mail

Dan de sollicitatiebrief. De opzet hiervan wijkt niet veel af van wat al jarenlang gebruikelijk is. Het internettijdperk brengt echter met zich mee dat tegenwoordig ook per e-mail gereageerd kan worden op een vacature. Van Ringelestijn raadt aan in dat geval ook altijd een brief per post te sturen om zeker te zijn dat de brief aankomt.

Over het curriculum vitae ontstaat in de groep enige discussie, want als pasafgestudeerde dierenarts kun je je op het eerste gezicht maar moeilijk onderscheiden van al die andere pasafgestudeerde dierenartsen. Dezelfde opleiding en weinig ervaring zijn de gemene deler. Daarom is het belangrijk om bijvoorbeeld te noemen wat het onderwerp van de onderzoeksstage is geweest of te vermelden dat je wel eens een website hebt gemaakt. Ook het vermelden van bepaalde (karakter)eigenschappen kan zinvol zijn, bijvoorbeeld of je handig bent of een snelle leerling.

De deelnemers hebben desgevraagd allemaal een sollicitatiebrief meegenomen, zodat deze besproken kan worden. Marij van Oostrum-Schuurman Hess en Ronald van Ringelestijn lopen langs om de brieven te lezen en tips te geven. Ook John Borgmeier bespreekt met enkele deelnemers hun brief en deelt zijn ervaringen.

Videofragmenten

Aan de hand van videofragmenten komt het sollicitatiegesprek aan de orde. Eén studente vertelt dat ze zo'n gesprek probeert te relativeren door net te doen alsof het om een stage gaat. De stress is dan voor haar minder hoog en voor haar werkt dat prima. De videofragmenten laten niets aan duidelijkheid over en zijn soms bijna hilarisch. Valkuilen zijn onder meer een onzekere houding, een slechte voorbereiding, de vorige werkgever negatief neerzetten en het gesprek te weinig in de hand hebben. Bestuurslid John Borgmeier raadt de aanwezigen met klem aan om zich goed voor te bereiden en vooraf informatie over de praktijk of organisatie in te winnen. "Je hebt al zoveel strepen voor op een ander als blijkt dat je je erin hebt verdiept", zegt hij.

Marij van Oostrum vindt dat sollicitanten ook moeten kijken of een praktijk wel bij hen past. "Vraag jezelf af of je het er wel leuk vindt en of je er wilt werken. Neem niet een baan aan alleen om een baan te hebben." Ook Borgmeier beaamt dit en hij raadt de aanwezigen aan om - als dit enigszins mogelijk is - vooraf kennis te maken met het praktijkteam, omdat dit de mensen zijn met wie je moet gaan werken. "Ik vind het belangrijk dat er een klik is tussen mensen. Een groot deel van je geluk en succes is daarvan afhankelijk", zegt hij.

Werkgevers

Gaandeweg de avond komt de discussie flink op gang en worden ook ervaringen uitgewisseld. Helaas zijn er ook dierenarts-werkgevers die het niet zo nauw nemen met de sollicitatieprocedure, merken sommige sollicitanten. "Het is een klein wereldje en dan hoor je via via dat iemand al in de eerste week voor een tweede gesprek is uitgenodigd, terwijl de termijn van reageren op de vacature nog loopt", zegt een deelneemster. Marij van Oostrum beaamt dat deze geluiden ook het KNMvD-bureau bereiken en dat om deze reden alle vacatureplaatsers een richtlijn wordt toegestuurd. "Het is niet altijd direct onwil, maar vaak ook onwetendheid", aldus Van Oostrum. "Nu er naast een Belangengroep Praktiserende dierenartsen in Loondienst ook een Belangengroep Practici Werkgevers is, zijn er meer mogelijkheden om dit soort zaken aan te pakken", voegt Borgmeier toe. "We zullen dit zeker aan de orde stellen."

De sollicitatieavonden van de KNMvD worden enkele malen per jaar gehouden. Studenten die in de laatste fase zitten of pas zijn afgestudeerd, worden hiervoor uitgenodigd. Belangstellenden kunnen zich richten tot de Vacaturebank of contact opnemen met Ronald van Ringelestijn via telefoonnummer (030) 6348900 of e-mail r.van.ringelestijn@knmvd.nl

Overzicht vraag en aanbod Vacaturebank januari-april 2005

Ronald van Ringelestijn

In de periode januari tot en met april van 2005 zijn 57 Utrechtse diergeneeskundige studenten afgestudeerd. In deze periode stonden er 358 dierenartsen ingeschreven die per direct op zoek waren naar fulltime werk. In deze vier maanden zijn er bij de Vacaturebank/website 35 banen in gezelschapsdierenpraktijken aangeboden, acht banen in gemengde praktijken, negen banen in landbouwhuisdierenpraktijken en een baan buiten de praktijk. Van de in totaal 160 aangeboden banen en waarnemingen waren er 38 parttime (voornamelijk in de gezelschapsdierenpraktijken).

Aanbod

Van de 358 dierenartsen die in april ingeschreven stonden voor een fulltime baan, zocht 72 procent een functie in de gezelschapsdierenpraktijk en 28 procent een functie in een gemengde praktijk of landbouwhuisdierenpraktijk.
De groep dierenartsen, ingeschreven bij de Vacaturebank, die op zoek zijn naar parttime werk bedraagt 87 dierenartsen. Het grootste deel is op zoek naar een baan in de gezelschapsdierenpraktijk (86 procent); veertien procent zoekt werk in de gemengde of de landbouwhuisdierenpraktijk. Het aantal vrouwen is in deze groep veel groter dan het aantal mannen; 93 procent van de groep bestaat uit vrouwelijke dierenartsen.
Verder zijn er elf dierenartsen die reeds werkzaam zijn in een praktijk, op zoek naar een andere baan in een praktijk en dus op termijn beschikbaar is vanwege een opzegtermijn. Van deze dierenartsen zocht 73 procent op termijn een functie in een gezelschapsdierenpraktijk en 27 procent in een gemengde of landbouwhuisdierenpraktijk.
Bij de Vacaturebank staan tevens dierenartsen ingeschreven die eventueel geïnteresseerd zijn in een baan buiten de praktijk. Hiermee wordt bedoeld werk in het bedrijfsleven, onderwijs, bij de overheid, bij onderzoeksinstituten et cetera. De Vacaturebank houdt van deze dierenartsen een apart bestand bij. Het aantal dierenartsen dat hiervoor staat ingeschreven bedraagt 440.

Vraag

In de periode januari tot en met april van 2005 zijn er bij de Vacaturebank 86 aanvragen binnengekomen voor waarnemingen in gezelschapsdierenpraktijken, twaalf aanvragen in gemengde praktijken en negen aanvragen in landbouwhuisdierenpraktijken.
Van de vaste banen zijn inmiddels vijf banen in gezelschapsdierenpraktijken ingevuld; twee door vrouwelijke dierenartsen en drie door een vrouwelijke of mannelijke dierenarts.
Daarnaast zijn er geen vaste banen in gemengde praktijken ingevuld.
Verder zijn er twee banen in een landbouwhuisdierenpraktijk door een vrouwelijke of mannelijke dierenarts ingevuld.

Voor meer informatie of diensten van de Vacaturebank: Ronald van Ringelestijn, Bureau KNMvD, telefoon: 030-6348900 (e-mail: vacaturebank@knmvd.nl).

Grafiek 1: Werkzoekende dierenartsen differentiatie gezelschapsdieren

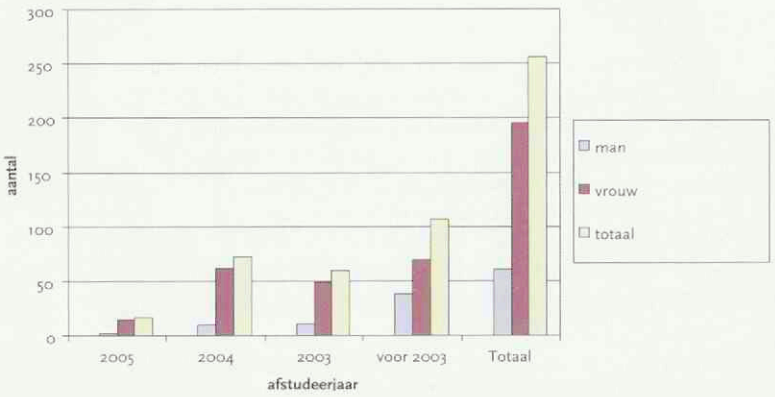

Grafiek 2: Werkzoekende dierenartsen differentiatie landbouwhuisdieren

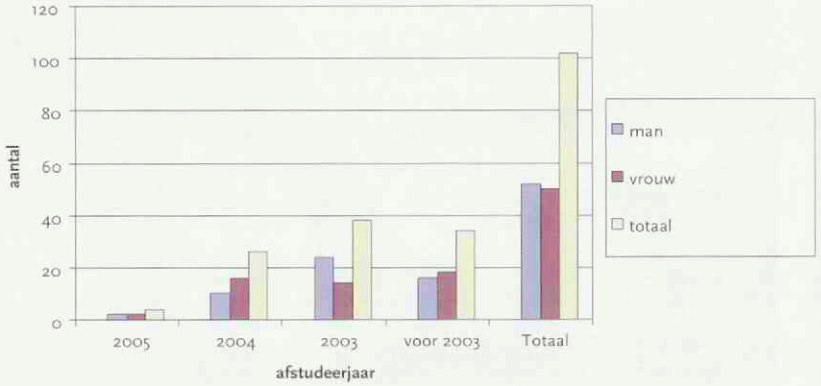

Grafiek 3: Werkzoekende dierenartsen (parttime) differentiatie gezelschapsdieren.

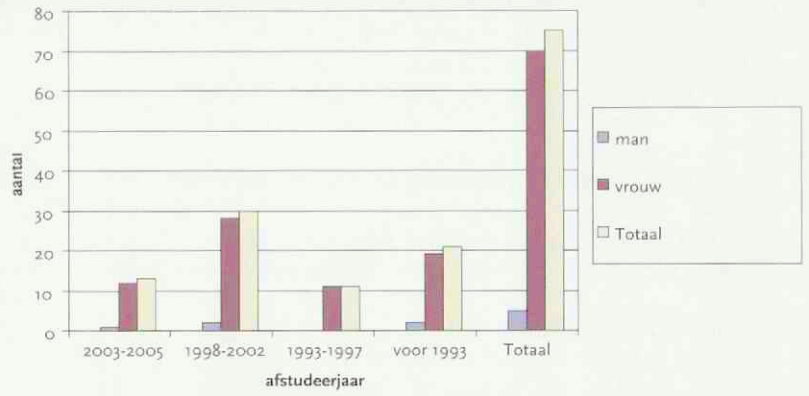

Grafiek 4: Werkzoekende dierenartsen (parttime) differentiatie landbouwhuisdieren.

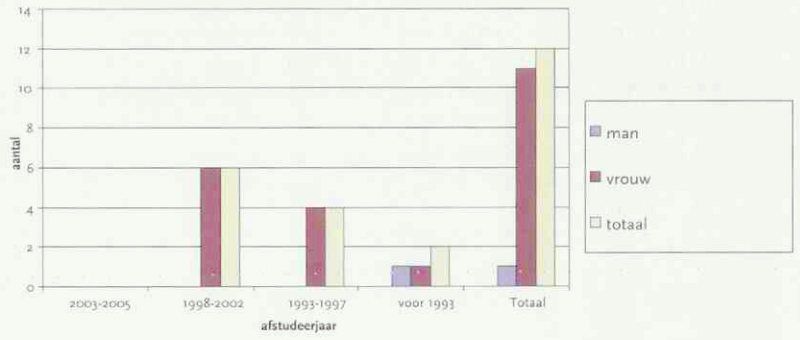

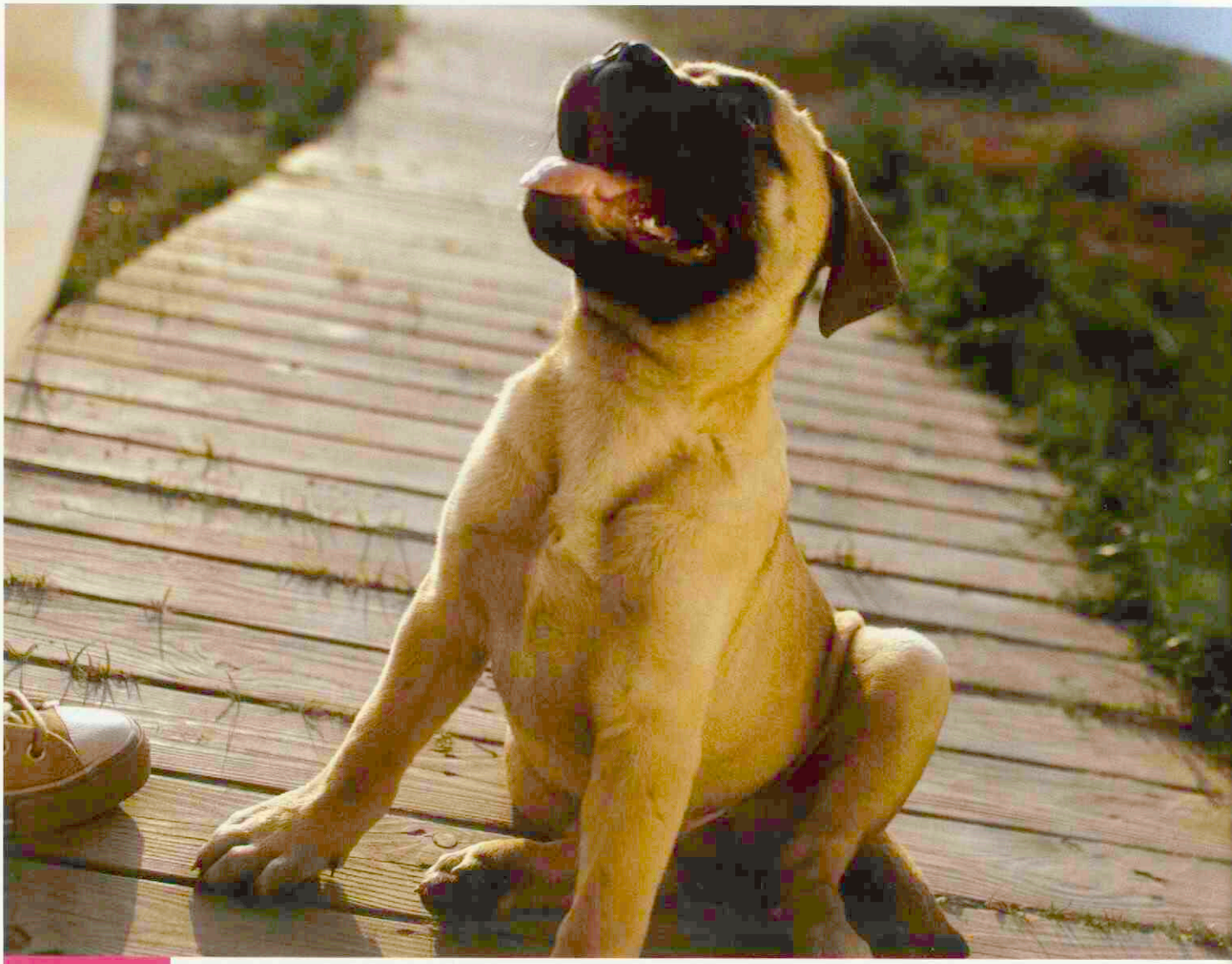

Eukanuba®

Voor een optimale conditie van lichaam en geest.

Eukanuba is de enige diervoeding waarvan klinisch is aangetoond dat pups er beter door leren.

Dat komt door het hoge gehalte aan DHA in de voeding, een van de belangrijkste natuurlijke bouwstenen voor de hersenen. In een hele reeks cognitieve testen bleken de pups met Eukanuba voeding twee keer zo goed te presteren als pups die lagere concentraties van de bouwstof kregen.

Gedrag- en trainingsproblemen behoren tot de grootste frustraties van puppy eigenaren. U kunt hen nu ook buiten uw praktijk met raad en daad bijstaan: laat hen kennis maken met Eukanuba en help hen zo om hun puppy de beste opvoeding te geven. Geestelijk, en lichamelijk. Want natuurlijk bevat Eukanuba naast DHA alle ingrediënten die de jongste viervoeters nodig hebben om sterk en gezond te worden.

Hoe zorgt u ervoor dat de pups van uw cliënten slimmer, beter trainbaar worden?

Nieuw
puppy- en kittenprogramma

De Iams Company heeft speciaal voor uw praktijk een compleet puppy- en kittenprogramma ontwikkeld. U kunt als dierenarts gratis puppy- en kittenpacks meegeven aan nieuwe eigenaren. In een pack zit naast gratis voeding, een maatbeker, een boekje over voeding en een kortingsbon t.w.v. 4,50 euro. Hiernaast heeft de Iams Company samen met bekende gedragsdeskundige Sarah Heath een boekje ontwikkeld over socialisatie en trainingsaspecten voor pups en kittens. Het boekje wordt ondersteund door een handige trainingsklikker.

Naast de gratis pakketten kan u rekenen op training van uw personeel, uitgebreid voorlichtingsmateriaal en aantrekkelijke beloningen voor uw assistenten.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met uw buitendienstmedewerker of met de Iams Divisie: 030-247 96 65.

DE BESTE START VOOR JE PUP

Als je jezelf het beste geeft, waarom je hond dan niet?

BNN-presentatrice Bridget Maasland is sinds vorig jaar de trotse baas van Tibbs. Via de organisatie Pup in Nood is zij aan de jonge hond gekomen. Bridget: "ik was eigenlijk al een tijd op zoek naar een hond, maar ik heb er lang over nagedacht. Als je namelijk een pup wil, moet je wel beseffen dat dit niet voor even is, maar minstens 15 jaar duurt. Weet dus waar je aan begint en verdiep je in een hond. Ik wilde er zeker van zijn dat ik Tibbs de aandacht kon geven die ze verdient. En dat is nu geen probleem!"

"Met name voor een pup is het van belang dat het goed eet en de juiste voeding krijgt, want alleen op deze manier geef je een hond de beste start. Juist nu is het zo belangrijk dat Tibbs goed groeit, haar botten ontwikkeld en haar tanden sterk worden. Want zeg nu zelf, als jij jezelf het beste geeft, waarom je hond dan niet?"

Katje met handschoenen

Tekst: Iaira Boissevain
Illustratie: Henk Vrieselaar

Veterinair tuchtrecht

Toevallig ook de 'Shock-doc' gezien, enkele weken geleden? Een documentaire waarin indringend werd getoond hoe Amerikaanse dierenartsen zich uitleven op het bijsnijden van hondenoren, het uittrekken van kattennagels, het plaatsen van siliconentestikels bij castratie, het doorknippen van stembanden en het corrigeren van de zorgvuldig gekweekte bulldogplooien. Het presentatiepopje kirde vrolijk dat deze ingrepen in Nederland verboden zijn en dus niet voorkomen.

Grensgevallen

Zo bont als de Amerikanen het maken zal het hier misschien niet zijn, maar of het nu echt niet voorkomt? Het aantal tuchtzaken over deze materie is niet groot, maar dat heeft misschien ook te maken met het gegeven dat, in geval van ontmanteling op verzoek, de eigenaar niet snel zal klagen. Je kunt je bovendien afvragen of het dier er in sommige gevallen niet van opknapt, maar de grens tussen 'medische indicatie' en een uitsluitend door de eigenaar gewenste ingreep is dun. Wat moet je bijvoorbeeld als de kat met het asiel wordt bedreigd wegens het bewerken van het meubilair?

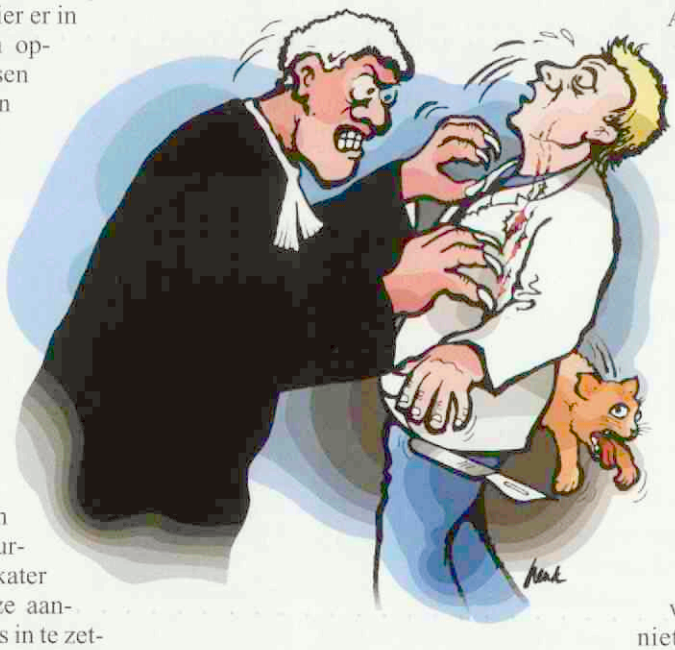

Doorpezen

Zo geschiedde ook bij de eigenares van een dertienjarige kater. Na vijf jaar gelukkig kattenbezit schaft ze een nieuwe bank aan. En ja, dan kun je je als kat natuurlijk niet onbetuigd laten. De kater levert zijn bijdrage aan deze aanwinst door er flink zijn nagels in te zetten, waarop de eigenares naar de dierenarts stapt om te vragen of hij plastic hoesjes om de nagels van de kat kan aanbrengen. De dierenarts ziet echter niets in de plastic hoesjes. Hij heeft een betere oplossing: als hij de pezen van de kat klooft kan de kat zijn nagels niet meer uitslaan in de bank. Dat lijkt de eigenares een mooie oplossing, en de ingreep wordt uitgevoerd.

Trots vertelt de eigenares aan een vriendin hoe ze haar bankstel heeft gered, maar deze vriendin vindt het nogal stuitend, en belt de Landelijke Inspectiedienst van de Dierenbescherming. Die maakt proces-verbaal op tegen de dierenarts, waardoor hij een boete van € 250 krijgt opgelegd, maar daar blijft het niet bij. De zaak wordt ook gemeld bij de klachtambtenaar van het Veterinair Tuchtcollege. De klachtambtenaar dient een klacht in over de dierenarts, want niet alleen heeft hij het welzijn van de kat geschaad door de pezen te kloven, de ingreep is ook gewoon verboden op grond van de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren.

Kloof tussen wet en praktijk?

Volgens de klachtambtenaar had de dierenarts eerst moeten nagaan of er een minder ingrijpende oplossing voor dit probleem bestaat. Mocht die geen soulaas bieden, dan had de dierenarts binnen de grenzen van de wet bijvoorbeeld de nagels van de kat kunnen knippen, zodat de kat wel geurbakens kon plaatsen, maar zonder de bank te beschadigen. De dierenarts sputtert tegen. Hij heeft de ingreep netjes uitgevoerd, en de kat komt toch nooit buiten, dus die heeft er geen nadelige gevolgen van ondervonden. Integendeel, het heeft de kat juist behoed voor euthanasie of het asiel! Hij haalt - inderdaad - Amerikaanse literatuur aan om aan te tonen dat de ingreep buiten Nederland wel legitiem is. Verder wist hij niet dat de ingreep in Nederland niet was toegestaan, dus hij zegt toe deze niet meer te zullen uitvoeren.

Ingrijpende ingreep

Overtreding van de wet doet het nooit erg goed bij het Tuchtcollege; een dierenarts moet zich aan de wet houden, ook als hij meent dat handelen in strijd met de regelgeving in het belang van het dier is. Met betrekking tot dat argument, overweegt het Tuchtcollege hier dat niet is gebleken dat de eigenares de kat op wat voor manier dan ook van de hand wilde doen als de dierenarts de ingreep niet zou uitvoeren. En hoe 'lege artis' ook uitgevoerd, een verboden ingreep is een verboden ingreep. Als de eigenaar aandacht vraagt voor een dergelijk (gedrags-)probleem, moet een dierenarts naar andere, minder ingrijpende oplossingen die binnen de grenzen van de wet blijven.
Omdat de dierenarts strafrechtelijk al een boete heeft gekregen, en heeft toegezegd dat hij het nooit meer zal doen, blijft het bij een berisping. We wachten de tuchtzaak over de cliënt die wèl dreigt met het asiel of euthanasie dan maar af...

Optimale bescherming tegen BVD dankzij PregSure®BVD

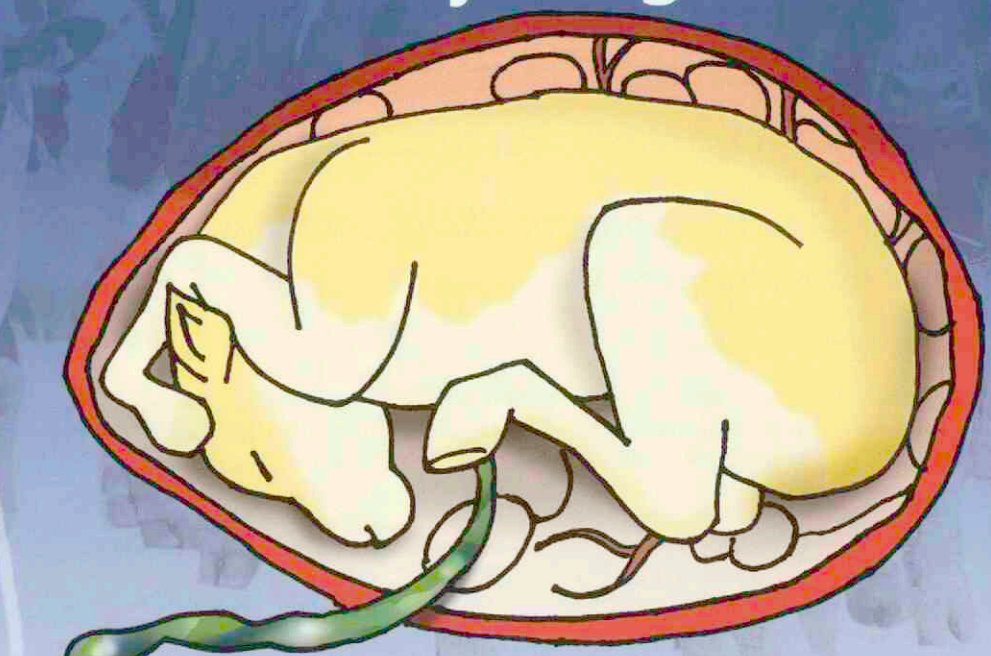

- Volledige foetale bescherming
- Jaarlijks 1 herhalingsvaccinatie
- Veilig in alle stadia van de cyclus
- Eenvoudig vaccinatieschema
- Verbetert de vruchtbaarheid

Pfizer Animal Health
Visie op gezondheid

PregSure BVD: REG NL 10273 UDD. Geïnactiveerd Bovine Virus Diarree (BVD) vaccin. Indicatie: Voor de actieve immunisatie van vrouwelijk rundvee ter preventie van transplacentaire infectie met BVDV type I en de geboorte van persistent geïnfecteerde kalveren met BVDV type I. Samenstelling: Geïnactiveerd BVD type I virus, cytopathogeen, stam 5960. Adjuvans: Procisior® A. Vaccinatieprogramma: Basisimmunisatie: 2 doses van 2 ml (SC) met een interval van 3 weken; Herhalingsvaccinatie: Jaarlijks één enkele injectie. Kanalisatiestatus: UDD, mag uitsluitend door een dierenarts worden toegediend. Overige informatie: zie bijsluiter.

Pfizer Animal Health bv • Postbus 37
2900 AA Capelle a/d IJssel • secretariaat.ahg@pfizer.com

© 2004 Pfizer Animal Health bv - Capelle a/d IJssel ® Merknaam Pfizer Inc., N.Y., U.S.A.

In de serie interviews met hoogleraren van de Faculteit der Diergeneeskunde neemt dit interview met prof. dr. Henk Vaarkamp in meerdere opzichten een aparte plaats in. Henk Vaarkamp is enkele jaren geleden, na een lange carrière in de praktijk en het bedrijfsleven, als hoogleraar aan de Faculteit der Diergeneeskunde benoemd. Dit interview gaat niet zozeer over de afdelingen waaraan hij leiding geeft, maar vooral over zijn terugkeer bij de Alma Mater en zijn ervaringen daarbij.

"De ontwikkelingen in de Faculteit der Diergeneeskunde gaan soms snel en zijn vaak verrassend"

Met deze woorden begint een ongebruikelijk interview met een heel aparte eend in de hooglerarenbijt

Marianne M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan

Interview

Prof. dr. Henk Vaarkamp keerde in 2003 na 25 jaar praktijk en bedrijfsleven terug naar de Faculteit der Diergeneeskunde, in de functie van hoogleraar Veterinaire Apotheek, Management en Praktijkvoering, interim hoogleraar Inwendige Ziekten van het Paard en vice-decaan. Een interview over veranderingen in het diergeneeskundig onderwijs, de relatie tussen onderwijs en onderzoek, de BaMa-structuur, de feminisering van de beroepsgroep en hoe waardevol de inbreng van praktijkervaring kan zijn.

Inleiding

Prof. dr. Henk Vaarkamp is in 1976 afgestudeerd. Al tijdens zijn studie was hij druk met inenten tegen mond- en klauwzeer en zo kwam hij terecht in de groepspraktijk Diessen. Na zijn afstuderen is hij hier gaan werken, hoofdzakelijk op het terrein van de landbouwhuisdieren. Van 1986 tot 1991 was Henk Vaarkamp voorzitter van de Groep Practici Grote Huisdieren van de KNMvD. In 1990 werd hij veterinair hoofddirecteur van de dierenartsencoöperatie AUV. In februari 2001 is Henk Vaarkamp in Wageningen gepromoveerd op een computersimulatiemodel over samenwerking en voedselveiligheid. In augustus 2001 volgde zijn benoeming tot hoogleraar Veterinaire Apotheek in een deeltijdaanstelling. In 2003 kreeg hij een volledige aanstelling als hoogleraar aan de Faculteit der Diergeneeskunde en kwamen management en praktijkvoering alsmede externe relaties van de Faculteit bij zijn leerstoelopdracht. Op dit moment is Henk Vaarkamp hoogleraar Veterinaire Apotheek, Management en Praktijkvoering, interim hoogleraar Inwendige Ziekten van het Paard en sinds 2004 tevens vice-decaan van de Faculteit der Diergeneeskunde.

Anders dan verwacht

Nadat Vaarkamp na 25 jaar teruggekeerd was bij de Faculteit der Diergeneeskunde ontdekte hij dat daar natuurlijk heel veel veranderd was en dat wat langer afgestudeerde dierenartsen zich dat vaak niet realiseren. Zij zien de Faculteit instinctief zoals zij die kenden vanuit hun studietijd, maar de situatie is inmiddels grondig anders geworden. De Faculteit verandert geleidelijk in een langzaam, continu proces. Daarnaast verandert de Faculteit ook schoksgewijs en dat gebeurt met name bij de invoering van (sterk) vernieuwde studieprogramma's. Dit is de afgelopen tien jaar tweemaal gebeurd (Curriculum 1995 en Curriculum 2001) en zal binnenkort, waarschijnlijk in 2007, weer gebeuren met de invoering van het zogenaamde BaMa-stelsel (het Bachelors-Masters-systeem dat vanuit Europa door het verdrag van Bologna is opgelegd). Deze curriculumaanpassingen zijn niet zozeer gebaseerd op veranderingen in het vak, maar vooral op veranderde onderwijskundige inzichten en de verwachtingen betreffende de toekomstige vraag naar dierenartsen.

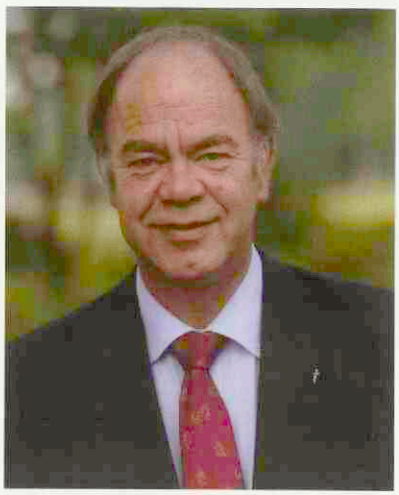

Voor Henk Vaarkamp was de meest opvallende verandering de wijze van onderwijs geven. 'Vroeger' werd het onderwijs gedomineerd door de hoorcolleges en sommige goede docenten (toen nog meestal hoogleraren) hebben daarmee een diepgaande en blijvende invloed op de meeste dierenartsen gehad. Dingen die bepaalde hoogleraren onderwezen, kunnen veel dierenartsen tientallen jaren later nog reproduceren. Heden ten dage is het onderwijs veel minder éénrichtingsverkeer en wordt er een veel actievere inbreng van de studenten verwacht. Het merendeel van het onderwijs wordt gegeven in zogenaamde werkcolleges. Dat zijn kleine groepen van 25 studenten, waarbij de studenten het onderwerp (moeten) voorbereiden en een actieve inbreng (moeten) hebben. Soms wordt deze doelstelling gehaald, maar soms helaas ook niet, want de Faculteit is wel veranderd, maar de studenten veel minder... Daarbij leent het ene onderwerp zich veel beter voor het onderwijs in werkcollegevorm dan het andere. Tegelijkertijd is er veel minder zogenaamd contactonderwijs (op dit moment formeel minder dan veertig procent) en is er veel meer tijd ingeruimd voor zelfstudie. Of dit inderdaad altijd leidt tot voldoende parate kennis bij de studenten, is iets wat zorgvuldige evaluatie vraagt. Een fundamenteel pro-

bleem is dat er veel en veel meer 'diergeneeskundigs' bekend is dan pakweg dertig jaar geleden, maar dat de lengte van de studie diergeneeskunde formeel nog steeds zes jaar bedraagt. Er moeten dus keuzes gemaakt worden.

Ook de ambities van de Faculteit zijn veranderd. Daar waar men vroeger nastreefde om dierenartsen met kennis en vaardigheden op hun vakgebied op te leiden, wil men nu nadrukkelijk ook academici afleveren. 'Academisering van het onderwijs' is een belangrijke drijfveer bij de opstelling van het huidige curriculum geweest. De exacte definitie van dit begrip blijft echter lastig te geven. Vaarkamp heeft intussen ervaren dat vierdejaarsstudenten uitstekend in staat zijn om zaken goed te rapporteren en te presenteren en dat zij snel een grote hoeveelheid informatie kunnen verzamelen. Daartegenover staat dat studenten minder parate kennis hebben en veel minder 'rijtjes' kennen dan voorheen. Die 'rijtjes' zijn echter in de dagelijkse uitoefening van de diergeneeskunde vaak wel van essentiële betekenis.

Faculteit der Diergeneeskunde

Dierenartsen zien de Faculteit der Diergeneeskunde als de organisatie van en voor dierenartsen. De Faculteit is echter meer. Zij is ook een lid van de Utrechtse universitaire familie en heeft te maken met allerlei daarmee samenhangende ontwikkelingen, zoals de voortdurende discrepantie tussen plannen en ambities en financiële mogelijkheden. De decaan, als leider van de Faculteit, heeft drie hoofdtaken:

- het leiden van een organisatie van meer dan duizend mensen op een gebied van ruim zevenhonderd hectares;
- het bewaken van de belangen van de Faculteit binnen de Universiteit Utrecht;
- de verantwoording voor de positie van de Faculteit in de totale buitenwereld, daarbij rekening houdend met belangrijke 'stakeholders' als de ministeries van Onderwijs, Volksgezondheid en Landbouw en de Europese organisaties.

De hoofdtaken van de Faculteit zijn onderwijs en onderzoek. De patiëntenzorg is een afgeleide daarvan, benodigd ten eerste voor het onderwijs, maar tevens ook onmisbaar voor wetenschappelijk onderzoek. Als er echter voor gekozen is patiëntenzorg aan te bieden, dan is dit ook een taak die voortdurend aandacht nodig heeft. Onderwijs of onderzoek kun je eventueel enkele dagen of weken stilleggen, de patiëntenzorg vraagt 365 dagen per jaar 24 uur per dag aandacht. Dit gegeven is ook binnen de Faculteit aanleiding tot discussies. Het is goed zich te realiseren dat het 'facultaire dierenziekenhuis' een opleidings- en onderzoeksinstituut is voor studenten, dierenartsen en specialisten en dus geen concurrent is voor privé-praktijken.

Ontwikkeling binnen leerstoelen

Ook de ontwikkeling binnen de leerstoelen was bij zijn terugkeer op de Faculteit een *eye-opener* voor Vaarkamp. Er is een veel groter aantal dan vroeger: ruim vijftig leerstoelen waarvan dertig voltijds. Deze leerstoelen beslaan ook andere dan de vanouds bekende vakgebieden en hebben tevens een andere inhoud. Vroeger was een hoogleraar de absolute topper op zijn vakgebied, nu wordt de hoogleraar meer gezien als de teamleider die een groep ultiem vaardige specialisten aanstuurt.

Het aantal dierenartsen dat werkt binnen de Faculteit der Diergeneeskunde is opvallend voor velen. Van de duizend medewerkers zijn ongeveer vierhonderd academici en van deze academici is ongeveer de helft dierenarts. Van de hoogleraren is ongeveer veertig procent dierenarts. Slechts enkelen van deze dierenartsen hebben praktijkervaring, want het merendeel is direct na het afstuderen in de academische setting terechtgekomen. Medewerkers, en dus ook hoogleraren, worden vooral geselecteerd op hun onderzoekskwaliteiten en nauwelijks op hun onderwijskwaliteiten. Dit heeft alles te maken met het volgende.

Onderwijs en onderzoek

Hoewel onderwijs een primaire taak van de Faculteit is, geeft het in tegenstelling tot onderzoek een medewerker binnen de Faculteit van oudsher weinig status. Er wordt daarom hard gewerkt om het onderwijs en de status van het onderwijs te verbeteren. Van iedere medewerker wordt verwacht dat hij of zij de Basiskwalificatie Onderwijs (BKO) haalt en vervolgens ook de Seniorkwalificatie Onderwijs (SKO) verwerft. Voor onderzoek geldt de academische promotie als Basiskwalificatie Onderzoek. Het initiëren van eigen onderzoek en het begeleiden van promovendi vormen de vereisten voor de Seniorkwalificatie Onderzoek.

De vaststelling van wat het onderwijs inhoudt, is ook veranderd. Daar waar vroeger de hoogleraar de inhoud van het onderwijs grotendeels alleen bepaalde, wordt de inhoud nu vastgesteld in Onderwijswerkgroepen (OWG's). In deze OWG's wordt door de leden grondig nagedacht over de inhoud van een bepaald stuk onderwijs. Deze OWG-leden zijn deels mensen uit het eigen vakgebied, deels mensen uit aanpalende vakgebieden, maar het zijn ook mensen van buiten (bijvoorbeeld practici). Voor ieder stuk onderwijs wordt een raamplan (soort 'handboek soldaat') geschreven en dit raamplan wordt jaarlijks geëvalueerd. Ondanks al deze inspanningen houdt het onderwijs onvoldoende status en daar moet naar de mening van Vaarkamp wel verandering in komen. Hij is van mening dat juist hooggewaardeerd onderwijs een eerste vereiste is voor een goede opleiding tot dierenarts.

Binnen het onderwijs zijn er ook veranderingen opgetreden: daar waar vroeger de meeste nadruk op de landbouwhuisdieren lag en dus op economische aspecten, ligt nu het zwaartepunt bij de gezelschapsdieren en dus veel meer op emotionele aspecten.

Ook over het onderzoek is momenteel binnen de Faculteit een omwenteling gaande. De Faculteit probeert de weg van 'focus en massa' die door de Universiteit Utrecht is ingezet te volgen. Echter, het blijft lastig om een goed evenwicht te vinden tussen fundamenteel onderzoek, dat in principe een hogere status heeft en gemakkelijker gefinancierd kan worden en klinisch toegepast onderzoek, dat voor de ontwikkeling van diergeneeskunde (en het werkplezier van de clinici) van groot belang is.

Taken

Henk Vaarkamp is voorzitter van de OWG Farmacie, van de OWG Diergeneeskunde en Samenleving (een integratie van de vroegere vakken Wetskennis, Gerechtelijke Diergeneeskunde en Ethiek) en de OWG Management en Praktijkvoering. Dit laatste vak is van groot belang voor de toekomstige studiepadkeuze van de studenten. In het Curriculum 2001 moeten de studenten al vroeg kiezen welk studiepad zij willen volgen (gezelschapsdieren, paard, landbouwhuisdieren/volksgezondheid & voedselveiligheid of bestuur & beleid). De studie diergeneeskunde leidt nog steeds op tot de

algemene bevoegdheid en gezien de ontwikkelingen in Europa en Amerika zal dat ook nog wel zo blijven. Binnen deze algemene bevoegdheid geeft de Faculteit der Diergeneeskunde de studenten specifieke startcompetenties mee zoals verwoord in de studiepaden. Om de studiepadkeuze meer gefundeerd te kunnen doen, moeten de studenten in het vak Management en Beroepsoriëntatie in groepjes van tien aan de hand van summiere gegevens zelf een groepspraktijk ontwerpen. Zij moeten zich een mening vormen over alle aspecten die daarmee samenhangen: samenstelling van de praktijk, inrichting kliniek, personeelsbeleid, automatisering, gebouwbeheer, certificering en nascholing, et cetera. Vervolgens moeten de studenten hun plan qua realiteit en haalbaarheid verdedigen tegenover een practicus van buiten de Faculteit. Dit is voor veel studenten een *eye-opener*.
De nieuwe Bachelors-Masters structuur zal de studiepadkeuze wel weer wat naar achteren schuiven. In de BaMa zijn de eerste drie jaar (Bachelors) gelijk voor iedereen. Ook het eerste jaar van de Masters (vergelijkbaar met de huidige uniforme co-schappen) zal gelijk zijn voor alle studenten. Pas in de laatste twee jaar van de Masters zal er verder gedifferentieerd worden.

Heikele punten

De feminisering van de diergeneeskunde is op dit moment een punt van zorg. Door de decentrale toelating (dus zonder loting) van 75 studenten per jaar die de Landbouwhuisdierenrichting willen volgen, is de verhouding dames/ heren weer naar 80%-20% getrokken. Vóór het invoeren van deze decentrale toelating leek het erop dat meer dan 95% van de studenten van het vrouwelijk geslacht zouden zijn.
In de humane sector is al wat langer ervaring met de feminisering van het artsenberoep en daar is vastgesteld dat vrouwelijke afgestudeerden significant minder vaak voltijds werken en ook in totaal minder jaren hun beroep uitoefenen. Voor de diergeneeskunde is dit niet anders. Dit betekent dat er, ondanks de opleidingscapaciteit van 225 studenten per jaar en een krimpend werkveld in de landbouwhuisdierensector, mogelijk de komende jaren toch een gebrek aan dierenartsen kan ontstaan.

Inbreng

Henk Vaarkamp ziet zijn eigen bijdrage aan de Faculteit vooral op het gebied van de inbreng van praktijkervaring, ervaring in het bedrijfsleven en van realiteitszin. In de universitaire wereld groeiden de bomen lange tijd tot in de hemel. Nu echter komt ook daar een periode van relatieve krapte en moet er gereorganiseerd worden. Dat is overal in de buitenwereld het geval en nodig om te overleven. Reorganisaties zijn vaak schokkend voor de betrokkenen, maar bieden ook nieuwe kansen en kunnen leiden tot verbeteringen.

Last but not least

Iedere dag rijdt Henk Vaarkamp met veel plezier naar zijn werk en als hij het UMC passeert is hij steeds weer blij dat hij verder mag rijden naar Diergeneeskunde. Het is hem opgevallen dat de medewerkers van de Faculteit der Diergeneeskunde zeker geen aselecte steekproef vormen van de Nederlandse samenleving. De Faculteit biedt mensen veel vrijheid en mensen doen er vaak wat ze het liefste doen en het beste kunnen. Daardoor is er doorgaans een heel positieve en fijne werksfeer. Ook is het hem bijvoorbeeld opgevallen dat de Diergeneeskundige Studenten Kring (DSK) heel wat meer in haar mars heeft dan in zijn eigen studententijd. Deze organisatie is duidelijk de kinderschoenen ontgroeid en heeft zich ontwikkeld tot een studentenorganisatie die haar mannetje staat.

Dr. Marianne M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan is voorzitter van de hoofdredactie van het Tijdschrift voor Diergeneeskunde.

Ecthyma-infecties bij de mens

B. Schimmer, H.G. Sprenger, P.J. Wismans en P.J.J. van Genderen. Ned Tijdsch Geneesk 2004; 148: 788-91.

Er worden drie humane patiënten besproken die de virale ecthyma contagiosum-infectie ('zere bekjes' of 'Orf') hadden opgelopen aan de handen. Dierenartsen kunnen met deze zoönose worden geconfronteerd als beroepsziekte of tegenkomen bij eigenaren of verzorgers van schapen en geiten. Dat de etiologie divers kan zijn blijkt uit de besproken gevallen. Het ging hier om een vrouw die in een islamitische slagerij werkte en zichzelf sneed tijdens het snijden van schapenvlees; een vrouw die op de kinderboerderij een paplam de fles gaf en deze vervolgens nog even op de vingers liet zuigen en een boerin. Uit de bespreking blijkt dat naast schapen en geiten ook rendieren en kamelen een rol in de besmetting kunnen spelen. Bij de mens beperkt de infectie zich tot een solitaire huidafwijking of een klein aantal huidafwijkingen (blaren, ulcura), meestal aan de hand of de arm, maar soms kan het gezicht, het oog of het perianale gebied betrokken zijn. De aanwezigheid van huidtrauma of verminderde immuunstatus leidt tot een grotere kans op infectie. Het blijkt dat de infectie bij de mens steeds vaker wordt gezien in stedelijke gebieden, in het bijzonder moslimgemeenschappen. De aandoening geeft normaliter weinig systemische klachten en geneest spontaan zonder littekenvorming na gemiddeld zes weken. De infectie kan niet van mens op mens worden overgedragen. Er is geen behandeling noodzakelijk, tenzij een secundaire bacteriële infectie ontstaat waarbij een antibioticum is geïndiceerd. Tijdige herkenning van de aandoening voorkomt onnodige chirurgische interventies of antibiotische behandelingen.

P.A.M. Overgaauw

NIEUW

OraVet™: verlengt het resultaat van de gebitsreiniging

OraVet™ is een uniek systeem dat de vorming van tandplak en tandsteen significant vermindert.

OraVet™ verlengt het resultaat van de gebitsreiniging door de remmende werking op de aanhechting van voedselresten en bacteriën.

OraVet™ Beschermende Gel wordt in de dierenartsenpraktijk, na de gebitsreiniging, op de tanden aangebracht.

OraVet™ Tandplak Preventie Gel wordt daarna eens per week door de eigenaar aangebracht.

OraVet™

Professionele gebitsbescherming voor de hond

MERIAL

Voor meer informatie:
MERIAL B.V. Postbus 2009, 1990 AA Velserbroek, telefoon 023-5201080, www.oravet.com

OraVet™ is een geregistreerd handelsmerk van MERIAL. ® MERIAL 2005. Alle rechten voorbehouden. Matt Art NL 12329/0805.

Reactie op ingezonden brief in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde van 15 augustus 2005:

BVD-aanpak: preventie van de heer L.R.M. Verberne

A.F.G. Antonis[1] en W.H.M. van der Poel[2]

Ingezonden

Collega Verberne schrijft in zijn brief 'BVD-aanpak: preventie', dat de aanwezigheid van afweerstoffen, schade door besmetting voorkomt. Deze redenering is ons inziens wellicht wat kort door de bocht.

Wanneer een rund wordt blootgesteld aan een pathogeen leidt dat niet altijd tot een infectie. Onze ervaring is dat niet alleen een minimale dosis van een pathogeen noodzakelijk is om tot een infectie te leiden, maar dat ook de wijze waarop de gastheer in contact komt met een pathogeen essentieel is. Enkele jaren geleden hebben wij kalveren onder experimentele omstandigheden blootgesteld aan verschillende hoeveelheden BVDV. Na toediening van een lagere dosis infectieus virus blijken minder dieren te worden geïnfecteerd. Bij een introductie van BVDV in een naïeve populatie worden niet altijd alle dieren geïnfecteerd. Wij hebben bijvoorbeeld wel eens een BVDV introductie op een bedrijf waargenomen vanuit een nabij gelegen rundveebedrijf waar dragerkalveren rondliepen. Waarschijnlijk werd het virus door (professionele?) bezoekers aan de bedrijven overgebracht. Slechts een klein deel van de dieren (<5%) bleek in de loop van de tijd te zijn geïnfecteerd. De horizontale spreiding door transient geïnfecteerde runderen was blijkbaar beperkt gebleven. Waarschijnlijk speelt het aangeboren, aspecifieke afweersysteem hierbij een grote rol en dus niet alleen de bedrijfsomstandigheden.

Onder experimentele omstandigheden is het wel mogelijk om in 100% van de gevallen een infectie te induceren. Naïeve runderen die worden blootgesteld aan een éénmalige dosis virus die ongeveer gelijk is aan de hoeveelheid infectieus BVDV die overgedragen wordt door een persistent geïnfecteerd kalf, ontwikkelen allemaal een BVDV-infectie. Deze infecties verlopen zeker niet in alle gevallen symptoomloos. In onze waarneming gaan de meeste van deze infecties wel degelijk gepaard met klinische verschijnselen. Deze verschijnselen zijn vaak niet al te ernstig, weliswaar afhankelijk van het type BVDV. In de meeste gevallen wordt ook een leucopenie waargenomen

Wat betreft BVDV-preventie kan gezegd worden dat het voorkomen dat een naïeve populatie in aanraking komt met de pathogeen, beter is dan het bestrijden van de klinische infectie. In de afgelopen jaren hebben wij verschillende typen BVDV vaccins onderzocht op hun werkzaamheid. Een vaccin dat de infectie volledig voorkomt zijn wij daarbij niet tegengekomen. Wat de meeste vaccins wel doen is de virusuitscheiding en de klinische verschijnselen na infectie in meer of mindere mate reduceren. Antistoffen spelen daarbij vrijwel zeker een rol, maar hoe groot de rol van antistoffen is in de specifieke afweer tegen BVDV, is nog niet volledig opgehelderd. Het aantonen van antistoffen alleen, zegt in ieder geval onvoldoende over de immuunstatus. De hoeveelheid, de functionaliteit van de afweerstoffen en tegen welk onderdeel van het virus ze zijn gericht, zouden wel eens kritische factoren kunnen zijn. Daarnaast is het niet onwaarschijnlijk dat ook andere compartimenten van het afweersysteem een belangrijke rol spelen bij de afweer. Bij niet-celpathogene virussen, zoals BVDV, spelen bepaalde T-cellen (cytotoxische T-cellen) wellicht een grotere rol dan willekeurige antistoffen.

De BVDV-immuunstatus van een rundveebedrijf kan dus niet vastgesteld worden door het uitsluitend bepalen van antistoffen. Dat is dan ook niet primair het doel van de detectie van BVDV-antistoffen in tankmelk of bloedmonsters zoals dat wordt geadviseerd door de Gezondheidsdienst voor Dieren in het kader van het BVDV-programma. De door de GD geadviseerde detectie van BVDV-antigeen en antistoffen in het bestrijdingsprogramma zijn erop gericht om een goede inschatting te maken van de BVDV-situatie op een bedrijf om vervolgens op besmette bedrijven te bekijken wat de beste strategie is om het virus te elimineren, en op onbesmette bedrijven een nieuwe introductie tijdig, dat wil zeggen voordat er grote schade ontstaat, te detecteren waarbij dan, ons inziens volkomen terecht, gefocusseerd wordt op de BVDV-dragers die een sleutelrol spelen in de epidemiologie van BVDV.

Wat betreft vaccinatie kan wel gesteld worden dat levende vaccins doorgaans potenter zijn. In veel gevallen zijn levende vaccins beter in staat om een optimale immuunrespons te induceren: een cytotoxische T-lymfocyten respons, een gebalanceerde T-helper lymfocyten-respons en voldoende neutraliserende antistoffen. Anderzijds moet men zich realiseren dat levendvirusvaccins andere risico's met zich mee kunnen brengen: verzwakte vaccinvirussen kunnen opnieuw virulent worden, maar zich ook spreiden in een populatie met allerlei mogelijk ongewenste gevolgen van dien.

In Nederland zijn verschillende geïnactiveerde BVDV-vaccins geregistreerd. Drie daarvan claimen de foetus te beschermen tegen transplacentale infectie in de eerste (meest kritische) periode van de dracht. Om de verschillende vaccins goed te kunnen vergelijken, zouden de verschillende producten onder gelijke omstandigheden getest moeten worden. Data van een dergelijk vergelijkend onderzoek zijn nooit gepubliceerd. De overige BVDV-vaccins claimen een vermindering van de ernst van respiratoire aandoeningen, leucopenie en/of virusuitscheiding. Deze laatste groep lijkt minder geschikt om de verspreiding van BVDV terug te dringen, maar kan mogelijk goed ingezet worden op bedrijven om klinische BVDV-problemen te reduceren.

[1] *Projectleider BVDV.*
[2] *Onderzoeksleider afdeling InfectiebiologieVirologie, Divisie Infectieziekten van ID-Lelystad, onderdeel van de Animal Sciences Group van Wageningen UR.*

Wat is de basisverzekering?

Berichten en verslagen

De basisverzekering gaat voor iedereen die (rechtmatig) in Nederland woont gelden. Het onderscheid tussen ziekenfonds en particuliere ziektekostenverzekering vervalt hiermee.

De nieuwe verzekering is voor iedereen toegankelijk, ongeacht leeftijd, gezondheid of inkomen. Verzekeraars krijgen de plicht om iedereen te accepteren voor een wettelijk vastgelegd pakket. De nieuwe verzekering dekt de kosten van alle noodzakelijke medische zorg. Daar staat tegenover dat alle Nederlandse inwoners verplicht zijn zich te verzekeren tegen ziektekosten.

De zorgverzekeraar heeft een zorgplicht voor haar verzekerden. De verzekerde heeft recht op zorg in natura of op vergoeding van de gemaakte kosten.

Verzekeraars mogen zelf de premie vaststellen. Wel moeten ze alle verzekerden, los van hun leeftijd of gezondheid, dezelfde premie berekenen voor hetzelfde pakket.

De no-claimteruggaaf geldt ook voor de basisverzekering. Als mensen minder dan 255 euro aan zorgkosten per jaar besteden, krijgen ze het overgebleven deel op hun rekening teruggestort. Dit is de no-claimteruggaaf die in 2005 al voor ziekenfondsverzekerden is ingevoerd.
Verzekeraars kunnen verschillende eigen risico-mogelijkheden aanbieden, tot 500 euro. Wie dat wil, kan naast de no-claimteruggaaf een vrijwillig eigen risico nemen. De premie wordt dan lager.

De premie ligt waarschijnlijk tussen de 1.000 en 1.200 euro per persoon per jaar. Kinderen tot 18 jaar betalen geen premie.

Verzekeraars kunnen straks ook collectieve pakketten aanbieden. Verzekeraars mogen een korting tot tien procent geven op deze pakketten.

Verzekerden kunnen elk jaar opnieuw beslissen of ze toch niet liever naar een andere verzekeraar gaan.

Om de kosten van de premie ook na invoering van de basisverzekering voor iedereen betaalbaar te houden, komt er een zorgtoeslag. De hoogte van die zorgtoeslag is afhankelijk van het inkomen. Je vraagt de zorgtoeslag aan bij de Belastingdienst.

De huidige Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) gaat veranderen. De AWBZ wordt kleiner en er vindt een verschuiving plaats. Een deel van de geestelijke gezondheidszorg, zoals kortdurende psychologisch hulp, wordt per 2006 uit de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) overgeheveld naar de basisverzekering. En een deel gaat over naar de gemeente op basis van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO), bijvoorbeeld de huishoudelijke hulp.

Waarom komt er een basisverzekering?

De overheid is van plan om op 1 januari 2006 de basisverzekering in te voeren. Als er niets verandert in de gezondheidszorg, gaan de kosten namelijk steeds zwaarder drukken op de inkomens van burgers en de lasten van werkgevers. Premiestijgingen zijn dan, naast invoering van meer eigen bijdragen, onvermijdelijk.

De overheid vindt het belangrijk dat de consument kritisch is. Niet alleen tegenover de zorg die hij krijgt, maar ook tegenover de zorgverzekering die hij heeft. De overheid denkt dat, als de consument bewuste keuzes maakt, de kosten omlaag gaan. Zorgverleners en zorgverzekeraars moeten dan namelijk meer concurreren.

Met de komst van de basisverzekering is het voor verzekerden makkelijker om zorgverzekeraars met elkaar te vergelijken en te wisselen van zorgverzekeraar. De keuzegids van de Consumentenbond en de internetsite van VWS: *kiesbeter.nl*, zijn een aftrap van deze veranderingen.

Daarnaast wil de minister in de nieuwe verzekering de contracteerplicht gedeeltelijk afschaffen. Kern van dit idee is dat de zorgverzekeraars, die er in slagen voor een scherpe prijs goede zorg in te kopen, dit tot uiting kunnen brengen in een lagere premie.

Met zorgverleners die te duur zijn of onvoldoende kwaliteit leveren hoeft geen contract meer afgesloten te worden. Zorgverzekeraars kunnen daarnaast ook in zee gaan met nieuwe zorgaanbieders, bijvoorbeeld particuliere instellingen. Per 1 februari 2005 hebben we hier een start mee gemaakt met fysiotherapie en een deel van de ziekenhuisbehandelingen.

Welke belangrijke beslissingen moet de overheid nog nemen?

Op 14 juni 2005 is de Eerste Kamer akkoord gegaan met de Zorgverzekeringswet en de Wet op de Zorgtoeslag. Vervolgens moet de Tweede Kamer nog een beslissing nemen over een algemene maatregel van bestuur waarin aanspraken en verevening worden geregeld. Tot slot moet de Tweede Kamer zich in het najaar nog buigen over de Invoeringswet. Hierin staat bijvoorbeeld wanneer verzekerden hun definitieve keuze gemaakt moeten hebben.

Bron: Meeùs, Afdeling Vrije beroepen, telefoon (076) 5313480.
In het volgende TvD besteden we aandacht aan veelgestelde vragen en antwoorden. Deze kunt u alvast raadplegen via de website, zie *www.knmvd.nl*, knop [KNMvD], [nieuws].

VETERINARY EXCLUSIVE

Klinisch bewezen

MOBILITY DIET

Houdt honden in beweging!

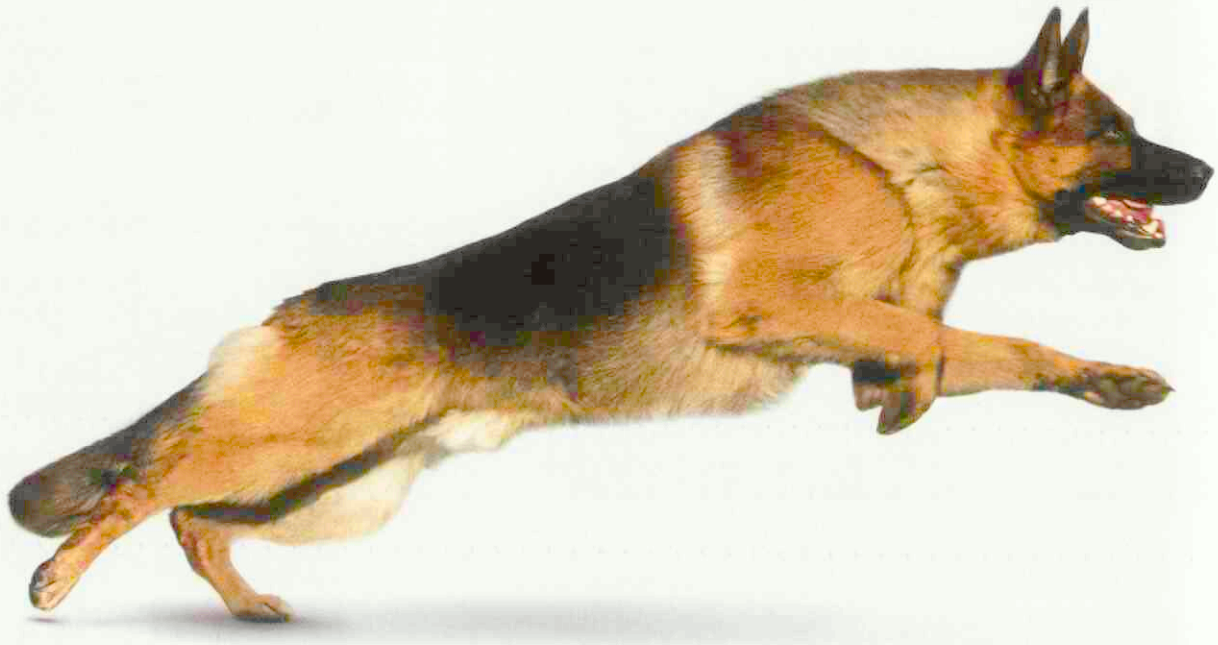

WALTHAM®

Sinds de introductie in 2002 is het Mobility Support Diet met succes voorgeschreven aan een groot aantal honden met gewrichtsproblemen. Uit onderzoek blijkt dat bij grote honden nog betere resultaten te behalen zijn met een aangepaste receptuur. Daarom heeft Royal Canin, naast het Mobility Support Diet, Mobility Special Large Dog ontwikkeld, een dieetvoeding afgestemd op de specifieke voedingsbehoeften van grote honden.

Mobility Special Large Dog biedt:

- een verhoogd gehalte (+ 50 %) aan Groenlipmossel (GLM) , een uniek ingrediënt in voeding voor de hond met een ontstekingsremmende, pijnstillende en kraakbeenondersteunende werking
- een verhoogd gehalte (+ 60 %) aan omega-3-vetzuren, die eveneens een ontstekingsremmende en pijnstillende werking hebben
- glucosamine en chondroïtine ter ondersteuning van het gewrichtskraakbeen
- licht verteerbare ingrediënten, speciale voedingsvezels en FOS voor een optimale spijsvertering
- een brokgrootte afgestemd op de grote hond

Referentie: Servet, E. et al, Royal Canin Research Centre, France – Dietary Intervention can improve the clinical signs in osteoarthritic dogs. Expanded abstract, Waltham International Nutritional Sciences Symposium, Washington DC, September 2005.
Aan te vragen bij de Royal Canin dierenartsenbezoeker..

ROYAL CANIN
VETERINARY DIET

Royal Canin Nederland BV - Veterinaire Service
Postbus 63 - 5460 AB Veghel - Tel.: 0413-318444 (bestellingen) of 0413-318400 (productinformatie)
E-mail: info@royalcanin.nl - Internet: www.royalcanin.nl

RC 2005-V-01/03

Katten met FORL

H.E. Vrieling

Een frequent en ernstig probleem bij katten zijn 'Feline Odontoclastic Resorptive Lesions' (FORL) (Foto 1). Deze laesies ontstaan doordat cellen (odontoclasten) aangezet worden tot resorptie van het tandweefsel, dentine en cement. De laesies verzwakken de tand en kunnen afhankelijk van de ernst tot in de pulpaholte voortgeschreden zijn. De kat vertoont heftige pijnen, weigering om te eten en 'afbrokkelende' gebitselementen. Verschillende therapieën zijn in het verleden toegepast. De enige effectief gebleken 'therapie' om de kat een pijnvrije bek te bezorgen tot op heden is extractie van de aangedane elementen. Een erg lastige en geduld vergende behandeling, daar de elementen vaak afbreken omdat ze al verzwakt zijn en vaak ook ankylotisch zijn. De etiologie van FORL is nog niet bekend. Preventieve maatregelen zijn daardoor ook nog niet te nemen.

In een recent onderzoek is beschreven dat 76 procent van elementen die als 'gezond' waren aangemerkt histologisch reeds resorptie aan tandhals of tandwortel vertoonden (1).
Bij de UKG vindt op dit moment een onderzoek plaats naar de etiologie en zo mogelijk gerichte behandeling van FORL. Ook kan het onderzoek mogelijk leiden naar preventieve maatregelen om FORL te voorkomen.
Dit onderzoek zal worden uitgevoerd op de Universiteitskliniek in Utrecht door Henriëtte Vrieling, die afstudeerde in 1998 als tandarts en in 2004 als dierenarts.
In het kader van dit onderzoek zal bij katten verwezen naar de universiteitskliniek in verband met FORL het aantal door FORL aangedane elementen en de uitbreiding van deze laesies geïnventariseerd worden. Dit zal gebeuren door klinisch en tandheelkundig radiologisch onderzoek. **Naast het extraheren van sterk aangetaste elementen, zal een topicale behandeling aangebracht worden om de odontoclasten-**

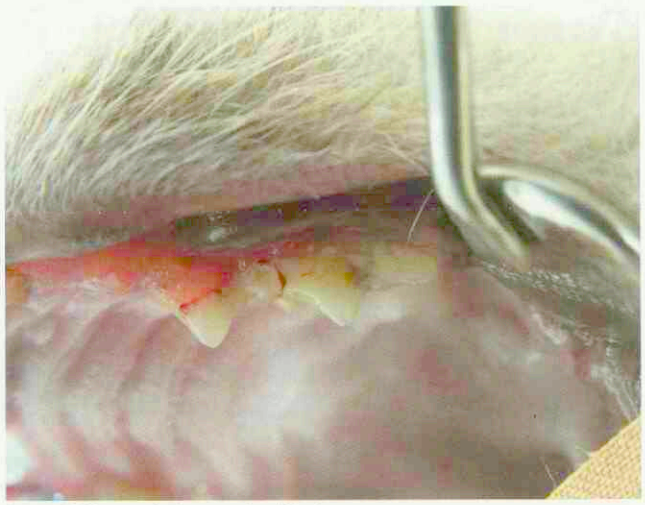

Foto 1. FORL 207, derde premolaar linksboven.

activiteit af te remmen en zodoende de resterende elementen te beschermen. Om het effect van deze topicale behandeling te beoordelen en zonodig te herhalen zal na één maand een controlebezoek plaatsvinden.

Wij verzoeken u katten in uw praktijk die aangedaan zijn met FORL te verwijzen voor onderzoek en behandeling naar de afdeling tandheelkunde van de UKG, drs. H.E. Vrieling. U kunt via het telefonisch spreekuur van de orthopedie-neurochirurgie-tandheelkunde (dinsdag, woensdag en vrijdag van 8.30-8.50 uur op telefoonnummer 030-2539388) een afspraak (laten) maken voor de poli tandheelkunde, welke in de regel plaats heeft op donderdag.
Voor dringende vragen over dit onderzoek kunt u via de balie (030-2539411) telefonisch contact opnemen met Henriëtte Vrieling.

1. Roes F, und Möllenbeck S. Untersuchungen zur Pathogenese de Felinen Odontoklastischen Resorptiven Läsion (FORL). Kleintierpraxis 48, heft 11 (2003), Seiten 657-724.

Nascholingsactiviteiten Vet•Med•Lab

Congressen en cursussen

Vet• Med•Lab organiseert in september en oktober 2005 een aantal workshops en een lezing. Drs. Tjerk Bosje, specialist Interne Geneeskunde der Gezelschapsdieren, geeft een drietal workshops over de interpretatie van bloeduitslagen bij gezelschapsdieren. Prof. dr. Hartmann, specialist Interne Geneeskunde en hoofd van de afdeling Gezelschapsdieren aan de Universiteit van München, houdt een (Engelstalige) lezing over de diagnostiek van infectieuze ziekten bij honden. Hierbij komt onder andere de actuele stand van zaken met betrekking tot Leptospirose en Parvo aan de orde en is er aandacht voor het huidige vaccinatiebeleid.

De workshops van drs. Tjerk Bosje vinden 's avonds plaats van 19.00 tot 22.00 uur, op donderdag 15 september in Deventer, donderdag 29 september in Amsterdam en donderdag 6 oktober in Eindhoven.

De lezing van prof. dr. Hartmann is zaterdagmiddag 22 oktober van 13.30 tot 17.30 uur in Nijkerk. De kosten voor beide activiteiten bedragen € 40,- per persoon.

Indien u belangstelling heeft, kunt u bellen met de regiomanager drs. Lisetta Verkleij (telefoon (030) 6874092; maandag, dinsdag en donderdag).

Symposium: HACCP in de vleesketen

Kwaliteit was altijd al belangrijk maar heden ten dage moet ook aantoonbaar zijn dat de afgesproken kwaliteit geleverd wordt. Kwaliteitssystemen gebaseerd op HACCP en GMP doen overal hun intrede en ook in de vleessector is dat aan het gebeuren.
Risicoanalyse van het proces speelt daarbij een belangrijke rol. Daarom hebben we een aantal deskundigen gevraagd om vanuit hun positie/schakel in de vleesketen aan te geven hoe die kwaliteitssystemen totstandkomen en hoe de overheid en bedrijfsleven zo'n risicoanalyse in de praktijk uitvoeren.

Het symposium vindt plaats op 28 september 2005 op de Faculteit der Diergeneeskunde (de Uithof), in de collegezaal in het hoofdgebouw, Yalelaan 1 te Utrecht. Aanvang 13.30 uur.

Sprekers

De sprekers en onderwerpen van het symposium zijn:

- **Hans Beuger** (VWA): de zienswijze van de overheid met betrekking tot de regelgeving en het toezicht op de naleving.
- **Manfred Hessing** (Nutreco): de schakel diervoeder, invulling door het bedrijfsleven. Kwaliteitsborging voor de gebruiker (veehouder). Kan de veehouder daar blind op varen? Ook zal hij de code eigen teelt meenemen. Ook daaraan ligt uiteraard een risicoanalyse ten grondslag. Ook zal worden ingegaan op de 'pilot' in het kader van modernisering keuring.
- **Annechien ten Have-Mellema** (voorzitter LTO varkenshouderij): neemt de schakels primair bedrijf en slachthuis onder de loep. Good Farming Practices (GFP) op primaire bedrijf met de levende dieren en de HACCP in slachterij fase.
- **Jan Heemskerk** (Clitravi): neemt de schakel verwerking onder de loep. Tenslotte moet het vlees verkocht worden met de kwaliteitsgarantie opgebouwd in de productieketen en aan de verwerking kleven wellicht ook risico's die beheerst moeten worden. Ook daar moet dus eerst over nagedacht worden.
- **Henk Verburg** (GKZ): zal optreden als voorzitter tijdens het symposium.

In verband met de perikelen rond de verandering met betrekking tot VKO, wordt deelnemers een **bewijs van deelname verstrekt**, waarbij ervan wordt uitgegaan dat dit equivalent is met vijf studiepunten in het kader van na-en bijscholing.

Kosten

€ 15 voor leden KNMvD en € 25 voor niet-leden.
Contant te voldoen aan de zaal.

Aanmelding

Aanmelding kan per e-mail: *Henk.Verburg@wolmail.nl*. Na aanmelding volgt bevestiging in verband met bewijs deelname.

De voorzitter van GKZ onderstreept in een korte bespiegeling, hieronder het belang van HACCP in de vleesketen nog eens aan de hand van de praktijk.

De afgelopen jaren is er veel veranderd in de dierlijke productieketens. Dit herinnert mij aan de uitspraak van de praktiserend dierenarts bij ons thuis op de boerderij middenin de nacht na een zware verlossing van een koe en bij een glaasje Els (de lokale Zuid-Limburgse jenever). Al mijmerend over mijn opmerking dat ik ook wel dierenarts zou willen worden: 'het wordt nooit meer zoals het geweest is'. Wij hadden allebei gelijk, het wordt altijd anders en de uitdaging blijft bestaan. Een van die uitdagingen is HACCP. Er is al veel over geschreven en gezegd, zelfs het Europees Parlement heeft er een mening over: 'HACCP op het boerenerf *hoeft* niet te worden doorgevoerd, maar in alle andere schakels verderop in de keten is het verplicht'. Zie hier de uitdaging, als we echt stappen willen zetten in de keten dan gaan we met zijn allen naar HACCP. Als we met z'n allen goed nadenken en het slim invullen, dan leggen we daarmee een stevige structuur voor de toekomst, gericht op de consument en de burger. In de ontwikkelingen van HACCP in de voedingsmiddelensector is het duidelijk dat we naar een wereldwijde standaard gaan. Ook grote Nederlandse bedrijven in de voedingsmiddelensector hebben de afgelopen jaren hun HACCP-systemen drastisch herzien en daarmee aansluiting gezocht bij de grote wereldwijde voedselmarkten. Ik was enkele weken geleden een beetje verrast tijdens het bezoek van een officiële Chinese delegatie met vier hooggeplaatste veterinairen. Zij hanteerden dezelfde HACCP-standaard als de USDA die net een week daarvoor, na een audit van een maand, uit Nederland was vertrokken.

Het is duidelijk dat HACCP is opgebouwd uit basis hygiëneprogramma's met daar bovenop een gerichte aanpak voor een klein aantal relevante gevaren. De eerste stap hebben we allang gezet in alle delen van de keten (hygiëne), nu de vervolgstap nog. Ik wil daartoe het symposium op 28 september over HACCP in de vleesketen van harte bij jullie aanbevelen en ik zie uit naar een inspirerende discussie.

Bert Urlings

Ledenvergadering GKZ

Aansluitend aan het symposium, is er voor de GKZ-leden de jaarlijkse ledenvergadering. Uitnodiging en agenda etcetera zullen nog worden toegezonden.

Eerste WVT-dag: gebitsproblematiek bij het gezelschapsdier

Op vrijdag 28 oktober 2005 organiseert de Werkgroep Veterinaire Tandheelkunde (WVT) voor de eerste keer een seminar in het Novotel te Breda in samenwerking met Acacia Dental Trade & Marketing B.V.
Behoort u tot de dierenartsen die actief aandacht besteden aan tandheelkundige behandelingen van hun patiënten? Dan mag u dit seminar niet missen!

De bijeenkomst heeft tot doel de praktiserende dierenarts kennis te laten maken met gebitsaandoeningen en de behandeling daarvan bij het gezelschapsdier. Het is de bedoeling dat u kennis opdoet die u direct in de praktijk kunt brengen.

De volgende onderwerpen komen aan de orde:
- *De parodontologie*
  De wetenschap die zich bezighoudt met het parodontium en de ziekten daarvan. Een onderschat gebied in de diergeneeskundige praktijk terwijl toch de meeste tandheelkundige patiënten er mee te maken hebben. Hoe doet u de diagnostiek en wat kunt u behandelen?
- *Trauma aan gebitselementen*
  Een veel voorkomend tandheelkundig probleem. Wat kan de dierenarts zelf behandelen in de praktijk?

Vier sprekers zullen 's morgens een voordracht verzorgen:
- *Lies Paardekooper, WVT-lid, dierenarts*
  Zij zal bespreken hoe u een goed parodontologisch onderzoek bij een hond moet uitvoeren.
- *Leen Verhaert, Europees specialist veterinaire tandheelkunde*
  Onze Belgische collega en gastspreker zal u laten weten hoe belangrijk het is om de juiste aandacht te besteden aan de parodontologische patiënt.
- *Henriëtte Vrieling, WVT-lid, tandarts en dierenarts, hoofdafdeling Geneeskunde voor Gezelschapsdieren*
  Zij zal dieper ingaan op het grote tandheelkundig probleem bij de kat: de resorptieve laesies.
- *Frans Knaake, WVT-lid, tandheelkundig dierenarts*
  Hij zal voor de lunch spreken over de verwijspatiënt. Tweedelijns tandheelkunde?

Het middagprogramma zal worden verzorgd door:
- *Dr. Joost Roeters, tandarts, faculteit tandheelkunde in Nijmegen, gespecialiseerd in de adhesieve tandheelkunde*
  Deze tweede gastspreker zal een belangrijke bijdrage leveren voor de praktijk. Hij zal een uur spreken over materiaalkeuze voor restauratieve behandelingen bij dieren. Wat kan de dierenarts in zijn eigen praktijk behandelen?
- *Andries van Foreest, WVT-lid, tandheelkundig dierenarts VSC 'De WagenRenk'* zal hem inleiden met een presentatie van veelvoorkomende tandbeschadigingen die een restauratieve behandeling nodig hebben.

Dit seminar biedt u de nieuwste inzichten en technieken op het gebied van een aantal gebitsaandoeningen bij het gezelschapsdier. De kosten voor dit seminar bedragen € 175,00 p.p. (inclusief lunch). De aanvang is om 9.30 uur, de geplande sluiting om 15.00 uur.

Het seminar 'Gebitsproblematiek bij het gezelschapsdier' wordt georganiseerd door Acacia Dental B.V. in samenwerking met de WVT. Voor nadere inlichting kunt u contact opnemen met mevrouw Mira C. Bezemer-van der Raaij via telefoonnummer 0255-523701.

Lezingen 'Canine Osteoarthritis and Nutrigenomic Technology'

Hill's Pet Nutrition organiseert dit jaar weer een Europese Speaker Tour om dierenartsen te voorzien van de meest recente informatie over oorzaken en behandeling van aandoeningen bij hond en kat. In 2005 is het onderwerp van de lezingen: '*Canine Osteoarthritis and Nutrigenomic Technology*'. Artritis is oorzaak nummer 1 van chronische pijn bij de hond. Dankzij nieuwe technologie kunnen dierenartsen honden met artritis middels de voeding ondersteunen bij de behandeling.

De avonden beginnen om 20.00 uur, waarna een inleiding over Nutrigenomic Technology wordt gehouden. Vervolgens houdt prof. dr. H.A.W. Hazewinkel een lezing over osteoartritis bij honden. Daarna is er een lezing over de praktische toepassing van Nutrigenomic Technology. De avonden worden rond 22.30 uur afgesloten met een buffet.

Data en locaties:

Dinsdag 4 oktober 2005	Zeist - Hotel Oud London*
Donderdag 6 oktober 2005	Bergen op Zoom - Motel De Wouwse Tol
Dinsdag 11 oktober 2005	Stein – Hotel Van der Valk Stein-Urmond
Woensdag 12 oktober 2005	Haren – Hotel Mercure Haren Groningen

Voor meer informatie of inschrijving kunt u contact opnemen met uw Hill's buitendienstmedewerk(st)er of de Hill's Veterinary Helpline (0800) 0222466.

* *Op dezelfde dag en locatie wordt een lezing over hetzelfde onderwerp gegeven door drs. Dick van Zuilen voor dierenartsassistentes.*

Vet-Files
Er is nog een leven buiten de praktijk
Voor meer info :
Gert De Meulenaere
Dierenarts
Tel : 00 32 3 605 62 38
www.vet-files.com
Volledige automatisatie van de dierenartsenpraktijk

Bijzonder gezinsarrangement de Efteling bij inschrijving jaarcongres

Jaarcongres

Vrijdag 7 oktober 2005 staan de algemene vergadering van de KNMvD en het jaarcongres op de veterinaire agenda. De jaarcongrescommissie heeft dit jaar een spectaculaire locatie gevonden: de Efteling. Een locatie die onze verbeelding stimuleert en onze veterinaire dromen aanwakkert. Het jaarcongresthema 'Dromen over de toekomst' komt hier dan ook perfect tot zijn recht.
Het is dit jaar spectaculair vanwege het zeer interessante programma. De dag na het congres is er een zeer leuk en aantrekkelijk gezinsarrangement geregeld voor een bezoek aan de Efteling; een extra reden naast het jaarcongresprogramma om te komen.

Programma vrijdag 7 oktober

U wordt ontvangen bij de hoofdingang van de Efteling. Vandaar wordt u door de Eftelinglakeien begeleid naar het Eftelingtheater waar het dagprogramma plaats heeft. Zoals ieder jaar legt het bestuur van de KNMvD verantwoording af aan de leden in de algemene vergadering. Het ochtendprogramma van de dag staat in het teken van deze vergadering. In eerste instantie klinkt de algemene vergadering saai, maar integendeel. In deze vergaderingen worden besluiten genomen die voor u als dierenarts van belang zijn, het maakt daarbij niet uit of u in loondienst werkt, in het bedrijfsleven werkt of waar dan ook! Wij blijven een vereniging die juist alle geledingen binnen de vereniging wil vertegenwoordigen. Let wel: de vereniging bent u zelf!
Na afloop van de vergadering staat er een heerlijke lunch voor u klaar.

In de middag begint dan het congresprogramma met het thema 'Dromen over de toekomst'. De afgelopen jaren is er veel veranderd in de beroepsgroep en de ontwikkelingen gaan nog steeds door. Elke dierenarts (praktijk, bedrijfsleven, overheid, werkgever, werknemer) heeft met deze ontwikkelingen te maken. De ene dierenarts ziet het als bedreiging, de andere ziet het als kans. Deze verschillende manieren van benaderen van de diverse ontwikkelingen zorgen ervoor dat binnen de leef- en werkomgeving van de dierenarts behoorlijke conflicten kunnen ontstaan. Denk maar eens aan feminisering van de beroepsgroep, verhouding wernemers-werkgevers, mondige klanten, de overheid, generatiekloven, verhoudingen tussen werk en privé. Guido Boone schetst hoe hij de beroepsgroep op dit moment ziet, hij houdt ons de spiegel voor. (Een voorproefje kunt u lezen in het TvD van 15 mei jongstleden. Hier geeft Guido Boone zijn visie over de beroepsgroep gezien vanuit de landbouwhuisdierensector. Op het congres zal hij een brede benadering voor heel de beroepsgroep kiezen). Guido Thys neemt de spiegel van hem over en gaat met u aan de slag om het spiegelbeeld van onze toekomstdromen in werkelijkheid te creëren.

Zoals u van ons gewend bent, is er 's avonds een spetterend feest georganiseerd in het Fata Morgana. Hier staat u nog een leuke verrassing te wachten.

Gezinsarrangement

Bij de gedachte aan de Efteling gaat menig hart sneller kloppen, want wie heeft er geen mooie herinneringen aan de Efteling? De jaarcongrescommissie heeft daarop ingespeeld en heeft een geweldig gezinsarrangement geregeld.
U kunt met uw gezin vrijdagavond 7 oktober overnachten in het Efteling Hotel. Daar hebben wij speciale gezinskamers gereserveerd. Ideaal voor het gezin. De volgende dag, dus zaterdag 8 oktober, kunt u nog lekker nagenieten met het gezin van een dag Efteling. U krijgt toegangskaarten en de hotelovernachting tegen een sterk gereduceerd tarief.

Het gezinsarrangement kunt u alleen boeken als u zich inschrijft voor een programmaonderdeel op de vrijdag.
De congrescommissie heeft er zelfs aan gedacht om een professionele oppas te huren voor als u en uw partner vrijdagavond naar het congresdiner en feest willen komen.

U kunt al uw wensen aangeven op het inschrijfformulier. In totaal heeft de congrescommissie vijftien geschakelde kamers gereserveerd in het Efteling Hotel. Kortom wilt u er zeker van zijn dat u gebruik kunt maken van dit arrangement, vult u het formulier dan zo snel mogelijk in, want er geldt: diegene die het eerst komt, het eerst maalt.

Tot vrijdag 7 oktober 2005.

Reizen met gezelschapsdieren buiten de Europese Unie

Joost van Herten

Maatschappij nieuws

Het reizen met gezelschapsdieren binnen de Europese Unie (EU) is sinds juli 2004, na het van kracht worden van EU-verordening 998/2003, ingrijpend veranderd. Maar ook voor het reizen naar landen buiten de Europese Unie heeft deze verordening consequenties. De Europese Unie heeft uiteraard geen zeggenschap over de eisen die andere landen buiten de EU aan de invoer van gezelschapsdieren stellen. De KNMvD houdt de invoereisen van de meest voorkomende vakantiebestemmingen binnen en buiten de EU bij. Deze lijst is te vinden op onze website *www.knmvd.nl* onder actueel bij dierenpaspoort. Dit overzicht wordt door ons regelmatig ge-update wanneer nieuwe informatie voorhanden is. Gebruik daarom altijd de meest actuele versie zoals die op de website staat. Een andere mogelijkheid is om rechtstreeks contact op te nemen met de ambassade van het land van bestemming.

Enkele derde landen eisen bij invoer een legalisatie van het EU-paspoort door een officiële dierenarts. Dit wordt gedaan door dierenartsen van de Kringkantoren van de VWA/RVV. Wanneer men echter met huisdieren op vakantie gaat naar landen buiten de EU, dan worden er ook bij terugkomst eisen gesteld. Identificatie, rabiësvaccinatie en een EU-paspoort zijn sowieso verplicht. Maar bovendien moeten honden en katten in dat geval ook een bloedtest hebben ondergaan die reeds vóór vertrek uit Nederland is afgenomen! Er is geen termijn aangegeven hoelang voor vertrek de test gedaan moet zijn. De uitslag moet in ieder geval vóór vertrek binnen zijn en door een dierenarts aangetekend worden in het EU-paspoort. Mits binnen de termijnen zoals aangegeven door de fabrikant van het vaccin wordt gehervaccineerd, is een dergelijke titerbepaling maar één keer nodig.
Voor een aantal landen, die wat rabiës betreft dezelfde status hebben als de EU, geldt deze eis niet. Een lijst met landen die uitgezonderd zijn van een titerbepaling is te vinden op *www.minlnv.nl*, tevens is dit aangegeven in de eerdergenoemde lijst die door de KNMvD wordt bijgehouden. Wanneer de dieren niet aan de voorwaarden voldoen, hanteert Nederland op dit moment een thuisquarantaine van dertig dagen. De eigenaren kunnen echter in grotere problemen komen als het dier via een andere lidstaat weer de EU binnenkomt. Men loopt dan het gevaar dat de dieren geweigerd worden en in een officiële quarantaine moeten worden geplaatst.

Drs. Joost van Herten is stafmedewerker gezelschapsdieren/paard bij de KNMvD.

Website KNMvD nieuwe stijl

De KNMvD onderkent het belang van het medium internet en investeert daarom in een vernieuwing van haar website. Op dit moment is het bureau Amgate, gespecialiseerd in internetprojecten, in de laatste fase van het ontwikkelen van een nieuwe website voor de leden van de KNMvD. Wat op dit moment mogelijk is op *www.knmvd.nl* zal ook op de nieuwe site ingebouwd worden. Maar de site wordt duidelijk verbeterd.

Er wordt hard gewerkt aan *www.knmvd.nl* nieuwe stijl. Behalve dat de website een andere, eigentijdse en meer overzichtelijke 'look' krijgt, zal zij ook qua functionaliteiten meer te bieden hebben. Bijvoorbeeld de zoekmachine die u in staat stelt om de gehele site te doorzoeken, zodat u gemakkelijk de informatie kunt vinden die u nodig hebt. Medio september zal de nieuwe site voor de leden bereikbaar zijn. Via de nieuws-e-mail krijgt u hiervan zo snel mogelijk bericht, dus mocht uw e-mailadres nog niet bekend zijn bij de ledenadministratie, stuurt u dan een berichtje naar *leden.adm@knmvd.nl*.

VVAA en KNMvD organiseren gezamenlijk informatieavond over de VAR

VVAA en KNMvD organiseren voor dierenartsen die als waarnemer werkzaam zijn of het plan hebben als waarnemer te gaan werken, een informatieavond over de Verklaring ArbeidsRelatie (VAR).
Met ingang van 1 januari 2005 is de regelgeving over de VAR gewijzigd. De VAR-WUO (*Winst uit onderneming*) geeft nu aan opdrachtgevers met zekerheid een vrijwaring voor het inhouden van premies werknemersverzekeringen en loonbelasting voor onder andere waarnemers. Over dit onderwerp worden veel vragen gesteld aan de VVAA en aan de KNMvD, zodat in overleg besloten is een gezamenlijke informatieavond te organiseren.

Tijdens de bijeenkomsten komen de volgende onderwerpen aan de orde: Hoe luidt de wettelijke regeling? Hoe vraagt u een VAR aan? Hoe pakt dat in de praktijk uit? Wat betekent het voor u? Hoe zit dat met het belastingregime en BTW? Zelfstandig of in loondienst; wat is voor u de beste keus? Hoe zit het met verzekeren van arbeidsongeschiktheid en aansprakelijkheid?

Na afloop van de bijeenkomst zult u op basis van de verstrekte informatie een duidelijk beeld hebben van de (on)mogelijkheden van de VAR en kunt u voor u zelf bepalen of het aanvragen van een VAR voor u relevant is.

De informatieavond wordt tweemaal gehouden:
- op donderdag 15 september 2005 in Houten
- op dinsdag 4 oktober 2005 in Utrecht.

Beide informatieavonden starten om 20.00 uur (ontvangst vanaf 19.30 uur).

De avond wordt verzorgd door mr. R. van der Velden, belastingadviseur bij VVAA Belastingadviseurs en consultants, en door mevrouw drs. M.C. van Oostrum-Schuurman Hess, stafmedewerker Praktijkmanagement en Belangenbehartiging van de KNMvD.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de medewerkers van VVAA adviesgroep dierenartsen, telefoonnummer (030) 247 49 49 of met mevrouw Van Oostrum van de KNMvD, telefoonnummer (030) 634 89 00.

Aanmelding
U kunt zich aanmelden via telefoonnummer (030) 247 43 28 of via e-mail *a.hoek@vvaa.nl* met vermelding van uw naam, adres, woonplaatsgegevens en telefoonnummer.

Na inschrijving ontvangt u een bevestiging en een routebeschrijving. In verband met de te verwachten grote belangstelling, wordt u verzocht uw aanmelding zo snel mogelijk door te geven.

Marij van Oostrum-Schuurman Hess

Klein nieuws van Groot

CAO, Kans of Bedreiging?

Kent u dat?
Uw personeel wil graag weten wat ze het komende jaar kunnen gaan verdienen, en u heeft geen idee hoeveel het zou moeten zijn. Er zijn vragen over vakantiedagen, nascholingsregelingen, kinderopvang, ARBO- wetgeving en de arbeidstijdenwet.
Heeft u alle antwoorden?
Diergeneeskunde bedrijven is al moeilijk genoeg. Als praktijkeigenaar moet u daarbij ook nog eens de tent draaiende zien te houden, winst (of niet al teveel verlies) zien te maken, en dan ook nog al die vragen van uw personeel...
Als (beginnende) werknemer zit je ook niet in een gemakkelijk pakket: Je bent al blij dat je een baan hebt, weet überhaupt niet wat er allemaal bij een contract komt kijken, hebt in het dagelijks leven je handen vol aan het diergeneeskundig werk, en komt dan meer dan eens tot de conclusie dat de afspraken die je dacht zo goed gemaakt te hebben, toch een beetje tegenvallen...
Hoog tijd dat er aan deze situatie van onzekerheid een einde komt: Het is voor werkgever en werknemer heden ten dage al moeilijk genoeg om in de praktijk het hoofd boven water te houden. Steeds meer wetten en regels blijken toch ook echt voor de veterinaire beroepsgroep te gelden (ARBO, Arbeidstijdenwet, et cetera, et cetera) en de kans is groot dat de situatie in onze beroepsgroep al maar onstabieler wordt.

Daarom is nú het moment gekomen om alle onduidelijkheden uit de weg te ruimen, om met elkaar heldere en eerlijke afspraken te maken die liefst voor álle collegae-practici in den lande de Gouden Standaard vormen!
Wie maken deze afspraken? De 'bobo's in Houten'? Die paar jongens van de grote praktijken die overal met hun neus vooraan staan? Dat clubje vakbondsjongeren dat hun plannetje er wel eens even door zal drukken?
Neen!
Iedere dierenarts die dat wil kan zelf inspraak hebben in de totstandkoming van het stelsel van afspraken tussen werkgevers en werknemers. Iedereen kan nú bepalen met welke missie hij/zij de BPL of BPW namens hem/haar naar de onderhandelingstafel stuurt. En eenieder heeft het recht om het eindresultaat van deze onderhandelingen goed- of af te keuren.
Daar moet u alleen wel wat voor doen: WORDT NU LID!
Personeel en personeelsbeleid is één van de grootste economische factoren in de diergeneeskundige praktijk! Dit is iets wat we goed geregeld moeten hebben! Dit is het moment waarop we zoveel mogelijk invloed kunnen hebben op de samenstelling van de collectieve arbeidsovereenkomst: Grijp uw kans! Meld u aan!

GPGi
Groep Practici Grote Huisdieren

www.bpl-dierenartsen.nl
bpw.dedierenarts.com

Bijeenkomst Regio West van de KNMvD

Aviaire Influenza en rabiës: een bedreiging voor onze gezondheid? Dierziektebestrijding in Nederland

Donderdag 15 september 2005 om 19.30 uur vindt de bijeenkomst van regio West plaats in Mercure Hotel Amsterdam Airport (voor route zie *www.mercure.nl*).

Voordrachten worden gehouden door:
- Drs. K Steijn, medewerker van de afdeling Dierziekten en Diergezondheid van de VWA, over Rabiës en het afhandelen van verdenkingen van dierziekten in Nederland.
- Dr. R.S. Schrijver, Managing Consultant van de Animal Sciences Group van Wageningen UR: Aviaire Influenza: een bedreiging uit den vreemde?
- Drs. P. Leijs, medewerker van de afdeling Dierziekten en Diergezondheid van de VWA, over Aviaire Influenza en het bestrijden van dierziekten in Nederland.

Het programma van deze avond begint om 20.00 uur (vanaf 19.30 uur binnenlopen en koffie) en zal onder andere bestaan uit een huishoudelijk gedeelte waarbij aandacht is voor de algemene vergadering van oktober, voor de verkiezing van twee nieuwe regiobestuursleden[1], voor communicatie vanuit de groepen en informatie vanuit het bestuur en/of het bureau van de KNMvD.

Wij rekenen wederom op een grote opkomst!

Het bestuur van Regio West van de KNMvD

[1] *Aftredend en niet herkiesbaar zijn: Remco Schrijver en Catherine Butler. Het bestuur draagt Floor Stembert en Joyce Parlevliet voor als nieuwe kandidaten. Tegenkandidaten kunnen zich tot één week voor de vergadering schriftelijk aanmelden bij de secretaris.*

Uitnodiging Regio Oost vergadering

Woensdag 14 september 2005 organiseert Regio Oost haar najaarsvergadering in het Mercure Hotel te Deventer om 20.00 uur, Deventerweg 121, 7418 DA Deventer, telefoon: (0570) 624022.

Tijdens de Regio Oost Ledenvergadering zal een deel van het huishoudelijke gedeelte van de vergadering gewijd zijn aan het bespreken van de beschrijvingsbrief van de Algemene Ledenvergadering en kunt u uw stem uitbrengen op de voorstellen van de Algemene Ledenvergadering.
Na het huishoudelijke gedeelte zal het onderwerp van deze avond zijn:

van afstuderen tot pensioen

Robert Meijer van de Raadgevers Medische Beroepen zal een lezing houden over de niet-veterinaire zaken die van groot belang zijn tijdens uw diergeneeskundige loopbaan.
De bestuursleden van het Pensioenfonds voor dierenartsen F. van den Nobelen en mevrouw F. Haffmans houden een korte verhandeling houden over de wettelijke wijzigingen betreffende het pensioenfonds voor dierenartsen per 1 januari 2006.

In verband met de te verwachten grote opkomst gaarne uw deelname melden bij:
mevrouw Dr. L. van Veen: e-mail: info@hethazewinkel.nl, adres: W. Vleertmanstraat 2, 7575 EC Oldenzaal.

Jubilea september 2005

Onbekend september, H. Oosterhof te Goingarijp, 45 jaar, aanwezig
1 september, J.C. Hekman te Maarssenbroek, 30 jaar, afwezig
1 september, J. Kiestra te Wittelte, 40 jaar, afwezig
2 september, J.A. Jongebreur te De Waal, 40 jaar, afwezig
11 september, F.L.M. Konings te Beek en Donk, 35 jaar, aanwezig
11 september, H.G. Rienks te Ortisei (Italië), 35 jaar, afwezig
11 september, Dr. A. Zikken te Vasse, 35 jaar, afwezig
11 september, C.Th. A. Straver te Snelrewaard, 35 jaar, afwezig
19 september, A.F.J. Bogaerts te Helmond, 25 jaar, aanwezig
19 september, P.N.G.M. van Beek te Breda, 25 jaar, aanwezig
19 september, A.J. de Reus te Purmerend, 50 jaar, afwezig
19 september, R. Heemstra te Havelte, 50 jaar, afwezig
22 september, D.J. Poppema te Haren (Gr), 35 jaar, afwezig
29 september, R.E.G. Plantinga te Antwerpen (België), 35 jaar, afwezig
30 september, Mevr. Drs. E. Lindenhovius-Zijderveld te Rolde, 50 jaar, afwezig

Personalia

Voor het lidmaatschap van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde hebben de volgende collegae zich aangemeld:

Breukelman, Mevr. S.P.; 2002; U-2005; 2282 LA Rijswijk; Populierlaan 91.

Gaag van der-Knipscheer, Mevr. A.E.P.; 2003; 3523 AW Utrecht; Topaaslaan 36-3.

Mik, Mevr. E. van der; 2004; 7412 TV Deventer; Frans Halsstraat 46.

Niemeijer, Mevr. W.R.; Gent 2005; 3297 BB Puttershoek; Kastanjelaan 20.

Tijssens, Mevr. G.M.; 2004; 6836 VA Arnhem; Simon Vestdijksingel 51.

Als lid van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde heeft het bestuur aangenomen:

Baggerman, Mevr. F.C.; 2004; 5711 BC Someren; Avennelaan 8.

Baten, Mevr. T.; Gent 2004; 6445 BD Brunssum; Constantijn Huygensstraat 10.

Bech, O.T.; Gent 2004; 9628 CR Siddeburen; Hoofdweg 60.

Doorne, O.M. van; 2005; 3584 DM Utrecht; Cambridgelaan 617.

Heide, L. van der; 1958; 06237 Colombia, Connecticut (USA); 12 Yeomans Road.

Lammerts-Suir, Mevr. E.P.E.; 2005; 8084 CV 't Harde ; Mergelstraat 4.

Moleman, M. ; 2005; 3703 XG Zeist; Filips van Bourgondiëlaan 128.

Rietema, R.M.W.; 1998; 7722 LM Hoonhorst; De Weitjes 14.

Schouten, M.C.W.; 2004; 6104 BC Koningsbosch; Prinsenbaan 107.

Vermeulen, Mevr. K.W.M.; 2005; 6538 PP Nijmegen; Zwanenveld 22-58.

Als kandidaatlid van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde heeft het bestuur aangenomen:

Bodaan, Mevr. C.J.
Farkas, Mevr. K.S.
Kok, Mevr. J.J.M.
Mansier, Mevr. M.
Prop, P.A.N.
Sitters, Mevr. S.

Voor het dierenartsenexamen van 5 juli 2005 zijn geslaagd:

Beukers, Mevr. J.M.F.
Boerkamp, Mevr. K.M.
Bootsma, H.N.J.
Cuper, Mevr. N.J.
Summeren, Mevr. A.A. van
Wagenaar, Mevr. L.

Overlijdensberichten:

Op 17 juli 2005 N. van Wijk te Morrinsville in New Zealand.

Mutaties:

Baggerman, Mevr. F.C.; 2004; 5711 BC Someren; Avennelaan 8; medew. bij B.A. ten Brugge Cate, Prof. Dr. K.J. Dik, C.L.L. Dujardin, E. Enzerink, J.A.G. Gerards, N. Groot Nibbelink, H.L. Janssen, B.L.A. Kolpa, P.W.C.M. van Oijen, Mevr. E.Y. Paardekooper, R.J.M.L. Raymakers, Mevr. M.G. Schuttert, L.A.J. Smeenk en A.H.A. Steentjes; tel. prakt.: 0493-441044; fax prakt.: 0493-441054. **(toev. als lid)**

Baten, Mevr. T.; Gent 2004; 6445 BD Brunssum; Constantijn Huygensstraat 10; tel. privé: 045-5256940; E-mail privé: tanja.baten@lycos.nl. **(toev. als lid)**

Bech, O.T.; Gent 2004; 9628 CR Siddeburen; Hoofdweg 60; tel. privé: 0598-431736; E-mail privé: ottobech@hotmail.com. **(toev. als lid)**

Beukers, Mevr. J.M.F.; 2005; 3721 MT Bilthoven; Plutolaan 128; tel. privé mobiel: 06-45436529; E-mail privé: j.m.f.beukers@gmail.com.; d.

Boerkamp, Mevr. K.M. ; 2005; 3732 EE De Bilt; Jasmijnstraat 92; tel. privé: 030-2129041; E-mail privé: k_boerkamp@hotmail.com.; d.

Boonstoppel, Mevr. E.F.; 1998; 6663 CK Lent; Laauwikstraat 20; **tel. privé: 024-3889485; E-mail privé: e.boonstoppel@planet.nl.; geass. met J.H. Dekker; tel. prakt.: 024-3606422; fax prakt.: 024-3889546.**

Bootsma, H.N.J.; 2005; 7331 VS Apeldoorn; Laan van de Mensenrechten 136; tel. privé: 055-5344342; E-mail privé: huubbootsma@yahoo.com.; d.

Bouwmans, Mevr. M.; 2005 ; 3737 BM Groenekan ; Voordorpsedijk 67; **tel. privé mobiel: 06-53757647; E-mail privé: marjobouwmans@hotmail.com.; medew. bij C.J. Hartveld, G.A.I. Kamp, W.W.A.M. Kruijsen, H.W. van Ruitenbeek, M.H.H. Steenaert en A.J.W.G. Vos; tel. prakt. : 0544-371600 ; fax prakt. : 0544-372255.**

Breedvelt, Mevr. P.C.W. ; 2002 ; 3334 BL Zwijndrecht ; Laan van Nederhoven 2 G ; **tel. privé: 078-6100644;** tel. privé mobiel: 06-10801166; **E-mail privé: petrabreedvelt@hotmail.com.**; wnd.d.

Cuper, Mevr. N.J.; 2005; 3704 NJ Zeist; Crosestein 3013; tel. privé : 030-6993643 ; E-mail privé : n.j.cuper@students.uu.nl.; d.

Doorne, O.M. van ; 2005 ; 3584 DM Utrecht ; Cambridgelaan 617 ; tel. privé mobiel: 06-26768295; E-mail privé: o4vandoorne@yahoo.nl.; medew. bij B. Breuk; tel. prakt.: 070-3633374; fax prakt.: 070-3920346; E-mail prakt.: breukv@cd-online.nl. **(toev. als lid)**

Geertsema, Mevr. G.; 2005; 9727 EE Groningen; Illegaliteitslaan 106; **tel. privé: 050-5252317; tel. privé mobiel: 06-48948241; E-mail privé: grethe_80@hotmail.com.; wrn.d. bij R.A. Hoekstra; tel. prakt.: 050-5260550; fax prakt.: 050-5268996; E-mail prakt.: roelhoekstra@hetnet.nl.**

Heide, L. van der; 1958; 06237 Columbia, Connecticut (USA); 12 Yeomans Road; tel. privé: 00-860-2280140; Emeritus Prof. University of Connecticut. **(toev. als lid)**

De oog- en oorproducten van CEVA...

het eerste keus totaal pakket.

CAF® oogzalf
Helgritin® PD
Duodrops®
Pilodrops®
Viadrops®

Otifin® PD en Oil
Otisept®
Depocort® Lotion

Tiendweg 8c - Postbus 67 - 2670 AB Naaldwijk NL, Tel. (+31) 0174 643930
Fax (+31) 0174 643924 - E-mail cevanl@ceva.com

CEVA SANTE ANIMALE

Lammerts-Suir, Mevr. E.P.E.; 2005; 8084 CV 't Harde; Mergelstraat 4; tel. privé: 0525-612529; fax privé: 0525-652529; E-mail privé: p.lammerts@biohorma.nl. **(toev. als lid)**

Lansbergen, Mevr. E.M.; 1995; 6031 AE Nederweert; Smisserstraat 2; tel. privé: 0495-625767; **E-mail privé: ericalansbergen@hotmail.com.;** medew. bij F.M.C. Dirven, S.R.G. de Snoeck en R.T.J.A. de Winne; tel. prakt.: 0495-461222; fax prakt.: 0495-461223; E-mail prakt.: info@lintjeshof.com.

Lintelo, Mevr. A. te; 2005; **9714 EB Groningen; Petrus Hendrkszstraat 27; tel. privé mobiel: 06-25320934;** E-mail privé: annefleurtelintelo@hotmail.com.; **medew. bij B.W. Pennekamp en Mevr. A.J. Steenbergen-van der Bilt; tel. prakt.: 050-5263255; fax prakt.: 050-5268156; E-mail prakt.: informatie@dierenziekenhuisgroningen.nl.**

Moleman, M.; 2005; 3703 XG Zeist; Filips van Bourgondiëlaan 128; tel. privé: 030-2926638; E-mail privé: m.moleman@wanadoo.nl.; medew. bij J. de Boer, M.J.W. Bussink, L. de Haan, S.A.A. van Kessel, A. Schuttert en E. de With; tel. prakt.: 0545-481666; fax prakt.: 0545-481976; E-mail prakt.: dgcbekenland@wanadoo.nl. **(toev. als lid)**

*Ottevanger, A.; 1978; 2341 JS Oegstgeest; Weth. Boonstraat 3; tel. privé: 071-5150005; **E-mail privé : fam.a.ottevanger@12move.nl;** beleidscoördinator Vet. Voedselveiligheid bij Min. VWS; tel. bur.: 070-3406886; fax bur.: 070-3405554; E-mail bur.: a.ottevanger@minvws.nl.

Rietema, R.M.W.; 1998; 7722 LM Hoonhorst; De Weitjes 14; tel. privé: 0529-402360; fax privé: 0529-402560; E-mail privé: rietema@knoware.nl.; geass. met P.M. Cornelissen en R.W. Liezenga; tel. prakt.: 0523-687368; fax prakt.: 0523-687373; E-mail prakt.: info@poulvet.nl. **(toev. als lid)**

Ritzen, Mevr. S.M.; 2004; **7571 CH Oldenzaal; Hofmeijerstraat 5;** tel. privé mobiel: 06-2442724; E-mail privé: suzanneritzen@hotmail.com.; **medew. bij D. Hamhuis, L.J.J. Hulshof en H.P.D. Veldhuis; tel. prakt.: 0541-530005; fax prakt.: 0541-530068; E-mail prakt.: dapoldenzaal@hetnet.nl.**

Rodewijk, J.C.M.; 1979; 7391 TS Twello; Doornweerdstraat 25; tel. privé: 0571-275641; medew. bij R.B.M. Bomers, T. Grasdijk en R.G.A. Schuurmans; tel. prakt.: 0578-574427; fax prakt.: 0578-571243; E-mail prakt.: dapvaassen@hetnet.nl.

Rook-de Boer, Mevr. E.E.; 2004; **9406 HJ Assen; Epe 9; tel. privé: 0592-354734;** tel. privé mobiel: 06-24193536; E-mail privé: e.e.de-boer@wanadoo.nl.; d.

Rooy, Mevr. Mr. drs. S.A.B. van; 1994; 4124 AZ Hagestein; Hoevenweg **15; tel. privé: 0347-351893;** E-mail privé: sabvanrooy@hotmail.com.; **advocaat** bij Stibbe Advocaten en Notarissen; tel. bur.: 020-5460201; tel. mobiel: 06-51210516; fax bur.: 020-5460807; E-mail bur.: saskia.vanrooy@stibbe.com.

*Rossem, Mevr. R.A. van; 2005; 3582 EK Utrecht; Gansstraat 68; **tel. privé: 030-2610563; tel. privé mobiel: 06-14382915; E-mail privé: renros@hotmail.com.**

Schouten, M.C.W.; 2004; 6104 BC Koningsbosch; Prinsenbaan 107; tel. privé mobiel: 06-14443644; E-mail privé: matthijsch@hotmail.com.; medew. bij S. Bonestroo, Mevr. J.B.M.M. Potters, R.P.M. Wasmann, W.L.M. Winkelmolen en J.J. Wolswinkel; tel. prakt.: 0475-485151; fax prakt.: 0475-488240. **(toev. als lid)**

Siethoff, Mevr. F.E. ten; 2005; 3702 BG Zeist; Oude Arnhemseweg 52; tel. privé: 030-2941550; **tel. privé mobiel: 06-29305751;** E-mail privé: freya@vankoten.com.; **medew. bij A. Bos, Mevr. A.C.M. van Heuven-van Kats, H.S. Kooi, E.G. Kwant en H. Pott; tel. prakt.: 0570-653000; fax prakt.: 0570-658225; E-mail prakt.: info@dierenkliniekdeventer.nl.**

***Summeren, Mevr. A. van ; 2005; 5374 HL Schayk; Looierstraat 15; tel. privé: 0486-462653; d.**

Vermeulen, Mevr. K.W.M.; 2005; 6538 PP Nijmegen; Zwanenveld 22-58; tel. privé: 024-3443163; E-mail privé: karinvermeulen7@hotmail.com. **(toev. als lid)**

Wagenaar, Mevr. L.; 2005; 3984 AB Odijk; Beukelaar 44; tel. privé: 030-6560625; tel. privé mobiel: 06-41268312; E-mail privé: jeroenenlaura@casema.nl.

*Zomer, J.W.G.; 2005; **7772 CP Hardenberg; Prinses Julianastraat 1; tel. privé mobiel: 06-18817546; E-mail privé: jobzomer@yahoo.nl.; medew. bij R.J. Plantema; tel. prakt.: 0523-271112; fax prakt.: 0523-272221; E-mail prakt.: info@pluimveepraktijk.com.**

Doorlopende agenda

Congressen & Symposia

September

8-10 20th Annual congress of the ESVD-ECVD on Veterinary Dematology in Chalkidiki, Greece. *www.esvd2005.gr*

22 Veterinaire Vee Fokkers Club 'De Uithof' organiseert lezing 'Bedrijfsadvisering, kans of bedreiging'. Tijd: 15.00 tot 20.30 uur. Locatie: Androclusgebouw van de Faculteit der Diergeneeskunde. Vijf sprekers zullen vanuit verschillende visies ingaan op de Veterinaire Bedrijfsadvisering met onder andere een SWOT-analyse, hoe verkoop ik mijn advies en is advisering een kans of bedreiging voor de toekomst van de Landbouwhuisdierenarts. Acht VKO-punten toegekend in het kader van erkende herkauwer- en varkensdierenarts. Entree: € 75,- inclusief diner en borrel. Informatie: *www.veefokkers.com.*

23 Sportdag KNMvD te Wijk bij Duurstede.

28 Symposium HACCP in de vleesketen. Locatie: Faculteit der Diergeneeskunde in collegezaal in het Hoofdgebouw, Yalelaan 1 te Utrecht. Aanvang: 13.30 uur. Prijs: 15 euro voor leden KNMvD en 25 euro voor niet-leden. Aanmelding: per e-mail: Henk.Verburg@wolmail.nl

30-1/10 BVA Congress 2005, Royal Society of Medicine, London. Information: tel. +44 20 7636 6541, e-mail *congress@bva.co.uk, website www.bva.co.uk.*

Oktober

1 Symposium georganiseerd door 'de Tweede Lijn'. Er is een programma voor de dierenarts alsook voor de assistent/para-veterinair. Kosten bedragen 45 euro. Het symposium wordt gehouden in 'park Frederiksoord', Majoor van Swietenlaan te Frederiksoord. Voor informatie en aanmelding: De Tweede Lijn, tel.: 0521-383659, e-mail: balie@detweedelijn.nl

7 Jaarcongres KNMvD te Kaatsheuvel.

7+8 3e internationale HAP congres over het gedrag van Huisdieren in de Reehorst in Ede. Voor verdere informatie zie *www.tinley.nl*

Cursussen

September

22-23 Module 1: Van Brandblussen tot veterinaire productieadvisering. Cursusleider: Jan Berger (Dairy-vet), sprekers: Finn Pedersen, Søren Illum Nielsen en Derk Vink, (allen lid van KoNet-praksis, practicus en certificated in Herd Health Management). Prijs: € 1900,-. Maximum aantal deelnemers: twintig. Erkenningspunten zijn bij het VKO/VAK aangevraagd. Aanmelden: voor 1 augustus 2005 bij: J. Berger, Kloosterstraat 41, 5094 EA Lage Mierde, e-mail: *J.Berger5@chello.nl*, fax: 013-5096216. Informatie voor 8 juli 2005 via telefoonnummer 013-5092648 en na 10 juli via telefoonnummer 004554866028.

22, 23 'Vruchtbaarheid en voortplanting van het varken'. Doel van de cursus: het overdragen van kennis ten aanzien van reproductieprocessen en het bijbrengen van inzicht in recente ontwikkelingen op het terrein van de vruchtbaarheid en voortplanting van het varken. De kosten van de volledige cursus bedragen € 895,- per persoon. Nadere inlichtingen via *info.wbs@wur.nl*. Wageningen Business School, Geralda Fonteijn, telefoon 0317-484093.

Vergaderingen & Bijeenkomsten

September

13 Vergadering groep pluimveewetenschappen. Aanvang 13.45 uur. Plaats: Mercure Hotel Arnhem.

14 Regiovergadering Regio Oost. Locatie: Mercure Hotel te Deventer. Tijd: 20.00 uur.

15 Regiovergadering Regio West. Locatie: Hotel Mercure Amsterdam Airport, Oud Haagseweg 20 te Amsterdam. Tijd: 19.30-23.00 uur. Onderwerp: Aviaire Influenza en rabies: een bedreiging voor onze gezondheid? Dierziektebestrijding in Nederland.

20 Wetenschappelijke vergadering Groep Geneeskunde van het Rund. Tijd: van 15.00 tot 19.15 uur. Plaats: Faculteit der Diergeneeskunde, Androclusgebouw, Collegezaal C-101.

21 Regiovergadering Regio Zuid. Locatie: Best Western Hotel De Druiventros, Bosscheweg 11, Berkel-Enschot. Tijd: 20.00 uur.

Dexamedium®

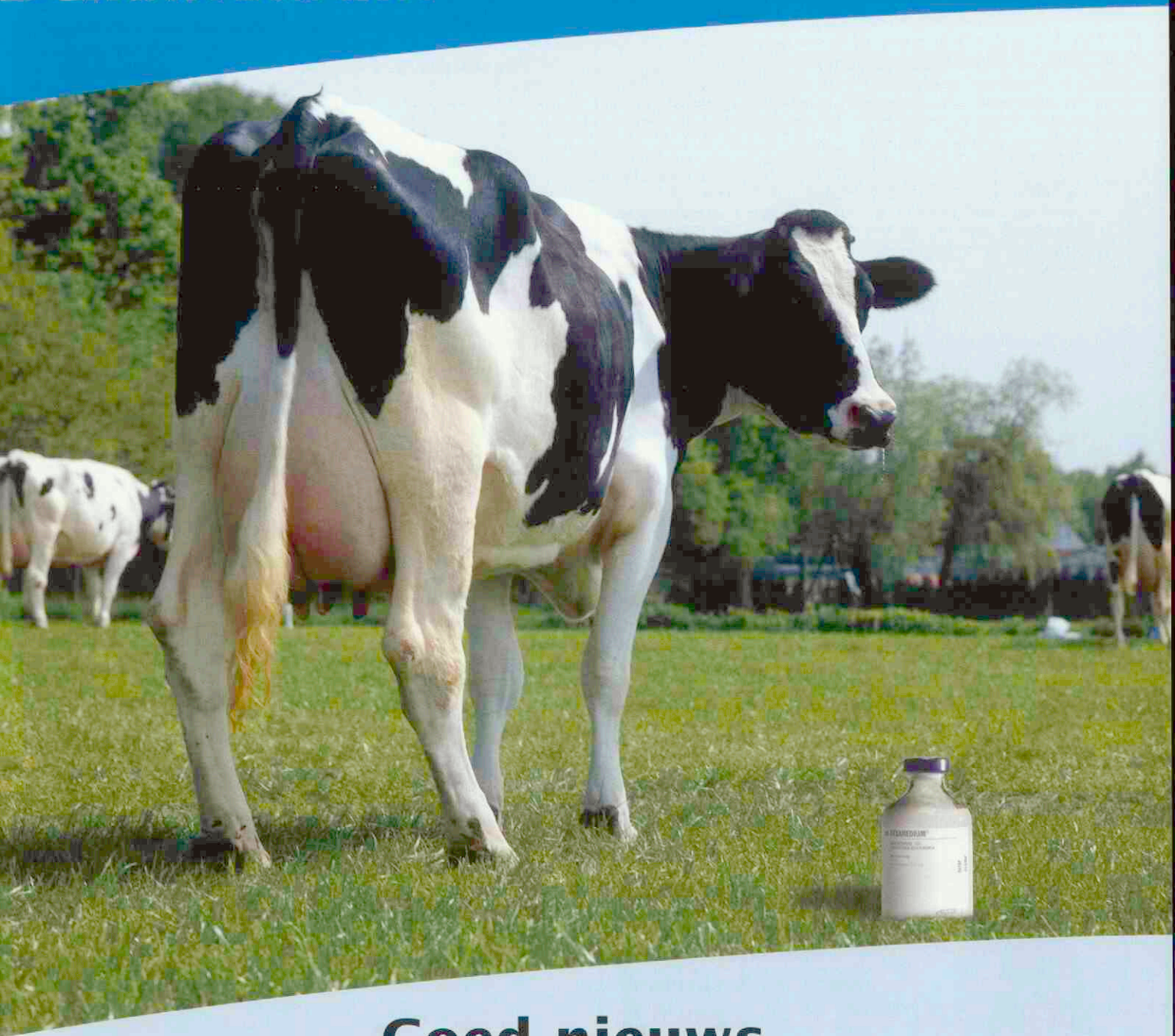

Goed nieuws
Dexamedium® is er weer!

Dexamedium is een middellang werkend corticosteroïd preparaat. Het bevat dexamethason (dimethylbutyraat) als werkzame stof. Dexamedium heeft een sterke glucocorticoïde werking. Door de unieke samenstelling heeft Dexamedium een wachttijd voor de melk van slechts 3 dagen.

Dexamedium®. Samenstelling: 0,85 mg dexamethason (als dimethylbutyraat ester) per ml suspensie voor injectie. Doeldier: Rund. Indicaties: ondersteuning bij de behandeling van klinische ketose. Dosering: 2 ml per 100 kg lichaamsgewicht, intramusculair. Wachttijden: slacht 30 dagen, melk 3 dagen. Overige informatie: zie bijsluiter. REG NL 9458 UDA.

Intervet Nederland bv ▪ Postbus 50 ▪ 5830 AB Boxmeer
Telefoon: 0485 587654 ▪ Fax: 0485 587653 ▪ www.intervet.nl

intervet

Sluitingsdata voor kopij

Aflevering:	Deadline*)	
15-09-2005	maandag	22-08-2005
01-10-2005	maandag	12-09-2005
15-10-2005	maandag	26-09-2005
01-11-2005	maandag	10-10-2005

*) Voor 10.00 uur 's morgens.

E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

PENSIOENADVIES
HYPOTHEEKADVIES
ONDERNEMINGSGERICHTE FINANCIERING
VERZEKERINGSADVIES
SCHADEAFHANDELING
PRAKTIJKGERICHTE FINANCIERING
BEDRIJFSECONOMISCH ADVIES
JURIDISCH ADVIES

DIX FORTUIN
FINANCIEEL PRAKTIJKADVIESBUREAU

Postbus 130
3720 AC Bilthoven
Soestdijkseweg Noord 328
3723 HH Bilthoven

T 030 251 51 99
F 030 254 09 64
E info@dixfortuin.nl
I www.dixfortuin.nl

FlexVet
uitzend- en detacheringsbureau
voor dierenartsen en para-veterinairen

waarnemingen
werving & selectie
pay-roll

FlexVet beschikt over een uitgebreid bestand van veterinair en paraveterinair personeel voor zowel gezelschapsdieren als landbouwhuisdieren.

Wij detacheren, zenden uit en verzorgen werving- en selectieopdrachten. Ook voor payroll-constructies kunt u bij ons terecht. Daarnaast verzorgen wij interim- of praktijkmanagement opdrachten.

U kunt onze on-line databank raadplegen, kijk op www.flexvet.nl

FlexVet B.V.
Tolstraat 12
7482 DB Haaksbergen
Tel. 053 - 5725548
Fax 053 - 5721315
E-mail: info@flexvet.nl

www.flexvet.nl

Veterinair Centrum Someren

Het Veterinair Centrum Someren is een zeer goed geoutilleerde, ISO 9001 gecertificeerde praktijk waar ruim twintig dierenartsen werkzaam zijn. Alle dierenartsen werken diersoort gedifferentieerd, zowel overdag als tijdens de diensten. Voor de sectie herkauwers zijn wij op zoek naar:

Een fulltime dierenarts (m/v)

Wij zoeken een erkende rundveedierenarts die sociaal en communicatief vaardig is en zich voor langere tijd wil vestigen in het werkgebied Zuid-Oost Brabant en Noord-Limburg. Tevens verwachten wij vernieuwingsdrang en initiatief aangaande de verdere ontwikkeling van onze eerstelijns rundveepraktijk en een positieve inbreng in onze groepspraktijk. Ervaring strekt tot aanbeveling.

Schriftelijke reacties met curriculum vitae graag binnen veertien dagen na het verschijnen van deze advertentie sturen naar: Veterinair Centrum Someren, ter attentie van de heer N. Groot Nibbelink, Postbus 63, 5710 AB Someren.

Hond en kat vlooienvrij met Flea-*fence acute*® en Flea-*fence*®

Exclusief huismerk voor dierenartsen

Voor het snel en direct verwijderen van alle vlooien gebruikt de diereigenaar Flea-*fence acute*®. Voor de bescherming van het dier tegen herbesmetting en bescherming tegen allergische reacties adviseren wij om Flea-*fence*® te gebruiken.

Een gecombineerde behandeling met Flea-*fence acute*® en Flea-*fence*® leidt gedurende het hele jaar tot een uiterst effectieve bescherming tegen vlooien voor hond en kat. Kijk voor meer informatie op **www.vlooien.info**

Aesculaap B.V.
Mijlstraat 35 5281 LJ Boxtel | Postbus 35 5280 AA Boxtel | T: 0411 67 75 00 | F: 0411 68 60 50

ae IscLine

De Universiteit Utrecht is een universiteit met veel verschillende disciplines. Op tal van terreinen werken deze nauw met elkaar samen. Juist op het grensvlak van de verschillende vakgebieden zijn de ontwikkelingen uiterst interessant. Bij de Universiteit Utrecht is wetenschap nooit af. Laat staan je eigen ontwikkeling.

De Universiteit Utrecht is op korte termijn op zoek naar medewerkers, die zich herkennen in deze open, gedreven en multidisciplinaire cultuur. In concreto gaat het om:

» TWEE AIO'S, VOOR DE PROJECTEN 'KLASSIEKE VARKENSPEST' EN 'PSEUDOVOGELPEST'

De AIO's worden vanuit de Faculteit der Diergeneeskunde gedetacheerd bij de divisie Virologie van het CIDC te Lelystad. Voor het project Klassieke Varkenspest verricht u onderzoek gericht op het modelleren van onderliggende processen en verdieping van het inzicht in de pathogenese rondom de virusuitscheiding. Voor het project Pseudovogelpest verricht u onderzoek gericht op de identificatie en karakterisering van virale en gastheerfactoren die de pathogeniteit en virulentie van NDV voor vogelsoorten bepalen. U beschikt over een afgeronde academische opleiding in de diergeneeskunde of biologie en u hebt ambitie en bent resultaatgericht. Het salaris bedraagt maximaal € 2.407,– bruto per maand bij een fulltime aanstelling voor 4 jaar af te sluiten met een promotie.

Meer informatie: mevrouw dr. A. Bouma, tel. (030) 253 1013.

Kijk voor de uitgebreide vacaturetekst op WWW.UU.NL/VACATURES

//»: Wetenschap is nooit af_

Universiteit Utrecht

DIERENKLINIEK DE BOSDREEF

DIERENKLINIEK De Lingehoeve

BLES congres 2005

Orthopedisch onderzoek in beeld

Ede, De Reehorst, 15 december

Dierenkliniek De **B**osdreef
Dierenkliniek De **L**ingehoeve
Dierenkliniek **E**mmeloord
Veterinair Centrum **S**omeren

Nadere informatie volgt

Veterinair Centrum Someren

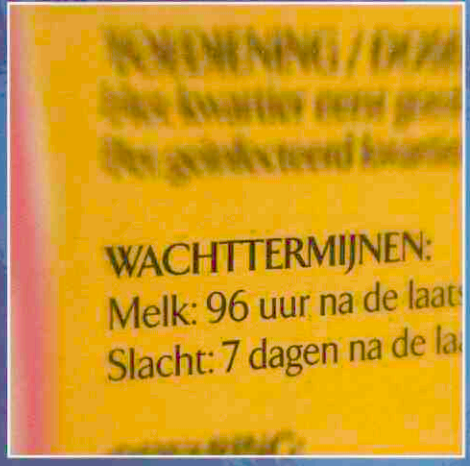

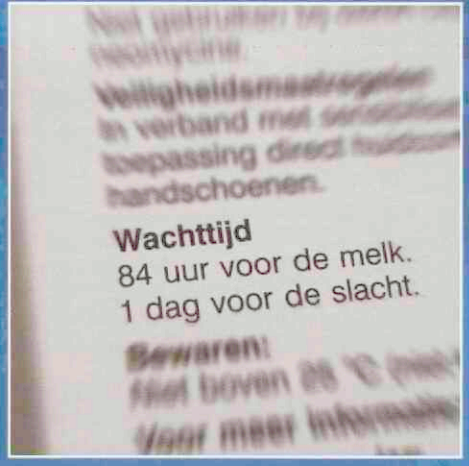

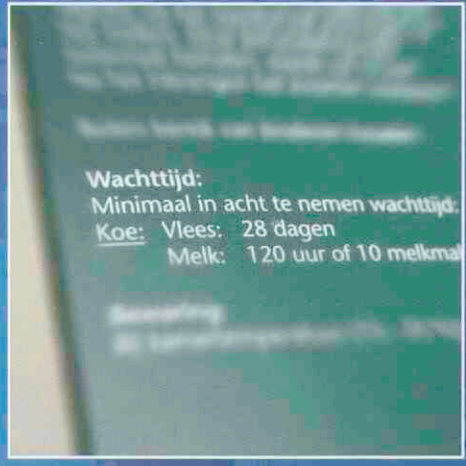

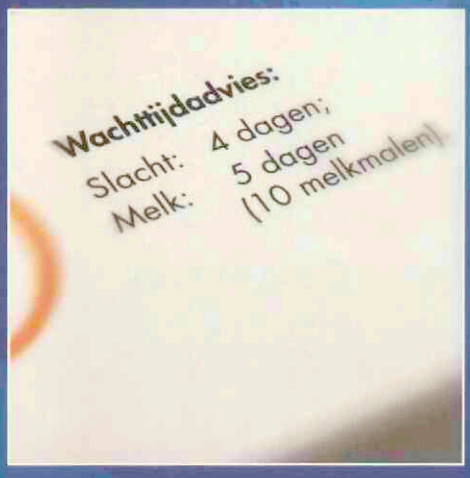

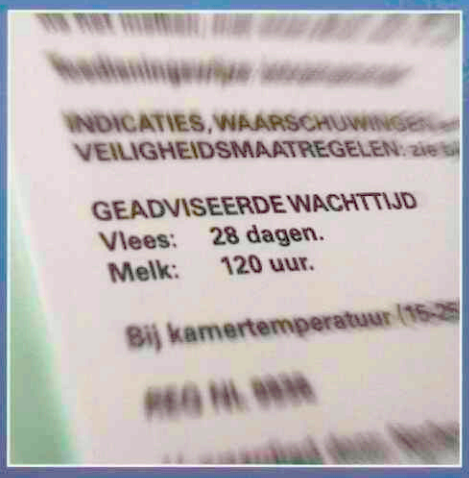

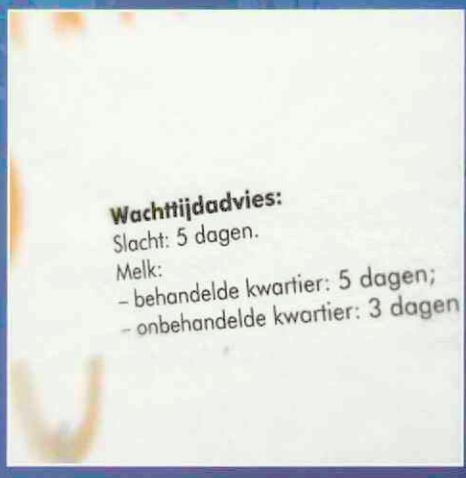

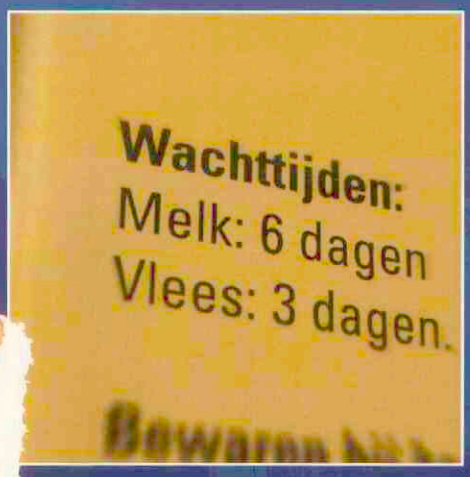

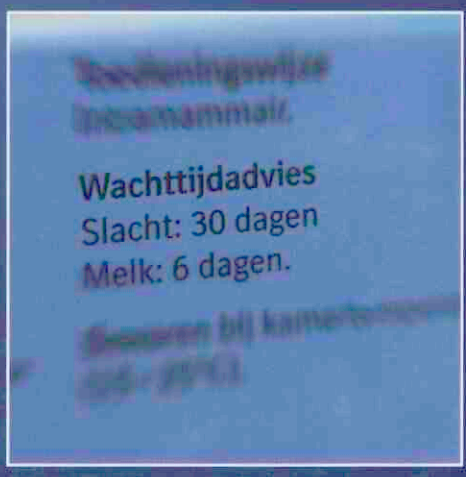

WACHTTIJD = GELD

Virbac introduceert Rilexine 200 LC: een nieuw antibioticum voor intramammaire toepassing bij de behandeling van klinische mastitis lacterende melkkoeien. Rilexine 200 LC mbineert het brede werkingsspectrum van cefalexine tegen Gram-positieve en Gram-negatieve mastitispathogenen met een zeer korte wachttijd voor de melk van 2 dagen. Daarmee worden de totale kosten van een mastitisbehandeling sterk beperkt. Want bij behandeling van mastitis tijdens de lactatie geldt: (wacht)**tijd = geld!**

Rilexine® 200

Lactating Cow

Virbac
ANIMAL HEALTH

00 LC diergeneesmiddel REG NL 9348 SAMENSTELLING per 10 ml suspensie : Cefalexine-monohydraat. Overeenkomend met 200 mg cefalexine. INDICATIES Klinische mastitis bij melkgevende runderen, verc falexine gevoelige stammen van Staphylococcus aureus, Streptococcus Agalactiae, Streptococcus Uberis, Streptococcus Dysgalactiae en E. coli. CONTRA-INDICATIES Overgevoeligheid voor cefalosporinen. I n. DOSERING EN TOEDIENINGSWIJZE 1 injector per afwijkend kwartier. Toedienen na het melken. De behandeling iedere 12 uur herhalen gedurende 2 dagen. WACHTTIJD Melk : 2 dagen. Slacht : 6 dagen ORGSMAATREGELEN VOOR DEGENE DIE HET MIDDEL TOEDIENT In verband met sensibilisatie en contactdermatitis dient bij de toepassing direct huidcontact vermeden te worden. Draag daartoe handsc VOORZORGSMAATREGELEN BIJ BEWAREN Bewaren beneden 25 °C. Niet in de koelkast of vriezer bewaren. Bewaren in de originele verpakking. KANALISATIE UDA Voor meer informatie VIRBAC NEDERLA 3, 3770 AH Barneveld. Tel: 0342 - 427 127. Fax: 0342 - 490 164. Info@virbac.nl

Als Mazzel kon praten...

...zou hij vragen om

stronghold®

(selamectine)

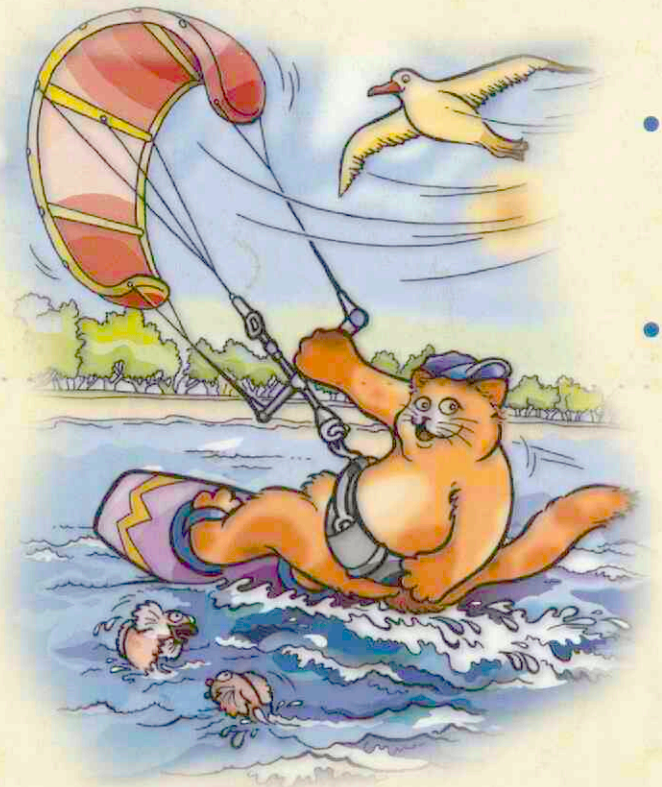

- **Omdat Stronghold® zowel volwassen vlooien op het dier als larven én eieren in de omgeving doodt.**
- **Omdat bij Stronghold® veiligheid en doseringsgemak voorop staan.**

- **Omdat Stronghold® ook nog werkzaam is tegen andere in- en uitwendige parasieten.**
- **Omdat Stronghold® uitsluitend verkocht wordt via de dierenarts.**

e-mail: strongholdinfo@pfizer.com

illustraties: Henk Vrieselaar

Stronghold®, werkzame stof: selamectine • EU/2/99/014/001-006 UDA • diergeneesmiddel • doeldier: hond en kat • indicaties: behandeling en preventie van vlooienbesmettingen door werking tegen volwassen vlooien, larven en eieren, onderdeel van de behandelingsstrategie bij vlooien-allergie-dermatitis, behandeling van oormijt, behandeling van bijtende luizen, behandeling van spoelwormen (*Toxocara*) en preventie van hartwormen bij hond en kat, behandeling van intestinale haakwormen (*A. tubaeforme*) bij de kat, behandeling van schurftmijt (*Sarcoptes scabiei*) bij de hond • toedieningswijze en dosering: topicale applicatie van 1 dosis van 6 mg/kg selamectine • contra-indicaties: niet toedienen aan dieren jonger dan 6 weken en aan zieke katten met een naar grootte en leeftijd te laag gewicht • bijzondere voorzorgen: alleen op de huid toedienen, niet oraal of parenteraal of in de gehoorgang • bijwerkingen: lichte, tijdelijke alopecia, in een enkel geval gepaard gaande met lichte voorbijgaande irritatie werd incidenteel waargenomen bij de kat • voor verdere informatie zie bijsluiter.

Stronghold® is uitsluitend verkrijgbaar bij de dierenarts.

Pfizer Animal Health

Pfizer Animal Health bv
Postbus 37 • 2900 AA Capelle a/d IJssel

© 2005 Pfizer Animal Health bv - Capelle a/d IJssel
® Merknaam Pfizer Inc., N.Y., U.S.A.

BP&MC 01060501

Deel 130 • Aflevering 18 • 15 september 2005

Universiteitsbibliotheek
Utrecht
DGK
19 SEP. 2005

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

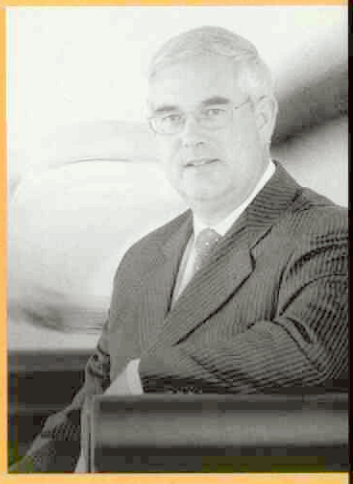

The effect of intravaginal applied gonadotropin-releasing hormone agonist on different oestrous parameters and reproductive performance in post weaned sows

Volksgezondheid en voedselveiligheid vormen een belangrijk deel van de opleiding van iedere dierenarts

Directeur-generaal VWA Johan de Leeuw maakt overstap naar Inspectie Verkeer en Waterstaat

Veelgestelde vragen Basisverzekering

Commissie Ethiek: Wat is uw mening over 'weidegang en huisvesting van de melkkoe in Nederland'?

Poster verantwoord gebruik van diergeneesmiddelen

KNMvD
Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

Clavubactin®

De juiste sterkte

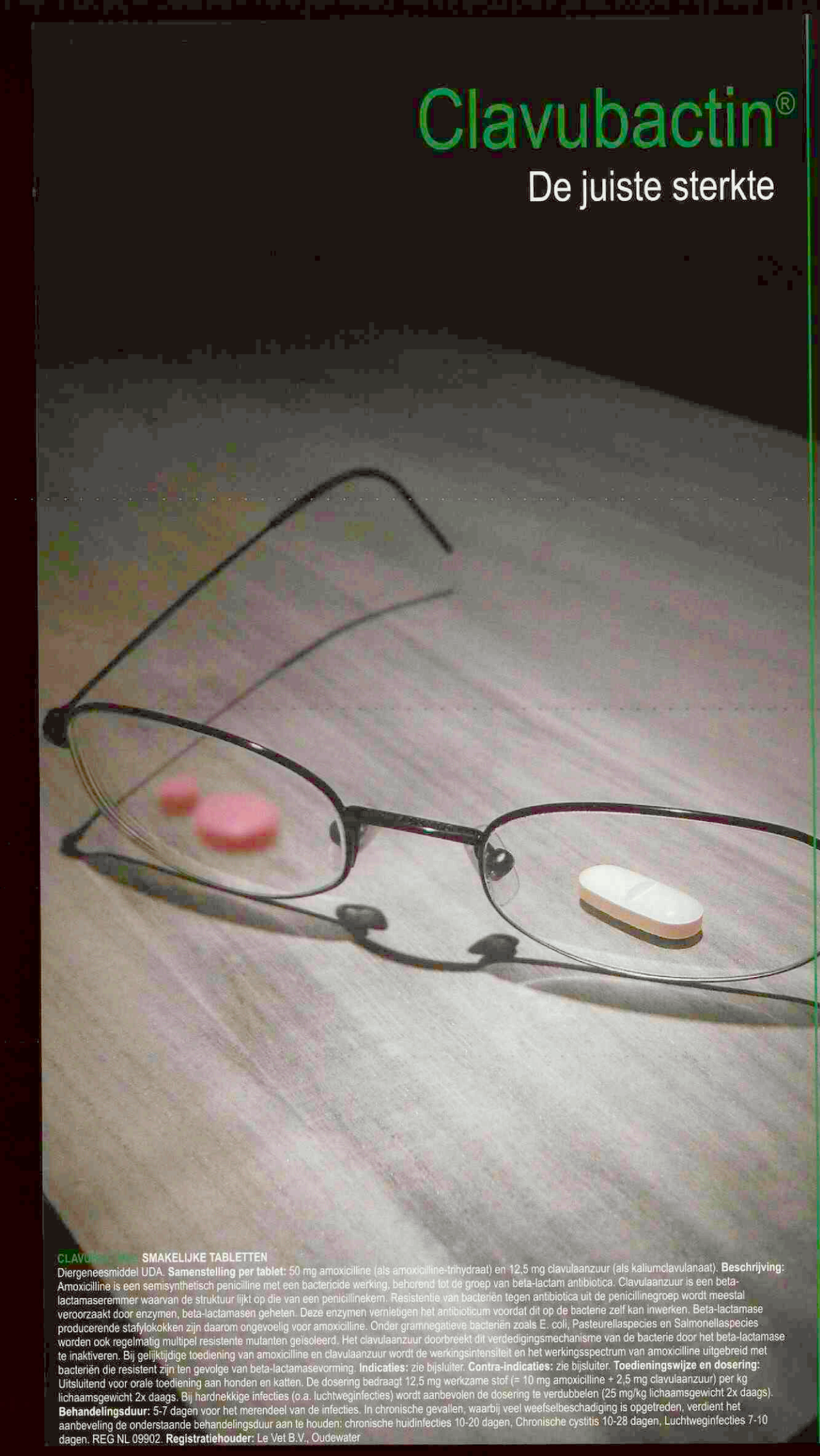

Omdat de kat zijn lichaams-
gewicht niet aanpast aan een
tablet heeft AST Farma de
sterkte van de Clavubactin®
50/12,5 mg tabletten perfect
aangepast aan het gemiddeld
gewicht van de kat.

Veel eigenaren van katten
vinden het moeilijk en
vervelend om hun huisdier
tabletten in te geven. Als het
ingeven van tabletten minder
moeite kost verhoogt dit de
betrouwbaarheid van de
therapie, waardoor de dieren
sneller het gewenste resultaa
van de behandeling tonen.

Clavubactin® 50/12,5 mg beva
50 mg amoxicilline en 12,5 m
clavulaanzuur. In de praktijk
betekent dit dat in de meeste
gevallen één tablet de
aanbevolen dosering bevat.
Hierdoor hoeven er bijna gee
tabletten meer gebroken te
worden die anders ook nog
eens apart toegediend zoude
moeten worden.

Bovendien zijn de tabletten e
klein en, dankzij de toevoegi
van vanillesmaakstof, zeer
smakelijk voor zowel hond a
kat.

Naast de Clavubactin® 50/12
mg is er ook de Clavubactin®
250/62,5 mg voor de
middelgrote hond en de
Clavubactin® 500/125 mg vo
de grote hond.

AST farma
GROOT IN KLE
www.astfarma.nl

CLAVUBACTIN® SMAKELIJKE TABLETTEN
Diergeneesmiddel UDA. **Samenstelling per tablet:** 50 mg amoxicilline (als amoxicilline-trihydraat) en 12,5 mg clavulaanzuur (als kaliumclavulanaat). **Beschrijving:** Amoxicilline is een semisynthetisch penicilline met een bactericide werking, behorend tot de groep van beta-lactam antibiotica. Clavulaanzuur is een beta-lactamaseremmer waarvan de struktuur lijkt op die van een penicillinekern. Resistentie van bacteriën tegen antibiotica uit de penicillinegroep wordt meestal veroorzaakt door enzymen, beta-lactamasen geheten. Deze enzymen vernietigen het antibioticum voordat dit op de bacterie zelf kan inwerken. Beta-lactamase producerende stafylokokken zijn daarom ongevoelig voor amoxicilline. Onder gramnegatieve bacteriën zoals E. coli, Pasteurellaspecies en Salmonellaspecies worden ook regelmatig multipel resistente mutanten geïsoleerd. Het clavulaanzuur doorbreekt dit verdedigingsmechanisme van de bacterie door het beta-lactamase te inaktiveren. Bij gelijktijdige toediening van amoxicilline en clavulaanzuur wordt de werkingsintensiteit en het werkingsspectrum van amoxicilline uitgebreid met bacteriën die resistent zijn ten gevolge van beta-lactamasevorming. **Indicaties:** zie bijsluiter. **Contra-indicaties:** zie bijsluiter. **Toedieningswijze en dosering:** Uitsluitend voor orale toediening aan honden en katten. De dosering bedraagt 12,5 mg werkzame stof (= 10 mg amoxicilline + 2,5 mg clavulaanzuur) per kg lichaamsgewicht 2x daags. Bij hardnekkige infecties (o.a. luchtweginfecties) wordt aanbevolen de dosering te verdubbelen (25 mg/kg lichaamsgewicht 2x daags). **Behandelingsduur:** 5-7 dagen voor het merendeel van de infecties. In chronische gevallen, waarbij veel weefselbeschadiging is opgetreden, verdient het aanbeveling de onderstaande behandelingsduur aan te houden: chronische huidinfecties 10-20 dagen, Chronische cystitis 10-28 dagen, Luchtweginfecties 7-10 dagen. REG NL 09902. **Registratiehouder:** Le Vet B.V., Oudewater

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Uitgegeven door de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

Inhoud

Wetenschap

Actua

Deel 130
Aflevering 18
15 september 2005

Cover: (links) Frans van Knapen (foto: dr. M. Sloet), (midden) grazende koeien (foto: Jan Hulsen/Vetvice) en (rechts) Johan de Leeuw (foto: VWA)

Uit de hoofdredactie 543

Oorspronkelijk artikel
The effect of intravaginal applied gonadotropin-releasing hormone agonist on different oestrous parameters and reproductive performance in post weaned sows; *K.N. van Gelder, and G. Bilkei* 544

Samenvattingen VDT 549

Veterinair tuchtrecht
Modderen met suiker; *I. Boissevain* 553

VWA-pagina
Practici verzamelen controlegegevens 555

Interview
Volksgezondheid en voedselveiligheid vormen een belangrijk deel van de opleiding van iedere dierenarts; *M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan* 557
Directeur-generaal VWA Johan de Leeuw maakt overstap naar Inspectie Verkeer en Waterstaat; *S. Umans* 558

Berichten en verslagen
Veelgestelde vragen Basisverzekering 561
NDG: oktober is chipmaand 563
Alternatieve Elfstedentocht voor dierenartsen 563
Uitspraak CAVP inzake promotie behandeling bacteriële luchtweginfectie bij runderen 564

Ingezonden
BVD-uitbraak: therapie; *L.R.M. Verberne* 564
Dierenartsen houden dieren gezond en genezen ze ook!; *L. Lipman* 565

Congressen en cursussen
Seminars over leveraandoeningen en incontinentie 566
Oud-ledendag Veterinair Dispuut Unitas 566

PAO-Diergeneeskunde 567

FORTIFLEX, HELPT HONDEN BETER BEWEGEN

- Synergetische combinatie van Chondroïtinesulfaat en Chitosanide
- Hoge mate van zuiverheid en kwaliteit van de natuurlijke bestanddelen
- Aanvullend diervoeder met chondroprotectieve en -herstellende eigenschappen
- Probleemloos bij langdurige toepassing
- Smakelijke tablet, slechts éénmaal daags 1 tablet
- Kan ook bij katten worden gebruikt

Virbac ANIMAL HEALTH

Voor meer informatie: Virbac Nederland BV, Postbus 313, 3770 AH Barneveld, Tel 0342-427127, e-mail info@virbac.nl. www.virbac.nl

Hoofdredactie
Dr. M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan (voorzitter)
Drs. H.A. Beijer
Dr. M.F. de Jong
Drs. H. Geertsen
Dr. R. Kuiper
Dr. P.A.M. Overgaauw
Drs. J.T. Siebinga
Dr. E. Teske
Dr. J.H. Vos
Dr. M.A. Willemen

Wetenschappelijke redactie
Prof. dr. A. Barneveld (Utrecht)
Dr. F.H.M. Borgsteede (Lelystad)
Prof. dr. H.J. Breukink (Utrecht)
Prof. dr. P. De Backer (Gent, België)
Dr. J. Goudswaard (Middelburg)
Prof. dr. J.A.P. Heesterbeek (Utrecht)
Prof. dr. L.J. Hellebrekers (Utrecht)
Dr. Th.S.G.A.M. van den Ingh (Utrecht)
Prof. dr. F. van Knapen (Utrecht)
Prof. dr. A. de Kruif (Gent, België)
Dr. J.T. Lumeij (Utrecht)
Prof. dr. A.S.J.P.A.M. van Miert (Utrecht)
Prof. dr. J.P.T.M. Noordhuizen (Utrecht)
Prof. dr. J.H.M. Verheijden (Utrecht)
Dr. G. Voorhout (Utrecht)
Dr. Th. Wensing (Utrecht)

Bureauredactie
Mw. A.M. Dorresteijn-Tummers
Mw. J.W. Jansen
Mw. S.H. Umans-Ubbink
De Molen 77, Postbus 421, 3990 GE Houten
Tel. 030 - 6348900/fax 030 - 6348929.
E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

Abonnementsprijs
Het *Tijdschrift voor Diergeneeskunde* is het verenigingstijdschrift van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde.
De abonnementsprijs voor dierenartsen niet-leden van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde en voor niet-dierenartsen wordt vastgesteld door het bestuur.

Postgiro/bank
Postbank 511606 ten name van de KNMvD, De Molen 77, Houten. ABN/AMRO N.V., Postbus 30, 3500 AA Utrecht, nr. 55 50 48 861 en C en E bank N.V., Postbus 85100, 3508 AC Utrecht, nr. 69 93 61 443.

Druk
Drukkerij G. van Dijk B.V., Breukelen (tel. 0346-261304, fax 0346-264565).

Advertenties
Commerciële advertenties: Overgaauw Veterinair Advies, Postbus 204, 3770 AE Barneveld. Tel. (0342) 419798; 06-53260696; fax (0342) 419794; e-mail: p.overgaauw@planet.nl
Personeelsadvertenties: bureauredactie.

Beëindiging lidmaatschap KNMvD en Groepen
Opzeggen van het lidmaatschap dient vóór 1 oktober van het lopende jaar schriftelijk en aangetekend te geschieden om het lidmaatschap per 1 januari van het daaropvolgende jaar te laten eindigen.

KNMvD
Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

De Molen 77
Houten
Postbus 421
3990 GE Houten
Telefoon (030) 6348900
Fax (030) 6348909
Website www.knmvd.nl

Bestuur
Drs. T. de Ruijter, voorzitter
Drs. J. Borgmeier, lid
Drs. W.G. van den Ekker, lid
Mw. drs. W.J. Wijne- Raemakers, lid
Drs. H.R.C. Gostelie, penningmeester
Drs. H. van Herpen, lid
Drs. L.J. den Otter, vice-voorzitter

Bureau
Drs. H. Geertsen, algemeen directeur

Stafmedewerkers
Drs. S.J. de Groot
Drs. F.J.W.C. van Herten
Mw. drs. M.C. van Oostrum-Schuurman Hess

Senior medewerker communicatie
H.G. Dijkman

Administrateur
H.S. de Vries

Vacaturebank
R.P. van Ringelestijn

Webmaster
Mw. drs. M. Fijten

KNMvD

In memoriam
T. van Roon; *W. Edel, A.J.G. van 't Hooft, R. van Roon* 568

Commissie Ethiek
Wat is uw mening over 'weidegang en huisvesting van de melkkoe in Nederland'? 569

Maatschappijnieuws
Verslag raad van toezicht; *C. de Vries* 572
Poster verantwoord gebruik van diergeneesmiddelen 573
De klankbordgroep. Voert uw GGG-bestuur het juiste beleid? 574
Studiedag GHwD 574
KNMvD-sportdag 575

Jaarcongres
Studenten diergeneeskunde Vera Veltkamp en Hildegard Hoenderken gaan naar het KNMvD-jaarcongres 2005; *S. Umans* 575
Jaarcongres en algemene vergadering op één dag: thema dromen 576

Doorlopende agenda 577

Personalia 577

Deadline 580

Contents

Original article
The effect of intravaginal applied gonadotropin-releasing hormone agonist on different oestrous parameters and reproductive performance in post weaned sows; *K.N. van Gelder, and G. Bilkei* 544

All rights reserved

Verklaring:
Richtlijnen voor auteurs (Vancouver Style) zijn op aanvraag verkrijgbaar (zie ook Tijdschr Diergeneeskd 1992; 117:31-4). De Redactie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade welke - direct of indirect - het gevolg mocht zijn van gebleken onjuistheden in de inhoud van de in dit tijdschrift opgenomen artikelen waarbij de auteur is vermeld of in de inhoud van de in dit tijdschrift geplaatste advertenties. Advertenties kunnen zonder opgaaf van redenen door de Redactie worden geweigerd of ingetrokken. Niets uit dit tijdschrift mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder schriftelijke toestemming van de Redactie.

(Papers appearing in this journal are listed in Current Contents / Agricultural Biology and Environmental Science / Index-Medicus, Index Veterinarius / Veterinary Bulletin, Biological Abstracts, Cambridge Scientific Abstracts).

Uit de hoofdredactie

Minstens 3 goede redenen om dit Tijdschrift te lezen:

1.
Het kwaliteitsbeleid van de KNMvD krabbelt uit het dal. Nog vóór het jaarcongres op 7 oktober kunnen we een voorstel van het bestuur tegemoet zien. Je mag verwachten dat voor de pijnpunten (de koppeling tussen erkenning en certificering, de contacturen en de rol van het voormalige VKO) krachtige oplossingen zijn gekozen. Je mag bovendien hopen dat het bestuur niet zó ver terug in haar mandje moest, dat mét de problemen ook alle ambitie uit het kwaliteitsbeleid is weggeschreven. Er is veel bruikbaars geproduceerd in de afgelopen jaren, en met het badwater ook het kind weggooien, alleen omdat er even flink gegooid moet worden; daar heeft niemand wat aan.
Er wordt aangekondigd dat marktpartijen erkenningen kunnen eisen of vragen (nieuws-e-mail van 14 juli jongstleden). Hoe terecht de keuze voor een vraaggestuurd kwaliteitsbeleid ook mag zijn, het mag niet tot een àl te passieve opstelling van de KNMvD leiden. Het is zinvol om met goede ideeën de markt op te gaan: we willen niet alleen gestuurd worden door de vraag, maar we willen ook de vraag een beetje sturen. Erkenningen zijn immers vooral kansen: een kans om je te onderscheiden en daarmee een kans om inkomsten te verwerven. In dit nummer zijn op een aantal plaatsen de vage contouren van dit soort kansen al waarneembaar (léés dit Tijdschrift!)

2.
Dat studenten het jaarcongres gaan bezoeken, is van harte toe te juichen. Het wordt vast een aardig plaatje: het veterinair student in gesprek met de 'veterinair grise' over diens - door de Faculteit der Diergeneeskunde erkende - stagepraktijk. Nu nog wat vrouwelijke dierenartsen en een paar dierenartsen met minder dan vijftien jaar praktijkervaring, en het jaarcongres van de KNMvD gaat een bloeiende toekomst tegemoet (léés dit Tijdschrift!)

3.
Er is - alweer - een manier gevonden om vakmanschap (in dit geval oestrusdetectie bij zeugen) te vervangen door scheikunde (de intravaginale toepassing van GnRH). Het meest uitgesproken effect van deze scheikunde is een kortere oestrusduur. Het intravaginaal gebruik van GnRH leidt, via een kortere oestrusduur, dus vooral tot slechtere oestrusdetectie en dit zal vast en zeker de toepassing van nóg meer GnRH en andere scheikunde met zich meebrengen. En zo hollen we met dezelfde snelheid zowel vooruit als achteruit: de toepassing van dit soort technologische hulpmiddelen maakt uiteindelijk alleen zichzelf onmisbaar.
Na het afronden van de discussie over koeien op stal of in de wei, kan de Commissie Ethiek van de KNMvD zich buigen over de vraag, wie op de lange termijn baat heeft bij dit soort quasi vooruitgang (léés dit Tijdschrift!)

Maarten Willemen

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

The effect of intravaginal applied gonadotropin-releasing hormone agonist on different oestrous parameters and reproductive performance in post weaned sows

K.N. van Gelder[1], and G. Bilkei[2]

Tijdschr Diergeneeskd 2005; 130: 544-8

Original article

Summary

In a Hungarian large breeding unit, 481 weaned sows were assigned to three groups and were treated as follows. Sows in Group 1 (Control, n=161) were artificially inseminated (3.01 ± 0.4 times) during their standing reflex; sows in Group 2 (n=160) were artificially inseminated 3 times at 12-hour intervals, independent of detection of oestrus and immediately after administration of a GnRH-agonist at 96 hours postweaning; and sows in Group 3 (n=160) were artificially inseminated 3 times at 12-hour intervals, beginning at their standing reflex after administration of a GnRH-agonist.

Pre-trial daily average lactational feed intake, average daily feed intake from weaning to oestrus, oestrus within 6 days of weaning (%), ovulation within 6 days of weaning (%), wean-to-oestrus interval (h), duration of oestrus (h), follicle size (mm), interval from oestrus to ovulation (h), subsequent day 24 pregnancy rate (%), farrowing rate (%) and total number of pigs born were evaluated.

Pre-trial average daily voluntary lactational feed intake was 7.1±0.5 kg in Group 1, 7.2 ± 0.4 kg in Group 2, and 7.3 ± 0.7 kg in Group 3 (P>0.05). Average voluntary daily feed intake from weaning-to-oestrus was 4.3 ± 0.9 kg in Group 1, 4.2 ± 0.8 kg in Group 2, and 4.1 ± 0.5 kg in Group 3 (P>0.05).

Oestrus was detected within 6 days of weaning in 143 (88.8%) sows in Group 1, 143 (89.4%) sows in Group 2, and in 142 (88.8%) sows in Group 3. Follicle size did not differ (P>0.05) among the groups. In Group 1, 83.2%, in Group 2, 90.6%, and in Group 3, 91.3% of the sows ovulated within 6 days of weaning (P<0.05), but there were no significant (P>0.05) differences in 24 Day pregnancy rates (81.4%; 91.3%; and 92.5%). Farrowing rates were in Group 1, 84.5%, in Group 2, 91.3%, in Group 3, 91.9% (P>0.05).

Wean-to-oestrus interval was 115.5 h in Group 1, 114.9 h in Group 2, and 115.7 h in Group 3 (P>0.05). Duration of oestrus was significantly shorter in Group 2 (41.9 h) and Group 3 (42.1 h) than in Group 1 (68.3 h) (P<0.001). Similarly, the interval from oestrus to ovulation was significantly different (P<0.01) between the groups (Group 1, 49.0 h Group 2, 32.0 h, and Group 3, 31.1 h). Sows in Group 2 (12.7) and Group 3 (12.6) had a significantly higher (P<0.01) number of pigs born than sows in Group 1 (n=10.9). The interval between oestrus and ovulation was highly and positively correlated (r=0.83) with the duration of oestrus.

[1] *Bilkei Consulting, Bahnhofstrasse 42, 8600 Dübendorf, Switzerland.*

[2] *Address for correspondence: Bilkei G. PhD, DVM. c/o Bilkei Consulting, Bahnhofstrasse 42, 8600 Dübendorf, Switzerland. E-mail: bilkei.consulting@gmx.net*

Samenvatting

Effect van intravaginaal toegediende gonadotropine- releasing- hormone-agonist op verschillende parameters van de oestrus en de voortplanting bij gespeende zeugen

In een grote Hongaarse fokeenheid werden 481 gespeende zeugen ingedeeld in drie groepen die als volgt werden behandeld. Groep één (controlegroep, n=161) werd 3,01 ± 0,4 keer kunstmatig geïnsemineerd tijdens de stareflex, groep twee (GnRH-4d, n=160) werd drie keer kunstmatig geïnsemineerd met tussenpozen van twaalf uur, onafhankelijk van de vaststelling van de oestrus en onmiddellijk na toediening van een GnRH-agonist 96 uur na het spenen. De dieren in groep drie (GnRH-oestrus, n=160) werden drie keer kunstmatig geïnsemineerd met tussenpozen van twaalf uur vanaf het optreden van de stareflex na toediening van een GnRH-agonist.

In het onderzoek werden de volgende parameters betrokken: de gemiddelde dagelijkse voeropname tijdens de zoogperiode vóór het onderzoek, de gemiddelde dagelijkse voeropname in de periode van het spenen tot de oestrus, het optreden van oestrus binnen zes dagen na het spenen (%), het optreden van ovulatie binnen zes dagen na het spenen (%), de tijd tussen spenen en oestrus (uren), de duur van de oestrus (uren), de grootte van de follikels (mm), de tijd tussen oestrus en ovulatie (uren), het drachtigheidspercentage na dag 24 (%), het aantal worpen (%) en het totaal aantal geboren biggen.

De gemiddelde dagelijkse vrijwillige voeropname tijdens de zoogperiode was 7,1 ± 0,5 kg in groep één; 7,2 ± 0,4 kg in groep twee en 7,3 ± 0,7 kg in groep drie (P<0,05). De gemiddelde dagelijkse vrijwillige voeropname van het spenen tot de oestrus was 4,3 ± 0,9 kg in groep één; 4,2 ± 0,8 kg in groep twee en 4,1 ± 0,5 kg in groep drie (P>0,05).

Oestrus werd vastgesteld binnen zes dagen na het spenen bij 143 dieren (88,8%) in de controlegroep, bij 143 dieren (89,4%) in de GnRH-4d-groep en bij 142 dieren (88,8%) in de GnRH-oestrus-groep. De follikelgrootte verschilde niet (P>0,05) tussen de groepen. Ovulatie trad binnen zes dagen na het spenen op: in de controlegroep bij 83,2% van de zeugen, in de GnRH-4d-groep bij 90,6% en in de GnRH-oestrus-groep bij 91,3%. Tussen de drie groepen waren er geen significante (P>0,05) verschillen in het drachtigheidspercentage na dag 24 (respectievelijk 81,4%; 91,3%; en 92,5%). Het percentage worpen bedroeg in de controlegroep 84,5%, in de GnRH-4d-groep 91,3% en in de GnRH-oestrus-groep 91,9% (P>0,05).

De tijd van het spenen tot de oestrus was 115,5 uur in de controlegroep, 114,9 uur in de GnRH-4d-groep en 115,7 uur in de GnRH-oestrus-groep (P>0,05). De duur van de oestrus was significant korter in de GnRH-4d-dieren en de GnRH-oestrus-dieren (respectievelijk 41,9 uur en 42,1 uur), vergeleken met de zeugen in de controlegroep (68,3 uur) (P<0,001). Ook vertoonde de tijdsduur van oestrus tot ovulatie een significant (P<0,01) verschil tussen de groepen (controlegroep 49,0 uur, GnRH-oestrus-groep 31,1 uur en GnRH-4d-groep 32,0 uur). De zeugen uit de GnRH-4d-groep en de GnRH-oestrus-groep hadden een significant (P<0,01) hoger totaal aantal geboren biggen vergeleken met de controlegroep: 12,7 respectievelijk 12,6 biggen tegenover 10,9 biggen. De tijd tussen oestrus en ovulatie was sterk positief gecorreleerd (r=0,83) met de duur van de oestrus.

Introduction

The use of gonadotropin-releasing hormone (GnRH) improves postweaning reproductive performance in large breeding units (4). GnRH or its combination with gonadotropins (1, 2, 4, 12, 13, 15) has increasingly been used during the last two decades in large commercial European swine-breeding units. Vesseur *et al.* (17), and Kemp and Soede (8) listed numerous factors, such as genetics, management, suckled litter size, toxicoses, diseases, lactation length, parity, season, nutrient intake during lactation and postweaning, boar exposure, that influence the weaning-to-oestrus interval and subsequent reproductive performance. Postweaning body

d o u b l e r e f e r e e d

condition (6), mating frequency, and outdoor environment (18) might also influence the reproductive performance of sows. Knox *et al.* (9) reported that after 'timed insemination' following a single intravaginal application of GnRH at 96 h after weaning, pregnancy rates, farrowing rates, and litter sizes were similar to those of sows inseminated based on oestrus. It has been postulated (4) that direct exposure to GnRH of the mucous membranes of the genital tract might have a greater stimulatory effect than administration by the parenteral route.

The goal of the present study was to determine, whether artificial insemination (AI), following intravaginal administration of a synthetic GnRH agonist at 96 hours after weaning, or AI at oestrus (detected with the standing reflex) following intravaginal administration of the same GnRH-agonist at 96 hours postweaning influenced the subsequent reproductive performance of sows.

Material and methods

The experiment was performed in Hungary, from April to October 2004, in a large indoor breeding unit of 2000 sows (F1 of Large White and Landrace). Lactation length was 28 ± 1.9 days; the sows were fed on a commercial diet, according to table 1 and 2. During lactation, the sows were kept in an environmentally regulated facility under a constant air temperature and lighting regimen. Only multiparous sows that had not had mastitis metritis agalactia at previous parturition, or excessive (> 50 ml post partum) vulval discharge during lactation or at weaning were evaluated.

The experiment was performed in 23 replicates. After weaning (Day 0), 481 sows of parity 2-8 (3.9 ± 0.3) and body condition score of 3-4 (3.3 ± 0.6) (6) were randomly assigned either to:

1 Group 1 (Control, n=161). The sows received, 96 hours after weaning, intravaginal administration of 10 ml of sterile physiological NaCl solution, using a plastic catheter, and were inseminated during their standing reflex, as many times as they stood, at 12-hour intervals (3.01 ± 0.4 times in the present case).
2 Group 2 (n=160). The animals were treated 96 hours after weaning with a GnRH agonist (100 µg, EIEICO®, Radnor, Pennsylvania, USA) via intravaginal administration, using a plastic catheter. Immediately after the administration of Triptorelin®, and independent of detection of oestrus, the sows were inseminated 3 times at 12-hour intervals.
3 Group 3 (n=160). The sows were treated 96 hours after weaning with a GnRH agonist (100 µg, EIEICO®, Radnor, Pennsylvania, USA) via intravaginal administration, using a plastic catheter. The sows were inseminated 3 times at their standing reflex (AI was performed 0.9 ± 0.3 h after GnRH agonist application).

Table 1. Fed formula during lactation, weaning and insemination. The sows had *ad libitum* access to the feed.

Energy	CP	Lysine*	Ca	Ph
(MJ / kg)	(g / kg)	(g / kg)	(g / kg)	(g / kg)
13	180	10	8	6.5

Legend table 1.
MJ megajoule
CP crude protein
Ca calcium
Ph phosphorus
AI artificial insemination
* digestible lysine

Table 2. Feed formula for the first 3 weeks after insemination (2kg / sow / day).

Energy	CP	Lysine*	Ca	Ph
(MJ / kg)	(g / kg)	(g / kg)	(g / kg)	(g / kg)
12	160	8	8	6.5

Legend table 2.
MJ megajoule
CP crude protein
Ca calcium
Ph phosphorus
AI artificial insemination
* digestible lysine

In order to determine the ovarian status, ultrasound testing (using an Aloka 500V ultrasound, Aloka Co. Tokyo, Japan, with 5.0 and 7.5 MHz linear- array transducers fitted to a fixed angle PVC adapter transrectal stabilizing rod) was performed. The adapter was lubricated with obstetrical lubricant and inserted with a rotating motion into the rectum. A good orientation was possible by locating the urinary bladder. Time of ovulation was determined when fewer than 3 large follicles (<12mm) remained on the ovary. Ovulation was assessed at 12-hour intervals, beginning at Day 3 after weaning, until ovulation was complete. Confirmation of ovulation was performed at 12 h following determination of ovulation. 'Non-returning' females were transrectally pregnancy tested (analogous to determination of the ovarian status) on days 24-25 after insemination.

Weaned sows were exposed to a boar on Days 2 to 10 after weaning and 21 to 25 of expected pregnancy to detect signs of oestrus. All sows were inseminated using pooled semen with $3x10^9$ spermatozoa per dose, in 80 ml of Beltsville Thawing Solution. Semen was collected on-farm daily, with samples from each boar being collected twice weekly. Extended semen doses were stored at 18°C and discarded after 48 h. Inseminations were heterospermic and sires were equally represented among treatments. All inseminations were subjectively judged to be acceptable when the sow remained immobile and there was a good catheter lock, good semen uptake, and minimal semen backflow following insemination. Post-insemination all animals were fed restrictively according to table 2.

Average lactational daily feed intake, average daily feed intake from weaning to oestrus, oestrus within 6 days of weaning (%), ovulation within 6 days of weaning (%), Day 24 pregnancy rate (%), wean-to-oestrus interval (h), duration of oestrus (h), interval from oestrus to ovulation (h), farrowing rate (%), follicle size (mm), and total pigs born (mummies [brawn coloured small fetuses] excluded) were evaluated.

Statistical analysis: Continuous response variables were analysed by PROC MIXED (Statistical Analytical System, Cary, North Carolina, USA, SAS, 14) and binary response variables were analysed using PROC GENMOD (SAS, 14). The assumptions of the models were confirmed by characterization of the data and residuals. Least-squares means were computed for all response variables. Farrowing rate means were tested by general linear model (SAS). The continuous response variables included wean-to-oestrus interval, duration of oestrus, interval from oestrus to ovulation, and total pigs born. The binary response variables included oestrus within 6 days of weaning, ovulation, pregnancy at

double refereed

Days 21-25, farrowing-to-oestrus and -insemination intervals. The models included the fixed effects of replicate (1-23), parity (P) group (P2; P3-6; P7-8), treatment group (Groups 1-3), and lactation duration as covariates. Models for the response variables pregnancy rate, farrowing rate, and total born litter size also included wean-to-oestrus interval and follicle size as regressors. Spearman correlation was used to compare the duration of oestrus with the interval from oestrus to ovulation.

Results

Pre-trial average daily voluntary lactational feed intake was 7.1 ± 0.5 kg in Group 1, 7.2 ± 0.4 kg in Group 2, and 7.3 ± 0.7 kg in Group 3 (P>0.05). Average voluntary daily feed intake from weaning to oestrus was 4.3 ± 0.9 kg in Group 1, 4.2 ± 0.8 kg in Group 2, and 4.1 ± 0.5 kg in Group 3 (P>0.05).

Oestrus was detected within 6 days of weaning in 143 sows (88.8%) in Group 1, 143 sows (89.4%) in Group 2, and 142 sows (88.8%) in Group 3 (P>0.05) (Table 3). Follicle size did not differ (P>0.05) among the groups. The sows in Group 1 were artificially inseminated 3.01 ± 0.4 times during their standing reflex.

In Group 1, 83.2%, in Group 2, 90.6%, and in Group 3, 91.3% of the sows ovulated within 6 days of weaning (P<0.05) and had 81.4%; 91.3%; and 92.5% 24 Day pregnancy rates (P>0.05), respectively (Table 3). Farrowing rates of 91.3% in Group 2, 91.9% in Group 3, and 84.5% in Group 1 were recorded (P>0.05) (Table 3).

The wean-to-oestrus interval was 115.5 h in Group 1, 114.9 h in Group 2, and 115.7 h in Group 3 (P>0.05) (Table 4). Duration of oestrus was significantly shorter in sows in Group 2 (41.9 h) and in Group 3 (42.1 h) than in sows in Group 1 (68.3 h) (P<0.001). Similarly, the interval from oestrus to ovulation was significantly (P<0.01) different between the groups (Group 1, 49.0 h, Group 2, 32.0 h, and Group 3, 31.1 h). The sows in Group 2 (12.7) and in Group 3 (12.6) had a significantly higher (P<0.01) number of total pigs born compared to the sows in Group 1 (n=10.9) (Table 4). The interval (P<0.01) from oestrus to ovulation was highly and positively correlated (r=0.83) with the duration of oestrus.

Parity (P>0.05), body condition (P>0.05), and genetic factors (P>0.05), and seasonal factors (P>0.05) did not influence the variables investigated.

Discussion

Synthetic GnRH has the same biological effect as endogenous GnRH, but its prolonged binding to receptors of the pituitary increases its efficiency (15). As the present study was performed in sows of similar genetic background, body condition, feeding regimen, and unit climate and the same seasons, the differences must be attributed to the effect of GnRH. In this unit great care was taken to avoid overweight or weight losses during lactation and at weaning. The influence of post weaning body condition on subsequent weaning-to-mating interval, conception rate, and litter size of the sow is well documented (6).

In this field study, the application of synthetic GnRH agonist intravaginal gel and 'timed insemination' resulted in a higher ovulation rate within 6 days of weaning and larger litter sizes compared to those of the untreated control animals. According to Wilson and Dewey (21), Tarocco and Kirkwood (16), and Waller and Bilkei (19), shortening the weaning-to-oestrus interval improves farrowing rates and subsequent litter sizes in sows.

Despite numerous studies on the weaning-to-oestrus interval, ovulation rate, and subsequent reproductive performance of the sow, most of these studies did not take the body condition, genetic, feeding regimen, season, geographic region, health, and age (parity) of the weaned sows into consideration. Thus, the published data on sow performance after postweaning hormonal treatment are not consistent (1, 4, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 17, 19, 20, 21, 23).

The effect of GnRH, pregnant mare serum gonadotropin (PMSG), or human chorionic gonadotropin (HCG) has been studied in postweaned sows (1, 2, 3, 5, 11, 12, 13, 15). Bergfeld (3) treated 1556 weaned sows with 1250 IU of PMSG followed by 300 µg of GnRH and 500, 400, 300, or 200 IU of HCG, and was not able to find differences in subsequent reproductive performance. Schlegel *et al.* (13)

Table 3. Least-squares means for binary variables measured for weaned sows following administration of GnRH-agonist at 96 hours after weaning and artificially inseminated (AI) independent of detection of oestrus (Group 2), or following administration of GnRH-agonist at 96 hours after weaning, and AI at detection of oestrus (Group 3), and in non treated animals (Group 1, control).

Sows assigned	161	160	160	
Parameter	**Group 1 ± SEM**	**Group 2 ± SEM**	**Group 3 ± SEM**	**P**
Oestrus within 6 days of weaning (%)	88.8 ± 5.9	89.4 ± 6.3	88.8 ± 6.3	ns
Ovulation within 6 days of weaning (%)	83.2 ± 5.5	90.6 ± 5.9	91.3 ± 5.7	0.05
Day 24 pregnancy rate (%)	81.4 ± 6.0	91.3 ± 6.3	92.5 ± 6.1	ns
Farrowing rate (%)	84.5 ± 5.0	91.3 ± 4.9	91.9 ± 5.1	ns

ns non significant
SEM: ± standard error

Table 4. Least-squares means for continuous variables measured in sows following administration of GnRH-agonist at 96 hours after weaning and artificially inseminated (AI) independent of detection of oestrus (Group 2), or following administration of GnRH agonist at 96 hours after weaning, and AI at detection of oestrus (Group 3) and in non-treated animals (Group 1, control).

Parameter	**Group 1 ± SEM**	**Group 2 ± SEM**	**Group 3 ± SEM**	**P**
Follicle size (mm)	7.4 ± 0.4	7.3 ± 0.6	7.5 ± 0.5	ns
Wean-to-oestrus interval (h)	115.5 ± 3.9	114.9 ± 3.7	115.7 ±3.5	ns
Duration of oestrus (h)	68.3 ± 7.3	41.9 ± 7.2	42.1 ± 7.1	0.001
Interval from oestrus to ovulation (h)	49.0 ± 2.1	31.1 ± 2.2	32.0 ± 2.4	0.002
Total pigs born	10.9 ± 0.6	12.7 ± 0.7	12.6 ± 0.8	0.01

ns non significant
SEM: ± standard error

double refereed

found, in a comparable trial, that treatment with HCG alone resulted in larger litter size, but if HCG treatment was combined with GnRH (300 µg of GnRH + 300 IU of HCG) higher conceptions rates were recorded. Raasch *et al.* (11), improved the subsequent reproductive performance of weaned sows by using the HCG + GnRH combination. In a subsequent trial (12) involving 10 large pig breeding units, the same HCG + GnRH combination significantly increased the farrowing rate. In order to increase the effectiveness of HCG on the oestrous behaviour and farrowing rate of sows, Bergfeld (3) combined 300 µg of GnRH with 300 IU of HCG and found that this combination resulted in higher ovulation- and farrowing rates than high doses (500 IU) of HCG without GnRH application. Szabo *et al.* (15) used GnRH 48 h after weaning and found that more sows came into oestrus within 3-7 days and had a better reproductive performance than non-treated sows. In their trial (15), GnRH failed to facilitate the clinical signs of oestrus in the majority of the evaluated sows. In another trial (5) a postweaning (56 h postweaning) single dose of 300 µg GnRH-analogue (Gonovet 50®, Germany) improved the conception rate (94.2% vs. 91.0% $P<0.05$), farrowing rate (92.1% vs. 86.4%, $P<0.05$), and subsequent litter size (11.9 vs. 10.4 $P<0.05$). The same authors (5) injected 1000 IE PMSG on the day of weaning (Day 0, h 0), followed by 300 µg of GnRH (Gonovet 50®, Germany) 56 h later and found improved conception rates (96.2% vs. 93.1% $P<0.05$), farrowing rates (93.2% vs. 86.5%, $P<0.01$), and subsequent litter sizes (12.4 vs. 10.3 $P<0.01$) when compared with those of to non-treated multiparous sows. Knox *et al.* (9) found that intravaginal application of GnRH gel improved the percentage of sows in oestrus and ovulation within 7 days of weaning. Inconsistent with the present study, they (9) evaluated sows ovulating late (within 7 days) after weaning, while we evaluated (according to previous experience in this unit and climate) sows that ovulated earlier (within 6 days) after weaning. Consistent with Knox *et al.* (9), in the present study sows treated with GnRH had a higher ovulation rate, a shorter duration of oestrus, a shorter interval from oestrus to ovulation, and more piglets at subsequent farrowing. In order to prove the effect of 'fixed time insemination' and insemination at standing oestrus after postweaning application of GnRH, in a similar large Croatian study (1), three groups of sows were artificially inseminated at their first postweaning oestrus as many times as they stood, at in 24 hour intervals. Group 1 (Control) were artificially inseminated during their standing reflex, Group 2 ('GnRH-fixed time insemination') were artificially inseminated independent of detection of oestrus and following administration of GnRH agonist 96 hours after weaning, and Group 3 (GnRH and insemination at their standing oestrus) were treated with GnRH agonist as Group 2 and were artificially inseminated at their standing reflex. The reproductive parameters were superior in the GnRH-treated groups (1).

Unfortunately, most published studies (2, 5, 11, 12, 13, 15) did not take into consideration the season and health status of the sows – a possible fault, as these factors markedly influence postweaning oestrus -, conception-, and farrowing rates (5). The health status of the weaned sow, previous peripartum diseases, and vulval discharge have long-lasting negative effects on the subsequent reproductive performance of the sows (18). Knox *et al.* (9) did not record the number of inseminations, which is a possible fault, as sows with a short weaning-to-oestrus interval may have prolonged standing oestrus compared with sows with a prolonged weaning-to-oestrus interval (5).

The duration of oestrus was different in the different groups in our study. According to Tarocco and Kirkwood (16) and Waller and Bilkei (19), the duration of oestrus and number of inseminations significantly influence the subsequent litter size. We cannot exclude an effect of the duration of oestrus on subsequent reproductive performance. Nevertheless, as the sows were artificially inseminated 3 times (3.01 ± 0.4 times in the control group) in all groups, it is likely that despite the different duration of oestrus, the number of inseminations did not influence fertilization.

The results of the present study indicate that 'timed AI' immediately following intravaginal administration of GnRH results, regardless of oestrus detection, in a better reproductive performance of sows. GnRH treatment of the weaned sow, 96 h after weaning, could eliminate the tiring and labour- and cost-intensive need for oestrus detection (5).

Literature

1. Baer C, and Bilkei G. The effect of intravaginal applied GnRH-agonist on the time of ovulation and subsequent reproductive performance of weaned multiparous sows. Reprod Dom Anim 2004; 39: 293-297.
2. Bergfeld J, Raasch ML, Rohling H, and Skoeries HJ. PMSG and combined HCG/GnRH treatment of gilts and adults sows under pig farm conditions for preliminary studies into synchronisation of ovulation. Mh Vet Med 1979; 34: 615-617.
3. Bergfeld J. Concept and arrangement for testing GnRH vet 'Berlin-Chemie' for applicability to induction of ovulation in swine. Mh Vet Med 1984; 39: 156-159.
4. Bilkei G. Herd health strategy for improving the reproductive performance of pigs. Hung Vet J 1995; 10: 766-768.
5. Bilkei G, Biro O, Bölcskei A, Uys A, and Takacs T. Management of reproductive performance in pig units. Proc. EAAP 47th Ann. Meeting, Oslo/Lillehammer, Paper 1996; PI,7.
6. Hoffmann CK, and Bilkei G. Effect of body condition of postweaning 'flushed' sows and weaning-to-mating interval on sow reproductive performance. Vet Rec 2003; 152 (9): 261-263.
7. Horvat G, and Bilkei G. Exogenous prostaglandin F2a at the time of ovulation improves reproductive efficiency in repeat breeder sows. Theriogenology, 2003; 59: 1479-1484.
8. Kemp B, and Soede NM. Relationship of weaning to oestrus interval to timing of ovulation and fertilization in sows. J Anim Sci 1996; 74: 944-949.
9. Knox RV, Willenburg KL, Rodriguez-Zas SL, Greger DL, Swanson ME, and Hafs HD. Intravaginal GnRH agonist-gel advances time of ovulation and facilitates timed AI in weaned sows. Proc. Ann. Meet. of Am. Ass. of Swine Vet. 2003: 495-498.
10. Molnar GB, and Bilkei G. Effect of Modified Eros Centre on some reproductive parameters of the sow. Reprod Dom Anim 2003; 38: 236-238.
11. Raasch ML, König I, Bielecka A, Bergfeld J, and Heidler W. Further studies into synchronised ovulation of adult sows under production conditions using PMSG and a combination of 300 µg of GnRH vet. 'Berlin Chemie' and 300 IU HCG. Arch Exp Vet Med 1982; 36: 103-107.
12. Raasch ML, Bergfeld J, Heidler W, and Maximowitz E. Comparative studies on synchronisation of ovulation in sows using PMSG and HCG or a combination of gonadotropin releasing hormone (GnRH) and HCG under farm conditions. Arch Tierzucht Berlin 1984; 27: 257-261.
13. Schlegel W, Börner A, and Sklenar V. Studies into the use of HCG mixed with GnRH vet. 'Berlin-Chemie' to synchronize ovulation in adult swine. Mh Vet Med 1984; 39: 621-623.
14. SAS / STAT® User's Guide, Cary, North Carolina. SAS Institute Inc. 2002.
15. Szabo I, Antal T, Toth I, Faredin I, Seprödi J, and Teplan I. Effect of treatment with Prolan or with a GnRH superactive analog on the sexual function of sows after weaning. Acta Vet Hung 1991; 39: 3-11.
16. Toracco C, and Kirkwood RN. The effect of oestrus duration and number of artificial inseminations on fertility of gilts and multiparous sows

double refereed

having a four day wean to oestrus interval. J of Swine Health and Prod 2001; 9: 117-120.
17. Vesseur PC, Kemp B, and Hartog LA den. Factors affecting the weaning oestrus interval in the sow. J Anim Physiol Anim Nutr 1994; 72: 225-233.
18. Waller CM, and Bilkei G. Effect of Mating Frequency on Sow Reproductive Performance under Field Conditions in Large Outdoor Production Units. Reprod Dom Anim 2002; 37: 116-118.
19. Waller CM, and Bilkei G. Zum Einfluss der Anzahl künstlichen Besamungen auf die Geburtenrate und Wurfgrösse bei Sauen mit kurzen Absetz - Östrus Intervallen. Tierärztl Prax 2004; 32 (G): 40-46.
20. Waller CM, Bilkei G, and Cameron RDA. Effect of periparturient diseases accompanied by excessive vulval discharge and weaning-to-mating interval on sow reproductive performance. Austrl Vet Journal. 2002; 80 (9): 545-549.
21. Wilson MR, and Dewey CE. The associations between weaning-to-oestrus interval and sow efficiency. Swine Health and Prod 1993; 1: 10-15.
22. Xue JL, Dial GD, Marsh WE, and Davies P. Multiple manifestations of season on reproductive performance of commercial swine. J of Am Vet Med Ass 1994; 204: 1486-1489.
23. Zak LJ, Cosgrove JR, Aherne FX, and Foxcroft GR. Pattern of feed intake and associated metabolic and endocrine changes differentially affect postweaning fertility in primiparous sows. J Anim Sci 1997; 75: 208-216.

Artikel ingediend: 30-11-2004
Artikel geaccepteerd: 09-05-2005

BTE
Praktijk-ICT-Systemen
voor de veterinaire geneeskunde

Software en hardware van één bedrijf met volledige support...

myANIWIN.com

Geen dos of verouderde windows toepassingen meer in uw praktijk...

Uw ideeën en wensen hebben wij al gerealiseerd. "Wanneer stapt u over op myANIWIN.com praktijkmanagementsoftware?"

Vraag nu onze brochure aan en kom nog in aanmerking voor een uitzonderlijke aanbieding.

Laat u vrijblijvend adviseren:
BTE-helpdesk 0049 2156/9 19 80
Meer informatie op: www.myaniwin.com

Info: Tel.: +49 2156 91 98 0 · Fax: +49 2156 91 98 22 · E-mail: software@bte-online.de

double refereed

Het Vlaams Diergeneeskundig Tijdschrift en het Tijdschrift voor Diergeneeskunde hebben besloten samenvattingen van gepubliceerde, wetenschappelijke artikelen uit te wisselen, opdat dierenartsen in België en Nederland op een eenvoudige manier op de hoogte blijven van de veterinaire ontwikkelingen in hun buurland.

Dr. Ann van Soom
Voorzitter Vlaams DiergeneeskundigTijdschrift

Dr. Marianne Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan
Voorzitter Hoofdredactie Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Samenvattingen VDT

Salmonella-nomenclatuur: verwarring troef

F. Haesebrouck, F. Pasmans, M. Heyndrickx, F. Van Immerseel, R. Ducatelle, A. Decostere. Vlaams Diergeneeskd Tijdschr 2005; 4: 254-257.

Over de nomenclatuur van kiemen die behoren tot het genus *Salmonella*, bestaat veel verwarring. Dit heeft ondermeer te maken met het feit dat de namen van serovars en soms van biovars verward worden met speciesnamen. Recent werd de speciesnaam *Salmonella enterica* officieel erkend, samen met de hierbij horende subspeciesnamen. Bijna alle salmonella's die ziekte veroorzaken bij zoogdieren en vogels, behoren tot deze species. Daarnaast worden ook de speciesnamen *Salmonella bongori* en *Salmonella subterranea* erkend. Een kiem die behoort tot het genus *Salmonella*, wordt bij voorkeur aangeduid met de species- en subspeciesnaam, die schuin gedrukt worden, samen met hun serovarnaam. Deze laatste wordt niet schuin gedrukt en als eerste letter wordt een hoofdletter gebruikt.

Salmonella in pluimveevlees en eieren: een gevaar voor de consument die om efficiënte bestrijdingsprogramma's vraagt

F. Van Immerseel, J. De Buck, L. Timbermont, I. Gantois, L. Bohez, F. Boyen, F., Pasmans, S. Bertrand, J.M. Collard, C. Saegerman, J. Hooyberghs, F. Haesebrouck, R. Ducatelle. Vlaams Diergeneeskd Tijdschr 205; 4: 258-274.

Tussen 1965 en 1980 was er een sterke stijging van het voorkomen van *Salmonella* bij pluimvee. Sindsdien is Enteritidis het meest frequent geïsoleerde serotype geworden bij pluimvee. Dit serotype is verantwoordelijk voor de besmetting van eieren, die de belangrijkste oorzaak vormt van humane salmonellose. Op deze wijze komt ook verticale overdracht tussen het moederdier en de slachtkip of leghen tot stand. Bovendien verspreidt dit serotype zich ook gemakkelijk horizontaal en is het erg resistent in de omgeving. Hierdoor is het zeer moeilijk om een besmette toom met klassieke hygiënische maatregelen vrij te krijgen van *Salmonella*. Het mechanisme van de transmissie van de kiem naar eieren is tot op heden nog steeds niet volledig gekend, wat een hinderpaal vormt voor de ontwikkeling van specifieke preventieve en curatieve maatregelen. Het merendeel van de huidige producten en maatregelen tegen *Salmonella*-infecties bij pluimvee werd dan ook op een empirische manier ontwikkeld. Nieuwe, meer gerichte oplossingen dringen zich dus op. Op Europees niveau werd een nieuwe wetgeving geïntroduceerd ter reductie van de besmettingsgraad langs de hele pluimveeproductielijn, de verwerking en de distributie van eieren en pluimveevlees. In België start het Federale Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV) met een bestrijdingsprogramma in de pluimveesector. Dit literatuuroverzicht behandelt de belangrijkste aspecten van de epidemiologie en de pathogenese van *Salmonella* bij pluimvee, alsook de huidige beschikbare preventieve en bestrijdingsmaatregelen tegen *Salmonella*-infecties bij pluimvee, en de meest recente wetgeving hieromtrent.

Het effect van L-carnitine op verteerbaarheid en carnitine-metabolisme bij duiven (Columba livia domestica) gevoed met maïs of erwten

G.P.J. Janssens, A.M. Abd-Ellah, H. De Rycke, M. Hesta, and R.O.M. De Wilde. Vlaams Diergeneeskd Tijdschr 2005; 4: 283-287.

Zestien volwassen vrouwelijke duiven werden at random verdeeld in twee groepen die ofwel met maïs, ofwel met erwten werden gevoed. Binnen elke groep kregen vier duiven een drinkwatersupplement van 2,5 g L-carnitine/l. Na een adaptatieperiode van zeven dagen werd in een zeven dagen durende collectieperiode al de mest per vogel verzameld. De coëfficiënten van de schijnbare verteerbaarheid van droge stof, organische stof, ruw vet, ruwe vezel en overige koolhydraten en van de schijnbare stikstofretentie werden berekend uit de Weendeanalyse van de voedermiddelen en de excreta. Op het einde van de proef werden bloedstalen genomen en de plasmastalen werden geanalyseerd voor carnitine en verwante verbindingen. De supplementatie van L-carnitine had geen invloed op de verteerbaarheid maar verminderde de schijnbare stikstofretentie bij de met maïs gevoederde duiven. De analyse van γ-butyrobetaïne in plasma laat een negatief feedbacksysteem vermoeden van hoge L-carnitine-supplementatie op de *de novo* synthese van L-carnitine.

Diersoortidentificatie op basis van DNA

T. Erkens, M. Van Poucke, L.J. Peelman. Vlaams Diergeneeskd Tijdschr 2005; 4: 275-282.

De identificatie van de diersoort waarvan een bepaald (weefsel)staal afkomstig is, is een belangrijk onderdeel geworden van de voedselveiligheid en de controle op de voedselkwaliteit. Daarom wordt hier een overzicht gegeven van de meest gebruikte technieken voor diersoortidentificatie, met de nadruk op de technieken gebruik makend van DNA en de polymerase kettingreactie (PCR), omdat deze zich op dit moment het beste voor dit doel lenen. Voor elk van deze technieken worden de voornaamste voor- en nadelen en hun toepassingsgebied besproken.

Leeftijdsbepaling bij honden (Canis familiaris) en vossen (Vulpes vulpes) aan de hand van de telling van het aantal groeilijnen in het tandcement

S. Van Lancker, K. Van Den Berge, W. Van Den Broeck, P. Simoens. Vlaams Diergeneeskd Tijdschr 2005; 4: 299-293.

Het aantal groeilijnen ter hoogte van de tanden wordt vaak geteld voor leeftijdsbepaling bij diersoorten die in het wild leven en onderhevig zijn aan seizoenvariaties. Om na te gaan of deze techniek al dan niet bruikbaar is bij gedomesticeerde dieren die in beschutte omstandigheden worden gehuisvest, werden de cementlijnen van de haaktanden en van de tweede premolaren geteld bij vier vossen (*Vulpes vulpes*) afkomstig uit Vlaanderen en vergeleken met deze van 7 gedomesticeerde honden. Van alle dieren was de geboortedatum gekend. Bij de vossen was er een goede correlatie tussen de leeftijd en het aantal groeilijnen in de cementlaag. Bij de honden daarentegen was het aantal groeilijnen veel meer variabel en bovendien moeilijk te bepalen wegens het geringe verschil tussen primaire en secundaire lijnen. Er werd besloten dat de telling van het aantal groeilijnen in het cement geen bruikbare techniek is om de leeftijd te bepalen van honden die gehouden worden in een beschut milieu zonder seizoenvariatie in voedselbeschikbaarheid en weersomstandigheden.

Gecombineerde anesthesie met isofluraan en lumbosarcraal epiduraal bupivacaine toediening bij een antilopespecies (Impala (Aepyceros melampus))

I. Polis 1, Y. Hoybergs 1, P. Verleyen 2, F. Gasthuys. Vlaams Diergeneeskd Tijdschr 2005; 4: 294-298.

Na premedicatie met een combinatie van xylazine, carprofen, methadone en atropine werd een impala (Aepyceros melampus) onder algemene verdoving gebracht met isofluraan en zuurstof voor chirurgische correctie van een tibiafractuur. Bijkomende intra-operatieve analgesie en spierrelaxatie werden bekomen door het uitvoeren van een lumbosacrale epidurale injectie met bupivacaïne. Op een initiële hyperventilatie na, bleven alle cardiopulmonaire parameters binnen de normale grenzen. Het ontwaken na drie uur anesthesie voorafgegaan door de toediening van atipamezole verliep snel en probleemloos. Toereikende postoperatieve analgesie gebeurde met subcutane injecties van carprofen gedurende vijf dagen.

Hondenziekte bij een nest Aziatische otters in gevangenschap

H. De Bosschere, S. Roels, N. Lemmens, E. Vanopdenbosch. Vlaams Diergeneeskd Tijdschr 2005; 4: 299-302.

Hondenziekte bij carnivoren is een wereldwijd gekend probleem. Ze werd reeds beschreven bij alle families van carnivoren waaronder Mustelidae. Mustelidae, zoals otters en fretten, zijn één van de meest gevoelige families voor het (caniene) hondenziektevirus. De klinische symptomen zijn vergelijkbaar met deze waargenomen bij de hond, mits enkele uitzonderingen. Dierenartsen die in contact komen met niet-gedomesticeerde carnivoren, moeten op de hoogte zijn van de klinische symptomen, de diagnose en het management van deze ziekte. Dit artikel is de eerste beschrijving van een uitbraak van hondenziekte bij een nest Aziatische dwergotters (*Aonyx cinereus*).

Seroprevalentie van Borrelia Burgdorferi sensu lato bij wilde konijnen in Vlaanderen

A. Martel, E. Luiten, P. Dorny, J. Dewulf, F. Pasmans, A. Decostere. Vlaams Diergeneeskd Tijdschr 2005; 4: 303-304.

Het aantal gevallen van de ziekte van Lyme in België neemt de laatste jaren gestaag toe. Omdat konijnen zeer frequent teken dragen, kunnen ze een bron van infectie van *Borrelia burgdorferi* sl voor mensen zijn. Het was daarom het doel van deze studie om de seroprevalentie van *Borrelia*-infecties bij konijnen te schatten. Hiertoe werden bloedstalen van 103 wilde konijnen onderzocht op de aanwezigheid van antistoffen met behulp van ELISA. Antistoffen tegen *Borrelia* werden in 8,7% van de stalen teruggevonden, wat een geschatte prevalentie van 2,3% oplevert. Deze lage prevalentie suggereert dat konijnen slechts een beperkte rol spelen in de epidemiologie en de overdracht van de ziekte van Lyme van dieren naar de mens in Vlaanderen.

LACTOFIEL

Baytril 10% injectievloeistof: slechts 2 injecties bij acute coliforme mastitis.

Baytril werkt **snel**:	therapeutische spiegels binnen minuten, snel bactericide werking, snel herstel melkproductie en melkkwaliteit
Baytril werkt **zeker**:	hoge spiegels in de melk, vermindert endotoxine effecten
Baytril is **gemakkelijk**:	2 injecties volstaan
Baytril is **economisch**:	hoge doeltreffendheid en slechts 4 dagen melkverlies

Benaming BAYTRIL® 10% injectievloeistof • **Samenstelling** Per ml 100 mg enrofloxacin. • **Diersoort** Rund en varken. • **Therapeutische indicaties** Rund: infecties van ademhalings- en spijsverteringsstelsel van primaire bacteriële oorsprong, met name pasteurellose, mycoplasmose, colibacillose, colisepticemie en salmonellose, alsmede secundaire ziekten na een virusinfectie zoals Bovine Respiratory Disease-Complex. Acute coliforme mastitis. Varken: infecties van ademhalings- en spijsverteringsstelsel, met name pasteurellose, mycoplasmose, colibacillose, colisepticemie en salmonellose, alsmede andere ziektecomplexen zoals enzoötische pneumonie. • In het kader van een verantwoord gebruik van antimicrobiële middelen is het zinvol voorafgaand aan de therapie de gevoeligheid van het causale agens te bepalen. **Contra-indicaties** Vastgestelde resistentie tegen chinolonen, aangezien er tussen enrofloxacin en andere fluorochinolonen een grote mate van kruisresistentie bestaat. • **Ongewenste effecten** In zeldzame gevallen kan de intraveneuze toediening aanleiding geven tot shockreacties, vermoedelijk als gevolg van een verstoring van de bloedsomloop. • **Dosering** 2,5 mg enrofloxacin per kg lichaamsgewicht (= 1 ml/40 kg lichaamsgewicht) per dag gedurende 3 dagen (5 dagen bij Salmonellosen). Bij zware respiratoire infecties of salmonellosen: tot 5 mg enrofloxacin per kg lichaamsgewicht (= 1 ml/20 kg lichaamsgewicht) gedurende 5 dagen bij het rund en 3 dagen bij het varken. Bij acute coliforme mastitis bij het rund: 5 mg enrofloxacine per kg lichaamsgewicht (= 10 ml per 200 kg) per dag gedurende 2 opeenvolgende dagen (interval: 24 uur). • **Wijze van toediening** Rund: intraveneus, subcutaan. Bij acute uieronsteking: intraveneus. In geval van subcutane toediening bij het rund dient dit plaats te vinden in de nek met een maximaal injectievolume van 10 ml per injectieplaats. Varken: intramusculair. Bij varkens dient de toediening plaats te vinden in de nek met een maximaal injectievolume van 2,5 ml per injectieplaats. • **Wachttijd** Rund: 9 dagen voor de slacht na subcutane toediening; 4 dagen voor de slacht na intraveneuze toediening. 4 dagen voor de levering van melk na subcutane toediening; 3 dagen voor de levering van melk na intraveneuze toediening. Varken: 10 dagen voor de slacht. • **Registratiehouder** Bayer B.V., Animal Health Division, Energieweg 1, 3641 RT Mijdrecht. • **REG NL 03489 UDD.** Meer informatie is op aanvraag verkrijgbaar bij de registratiehouder.

www.livestock.bayer.nl

Bayer HealthCare
Animal Health

Baytril®
The Effective Anti-Infective.

Bayer onderschrijft Good Veterinary Practice als de juiste benadering voor het gebruik van diergeneesmiddelen

OPTIMALE PRESTATIES ?

OPTIMALE ZORG !

PREQUINE®

Equi Products Holland BV streeft naar optimale service aan de gespecialiseerde paardenpracticus, ondermeer in de vorm van een exclusief pakket diergeneesmiddelen en verzorgingsproducten voor paarden.

Prequine® is hier een uitstekend voorbeeld van. Een nieuwe naam voor een exclusieve lijn hoogwaardige aanvullende diervoeders en supplementen voor paarden.

Prequine® is ons antwoord op de specifieke vraag van de paardenspecialist, gebaseerd op gedegen research, specialistische kennis en gecontroleerde productieprocessen.

Prequine® is uw antwoord op de vraag naar optimale begeleiding. In ieder seizoen, het hele jaar door.

Voor informatie verwijzen wij u graag naar de Prequine® brochure, of naar www.prequine.com

Equi Products Holland BV

Postbus 9358, NL-1800 GJ ALKMAAR Hermelijnkoog 44, NL-1822 CB ALKMAAR
Tel.: +31 (0)72 5644749 Fax: +31 (0)72 5643876
www.equi.nl

Modderen met suiker

Tekst: Iaira Boissevain
Illustratie: Henk Vrieselaar

Veterinair tuchtrecht

Behandeling van suikerziekte hoeft niet moeilijk te zijn, maar wat als de behandeling niet aanslaat? En de eigenaar dan zelf nog andere middelen gaat toedienen? En hoe lang kun je dan blijven proberen wat de juiste instelling is?

Zoet

Rottweiler Kazan is negen jaar oud. Of hij zich zoet gedraagt vermeldt het verhaal deze keer niet, maar zijn bloedsuikerspiegel is in ieder geval niet normaal. De hond weegt 45 kilo en de suikerwaarde in zijn bloed is 26.7 mmol/l. Reden voor de dierenarts om een dosis van 40 IE Caninsuline voor te schrijven. Het helpt niet, de hond blijft afvallen en in slechte conditie. Er volgen twee maanden van regelmatige bezoeken aan de dierenarts, die af en toe urine of bloed onderzoekt, en verder de dosis Caninsuline in stappen verhoogt van 44 naar 60 IE. De hond valt dertien kilo af, en de bloedsuikerwaarde stijgt verder.

Zuur

Na twee maanden gaat de eigenaar naar een andere dierenarts die wel raad weet met deze problemen: het middel Mixtard 30/70 moet goede diensten doen. En ja, de suikerwaarde daalt naar 2.7, waarop de hond een hypoglycaemisch insult krijgt. Daarna keert de eigenaar toch maar terug naar de eerste dierenarts, die vrolijk voortgaat met de Caninsuline, hoewel de eigenaar vindt dat de dierenarts zelf wel kan begrijpen dat hij op zoek moet naar een ander middel, nu Caninsuline niet werkt en Mixtard blijkbaar wel. Inmiddels heeft de hond ook afwijkende leverwaarden; dat zou volgens de dierenarts aan vervetting of aan tumoren kunnen liggen. De eigenaar denkt dat het wel tijd is om te worden doorverwezen naar een specialist, maar de behandelend dierenarts ziet daar geen aanleiding toe, het zal op termijn heus wel lukken om de hond goed in te stellen, dus hij blijft maar verschillende doses proberen, soms gecontroleerd met bloedonderzoek, soms niet.

Bitter

Na drie maanden heeft de eigenaar er genoeg van, en zoekt zelf contact met een aan de universiteit verbonden specialist. In Utrecht wordt vastgesteld dat de hond lijdt aan slecht gereguleerde Diabetes mellitus, waarbij regulatie eerder heeft geleid tot een hypoglycaemisch insult. Verder heeft de hond inderdaad een vergrote lever, waarschijnlijk door leververvetting, en is hij inmiddels zo goed als blind geworden. De faculteit adviseert twee keer per week controle, op basis van de bloedwaarden. De eigenaar gaat met dit advies naar een andere dierenarts, die erin slaagt de hond nog verder te laten afvallen, maar als de hond 29 kilo weegt komt hij uiteindelijk terecht bij iemand die wel kans ziet om de hond goed in te stellen. Een paar maanden later is de hond klinisch in orde en goed op gewicht, alleen de blindheid blijft.

Opzouten

De eigenaar lucht zijn hart bij het Tuchtcollege, waarbij hij aangeeft dat hij de rekeningen niet wenst te betalen. Zoals altijd, gaat dit onderdeel van de klacht van tafel, het Tuchtcollege spreekt zich niet uit over rekeningen. In zeldzame gevallen kan het Tuchtcollege een dierenarts verplichten om schadevergoeding te betalen, maar dat kan alleen in combinatie met een voorwaardelijke boete of schorsing en daar is hier geen sprake van.

Juiste instelling?

In eerste instantie heeft de dierenarts volgens het Tuchtcollege niet onjuist gehandeld, hoewel de eigenaar nu weet te vertellen dat een insteldosis van 40 IE veel te hoog is. Deze dosis komt echter overeen met de bijsluiter, en is daarom aanvaardbaar. Het Tuchtcollege vindt echter wel dat de dierenarts niet actief genoeg is geweest in het zoeken naar de juiste instelling. Af en toe urine onderzoeken en af en toe bloed is niet voldoende; tijdens zo'n periode is tweemaal per week een bloedonderzoek beslist niet overbodig, zoals ook blijkt uit het later gegeven advies van de faculteit.

Het Tuchtcollege vindt het bovendien een ernstige zaak dat de dierenarts geen hulp heeft willen inroepen van een specialist, ook niet toen hij er na zes weken niet in geslaagd was om de juiste dosering voor deze hond in te stellen. De dierenarts heeft daar zelf geen verklaring voor.

Dat vindt het Tuchtcollege onaanvaardbaar, en het levert de dierenarts een minder zoete maatregel op: hij krijgt een berisping voor zijn nalatigheid.

Dexamedium®

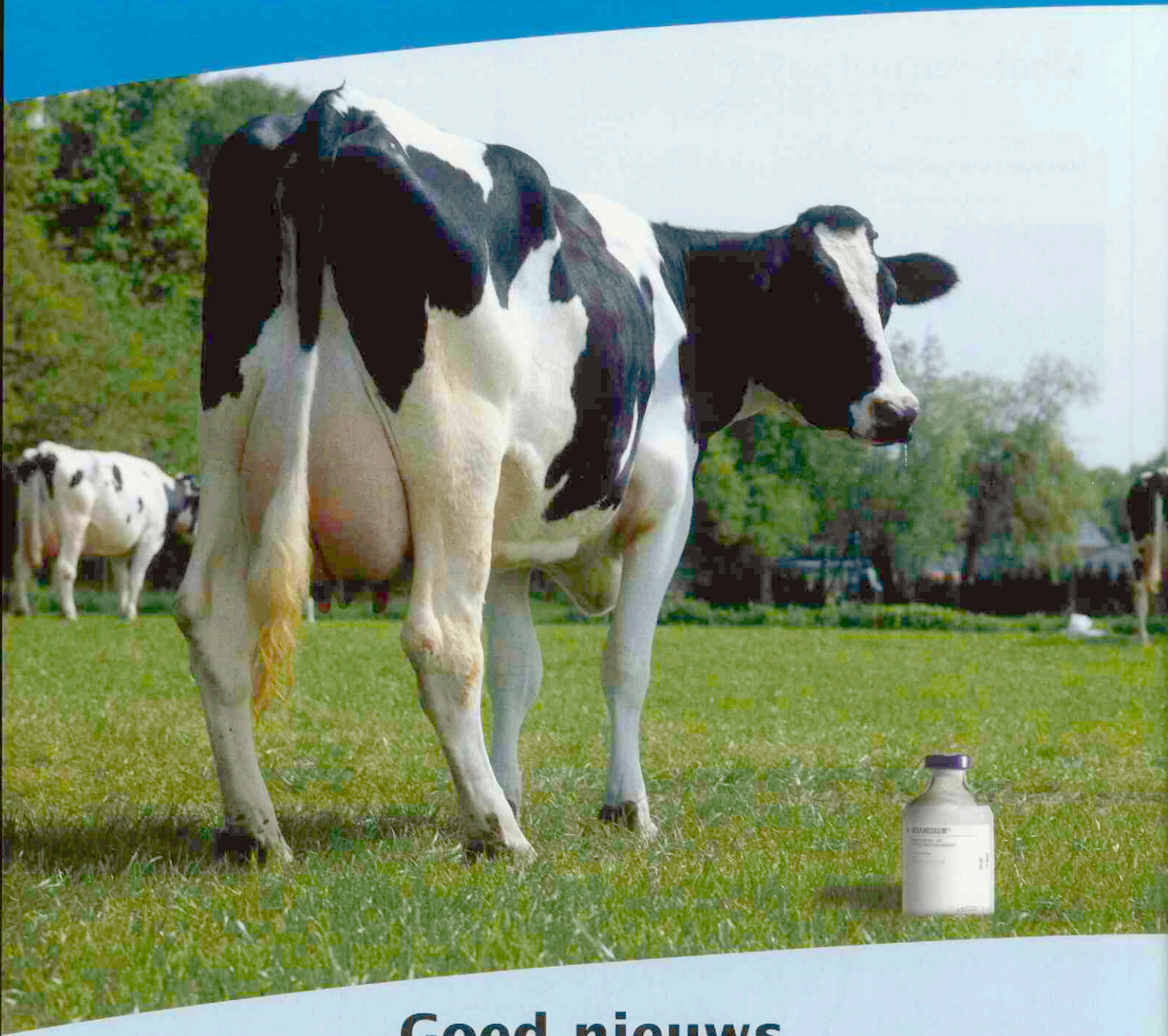

Goed nieuws
Dexamedium® is er weer!

Dexamedium is een middellang werkend corticosteroïd preparaat. Het bevat dexamethason (dimethylbutyraat) als werkzame stof. Dexamedium heeft een sterke glucocorticoïde werking. Door de unieke samenstelling heeft Dexamedium een wachttijd voor de melk van slechts 3 dagen.

Dexamedium®. Samenstelling: 0,85 mg dexamethason (als dimethylbutyraat ester) per ml suspensie voor injectie. Doeldier: Rund. Indicaties: ondersteuning bij de behandeling van klinische ketose. Dosering: 2 ml per 100 kg lichaamsgewicht, intramusculair. Wachttijden: slacht 30 dagen, melk 3 dagen. Overige informatie: zie bijsluiter. REG NL 9458 UDA.

Intervet Nederland bv ▪ Postbus 50 ▪ 5830 AB Boxmeer
Telefoon: 0485 587654 ▪ Fax: 0485 587653 ▪ www.intervet.nl

intervet

Practici verzamelen controlegegevens

VOEDSEL EN WAREN AUTORITEIT

Nieuwe Brusselse regels

In de nieuwe Hygiëneverordeningen uit Brussel (die per 1 januari 2006 van kracht worden) is de verplichting opgenomen voor primaire bedrijven (veehouders) om voorinformatie aan te leveren aan het slachthuis voordat hun dieren geslacht worden. Verder leggen deze Hygiëneverordeningen aan de overheden op, om op primaire bedrijven verschillende controles uit te gaan voeren. Deze verplichtingen vormen een belangrijk aspect van de hygiëneverordening: toezicht in de gehele keten, om zodoende de kwaliteit en veiligheid van het eindproduct (levensmiddelen) te waarborgen. Het gaat hier met name om informatie over de diergezondheid en daarmee samenhangende zaken.

In de eveneens nieuwe, Brusselse controleverordening is de mogelijkheid opgenomen, om het toezicht op deze nieuwe regels te baseren op controlegegevens van derden. De Voedsel en Waren Autoriteit (VWA) overweegt samen met de directie Voedselkwaliteit en Diergezondheid en de Algemene Inspectiedienst (beide onderdeel van het ministerie van LNV) om, ten behoeve van de voorgeschreven controlewerkzaamheden, samenwerking te zoeken met de practicus van dit bedrijf.

Wie houdt toezicht op de regels?

Het aanleveren van de voorinformatie door veehouders aan de slachthuizen kan volgens de nieuwe verordening worden gecontroleerd door officiële dierenartsen, en hetzelfde geldt voor de uit te voeren controles op de primaire bedrijven. Ter opheldering: "officiële dierenartsen" werken voor de VWA; zij zijn of full-time ambtenaar, of zij werken in een andere constructie in opdracht van de VWA en betaald door de VWA. Een practitioner is dus op die momenten dat hij in opdracht van de VWA werkt, een officiële dierenarts.

Voor het bedoelde toezicht is uiteindelijk de overheid verantwoordelijk. Echter, wanneer de overheid zelf de controles uit zou moeten voeren op de primaire bedrijven en op de aanlevering van voorinformatie door de veehouder aan het slachthuis, levert dit voor de veehouders een forse toename op van de administratieve last.

Kan het ook anders?

De overheid wil al deze controles bij voorkeur niet zelf uitvoeren, om redenen van efficiëntie en effectiviteit. Daarom wordt onderzocht welke alternatieven er bestaan om deze controles uit te laten voeren zonder veel administratieve rompslomp te veroorzaken. De practicus lijkt over het meest betrouwbare beeld van de veehouderijen te beschikken. De volgens de hygiëneverordening uit te voeren controles en de aan te leveren voorinformatie zijn immers vooral veterinair van aard. De voorinformatie betreft onder meer de gezondheidsstatus van dieren, het gebruik van diergeneesmiddelen en de resultaten van monsteranalyses in het kader van de bestrijding van zoönosen.

Onder welke voorwaarden?

Het gaat hier dus nadrukkelijk om het onderzoeken van de voorwaarden en mogelijkheden om niet-officiële dierenartsen (practici) te betrekken bij het uitvoeren van controles op de bedrijven die zij goed kennen. Er is op dit moment nog niets vastgelegd of besloten.

Een aantal zaken is echter op voorhand al duidelijk: het uitvoeren van de controles kan door de overheid niet verplichtend worden opgelegd aan practici. Het gaat er nadrukkelijk om dat de overheid gebruik kan maken van de controles die door de practicus worden uitgevoerd. Indien de practicus geen controlegegevens verstrekt, zal de overheid ze op een andere wijze moeten verzamelen, bijvoorbeeld door de inzet van officiële dierenartsen of medewerkers van de AID.

Ook zullen er eisen worden gesteld aan de kwaliteit van de verzamelde gegevens en aan de dierenartsen die de controles uitvoeren. Voor deze dierenartsen geldt dat zij ongetwijfeld door de VWA worden geregistreerd in een openbaar register. Waarbij het niet denkbeeldig is dat aan deze registratie aanvullende eisen worden gesteld.

Helder is dat er enige juridische relatie dient te worden ontwikkeld tussen de officiële dierenarts en degene die op veehouderijen de controlegegevens verzamelt, vandaar ook de registratie.

Een belangrijk punt van aandacht is verder de onafhankelijkheid van practici ten opzichte van hun cliëntèle. Er moeten in een dergelijk systeem waarborgen worden ingebouwd voor de betrouwbaarheid van de uitgevoerde controles. Deze betrouwbaarheid zal door officiële dierenartsen of medewerkers van de AID steekproefsgewijs getoetst worden.

Hoe verder?

Op dit moment zijn de contouren van het bovenstaande nog maar nauwelijks in beeld. Eén en ander hangt namelijk samen met een aantal andere vraagstukken rond regelgeving en toezicht, en besluitvorming zal daarom nog wel wat tijd vergen. Wél bestaat bij de overheid de overtuiging dat de inzet van practici bij het uitvoeren van controles, op termijn de mogelijkheid kan bieden om de verhoging van de administratieve lastendruk voor de veehouder te beperken. Alleen al om deze reden willen de VWA, de directie Voedselkwaliteit en Diergezondheid en de AID in gezamenlijkheid de mogelijkheden onderzoeken om deze controles te laten uitvoeren door practici. We houden u op de hoogte.

Otitis genezen én voorkomen. Daar hebt u een doelgericht duo voor.

NIEUW!
Surolan is nu ook geregistreerd voor de bestrijding van otitis veroorzaakt door Oormijt bij honden en katten

Met uw deskundige advies én de juiste middelen, kan otitis goed genezen en vaak zelfs voorkomen worden. Surolan is de oplossing die zowel antibacterieel als antimycotisch, jeukwerend als analgetisch werkt tegen otitis en huidinfecties.
Otoclean werkt aanvullend en preventief. Deze unieke alcoholvrije oorreiniger in hygiënische monodosissen, reinigt de oren zacht maar grondig. Een wekelijkse reiniging met Otoclean vermindert het risico op otitis aanzienlijk.
Genezen met Surolan en preventief reinigen met Otoclean: met zo'n doelgericht duo worden honden en katten optimaal beschermd!

Otoclean®
voorkomt

Oorreinigingsmiddel voor honden en katten. Otodologische oplossing-16 flesjes monodosis van 5 ml.
Samenstelling: Salicyzuur (2,32 mg), propyleenglycol, polyglycol, ethoxydiglycol, gereinigd water, glycerine, melkzuur, curcumis sativus, cetraria islandica, mimosa tenuiflora, oliezuur.
Eigenschappen: OTOCLEAN® bevat keratolytische, oorsmeer oplossende, verzachtende, hygiënische en hydraterende bestanddelen die het product buitengewoon geschikt maken voor de hygiëne en verzorging van de uitwendige gehoorgang van hond en kat, doordat het de gehoorgang vrijhoudt van vuil-, oorsmeer- of secreetophopingen.
Dosering: Gebruik OTOCLEAN® in beide gehoorgangen van de hond resp. kat. Breng voldoende aan, afhankelijk van de grootte van het dier. - Bij grote dieren moet voor elk oor een flesje (5 ml) worden gebruikt. - Bij middelgrote of kleine dieren kan de inhoud van een flesje over beide oren worden verdeeld.
Voorzorgsmaatregelen: Uitsluitend voor uitwendig gebruik, vermijd contact met de ogen. Bewaren beneden 30°C. Lees vóór gebruik eerst de bijsluiter.

Surolan®
geneest

Samenstelling: miconazolnitraat, prednisolonacetaat, polymyxine B-sulfaat
Diersoorten: hond en kat
Indicaties " bacteriële otitis en dermatitis veroorzaakt door *Staphylococcus spp., Streptococcus spp., Pseudomonas spp., Escherio coli* " mycotische otitis en dermatitis veroorzaakt door *Microsporum spp., Trichophyton spp., Candida spp., Malassezia pachydermatis (Phyrosporum pachydermatis)*
Dosering en wijze van toediening:
Oren: na het reinigen van de gehoorgang, tweemaal per dag, enkele druppels Surolan in het oor aanbrengen. Om een goede verdeling van het preparaat te verkrijgen, dienen oor en gehoorgang goed gemasseerd te worden.
Huid: tweemaal per dag worden enkele druppels Surolan op de letsels aangebracht en goed ingewreven. De behandeling moet zonder onderbreking gedurende enkele dagen na het verdwijnen van de symptomen voortgezet worden. In sommige gevallen kan een behandeling van 2 à 3 weken noodzakelijk zijn. Voor een nog langere behandeling raadpleeg uw dierenarts.
Registratienummer en status: REG NL 3153; UDA

Verdere informatie is verkrijgbaar bij:
Janssen Animal Health • Een divisie van Janssen-Cilag B.V.
Dr. Paul Janssenweg 150 • Postbus 90240 • 5000 LT Tilburg

JANSSEN ANIMAL HEALTH

De positieve reacties van de leden van de KNMvD op het artikel over de Hoofdafdeling Gezondheidszorg Landbouwhuisdieren zijn aanleiding geweest om door te gaan in deze richting en nu een interview te houden met prof. dr. Frans van Knapen, voorzitter van de IRAS-divisie Volksgezondheid en Voedselveiligheid.

Volksgezondheid en voedselveiligheid vormen een belangrijk deel van de opleiding van iedere dierenarts

Marianne M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan

Interview

Prof. dr. Frans van Knapen is dierenarts, maar geen fanatieke, zoals hij dat zelf omschrijft. Hij heeft zich nooit erg aangetrokken gevoeld tot het 'Vlimmen-fenomeen' en heeft zich vanaf zijn afstuderen in 1973 veel meer geïnteresseerd voor volksgezondheid en voedselveiligheid.

Na zijn afstuderen heeft hij eerst enkele waarnemingen gedaan in twee landbouwhuisdieren-praktijken. Vervolgens is hij gaan werken bij het RIVM in het laboratorium voor Pathologie, waar hij zich vooral bezig hield met de medische parasitologie. Rond 1980 werd hier een reorganisatie doorgevoerd en ontstond het nieuwe Laboratorium voor Zoönosen en Levensmiddelenmicrobiologie, tot dan onder leiding van prof. dr. E.H. Kampelmacher (oud-voorzitter van de KNMvD). In 1984 is prof. Van Knapen aan de Medische Faculteit te Amsterdam gepromoveerd op een proefschrift over toxoplasmose.

In 1985 kreeg prof. Van Knapen de kans zijn eigen laboratorium voor Parasitologie en Mycologie te gaan leiden. Dit laboratorium had verregaande internationale samenwerking, maar ook allerlei bilaterale projecten met de Faculteit voor Diergeneeskunde. In 1993 werd prof. van Knapen benoemd als buitengewoon hoogleraar in de parasitologie bij de Hoofdafdeling Infectieziekten en Immunologie voor een dag per week. In 1995 volgde een benoeming als voltijds hoogleraar bij de toenmalige hoofdafdeling VVDO. Als snel werd prof. van Knapen ook voorzitter van deze hoofdafdeling en een van zijn eerste stappen was om het traditionele vakgebied 'vleeskeuring en vleeswetenschappen' veel breder neer te zetten in de vorm van Volksgezondheid ('Public Health').

Fasen in Volksgezondheid

Prof. Van Knapen is een gedreven didacticus die zijn studenten volledig doordringt van het belang van een breed georiënteerde voedselveiligheid, waarbij er een duidelijke fasering in ontwikkeling optreedt. In sommige Westerse landen is deze ontwikkeling al ver voortgeschreden en verkeert in fase III, terwijl in ontwikkelingslanden men nog in fase I verkeert.

Hoe ziet prof. Van Knapen deze fasering? In Nederland verkeerde men tot ongeveer 1900 in fase I. Dat houdt in dat dieren van groot belang zijn voor basale behoeften zoals voedsel, trekkracht en transport. Diergeneeskunde is in deze fase vrijwel gelijk aan volksgezondheid en alles draait om georganiseerde dierziektebestrijding. In die tijd hadden de dierenartsen veel nieuwe kennis en kunde in huis op het terrein van infectieziekten (zoönosen). Ook in het leger speelden dierenartsen, behalve als paardenartsen, een belangrijke rol als hygiënisten. Tussen 1900 en 1985 heeft Nederland in fase II verkeerd. In 1985 werd in Nederland het laatste openbare slachthuis gesloten en kwam er een eind aan een periode waarin de overheid het slachten en de vleeskeuring volledig in de hand had. De Vleeskeuring was bij wet geregeld (1921) en de dierenartsen keurden volgens de regels. Er was wel voortschrijdend inzicht en er ontstond wel nieuwe kennis, maar daar werd weinig of niets mee gedaan, omdat de wet dat niet toeliet en het erg omslachtig is de wet aan te passen. Na de omzetting van gemeentelijke vleeskeuringsdienst naar landelijke inspectie (RVV) verloor de dierenarts veel invloed met nadelige gevolgen voor de volksgezondheid.

Een overgangsfase van II naar III brak aan na 1985. Op dat moment is er in de ogen van prof. Van Knapen een kapitale politieke denkfout gemaakt: de RVV werd ondergebracht bij het ministerie van Landbouw in plaats van bij het ministerie van Volksgezondheid. Beleid en administratie gingen de boventoon voeren en veel ervaring en kennis van de dierenartsen ging verloren. Alles werd heel rigide naar de letter van de wet (uit 1921!) uitgevoerd en pas na 2000 is er ruimte gekomen voor alternatieve keuringsmethoden. Vanaf januari 2006 is in Nederland echt sprake van Fase III, namelijk totale systeemcontrole en procesbewaking.

Het vak Veterinaire Volksgezondheid kan zich nu echt gaan ontplooien. Maatschappelijke problemen, zoals schandalen rond BSE, dioxine en hormonen, geven aan dat Veterinaire Volksgezondheid steeds belangrijker wordt. Deze fase kenmerkt zich ook door de rol van de consument. Die bepaalt wat hij eet, hoe het dier geleefd heeft, en of er milieuschade is aangebracht. De angst voor onveilig voedsel (risicoperceptie) speelt ook een rol bij doorvoering van nieuwe regelgeving (bijvoorbeeld rondom BSE).

Ontwikkeling van de Veterinaire Volksgezondheid

Kort samengevat kan de Veterinaire Volksgezondheid dus in drie ontwikkelingsstadia verdeeld worden en die zijn afhankelijk van de regio waar je bent in de wereld:

I – Food security – je moet te eten hebben

II – Food safety – het voedsel moet veilig zijn

III- Food acceptance - de consument stelt eisen aan kwaliteit en wijze van productie

Binnen de Faculteit der Diergeneeskunde wordt deze ontwikkeling nog niet voldoende onderkend. Het is van fundamenteel belang om niet langer te focussen op vleeskeuring maar om de hele productieketen te overzien en via systematische liefst kwantitatieve risicoanalyse vast te stellen waar en in welke mate problemen zich voordoen.

Onderwijs

Prof. Van Knapen is er trots op dat zijn vakgebied meer en meer interesse van de studenten krijgt en nu tot de meer populaire vakken wordt gerekend. Het negatieve imago van 'slachthuis en vleeskeuring' verdwijnt en de interessante kanten van de veterinaire volksgezondheid krijgen steeds meer aandacht.
De Divisie Volksgezondheid en Voedselveiligheid draagt bij aan allerlei vakken door de hele studie heen. In het eerste jaar wordt meegewerkt aan Inleiding in de diergeneeskunde en wordt uitgelegd wat volksgezondheid eigenlijk allemaal inhoudt. In het derde jaar wordt samen met de Divisie Toxicologie de Veterinaire Milieukunde gedoceerd. In het vierde jaar zit nog steeds de hoofdmoot 'voedingsmiddelen van dierlijke oorsprong'. Ook wordt onderwijs verzorgd in het vak Inleiding in de bedrijfsdiergeneeskunde en wordt de veterinaire wetskennis gegeven in het vak Diergeneeskunde en Samenleving. Verder worden er diverse keuzevakken aangeboden zoals Water en levensmiddelenmicrobiologie, Melkhygiëne en Zoönosen. In het vijfde jaar maken de uniforme co-assistenten gedurende twee weken kennis met diverse praktijkaspecten van de veterinaire volksgezondheid en in het zesde jaar krijgen alle differentiatie co-assistenten één week diersoortoverschrijdende volksgezondheid. Vervolgens krijgen co-assistenten in de monotrajecten varken, rund en pluimvee nog de kans om gedurende een aantal weken tot maanden een training door te maken die door de Hoofdafdeling Landbouwhuisdieren en de Divisie Volksgezondheid en Voedselveiligheid samen wordt begeleid. Volgend jaar zal voor het eerst in het zesde jaar een volledig studiepad Volksgezondheid worden verzorgd.

Nieuwe ontwikkelingen

Een heel nieuw ontwikkelingsgebied, dat de interesse van prof. Van Knapen heeft, is het zogenaamde agritoerisme. Hier spelen allerlei facetten van de volksgezondheid een belangrijke rol. Denk bijvoorbeeld aan hygiëne, zoönosen en aspecten van de Warenwet.
Ook zijn er aanpalende gebieden van de 'Veterinary Public Health' die dringend meer aandacht behoeven, zoals waterkwaliteit, ongedierteproblematiek en milieuhygiëne. Allemaal aspecten van de veterinaire volksgezondheid waar de dierenarts als hygiënist een belangrijke rol kan spelen... mits hij (of zij) die kans inderdaad grijpt!

Dr. Marianne M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan is voorzitter van de hoofdredactie van het Tijdschrift voor Diergeneeskunde.

Directeur-generaal VWA Johan de Leeuw maakt overstap naar Inspectie Verkeer & Waterstaat

Scheidend DG ziet mogelijkheden voor de practicus om als erkende dierenarts officiële taken uit te voeren

Tekst: Susan Umans, foto: VWA

Per 1 september 2005 stapt Johan de Leeuw, directeur-generaal van de Voedsel en Waren Autoriteit, over naar de Inspectie Verkeer en Waterstaat, waar hij inspecteur-generaal wordt. Drieëneenhalf jaar lang heeft hij aan het hoofd gestaan van de VWA en de organisatorische fusie en volledige integratie van de voormalige Keuringsdienst van Waren en de Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees tot de Voedsel en Waren Autoriteit begeleid. Een proces waar hij met volle tevredenheid op terugkijkt. In dit interview blikt hij terug, maar kijkt hij vooral naar de toekomst, waarin volgens hem voor de erkende dierenarts zeker een rol is weggelegd.

Drie jaar geleden is De Leeuw als directeur-generaal gestart met het samenvoegen van de voormalige Keuringsdienst van Waren (KvW) en de Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees (RVV). "Eén van de redenen destijds om KvW en RVV samen te voegen tot de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA), was dat er een te grote versnippering van taken en producten was. Als nieuwe taken zijn toen pro-actieve risicobeoordeling en risicocommunicatie toegevoegd. Er is geprobeerd vanuit de verschillende eenheden iets nieuws te maken", legt Johan de Leeuw uit. "Per 1 september 2005 is dit proces afgerond en is er sprake van één ongedeelde VWA. Per 1 januari 2006 zijn we formeel één nieuw geïntegreerd agentschap, waar er nu nog sprake is van drie, namelijk de VWA/KvW, de VWA/RVV en een tijdelijk 'paraplu'-agentschap."

Dat achter zo'n fusie een hele wereld schuilt, zoals het opnieuw moeten definiëren van producten die de VWA levert, lijkt helder. "Daarnaast moet je ook de kosten per eenheid product aan

kunnen geven, mede met het oog op geldschieters (zowel overheid als bedrijfsleven), het zogenaamde kostprijsmodel." De organisatie start per september 2005.

In hoeverre komt de oprichting van de VWA voort uit Europese richtlijnen?

"Voor een deel. De EFSA (European Food Safety Authority) veronderstelt dat er per lidstaat een voedselautoriteit is, maar regelt niet hoe lidstaten dit inrichten. Je ziet dan ook dat de inrichting van de voedselautoriteit per lidstaat verschilt. De ESFA gaat alleen over risicobeoordeling en risicocommunicatie, niet over risicomanagement. De Food and Veterinary Office (FVO) in Dublin houdt namens de Europese Commissie toezicht op de voedselautoriteiten in Europa.
In Nederland hebben wij ervoor gekozen om alles in één organisatie onder te brengen. Dit heeft grote voordelen vanwege de onderlinge samenhang van de verschillende deelactiviteiten. Op deze manier kunnen wij op de juiste manier de risico's beoordelen en de ministeries adviseren. Overigens gaat bij crises de eerste verantwoordelijkheid voor risicomanagement over naar het betrokken departement (LNV, VWS).
Communicatie moet je zien als een soort van cementlaag tussen die onderdelen. Het is bij uitstek een taak van de VWA om te communiceren over met name onderwerpen die pas in de toekomst een probleem zouden kunnen vormen. Dat is veel lastiger dan communiceren over feiten die zich nu voordoen. Het is wel een kerntaak van ons."

Klopt het dat de VWA alleen aan wetenschappelijk onderbouwde risicobeoordeling doet?

"Inderdaad, wij noemen dat science based risicobeoordeling. Het wetenschappelijk onderzoek doen wij niet zelf, dat wordt uitbesteed aan één van de drie primaire onderzoeksinstituten CIDC, RIKILT of RIVM. Wanneer de resultaten terugkomen, is het de taak van met name de directeur risicobeoordeling, om op basis hiervan verdere stappen te ondernemen ten aanzien van de hierop te baseren adviezen.
Dit onderdeel is zo belangrijk, dat er momenteel zelfs een wetsvoorstel ligt waarin de volstrekte onafhankelijkheid van risicobeoordeling is vastgelegd. Ook de pro-activiteit ervan is vastgelegd. In feite is onze organisatie langs de lijnen van dat wetsvoorstel ingericht.
De risicocommunicatie staat overigens nog in de kinderschoenen. Wij hebben daarvoor een aparte denktank opgericht, waarin onder meer mensen uit de buitenwereld zitting hebben. Zij denken bijvoorbeeld na over wanneer je het beste kunt communiceren en hoe. Tot nu toe communiceerden wij veel via stakeholdersoverleggen, maar het is een beetje eenzijdig als je alleen maar dat instrument hanteert. De samenleving moet er ook op andere manieren en breder bij betrokken worden. Nu de VWA als organisatie er staat, zijn we toe aan een volgende fase waarin wij ons verder gaan ontwikkelen. Risicocommunicatie is er één van deze ontwikkelpunten."

Hoe kijkt u terug op het hele fusieproces?

"Ik ben zelf best tevreden over hoe het gelopen is. Roel Bekker (secretaris-generaal van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport red.), één van de vaders van het concept, heeft gezegd dat het uniek is hoe snel deze fusie geslaagd is binnen deze periode. Binnen het bedrijfsleven is dit al een forse prestatie, dus helemaal binnen de overheid.
Letterlijk hebben we grote delen in één organisatie geïntegreerd, met name op het veterinaire vlak. Ook in de regio's zie je als het ware gemengde teams, wat één nieuw organisatieonderdeel is geworden vanuit de ketenbenadering, ons takenpakket.
Mijn tevredenheid wordt ingegeven door het feit dat wij het hele spoorboekje stap voor stap hebben afgelopen en steeds producten die ons voor ogen stonden hebben gerealiseerd in de toegemeten tijd. Het model en de inrichting van de organisatie en de bemensing ervan, maar ook het nieuwe management maakt dat we kunnen zeggen dat er een heel stabiele organisatie staat. Ik heb heel veel vertrouwen in het nieuwe management. De organisatie is hiermee veel overzichtelijker geworden. Het management is met éénderde teruggebracht en voor een deel verjongd. Dit was mede mogelijk dankzij de VUT-regeling die binnen de overheid beschikbaar is. Zo'n acht procent van de medewerkers heeft hier gebruik van gemaakt. Dat zie je ook echt terug in de nieuwe organisatie."

Een fusieproces betekent vaak het bijeenbrengen van 'organisatieculturen'. Is dit proces in uw ogen geslaagd en per 1 september afgerond?

"Ik ben ervan overtuigd dat je daar langer voor nodig hebt dan deze drieëneenhalf jaar. Als je werkt aan een nieuwe cultuur in een nieuwe organisatie, moet je de goede elementen uit de oude organisaties behouden en deze een plek geven in de nieuwe organisatie. Maar je moet ook afscheid nemen van een aantal elementen van werkwijzen, houding en dergelijke, die tot het verleden behoren en niet meer bij de nieuwe organisatie passen. Dit is een lastig traject en heeft tijd nodig om door te dringen tot alle individuele medewerkers van de nieuwe organisatie. Wij kiezen voor een traject dat langer doorloopt en werken bijvoorbeeld aan een nieuwe gedragscode. Een soort totaalprogramma aan activiteiten is reeds gestart en loopt door om uit te groeien tot een eigentijdse cultuur, die door iedereen gedragen wordt. Het gaat met name om het operationele werk. Niet voor niets valt het grootste deel van de medewerkers onder de dienst uitvoering. Ook risicobeoordeling en risicocommunicatie, productmanagement en advisering zijn primaire processen. Wij zijn overigens geen beleidsorganisatie."

De privatisering heeft voor veel medewerkers binnen de RVV gevolgen gehad.

"Integreren houdt sowieso schaalvoordelen in. De nieuwe vormen van samenwerking zorgen ervoor dat de nieuwe organisatie is gebaseerd op ongeveer 1800 fte's. Dit was 2500. De privatisering van de roodvleeskeuring heeft ook deels bijgedragen aan deze omvang van de organisatie. Het bedrijfsleven wordt zelf meer en meer verantwoordelijk gesteld voor controleactiviteiten. Dat is onderdeel van een bredere beweging en houdt in dat wij minder individuele productcontroles zullen doen. Vanuit de overheid zullen we juist meer toezicht op controle houden. Onze taak blijft een toezichtstaak, het kan alleen veel doelgerichter. Van de dierenartsen die deze taak voor ons uitoefenen vragen wij dan ook dat ze niet alleen inhoudelijk deskundig zijn, maar ook gevoel hebben voor systeemcontroles en dergelijke. Die dimensie moet een hele sterke plek krijgen binnen de opleiding diergeneeskunde.
Dit soort onderwerpen horen ook op de ontwikkelagenda VWA 2010. Daarbij moet je breder denken, bijvoorbeeld als het gaat om early warning systemen willen we met kennis en know how een frontlinie in het veld vormen. Een tweede lijn loopt via de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD) en een derde lijn via de VWA. We proberen ons, in samenspraak met de GD, steeds verder op dat vlak te ontwikkelen en we zijn daar al heel

ver in. Het gaat bij de advisering en signalering vanuit de VWA om de kern van de informatie en de signalen die je wilt overdragen. Dat is onze taak en verantwoordelijkheid. Het zou goed zijn als de dierenarts-practicus in het veld meegaat in deze ontwikkeling. Het is toe te juichen dat de KNMvD dit stimuleert, maar het is helemaal geweldig als de practici meegaan in de beweging van het willen worden en willen zijn van de erkende dierenarts die officiële taken in het veld uitvoert. Als zij aan onze kwaliteitseisen voldoen, kunnen zij een bijdrage leveren aan het werk voor de GD of voor de overheid. Ik ben voorstander van de officieel erkende dierenarts, die ik dan ook graag een plekje in de Nederlandse wet- of regelgeving zou willen geven. Het zou ons als organisatie zeer helpen bij onze taken en verantwoordelijkheden. Vanuit de taak van de overheid bekeken kan ook de individuele dierenarts daar een bijdrage aan leveren, maar dan moet de overheid wel weten waar ze aan toe is. Dan heb ik het over taken, verantwoordelijkheden, maar ook algemeen maatschappelijk aanzien."

Wat is de rol van de VWA als het gaat om handhaving?

"Nu alles steeds meer onder de paraplu van Brusselse regelgeving komt, zie je een verschuiving van verantwoordelijkheden. Wij als VWA zijn een centraal bevoegde autoriteit, zoals dit in Europese termen bedoeld is. Dit betekent dat wij op bepaalde onderdelen een samenwerkingsrelatie aangaan, bijvoorbeeld met de AID. Deze dienst verricht met name op het primaire bedrijf werkzaamheden, overigens ook uit andere hoofde. De uitkomst van deze werkzaamheden nemen wij vervolgens mee in de rapportage. Wij komen zelf niet op dat primaire bedrijf, nu gebeurt dat ook al niet. Het is immers niet nodig om werkzaamheden dubbel te doen. Omgekeerd verricht de AID geen werk in de slachterij; dit doet de VWA.
Ook strafrechtelijk gezien is samenwerking van groot belang. Strafrecht is vooral een rol van de AID en het Openbaar Ministerie en dit zal in de toekomst zo blijven. Het gaat erom elkaar vroegtijdig van informatie te voorzien, samen op te gaan en geen dingen dubbel te doen. Als je in hetzelfde departement zit, gaat dat makkelijker dan als dit niet het geval is. In de toekomst zijn vormen van verdergaande samenwerking en ook organisatie mogelijk. Je ziet het ook in het contact tussen de verschillende voedselautoriteiten van de EU-lidstaten. Vooral met de ons omringende landen België, Groot-Brittannië, Duitsland en Frankrijk is er veelvuldig contact. We wisselen daarbij trends en ontwikkelingen uit en organiseren gezamenlijk grensoverschrijdende oefeningen.
In het kader van de controleverordening, wil de EU vanaf 2007 een nationaal controleplan voorleggen aan het Europees controleorgaan de FVO Dublin. Persoonlijk vind ik het erg ver gaan als Brussel controleactiviteiten gaat goedkeuren. Dat is naar mijn mening de taak van de minister. Als Brussel af en toe eens meekijkt is dat voldoende."

Wat is de volgende stap nu het opzetten van het agentschap VWA is afgerond?

"Wat je de laatste vier, vijf jaar ziet binnen de inspectieorganisaties van de rijksoverheid, is een emancipatieproces. Deze ontwikkeling zie je zowel bij Verkeer en Waterstaat als bij de VWA. Dit zijn grotere, bredere organisaties geworden, die opnieuw zijn georganiseerd. Beide komen ze nu in de volgende fase, namelijk die van de inhoudelijke ontwikkelopgave. Dus kijken op welke manier zij het best een bijdrage kunnen leveren aan controleactiviteiten en kijken naar verdere samenwerking en professionalisering.
Deze fase van verdere ontwikkeling start nu. Ook als het gaat om cultuur. Je ziet bijvoorbeeld dat verschillende inspecties elkaar meer opzoeken. Organisaties doen meer met elkaar. Maar het werkt ook door in de sfeer van methoden en technieken, ICT, communicatie, onafhankelijkheid en transparantie. Dat zijn vergelijkbare opgaven over de grenzen van departementen heen. Er zit een gezonde druk op om vooral geen dingen dubbel te doen. Niet alleen vanuit toezicht en inspectie; vooral ervaart men veelal administratieve druk vanuit de regelgeving."

Zoönosen neemt binnen de volksgezondheid en voedselveiligheid een bijzondere positie in. Kunt u aangeven of de VWA in de toekomst prioriteit aan dit onderwerp geeft?

"Zoönosen is absoluut een belangrijk onderwerp en heeft bij ons een extra accent. In samenwerking met het RIVM zijn we bezig een coördinerend zoönosecentrum op te richten. Bij het RIVM ligt het accent op de humane componenten (onder leiding van Roel Coutinho). Wij doen hier de veterinaire componenten. Deze componenten zijn echter zo verweven met elkaar, dat we dat samen doen. In het najaar zullen we hierover wat uitvoeriger naar buiten treden.
Wat zoönosen betreft gaat het enerzijds om beleidsmatige relevante en deels nieuwe ontwikkelingen. Daarbij zijn preventieve aspecten essentieel. Tegelijkertijd speelt communicatie richting consument een belangrijke rol; de VWA werkt hierin samen met het Voedingscentrum Nederland. De bacteriewijzer die afgelopen jaar is geproduceerd, is hier een voorbeeld van. Wat mij betreft zou communicatie richting consument zeker uitgebreid moeten worden.

Welke uitdaging denkt u te vinden bij de Inspectie Verkeer en Waterstaat?

"Die uitdaging denk ik te vinden op de volgende aspecten. Ten eerste het nu laten functioneren zoals het bedoeld is en zoals de nieuwe organisatie vorm heeft gekregen. Ten tweede de ontwikkelopgave goed in zicht krijgen en daar de schouders onder zetten om die in te vullen en te implementeren. Ten derde de eigen en gelijkwaardige positie van de inspectie in de beleidscyclus van Verkeer en Waterstaat. Verder vind ik het belangrijk om over de grenzen van de eigen organisaties heen ook een aantal dingen gezamenlijk doen."

Wie is	**ir. Johan F. de Leeuw?**
Geboren	19 augustus 1953 te Barneveld
Woonplaats	Krimpen a/d IJssel
Burgerlijke staat	gehuwd, drie kinderen
Opleiding	Landbouwuniversiteit te Wageningen
Huidige functie	Directeur-Generaal Voedsel en Waren Autoriteit (tot 1 september 2005)
Vorige functies	
(1991 - 2002)	Directeur-Generaal Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
(1986 - 1991)	Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (CDA)
(1982 - 1986)	Secretaris van de Nederlandse Christelijke Boeren- en Tuindersbond (CBTB)
(1978 - 1982)	Beleidsmedewerker, Stadsgewest Tilburg

Veelgestelde vragen Basisverzekering

Berichten en verslagen

Wanneer gaat de basisverzekering in?
De Zorgverzekeringswet (in de volksmond de basisverzekering genoemd) is momenteel nog een wetsvoorstel. De verwachting is echter dat deze op 1 januari 2006 daadwerkelijk in werking zal treden.

Waarom komt er een nieuw zorgstelsel?
De gezondheidszorg wordt steeds duurder. Dit komt onder andere door de toenemende vergrijzing, maar tevens door steeds verdergaande technische ontwikkelingen waardoor meer en meer (dure) medische behandelingen mogelijk worden. De overheid voert het nieuwe stelsel in om meer marktwerking (en zo concurrentie) te bewerkstelligen tussen verzekeraars en zorgaanbieders.
Zo is onder andere de verwachting dat verzekeraars afspraken zullen maken met zorgaanbieders waardoor deze efficiënter, doelmatiger, klantgerichter en zo meer kostenbesparend zullen gaan werken. Dit zal een positief effect hebben op de (toenemende) kosten van de gezondheidszorg.

Voor wie is de basisverzekering?
De basisverzekering is voor alle inwoners van Nederland toegankelijk. Dit betekent dat verzekeraars niet langer kunnen selecteren op gezondheid of leeftijd. Daar staat tegenover dat iedereen verplicht is zich te verzekeren tegen ziektekosten. Behalve:
- Militairen in werkelijke dienst
- Gemoedsbezwaarden en degenen met principiële bezwaren tegen verzekeringen

Gemoedsbezwaarden moeten wel een extra belasting betalen die gelijk is aan de wettelijke inkomensafhankelijke bijdrage die verzekeringsplichten betalen. Voor gedetineerden wordt de verzekering geschorst.

Wie voert de basisverzekering uit?
De basisverzekering wordt uitgevoerd door verzekeraars die daartoe vergunning hebben.

Welke vormen van zorg zijn gedekt op de basisverzekering?
De overheid bepaalt welke zorg tot de dekking van de basisverzekering hoort en wanneer de verzekerde hierop aanspraak kan maken. De dekking komt grotendeels overeen met het huidige ziekenfondspakket en omvat onder andere de volgende vormen van zorg:
- geneeskundige zorg, huisarts, ziekenhuis;
- mondzorg (tandarts); farmaceutische hulp;
- hulpmiddelen;
- verpleging;
- verzorging;
- verblijf in verband met geneeskundige zorg;
- vervoer in verband met het ontvangen van zorg of diensten;
- kortdurende geestelijke gezondheidszorg.

Hoe hoog wordt de premie?
De premie ligt waarschijnlijk tussen de 1.000 en 1.200 euro per persoon per jaar. Kinderen tot 18 jaar betalen geen premie. Verzekeraars mogen zelf de premie vaststellen. Wel moeten ze alle verzekerden, los van hun leeftijd of gezondheid, dezelfde premie berekenen voor hetzelfde pakket.

Betaalt iedereen straks dezelfde premie voor de basisverzekering?
Nee, net als bij het ziekenfonds mogen verzekeraars zelf bepalen welke premie zij vragen voor de basisverzekering. Wel is het zo dat alle personen die bij een bepaalde verzekeraars zijn aangesloten, dezelfde premie betalen voor dezelfde basisverzekering. De verzekeraars mogen namelijk geen onderscheid maken naar persoonskenmerken (leeftijd, gezondheid, geslacht et cetera).

De verzekeraar heeft een zorgplicht richting verzekerden. Wat houdt dit precies in?
Dit betekent dat verzekerde recht heeft op prestaties, bestaande uit zorg of overige diensten (zorgbemiddeling) waaraan hij behoefte heeft of vergoeding van de kosten van de zorg of diensten. De verzekeraar mag zelf bepalen door wie en waar de zorg verzekerd wordt. De verzekeraar mag dus naar eigen keuze contracten sluiten met zorginstellingen. Een zorgverzekeraar kan daarom verschillende vormen van de basisverzekering aanbieden:
- een polis met vooraf gecontracteerde zorg;
- een polis met niet-gecontracteerde zorg;
- een combinatie van gecontracteerde en niet-gecontracteerde zorg (een mix-polis).

Wat zijn de gevolgen voor verzekerden als de verzekeraar contracten met zorginstellingen heeft gesloten?
Bij een polis met gecontracteerde zorg heeft de verzekeraar contracten gesloten met zorgverleners en zorginstellingen. Dit houdt in dat verzekerden zich voor de benodigde zorg tot deze zorgverleners en -instellingen moeten richten. Omdat de verzekeraar afspraken heeft gemaakt met de zorgverleners worden de kosten veelal lager. Veelal betekent deze polis een lagere nominale premie.
Bij de mix-polis is een gedeelte van de zorg gecontracteerd en een gedeelte vrij. Dit betekent ook een premievoordeel voor een verzekerde. Een (deels) gecontracteerde polis beperkt verzekerden dus weliswaar in hun vrije keuze voor zorgverleners maar daar staat een premievoordeel tegenover.

Kan men met een gecontracteerde polis alléén maar terecht bij de zorgverleners waarmee de maatschappij een contract heeft gesloten?
Nee. Iedere verzekerde is en blijft vrij in zijn keuze voor zorgverleners. Wordt de zorg afgenomen bij een zorgverlener waarmee de zorgverzekeraar geen afspraken heeft gemaakt, dan vergoedt de verzekeraar de kosten. Deze mag wel zelf de hoogte van deze vergoeding vaststellen. Deze zal vaak gebaseerd zijn op de (lagere) kosten zoals die in rekening gebracht zouden zijn door de gecontracteerde zorgverlener. De vergoeding kan dus lager uitvallen dan de daadwerkelijke kosten. Verzekerden moeten dit verschil zelf betalen. De vergoeding van de verzekeraar mag echter niet zo laag zijn dat daardoor het vrije verkeer van diensten wordt belemmerd.

Niet alle vormen van zorg vallen binnen de basisverzekering. Kunnen deze wel worden verzekerd?
Zorgvormen die door de regering worden gerekend tot niet-noodzakelijke zorg (denk bijvoorbeeld aan alternatieve zorg) vallen buiten de basisverzekering. Deze kunnen door de zorgverzekeraars echter wel worden opgenomen in aanvullende verzekeringen. In de samenstelling van de aanvullende verzekeringen zijn verzekeraars volledig vrij.

Blijft de no-claimteruggaaf bestaan?
De no-claimteruggaaf geldt ook voor de basisverzekering. Als mensen minder dan 255 euro aan zorgkosten per jaar besteden, krijgen ze het overgebleven deel op hun rekening teruggestort. Dit is de no-claimteruggaaf die in 2005 al voor ziekenfondsverzekerden is ingevoerd.

Kan ik nog steeds kiezen voor een eigen risico?
Verzekeraars kunnen verschillende eigen risico mogelijkheden aanbieden, tot 500 euro. Wie dat wil, kan naast de no-claimteruggaaf een vrijwillig eigen risico nemen. De premie wordt dan lager.

Wat is zorgtoeslag?
Om de kosten van de premie ook na invoering van de basisverzekering voor iedereen betaalbaar te houden, komt er een zorgtoeslag. De hoogte van die zorgtoeslag is afhankelijk van het inkomen. Mensen kunnen de zorgtoeslag aanvragen bij de Belastingdienst.

De overheid wil met de invoering van deze zorgtoeslag meteen de burger prikkelen om premies van de verschillende zorgverzekeraars te vergelijken. De zorgtoeslag wordt namelijk gebaseerd op de gemiddelde nominale premie van alle zorgverzekeraars en niet op de daadwerkelijk betaalde premie door de verzekerde.

Wie bepaalt de hoogte van de zorgtoeslag?
Op basis van de gezinssituatie en het verzamelinkomen van 2006 bepaalt de Belastingdienst de hoogte van de zorgtoeslag.

Wat gebeurt er als iemand zich niet wil verzekeren?
Alle Nederlandse inwoners zijn verplicht zich te verzekeren tegen ziektekosten. Nu geldt dit alleen voor de ziekenfondsverzekerden. Er komt een (boete)regeling voor degenen die zich bewust niet verzekeren, maar wel bij de verzekeraar aankloppen op het moment dat zij zorg nodig hebben.

Wanneer kan ik wisselen van verzekeraar?
Verzekerden kunnen elk jaar op 1 januari opnieuw beslissen of ze wisselen van verzekeraar.

Gaan we er nu wel of niet in koopkracht op achteruit?
Het kabinet garandeert geen koopkrachtverlies, maar stelt wel extra gelden te beschikking voor inkomensreparatie. Alleenstaanden met een particuliere verzekering zijn waarschijnlijk het slechtste af; zij verliezen ongeveer één procent aan koopkracht.

Zijn er ook groepen die er op vooruit gaan?
Ja. Particulier verzekerde gezinnen met kinderen, waarvan maar één van beide ouders werkt, gaan er maximaal drie procent in koopkracht op vooruit. Chronische zieken en gepensioneerden met een particuliere verzekering gaan er tot wel zes procent op vooruit.

Particulieren betalen toch veel meer dan 1.000 euro premie en gaan er dan toch veel meer op vooruit?
Particulier verzekerden betalen nu gemiddeld 1.800 euro premie per jaar. De meeste werkgevers vergoeden hiervan veelal vijftig procent. De vergoeding van de werkgever vervalt met de invoering van de basisverzekering.

Wat is WMO (Wet Maatschappelijke Ondersteuning), wat is AWBZ (Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten)?
De WMO regelt vormen van maatschappelijke ondersteuning die het mensen mogelijk maakt om zo lang mogelijk zelfstandig te functioneren. Bijvoorbeeld begeleiding en huishoudelijke verzorging. Maar ook welzijnsactiviteiten, opvoedingsondersteuning, woningaanpassingen en informatie en advies. De Wet Voorziening Gehandicapten, de Welzijnswet en delen van de AWBZ vallen straks onder de WMO. De gemeente krijgt de verantwoordelijkheid over de uitvoering van de WMO.
De AWBZ is er in de eerste plaats voor zorg die zoveel kost dat ze moeilijk te verzekeren is bij een zorgverzekeraar. Met de volksverzekering AWBZ wil het kabinet in elk geval de zorg behouden voor ernstig en chronische zieken, dementerende ouderen, zwaar gehandicapten en chronische psychiatrische patiënten.

Wat gebeurt er met de wettelijke bijdragen (WTZ en de MOOZ)?
WTZ (Wet Toegang Ziektekostenverzekering) en MOOZ (Medefinanciering Oververtegenwoordiging Oudere Ziekenfondsverzekerden) zijn in het leven geroepen om er voor te zorgen dat alle Nederlanders zich binnen het duale stelsel van particuliere- en ziekenfondsverzekeringen konden verzekeren voor ziektekosten. Met de invoering van de basisverzekering komt er een einde aan het duale stelsel en daarmee ook aan de WTZ en MOOZ.

Betekent het wegvallen van de wettelijke bijdragen dat hogere kosten door ouderen of chronisch zieken op een andere manier gecompenseerd worden? Bijvoorbeeld doordat zij geweigerd worden voor de basisverzekering of een hogere premie krijgen?
Nee. Zorgverzekeraars zijn verplicht om iedereen te accepteren die woont binnen het werkgebied van de zorgverzekeraar. Dit geldt dus ook voor ouderen en chronisch zieken. Deze acceptatieplicht geldt ongeacht de persoonsgebonden kenmerken zoals bijvoorbeeld geslacht, leeftijd of gezondheid. Voor iedereen gelden dus dezelfde voorwaarden tegen dezelfde premie.

Betekent dat dat zorgverzekeraars met veel ouderen en/of chronisch zieken te maken krijgen met hogere kosten en deze voor al hun verzekerden verrekenen met een hogere nominale premie?
Nee. Indien een zorgverzekeraar onevenredig veel verzekerden in portefeuille heeft met hoge(re) zorguitgaven, dan wordt de verzekeraar vanuit de overheid gecompenseerd via de zogenaamde 'risicoverevening'. De hogere kosten voor de verzekeraar worden dus door de overheid rechtgetrokken en niet via de premie die door verzekerden betaald wordt.

Ambtenaren hebben nu een eigen ziektekostenverzekering, blijft dat zo?
Nee, ook ambtenaren gaan vanaf 1 januari 2006 premie beta-

len voor de basisverzekering. Wel mogen de werkgevers, in dit geval overheden, collectieve contracten afsluiten met verzekeraars.

Komt er een aparte regeling voor studenten zonder bijbaantje of moeten die straks ook 1.000 euro per jaar gaan betalen voor hun verzekering?
Vanaf hun achttiende verjaardag betalen ook studenten (zonder bijbaantje) de volledige nominale premie. Zij hebben net als anderen recht op een zorgtoeslag. Daarnaast worden zij deels gecompenseerd via de studiefinanciering. De hoogte van die compensatie is nog niet bekend.

Hoe gaan verzekeraars om met collectieve contracten?
Het is straks ook mogelijk om collectiviteiten aan te bieden. Verzekeraars mogen een korting tot tien procent geven op deze pakketten.

Hoeveel moet de werkgever straks gaan betalen?
Vanaf 1 januari 2006 betaalt de werkgever een inkomensafhankelijke bijdrage die vijftig procent van de totale schadelast in Nederland bedraagt.

Bron: Meeùs, Afdeling Vrije beroepen, telefoon 076-5313480.
Zie ook *www.knmvd.nl*, knop [KNMvD], [nieuws].

NDG: oktober is chipmaand

De stichting Nederlandse Databank Gezelschapsdieren (NDG) heeft oktober uitgeroepen tot de maand van het chippen.
Jaarlijks worden in Nederland zo'n 30.000 huisdieren opgegeven als vermist. Dat zijn cijfers van Amivedi, de dierenambulance en asielen. Katten raken ongeveer achtmaal zo vaak vermist als honden. Naar schatting is slechts vijf procent van de katten in Nederland gechipt en geregistreerd. Redenen voor de NDG om een 'maand van het chippen' te organiseren. Inmiddels staan meer dan 720.000 dieren geregistreerd bij de NDG.
De 'maand van het chippen', is bedoeld om verantwoord huisdierenbezit aan te moedigen. Het microchippen, de aanbevolen methode van permanente identificatie, gaat gepaard met een juiste registratie van de gegevens. Dierenartsen kunnen de 'chipmaand' aangrijpen om het belang van een juiste identificatie en registratie bij eigenaren nog eens te benadrukken. Om de dierenarts daarbij te ondersteunen ontvangt iedere praktijk eind september een poster voor in de wachtkamer. Extra posters zijn aan te vragen bij de NDG.
Naast de reguliere website - www.databankgezelschapsdieren.nl - is er een speciale website - www.dierenchip.nl - waar aanvullende informatie te vinden is. Dat betreft onder andere teksten voor een nieuwsbrief voor bijvoorbeeld de lokale krant, antwoorden op vaak gestelde vragen en een aantal verhalen over succesvolle herenigingen van dieren met hun eigenaar.
Alle registratieaanvragen die in de maand oktober bij de NDG binnenkomen dingen mee naar een aantal prijzen, voor zowel de eigenaar als de dierenartsenpraktijk die de chip heeft ingebracht. Bij iedere tussen 15 september en 31 oktober bestelde registratieblok ontvangt de aanvrager een bon voor twee tompouces.

Alternatieve Elfstedentocht voor dierenartsen

Ook in 2006 zal een groep dierenartsen deelnemen aan de alternatieve Elfstedentocht op de Weissensee in Oostenrijk. Bij gebrek aan ijs in Nederland vormt deze tocht de ultieme uitdaging voor de Nederlandse schaatser, dus zeker voor de schaatsende dierenarts. De Dutch Veterinary Skaters hebben, zowel op het sportieve als op het gezelligheidsvlak, zo langzamerhand een naam hoog te houden in Oostenrijk. Dit jaar komen we op dinsdag 24 januari aan in Hotel Leonhard, gelegen op een steenworp afstand van het diepbevroren meer. Het sportieve hoogtepunt, 200 km op natuurijs (100 of 50 is ook mogelijk) vindt plaats op vrijdag 27 januari. Op zaterdag 28 januari wordt dan de 200 km wedstrijd voor de A-rijders gehouden. Dat is tevens de dag van vertrek. Ook dit jaar gaan we het nuttige met het aangename combineren. We gaan voor de gezelligheid, we gaan voor de sportieve uitdaging, maar we proberen ook zo veel mogelijk geld voor de Stichting Heifer bij elkaar te schaatsen. Intervet Nederland heeft toegezegd ook dit jaar weer een flinke bijdrage voor dat doel te willen leveren. Voor verslagen van voorgaande jaren, zie Tijdschrift voor Diergeneeskunde 2004:129;11: 376-379 en 2005:130; 9: 284-285.

Wilt u meedoen of wilt u meer informatie? Neem dan contact op met Theo Lam: 0575-554437 of theo.lam@wxs.nl. Het aantal plaatsen in Hotel Leonhard is beperkt, dus wie het eerst komt...

Uitspraak CAVP inzake promotie behandeling bacteriële luchtweginfectie bij runderen

Aan de Commissie Aanprijzing Veterinaire Producten (CAVP) is in mei 2005 een verzoek voorgelegd door een bedrijf met in het assortiment een product ter behandeling van bacteriële luchtweginfecties bij runderen. Deze leverancier verzocht de CAVP een klacht te beoordelen tegen de leverancier van een concurrerend product, dat eveneens is geregistreerd voor behandeling van luchtweginfecties bij runderen, maar daarnaast ook voor preventieve toepassing in een kudde waar de ziekte aangetoond is. De klacht richtte zich op drie punten in de productfolder bestemt voor dierhouders. Vóór de zitting van de CAVP had de aangeklaagde partij reeds toegezegd de gewraakte folder niet langer te verspreiden en een nieuwe folder te zullen vervaardigen.

Eerstens had de klagende partij er bezwaar tegen gemaakt dat het concurrerende product als uniek wordt aangeprezen. Over deze klacht hoefde geen uitspraak te worden gedaan omdat de aangeklaagde partij vóór de zitting van de CAVP had toegezegd kwalificaties als 'enig' en 'uniek' in een nieuwe folder achterwege te zullen laten. De CAVP stelt echter vast dat de klagende partij niet ontkent dat het concurrerende product als enig in Nederland zowel voor behandeling als voor preventie is geregistreerd.
Vervolgens had de klagende partij er bezwaar tegen gemaakt dat het concurrerende product wordt aangeprezen als 'zeer veilig voor (zowel dier als) mens'. De aangeklaagde partij erkent dat er geen op humane veiligheid gerichte studies zijn uitgevoerd, maar voert aan dat er noch in de praktijk noch in de literatuur aanwijzingen zijn voor een risico voor de mens, anders dan irritatie van de ogen en sensibilisatie van de huid. De CAVP acht dit een onvoldoende basis voor de claim 'zeer veilig voor de mens'.
Tenslotte stelt de klagende partij dat zijn product in een grafiek misleidend wordt vergeleken met een product van de aangeklaagde partij (evenals met een, verder buitenbeschouwing te laten, derde product). Er worden namelijk resultaten vergeleken die in het ene geval in gezond en bij het concurrerende product in geïnfecteerd longweefsel zijn gemeten. De leverancier van het concurrerende product heeft vóór de zitting van de CAVP toegezegd voortaan bij vergelijkingen eveneens metingen in gezond weefsel te zullen gebruiken. De CAVP constateert echter dat de grafiek desalniettemin misleidend is. De grafiek laat zien dat het ene product een duidelijk langere werkingsduur heeft dan het andere product. Hiermee wordt weergegeven waarom het ene product een claim heeft voor preventie, naast die voor behandeling. De grafiek geeft geen vergelijking ter zake van het aspect waarop de twee producten een vergelijkbare claim hebben, namelijk toegepast voor behandeling.

De uitspraak van de CAVP luidde dat de aangeklaagde leverancier vóór 1 augustus 2005 een nieuwe folder dient uit te geven, waarin de door hem gedane toezeggingen en de bovenstaande uitspraken van de CAVP terzake van de gewraakte punten zijn verwerkt. Indien de nieuwe folder niet tijdig wordt uit gegeven dient de misleidende grafiek per 1 augustus in een rondschrijven aan de doelgroep te worden gecorrigeerd. Verder acht de CAVP een gelijke verdeling van de kosten van de procedure een billijke weergave van de uitspraak, inclusief de vóór de uitspraak gedane toezeggingen.

BVD-uitbraak: therapie

L.R.M. Verberne

Ingezonden

Als op een rundveebedrijf niet aan BVD-preventie wordt gedaan door middel van een jaarlijks steekproefbloedonderzoek met aansluitende selectieve vaccinatie dan is besmetting met het veldvirus niet alleen mogelijk maar zelfs waarschijnlijk. Meestal verloopt het binnendringen van het BVD-virus op een bedrijf subklinisch maar soms kan enorme schade het gevolg zijn. Maar ook in dat katastrofale geval is het herkennen van de BVD-besmetting niet eenvoudig.

Klinisch beeld
Op de eerste plaats: je ziet bij een heersende BVD-besmetting vrijwel nooit diarree (de naam van het virus is dus ongelukkig gekozen). Mijn ervaringen met ernstige BVD-uitbraken zijn zeer verschillend: op het ene bedrijf waren het vooral longontstekingen en sterfte bij de kalveren die voor de schade zorgden; op een ander kwamen vrijwel dagelijks nieuwe, acute uierontstekingen voor onder de koeien; een derde melkveehouder kreeg 'aan de lopende band' te maken met kreupelheid bij zijn vee ten gevolge van panaritium. Op alle drie deze bedrijven werden tientallen dieren aangetast in de loop van enkele maanden. Kortom: er bestaat geen eenduidig klinisch beeld, maar typisch is de hardnekkigheid van de problemen. Door seroconversie (van afweerstoffen *niet aanwezig* naar *aanwezig*), kan een heersende BVD-infectie als de eigenlijke 'onderliggende' oorzaak van de hardnekkige gezondheidsproblemen worden vastgesteld.

Immuundepressie
Besmetting met het BVD-virus veroorzaakt ernstige immuundepressie. Vervolgens hangt het er maar vanaf met welke ziektekiemen de dieren in aanraking komen welk ziektebeeld zich gaat ontwikkelen. Vandaar de diversiteit in het klinische beeld en vandaar ook de hardnekkigheid van de infecties. Het steeds maar weer optreden van nieuwe ziektegevallen maakt de veehouder op den duur wanhopig en

brengt de begeleidende dierenarts gemakkelijk tot verkeerde beslissingen.

Wat je niet moet doen

Op bedrijven met ernstige BVD-problemen moet je vooral *niet vaccineren*. Daarvoor is het dan te laat. Door de besmetting met het BVD-virus lijden de dieren aan een immuundepressie en zo'n depressie wordt door vaccinatie nog verergerd. Vooral levende en parenteraal toegediende vaccins veroorzaken zelfs bij gezonde dieren aanvankelijk een daling van de immunologische afweer. Bij een reeds aanwezige ernstige immuundepressie zul je daarom door vaccinatie de reeds aanwezige ziekteverschijnselen nog verergeren of nieuwe induceren. Bijvoorbeeld: op een bedrijf met hardnekkige longproblemen onder het jongvee als gevolg van een 'onderliggende' BVD-infectie moet je niet gaan vaccineren tegen pinkengriep, IBR, parainfluenza, of wat dan ook. Het immuunapparaat van de besmette dieren is eenvoudig niet in staat om adequaat te reageren op de toegediende vaccinprikkels, maar vooral: door zo'n vaccinatie wordt de drempel voor ziektekiemen in de omgeving nog verder verlaagd. Daardoor kunnen onverwachte infecties de kop opsteken.

In de humane geneeskunde bestaat veel ervaring met immuundepressie en de gevolgen daarbij van vaccinatie: patienten met een HIV-besmetting/AIDS lijden aan zo'n depressie en mogen niet gevaccineerd worden omdat de gevolgen daarvan onvoorspelbaar zijn. Zo kan de enting tegen griep bijvoorbeeld een uitbraak van tuberculose tot gevolg hebben. Ook mensen die met cytostatica worden behandeld, krijgen te maken met een immuundepressie en daarom is ook bij hen iedere vaccinatie gecontraïndiceerd.

Wat je wel kunt doen

Op een bedrijf met klinische problemen ten gevolge van een BVD-besmetting heb je maar twee mogelijkheden om de geïnfecteerde dieren en hun 'aangeslagen' immuunapparaat te ondersteunen:

- bij bacteriële infecties is een snelle en adequate antibioticumtherapie geïndiceerd en
- toedienen van extra zink door het voer helpt het immuunapparaat te herstellen.

Extra zink

Op het boven vermelde bedrijf met grote BVD-schade bleek dat de zinkspiegels in het serum waren verlaagd bij zieke kalveren. Vervolgens is daar een zogenaamd dubbelblind experiment uitgevoerd: een collega van de Gezondheidsdienst voor Dieren 'scoorde' de longafwijkingen bij 22 kalveren vóór, tijdens en na toediening van brok met 250 ppm extra zink. Maar hij wist niet welke elf patiënten de brok met extra zink kregen en welke kalveren, in dezelfde stal, tot de controlegroep behoorden. Die kregen dezelfde brok zonder extra zink. Na drie weken waren de verschillen tussen de twee groepen niet alleen significant maar ook spectaculair. En na het stoppen van de zinksuppletie trad geen terugval op.

Dr. L.R.M. Verberne is dierenarts.

Dierenartsen houden dieren gezond en genezen ze ook!

Len Lipman

Hierbij wil ik reageren op het stuk in het Tijdschrift van 1 juli 2005 van collega Overgaauw: Wageningen zorgt ervoor dat het dier niet ziek wordt; Utrecht geneest als het dier ziek is. Ik ben het daar fundamenteel mee oneens. Utrechters (dierenartsen) besteden een groot deel van hun tijd aan het gezond houden van dieren. Mijns inziens is dit de belangrijkste taak van dierenartsen zowel in de gezelschapsdierensector als binnen de landbouwhuisdierensector. Dierenartsen moeten ervoor waken dat Wageningers (afgestudeerden aan de Landbouw Universiteit Wageningen) het gezond houden van dieren voor hun rekening gaan nemen. Wie adviseert er over voeding, ontwormen, vaccinatie, huisvesting et cetera. En daarbij wie gaat het juiste voer, ontwormingsmiddel et cetera verkopen? Gaat bedrijfsbegeleiding over zieke dieren? Wanneer dierenartsen moeten bestaan (voldoende inkomen generen) met het beter maken van zieke dieren dan zullen er maar weinig praktijken over blijven.

Ook is er een belangrijke richting binnen 'Diergeneeskunde' die zich helemaal niet meer bezig houdt met genezen namelijk Veterinaire Volksgezondheid. Dit is meer dan werken bij de VWA, hoewel dierenartsen die bij deze organisatie werken een belangrijke rol spelen in het handhaven van de veterinaire volksgezondheid. Ook een landbouwhuisdierenpracticus die een koppel varkens gezond houdt, handhaaft de veterinaire volksgezondheid. Daarbij krijgen we mogelijk de levende keuring op het bedrijf. Dan is de veterinaire volksgezondheid rol van de Landbouwhuisdieren practicus helemaal duidelijk Maar ook binnen gezelschapsdieren speelt veterinaire volksgezondheid een rol. Wie adviseert over schimmel infectie binnen een manege en papegaaienziekte via vogels. Allemaal Utrechters en geen Wageningers.

Ik hoop dat ik met deze reactie de veterinairen heb wakkergeschud. Het gevaar van de 'Wageningers' is reëel. Straks zit naast uw praktijk een winkel geleid door een dierwetenschapper waar dieetvoer, ontwormingsmiddelen, uierinjectoren et cetera worden verkocht. Ook daar wordt advies gegeven over het gezond houden van dieren maar dan wel veel goedkoper dan dat u dat kunt. De dierenarts moet zijn marktaandeel blijven bevechten. Even niet opletten en onze plaats is ingenomen door anderen. Dierenartsen moeten zich niet alleen richten op het genezen van dieren maar ook op het gezond houden van dieren. De opleiding in Utrecht maar ook het post academisch onderwijs zou over het gezond houden van dieren voldoende scholing voor studenten en dierenartsen moeten aanbieden om de concurrentie met Wageningers en anderen aan te kunnen. Een goed signaal van deze ontwikkeling zou zijn de naam van de Faculteit te veranderen in Faculteit van Dierwetenschappen in plaats van Diergeneeskunde. We genezen nog wel maar doen veel meer en zijn daar ook goed in!

Len Lipman is Senior docent/onderzoeker, divisie Volksgezondheid en Voedselveiligheid, IRAS, Utrecht.

Seminars over leveraandoeningen en incontinentie

Congressen en cursussen

Dit najaar organiseert Royal Canin Veterinaire Service een nieuwe serie klinische seminars voor dierenartsen. Dit gebeurt in samenwerking met A. Menarini Diagnostics en Dier & Zorg Dierenverzekering. Het programma biedt een tweetal praktijkgerichte lezingen, verzorgd door specialisten.

De thema's voor 2005 zijn leveraandoeningen en incontinentie bij de hond en de kat. De seminars vinden 's avonds plaats op vier verschillende locaties in Nederland.

De klinische seminars, die Royal Canin jaarlijks organiseert, worden gekenmerkt door de praktische benadering van veel voorkomende klinische aandoeningen. Dit jaar zullen de lezingen deels in de vorm van casestudies worden gepresenteerd. De bijeenkomsten beginnen om 20.00 uur met een lezing van drs. Marjanne Zaal, Specialist Chirurgie der Gezelschapsdieren, werkzaam bij het Veterinair Specialistisch Centrum "De Wagenrenk". Zij bespreekt in haar lezing de etiologie en therapie van incontinentie bij hond en kat, met speciale aandacht voor de meest recente medicamenteuze behandelingsmogelijkheden bij de hond.

Na de pauze verzorgt prof. dr. Jan Rothuizen of drs. Robert Favier de tweede lezing. Beiden zijn werkzaam op de Hoofdafdeling Geneeskunde van Gezelschapsdieren en gespecialiseerd in leveraandoeningen. Aan de hand van representatieve casestudies bespreken zij nieuwe ontwikkelingen in de diagnostiek en therapie van leveraandoeningen, met de nadruk op hepatitis en aangeboren levershunts bij de hond en cholangitis bij de kat.

De kosten voor deelname bedragen € 25,- inclusief consumpties en nascholingsmap. Het klinische seminar 2005 is voor accreditatie aangemeld bij de Technische Commissie Gezelschapsdieren.

Data en locaties:

Dinsdag 18 oktober	Hotel van der Valk, Wolvega
Dinsdag 25 oktober	Hotel van der Valk, Eindhoven
Dinsdag 29 november	Hotel van der Valk, De Bilt
Dinsdag 13 december	Hotel van der Valk, Schiphol

Een inschrijfformulier kan worden aangevraagd bij het secretariaat van de Royal Canin Veterinaire Service, telefoonnummer: 0413-318418, faxnummer: 0413-351836; e-mail: *nvzutphen@royalcanin.nl* of via de Royal Canin dierenartsenbezoekers. U kunt het inschrijfformulier ook downloaden via internet: *www.royalcanin.nl*, rubriek Veterinair, Actueel, Ander Nieuws.

Herinnering voor de oud-leden en reünisten van het Veterinair Dispuut Unitas

Op 15 oktober is de traditionele dag voor oud-leden en reünisten van Veterinair Dispuut Unitas. Volgens de organisatoren wordt het een dag "vol briesende activiteiten die u niet kunt en wilt missen".
Opgave is nog mogelijk tot 1 oktober door een mail te sturen naar *oudledendag@hotmail.com*.

PAO-Diergeneeskunde

Agenda september-oktober 2005

PAO-Diergeneeskunde organiseert in september- oktober onderstaande cursussen. Voor een aantal cursussen is opgaaf mogelijk, voor cursussen die zijn volgeboekt kunt u zich vrijblijvend op de wachtlijst laten plaatsen. Voor meer informatie verwijzen wij u naar de najaarsbrochure (ontvangt u een dezer dagen thuis) of onze internetpagina (www.paod.nl).
Opgaaf voor de cursussen kan telefonisch (030-634 89 80) of per e-mail: info@paod.nl.

datum	titel	nr.	locatie	prijs
september:				
20 september	Recht en de Paardendierenarts	05/508	PAO-D Houten	€ 340
21 september	Endoscopie bij Hond & Kat	05/113	PAO-D Houten	€ 288
21 september	Spalken & Verbanden GD	05/129	Zoeterwoude	€ 245
21 september	Practicum Voeding Rund	05/217	PAO-D Houten	€ 450
21 september	Praktische Huisvesting Varken	05/314	Sterksel	€ 310
22-09,6-10,				
20-10,3-11-05	Beoordeling Cytologische Preparanten GD	05/136	PAO-D Houten	€ 550
27 september	Zenuwstoornissen bij het Rund	05/225	PAO-D Houten	€ 280
27 september	Training on the Job II Rund	05/226	Oenkerk	€ 579
28 september	Wondverzorging GD	05/130	Zoeterwoude	€ 275
28 september	Varkenssignalen	05/309	FD-Utrecht	€ 175
oktober				
3 oktober	Buikchirurgie Rechts	05/212	Wageningen	€ 400
4 oktober	Balanced Analgesia	05/139	Houten	€ 365
5 oktober	Wondverzorging Chir. Behandeling GD	05/132	FD	€ 650
7 oktober	Puncties en Geleidings Anesthesie Paard	05/509	FD	€ 530
11 oktober	Tracking & Tracing	05/906	FD	€ 160
11,19 en 27 okt.	Voeding van Wieg tot Graf GD	05/143	PAO-D Houten	€ 825
11 en 18 okt.	Recht uit de praktijk GD	05/146	PAO-D Houten	€ 550
12 oktober	Arbo Module Anesthesiologie	05/908	PAO-D Houten	€ 195 leden GGG € 150,-
13 oktober	Salmonella in Varkens	05/312	PAO-D Houten	€ 280

(wijzigingen voorbehouden)

Hieronder vindt u tevens een selectie van buitenlandse congressen en symposia op veterinair en aanverwant gebied.

EUROPA

14-17 september	BEVA Annual Congress	Yorkshire UK
22-25 september	European Congress on Vet. Dentistry 2005	Slovenie
23-25 september	Feline Congress 2005	Antwerpen
24-29 september	15th European Symp. on Poultry Nutrition	Hungary
28-09/1-10-2005	Focus on Equine Spine, part 1	PTC+, Barneveld
30-09/1-10-2005	BVA Congress 2005-08-19	U.K.
12-15 oktober	2005 ACVO Annual Conference	USA
13-14 oktober	Symposium HA Gezondheidszorg Paard	FD Utrecht
13-16 oktober	World Vet. Dental Congress IX	USA

(PAO-D is niet verantwoordelijk voor de inhoud van genoemde congressen)

Stichting PAO-Diergeneeskunde
Molen 77
Postbus 81
3990 DB Houten

T (030) 634 89 80
F (030) 634 89 89
E info@paod.nl
W www.paod.nl

In memoriam

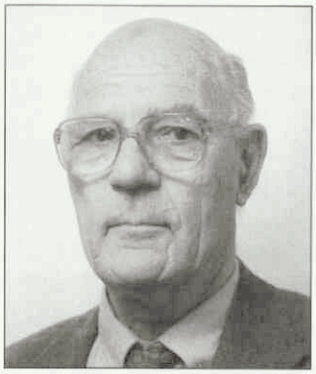

T. van Roon

Op 18 april 2004 is collega T. van Roon op 83-jarige leeftijd overleden.

Teunis van Roon, voor vrienden en collegae ook Teus of Titus, werd op 19 november 1920 geboren te Winterswijk. Hij kwam uit een onderwijzersgezin, dat in 1923 verhuisde naar Middelburg in de provincie Zeeland. Hier groeide hij op met zijn zuster Be.
Kort na het uitbreken van de Tweede Wereld Oorlog behaalde hij op 6 juli 1940 zijn HBS-B diploma. Nog in datzelfde jaar begon hij de studie diergeneeskunde in Utrecht. Hij werd lid van het Utrechts Studenten Corps en deed veel aan atletiek (o.a. hardlopen 100 m en 200 m) en hockey. Ook werd hij lid van DSK en was hiervan Vice-abactis van 1942 -1945. Tijdens de oorlog moest de studie worden onderbroken en moest hij onderduiken. Hij deed dat eerst in Frankrijk en daarna als assistent bij een dierenarts in Alkmaar. Na de oorlog hervatte hij zijn studie en behaalde op 19 december 1949 zijn bul. In die tijd leerde hij zijn toekomstige vrouw kennen; zij woonde schuin tegenover het studentenhuis waarin hij woonde.
Na zijn afstuderen werd hij praktiserend dierenarts en associeerde met W.J.L. de Groot te Kruiningen. In 1950 trouwde hij met Truus Peeterman, en vestigde zich als zelfstandig praktiserend dierenarts te Ommen. Dit was echter van korte duur. Zij konden niet echt hun draai daar vinden. Na een jaar als waarnemend dierenarts in Utrecht te hebben gewoond, verhuisden zij in 1953 naar Sas van Gent. Daar was Titus tot 1963 practicus en tevens hoofd vleeskeuringsdienst. Het gezin kreeg twee zonen en één dochter.

In 1963 verruilde hij de praktijk voor een ambtelijke baan en werd Adjunct Secretaris van de Gezondheidscommissie voor Dieren van het Landbouwschap en verhuisde naar Den Haag. In 1965 werd hij weer practicus, dit keer te Bleskensgraaf en tevens werd hij plaatsvervangend directeur van het slachthuis Sliedrecht. In 1967 toog hij weer naar Zeeland en werd practicus te Zierikzee en tevens hoofd vleeskeuringsdienst aldaar. Toen in 1970 deze vleeskeuringsdienst onder Middelburg kwam te vallen, zocht hij een nieuwe uitdaging en werd in 1971 Veterinair Adjunct-inspecteur van de Volksgezondheid voor het district Noord-Brabant. Intensief oriënteerde hij zich op het uitgebreide scala van wetten, regulatieven en verordeningen die met deze functie waren verweven. Niet afkomstig uit een controlerende en inspecterende achtergrond, was dit voor hem een functie, waarin hij zich goed heeft kunnen vinden. Toen per 1 mei 1973 de functie van directeur van de Vleeskeuringsdienst te Waalwijk en het aldaar gevestigde gemeentelijk slachthuis vacant kwam, werd hij, gezien zijn ervaring in de voorgaande jaren, hiervoor benoemd. Deze functie heeft hij tot aan zijn pensionering op 1 januari 1985 vervuld.

In 1978 overleed Truus zijn vrouw. Gelukkig voor hem vond hij in Zus Houben een nieuwe partner en hertrouwde hij in 1981. Niet lang na zijn pensionering verhuisden zij in 1987 naar Aardenburg. Daar hebben beiden een aantal goede jaren gekend en een fijne vriendenkring opgebouwd.
Titus was prettig gezelschap, een goede gesprekspartner, wel een eigenzinnig man, sterk analytisch en realistisch denkend, kortom een aanhanger van de 'no nonsens' gedachte. Hij had een brede interesse in sport, politiek, actualiteit en zeker ook in geschiedenis. Hij minde vrijheid, zelfstandigheid en onafhankelijkheid. Hij was bij uitstek iemand die de regie over het leven zelf in handen wilde hebben en houden. Van nature was hij onrustig, zo niet ongedurig, een man die zo wie zo niet lang op dezelfde plek wilde blijven werken en wonen; te lang werd snel saai vond hij. Dat bracht dan ook nogal wat veranderingen van werkkring en verhuizingen met zich mee, zoals hiervoren vermeld.
Zijn tweede vrouw Zus verzorgde hij lange tijd liefderijk totdat zij eind 2003 in een verpleeghuis moest worden opgenomen. Niet lange tijd daarna openbaarde zich dat hij ongeneeslijk ziek was en niet lang meer te leven had. Na een paar maal bestraald te zijn, zag hij van verdere behandeling af. Het was goed geweest, 83 jaar lang, vond hij. Ook nu behield hij de regie.
Op 24 april 2004 werd tijdens de crematiepelechtigheid afscheid genomen van Titus van Roon.
Wij wensen de familie sterkte voor de toekomst.

W. Edel
A.J.G. van 't Hooft
R. van Roon

De Commissie Ethiek van de KNMvD buigt zich sinds jaar en dag over veterinair-ethische kwesties, die om een standpunt van de beroepsgroep vragen. Zo'n standpunt moet natuurlijk gedragen worden door de hele KNMvD, dat is niet altijd eenvoudig. Standpunten van de KNMvD komen tot stand in nauw contact met het bestuur en de groepen.
Naast het opstellen van standpunten ziet de commissie het ook als haar taak om binnen de beroepsgroep de discussie over bepaalde ethische onderwerpen op gang te brengen. Een manier om dat de doen is het schrijven van een opiniërend artikel.

Stelling van de Commissie Ethiek: melkkoe moet groot deel van het jaar weidegang hebben

Wat is uw mening over 'weidegang en huisvesting van de melkkoe in Nederland'?

Commissie Ethiek

De gezondheid, het welzijn en de integriteit van melkkoeien kunnen het beste gewaarborgd worden wanneer de dieren gedurende een aanzienlijk deel van het jaar toegang tot weidegang hebben. Dit is de conclusie van de Commissie Ethiek van de KNMvD, die zij wil voorleggen aan de leden van de KNMvD. Omdat de meeste melkkoeien nog slechts beperkt of geen weidegang hebben, dient de huisvesting van deze dieren geoptimaliseerd te worden. Daarbij zijn met name ventilatie, kwaliteit van ligboxen en vloeroppervlak van belang.

Moet de Nederlandse koe in de wei of juist niet? Een vraag die de rundveedierenarts regelmatig wordt voorgelegd. Deze ook maatschappelijke discussie is opgepikt door de Commissie Ethiek en heeft geleid tot de conceptnotitie 'Weidegang en huisvesting van de melkkoe in Nederland'. Hierin wordt de noodzaak van weidegang voor de gezondheid, het welzijn en de integriteit van melkkoeien, afgewogen. Bovendien wordt er gekeken in hoeverre er aanpassingen van de huisvesting van de melkkoeien noodzakelijk zijn bij de huidige beperkte of afwezige weidegang.

Koeien in de wei

Koeien, gehouden onder Nederlandse omstandigheden, zijn eeuwenlang 's winters opgestald en graasden 's zomers in de wei. Het beeld van het platteland werd eeuwenlang bepaald door koeien in de wei.
Met name na de invoering van het melkquotum in 1984 is de melkproductie per koe sterk toegenomen, is het aantal melkveebedrijven sterk afgenomen en is het aantal koeien per bedrijf sterk toegenomen. Onder invloed van deze factoren en mede door invoering van automatische melksystemen (AMS) worden nu reeds op meer dan tien procent van de melkveebedrijven de melkkoeien het hele jaar door op stal gehouden.
Op dit moment neemt vanuit de samenleving de roep naar weidegang voor alle melkkoeien toe, zie onder andere Dierenbescherming: 'Koe zoekt wei', 2005. Binnen de gelederen van de KNMvD is weidegang voor koeien een terugkerend punt van discussie. Als deskundigen op het gebied van welzijn en gezondheid van melkkoeien worden rundveedierenartsen regelmatig geconsulteerd door de veehouders over de noodzaak van weidegang voor melkkoeien en eisen die aan de huisvesting moeten worden gesteld bij gedeeltelijk of het volledig opstallen van melkvee.

In deze notitie heeft de Commissie Ethiek ervoor gekozen zich te concentreren op de effecten van weidegang en huisvesting voor de koe en de veehouder. Invloeden op het milieu, maatschappelijke aspecten en effecten voor de sector en retailers, met betrekking tot deze problematiek zijn niet eenduidig en worden in de notitie buiten beschouwing gelaten.

Vraagstelling

De vraagstelling die ten grondslag ligt aan deze nota 'weidegang en huisvesting van melkkoeien' luidt als volgt:

1. Is weidegang voor melkkoeien van essentieel belang voor de gezondheid en het welzijn van de dieren en tast het niet beschikbaar stellen van weidegang de integriteit van de melkkoe aan?
2. Dienen er ten behoeve van het verbeteren van de gezondheid en het welzijn van de melkkoe aanvullende huisvestingseisen gesteld te worden bij gedeeltelijk of volledig opstallen van melkvee?

Probleemstelling

Welzijn en integriteit

Om een eventuele aantasting van het welzijn en de integriteit van melkkoeien tijdens het permanent opstallen te kunnen beoordelen, is het noodzakelijk de kenmerken van het natuurlijk gedrag, die voor een koe essentieel zijn, te beschouwen (1).
Runderen vertonen een duidelijk synchroon gedrag. Koeien grazen in groepsverband, overwegend bij daglicht. Koeien hebben een grote motivatie om hun omgeving te onderzoeken; exploratie gedrag. Koeien zijn van nature goede lopers, tot tientallen kilometers toe, maar lopen minder op een harde ondergrond. Koeien liggen negen tot veertien uur per dag. Wanneer een koe minder kan liggen zal ze dat zo snel mogelijk trachten in te halen, ten koste van ander gedrag. Voordat een koe gaat liggen wordt er een geschikte plek gezocht, de voorkeur gaat daarbij uit naar een zachte en droge ligplaats. De dieren liggen drie tot vier meter van elkaar, het liefst niet met de koppen dicht bij elkaar. Runderen zijn kuddedieren en binnen de kudde heerst een rangorde. Deze rangorde is stabiel en gebaseerd op visuele herkenning. Indien de kudde groter is dan zeventig dieren, kunnen niet alle dieren elkaar herkennen.

Een gestoord welzijn bij melkkoeien treedt op wanneer de omgeving van het dier een zodanige structuur heeft dat deze het adaptatievermogen – fysiologisch en gedragsmatig – te buiten gaat (6, 9).
Opstallen heeft invloed op het gedrag van koeien (3, 5). Te weinig exploratiemogelijkheden en gefrustreerd eetgedrag

Liggende koe staat op. Foto: Jan Hulsen/Vetvice.

kunnen leiden tot stereotypieën zoals tongrollen en hekbijten. Op stal is er meer onrust en agonistisch gedrag, zoals elkaar stoten en dreigen, dan in de wei. Op stal is de individuele afstand verkleind en zijn de voorzieningen geclusterd. Op stal is de ligfrequentie verhoogd, maar de totale ligtijd verminderd. In de stal wordt nogal eens 'leunen' waargenomen, dit kan er op duiden dat dieren willen gaan liggen maar daar moeite mee hebben. In de meeste ligboxstallen hebben koeien, door de beperkte omvang en de inrichting van de ligbox problemen met gaan liggen en gaan staan. Het loopoppervlak in de stal is hard en vaak glad en verder beperkt qua oppervlakte. Daardoor is het loopgedrag van melkkoeien op stal afwijkend, de stap is verkort en onzeker en de koe loopt minder dan in de wei (4, 8). Koeien glijden regelmatig uit op stal. Uit preferentie- en restrictie-experimenten is gebleken dat koeien een voorkeur hebben om enkele uren per dag naar buiten te gaan, ongeacht het weer.

De integriteit van dieren wordt onder andere aangetast wanneer het dier is geremd in zijn natuurlijk gedrag.

Gezondheid

Het natuurlijke bodemoppervlak voor koeien is zacht en droog. Klauwproblemen treden op stal meer op en in ernstiger vorm dan in de wei. De meeste melkkoeien hebben meer of minder ernstige vormen van klauwaandoeningen, die bij 25 tot dertig procent van de koeien leidt tot kreupelheid (4, 8). Gedurende de laatste tien jaar is de problematiek toegenomen. Dit is voor een deel te wijten aan het feit dat koeien vaak alleen nog maar overdag toegang tot de wei hebben en in toenemende mate helemaal geen weidegang meer hebben. Een voorbeeld is de sterke toename van de ziekte van Mortellaro van tien naar dertig procent. Een aandoening met duidelijke negatieve invloed op het welzijn van de melkkoe. Op stal worden veel poot-, rug- en nekproblemen bij melkkoeien gesignaleerd. De oorzaak van de problemen ligt voor een belangrijk deel in de harde betonnen vloer, de vochtige omgeving en de inrichting van de ligboxen in de meeste ligboxstallen

In het algemeen kan gesteld worden dat de infectiedruk voor virale, bacteriële en ectoparasitaire besmettingen op stal groter is dan in de wei. Zo is onder andere de kans op het ontstaan van bepaalde uierontstekingen verlaagd bij koeien die toegang tot de wei hebben. UV-licht en beweging hebben een algemeen positief effect op de gezondheid en het welzijn van dieren.

Beweiden vraagt om een goed management ten aanzien van maagdarm- en longwormen en dient het voedermanagement aangepast te zijn aan de hoogproducerende koe. Een hoogproducerende koe kan gemakkelijker aan de norm op stal gevoerd worden. De discussie rond de gezondheid, het welzijn en de integriteit van dieren met een hoge productie is een andere discussie en dient derhalve apart besproken te worden.

De inrichting van veel weides is onvoldoende, met name door onvoldoende beschutting tegen weersinvloeden (hitte, regen met wind). Hierdoor ontstaat er groepering van de dieren, hetgeen nadelige gevolgen kan hebben voor bepaalde aspecten van diergezondheid.

Melkveehouderij

De melkveehouderij staat economisch onder druk. De kostprijs van een liter melk is gestegen onder invloed van hogere voerkosten, stijgende grondprijzen, milieu- en hygiëne-eisen et cetera. De opbrengstprijs voor een liter melk is echter gedaald. Nu en de komende tijd zullen veel melkveehouders hun bedrijf beëindigen. Andere melkveehouders trachten middels schaalvergroting en het zoeken naar efficiëntere productiesystemen een rendabele bedrijfsvoering te verwezenlijken. De introductie van AMS zal de komende tijd toenemen. Daarbij kiezen de veehouders veelal voor het permanent opstallen van de melkkoeien.

De meeste melkveestallen zijn niet ingericht voor het permanent opstallen van vee. Veel stalontwerpen dateren van eind

Foto: Jan Hulsen/Vetvice.

jaren '70 en zijn met name ingericht voor arbeidsbesparing. De inrichting van deze stallen, in het bijzonder van de looppaden en de ligboxen, die krap bemeten zijn en waarvan de ondergrond hard is, voldoet niet aan de eisen die gesteld moeten worden in het belang van de gezondheid en het welzijn van de hoogproducerende grote melkkoe (2). Op dit moment vindt er veel renovatie en vernieuwing van de melkveestallen plaats.

Aanbevelingen en conclusies

1. Duurzame melkveehouderij bestaat uit een evenwichtige weging van economische, ecologische, sociale en ethische aspecten.
2. Het imago van de Nederlandse melkveehouderij is gediend met weidegang.
3. De veehouder heeft, volgens de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren, de plicht te zorgen voor de gezondheid en welzijn van zijn koeien.
4. De gezondheid, het welzijn en de integriteit van melkkoeien kunnen het beste gewaarborgd worden wanneer de dieren gedurende een deel van het jaar toegang tot weidegang hebben. Voor de melkkoe kan van een redelijke weidegang gesproken worden indien het dier in de periode van april tot oktober gedurende 120 dagen acht uur per dag in de wei is.
5. De inrichting van de wei dient zodanig te zijn dat ook tijdens meer extreme weersomstandigheden de gezondheid en het welzijn van de koeien gewaarborgd kan worden. Verder zullen verharde looppaden niet te lang mogen zijn.
6. Bijzondere aandacht dient besteed te worden aan het voedermanagement van hoogproducerende koeien in de wei.
7. De huisvesting van melkkoeien dient te worden aangepast. Enkele voorbeelden hiervan zijn: 1) ventilatie dient te worden aangepast aan de nieuwste inzichten, 2) de ligboxen moeten ruim zijn, aangepast aan de huidige grote koe, een zacht vloeroppervlak hebben en zo ingericht zijn dat de koe gemakkelijk kan gaan liggen en staan 3) het loopoppervlak moet 'zacht' zijn, niet glad en ruim.
8. Wanneer weidegang door omstandigheden niet mogelijk is (AMS, MINAS, schaalgrootte, verkaveling, et cetera) dienen er aanvullende eisen aan de huisvesting van koeien gesteld te worden.
9. Voorlichting en informatie van de burgers en consumenten kan bijdragen aan bewustwording van productiesystemen, productie-eisen, consequentie voor prijs en koopgedrag
10. De aanbevelingen en conclusies (3 tot en met 5) gelden in principe voor alle runderen, dus ook voor vleesvee en fokdieren, die langer dan één jaar gehouden worden.

Literatuur

1. Hof AJ, 2001. Weidegang en het welzijn van runderen. Scriptie Faculteit der Diergeneeskunde.
2. Hulsen J, 2004. Koesignalen: praktijkgids voor koegericht management. Uitgeverij Roodbont, Zutphen.
3. Jansen SJ, 2002. Gedrag als onderdeel van welzijn van koeien die gemolken worden met een automatisch melksysteem. Scriptie Faculteit der Diergeneeskunde.
4. Somers, 2004. Proefschrift Universiteit Utrecht.
5. Loman R, 1999. Het gedrag en welzijn van opgestalde runderen in de melkveehouderij in Nederland. Scriptie Faculteit der Diergeneeskunde.
6. Lorz A, 1973. Tierschutzgesetz; Kommentar. Beck, Munchen, p. 3.
7. Nederlandse Vereniging tot de Bescherming van Dieren en Stichting Natuur en Milieu. 'Koe zoekt wei', 2005.
8. Van der Tol, 2004. Proefschrift Universiteit Utrecht.
9. Wiepkema PR en Metz JHM. Ethologie, theorie en praktijk. Diergeneeskundig Memorandum 1981; 28 (1): 261-308.

De Commissie Ethiek nodigt alle leden van de KNMvD van harte uit om op bovenstaand standpunt te reageren. Het liefst via de rubriek 'Ingezonden' in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde. U kunt uw reactie mailen naar: tijdschrift@knmvd.nl, faxen naar: (030) 6348929 of sturen naar Tijdschrift voor Diergeneeskunde, rubriek Ingezonden, Postbus 421, 3990 GE Houten.

Verslag van de raad van toezicht

Cor de Vries

Maatschappij nieuws

Voor onze beroepsgroep en beroepsvereniging is het een hectisch jaar geweest. Als eerste denken we natuurlijk aan de problematiek rond de erkenningen en certificering van praktijken werkzaam op het gebied van de landbouwhuisdieren. Het verzet dat zich sterker manifesteerde met het jaar 2005 in aantocht, de oproep tot een tijdelijke standstil die niet door iedere partij in acht werd genomen, de ledenraadpleging en de ontwikkeling van het nieuwe kwaliteitsbeleid; het heeft menige collega danig beziggehouden en de nodige hoofdbrekens bezorgd.

Ook de raad van toezicht is nauw betrokken geweest bij beleidsontwikkeling en besluitvorming in deze. Echter ook andere zaken hebben de nodige aandacht gekregen van de raad. Zonder volledigheid te pretenderen doet de Raad van Toezicht hierbij verslag van het afgelopen jaar. Een kleine bloemlezing van de belangrijkste onderwerpen waarover het bestuur 'aan de tand is gevoeld'.

Vooraf misschien toch nog goed om te weten: de raad van toezicht is drie jaar geleden ontstaan na de vernieuwing van de bestuurlijke structuur van de KNMvD. De dertien-koppige raad kent een regionale vertegenwoordiging en het is volgens de statuten haar taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en de algemene gang van zaken in de Maatschappij. De raad van toezicht is daarbij geen bestuurslaag, verantwoording legt zij af aan de algemene vergadering.

Erkenningen en certificering

De raad heeft de afgelopen jaren met grote bezorgdheid het proces van kwaliteitsborging gevolgd. Alhoewel de raad het kwaliteitsstreven ondersteunt, is zij zeer kritisch geweest naar het bestuur over de juridische haalbaarheid, de marktvraag, de noodzaak, het tijdspad en de communicatie van bestuur en groepen naar de leden. Er bleek vaak een discrepantie tussen wat de leden van de raad 'in het veld' aan signalen kregen en de informatie waarmee het bestuur vanuit de groepen werd voorzien. 'Alles op koers, doorgaan!' was het uitgangspunt van het bestuur.

Centraal thema voor de raad van toezicht in deze was de communicatie. Hoe kon het dat er geen bijsturing plaatsvond ondanks de onvrede bij de leden en het verzet dat zich allengs sterker organiseerde en manifesteerde. Meerdere keren is het bestuur hierop gewezen en is grote zorg uitgesproken voor tweespalt in de beroepsgroep. Voor de raad van toezicht was een en ander aanleiding om het bestuur in november uit te nodigen voor een extra vergadering. Tijdens deze bijeenkomst werden de eerste resultaten van de ledenraadpleging van Environs International bekend gemaakt en werd de vrees bewaarheid: er bleek totaal geen draagvlak voor het oorspronkelijke systeem van erkenningen en al helemaal niet voor verplichte certificering en koppeling van beide.
De raad van toezicht is blij met de acties die het bestuur heeft ondernomen. Een ledenraadpleging resulterend in een andere insteek en een nieuwe opzet voor kwaliteitsborging. De raad staat achter het in mei 2005 aangenomen kwaliteitsbeleid van de KNMvD: voldoende draagvlak, praktisch en transparant, vrijwilligheid en vraaggestuurd. Belangrijker nog is dat de KNMvD zich als koepelorganisatie opstelt en overleg en onderhandeling met marktpartijen in eigen huis houdt.

De raad van toezicht heeft naar aanleiding van bovenstaande het bestuur opgeroepen beter en eerder met de leden te communiceren, immers daar ligt de crux van het probleem. Het bestuur heeft zich volgens de raad goed gerevancheerd. Via de extra regiovergaderingen en de buitengewone ledenvergadering van 25 mei heeft het bestuur duidelijk uitleg gegeven en de leden de mogelijkheid geboden inspraak te hebben bij de te volgen koers.

Werkgevers- en werknemersorganisaties

De raad van toezicht heeft zich unaniem uitgesproken vóór het verenigen van de practici werkgevers in een belangengroep. Om te komen tot een CAO voor dierenartsen in loondienst, verenigd in de BPL, en dierenartsassistenten (Vedias) is zo'n organisatie van practici-werkgevers een absolute noodzaak. Na het wegvallen van de adviestarieven en de rechtspositieregeling is er behoefte aan duidelijkheid en uniformiteit in de beroepsgroep.

De traagheid van de vorming van zo'n belangenvereniging was een doorn in het oog van de raad. Vandaar dat dit ook een terugkerend thema was tijdens de vergaderingen met het bestuur. De raad van toezicht nam kennis van het feit dat omwille van juridische problemen het niet mogelijk bleek de motie van de BPL van oktober 2004 integraal uit te voeren. Bij het bestuur is daarom aangedrongen de vorming van een werkgeverorganisatie de hoogste prioriteit te geven en de collega's die daarmee doende zijn te faciliteren.

Op dit moment worden de laatste formaliteiten van de oprichting van de Belangengroep Practici Werkgevers (BPW) afgehandeld en zijn de leden de conceptstatuten en de eerste aanzet tot een CAO toegezonden.

Communicatie

Zoals reeds eerder gesignaleerd heeft de raad van toezicht het bestuur aangesproken op het falende communicatiebeleid. De communicatie naar én met de leden was gebrekkig. Na aanpassing van de bestuurlijke structuur was in de oorspronkelijke opzet - beter contact met de leden - nog niet voorzien. Voor leden van de Maatschappij was absoluut niet duidelijk waar 'Houten' zich mee bezig hield en wat het lidmaatschap concreet inhield. De leden van de raad van toezicht kregen vaak in het veterinaire beroepsveld te horen dat men het bestuur op een te grote afstand achtte en men voelde zich niet uitgenodigd het contact te zoeken, bovendien kreeg men niet het gevoel dat er geluisterd werd.

Ook leek sprake van een onsamenhangende structuur van de organisatie van de KNMvD en leek onduidelijkheid over de verhouding KNMvD en het VKO. De groepen stelden zich autonoom op en hun woorden en daden stonden nogal eens haaks op die van het bestuur. Dat het VKO een onafhankelijke stichting was, werd in het beroepsveld niet echt herkend. Het bestuur werd over één kam geschoren met het VKO en dat is onvoldoende weerlegd.

Kortom, een doortimmerd communicatieplan werd gemist. Het bestuur is verzocht daar aan te werken. Suggesties waren om intensiever met groepsbesturen te overleggen, de regio's meer als platform te gebruiken en duidelijker te communiceren omtrent de zaken waarmee het bestuur bezig is. Ook is het bestuur aangeraden zich duidelijker te profileren tijdens veterinaire bijeenkomsten.

De raad van toezicht is van mening dat het bestuur hierin duidelijke vorderingen heeft gemaakt. De eerder genoemde regiobijeenkomsten in het teken van het kwaliteitsbeleid, de bestuursbulletins en niet in de laatste plaats de Koersdialoog hebben positief bijgedragen aan het betrekken van de leden bij de Maatschappij.

Op basis van de koersdialoog wordt voorzien in een senior communicatiemedewerker, die zich zal bezighouden met de klantgerichtheid van het bureau, PR-activiteiten en voorlichtingsbeleid. De twee nieuwe ledencontactpersonen 'in het veld' zullen fungeren als ambassadeurs en onderhouden contacten met de leden en signaleren behoeftes en koppelen deze terug.

Financiën

Door drie leden van de raad, Frits Huijser van Reenen, André Bruns en Wim Davidse, zijn de financiële stukken van de Maatschappij beoordeeld. Op hun voorspraak heeft de raad van toezicht die stukken goedgekeurd. Op de ledenvergadering van oktober aanstaande zal derhalve worden voorgesteld de penningmeester décharge te verlenen.

Voor de toekomst

Dit waren enkele punten waarover het afgelopen jaar met het bestuur is gesproken. De raad heeft het overleg met het bestuur als zeer constructief ervaren en spreekt zijn waardering uit voor de inzet die de leden van het bestuur hebben geleverd tijdens het afgelopen hectische jaar. De raad hoopt het contact met de leden en het bestuur de komende jaren op dezelfde prettige manier te kunnen voortzetten.

De raad streeft naar een verdere professionalisering van zijn werkzaamheden. Dit jaar is begonnen, naar analogie van het bestuur, om portefeuilles te verdelen. Financiën, Dienstverlening vanuit het bureau, Regio's en Kwaliteitsbeleid zullen door commissies van leden van de raad worden behandeld. Verder zal de raad na de verkiezing en installatie van de nieuwe raad scholing ondergaan. Met een tweetal kennisinstituten zijn contacten over het ontwikkelen van een scholingstraject met betrekking tot het toezichthouden.

De eerste drie jaar zijn bijna voorbij. Na de verkiezingen zullen nieuwe gezichten terugkeren binnen de KNMvD. Voor de raad van toezicht zijn Geert Gelling, Geert de Bruijckere, Jack Segers, Bulle Koster en Cor de Vries aftredend en niet herkiesbaar. De overige leden hebben zich voor een volgende periode herkiesbaar gesteld, alleen... u als lid bepaalt wie terugkomt en wie de nieuwkomers zullen zijn. Democratie zoals het moet zijn!

Cor de Vries is secretaris van de raad van toezicht van de KNMvD.

Poster verantwoord gebruik van diergeneesmiddelen

In deze tijd zijn voedselveiligheid en volksgezondheid belangrijke onderwerpen als het gaat om de voedselproductie. Daarom is het zeer belangrijk dat diergeneesmiddelen op een correcte manier toegepast worden. Het gaat dan met name om resistentievorming door bacteriën en residuen van diergeneesmiddelen in voedselproducten. Als dierenarts spelen wij bij dit proces een zeer belangrijke rol.

Medicijnen worden met veel zorg geproduceerd. Er worden veel eisen gesteld aan een diergeneesmiddel voordat het bij u komt. U doet uw best om een diagnose te stellen en daarbij de juiste behandeling voor te schrijven. Het grootste deel van deze behandeling wordt echter door de veehouder uitgevoerd. De KNMvD vindt het daarom erg belangrijk om extra aandacht aan verantwoord diergeneesmiddelengebruik te schenken en wil de rundveedierenarts hier graag bij helpen

In een samenwerkingsverband hebben FIDIN, NZO en de KNMvD een voorlichtingsposter gemaakt die u, als dierenarts aan uw klanten kunt aanbieden. Op deze poster staan alle belangrijke criteria waarmee een veehouder rekening dient te houden op het moment dat hij een diergeneesmiddel gaat toepassen. De tekst is verduidelijkt met behulp van cartoons, gemaakt door Henk Vrieselaar. De veehouder kan deze (geplastificeerde) poster bij/in zijn medicijnkast ophangen, zodat deze altijd in het zicht hangt op het moment dat er diergeneesmiddelen toegepast gaan worden.

Om tijdens klantavonden en studieclubs verantwoord diergeneesmiddelengebruik toe te lichten en ter sprake te brengen, is er eind september een powerpoint-presentatie beschikbaar. Deze kunt u downloaden van de KNMvD-site.

De posters zijn medio september na de GGR-vergadering in pakketten van 25 verkrijgbaar via de KNMvD.

De klankbordgroep
Voert uw GGG-bestuur het juiste beleid?

Het zal u niet ontgaan zijn dat er recent in bestuurlijk Nederland een tendens bestaat tot discrepantie van meningen en overtuigingen tussen besturen en achterban. Landelijk was het verschil tussen de Tweede Kamer en kiesgerechtigden over de Europese grondwet opvallend. Maar ook binnen onze beroepsgroep hebben de uiteenlopende meningen betreffende het verplichte kwaliteitstraject tot veel discussie geleid.
Ook binnen de GGG vinden we het van groot belang dat er geen kloof ontstaat tussen ideeën en beleid van het bestuur en onze leden. Als gezelschapsdierenartsen zijn we divers in onze dagelijkse werkzaamheden en organisatievormen. Het is belangrijk voor het GGG-bestuur om van deze diversiteit op de hoogte zijn. Dit maakt het voor ons mogelijk om zo optimaal mogelijk de belangen van onze leden te behartigen.
Om dit op een snelle en eenvoudige manier te realiseren hebben we een klankbordgroep opgericht. Dit klankbord bestaat uit een aselecte groep van twintig tot dertig GGG-leden, waarbij we als enige beperking hebben gekeken of er wel een redelijke geografische verdeling bestond. Bovendien hebben we om begrijpelijke redenen (oud)bestuursleden uitgesloten.

Het is de bedoeling dat we van bovengenoemde leden via korte vragen / enquêtes per e-mail voldoende respons krijgen om ons beleid, indien nodig, te kunnen bijsturen. Bij actuele zaken waarbij de mening van de gezelschapsdierenarts gevraagd wordt, kunnen we dan snel een vragenrondje via e-mail houden en dit inventariseren.
Inmiddels zijn we met de klankbordgroep gestart, en is de respons op de eerste e-mail hoog geweest. Na één jaar zullen we het concept nader evalueren en kijken of de uitvoering moet worden aangepast.
Uiteraard gaat er niets boven direct contact met onze leden. Op de komende Najaarsdag, zaterdag 12 november, zal het vernieuwde bestuur zich aan u voorstellen, zodat u weet tot wie u zich kunt wenden met vragen en opmerkingen. En, reserveert u vast ruimte in uw agenda voor de komende algemene leden vergadering op donderdag 1 december aanstaande.
Wij hopen dat we met uw medewerking een beleid kunnen voeren dat voldoet aan de vraag en verwachting van onze leden.

Het GGG-bestuur

Studiedag GHwD op 22 september 2005

Het bestuur van de Groep Homoeopathisch-werkende dierenartsen van de KNMvD organiseert een studiedag op donderdag 22 september 2005 van 16.00 tot 21.00 uur. Voorafgaande aan deze studiedag zal voor GHwD-leden van 15.00 tot 16.00 uur de jaarvergadering van de GHwD plaatsvinden.

Op deze studiedag zal het middel *Thuja occidentalis* centraal staan. Aan de hand van casuïstiek wordt besproken welke mogelijkheden het homeopathisch middel Thuja biedt.
Eveneens wordt het middel belicht in het gedeelte Materia Medica en Repertorium. Ook komen de onderwerpen klinische diagnose en DGD aan de orde en tenslotte casuïstiektraining.
Voor deze vergadering zijn studiepunten aangevraagd bij de GHwD voor Lijstdierenartsen.

De studiedag vindt plaats in het KNMvD-gebouw, Molen 77 te Houten; een routebeschrijving treft u aan op *www.knmvd.nl*.
De kosten voor GHwD-leden bedragen € 15 (inclusief koffie/thee en broodjes) de kosten voor niet-GHwD-leden bedragen € 75 (inclusief koffie/thee en broodjes) de kosten voor studenten bedragen € 15 (inclusief koffie/thee en broodjes). Aanmelden voor deze studiedag **voor 19 september 2005** op *info@ghwd.nl*.

Aanmelding verplicht tot betaling. Dit kan geschieden aan de zaal of per overboeking van het verschuldigde bedrag naar de postrekening 40.56.354 of bankrekening 51.72.25.700 van de GHwD te Woerden onder vermelding van *'Studiedag 22-09-2005'*.

Machteld E. Pauw

KNMvD-sportdag wie loopt hier niet warm voor?

Dat de KNMvD-sportdag een leuk evenement is hoeven we niet meer te vertellen. Dat je er kan golfen, voetballen, hockeyen, tennissen en bridges weet ook heel veterinair Nederland. Het enige wat we als sportdagcommissie nog kwijt willen: schrijf je in!

Over een week is de KNMvD sportdag op vrijdag 23 september. Dit jaar is er gekozen voor een centrale locatie bij voetbalvereniging CDW in Wijk bij Duurstede. We sporten in het sportpark 'Marienhoeve'. Het golfen is dit jaar ook lekker dichtbij, want de greens van golfcentrum De Batouwe in Zoelen (aan de andere kant van het water bij Wijk bij Duurstede) wachten op u. U kunt nog meedoen, maar dan moet u wel snel zijn! Heeft u zin in een gezellige, sportieve, veterinaire dag. Kom gewoon en doe lekker mee!

Inschrijven

In het vorige tijdschrift heeft u het inschrijfformulier van de sportdag kunnen vinden. Heeft u dit nog niet ingevuld? U heeft nog tot 19 september om u in te schrijven. Heeft u geen formulier meer, dan kunt u zich ook via onze website *www.knmvd.nl* aanmelden. Kijk onder 'actueel', sportdag 2005.

Wilt u alle informatie over de diverse sporten, kijk dan in het TvD van 1 september. In een mooie KNMvD-sportdag katern kunt u er alles over lezen.

Tot 23 september!
De sportdagcommissie

De KNMvD-sportdag wordt mogelijk gemaakt door:
VVAA, Meeùs Vrije Beroepen, Pfizer Animal Health, Intervet, Dopharma, Boehringer Ingelheim, Bayer Animal Health

Studenten diergeneeskunde Vera Veltkamp en Hildeward Hoenderken gaan naar het KNMvD-jaarcongres 2005

Tekst en foto: Susan Umans

Jaarcongres

Vera Veltkamp is vierdejaars student diergeneeskunde en tevens lid van de Jaarcongrescommissie 2005. Zij is speciaal aangetrokken om de band tussen de diergeneeskundestudenten en de KNMvD te verstevigen – iets waar de KNMvD ook op breder terrein mee bezig is – en om het Jaarcongres bij de studenten te promoten. Ook Hildeward Hoenderken, zesdejaars student en voormalig praeses der DSK, vindt het erg belangrijk dat veel meer studenten het Jaarcongres gaan bezoeken. Zelf bezocht hij het congres in 2002 te Zeist en dat beviel hem uitstekend.

Vera Veltkamp werd na het organiseren van het DSK-symposium dit jaar benaderd door KNMvD-bestuurslid John Borgmeier, portefeuillehouder ledencontacten. Of ze er wat voor voelde zitting te nemen in de Jaarcongrescommissie met het speciale doel om meer studenten diergeneeskunde naar het Jaarcongres te krijgen. "Door mij te vragen, betrek je deze doelgroep er direct bij. Dat is eigenlijk de doelstelling. Verder is het toevoegen van een student commissielid nieuw voor zowel mij als voor de congrescommissie en een kwestie van uitproberen. Na het congres zullen we kijken of het gewerkt heeft", vertelt Veltkamp. "De wil van de KNMvD om studenten er meer bij te betrekken is duidelijk aanwezig. Het is mijn taak om dat naar de studenten toe over te brengen."

Zelfbeeld dierenarts

Tot nu toe was het traditie om de praeses en ab actis van de DSK ieder jaar op het Jaarcongres uit te nodigen. In die hoedanigheid heeft Hildeward Hoenderken het congres in Zeist bezocht, georganiseerd door de afdeling Utrecht. "Dat was een fantastische dag met goede sprekers zoals Paul Cliteur en leuke workshops. Helaas viel bij binnenkomst gelijk op dat er erg veel oudere deelnemers aanwezig waren en maar een paar jonge dierenartsen. Erg jammer, want zo'n programma is zonder meer voor iedereen interessant", is de mening van Hoenderken.
"Zo'n congres heeft een bepaalde drempel", sluit Veltkamp hierop aan. "Voor de jongere dierenartsen, maar ook voor studenten. Voor studenten staat de KNMvD sowieso ver weg. We moeten tot hen door laten dringen dat het voor hen ook leuk is. Het thema dat we dit jaar hebben, 'Dromen over de toekomst', maakt het helemaal interessant voor deze doelgroep. Het gaat immers over het zelfbeeld van de dierenarts en dat lijkt mij niet onbelangrijk voor de student. Als je de markt op gaat, is het goed om te weten wat er van je verwacht wordt. Andersom is het voor de 'oude' garde goed om te weten wat de visie van de jongere dierenarts is."

Samenwerking

Hoenderken noemt het een hele goede zaak dat de samenwerking tussen DSK en KNMvD sterk is geïntensiveerd de laatste tijd. "Het is belangrijk dat studenten zich betrokken voelen bij wat er in het veld gebeurt. En ik weet dat veel dierenartsen zeer geïnteresseerd blijven in het reilen en zeilen

van de opleiding diergeneeskunde. Afgelopen jaren hebben er in de in de studie veel veranderingen plaatsgevonden en het is voor veel dierenartsen niet duidelijk hoe de huidige student tegenwoordig de studie doorloopt. Zo is onderdeel van het nieuwe beleid om meer stages in het veld te gaan lopen. Het lijkt mij daarbij uitermate belangrijk dat de dierenarts die zo'n stagiair krijgt op de hoogte is van de huidige opleidingseisen. Wat is er dan mooier om die twee groepen bij elkaar brengen tijdens het Jaarcongres en het hier samen over te hebben?", aldus Hoenderken.
"Onderschat ook niet het belang van contacten leggen om bijvoorbeeld stages te regelen", zegt Veltkamp. "Dat gaat steeds meer een rol spelen, met name voor derde- en vierdejaars studenten. Wat is er leuker om tijdens zo'n congres mensen te leren kennen en contacten op te doen?"

Toekomst

"Als je het thema bekijkt, gaan we praten over de toekomst. Wij zíjn die toekomst!", zegt Hoenderken. "Wij zijn de aankomende leden. De groep dierenartsen die nu afstudeert ziet er natuurlijk heel anders uit dan twintig, dertig jaar geleden. Toen waren het voornamelijk mannen die landbouwhuisdieren wilden doen. Nu zijn het veel vrouwen, die vaak parttime willen werken."
"De gesettelde dierenarts zal er aan moeten wennen dat er veel vrouwelijke dierenartsen aankomen", meent Veltkamp. "Vanwege het parttime werken bijvoorbeeld, dan heb je het over een andere tijdsindeling. Niet iedereen wil daar nog aan, maar die ontwikkeling is er gewoon.
Sowieso denk ik dat er acceptatie van elkaar moet zijn. Het moet in feite niet uitmaken wat je als dierenarts doet. We moeten van het beeld af dat alleen de practicus meetelt. Ik hoop van harte dat als studenten dit interview lezen, duidelijk wordt dat zij door de KNMvD niet worden gezien als een minder belangrijke groep, maar dat zij ook hun zegje mogen doen en serieus worden genomen."

Wat de studenten verder over de streep zal trekken om naar het Jaarcongres te komen, is een aantrekkelijke prijs. Veltkamp laat weten dat de congrescommissie momenteel hard bezig is het congres op die manier bij studenten te promoten. Verder zal er breed gecommuniceerd worden via onder andere de DSK-website.
Veltkamp: "Het wordt een laagdrempelig, financieel aantrekkelijk congres met een interessant thema, dat bol staat van gezelligheid en netwerkmogelijkheden. En ook nog eens op een hele leuke locatie, de Efteling. Allemaal redenen om erheen te gaan en om niet thuis te blijven."

Vera Veltkamp en Hildegard Hoenderken, DSK-delegatie Jaarcongres KNMvD.

Jaarcongres en algemene vergadering op één dag: thema dromen

7 oktober sluit aan bij wens van de dierenarts

De jaarcongrescommissie organiseert voor het tweede jaar het jaarcongres in de nieuwe vorm. Dat wil zeggen, de algemene vergadering en het congres op één dag. Om een dergelijk congres te organiseren dat voor alle leden van de KNMvD interessant is, heeft de congrescommissie in juni een enquête gehouden.
De jaarcongrescommissie kan alvast de eerste resultaten onthullen. 383 mensen hebben de enquête ingevuld. 44 procent van de deelnemers wil graag onderwerpen tijdens het congres die gerelateerd zijn aan: '*het dierenarts zijn, is het een beroep of een roeping*'. Daarnaast wil 36 procent graag iets horen over '*de maatschappelijke status van het diergeneeskundig beroep*'.

Het thema van dit jaarcongres beantwoordt geheel aan de vraag van de respondenten van de enquête. Het thema: 'Dromen over de toekomst' gaat in op hoe het beroep dierenarts eruit ziet en welke dilemma's een dierenarts op zijn pad kan tegenkomen. U kunt over het programma meer lezen in het volgende nummer van het Tijdschrift.
Een andere conclusie uit de enquête is dat ook de jonge dierenartsen interesse hebben voor het jaarcongres. Twintig procent van de respondenten was nog geen vijf jaar afgestudeerd. De jaarcongrescommissie gaat de resultaten van de enquête verder analyseren.
U vindt het inschrijfformulier van het jaarcongres in het nummer van 1 september 2005.

Doorlopende agenda

Vergaderingen & Bijeenkomsten

September

15 Regiovergadering Regio West. Locatie: Hotel Mercure Amsterdam Airport, Oud Haagseweg 20 te Amsterdam. Tijd: 19.30-23.00 uur. Onderwerp: Aviaire Influenza en rabies: een bedreiging voor onze gezondheid? Dierziektebestrijding in Nederland.

20 Wetenschappelijke vergadering Groep Geneeskunde van het Rund. Tijd: van 15.00 tot 19.15 uur. Plaats: Faculteit der Diergeneeskunde, Androclusgebouw, Collegezaal C-101.

21 Regiovergadering Regio Zuid. Locatie: Best Western Hotel De Druiventros, Bosscheweg 11, Berkel-Enschot. Tijd: 20.00 uur.

21 AUV Werkvergadering. Onderwerp: Rund I. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Mercure Hotel Amsterdam Airport, Oudehaagseweg 20, 1066 BW Amsterdam.

22 GHwD-studievergadering van 16.00 tot 22.00 uur.

22 Regiovergadering Regio Noord. Locatie: Hotel Van der Valk, Zonnedauw 1 te Drachten. Tijd: 20.00 uur.

28 AUV Werkvergadering. Onderwerp: Rund I. Aanvang: 14.00 uur. Locatie: Gezondheidsdienst voor Dieren b.v., Arnsbergstraat 7, 7418 AH Deventer.

29 AUV Werkvergadering. Onderwerp: Rund I. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Hotel Restaurant De Druiventros, Bosscheweg 11, 5056 PP Berkel-Enschot.

Cursussen

September

22 Studiedag Groep Homoeopatisch-werkende dierenartsen van 16.00 tot 21.00 uur. Plaats: KNMvD-gebouw, Molen 77 te Houten. Aanvang: voor GHwD-leden voor de Jaarvergadering 15.00 uur, voor niet-GHwD-leden, na de Jaarvergadering van de GHwD: 16.00 uur. Aanmelden: **voor 19 september 2005** via e-mail: info@ghwd.nl. Aanmelding verplicht tot betaling. Dit kan geschieden aan de zaal of per overboeking van het verschuldigde bedrag naar de postrekening 40.56.354 of bankrekening 51.72.25.700 van de GHwD te Woerden onder vermelding van *'Studiedag 22-09-2005'*.

22-23 Module 1: Van Brandblussen tot veterinaire productieadvisering. Cursusleider: Jan Berger (Dairy-vet), sprekers: Finn Pedersen, Søren Illum Nielsen en Derk Vink, (allen lid van KoNet-praksis, practicus en certificated in Herd Health Management). Prijs: € 1900,-. Maximum aantal deelnemers: twintig. Erkenningspunten zijn bij het VKO aangevraagd. Aanmelden bij: J. Berger, Kloosterstraat 41, 5094 EA Lage Mierde, e-mail: *J.Berger5@chello.nl*, fax: 013-5096216. Informatie via telefoonnummer 004554866028.

Congressen & Symposia

September

8-10 20th Annual congress of the ESVD-ECVD on Veterinary Dematology in Chalkidiki, Greece. *www.esvd2005.gr*

22 Veterinaire Vee Fokkers Club 'De Uithof' organiseert lezing 'Bedrijfsadvisering, kans of bedreiging'. Tijd: 15.00 tot 20.30 uur. Locatie: Androclusgebouw van de Faculteit der Diergeneeskunde. Vijf sprekers zullen vanuit verschillende visies ingaan op de Veterinaire Bedrijfsadvisering met onder andere een SWOT-analyse.

Personalia

Overlijdensberichten:

Op 24 juli 2005 B.S. Postma te Bolsward.

Mutaties:

Cuper, Mevr. N.J.; 2005; 3704 NJ Zeist; Crosestein 3013; tel. privé: 030-6993642; **tel. privé mobiel: 06-14338444; E-mail privé: nj.cuper@gmail.com.**; wrn.d.

Geertsen, Mevr. K.M.K.; 1999; 6003 CK Weert; Standaardmolen 46; E-mail privé: kmkgeertsen@hotmail.com.; wnd.d.

Jelsma, Mevr. H.J.C.; 1993; 8071 AW Nunspeet; Naaldhof 6; tel. privé: 0341-257736; fax privé: 0341-258600; E-mail privé: lenny.jelsma@wxs.nl.; **Technical Manager bij Emax; tel. bur.: 0342-427171; fax bur.: 0342-427191; E-mail bur.: ljelsma@emax.nl.**

Peeters, Mevr. M.M.C.; 2002; **1902 MC Castricum; Margaret Kropholllerlaan 140; tel. privé: 0251-652521;** E-mail privé: m.m.c.peeters @zonnet.nl.; medew. bij H.B.M.M. Wolters; tel. prakt.: 0251-654345; fax prakt.: 0251-672224; E-mail prakt.: dkc@wanadoo.nl.

Pereboom, W.D.; 1970; 1486 MK West-Graftdijk; Zuiderstraat 71 B; **tel. privé: 075-6411444;** r.d.

Persoon, Mevr. M.J.M. ; 2005 ; 1098 JX Amsterdam ; tel. privé mobiel: 06-21297385; E-mail privé: marijepersoon@yahoo.com.; wnd.d.

Rosenthal, Mevr. A.M.; Gent 2003; 3741 TJ Baarn; Vincent van Goghstraat 5; tel. privé: 035-5429326; E-mail privé: amrostha@ xs4all.nl.; **p., gezelschaps.d.; tel. prakt.: 035-5429312; fax prakt.: 035-5429326.**

*Salg, Mevr. K.G.; 2003; 3564 AD Utrecht; Tafelbergdreef 126; tel. privé: 030-266588; tel. privé mobiel: 06-41310462; E-mail privé: k.salg@gmx.de; werkz. bij UU-FD ; tel. bur. : 030-2539228 ; fax bur.: 030-2518126 ; E-mail bur.: k.g.salg@vet.uu.nl.

Vries, Mevr. E.A. de; 2004; **postadres: 7242 EJ Lochem ; A. Hahnweg 74;** tel. privé mobiel: 06-10707282; E-mail privé: de_vries_eva@ hot mail.com.; medew. bij L.H.F. Brinkhof en M.Ph.J. Hovius; tel. prakt.: 0573-251597; fax prakt.: 0573-257622; E-mail prakt.: info@dierenkliniek lochem.nl.

Zuidhof, Mevr. M.C.; 2004; 3731 TH De Bilt; Burg. van Heemstrakwartier 273; **tel. privé mobiel: 06-14157670; E-mail privé: m.c.zuidhof@ hetnet.nl.**; medew. bij De Nieuwe Heuvel; tel. prakt.: 0318-483284; fax prakt.: 0318-485651; E-mail prakt.: dnheuvel@ xs4all.nl.

DGC West Overijssel

wil op hoog niveau zorg verlenen en daarbij een goed inkomen voor haar medewerkers verwerven

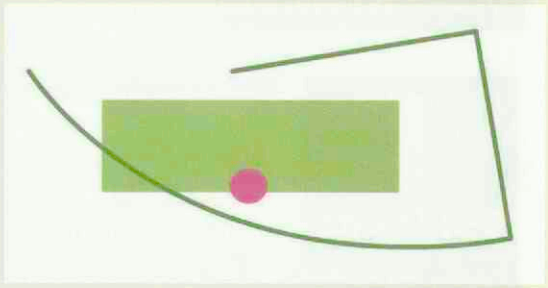

In de Hanzestad Kampen staat het volledig KRD-ISO gecertificeerde Diergeneeskundig Centrum West Overijssel.

Momenteel werken er zes dierenartsen en vijf dierenartsassistentes. Er wordt, naar diersoort gedifferentieerd (rund, gezelschapsdieren en paard), gewerkt, vanuit één locatie. In dit Diergeneeskundig Centrum bestaan alle mogelijkheden om de huidige eerstelijns geneeskunde van gezelschapsdieren uit te bouwen naar tweedelijns.

Uiterlijk per 1 februari 2006 zoeken wij een **toekomstige associé** om onze huidige viermansmaatschap te versterken.

Ben jij de persoon die zijn toekomst wil opbouwen in Kampen en graag wil werken in een gemengde praktijk met volop groeimogelijkheden, die oog heeft voor de menselijke maat en waar een gezond evenwicht tussen werk en vrije tijd belangrijk wordt gevonden?

Ben jij de dierenarts met differentiatie gezelschapsdieren die zich volledig wil richten op de diergeneeskundige zorg voor gezelschapsdieren, die ambitie heeft voor vernieuwing en specialisatie, die zijn managementkwaliteiten graag inbrengt in onze groep, die anderen kan motiveren en mee wil draaien in een avond- en weekenddienstregeling?

Reageer dan vóór 1 november 2005 aan nevenstaand adres:
DGC West Overijssel
Europa allee 2
8265 VB Kampen
038-3312255
info@dgc-wo.nl

Voor informatie kun je terecht op onze website: *www.dgc-wo.nl*

DIERENKLINIEK DE BOSDREEF

DIERENKLINIEK De Lingehoeve

BLES congres 2005

Orthopedisch onderzoek in beeld

Ede, De Reehorst, 15 december

Dierenkliniek De **B**osdreef
Dierenkliniek De **L**ingehoeve
Dierenkliniek **E**mmeloord
Veterinair Centrum **S**omeren

Nadere informatie volgt

Veterinair Centrum Someren

Give life a chance

- **Virbagen Omega, een doorbraak in de diergeneeskunde:**
  het feline interferon Omega vult lacunes in het bestaande therapeutische arsenaal.
- Virbagen Omega is een injecteerbaar interferon van feline oorsprong, geproduceerd via recombinant gentechnologie.
- **Brede vooruitzichten voor toepassing in de antivirale therapie**:
  de klinische effectiviteit is overtuigend aangetoond bij de geregistreerde indicaties canine parvovirose, FeLV en FIV.
- Virbagen Omega is voornamelijk werkzaam op het immuunsysteem en heeft antivirale en immuunstimulerende eigenschappen.
- **Nieuwe therapeutische benaderingen:**
  Vraag het interferoninformatiepakket aan met behandelprotocollen.

Virbagen® Omega.

HET VETERINAIR INTERFERON

www.virbagenomega.com www.vetcontact.com/interferon

Virbac
ANIMAL HEALTH

www.virbac.nl

Virbagen® Omega 10 MU recombinant Omega interferon afkomstig van katten/flacon. REG NL 9995. Doeldier: hond en kat. Kanalisatie: U.D.D. Virbac Nederland B.V., Postbus 313, 3770 AH Barneveld. Tel: 0342 - 427127. Fax: 0342 - 490164. E-mail: info@virbac.nl.

Sluitingsdata voor kopij

Aflevering:	Deadline*)	
01-10-2005	maandag	12-09-2005
15-10-2005	maandag	26-09-2005
01-11-2005	maandag	10-10-2005
15-11-2005	maandag	24-10-2005

*) Voor 10.00 uur 's morgens.

E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

Promoverend paardendierenarts (m)

wil praktijkervaring bijhouden en zoekt werk voor één dag per week. Ervaring in paarden, gezelschapsdieren en landbouwhuisdieren.

M.C. Roos
tel. 0545-294090
tel. werk 030-2531078
e-mail: M.C.Roos@vet.uu.nl

Für Kleintierklinik in Allgäu (Südbayern)

GESUCHT:

Welche(r) Kollege(in) mit mindestens 2 jähriger Berufserfahrung im Kleintierbereich hat Lust in Kleintierklinik im landschaftlich schönen voralpiner Allgäu in kollegialen Team mitzuarbeiten?

Geboten wird Weiterbildung zum Fachtierarzt für Kleintiere.
Unser Schwerpunkte sind Augenheilkunde, Urologie und
Unfallchirurgie. Angestrebt wird Partnerschaft.

Tierärztliche Klinik Dr. Albrecht, Frühlingstr. 26, D- 87439 Kempten / Allgäu, Tel: +49 831 12286
Meer informatie: Dr. R.J. Slappendel, tel. 0343 – 512655

World Wide Equine Education

Institution for Equine Osteopathy EDO®

Na een succesvolle start met de opleidingen tot Equine Osteopath in de Verenigde Staten zal in januari 2006 de Nederlandse opleiding van start gaan. Deze twee jarige opleiding wordt aangeboden aan dierenartsen en dier-fysiotherapeuten. Fysiotherapeuten en osteopaten kunnen via een aangepast lesprogramma aan de opleiding deelnemen. Voor verdere informatie over de opleiding kunt u contact opnemen via de website of onderstaand telefoonnummer.

WORLD WIDE EQUINE EDUCATION

www.w2e2.com

Tel: 06-28178196

EQUINE OSTEOPATH

E.D.O.

hoe een conflict niet tot een breuk leidde

Spanningen op het werk kunnen hoog oplopen. Soms zo hoog dat je er overspannen van raakt. Dit overkwam een lid van een maatschap. Over zijn inkomen hoefde hij zich dankzij het Inkomens-ZekerPlan voor Vrije Beroepen geen zorgen te maken. Maar hij wilde zijn patiënten niet in de steek laten. Interpolis kwam met een oplossing. Een mediator. Die bracht de partijen weer tot elkaar. En de kosten? Die werden volledig door Interpolis vergoed.

Bent u ook liever zelfstandig dan hulpbehoevend? Kijk dan op www.interpolis.nl/vrijeberoepen.

Interpolis. Glashelder

STREPTOCOCCEN?

NAXCEL®
Géén kuren

EFFECTIEF

- Effectiviteit in 1 dosering
- Ten minste 7 dagen werkzaam

TECHNOLOGISCHE DOORBRAAK

- Gepatenteerde Energie Technologie
- Komt daar waar het zijn moet
- Blijft zolang het nodig is

GEMAKKELIJK

- Lage dosering, 1 ml/20 kg
- Makkelijk spuitbaar
- Spuiten voor lage doseringen beschikbaar

Met Naxcel hoef ik ze maar één keer te spuiten

Naxcel®: REG NL 10315 UDA.
Werkzame stof: ceftiofur 100 mg/ml.
Indicaties/doeldieren: Varkens: voor de behandeling van bacteriële luchtwegінfecties geassocieerd met *Actinobacillus pleuropneumoniae, Pasteurella multocida, Haemophilus parasuis,* en *Streptococcus suis.* Behandeling van *septicaemie, polyarthritis* en *polyserositis geassocieerd met een Streptococcus suis* infectie. **Dosering:** 1 ml/20 kg lichaamsgewicht, intramusculair. **Wachttijd vlees:** 71 dagen. **Bijwerkingen:** Af en toe kan een voorbijgaande zwelling ontstaan na intramusculaire injectie. **Contra-indicaties:** niet gebruiken bij dieren met een overgevoeligheid voor ceftiofur of andere β-lactam antibiotica. Kanalisatiestatus: UDA, mag alleen op diergeneeskundig voorschrift worden verstrekt.

Pfizer Animal Health

Pfizer Animal Health bv • Postbus 37
2900 AA Capelle a/d IJssel • info@pfizerah.nl

© 2005 Pfizer Animal Health bv - Capelle a/d IJssel ® Merknaam Pfizer Inc., N.Y., U

Deel 130 • Aflevering 19 • 1 oktober 2005

Universiteitsbibliotheek
Utrecht
DGK
- 4 OKT. 2005

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

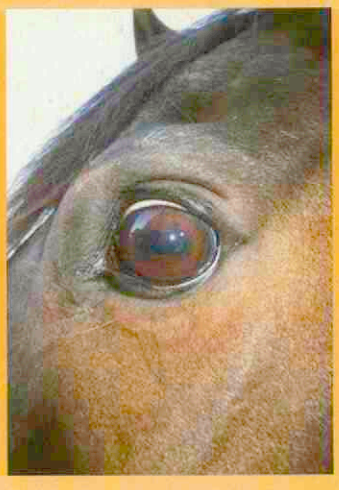

Keratitis Eosinofilica bij een paard

Maak van uw dierenartsenpraktijk een goede investering voor de toekomst

Grote stap naar eerste CAO. BPW overhandigt concept-CAO aan BPL en Vedias

KNMvD-module Anesthesiologie gereed voor leden-practici

KNMvD
Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

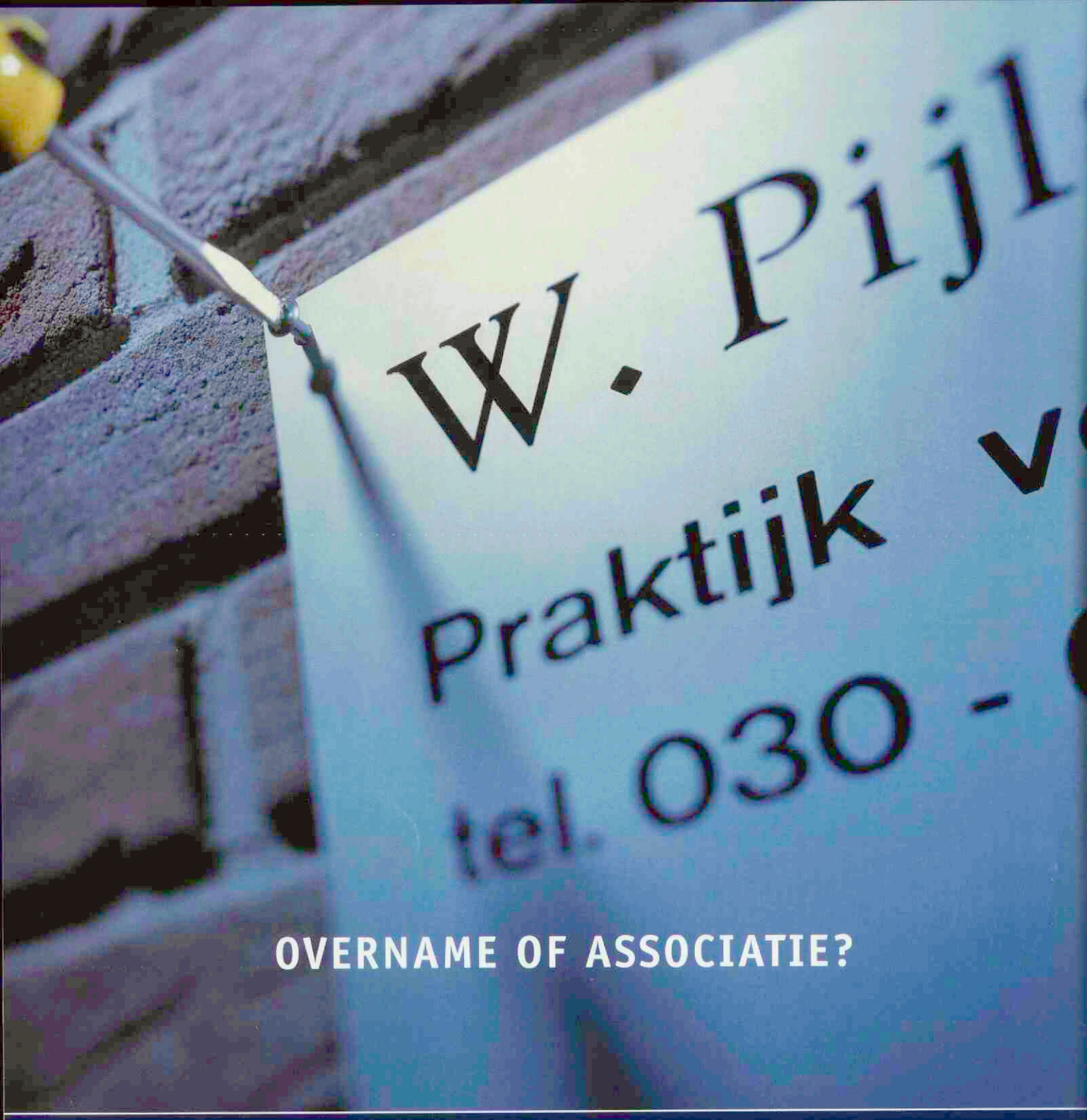

OVERNAME OF ASSOCIATIE?

Een praktijk overnemen of associëren? Onze praktijkadviseur kan u op deskundige wijze begeleiden en adviseren en regelt graag alle zaken voor u.

Bel voor meer informatie of een afspraak met de VVAA adviesgroep Dierenartsen, telefoon (030) 247 49 49. Of kijk op www.vvaa.nl

VVAA VOOR DIERENARTSEN

VVAA

Atoomweg 100, Postbus 8153, 3503 RD Utrecht, telefoon (030) 247 49 11, www.vvaa.nl

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Uitgegeven door de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

Deel 130
Aflevering 19
1 oktober 2005

Inhoud

Cover: foto's p. 580

Uit de hoofdredactie 579

Oorspronkelijk artikel
Keratitis Eosinofilica bij een paard; *A. Brünott en M.A. van der Velden* 580

Uit en voor de praktijk
Maak van uw dierenartsenpraktijk een goede investering voor de toekomst; *C.E. Strawn en M.C.B. Kampert* 584

Vraag en Antwoord 591

Veterinair tuchtrecht
Prinses op wit paard; *I. Boissevain* 593

Berichten en verslagen
Grote stap naar eerste CAO. BPW overhandigt concept-CAO aan BPL en Vedias; *J. Schmitz* 594
Varkenssignalen 594
Oproep voor verenpikkende papegaaien in verband met wetenschappelijke evaluatie van een nieuwe behandelwijze; *O. Amann* 595
André Kleinmeulman Inspecteur-Generaal VWA: "Nu begint het echte werk" 595
Bert van Zutphen gelauwerd 598
Merial Parasitology Award 2005 uitgereikt aan Filip Claes 598
Nieuwe test erfelijke blindheid schapen 599
Nieuwe studenten op de Faculteit der Diergeneeskunde 599

Congressen en cursussen
Congresreis naar het WEVA-congres te Marrakech; *F. Sluyters* 599

DSK
Veterinaire Studievereniging voor Vogels en Bijzondere Dieren 601
Afscheid Ursa Major DSK-bestuur 602
Diergeneeskunde In Ontwikkelingssamenwerking: "Gezonde dieren, gezonde mensen!"; *H. Mertens* 602

PAO-Diergeneeskunde 603

Virbac
ANIMAL HEALTH

Give life a chance

- **Virbagen Omega, een doorbraak in de diergeneeskunde:** het feline interferon Omega vult lacunes in het bestaande therapeutische arsenaal.
- **Brede vooruitzichten voor toepassing in de antivirale therapie:** de klinische effectiviteit is overtuigend aangetoond bij de geregistreerde indicaties canine parvovirose, FeLV en FIV.
- **Nieuwe therapeutische benaderingen:** Vraag het interferoninformatiepakket aan met behandelprotocollen.

Virbagen® Omega.
HET VETERINAIR INTERFERON
www.virbagenomega.com www.vetcontact.com/interferon

Virbagen® Omega 10 MU recombinant Omega interferon afkomstig van katten/flacon. REG NL 9995. Doeldier: hond en kat. Kanalisatie: U.D.D.
Virbac Nederland B.V., Postbus 313, 3770 AH Barneveld. Tel: 0342 - 427127. Fax: 0342 - 490164. E-mail: info@virbac.nl. www.virbac.nl

Hoofdredactie
Dr. M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan (voorzitter)
Drs. H.A. Beijer
Dr. M.F. de Jong
Drs. H. Geertsen
Dr. R. Kuiper
Dr. P.A.M. Overgaauw
Drs. J.T. Siebinga
Dr. E. Teske
Dr. J.H. Vos
Dr. M.A. Willemen

Wetenschappelijke redactie
Prof. dr. A. Barneveld (Utrecht)
Dr. F.H.M. Borgsteede (Lelystad)
Prof. dr. H.J. Breukink (Utrecht)
Prof. dr. P. De Backer (Gent, België)
Dr. J. Goudswaard (Middelburg)
Prof. dr. J.A.P. Heesterbeek (Utrecht)
Prof. dr. L.J. Hellebrekers (Utrecht)
Dr. Th.S.G.A.M. van den Ingh (Utrecht)
Prof. dr. F. van Knapen (Utrecht)
Prof. dr. A. de Kruif (Gent, België)
Dr. J.T. Lumeij (Utrecht)
Prof. dr. A.S.J.P.A.M. van Miert (Utrecht)
Prof. dr. J.P.T.M. Noordhuizen (Utrecht)
Prof. dr. J.H.M. Verheijden (Utrecht)
Dr. G. Voorhout (Utrecht)
Dr. Th. Wensing (Utrecht)

Bureauredactie
Mw. A.M. Dorresteijn-Tummers
Mw. J.W. Jansen
Mw. S.H. Umans-Ubbink
De Molen 77, Postbus 421, 3990 GE Houten
Tel. 030 - 6348900/fax 030 - 6348929.
E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

Abonnementsprijs
Het *Tijdschrift voor Diergeneeskunde* is het verenigingstijdschrift van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde.
De abonnementsprijs voor dierenartsen niet-leden van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde en voor niet-dierenartsen wordt vastgesteld door het bestuur.

Postgiro/bank
Postbank 511606 ten name van de KNMvD, De Molen 77, Houten. ABN/AMRO N.V., Postbus 30, 3500 AA Utrecht, nr. 55 50 48 861 en C en E bank N.V., Postbus 85100, 3508 AC Utrecht, nr. 69 93 61 443.

Druk
Drukkerij G. van Dijk B.V., Breukelen (tel. 0346-261304, fax 0346-264565).

Advertenties
Commerciële advertenties: Overgaauw Veterinair Advies, Postbus 204, 3770 AE Barneveld. Tel. (0342) 419798; 06-53260696; fax (0342) 419794; e-mail: p.overgaauw@planet.nl
Personeelsadvertenties: bureauredactie.

Beëindiging lidmaatschap KNMvD en Groepen
Opzeggen van het lidmaatschap dient vóór 1 oktober van het lopende jaar schriftelijk en aangetekend te geschieden om het lidmaatschap per 1 januari van het daaropvolgende jaar te laten eindigen.

KNMvD

Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

De Molen 77
Houten
Postbus 421
3990 GE Houten
Telefoon (030) 6348900
Fax (030) 6348909
Website www.knmvd.nl

Bestuur
Drs. T. de Ruijter, voorzitter
Drs. J. Borgmeier, lid
Drs. W.G. van den Ekker, lid
Mw. drs. W.J. Wijne- Raemakers, lid
Drs. H.R.C. Gostelie, penningmeester
Drs. H. van Herpen, lid
Drs. L.J. den Otter, vice-voorzitter

Bureau
Drs. H. Geertsen, algemeen directeur

Stafmedewerkers
Drs. S.J. de Groot
Drs. F.J.W.C. van Herten
Mw. drs. M.C. van Oostrum-Schuurman Hess

Senior medewerker communicatie
H.G. Dijkman

Administrateur
H.S. de Vries

Vacaturebank
R.P. van Ringelestijn

Webmaster
Mw. drs. M. Fijten

KNMvD

In Memoriam
J. van Dobbenburgh; *R. van Dobbenburgh* 606
L.J.Th. Tholhuijsen; *J. Akkermans* 607

Maatschappijnieuws
KNMvD-module Anesthesiologie gereed voor leden-practici; *M. van Oostrum-Schuurman Hess* 609
Eindejaarsdrukte goodwillberekeningen 612

Jaarcongres 605

Personalia 611

Jubilea 612

Deadline 613

Contents

Original article
Eosinophilic keratis in a horse; *A. Brünott en M.A. van der Velden* 580

All rights reserved

Verklaring:
Richtlijnen voor auteurs (Vancouver Style) zijn op aanvraag verkrijgbaar (zie ook Tijdschr Diergeneeskd 1992; 117:31-4). De Redactie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade welke - direct of indirect - het gevolg mocht zijn van gebleken onjuistheden in de inhoud van de in dit tijdschrift opgenomen artikelen waarbij de auteur is vermeld of in de inhoud van de in dit tijdschrift geplaatste advertenties. Advertenties kunnen zonder opgaaf van redenen door de Redactie worden geweigerd of ingetrokken. Niets uit dit tijdschrift mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder schriftelijke toestemming van de Redactie.

(Papers appearing in this journal are listed in Current Contents / Agricultural Biology and Environmental Science / Index-Medicus, Index Veterinarius / Veterinary Bulletin, Biological Abstracts, Cambridge Scientific Abstracts).

Uit de hoofdredactie

Professionalisering, een modewoord of een cultuuromslag?

Binnenkort is er weer een jaarcongres van de KNMvD, ditmaal op de Efteling. Het motto is "dromen van de toekomst". Nu af en toe dromen is niet verkeerd maar we hebben als beroepsgroep ook projecten nodig die ons met beide benen op de grond houden. Beloning van de medewerkers in de dierenartsenpraktijk is zo'n project dat alle betrokkenen dicht bij de realiteit zal houden. Enerzijds biedt een nieuwe CAO de kans om noodzakelijke vernieuwingen eindelijk op professionele wijze door te voeren. Anderzijds zal de beroepsgroep toch vrij hard geconfronteerd gaan worden met de effecten van de arbeidstijdenwet en het feit dat in de huidige economische setting helaas niet veel geen ruimte zal zijn tot het doorvoering van enige significante kostenstijgingen in de post arbeidskosten. Inmiddels is het eerste CAO-voorstel door de werkgevers overhandigt aan de vertegenwoordigers van de werknemers. Hiermee is toch een zekere mijlpaal bereikt ook in de professionalisering van het arbeidsvoorwaarden overleg.

Wat inmiddels geprofessionaliseerd is, is de manier waarop wij tegen onze praktijken aankijken. Was dierenarts aanvankelijk een notabele die een honorarium (ereloon) schreef voor zijn wonderbaarlijke genezingen en inspanningen, later was men vooral iemand met vooral de nobele taak om zieke dieren te helpen ongeacht het tijdstip van de dag en de financiële draagkracht van de eigenaar. Ik kan mij nog herinneren dat op een jaarcongres te Emmen een aantal jaren geleden de schrijver van dit editorial zo ongeveer door de voltallige vergadering weggehoond werd, toen hij stelde dat ondanks onze ethische verplichtingen de dierenartspraktijk toch primair als onderneming moest worden gezien. Tegenwoordig denkt men daar gelukkig heel wat genuanceerder over. Wat dat betreft mag men van een ware cultuuromslag spreken.

De bijdrage van het duo Strawn-Kampert drukt ons met de neus op de feiten dat investeren in onze praktijken geen vrijblijvende en risicoloze aangelegenheid is, en financieel niet anders bezien moet worden dan wanneer dezelfde investering als belegging in de onderneming van een derde gedaan zou worden. In het artikel "Maak van uw dierenartspraktijk een goede investering voor de toekomst" wordt uitgelegd hoe de dierenarts ook met de investeringen in zijn eigen praktijk financieel professioneler dient om te gaan.

Wat ook voortdurend geprofessionaliseerd wordt, is de inrichting van de gezelschapsdierenpraktijk. Niet via een (verplicht) certificeringstraject maar op basis van vrijwilligheid en met behulp van de KNMvD opgestelde modules. Vrijwillig is echter niet helemaal vrijblijvend. Het navolgen van de aanwijzingen in deze modules (Röntgen en nu ook anesthesie) is gewoon broodnodig om aan de wettelijke vereisten van veilig werken en Arbeidsinspectie eisen te voldoen. Wie zit te slapen loopt het risico op boetes!

Al deze onderwerpen in "uw" TvD laten zien dat het blad dat nu voor u ligt niet alleen een "clubblad" is, maar tevens een onmisbaar hulpmiddel voor professionals om hun praktijk steeds verder te professionaliseren.

H.A. Beijer.

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Keratitis Eosinofilica bij een paard

A. Brünott[1,2] en M.A. van der Velden[2]

Original article

Samenvatting

Een 20-jarig paard met een eenzijdige eosinofiele keratitis wordt als case report uitgebreid beschreven. Het voorkomen, de klinische verschijnselen, de histologische bevindingen en de behandelingsmogelijkheden van deze oogaandoening worden besproken mede aan de hand van relevante literatuur. Het oog reageerde goed op een behandeling met 0.1% dexamethason oogzalf.

Summary

Eosinophilic keratitis in a horse

In this case report a 20-year-old horse with unilateral eosinophilic keratitis is presented. The occurrence, clinical symptoms, histological findings and treatment of this ocular disorder are described and discussed against the background of relevant literature. Local administration of 0.1% dexamethason was successful.

Inleiding

Keratitis Eosinofilica bij een paard

Proliferatieve ontstekingsprocessen, die gekenmerkt worden door de aanwezigheid van grote aantallen eosinofiele granulocyten, de eosinofiele granulomen, komen voor bij verschillende diersoorten (6). Bij paarden worden eosinofiele ontstekingsprocessen weinig gezien. Meestal worden deze eosinofiele granulomen aangetroffen in het maagdarmkanaal (chronische eosinofiele gastro-enteritis) en in de huid (chronische eosinofiele dermatitis). Ze zijn echter ook beschreven in andere organen, zoals de lever, longen, trachea en ogen (6). In de literatuur is er één geval bekend van een paard met een beiderzijdse keratoconjunctivitis sicca ten gevolge van een eosinofiele granulomateuze ontsteking van de traanklieren (5). Daarnaast maken meerdere auteurs melding van het voorkomen van een eosinofiele keratoconjunctivitis of keratitis, i.e. keratitis eosinofilica (1, 2, 3, 4). In dit artikel worden aan de hand van een casuïstiek de symptomen, diagnostiek en behandeling van de eosinofiele keratitis bij het paard beschreven.

Casuïstiek

In januari 2004 werd bij de discipline Heelkunde van de Hoofdafdeling Gezondheidszorg Paard, Faculteit Diergeneeskunde, te Utrecht een paard aangeboden wegens klachten aan het linkeroog. Het betrof een 20 jaar oude KWPN-ruin die gebruikt werd als recreatiepaard. Sinds drie weken waren er op

[1] *Correspondentie: A. Brünott, Hoofdafdeling Gezondheidszorg Paard, Faculteit der Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht, Yalelaan 12, 3584 CM Utrecht. Telefoon: 030-2531350, fax: 030-2537970, e-mail:* A.Brunott@vet.uu.nl

[2] *Hoofdafdeling Gezondheidszorg Paard, Faculteit der Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht, Yalelaan 12, 3584 CM Utrecht.*

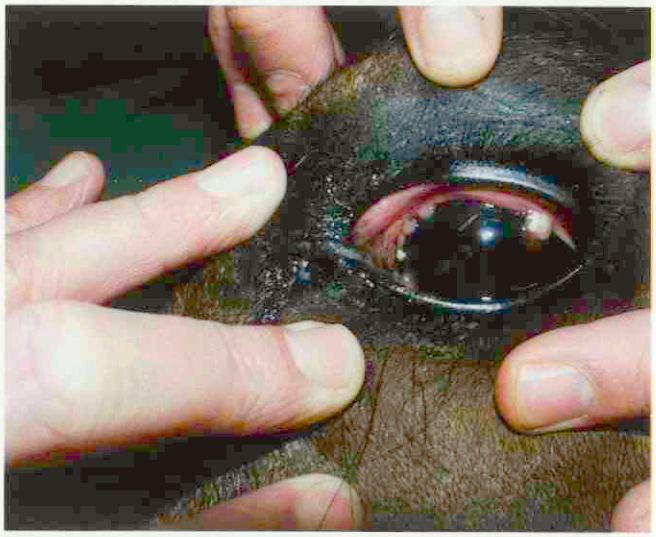

Foto 1: Eosinofiele keratitis, met de karakteristieke hyperplasieën aan de limbus, met daarop de witgelige necroseplaques. Het oog vertoont mydriasis als gevolg van lokale behandeling met atropine. De twee iriscysten aan de dorsale rand van de iris zijn mede door het reflectiebeeldje van de flitslamp moeilijk te zien.

het betreffende oog meerdere procesjes te zien, die geleidelijk groter werden. Oogzalven en oogdruppels met antibiotica en atropine hadden geen effect gehad. Voordien waren er nooit oogproblemen opgemerkt. Het paard had een goede ent- en ontwormstatus.

Bij onderzoek in de kliniek was het linkeroog niet pijnlijk, wel was er purulente uitvloeiing aanwezig. Aan de oogleden en conjunctivae werden geen bijzonderheden gezien. In het dorsale, dorsomediale en dorsolaterale gedeelte van de cornea bevonden zich, direct tegen de limbus aan, meerdere kleine rozerode procesjes, die er uitzagen als hyperplasieën en bedekt waren met witgele plaques. In de aangrenzende cornea waren vaatingroei en wat oedeem zichtbaar (Foto 1). Direct naast de hyperplasieën waren in de cornea enkele kleine fluoresceïne positieve defectjes aanwezig. Behalve twee vergrote granulae iridis ('iriscysten') werden in de diepere delen van het oog geen afwijkingen waargenomen. Bij onderzoek van het rechteroog werden geen bijzonderheden gezien.

Bij algemeen klinisch onderzoek en bij bloedonderzoek werden geen bijzonderheden gevonden.

Op grond van de anamnese en de bevindingen van het oogonderzoek werd gedacht aan de aanwezigheid van een ontstekingsproces of tumorvorming in/vanuit de cornea. Het paard werd opgenomen voor nader onderzoek en voorlopig behandeld met een antibiotische oogzalf (Terramycin®[3]).

De volgende dag werd, onder algehele anesthesie van het paard, na uitgebreid spoelen van de conjunctivaalzak, met een swab materiaal van het oppervlak van de procesjes verzameld voor bacteriologisch onderzoek en vervolgens werden drie excisiebiopten genomen voor histologisch onderzoek.

Microscopisch onderzoek van de biopten leverde een uni-

[3] *Terramycin® oogzalf, Pfizer Animal Health B.V., Capelle a/d IJssel.*

form en specifiek beeld op: weefselfragmenten opgebouwd uit meerlagig epitheel met in het onderliggend weefsel een sterke proliferatie van bloedvaten en perivasculair veel eosinofiele granulocyten, wat lymfocyten en plasmacellen. De weefselfragmenten waren bedekt met een losliggende serocellulaire korst (necroselaag).
Op grond van de histologische bevindingen werd de diagnose eosinofiel granuloom, i.e. eosinofiele keratitis gesteld. De bij aankomst van het paard aanwezige fluoresceïne positieve defectjes bleken inmiddels fluoresceïne negatief te zijn geworden.
Vervolgens werd een behandeling ingesteld met een combinatiezalf van tobramycine 0.3% en dexamethason 0.1% 4dd (Tobradex®[4]). In de daaropvolgende dagen werden de ontstekingsprocesjes zichtbaar kleiner en bleker van kleur. Ook de bloedvaatjes en het cornea-oedeem werden duidelijk minder. Na tien dagen ging het paard naar huis. De behandeling met Tobradex® werd thuis 3dd voortgezet.
Twaalf dagen later bleek bij telefonisch contact met de eigenaresse, dat de limbale processen bijna verdwenen waren; wel was er nog wat vaatingroei in de cornea zichtbaar. Geadviseerd werd om nog zes weken met de behandeling door te gaan. Bij telefonisch contact na zes weken meldde de eigenaresse dat de processen en ook de bloedvaatjes helemaal verdwenen waren. Het oog zag er weer normaal uit. Geadviseerd werd om de behandeling te stoppen. Een jaar later is het paard door de eerste auteur opnieuw gezien. Het oog was nog steeds rustig en in het verstreken jaar hadden zich geen nieuwe problemen voorgedaan. Wel waren er pigmentaties zichtbaar aan de dorsale rand van de cornea tegen de limbus aan. Dit waren zeer waarschijnlijk restanten/littekens van de ontsteking ter plaatse (Foto 2) .

Foto 2: De patiënt een jaar na de behandeling. De twee iriscysten zijn duidelijk zichtbaar. In de cornea tegen de dorsale limbus zijn enkele pigmentaties aanwezig. Deze zijn zeer waarschijnlijk restanten/littekens van de eerder getoonde ontstekingshaarden.

Discussie

Het macroscopische aspect van de weefselwoekeringen op de cornea van het ons aangeboden paard was nagenoeg identiek aan het beeld van de eosinofiele keratitis, zoals dat beschreven is bij de kat (7). De eosinofiele keratitis bij de kat maakt waarschijnlijk deel uit van het eosinofiele granuloom complex, dat vooral bekend is als een granulerend en/of ulcererend proces aan de lippen. Incidenteel worden analoge veranderingen gezien aan de ooglidranden, maar vaker in de cornea, de keratitis eosinofilica. Deze wordt beschreven als een oppervlakkige keratitis, die zowel éénzijdig als beiderzijds kan voorkomen. Het meest opvallend is een zoom oedeem die, gevolgd door rozerood granulatieweefsel, het cornea-oppervlak invadeert. Een enkele keer kan dit zich uitbreiden tot in de conjunctiva en zelfs tot in de ooglidrand. Soms bevinden zich in het oppervlak van het granulatieweefsel typische witgelige plakkaten van necrotisch weefsel, die fluoresceïne positief kunnen zijn. De diagnose wordt bevestigd door de bevindingen bij exfoliatieve cytologie of histologisch onderzoek: ontstekingsweefsel met grote hoeveelheden eosinofiele granulocyten naast andere ontstekingscellen. Bij bloedonderzoek wordt slechts zelden een eosinofilie vastgesteld. De behandeling bestaat uit toediening van dexamethason 0,1% oogdruppels 3-6 dd. De prognose is doorgaans gunstig, hoewel de aandoening recidiefgevoelig is (7).
In de literatuur wordt incidenteel melding gemaakt van een eenzijdig of beiderzijds voorkomende eosinofiele keratitis / keratoconjunctivitis bij het paard (1, 2, 3, 4). De beschrijvingen van het klinische beeld in deze artikelen zijn uniform en karakteristiek: in de cornea vlak naast de limbus en soms ook in de aangrenzende conjunctiva zijn meerdere roze hyperplasieën aanwezig met daarop een witgelig beslag, vooral bestaande uit necrotische cellen. Soms is het oog pijnlijk en er kan in meer of mindere mate purulente ooguitvloeiing zijn. Het histologisch onderzoek van de weefselwoekeringen levert eveneens een specifiek beeld op: vaatrijk weefsel met een zeer opvallende perivasculaire infiltratie door vooral eosinofiele granulocyten. Bij het door ons beschreven paard werd de diagnose uiteindelijk gesteld op grond van analoge klinische en histologische bevinden.
De etiologie van de eosinofiele keratitis is nog onopgehelderd. De aanwezigheid van grote aantallen eosinofielen in een ontstekingsproces wijst doorgaans op een allergische reactie, dan wel op een parasitaire infectie, waarbij dan vooral aan onchocerciasis of aan habronemiasis moet worden gedacht. In dergelijke gevallen wordt de diagnose gesteld op grond van het feit dat in histologische preparaten naast de beschreven typische veranderingen ook delen van microfilariën van *Onchocerca* sp. (onchocerciasis) dan wel van larven van *Habronema* sp.(habronemiasis) gevonden worden (8). In de histologische preparaten van deze casus werden dergelijke delen of restanten niet gevonden. Bovendien komen onchocerciasis en habronemiasis bij Nederlandse paarden hoogst zelden voor. Verder was ons paard regelmatig ontwormd met ivermectine-preparaten. Een parasitaire infectie als oorzaak van het oogprobleem bij ons paard is derhalve

[4] *Tobradex ® oogzalf, Alcon Nederland BV, Gorinchem.*

zeer onwaarschijnlijk. Voor een allergische reactie werden geen aanwijzingen gevonden. De klachten waren overigens begonnen in de winter, een seizoen waarin paarden niet in contact komen met allergenen zoals bloempollen e.d.. Alleen in het artikel van Yamagata *et al.* (1996) wordt de aandoening beschreven bij meerdere paarden van één bedrijf, hetgeen een ondersteuning zou kunnen zijn van het vermoeden van een allergische of parasitaire etiologie. Nader onderzoek daarnaar was bij deze paarden echter niet gedaan (2).
Omdat de aandoening zo weinig voorkomt is er niets bekend over ras-, geslachts- of leeftijdpredispositie noch over recidiefkansen (2).
De algemeen beschreven behandeling van een keratitis eosinofilica bij het paard is primair medicamenteus (1, 2); deze bestaat uit locale toediening van corticosteroïden, met name dexamethason 0.1%. De aanbevolen behandelingsduur bedraagt ongeveer twee maanden. Wanneer korter behandeld wordt, kan een recidief optreden. De resultaten van de behandeling zijn meestal goed. Ondanks de lange duur van de locale toediening van corticosteroïden zijn er hierbij als mogelijke complicaties geen bacteriële of mycotische ulcera beschreven. Wel wordt aangegeven dat patiënten waarbij voor de aanvang van de behandeling al kleine ulcera aanwezig zijn, eerst minder gunstig reageren vanwege aanvankelijke vergroting van de ulcera en uitbreiding van het omgevend oedeem (2). Volgens Yamagata *et al.* (1996) zouden ook de ulcera zonder verdere complicaties herstellen. Toch moet men naar onze mening bij de aanwezigheid van ulcera zeer terughoudend zijn met het gebruik van corticosteroïden. Daarbij dient te worden opgemerkt dat ulcera niet verward moeten worden met fluoresceïne positieve necrotische beslagen. Bij ons paard ging het echt om ulcera, die na enkele dagen spontaan verdwenen waren. Wanneer voorafgaande aan de behandeling met corticosteroïden eerst een oppervlakkige (lamellaire) keratectomie wordt gedaan, zou de genezing sneller verlopen (1).
Bij ons paard is besloten om een locale behandeling met 0.1% dexamethason in te stellen. Om praktische redenen (lagere toedieningsfrequentie) is daarbij gekozen voor de toediening in zalfvorm in plaats van druppels. Er zijn geen geschikte oogzalven voorhanden die alleen corticosteroïden bevatten. Dat de keuze gevallen is op Tobradex® oogzalf heeft niet te maken met het daarin aanwezige tobramycine maar uitsluitend met het feit dat het 0.1% dexamethason bevat. Het hier beschreven paard is met deze oogzalf gedurende twee maanden behandeld. Het dier is goed hersteld en er heeft zich, in ieder geval in het eerste jaar daarna, geen recidief voorgedaan.
Een behandeling met alleen corticosteroïden heeft echter niet altijd het gewenste resultaat. Brandt *et al.* (1995) beschrijven drie paarden met een keratitis eosinofilica, waarvan er slechts één gunstig reageerde op een behandeling met alleen corticosteroïden. Bij de andere twee dieren trad geen verbetering op. Beide paarden herstelden wel na een gecombineerde behandeling, bestaande uit een oppervlakkige keratectomie met direct in aansluiting daarop een laserbehandeling (3). Een dergelijke combinatietherapie bleek ook succesvol bij een paard met een eosinofiel granuloom in de trachea (6).
De in deze casus beschreven patiënt is voor zover ons bekend het eerste paard in Nederland waarbij een eosinofiele keratitis is gediagnosticeerd.

Conclusie

Eosinofiele keratitis bij het paard is door dit case-report nu ook beschreven in Nederland.
De meest typische bevinding bij klinisch oogonderzoek is de aanwezigheid van proliferatieve onstekingsprocessen gelocaliseerd aan de rand van de cornea en vaak bedekt met necrotisch beslag. Histologisch onderzoek levert eveneens een specifiek beeld op: vaatrijk weefsel met perivasculair vooral veel eosinofiele granulocyten. De diagnose wordt gesteld op grond van het klinische beelden wordt bevestigd door de bevindingen bij histologisch onderzoek van de biopten.
De door ons aanbevolen behandeling bij een bevestigde diagnose bestaat uit langdurige topicale behandeling met corticosteroïden (oogdruppels of oogzalf met 0.1% dexamethason) Indien geen contraindicaties voor deze behandeling bestaan, kan deze reeds worden ingesteld op grond van de typische klinische symptomen.
De prognose is doorgaans goed, maar er kunnen recidieven optreden.

Literatuur

1. Brooks DE. Inflammatory stromal keratopathies: medical management of stromal keratomalacia, stromal abcesses, eosinophilic keratitis, and band keratopathy in the horse. Veterinary clinic equine practice. 2004; 20: 345-360.
2. Yamagata MS, Wilkie DA, and Gilger BC. Eosinophilic keratoconjunctivitis in seven horses. Journal of Am. Vet. Med. Assoc. 1996; 209: 1283-285.
3. Brandt K, Hipp R, Wohlsein P, und Deegen E. Die eosinophile Keratokonjunktivitis bei drei Pferden- Symptomatik und laserchirurgisch unterstützte Therapie. Pferdeheilkunde. 1995; 6: 405-410.
4. Ramsey DT, Whiteley HE, Gerding PA jr., and Valdez RA. Eosinophilic keratoconjunctivitis in a horse. Journal of Am. Vet. Med. Assoc. 1994; 205: 1308-1311.
5. Spiess BM, Wilcock BP, and Physick-Sheard PW. Eosinophilic granulomatous dacryoadenitis causing bilateral keratoconjunctivitis sicca in a horse. Equine veterinary journal. 1989; 21-3: 226-228.
6. Lankveld. DPK. Tracheal obstruction by an eosinophilic granuloma in a horse: surgical and Nd: YAG laser treatment. Equine veterinary education. 2001; 13-6: 309-312.
7. Stades FC, Boevé MH, Neumann W, en Wyman M. Praktijkgerichte Oogheelkunde voor de dierenarts. Schlütersche Verlagsanstalt und Druckerei, Hannover 1996; 113-114.
8. Barnett KC, Crispin SM, Lavach JD, and Matthews AG. Color Atlas and Text of Equine Ophthalmology. Mosby-Wolfe, London 1995: 90.

Artikel ingediend: 23-02-2004
Artikel geaccepteerd: 04-07-2005

ETERINARY EXCLUSIVE

WALTHAM®

Klinisch bewezen

MOBILITY DIET

Houdt honden in beweging!

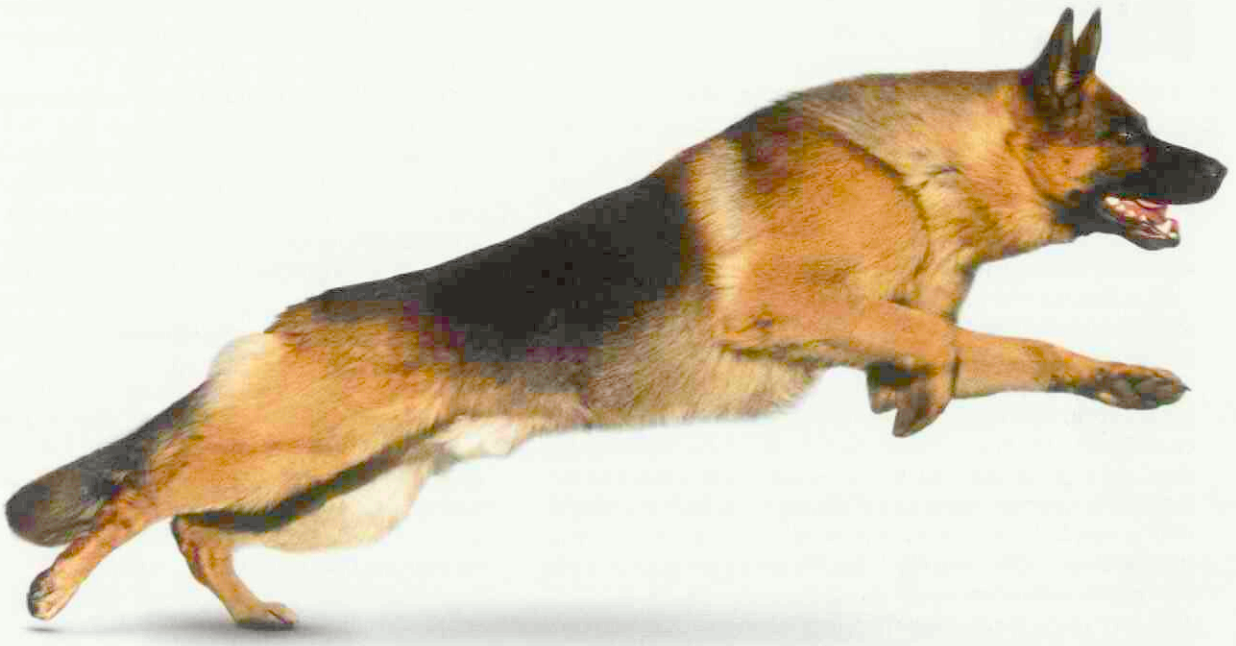

Sinds de introductie in 2002 is het Mobility Support Diet met succes voorgeschreven aan een groot aantal honden met gewrichtsproblemen. Uit onderzoek blijkt dat bij grote honden nog betere resultaten te behalen zijn met een aangepaste receptuur. Daarom heeft Royal Canin, naast het Mobility Support Diet, Mobility Special Large Dog ontwikkeld, een dieetvoeding afgestemd op de specifieke voedingsbehoeften van grote honden.

Mobility Special Large Dog biedt:

- een verhoogd gehalte (+ 50 %) aan Groenlipmossel (GLM) , een uniek ingrediënt in voeding voor de hond met een ontstekingsremmende, pijnstillende en kraakbeenondersteunende werking
- een verhoogd gehalte (+ 60 %) aan omega-3-vetzuren, die eveneens een ontstekingsremmende en pijnstillende werking hebben
- glucosamine en chondroïtine ter ondersteuning van het gewrichtskraakbeen
- licht verteerbare ingrediënten, speciale voedingsvezels en FOS voor een optimale spijsvertering
- een brokgrootte afgestemd op de grote hond

Referentie: Servet, E. et al, Royal Canin Research Centre, France – Dietary Intervention can improve the clinical signs in osteoarthritic dogs. Expanded abstract, Waltham International Nutritional Sciences Symposium, Washington DC, September 2005.
Aan te vragen bij de Royal Canin dierenartsenbezoeker..

ROYAL CANIN
VETERINARY DIET

Royal Canin Nederland BV - Veterinaire Service
Postbus 63 - 5460 AB Veghel - Tel.: 0413-318444 (bestellingen) of 0413-318400 (productinformatie)
E-mail: info@royalcanin.nl - Internet: www.royalcanin.nl

RC 2005-V-01/03

Maak van uw dierenartsenpraktijk een goede investering voor de toekomst[1]

Charles E. Strawn, Ph.D., en drs. M.C.B. Kampert[2]

Uit en voor de praktijk

Voor een dierenarts die alles uit zijn schitterend beroep wil halen wat er in zit, is het hebben van een eigen praktijk één van de middelen om dat doel te bereiken. Het bezit van een moderne praktijk biedt fantastische mogelijkheden, maar is wel een bijzondere uitdaging. Andersoortige kennis en meer strategisch inzicht dan vroeger in een traditionele praktijk nodig waren, zijn vereist. Een eigen dierenartspraktijk behoort ook een investeringsproject te zijn waarin het kapitaal dat in de aankoop van de praktijk is gestoken, beschermd wordt en kan groeien. Er is naar de mening van auteurs, gebaseerd op de succesvolle ervaringen van een groeiende groep tandartsen en dierenartsen in BV's, maar één rechtsvorm met de flexibiliteit en de juridische mogelijkheden, die dit kan verwezenlijken: de Besloten Vennootschap. Helaas zijn er veel Nederlandse accountants en een aantal banken die zich sterk verzetten tegen het gebruik van de BV-constructie voor vrije beroepen. Zij zijn ervan overtuigd dat het hebben van een BV niet nodig is bij een vrij beroep, onder meer, omdat "het onvoldoende geld oplevert", "er nauwelijks sprake is van belastingbesparing vanwege de dubbele heffing" en "het te duur is omdat de accountant twee keer zal declareren voor zijn diensten, namelijk voor IB (Inkomstenbelasting) en VPB (Vennootschapsbelasting)". Op zich klopt dit ook, maar alleen als je het van jaar tot jaar bekijkt. Deze adviseurs gaan er vanuit dat de huidige dierenartsen geen financiële basiskennis hebben of willen verkrijgen om de voor hen zo belangrijke financiële consequenties van hun handelen te kunnen begrijpen en beoordelen. Hun advies, hoe slecht doordacht ook voor de meeste dierenartsen, is nog steeds de algemene standaard voor het opzetten van een eigen praktijk. Wanneer de BV echter de functie heeft van een zakelijk investeringsproject met als doel het geïnvesteerde kapitaal op termijn te beschermen, te laten groeien en te komen tot bezitsvermeerdering, dan gaat bovengenoemde redenering niet meer op. Om een voorbeeld te noemen is belastingbesparing een secundaire en niet de voornaamste reden waarom voor een BV gekozen wordt. Het is verstandig om vanaf het begin de praktijk een vorm te geven waarin het geïnvesteerde kapitaal op de lange duur beschermd is, ongeacht hoeveel of hoe weinig beginkapitaal de beginnende dierenarts heeft. Het is triest om te zien hoeveel dierenartsen, die het traditionele advies hebben opgevolgd, na een paar jaar van lange dagen en hard werken opgescheept worden met een negatief eigen vermogen. Het enige aanvaardbare doel wat de adviseurs voor ogen zouden moeten hebben, is het geven van aanwijzingen waarmee de dierenarts zijn of haar financiële positie zodanig kan beschermen dat het hebben van een eigen praktijk zorgt voor groei van het geïnvesteerd kapitaal.

Het zijn juist dierenartsen met kennis van zaken en financiële discipline die in staat zijn om aan het einde van hun carrière terug te kunnen kijken op een geslaagde loopbaan en financieel waardevolle praktijk. Door goed voorgelicht zo vroeg mogelijk in de carrière als dierenarts, te beginnen met die financiële discipline is de kans het grootst dat zowel de dierenarts zelf als diegenen, die de praktijk gefinancierd hebben beschermd worden. Het zal ook een frisse wind doen waaien van nieuwe mogelijkheden in een beroep dat al met veel tegenslagen te maken heeft.

Een gemotiveerde dierenarts met een eigen praktijk moet het hoofd kunnen bieden aan de huidige zeer concurrerende markt voor dierenartsen. De dierenarts moet snel nieuwe vaardigheden leren naast de klinische expertise die hij of zij al heeft. Nieuwe ondernemersvaardigheden die noodzakelijk zijn voor een effectieve en geslaagde praktijk. Voor een succesvolle moderne dierenartsenpraktijk is het essentieel dat deze financiële vaardigheden ook worden aangewend bij het gebruik en de groei van het geinvesteerde vermogen.

Het omzetten van het risicokapitaal (eigen vermogen plus vreemd vermogen) in bedrijfsactiva is een van de eerste taken voor de dierenarts. Een dierenartspraktijk heeft doorgaans te maken met een strak omschreven verlanglijstje (apparatuur, inventaris, personeel, praktijkruimte enz.). Het zo productief mogelijk gebruiken van deze bedrijfsmiddelen zal uiteindelijk de waarde van het eigen vermogen (van de dierenartseigenaar) in de dierenartsenpraktijk bepalen. Ook de hoogte van het risico en de solvabiliteit van het vreemde vermogen profiteren van het productieve gebruik van bedrijfsmiddelen. Een vereiste voor een geslaagde dierenartspraktijk is een consistente toename in de waarde en hoogte van het kapitaal (eigen vermogen) dat de dierenarts in zijn of haar praktijk heeft geïnvesteerd. Zelfs wanneer dat niet het geval is (d.w.z., 100% financiering), dan vormt het opbouwen en groei van het eigen vermogen een essentiële drijfveer in de beginjaren van de jonge praktijk. Als men dat doel niet voor ogen heeft, dan heeft het geen zin om een onderneming op te starten. In dat geval koopt het vreemde vermogen als het ware slechts een baan voor de dierenarts. Iedere adviseur van een dierenarts met een eigen praktijk heeft hierin een essentiële rol te vervullen door vanaf het begin mee te denken en te zorgen voor een bevredigende groei van het eigen vermogen ten opzichte van het beginkapitaal.

Om een positief resultaat voor de praktijk te verwezenlijken is een passend instrument noodzakelijk. In dit artikel gaan wij het hebben over de Rentabiliteit van het Eigen Vermogen (REV) als een prestatie-indicator. Deze REV wordt ingezet om resultaten te verkrijgen die de investering van de eigenaar beschermen.

Naast de REV zullen ook de 3 belangrijkste onderliggende prestatie-indicatoren worden besproken (zie afbeelding 1).

1. Het beheren van inkomen, dus de winst prestatie-indicator %.
2. Het beheren van activa, dus de prestatie-indicator omloopsnelheid.
3. Het beheren van het vreemde vermogen, dus de prestatie-indicator, solvabiliteit.

[1] *Alhoewel het overgrote deel van dit artikel ook van toepassing is op dierenartsen die in de voedselketen of met paarden werken, gaan de gebruikte voorbeelden duidelijk over de gezelschapsdierenpraktijk-BV.*

[2] *Charles E. Strawn, Ph.D., Delta Marketing Services, BV; drs. M.C.B. Kampert, Gezelschapsdierenkliniek Roosendaal, BV.*

Door alle informatie uit de praktijk binnen deze drie rubrieken te ordenen wordt het mogelijk deze belangrijke fundamentele bedrijfsaspecten samen met de relevante diergeneeskundige activiteiten te beheren.

Afbeelding 1. Onderdelen en elementen van de REV.

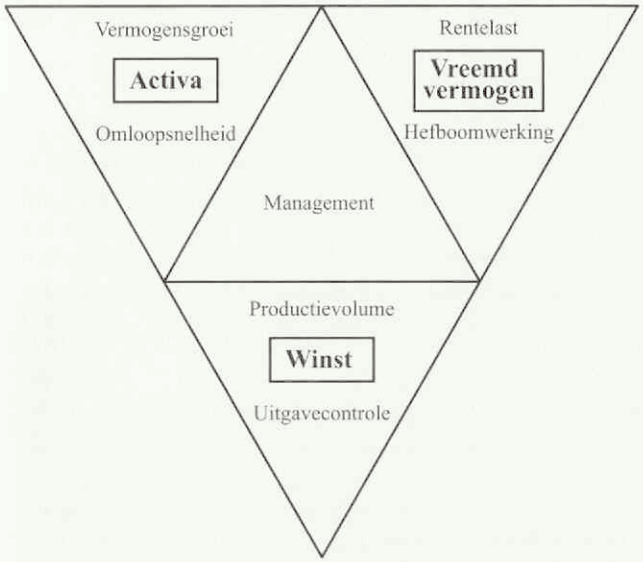

Het verband tussen de onderdelen van de REV en het geïnvesteerde kapitaal

Zoveel mogelijk voordeel halen uit de REV als controlemiddel op deze drie fundamentele aspecten van bedrijfsvoering is gebaseerd op een goed begrip van de Money Flow Cycle. Afbeelding 2 laat de verbanden zien tussen de verschillende financiële onderdelen van het bedrijf.

(investering / kapitaal, kapitaal / activa, activa / management, bedrijfsexploitatie / winst, winst / winstverdeling, en winstverdeling / investeerder).

Bij elke van deze interactiepunten is het enige evaluatiecriterium de bijdrage die een interactiepunt levert aan de toename van het eigen vermogen. Wanneer de dierenarts aandacht besteedt aan deze aspecten van een goede bedrijfsvoering, dan hebben al die bewonderenswaardige redenen waarom hij of zij dat beroep is gaan uitoefenen een veel grotere kans van slagen. De rentabiliteit op het eigen vermogen, of REV, is een indicator hoe effectief de bedrijfsvoering van de ondernemer is, waarbij natuurlijk het accent komt te liggen op het beheren van inkomen, activa en vreemd vermogen.

De Money Flow Cycle kan eenvoudig tot slechts twee getallen worden teruggebracht in de REV-formule: praktijk of exploitatiewinst en het eigen vermogen. De REV-formule luidt:

$$REV = \text{winst} / \text{gemiddeld eigen vermogen}$$

Winst is het bedrag dat bij wijze van spreken aan 'salaris' wordt verdiend door de investering in de bedrijfsexploitatie, dus gebouwen, apparatuur, voorraden etc., dus de activa van het bedrijf. Natuurlijk nadat eerst alle bedrijfskosten (vaste en variabele) voor die periode betaald zijn (inclusief het salaris van de dierenarts(en)).
Het tweede getal, Eigen Vermogen, is het aandeel dat de eigenaar zelf heeft geïnvesteerd in het totale risicokapitaal (eigen vermogen en vreemd vermogen) dat in de praktijk gebruikt wordt. Het eigen vermogen is het verschil tussen de totale activa, de kort- en langlopende schulden en overig vreemd vermogen van de praktijk.

Afbeelding 2. Elementen in de Money Flow Cycle van een investering in een dierenartsenpraktijk.

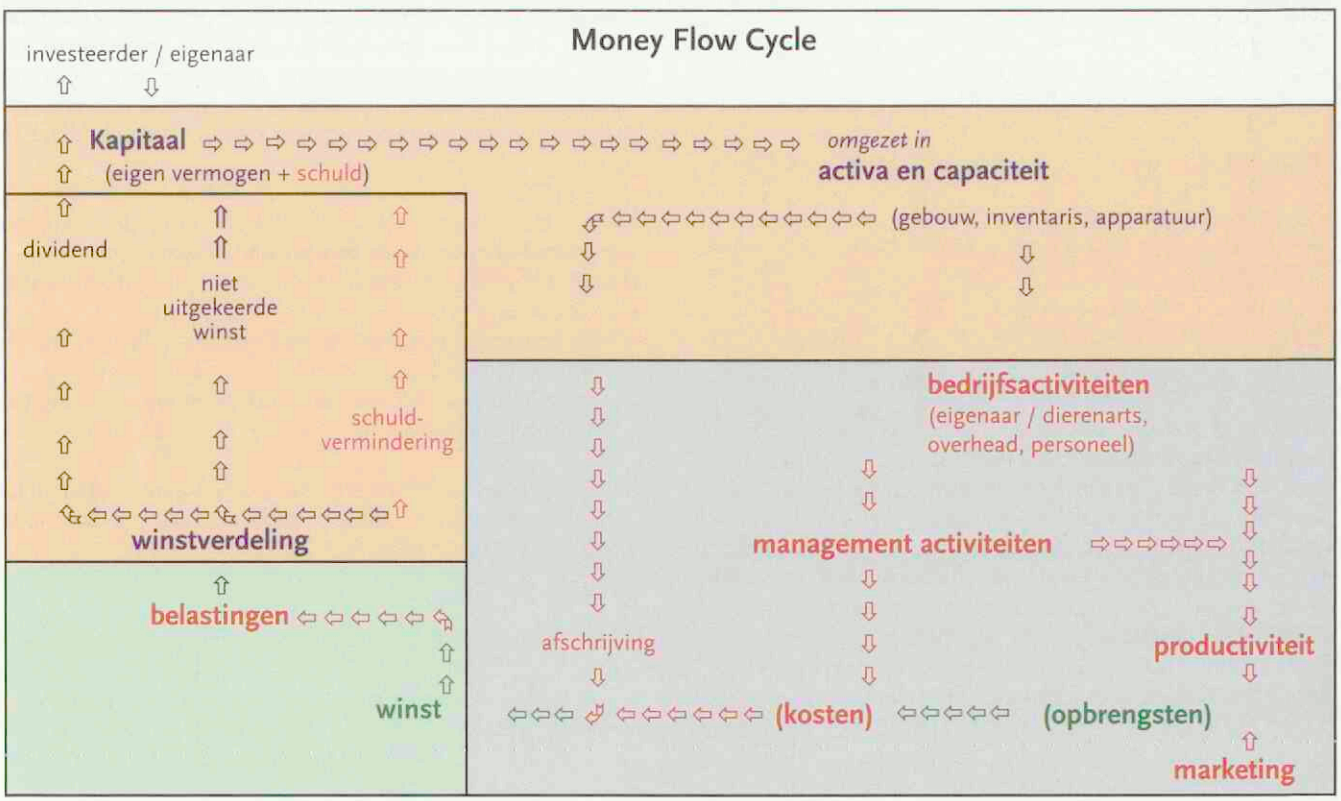

Het eigen vermogen (eigen geïnvesteerd kapitaal + opgebouwde winstreserves) vertegenwoordigt de kapitaalwaarde van de eigen praktijk van de dierenarts(en) nadat alle bestaande verplichtingen van de praktijk zijn betaald. Door de winst te delen door het gemiddelde van het eigen vermogen van datzelfde jaar is de berekening compleet. De uitkomst van deze berekening is het bedrag dat de praktijk verdiend heeft (voor de eigenaar) op het geïnvesteerde geld van diezelfde eigenaar (het eigen vermogen).

Het berekenen van de REV

Als voorbeeld voor een eenvoudige berekening van de REV kijken wij naar de winst-en-verliesrekening van twee willekeurige dierenartspraktijken (Afbeelding 3). Nadat alle onkosten van het jaar 2004 (inclusief het salaris van de dierenarts(en)) in mindering zijn gebracht, levert praktijk B een winst op, oftewel een bedrijfsresultaat, van € 122.648. Deze waarde is de teller in de bovenstaande formule voor de REV.

Afbeelding 3. Winst-en-verliesrekening praktijkvoorbeeld.

Winst- en Verliesrekening 2004			
		Praktijk A	**Praktijk B**
Omzet	OTC	€ 0	€ 0
	Direct	€ 372.000	€ 870.000
	Indirect	€ 0	€ 0
	Diversen	€ 0	€ 0
Totale opbrengsten		**€ 372.000**	**€ 870.000**
Directe kosten			
	OTC	€ 100.440	€ 232.290
	Materiaal	€ 0	€ 0
Totale directe onkosten		**€ 100.440**	**€ 232.290**
Overhead	Huisvesting	€ 26.100	€ 43.500
	Personeel	€ 56.000	€ 200.640
	Algemeen	€ 15.900	€ 49.590
Totale overheadkosten		**€ 98.000**	**€ 293.730**
Totale kosten		**€ 198.440**	**€ 526.020**
Afschrijvingen		**€ 29.000**	**€ 36.000**
Rente		**€ 12.658**	**€ 15.660**
Brutowinst		**€ 131.902**	**€ 292.320**
"Jaarsalaris" per dierenarts			
Dierenarts 1		€ 79.450	€ 84.836
Dierenarts 2		———	€ 84.836
		€ 79.450	€ 169.672
Netto winst voor belastingen		€ 52.452	€ 122.648
		14,1%	14,1%
Bedrijfswinst		**€ 52.452**	**€ 122.648**
		14,1%	14,1%

Bestudeer nu de tabel hieronder van een gedeelte van de Passiva T- kant van de balans (Afbeelding 4). Het eigen vermogen van praktijk B aan het eind van 2004 bedroeg € 442.648. Maar, voor de berekening van de REV hebben wij het gemiddelde eigen vermogen over het hele jaar nodig. Daarom moeten wij ook het eigen vermogen aan het eind van 2003 hebben en dat bedroeg € 320.000.

Dus gemiddelde eigen vermogen: (€ 320.000 + € 442.648) ÷ 2) = € 381.324.

Plaats dit getal in de noemer van de formule en het gemiddeld REV van praktijk B voor 2004 is:
Winst (€ 122.648) ÷ gem. Eigen Vermogen (€ 381.324) = 0,32 of 32%

Deze ratio geeft aan dat de opbrengst uit de bedrijfsexploitatie waarvoor het eigen geïnvesteerd vermogen is gebruikt, in de loop van het jaar een rendement van 32% heeft opgebracht.

Afbeelding 4. Balans (Passiva- kant) van het praktijkvoorbeeld.

Passiva	**Balans**	**2004**	
		Praktijk A	**Praktijk B**
Vermogen (Einde 2003)	**Vermogen**	**€ 320.000**	**€ 320.000**
Vermogen dierenarts 1		€ 320.000	€ 160.000
Vermogen dierenarts 2		———	€ 160.000
Vermogen (Einde 2004)	**Vermogen**	**€ 372.452**	**€ 442.648**
Nieuw Vermogen dierenarts 1		€ 372.452	€ 221.324
Nieuw Vermogen dierenarts 2		———	€ 221.324
Nieuw Vermogen dierenarts 2		———	€ 221.324
Lasten	**Langlopende schulden**	€ 230.145	€ 245.207
	Gemiddeld Vermogen (2003)	€ 565.207	€ 565.207
	REV 2004	€ 52.452	€ 122.648
	Percentage REV	**16,4 %**	**38,3%**
Totaal Vermogen (Einde 2004)		**€ 617.659**	**€ 687.855**

Het interpreteren van de REV als een indicatie voor een gezonde praktijk

Voor de REV geldt: hoe hoger hoe beter. En dat is ook te begrijpen. Je wilt zien dat de teller – de winst – in verhouding tot de noemer – het eigen vermogen – groter wordt. Als indicatiecijfer voor een gezonde praktijk, betekent een verhoging van het getal dat de dierenarts goede keuzes heeft gemaakt in het gebruik van de beschikbare activa (gebouw, apparatuur, voorraden, personeel, enz) van zijn of haar eigen praktijk en dus dat die keuze meer winst heeft opgeleverd dan bij een lager REV %. Een gezonde praktijk betekent dat er een bedrag aan opbrengsten (winst) is gegenereerd, dat aanzienlijk meer bedraagt dan de kosten van geld (dus rente rekening houdend met inflatie) en dat dit bedrag vergelijkbaar is met investeringsprojecten met een vergelijkbaar risico.

Teneinde een sterke REV te behouden moet de dierenarts aandacht besteden aan de drie prestatie-indicatoren:

1. het beheren van inkomen, dus de prestatie-indicator, "winst %";
2. het beheren van activa, dus de prestatie-indicator; en, "de omloopsnelheid ".
3. het beheren van het vreemde vermogen, dus de prestatie-indicator "solvabiliteit".

Door de eerder getoonde REV-vergelijking uit te breiden tot de oorspronkelijke afleiding worden deze drie prestatie-indicatoren zichtbaar:

Afbeelding. 5 De uitgebreide REV-formule.

$$REV = \left\{ \begin{array}{l} 1.\ \text{Winst}/_{\text{omzet}} \\ 2.\ \text{omzet}/_{\text{activa}} \\ 3.\ \text{activa}/_{\text{eigen vermogen}} \end{array} \right\} = 4.\ REV$$

In de uitgebreide formule van afbeelding 5 staan zowel in de teller als in de noemer de omzet en activa en deze kunnen dus tegen elkaar worden weggestreept. Dit heeft als gevolg dat in gecomprimeerde vorm het samengestelde getal de REV oplevert.

4. $REV = winst/eigen\ vermogen$

De waarde van de omzet is rechtstreeks afkomstig van de winst-en-verliesrekening, terwijl de waarde van het eigen vermogen afkomstig is van de daarbij behorende balans. Wanneer er een evaluatie plaats vindt hoe de praktijk gepresteerd heeft, werkt de REV als een indicator om de sterke en zwakke punten in de bedrijfsvoering te beoordelen. Tekortkomingen in de bedrijfsvoering zorgen voor een onvoldoende financieel resultaat. Sterke punten in het management komen tot uiting in een toename van het financiële resultaat. In feite wordt de REV op deze manier een meetinstrument en een controlemiddel om te beoordelen hoe verstandig in de praktijk gebruik is gemaakt van de activa gefinancierd door het eigen vermogen. In de rest van dit artikel laten wij zien hoe belangrijk elk onderdeel van de REV-formule is en de invloed die het heeft op zijn tegenhanger in de formule. Ook zal duidelijk worden waarom controle op de onderlinge relaties tussen de onderdelen de gezondheid van de praktijk bepaalt.

REV en het beheren van winst

Winst op omzet, de eerste indicator, bepaalt de mate waarin de twee andere prestatie-indicatoren succesvol kunnen zijn. Om die winst goed te beheren moet er aan 2 elementen aandacht besteed worden:

1) de omvang en effectiviteit van de productiviteit binnen de praktijk (het genereren van omzet), en
2) de controle over de uitgaven van de praktijk.

Het omgaan met deze twee elementen, en dus de hoogte van de winst, behoort tot de dagelijkse managementactiviteiten van een eigen praktijk. Als u zich de Money Flow Cycle voor de geest haalt, dan voorzien deze operationele pijlers de brandstof voor alle drie de componenten: winst, activa en vreemd vermogen.

Als eigenaar van een eigen praktijk is het vinden van strategieën die het meeste omzet opleveren een managementtaak die bovenaan de lijst staat. Maar dit is geen eenvoudig proces. Een hogere omzet resulteert niet automatisch in een geslaagde praktijk. De praktijk ontleent zijn bestaansrecht aan het ten dienste zijn van de cliënt. Maar, om die dienst te kunnen blijven leveren moet ook de investering beschermd worden, en dus ook voordeel opleveren voor de dierenarts. Het vaststellen van de prijs voor producten en diensten die aan de cliënt geleverd worden, om zodoende inkomsten te genereren en een marktaandeel te verwerven (productieomvang) is essentieel voor de dierenarts die zijn/ haar praktijk ook als een investeringsproject ziet. Geen enkele onderneming kan overleven zonder het opbouwen en vasthouden van een vaste klantenkring die regelmatig voor voldoende inkomen zorgt. Het vaststellen van de tarieven is dan ook één van de belangrijkste 'marketingactiviteiten' van de moderne dierenartspraktijk. Maar de tarieven laag houden om op die manier klanten te trekken is een onverstandige strategie. Een heel belangrijke taak voor de dierenarts met een eigen praktijk is om een evenwicht te vinden tussen de groei van het eigen vermogen en de winstgevendheid van de praktijk.

Het hanteren van een lagere prijs is in een dierenartsenpraktijk niet het gevolg van zuinig produceren. Lagere prijzen betekenen doorgaans een lagere waardering voor de kennis en vaardigheden van een dierenarts. Dit gebeurt vaak uit onwetendheid over de rol die het vaststellen van de prijs heeft en misschien is er een overschot aan dierenartsen in de markt die allemaal een slecht doordachte afbraakprijsstrategie volgen. Hogere volumes worden nu eenmaal niet vertaald in lagere prijzen wanneer de dienst/product niets te maken heeft met schaalvergroting (economies of scale). Dit heeft voor dierenartsen tot gevolg dat het hanteren van lagere prijzen betekent dat zij zelden als overwinnaar uit de concurrentiestrijd zullen komen. In dit scenario van het steeds maar verlagen van de prijzen, zal zelfs de dierenarts die als laatste overblijft niet langer over voldoende middelen beschikken om het spel te blijven spelen. Het is dus één van de belangrijkste taken die een dierenarts met een eigen praktijk heeft om de tarieven voor de praktijk zodanig vast te stellen dat de praktijk redelijkerwijze zo winstgevend als mogelijk is terwijl er ook een stabiele groei van de praktijk wordt gegenereerd. Al de productievolumes in de wereld hebben geen enkele betekenis als de praktijk niet in staat is om redelijke winst te genereren. Maar het kan een net zo een gevaarlijke papieren exercitie zijn wanneer je het risico neemt om klanten te verliezen door de tarieven te verhogen enkel en alleen op grond van ongefundeerde schattingen. De redenering dat 'het verlies aan klanten door de hogere tarieven wordt gecompenseerd door de toename in omzet veroorzaakt door diezelfde hogere tarieven' is een slechte en ook onwerkzame marketingstrategie. De tarieven zijn voor cliënten zelden het probleem. Het verlies van cliënten te rechtvaardigen omdat de tarieven te hoog zouden zijn, is een voorbeeld van typische beroepsrationalisatie wanneer je er niet in geslaagd bent om ervoor te zorgen dat de cliënt waar voor zijn geld krijgt.

Het bepalen van de verkoopprijs moet gecoördineerd worden met de financiële behoefte van de praktijk en de waardeperceptie van de cliënt. Het beschermen van het geïnvesteerd kapitaal in welke onderneming dan ook verlangt nu eenmaal dat de praktijkwinst hoger moet zijn dan de kosten van het geïnvesteerde geld bij een bepaald risiconiveau. In een dierenartsenpraktijk betekent dit dat de praktijk zodanig geleid wordt dat deze essentiële winst (resultaat) verkregen wordt door de kosten onder controle te houden door het overheadgedeelte van de onderneming zo efficiënt mogelijk te laten gebruiken, bijvoorbeeld door het achterwege laten van verliesgevende activiteiten en dus niet eenvoudigweg de tarieven te verhogen. Tegelijkertijd moet per tijdseenheid (bijvoorbeeld 10 minuten) de omzet worden verhoogd (omloopsnelheid van de activa, zie verderop). De hoeveelheid omzet die gehaald wordt, is niets anders dan een evenwichtige integratie van de tarieven van de praktijk en het productieve gebruik van de bedrijfsmiddelen en gebouwen lees "activa". Maar voorzichtigheid is geboden. Al te agressief snijden in de kosten kan de praktijk schaden omdat er dan te weinig middelen beschikbaar blijven om de noodzakelijke klinische en technologische ontwikkelingen te financieren en op de lange termijn kan dat ertoe leiden dat de praktijk niet meer aan de eisen voldoet. Aan de andere kant, kunnen willekeurige stijgingen van de tarieven de cliënten wegjagen; cliënten die de praktijk eigenlijk niet kan missen. Desalniettemin, wanneer de tarieven van een praktijk worden geanalyseerd, dan is het streven naar een hogere prak-

tijkwinst een belangrijke taak voor de leidinggevende(n). De praktijkwinst is het meest kenmerkende indicatiecijfer om te evalueren of de inkomsten van de praktijk al dan niet hoog genoeg zijn om de toets van winstgevendheid te doorstaan in de REV-vergelijking. Of de praktijk in staat blijkt te zijn het marktevenwicht te vinden en vast te houden is de uiteindelijke toetsing van het effectieve beheer van inkomen.

REV en het beheren van activa

Het managen van activa en het managen van vreemd vermogen, respectievelijk prestatie-indicatoren 2 en 3 (Afbeelding 5), kunnen beschouwd worden als de financiële pijlers van de praktijk. Hoe succesvol dat gebeurt, is afhankelijk van de omzet op de werkvloer. Beide "pijlers" zijn niet zo belangrijk meer als het inkomen dat de praktijk genereert niet langer toereikend is om de solvabiliteit van de praktijk (de mate waarin de onderneming aan haar financiële verplichtingen kan doen) in stand te houden. De informatie die uit de analyse van de REV kan worden gehaald, stelt de dierenarts in staat om goed onderbouwde keuzes te maken hoe de winst van zijn of haar eigen praktijk gedistribueerd zal worden – bijvoorbeeld dividend uitkeren aan de directeur-grootaandeelhouder, herinvesteren in de praktijk of schulden aflossen. Waar de dierenarts ook voor kiest, elke keuze heeft een eigen unieke impact op de groei van de investering en de solvabiliteit van de eigen praktijk. De dierenarts moet dus op logische en rationele gronden een keuze zien te maken uit de verschillende winstdistributie-strategieën. Daar de eigen praktijk geen schade mag ondervinden van de gemaakte keuzes, kan er pas gekozen worden na een zorgvuldige afweging van de opties en planning, zonder emotie en binnen duidelijk omschreven regels. Dit wil niet zeggen dat de eigenaar dus maar keuzes moet vermijden die emotionele gevolgen kunnen hebben. Het betekent alleen maar dat het inschatten van de financiële gevolgen die de gekozen winstverdelingstrategie voor de eigen praktijk zal hebben en het duidelijk aangeven wat waarschijnlijk het resultaat van die keuze zal zijn, centraal moet staan in de managementstrategie van de dierenarts. Het is een voorwaarde voor een verantwoorde praktijk dat de dierenarts bovenstaande processen en de consequenties begrijpt.

Eén van de snelste methodes om te bepalen of een praktijk een vermogensgroei kan verwezenlijken (een goede investering) of een geldverslindende onderneming (een slechte investering) is, is om te kijken naar het bedrag dat elk jaar door de praktijk wordt toegevoegd aan het eigen vermogen. De REV geeft de verhouding weer tussen het gegenereerde inkomen en het eigen vermogen, en de dierenarts kan heel snel zien hoeveel geld zijn of haar eigen praktijk gecreëerd heeft uit de bestaande activa. Als bijvoorbeeld het REV 20% bedraagt dan betekent dit dat voor de praktijk twintig centen aan extra waarde voor elke euro geïnvesteerd kapitaal.

Wanneer je kijkt naar de praktijkwinst vóór belasting, dan lijkt het erop dat met een rendement van 15-20% (na uitbetaling van een marktconform salaris aan de dierenarts(en)) de eigen praktijk een solide onderneming is binnen diergeneeskunde. Met winstmarges die zo'n belangrijke rol spelen in de REV, zou je denken dat zo'n praktijk een aanzienlijke voorsprong heeft, nietwaar?

Maar, een meer gedetailleerde analyse van de REV laat zien dat dat niet waar hoeft te zijn. Hoewel winsten voor een derde deel uitmaken van de REV-vergelijking, zie de uitgebreide vergelijking (Afbeelding 5), speelt de hoeveelheid omzet die door elke euro aan activa gegenereerd wordt een net zo belangrijke rol in het opbouwen van een sterke REV. Prestatieindicator 2 is de omzet gedeeld door de activa. Het getal dat daaruit voortkomt (de omloopsnelheid van de activa) laat zien wat een euro aan activa voor omzet haalt.

Wanneer die ratio erg laag is, dan wordt de totale REV lager doordat er meer bedrijfskapitaal "vastgehouden" wordt in de vaste activa, met een verminderde hoeveelheid vrij te besteden geld tot gevolg. Lage omloopsnelheden van de activa beperken de hoeveelheid kasgeld die door productiviteit wordt opgebracht tenzij de praktijk extra kosten maakt (schulden). Dit heeft dus tot gevolg, dat wat maximaal aan winst kan worden gehaald sterk beperkt wordt.

Afbeelding 6. De uitgebreide REV-formule met voorbeeld.

REV=

1. $^{winst}/_{omzet}$
Praktijk A: 52.452 / 372.000 = .141 (14,1%)
Praktijk B: 122.648 / 870.000 = .141 (14,1%)
2. $^{omzet}/_{activa}$
Praktijk A: 372.000 / 565.207 = 0,66
Praktijk B: 870.000 / 565.207 = 1,54
3. $^{activa}/_{eigen\ vermogen}$
Praktijk A: 565.207 / 320.000 = 1,77 tot 1
Praktijk B: 565.207 / 320.000 = 1,77 tot 1
REV = $^{winst}/_{eigen\ vermogen}$
Praktijk A: 52.452 / 320.000 = 0,16 (16% REV)
Praktijk B: 122.452 / 320.000 = 0,38 (38% REV)

Een voorbeeld: praktijk A beschikt over € 565.207 aan activa en heeft een jaaromzet van € 372.000 met een winstmarge van 14,1% (€ 52.452) dat € 0,66 aan productiviteit genereert voor elke euro aan activa die de praktijk gebruikt heeft. Dit resultaat voegt (zie de uiteindelijke berekening van de REV) € 0,16 per euro aan extra waarde toe aan de € 320.000 van het eigen vermogen. Vergelijken wij dit met praktijk B (Afbeelding 3 en 4). Praktijk B genereert € 870.000 aan omzet en heeft een bijna identieke winstmarge van 14,1% (€ 122.648) op dezelfde € 565.207 aan activa. Deze praktijk genereert € 1,54 aan productiviteit voor elke euro van de gebruikte activa en heeft ruimte om € 0,38 per euro aan extra waarde toe te voegen aan het eigen vermogen. Uit financieel-strategisch oogpunt (verdelen van winst) is ongeveer € 0,16 per euro schuld beschikbaar om schulden af te lossen terwijl de groei van het eigen vermogen met 14,3% beschermd wordt.

Als je op deze manier de bronnen van het praktijkinkomen analyseert, dan wordt het duidelijk dat de operationele winstgevendheid van een dierenartspraktijk veroorzaakt wordt door gebruik te maken van de omloopsnelheid van de activa om de productiviteit per tijdseenheid te vergroten (toename van de omzet ratio), en niet eenvoudig door met winstmarges te manipuleren. Wat voor soort activa een dierenartspraktijk nodig heeft ligt al vast en eenmaal aangeschaft verandert dat over het algemeen ook niet veel meer. Wanneer je de waarde van de investering wil handhaven door de afschrijving op de activa terug te stoppen in het eigen vermogen van de dierenartspraktijk, dan is het eenvoudig het resultaat van die toename van het eigen vermogen te controleren. Capabel management zal deze mogelijkheid aangrijpen om er hun voordeel mee te doen en de waarde van deze flexibiliteit is uniek in de BV-constructie. Bij

een praktijk zonder rechtspersoonlijkheid (eenmanszaak of maatschap) kunnen belastingfaciliteiten voor de ondernemer de indruk wekken dat het verlies aan eigen vermogen een toename is van het persoonlijk inkomen. Het kenmerk van deze gewoonte 'om meer uit de onderneming te halen dan op grond van de omzet mogelijk is' is dat het onzichtbaar blijft voor de eigenaar tot het moment waarop de geldschieters van de praktijk niet langer meer de verzoeken om meer kapitaal honoreren omdat er een negatief eigen vermogen op de balans staat. Door maar achteloos aan te nemen dat je deze te lage omzet kan corrigeren met prijsverhogingen, zelfs wanneer dat tot verlies van een paar klanten zou leiden, geeft blijk van een al te eenvoudige ontkenning van de fundamentele ondernemingsdynamiek. Goed ondernemerschap moet als doel hebben dat er een realistisch evenwicht wordt gevonden tussen het behouden van je marktaandeel, de omzetproductie en de kapitaalvereisten. Door daarin een balans te vinden blijf je klantenbestand intact omdat je realistische tarieven weet vast te stellen en zorg je voor toename in de kapitaalwaarde van de praktijk door verhoging van de productiviteit van de activa binnen bijvoorbeeld een kwartaal of jaar. De REV stelt je in staat om die verbanden te controleren en aan te sturen.

Het managen van de activa is waarschijnlijk één van de gemakkelijkste middelen die de dierenarts met een eigen praktijk tot zijn beschikking heeft om de gezondheid van zijn of haar praktijk te evalueren en te controleren. Door eenvoudig de totale omzet van de praktijk, behaald over een bepaald tijdsbestek, te delen door het eigen vermogen van de praktijk plus het vreemde vermogen van de praktijk gedurende datzelfde tijdsbestek, kan een dierenarts zien hoeveel keer de praktijk in die periode de activa 'heeft omgezet'. Wanneer de omzet van een praktijk toeneemt, is de praktijk in staat met gebruik van een kleiner deel van de activa de extra euro's aan productiviteit te generen. De meeste dierenartsen zullen ontdekken dat goed activamanagement betekent dat de activa minstens twee keer of meer moet worden omgezet om winsten te genereren die hoger zijn dan de kosten van geld.[3] Tenzij de praktijkwinst aanzienlijke groter is dan de kosten van geld, is het niet mogelijk om de investering te rechtvaardigen die de dierenarts in zijn praktijk heeft gedaan, en is het ook niet mogelijk om het kwaliteitsniveau aan te bieden waar de meeste dierenartsen naar streven. Zoals al eerder gezegd, is het in het algemeen mogelijk dit resultaat te behalen door een efficiëntere omzetsnelheid van de activa in de praktijk. De dierenarts maakt dan effectief gebruik van zijn praktische vaardigheden per eenheid van de beschikbare tijd. Een dierenartspraktijk kent twee bronnen van inkomen: verkoop van producten en het leveren van diensten. Uit deze twee bronnen wordt het meest gehaald door de omzetwaarde van de gebruikte activa goed te gebruiken. Voor de praktijk heeft dit als resultaat dat de productiviteit per euro van de totaal gebruikte activa zal toenemen en dat er dan ook een toename is van de REV van de onderneming.

Het belangrijkste onderdeel van deze actie is om alle overtollige cashflow te gebruiken voor versteviging van het eigen vermogen van de praktijk en de bijdrage die de inkomsten leveren aan de waarde van de het eigen vermogen te vergroten. Als er meer eigen vermogen op de balans is, dan nemen de keuzemogelijkheden toe voor de distributie van het kapitaal in de vorm die het meest wenselijk is. Het kiezen uit de verschillende distributiestrategieën voor een strategie die de beste voor de praktijk is vormt de kern van activamanagement. Wanneer moet er dividend worden uitgekeerd en wanneer maak je gebruik van passende en legale belastingverminderingstrategieën vormen een direct nevenproduct van intelligent activamanagement. Vermindering van het vreemde vermogen en hoe de niet uitgekeerde winst het best te gebruiken, zijn allebei taken die behoren tot het managen van de activa, gerelateerd aan criteria die het meest gunstig zijn voor de dierenarts. Het effect van een beter activamanagement kan eventueel blijken in de vorm van een hogere praktijkwinst, maar hogere winst op zich geeft geen garantie dat de dierenarts een uitstekend rendement uit zijn investeringen zal behalen. Om zich te verzekeren van een aanvaardbare REV moet door de dierenarts worden gewerkt aan een realistische praktijkwinst (meer dan de kosten van geld en het inflatiepercentage), voortkomend uit een goed aangestuurde activa-turnover.

Het moet nu duidelijk zijn dat de REV een soort lens is waardoor wij een analyse kunnen maken van de groeimogelijkheden van de praktijk en wat er in werkelijkheid met de investering in de eigen praktijk gebeurt. Wij hebben het al gehad over de REV-vergelijking en hebben naar twee van de drie onderdelen gekeken: inkomen en activa. Het laatste onderdeel in de REV-vergelijking dat een effect zou kunnen hebben op de gehele waarde van het eigen vermogen is de mate waarin de praktijk gebruik maakt van de financiële hefboomwerking. (zie hieronder)

REV en het beheren van het vreemd vermogen

Dit is het derde onderdeel dat invloed heeft op een dierenartsenpraktijk. Het bepaalt of de onderneming een fantastisch, middelmatig of een rampzalig investeringsproject voor de dierenarts is. Met behulp van de REV is de dierenarts in staat om een keuze te maken uit de verschillende activamanagementstrategieën en hij of zij kan dus oordelen of de inkomsten uit de eigen praktijk hoog genoeg zijn om een verstandig evenwicht te vinden tussen de groei van het eigen vermogen en de toegepaste financiële hefboomwerking. Financiële hefboomwerking is het nuttig gebruik van vreemd vermogen om omzet te verhogen. De hefboom wordt berekend met de schuld/vermogen ratio. Als het verstandig wordt toegepast, kan risico op schulden groot voordeel opleveren tegen geringe kosten. Onverstandig gebruik kan een financiële ramp worden.

Omdat de REV gewoon omzet over eigen vermogen is, betekent dit dat als je de winstmarge op de omzet verhoogt, dat ook de inkomsten toenemen. Het vermeerderen van de inkomsten zonder dat daar inbreng van nieuw eigen vermogen voor nodig is (dat wil zeggen toename in de omloopsnelheid van de activa en het behouden van de winst voor het eigen vermogen) heeft een domino-effect op de REV. De REV neemt dan ook toe: zo hoort het!
Er zijn mensen die dit voor elkaar proberen te krijgen door schulden aan te gaan. In plaats van nieuwe apparatuur te financieren uit de extra winsten, laten ze die winst in het vermogen en kopen zij de nieuwe apparatuur met een goedkope geldlening van de bank. Zij voeren de rente op als onkosten en gebruiken de nieuwe afschrijving als een fiscale aftrekpost. De opnieuw geïnvesteerde winst verhoogt dan het eigen vermogen. Gebruik maken van de niet uitgekeerde winst als een duale groeistrategie kan een nieuwe dimensie toevoegen aan de

[3] *Het correct berekenen van een passende omzetratio vereist kennis van het eigen schuld/ vermogen ratio.*

praktijk. In dat geval kan dit derde onderdeel van de REV-machine, het vreemde vermogen, een waardevolle bron en een beheersbaar onderdeel worden.

Er zijn veel mensen die je willen doen geloven dat het hebben van schulden niet goed is. Blijkbaar kopen de meesten van die mensen hun woning met eigen geld. Natuurlijk geldt voor schulden hetzelfde als voor veel andere zaken: goed met mate, maar te veel is geen goed idee. Wanneer je eenmaal een schuld hebt, dan heeft het de neiging zichzelf staande te houden en met weinig voedsel en water uit te groeien tot enorme proporties. Wanneer een praktijk een schuld aangaat, vermeerdert dat het totale bedrag aan kapitaal dat de praktijk tot zijn beschikking krijgt om te kopen wat het nodig heeft ter verbetering van de bedrijfsuitoefening (zie scenario in de vorige paragraaf). Het kan een verstandige beslissing zijn om een lening aan te gaan ter financiering van een hogere omzet. Maar, in tegenstelling tot het eigen vermogen, heeft schuld een rechtstreekse kostenpost, 'rente' genaamd en deze kostenpost kan de winstgevendheid van de onderneming helemaal opeten. Natuurlijk, als je een lening aangaat van € 20.000 om nieuwe apparatuur voor je praktijk te kopen, dan kun je plotseling meer röntgenfoto's maken, meer labatoriumwerk doen en waarschijnlijk sneller opereren. Maar, je winstmarge op die extra omzet daalt van 10% tot 3% omdat de rente op de schulden 7% kost. Dit betekent een verbetering aan omzetvolume, maar een verslechtering van het winstpercentage.

Het optellen van de schuld bij het eigen vermogen van de praktijk om op die manier de REV te verbeteren heeft als probleem, dat op een gegeven moment de feitelijke kosten van de schuld de winstmarges verminderen en de omloopsnelheid van de activa lager wordt. Natuurlijk zijn er tal van gevallen bekend waar het optellen van de schuld begrijpelijk is, maar het is niet altijd verstandig om het onderste uit de kan te willen halen, dit in tegenstelling tot de winstmarges en de omzetsnelheid van de activa. In feite zijn er veel mensen die inkomen gefinancierd met vreemd vermogen zien als een inkomen met een hoger risico dan inkomen dat gefinancierd is uit eigen vermogen. Dit kan reden tot bezorgdheid zijn als de praktijk gevoelig is voor economische conjunctuurcycli of sterk wisselende omzetcijfers kent. In het geval een praktijk compleet is gefinancierd met het eigen vermogen kan de praktijk normaliter een economische neergang uitzitten, maar een praktijk die met veel vreemd vermogen is gefinancierd, heeft helaas niet de middelen om dat te doen.

Naarmate banken voorzichtiger worden met betrekking tot de goodwill in dierenartspraktijken, moet het eigen vermogen omzichtiger worden aangepakt. Alhoewel er beweerd wordt dat de marktwaarde van elke willekeurige praktijk onafhankelijk is van de gekozen kapitaalstructuur, zijn in feite de winsten afkomstig van financiering met vreemd vermogen lang niet zo waardevol voor de ondernemer als inkomsten afkomstig uit het eigen vermogen. Hier is een aantal mogelijke verklaringen voor. De meest in het oog springende verklaring is dat financiering met vreemd vermogen het grotere risico loopt om in tijden van economische laagconjunctuur de praktijk in financiële nood te brengen. Dit betekent dat een verstandig dierenarts die een praktijk wil kopen, rekening houdt met het extra risico van het vreemd vermogen en een lagere prijs biedt voor de praktijk. Anders gezegd, omdat door de aanwezigheid van het vreemd vermogen de dierenarts een grotere kans loopt op een lager inkomen of zelfs op een faillissement, zijn verstandige investeerders voorzichtiger met de prijs die zij bereid zijn te betalen voor de praktijk. Dit alleen al zou voldoende moeten zijn om ondernemers te weerhouden om hun vreemd vermogen te maximaliseren voor een hogere REV, daar er dan sprake zou kunnen zijn van een onbedoeld neveneffect: minimalisatie van de marktwaarde van de praktijk.

Er zijn bijna net zo veel manieren om de hoeveelheid lang vreemd vermogen voor een individuele praktijk te beoordelen als er praktijken zijn. Er zijn vijf algemene ratio's, die echter een goede indicatie geven.[4] Op een eenvoudige manier vergelijken al deze ratio's de hoeveelheid aan totaal vreemd vermogen met een ander relevant onderdeel van de winst-en-verlies rekening of de balans.

Alhoewel de meeste dierenartsen verlangen naar een algemene regel zoals "het vreemd vermogen mag niet meer bedragen dan 20% van het eigen vermogen", is de werkelijkheid dat algemene regels gewoon zijn wat de naam al doet vermoeden: zij zijn heel erg algemeen. Allerlei redenen kunnen worden aangevoerd waarom een praktijk een algemene regel zou willen overtreden en waarom het soms ook verstandig is om juist dat te doen. Maar het feit blijft recht overeind staan dat praktijken die zich over het algemeen houden aan de algemene regels minder in financiële moeilijkheden raken.

De beste manier om het vreemde vermogen te analyseren is door een vergelijking te maken met de historische tendens binnen de praktijk van financiering met het vreemde vermogen en met de tendens van de REV. Op deze manier kun je erachter komen of het niveau van de REV binnen de praktijk gehandhaafd wordt door toename van het vreemde vermogen of door toename van het eigen vermogen. In de meest letterlijke zin kan de praktijk als het ware naar 'bankroet groeien' naarmate de behoefte voor werkkapitaal meer en meer van de winst gaat opslokken. Wanneer de praktijk geconfronteerd wordt met een behoefte aan werkkapitaal en een stagnerend inkomen uit de bedrijfsactiviteiten, blijft er vaak maar één financiële optie over: korte termijn financiering. Wanneer deze situatie zich voordoet, is dat onmiddellijk en duidelijk te merken aan het negatief eigen vermogen op de balans. Met andere woorden, er wordt te weinig omzet gemaakt voor de hoeveelheid geld die uit de praktijk wordt gehaald. Hieraan kun je de eerste tekenen herkennen van een twijfelachtige management-strategie. Het eigen vermogen van de eigen praktijk komt in een negatieve spiraal terecht tot er voor de dierenarts niets anders meer over is dan een baan. In deze situatie hoef je je ook geen zorgen meer te maken over vreemd vermogen, want de bank wil geen lening meer verstrekken.
Het is dus belangrijk om deze situatie in de hand te houden voordat het een probleem wordt. Door de winst voor aftrek van rente en belastingen te vergelijken met de eigenlijke rentelasten wordt de verhouding winst tot rente verkregen.
Deze ratio zegt letterlijk hoeveel keer een praktijk de rente kan betalen die rust op de jaarlijkse schuldenlast. En opnieuw, hoewel het niet de moeite waard is om een algemene regel te for-

[4] *Deze ratio's zijn onder andere:*
1. *het vreemd vermogen – totale activa ratio;*
2. *het vreemd vermogen – eigen vermogen ratio;*
3. *het vreemd vermogen – eigen vermogen plus lang vreemd vermogen (totale risicokapitaal) ratio;*
4. *het vreemd vermogen – marktwaarde ratio, en*
5. *het vreemd vermogen – afgelopen jaaromzet ratio.*

muleren in de trant van 'rente moet altijd 10 keer te betalen zijn' kan er wel gesteld worden dat hoe hoger het getal des te beter het is en de praktijk kan dan veel gemakkelijker de rentelast dragen. In het geval dat dit getal lager begint te worden, zal, tenzij de praktijk toegang heeft tot kasgelden op de balans of een nog ongebruikte leencapaciteit heeft, het risicogedeelte van de verdeling van de activa groter beginnen te worden en de waarde van het eigen vermogen in de eigen praktijk zal verminderen. Het is een belangrijke taak voor de dierenarts om de hefboomwerking van het vreemde vermogen in de eigen praktijk in evenwicht te houden met de activa en de inkomsten.

Samenvatting
Dit artikel beschrijft de Rentabiliteit van het Eigen Vermogen (REV) als een soort lens waarmee je de financiële positie van een praktijk kunt analyseren. Het beschermen van het eigen vermogen van de dierenartsenpraktijk is een combinatie van bedrijfsvoering, het managen van de activa en het vreemde vermogen. Door de REV-index op te splitsen in deze drie prestatie-indicatoren wordt de dierenarts niet alleen in staat gesteld om de groei van het eigen vermogen vast te stellen, maar is er ook een middel voorhanden om de kwaliteit van de groei te beoordelen en de manier waarop de beschikbare financiële middelen gebruikt worden om die groei te creëren. In feite berust het toezicht houden op het geïnvesteerd kapitaal met de REV op het beoordelen van een systeem van onderlinge verhoudingen, zodat de dierenarts in staat is met vertrouwen te functioneren als manager van een praktijk en - net zoals managers van andere bedrijven - verantwoordelijk kan zijn voor het beschermen van het geïnvesteerde vermogen.

De redactie vond de heer Prof.Dr. H.A.W. Hazewinkel (Specialist Chirurgie Gezelschapsdieren; Europees Specialist ECVS, ECVCN), werkzaam bij de Faculteit der Diergeneeskunde, Hoofdafdeling Geneeskunde van Gezelschapdieren, bereid om op onderstaande vraag een antwoord te formuleren.
*Deze **Vraag en Antwoord** is onderdeel van een serie over veelvoorkomende vragen en misverstanden op het gebied van voeding van gezelschapsdieren.*

Vraag en antwoord

Vraag

Kreupele honden die nog in de groei zijn, hebben vaak groeipijn en moeten daarom op adult voeding gezet worden omdat ze te snel groeien op puppyvoer. Klopt dit?

Antwoord

Onderzoek op de Faculteit der Diergeneeskunde in Utrecht heeft aangetoond dat jonge Duitse Doggen die gevoerd worden met een voer waarvan het calciumgehalte verhoogd was (3,3% calcium van het droge stofgehalte (ds) in vergelijking tot controlevoer met 0,8 tot 1,1% calcium van de ds) een grotere kans hadden om enostosis of "groeipijn" te ontwikkelen.
Treffend hierbij was dat een groep honden uit verschillende nesten, die alleen in de periode dat ze voer aten naast de moedermelk (leeftijd 3-6 weken) waarvan het calciumgehalte 3,3% van de ds was, alle op 3 en 4 maanden leeftijd enostosis ontwikkelden. Dit in tegenstelling tot hun nestgenoten die aldoor voer met 1,1% calcium kregen! De honden uit de hoog-calcium groep vertoonden alle een hoge calcitonine (CT) respons na een intraveneuze calciuminjectie, duidend op een hyperplasie van de CT-producerende C-cellen. Hoge calciuminname op jonge leeftijd lijkt een C-cel hyperplasie te veroorzaken met geremde remodellering van het groeiend skelet op oudere leeftijd. Tot op heden werd geen andere etiologie voor enostosis aangetoond, maar die zal er mogelijk wel zijn gezien de hoge incidentie van enostosis bij bepaalde rassen (vooral de Duitse herder).
Enkele gerenommeerde fabrikanten van hondenvoeding hebben het calciumgehalte van jonge hondenvoeders inmiddels teruggebracht op energiebasis. Vroeger (en bij sommige voeders nog steeds) was het calciumgehalte voor jonge honden voeders erg hoog, zodat vroeger geadviseerd werd om jonge honden dan maar liever een volwassen hondenvoer te geven. Nú wordt geadviseerd om één van de gebalanceerde puppyvoeders met een calciumgehalte van 0,8 - 1,0% op ds zonder suppleties te geven aan pups van snelgroeiende grote rassen.
Hierbij dient vermeld te worden dat dit voeders betreffen van goede eiwitkwaliteit en in goede balans met andere nutriënten en mineralen (des te meer plantaardige eiwitten, des te meer calcium zich kan binden aan fytaten wat dan dus niet biologisch beschikbaar is voor absorptie).
Met een dergelijke voeding hebben we op de faculteit Duitse doggen op laten groeien zonder skeletproblemen (dus geen enostosis, maar ook geen slechte mineralisatie van het skelet). Daarmee verwachten we dat ook minder snelgroeiende honden hierop geen skeletproblemen ontwikkelen.
Het verstrekken van een voeding voor de volwassen hond ("adult") met normaal calciumgehalte, maar ook met een lager energiegehalte zal ertoe leiden dat de hond bij inname van dezelfde (voldoende) hoeveelheid energie, tóch een hogere hoeveelheid calcium opneemt dan zou gebeuren bij het eerder bedoelde puppyvoer met een calciumgehalte van 0,8-1,0%. Er kan verondersteld worden dat voeders van mindere kwaliteit (hoog gehalte plantaardig eiwit) misschien wel een hoger calciumgehalte moeten hebben om calciumdeficiëntie te voorkomen, omdat calcium bindt aan fytaten en dan niet absorbeerbaar is. Calciumarme (vleesrijke) ingrediënten die het calcium verlagen en juist duurder zijn, zitten in zo'n voer veel minder.
In tegenstelling tot de veronderstelling van de vragensteller kan enostosis dus juist niet voorkomen of behandeld worden met voer voor volwassen honden. Het advies voor snel groeiende pups van grote rassen is dus: voer een gelimiteerde hoeveelheid van een uitgebalanceerd voer met een relatief laag calciumgehalte (op basis van energie).

Hill's™. De eerste met de baanbrekende nutrigenomics-technologie

Hill's™ geeft een nieuwe dimensie aan 'Evidence based' nutritionele behandelingen van aandoeningen bij honden en katten. We zijn de eerste die de baanbrekende nutrigenomics- technologie gebruiken om de genenexpressie, die een impact heeft op de gezondheid, direct te beïnvloeden.

Prescription Diet™ Canine j/d™ is het eerste product dat de natuurlijke kracht van nutrigenomics bevat. Het bevat hogere gehaltes aan EPA (eicosapentaeenzuur) in vergelijking met elk ander dieet. EPA is een omega-3 vetzuur waarvan klinisch is bewezen dat het de genen, die kraakbeenvernietigende enzymen produceren, blokkeert.

Klinisch bewezen voeding die u met vol vertrouwen kunt aanbevelen.

www.hillsnutrigenomics.com

Clinically PROVEN

™Handelsmerken in eigendom van Hill's Pet Nutrition, Inc. ©2005 Hill's Pet Nutrition, Inc.

Hill's™

Clinical Nutrition to Improve Quality of Life

Prinses op wit paard

Tekst: Iaira Boissevain
Illustratie: Henk Vrieselaar

Veterinair tuchtrecht

Een paardenkeuring... aha, oud nieuws. De dierenarts zal wel slecht hebben gekeurd en zich moeten verantwoorden bij het Tuchtcollege. Deze keer liep het anders. Het paard dat voor de dierenarts stond, bleek niet hetzelfde paard als wat gekeurd had moeten worden. Had de dierenarts dat moeten zien?

Wit

Mevrouw de Haan heeft een dochter die gek is van paarden. Wat doe je dan na een aantal jaren? Je koopt een paard voor haar. De keuze valt op een witte merrie van acht jaar, een lief en rustig paard. En zoals het een goed paardenkoper betaamt vraag je aan een dierenarts om het dier (klinisch) te keuren.

Op het moment dat de dierenarts het paard voor zijn neus krijgt, is het paardenpaspoort nog niet meegeleverd, maar wel het stamboekpapier. Het moet om een wit paard gaan van een jaar of acht, dat klopt. Terwijl het paard zich netjes en rustig laat keuren, neemt de dierenarts het signalement zoals dat vermeld staat op het stamboekpapier over op het keuringsrapport, en hij leest zelf met een reader nog het chipnummer af.
Verder controleert hij het paard van top tot teen, inclusief gebit, ogen en andere kenmerken. Hij vindt rond de anus enkele melanomen, maar dat komt vaker voor bij schimmels en is niet direct een reden om het paard niet te kopen, al meldt hij het volledigheidshalve wel aan mevrouw De Haan, net als een oude schiefel en enige mok. Mevrouw De Haan besluit om het paard te kopen.

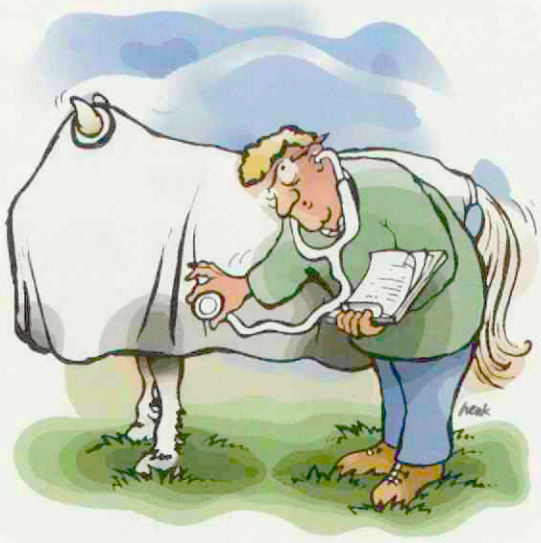

Grijs

Haar dochter heeft echter minder plezier van het paard dan verwacht, het paard blijkt moeilijk te berijden en uiteindelijk belandt dochterlief met een gebroken sleutelbeen op de grond. Moeder De Haan gaat dan op speurtocht naar de achtergrond van het paard, en laat zelfs een DNA-test uitvoeren. Daaruit blijkt dat de vader die op de papieren is vermeld niet de werkelijke vader kan zijn. Sterker: na verder onderzoek blijkt dit paard een heel ander paard te zijn! Het is wit, maar daar is dan ook alles mee gezegd. Dit paard is een afgekeurd verzekeringspaard, aan één oog blind en uiterst onbetrouwbaar. Bovendien is dit paard elf jaar oud, en geen acht. Na een stevige duik in de papieren blijkt het signalement inderdaad in grote lijnen overeenkomt, maar intuïtief vindt ze dat er achteraf toch wel duidelijk verschil is, al kan ze niet aangeven waar dat in zit.

Zwarte piet

Wie krijgt in plaats van het witte paard de zwarte piet toegeschoven? Juist, de dierenarts. Die had moeten zien dat het om een ander (ouder) paard ging. Hij heeft in zijn keuringsrapport niet het werkelijke signalement vermeld, en hij had aan het gebit al moeten zien dat het paard ouder was dan acht. Bovendien had de dierenarts de stamboekgegevens beter moeten controleren.

Het wordt een tuchtzaak, waarbij de dierenarts alle tijd neemt om uit te leggen hoe hij het paard heeft gekeurd. Hij heeft het gebit wel degelijk gecontroleerd, maar het verschil tussen een achtjarig en een elfjarig paard is nooit erg duidelijk waar te nemen. Aan de ogen, die hij zeker heeft onderzocht, was geen blindheid waar te nemen, ook niet bij een dreigreflex. Alle bijzondere kenmerken (het golfvormig gebit, de schiefel en de melanomen) heeft hij zowel aan de koper als op het keuringsrapport vermeld. Reden voor alarm was er niet, het paard vertoonde ook geen abnormaal gedrag.

Bont?

Het is de redding van de dierenarts dat hij zijn integere en volledig verrichte keuring in de strijd kan gooien, en mevrouw De Haan keurig op de hoogte heeft gesteld van zijn bevindingen. Het leeftijdverschil kan hem niet worden verweten, het verschil tussen een achtjarig en een elfjarig paard is inderdaad moeilijk te zien. En ja, een wit paard is een wit paard. Als mevrouw De Haan zelf al niet kan aangeven waar het signalement op papier precies verschilt van de werkelijkheid, hoe had de dierenarts dat dan moeten zien? Chippen en paspoorten waren in die tijd nog niet verplicht, dus het is al mooi dat de dierenarts zelf de chip heeft gecontroleerd. Gelet op deze omstandigheid hoeft van een dierenarts niet te worden verwacht dat hij zelf navraag gaat doen naar de gegevens. Nee, deze dierenarts valt niets te verwijten, en de klacht wordt ongegrond verklaard. En mevrouw De Haan? Die koopt volgende keer een paard met drie witte sokken, een halvemaanvormige bles en drie witte vlekken op zijn rug. Of iets anders waar geen misverstanden over kunnen ontstaan...

Grote stap naar eerste CAO

BPW overhandigt concept-CAO aan BPL en Vedias

Jurgen Schmitz

Vrijdag 26 augustus 2005 zal de boeken ingaan als een heugelijke dag. Deze dag was het zover dat de Belangenvereniging Practici Werkgevers, BPW, de concept-CAO heeft overhandigd aan de voorzitters van de Belangengroep Praktiserende dierenartsen in Loondienst, BPL en de Vereniging van Dierenartsassistenten, Vedias. Hier is heel wat werk aan voorafgegaan waaraan alle betrokken partijen hebben mee gewerkt.

Een korte terugblik

Begin dit jaar was de oprichting van de BPW een feit waardoor de BPL en Vedias een partner hebben gekregen om de onderhandelingen voor de CAO mee in te gaan. Om een kader te hebben van waaruit de BPW de concept-CAO kon opstellen is in het voorjaar van 2005 een quick-scan uitgevoerd onder een aantal dierenartsenpraktijken. Met de resultaten uit deze quick-scan in het achterhoofd heeft de BPW een CAO opgesteld die, bij instemming van alle betrokken partijen, zal gaan gelden voor alle aangesloten leden van de BPW en hun medewerkers.

De concept-CAO

Nu het concept klaar is wilde de BPW een feestelijk tintje geven aan het geheel en dit graag 'live' overhandigen aan de BPL en Vedias, zoals te zien is op bijgaande foto.
Allereerst heeft de adviseur van MKB-Nederland, de partij die de BPW bijstaat in het proces, nog enige uitleg gegeven over een aantal punten dat in de CAO opgenomen is.
Zo is er onder andere een toelichting gegeven op de knelpunten in de concept-CAO, zoals de toepassing van de Arbeidstijdenwet in de relatie tot de inroostering van diensten. Maar ook werd er stilgestaan bij de overwerkregeling en bijbehorende toeslag. Zoals u zich kunt voorstellen is het een lastige zaak om een CAO te ontwikkelen die een ieder zal aanspreken. Er is dan ook gezocht naar de grootste gemene deler.

De BPW heeft haar voorstel nu klaar. Het is nu de beurt aan Vedias en de BPL om te bepalen of het concept dat er nu ligt door hun leden als bevredigend beoordeeld zal worden. Eind september hebben de BPL en Vedias hun wijzigingsvoorstellen bij de BPW ingediend. Hiermee kan het onderhandelingsproces daadwerkelijk gestart worden.

Uiteraard volgen wij de vordering van de CAO op de voet en zullen hierover berichten wanneer er nieuwe ontwikkelingen zijn. Indien u tussentijds vragen heeft kunt u terecht bij de BPW (bpw@dierenkliniekdewetering.nl), BPL (bpl@chello.nl) of Vedias (voorzitter@vedias.nl) of op het bureau van de KNMvD bij Marij van Oostrum of Jurgen Schmitz, tel 030-6348900

Jurgen Schmitz is medewerker financieel-economisch en arbeidsrechtelijke zaken bij de KNMvD.

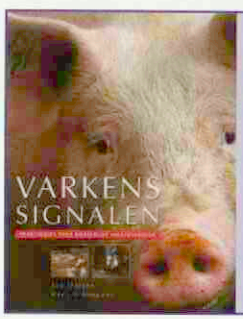

Varkenssignalen

Het boek Varkenssignalen verschijnt 5 oktober aanstaande. Het is van de hand van de veterinairen Jan Hulsen en Kees Scheepens. Deze nieuwe uitgave geeft op een toegankelijke manier informatie over de alledaagse verzorging van varkens. Het is geïllustreerd met veel foto's. De auteurs achten het boek niet alleen geschikt voor varkenshouders, maar ook voor dierenartsen. Bekijk en bestel het boek via: *www.roodbont.nl*.

Oproep voor verenpikkende papegaaien in verband met wetenschappelijke evaluatie van een nieuwe behandelwijze

Olga Amann

Verenpikken is het meest voorkomende gedragsprobleem bij in gevangenschap gehouden papegaaien. Volgens een recente enquête onder Nederlandse papegaaienhouders bleek de prevalentie rond de twaalf procent te liggen. Onlangs werd in een gerandomiseerde dubbelblind placebo gecontroleerde cross-over studie, die werd uitgevoerd bij een groep van twintig grijze roodstaart papegaaien in het Nederlands Opvangcentrum voor Papegaaien, binnen één maand een significante verbetering gezien van de verenscore bij een experimentele groep papegaaien die werd blootgesteld aan een bepaalde methode van kooiverrijking in vergelijking met een controlegroep.

De Afdeling Vogels en Bijzondere Dieren van de Hoofdafdeling Gezelschapsdieren start medio oktober 2005 met een gerandomiseerd prospectief klinisch protocollair praktijkonderzoek naar de effectiviteit van deze nieuwe behandelwijze voor verenpikken bij papegaaien.
Teneinde de drempel voor deelname aan het onderzoek te verlagen wordt voor de drie benodigde consulten slechts € 11,- gerekend (exclusief BTW). Aanvullende onderzoeken die niet in het kader van het onderzoek worden uitgevoerd (zoals bijvoorbeeld, bloedonderzoek, diagnostische beeldvorming en virusonderzoek) worden separaat in rekening gebracht.
De voor het onderzoek benodigde kooiverrijkingsmiddelen worden gratis ter beschikking gesteld. Het speciale voer moet door de eigenaar zelf worden betaald.
Deelnemende vogels worden, indien zij voldoen aan de insluitingscriteria gewend aan een nieuw voer en at random verdeeld in een groep met voedselverrijking en een controlegroep. Evaluatie van het verenkleed zal plaatsvinden volgens een vast protocol tijdens het eerste, tweede en derde consult die één maand na elkaar zijn gepland. Het onderzoek vangt aan in de tweede helft van oktober 2005. Na evaluatie van de gegevens van alle deelnemende papegaaien die omstreeks juni 2006 wordt verwacht wordt de meest succesvolle behandelwijze aan de deelnemende eigenaars gecommuniceerd.
Dierenartsen wordt verzocht om verenpikkende papegaaien ten behoeve van het onderzoek te verwijzen naar drs. Olga Amann of dr. J.T. Lumeij 030-2534443 (13.30-14.30). Ook kan contact worden opgenomen per e-mail *o.amann@vet.uu.nl* met kopie naar *j.t.lumeij@vet.uu.nl* onder vermelding van 'verenpikken'.

Olga Amann, DVM, is werkzaam bij de Division of Avian and Exotic Animal Medicine, Utrecht University.

André Kleinmeulman Inspecteur-Generaal VWA:

"Nu begint het echte werk"

Per 1 september 2005 is de heer drs. A.M.W. Kleinmeulman benoemt tot inspecteur-generaal bij de Voedsel en Waren Autoriteit; dit agentschap kent de ministeries VWS en LNV als opdrachtgevers en ressorteert onder het ministerie LNV. Hij volgt de heer ir. J.F. de Leeuw op, die per 1 september is benoemd als inspecteur-generaal Verkeer en Waterstaat.

André Kleinmeulman is als algemeen directeur van de VWA/RVV geen onbekende binnen de VWA. Vanaf 1 september wordt hij Inspecteur-Generaal, de gebruikelijke titel voor de hoogste functie bij de meeste rijksinspecties. Zijn grootste uitdaging is om de nu gevormde VWA organisatie als een sterke autoriteit neer te zetten.

De VWA heeft een grote reorganisatie achter de rug. Op papier is de integratie en fusie van de Keuringsdienst van Waren en de RVV rond. "Nu begint het echte werk", zegt Kleinmeulman. "Veel fusies stranden niet 'als het papier is opgemaakt' maar als het in de werkelijkheid moet worden waargemaakt. Binnen de VWA, waar twee diensten met een bijna honderdjarige traditie fuseren, bestaan grote cultuurverschillen. Ik wil graag meemaken dat de VWA één organisatie wordt en ik zie ook dat het kan."

Boegbeeld

Bij de VWA wordt hij eindverantwoordelijk voor het functioneren van de totale organisatie, een groot bedrijf met 1850 arbeidsplaatsen. "Daarnaast ben ik als Inspecteur-Generaal het boegbeeld van de nieuwe VWA, in binnen- en buitenland. Je draagt de visie en strategie uit."
Kernwoorden in die visie zijn kwaliteit, transparantie en risicoanalyse. "We moeten goed kijken waar problemen en risico's liggen in de samenleving. Daar moeten we controleren. Een goede analyse van risico's is de basis van ons werk. Daar zal het Bureau Risicobeoordeling een belangrijke rol spelen."

Betrokkenheid bij je werk

Kleinmeulman voelt zich betrokken bij het omvangrijke werk van de VWA. "Iedereen eet, drinkt en heeft wat met dieren. Met dit werk sta je midden in de maatschappij. Met de vogelgriep in 2003 moest pluimvee geruimd worden en kwam ook de volksgezondheid in het geding. Dat raakt je."
Hij hoopt dat het met de problemen in Oost-Europa nu zo ver niet komt. "Mocht het onverhoopt toch mis gaan, dan is de VWA paraat", aldus de nieuwe inspecteur-generaal.

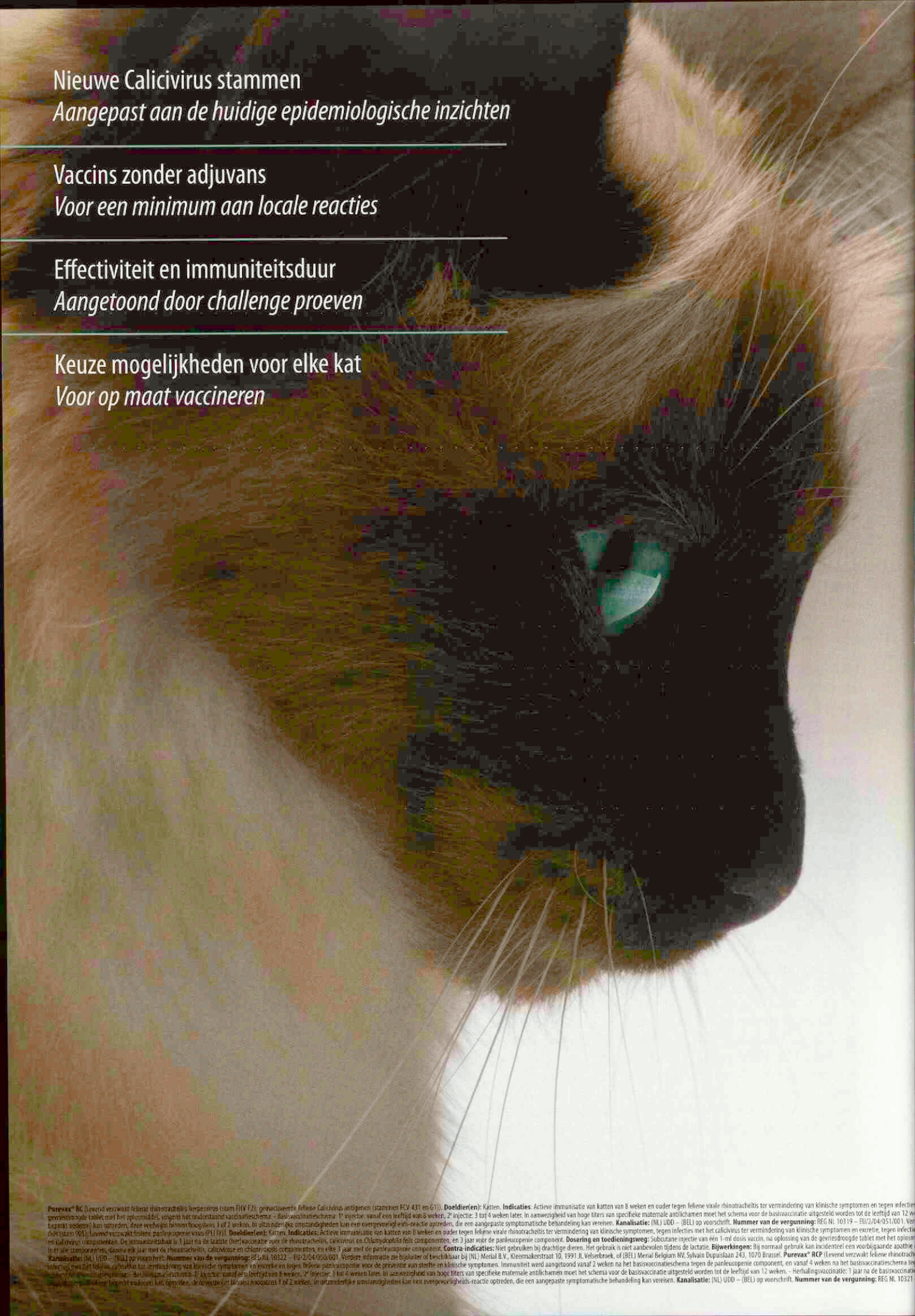

Nieuwe Calicivirus stammen
Aangepast aan de huidige epidemiologische inzichten

Vaccins zonder adjuvans
Voor een minimum aan locale reacties

Effectiviteit en immuniteitsduur
Aangetoond door challenge proeven

Keuze mogelijkheden voor elke kat
Voor op maat vaccineren

Purevax® RC (Levend verzwakt feliene rhinotracheïtis herpesvirus (stam FHV F2); geïnactiveerde feliene Calicivirus antigenen (stammen FCV 431 en G1)). **Doeldier(en):** Katten. **Indicaties**: Actieve immunisatie van katten van 8 weken en ouder tegen feliene virale rhinotracheïtis ter vermindering van klinische symptomen en tegen infectie
gevriesdroogde tablet met het oplosmiddel, volgens het onderstaand vaccinatieschema: - Basisvaccinatieschema: 1e injectie: vanaf een leeftijd van 8 weken, 2e injectie: 3 tot 4 weken later. In aanwezigheid van hoge titers van specifieke maternale antilichamen moet het schema voor de basisvaccinatie uitgesteld worden tot de leeftijd van 12 w
beperkt oedeem) kan optreden, deze verdwijnt binnen hoogstens 1 of 2 weken. In uitzonderlijke omstandigheden kan een overgevoeligheids-reactie optreden, die een aangepaste symptomatische behandeling kan vereisen. **Kanalisatie:** (NL) UDD – (BEL) op voorschrift. **Nummer van de vergunning:** REG NL 10319 – EU/2/04/051/001. Ver
(NR stam 995); Levend verzwakt feliene panleucopenie virus (PLI IV)). **Doeldier(en):** Katten. **Indicaties:** Actieve immunisatie van katten van 8 weken en ouder tegen feliene virale rhinotracheïtis ter vermindering van klinische symptomen, tegen infecties met het calicivirus ter vermindering van klinische symptomen en excretie, tegen infectie
en calicivirus componenten. De immuniteitsduur is 1 jaar na de laatste (her)vaccinatie voor de rhinotracheïtis, calicivirus en Chlamydophila felis componenten, en 3 jaar voor de panleucopenie component. **Dosering en toedieningsweg:** Subcutane injectie van één 1-ml dosis vaccin, na oplossing van de gevriesdroogde tablet met het oplosm
met alle componenten, daarna elk jaar met de rhinotracheïtis, calicivirose en chlamydiosis componenten, en elke 3 jaar met de panleucopenie component. **Contra-indicaties:** Niet gebruiken bij drachtige dieren. Het gebruik is niet aanbevolen tijdens de lactatie. **Bijwerkingen:** Bij normaal gebruik kan incidenteel een voorbijgaande apathie
Kanalisatie: (NL) UDD – (BEL) op voorschrift. **Nummer van de vergunning:** REG NL 10322 – EU/2/04/050/001. Verdere informatie zie bijsluiter of beschikbaar bij (NL) Merial B.V., Kleermakerstraat 10, 1991 JL Velserbroek, of (BEL) Merial Belgium NV, Sylvain Dupuislaan 243, 1070 Brussel. **Purevax® RCP** (Levend verzwakt feliene rhinotrach
[illegible] ter vermindering van klinische symptomen en excretie en tegen feliene panleucopenie voor de preventie van sterfte en klinische symptomen. Immuniteit werd aangetoond vanaf 2 weken na het basisvaccinatieschema tegen de panleucopenie component, en vanaf 4 weken na het basisvaccinatieschema te
[illegible] 1e injectie: vanaf een leeftijd van 8 weken, 2e injectie: 3 tot 4 weken later. In aanwezigheid van hoge titers van specifieke maternale antilichamen moet het schema voor de basisvaccinatie uitgesteld worden tot de leeftijd van 12 weken. - Herhalingsvaccinatie: 1 jaar na de basisvaccinatie
[illegible] kan optreden, deze verdwijnt binnen hoogstens 1 of 2 weken. In uitzonderlijke omstandigheden kan een overgevoeligheids-reactie optreden, die een aangepaste symptomatische behandeling kan vereisen. **Kanalisatie:** (NL) UDD – (BEL) op voorschrift. **Nummer van de vergunning:** REG NL 10321

Een nieuwe visie op het vaccineren van katten

PUREVAX®

Verantwoord vaccineren

MERIAL

www.merial.com

vermindering van klinische symptomen en excretie. Immuniteit werd aangetoond vanaf 4 weken na het basisvaccinatieschema tegen de rhinotracheïtis en calicivirus componenten. De immuniteitsduur is 1 jaar na de laatste (her)vaccinatie **Dosering en toedieningsweg:** Subcutane injectie van één 1-ml dosis vaccin, na oplossing van de natie: jaarlijks. **Contra-indicaties:** Niet gebruiken bij drachtige dieren. Het gebruik is niet aanbevolen tijdens de lactatie. **Bijwerkingen:** Bij normaal gebruik kan incidenteel een voorbijgaande apathie en anorexie alsook hyperthermie (gewoonlijk gedurende 1 of 2 dagen) optreden. Een lokale reactie (een lichte pijn bij palpatie, jeuk of een luiter of beschikbaar bij (NL) Merial B.V., Kleermakerstraat 10, 1991 JL Velserbroek, of (BEL) Merial Belgium NV, Sylvain Dupuislaan 243, 1070 Brussel. **Purevax® RCPCh** (Levend verzwakt feliene rhinotracheïtis herpesvirus (stam FHV F2); Geïnactiveerde feliene Calicivirus antigenen (stammen FCV 431 en G1); Levend verzwakt *Chlamydophila felis* ter vermindering van klinische symptomen, tegen feliene panleucopenie voor de preventie van sterfte en klinische symptomen. Immuniteit werd aangetoond vanaf 2 weken na het basisvaccinatieschema tegen de *Chlamydophila felis* en panleucopenie componenten, en vanaf 4 weken na het basisvaccinatieschema tegen de rhinotracheïtis erstaand vaccinatieschema: - Basisvaccinatieschema: 1e injectie: vanaf een leeftijd van 8 weken, 2e injectie: 3 tot 4 weken later. In aanwezigheid van hoge titers van specifieke maternale antilichamen moet het schema voor de basisvaccinatie uitgesteld worden tot de leeftijd van 12 weken. - Herhalingsvaccinatie: 1 jaar na de basisvaccinatie rthermie (gewoonlijk gedurende 1 of 2 dagen) optreden. Een lokale reactie (een lichte pijn bij palpatie, jeuk of een beperkt oedeem) kan optreden, deze verdwijnt binnen hoogstens 1 of 2 weken. In uitzonderlijke omstandigheden kan een overgevoeligheids-reactie optreden, die een aangepaste symptomatische behandeling kan vereisen. FHV F2) $\geq 10^{4,0}$ $CCID_{50}$; Geïnactiveerde feliene Calicivirus antigenen (stammen FCV 431 en G1) $\geq$ 2,0 ELISA U.; Levend verzwakt feliene panleucopenie virus (PLI IV)). **Doeldier(en):** Katten. **Indicaties:** Actieve immunisatie van katten van 8 weken en ouder tegen feliene virale rhinotracheïtis ter vermindering van klinische symptomen, tegen n calicivirus componenten. De immuniteitsduur is 1 jaar na de laatste (her)vaccinatie voor de rhinotracheïtis en calicivirus componenten, en 3 jaar voor de panleucopenie component **Dosering en toedieningsweg:** Subcutane injectie van één 1-ml dosis vaccin, na oplossing van de gevriesdroogde tablet met het oplosmiddel, volgens het n, daarna elk jaar met de rhinotracheïtis en calicivirose componenten, en elke 3 jaar met de panleucopenie component. **Contra-indicaties:** Niet **Bijwerkingen:** Bij normaal gebruik kan incidenteel een voorbijgaande apathie en anorexie alsook hyperthermie (gewoonlijk gedurende 1 of 2 dagen) optreden. Een lokale reactie (een lichte pijn rdere informatie zie bijsluiter of beschikbaar bij Merial B.V., Kleermakerstraat 10, 1991 JL Velserbroek. * Geregistreerd handelsmerk van MERIAL. © 2005. MERIAL. Alle rechten voorbehouden. Matt Art 12260/09/2005.

Bert van Zutphen gelauwerd

Bert van Zutphen, emeritus hoogleraar Proefdierkunde van de Faculteit der Diergeneeskunde, ontving onlangs de Russell & Burch Award en de Charles River Laboratories' Excellence in Refinement Award. Deze internationale prijzen worden toegekend aan een persoon die op buitengewone wijze heeft bijgedragen aan het ontwikkelen en stimuleren van alternatieven voor dierproeven en het bevorderen van het welzijn van proefdieren.

Professor Van Zutphen (1941) ontving deze awards vanwege zijn langdurige en diepgaande invloed op het welzijn van dieren door het trainen van wetenschappers en studenten in de principes van humaan en verantwoord proefdiergebruik. Het intensieve onderwijsprogramma over proefdierkunde dat hij heeft ontwikkeld is ongeëvenaard. Het bepaalt de internationale standaard voor het trainen van studenten en wetenschappers in de humane zorg van proefdieren en het gebruik van alternatieven.

De drie V's

Bert van Zutphen heeft 35 jaar lang in belangrijke mate bijgedragen aan de ontwikkeling van het wetenschappelijk onderzoek op het gebied van de proefdierkunde. Ook heeft hij zich ingezet voor de vertaling van dit onderzoek naar het maatschappelijke debat. Dit is van grote betekenis geweest voor zowel de veterinaire als de humane geneeskunde. Voortdurend streefde hij naar verantwoord proefdiergebruik waarbij hij aandacht vroeg voor de mogelijkheden van de drie V's: vervanging, vermindering en/of verfijning (*refinement*) van het proefdiergebruik. Dit omwille van zowel het proefdier als de kwaliteit van het onderzoek. Voor zijn verdiensten op dit gebied ontving hij eerder de Doerenkamp-Zbinden Award en een koninklijke onderscheiding in de Orde van de Nederlandse Leeuw.

Bron: Universiteit Utrecht

Merial Parasitology Award 2005 uitgereikt aan Filip Claes

Dr. Filip Claes, wetenschappelijk onderzoeker aan het Instituut voor Tropische Geneeskunde in Antwerpen, heeft de MERIAL-Award 2005 voor parasitologie gekregen. Hij kreeg de prijs voor zijn onderzoek naar de moleculaire karakterisering van *Trypanosoma equiperdum* dat hij uitvoerde aan de Katholieke Universiteit Leuven (2003-2004) en het Instituut voor Tropische Geneeskunde Antwerpen (2004-2005).

Trypanosoma equiperdum is een parasiet die de dodelijke ziekte dourine veroorzaakt bij paarden, ezels en pony's. Een andere trypanosoom, *Trypanosoma evansi*, veroorzaakt surra bij kamelen, terwijl *Trypanosoma brucei brucei* de oorzaak is van nagana bij runderen. De klinische symptomen van deze drie ziektes zijn zeer gelijkwaardig. Daarom is de differentiële diagnose gebaseerd op de kliniek zeer moeilijk, en kunnen serologische noch parasitologische testen een duidelijk onderscheid maken tussen deze parasieten. Ook specifieke moleculaire testen voor deze drie parasieten bestaan tot nu toe niet. Filip Claes' studie trachtte dit probleem op te lossen via de serologische en moleculaire karakterisering van verschillende *T. equiperdum*-, *T. evansi*- en *T. b. brucei*-stammen.

Uit de resultaten bleek dat er op moleculair vlak helemaal geen aparte *T. equiperdum*-groep bestaat. De meeste *T. equiperdum*-isolaten zijn zeer gelijkwaardig of zelfs identiek aan de *T. evansi*-isolaten. Daarom blijkt uit deze onderzoekingen dat *T. equiperdum* als een aparte soort niet bestaat: twee van de onderzochte stammen blijken speciale stammen van *T. b. brucei* te zijn, terwijl de rest van de vermeende *T. equiperdum*-isolaten in werkelijkheid *T. evansi*-stammen blijken te zijn. Meer details van deze studies zijn verschenen in het juli nummer van het vakblad *Trends in Parasitology*.

Prijswinnaar dr. Filip Claes, geflankeerd door twee van de juryleden: drs. Erik Pieke van MERIAL (rechts), en prof. dr. Lodewijk Tielens, voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Parasitologie (links).

Nieuwe test erfelijke blindheid schapen

Er is een nieuwe test waarmee kan worden onderzocht of schapen drager zijn van de blindfactor. Daarmee komt een mogelijkheid binnen handbereik om een ongewenste eigenschap uit de Texelaar fokkerij te elimineren. Aan de ontwikkeling van de test op bloedmonsters is verscheidene jaren gewerkt door verschillende groepen in binnen- en buitenland. De test wordt uitgevoerd in Nieuw-Zeeland.

Erfelijke blindheid of microphthalmie is een afwijking die sinds de Tweede Wereldoorlog vooral problemen geeft binnen de Texelaar fokkerij en in mindere mate bij rassen die zijn ontstaan uit kruisingen met de Texelaar. Deze problemen komen niet alleen in ons land voor maar in alle landen waar de Texelaar naar is geëxporteerd. Voor zover bekend komt deze aandoening niet voor bij andere rassen. Ongeveer vijf procent van de Texelaars is drager van deze eigenschap.
De test is al gebruikt voor Texelaars in Australië en Nieuw-Zeeland, maar voor de zekerheid wordt nog een aantal monsters van bekende dragers uit Nederland onderzocht om de betrouwbaarheid van de test te controleren. Omdat de vooruitzichten goed zijn en het fokseizoen nadert, krijgen Nederlandse schapenhouders nog voor de start van het fokseizoen *eenmalig* de mogelijkheid bloedmonsters te laten onderzoeken.
Bestuursleden van alle vier Texelaar stamboeken in ons land zijn inmiddels bijgepraat over de achtergrond van microphthalmie, het beschikbaar komen van een dergelijke test en de voorwaarden waaronder getest zou kunnen worden. De besturen van het Stamboek Blauwe Texelaars (SBT) en het Nederlands Texels Schapenstamboek (NTS) hebben positief op deze nieuwe mogelijkheid gereageerd en hebben de leden opgeroepen van deze mogelijkheid gebruik te maken. Dit heeft er toe geleid dat inmiddels ruim 120 dieren zijn aangemeld voor onderzoek. Van deze dieren worden bloedmonsters genomen en deze monsters zijn op 6 september voor onderzoek naar Nieuw-Zeeland gegaan.

Bron: Gezondheidsdienst voor Dieren BV

Congresreis naar het WEVA-congres te Marrakech

Van 22 t/m 26 januari 2006 wordt in de Marokkaanse hoofdstad Marrakech het negende World Equine Veterinary International Congress gehouden.
In samenspraak met het bestuur van de Groep Geneeskunde van het Paard en MERIAL wordt bekeken of er onder Nederlandse paardenpractici voldoende belangstelling bestaat om een groepsreis naar dit congres te organiseren .
De reisorganisatie Group & Incentive Travel te Rotterdam heeft daartoe een aantrekkelijk 8-daags reisarrangement samengesteld van zaterdag 21 januari t/m zaterdag 28 januari 2006
Kort samengevat houdt dit in: De vlucht naar Marokko, verblijf in het driesterren hotel Oudaya op basis van logies met ontbijt. Verder een dagexcursie per Landrover naar het in de woestijn gelegen Plateau Du Kik en het meer van Lalla Takarkoust, inclusief lunch onderweg en een afscheidsdiner op vrijdag 27 januari.
De prijs van dit arrangement bedraagt ca.€ 600,- exclusief luchthavenbelastingen et cetera en is op basis van een gedeelde tweepersoonskamer bij een deelname van minimaal 15 personen.
De inschrijving voor het congres is niet inbegrepen. De firma MERIAL onderzoekt momenteel of een groepskorting op de inschrijving voor dit congres mogelijk is en is eveneens bezig met de organisatie van een activiteit ter plaatse waarvoor Nederlandse en Belgische collega's worden uitgenodigd.
Uitgebreide informatie over dit congres kunt u vinden op *www.weva2006.ma*

Voor verdere inlichtingen, toezending van het volledige reisarrangement en inschrijfformulier, kunt u terecht bij de heer
Frans Sluyters
Jeroen Boschlaan 7
5056 CV Berkel-Enschot.
Tel. 0621235610
fsluyters@home.nl

Informatiemarkt op de Faculteit der Diergeneeskunde

Tekst en foto's: Henry Dijkman

In het nieuwe academische jaar heeft de Faculteit der Diergeneeskunde weer een aantal 'verse' eerstejaars studenten binnengekregen. DSK bemoeit zich actief met de introductie van deze studenten en heeft in het kader daarvan een informatiemarkt georganiseerd. De KNMvD heeft op deze manier de mogelijkheid om zich in een vroegtijdig stadium te presenteren aan deze voor de toekomst belangrijke doelgroep. Ton Ultee, ledencontactpersoon van de KNMvD, was erg enthousiast over deze informatiemarkt en zorgde ervoor dat de studenten werden doordrongen van het belang van een goede beroepsorganisatie voor dierenartsen.
De mentor-'ouders' leidden de nieuwe studenten rond en zorgden ervoor dat ze in contact kwamen met de verschillende onderwerpen en aandachtsgebieden. De nieuwe studenten toonden veel belangstelling voor onze beroepsorganisatie, maar ook veel ouderejaars maakten gebruik van de mogelijkheid om (hernieuwd) kennis te maken met de KNMvD en te informeren naar het kandidaat-lidmaatschap. De samenwerking tussen DSK en de KNMvD werpt ook op dit gebied vruchten af, want de belangstelling voor het kandidaat-lidmaatschap was groot. De verlaagde contributie in combinatie met het lidmaatschap van DSK werd door de studenten zeer gewaardeerd. Verwacht mag worden dat de samenwerking tussen DSK en de KNMvD ook op deze manier leidt tot een win-win situatie.

Als Mazzel kon praten...

...zou hij vragen om

stronghold®

(selamectine)

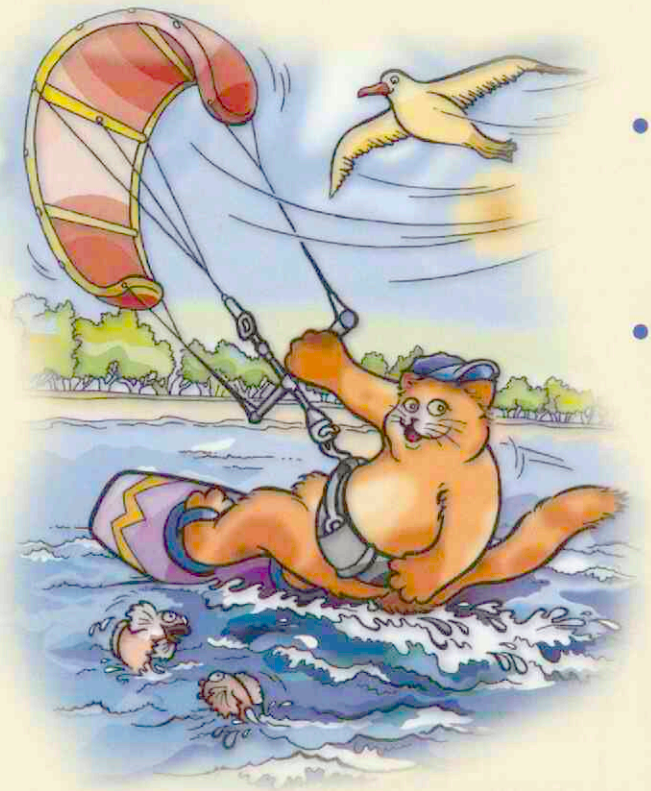

- Omdat Stronghold® zowel volwassen vlooien op het dier als larven en eieren in de omgeving doodt.
- Omdat bij Stronghold® veiligheid en doseringsgemak voorop staan.

- Omdat Stronghold® ook nog werkzaam is tegen andere in- en uitwendige parasieten.
- Omdat Stronghold® uitsluitend verkocht wordt via de dierenarts.

e-mail: strongholdinfo@pfizer.com

illustraties: Henk Vrieselaar

Stronghold®, werkzame stof: selamectine • EU/2/99/014/001-006 UDA • diergeneesmiddel • doeldier: hond en kat • indicaties: behandeling en preventie van vlooienbesmettingen door werking tegen volwassen vlooien, larven en eieren, onderdeel van de behandelingsstrategie bij vlooien-allergie-dermatitis, behandeling van oormijt, behandeling van bijtende luizen, behandeling van spoelwormen (*Toxocara*) en preventie van hartwormen bij hond en kat, behandeling van intestinale haakwormen (*A. tubaeforme*) bij de kat, behandeling van schurftmijt (*Sarcoptes scabiei*) bij de hond • toedieningswijze en dosering: topicale applicatie van 1 dosis van 6 mg/kg selamectine • contra-indicaties: niet toedienen aan dieren jonger dan 6 weken en aan zieke katten met een naar grootte en leeftijd te laag gewicht • bijzondere voorzorgen: alleen op de huid toedienen, niet oraal of parenteraal of in de gehoorgang • bijwerkingen: lichte, tijdelijke alopecia, in een enkel geval gepaard gaande met lichte voorbijgaande irritatie werd incidenteel waargenomen bij de kat • voor verdere informatie zie bijsluiter.

Stronghold® is uitsluitend verkrijgbaar bij de dierenarts.

Pfizer **Animal Health**

Visie op gezondheid

Pfizer Animal Health bv
Postbus 37 • 2900 AA Capelle a/d IJssel

© 2005 Pfizer Animal Health bv - Capelle a/d IJssel
® Merknaam Pfizer Inc., N.Y., U.S.A.

BP&MC 01060501

Veterinaire Studievereniging voor Vogels en Bijzondere Dieren

DSK rubriek

De naam van de vereniging komt van het fossiel Archaeopteryx, dit gevleugelde reptiel is de link tussen vogel en reptiel, twee van de groepen die vertegenwoordigd worden binnen onze vereniging.
15 Jaar geleden was er een groep studenten die het aanbod van het curriculum niet toereikend vond met betrekking tot vogels en bijzondere dieren. Steeds vaker zijn er reptielen, vogels, vissen, konijnen en diverse knaagdieren te zien in het huisbeeld van een gezin. Archaeopteryx voorziet dierenartsen, studenten diergeneeskunde en andere geïnteresseerden van informatie over deze dieren, die tijdens de studie bijna niet aan bod komen. Daarnaast blijft de inzet bestaan om het curriculum te verbreden en ook de meer exotische dieren in het studieplan te krijgen, opdat de toekomstige dierenarts ook deze dieren kan verlossen van enig ongerief.

Om deze doelen te verwezenlijken zorgen wij vijf maal per jaar voor het uitbrengen van een veterinair wetenschappelijk tijdschrift, de Archaeopteryx Veterinaris. Hierin worden diverse artikelen gepubliceerd, geschreven door studenten en dierenartsen en andere belangstellenden over opvang, verzorging, huisvesting, ziekteleer en andere raakvlakken op het gebied van vogels en bijzondere dieren.
Archaeopteryx verkoopt ook zogenaamde referaten. Dit zijn scripties van oud studenten die een onderzoek of een literatuur studie hebben verricht naar vogels of bijzondere dieren. Deze hebben wij met toestemming in herdruk en wij mogen deze verkopen. Voor onze leden bestaat er een gereduceerd tarief.
Naast het tijdschrift en de referaten organiseert Archaeopteryx haar infomarkt. Deze wordt ieder jaar gehouden op de derde woensdag van oktober. Iedereen die interesse heeft mag komen, dus ook niet-studenten of veterinairen. Dit jaar is de infomarkt op 19 oktober. Het belooft ook dit jaar weer interessant te worden met genodigden als de Zeehondencréche Pieterburen, Stichting het Stinkdier, Frettiggestoord en Stichting de Ezelsociëteit. Deze verenigingen krijgen dan de kans om studenten te informeren over hun werkwijze in de opvang van deze dieren.

De reden van het ontstaan van deze vereniging is en blijft het verbreden van de kennis op het vlak van vogels en bijzondere dieren voor alle leden. Dit wordt middels symposia en excursies gedaan. Deze worden door de vijf werkgroepen georganiseerd die in het logo verwerkt zijn.

- Wildlife
- Reptielen
- Aquafauna
- Vogels
- Knaagdieren, konijnen en fretten (KKF)

Archaeopteryx

De werkgroepen worden bemand door actieve student-leden. Zij zijn de drijvende kracht achter de vereniging. De populariteit is sterk toegenomen in de afgelopen anderhalf jaar, iets wat er duidelijk op wijst dat er nog steeds vraag is naar meer informatie betreffende vogels, reptielen/amfibieën, vissen, kkf en wildlife. Al is er in die 15 jaar veel veranderd, het doel van de vereniging is nog niet bereikt.

Bestuur der Archaeopteryx 2005.

Gabor van der Straten,	*Voorzitter*
Belinda Bitter,	*Vice voorzitter*
Lineke Begeman,	*Secretaris*
Sanne Aarts,	*Penningmeester*
Miriam Maas,	*Redactie*
Maarten van de Wal,	*Referaten*
Mark Blooi,	*Algemeen bestuurslid*

Waarde lezer,

Op het moment van schrijven draait de 73e D.S.K.-machine op volle toeren. De eerstejaarsintroductie is net achter de rug en alle voorbereidingen voor het eerstejaarsweekend zijn in volle gang. Ook zijn wij druk bezig met een ander heel belangrijk evenement, namelijk het Vijfde Kamerlustrum der D.S.K. Echter, op het moment van lezen is dit lustrum reeds de revue gepasseerd. Wat hopelijk rest zijn mooie herinneringen aan een onontBEERlijk lustrum.

Een blik op de toekomst zegt ons dat het zittende Ursa Major D.S.K.-bestuur nog maar twee weken te gaan heeft. Op donderdag 13 oktober zal tijdens de Algemene Leden Vergadering het spreekwoordelijke 'stokkie' worden overgedragen aan zes nieuwe bestuursleden die staan te popelen om het van ons over te nemen. Voor ons zit een meer dan mooi bestuursjaar er dan alweer op.

Het afgelopen jaar was voor ons, het 73e D.S.K.-bestuur, een jaar waarin wij veel hebben gedaan, beleefd en georganiseerd. Dit was ons bij lange na niet gelukt zonder de fantastische steun en hulp van heel veel mensen. Ik wil eenieder die ons dit jaar heeft geholpen, op wat voor manier dan ook, hiervoor ontzettend bedanken.

Een speciaal woord van dank wil ik richten tot het KNMvD-bestuur, Herman Geertsen, Marieke Veldman en Henry Dijkman. Bedankt voor de zeer prettige samenwerking afgelopen jaar. Zeer gezellig was het bijvoorbeeld bij jullie in VET-cafe "de molen" op de Voorjaarsdagen. Zeer nuttig en doelgericht waren de bijeenkomsten waarin wij nader tot ons gezamenlijke doel, de kaderovereenkomst tussen D.S.K. en de KNMvD, wilden komen. Zeer verheugd zijn wij over het feit dat dit doel dan ook daadwerkelijk bereikt is.

Het zit erop, over twee weken zal Ursa Major weer terugkeren naar de sterrenhemel, na een afwezigheid van één jaar. Voor de laatste keer daarom, met vriendelijke veterinaire groet,

het Ursa Major D.S.K.-bestuur

Diergeneeskunde In Ontwikkelingssamenwerking: "Gezonde dieren, gezonde mensen!"

Hanneke Mertens

Tijdens de studie diergeneeskunde worden studenten bewust gemaakt van het belang van de gezondheid van dieren voor de mens. Een gezond dier produceert meer, aan een gezond dier wordt meer plezier beleefd en een gezond dier zal minder ziekten verspreiden. Dit geldt voor een land als Nederland, maar in nog grotere mate voor ontwikkelingslanden. In deze landen zijn mensen sterk afhankelijk van hun dieren. Naast vlees, melk en eieren, leveren dieren bijvoorbeeld ook trekkracht, mest en leer. Het begrip spaarvarken kan in ontwikkelingslanden zeer letterlijk worden genomen: als er geld nodig is, wordt een dier verkocht. Als een bruidsschat wordt gegeven, is dat vaak de beste koe uit de kudde. Bovendien spelen dieren een rol in religie en cultuur, bijvoorbeeld als offerdier.

Stichting Diergeneeskunde In Ontwikkelingssamenwerking (DIO) is een non-profit organisatie die zich ten doel stelt de diergezondheid in ontwikkelingslanden te verbeteren en daardoor een bijdrage te leveren aan armoedebestrijding. Dit doet DIO voornamelijk door het beantwoorden van vragen op het gebied van diergezondheid en veehouderij. Deze vragen kunnen via een gratis vraag- en antwoorddienst, de *Veterinary Information Service* (VIS) worden gesteld, door boeren en organisaties in ontwikkelingslanden.
DIO's motto is: gezonde dieren, gezonde mensen!
Naast de *Veterinary Information Service*, probeert DIO haar boodschap uit te dragen door middel van het organiseren van symposia en voorlichtingsavonden en het uitgeven van een kwartaalblad.

DIO is gevestigd aan de Yalelaan, naast het hoofdgebouw van de Faculteit der Diergeneeskunde te Utrecht, en wordt volledig draaiende gehouden door vrijwilligers, voornamelijk studenten diergeneeskunde en dierenartsen. De stichting maakt deel uit van de overkoepelende organisatie *Vétérinaires Sans Frontières-Europa* (VSF-E), waar nog acht andere veterinaire organisaties uit evenveel Europese landen lid van zijn. Tevens is DIO aangesloten bij INTI, een Europees netwerk van organisaties die met een vraag en antwoord service werken. Iedere organisatie heeft haar eigen specialisatie en onderling contact maakt het mogelijk dat vragen beantwoord worden door de organisatie die het meest thuis is in het betreffende onderwerp.

Per jaar komen er gemiddeld veertig vragen binnen bij de *Veterinary Information Service* van DIO, per post of per e-mail. Enthousiaste vrijwilligers gaan met de vragen aan de slag en zoeken naar praktische oplossingen. Zij worden daarbij geholpen door specialisten van binnen en buiten de Faculteit der Diergeneeskunde. Daarnaast maken de vrijwilligers gebruik van boeken, internet en eerder beantwoorde vragen. Binnen een maand krijgt de vraagsteller antwoord.
DIO streeft er naar om antwoorden te geven die zijn toegesneden op de situatie van de vraagsteller, hetgeen niet makkelijk is: het stellen van een diagnose en geven van advies op afstand, zonder de lokale situatie te kennen, is moeilijk. Steeds vaker probeert DIO om haar antwoorden en kennis over te dragen op een contactpersoon in het ontwikkelingsland zelf, bijvoorbeeld een leider van een boerenorganisatie. Een dergelijke contactpersoon kan de informatie aanpassen aan de lokale situatie. Op deze manier wordt èn een groter publiek bereikt èn zal de informatie begrijpelijker zijn.

Een voorbeeld van deze manier van werken is het contact met een coöperatie van varkensboeren in het noordwesten van Kameroen. Een jaar geleden riep deze coöperatie de hulp van DIO in, omdat veel varkens dood gingen door vlekziekte. DIO gaf het advies om twee keer per jaar te vaccineren in plaats van één keer, hetgeen hielp. Dit voorjaar heeft een afgevaardigde van DIO deze varkensboeren bezocht: een groep enthousiaste boeren, die ieder slechts enkele varkens bezitten, en hart voor hun dieren en hun coöperatie hebben. Door dit bezoek, een ware 'eye-opener', heeft DIO de situatie ter plaatste leren kennen en dit zal het contact in de toekomst ten gunste komen.

Hopelijk bent u na het lezen van dit artikel enthousiast geworden en wilt u, via DIO, ook iets betekenen voor mens en dier in ontwikkelingslanden. Vrijwilligers zijn altijd welkom bij DIO. Financiële steun zal ten goede komen aan enkele kleinschalige ontwikkelingsprojecten. Meer informatie kunt u vinden op de website: *www.dio.nl*.

PAO-Diergeneeskunde

Agenda oktober 2005

PAO-Diergeneeskunde organiseert in oktober onderstaande cursussen. Voor een aantal cursussen is opgaaf mogelijk, voor cursussen die zijn volgeboekt kunt u zich vrijblijvend op de wachtlijst laten plaatsen. Voor meer informatie verwijzen wij u naar de najaarsbrochure (ontvangt u een dezer dagen thuis) of onze internetpagina (www.paod.nl).
Opgaaf voor de cursussen kan telefonisch (030-634 89 80) of per e-mail: info@paod.nl.

datum	titel	nr.	locatie	prijs
3 oktober	Buikchirurgie Rechts Rund	05/212	PAO-D Houten	€ 400
4 oktober	Balanced Analgesia	05/139	PAO-D Houten	€ 365
5 oktober	Strategisch Gebruik van Diergeneesmiddelen	05/222	PAO-D Houten	€ 339
7 oktober	Puncties/Diagn. Anaesthesieen Ondervoet	05/509	HA Paard FD	€ 530 VOL
11 oktober	Tracking & Tracing v. Diergeneesmiddelen	05/906	Androclus FD	€ 160
11, 19 en 27-10	Voeding van hond en kat tijdens de diverse levensfasen	05/143	PAO-D Houten	€ 825**
11 en 18 oktober	Recht uit de praktijk	05/146	PAO-D Houten	€ 550
12 oktober	ARBO Module Anesthesiologie	05/908	PAO-D Houten	€ 195*
13 oktober	Salmonella bij Vleesvarkens	05/312	PAO-D Houten	€ 280
18, 25-10 en 1-11	Voederwaardering en Rantsoenoptimalisatie	05/227	Friesland	€ 850
26 oktober	Adaptatie Varken: De Kraamstal	05/311	HA LHD, FD	€ 313

- voor leden van de Groep Geneeskunde Gezelschapsdieren 150
- opgave per dag is ook mogelijk

(wijzigingen voorbehouden)

Hieronder vindt u tevens een selectie van buitenlandse congressen en symposia op veterinair en aanverwant gebied.

Europa
20-22 oktober Annual Congress of the French Equine Veterinary Ass. France
(PAO-D is niet verantwoordelijk voor de inhoud van genoemde congressen)

Stichting PAO-Diergeneeskunde
Molen 77
Postbus 81
3990 DB Houten

T (030) 634 89 80
F (030) 634 89 89
E info@paod.nl
W www.paod.nl

Rispoval® 3

Optimale bescherming tegen kalverpneumonie

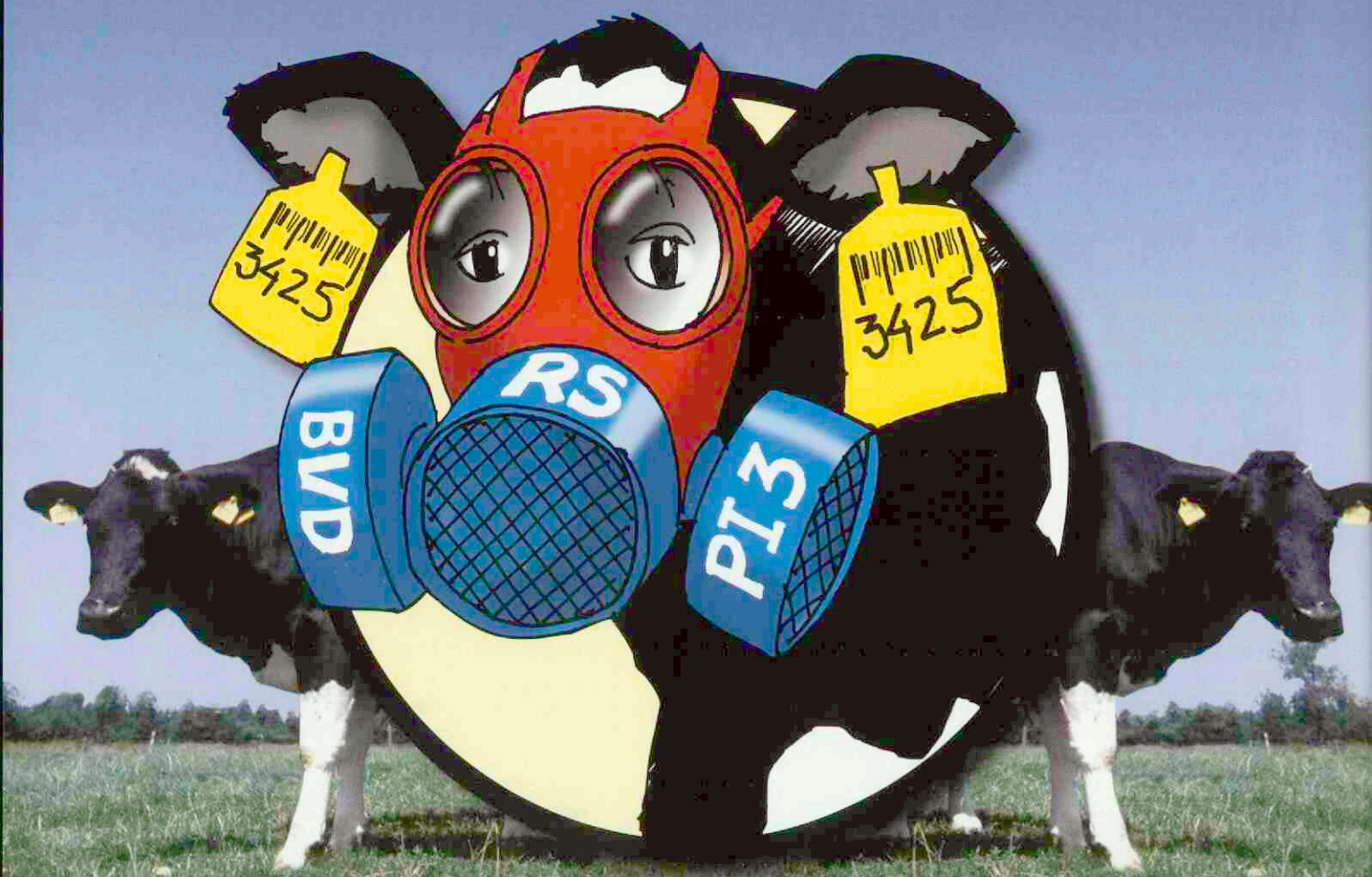

- ✔ Eén vaccin tegen de drie belangrijkste verwekkers van luchtweginfecties
- ✔ Uw kostbare jongvee is maximaal beschermd
- ✔ Geen extra zorgen gedurende de stalperiode

Pfizer Animal Health

Diergeneesmiddel REG NL 10258 udd. Farmaceutische vorm: gevriesdroogde en vloeibare fractie ter bereiding van een suspensie voor injectie. **Doeldier:** rundvee vanaf een leeftijd van 12 weken. **Indicaties:** actieve immunisatie van kalveren. **Dosering en toedieningsweg:** dien 1 dosis (4 ml) intramusculair toe volgens het vaccinatieprogramma. **Voor uitgebreide informatie:** zie de bijsluiter, of raadpleeg onze website: www.pfizerah.nl

Pfizer Animal Health bv • Postbus 37
2900 AA Capelle a/d IJssel • info@pfizerah.nl • www.pfizerah.nl

© 2005 Pfizer Animal Health bv - Capelle a/d IJssel ® Merknaam Pfizer Inc., N.Y., U.S.A.

Vorm en inhoud van de KNMvD

Jaarverslag
Leden van de KNMvD kregen in september een dikke envelop in de bus. Naast de stukken voor de algemene vergadering zat daar ook het KNMvD-jaarverslag 2004 in. Een verslag dat geschreven is met de gedachte dat de lezer op een prettige wijze kennisneemt van de activiteiten van de vereniging. Vorm en inhoud dragen samen bij aan dit doel.

Website
De vormgeving van het jaarverslag sluit aan bij het gezicht van de nieuwe website van de KNMvD. Ook dit medium wordt gemaakt vanuit de idee dat dierenartsen op een aangename wijze kennis moeten kunnen nemen van de informatie die voor hen relevant is.
De structuur van de site is te allen tijde op te vragen via de functie 'sitemap'. Belangrijk daarbij is dat leden met toegang tot het besloten deel van de website meer informatie zien dan andere bezoekers.
Meer dan voorheen wordt de nieuwe site interactief. Bezoekers kunnen zelf een vacature invullen, via zogenoemde poll's kan het bestuur de mening peilen over actuele zaken en door middel van de enquêtefunctie wordt het mogelijk dieper op een onderwerp in te gaan.
Voor de bezoeker kan informatie eenvoudiger gegroepeerd worden door middel van interessegebieden die hij kan aangeven in zijn persoonlijk profiel. Daarnaast maken de functies 'thema' en 'dossier' het mogelijk artikelen uit diverse rubrieken bijeen te plaatsen op basis van onderwerp. De nieuwe site kunt u per 1 oktober op www.knmvd.nl bekijken.

Wisselwerking
'De KNMvD is mensenwerk', het thema van het jaarverslag 2004 geldt ook voor de website van de vereniging. Op basis van de signalen die de leden geven zal het nu beter mogelijk zijn de website aan te laten sluiten bij hun wensen om vorm en inhoud optimaal te maken voor de leden.

Laatste oproep: Jaarcongres

Het KNMvD-jaarcongres en de algemene vergadering worden aanstaande vrijdag op 7 oktober in de Efteling gehouden. Wellicht heeft u zich al opgegeven, maar mogelijk is het aan uw aandacht ontsnapt. 's Ochtends is de algemene vergadering van de KNMvD. 's Middags is het jaarcongres met het thema 'Dromen over de Toekomst', waarna de dag wordt afgesloten met een feest. Misschien kunnen we u toch nog overhalen?

Toelichting Congresprogramma

De jaarcongrescommissie is een zeer diverse commissie, dat wil zeggen de leden komen uit de praktijk, uit het bedrijfsleven, uit de onderzoeks-kant. Sommige werken in loondienst, andere zijn praktijkeigenaar, en ga zo maar door. De commissie vertegenwoordigt de diversiteit van de beroepsgroep. Door de diversiteit van mensen ontstond een discussie: de oudere generatie die het 'Vlimmen-ideaal' heeft en de jongere dierenartsen die dat niet kennen. Weten de diverse generaties in de beroepsgroep nog wel van elkaar waarom zij bepaalde dingen doen, wat zij denken en wat hen bezighoudt? Als daaromheen nog maatschappelijke ontwikkelingen spelen, zoals feminisering, zorgtaken van mannelijke jonge dierenartsen, verhoudingen werkgevers-werknemers etc, die ook invloed hebben op de beroepsuitoefening dan ontstaat er een zeer levendige discussie. Deze discussie zet de commissie graag voort tijdens het congres.

Sprekers

Guido Boone

Dr. Guido Boone is een Belgische dierenarts die onvermoeibaar het belang van de Belgische dierenarts behartigt. Hij is een dierenarts met een uitgebreid netwerk tot diep in het 'Brusselse'. Daardoor heeft Boone een goed inzicht in wat zich in de veterinaire wereld afspeelt. Boone zal zijn visie geven over hoe hij de beroepsgroep op dit moment ziet.

Guido Thys

Guido Thys is 'bedrijfsverloskundige'. Hij legt zich met name toe op het stimuleren en vergroten van het klantbewustzijn in de diverse organisaties die hij op zijn pad tegenkomt. Guido Boone zal ons de spiegel voorhouden, Guido Thys zal met u aan de slag gaan om het spiegelbeeld van onze toekomstdromen in werkelijkheid te creëren.

Algemene vergadering

Wij hebben het al eens eerder geschreven maar toch willen wij nog een keer het volgende meegeven. In eerste instantie klinkt de algemene vergadering saai, maar integendeel. In deze vergaderingen worden besluiten genomen die voor iedere dierenarts van belang zijn, het maakt daarbij niet uit of u in loondienst werkt, in het bedrijfsleven werkt of waar dan ook! Wij blijven een vereniging die juist alle geledingen binnen de vereniging wil vertegenwoordigen. Let wel: de vereniging ben je zelf! Bent u door het lezen van dit artikel alsnog enthousiast geworden om te komen naar het congres? Neemt u dan zo snel mogelijk contact op met Marieke Veldman van het KNMvD bureau, tel: 030-6348900.

Het jaarcongres wordt mogelijk gemaakt door:
AUV, Vet-XX, Meeùs Vrije Beroepen, Flexvet BV, VVAA, Fa-med, Omegasoft, Merial, Intervet, Pfizer Animal Health, IAMS, Menarini Diagnostics, C en E Bankiers, Bayer Animal Health, Alfasan, ZR Belastingadviseurs, Dier & Zorg, Royal Canin, AST Farma, Janssen Animal Health, Idexx.

In memoriam

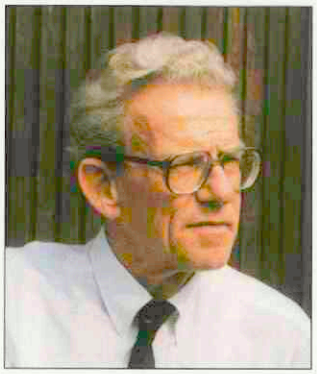

Jaap van Dobbenburgh (1932 - 2005)

Op 6 mei 2005 overleed Jaap van Dobbenburgh, dierenarts te Houten.
Hij zou genoten hebben van het grote aantal collega's dat zijn afscheid bezocht.

Voor Jaap was de keuze voor het vak van dierenarts een logische. Zijn vader was al sinds 1917 als dierenarts in Houten gevestigd. Bijna zeventig jaar oud, gaf deze in mei 1961 de praktijk door aan zijn net afgestudeerde zoon.
Jaap deed altijd praktijk zoals hij zelf zei: met plezier in zijn buik. Dat straalde hij ook uit. Tot het laatst bleef hij een enthousiaste dierenarts die naar zijn jongere vakgenoten trok om te horen of hij nog iets nieuws kon opsteken. Meestal leerden zij meer van hem dan omgekeerd. Ervaring gaat boven alles, was zijn vaste stelregel en van zijn ervaring profiteerden zij volop. Door de ligging van Houten dicht bij de Faculteit Diergeneeskunde waren er altijd studenten die meeliepen in de praktijk.
Verbazingwekkend veel dierenartsen in het land kennen Jaap van Dobbenburgh nog uit hun studententijd. Jaap vond dit heel gewoon. Hij besteedde vooral aandacht aan het aanleren van de juiste attitude bij zijn aankomende collega's. Professionele waardigheid en integriteit, waarden waar de huidige beroepsgroep soms mee worstelt, waren voor hem vanzelfsprekend. Een dierenarts, dat betekent iets!
Jaap gaf veel vertrouwen aan de studenten en liet hen veel handelingen zelfstandig uitvoeren. Op de achtergrond hield hij dan een oogje in het zeil om indien nodig bij te springen.
Naast de praktijk was Jaap als controlerend dierenarts gedurende meer dan veertig jaar verbonden aan de veemarkt te Utrecht. Elke maandagmorgen bezocht hij voor dag en dauw de paardenmarkt en op donderdagmorgen de runder- en schapenmarkt. Het was zijn taak te controleren of de op de markt aangevoerde dieren niet aan besmettelijke ziekten leden en in een goede conditie verkeerden. Al jaren voor de woorden dierenwelzijn en voedselveiligheid werden bedacht, hielden collega's als Jaap zich hier mee bezig. Ze betekenen immers de legitimatie van onze professie.
Jaap was iemand met lef in zijn vak. Hij was niet bang om iets nieuws uit te proberen. Het uitvoeren van een nieuwe operatie werd vaak voorafgegaan door het bestuderen van het handboek chirurgische anatomie uit 1905 dat ook zijn vader nog had gebruikt. Anatomie veranderde immers niet! Nadat we ons moeizaam door het oud-Duits hadden geworsteld, volgde de operatie op hond of kat in de praktijkruimte achter het huis die tot op de dag van vandaag "de apotheek" wordt genoemd. Foto van vader dierenarts aan de muur. Na afloop van de ingreep boenden we de operatieruimte en steriliseerden het instrumentarium, waarna het dagelijkse spreekuur wachtte.
Zijn echtgenote Lous vormde de absolute pilaar onder Jaaps praktijkvoering. Naast haar eigen fysiotherapiepraktijk nam zij de telefoon aan, sprak met de boeren, stelde gezelschapsdiereneigenaren gerust en regelde de apotheek. Jaap was zeer trots op haar, evenals op hun beide zoons, Onno en Frank, die vaak mee de 'boer op' gingen.
Ook naast de praktijk was Jaap actief. Hij bestuurde de beroepsgroep vanuit vele hoeken. Zo was hij twintig jaar lang bestuurslid van de Vereniging voor Arts en Auto. In die hoedanigheid reikte hij jaarlijks de Peerdenpietenprijs uit. Verder was hij secretaris van de Afdeling Utrecht van de KNMvD en had zitting in de Ereraad. Eind jaren zestig was hij lid van het bestuur van de Groep Practici Grote Huisdieren dat het initiatief nam tot de oprichting van de dierenartsencoöperatie AUV. Nadat hij zijn praktijk had neergelegd en de maatschap met Piet van Paassen en Hans van der Louw verlaten, trad hij nog regelmatig op als netwerkdierenarts.
Ook toen Jaap ziek werd, hield hij niet op clinicus te zijn. Hij monitorde zijn eigen bloedwaarden nauwgezet en schroomde niet hierover in discussie te gaan met de mensendokters die op dit onderwerp hadden doorgeleerd. Een dierenarts heeft immers van alle deelgebieden verstand! Het is jammer, dat ook een goede dokter af en toe een patiënt verliest.
Jaap van Dobbenburgh, een collega die door velen gemist zal worden.

Rens van Dobbenburgh

In memoriam

Louis Tholhuijsen

Op 13 mei 2005 overleed college L.J.Th. Tholhuijsen op bijna 80-jarige leeftijd aan een longontsteking. De laatste jaren waren zijn geestelijke en lichamelijke toestand langzaam achteruit gegaan als gevolg van een aantal tia's.

Louis werd op 29 mei 1925 geboren te Kruisland, een dorpje gelegen tussen Roosendaal en Steenbergen, waar zijn vader kassier was van de toenmalige Boerenleenbank. Al vroeg moest hij zijn moeder verliezen.
Na het doorlopen van de HBS aan het Sint Norbertus Lyceum te Roosendaal (diploma behaald in 1944) begon hij met de studie Diergeneeskunde te Utrecht in januari 1946.
In januari 1953 vestigde hij zich te Made, waar hij een deel van de praktijk van collega Van der Werff uit Raamsdonk had overgenomen. Reeds direct werd hij geconfronteerd met de gevolgen van de watersnoodramp en kon hij, om zijn eigen woorden te gebruiken, "vol aan de bak". Door samenvoegingen en associaties ontstond een groepspraktijk waarin vijf à zes collegae werkzaam waren. In 1987 stapte hij er uit, hetgeen met de nodige strubbelingen gepaard is gegaan.
Uit zijn huwelijk met Coby Plevier, gesloten in 1953, werden twee dochters en vier zonen geboren.
Hij heeft vele jaren Gezondheidsleer gedoceerd aan de Middelbare Land – en Tuinbouwschool te Breda. Hij was een goed docent.
Als plaatsvervangend inspecteur is hij betrokken geweest bij uitvoerkeuringen.
Hij was in vele opzichten zeer actief. Zo had hij een grote liefhebberij in honden, duiven en paarden en nam hij ook regelmatig deel aan hippische festijnen. Hij had zitting in diverse commissies van de KNMvD, zoals de Codecommissie, de Vestigingscommissie Noord-Brabant en in het bestuur van de Groep Practici Grote Huisdieren. Ook was hij enige tijd lid van een kerk- en van een schoolbestuur.
Hij stelde hoge eisen aan zichzelf en verwachtte dit ook van anderen. Hij kon in woord en geschrift fel debatteren, hetgeen door sommigen niet altijd werd gewaardeerd. Louis stond ook bekend om zijn humor en hij kon met een kwinkslag vaak netelige situaties oplossen.

Moge zijn echtgenote, kinderen en kleinkinderen voortleven met de gedachte dat hij steeds het goede voor had en hier naar streefde met al de energie die hij bezat en dat was niet gering.

Louis ruste in vrede.

John Akkermans

De dierenartsen van Dierenkliniek "De Waterpoort":

"Meer tijd om dieren te behandelen dankzij Fa-med!"

www.famed.nl

Dierenartsen Paul Groenestein, Jacqueline Woltman, Inge Thoolen en de medewerkers van Dierenkliniek "De Waterpoort" uit Sneek houden niet van hun debiteurenadministratie. Ze besteden hun tijd liever aan de dieren die hun hulp nodig hebben. Maar ze willen uiteraard wel graag op tijd betaald worden. Daarom kiezen ze voor Fa-med.

Vertrouw ook uw debiteurenadministratie toe aan de specialist: Fa-med, de marktleider in medical factoring. En bespaar uzelf de alsmaar toenemende administratieve rompslomp. Zodat u en uw medewerkers meer tijd overhouden voor uw patiënten.

Uw betalingen worden door Fa-med gegarandeerd binnen de overeengekomen tijd op uw bankrekening gestort. Desgewenst binnen 2 weken.

Bij Fa-med kunt u kiezen uit diverse mogelijkheden en betalingstermijnen. Tegen verrassend aantrekkelijke tarieven. Vraag vrijblijvend onze uitgebreide informatiemap aan.

fa-med

De marktleider in medical factoring

Plotterweg 26-28, 3821 BB Amersfoort ▪ Postbus 1570, 3800 BN Amersfoort
Tel.: 033 - 434 52 00 ▪ Fax: 033 - 434 52 10 ▪ E-mail: info@famed.nl ▪ www.famed.nl

KNMvD-module Anesthesiologie gereed voor leden-practici

Marij van Oostrum-Schuurman Hess

Maatschappij nieuws

In september 2005 is de Module Anesthesiologie gereed gekomen en toegestuurd aan alle leden-practici. De Module Anesthesiologie is van belang is voor praktiserende dierenartsen die in hun praktijk anesthetica toepassen. Verschillende ontwikkelingen vormden de aanleiding voor het ontwikkelen van deze module.

Aanscherping wettelijke regels

Allereerst zijn de wettelijke regels met betrekking tot de toepassing van anesthetica verscherpt. Zo is de MAC-waarde (de maximaal aanvaarde concentratie) van halothaan verlaagd, waardoor gebruik van halothaan in de dierenartspraktijk feitelijk niet meer verantwoord mogelijk is. In de module wordt nader ingegaan op het begrip 'MAC-waarde' en worden alternatieven voor het gebruik van halothaan besproken.

Verhoogde belangstelling ministerie SZW

Vanuit het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is er extra aandacht voor de toepassing van anesthetica in dierenartspraktijken. In 2004 verscheen het rapport 'Blootstelling aan inhalatie anesthetica buiten ziekenhuizen', waarin de blootstelling in onder andere dierenartspraktijken en proefdierlaboratoria aan de orde werd gesteld. Het ministerie heeft in aansluiting op dit rapport bij de KNMvD geïnformeerd naar de maatregelen die de beroepsgroep neemt ter voorkoming van blootstelling aan anesthetica.
De recente berichtgeving over de gevolgen voor zes medewerkers van het Haagse Leyenburg ziekenhuis aan blootstelling van lachgas, heeft de noodzaak voor een veilige toepassing van anesthetica nog eens onderstreept.

Ondersteuning leden

De KNMvD rekent het dan ook tot haar taak de leden-practici op het gebied van veilige arbeidsomstandigheden te ondersteunen en heeft voor de ontwikkeling van de Module Anesthesiologie een beroep mogen doen op prof. dr. L.J. Hellebrekers, hoogleraar Veterinaire Anesthesiologie aan de Faculteit Diergeneeskunde, mevrouw drs. A.A. van den Noort, marketing manager Gezelschapdieren bij AUV en mevrouw ing. F.A.M. van de Ven, beleidsmedewerker Arbo & Milieu van de Faculteit Diergeneeskunde.

Checklist Arbeidsomstandigheden Dierenartsenpraktijken

De wet- en regelgeving met betrekking tot anesthetica is 'vertaald' voor de dierenartsenpraktijk, waarbij aangesloten is bij de werkwijze die u kent uit de Checklist Arbeidsomstandigheden Dierenartsenpraktijken. Deze Checklist is destijds ontwikkeld om de dierenarts-werkgever de helpende hand te bieden bij het uitvoeren van een risico-inventarisatie en - evaluatie in de praktijk, een verplichting op grond van de Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet). In het kader van de verplichtingen die een werkgever heeft op grond van de Arbowet, zal de dierenarts-werkgever de Module Anesthesiologie moeten toepassen en invoegen in de Checklist.

Nascholing

De KNMvD heeft met het PAO-D overleg gevoerd over de mogelijkheid van het verzorgen van nascholing ter ondersteuning bij de implementatie van de Module Anesthesiologie in de dierenartsenpraktijk. Tot ons genoegen kunnen wij u meedelen dat in het seizoen 2005-2006 door het PAO-D de cursus 'Arbo Module Anesthesiologie' verschillende malen wordt georganiseerd. Tijdens de cursus wordt naast de specifieke Arbo-aspecten ook aandacht besteed aan de meer specifiek anesthesiologische aanpak (low-flow techniek, analgetische suppletie & balanced analgesia, total intravenous anesthesia). In het cursusprogrammaboek van het PAO-D vindt u op bladzijde 98 nadere bijzonderheden en cursusdata. Wij bevelen de cursus van harte bij u aan.

Korting voor GGG-leden

Vanwege het grote belang van een verantwoord Arbobeleid in de praktijk heeft het bestuur van de Groep Geneeskunde Gezelschapsdieren besloten voor haar leden € 45,-- per lid bij te dragen aan de cursuskosten, die daarmee voor GGG-leden op € 150,-- uitkomen. Wanneer u lid bent van de GGG, wordt u verzocht dit bij de aanmelding te vermelden. De korting wordt dan direct in mindering gebracht op de cursuskosten.

Marij van Oostrum-Schuurman Hess is stafmedewerker Praktijkmanagement en Belangenbehartiging bij de KNMvD.

Nobivac® *Ducat*

Neerlands jongste vaccin tegen niesziekte

Nieuw

Nobivac® Ducat: voor kittens vanaf 8 weken

Nobivac Ducat: Indicatie: voor de actieve immunisatie van katten tegen feline herpesvirus type 1 en feline calicivirus. Bijwerkingen: lichte, voorbijgaande zwelling en verhoging van temperatuur. Contra-indicatie: niet gebruiken tijdens de dracht en lactatie. Immuniteitsduur: 1 jaar. REG NL 10235 UDD. Zie voor volledige informatie de bijsluiter

Intervet Nederland bv ▪ Postbus 50 ▪ 5830 AB Boxmeer
Telefoon: 0485 587654 ▪ Fax: 0485 587653 ▪ www.intervet.nl

intervet

Personalia

Voor het lidmaatschap van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde hebben de volgende collegae zich aangemeld:

Brink, Mevr. A.M. van den; 2005; 3405 CN Benschop; Benedeneind 405.

Hermans, Mevr. J.M.; Gent 2005; 2719 TV Zoetermeer; Albast 23.

Hillebrand, Mevr. A.C.; Gent 1998; 1063 PW Amsterdam; A.E. Kokplantsoen 61.

Veenstra, B.E.; 2003; SY 50 EG Bentlawnt Minsterley Shropshire (UK); Flat 1 Leigh Manor.

Als lid van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde heeft het bestuur aangenomen:

Andel, Mevr. I. van; 2005; 4641 EE Ossendrecht; Het Hoefke 24.

Arons, Mevr. J.A.L.; Gent 2004; B-9820 Merelbeke België; Kloosterstraat 15 A.

Barendse, Mevr. M.A.M.; 2004; 5175 NV Loon op Zand; Klokkenlaan 17.

Berg, Mevr. M. van den; 2005; 3584 DE Utrecht; Cambridgelaan 481.

Thieme, M.J.W.; 2005; 3512 NM Utrecht; Korte Nieuwstraat 10 k.

Verspui, Mevr. T.J.; Gent 2002; 4223 SH Hoornaar; Lage Giessen 20.

Vliet-ter Horst, Mevr. L.M.W. van; 2005; 7351 AZ Hoenderloo; Krimweg 68.

Wagenaar, Mevr. L.; 2005; 3984 AB Odijk; Beukelaar 44.

Zuidhof, Mevr. M.C.; 2004; 3731 TH De Bilt; Burg. van Heemstrakwartier 273.

Als kandidaatlid van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde heeft het bestuur aangenomen:

Bomers, Mevr. L.C.J.

Brink, Mevr. W.D.J. van den

Kreuger, Mevr. N.N.A.

Rooijen, J.W.M. den

Overlijdensberichten:

Op 10 augustus 2005 P.J.A. Mangnus te Steenbergen.

Op 5 augustus 2005 W. Bekink te Darp.

Op 16 augustus 2005; München 1965; Dr. A.L. van Zuijlen te Enschede.

Mutaties:

Andel, Mevr. I. van; 2005; 4641 EE Ossendrecht; Het Hoefke 24. (toev. als lid)

Arons, Mevr. J.A.L.; Gent 2004; B-9820 Merelbeke België; Kloosterstraat 15 A; tel. privé: 00-32-496121643; E-mail privé: jannekearons@hotmail.com. (toev. als lid)

Baggerman, Mevr. F.C.; 2004; **4817 PN Breda; p/a Bergschot 626; tel. privé mobiel: 06-14776090; E-mail privé: fabiennebaggerman@hotmail.com.; d.**

Barendse, Mevr. M.A.M.; 2004; 5175 NV Loon op Zand; Klokkenlaan 17; tel. privé mobiel: 06-11442946; E-mail privé: margotbarendse@hotmail.com.; medew. bij J. van Delden, Mevr. P.E. de Jong en Mevr. M.J. Steijger-Hesterman; tel. prakt.: 020-6414796; fax prakt.: 020-6479025. (toev. als lid)

Berg, Mevr. M.; 2005; 3584 DE Utrecht; Cambrideglaan 481; tel. privé: 030-2546213; E-mail privé: taigagaai@hotmail.com.; medew. bij L.B. Poorthuis; tel. prakt.: 0541-520754; fax prakt.: 0541-533907; E-mail prakt.: boerskotten@vet4life.net. (toev. als lid)

Heide- Bosma, Mevr. J.H. van der; 2000; 8501 LG Joure; Pier Ponderstraat 9; tel. privé: 0513-410231; p., gezelsch.d.; tel. prakt.: 0513-412166; **E-mail prakt.: mail@dierenkliniekjoure.nl.**

Holtkamp, B.M.; 1989; B-4608 Worsage België; Chemin du Bois du Roi 2; tel.privé mobiel: 00-31-06-22478701; E-mail privé: dierenartsholtkamp@skynet.be.; free-lance d.

Homan, Mevr. M.J.; 2003; **1357 EC Almere; Dijkmeent 68;** tel. prakt. mobiel: 06-45742221; E-mail privé: machteldhoman@hotmail.com.; medew. bij J.D. Vrieze; tel. prakt.: 036-5330441; fax prakt.: 036-5347745; E-mail prakt.: dierenkliniek@wxs.nl.

Huver, Mevr. I.M.G.; 2002; **3705 AB Zeist; Prof. Sproncklaan 41; tel. privé: 030-6956762; SIO UU-FD Hfdafd. Geneeskunde van Gezelsch.d.; tel. bur.: 030-2539697; E-mail bur.: i.m.g.huver@vet.uu.nl.**

Jansen, M.; 2005; **3552 EP Utrecht; Laan van Chartroise 51; tel. privé: 030-2442740; tel. privé mobiel: 06-17282703;** E-mail privé: rhinorinus@hotmail.com.; **medew. bij R.L. Been; tel. prakt.: 0348-442653; fax prakt.: 0348-444770; E-mail prakt.: dierenarts@tref.nl.**

Kraijer, M.; 2000; **3705 AB Zeist; Prof. Sproncklaan 41; tel. privé: 030-6956762;** vet. adv. bij Novartis Animal Health; tel. bur.: 0165-380580; fax bur.: 0165-380583; E-mail bur.: michiel.kraijer@novartis.com.

Metman, Mevr. P.M.; 2004; 3721 JT Bilthoven; Kometenlaan 36; tel. privé: 030-2203464; tel. privé mobiel: 06-22187659; E-mail privé: paolametman@hotmail.com.; d.

Thieme, M.J.W.; 2005; 3512 NM Utrecht; Korte Nieuwstraat 10 k; tel. privé mobiel: 06-16820080; E-mail privé: markthieme@hotmail.com. (toev. als lid)

Urbanik, Mevr. F.Y.; 2000; **9495 PC Winde; Horsternerweg 5;** tel. privé: 050-4062111; E-mail privé: f.urbanik@planet.nl.; **geass. met H. Harders en A.M. van Schaik; tel. prakt.: 050-5032534; fax prakt.: 050-5032359; E-mail prakt.: dappeize@planet.nl.**

Verspui, Mevr. T.J.; Gent 2002; 4223 SH Hoornaar; Lage Giessen 20; tel. privé: 0183-581255. (toev. als lid)

Vliet-ter Horst, Mevr. L.M.W. van; 2005; 7351 AZ Hoenderloo; Krimweg 68; tel. privé: 055-5768462; p., gezelsch.d.; tel. prakt.: 055-5768462. (toev. als lid)

Wagenaar, Mevr. L.; 2005; 3984 AB Odijk; Beukelaar 44; tel. privé: 030-6560625; tel. privé mobiel: 06-41268312; E-mail privé: jeroenlaura@casema.nl. (toev. als lid)

Zuidhof, Mevr. M.C.; 2005; 3731 TH De Bilt; Burg. van Heemstrakwartier 273; tel. privé: 030-2213096; tel. privé mobiel: 06-41457670; E-mail privé: m.c.zuidhof@hotmail.com.; medew. bij De Nieuwe Heuvel; tel. prakt.: 0318-483284; fax prakt.: 0318-485651; E-mail prakt.: dnheuvel@xs4all.nl. (toev. als lid)

Wegens uitbreiding van onze praktijk zoeken wij op korte termijn een

dierenarts gezelschapsdieren

Dierenartsencentrum
EDE - BENNEKOM

Omdat we uit de eerste werving en selectieronde geen geschikte kandidaat hebben gevonden, hopen wij nu die dierenarts te bereiken die onze advertentie heeft gemist of twijfelde om te solliciteren. Wij zijn nu nog een gemengde praktijk met 4 dierenartsen waarvan er 3 fulltime werkzaam zijn in de gezelschapsdieren. In de toekomst zullen wij ons nog uitsluitend op gezelschapsdieren richten. Naast een hoofdvestiging werken wij ook nog vanuit drie dependances. De inrichting van de hoofdvestiging is modern met goede mogelijkheden tot verdere uitbereiding in de 2e - lijns diergeneeskunde.

Wij bieden een fulltime baan (minimaal 34 uur). Diensten alleen voor de gezelschapsdieren. Dienstregeling met buurtcollegae.
Wij zoeken een enthousiaste, sociaalvaardige en flexibele collega met minimaal 3 tot 5 jaar ervaring. Inzet, betrokkenheid en professionaliteit zijn eigenschappen die gezocht worden. Bij gebleken geschiktheid is er de wens om te associëren
Gezien de samenstelling van de maatschap gaat de voorkeur uit naar een mannelijke dierenarts.

Brief met CV graag binnen twee weken sturen aan:

Dierenartsencentrum Ede-Bennekom
t.a.v. mevrouw F.M. Thate
Arnhemseweg 50
6711 HD Ede

Voor aanvullende informatie of vragen kunt u contact opnemen met: F.M. Thate (0318-610112 of 06-20003661)

Jubilea oktober 2005

1 oktober, I. Palgi te Wateringen, 35 jaar, afwezig
1 oktober, L. Karens te Geesteren, 35 jaar, afwezig
1 oktober, Mevr. Drs. J. Bakker te Sneek, 40 jaar, afwezig
7 oktober, Dr. J.W. Baljet te Haarlem, 50 jaar, afwezig
7 oktober, M.E.W.C. Loth te Oosterend, 50 jaar, afwezig
7 oktober, A. Moerman te Dronten, 50 jaar, afwezig
8 oktober, J. Groenewold te Hoorn, 40 jaar, afwezig
14 oktober, J.H. Scheper te Hoorn, 45 jaar, afwezig
14 oktober, J. Schoenmaker te Franeker, 45 jaar, afwezig
15 oktober, H.J.M. Kusters te Maastricht, 35 jaar, afwezig
17 oktober, E.J.M. van de Wouw te Leiden, 30 jaar, afwezig
23 oktober, B. Oskam te Lekkerkerk, 35 jaar, aanwezig
23 oktober, Mevr. Drs. I.M.V. Lewin-Visser te Drachten, 35 jaar, aanwezig
23 oktober, C. van Pinxteren te Goirle, 35 jaar afwezig
23 oktober, C.P.M.A. Kriele te Maastricht, 35 jaar, aanwezig
23 oktober, C.A.H. de Waal te Epse, 35 jaar, afwezig
23 oktober, S. de Vries te Vinkeveen, 35 jaar, aanwezig
23 oktober, E. Bolland te Workum, 35 jaar, afwezig
24 oktober, H.H.J.M. Timmermans te Hilvarenbeek, 35 jaar, aanwezig
26 oktober, P.H.M. Barendregt te Voorst, 35 jaar, afwezig
30 oktober, A. Dalemans te Vries, 25 jaar, aanwezig
30 oktober, Mevr. Drs. S.D.W. Versluys te Hawaï, (U.S.A.) 30 jaar, aanwezig
31 oktober, Mevr. Drs. P.B.E. Tonino-van Schieveen te Ansac Sur Vienne, (Frankrijk), 30 jaar, aanwezig
31 oktober, P. Strooker te Didam, 30 jaar, afwezig
31 oktober, A. Mostert te Hellendoorn, 30 jaar, afwezig
31 oktober, R.C. van Giessen te Amsterdam, 30 jaar, afwezig
31 oktober, D. Ebbens te Saasveld, 30 jaar, aanwezig
31 oktober, A. Baks te Woudichem, 30 jaar, afwezig
31 oktober, C.J.M. Manders te Orvelte, 30 jaar, afwezig
31 oktober, J.A.A.M. van Erp te Wormerveer, 30 jaar, afwezig
31 oktober, N.H.R. Kroes te Almere, 30 jaar, afwezig
31 oktober, R.R.M.M. Visser te Oude Wetering, 30 jaar, afwezig
31 oktober, B.E. Sjollema te Amsterdam, 25 jaar, onbekend
31 oktober, L.A.I. Philippen te Valkenburg (L), 25 jaar, onbekend
31 oktober, Mevr. Dr. A.B.M. Rijkenhuizen te Wijk bij Duurstede, 25 jaar, aanwezig
31 oktober, Mevr. Drs. L.M.M. Oorsprong te Barendrecht, 25 jaar, aanwezig
31 oktober, H.G.M. Sickmann te Wijk bij Duurstede, 25 jaar, aanwezig

Eindejaarsdrukte goodwillberekeningen

Per 1 januari vinden er traditioneel veel mutaties in maatschappen plaats. Dit betekent voor het bureau van de KNMvD dat er veel goodwillaanvragen binnenkomen. Om alle aanvragen vóór 31 december af te kunnen werken, is het noodzakelijk dat wij het ingevulde en door alle maten ondertekende vragenformulier, alsmede de benodigde accountantsrapporten op tijd in ons bezit hebben. Wij hanteren daarbij het systeem: "wie het eerst komt die het eerst maalt". Wij doen onze uiterste best aanvragen die wij vóór 14 november 2005 ontvangen hebben, vóór 31 december 2005 te verwerken. Houdt u er rekening mee dat dit een week eerder is dan vorig jaar. Gebleken is namelijk dat het verwerken van de goodwillaanvragen, mede door de toepassing van de nieuwe methode, meer tijd in beslag neemt. Aanvragen ontvangen ná 14 november 2005 zullen zeer waarschijnlijk niet meer voor de jaarwisseling behandeld kunnen worden.

Voor informatie kunt u contact opnemen met mevrouw drs. M.V.E. Roelvink, beleidsmedewerker sociaal-economische zaken. Zij is bereikbaar op maandag tot en met donderdag onder nummer 030-6348900 of via e-mail: v.roelvink@knmvd.nl

Op de vernieuwde website, *www.knmvd.nl*, vindt u de informatie snel als u de term 'goodwill' invult in het zoekveld.

DE GRAAFSCHAP
DIERENARTSEN

De Graafschap Dierenartsen is een grote gemengde dierenartsenpraktijk met meerdere locaties in de Achterhoek. De onderneming staat met 18 dierenartsen en 17 assistenten en een praktijkmanager voor een hoogwaardige veterinaire dienstverlening in en buiten de regio. Wegens uitbreiding zijn wij op zoek naar een

DIERENARTS GEZELSCHAPSDIEREN (m/v)

20 - 30 UUR PER WEEK

Wij vragen:
- Enthousiasme voor het vakgebied
- Ervaring niet noodzakelijk
- Flexibele instelling met betrekking tot werktijden

Wij bieden:
- Een prettige werksfeer in een enthousiast team.
- Parttime baan, vooralsnog voor één jaar
- Marktconforme salariëring

Voor vragen kunt u contact opnemen met de heer E. Stoelhorst of A.J.G. den Hertog (tel 0575-551277). De sollicitatiebrief kunt u binnen 14 dagen na verschijnen van deze advertentie, richten aan: De Graafschap Dierenartsen, t.a.v. mevrouw B.A.P. Semmekrot-Hermens, Het Hoge 9, 7251 XT VORDEN of per email b.semmekrot@dgdierenartsen.nl.

FlexVet
uitzend- en detacheringsbureau
voor dierenartsen en para-veterinairen

waarnemingen
werving & selectie
pay-roll

FlexVet beschikt over een uitgebreid bestand van veterinair en paraveterinair personeel voor zowel gezelschapsdieren als landbouwhuisdieren.

Wij detacheren, zenden uit en verzorgen werving- en selectieopdrachten. Ook voor payroll-constructies kunt u bij ons terecht. Daarnaast verzorgen wij interim- of praktijkmanagement opdrachten.

U kunt onze on-line databank raadplegen, kijk op www.flexvet.nl

FlexVet B.V.
Tolstraat 12
7482 DB Haaksbergen
Tel. 053 - 5725548
Fax 053 - 5721315
E-mail: info@flexvet.nl

www.flexvet.nl

Dierenarts Gezelschapsdieren

DIERENARTSENGROEP WEST-BRABANT

Dierenartsengroep West-Brabant is een gemengde praktijk waarin 8 dierenartsen werkzaam zijn. Vier dierenartsen houden zich uitsluitend met de behandeling van gezelschapsdieren bezig. Naast de hoofdvestiging, Diergeneeskundig Centrum Etten-Leur, zijn er nevenvestigingen in St. Willebrord en Rijsbergen.

Wegens vertrek van een collega en uitbreiding van de gezelschapsdierenafdeling zijn wij op zoek naar een nieuwe collega.

Wij vragen:
- Full time dierenarts (36-40 uur) met ervaring gezelschapsdieren.
- Participatie in weekeinde (1 x per 4 weken) en avond diensten (1 x per week) voor gezelschapsdieren.
- Interesse in internistische patiënten en echografie.
- Goede contactuele en commerciele vaardigheden.

Wij bieden:
- Goed geoutilleerde praktijk met veel faciliteiten.
- Alle mogelijkheden tot nascholing.
- Afwisselend werk in een goed gestructureerde organisatie.
- Salaris in overleg en afhankelijk van ervaring.

Brieven voorzien van relevante informatie, CV en pasfoto kunt u zenden aan, Dierenartsengroep West-Brabant tav maatschapsleden, Concordialaan 2, 4874 NZ Etten-Leur

Zeer ervaren
gezelschapsdierenarts
zoekt praktijk ter overname.

Telefoon: 06 - 215 07 111.

Sluitingsdata voor kopij

Aflevering:	Deadline*)	
15-10-2005	maandag	26-09-2005
01-11-2005	maandag	10-10-2005
15-11-2005	maandag	24-10-2005
01-12-2005	maandag	07-11-2005

*) Voor 10.00 uur 's morgens.

E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

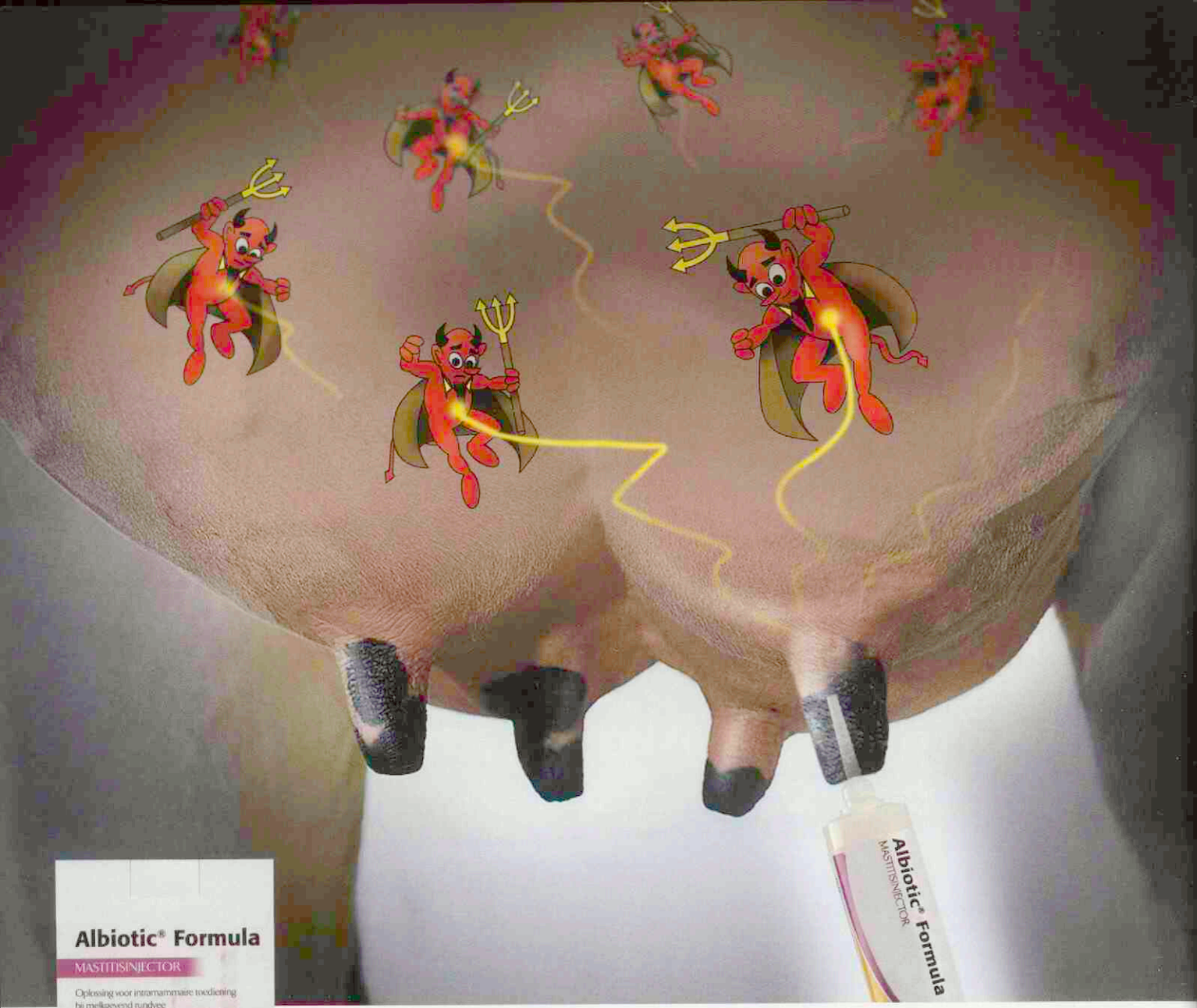

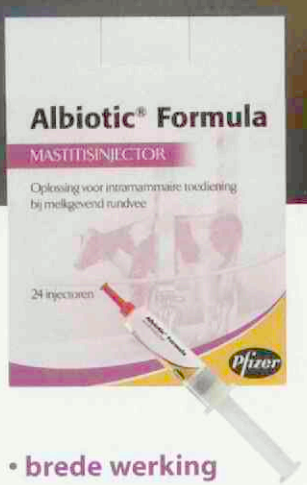

Albiotic® Formula de schrik van elke mastitis

- brede werking
- bewezen effectief
- handzame injector

Elke mastitiskiem vraagt om zijn eigen snelle behandeling. U heeft meestal niet de tijd om te onderzoeken welke kiem de uierontsteking veroorzaakt. Snel ingrijpen is nodig om te voorkomen dat de uier onomkeerbaar beschadigt. Met Albiotic Formula kiest u voor een effectieve behandeling van alle bekende mastitiskiemen. Dankzij de unieke samenwerking van lincomycine en neomycine is Albiotic Formula de schrik van elke mastitiskiem.

Pfizer Animal Health

Postbus 37 • 2900 AA Capelle a/d IJssel
www.pfizerah.nl • info@pfizerah.nl

© 2005 Pfizer Animal Health b.v., Capelle a/d IJssel
® Merknaam van Pfizer Inc., N.Y., U.S.A.

Albiotic® Formula *Reg.nr./kanalisatie:* REG NL 9210 - UDA. *Samenstelling:* 330 mg lincomycine en 100 mg neomycine per injector van 10 ml. *Doeldier:* melkgevende runderen. *Indicaties:* behandeling van klinische mastitis bij melkgevende runderen. *Dosering:* 1 injector per kwartier, driemaal met een interval van 12 uur. *Wachttijd:* melk 84 uur, vlees 24 uur. *Kanalisatiestatus:* UDA, mag uitsluitend op diergeneeskundig voorschrift worden verstrekt. Nadere informatie is verkrijgbaar bij Pfizer Animal Health b.v.

Congressen & Symposia

Doorlopende agenda

Oktober

1 Symposium georganiseerd door 'de Tweede Lijn'. Er is een programma voor de dierenarts alsook voor de assistent/para-veterinair. Kosten bedragen € 45. Het symposium wordt gehouden in 'park Frederiksoord', Majoor van Swietenlaan te Frederiksoord. Voor informatie en aanmelding: De Tweede Lijn, tel.: 0521-383659, e-mail: balie@detweedelijn.nl

7 Jaarcongres KNMvD te Kaatsheuvel.

7+8 3e internationale HAP congres over het gedrag van Huisdieren in de Reehorst in Ede. Voor verdere informatie zie www.tinley.nl

7 en 8 Menarini Symposium 2005. Sprekers: dr. H.S. Kooistra (Faculteit der Diergeneeskunde), drs. H.A. Beijer (Dierenkliniek De Toren, Drachten), drs. C.J. van der Meiden (Dierenkliniek Van der Meiden en Eerste Veterinaire Bloedbank), dr. S. Bhatti (Faculteit Diergeneeskunde Gent), dr. K.E. Hovius (Dierenkliniek Het Heike, Veldhoven), drs. G.H. Moorman (Dierenkliniek Brouwhuis, Helmond). Kosten: € 450,-. Aanmelding via e-mail te sturen: wkuik@menarinidiagnostics.nl.
Informatie via telefoonnummer 040-2082006 of 06-51326475.

8 Utrecht lezing 2005: 'Bestrijding van besmettelijke dierziekten: van dieren elimineren naar dieren vaccineren. Sprekers: Prof.dr. J.A. Stegeman en Prof.Dr. F. van Knapen. Locatie: Hotel Tulip Inn, Beekbergen. Kosten € 10,-. Meer informatie: www.voeders.nl

10 Cursus 'Echografie', een essentiële aanvulling. Meer informatie zie: www.proveto.nl

11+12 Symposium "Focus op Fertiliteit. Sprekers: Dr. David Withaker, Prof. Dr. Geert Opsomer, Dr. John Mee en Drs. Tom Vanholder. Voorzitter Dr. Peter Vos FD. Kosten: € 195 (exl. 19% BTW). Locatie: 11 oktober Abe Lenstra Stadion, Heerenveen. 12 oktober: KNVB-Hotel, Zeist. Meer informatie: www.proveto.nl

19-22 5e internationale Moeflon symposium, Nationaal Park de Hoge Veluwe. Onderwerpen: genetica, ziekten en management in internationale context. Voertaal: Engels, maar ook Duitse bijdragen zijn welkom. Voorstellen voor bijdragen voor 15 juni 2005 zenden naar de voorzitter van de wetenschappelijke commissie *J.T.Lumeij@vet.uu.nl*. Voorinschrijving tegen gereduceerd tarief. Zie voor gedetailleerde informatie *www.mouflonsymposium.info*.

November

3 en 4 Cursus 'Varkensvoeding in de praktijk' te Wageningen. Cursusleiding: Prof.dr.ir. M.W.A. Verstegen. In de cursus zal aandacht besteed worden aan een negental thema's op het gebied van varkensvoeding. Kosten € 895,-. Meer informatie www.wur.nl/ wbs

Vergaderingen & Bijeenkomsten

Oktober

1 Werkvergadering gezelschapsdieren regio zuid. Spreker: Dr. G. ter Haar, faculteit Diergeneeskunde over oorproblemen. Aanvang: 9.00 uur. Kosten: € 10,00. Plaats: Weert, Goudreinet-restaurant de Wildenberg, Eindhovenseweg 101. Aanmelden bij Wim Oosse: tel. (0475) 593928, fax (077) 4622831, e-mail: *w.oosse@home.nl*

1 AUV Werkvergadering. Onderwerp: Gezelschapsdieren. Tijd: 09.00-13.00 uur. Locatie: Restaurant De Wildenberg, Eindhovenseweg 101, 6002 TB Weert.

4 AUV Werkvergadering. Onderwerp: Rund I. Aanvang: 14.00 uur. Locatie: Hajé Hotel Heerenveen, Schans 65, 8441 AC Heerenveen.

7 Algemene vergadering KNMvD.

25 AUV Werkvergadering. Onderwerp: Paard I. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Hotel Restaurant De Druiventros, Bosscheweg 11, 5056 PP Berkel-Enschot.

November

1 AUV Werkvergadering. Onderwerp: Varken I. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Hotel Restaurant De Druiventros, Bosscheweg 11, 5056 PP Berkel-Enschot.

8 AUV Werkvergadering. Onderwerp: Varken I. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Gezondheidsdienst voor Dieren b.v., Arnsbergstraat 7, 7418 AH Deventer.

15 AUV Werkvergadering. Onderwerp: Pluimvee I. Aanvang: 14.00 uur. Locatie: Hotel Restaurant De Druiventros, Bosscheweg 11, 5056 PP Berkel-Enschot.

17 Najaarsmiddag Groep Geneeskunde van het Paard. Locatie: KNMvD, De Molen 77 te Houten. Aanvang: 14.00 uur. Aansluitend borrel en diner.

17 Najaarsledenvergadering Groep Geneeskunde van het Paard. Locatie: KNMvD, De Molen 77 te Houten. Aanvang: 20.00 uur.

25 Werkvergadering Paard van de Regio Zuid van de KNMvD. **N.B. Nieuwe lokatie:** Hotel-Restaurant "De Druiventros" (routebeschrijving zie http://www.knmvd.nl), Bosscheweg 11 te **BERKEL-ENSCHOT.** Aanvang: 20.15 uur. Kosten: € 30,-. Spreker: Dr. A. Fiechtenschlager (Duitsland). Onderwerp: *Beoordeling van hartafwijkingen in de dagelijkse Paardenpraktijk. Wat is het belang van wat we constateren en wat daarmee te doen.* (Voordracht in het Engels.) Erkenningspunten zijn voor dit programma aangevraagd. Voor nadere informatie: *frank@scheijmans.nl*

30 AUV Werkvergadering. Onderwerp: Rund II. Aanvang: 14.00 uur. Locatie: Gezondheidsdienst voor Dieren b.v., Arnsbergstraat 7, 7418 AH Deventer.

Cursussen

Oktober

1 Cursus natuurlijk hoefbekappen, Dierenartsenpraktijk Bio Mentor, Broekhem 65, Valkenburg. Tijd: van 10.00 tot 16.00 uur. Cursusleider: drs. W. de Leeuw, dierenarts. Deelname: maximaal vijf personen. Kosten: 140 euro incl. lunch, drinken en syllabus, excl. materiaal; studenten 90 euro. Aanmelding: e-mail: cursus@biomentor.org of telefonisch (043) 6011418. Overige data: 5 november en 3 december 2005. Meer informatie op: http://www.biomentor.org

4 Hill's® Pet Nutrition Europese Speaker Tour met lezingen over *Canine Osteoarthritis and Nutrigenomic Technology*. Locatie: Zeist - Hotel Oud London. Informatie of inschrijven via uw Hill's buitendienstmedewerk(st)er of Hill's Veterinary Helpline 0800-0222466.

6 Hill's® Pet Nutrition Europese Speaker Tour met lezingen over *Canine Osteoarthritis and Nutrigenomic Technology*. Locatie: Bergen op Zoom - Motel De Wouwse Tol. Informatie of inschrijven via uw Hill's buitendienstmedewerk(st)er of Hill's Veterinary Helpline 0800-0222466.

7 Workshop verdoven van wilde en verwilderde dieren door dierenartsen Jan Bos (Ouwehands Dierenpark), Mark Hoyer (Artis) en Peter Klaver (dierenarts/consultant voor exoten en wildlife). Locatie en tijd: Ouwehands Dierenpark 09.00-17.00 uur. De kosten voor deelname bedragen € 450,- informatie via Jan Bos, e-mail: *zoomed@zonnet.nl*.

11 Hill's® Pet Nutrition Europese Speaker Tour met lezingen over *Canine Osteoarthritis and Nutrigenomic Technology*. Locatie: Stein – Hotel Van der Valk Stein-Urmond. Informatie of inschrijven via uw Hill's buitendienstmedewerk(st)er of Hill's Veterinary Helpline 0800-0222466.

12 Hill's® Pet Nutrition Europese Speaker Tour met lezingen over *Canine Osteoarthritis and Nutrigenomic Technology*. Locatie: Haren – Hotel Mercure Haren Groningen. Informatie of inschrijven via uw Hill's buitendienstmedewerk(st)er of Hill's Veterinary Helpline 0800-0222466.

25, 26 Nieuwe Cursus Paard: Gezondheid van het paard: een gouden driehoek! WBS – WUR Cursus. Cursusleider: prof.dr.ir. Huub F.J. Savelkoul (WU). De kosten van de volledige cursus bedragen € 895,- per persoon. Nadere inlichtingen via *info.wbs@wur.nl*. Wageningen Business School, Geralda Fonteijn, telefoon 0317-484093.

November

5 Cursus natuurlijk hoefbekappen, Dierenartsenpraktijk Bio Mentor, Broekhem 65, Valkenburg. Tijd: van 10.00 tot 16.00 uur. Cursusleider: drs. W. de Leeuw, dierenarts. Deelname: maximaal vijf personen. Kosten: 140 euro incl. lunch, drinken en syllabus, excl. materiaal; studenten 90 euro. Aanmelding: e-mail: cursus@biomentor.org of telefonisch (043) 6011418. Overige data: 3 december 2005. Meer informatie op: http://www.biomentor.org

Bayer is een op innovatie en groei gerichte multinational. De kernactiviteiten van de drie subgroepen, Bayer HealthCare, Bayer CropScience, Bayer MaterialScience, richten zich op het gebied van gezondheid, voeding en hoogwaardige materialen. De innovatieve producten van Bayer raken bijna alle facetten van het leven. Het concern staat voor duurzame ontwikkeling. Economie, milieuzorg en maatschappelijke verantwoordelijkheid zijn wereldwijd bij alle activiteiten even belangrijk.

Bij onze Animal Health Division is een vacature in het rayon Zuid Nederland ontstaan voor een enthousiaste en gemotiveerde

Sales Representative Ethisch NL
m/v (fulltime)

De division:
De Animal Health Division is een onderdeel van Bayer HealthCare. Bayer investeert in de ontwikkeling van nieuwe diergeneesmiddelen en levert daardoor producten met een toegevoegde waarde voor de dierenarts, die vaak uniek zijn in hun soort. De Animal Health Division is verdeeld in twee business units: Food Animal Products (FAP) en Companion Animal Products (CAP). De business unit FAP levert diergeneesmiddelen voor landbouwhuisdieren. Hier is de prijs/kwaliteitsverhouding erg belangrijk. Deze sector heeft alle kenmerken van een B-to-B omgeving. In Companion Animal Products is de affectieve relatie tussen mens en dier bepalend. Hier speelt de factor 'emotie' een grote rol. De veterinaire markt is een competitieve markt waarin een belangrijke rol is weggelegd voor de Sales Representative.

Functie-informatie
De Sales Representative is de belangrijkste informatiebron voor dierenartsen als het gaat om onze product portfolio, maar ook een relatiebeheerder die de ondernemende practicus met probleemgerichte adviezen terzijde staat. Voor de interne organisatie betekent dit verantwoordelijkheid voor de omzet in het rayon, het promoten en verkopen van Bayer-producten, rapporteren en up-to-date houden van klant- en marktinformatie, implementeren en bewaken van condities om de omzet– en winstdoelstelling te realiseren. U woont in Zuid-Nederland of u bent bereid te verhuizen naar deze omgeving.

Uw taken
- Het geven van wetenschappelijke en commerciële informatie
- Merchandising
- Bewegen van klanten tot het deelnemen aan commerciële acties
- Deelnemen aan of ondersteunen van activiteiten van of met klanten
- Netwerken
- Aanwezigheid op vakbeurzen
- Verwerken van vragen en problemen uit de markt
- Verzamelen en doorgeven van informatie over acties en tendensen in de markt, het aandragen van verbeterpunten teneinde de omzet te verhogen
- Uitgebreide bezoekrapportage in CRM-database invoeren
- Signaleren van behoefte aan en verhogen van kennis bij klanten door actief presentaties te geven over technische en/of commerciële zaken

Uw profiel
- HBO/Universitaire opleiding
- Minimaal 2 jaar aantoonbare verkoopervaring
- Uitstekende communicatieve vaardigheden
- Zelfdiscipline en commerciële drive
- Gedegen kennis van MS-office applicaties

Wat bieden wij u
U krijgt bij ons alle ruimte om uw kennis uit te bouwen en uw talenten verder te ontwikkelen. Naast een uitstekend salaris en 8% vakantietoeslag bieden wij u een 13e maand, een prestatiebonus en ruime studie-mogelijkheden.

Uw sollicitatie
Heeft u belangstelling? Richt dan uw sollicitatie binnen twee weken aan Bayer B.V., t.a.v. Lidy Vulperhorst, Human Resources Consultant, Energieweg 1, 3641 RT Mijdrecht, e-mail: lidy.vulperhorst.lv@baymyd.bayer.nl. Telefonisch kunt u haar bereiken op telefoonnummer 0297-280240.

Voor meer inhoudelijke informatie kunt u terecht bij de heer Henk Heesen, Animal Health Country Manager, telefoonnummer 0297-280482, e-mail: henk.heesen.hh@baymyd.bayer.nl

Surf ook eens naar onze website. Het adres is **www.dier.bayer.nl**

BAYER

virbac
NIMAL HEALTH

Goed gechipt, een veilig idee!

BackHome: het meest complete programma voor elektronische identificatie

Steeds meer (huis)dieren zijn voorzien van een chip en geregistreerd in een databank. En dat is maar goed ook! Veel dierenleed kan worden voorkomen als de eigenaar van het dier aan de hand van het chipnummer snel kan worden gevonden. Helaas zijn te veel katten nog steeds niet gechipt, en die komen daardoor vaak onnodig in een asiel terecht. Daarom is het belangrijk eigenaren van katten te wijzen op het belang van identificatie én registratie!

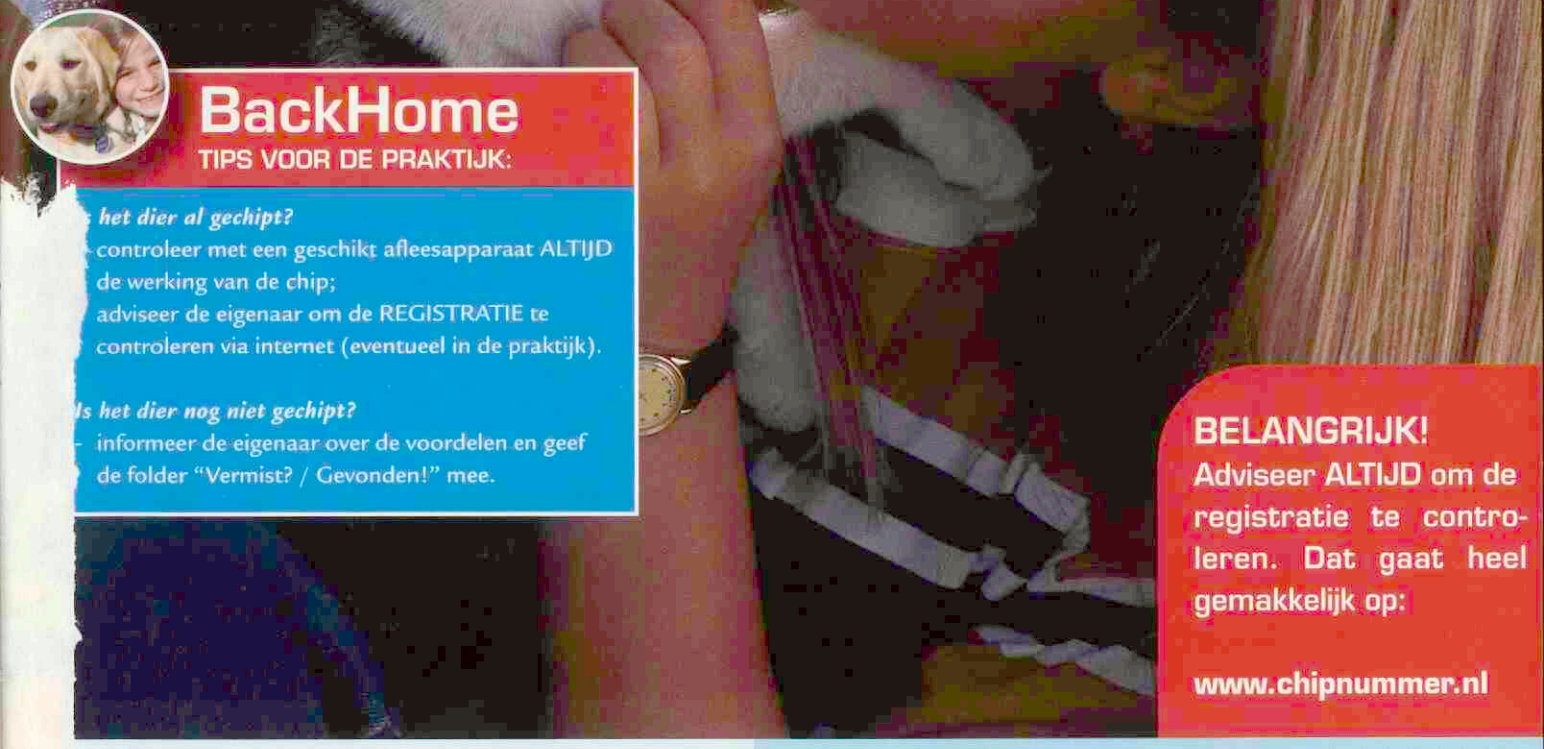

BackHome
TIPS VOOR DE PRAKTIJK:

het dier al gechipt?
- controleer met een geschikt afleesapparaat ALTIJD de werking van de chip;
- adviseer de eigenaar om de REGISTRATIE te controleren via internet (eventueel in de praktijk).

s het dier nog niet gechipt?
- informeer de eigenaar over de voordelen en geef de folder "Vermist? / Gevonden!" mee.

BELANGRIJK!
Adviseer ALTIJD om de registratie te controleren. Dat gaat heel gemakkelijk op:

www.chipnummer.nl

BackHome
TRONISCHE IDENTIFICATIE

BackHome levert het meest uitgebreide assortiment afleesapparaten. Uiteenlopend van een compacte pocketreader tot en met professionele apparatuur met computeraansluiting. Neem contact op voor meer informatie of kijk op www.virbac.nl.

STREPTOCOCCEN?

NAXCEL®
Géén kuren

EFFECTIEF

- Effectiviteit in 1 dosering
- Ten minste 7 dagen werkzaam

TECHNOLOGISCHE DOORBRAAK

- Gepatenteerde Energie Technologie
- Komt daar waar het zijn moet
- Blijft zolang het nodig is

GEMAKKELIJK

- Lage dosering, 1 ml/20 kg
- Makkelijk spuitbaar
- Spuiten voor lage doseringen beschikbaar

Met Naxcel hoef ik ze maar één keer te spuiten

Naxcel®: REG NL 10315 UDA.
Werkzame stof: ceftiofur 100 mg/ml.
Indicaties/doeldieren: Varkens: voor de behandeling van bacteriële luchtweginfecties geassocieerd met *Actinobacillus pleuropneumoniae, Pasteurella multocida, Haemophilus parasuis,* en *Streptococcus suis.* Behandeling van *septicaemie, polyarthritis* en *polyserositis geassocieerd met een Streptococcus suis* infectie. **Dosering:** 1 ml/20 kg lichaamsgewicht, intramusculair. **Wachttijd vlees:** 71 dagen. **Bijwerkingen:** Af en toe kan een voorbijgaande zwelling ontstaan na intramusculaire injectie. **Contra-indicaties:** niet gebruiken bij dieren met een overgevoeligheid voor ceftiofur of andere B-lactam antibiotica. Kanalisatiestatus: UDA, mag alleen op diergeneeskundig voorschrift worden verstrekt.

Pfizer Animal Health

Pfizer Animal Health bv • Postbus 37
2900 AA Capelle a/d IJssel • info@pfizerah.nl

© 2005 Pfizer Animal Health bv - Capelle a/d IJssel ® Merknaam Pfizer Inc., N.Y., U

Deel 130 • Aflevering 20 • 15 oktober 2005

Universiteitsbibliotheek
Utrecht
DGK
19 OKT. 2005

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

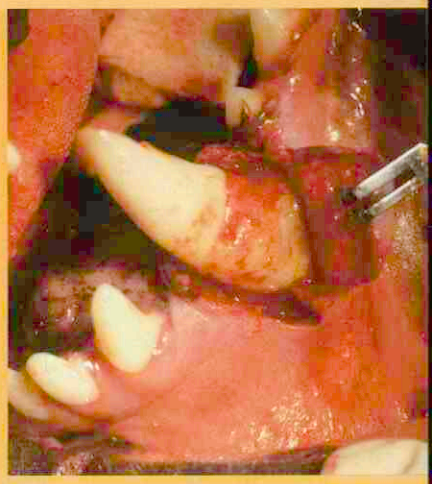

Chirurgische extractietechnieken bij gezelschapsdieren

Nieuwe methode om parasieten te verzwakken voor vaccin ontwikkeling

Neurologische vorm van Rhinopneumonie

KNMvD Sportdag groot succes!

Tarieven voor bewaking en bestrijding

KNMvD
Koninklijke Nederlandse
Maatschappij voor
Diergeneeskunde

Equimucin® 2g

het paardenmiddel tegen vastzittend slijm

AST Farma introduceert Equimucin 2g, het eerste voor paarden geregistreerd middel op basis van acetylcysteïne voor de behandeling van vastzittend slijm in de luchtwegen.

Acetylcysteïne rekent af me hardnekkig slijm op moleculair niveau door afbraak van de disul?de verbindingen binnen mucoproteïnen en mucopol sachariden. Door deze unie eigenschap is Equimucin 2 veel effectiever dan bestaa middelen die het slijm allee losmaken.

Acetylcysteïne heeft boven dien ontstekingsremmende eigenschappen; giftige stof worden onschadelijk gema vrije radicalen worden door de aanwezige SH-groep gebonden en daardoor geïnactiveerd en toxinen worden geneutraliseerd.

Equimucin 2g kan eenvoudig aan het voer worde toegevoegd en is voorzien van een vanillesmaak, wat bijdraagt aan een optimale acceptatie.

EQUIMUCIN® 2g POEDER VOOR ORAAL GEBRUIK
Diergeneesmiddel UDA. Samenstelling: 1 sachet van 6 g poeder bevat 2000 mg acetylcysteïne. **Beschrijving:** acetylcysteïne vermindert de viscositeit van het bronchiale slijm door reductieve afbraak van disul?de bruggen van mucopolysacchariden met als resultaat een mucolytisch effect. Uit in vitro observaties blijkt dat acetylcysteïne een beschermend effect uitoefent als gevolg van een directe detoxi?catie van toxines in de luchtwegen door reductie (bijv. van oxiderende stoffen) en conjugatie (bijv. formaldehyde). Vrije radicalen kunnen worden gebonden en worden geïnactiveerd door de reactieve SH groep. Deze beschermende eigenschappen zijn tot op heden nog niet in vivo aangetoond. **Doeldier:** Paard. **Indicaties:** Vermindering van de viscositeit van de tracheabronchiale secretie, voor de ondersteunende mucolytische behandeling van chronische bronchopulmonaire aandoeningen die gepaard gaan met een abnormale secretie en mucostase.
Toedieningswijze en dosering: Toediening in het voer / twee maal daags 10 mg/kg lichaamsgewicht acetylcysteïne (totale dagelijkse dosis van 20 mg/kg lichaamsgewicht) gedurende 20 dagen. **REG NL 10209** Equimucin 2g Poeder voor oraal gebruik.

AST farma
GROOT IN KLE
www.astfarma.nl

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Uitgegeven door de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

Deel 130
Aflevering 20
15 oktober 2005

Inhoud

Cover: foto's van pagina 620, 621 en 642

Uit de hoofdredactie 617

Oorspronkelijk artikel
Chirurgische extractietechnieken bij gezelschapsdieren; *F. Knaake en A. van Foreest* 618

Veterinaire Tandheelkunde

Veterinair tuchtrecht
Bijwerking; *I. Boissevain* 625

Actua

Samenvatting proefschrift
Nieuwe methode om parasieten te verzwakken voor vaccinontwikkeling; *N. van Poppel* 627
Neurologische vorm van rhinopneumonie; *M. Sloet* 629

Berichten en verslagen
Dierenkliniek Den Dolder in oud politiebureau; *S.L. Ketner* 632
Verplichte identificatie van paarden in België 633
Luchtig of gebakken lucht?; *H.A. Beijer* 634
Nieuw lid hoofddirectie VVAA 634
Veterinair congres in Macedonië; *J. van Herten* 635
Elektronische I en R voor schapen en geiten 635
Signalering BVD-besmetting 636
GD heeft een nieuw logo 636
Animaux in nieuw pand 636
BPL en stand van zaken CAO 636

PAO-Diergeneeskunde 637

DSK
Constitutie D.S.K.-bestuur 2005-2006 638

Cursussen en congressen
Symposium Stichting Diergeneeskunde In Ontwikkelingssamenwerking 638
Symposium Tropical Animal Health 638

Hoofdredactie
Dr. M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan (voorzitter)
Drs. H.A. Beijer
Dr. M.F. de Jong
Drs. H. Geertsen
Dr. R. Kuiper
Dr. P.A.M. Overgaauw
Drs. J.T. Siebinga
Dr. E. Teske
Dr. J.H. Vos
Dr. M.A. Willemen

Wetenschappelijke redactie
Prof. dr. A. Barneveld (Utrecht)
Dr. F.H.M. Borgsteede (Lelystad)
Prof. dr. H.J. Breukink (Utrecht)
Prof. dr. P. De Backer (Gent, België)
Dr. J. Goudswaard (Middelburg)
Prof. dr. J.A.P. Heesterbeek (Utrecht)
Prof. dr. L.J. Hellebrekers (Utrecht)
Dr. Th.S.G.A.M. van den Ingh (Utrecht)
Prof. dr. F. van Knapen (Utrecht)
Prof. dr. A. de Kruif (Gent, België)
Dr. J.T. Lumeij (Utrecht)
Prof. dr. A.S.J.P.A.M. van Miert (Utrecht)
Prof. dr. J.P.T.M. Noordhuizen (Utrecht)
Prof. dr. J.H.M. Verheijden (Utrecht)
Dr. G. Voorhout (Utrecht)
Dr. Th. Wensing (Utrecht)

Bureauredactie
Mw. A.M. Dorresteijn-Tummers
Mw. J.W. Jansen
Mw. S.H. Umans-Ubbink
De Molen 77, Postbus 421, 3990 GE Houten
Tel. 030 - 6348900/fax 030 - 6348929.
E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

Abonnementsprijs
Het *Tijdschrift voor Diergeneeskunde* is het verenigingstijdschrift van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde.
De abonnementsprijs voor dierenartsen niet-leden van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde en voor niet-dierenartsen wordt vastgesteld door het bestuur.

Postgiro/bank
Postbank 511606 ten name van de KNMvD, De Molen 77, Houten. ABN/AMRO N.V., Postbus 30, 3500 AA Utrecht, nr. 55 50 48 861 en C en E bank N.V., Postbus 85100, 3508 AC Utrecht, nr. 69 93 61 443.

Druk
Drukkerij G. van Dijk B.V., Breukelen (tel. 0346-261304, fax 0346-264565).

Advertenties
Commerciële advertenties: Overgaauw Veterinair Advies, Postbus 204, 3770 AE Barneveld. Tel. (0342) 419798; 06-53260696; fax (0342) 419794; e-mail: p.overgaauw@planet.nl
Personeelsadvertenties: bureauredactie.

Beëindiging lidmaatschap KNMvD en Groepen
Opzeggen van het lidmaatschap dient vóór 1 oktober van het lopende jaar schriftelijk en aangetekend te geschieden om het lidmaatschap per 1 januari van het daaropvolgende jaar te laten eindigen.

KNMvD
Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

De Molen 77
Houten
Postbus 421
3990 GE Houten
Telefoon (030) 6348900
Fax (030) 6348909
Website www.knmvd.nl

Bestuur
Drs. T. de Ruijter, voorzitter
Drs. J. Borgmeier, lid
Drs. W.G. van den Ekker, lid
Mw. drs. W.J. Wijne- Raemakers, lid
Drs. H.R.C. Gostelie, penningmeester
Drs. H. van Herpen, lid
Drs. L.J. den Otter, vice-voorzitter

Bureau
Drs. H. Geertsen, algemeen directeur

Stafmedewerkers
Drs. S.J. de Groot
Drs. F.J.W.C. van Herten
Mw. drs. M.C. van Oostrum-Schuurman Hess

Senior medewerker communicatie
H.G. Dijkman

Administrateur
H.S. de Vries

Vacaturebank
R.P. van Ringelestijn

Webmaster
Mw. drs. M. Fijten

KNMvD

KNMvD-Sportdag groot succes! 640

Maatschappijnieuws
Tarieven voor bewaking en bestrijding; *M. van Oostrum en IJ. de Vries* 644
Verslag regiovergaderingen 645
Pap, de konijntjes zijn groot geworden!; *M. Veldman* 647
In gesprek met dierenartsen 648
Eindejaarsdrukte goodwillberekeningen 649
Doorgeven functiewijziging in verband met berekening van uw contributie 649

Doorlopende agenda 651
Personalia 650
Personeelsadvertentie 651
Deadline 650

Contents

Original article
Surgical extraction techniques for companion animals; *F. Knaake en A. van Foreest* 618

All rights reserved

Verklaring:
Richtlijnen voor auteurs (Vancouver Style) zijn op aanvraag verkrijgbaar (zie ook Tijdschr Diergeneeskd 1992; 117:31-4). De Redactie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade welke - direct of indirect - het gevolg mocht zijn van gebleken onjuistheden in de inhoud van de in dit tijdschrift opgenomen artikelen waarbij de auteur is vermeld of in de inhoud van de in dit tijdschrift geplaatste advertenties. Advertenties kunnen zonder opgaaf van redenen door de Redactie worden geweigerd of ingetrokken. Niets uit dit tijdschrift mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder schriftelijke toestemming van de Redactie.

(Papers appearing in this journal are listed in Current Contents / Agricultural Biology and Environmental Science / Index-Medicus, Index Veterinarius / Veterinary Bulletin, Biological Abstracts, Cambridge Scientific Abstracts).

Uit de hoofdredactie

Tarieven en bijwerkingen

Ook voor het komend jaar is er weer een afspraak met VWA - RVV over de tarieven voor bewaking en bestrijding van besmettelijke dierziekten, die praktizerende dierenartsen verrichten in opdracht van VWA - RVV. Namens de KNMvD worden deze onderhandelingen gevoerd door de Paritaire afvaardiging.
Markante persoonlijkheden hebben in deze commissie zitting gehad. Tot één van deze persoonlijkheden behoorde Gerrit Heijnen. Mede door zijn inzet werden vele onderhandelingen met gunstig resultaat voor de inkomenspositie van de Nederlandse dierenartsen afgesloten.
Het bericht bereikte ons dat Gerrit Heijnen onlangs is overleden. Hiermee hebben we een gerespecteerde collega verloren, die veel voor een rechtvaardige inkomenspositie van de Nederlandse dierenartsen heeft betekend. Gerrit Heijnen ontving voor zijn vele activiteiten "Het geschenk ter onderscheiding van de KNMvD".

De KNMvD sponsort het dierenproject van het Wilhelmina Kinderziekenhuis. Onder de titel "Pap, de konijntjes zijn groot geworden" geeft Helma Koot, pedagogisch medewerker, tekst en uitleg over dit project.

Verder aandacht voor twee symposia nl. Symposium Tropical Animal Health, waarbij op 28 oktober Tuberculosis als een oprukkend probleem wordt gepresenteerd.
De Stichting Diergeneeskunde in Ontwikkelingssamenwerking houdt op 25 oktober een avondsymposium met als titel "(Ab)use of veterinary medicines in developing countries".
In "Luchtig of gebakken lucht" belicht H.A. Beyer de achtergronden van de rubriek "Veterinair Tuchtrecht". In de rubriek zelf wordt een fabrikant aangeklaagd voor een vermeende bijwerking van een produkt. Hierbij wil ik de aandacht vestigen op de afloop van dit drama, mede gezien de toename van de "claimcultuur".

In de rubriek Actua vindt u twee onderwerpen. Beide zijn samenvattingen van proefschriften namelijk "Neurologische vorm van rhinopneumonie", een door dr. Lutz Goering geschreven bewerking van het proefschrift getiteld "Equine herpes virus type I myeloencephalopathie: enkele aspecten van de epidemiologie en pathogenese".
Onder de titel "Nieuwe methoden om parasieten te verzwakken voor vaccin ontwikkeling" heeft dr. Nicole van Poppel een bewerking geschreven van haar proefschrift "Transcriptional regulation of ribosomal protein genes in Toxoplasma gondii, a way towards conditionally attenuated parasites".
De inspanning die geleverd moet worden om een heldere en beknopte samenvatting van een proefschrift te schrijven, verdient mijns inziens een waarderend woord.

Ook met een kiesje minder lukt het wellicht de tanden eens flink te zetten in het wetenschappelijk artikel van Frans Knaake en Andries van Foreest: "Chirurgische extractietechnieken bij gezelschapsdieren". Mede door de illustraties en foto's een lezenswaardig artikel.

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Veterinaire Tandheelkunde 24

Chirurgische extractietechnieken bij gezelschapsdieren

Frans Knaake[1] en Andries van Foreest[2]

Tijdschr Diergeneeskd 2005; 130: 618-623

Samenvatting

Het verwijderen van tanden en kiezen bij hond of kat is een chirurgische ingreep die in de dierenartsenpraktijk veel wordt uitgevoerd. In dit artikel wordt ingegaan op het technisch juist uitvoeren van het extraheren van gebitselementen door middel van een open chirurgische techniek. Ook wordt er aandacht besteed aan de indicaties om tot deze methode over te gaan, mogelijke complicaties en de voordelen van deze techniek.

Summary

Surgical extraction techniques for companion animals

The extraction of teeth in cats and dogs is a common surgical intervention in veterinary practice. This article describes the correct technical approach to the surgical extraction of dental elements, focussing on the indications, possible complications, and advantages of this technique.

Inleiding

Het verwijderen van gebitselementen is een van de meest voorkomende behandelingen bij gezelschapsdieren. Vaak wordt extractie beschouwd als een operatie van weinig betekenis. Als er sprake is van een ernstige parodontale aandoening waarbij de tand of kies bijna los in de alveole 'hangt', zal extraheren inderdaad een eenvoudige zaak zijn. Bij een gebitselement dat stevig in de alveole verankerd is, gaat extractie echter minder eenvoudig.

Voorafgaande aan iedere extractie is een extra- en intra-oraal en dentaal onderzoek noodzakelijk. Het is tevens een goed gebruik het gehele gebit voorafgaand aan een extractie te reinigen (17). In veel gevallen kan het gewenst zijn een aanvullend radiologisch onderzoek uit te voeren (8, 9, 14, 15, 17). Vervolgens wordt de diagnostiek en het behandelplan met de eigenaar van de patiënt besproken.

Wanneer extractie(s) is geïndiceerd, zijn meerdere technieken mogelijk. Welke methode er wordt gebruikt hangt af van de morfologie van het gebitselement, de pathologische veranderingen rondom het gebitselement en de persoonlijke voorkeur van de dierenarts.

> De Wet Uitoefening Diergeneeskunde bepaalt dat het uitsluitend aan dierenartsen voorbehouden is extracties bij dieren uit te voeren. In dit kader is het verstandig dat de dierenarts serieus met dit gegeven omgaat en dat een extractie nooit zonder toestemming van de eigenaar mag worden uitgevoerd.

In dit artikel wordt nader ingegaan op de chirurgische extractietechniek bij gezelschapsdieren.

Indicaties

Bij iedere patiënt wordt de indicatie tot extractie afzonderlijk gesteld. Bij gezelschapsdieren moet vooraf niet alleen rekening worden gehouden met de mogelijkheid om een gebitselement te conserveren in plaats van te verwijderen, maar ook is het van belang rekening te houden met de functionaliteit van het gebitselement. Een gefractureerde hoektand of grote scheurkies bij een politie- of bewakingshond is van grote waarde voor het werk dat deze hond verricht. De huidige mogelijkheden om deze tandfracturen zo te behandelen dat ze behouden kunnen worden, verdient verreweg de voorkeur. Bij een showhond die een complete dentitie moet kunnen tonen, kan het van belang zijn tanden en kiezen conservatief te behandelen in plaats van te extraheren. Het is van belang de motivatie en financieel-economische aspecten van het uitvoeren van tandheelkundige behandelingen na overleg met de eigenaar mee te laten wegen bij de overweging om tot het juiste behandelplan te komen.

Indicaties voor een chirurgische extractie zijn die gevallen waarbij een gesloten extractie complicaties gaat opleveren en er bij die methode veel schade aan de omgevende weefsels zal worden toegebracht. Voorbeelden waarbij chirurgische extracties nodig kunnen zijn:

- afwijkende anatomie van de wortels van een gebitselement;
- misvormde gebitselementen bijvoorbeeld dilaceratie (4, 17) ofwel een hoekstand tussen wortel en kroon van een gebitselement;
- wortelresorptie met/zonder ankylose van de wortels;
- gefractureerde (melk)hoektanden waarbij een therapie om de tand te behouden geen optie meer is of gecontraïndiceerd is;
- persisterende melkhoektanden met weinig of geen wortelresorptie (3, 8, 15);
- niet doorgebroken tanden en kiezen (18);
- de grote meerwortelige maxillaire kiezen (108, 208 en 109 en 209);
- de mandibulaire kiezen (309, 409, 310 en 410) (12);
- wortelfracturen, ook die tijdens een gesloten extractie ontstaan;
- achtergebleven wortelresten;
- afwijkingen aan de kaak bijvoorbeeld instabiliteit, aanwezigheid van of een grote kans op een fractuur (mandibulafractuur);
- de hoektanden en kiezen bij een kat (met name in het kader van '*odontoclastic resorptive lesions*' - ORL).

Instrumentarium

Het te gebruiken extractie-instrumentarium dient steriel verpakt te zijn voor de ingreep. Naast het instrumentarium voor een gesloten extractie, bestaande uit diverse elevatoren, luxatoren en extractietangen (4, 5, 6), is het volgende instrumentarium noodzakelijk:

- desinfectie/spoelmiddel, een chloorhexidine-oplossing[1];
- scalpelhouder met mesje nr. 11 of 15;

[1] *F.A.C. Knaake, tandheelkundig dierenarts-practicus gezelschapsdieren Dierenkliniek Stevinstraat, Den Haag.*

[2] *Jhr. A.W. van Foreest, tandheelkundig dierenarts. Dierenkliniek Pietersberg, Oosterbeek. Veterinair Specialistisch Centrum De Wagenrenk, Wageningen.*

- tandheelkundige unit met high speed (met waterkoeling) en/of low speed boor;
- boortjes (rond, fissuur,peer);
- luxator en/of elevator in verschillende maten;
- periostelevator (raspatorium) in verschillende maten;
- excavator/ curettes;
- chirurgische set (naaldvoerder, pincet, prepareerschaar, tandvlees-schaar, wondhaakjes);
- knabbeltang/rongeur;
- hechtmateriaal: monofilament resorbeerbaar materiaal 4-0 of 5-0.

Een speciale vermelding verdienen de diamantschijfjes die soms gebruikt worden in plaats van fissuurboren of ronde boren voor het splitsen van de meerwortelige gebitselementen in éénwortelige gebitselementen. Deze zijn te groot voor het gebruik in de mondholte en moeilijk onder controle te houden. Er bestaat een reëel gevaar voor uitschieten in tong, lippen en wangen van de patiënt of vingers van dierenarts of assistente (3). Het gebruik van deze diamantschijfjes dient ontraden te worden.

Extracties van gebitselementen

Gesloten extractie

De *gesloten* extractie is een extractie waarbij geen alveolair bot wordt weggenomen of gingiva wordt ingesneden. Bij deze extractie zijn een adequaat instrumentarium (raspatorium, elevatoren, luxatoren en extractietangen) en een juiste extractietechniek onontbeerlijk. Een gesloten extractie verdient in veel gevallen de voorkeur wanneer het element slechts één wortel heeft, zoals een snijtand of een eerste premolaar, of wanneer het te extraheren element vrijwel los zit vanwege een parodontale aandoening en zonder complicatie te verwijderen is. Deze methode is eerder uitvoerig besproken (4 ,5, 6), maar in deze artikelen wordt geen aandacht geschonken aan de chirurgische extractiemethode.

Chirurgische (open) extractie

Wanneer een gesloten extractie problemen kan gaan opleveren, bijvoorbeeld bij een parodontaal gezonde hoektand of een meerwortelig element in onder- of bovenkaak, verdient een open extractie de voorkeur omdat dit minder trauma aan de omgevende weefsels veroorzaakt (3, 7, 8, 10, 17). Bij een chirurgische extractie wordt een stuk van het alveolaire bot verwijderd na het maken van een gingivaflap (1, 3, 7, 8, 9, 10, 11, 15, 16, 18).

Bij de kat geniet de open extractie de voorkeur boven de gesloten extractie omdat de elementen vrij fragiel zijn vooral bij "*odontoclastic resorptive lesions*" (ORL), wortelresorptie en ankylose (9, 13, 14, 15, 18).

Wanneer op de preoperatieve röntgenfoto bij een kat duidelijke ankylose van de wortel wordt vastgesteld, kan volstaan worden met een kroonamputatie (2, 9, 13, 14, 18). Hierbij dient vermeld dat het element geen parodontitis of periapicale problemen mag vertonen, en de patiënt geen chronische stomatitis mag hebben (2, 13, 14). Is er een duidelijke parodontale ruimte zichtbaar dan dient de gehele wortel geëxtraheerd te worden. Het niet verwijderen van een wortelrest kan pijn en een osteomyelitis veroorzaken (15). Vaak is het onmogelijk een wortelrest te verwijderen met een gesloten extractie. Met een chirurgische extractie kan men eenvoudiger de wortelrest in beeld brengen en succesvol extraheren. Atomiseren is het uitboren van wortelresten en dient vermeden te worden (15, 19). Deze methode berust alleen op tactiel gevoel, er is onvoldoende waterkoeling op de plaats van het boren en vaak blijven er wortelresten achter met eventueel geïnfecteerde pulpa. Ook is een beschadiging van het mandibulaire kanaal, sinussen of de neusholte denkbaar.

Bij persisterende of gefractureerde melkhoektanden is het soms raadzaam deze gebitselementen chirurgisch te extraheren (8). De wortel is lang en fragiel en bij gesloten extractie is de kans op fractureren groter. De achtergebleven wortels kunnen resorberen maar kunnen ook de uitgroei van de blijvende hoektand verstoren (3, 15). In geval van een (dreigende) malocclusie van de hoektanden is het van belang ook afgebroken wortelresten van de melkhoektanden zorgvuldig te verwijderen.

Extractie techniek

Een goede anatomische kennis van het gebitselement en het omringende gebied bij het uitvoeren van extracties is essentieel. Het bekend zijn met structuren (het foramen infraorbitale, het foramen mentale met de daaruit tredende zenuwbanen en bloedvaten alsmede het mandibulaire kanaal) is van belang indien gingivaflappen gemaakt worden. Vooraf een röntgenopname van het te extraheren gebitselement maken is van belang. Bij het onderzoek zonder röntgenfoto weet men alleen iets over de kroon en niets over het verloop en conditie van de wortel(s) van het element.

Voorbereiding extractie

Een chirurgische extractie wordt uitgevoerd onder algehele anesthesie. Het verdient sterke aanbeveling de patiënt te intuberen voorafgaand aan de behandeling en in de oropharynx tampons (gaasjes) of een (stuk) spons te plaatsen om het water, bloed en debris tijdens de professionele gebitsreiniging en extractie op te vangen (8, 15) om een secundaire aspiratiepneumonie te voorkomen

Goede expositie van het te extraheren gebitselement en een goede zichtbaarheid ervan maken de extractie eenvoudiger. Goede positionering van de patiënt, goede verlichting van het werkgebied en irrigatie van het extractiegebied bevorderen het succes van de ingreep. Aseptisch werken is aanbevolen: eerst tandsteen, tandplaque en debris verwijderen, de mondholte spoelen met water en vervolgens met een chloorhexidine-oplossing (10, 17).

Indien het operatieveld ontstekingsverschijnselen vertoont kan preoperatief amoxicilline+ clavulaanzuur intraveneus[2] (off label use) of op dezelfde dag kort voorafgaand aan de behandeling oraal amoxycilline+clavulaanzuur worden toegediend. Dit zal een bacteriaemie couperen (16).

Het maken van een gingiva flap

Met een scapelmesje nr. 11 of 15 de gingiva insnijden om een gingiva flap te creëren. Bij het insnijden voelt de gingiva wat sponzig aan. Insnijden tot op het alveolaire bot. Voor het maken van een mucoperiostale flap (*zie figuur 2 en foto 1*) een snede maken aan de buccale zijde, mesiaal of distaal van het gebitselement vanaf de gingiva tot over de mucogingivale lijn. De gingiva linguaal en buccaal losmaken van de kroon. Met een periostelevator een voldoende grote driehoe-

[1] *Hexarinse®, Virbac Nederland BV, Barneveld.*
[2] *Augmentin® poeder voor infusievloeistof, GlaxoSmithKline-CH, Zeist.*

kige weefselflap van het bot verwijderen en wel zodanig dat het alveolaire bot van de wortel te zien is. Bij onvoldoende zichtbaarheid op de wortel van het gebitselement dan kan de mucoperiostale flap verlengd worden door de snede over de gingivarand te verlengen. Is er onvoldoende zichtbaarheid een extra snede maken aan de andere (buccale) zijde van het element, zodat er een mucoperiostale flap ontstaat met vier hoeken. Maak in ieder geval de mucoperiostale flap wijder dan het te creëren benig defect zodat de hechtingen van de flap later niet over een dode/holle ruimte komen te liggen (15). Hoe groter de gingivaflap, hoe beter de zichtbaarheid. Het genezingsproces van een grote of kleine mucoperiostale flap blijft gelijk (8). Behandel de mucoperiostale flap met grote zorg tijdens de procedure aangezien deze in een latere fase van de behandeling wordt gehecht over de extractieplaats. De hulp van een assistente die de mucoperiostale flap van het operatiegebied met een klein wondhaakje opzij houdt is wenselijk. Eén of meerdere steunhechtingen plaatsen kan een optie zijn.

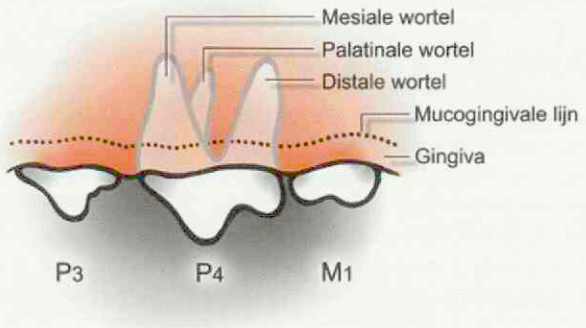

Figuur 1

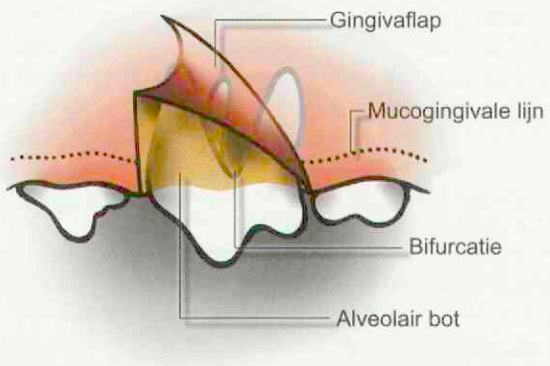

Figuur 2

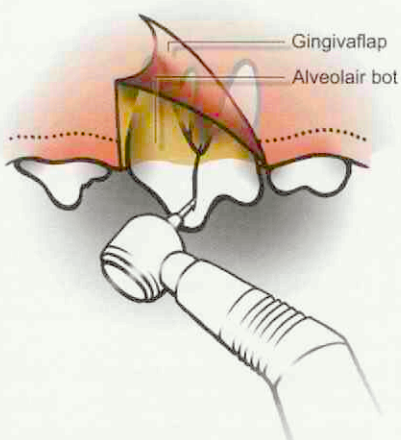

Figuur 3

Het extraheren van het element

Een éénwortelig element

Voor het verwijderen van het alveolaire bot aan buccale zijde gebruikt men bij voorkeur een high speed boor met voldoende waterkoeling. Beschikt men niet over een dentale unit dan kan men met een rongeur of een scherpe elevator het alveolaire bot wegprepareren (15, 18).

Met een watergekoeld, liefst high speed, handstuk met een ronde of peervormige boor wordt het vestibulaire bot verlaagd, iets verder dan halverwege de wortel, een alveoloto-

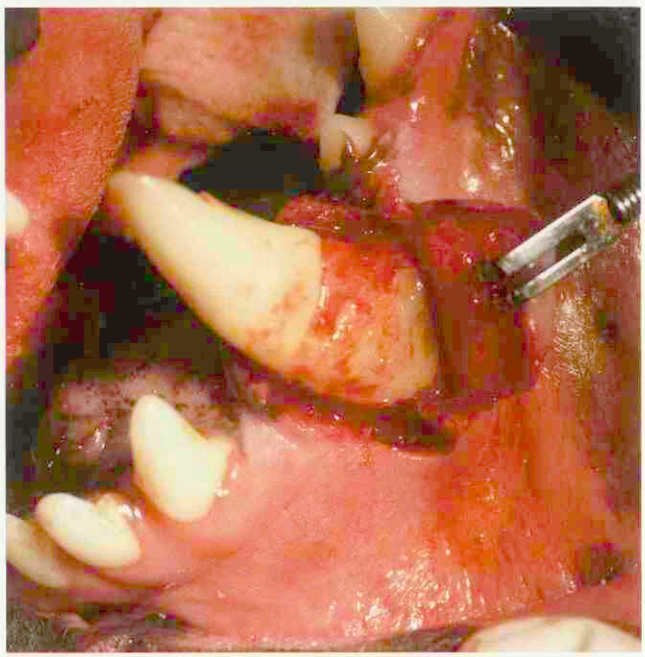

Foto 1

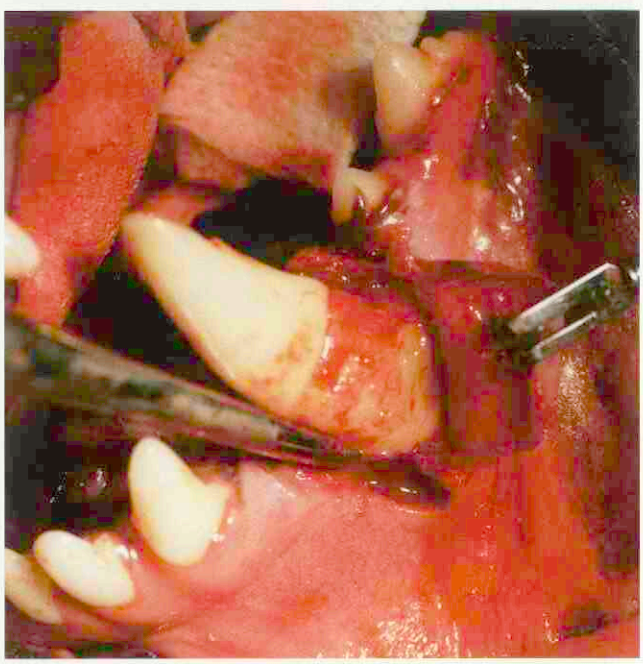

Foto 2

mie (7). Bij het bewerken van het bot is het aan te bevelen een penselende (vegende) beweging te maken, waarbij de zijkanten van de boor het bot bewerken. Het toerental moet niet te hoog zijn, de druk met het boortje matig en de waterkoeling royaal (1).
Met een fissuurboor wordt langs de wortel mesiaal en distaal een smalle sleuf gemaakt. Via deze twee sleuven wordt met behulp van een elevator de wortel losgemaakt uit de tandkas door middel van voorzichtig roterende bewegingen (*foto 2, figuur 5*). Bij die roterende bewegingen is er een spanning op het element van tenminste 10-15 tellen. Net zoals bij een gesloten extractie het geval is, zullen in die 15 tellen de parodontale vezels verscheuren waardoor het gebitselement los raakt in de alveole. Is er onvoldoende succes dan kan er meer alveolair bot worden verwijderd.

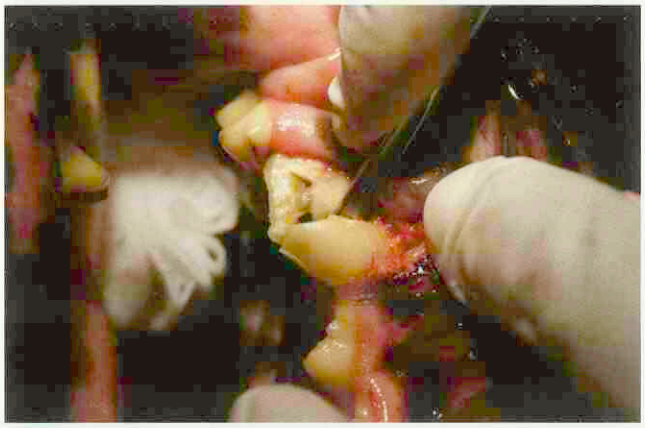

Foto 3

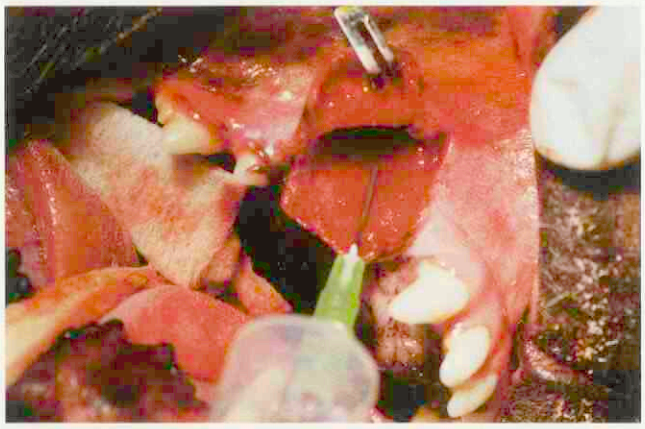

Foto 4

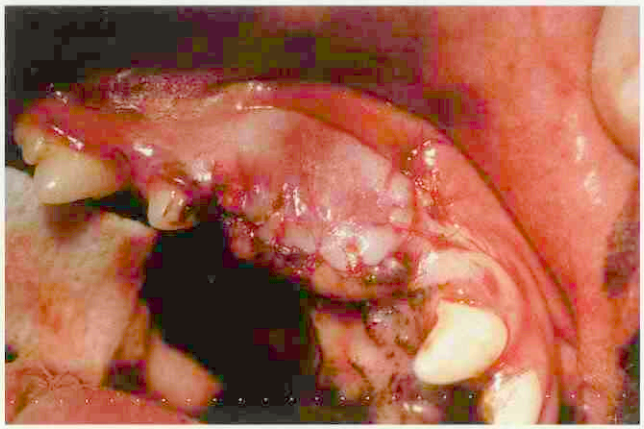

Foto 5

Meerwortelig element

Door het creëren van de gingivaflap is de furcatie van het te extraheren gebitselement goed zichtbaar. Als een meerwortelig gebitselement geëxtraheerd wordt, bijvoorbeeld de maxillaire scheurkies (108, 208) of mandibulaire eerste molaar (309, 409) dan wordt dit gebitselement met behulp van een fissuurboor of ronde boor gesplitst in éénwortelige delen. Een methode is om juist onder de furcatie met een ronde boor naar de kroon toe te splijten waardoor er een wijdere opening ontstaat tussen de kroondelen hetgeen het inbrengen van een luxator vergemakkelijkt (*figuur 3*) (8, 17). Een andere methode is die waarbij met een fissuurboor door de kroon en furcatie heen gespleten wordt van buccaal naar linguaal toe (18).
Indien noodzakelijk kan het alveolaire bot met behulp van de high speed boor wat verlaagd worden bij voorkeur alleen aan buccale zijde (*figuur 4*) (18). Dit kan de extractie aanzienlijk eenvoudiger maken omdat hiermee de elevator of luxator dieper in de alveolaire ruimte gebracht kan worden (17).
Bij meerwortelige gebitselementen kan de elevator of luxa-

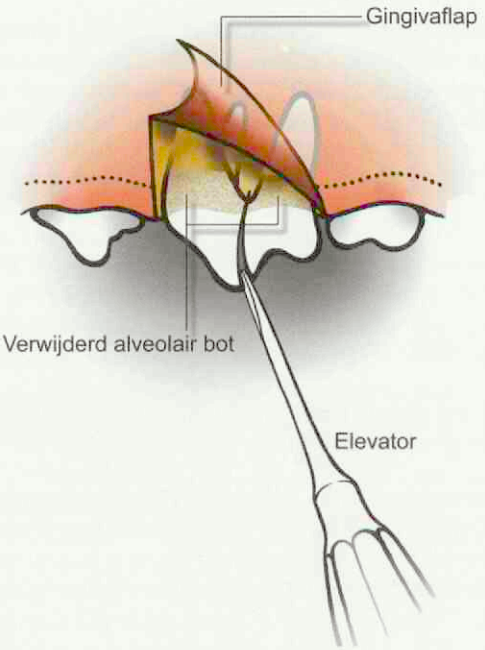

Figuur 4

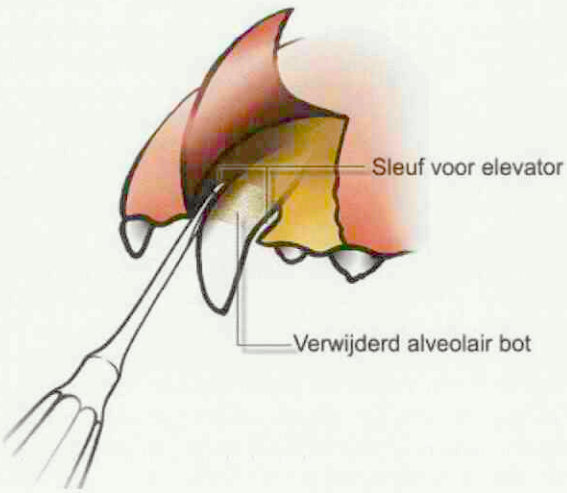

Figuur 5

tor geplaatst worden in de splitsing die gemaakt is met de boor in de furcatie en zodoende het element los te maken uit de alveole (*foto 3, figuur 4*). Wanneer het gebitselement los komt uit de alveole wordt deze geëxtraheerd (1).
Bij het extraheren van meerwortelige elementen moet vermeden worden belangrijke anatomische structuren zoals het mandibulaire kanaal , het infraorbitale kanaal en de daaruit uittredende bloedvaten en zenuwen en de orbita te beschadigen. Naast het gebruik van het goed onderhouden materiaal (scherpe elevatoren) en een optimale instrumentbeheersing, is goede anatomische kennis van het operatiegebied essentieel (4, 8, 12, 18).

Verzorging van de extractiewond/wondtoilet
Een eenvoudig wondtoilet bestaat uit:

1 Verzorging van de botranden (alveoloplastie). De scherpe randen van het bot op de extractieplaats kunnen worden afgerond, bij voorkeur met een rongeur (knabbeltang) en/of met een watergekoelde ronde boor. Losliggende botsplinters worden verwijderd. De alveolus wordt met behulp van scherpe curette uitgecuretteerd en gespoeld (7, 13).
2 Verzorging van de gingiva. In het algemeen zo conservatief mogelijk aangezien dit weefsel de extractieplaats zal bedekken. Rafelige gingivaranden bijwerken en losse botfragmenten aan de mucoperiostale flap verwijderen.
3 Na correctie van het bot en de gingiva (wondtoilet) en na het behandelen van eventuele complicaties, wordt de wond uitgespoeld met een fysiologische zoutoplossing (*Foto 4*) en voorzichtig gedroogd. Bij tandextracties in de bovenkaak moet men erop letten of er bloederige vloeistof uit één van de neusgaten komt bij het spoelen. Er kan een open verbinding bestaan met de neusholte ten gevolge van een chronisch periapicaal ontstekingsproces of destructie van het bot rondom de apex tijdens de extractie. Als dat het geval is dan dient, zeker bij een gesloten extractie, de extractiewond zorgvuldig te worden gesloten om een permanente oronasale fistel te voorkomen (15).
4 De extractieplaats wordt gesloten door de mucogingivale flap over de extractieplaats te plaatsen naar de palatum- of linguale zijde van de alveolus (*foto 5*). Bij voorkeur wordt monofilament materiaal gebruikt bij het hechten (4-0 of 5-0) (16, 17). Het is van groot belang dat er geen spanning op de te hechten flap staat. Deze spanning is te voorkomen door een voldoende grote flap te creëren of het periost aan de binnenzijde van de gingivaflap aan apicale zijde voorzichtig (opletten voor perforatie van de flap!) in te snijden. Eventueel kan het alveolaire bot wat ingekort worden (8). De knopen van de hechtingen mogen niet over een dode ruimte worden gelegd maar juist over het benige gedeelte. Als het niet mogelijk blijkt de gehele wond te sluiten dan zal de overgebleven opening doorgaans sluiten door middel van granulatie (8). Het hechten bevordert in hoge mate een snelle genezing. Voordelen van het hechten van de extractieplaats bij zowel een open als een gesloten extractie zijn onder meer het voorkomen van contaminatie door voedsel en ander debris, het voorkomen van verlies van een bloedstolsel in de alveole, wat eventueel kan leiden tot postoperatieve bloedingen, het beschermen van het bot en onderliggende weefsels en minder pijn bij de patiënt (8). Nadeel van het hechten kan zijn dat er geïnfecteerd weefsel in de wond achterblijft. Echter door goede behandeling van de alveolus kan dit worden voorkomen. In de praktijk wordt het hechten van de extractieplaats, of door onbekendheid met deze methode, om praktische en financieel-economische redenen vaak achterwege gelaten.

Nabehandeling bij een chirurgische extractie bestaat uit het adviseren van zacht voedsel (7, 18) en vermijden van het kauwen op harde voorwerpen en speelgoed gedurende een week. De gehechte extractieplaats is in de regel binnen een week genezen. Pijnstilling wordt voorgeschreven gedurende drie tot vijf dagen. Antibiotica is post operatief zelden noodzakelijk, alleen in geval van osteomyelitis of abcessen.

Complicaties bij chirurgische extracties

De complicaties die kunnen optreden bij een eenvoudige, gesloten extractie van gebitselementen zijn elders beschreven (4, 5, 6). De complicaties die optreden bij een chirurgische extractie komen grotendeels overeen met die van een gesloten extractie. Bij de in dit artikel beschreven chirurgische extractiemethode zijn de volgende complicaties mogelijk:

- beschadiging van een buurelement indien er te ruw wordt geëxtraheerd of te veel bot wordt verwijderd;
- beschadiging van een blijvende opvolger (extractie melkhoektand) door verkeerde extractietechniek;
- thermale necrose van het bot of van de weke delen bij onvoldoende waterkoeling bij het gebruik van de boor (8);
- bloedingen, bijvoorbeeld bij beschadigen van het mandibulair kanaal of van grote bloedvaten, onder andere bij maken van een mucogingivale flap (8, 10);
- kaakfractuur, bijvoorbeeld bij een ernstige parodontitis van de eerste mandibulaire molaar (309,409) (röntgenfoto !) (8, 10);
- antrumperforatie van de bovenkaak/oronasale opening bij onjuist extraheren;
- gestoorde wondgenezing;
- sublinguaal oedeem bij trauma van het tongweefsel door ruwe extractietechniek (8);
- alveolitis of uitgebreidere infectie (dry-socket) (10, 18);
- ontstekingen van bot of weke delen door bijvoorbeeld onvoldoende spoelen/uitcurreteren;
- pijn door onjuiste techniek of door beschadigen van zenuwbanen bij het creëren van de mucogingivale flap;
- oronasale fistels, die echter worden gesloten bij het hechten van de mucogingivale flap (8, 10);
- postoperatief emfyseem door lucht inblazen (bij drogen of boren) in weefsel (vooral de kat is gevoelig) (8);

Conclusie

Een gesloten extractie verdient in veel gevallen de voorkeur wanneer het gebitselement slechts één wortel heeft (snijtand, eerste premolaar) of dat het te extraheren gebitselement erg mobiel is vanwege een parodontale aandoening en zonder complicaties te verwijderen is.
Wanneer een gesloten extractie problemen kan gaan opleveren, bijvoorbeeld bij een parodontaal gezonde hoektand of een meerwortelig gebitselement verdient een open extractie de voorkeur omdat dit minder trauma aan de omgevende weefsels veroorzaakt.
Uit de humane tandheelkunde is bekend dat patiënten minder pijn hebben na een chirurgische extractie dan bij een gesloten extractie en er kan van uitgegaan worden dat dit ook

zal gelden voor onze patiënten. Het hechten van de extractieplaats, zowel bij open als gesloten extracties, veroorzaakt ook minder postoperatieve pijn.
Een chirurgische extractie is bij voldoende ervaring een relatief snelle methode, hetgeen tijdwinst oplevert waardoor tevens de anesthesieduur voor het dier bekort kan worden. Indien men eerst een gesloten extractie uitvoert en er ontstaan problemen of complicaties dan kan altijd nog overgeschakeld worden op een chirurgische extractie.

Literatuur

1 Carmichael T. Surgical extraction of the maxillary fourth premolar tooth in the dog. J Vet Dent 2002; 19: 231-233.
2 DuPont G. Crown amputation with intentional root retention for advanced feline resorptive lesions- A clinical study. Journal Veterinary Dentistry 1998; 12 (1): 9-13.
3 Emily P, and Penman S. In: Handbook of Small Animal Dentistry. Pergamon Press Oxford 2nd Ed 1994: 95-102.
4 Foreest, AW van. Tandheelkunde bij gezelschapsdieren. Elsevier, Maarssen, 1999.
5 Foreest, AW van. Extraheren van gebitselementen bij de kat. Tijdschr Diergeneeskd 1995; 120: 106-112.
6 Foreest, AW van. Exodontia bij de hond. Tijdschr Diergeneeskd 1992; 117: 199-206.
7 Frost Fitch P. Surgical extraction of the maxillary canine tooth. J Vet Dent 2003; 20: 55-58.
8 Gorrel C. Veterinary Dentistry for the General Practitioner. Saunders, Edinburgh 2004: 157-174.
9 Gorrel C. Feline odondoclastic resorptive lesions. Proceedings WSAVA Congress Bangkok, 2003: 117-120.
10 Gorrel C, and Robinson J. In: Manual of Small Animal Dentistry, 2nd Ed, BSAVA, 1995: 145-149.
11 Knaake F. Extractietechnieken bij gezelschapsdieren-PAO-Diergeneeskunde, 11 juni 2004.
12 Manfra Maretta S. Surgical extraction of the mandibular first molar tooth in the dog. J Vet Dent 2002; 19: 46-50.
13 Manfra Maretta S. Dental extractions techniques. Proceedings World Congress Amsterdam 2000: 72-73.
14 Verhaert L. Gebits- en mondproblemen bij de kat diagnose, behandeling en preventie. Vlaams Diergeneeskundig Tijdschrift, 2002; 71: 100-108.
15 Verstraete FJM. Surgical extractions. Proceedings Voorjaarsdagen Amsterdam 2003: 166-168.
16 Verstraete FJM. Principles of oral surgery. Proceedings Voorjaarsdagen Amsterdam 2003: 163-166.
17 Verstraete FJM. Surgical vs. closed extraction techniques. Proceedings WSAVA Congress Bangkok, 2003: 123.
18 Wiggs RB, and Lobprise HB. Oral surgery. In: Wiggs RB and Lobprise HB. eds. Veterinary dentistry: principles and practice. Lippincott-Raven, Philadelphia. 1997: 234-241.
19 Wiggs RB, Guiton S, and Johnston N. Veterinary Seminar Dentistry. Proceedings BSAVA Congress Birmingham B16 Dentistry Veterinary Seminar, 2003: 31-46.

Medici zoals dierenartsen, tandartsen, medisch specialisten en andere vrije beroepers kunnen al 30 jaar lang rekenen op deskundig advies van Raadgevers Medische Beroepen. De Raadgevers begeleiden u onder andere bij overdracht van de praktijk en bij associaties.

Ook de afhandeling van de bijbehorende contracten wordt u uit handen genomen. Raadgevers Medische Beroepen is een adviesbureau met uitgebreide expertise op het gebied van financieel advies aan beoefenaars van (para)medische beroepen. De breedte van die expertise is uniek en beslaat advies ten aanzien van alle financiële aspecten die zich van start tot pensionering in uw medische carrière kunnen voordoen.

U weet zich bij de Raadgevers verzekerd van advies op maat op het gebied van financiële planning, verzekeringen, financieringen, hypotheken en pensioenen. Ook de keuzes en mogelijke problemen rondom het einde van uw studie hebben de speciale aandacht van de Raadgevers.

De Raadgevers volgen u in de verschillende fasen van uw loopbaan en bieden begeleiding en advies op de lange termijn.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met adviseurs Robert E. Meijer en Philip Jaspers

RAADGEVERS MEDISCHE BEROEPEN

Dorpsstraat 118
3732 HL De Bilt
Postbus 36
3730 AA De Bilt

Tel 030 220 41 14
Fax 030 220 27 95
E-mail: info@raadgevers.nl

VETERINARY EXCLUSIVE

Royal Canin introduceert

Het Dental Health programma voor hond en kat

Het Dental Health programma

- Voor de hond: gebitsverzorgende dieetvoedingen en kauwproducten op maat
- Voor de kat: gebitsverzorgende dieetvoedingen, die tevens preventief werken tegen struviet en calciumoxalaat
- Bijzonder effectief voor de bestrijding van tandplaque en tandsteen door de unieke tweevoudige werking:
  - mechanische reiniging van het gebit door de textuur, vorm en grootte van de producten
  - chemische reiniging van het gebit door toevoeging van actieve ingrediënten, zoals natriumpolyfosfaat, polyfenolen en PRN (Plaque Reduction Nutrient)
- Effectief gebleken in klinische studies
- Uitsluitend verkrijgbaar bij de dierenarts

Voor de hond vanaf 10kg

Voor de hond tot 10kg

Voor de kat

Voor meer informatie over het Dental Health programma van Royal Canin en aanvragen van de Focus Special Edition "Parodontale aandoeningen bij de hond" kan contact worden opgenomen met de Royal Canin dierenartsenbezoeker.

ROYAL CANIN
VETERINARY DIET

Royal Canin Nederland BV - Veterinaire Service
Postbus 63 - 5460 AB Veghel
Tel. 0413-318444 (bestellingen) of 318400 (productinformatie)
E-mail: info@royalcanin.nl - www.royalcanin.nl

WALTHAM®

Bijwerking

Tekst: Iaira Boissevain

Veterinair tuchtrecht

Een uitstapje naar het gewone civiele recht. Deze keer is het niet de dierenarts die zich moet verantwoorden en een schadeclaim boven zijn hoofd ziet hangen, maar de fabrikant. Kan deze aansprakelijk worden gesteld voor een rashond die misschien overleden is na toediening van een diergeneesmiddel?

Showtime

Een rashond is volgens de eigenaar in de wieg gelegd voor prachtige resultaten op hondenshows. Deze eigenaar mag zich gelukkig prijzen met goede kennis die dierenarts is, en die bereid is de hond in huis te nemen en te verzorgen. Zo heeft het dier alle medische begeleiding die je je kunt wensen, terwijl de eigenaar zich inspant voor alle activiteiten rond de hondenshows. De hond is een jaar of vijf oud, raakt op een dag verwikkeld in een vechtpartij en loopt daarbij letsel op aan de rechtervoorpoot. Gelukkig dat er dan een dierenarts in de buurt is! Die geeft Ketofen, maar dat heeft niet bepaald het gewenste resultaat. Twee dagen later is de hond zo ernstig ziek dat de hulp van 'Utrecht' is geboden, maar zelfs dat mag niet meer baten, de hond overlijdt kort na opname in de kliniek.

Eigenaar en dierenarts hebben een duidelijk standpunt: dit moet aan de Ketofen hebben gelegen. Gezamenlijk slepen ze de fabrikant (Merial) voor de rechter om schadevergoeding te vragen. Deze rashond had uitzonderlijke kwaliteiten, en haar pups zouden vanwege haar kampioenschappen veel geld hebben opgebracht. Dat geld lopen zij nu mis, en of Merial dat maar wil vergoeden.

Eis en bewijs

In het Nederlandse recht geldt een belangrijk beginsel: wie eist, bewijst. Juristen hebben daar weliswaar allerlei ingewikkelde uitzonderingen op verzonnen, maar in dit geval moeten eigenaar en dierenarts samen aantonen dat de hond inderdaad is overleden aan Ketofen. Het middel is geregistreerd, en de dierenarts heeft zich netjes aan de voorgeschreven dosis gehouden. Uit twee verschillende sectierapporten, waarvan één direct na het overlijden, en één drie weken daarna is opgemaakt, blijkt dat na de toediening van Ketofen verbloeding in het maagdarmkanaal vanuit maagulcera is opgetreden. Is dat voldoende om te constateren dat Ketofen dan ook de oorzaak is van de dood van de hond? En zo ja, is dat voldoende om Merial aansprakelijk te stellen?

Causaal verband?

Merial vecht terug. Tijdens de procedure komt bijvoorbeeld boven water dat de eigenaar de hond toevallig voer heeft gegeven waar Butazolidine in zat. Dat is niet gezond, de bijsluiter van Ketofen waarschuwt zeer uitdrukkelijk tegen gebruik in combinatie met andere NSAID's. Volgens de eigenaar kan het daar echter niet aan liggen; de hond heeft dit voer toch niet opgegeten.

Daarnaast staat het nog lang niet vast dat die maagzweren zijn ontstaan door een diergeneesmiddel, het zou heel goed kunnen dat de hond daar al langer last van had. En in heel incidentele gevallen kan het voorkomen dat zelfs bij de gebruikelijke dosering, de individuele gevoeligheid van een hond zo groot is, dat er bijwerkingen ontstaan. Ook dat staat netjes in de bijsluiter, maar het zijn uitzonderingen. Statistisch is die kans en daarmee het diergeneesmiddel aanvaardbaar.

Productaansprakelijkheid

Wat vindt de rechter hiervan? De rechter weet te weinig: er is geen bloedonderzoek gedaan bij de hond, dus de concentratie Ketoprofen kan niet worden vastgesteld. Waren de maagzweren chronisch of acuut? Had de hond niet toch een paar hapjes van het voer met Butazolidine genomen? Merial wil het tegenbewijs wel leveren, maar dat kan niet meer, de eigenaren hebben het stoffelijk overschot van de hond inmiddels al laten begraven of cremeren. Dat is begrijpelijk, maar daardoor wordt het onmogelijk om de vragen over de doodsoorzaak van de hond goed te beantwoorden. En zomaar een causaal verband tussen toediening van het diergeneesmiddel en de dood van de hond aannemen, nee, daar wil de rechter niet aan. De eigenaar en dierenarts verliezen hun zaak en worden daarnaast veroordeeld in de kosten van de procedure: ongeveer 1100 euro. Ongeveer net zoveel als een nieuwe hond…

Virbac
ANIMAL HEALTH

85% van honden en katten ouder dan 3 jaar kampt met (ernstige) tandsteenvorming...

.... gelukkig is er een oplossing voor het probleem!

COMPLETE PRODUCTLIJN VOOR GEBITSVERZORGING

Regelmatige gebitsverzorging is van groot belang om parodontale aandoeningen te voorkomen. De Virbac onderhoudsproducten ter preventie van deze aandoeningen zijn gebaseerd op het C.E.T. Dual Enzyme System, dat de zuurproductie en groei van bacteriën in de mondholte remt. Ook voor de verwijdering van reeds ontstane tandplak of na professionele verwijdering van tandsteen zijn er Virbac gebitsverzorgingsproducten beschikbaar, zowel voor het gebruik in de praktijk als bij de eigenaar thuis. Deze bevatten 0,12% chloorhexidine, een zeer effectief wapen tegen tandsteen.

CHLORHEXIDINE 0,12% CHLOORHEXIDINE

DUAL ENZYME C.E.T.® SYSTEM

C.E.T.: Complex Enzymatic Thiocyanate
Gepatenteerde enzymcombinatie ter bestrijding van orale bacteriën.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:
Virbac Nederland BV, Postbus 313, 3770 AH Barneveld. Tel. 0342-427127 Fax. 0342-490164 E-mail: info@virbac.nl **www.virbac.nl**

Nieuwe methode om parasieten te verzwakken voor vaccinontwikkeling

N. van Poppel[1]

Samenvatting proefschrift

Inleiding

Ieder dier wordt dagelijks blootgesteld aan een breed scala van bacteriën, virussen, schimmels en parasieten. Binnen de groep van parasieten vormen protozoa de groep van eencelligen. Deze eencellige parasieten zijn veelal verantwoordelijk voor een hoge morbiditeit en mortaliteit, iets wat voorkomen kan worden door gebruik te maken van medicijnen of vaccinatie. Bij vaccinatie wordt blootstelling aan een pathogeen nagebootst, waarbij een beschermende immuunreactie wordt opgewekt zonder optreden van ziekte.

Vaccins zijn grofweg onder te verdelen in drie verschillende groepen. De eerste groep vaccins bestaat uit levende (verzwakte) ziekteverwekkers. De tweede groep vaccins bestaat uit afgedode ziekteverwekkers. De derde groep vaccins is gebaseerd op een eiwit of andere component (antigeen) van de ziekteverwekker. In het algemeen is het beschermen van dieren tegen parasitaire infecties het meest effectief wanneer gebruik wordt gemaakt van een vaccin bestaande uit levende (verzwakte) parasieten. Echter, het verzwakken van parasieten is een proces dat meestal lang duurt en onvoorspelbaar is. In het hierna beschreven promotieonderzoek heeft de auteur een nieuwe methode ontwikkeld om levende parasieten gericht te modificeren waardoor ze geremd worden in hun groei na vaccinatie. Hierdoor zijn deze parasieten niet langer ziekteverwekkend en kunnen ze voor vaccindoeleinden gebruikt worden.

Parasieten verzwakken in hun groei

Het principe van deze nieuwe methode is erop gericht dat zulke gemodificeerde parasieten tijdens vaccinproductie wel kunnen groeien maar na toediening als vaccin niet meer. Dit wordt verkregen door kunstmatig in te grijpen op de aanmaak van nieuwe ribosomen in de parasiet.

Ribosomen fungeren als de eiwitfabriekjes van een cel, die stukjes RNA vertalen naar een eiwit. In ieder levend organisme zijn ribosomen essentieel voor groei. Het ribosoom is opgebouwd uit ongeveer tachtig verschillende ribosomale eiwitten, die alle vereist zijn voor een goed functionerend ribosoom en sterk geconserveerd zijn tussen verschillende organismes. Verlies of vermindering van één enkel ribosomaal eiwit kan al lethaal zijn of een effect op groei bewerkstelligen, zoals is aangetoond in onder andere de fruitvlieg (*Drosophila melanogaster*), de zandraket (*Arabidopsis thaliana)* en de gist *Saccharomyces cerevisiae*. Dus de vermindering in aanmaak van één enkel ribosomaal eiwit in parasieten zou de groei moeten blokkeren of verminderen.

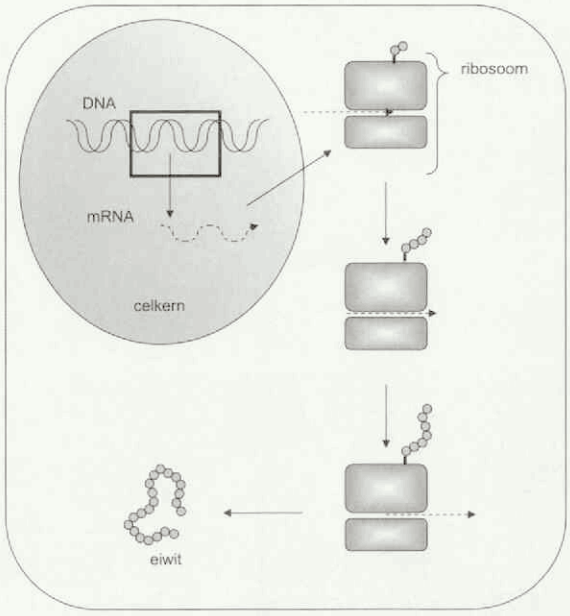

Figuur 1: Eencellige parasiet. DNA is aanwezig in de kern. Nadat dit afgelezen is als mRNA wordt het vertaald in een eiwit met behulp van het ribosoom. Dit proces vindt plaats voor ieder eiwit van de parasiet.

Aangezien ribosomen en de biosynthese van deze complexen nauwelijks waren bestudeerd voor eencellige parasieten, zoals *Toxoplasma gondii* en *Eimeria tenella*, werd in eerste instantie onderzoek verricht naar een samenhang tussen ribosoomaanmaak en groei. Analyse van verschillende stadia van de levenscyclus van deze parasieten liet een duidelijke correlatie zien tussen de aanmaak van ribosoomcomponenten zoals ribosomale eiwitten en de groeisnelheid van de parasiet. De sneldelende intracellulaire stadia (zie ook figuur 2) lieten een hoge aanmaak van deze componenten zien, terwijl de 'rustende' oöcyststadia nauwelijks aanmaak vertoonden. Uit deze studie kwam dus een duidelijke correlatie naar voren tussen ribosoomaanmaak en groei van de parasiet.

Met andere woorden, wil een parasiet groeien dan zijn nieuwe ribosomen nodig. Indien de ribosoomaanmaak geblokkeerd wordt, kan ook de groei stagneren.

In een vervolgstudie werd de gehele set van ribosomale eiwitten in kaart gebracht voor de parasiet *Toxoplasma gondii*. Dit onderzoek toonde aan dat ribosoombouwstenen in *T. gondii* vergelijkbaar zijn met die van andere organismes zoals gist en de mens. Doordat deze eiwitten sterk geconserveerd zijn, zullen deze eiwitten vergelijkbare functies hebben en zou een vermindering in aanmaak van één enkel ribosomaal eiwit ook in protozoa tot verminderde groei kunnen leiden.

[1] *Proefschrift "Transcriptional regulation of ribosomal protein genes in Toxoplasma gondii, a way towards conditionally attenuated parasites", Universiteit Utrecht, 9 juni 2005. Mw. Dr. Nicole van Poppel, Dept. of Parasitology R&D, Intervet International BV, Postbus 31, 5830 AA Boxmeer. Correspondentie: nicole.vanpoppel@intervet.com*

Toxoplasma gondii

Om deze aanpak voor protozoa te testen is gebruikgemaakt van *T. gondii*. De levenscyclus van deze eencellige parasiet bestaat uit een asexueel deel en een sexueel deel. In het asexuele deel bevinden zich het sneldelende tachyzoiet stadium en het meer rustende cystestadium (bradyzoiet).

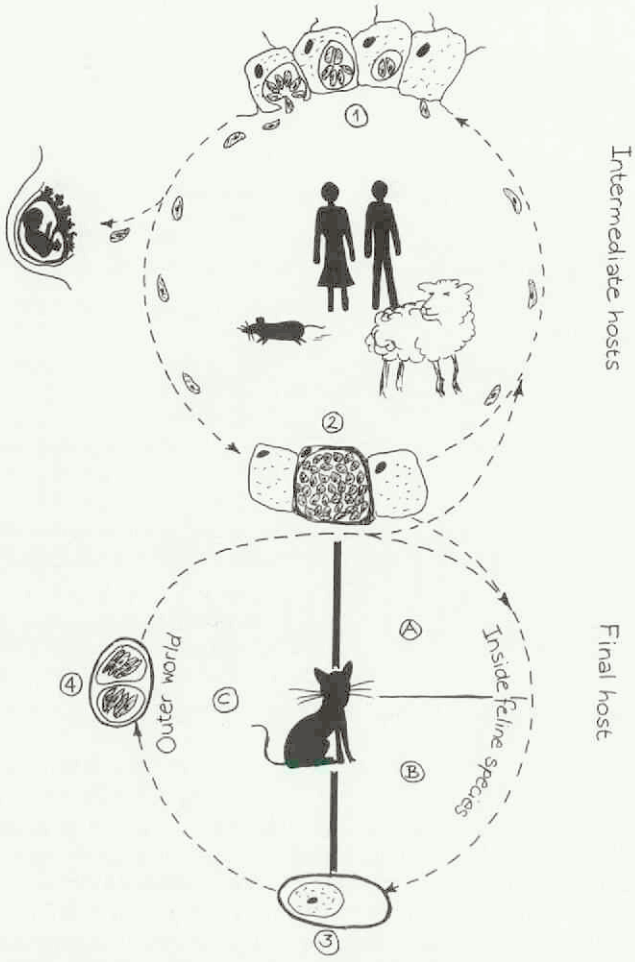

Figuur 2: Levenscyclus van *Toxoplasma gondii*. (1) tachyzoieten, (2) bradyzoieten, (3) oöcyst, A-B: verschillende stadia binnen en C: buiten de kat.

Tijdens de acute fase van een *Toxoplasma* infectie, infecteren tachyzoieten bijna alle kernbevattende cellen, vermenigvuldigen zich snel, verwoesten de cel en infecteren weer nieuwe cellen (zie figuur 2, (1)). Door toedoen van een afweerreactie van de gastheer transformeren tachyzoieten naar bradyzoieten, welke gedurende het gehele leven aanwezig blijven in de gastheer, verscholen voor medicijnen en het immuunsysteem (2). Dit asexuele deel van de levenscyclus voltrekt zich in vele species, waaronder schapen, varkens en runderen, maar ook bij de mens. Daarentegen vindt het sexuele deel van de levenscyclus alleen plaats in katachtigen. Hierin worden oöcysten gevormd die vervolgens weer met de ontlasting worden uitgescheiden in de buitenwereld en infectieus zijn voor alle andere gastheren (3). Wanneer een gastheer geïnfecteerd raakt met *Toxoplasma* gedurende de zwangerschap kan het de ongeboren vrucht aantasten en/of abortus veroorzaken. Doordat deze parasiet gemakkelijk *in vitro* te kweken is en er veel verschillende laboratoriumtechnieken voorhanden zijn, is deze parasiet een ideaal model voor onze doeleinden.

Kunstmatig ingrijpen op groei

Om het effect van verminderde aanmaak van één enkel ribosomaal eiwit in deze parasiet te bestuderen, werd een regulatiesysteem geselecteerd om kunstmatig de aanmaak van een ribosomaal eiwit te sturen. Dit systeem, genaamd het 'tetracycline induceerbaar expressie systeem', is al succesvol toegepast in vele organismes. Met dit systeem kan door middel van een tetracycline-gevoelige repressor de aanmaak van specifiek geselecteerde genen worden gereguleerd. Voor onze toepassing zou dat betekenen dat tijdens het produceren van het vaccin tetracycline wordt toegevoegd waardoor de repressor ongebonden blijft en alle eiwitten van de parasiet in normale hoeveelheden worden aangemaakt. Echter, bij toediening als vaccin in de afwezigheid van tetracycline zal de repressor aanmaak van één ribosomaal eiwit verhinderen wat zal resulteren in verminderde groei van de parasiet.

Om dit systeem zo efficiënt mogelijk te laten werken, werden in eerste instantie de verschillende systeemcomponenten geoptimaliseerd voor gebruik in *T. gondii*. Uiteindelijk is een uiterst effectief en goed reguleerbaar systeem ontwikkeld voor gebruik in *T. gondii* en voor het reguleren van de aanmaak van een ribosomaal eiwit in deze parasiet. Tevens liet het zien dat regulatie van een enkel ribosomaal eiwit mogelijk moet zijn wanneer alle componenten van het reguleerbare systeem zijn ingebouwd in het genoom.

Toen alle systeemcomponenten uiteindelijk ingebouwd werden op het genoom van de parasiet is de repressor in de 'aan' en 'uit' stand gezet om zo de aanmaak van het geselecteerde ribosomale eiwit te reguleren. De parasiet werd vervolgens uitgebreid geanalyseerd op het niveau van groei. In deze parasieten kon nog geen verschil in groei worden waargenomen wanneer de repressor werd veranderd, wat een nog efficiëntere regulatie vereist.

Hoewel deze aanpak op dit moment nog geen vaccin heeft opgeleverd, toont dit onderzoek wel aan dat op een kunstmatige wijze ingegrepen kan worden op de regulatie van ribosomale eiwitaanmaak in parasieten en moet kunnen leiden tot een nieuwe klasse van levende, maar niet-ziekteverwekkende vaccins. Naast *Toxoplasma* zou deze methode ook toepasbaar kunnen zijn om in te grijpen op de ribosomale eiwitaanmaak in een breed scala van andere eencellige parasieten onafhankelijk van hun levenscyclus, hun structuur of hun gastheer.

Neurologische vorm van Rhinopneumonie

Op donderdag 8 september j.l. is Lutz Goering in Utrecht gepromoveerd op zijn proefschrift getiteld *"Equine herpesvirus type I myeloencephalopathie: enkele aspecten van de epidemiologie en pathogenese"*.
Lutz Goehring is in Utrecht afgestudeerd in 1993. Hij heeft van 1993 tot 1995 in Duitsland in de praktijk gewerkt en van 1995 tot 1998 in Leesburg (USA) een specialistenopleiding gevolgd in inwendige ziekten van het paard. In 1998 is dr. Goehring teruggekomen naar Nederland om zich in Utrecht bezig te houden met klinisch werk en met een promotieonderzoek op het gebied van de neurologische vorm van EHV1. Per 1 oktober heeft dr. Goehring een betrekking aanvaard in Colorado (USA) bij prof. Paul Lunn. Hij zal hier naast zijn klinische werk als diplomate van de American College of Veterinary Internal Medicine (ACVIM) ook zijn onderzoek op het gebied van EHV1 voortzetten.
Hieronder volgt een samenvatting van het proefschrift dat begeleid is door prof.dr. Peter Rottier als promotor en door dr. Raoul de Groot, dr. Kees van Manen en dr. Marianne Sloet als co-promotoren.

Equine Herpesvirus 1 (EHV1) komt veel voor bij paarden (en pony's). Paarden worden meestal op jonge leeftijd met dit virus besmet en maken dan een infectie door. Deze infectie kenmerkt zich door koorts en klachten van het ademhalingsapparaat gedurende meerdere dagen. Het ademhalingsapparaat is dan ook met name het orgaan waar virus zich vermenigvuldigt en waar met iedere uitademing in grote aantallen virus uitgescheiden kunnen worden. Vrijwel alle paarden genezen van de respiratoire infectie zonder veel problemen, maar waarschijnlijk blijft een paard wel met het EHV1-virus geïnfecteerd. De actieve infectie gaat dan over in een zogenaamde 'latente infectie'. Dit fenomeen is enigszins vergelijkbaar met de koortslip bij de mens. De koortslip wordt veroorzaakt door het (humane) Herpes simplex virus en ook dit virus kan vanuit een latente infectie weer geactiveerd worden, waardoor de primaire ziekteverschijnselen zich opnieuw zullen voordoen. Bij een paard zullen dus bij het opflikkeren van een latente EHV1 infectie opnieuw verkoudheidsverschijnselen optreden, meestal in combinatie met koorts.

Incidenteel kunnen bij het paard andere verschijnselen van een EHV1 infectie optreden. Een merrie kan, mits zij zich bevindt in de 2e helft van de dracht, na een primaire infectie gaan aborteren. Ook kunnen zich na een primaire infectie verschijnselen voordoen van een beschadiging van het ruggenmerg en soms van de hersenen. Voor beide vormen, zowel dus voor de abortus als voor de beschadiging van het ruggenmerg, is het essentieel dat virus naar deze organen getransporteerd wordt. Dit transportmechanisme vindt plaats door een celgebonden viremie, waarbij de lymfocyten als vervoerscellen' optreden. Aangekomen op de plaats van bestemming, de drachtige uterus of het (centrale) zenuwstelsel, kan het virus door een nog niet opgehelderd mechanisme overstappen in de endotheelcellen. Deze endotheelcellen vormen dus een secundaire plaats van vermenigvuldiging voor het virus.
De aanwezigheid van virus in de endotheelcellen blijft niet verborgen voor het afweersysteem en geïnfecteerde cellen worden (waarschijnlijk) opgeruimd om verdere virusvermeerdering tegen te gaan. Hierdoor wordt de schade voor het dier echter alleen maar groter, want de opruiming leidt tot vaatwandontsteking en activatie van de stollingscascade ter plekke van vaatwandschade. Er ontstaan stolseltjes, die het bloedvat kunnen blokkeren, waardoor het door dit bloedvat te verzorgen weefsel in de directe nabijheid (dus delen van de uteruswand of van het zenuwstelsel), niet meer van zuurstof en nutriënten wordt voorzien. Er ontstaat een klein infarct. Als meer infarcten optreden, of als infarcten toevallig op essentiële plaatsen zitten, zullen er uitgebreide(re) klinische verschijnselen optreden.

Er zijn entstoffen in de handel tegen het equine herpesvirus, maar daar wordt in Nederland (te) weinig gebruik van gemaakt. Enerzijds worden de entstoffen nog weinig gebruikt omdat diergeneeskundig Nederland niet overtuigd is van de preventiewerking van deze vaccins en anderzijds omdat door sommigen, gelukkig steeds meer een minderheid, de neurologische vorm van EHV1 juist geassocieerd wordt met een vaccinatie tegen EHV1.

Doelstellingen van het onderzoek

Er is weinig bekend over waarom, waar of wanneer de neurologische vorm van EHV1 zich manifesteert bij het paard. Er is wat meer bekend over de door EHV1 veroorzaakte abortusvorm, maar ook daar bestaan nog veel onduidelijkheden. Daarom wordt het woord 'mystery' vaak gebruikt wanneer over EHV1- myelo(encephalo)pathie (EHM) wordt gesproken.

Sleutelvragen in het onderzoek waren dan ook:

- hoe manifesteert zich de aandoening op een bedrijf?
- is er sprake van bepaalde condities of factoren die de neurologische aandoening bevorderen of juist voorkomen?
- hoe kan onder bestaande omstandigheden de ziekte voorkomen worden, of de omvang of ernst van een uitbraak verminderd worden?

In eerste instantie heeft het onderzoek zich gericht op de omvang van virustransport door het lichaam (cell-associated viraemia). Zou het simpel een rekenkundig sommetje zijn van 'veel virus transport = veel schade of weinig virus-transport = weinig schade'?

Om deze vragen te kunnen beantwoorden, waren er een aantal nieuwe testen en nieuwe "gereedschappen" nodig, die soms nog moesten worden ontwikkeld, maar in ieder geval eerst moesten worden uitgeprobeerd bij het paard. Uiteindelijk werden deze bevindingen, onderzoeken en technieken ingezet '*für die Probe auf's Exempel*' ("*the proof of the pudding is in the eating*"): kan met een uit een neurologische uitbraak afkomstig virus het syndroom van neurologische beschadiging worden opgewekt bij paarden die met dit virus geïnfecteerd worden, het zogenaamde Postulaat van Koch.

Verloop van het onderzoek

Eerst is geïnventariseerd welke virussen bij het paard neurologische verschijnselen kunnen veroorzaken. Vervolgens is gekeken welke aandoeningen herpesvirussen bij zoogdieren kunnen geven en wat de problemen rondom EHV1 bij het paard zijn.

Vervolgens is een overzichtsartikel geschreven waarin wordt samengevat wat tot op het moment van publicatie (2001) reeds bekend was over de neurologische vorm van een EHV1-infectie: 'The mystery of equine herpes myeloencephalopathy'. In dit artikel komt naar voren wanneer de aandoening voor het eerst is opgetreden en hoe uitbraken beschreven werden in de wetenschappelijke literatuur. Daarbij is geprobeerd samen te vatten hoe de ziekte eigenlijk ontstaat, wat de bevindingen zijn en hoe een diagnose kan worden gesteld. Verder wordt aandacht geschonken hoe de aandoening tot op dat moment werd behandeld en of er eventueel mogelijkheden zijn om de neurologische vorm van EHV1 bij paarden te voorkomen.

Daarna is een inventarisatie gedaan welke oorzaken onder Nederlandse omstandigheden neurologische aandoeningen bij meerdere paarden tegelijk kunnen veroorzaken. Deze observaties zijn gedaan gedurende een periode van 5 jaar. De andere oorzaken van neurologische verschijnselen bij groepen paarden kwamen aan het licht toen er gepoogd werd in de praktijk uitbraken van de neurologische vorm van EHV1 te volgen. Naast equine herpesvirus myeloencephalopathie (EHM) werden onder paarden ook regelmatig uitbraken gesignaleerd veroorzaakt door bepaalde toxines. De eerste was het toxine van *Clostridium botulinum* dat botulisme geeft. Het tweede toxine was Lolitrem, dat door een schimmel wordt geproduceerd en deze schimmel groeit vooral op een bepaalde grassoort (Engels raaigras). Ook kwamen er in die periode twee droesuitbraken (een bacteriële infectie veroorzaakt door *Streptococcus equi sp. equi*) voor, waarbij zich in de hersenen van een aantal paarden pushaarden vormden.
De conclusie van deze inventarisatie was dat er meerdere oorzaken voor een neurologisch probleem bij groepen paarden bestaan, dat het aantal uitbraken per jaar in Nederland vrij klein is en dat EHM toch nog steeds het leeuwenaandeel van deze uitbraken vormt. Tevens is aandacht geschonken hoe men zou kunnen differentiëren tussen de verschillende ziektebeelden.

Het volgende deel van het onderzoek richtte zich op Equine herpesvirus myeloencephalopathie. De gegevens van EHM uitbraken werden nader bestudeerd om mogelijke patronen van en parallellen tussen uitbraken te ontdekken. De doelstelling was om zogenaamde risicofactoren te identificeren. Conclusies waren dat zich eigenlijk alle uitbraken gedurende de observatieperiode op niet-gevaccineerde bedrijven voordeden en gedurende de koelere periode van het jaar (november t/m mei) optraden. (Intussen is aan het licht gekomen dat de neurologische vorm van EHV1 ook kan optreden op een bedrijf waar wel wordt gevaccineerd). Ook was het mogelijk om groepen paarden te definiëren die mogelijkerwijs meer of juist minder risico lopen om na infectie met EHV1 de neurologische aandoening te ontwikkelen: er werden meer problemen gezien bij dravers en bij warmbloeden, terwijl de aandoening in de onderzoeksperiode niet is gezien bij Friezen, Haflingers, Fjorden, IJslanders en allerlei kleine ponyrassen. Hier is dus voorzichtig de mogelijkheid geuit dat er naast viruseigenschappen eventueel ook (genetische) eigenschappen van het individuele paard een rol kunnen spelen of EHM zal optreden. Ook is EHM in gedurende de onderzoeksperiode nooit gezien bij dieren jonger dan drie jaar.

Voor het onderzoek was het nodig om de schade die ontstaat bij EHM beter te kunnen volgen. Daarom werden twee technieken ontwikkeld: een eiwitbepalingsmethode in liquor en een cathetertechniek van de ruimte rondom het lumbale ruggenmerg om liquor te kunnen verzamelen.
Wanneer er bloedvatwanden door EHV1 worden aangetast kan het ook komen tot een verbreking van de zogenaamde bloed-hersen-barrière (een constructie die de bloedsomloop van het lichaam compleet scheidt van het centraal zenuwstelsel). Binnen deze bloed-hersen-barrière transporteert de liquor zuurstof en voedingsstoffen naar het zenuwstelsel en voert de afvalproducten van het zenuwstelsel af.
Beschadiging van de bloed-hersen-barrière is typisch voor EHM en wordt onder meer gekenmerkt door het lekken van bloedeiwitten naar de liquor en een verkleuring van de liquor (geel in plaats van waterhelder). Als er heel weinig klinische symptomen zijn, kan het lekken van eiwitten naar de liquor toch een aanwijzing zijn dat er wel sprake is van een zeer geringe zenuwstelselaandoening. Het blijkt mogelijk om door middel van immuun-precipitatie de albumine-concentratie in liquor betrouwbaar te bepalen, maar deze techniek was niet veel beter dan de klassieke bepalingsmethode, maar de precipitatiemethode is wel veel sneller en kan met een veel kleinere hoeveelheid liquor.
De liquor kan bij het paard op twee punten worden verzameld (atlanto-occipitaal en lumbaal). Het blijkt mogelijk om een catheter aan te leggen in de ruimte rond het lumbale ruggenmerg en vervolgens om gedurende een aantal dagen achtereen (tot meer dan twee weken) dagelijks kleine hoeveelheden liquor te verzamelen.

Verder was het nodig om een techniek te ontwikkelen om het aantal virussen in verschillende monsters nauwkeurig vast te leggen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de zogenaamde PCR techniek (polymerase chain reaction), waarbij het DNA van een virus enorm wordt vermeerderd om vervolgens op een 'makkelijke' manier te kunnen worden aangetoond. Het apparaat dat is gebruikt, kan door het meten van een lichtemissie (dat is het vrijkomen van meetbaar licht), die met deze techniek bij elke verdubbeling van een DNA streng optreedt, ook nog schatten hoeveel DNA kopieën in het oorspronkelijke monster hebben gezeten. Dit is dus een zeer nauwkeurige methode om de hoeveelheid virus te schatten die zich in monster en dan omgerekend in een lichaam bevindt. Natuurlijk zijn er een aantal kanttekeningen te plaat-

sen. Het aantal DNA kopieën gemeten via dit systeem is niet hetzelfde als het aantal infectieuze (besmettelijke) viruspartikels. Er zullen immers in biologische monsters (bloedmonsters, neusswabs en dergelijke) van een paard dat een virusinfectie doormaakt altijd virusstadia aanwezig zijn die nog niet besmettelijk zijn (zogenaamd provirus) en dode viruspartikels die niet meer besmettelijk zijn. De hier beschreven techniek telt het DNA van alle viruspartikels. Dat is niet erg, maar daar moet men wel bij de interpretatie van de getallen en uitslagen rekening mee houden.
De PCR voor het Equine Herpesvirus type 1 is dus nuttig om snel en nauwkeurig de hoeveelheid viruspartikels te kunnen schatten welke zich in het bloed bevinden en zo een indruk te krijgen van de mate van viremie (circuleren van virusdeeltjes). Ook op neusswabs kan deze techniek worden gebruikt om vast te stellen hoeveel viruspartikeltjes er daar aanwezig zijn.

Het laatste deel van het onderzoek was het infectie-experiment. Hierbij is een grote hoeveelheid EHV1 virus, afkomstig uit een eerdere uitbraak van neurologische verschijnselen bij paarden op een Nederlands bedrijf, via de neus (de natuurlijke weg) aan vier paarden toegediend. Het doel was om te zien of een grote hoeveelheid virus het meest uitgebreide, klinische beeld van de neurologische vorm kan veroorzaken. De vier paarden zijn iedere dag meerdere malen klinisch onderzocht en zijn uitgebreid bemonsterd waarbij dagelijks onder andere is gekeken naar veranderingen van bloedstollings-variabelen, naar de hoeveelheid virus die in lymfocyten door het lichaam werd getransporteerd en naar liquorveranderingen.
Alle vier paarden werden na de infectie ziek met hoge koorts. Zeven dagen na de infectie werden bij drie paarden zeer milde neurologische afwijkingen gezien, die wezen op een beschadigd ruggenmerg. In het onderzoek van neusswabs en bloed werd duidelijk dat bij alle vier paarden een grote virusvermeerdering in de neus had plaatsgevonden, maar slechts bij één paard was met de ontwikkelde PCR virus aantoonbaar in de lymfocyten.
De bevindingen van het infectie-experiment toonden aan dat de mate van viremie niet noodzakelijkerwijs gekoppeld is aan de hoeveelheid virus waarmee het paard in contact is gekomen. Ook leek de omvang van het virus-transport in de lymfocyten geen maat voor de ernst van de neurologische symptomen. Er zullen waarschijnlijk ook 'paardeigen' factoren en bedrijfsgerelateerde factoren een rol spelen bij het tot stand komen van de neurologische vorm van EHV1.

Conclusie

Het onderzoek heeft nieuwe gegevens over de neurologische vorm van EHV1 opgeleverd. De ontwikkelde PCR en de cathetertechniek van het lumbale ruggenmerggebied kunnen ook bij onderzoek naar andere aandoeningen worden gebruikt.
Veelbelovend voor de toekomst lijkt onderzoek naar de virus-endotheel interactie en ook is verder onderzoek noodzakelijk naar de nu nog onbekende factoren die mede bepalen of, en hoe ernstig, een paard neurologische verschijnselen ontwikkelt na een EHV1 infectie.

Dr. Marianne Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan is voorzitter van de hoofdredactie van het Tijdschrift voor Diergeneeskunde.

SEROLOGISCHE ALLERGIE-TESTEN
non-invasief en quantitatief
voor hond, kat en paard

NIEUW

Allercept® screening test
(indoor/bomen/grassen en kruiden)

Uitgebreide panels of compacte panels
(12 allergenen) (6/8 allergenen)

Nog steeds zeer specifiek en gevoelig

indien gewenst
HYPOSENSIBILISATIE-OPLOSSING
binnen vier weken

Meer informatie over deze testen of over
Vet·Med·Lab (a division of IDEXX Laboratories B.V.)?
Neem contact op met één van de regio managers in Nederland:
Drs. Henriette Jansma, tel. 036-5375133

HET LABORATORIUM VOOR DIERENARTSEN
Vet·Med·Lab

Dierenkliniek Den Dolder in oud politiebureau

'Eigenlijk hadden we van de cel de opname moeten maken'

Tekst: Sarah Lee Ketner
Foto: Yvette Zellerer

"We hebben net de muren uitgebroken. Het is hier een chaos!" roept Martijntje. Samen met haar man Joost is ze een dierenkliniek begonnen in het voormalige politiebureau van Den Dolder. Overheidsgebouwen zijn ideaal om een dierenartsenpraktijk te vestigen. Ze zijn degelijk en functioneel gebouwd, hebben al de juiste bestemming en ze zijn relatief goedkoop. Was verbouwen echt nodig? "Niets is zo belangrijk als een efficiënte routing. Je kunt kilometers en een hoop ergernis besparen als je daar van tevoren goed over nadenkt!"

Martijntje van Hussen en Joost van der Veer zijn partners in het leven en in de praktijk. In 2002 kwam de dierenartsenpraktijk Bosch en Duin te koop. Joost en Martijntje besloten die praktijk over te nemen en op zoek te gaan naar een eigen pand. Misschien het oude politiebureau in de J.C. van Boswijklaan in Den Dolder? Het was overbodig geworden (blijkbaar had de Dolderse politie het niet druk), stond al een tijd leeg en was nu voor een bijzonder gunstige prijs te koop.

Martijntje: 'Toen ik het pand op het plaatje zag, vond ik het niet bijster mooi. Maar toen we binnenkwamen dachten we meteen: hier kun je veel mee doen. Het was wat oubollig, saai, met vloerbedekking en betonstenen muren. Heel politieachtig. We konden er gelukkig doorheen kijken omdat Joost en ik al veel hebben verbouwd.'

Het pand bleek om verschillende redenen een ideale praktijkruimte. Allereerst had het al een maatschappelijke bestemming. Op de tweede plaats zijn overheidsgebouwen in het algemeen buitengewoon degelijk en functioneel gebouwd en netjes afgewerkt. Op de derde plaats was het zeer praktisch: alles was gelijkvloers, er lagen genoeg kabels en die waren netjes weggewerkt, overal waren stopcontacten en aansluitpunten voor de computer. Er lag ook al een compleet netwerk van de KPN, met acht ISDN-telefoonlijnen en faxkabels.

De koop werd gesloten, en de verbouwing kon beginnen. Joost en Martijntje hadden op basis van de bestaande indeling een bestemming voor iedere ruimte bedacht. 'Maar toen kochten wij van iemand röntgenapparatuur en operatietafels en we raakten aan de praat over de nieuwe praktijk. Hij wees ons erop dat we eerst heel erg goed moesten nadenken over de routing. Waar je eerst naartoe gaat, waar je je verhaal houdt, welke afstanden je het meest aflegt. Wij hebben toen met behulp van een kaartensysteem een schets gemaakt. Heel handig: je geeft daarmee aan welk gedeelte aan het volgende moet grenzen. Een gespecialiseerd architect heeft daar een tekening van gemaakt. Dat was schrikken: het betekende een heel ingrijpende verbouwing. En we hadden daar maar een maand voor.'

Uit een dikke envelop met het politielogo haalt Martijntje twee plattegronden. De ene is van het oude politiebureau, de tweede is de tekening van de architect. Het kantoor waar we nu in zitten was vroeger de kamer van de chef. Martijntje: 'Omdat we maar zo kort de tijd hadden besloten we eerst het voorste gedeelte te verbouwen. Zodat we de klanten in ieder geval in een nette wachtkamer en goede spreekkamer konden ontvangen.'

In één maand werd de voormalige verhoorkamer omgebouwd tot wachtruimte en de ruimte waar je aangifte kon doen van misdrijven werd spreekkamer. Er gingen muren uit en er kwamen wandjes in. Achter de eerste kwam een tweede spreekkamer en een ruimte voor de kattenopname. De wandjes tussen deze ruimtes zijn laag, zodat het een grote zaal lijkt. Martijntje: 'We willen het heel open en toegankelijk maken, zodat klanten kunnen zien wat je aan het doen bent.'

De praktijk ging in juli 2002 open en van het verbouwen van het tweede gedeelte kwam even niets terecht. Het klantenbestand groeide. En verbouwen terwijl de praktijk open is, is niet zo eenvoudig. Het wordt een gigantische puinhoop, alles zit onder het stof en dan is het moeilijk om hygiënisch te werken. Toen Joost en Martijntje twee weken geleden een paar dagen vrij hadden, zijn ze begonnen aan het tweede gedeelte van de verbouwing. Er kwamen doorgangen naar de röntgen, de ontwikkelkamer, het lab en de operatiekamer, wat vroeger de

cel was waar een beschonken bestuurder bijvoorbeeld even zijn roes kon uitslapen. Martijntje: 'We hebben nu overal deuren gemaakt die naar dezelfde ruimte leiden. Daardoor krijg je een heel efficiënte routing waarbij je meerdere dingen tegelijk kunt doen. Alhoewel je dat nu misschien niet gelooft. Wat een rommel! Mijn belangrijkste advies is: laat je goed advsieren over de routing. Want efficiëntie zit in de kleinste dingen. Als de deur verkeerd om open gaat, staan de klanten altijd net op de plek waar jij wilt staan. Dan moet je iedere dag tien keer vragen: "Kunt u even daar gaan staan?"

Een verbouwing is volgens Martijntje de perfecte teambuilding. 'We hebben één keer met onze assistenten een weekend geschilderd. Dat was nog eens wat anders dan bergbeklimmen of kanovaren. Het is het beste dat je met je team kunt doen: samen werken aan de praktijk. Daarna zijn we uit eten gegaan. Maar zondagavond moest alles weer teruggezet en schoongemaakt worden, omdat maandag de praktijk weer open ging. Dat was wel zenuwslopend. Op het allerlaatste moment hebben we nog zó snel overal de deurknoppen opgedraaid, dat er nog steeds een paar verkeerd om zitten.'

De afgelopen drie jaar zijn bijzonder hectisch geweest voor Joost en Martijntje. De start van hun eigen praktijk, de verbouwing, en intussen kregen ze ook nog twee kinderen. Martijntje: 'Er zijn natuurlijk momenten waarop je het niet meer ziet zitten. Maar je houdt het vol omdat het helemaal van jezelf is. Joost en ik gaan samen voor ons gezin en samen voor de praktijk. We zijn 100% verantwoordelijk en nemen elke beslissing zelf. Dat geeft ongelooflijk veel energie.'

Verplichte identificatie van paarden in België

Berichten en verslagen

Sinds 16 juni van dit jaar is identificatie van paarden met behulp van een microchip ook in België verplicht. Elk paard wordt vanaf zijn geboorte beschouwd als een voedselproducerend dier dat op elk ogenblik in de voedselketen terecht kan komen. Teneinde de bescherming van de volksgezondheid te garanderen, is het onontbeerlijk het parcours van het paard te volgen om het, in het geval van de mogelijke aanwezigheid van residu's van geneesmiddelen die het kreeg, uit te sluiten voor menselijke consumptie.

Het is in dit kader dat in België het koninklijk besluit van 16 juni 2005 betreffende de identificatie en de encodering van de paarden in een centrale gegevensbank aanwezig moet zijn.

De identificatie van de paarden zal progressief, over een periode van drie jaar ingevoerd worden:
- uiterlijk op 1 juli 2006 zullen de voedselproducerende paarden geïdentificeerd moeten zijn vóór hun vertrek naar het slachthuis, alsook de paarden bestemd voor het handelsverkeer en de uitvoer voor ze België verlaten;
- uiterlijk op 1 juli 2007 zullen de veulens geboren in 2006, de paarden die aan verzamelingen deelnemen en die van eigenaar veranderen, geïdentificeerd moeten zijn;
- uiterlijk op 1 juli 2008 zullen alle andere paarden die op het Belgisch grondgebied verblijven geïdentificeerd moeten zijn.

Elk paard moet geïdentificeerd worden door inplanting van een microchip in de linker halsstreek en een paspoort, waarvan de inhoud op Europees niveau is vastgesteld. Voor de veulens die bestemd zijn om in hun geboortejaar geslacht te worden, is er een uitzondering voorzien. Volstaan kan worden met de identificatie door middel van het door de identificeerder opgestelde identificatie-attest waarin het identificatienummer van de moeder wordt vermeld.

Er is een vereenvoudigde procedure voor de paarden die reeds gedeeltelijk of volledig geïdentificeerd zijn conform de bepalingen van het besluit.

De identificatie wordt uitgevoerd door een erkende dierenarts die als identificeerder wordt aangesteld.

Definitieve keuze

Elke eigenaar beslist of zijn paard al dan niet bestemd is om geslacht te worden voor menselijke consumptie. In geval van een bevestigende beslissing, vult de behandelende dierenarts, bij gebruik van bepaalde substanties, het hoofdstuk "medische behandelingen" van het paspoort in, teneinde de naleving van de wachttijden voor het slachten te kunnen controleren. Er dient opgemerkt te worden dat wanneer een paard "uitgesloten voor slachting voor menselijke consumptie" wordt verklaard, het niet meer mogelijk is om, zelfs bij verandering van eigenaar, de uiteindelijke bestemming van het dier te wijzigen.

Beheer van de gegevensbank en aanvragen tot identificatie

Het organisme belast met het beheer van de gegevensbank zal, na offerteaanvraag, in de loop van het tweede semester 2005 aangewezen worden. Voor de paarden, bestemd om ingeschreven te worden in een stamboek, zal de beheerder samenwerken met de fokverenigingen. De aanvragen tot identificatie worden rechtstreeks gericht aan de beheerder indien het gaat om paarden die niet bestemd zijn om in een stamboek ingeschreven te worden of via de fokverenigingen voor de andere paarden.

Voor nadere informatie: A.A.de.vries@pve.agro.nl

Luchtig of gebakken lucht?

Sommige collegae storen zich aan de soms luchtige stijl van de artikelen in de rubriek "Veterinair Tuchtrecht" omdat dit afbreuk zou doen aan de ernst van een klacht of uitspraak. Anderen storen zich aan het in iedere aflevering publiceren van een uitspraak van het Tuchtcollege, omdat dit onbedoeld de indruk zou kunnen wekken dat dierenartsen op uitgebreide schaal maar "wat aanrommelen". Desondanks zijn deze bewerkte uitspraken van het Veterinair Tuchtcollege een van de best gelezen (vaak als eerste gelezen) artikelen in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde (TvD). Wellicht is het dus goed om wat nadere toelichting te geven over de achterliggende motivatie van de keuze van de redactie om déze uitspraken in juist deze vorm weer te geven.

Het Tuchtcollege is bevoegd om als extra maatregel bij een gegrond verklaring van een klacht de uitspraak te laten publiceren in het TvD, met hetzij vermelding van de volledige naam, hetzij anoniem of met vermelding van alleen de initialen van de beklaagde. Het kan ook zijn dat het Tuchtcollege alleen een duidelijk signaal wil afgeven over een gewenste gedragslijn, en alleen daarom publicatie wenst in het TvD. De uitspraken van het Veterinair Tuchtcollege en het Veterinair Beroepscollege zijn meestal vrij lijvige documenten die niet erg geschikt zijn voor integrale weergave in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde. In overleg met het Tuchtcollege worden deze stukken daarom bewerkt door mevr. mr. Iaira Boissevain. Zij geeft de kern van een uitspraak weer als nieuwe norm voor GVP. De stijl van deze stukken is dan altijd strikt zakelijk. Deze bijdragen worden ook niet voorzien van een tekening van Henk Vrieselaar.

Daarnaast verschijnt elke veertien dagen een door mevr. Boissevain uitgezochte en op dat moment reeds afgehandelde klacht, die naar haar mening lezenswaardig, informatief of soms (met betrekking tot de klacht) zelfs een tikje hilarisch kan zijn. Vanwege de leesbaarheid én om een duidelijk onderscheid te maken met de officiële (=opgelegde) publicaties is de stijl bewust wat meer columnachtig. Bovendien worden deze artikelen wel vergezeld van een tekening van collega Vrieselaar. Dit om het onderscheid met officiële (opgelegde) publicaties extra duidelijk te maken.
Ten aanzien van het bezwaar van sommige collegae dat men door elke veertien dagen een uitspraak te publiceren ten onrechte de indruk naar buiten toe zou wekken dat er heel veel misstanden in onze beroepsgroep zouden zijn, dient men het risico en de ernst van een klacht bij het Tuchtcollege wel in het juiste perspectief te plaatsen. De meeste klachten betreffen gezelschapsdieren. Indien men bedenkt dat een gemiddelde gezelschapsdierenarts ca. 3500 transacties per jaar doet en dat dit aantal transacties minimaal ca. 4000-5000 klantcontacten behelst, dan zal men zelfs bij een klanttevredenheid van 99% (een in de dienstverlening overigens ongehoord hoog percentage) te maken krijgen met minimaal 40-50 meer of minder ontevreden klanten per jaar. Deze ontevredenheid kan de bejegening betreffen, de behandeling en/of de hoogte van de rekening. Niet zelden is de rekening de primaire reden om minutieus te gaan zoeken naar mogelijke gebreken in de behandeling of bejegening teneinde een handvat te verkrijgen om te kunnen reclameren over die rekening.

Veel zaken van het Tuchtcollege zijn echter in wezen gewoon consumenten-geschillen die in de meeste branches intern geregeld worden via een geschillencommissie zonder maatregelen als "straf" , boete of schorsingen. Het geschil (veelal uiteindelijk om geldelijke zaken) wordt dan zakelijk opgelost. Het in onderling overleg voorleggen van een geschil aan een geschillencommissie kan een zeer volwassen manier zijn om geschillen op te lossen waar men samen met de klant niet uitkomt. Helaas is er (nog steeds) geen veterinaire geschillencommissie en fungeert het Veterinair Tuchtcollege op kosten van de staat onbedoeld deels toch als zodanig. Hiermee wil ik zeggen dat het "aan de broek krijgen" van een klacht bij het Tuchtcollege zeker niet altijd gevoeld dient te worden als primair een schande of falen als goed dierenarts, maar dat dit meer en meer een soort van vastliggend beroepsrisico wordt.

Voor de meeste dierenartsen zal het dus niet zozeer de vraag zijn "of" men ooit een tuchtklacht tegen zich ingediend krijgt maar veel eerder "wanneer". Het betrokken raken bij een klacht is derhalve niet per definitie een teken een slecht dierenarts te zijn, maar vooral een beroepsrisico dat automatisch voortvloeit uit het werken met consumenten. Vandaar dat de stijl van de rubriek van mr. Boissevain een tikje luchtiger mag zijn dan wanneer het een moordzaak zou betreffen waarin een dierenarts betrokken zou zijn.

H.A. Beijer, lid van de Hoofdredactie TvD

Nieuw lid hoofddirectie VVAA

De VVAA heeft met ingang van 1 oktober drs. J.H.D. (Herman) van Hemsbergen (47) benoemd tot lid van de hoofddirectie. Van Hemsbergen werkte achttien jaar bij De Goudse Verzekeringen, waarvan 5 jaar als lid van de raad van bestuur. De laatste twee jaar vervulde hij diverse interim managementfuncties, recentelijk als directeur schade-verzekeringen bij AXA. De hoofddirectie van VVAA wordt nu gevormd door Ab ten Bruggencate (voorzitter) en Herman van Hemsbergen.

Veterinair congres in Macedonië

Nieuwe lidstaten krijgen hulp bij implementeren EU-wetgeving

Vorig jaar is de EU uitgebreid met tien nieuwe lidstaten, voornamelijk oostwaards. Voor de nieuwe lidstaten betekent dit dat alle vigerende EU-wetgeving op korte termijn moet worden geïmplementeerd. Dat is een hele klus, vandaar dat de Europese Commissie een speciaal instituut genaamd TAIEX in het leven heeft geroepen om deze landen daarmee te helpen. TAIEX staat voor Technical Assistance Information Exchange. TAIEX sponsorde onlangs een congres in Macedonië in samenwerking met de veterinaire faculteiten van de universiteiten van Skopje en Belgrado. Dit congres, genaamd Clinica Veterinairia werd voor de zevende keer gehouden, nu in Ohrid, en stond dit jaar in het teken van de toetreding tot de Europese Unie.

Ruim 400 dierenartsen uit nieuwe en toekomstige lidstaten uit Oost-Europa bezochten het congres. Het programma was zeer divers en bevatte tal van onderwerpen zowel op het gebied van wet- en regelgeving als op veterinair terrein. De nadruk lag weliswaar op de landbouwhuisdieren, maar omdat er in die regio nog geen sprake is van verregaande differentiatie kwamen ook de gezelschapsdieren ruim aan bod. Er waren tal van sprekers uit heel Europa. Zo gaven Tjeerd Jorna en Ruurd Jorritsma hun visie op de ontwikkeling van Bovine Herd Management in Nederland.

De FVE (Federation of Veterinarians of Europa), waarbij inmiddels ook alle Oost -Europese zusterorganisaties zijn aangesloten, verzorgde een workshop over EU-wetgeving. FVE directeur Jan Vaarten gaf een introductie over de werkwijze van de Europese Unie en ging daarna dieper in op EU-richtlijn 2004/28 over diergeneesmiddelen. Vanuit de KNMvD was ik uitgenodigd om iets te vertellen over onze ervaringen met de implementatie van EU-regelgeving voor paarden en gezelschapsdieren. Het viel op dat met name de Oost-Europese collega's uit kandidaat-lidstaten, zoals voormalig Joegoslavië, Roemenië en Bulgarije, zeer gemotiveerd waren om kennis over de EU op te doen. Logisch wellicht, wanneer men bedenkt dat de EU voor hen nog steeds een soort pot met goud aan het eind van de regenboog is. Dat wij daar zelf inmiddels iets anders over denken, was daarbij geen belemmering.

Joost van Herten,
stafmedewerker gezelschapsdieren/paard KNMvD

Erkenning van Nederlandse 'Campylobacter' laboratoria door OIE

De World Organization for Animal Health (OIE) in Parijs heeft de combinatie van twee intensief samenwerkende laboratoria (Infectieziekten en Immunologie, Faculteit der Diergeneeskunde, Utrecht en Divisie Infectieziekten, Animal Sciences Group, Lelystad) erkend als "Reference Laboratory for Campylobacteriosis". De erkenning omvat zowel *Campylobacter fetus* als *C. jejuni* en *C. coli*.
Nederland is, met name door de invoering van de KI bij rundvee, al jaren vrij van *C. fetus* subsp. *venerealis*. Bij endemisch voorkomen kan deze bacterie ernstige reproductie problemen veroorzaken in een rundvee populatie. In bijvoorbeeld Argentinië en Brazilië zijn hierdoor de economische verliezen groot. In het Verenigd Koninkrijk wordt ook regelmatig subspecies venerealis geïsoleerd. Het is dus zaak om in Nederland het surveillance programma op KI stations strikt na te leven. Ook in het geval van fertiliteitproblemen bij natuurlijk dekkende dieren moet in Nederland *C. fetus* in de differentiaal diagnose meegenomen worden, zoals onlangs beschreven (Dijkstra et al., Tijdschr Diergeneeskd. 2005 Jul 1;130(13):407-8), omdat naast het subspecies venerealis ook het subspecies fetus fertiliteitproblemen kan veroorzaken. Vanwege het brede gastheerspectrum van dit subspecies is een eradicatie niet mogelijk en komt deze bacterie in Nederland voor. Dit subspecies kan naast sporadische problemen bij rundvee zogenaamde abortusstormen veroorzaken bij schapen. Dieren kunnen intestinaal symptoomloos drager zijn van deze bacterie.

De OIE geeft wereldwijd de standaard aan voor diagnostische laboratoria inzake veterinaire infectieziekten, met als doel de best beschikbare testen te adviseren voor de optimale vrijwaring van dierziekten. Hiermee zijn naast veterinaire gezondheid ook handelsbelangen gemoeid vanwege de verschillen in dierziekten-status tussen landen. De OIE referentie laboratoria geven de OIE technische ondersteuning voor het uitvoeren van hun beleid.
Omdat de OIE zich de laatste jaren ook meer op voedselveiligheid heeft gericht, omvat de erkenning van de laboratoria ook de referentietaken voor *Campylobacter jejuni/coli* waarvan dieren slechts symptoomloos drager zijn en de mens onder meer ziek kan worden door consumptie besmet pluimveevlees.

Het referentie-laboratorium heeft de status verkregen op grond van vooraanstaand Campylobacter onderzoek. Als resultaat van het verrichte onderzoek aan *Campylobacter fetus* infecties, promoveert Marcel van Bergen (werkzaam bij ASG-tak van het referentie-laboratorium) op 17 november in Utrecht op het proefschrift getiteld "Subspecies Differentiation and Typing of *Campylobacter fetus*". Rondom deze promotie wordt een internationale workshop georganiseerd waarbij wetenschappers de nieuwe onderzoeksgegevens zullen uitwisselen en bediscussieren.

Meer informatie kunt u bij Dr. Jaap Wagenaar verkrijgen (e-mail: jaap.wagenaar@wur.nl)

GD heeft een nieuw logo

De Gezondheidsdienst voor Dieren heeft per 15 september een ander logo met als pay off "Gezonde Dieren". Ook de naam Gezondheidsdienst voor Dieren zal steeds minder gebruikt worden en uiteindelijk worden vervangen door kortweg GD.

GD van vandaag is een marktgericht bedrijf dat opereert in een tweeledige markt: diergezondheid en voedselveiligheid. De Gezondheidsdienst voor Dieren van weleer is verdwenen en daarvoor in de plaats is een bedrijf gekomen met de ambitie een toonaangevende diergezondheidsorganisatie in Europa te zijn.

Het nieuwe logo staat volgens GD symbool voor de veelzijdige identiteit van GD. Het logo is opgebouwd uit blauwe blokken en in de linker hoek een groene bol, zie ook info@gdvdieren.nl.

Signalering BVD-besmetting

Onlangs introduceerde de GD een nieuwe screening op (Bovine Virus Diarree BVD): het BVD-tankmelkabonnement. Het is bedoeld voor bedrijven die de afgelopen jaren niet in aanraking zijn geweest met BVD. Deze bedrijven zijn vrij van afweerstoffen en kunnen via het tankmelkonderzoek een eventuele besmetting snel signaleren en maatregelen nemen om verspreiding en schade te voorkomen.
Het abonnement biedt verschillende mogelijkheden om BVD op een melkveebedrijf aan te tonen en te bestrijden. Uit de resultaten van de BVD-QuickScan blijkt dat BVD op meer dan de helft van de bedrijven voorkomt. Eenmaal op een bedrijf verspreidt een BVD-infectie zich gemakkelijk en veroorzaakt veel schade. De verspreiding verloopt niet altijd zichtbaar door een koppel, maar laat zich met de afweerstoffen in de melk wel aantonen.
Bij het BVD-tankmelkabonnement wordt de tankmelk viermaal per jaar onderzocht op afweerstoffen tegen BVD. De monsters worden via het melkcontrolestation aangeleverd. Is de uitslag gunstig dan ontvangt het bedrijf de status 'BVD-tankmelk onverdacht'. Geeft het onderzoek een ongunstige uitslag, dan heeft er waarschijnlijk een BVD-besmetting plaatsgevonden en zal het bedrijf verder worden geadviseerd hoe deze situatie aan te pakken.
Omdat veel infecties veroorzaakt worden door aanvoer van besmette dieren of dragers van het BVD-virus, ontvangen de deelnemers aan het tankmelkabonnement bericht bij elke aanvoer van runderen van niet-BVD-virusvrije bedrijven. Daarbij krijgen zij het advies om de runderen te laten onderzoeken op BVD-virus om er zeker van te zijn dat er geen drager is aangevoerd. Voor meer informatie: *www.gdvdieren.nl*.

BPL en de stand van zaken CAO

B.P.L.

Op 8 juni 2005 heeft het allereerste overleg plaatsgehad tussen de Belangengroep Praktiserende dierenartsen in Loondienst (BPL), de Belangenvereniging Practici Werkgevers (BPW) en de Vedias. Een belangrijke stap op de weg naar een CAO voor dierenartsen in loondienst en dierenartsassistentes! Om het belang van het arbeidsvoorwaardenoverleg te onderstrepen, heeft de KNMvD beide partijen financiële steun toegekend om een CAO tot stand te laten komen
De werkgevers hebben op basis van een quick-scan naar de arbeidsvoorwaarden in 11 dierenartspraktijken (van de in totaal ruim 1200 praktijken in Nederland) een concept CAO gemaakt. Het CAO-concept sluit volgens hun inventarisatie aan op de huidige praktijk. Dit concept is op vrijdag 26 augustus jl. aan een afvaardiging van het bestuur van BPL en Vedias gepresenteerd.

De BPL heeft onlangs met behulp van een enquête een uitgebreide inventarisatie over arbeidsvoorwaarden gehouden onder dierenartsen in loondienst. Deze enquête is niet alleen naar BPL-leden gestuurd, maar naar alle dierenartsen in loondienst. Ook de onderwerpen die in de quick-scan van de werkgevers aan de orde kwamen, zijn hierin meegenomen. De enquête had een grote respons: 285 reacties uit 1000 verzonden enquêtes. Hierdoor is een zeer representatief beeld gekregen van de arbeidsvoorwaarden van dierenartsen in loondienst.

De BPL heeft het CAO-concept met hulp van vakbond de Unie beoordeeld en deze ook vergeleken met de door het bestuur van de BPL, in samenspraak met haar leden, opgestelde doelen en prioriteiten voor de CAO. Daarbij is uiteraard ook de uitslag van de BPL-enquête betrokken. Uit de vergelijking blijkt dat het CAO-voorstel vanuit de werkgevers op een aantal zeer belangrijke punten niet aansluit bij de wensen van de dierenartsen in loondienst. Speerpunten in de komende onderhandelingen zijn dan eerst ook de belangrijkste pijlers van een CAO: arbeidstijden, salaris/vergoedingen en pensioen. Het volgende overleg tussen BPL en BPW heeft plaats op 5 oktober.

In een van de volgende TvD's gaat de BPL verder in op de bovengenoemde punten en de resultaten van de besprekingen met de werkgevers. Ook zullen resultaten van de enquête onder dierenartsen in loondienst gepubliceerd worden.

Animaux in nieuw pand

Het veterinair organisatiebureau Animaux was na zes jaar uit zijn jas gegroeid. Sinds oktober van dit jaar is het bedrijf gevestigd aan het adres Nassaulaan 25 te Hilversum. Voor nadere informatie: animaux@planet.nl.

PAO-Diergeneeskunde

Onderstaand een aantal cursussen, die wij nog graag even extra onder uw aandacht willen brengen:

- **Koemanagement rondom automatisch melken** **05/221 Geactualiseerd**
  dinsdag 1 november, 09.30 – 17.00 uur
  Locatie: nader te bepalen
  Prijs: € 500,--

Bij de overgang van conventioneel naar automatisch melken worden subklinische aandoeningen klinisch. Het is dus zaak dit voor de overgang te onderkennen en de veehouder te ondersteunen deze problemen op te vangen.
Op bedrijven met automatische melksystemen is de gezondheid van de koeien dus nog belangrijker dan bij 'normaal' melken.
Integraal koe management is hiervoor het sleutel begrip.
Dat, dier- en bedrijfsinspectie op een praktijk bedrijf geven inzicht in deze materie.
Interactief bezig zijn gedurende de cursus koemanagement en automatisch melken op 1-11 zal meer inzicht geven in hoe met de veehouders te ondersteunen het volle rendement uit hun automatische melksysteem te halen.

Cursusleider/docent: Drs. Joost de Veer, Ing. Hans van Miltenburg, Gezondheidsdienst voor Dieren

---

- **Praktische Epidemiologie voor melkveebedrijven** **05/223 Nieuw**
  Woensdag 16 november, 09:00-21:00 uur
  Locatie: PAO-Diergeneeskunde, Houten
  Prijs: € 535,--

Rundveedierenartsen worden dagelijks geconfronteerd met de aanpak van (en de gevolgen van) infectieziektes op melkveebedrijven. Bedrijfsinformatie van melkveebedrijven is essentieel om goede bedrijfsspecifieke adviezen te kunnen geven. Epidemiologische kennis is belangrijk om begrip te hebben van de relatie tussen infecties en ziekteverschijnselen, de relatie tussen de infectie van een individueel rund en de gevolgen voor de koppel en de variatie in kengetallen in een koppel runderen. Door gebruik te maken van actuele epidemiologische inzichten kan bedrijfsinformatie worden vertaald naar een betere bedrijfsadvisering aangaande de aanpak van infectieziekten. In de cursus zal ook een aantal GD-programma's in dit kader worden besproken.

Docenten: Dr. Annemarie Bouma, dr. Ruurd Jorritsma, dr. Mirjam Nielen, Epidemiologie, Departement Gezondheidszorg Landbouwhuisdieren, Universiteit Utrecht en Drs. Chris Bartels, Afdeling Epidemiologie, GD

Cursusleider: Dr.ir. Gerdien van Schaik, Epidemiologie, Departement Gezondheidszorg Landbouwhuisdieren, Universiteit Utrecht en Afdeling Epidemiologie, GD.

- **K.I. bij varkens vanuit praktisch en wetenschappelijk perspectief** **05/316 Nieuw**
  dinsdag 1 november, 12.30 – 17.00 uur
  Locatie: PAO-Diergeneeskunde, Houten
  Prijs: € 180,-

Om tot goede reproductieresultaten op zeugenbedrijven te komen, is het gebruik van goed sperma een conditio sine qua non.
In de praktijk blijkt echter lang niet altijd op de juiste wijze te worden gewerkt.
Enerzijds worden op bedrijven die zelf sperma winnen soms cruciale fouten gemaakt maar ook op bedrijven die sperma betrekken van KI-organisaties, gaat men daar nogal eens slordig mee om waardoor de kwaliteit van het sperma en dus ook de bevruchtingsresultaten nadelig worden beïnvloed. In deze cursus komen enerzijds de praktische aspecten van KI bij varkens aan de orde en vooral het opsporen van veel voorkomende fouten. Anderzijds zullen de recente wetenschappelijk ontwikkelingen aan de orde komen: nieuwe technieken van spermabeoordeling en inseminatie en nieuwe materialen zoals verdunners.

Cursusleider: Dr. Th. Geudeke, Gezondheidsdienst voor Dieren

Docenten: K. Peters, Varkens KI, Noord Brabant; Dr. Th. Geudeke, Gezondheidsdienst voor Dieren en
Drs. H. Feitsma, Bond KI (IPG Beuningen)

Meer informatie over deze cursussen in de Najaarsbrochure PAO-Diergeneeskunde,
of op Internet www.paod.nl
Opgaaf voor bovenstaande cursussen telefonisch: 030 - 634 89 80,
via e-mail: info@paod.nl

Constitutie D.S.K.-bestuur 2005-2006

DSK rubriek

Het is half oktober en dat betekent dat tijdens de Algemene Ledenvergadering 13 oktober jongstleden het bestuur der D.S.K. is gewisseld. Afgelopen jaar zijn de banden tussen D.S.K. en de KNMvD sterk aangehaald en wij als nieuw bestuur willen dit natuurlijk behouden. Het is dus belangrijk om te weten wie wij zijn. Daarom stellen wij onszelf in deze nieuwe aflevering van het TvD aan u voor.

De functie van praeses zal worden ingevuld door Rosemarijn van Dis. Als gezicht van het bestuur zal zij onder andere het contact onderhouden met de KNMvD. Als ab-actis zal Jos van Embden de praeses bijstaan in het onderhouden van het contact en de schriftelijke communicatie. In een grote vereniging als de D.S.K. gaat natuurlijk het nodige geld om, waar onze fiscus Willemijn Kleijn verantwoordelijk voor zal zijn. Arjan van Genugten zal als vice-praeses het jaarlijkse Peerdepieten verzorgen en de praeses in haar taken vervangen bij afwezigheid. Gooitzen Spijksma zal de taak van vice-ab-actis vervullen en onder andere voor de nieuwe aanwas van leden zorgen. De D.S.K. heeft natuurlijk ook te maken met het veterinaire onderwijs. Hierin zal Diana de Rooij zich mengen als assessor. Ook zal zij zich bezighouden met een geheel nieuwe taak binnen de D.S.K.. De voormalige Brr-tup zal namelijk vanaf nu onder de D.S.K. vallen waardoor de leden beter te bereiken zullen zijn en er meer openheid wordt verschaft.

Nieuw bestuur D.S.K.

Vol goede moed gaan wij dit jaar in, trots als we zijn om in een mooie vereniging als de D.S.K. zitting te mogen nemen in het bestuur voor het jaar 2005-2006.

Het D.S.K. bestuur 2005-2006.

Symposium Stichting Diergeneeskunde In Ontwikkelingssamenwerking

Congressen en cursussen

In zo'n 80 % van de landen is er weinig tot geen controle op de geneesmiddelenmarkt. Illegale productie en verspreiding zijn aan de orde van de dag. Medicijnen bezitten niet de gestelde werkzaamheid of kunnen zelfs schadelijk zijn voor de patiënt. Dit kan leiden tot het falen van een therapie, het verergeren van de symptomen van een ziekte of zelfs tot sterfte van een patiënt. Niet alleen voor het individu levert dit problemen op, resistentie tegen antibiotica kan in een dusdanig klimaat snel toenemen en wereldwijd problemen geven. Ook in de veehouderij spelen deze problemen, bovendien kan een verkeerd antibioticumgebruik in de veehouderij leiden tot resistentieproblemen bij de mens, waardoor steeds meer ziekten niet meer te behandelen zijn.
Wie voelt zich verantwoordelijk voor de problemen en op welke manier dienen ze aangepakt te worden?

Stichting Diergeneeskunde In Ontwikkelingssamenwerking organiseert op donderdag 27 oktober een avondsymposium met als thema:

"(Ab) use of veterinary medicines in developing countries"

Het symposium zal plaatsvinden onder leiding van prof. dr. H. Vaarkamp, hoogleraar Veterinaire Apotheek aan de faculteit diergeneeskunde te Utrecht. Vanuit het oogpunt van de lokale bevolking, de veterinaire industrie en de wetenschappelijke wereld zal door een aantal sprekers verschillende meningen geventileerd worden, waarna er ruimte is voor discussie.

Lokatie: Faculteit der Diergeneeskunde, Utrecht
Aanvang: 19:30 uur
Zaal open: 19:00 uur
Meer informatie kunt u vinden op www.dio.nl

Symposium Tropical Animal Health

Het 16e Symposium on *Tropical Animal Health and Production* heeft plaats op 28 oktober 2005, organisator is de Faculteit der Diergeneeskunde. Het onderwerp van dit jaar is *Tuberculosis at the livestock/wildlife/human interface.* Een keur aan internationale experts zal de meest recente ontwikkelingen in de diagnostiek en controle van dit wereldwijd oprukkende probleem presenteren.
Deelname is gratis. Voor nadere informatie: bic@vet.uu.nl

Elektronische I en R voor schapen en geiten

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit wil een vervroegde invoering van elektronische identificatie en registratie voor schapen en geiten. Uiterlijk 1 januari 2008 moet Nederland overstappen op individuele registratie gebaseerd op elektronische identificatie. Ook moet Nederland beschikken over een centrale database voor schapen en geiten. De sector en LNV streven naar invoering van elektronische identificatie op 1 januari 2007.

LNV is dit voorjaar gestart met een project dat eind 2005 komt met een keuze voor een systematiek voor invulling van de Europese regels voor identificatie en registratie van schapen en geiten. Een stuurgroep waarin de sector (PVE, LTO, NBHV) en LNV vertegenwoordigd zijn, is verantwoordelijk voor de projectopzet en adviseert de minister.

Ook kent het project een actieve inzet van de sector in een werkgroep waarin voorstellen worden besproken en ontwikkeld. Daarnaast is er een gebruikersgroep die als klankbord dient en de belangen van de sector behartigt.

De stuurgroep buigt zich onder andere over de gewenste I&R-systematiek voor de toekomst, de eisen aan elektronische transponders en afleesapparatuur, een kosten/batenanalyse voor de gewenste situatie, een voorstel voor kostenverdeling, een proef met transpondertechnologie en de overgangsmaatregelen van de huidige situatie naar de toekomstige situatie.

Bij afronding van het onderzoek wordt de I&R-systematiek voor de toekomst vastgesteld en worden tevens afspraken gemaakt over de vervolgstappen om tot een werkend geheel te komen. Dit houdt in dat na het onderzoek een reeks projecten moet worden uitgevoerd, deels onder verantwoordelijkheid van het ministerie van LNV en deels onder verantwoordelijkheid van de sector. Zo zal het ministerie ervoor moeten zorgen dat er een centraal geautomatiseerd systeem komt (EU-eis) dat de nieuwe systematiek ondersteunt. Aan de zijde van de sector dienen maatregelen te worden genomen om met de nieuwe technologie en het nieuwe centrale systeem van LNV te kunnen werken, hetgeen voor de grotere bedrijven betekent dat ook zij hun geautomatiseerde systemen moeten aanpassen.

Als het nodig mocht zijn een praktijkproef uit te voeren waarin de nieuwe systematiek en de nieuwe technologie samen worden getest, zou dit onder regie van de sector kunnen gebeuren.

Bron: Ministerie LNV

Verkiezingen bestuur en raad van toezicht

KNMvD

Tijdens de algemene vergadering op 7 oktober 2005 zijn de uitslagen van de verkiezingen voor het bestuur van de KNMvD en de raad van toezicht bekendgemaakt. Hieronder volgen de uitslagen.

Respons

Voor de bestuursverkiezing zijn 4362 stembiljetten in omloop gebracht, daarvan kwamen er 1885 retour (43%). Voor de raad van toezicht kwamen er 4119 stembiljetten in omloop en kregen we 1977 retour (48%).

Uitslag bestuursverkiezing

Het aantal stemmen is tussen haakjes weergegeven.

Vanuit cluster 1 (koppelgehouden dieren) waren er vier kandidaten:

W.G. van den Ekker (294), A.J.G. den Hertog (151), A.H.G. Piebes (138) en G.J. Eringa (111). Cluster 1 heeft twee zetels in het bestuur, hetgeen betekent dat de heren Van den Ekker en Den Hertog zijn gekozen.

Vanuit cluster 2 (individueel gehouden dieren) waren er vier kandidaten:

L.J. den Otter (321), H. van Herpen (197), H.R.C. Gostelie (165) en M.A. von Brucken Fock (146). Cluster 2 heeft drie zetels in het bestuur, hetgeen betekent dat de heren Den Otter, Van Herpen en Gostelie zijn gekozen.

Vanuit cluster 3 (volksgezondheid en bedrijfsleven) waren er twee kandidaten: M.A. Willemen (176) en J.F.G. Maathuis (103). Cluster 3 heeft één zetel, zodat de heer Willemen is gekozen in het bestuur.

Uitslag verkiezing leden raad van toezicht

Vanuit regio Noord waren er twee kandidaten voor de raad van toezicht: P.J.M. Egberink (192) en J.H.J.M. de Jong-Rockland (182). Regio Noord heeft twee zetels, hetgeen betekent dat de heer Egberink en mevrouw De Jong-Rockland zijn gekozen.

Vanuit regio Oost waren er de volgende kandidaten: H.J. Ormel (305), A. Mostert (267), A.J.H. Bruns (167), C. van Maanen (156), M.L.T. Fisscher-Peters (153), K.H. Poppens (120) en M.A.M. Boereboom (108). Regio Oost heeft vier zetels, zodat de heren Ormel, Mostert, Bruns en Van Maanen zijn gekozen.

Vanuit regio West stonden kandidaat: N.J.J.M. Heutink-Mastenbroek (308), M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan (295), C.W. Davidse (216), A. Fennema (196), J.C.P. van Mameren (140), J. Borgmeier (137), G. Huijser van Reenen (119) en F.X.M.M. Cremers (87). Regio West heeft vier zetels, zodat gekozen zijn mevrouw Heutink-Mastenbroek, mevrouw Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan en de heren Davidse en Fennema.

Vanuit regio Zuid stonden kandidaat: J.Th. Weeda (200), J.M. Berger (193), E.G. van Bruinessen-Kapsenberg (163), M.K. Buth (125), A.J. Breeuwsma (123) en E.A. Damen (104). Aangezien regio Zuid drie zetels heeft, zijn de heren Weeda en Berger en mevrouw Van Bruinessen-Kapsenberg gekozen in de raad van toezicht.

KNMvD Sportdag, groot succes!

Het weer zat mee, de locatie was schitterend, de deelnemers waren enthousiast. Alle ingrediënten voor een goede sportdag waren vrijdag 23 september aanwezig. De sportiviteit en collegialiteit, zelfs tussen de hockeyers en de voetballers, waren geweldig. De KNMvD-sportdag was weer een groot succes!

Hockey

Alle mensen die niet zijn geweest, hebben dit jaar een grote fout gemaakt! Want wie wil er niet in de zon een ontspannen dagje rennen en onder het genot van een drankje collega's en aanstaande collega's spreken? De opkomst was goed, maar volgend jaar worden natuurlijk nog meer mensen verwacht. Dus zet deze dag alvast weer in uw agenda!

Bloedfanatieke, maar ook sportieve wedstrijden, hadden als resultaat dat het team van DixFortuin met de bokaal naar huis ging. Dit was genoeg reden voor hen om een fust bier aan te bieden. Dit aanbod werd natuurlijk door niemand afgeslagen!

Zoals ieder jaar werd ook de strijd tussen het Veterinaire Studenten Touring Team (de VSTT) en de dierenartsen van het all-stars team gestreden. Een beetje vreemd, maar de studenten wonnen. Dit vonden de natuurlijk altijd 'topfitte' studenten overigens minder vreemd...

Kortom, het was zoals elk jaar weer een geweldig gezellige dag en we wensen alle hockeyers heel veel sterkte bij het doorstaan van de onvermijdelijke verschrikkelijke spierpijnen! (Volgend jaar toch opnieuw proberen minder ongetraind op het veld te verschijnen...?)

Tot volgend jaar!

Jansje van Veersen, Bernard Thien, coördinatoren hockey
Maaike Dolk, coördinator DSK

Bridge

Het was weer een gezellige en sportieve dag. Ondanks zijn ziekte heeft Chris Wondergem als wedstrijdleider weer geweldig zijn best gedaan ons een prima wedstrijdschema voor te schotelen; alle hulde daarvoor.

De zitting voor de lunch was duidelijk voor de paren de heer en mevrouw Clail en mevrouw Lambeek met ondergetekende, zij scoorden ex aequo 60,42%.

Na de lunchpauze kwamen mevrouw Brands met de heer Wondergem sterk opzetten. Zij wisten 63,89% te scoren, voor het echtpaar De Groot met 59,72%.

Deze scores waren echter niet voldoende voor de uiteindelijke winst en bijbehorende wisselbeker. Twee paren eindigden exact gelijk te weten de heren De Boer en Roseboom en het gelegenheidspaar mevrouw Lambeek met ondergetekende.

Hopelijk zien we volgend jaar meer paren op deze gezellige dag en avond.

Albert Brands
Coördinator bridge

Golf

Het onderdeel golf werd gespeeld op de banen van de Betuwse Golfclub "de Batouwe". De omstandigheden waren ideaal: Prachtig weer, een prachtige baan en niet in de laatste plaats: 56 goed geluimde deelnemers!

Zoals gezegd, de Batouwe is een prachtige baan maar zeker geen gemakkelijke. Een enorme hoeveelheid water omspoelt de grassige fairways. Tot wanhoop van velen zijn er grote aantallen ballen in dit water verdwenen. En....."ballfishing "was" prohibited"!

De door de sponsor geschonken ballen konden dit verlies niet altijd compenseren. Maar, daarover werd niet getreurd, aan het eind van de wedstrijd bevond zich op het zonovergoten terras een tevreden groep golfers. Gezelligheid, het elkaar na lange tijd weer zien, prevaleerde boven de geleverde prestaties. Toch waren er winnaars.

De neary werd gewonnen door D. Liberg, de longest drives door mevrouw G. van Pinxteren en J. van Vuren.

Winnaar van de wedstrijd 2005 en voor een jaar houder van de bokaal met inmiddels vele illustere namen werd J. Remmen.

Na de prijsuitreiking spoedde een ieder zich via een toeristische route (met de auto de veerpont op) naar de velden van CDW in Wijk bij Duurstede, alwaar in de daar opgetrokken tenten het diner werd gebruikt en daarna het traditionele feest werd gehouden. Zo kwam er een eind aan een buitengewoon plezierige dag.

Voor de "coördinator golf" was het een voorrecht en een genoegen deze dag te hebben mogen organiseren.

Met nadruk wil ik de vele sponsoren bedanken die het mogelijk hebben gemaakt de Sportdag, en het golfen in het bijzonder, tot een groot succes te maken.

Nick Simoncelli
Coördinator golf

Voetbal

Voor de Veterinaire voetbal-kampioenschappen waren we te gast bij voetbalvereniging CDW in Wijk bij Duurstede.
Een prachtige club met een prima accommodatie. De organisatie van deze club heeft ons zeer gastvrij ontvangen en alles in het werk gesteld om het ons naar de zin te maken. En dat is ze gelukt! Onze dank hiervoor!

Was het niveau van het veterinaire voetbal al hoog, deze editie werd op een zo mogelijk nog hoger niveau gespeeld. Technisch, maar ook tactisch. Met name het Faculteitsteam hanteerde een tactisch sterk concept en haalde daarmee, wellicht buiten verwachting, de finale. Het werd een zinderende finale tegen regerend kampioen Joop. Het faculteitsteam kwam op een 2-0 voorsprong; liet later een kans op de 3-1 onbenut en werd daarvoor professioneel afgestraft door Joop, dat de stand in de laatste minuut gelijktrok. Tijdens de strafschoppenserie bleek Joop over sterkere zenuwen te beschikken en won daarmee deze kampioenschappen.

Om in de finale te komen moest Joop eerst afrekenen met het zeer sterk spelend Gentse team. In deze wedstrijd bleek Joop te beschikken over het nodige fortuin van de ware kampioen (en uitstekend keeperswerk).

Tennis

Op een ongelooflijk mooie nazomerdag konden de tennissers genieten op de buitenbanen van TV Uitwijk in Wijk bij Duurstede. Ze werden ontvangen met koffie met "Wijkse Jongens". Er werden uitsluitend gemengde dubbels gespeeld en omdat de spelers aan elkaar gewaagd waren, bleken de wedstrijden veel spanning op te leveren. De heerlijke lunch werd genoten op het zonovergoten terras. Op de achtergrond konden we het gejuich horen als er op het voetbalveld gescoord werd.
Uiteindelijk werd bij de dames Lennie van Putten evenals vorig jaar kampioen. Tweede werd Carolijn de Wit. Bij de heren werd Peter Wiemer eerste en Taco Hendriks tweede. De verschillen waren minimaal.
Na afloop van de wedstrijden genoten wij uitgebreid van een heerlijk drankje op het nog steeds zonnige terras en in het begin van de avond wandelden we naar de kantine van CDW, de voetbalvereniging van Wijk bij Duurstede, waar we konden genieten van een heerlijk buffet.
Het was een onvergetelijke sportdag!
Volgend jaar weer in Wijk bij Duurstede!

Hans Sickmann
Sportcoördinator tennis

De altijd degelijk spelende Friezen hadden moeite met het verwerken van de lunch. Sloten ze het ochtendprogramma nog overtuigend als poule-winnaar af, na de onderbreking leek er zand in de machine te zijn gekomen, ofwel melkzuur in de benen. Met als uiteindelijk resultaat een toch wel teleurstellende vierde plaats.
Maar in de persoon van aanvoerder Aart Jorna werd het voltallige Friese team uitgeroepen tot "ambassadeurs van het voetbal". Deze als enige overgebleven provincie-ploeg is al jaren een vaste waarde en weet nieuwe jonge spelers perfect in te passen in het team. Met name achterin kan het leunen op enkele zeer ervaren spelers en een keeper die het spelletje prima kunnen lezen.

En nu juist dit laatste, die ervaring, werd node gemist bij de 2 jongste teams: DSK en de Co-schappers. Veel enthousiasme, weinig effectiviteit. Maar ze waren er toch maar weer!

Alle spelers, scheidsrechters en iedereen die zich ingezet heeft om deze dag te doen slagen hartelijk dank en hopelijk tot volgend jaar. Waarschijnlijk weer eind september en waarschijnlijk weer bij CDW.

Hans Caron,
coördinator voetbal

KNMvD Sportman 2005

Tot mijn grote verrassing is mij dit jaar de eer te beurt gevallen om te worden uitgeroepen tot KNMvD sportman van het jaar. "Waarom ik?", vroeg ik mij af, totdat ik me realiseerde al vanaf de 1e KNMvD-sportdag in Cuijk (zo'n 20 jaar geleden) deelnemer te zijn. De KNMvD-sportdag heeft al jaren het principe dat "meedoen belangrijker is dan winnen".

Iedereen die niet geweest is heeft echt weer wat gemist. De organisatie en sponsors hadden, zoals altijd, niets aan het toeval overgelaten en voor een prachtige lokatie met schitterend weer gezorgd. Ook de catering was weer prima verzorgd. Voor de deelnemers een prima gelegenheid om elkaar en de toekomst (want de studenten doen ook mee) op een sportieve wijze te ontmoeten.

Daarom nu al de oproep aan alle sportminnende veterinairen. Kom naar de KNMvD-sportdag 2006 en neem je partner en collega's mee, voor een inspannende, ontspannende, sportieve en gezellige dag.

Sportcommissie, bedankt voor mijn verkiezing maar vooral de prima organisatie.

Tot volgend jaar

Hans Maathuis

Tarieven voor bewaking en bestrijding

Hoe komen die tot stand?

Marij van Oostrum en IJmert de Vries

Maatschappij nieuws

Praktiserende dierenartsen verrichten werkzaamheden in opdracht van de VWA-RVV in het kader van bewaking en bestrijding van besmettelijke dierziekten. Wanneer de practicus de nota voor deze werkzaamheden vervolgens indient bij de RVV en er discussie ontstaat over de hoogte van de declaratie, krijgt de practicus te horen dat de tarieven in overleg met de KNMvD zijn vastgesteld. Dit roept bij veel practici vragen op. De KNMvD kan immers toch geen tarieven vaststellen? De Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMA) heeft toch laten weten dat de KNMvD zich niet mag bezighouden met tarieven? In onderstaand artikel wordt aangegeven hoe het werkelijk in elkaar zit.

Taak Nederlandse overheid

De Nederlandse overheid moet in het kader van Europese regelgeving een aantal zaken geregeld hebben met het oog op verdenking (bewaking) van en daadwerkelijke uitbraak van besmettelijke dierziekten. Deze taken zijn neergelegd bij het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Eén van die taken houdt in dat het ministerie moet zorgen voor de inzet van praktiserende dierenartsen bij bewaking en bestrijding van besmettelijke dierziekten. De uitvoering van de regelingen is in handen van de VWA-RVV.

Ministerie stelt tarieven vast

Het ministerie stelt jaarlijks de tarieven vast die zij zal betalen aan practici voor werkzaamheden in het kader van bewaking en bestrijding. Daartoe nodigt het ministerie de KNMvD en vertegenwoordigers van het bedrijfsleven uit. Voor de KNMvD treedt de Paritaire afvaardiging voor Georganiseerde Dierziekten op. Voor het bedrijfsleven zijn aanwezig: Bond van Varkenshouders, LTO, Bond van Melkveehouders en PVE.

Het ministerie zit het overleg voor, maar komt zelf niet met inbreng. Op basis van de discussie tussen de Paritaire afvaardiging en het bedrijfsleven wordt door het ministerie uiteindelijk een tarief vastgesteld waarvan verwacht mag worden dat het als 'redelijk' kan worden bestempeld. De afspraken worden gemaakt in 'vredestijd', waarin dus geen sprake is van een dierziektecrisis, zodat deze vastliggen voor het geval er een uitbraak mocht komen.

Bij een daadwerkelijke uitbraak vindt over het algemeen nog overleg plaats met de uitvoerder, VWA-RVV. Afhankelijk van de crisissituatie worden op dat moment specifieke afspraken gemaakt.

Samenstelling Paritaire afvaardiging

De KNMvD wordt door het ministerie uitgenodigd als vertegenwoordiger van de beroepsgroep dierenartsen. In het verleden is daartoe de Paritaire afvaardiging ingesteld. De Paritaire afvaardiging bestaat uit vijf leden, die door de algemene vergadering van de KNMvD worden gekozen uit verschillende kandidaten. Deze kandidaten worden voorgedragen door de groepen die behoren tot het cluster diergeneeskunde betreffende koppelgehouden dieren, cluster 1. Dat zijn de groepen Pluimveewetenschappen, Practici Grote Huisdieren, Geneeskunde van het Rund en Varkensgezondheidszorg. De voorzitter van de Paritaire afvaardiging wordt uit deze vijf leden benoemd door het bestuur van de KNMvD. De Paritaire afvaardiging bestaat op dit moment uit: drs. IJ.R. de Vries (voorzitter), drs. F.G.C.M. van den Nobelen, drs. E.B. Visser, drs. G. Bouwhuis en drs. R. Holle.

Afspraken over totaalpakket

Enkele jaren geleden is overgegaan van een tarief per dier naar een uurtarief. Het tarief per dier werkte niet: de dierenarts was vaak uren op een bedrijf voor enkele bloedmonsters, hetgeen per saldo niets opleverde. In 2002 is gekozen voor een uurtarief, waarbij dan geen extra toeslag geldt voor inconveniënte uren (avond, weekend). Het meeste werk zal voornamelijk overdag plaatsvinden, zoals de wintercampagne. In 2002 heeft het ministerie een totaalpakket vastgesteld, dat bestaat uit:

bewaking (van leukose bij runderen en brucella bij schapen en geiten)

- een uurtarief dat jaarlijks per 1 oktober wordt geïndexeerd aan de hand van cijfers CBS
- een voorrijtarief zonder indexatie
- kosten van materiaal per te tappen dier en verzending zonder indexatie

bestrijding

- een uurtarief dat jaarlijks per 1 januari wordt geïndexeerd aan de hand van cijfers CBS
- een kilometervergoeding van woonplaats naar crisiscentrum en een extra vergoeding voor ritten > 100 km aan de hand van het uurtarief (1 uur per 75 km)
- een wachttarief van 72 uur bij verdenking.

Voorstellen Paritaire afvaardiging

In het periodieke overleg dat in het voorjaar van 2005 is gevoerd, heeft de Paritaire afvaardiging verschillende punten ingebracht. Op de eerste plaats heeft de Paritaire afvaardiging gevraagd om het wachttarief van maximaal 72 uur – dat van toepassing is bij verdenking in een crisissituatie – ook van toepassing te laten zijn in de fase van bewaking. Immers, wanneer een practicus geconfronteerd wordt met een ernstige verdenking buiten crisistijd, zal hij of zij alle voorzorgsmaatregelen in acht dienen te nemen en kunnen geen andere veehouders worden bezocht. Dit punt is inmiddels geaccordeerd en dit houdt in dat een practicus die deelneemt aan een onderzoeksteam van de VWA-RVV bij een verdenking van één van de zeer besmettelijke dierziekten, de ver-

plichting opgelegd kan krijgen van de VWA-RVV om daarna geen veehouderijbedrijven te bezoeken zolang geen zekerheid is over de uitslag van het ingestelde onderzoek.
Verder heeft de Paritaire afvaardiging voorgesteld de aanpassing van de hiervoor genoemde indexcijfers per 1 juli te laten plaatsvinden. Op die manier kunnen de tarieven eerder aan de betrokken partijen worden meegedeeld. Ook dit punt is akkoord bevonden.

Informatie

In juni 2005 hebben alle practici (per nieuws-e-mail of per post) informatie ontvangen over de hoogte van de actuele tarieven. Deze informatie is ook te vinden op de website van de KNMvD, onder 'Bewaking en Bestrijding'. Voor vragen over tarieven en inzet bij bewaking en bestrijding kunt u altijd contact opnemen met de voorzitter van de Paritaire afvaardiging, drs. IJ.R. (IJmert) de Vries per e-mail: ijmert@zod.nl. Op het bureau van de KNMvD is mevr. drs. M.C. (Marij) van Oostrum, stafmedewerker, het aanspreekpunt, telnr. 030-6348900. Wanneer u punten heeft die u graag ingebracht ziet in het overleg, dan nodigen wij u van harte uit deze kenbaar te maken.

Marij van Oostrum is stafmedewerker Praktijkmanagement en Belangenbehartiging bij de KNMvD. IJmert de Vries is voorzitter van de Paritaire afvaardiging voor Georganiseerde Dierziektebestrijding.

Regiovergaderingen

De regiobesturen van de KNMvD hebben in september regiovergaderingen georganiseerd. Deze vergaderingen stonden deels in het teken van de algemene vergadering van de KNMvD. Het overige programma werd door de regiobesturen zelf ingevuld.

De leden hebben in deze regiovergaderingen de mogelijkheid om te discussiëren over de onderwerpen die op de agenda van de algemene vergadering staan. Zij kunnen tevens hun stem uitbrengen, die worden meegenomen naar de algemene vergadering. De regiovergaderingen zijn voor de leden niet alleen een mogelijkheid om mee te praten over het beleid, het is tevens een belangrijk moment voor de besluitvorming binnen de vereniging. De agenda voor de algemene vergadering had betrekking op formele zaken zoals statuten en reglementen, de verkiezing van kandidaten voor verschillende commissies en de contributie, maar ook het kwaliteitsbeleid van de KNMvD stond opnieuw op de agenda. Gedurende de zomer heeft het bestuur hard gewerkt aan de invulling van dit beleid en zoals toegezegd kregen de leden weer de gelegenheid zich hierover uit te spreken. In de regio's Oost, West en Noord werden deze onderwerpen kort toegelicht door KNMvD-voorzitter Ton de Ruijter, in de regio Zuid nam bestuurslid Wiel van den Ekker dit voor zijn rekening. De zogenoemde "formele zaken" gaven zoals verwacht weinig aanleiding tot reacties, bij het kwaliteitsbeleid werd toch even nadrukkelijker stilgestaan.

Wiel van den Ekker in regio Zuid.

Kwaliteitsbeleid

Nadat in de bijzondere algemene vergadering van 25 mei j.l. de uitgangspunten van het nieuwe beleid werden besproken en ondersteund, ging het nu om de uitwerking. In de tussentijd is het beleid voortdurend teruggekoppeld binnen de vereniging. Het voorstel van het KNMvD-bestuur is meegestuurd met de agenda voor de algemene vergadering. Het bestuur heeft hiermee een nieuw fundament gelegd voor toekomstige ontwikkelingen, het kwaliteitsbeleid blijft natuurlijk een dynamisch proces. In de toelichting van Ton de Ruijter en Wiel van den Ekker kwamen de belangrijkste onderdelen van het kwaliteitsbeleid nog even kort aan de orde (zie kader).
Naar aanleiding van de korte toelichting op het kwaliteitsbeleid kwamen er vooral praktische en inhoudelijke vragen van de leden. De uitgangspunten van het nieuwe beleid werden door de aanwezige leden niet meer ter discussie gesteld. De vragen gingen met name over de beoordeling van de nascholing, hoe het in andere landen is geregeld en de te verwachten kosten voor inschrijving in de registers. Over deze kosten zal zo spoedig mogelijk na de algemene vergadering een besluit worden genomen. In de regio Noord plaatste één van de leden nadrukkelijk enkele kanttekeningen bij de gang van zaken rond het kwaliteitsbeleid. Hij zag het nieuwe kwaliteitsbeleid als

Frieke Haffmans

een gemiste kans. Hij had echter ook begrip voor de situatie en verklaarde achter het beleid van het bestuur te staan.

Regio Oost

De regiobesturen hebben zich ingespannen om naast dit vaste onderdeel van de september-vergadering een interessant programma aan de leden voor te schotelen. Regio Oost beet op 14 september het spits af met het onderwerp "pensioenfonds". Frieke Haffmans is dierenarts en bestuurslid van de Stichting Pensioenfonds voor Dierenartsen, de SPD. Zij ging in op de ontwikkelingen ten aanzien van het pensioenfonds en de nieuwe Wet BPR, de Wet betreffende verplichte deelneming in een beroepspensioenregeling. Zij slaagde erin dit op een boeiende en begrijpelijke manier te presenteren. Er volgde dan ook een interessante discussie. Tweede Kamerlid Henk Jan Ormel stelde dat KNMvD-voorzitter Ton de Ruijter voor de beroepsgroep belangrijke inbreng heeft gehad bij het tot stand komen van de Wet BPR.

Regio West

Op 15 september stonden in de regio West naast het formele deel van de vergadering drie sprekers op de agenda, te weten de dierenartsen Klaas Steijn en Paul Leijs van de afdeling Dierziekten en Diergezondheid van de VWA, en Remco Schrijver, managing consultant Animal Sciences Group. Klaas Steijn ging in op Rabiës en het afhandelen van verdenkingen van dierziekten in Nederland. Remco Schrijver ging in op Aviaire Influenza en Paul Leijs gaf een toelichting op Aviaire Influenza en het bestrijden van dierziekten in Nederland. Na deze inleidingen was er nog gelegenheid voor een gedachtewisseling met de sprekers.

Regio Zuid

Het regiobestuur Zuid heeft evenals regio Oost Frieke Haffmans uitgenodigd om de ontwikkelingen met betrekking tot het pensioenfonds toe te lichten. Verder werd de regiovergadering op 21 september voor een belangrijk deel ingevuld met een presentatie van Ineke Duit van NICE opleiding & bestuurlijke raadgeving. Zij is organisatiedeskundige en doceert op Nyenrode University. De titel van haar inleiding was: "Intuïtie als valkuil, kunde als oplossing". Ineke Duit schetste aan de hand van een aantal leuke voorbeelden een herkenbaar beeld van de dierenarts als professional, als ondernemer en als manager. Vanuit haar ervaring had ze een aantal bruikbare tips voor de aanwezige leden.

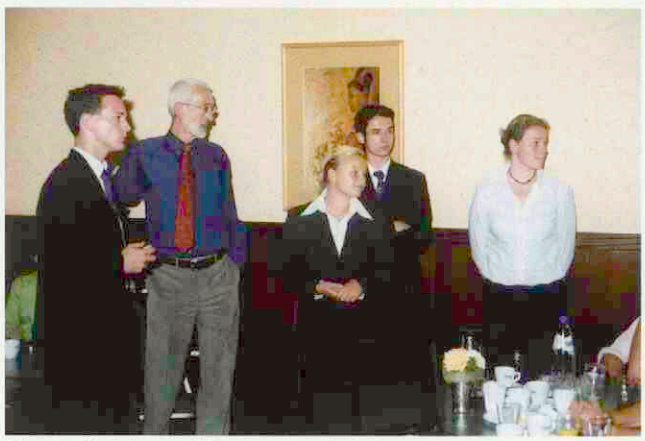

Peter van Beukelen werd bijgestaan door studenten.

Regio Noord

Het regiobestuur Noord besteedde in de regiovergadering van 22 september aandacht aan het huidige curriculum op de Faculteit der Diergeneeskunde. Peter van Beukelen ging uitgebreid in op de veranderende structuur van de opleiding. Hij werd daarbij ondersteund door vier studenten die op dit moment in de laatste fase van hun studie zitten. Er ontstond een leuke discussie met de aanwezige dierenartsen uit de verschillende curricula. Vooral de aansluiting met de praktijk was voor de aanwezigen een herkenbaar en belangrijk aspect. Verder werden de leden nog bijgepraat over de stand van zaken rond het CAO-overleg.

Voorgesteld kwaliteitsbeleid

Nascholing:

- Permanente nascholing: eigen verantwoordelijkheid dierenarts.
- Specifieke kennis en kunde die vanuit de overheid of de markt kan worden gevraagd.

Stichting Veterinair Administratiekantoor (VAK):

- Bestuursleden worden benoemd en ontslagen door het KNMvD-bestuur.
- Taken en bevoegdheden zijn beperkt tot uitsluitend registratie.

Erkenningen:

- In de toekomst alleen bij concrete eisen ten aanzien van kennis en kunde.
- Dierenartsen sluiten zelf een overeenkomst met een Certificerende Instelling.

Certificering praktijken:

- De koppeling tussen erkenning en de certificering van de praktijk is vervallen.
- Praktijkcertificering blijft mogelijk op vrijwillige basis
- De KNMvD blijft ondersteunen en faciliteren.

Bestaande regelingen erkende dierenartsen:

- Bestaande registers blijven.
- Contacturen zijn vervallen als criterium.
- Indien geen inhoudelijke eisen aan kennis en kunde: register staat open voor alle dierenartsen.

Pap, de konijntjes zijn groot geworden!

Marieke Veldman

'Van heil tot mens en dier' is het motto van de KNMvD. Daarom sponsort de KNMvD sinds januari 2005 het dierenproject van het Wilhelmina Kinder Ziekenhuis (WKZ) in Utrecht. Een project waardoor de patiëntjes dieren kunnen aaien en eten kunnen geven om even te vergeten dat ze 'ziek zijn'.

Helma Koot, pedagogisch medewerker en coördinator van het project, vindt het ontzettend leuk. "Het idee voor het dierenproject is geboren vanuit de filosofie dat de ziekenhuiswereld waarin kinderen zich bij ons bevinden, zoveel mogelijk zou moeten aansluiten bij het gewone gezinsleven. Kortom kinderen moeten kunnen spelen, lekker naar buiten kunnen, sporten, naar de kinderboerderij gaan en met hun hond kunnen wandelen. Wij streven ernaar zoveel als mogelijk is alle "gewone dingen" van het dagelijkse leven in het ziekenhuis te laten voortbestaan. Denk bijvoorbeeld aan 'gewoon' samen aan tafel eten of lekker bewegen. Dat is niet altijd mogelijk, maar wij proberen dat wel te benaderen.
In 1983 is het dierenproject geïntroduceerd. We merkten dat de kinderen die thuis huisdieren hebben, het contact met de dieren misten. Daarom hebben we toen op proef dieren van een kinderboerderij naar het ziekenhuis gehaald en het resultaat is er. We doen dit nu dus al 22 jaar."

"Mama wat is dit? Dat is het oor van het konijn. Maar wat is dat hierin dan? Dat gaatje? Daar kan het konijn mee horen en daar mag je niet je vinger in steken!"

Het WKZ organiseert elke twee weken het dierenproject op donderdagmiddag. Kinderen die toestemming hebben van hun behandelend arts mogen naar de centrale ruimte komen. Daar staan wat hekjes waar ze cavia's, konijnen en tamme ratten vinden. De dieren komen van de kinderboerderij en worden met de dierenambulance naar het ziekenhuis gebracht. De kinderen kunnen de beesten pakken, aaien en eten geven. Dat mag op schoot, in de rolstoel of op het bed.

"Je ziet dat het de gedachten van de kinderen verzet", gaat Helma verder. "De dieren zijn leuk en bijzonder mak en dat maakt dat de kinderen daar aandacht voor hebben en een keer niet denken aan hun 'ziek zijn'. Het is overigens niet alleen voor de kinderen leuk, je ziet ook de ouders ontspannen en ervan genieten. Helaas mag niet ieder kind komen. Je kunt je voorstellen dat kinderen die een chemotherapie ondergaan een dermate lage weerstand hebben dat de kans op infectie te groot is. Daarom wordt er per keer en per kind steeds opnieuw toestemming gevraagd aan de behandelend arts."

De kinderboerderij selecteert de beesten die komen. Daarbij wordt heel goed gelet op het welzijn van de beesten. Als de dieren niet lekker in hun vel zitten, ziek zijn of stress hebben dan komen ze niet. De dierenarts van de kinderboerderij checkt de dieren regelmatig.

Helma: "Er komen cavia's, tamme ratten en konijnen. We hebben ook een tijdje katten aan lijntjes hier binnen gehad, geiten en zelfs ook een big. Helaas komt die niet meer door het verbod op transport en alle restricties voor het vervoer met de dierenambulance.
Zo hebben we ook een bepaalde geit hier een lange tijd gehad. Die was zo gewend dat zij bij binnenkomst meteen naar de ruimte toe liep en naar haar 'eigen' hek. Zij wist al precies wat er ging gebeuren. Ook de dieren wennen er aan en dat vinden wij natuurlijk erg goed."

Moeder van Lotte: "dit is een erg leuk project. We kunnen zelf geen huisdieren hebben omdat ik erg allergisch ben. Maar op deze manier kan Lotte toch de dieren aaien."

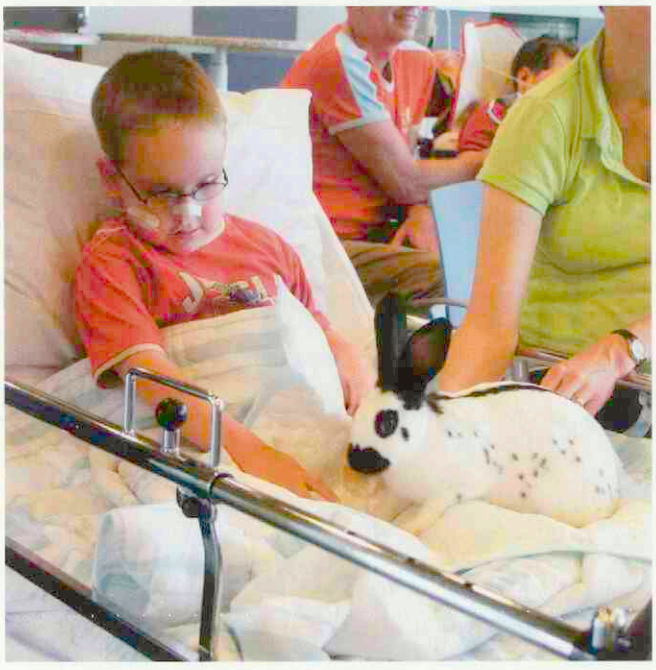

Op dit moment is het ziekenhuis bezig met een project om de kinderen die langere tijd in het ziekenhuis liggen in contact te brengen met hun eigen huisdier. Helma: "het project staat echt nog in de kinderschoenen. We moeten goed kijken naar regels en voorwaarden. Denk bijvoorbeeld aan welke kinderen wel en wie niet en welke dieren. Maar ook wáár mogen de dieren komen, is dat in de eigen kamer of in een aparte ruimte? Komen alle huisdieren daar dan samen of moet het apart? We moeten dus echt nog helemaal gaan bepalen hoe we dit gaan doen. Via deze manier is er dan ook minder controle op mogelijke besmettingsbronnen. Een zeer belangrijke vraag is hoe gaan wij om met het garant staan voor de hygiëne van het dier en de andere kinderen. Mogelijk dat daar een rol komt te liggen voor de eigen dierenarts. Maar zo ver zijn we nog lang niet."

"Kijk papa, dit zijn de konijntjes die pas nog zo klein waren. Wat zijn ze nu groot, hè?"

In gesprek met dierenartsen

Sinds enkele maanden zijn de nieuwe ledencontactpersonen voor de KNMvD actief in het veld. De KNMvD heeft een beroep gedaan op Frans Sluyters en Ton Ultee om een of twee dagen per week dierenartsen op te zoeken en met hen het gesprek aan te gaan over de KNMvD. Deze gesprekken worden gevoerd met zowel practici als niet-practici, met leden, maar ook met niet-leden.

Belangrijkste doelstelling van het project is het verbeteren van de communicatie met de leden. Door met hen persoonlijk het gesprek aan te gaan weten we beter wat er leeft onder de leden en kunnen we beter inspelen op hun wensen. Ook ten aanzien van onze communicatie. Veel leden hebben daar goede ideeën over en onze ledencontactpersonen willen daarover graag in gesprek gaan. Ton Ultee en Frans Sluyters hadden vanuit hun oude functies al veel ervaring en contacten in de veterinaire wereld. Ze hebben al verschillende gesprekken gevoerd en zijn erg enthousiast over hun nieuwe functie bij de KNMvD. De gesprekken verlopen in het algemeen zeer plezierig en zijn in meerdere opzichten waardevol. Dierenartsen hebben de gelegenheid om op een prettige manier van gedachten te wisselen over het functioneren van de KNMvD en voor ons is het een belangrijke informatiebron. De KNMvD gebruikt deze informatie om de leden beter van dienst te zijn en ook om andere (aankomende) dierenartsen te interesseren voor het lidmaatschap van de KNMvD. U kunt uw visie op de KNMvD geven, maar wij kunnen u wellicht ook op ideeën brengen om meer profijt te hebben van het lidmaatschap.

Onze ledencontactpersonen kunnen u benaderen voor een gesprek, maar u begrijpt dat wij niet op korte termijn alle leden kunnen bezoeken. Wij willen u dan ook graag uitnodigen om zelf het initiatief nemen om het gesprek aan te gaan. Immers, de leden, de bestuursleden en de medewerkers maken samen de KNMvD. Een goede wisselwerking met de leden is van levensbelang voor een goed functionerende vereniging.

Heeft u interesse in een gesprek met een van onze ledencontactpersonen? Neem voor een afspraak contact op met Henry Dijkman, telefoon 030-6348900 of laat het weten via e-mail h.dijkman@knmvd.nl, dan nemen wij zo spoedig mogelijk contact met u op.

Eindejaarsdrukte goodwillberekeningen

Per 1 januari vinden er traditioneel veel mutaties in maatschappen plaats. Dit betekent voor het bureau van de KNMvD dat er veel goodwillaanvragen binnenkomen. Om alle aanvragen vóór 31 december af te kunnen werken, is het noodzakelijk dat wij het ingevulde en door alle maten ondertekende vragenformulier, alsmede de benodigde accountantsrapporten op tijd in ons bezit hebben. Wij hanteren daarbij het systeem: "wie het eerst komt die het eerst maalt". Wij doen onze uiterste best aanvragen die wij vóór 14 november 2005 ontvangen hebben, vóór 31 december 2005 te verwerken. Houdt u er rekening mee dat dit een week eerder is dan vorig jaar. Gebleken is namelijk dat het verwerken van de goodwillaanvragen, mede door de toepassing van de nieuwe methode, meer tijd in beslag neemt. Aanvragen ontvangen ná 14 november 2005 zullen zeer waarschijnlijk niet meer voor de jaarwisseling behandeld kunnen worden.

Voor informatie kunt u contact opnemen met mevrouw drs. M.V.E. Roelvink, beleidsmedewerker sociaal-economische zaken. Zij is bereikbaar op maandag tot en met donderdag onder nummer 030-6348900 of via e-mail: v.roelvink@knmvd.nl
Op de vernieuwde website, *www.knmvd.nl*, vindt u de informatie snel als u de term 'goodwill' invult in het zoekveld.

Doorgeven functiewijziging in verband met berekening van uw contributie

De administratiemedewerkers van de KNMvD verzoeken u vriendelijk uw eventuele functiewijziging zo snel mogelijk door te geven, zodat een daarmee samenhangende contributie-indeling voor het jaar 2004 tijdig kan worden verwerkt. Op die manier ontvangt u een correcte contributienota.

De ervaring leert dat 1 januari vaak een datum is waarop functiewijzigingen plaatsvinden. Men stopt bijvoorbeeld met de praktijk of maakt gebruik van een vervroegde pensionering, et cetera. Voor de berekening van uw contributie voor de KNMvD heeft dit consequenties, namelijk: indeling in een andere rubriek (bijvoorbeeld rubriek rustende dierenartsen). Om onnodige correspondentie te voorkomen, verzoekt de administratie u vriendelijk een en ander zo snel mogelijk door te geven. U kunt dit schriftelijk melden aan de ledenadministratie: per fax (030-6348909), per e-mail: *leden.adm@knmvd.nl* of toesturen aan KNMvD, ter attentie van: Ledenadministratie, Postbus 421, 3990 GE Houten. U kunt natuurlijk ook gebruik maken van de mutatiekaart in het Diergeneeskundig Jaarboek, die u zonder postzegel kunt versturen.
Voor de goede orde maken wij u er op attent dat functiewijzigingen die ná 1 januari 2006 aan de ledenadministratie worden doorgegeven, niet leiden tot tussentijdse aanpassing van de contributie-indeling. De contributie-indeling wordt dan pas per 1 januari 2007 gewijzigd.

Drs. H. Geertsen, algemeen directeur

De praktijkadviseurs van de Adviesgroep Dierenartsen van VVAA zijn dagelijks bezig met het begeleiden van dierenartsen bij hun vestiging, overname of associatie.
Op dit moment zijn wij voor enkele van onze relaties op zoek naar

praktijken ter overname

(omzet vanaf € 150.000,-)

Bel voor meer informatie met de Adviesgroep Dierenartsen (030) 247 49 49.

VVAA VOOR DIERENARTSEN

VVAA

Bel voor meer informatie met VVAA adviesgroep Dierenartsen, telefoon (030) 247 49 49. Of kijk op www.vvaa.nl.

Personalia

Voor het dierenartsenexamen van 2 september 2005 zijn geslaagd:
Aardema, Mevr. H.
Aartsen, Mevr. A.E. van
Blanken, Mevr. G.
Borden, Mevr. S.D. van der
Bosman, E.
Boterhoek, Mevr. M.
Brink, Mevr. A.M. van den
Diepen, Mevr. L.M. van
Eilert, Mevr. L.E.M.
Elward, B.
Herenius, Mevr. C.J.J.
Jehee, Mevr. N.C.
Kapteijn, Mevr. W.J.
Kootstra, Mevr. K.
Korevaar, Mevr. M.
Korsten, Mevr. C.
Leeuw, Mevr. R. de
Mul, Mevr. I.
Ommen, Mevr. C. van
Reenen, Mevr. E.M.G. van
Schotanius, Mevr. B.A.
Simpson, Mevr. D.
Staller, D.J.
Venstra, S.
Vegte, S.C. van der
Verseijden, Mevr. F.
Wal, S.W. van der
Wesselingh, J.J.C.M.

Mutaties:

Aardema, Mevr. H.; 2005; 3552 GT Utrecht; Walnootstraat 8; tel. privé: 030-2441501; E-mail privé: h.aardema@students.uu.nl.; d.

Aartsen, Mevr. A.E. van; 2005; 3551 GE Utrecht; Egelantierstraat 102; tel. privé mobiel: 06-55175812; E-mail privé: annebethvanaartsen@hotmail.com.; d.

Blanken, Mevr. G.; 2005; 3523 GM Utrecht; Turkooislaan 28; tel. privé mobiel: 06-45072114; E-mail privé:E-mail privé: geerteblanken@hotmail.com.; d.

Borden, Mevr. S.D. van der; 2005; 4105 JS Culemborg; Mirandapad 33; tel. privé: 0345-519038; E-mail privé: sasensuz@wanadoo.nl.; d.

Bosman, E.; 2005; 3705 ZC Zeist; Warande 38; tel. privé: 030-6952386; tel. privé mobiel : 06-53289000 ; E-mail privé: dierenarts bosman@gmail.com.; d.

Boterhoek, Mevr. M. ; 2005; 9883 SH Oldehove; Buitensingel 12; tel. privé: 0594-621318; tel. privé mobiel: 06-33720785; d.

Brink, Mevr. A.M. van den ; 2005 ; 3405 CN Benschop ; Benedeneind 405 ; tel. privé: 0182-309836; tel. privé mobiel: 06-50485904; E-mail privé: brink403@hotmail.com.; d.

Dercksen, D.P.; 1987; **5281 AJ Boxtel; Bosscheweg 12;** tel.: 0411-677956; tel. privé mobiel: 06-53337567; E-mail privé: daanenhendrien@wanadoo.nl.; d. bij Gez.heids Dienst voor Dieren; tel. bur.: 0900-1770; fax bur.: 0570-660176; E-mail bur.: info@gdvdieren.nl.

Diepen, Mevr. L.M. van ; 2005 ; 3985 SM Werkhoven; Korte Zuwe 2; d.

Eilert, Mevr. L.E.M.; 2005; 7609 GB Almelo; Zeven Bosjes 135; E-mail privé: l.e.m.eilert@students.uu.nl.; d.

***Elward, B.; 2005; 3584 DW Utrecht; Cambridgelaan 733; tel. privé: 030-2518041; d.**

Frencken, J.; 1973; **61210 La Fresnaye au Sauvage – Frankrijk; La Vallee Corbon ; tel. privé : 00-33-233674075 ; r.d.**

***Herenius, Mevr. C.J.J.; 2005; 3581 KD Utrecht; Van Hoogendorpstraat 16; tel. privé: 030-2513723; d.**

Horsthuis, Mevr. C.; 2005; 3581 WN Utrecht; Wagendwarsstraat 50; tel. privé mobiel: 06-17072771; E-mail privé: carlahorsthuis@yahoo.nl.; d.

Hulsmeijer, P.M.M.; 2005; 6865 VN Doorwerth; Middenlaan 37; **tel. privé: 026-3342894; E-mail privé: p.hulsmeijer@hccnet.nl.**

Jehee, Mevr. N.C.; 2005; 3584 DZ Utrecht; Cambridgelaan 201; tel. privé mobiel: 06-22567794; E-mail privé: njehee@hotmail.com.; d.

Kapteijn, Mevr. W.J. ; 2005 ; 3705 GM Zeist ; Schermerslaan 47; tel. privé: 030-6992836; tel. privé mobiel: 06-11196720; E-mail privé: wendykapteijn@hotmail.com.; medew. bij J.W.E. Peters, P. Siderius, S.J. Smit en L.J. Westerlaan; tel. prakt.: 0516-512742; fax prakt.: 0516-513295; E-mail prakt.: dacoostw@hetnet.nl.; d.

***Kootstra, Mevr. K.; 2005; 3904 CC Veenendaal; Dr. S. de Bruinestraat 18-1; tel. privé: 0318-511016; d.**

Korevaar, Mevr. M.; 2005; 3701 GT Zeist; Slotlaan 108-1; tel. privé mobiel: 06-14449598; E-mail privé: m_korevaar@hotmail.com.; d.

Korsten, Mevr. C.; 2005; 3706 ED Zeist; Laan van Vollenhove 885; tel. privé: 030-6962685; d.

Kwakernaak, C.M.P.; 1997; 3437 ZH Nieuwegein; Theo Thijssenhove 20; tel. privé: 030-6300629; E-mail privé: kwakernaak@hotmail.com.; practitioner VWA/RVV.

***Leeuw, Mevr. R. de; 2005; 3531 RW Utrecht; Ternatestraat 15; tel. privé: 030-2944144; d.**

Mul, Mevr. I.; 2005; 3705 HL Zeist; Dr. A. Kuyperlaan 25; tel. privé: 030-2679952; d.

Nederlof-Wijlhuizen, Mevr. W.H.M.; 1989; 7721 HH Dalfsen; Heideanjer 47; tel.privé: 0529-431243; **tel. privé mobiel: 06-10628528;** E-mail privé: willeke47@hetnet.nl.; d.

Ommen, Mevr. C. van; 2005; 3706 AA Zeist; Laan van Vollenhove 510 bis; tel. privé: 030-6995594; E-mail privé: bulletje1000@hotmail.com; d.

Poldermans, Mevr. F.; 2005; 1091 BX Amsterdam; Ruyschstraat 75 hs.; tel. privé: 020-6681046; **tel. privé mobiel: 06-19614163; E-mail privé: floorpoldermans@yahoo.com.; medew. bij Mevr. Y.C.J. Kersten-Klomp; tel. prakt.: 0299-648000; fax prakt.: 0299-465231; E-mail prakt.: dkgrevelingenmeer@planet.nl.**

***Reenen, Mevr. E.M.G.; 2005; 3512 CP Utrecht; Ridderschapstraat 8 bis A; tel. privé mobiel: 06-24546481; d.**

***Schotanius, Mevr. B.A.; 2005; 3551 BK Utrecht; Begoniastraat 12; tel. privé: 030-2448246; tel. privé mobiel: 06-24163361; d.**

Simpson. Mevr. D.; 2005 ; 3552 HG Utrecht ; Marnixlaan 98; tel. privé mobiel: 06-28534110; E-mail privé: d.simpson@students.uu.nl.; d.

Staller, D.J. ; 2005 ; 1541 NN Koog a/d/ Zaan ; Mosterdland 8; tel. privé mobiel: 06-24987760; E-mail privé: djstaller@emailme.nu.; d.

Veenstra, S. ; 2005 ; 3584 DB Utrecht; Cambridgelaan 361; E-mail privé: sotto_voce_@hotmail.com.; d.

Vegte, S.C. van der; 2005; 7441 GE Nijverdal; Esweg 32; tel. privé mobiel: 06-30281086; Email privé: svandervegte@hotmail.com.; d.

Verseijden, Mevr. F.; 2005; 1815 VD Alkmaar; Visserslaan 8; tel. privé mobiel: 06-10374585; E-mail privé: femkeverseijden@hotmail.com.; d.

***Wal, S.W. van der; 2005; 3582 ZH Utrecht; Ina Boudier Bakkerlaan 181; tel. privé: 030-2512138; d.**

Weerd, Mevr. S. de; 2005; 1601 SW Enkhuizen; Molenweg 104; tel. privé: 0228-312876; tel.privé mobiel: 06-41486478; E-mail privé: sdeweerd@hotmail.com.; **medew. bij Mevr. A.M. Lub; tel. prakt.: 0228-312849; fax prakt.: 0228-321068; E-mail prakt.: enkhuizen@uwdierenarts.nl.**

***Wesselingh, J.J.C.M.; 2005; 3552 XV Utrecht; Van der Steenstraat 14; tel. privé: 030-2656632; d.**

Wiersma, Mevr. A.C.; 2001; 3708 HK Zeist; Anna Paulownalaan 73; tel. privé: 030-6919530; E-mail privé: acwiersma@hotmail.com.; **AIO Hfdafd. Geneesk. van Gezelsch.d.; tel. bur.: 030-2531683; E-mail bur.: a.c.wiersma@vet.uu.nl.**

Wit-Heuver, Mevr. C.M.J.M. de ; 1999 ; 3417 **PC** Montfoort ; Achthoven Oost 7; tel. privé: 0348-467601; E-mail privé: claudiaheuver@hotmail.com.; d.

Sluitingsdata voor kopij

Aflevering:	Deadline*)	
01-11-2005	maandag	10-10-2005
15-11-2005	maandag	24-10-2005
01-12-2005	maandag	07-11-2005
15-12-2005	maandag	21-11-2005

*) Voor 10.00 uur 's morgens.
E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

Doorlopende agenda

Congressen & Symposia

Oktober

21 Seminar "Reproduction in dairy cattle; from research to practice" georganiseerd door de leerstoelgroep Adaptatiefysiologie van Wageningen Universiteit. Vier (inter)nationale sprekers zullen een aantal facturen bespreken die van invloed zijn op de reproductie, zoals stress, energiebalans, tochtdetectie en inseminatiestrategieen. Locatie: Marijkeweg 40, Wageningen. Tijd: 09:00 - 12:40 uur. Deelname is gratis, info en opgave: judith.roelofs@wur.nl. Tel : 0317 - 48 36 53

22 5e internationale Moeflon symposium, Nationaal Park de Hoge Veluwe. Onderwerpen: genetica, ziekten en management in internationale context. Voertaal: Engels, maar ook Duitse bijdragen zijn welkom. Voorstellen voor bijdragen voor 15 juni 2005 zenden naar de voorzitter van de wetenschappelijke commissie *J.T. Lumeij@ zvet.uu.nl.* Voorinschrijving tegen gereduceerd tarief. Zie voor gedetailleerde informatie *www.mouflonsymposium.info.*

November

3 en 4 Cursus 'Varkensvoeding in de praktijk' te Wageningen. Cursusleiding: Prof.dr.ir. M.W.A. Verstegen. In de cursus zal aandacht besteed worden aan een negental thema's op het gebied van varkensvoeding. Kosten € 895,-. Meer informatie www.wur.nl/wbs

12 Najaarsdag GGG te Ede. Thema: Groei. Onderwerpen: management-ondersteuningsprogramma van de NCVEI (een project dat financieel ondersteund wordt door de GGG), rasspecifieke aspecten van tumorgroei, de behandeling met radioactief jodium van schildkliertumoren bij hyperthyreote katten, de diagnostische aanpak van alopecia, en botgroei en groeistoornissen. Kosten: niet-leden: 130 euro, studenten: 60 euro, assistentes: 70 euro. Inschrijven: betaling op Postbanknummer 539180 ten name van penningmeester Groep Geneeskunde Gezelschapsdieren te Ede, onder vermelding van uw naam en adres.

17-18 69. Fachgespräch über Geflügelkrankheiten im Parkhotel Kronsberg, Hannover-Messe, statt. Information: Klinik für Geflügel, tel. +49 511 953 8778/79.

22-24 Groep Groot Dagen 2005. Locatie Papendal te Arnhem. PAO-D (www.paod.nl). Meer informatie kunt u vinden op de subsite van de GPGH via www.knmvdarchief.nl/groepen.

Cursussen

Oktober

21 Seminar "Reproduction in dairy cattle; from research to practice" georganiseerd door de leerstoelgroep Adaptatiefysiologie van Wageningen Universiteit. Vier (inter)nationale sprekers zullen een aantal facturen bespreken die van invloed zijn op de reproductie, zoals stress, energiebalans, tochtdetectie en inseminatiestrategieen. Locatie: Marijkeweg 40, Wageningen. Tijd: 09:00 – 12:40 uur. Deelname is gratis, info en opgave: judith.roelofs@wur.nl. Tel : 0317 – 48 36 53

25 en 26 Nieuwe Cursus Paard: Gezondheid van het paard: een gouden driehoek! WBS – WUR Cursus. Cursusleider: prof.dr.ir. Huub F.J. Savelkoul (WU). De kosten van de volledige cursus bedragen € 895,- per persoon. Nadere inlichtingen via *info.wbs@wur.nl.* Wageningen Business School, Geralda Fonteijn, telefoon 0317-484093.

November

3 en 4 Cursus 'Varkensvoeding in de praktijk' te Wageningen. Cursusleiding: Prof.dr.ir. M.W.A. Verstegen. In de cursus zal aandacht besteed worden aan een negental thema's op het gebied van varkensvoeding. Kosten € 895,-. Meer informatie www.wur.nl/wbs

Vergaderingen & Bijeenkomsten

Oktober

25 AUV Werkvergadering. Onderwerp: Paard I. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Hotel Restaurant De Druiventros, Bosscheweg 11, 5056 PP Berkel-Enschot.

November

1 AUV Werkvergadering. Onderwerp: Varken I. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Hotel Restaurant De Druiventros, Bosscheweg 11, 5056 PP Berkel-Enschot.

8 AUV Werkvergadering. Onderwerp: Varken I. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Gezondheidsdienst voor Dieren b.v., Arnsbergstraat 7, 7418 AH Deventer.

15 AUV Werkvergadering. Onderwerp: Pluimvee I. Aanvang: 14.00 uur. Locatie: Hotel Restaurant De Druiventros, Bosscheweg 11, 5056 PP Berkel-Enschot.

17 Najaarsmiddag Groep Geneeskunde van het Paard. Locatie: KNMvD, De Molen 77 te Houten. Aanvang: 14.00 uur. Aansluitend borrel en diner.

17 Najaarsledenvergadering Groep Geneeskunde van het Paard. Locatie: KNMvD, De Molen 77 te Houten. Aanvang: 20.00 uur.

25 Werkvergadering Paard van de Regio Zuid van de KNMvD. **N.B. Nieuwe lokatie:** Hotel-Restaurant 'De Druiventros' (routebeschrijving zie http://www.knmvd.nl), Bosscheweg 11 te **Berkel-Enschot.** Aanvang: 20.15 uur. Kosten: € 30,-. Spreker: Dr. A. Fiechtenschlager (Duitsland). Onderwerp: *Beoordeling van hartafwijkingen in de dagelijkse Paardenpraktijk. Wat is het belang van wat we constateren en wat daarmee te doen.* (Voordracht in het Engels.) Erkenningspunten zijn voor dit programma aangevraagd. Voor nadere informatie: *frank@scheijmans.nl*

30 AUV Werkvergadering. Onderwerp: Rund II. Aanvang: 14.00 uur. Locatie: Gezondheidsdienst voor Dieren b.v., Arnsbergstraat 7, 7418 AH Deventer.

UW AOV NU NÓG VOORDELIGER

Kies voor VVAA als uw intermediair. Zet uw lopende arbeidsongeschiktheidsverzekering direct om en u bent meteen verzekerd van deskundig, persoonlijk advies tegen de scherpste prijs. Provisie boven € 275,- die wij vanaf 1 januari 2006 ontvangen van de verzekeraar storten wij automatisch terug op uw rekening. Een voordeel dat kan oplopen tot (tien)duizenden euro's gedurende de looptijd van uw verzekering.

Nieuw:
provisie boven
€ 275,-
terug op uw rekening
(tien)duizenden euro's
voordeel gedurende
de looptijd

Belangrijk: uw overstap dient vóór 1 november 2005 te zijn afgerond.

VVAA houdt uw AOV up-to-date. Voorwaarden, dekking, prijs en kwaliteit worden jaarlijks getoetst en afgestemd op uw persoonlijke en financiële situatie. Meer weten? Neem dan contact op met VVAA of bereken zelf uw retourprovisie op www.vvaa.nl/arbeidsongeschiktheid.

ARBEIDSONGESCHIKTHEIDSVERZEKERING

VVAA

Atoomweg 100, Postbus 8153, 3503 RD Utrecht, telefoon (030) 247 48 00, www.vvaa.nl

Een nieuwe aanpak van dermatofytose bij katten

Itrafungol®

- Krachtig antimycoticum
- Breed spectrum
- Langdurige werking
- Smakelijke orale oplossing

JANSSEN
ANIMAL HEALTH
Postbus 90240, 5000 LT Tiburg

Itrafungol®

Antimycoticum voor katten

Benaming: Itrafungol 10 mg/ml orale oplossing (REG NL 10220 UDA/2 S 460 F11) - **Samenstelling:** itraconazol 10 mg/ml - **Doeldier:** kat - **Indicatie:** behandeling van dermatofytose veroorzaakt door *Microsporum canis* - **Dosering:** dagelijkse dosis is 5 mg/kg of 0.5 ml/kg/dag oraal. Het doseringschema is 0.5 ml/kg/dag voor 3 verschillende perioden van 7 opeenvolgende dagen, elke keer met 7 dagen zonder behandeling ertussen - **Contra-indicaties:** Niet toedienen aan katten die overgevoelig zijn voor itraconazol of één van de andere ingrediënten. Niet toedienen aan katten met een verstoorde lever- of nierfunctie. Niet gebruiken bij zwangere of zogende katten. - **Bijwerkingen:** In klinische studies werden bepaalde bijwerkingen die mogelijks gerelateerd zijn aan de toediening van het product genoteerd. De meest voorkomende bijwerkingen waren braken, diarree, anorexie, speekselen, depressie en apathie. Deze effecten zijn gewoonlijk mild en van voorbijgaande aard. Een kortstondige toename van leverenzymes kan voorkomen. In zeer zeldzame gevallen wordt dit geassocieerd met icterus. In dergelijke gevallen moet de behandeling worden onderbroken. **Verantwoordelijke onderneming:** Janssen Animal Health B.V.B.A., Turnhoutseweg 30, B-2340 Beerse. Verdere informatie is beschikbaar op aanvraag.

FORT DODGE

Fort Dodge Animal Health

Fort Dodge Animal Health B.V. maakt deel uit van de multinational Wyeth, één van de grootste life science organisaties ter wereld. Binnen Fort Dodge zijn wereldwijd ongeveer 3400 medewerkers actief in de ontwikkeling, productie en verkoop van vaccins en farmaceutica voor nuts- en gezelschapsdieren. Met een goed gevulde pipeline en uitstekende producten gaat de organisatie de toekomst met veel vertrouwen tegemoet

Teneinde onze organisatie in de Benelux te versterken zijn wij op zoek naar een:

Product Manager Swine Benelux (M/V)

De functie:

U bent verantwoordelijk voor het opstellen van marketing plannen voor onze bestaande en nieuwe porcine producten binnen de Benelux. Voorts draagt u zorg voor de vertaling van deze marketing plannen in concrete acties. U onderhoudt nauwe contacten met praktiserende dierenartsen en bijvoorbeeld universiteiten en gezondheidsdiensten. Daarnaast ondersteunt u onze interne organisatie middels het geven van technische ondersteuning aan onze klanten, het trainen van onze medewerkers en door het geven van voordrachten/lezingen aan klanten en eindgebruikers. Verder draagt u zorg voor de forecasts inzake de porcine portfolio. U rapporteert in deze functie aan de Sales & Marketing Director Benelux. De standplaats voor deze functie is gelegen nabij het drielandenpunt.

Uw Profiel:

U bent dierenarts, met bij voorkeur relevante (praktijk)ervaring op het gebied van varkensgezondheidszorg. U hebt een sterk ontwikkeld analytisch vermogen en communiceert gemakkelijk in woord en geschrift. U bent in staat effectief anderen te motiveren. U bent ambitieus, en heeft gevoel voor zowel de commerciële als de technische aspecten van deze uitdagende functie. Enige ervaring op het gebied van marketing strekt tot aanbeveling. U heeft een goed ontwikkeld vermogen tot organiseren en kan zelfstandig werken. Uw capaciteit om zelfstandig te werken belet u echter niet om flexibel in een team te functioneren. Daarnaast bent u gedreven om onze organisatie vooruit te helpen. U beheerst de gangbare office applicaties en beheerst in ieder geval de Nederlandse en Engelse taal.

Ons aanbod:

Wij bieden een afwisselende, zelfstandige functie binnen een dynamisch team. Wij geven u een grondige en praktische opleiding gevolgd door continue ondersteuning. Wij bieden een uitstekend pakket primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden.

Geïnteresseerd?

Voor eventuele verdere inlichtingen kunt u contact opnemen met Mark Mombarg, telefoon +31-651110165.

U kunt uw sollicitatiebrief en uitgebreid CV richten aan:

Fort Dodge Animal Health Benelux B.V.
Ter attentie van Drs. S.M. de Beer, Sr. Manager Human Resources
Huizerstraatweg 117
1411 GM Naarden
E-mail: debeersm@fdah.com

lirbac
NIMAL HEALTH
Geef mij maar pasta!
Met Vitaminthe pasta geef je altijd precies de juiste dosering.
· Geen onder- of overdosering
Werkzaam tegen alle belangrijke wormen (incl. lintwormen)
Voor honden en katten van alle leeftijden
Uit recent effectiviteitonderzoek blijkt: Vitaminthe is zeer effectief.
· Maar één keer behandelen
· Te plaatsen in handige display
· Verkrijgbaar in 5, 10 en 25 ml
Vitaminthe®
Pasta voor totale ontworming
rmatie: Vitaminthe REG NL 2896. Per ml orale pasta: niclosamide 240 mg, oxibendazol 30 mg. Doeldieren: kat en hond. Kanalisatie: Vrij. Voor meer informatie: Virbac Nederland BV., Postbus 313, 3770 AH Barneveld.
nl www.virbac.nl

Nieuw!
Nu ook geregistreerd voor de kat

RIMADYL®
CARPROFEN
INJECTIE

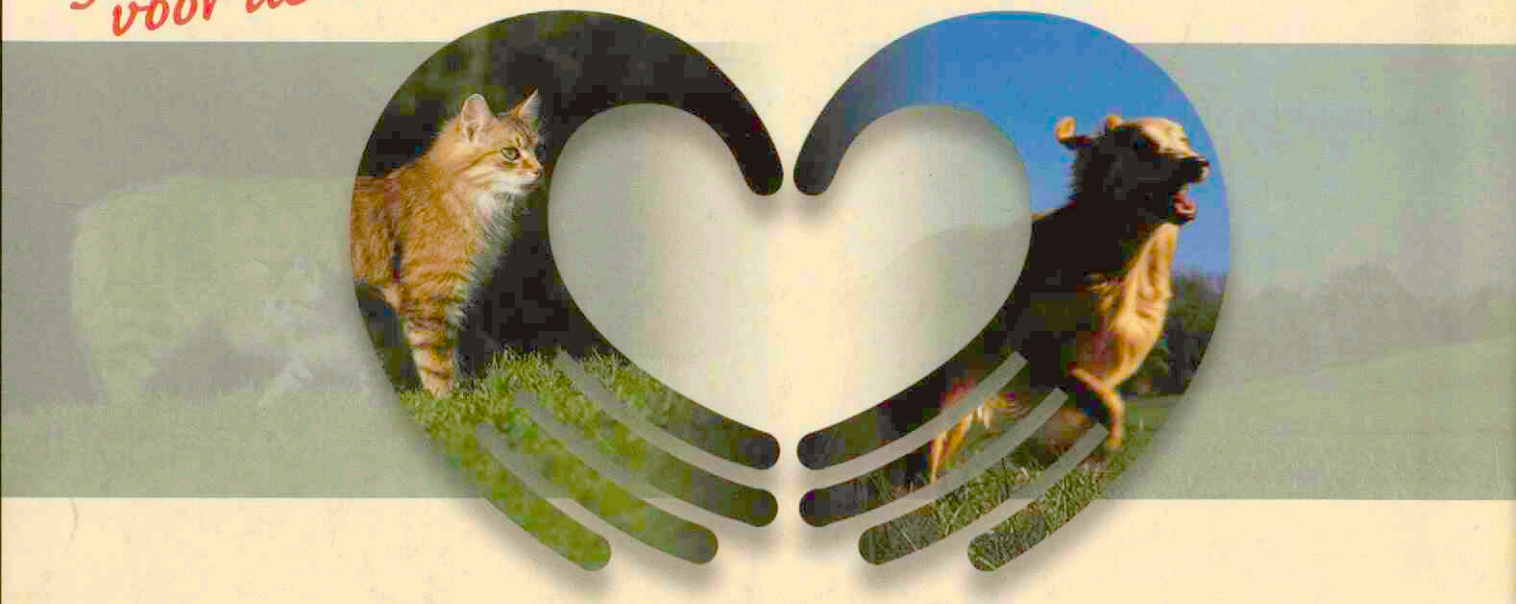

Pre-operatieve toepassing voor post-operatieve pijnbestrijding

- **Rimadyl® injectie**, werkzame stof carprofen, is een NSAID voor de hond en kat met sterke anti-inflammatoire, analgetische en anti-pyretische eigenschappen
- **Rimadyl® injectie** heeft géén invloed op de nierdoorbloeding en op de bloedstollingtijd
- **Rimadyl® injectie** kan veilig pre-operatief worden toegediend
- **Rimadyl® injectie** voor **éénmalige** subcutane of intraveneuze toediening aan hond en kat in een dosering van **4 mg/kg**, bij voorkeur pre-operatief, op het moment van premedicatie of bij de inductie van de anesthesie

Als enige NSAID met geregistreerde vervolgbehandeling met tabletten bij de **hond**

RIMADYL® INJECTIE • **werkzame stof:** carprofen; REG NL 10101 UDD • **diergeneesmiddel** • **doeldier:** hond en kat. **HOND:** • **indicaties:** ter vermindering van postoperatieve pijn en zwelling na orthopedische ingrepen en weke-delen chirurgie met inbegrip van intra-oculaire operaties • **toedieningswijze en dosering:** Rimadyl injectie wordt subcutaan of intraveneus gegeven in een dosering van 4 mg/kg, bij voorkeur preoperatief, op het moment van premedicatie of bij de inductie van de anesthesie • Om de pijnstillende en anti-inflammatoire behandeling post operatief uit te breiden kan de parenterale therapie na 24 uur gevolgd worden door carprofen tabletten in een enkele dosering van 4 mg/kg/dag gedurende 5 dagen. **KAT:** • Ter bestrijding van postoperatieve pijn. De parenterale therapie mag bij de kat niet gevolgd te worden door Rimadyl tabletten. • **contraindicaties:** niet gebruiken bij drachtige dieren. **HOND:** • Gebruik bij honden jonger dan 6 weken of bij oude dieren kan extra risico met zich meebrengen. Wanneer geen andere oplossing gevonden kan worden, dient een gereduceerde dosis te worden toegediend. Deze dieren behoeven daarna een additionele klinische bewaking. Gastro-intestinale ulceratie is zeldzaam bij gebruik van carprofen en komt voornamelijk voor bij doseringen die ver boven de therapeutische dosis liggen. **KAT:** • Niet gebruiken bij dieren jonger dan 4 maanden. Gebruik bij oude of zieke dieren kan extra risico met zich meebrengen. Typische ongewenste bijwerkingen van NSAID's zoals verlies van eetlust, braken, occult bloed in de feces en apathie zijn af en toe gemeld. **Algemeen:** • **waarschuwingen:** niet gebruiken bij hart-, lever- of nieraandoeningen, bij GI ulceratie of -bloedingen, bloedafwijkingen of bij overgevoeligheid voor het product. Gebruik bij hypovolemische of hypotensieve dieren vermijden.

BP&MC 22010402

Pfizer

Animal Health
Visie op gezondheid

Pfizer Animal Health bv
Postbus 57 • 2900 AA Capelle a/d IJssel
www.pfizerah.nl • secretariaat.ahg@pfizer.c

© 2004 Pfizer Animal Health bv - Capelle a/d IJssel
® Merknaam Pfizer Inc., N.Y., U.S.A.

Deel 130 • Aflevering 21 • 1 november 2005

Universiteitsbibliotheek
Utrecht
DGK A 318 /A-2
01 NOV. 2005

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Professionele verantwoordelijkheid

Een tuchtklacht: een smet op het blazoen of een statistisch risico

Vrouwen in de praktijk: probleem of uitdaging

Departement Dier, Wetenschap en Maatschappij speelt een belangrijke rol in de veterinaire opleiding

Succesvolle bijeenkomsten in De Efteling: algemene vergadering en jaarcongres

KNMvD
Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

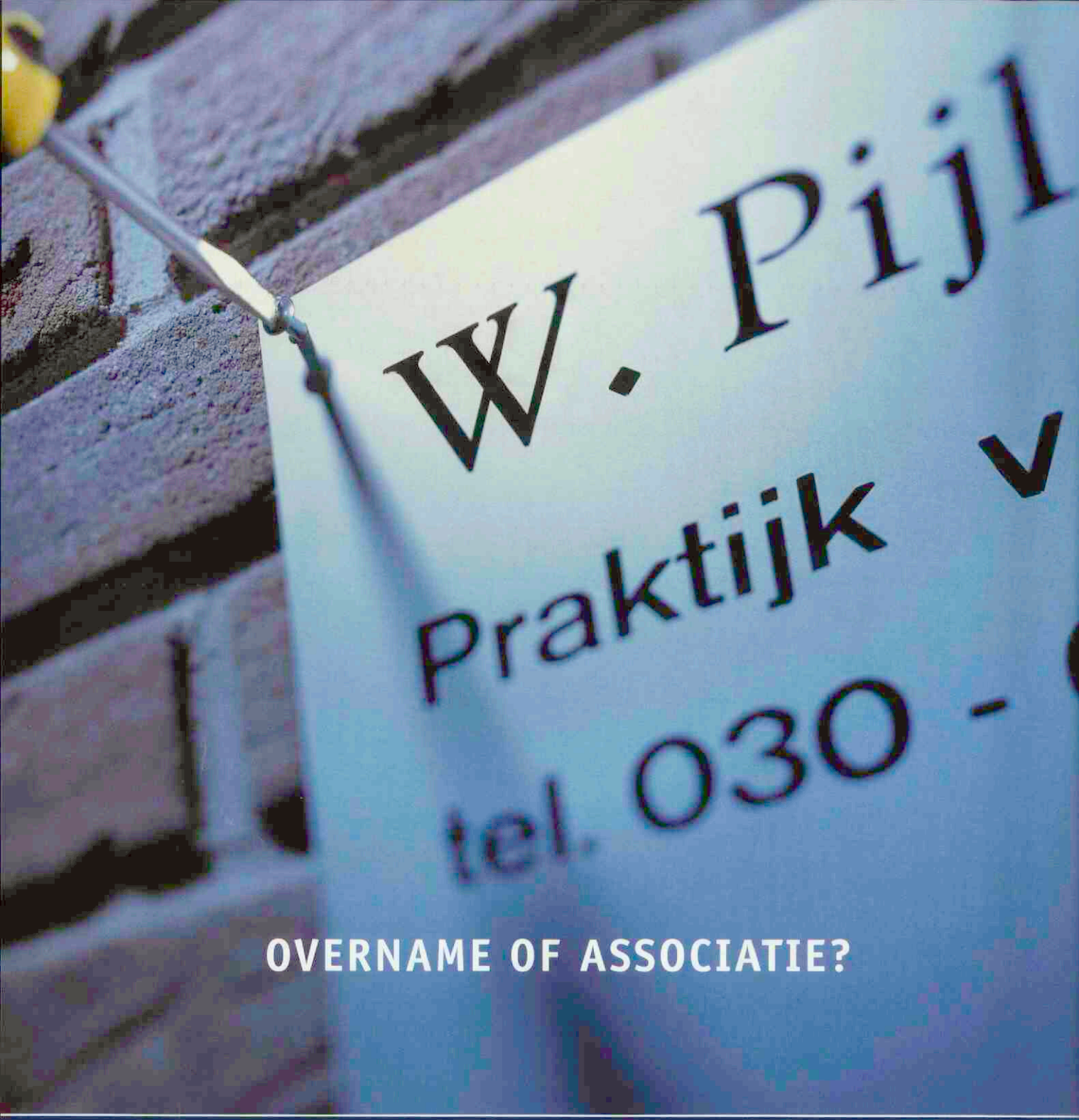

OVERNAME OF ASSOCIATIE?

Een praktijk overnemen of associëren? Onze praktijkadviseur kan u op deskundige wijze begeleiden en adviseren en regelt graag alle zaken voor u.

Bel voor meer informatie of een afspraak met de VVAA adviesgroep Dierenartsen, telefoon (030) 247 49 49. Of kijk op www.vvaa.nl

VVAA VOOR DIERENARTSEN

VVAA

Atoomweg 100, Postbus 8153, 3503 RD Utrecht, telefoon (030) 247 49 11, www.vvaa.nl

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Uitgegeven door de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

Deel 130
Aflevering 21
1 november 2005

Inhoud

Voorpagina: Ad Wijne, p. 672

Veterinaire Tandheelkunde

Actua

Van de redactie

Oorspronkelijk artikel
Het beeld van dierenartsen in de landbouwhuisdierensector van hun patiënten en klanten en hun professionele verantwoordelijkheid; *G. de Graaf* 654

Veterinair tuchtrecht
Foutje?; *I. Boissevain* 661

Een tuchtklacht: een smet op het blazoen of een statistisch risico?; *H.A. Beijer* 662
Reactie Iaira Boissevain; *I. Boissevain* 663
VVAA verlaagt grens retourprovisie voor arbeidsongeschiktheidsverzekeringen 663

Ingezonden
Vrouwen in de praktijk: probleem of uitdaging?; *I. Buitink* 664
BVD-preventie: verschil in aanpak; *L.R.M. Verberne* 665

Interview
Departement Dier, Wetenschap en Maatschappij speelt een belangrijke rol in de veterinaire opleiding; *M. Sloet* 666

Uitgelicht
De electro-ejaculator 667

Nieuws van de industrie
Nieuw Dental Health programma voor hond en kat 668

Berichten en verslagen
Lang leve DSK! 668
IP's Winterconference 2006 669

PAO-Diergeneeskunde 669

VITAMINTHE®: MAKKELIJK EN SNEL ONTWORMEN

De voordelen van Vitaminthe

- Werkt tegen spoel-, zweep-, haak- én lintwormen
- Handige, makkelijk in te stellen doseerspuit
- Al effectief bij eenmalige behandeling
- Verkrijgbaar in: 5 ml (speciaal voor pups en kittens), 10 ml en 25 ml
- Speciale consumentenfolders over het ontwormen van pups en kittens én volwassen honden en katten beschikbaar

Virbac ANIMAL HEALTH

Persoonlijk voor dieren

Productinformatie: Vitaminthe REG NL 2896. Per ml orale pasta: niclosamine 240 mg, oxibendazole 30 mg. Doeldieren: hond en kat. Kanalisatie: Vrij. Voor meer informatie: Virbac Nederland BV, Postbus 313, 3770 AH Barneveld. www.virbac.nl en info@virbac.nl

Wetenschappelijke redactie
Dr. M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan (voorzitter)
Drs. H.A. Beijer
Dr. M.F. de Jong
Dr. R. Kuiper
Drs. J.T. Siebinga
Dr. R.S. Schrijver
Dr. E. Teske
Dr. J.H. Vos
Dr. M.A. Willemen

Wetenschappelijke adviesraad
Prof. dr. A. Barneveld (Utrecht)
Dr. F.H.M. Borgsteede (Lelystad)
Prof. dr. H.J. Breukink (Utrecht)
Prof. dr. P. De Backer (Gent, België)
Dr. J. Goudswaard (Middelburg)
Prof. dr. J.A.P. Heesterbeek (Utrecht)
Prof. dr. L.J. Hellebrekers (Utrecht)
Dr. Th.S.G.A.M. van den Ingh (Utrecht)
Prof. dr. F. van Knapen (Utrecht)
Prof. dr. A. de Kruif (Gent, België)
Dr. J.T. Lumeij (Utrecht)
Prof. dr. A.S.J.P.A.M. van Miert (Utrecht)
Prof. dr. J.P.T.M. Noordhuizen (Utrecht)
Prof. dr. J.H.M. Verheijden (Utrecht)
Dr. G. Voorhout (Utrecht)
Dr. Th. Wensing (Utrecht)

Hoofdredacteur
Dhrs. H. Geertsen

Eindredactie
E.P.C. Bingen
Mw. A.M. Dorresteijn-Tummers
Mw. drs. M. Fijten
Mw. J.W. Jansen
De Molen 77, Postbus 421, 3990 GE Houten
Tel. 030 - 6348900/fax 030 - 6348929.
E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

Abonnementsprijs
Het *Tijdschrift voor Diergeneeskunde* is het verenigingstijdschrift van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde.
De abonnementsprijs voor dierenartsen niet-leden van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde en voor niet-dierenartsen wordt vastgesteld door het bestuur.

Postgiro/bank
Postbank 511606 ten name van de KNMvD, De Molen 77, Houten. ABN/AMRO N.V., Postbus 30, 3500 AA Utrecht, nr. 55 50 48 861 en C en E bank N.V., Postbus 85100, 3508 AC Utrecht, nr. 69 93 61 443.

Druk
Drukkerij G. van Dijk B.V., Breukelen (tel. 0346-261304, fax 0346-264565).

Advertenties
Commerciële advertenties: Overgaauw Veterinair Advies, Postbus 204, 3770 AE Barneveld. Tel. (0342) 419798; 06-53260696; fax (0342) 419794; e-mail: p.overgaauw@planet.nl
Personeelsadvertenties: bureauredactie.

Beëindiging lidmaatschap KNMvD en Groepen
Opzeggen van het lidmaatschap dient vóór 1 oktober van het lopende jaar schriftelijk en aangetekend te geschieden om het lidmaatschap per 1 januari van het daaropvolgende jaar te laten eindigen.

KNMvD
Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

De Molen 77
Houten
Postbus 421
3990 GE Houten
Telefoon (030) 6348900
Fax (030) 6348909
Website www.knmvd.nl

Bestuur
Drs. T. de Ruijter, voorzitter
Drs. L.J. den Otter, vice-voorzitter
Drs. H.R.C. Gostelie, penningmeester
Drs. W.G. van den Ekker, lid
Drs. H. van Herpen, lid
Drs. A.J.G. den Hertog, lid
Drs. M.A. Willemen, lid

Bureau
Drs. H. Geertsen, algemeen directeur

Stafmedewerkers
Drs. S.J. de Groot
Drs. F.J.W.C. van Herten
Mw. drs. M.C. van Oostrum-Schuurman Hess

Senior medewerker communicatie
H.G. Dijkman

Administrateur
H.S. de Vries

Vacaturebank
R.P. van Ringelestijn

Webmaster
Mw. drs. M. Fijten

KNMvD

Succesvolle bijeenkomsten in De Efteling 672

Maatschappijnieuws
Aviaire Influenza en de rol van de KNMvD; *S.J. de Groot* 680
In Memoriam Professor drs. J. Mol 682
World Small Animal Veterinairy Association zit niet stil 683
Klein Nieuws van groot 684
Doorgeven functiewijziging in verband met berekening van uw contributie 685
Nieuwe eindredacteur 685
Eindejaarsdrukte goodwillberekeningen 685
Jaarverslag Ereraad 686

Deadline 686
Doorlopende agenda 687
Personalia 689
Jubilea 689

Contents

Original article
Large animal practitioners' perspective their professional relationship and responsibilities
G. de Graaf 654

All rights reserved

Verklaring:
Richtlijnen voor auteurs (Vancouver Style) zijn op aanvraag verkrijgbaar (zie ook Tijdschr Diergeneeskd 1992; 117:31-4). De Redactie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade welke - direct of indirect - het gevolg mocht zijn van gebleken onjuistheden in de inhoud van de in dit tijdschrift opgenomen artikelen waarbij de auteur is vermeld of in de inhoud van de in dit tijdschrift geplaatste advertenties. Advertenties kunnen zonder opgaaf van redenen door de Redactie worden geweigerd of ingetrokken. Niets uit dit tijdschrift mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder schriftelijke toestemming van de Redactie.

(Papers appearing in this journal are listed in Current Contents / Agricultural Biology and Environmental Science / Index-Medicus, Index Veterinarius / Veterinary Bulletin, Biological Abstracts, Cambridge Scientific Abstracts).

Van de redactie

Professioneel?

Het blijkt steeds moeilijker te worden voldoende wetenschappelijke bijdragen te verwerven voor ons Tijdschrift voor Diergeneeskunde. Zelfs het streven om per aflevering tenminste één wetenschappelijk artikel te plaatsen is niet steeds haalbaar. Een deel van de oorzaak hiervan ligt mogelijk in het feit dat andere aspecten van de beroepsuitoefening onze aandacht in toenemende mate opeisen, zowel in het 'dagelijks' leven alsook in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde. De beroepsuitoefening is complexer geworden, wat aanleiding is voor deskundigen vanuit diverse disciplines buiten de diergeneeskunde om zich te buigen over onze beroepsuitoefening. Zo lazen wij onlangs in dit Tijdschrift een artikel van zeven pagina's over een methode om de financiële positie van een praktijk te analyseren, dit als 'beleidsinstrument'. Afgezien van de vraag of dit wel of niet valt onder het modewoord 'professionalisering' (de definitie hiervan is niet altijd even helder), een dergelijke bijdrage kan in de praktijk zeer nuttig zijn en is, ook als zij niet direct wordt toegepast, zeer lezenswaardig.

In deze aflevering vindt u een ander voorbeeld: dr. G. de Graaf kijkt vanuit de Faculteit der Sociale Wetenschappen naar de landbouwhuisdieren-practicus en beschrijft hoe deze zijn professionele rol en zijn verantwoordelijkheid tegenover de dieren en hun eigenaren ziet. Natuurlijk blijkt er een diversiteit te bestaan en De Graaf komt dan ook tot vier 'discoursen': de steun van de veehouder, de advocaat der dieren, de situationele en intuïtieve dierenarts en de professionele dierenarts. Met de laatste wordt overigens niet gesuggereerd dat de voorgaande drie minder professioneel zouden zijn, zoals gezegd, de definitie van 'professioneel' is niet altijd even helder. Het is een zeer lezenswaardig artikel en ik zou juist ook de collega's die werkzaam zijn in andere sectoren dan de landbouwhuisdieren willen uitnodigen dit artikel te lezen. Het geeft een duidelijke nuancering van de ontwikkelingen in de landbouwhuisdieren-praktijk. Interessant lijken mij verder nog twee vragen: 'Zou er een correlatie bestaan tussen de discoursen en bijvoorbeeld leeftijd, regio of type praktijk?' en: 'Zouden dezelfde collega's er over twintig jaar nog net zo over denken? Iets voor een vervolgonderzoek?'

Al met al is het verheugend om dergelijke bijdragen in het Tijdschrift te zien, meer dan wij tien jaar geleden voor mogelijk hielden. Niettemin roept het bovenstaande vragen op: Waarom worden er in het Tijdschrift zo weinig resultaten van diergeneeskundig wetenschappelijk onderzoek gepubliceerd? Wordt er zo weinig onderzoek gedaan of is het niet nodig de resultaten van wetenschappelijk onderzoek te presenteren aan de Nederlandse dierenarts? Zeker, veel wordt gepubliceerd in de buitenlandse, gespecialiseerde vakbladen, maar dat ontslaat de onderzoekers niet van de, althans morele, verplichting om ook diergeneeskundig Nederland van de essentie op de hoogte te stellen. Is dit ook een gevolg van de zogenaamde 'professionalisering'? En zo ja, zijn we ons doel dan niet ver voorbij geschoten? Immers, de kern van onze professie ligt in de wetenschappelijke kennis van en visie op vakinhoudelijke aspecten. Discussiëren over definities is niet altijd zo'n vruchtbare bezigheid, maar toch moesten we het begrip 'professionalisering' maar eens beter definiëren. Zo zou kunnen worden voorkomen, dat essentiële aspecten van de professie als gevolg van 'professionalisering' buiten de boot vallen.

Rogier Kuiper

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Resultaten: de discoursbeschrijvingen van dierenartsen

Discours A_d: De steun van de verantwoordelijke veehouder
Dierenartsen die zich in discours A_d bevinden, voelen een sterke band met de eigenaar van het dier: in dit geval de veehouder dus. Ze vinden dienstverlening naar de veehouder toe zeer belangrijk. Dierenarts zijn is een dienstverlenend beroep en het is de taak van de dierenarts om de veehouder te helpen bij zijn bedrijfsvoering. Mocht het economische belang van de veehouder tegenstrijdig zijn aan het belang van het dier, dan kiest men voor de veehouder. Er zijn heel weinig conflicten met de veehouder. Vrijwel altijd staat men op één lijn. Natuurlijk mag je in principe niet zomaar een gezond dier doden, maar soms kun je overvallen worden door een situatie. Dan moet je daar in mee gaan. "*Het omgaan met de eigenaren is heel belangrijk en juist heel erg leuk. Als je dat vervelend vindt, kun je beter een andere baan zoeken.*"

Dieren in de veehouderij vormen een economische factor, daar hebben de dierenartsen uit dit discours geen enkel bezwaar tegen. Het dier is een productiemiddel en daaruit moet de boer nu eenmaal zijn inkomen halen. Een boer kan dus per definitie ook nooit zijn dieren *teveel* als een productiemiddel zien. "*Ik heb er geen bezwaar tegen als een dier ten behoeve van de mens gebruikt wordt, mits de gezondheid en het welzijn van het dier niet teveel geschaad worden.*"

De verantwoordelijkheid voor de gezondheid en het welzijn van het dier ligt heel duidelijk bij de eigenaar. "*De diereigenaar is en blijft primair zelf verantwoordelijk.*" Dus ook voor elke diergeneeskundige ingreep is de eigenaar de eindverantwoordelijke. "*Wij kunnen boeren ook niet dwingen een oneconomische handeling uit te voeren.*" "*Het is niet mijn dier.*" "*Uiteindelijk beslist altijd de eigenaar.*"

Dierenartsen uit discours A_d hebben een groot vertrouwen in de veehouder. Het moet dus ook gestimuleerd worden om veehouders zoveel mogelijk bij de beslissingen te betrekken. Hoe meer veehouders zelf doen, dat geldt ook voor diergeneeskundige ingrepen, hoe meer ze bij het dierwelzijn betrokken raken. Dat versterkt ook het verantwoordelijkheidsgevoel.

Natuurlijk valt er wel het één en ander te verbeteren in de intensieve veeteelt, maar in zijn algemeenheid hebben we het best goed voor elkaar in Nederland. Kijk maar eens naar andere landen, daar is het dierenwelzijn vaak veel minder. Intensieve veeteelt is nu eenmaal de enige manier om economisch het hoofd boven water te houden. Het is een gegeven. Natuurlijk moeten we wel proberen de scherpe kantjes eraf te halen, maar dat gebeurt ook. Waar het niet ideaal is, wordt er tegenwoordig het nodige gedaan. Ook de veehouders zijn bereid daaraan mee te werken. Ze hebben het alleen heel moeilijk. Het is absolute onzin te beweren dat het lot van varkens zo slecht is in Nederland. Ook varkens zijn in zijn algemeenheid in Nederland goed verzorgd en gehuisvest. "*Varkens hebben het goed en worden goed gevoed en verzorgd.*" "*De situatie in het buitenland is veel slechter.*" Het is opvallend dat dierenartsen in dit discours zich regelmatig zeggen te ergeren aan het negatieve imago dat in hun ogen vaak nog aan de intensieve veehouderij ('bio-industrie' is al helemaal een te negatieve term) kleeft. "*Het is veel beter dan de mensen denken.*" "*Varkenshouders zijn zich zeer bewust van hun vaak negatief imago.*" Typerend is dat het aspect dat nog werd gemist bij de uitspraken, was: "*De commerciële mogelijkheden van de ondernemer om te kunnen voldoen aan alle waarden en regels.*" Ook volksgezondheid was verder een aspect dat nog vaak gemist werd. "*Speerpunt moet de volksgezondheid zijn waarbij de individuele dieraspecten (onder andere welzijn) niet uit het oog moeten worden verloren.*"
Dierenartsen uit discours A_d hebben niet veel last van concurrentie tussen dierenartsen onderling.

Discours B_d: De advocaten der dieren
Discours B_d kenmerkt zich in eerste instantie door de moeite die de artsen uit dit discours met de intensieve veehouderij hebben. "*Intensieve veehouderij knelt ernstig op het gebied van dierenwelzijn.*" Ze vinden de intensieve veehouderij niet nodig, en het zou ook niet in zijn huidige vorm moeten blijven bestaan. We hebben het, in zijn geheel genomen, helemaal niet goed voor elkaar in Nederland in de intensieve veehouderij. Met name met de huisvesting van de dieren is nog veel mis. We zijn in het huidige systeem gegroeid, maar als je er neutraal naar kijkt, is het een ongezonde situatie. Het gaat dus niet zozeer om het feit *dat* dieren voor menselijke consumptie worden gehouden, maar meer om de wijze waarop. "*Ik heb geen moeite met de vleesproductie, wel met de wijze waarop dat gebeurt.*" "*Welzijn van dieren kan verbeterd worden.*" "*Welzijn van dieren is iets waar veel te weinig naar gekeken wordt. Zowel door dierenartsen, als door de overheid en boerenorganisaties.*" In het bevorderen van het welzijn van dieren, "*ligt een duidelijke taak voor de dierenarts*". Dierenartsen uit discours B_d zijn nog wel bereid om hun werk te doen in de varkenssector, maar het gaat veel minder van harte dan in alle andere discoursen. Ook het feit dat varkens gecastreerd worden zonder verdoving wekt veel weerstand op bij de dierenartsen uit discours B_d. Dat gebeurt met name vanuit economische motieven en dat valt eigenlijk niet goed te keuren.

Het beeld van de veehouder is ook een heel andere dan in discours A_d. Bedrijfseconomische overwegingen spelen een te grote rol bij de beslissing van een veehouder om een dierenarts erbij te halen. Bedrijfseconomische overwegingen spelen sowieso een veel grotere rol dan mededogen en verantwoordelijkheidsgevoel bij beslissingen van veehouders. "*Boeren houden dieren nu eenmaal om in inkomen te voorzien.*" Hierin verschillen de boeren sterk van de dierenarts. Het uitgangspunt voor de dierenarts is altijd het dier; de loyaliteitwijzer slaat duidelijk door naar het dier. In extreme gevallen worden beslissingen genomen die tegen het belang van de eigenaar ingaan. Het tevreden stellen van klanten is immers veel minder belangrijk dan het bevorderen en handhaven van de gezondheid en welzijn van dieren. De dierenarts draagt een grote verantwoordelijkheid voor het dier. Hoewel de beslissingen van de eigenaar sterk te beïnvloeden zijn (dit is een belangrijke taak van de dierenarts), moet deze uiteindelijk wel de beslissingen nemen en dus een ander belangrijk deel van de verantwoordelijkheid dragen. De dierenarts treedt op als een advocaat van het dier.

Veehouders verzoeken dierenartsen uit discours B_d nog wel eens om een handeling die totaal onaanvaardbaar is. Dit ver-

Tabel 1: Factor ladingen van de respondenten

De *defining variates* (ladingen die boven de .48 uitkomen, $p < .001$) staan tussen haakjes.

Plaats van praktijk:
B = Brabant/Limburg
U = Utrecht/Gelderland
O = Overijssel

A_b	B_b	C_b	D_b	Geslacht	Jaar van afstuderen	Plaats van praktijk
.05.	34.	19	(.52)	M	82	B
.31	.33	(.43)	(.45)	M	78	B
.00	(.57)	.03	.02	M	67	B
.39	(.45)	.04	.21	M	72	B
(.66)	.01	.18	.41	V	93	B
.37	(.46)	**(-.50)**	.38	M	85	B
.22	(.49)	.03	.15	V	99	B
(.67)	.09	.09	.11	V	93	B
.21	.01	(.45)	(.52)	M	87	B
(.63)	.19	.31	.10	M	84	B
.25	.00	(.54)	.13	M	95	B
.02	.26	(.50)	.32	M	90	B
-.04	.22	(.49)	-.01	M	89	O
-.02	(.72)	.26	-.18	M	95	O
.31	-.04	(.53)	.12	M	71	O
-.23	(.63)	.01	.30	M	83	O
(.47)	.29	.38	.27	M	78	O
(.51)	.03	-.07	.39	V	98	O
(.58)	.24	-.03	.25	M	83	O
.36	(.47)	-.01	.22	M	98	O
.42	.26	.15	(.54)	M	88	O
.33	.40	.20	.34	M	83	O
(.55)	.10	.06	(.43)	M	78	O
(.58)	.19	.27	.10	M	92	U
.09	-.01	.13	.34	M	84	U
.42	.05	.39	-.09	M	91	U
.23	(.56)	.32	.00	M	96	U
(.64)	.07	-.02	.39	V	99	U
.42	.20	-.06	(.58)	M	73	U
(.52)	.18	.11	.12	M	97	U
.13	.26	(.48)	.22	M	70	U
.17	.00	.05	.37	M	91	U
(.53)	(.46)	.10	.11	M	99	U
(.65)	.09	.16	.18	M	79	U
(.81)	-.11	.13	.19	V	96	B
(.75)	.19	.24	.11	M	88	B
(.56)	**(-.48)**	-.01	.26	M	86	B
(.64)	.07	.02	.17	M	84	B
(.65)	-.05	.20	.07	M	81	B
(.56)	-.17	(.45)	.30	M	81	B

sterkt het toch al enigszins negatieve beeld dat van de veehouders bestaat. "*Het gebeurt regelmatig dat je onredelijke verzoeken wordt gedaan.*" Er is niet al te veel vertrouwen in de veehouder. Het is dus ook zeker geen goede ontwikkeling dat veehouders meer en meer zelf doen. Je maakt nog veel onoordeelkundig toepassen van medicijnen door veehouders mee. "*Veterinaire taken die bij de veehouder komen te liggen, leiden vaak tot kwaliteitsverlies op gebied van diergezondheid en is zodoende geen goede zaak.*" Hoe meer veehouders zelf doen, hoe meer welzijnsproblemen er zullen ontstaan. Opvallend is verder dat bij de aspecten die nog gemist werden, éénmaal "*de opvoedkundige taak van de dierenarts*" werd genoemd.

Dierenartsen uit discours B_d hebben vaker conflicten met veehouders dan dierenartsen uit discours A_d. Dit hoeft niet altijd een groot conflict te zijn. Maar "*ik wijs een klant altijd op situaties die niet goed zijn voor de gezondheid/welzijn van zijn/haar dieren en dat daar verbeteringen in gemaakt kunnen worden*". En dat leidt uiteraard tot meningsverschillen. Toch wordt ook in dit discours de omgang met eigenaren in zijn algemeenheid als plezierig ervaren. "*Omgang met diereigenaren beschouw ik als een van de leukste onderdelen van het vak zelfs als die omgang moeilijk is.*"

Dierenartsen uit discours B_d hebben niet veel last van concurrentie tussen dierenartsen onderling. De correlatie tussen discoursen A_d en B_d is de laagste tussen alle discoursen van de dierenartsen.

Discours C_d: De situationele en intuïtieve dierenartsen

Dierenartsen uit discours C_d laten zich het meeste door hun gevoel leiden. Dit wordt ook letterlijk veel gezegd. Als toelichting werd bijvoorbeeld gegeven: "*De uitspraken druisen teveel tegen het eigen gevoel in of geven juist het sterkste gevoel. Het is nogal arbitrair.*" Of: "*een gevoel van "zeer waar."*" Waar dierenartsen uit discours B_d veel nadenken over wat het beste is voor het dier in het algemeen, beoordelen dierenartsen uit discours C_d wat het beste is voor het dier door een oordeel, een "*gevoel*", over een concrete situatie te geven. Ze handelen dus minder vanuit algemene principes, maar meer vanuit het eigen gevoel. Daarbij is "*het moeilijk ratio en gevoel gescheiden te houden.*" Er wordt vaak vanuit specifieke situaties en voorbeelden gedacht. Ze handelen niet zozeer op basis van principiële opvattingen, maar meer vanuit de relatie met de veehouder en het dier. Dierenartsen uit discours C_d laten zich sterk door de situatie leiden. Het individuele, zieke dier staat meestal op de voorgrond, soms de individuele veehouder. Het individuele dier behoort de best

mogelijke hulp te krijgen. De dierenartsen vragen zich voortdurend af: wat is voor dit dier het beste? Zo zijn de dierenartsen uit discours C_d de enigen die vinden dat ze teveel met koppelbehandeling te maken krijgen en veel te weinig met individuele behandelingen. Dat druist tegen hun gevoel in.

Net als bij discours A_d wordt dienstverlening als heel belangrijk gezien. Maar dit wordt wel anders geïnterpreteerd. Er wordt niet zozeer met de bedrijfsvoering van de veehouder meegedacht, nee, goede dienstverlening bestaat uit het met de grootste zorg uitvoeren van veterinaire handelingen. Alle tijd en aandacht behoort naar het zieke dier uit te gaan. De dienstverlening is dus zeker niet alleen richting de eigenaar, maar ook heel duidelijk richting dier. Dit houdt onder andere in dat dierenartsen uit discours C_d als enige zeer sterk het doden door dierenartsen van gezonde dieren afwijzen.

Men is vrij kritisch ten opzichte van de veehouder. Niet zozeer intensieve veehouderij in het algemeen, het systeem, wordt als een probleem gezien, maar de veehouder zelf (men voert zonder al te veel problemen routinematige keizersneden uit, dat is immers voor de individuele koe op dat moment duidelijk het beste). ("*Ik vind de intensieve veehouderij een heel reële bedrijfstak.*") Zeer typerend is dat de volgende twee uitspraken van dezelfde dierenarts zijn: "*Varkens worden in het algemeen goed gevoed en gehuisvest. Beter dan menig mensenkind*", en: "*Dieren worden zeker in de intensieve dierhouderij vrijwel uitsluitend als productiemiddel gezien*". Dierenartsen uit discours C_d zijn de enigen die het als zeer negatief ervaren dat eigenaren het dier teveel als een productiemiddel zien. Dierenartsen uit discours C_d willen de beste behandeling voor elk ziek dier, maar dat is economisch niet altijd mogelijk. Daar hebben ze gevoelsmatig problemen mee.

Zeer typerend voor discours C_d is verder de kritische houding ten opzichte van collegae. Er is veel te veel concurrentie bij dierenartsen onderling. Dit betekent ook dat je in concrete situaties gedwongen kunt worden dingen te doen die je eigenlijk niet wilt. Dierenartsen uit discours B_d zijn in zo'n geval zeer principieel: die zouden handelingen die ze echt niet willen verrichten, ook niet uitvoeren. Of ze vinden dat wat niet goed kan zijn voor een individueel dier, wel een hoger principe kan dienen. Dierenartsen uit discours A_d komen niet zo vaak in de situatie dat ze gevraagd worden dingen te doen waar ze echt niet achterstaan. Zij steunen en vertrouwen de veehouder. Dierenartsen uit discours C_d beseffen dat als hij het niet doet, de veehouder naar een concurrerende dierenarts gaat, en voeren dan vaak de handeling om die reden toch uit. Concurrentie wordt als zeer negatief ervaren. Bovendien wordt de ontwikkeling dat veehouders meer en meer zelf doen, net als in discours B_d, als negatief ervaren. "*Medicijnen zijn veel te makkelijk elders te krijgen.*" "*Ik vind dat de boeren veel te veel zelf frutsen.*"

Discours D_d: De professionele dierenarts

Dierenartsen van discours D_d zijn veel principiëler dan die van discours C_d. Ze voelen zich niet zo snel door een situatie gedwongen dingen te doen, net als dierenartsen van discours B eigenlijk. Ze laten zich niet zo snel door een situatie leiden of door een veehouder dwingen iets te doen. "*Als professional, vind ik, moet je daar boven staan. Het kan niet zo zijn dat een situatie het lot van een dier bezegelt.*" Ze laten zich het sterkst van alle discoursen leiden door een beroepsethiek. Wetgeving en afspraken met andere dierenartsen worden als zeer belangrijk ervaren. Het is dus niet zozeer een principiële en zeer persoonlijke ethiek die een grote rol speelt, zoals in discours B_d vaak het geval is, maar het is meer een gedeelde beroepsethiek waardoor ze zich laten leiden.

Wat dierenartsen uit discours D_d typeert, is dat ze zich veel bezighouden met de vraag wat het beroep dierenarts inhoudt, met alle ethische vraagstukken die daarbij horen. Ze voelen zich als dierenarts in de eerste plaats een (professionele) adviseur, pas in de tweede plaats een ondernemer. Ze zijn zich daarbij zeer bewust van zowel de mogelijkheden als de beperkingen van het vak. De taken van een dierenarts bestaan nooit simpelweg uit dienstverlening aan de klant, of aan het dier. Als belangrijkste taak wordt wel gezien het bevorderen en handhaven van de gezondheid en welzijn van dieren. Dat is belangrijker dan het tevreden stellen van klanten. In tegenstelling tot discours B_d blijft echter een groter stuk van de verantwoordelijkheid bij de eigenaar van het dier liggen. Er is ook helemaal geen negatief beeld van de eigenaar. Het is de taak van de dierenarts de eigenaar te helpen datgene te doen wat het beste is voor het dier. Het beste wordt de taak van de dierenarts omschreven door uitspraak 42 (iets waar discours C_d het duidelijk mee oneens is): "*Voor alle verrichtingen aan het dier is de eigenaar verantwoordelijk. Het is de taak van de dierenarts de voors en tegens over te brengen.*"

In tegenstelling tot discours B_d, zijn er geen grote problemen met de intensieve veehouderij op zich. Wel kunnen er bepaalde situaties verbeterd worden. Zo is er principieel geen bezwaar tegen de intensieve veeteelt, maar wel tegen de castratie van varkens, dat is helemaal niet nodig. "*Logisch nadenken zou beter zijn!*"

Concurrentie tussen dierenartsen onderling wordt als een groot probleem van het beroep gezien. "*Een dierenarts is in de eerste plaats arts. Concurrentie is op zich niet slecht, maar te veel prijsconcurrentie gaat ten koste van dier, eigenaar en dierenarts.*"
Professionals als ze zijn, denken dierenartsen uit discours D_d erover na wat het werken in groepspraktijken voor hen inhoudt. Conformeren in de zin van je aanpassen aan je collegae is niet zo'n probleem. "*Werken in een groepspraktijk vergt juist aanpassingen en conformeren, dat is de kracht van de groep*".

Discussie en conclusies

De onderzoeksvraag van dit artikel, hoe worden dieren en hun eigenaren omschreven door Nederlandse dierenartsen en hoe zien ze hun professionele rol en verantwoordelijkheid naar beiden, is beantwoord met de vier discoursbeschrijvingen. Het is duidelijk geworden dat er verschillende typen dierenartsen zijn: de relatie met dieren en hun eigenaren worden op verschillende wijzen verwoord. Verder blijkt uit de discoursen dat in de dagelijkse praktijk van dierenartsen de belangen van dieren en hun eigenaren niet los van elkaar kunnen worden gezien. Verder blijken er inderdaad vaak tegengestelde belangen tussen dieren en hun eigenaren. Welke belangentegenstellingen er worden gezien en hoe met

die belangentegenstellingen moeten worden omgegaan, hangt af van het discours waaruit de dierenarts opereert. Er blijken vier verschillende wijzen te zijn waarop dierenartsen problemen omschrijven, welke problemen ze zien, en hoe ze ermee omgaan.

De discoursen die hier zijn gepresenteerd laten zien dat de feitelijke kijk van dierenartsen op dieren en hun eigenaren, gerelateerd is aan normatieve vragen en mogelijke antwoorden op die vragen. Zowel normatieve als feitelijke aspecten zijn onderdeel van het discours (wereldbeeld) van een dierenarts. In bepaalde discoursen komen specifieke morele vragen naar boven, die in een discours van een andere dierenarts simpelweg niet gesteld worden. Wat als een morele vraag gezien wordt, en wat het juiste antwoord is op die vraag, hangt dus af van het wereldbeeld dat je hebt. Zo vindt de ene dierenarts (iemand uit discours B_d) het moreel verkeerd om varkens zonder verdoving te castreren waar anderen (dierenartsen uit discours A_d) hier geen moreel issue zien. Dierenartsen uit discours A_d daarentegen vinden het moreel onjuist dat veehouders vaak negatief worden neergezet in de media, waar deze vraag veel minder wordt gesteld door dierenartsen uit discours B_d. Verder is gebleken dat de vraag welke verantwoordelijkheden dierenartsen hebben ten aanzien van dieren en hun eigenaren, gerelateerd is aan een mening over de intensieve veehouderij. Normatieve zaken - zoals hoe dieren te behandelen, nutsingrepen, handelingen door leken, voortplantingstechnologieën bij landbouwhuisdieren, keizersneden bij dikbilrunderen, castratie van varkens zonder verdoving, het doden van gezonde dieren, etcetera - zijn onlosmakelijk verbonden met het feitelijke beeld dat een dierenarts heeft van dieren en hun eigenaren. De normatieve vragen en feitelijke beelden zijn onderdeel van hetzelfde discours. Dit laat zien hoe moeilijk het is om normatieve zaken van dierenartsen te bediscussiëren zonder de feiten mee te nemen. Het laat zien hoe belangrijk de context is om normatieve zaken rondom het beroep van dierenartsen te bespreken.

Dankbetuiging

Graag wil ik de Faculteit der Diergeneeskunde van de Universiteit van Utrecht bedanken voor de zeer waardevolle medewerking aan en interesse in dit onderzoek. In het bijzonder wil ik dr. P. van Beukelen, dr. L.J.E. Rutgers en dr. W.D.J. Kremer bedanken voor hun faciliteiten, tijd en vele goede tips tijdens het onderzoek.

Voor de rest had dit onderzoek niet tot stand kunnen komen zonder de medewerking van vele dierenartsen en studenten diergeneeskunde: bedankt! Ik heb hen allen beloofd de resultaten van mijn studie te presenteren. Bij deze.

Referenties

1. Arkow P. Application of Ethics to Animal Welfare in: Applied Animal Behaviour Science 1998; 59 (no. 1-3): 193-200.
2. Brown S. Political Subjectivity: Applications of Q-Methodology in Political Science. Yale University Press, New Haven/London, 1980.
3. Dryze J. Discursive Democracy: Politics, Policy and Political Science Cambridge University Press, Cambridge, 1990.
4. Dryzek J, and Berejikian J. Reconstructive Democratic Theory in: American Political Science Review 1993; 87 (no. 1): 48-88.
5. Eeten M van. Dialogues of the Deaf: Defining New Agendas for Environmental Deadlocks. Eburon, Delft, 1999.
6. Graaf G de. Business Ethics and Discourse Theory, the Case of Bankers' Conceptualizations of Customers in: Journal of Business Ethics 2001; 31 (no. 4): 299-319.
7. Graaf G de. Tractable Morality. Customer Discourses of Bankers, Veterinarians and Charity Workers, 2003.
8. Graaf G de. Tractable Morality, in: Journal of Business Ethics, 2005; 60 (no. 1): 1-15.
9. Graaf G. de. Het beeld van diergeneeskunde studenten van hun toekomstige patiënten en klanten en professionele verantwoordelijkheid, in: Tijdschr Diergeneeskd, 2005; 130: 654-659.
10. Graaf G de. Veterinarians' Discourses on Animals and Clients in: Journal of Agricultural an Environmental Ethics, forthcoming, 2005.
11. Hajer M. The Politics of Environmental Discourse Clarendon Press, Oxford, 1995.
12. Klamer A, and Colander D. The Making of an Economist in: Economic Perspectives 1987; 1 (no. 2): 95-111.
13. Porter A. The Client/Patient Relationship in D. Paterson and M. Palmer (eds.). The Status of Animals: Ethics Education and Welfare (Wallingford: C.A.B. International) 1989: 174-181.
14. Rollin BE. Veterinary and Animal Ethics, in J. Wilson (ed.), Law, Ethics and the Veterinary Profession. Priority Pres, Yardley 1988: 24-49.
15. Rollin BE. Social Ethics, Veterinary Medicine, and the Pet Overpopulation, Journal of American Veterinary Medical Association 1991; 198: 1153-1156.
16. Rollin BE. Ethics in Veterinary Practice, SVMENewsletter, 2004; 10 (no. 2): 3-5.
17. Stephenson W. The Study of Behaviour: Q-technique and Its Methodology. University of Chicago Press, Chicago IL., 1953.
18. Thomas D, McCoy C, and McBride A. Deconstructing the Political Spectacle: Sex, Race and Subjectivity in Public Response to the Clarence Thomas/Anita Hill 'Sexual Harassment' Hearings, in: American Journal of Political Science 1993; 37 (no. 3): 699-720.
19. Tannenbaum J. Veterinary Medical Ethics: A Focus of Conflicting Interests, Journal of Social Issues 1993; 49 (no. 1): 143-156.

Artikel ingediend: 29 juni 2004
Artikel geaccepteerd: 24 augustus 2005

VETERINARY EXCLUSIVE

Royal Canin introduceert

Het Dental Health programma voor hond en kat

Het Dental Health programma

- Voor de hond: gebitsverzorgende dieetvoedingen en kauwproducten op maat
- Voor de kat: gebitsverzorgende dieetvoedingen, die tevens preventief werken tegen struviet en calciumoxalaat
- Bijzonder effectief voor de bestrijding van tandplaque en tandsteen door de unieke tweevoudige werking:
  - mechanische reiniging van het gebit door de textuur, vorm en grootte van de producten
  - chemische reiniging van het gebit door toevoeging van actieve ingrediënten, zoals natriumpolyfosfaat, polyfenolen en PRN (Plaque Reduction Nutrient)
- Effectief gebleken in klinische studies
- Uitsluitend verkrijgbaar bij de dierenarts

Voor de hond vanaf 10kg

Voor de hond tot 10kg

Voor de kat

Voor meer informatie over het Dental Health programma van Royal Canin en aanvragen van de Focus Special Edition "Parodontale aandoeningen bij de hond" kan contact worden opgenomen met de Royal Canin dierenartsenbezoeker.

ROYAL CANIN
VETERINARY DIET

Royal Canin Nederland BV - Veterinaire Service
Postbus 63 - 5460 AB Veghel
Tel. 0413-318444 (bestellingen) of 318400 (productinformatie
E-mail: info@royalcanin.nl - www.royalcanin.nl

WALTHAM®

Foutje?

Tekst: Iaira Boissevain
Illustratie: Henk Vrieselaar

Veterinair tuchtrecht

Misschien herinnert u zich het artikel nog waarin een dierenarts werd berispt omdat een Leonberger onder het gipsverband niet alleen zijn eigen weefsel bleek te hebben, maar ook een aantal maden (Tijdschrift 1 april 2005). De berispte dierenarts was het zeer oneens met de uitspraak en ging in beroep, waardoor er ineens een heel ander licht op de zaak werd geworpen, in niet geringe mate dankzij de eigenaar zelf...

Wijsheid bij warm weer

Hoe zat het ook weer? Een vier maanden oude Leonberger heeft een gezwollen en pijnlijke voorpoot. Samen met praktijkgenoot B onderzoekt dierenarts A de hond, maakt röntgenfoto's en besluit dat een breuk in de teen het meest waarschijnlijk is. De poot wordt in het gips gezet, maar na twee weken is de poot onder het gips dik en pijnlijk, en praktijkgenoot B haalt het gips eraf. Onder het gips is de huid er niet best aan toe, er zitten open wonden en maden. B maakt de poot schoon en brengt nieuw gips aan, maar de volgende dag staat de eigenaar weer op de stoep. Volgens haar zit de poot niet goed in het gips, er steekt een teen uit. Dierenarts A legt opnieuw gips aan, geeft een kap mee, en instrueert de eigenaar om over over drie weken terug te komen. Mochten zich in de tussentijd problemen voordoen, dan moet ze contact opnemen met de waarnemer, deze dierenarts gaat drie weken met vakantie.

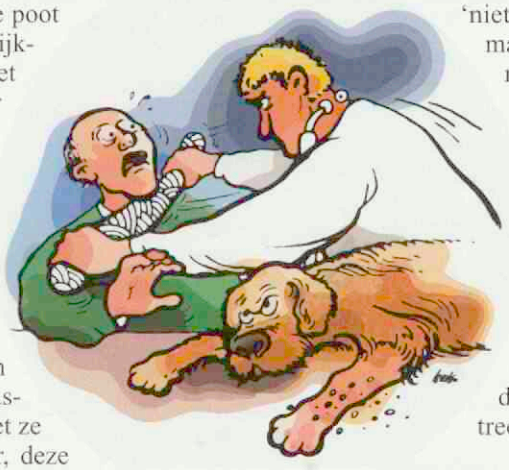

Beroerde berisping

Het Tuchtcollege vindt dat de dierenarts bij de behandeling van de open wonden en de maden op de poot niet had mogen volstaan met alleen nieuw gips, daar horen ook antibiotica en pijnstillers bij. Bovendien had de eigenaar beter moeten worden ingelicht dan alleen de mededeling om bij problemen contact op te nemen en over drie weken terug te komen. Vanwege deze nalatigheden krijgt hij een berisping, de eigenaar eist - uiteraard - schadevergoeding voor alle kosten, maar krijgt deze -eveneens uiteraard - niet.

Beroep

De dierenarts verzet zich met klem tegen deze uitspraak. Niet alleen omdat hij vindt dat hij wel voldoende instructies heeft gegeven, maar meer nog omdat het verhaal over de open wonden en de maden helemaal niet waar is! Het Beroepscollege gaat dan uitzoeken hoe het zit en laat dierenarts, praktijkgenoot en eigenaar opdraven om de feiten nog maar eens nauwkeurig te vertellen. Volgens praktijkgenoot B had de poot hele oppervlakkige huidlaesies, waar enkele hele jonge maden op zaten. De beklaagde dierenarts zweert met de hand op zijn hart dat hij de dag daarna bij de behandeling van de hond geen open wonden en geen maden heeft gezien. Er zaten wel wat schaafwonden met een droge korst, maar de hond leek daar weinig last van te hebben. Er was dus helemaal geen reden voor antibiotica of pijnstillers.

Terugkrabbelen!

Hoe zit dat nu? Waren er nu open wonden en maden, of niet? Tijdens de zitting van het Beroepscollege geeft de eigenaar uiteindelijk toe dat de poot er eigenlijk hetzelfde uitzag als de dag ervoor, en dat die open wonden inderdaad overdreven waren. De poot zag wat rood en er zaten ook een paar opgedroogde korstjes op. Meer niet. Had de hond dan duidelijk pijn? Nou, eh, nee, de hond was 'niet lekker'. Dat kan gebeuren bij een manke Leonberger midden in een hete zomer, maar of dat nu aan de dierenarts lag? Het verhaal krijgt daarmee bepaald een andere wending, maar waarom nu pas? In eerste instantie is de dierenarts niet verschenen bij de zitting van het Tuchtcollege, en zijn schriftelijke weerwoord was blijkbaar niet voldoende. Pas toen hij bij het Beroepscollege zijn verhaal kwam doen, en ook zijn praktijkgenoot als getuige werd opgeroepen, werd de versie van de eigenaar wat minder extreem.

Een voor twee tellende waarschuwing

Deze nieuwe weergave verandert de zaak natuurlijk, want daarmee vervalt de dringende noodzaak om antibiotica en pijnstillers te geven. Wel is de instructie om bij problemen terug te komen te weinig specifiek; een eigenaar moet dan duidelijk weten welke problemen kunnen worden verwacht. Het Beroepscollege vindt dat echter - in tegenstelling tot het Tuchtcollege - tuchtrechtelijk *niet* verwijtbaar en vernietigt de berisping. Gaat de dierenarts daarmee opgelucht naar huis? Nee, het Beroepscollege is nog niet klaar, want de dierenarts heeft wèl klakkeloos nieuw gips aangelegd, zonder te kijken wat zijn collega de dag ervoor had gedaan en waarom. Dat is niet zorgvuldig, net zomin als de instructie om over drie weken terug te komen. Bij een jonge hond in de groei en een voorgeschiedenis met complicaties zijn tussentijdse controles minimaal één keer per week vereist. Uiteindelijk houdt de dierenarts daar een waarschuwing aan over. Het lijkt erop dat in deze zaak het dier de minste schade en stress heeft geleden...

Deze bijdrage is een vervolg op het in het TvD van 15 oktober 2005 gepubliceerde pleidooi van dezelfde auteur over de gekozen vorm en inhoud van de rubriek "Veterinair Tuchtrecht".

Een tuchtklacht: een smet op het blazoen of een statistisch risico

Indien men bedenkt dat een gemiddelde gezelschapsdierenarts circa 3500 transacties per jaar doet en dat dit aantal transacties minimaal circa 4000-5000 klantcontacten behelst, dan zal men zelfs bij een klanttevredenheid van 99% (een in de dienstverlening overigens ongehoord hoog percentage) te maken krijgen met minimaal 40-50 meer of minder ontevreden klanten per jaar. Deze ontevredenheid kan de bejegening betreffen, de behandeling en/of de hoogte van de rekening. Niet zelden is de rekening de primaire reden om minutieus te gaan zoeken naar mogelijke gebreken in de behandeling of bejegening teneinde een handvat te verkrijgen om te kunnen reclameren over de rekening.

Een deel van deze ontevreden klanten zal zich melden bij de dierenarts zelf. Van deze klachten zal het overgrote merendeel in onderling overleg kunnen worden opgelost. Zoals overal in de maatschappij zal echter ook hier niet elk geschil in der minne oplosbaar blijken te zijn. De dierenarts zal ertoe neigen om een klacht vaak toch primair vakinhoudelijk te toetsen, terwijl voor veel klanten de emotionele en/of financiële aspecten veel zwaarder wegen. De meeste klanten en dierenartsen zullen als een geschil echt niet oplosbaar blijkt, zich uiteindelijk wel mopperend bij de situatie neerleggen en het geschil c.q. de klacht uiteindelijk laten rusten. Een klein deel zal uit boosheid, wraakgevoelens of oprechte gekrenktheid de stap nemen om een klachtformulier in te vullen en te versturen naar het Veterinair Tuchtcollege. Dit kost slechts een postzegel van 39 cent, dus een erg hoge drempel is er niet.

In dat opzicht zou het wellicht beter zijn als er een consumenten geschillencommissie zou komen welke alle kleine zaken en zaken met een duidelijke financiële drijfveer zou afhandelen. Zo'n geschillencommissie zou dan de echt kwalijke zaken kunnen doorspelen naar de klachtambtenaar.

Hoe meer klantcontacten een praktijk op jaarbasis heeft, hoe groter het praktijkrisico is op betrokkenheid bij een klacht bij het Tuchtcollege, een kwestie van kansberekening en statistiek dus. Ditzelfde geldt voor praktijken die mensen aantrekken met een zeer hoog verwachtingspatroon en/of een zeer sterke emotionele binding met hun huisdier. Dat huisdier heeft een "kindstatus" of zelfs een levenspartner-status voor die mensen. Hoe groter de emotionele band en hoe nadrukkelijker de status van verzorger-zorgbehoevende is, hoe hoger inderdaad ook het risico is op een klacht bij het Tuchtcollege. Niet voor niets zijn juist de kindergeneeskunde, de gynaecologie en de geriatrie in de humane sector de "takken van sport" met relatief het hoogste Tuchtcollegerisico. Twee andere hoge risicofactoren zijn de betrokkenheid van een tweede dierenarts en wanneer de dierenarts niet de 'eigen' dierenarts is ((dienst)waarneming).

Dierenartsen, maar ook humane artsen nemen een klacht bij het Tuchtcollege zeer zwaar en soms te zwaar op. Zo pleegde een plaatsgenoot van mij (humaan specialist interne geneeskunde) op de avond voorafgaande aan de behandeling van de humane Tuchtklacht zelfmoord, terwijl de uitspraak tegen hem en diverse anderen maanden later uiteindelijk een ongegrond verklaring van de klacht opleverde. Een achteraf zeker onnodige dood van een achteraf integer maar kwetsbaar gebleken beroepsbeoefenaar en mens.

Het voorgaande heb ik met enige twijfel opgeschreven. Met twijfel omdat het enerzijds dramatisch is, maar tegelijk omdat dit voorbeeld indringend aantoont dat juist consciëntieuze beroepsuitoefenaren een klacht bij het Tuchtcollege vaak bij voorbaat al als een onuitwisbare zwarte bladzijde in hun professionele carrière zien. Terwijl dat zeker bij een vrijspraak absoluut niet zo is of hoeft te zijn. Naar mijn mening dient men een Tuchtcollege-zaak eerder te beschouwen als het (durven) laten toetsen van het beroepsmatig handelen, dan een reeds bij voorbaat onuitwisbare smet op het beroepsblazoen. Iedereen die werkt maakt (kleine) fouten en degene die nooit fouten maakt, moet nog geboren worden.

Bovenstaande laat natuurlijk onverlet zaken waarin een dierenarts overduidelijk tekort is geschoten of ernstig over de schreef is gegaan. Dit soort zaken wordt dan ook met een duidelijke "moraal van het verhaal" en een "leer voor de volgende keer" door mr. Iaira Boissevain aan de beroepsgroep gepresenteerd. En omdat deze artikelen met buitengewone belangstelling gelezen worden, blijkt de doorsnee dierenarts zeer geïnteresseerd. Dat presenteren kan men doen in een sfeer van "hel en verdoemenis", of meer in een stijl "tot leering ende vermaacke". Voor mij staat primair het doel voorop: leren uit andermans fouten en belevenissen. Ook als een klacht ongegrond verklaard is, kan men soms belangrijke lessen uit de zaak trekken.

Uit de artikelen van mr. Boissevain kan men ook lezen hoe men zich het beste kan beschermen tegen en kan verweren in een tuchtrechtzaak:

- licht de cliënt vooraf uitgebreid, volledig (alle alternatieven) en juist voor;
- maak zo vaak mogelijk een kosten*raming*;
- leg alle klantcontacten (en dus ook alle telefonische!) en alle bevindingen, alle aan de klant medegedeelde opties en prognoses, en alle gemaakte afwegingen goed vast;
- houd uw vakliteratuur en de huidige standaarden voor Good Veterinary Practice (GVP) goed bij;
- "diagnose *before* you treat";
- probeer altijd een waarschijnlijkheiddiagnose te bevestigen als de kwaal niet voldoende snel reageert op een therapie;
- bevestig de waarschijnlijkheidsdiagnose zoveel mogelijk vooraf middels adequaat aanvullend onderzoek (Evidence Based Medicine), zeker als er drastische ingrepen of een sombere prognose aan een waarschijnlijkheidsdiagnose verbonden lijken te zijn, of geef de klant in ieder geval de optie dit te (laten) doen.

En inderdaad, de norm voor GVP wordt meer en meer vast-

gelegd middels uitspraken van het Veterinair Tuchtcollege. Maar waarom zou dat altijd op zwaar calvinistische wijze gepresenteerd moeten worden, als hetzelfde doel ook op een wat luchtiger manier bereikt kan worden? U mag natuurlijk altijd reageren middels een ingezonden brief als u het met deze mening niet eens bent. Graag zelfs.

H.A. Beijer, lid wetenschappelijke redactie TvD

Reactie Iaira Boissevain

Geheel ten onrechte zou door mijn artikeltjes de indruk kunnen ontstaan dat dierenartsen er als beroepsgroep niet veel van terecht brengen. Niets is echter minder waar! Anton Beijer heeft al prachtig met cijfers laten zien hoe klein het aandeel klachten is tegenover het aantal diergeneeskundige handelingen. De stukjes in dit tijdschrift geven een vertekend beeld omdat voor de 23 keer per jaar dat het Tijdschrift verschijnt, een selectie moet worden gemaakt. Een uitspraak waarin een dierenarts duidelijk over de schreef gaat, of waarin een handelingsnorm wordt aangegeven, is dan al snel interessanter dan alle andere uitspraken waarin de klacht ongegrond wordt verklaard. Het Tijdschrift voor Diergeneeskunde is nu eenmaal niet het juiste medium om consumenten op hun eigen verantwoordelijkheid in de zorg voor hun dier te wijzen. *(Iaira Boissevain belicht de verantwoordelijkheid van de consument in het blad Dierenarts in Beeld, red.)*

Over het nut van een Veterinair Tuchtcollege is in dit blad al eerder gediscussieerd. Een uitgebreide beschouwing is op dit moment niet aan de orde, maar iedere zichzelf respecterende beroepsgroep heeft nu eenmaal een toetsingsorgaan. Advocaten, notarissen, ja, zelfs de georganiseerde kynologie. Daarbij zijn vanuit dierenartsen ook nog wel eens geluiden te horen dat de opgelegde maatregel te licht wordt bevonden, en dat het Tuchtcollege wel wat strenger mag worden in het uit hun beroep zetten van echt slecht functionerende vakbroeders.

De laagdrempeligheid van het Tuchtcollege maakt het misschien te gemakkelijk voor eigenaren om onvrede direct om te zetten in een tuchtrechtelijke klacht. Een hogere drempel, door bijvoorbeeld het instellen van een griffierecht, waarbij de klager bijvoorbeeld 50 of 100 euro moet betalen bij het indienen van een klacht, zou uitkomst kunnen bieden. Hiervoor is echter een wetswijziging nodig, met alle politiek-juridische voetangels van dien. Als er een aparte geschillencommissie zou zijn met een griffierecht, en daarnaast een Tuchtcollege zonder enige drempel, laat het zich raden waar de cliënt naar toe zal gaan.

Met betrekking tot de luchtigheid citeer ik graag de 19e - eeuwse Canadese auteur L.M. Montgomery:

Humor is het kruidigste ingrediënt van het menselijk bestaan. Lach om uw fouten maar leer ervan; tel uw zorgen licht maar put er kracht uit; spot met uw moeilijkheden maar overwin ze.

Berichten en verslagen

Ormel opent website

Tweede Kamerlid en dierenarts Henk Jan Ormel heeft onlangs een website geopend. Hij is niet alleen buitenlandwoordvoerder van zijn fractie, het CDA, maar voert ook het woord op de gebieden diergezondheid en dierenwelzijn.
Voor meer informatie: *www.henkjanormel.nl*

VVAA verlaagt grens retourprovisie voor arbeidsongeschiktheidsverzekeringen

Financieel dienstverlener voor de gezondheidszorg VVAA verlaagt per 2006 de retourprovisiegrens voor arbeidsongeschiktheidsverzekeringen (AOV) naar € 275,-. De dienstverlening rondom AOV blijft hierbij ongewijzigd. Het extra voordeel voor verzekerden bedraagt gemiddeld € 500,- op jaarbasis.

VVAA is voor circa eenderde van alle zelfstandig werkende (para)medisch professionals tussenpersoon voor hun AOV. Van de aan de jaarpremie gerelateerde provisie die VVAA van de verzekeraars ontvangt, geeft VVAA alles boven de zogeheten retourprovisiegrens retour aan de verzekerde.
Voor meer informatie: communicatie@vvaa.nl

De positieve reacties van de leden van de KNMvD op het artikel over de Hoofdafdeling Gezondheidszorg Landbouwhuisdieren zijn aanleiding geweest om door te gaan in deze richting en nu een interview te houden met prof.dr. Berry Spruijt, voorzitter van de Hoofdafdeling Dier, Wetenschap en Maatschappij. Intussen is de naam Hoofdafdeling echter komen te vervallen en spreken we nu van Departement.

Departement Dier, Wetenschap en Maatschappij speelt een belangrijke rol in de veterinaire opleiding.

Interview

Inleiding

Prof. dr. Berry Spruijt heeft biologie én enkele jaren psychologie gestudeerd en heeft zich gedurende zijn hele wetenschappelijke carrière beziggehouden met dieren en hun gedrag. Na zijn afstuderen in 1977 is hij eerst werkzaam geweest bij de Faculteit Psychologie in Utrecht bij de toenmalige vakgroep Psychofysiologie, waar hij zich bezig hield met de vraag in hoeverre agressief gedrag aangeleerd zou zijn.

Van 1981 tot 1996 is hij werkzaam geweest bij de Faculteit Geneeskunde waar hij eerst de relatie neuropeptiden en gedrag en later de plasticiteit van het centrale zenuwstelsel en leergedrag van ratten diepgaand heeft bestudeerd. In 1996 kwam er in de Universiteit Utrecht geld beschikbaar voor maatschappelijk belangrijke aandachtsgebieden. Voor de Faculteit der Diergeneeskunde was dit het moment om ook meer aandacht te gaan geven aan dieren en hun hersenen. De faculteiten Geneeskunde, Biologie en Diergeneeskunde besloten hun kennis te bundelen en de leerstoel Ethologie en Welzijn Dieren werd ingesteld voor één dag per week. Berry Spruijt werd de leerstoelhouder en formeerde een groep mensen die zich bezighielden met het dier, de hersenen, het gedrag en de emotie. Intussen bleef prof. Spruijt voor 80% werkzaam bij Geneeskunde. In 2000 werd onder andere in het kader van de Interfaculteit besloten om samen met Wageningen de leerstoel helemaal in te vullen (50% in Utrecht en 50% in Wageningen). Daarna is de Hoofdafdeling (nu Departement) stukje bij beetje opgebouwd en nu werkt Berry Spruijt fulltime bij Diergeneeskunde als voorzitter van het Departement Dier, Wetenschap en Maatschappij.

Opbouw Departement

Het Departement heeft op dit moment ongeveer 40 fte. Er zijn 4 leerstoelen

- Ethologie en welzijn - prof. dr. Berry Spruijt
- Relatie mens dier - vacature (Mr. Eugenie de Bordes en Dr. Nienke Endenburg)
- Alternatieven voor Dierproeven - prof. dr. Coenraad Hendriks
- Proefdierkunde - prof. dr. Frauke Ohl, de opvolgster van prof. dr. Bert van Zutphen sinds 2004.

Alhoewel eerst de nadruk op onderzoek lag, is het Departement steeds meer onderwijs gaan verzorgen. In het eerste jaar wordt bijgedragen aan het vak "Inleiding in de diergeneeskunde: Ethologie" en ook "Proefdierkunde" en wordt het keuzevak "Vergelijkende ethologie" gegeven.

In het tweede jaar wordt het vak "Adaptatie 1" verzorgd, hierin komt de reikwijdte van het aanpassingsvermogen aan de orde zowel van het brein als van autonome functies zoals temperatuurregulatie. Ook wordt een bijdrage geleverd aan het vak "Genetica" door Hein van Lith. In het derde jaar wordt het vak "Adaptatie 2" gegeven, waarin veel aandacht is voor de ontwikkeling van gedrag en hersenen in het kerncurriculum en de diverse studiepaden, bijvoorbeeld voor paard door Machteld van Dierendonck. Ook wordt een keuzevak "Proefdierkunde" verzorgd. In het vierde jaar wordt meegewerkt aan het vak "Diergeneeskunde en Samenleving" en aan het keuzevak "Pediatrie". De differentiatie co-assistenten worden in de diverse studiepaden ook onderwezen, voor landbouwhuisdieren door Frank Eerdenburg en Francien de Jonge, voor gezelschapsdieren door Matthijs Schilder, Claudia Vinke en Nienke Endenburg.

Verder wordt er 12 tot 13 maal per jaar een cursus proefdierkunde (naar Artikel 9 WoD) verzorgd. Deze cursus zal in de toekomst geïntegreerd worden in het curriculum van de Diergeneeskunde opleiding, omdat zowel de kwaliteit als het welzijn van jaarlijks meer dan 600.000 proefdieren bewaakt en bevorderd moeten worden, wat dus een kwalitatief hoogstaande en vaak -gespecialiseerde diergeneeskundige zorg vraagt. Voor verdere specialisatie is er verder nog een master-traject "Laboratory Animal Science".

Een speciaal master-traject dat zich richt op aanpassingsproblemen en gedragsafwijkingen bij dieren, zeg maar klinische ethologie of biologische psychiatrie bij dieren, is in voorbereiding.

Gedragsproblemen bij gehouden dieren (stereotypieën, angst, agressie en dergelijke) zijn de grootste groep van bij gehouden dieren voorkomende problemen. Het heeft Berry Spruijt altijd verbaasd dat deze adaptatieproblemen door de klinische afdelingen zo weinig onderkend worden.

Missie

Berry Spruijt is heel enthousiast over de missie van het Departement: onderzoek om beter te begrijpen wat er omgaat in de hersenen van dieren (en mensen) op het terrein van emotie en cognitie. In dit onderzoek, één van de vijf programma's van het facultaire onderzoek, wordt onder meer samengewerkt met prof. dr. Ludo Hellebrekers (pijnbeleving), Departement Landbouwhuisdieren (perinatale stress) en Frauke Ohl (angst). Het doel is om de gevoeligheid (drempelwaarden) voor emoties vast te stellen en daarvan afgeleid ook welzijn te kunnen meten en dat kan ook. Namelijk door aan de hand van gedrag te meten wat er in de hersenen gebeurt, waarbij met name beloningssystemen (endorfines en dopamine) een centrale rol spelen (hiermee gaat de speerpunt van ontogenie naar beloningssystemen). Maar de missie is niet beperkt tot wetenschap alleen. In de naam staat ook het woord "maatschappij" en dat betekent dat de blik naar buiten is gericht. Wat zijn maatschappelijke problemen bij het houden van dieren; ethiek: wat kan wel en wat kan niet; en recht: hoe is of zou een en ander in regelgeving vastgelegd moeten worden. Hoewel het Departement is geïnteresseerd in alle gehouden dieren, hebben proefdieren voor een universiteit toch een speciale betekenis. Deze dieren worden ten behoeve van onderzoek en in mindere mate onderwijs gehouden, hetgeen vanuit de maatschappij kritisch bezien wordt; zij fungeren als model voor gezondheid en welzijn van mens en vaak ook voor andere dieren. Zelfs de regelgeving rond proefdieren staat vaak ook model voor regelgeving rond andere gehouden dieren.

Conclusie

Het Departement Dier, Wetenschap en Maatschappij is een bruisende afdeling waar aandacht gegeven wordt aan de regulatie van gedrag en welzijn van dieren. Deze onderwerpen zijn voor elke dierenarts van belang, hetgeen duidelijk wordt in artikel 6 van de Code voor de dierenarts, die de "bevordering van de gezondheid en het *welzijn* van het dier" inhoud geeft.

Ten aanzien van behandeling van welzijnsproblemen bij met name gezelschapsdieren is nog een hele weg te gaan. Er komen steeds meer niet-academische instellingen en gedragstherapeuten die zich met gedragsproblemen bezig houden. Er is echter nog steeds geen academische opleiding of een mogelijkheid om dieren te verwijzen. Ook ethiek en regelgeving zijn van centraal belang voor de dierenarts: elke uitbraak van dierziekten gaat gepaard met intensieve ethische discussies over het ruimen van gehouden dieren en hobby dieren, gevolgd door voorstellen voor aanpassingen in regelgeving. Het is duidelijk dat de aantallen gehouden dieren Nederland weliswaar niet toenemen, maar dat de aandacht voor welzijn, ethiek en regelgeving in Nederland en in Europa dat wél doet. Het Departement Dier, Wetenschap en Maatschappij verwacht dat er zowel op het terrein van onderzoek als dat van onderwijs, en dan vooral op het terrein van klinische ethologie, een uitdagende toekomst in het verschiet ligt.

Dr. Marianne M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan, voorzitter wetenschappelijke redactie Tijdschrift voor Diergeneeskunde.

Het veterinair verleden laat zijn sporen na, met name in de veeteelt en de KI. Foto's, instrumenten, boeken en andere voorwerpen herinneren aan (bijna) vergeten opvattingen, therapieën en gebouwen, maar ook aan bijzondere en gewone mensen die een rol speelden in de diergeneeskunde en de veefokkerij. Hun verhaal wordt hier verteld.

De electro-ejaculator

Uitgelicht

Hel lijkt misschien wat vreemd om door middel van stroomstoten een stier tot het lozen van sperma te brengen, maar toch gebeurde dat soms in de begintijd van de runder-KI. De procedure werd bedacht voor stieren, die naar de toenmalige mening waardevol waren maar tijdelijk of permanent niet konden dekken vanwege problemen aan hun achterbenen. Ze konden dus niet springen. De kunststof staaf, die in de endeldarm werd gebracht, was over de gehele lengte voorzien van een viertal elektroden, waarmee de elektrische prikkels werden overgebracht naar de onder de darm gelegen bijgeslachtsklieren. De stroomsterkte werd geleidelijk opgevoerd en aan de gedragingen van de stier kon men ongeveer zien wanneer de spermalozing zou beginnen. Helemaal zeker was men er echter niet van, vandaar dat een tweede persoon naast de stier stond met een soort collectezakje. Hij was de echte spermavanger.

Het was wel nodig om de deklust van de stier op te wekken vóór men met dit apparaat aan de gang ging. Die voorbereiding van de stier is overigens ook nodig bij het gewone spermavangen. Later bleek dat het masseren van de bijgeslachtsklieren een beter resultaat had en daarom is deze electro-ejaculator in het museum terechtgekomen.

Museum Veeteelt en KI, Dr. Moonsweg 5, 5437 BG Beers. Telefoon (0485) 330241 website: *www.veeteelt-ki-museum.nl*; email Liesh070@wxs.nl

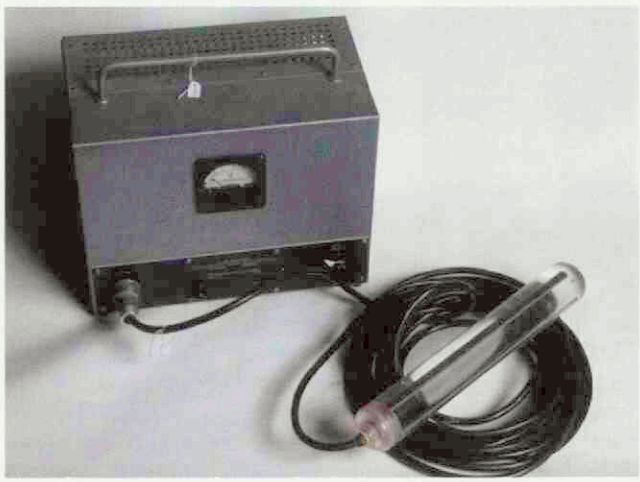

Leverbot laat dit jaar

Berichten en verslagen

Vanwege natte perioden in de maand juli verwacht de Werkgroep Leverbotprognose een late leverbotinfectie.

De weersomstandigheden van afgelopen winter en voorjaar waren gunstig voor de leverbotslak om te overleven. Met name de natte periode van begin juli is de aanzet van de ontwikkeling in het leverbotei. Dit resulteerde in een toename van het aantal geïnfecteerde slakken begin augustus. Gezien de ontwikkeling in de slak verwacht de werkgroep een late infectie op het gras.
Op bedrijven met een verhoogde waterstand en op bedrijven waar afgelopen jaren leverbot is vastgesteld, is ook dit jaar een infectie te verwachten en is een behandeling bij schapen vanaf half oktober noodzakelijk. Voor de overige bedrijven adviseert de werkgroep de definitieve prognose af te wachten.
Bij twijfel is het zinvol om bloedonderzoek te laten verrichten. Indien mogelijk, moeten dieren naar goed ontwaterde percelen worden verweid. Wanneer uit onderzoek blijkt dat runderen moeten worden behandeld, dient dat bij melkgevende dieren te gebeuren gedurende het hele jaar aan het begin van de droogstand. Begin november zal de werkgroep een definitief advies uitbrengen.

Voor meer informatie: C.P.H. Gaasenbeek; *www.asg.wur.nl*

Lang leve DSK!

Dat DSK en de (bestuurs)leden van de veterinaire studentenkring een lang leven beschoren kunnen zijn, moge blijken uit deze foto. Het complete bestuur van DSK 1952 - 1953 komt nog regelmatig bijeen. V.l.n.r.: Herman Detmers, Margriet Vos-Maas, Herman Kothuis, Sietse Piersma, Folkert van der Veen.

Nieuw Dental Health programma voor hond en kat

Nieuws van de industrie

Half oktober 2005 heeft Royal Canin de Dental Diet range geïntroduceerd, een assortiment speciale gebitsverzorgende dieetvoedingen voor hond en kat. Daarnaast is de gebitsreinigende kauwstaaf, de Oral Bar, nu ook voor grote honden verkrijgbaar. De nieuwe gebitsverzorgende producten onderscheiden zich door een tweevoudige werking (mechanische reiniging én actieve ingrediënten), waarmee ze effectief de vorming van tandplaque en tandsteen helpen bestrijden.
Gebitsproblemen komen zeer vaak voor bij hond en kat en zijn een belangrijke reden voor een bezoek aan de dierenartsenpraktijk. In de meeste gevallen gaat het hierbij om parodontale aandoeningen, die worden veroorzaakt door de vorming van tandplaque. Tandplaque ontstaat voortdurend in de mondholte en veroorzaakt zonder preventieve maatregelen een progressief verlopende gingivitis en parodontitis. Parodontale aandoeningen kunnen grotendeels worden voorkomen door een goede gebitsverzorging. Naast tandenpoetsen kunnen gebitsverzorgende voedingen of kauwproducten hieraan een belangrijke bijdrage leveren.
Het onderzoek van Royal Canin heeft zich de laatste jaren niet alleen gericht op mechanische reiniging van het gebit door de vorm, grootte en textuur van de voeding, maar ook op de rol van actieve ingrediënten in de voeding, zoals natriumpolyfosfaten en polyfenolen. Dit onderzoek heeft geleid tot de ontwikkeling van de nieuwe Dental Diet range, die door de tweevoudige werking effectief is bij de bestrijding van tandplaque en tandsteen.

Voor meer informatie mail: info@royalcanin.nl

IP's Winterconference 2006

Congressen en cursussen

Ook dit najaar zal het Kurhaus in Scheveningen het toneel zijn voor de "Winterconference" van het blad In Praktijk. Gedurende drie dagen komen achtereenvolgens drie verschillende thema's aan de orde. Op woensdag 30 november staat de uitslag centraal van de Nationale Dierenartsen Salaris Enquête 2005 onder het motto "Hoe staat het met uw carrière?"
De toekomst van de dierenartsenpraktijk wordt behandeld op de tweede dag, donderdag 1 december, onder de titel "Is uw praktijk gereed voor de toekomst?" Vrijdag 2 december staat in het teken van risico's voor de volksgezondheid: "Hoe veilig is Nederland?"

Inschrijving is mogelijk via de website: *www.rhp.nu*. Op deze site treft u ook nadere informatie aan over het programma.

PAO-Diergeneeskunde

Agenda november 2005

PAO-Diergeneeskunde organiseert in november onderstaande cursussen. Voor een aantal cursussen is opgaaf mogelijk, voor cursussen die zijn volgeboekt kunt u zich vrijblijvend op de wachtlijst laten plaatsen. Voor meer informatie verwijzen wij u naar de najaarsbrochure of onze internetpagina (www.paod.nl). Opgaaf voor de cursussen kan telefonisch (030-634 89 80) of per e-mail: info@paod.nl.

datum	titel	nr.	locatie	prijs
1 nov.	Koemanagement automatisch melken	05/221	Nader te bepalen	€ 500
2 nov.	Arbo Module Anesthesiologie	05/909	Houten	€ 195* NIEUW
2 nov.	Voeding Vleeskalf	05/224	Sprang Capelle	€ 240 NIEUW
3 nov.	Basis Oogheelkundige therapieën GD	05/126	Faculteit	€ 658 VOL
3 nov.	Pom/NonPom	05/907	Faculteit	€ 160 NIEUW
4 nov.	Puncties en Anesthesieën Ondervoet Paard	05/510	Faculteit	€ 530 EXTRA
5 nov.	Gebitsreiniging Assistenten	05/805	PAO-D Houten	€ 50
7 nov.	Respiratie aandoeningen Hond & Kat	05/128	PAO-D Houten	€ 385 VOL
8, 15 en 29 nov.	Voederwaardering en rantsoenoptimalisatie in de droogstand	05/228	PAO-D Houten	€ 850 NIEUW
8 nov.	Jongvee Opfok	05/218	Oenkerk	€ 225
9 nov.	Prak. Gebruik Klimaatcomputer Varken	05/315	PTC+ Barneveld	€ 250
10 nov.	Bestrijding Parasieten Schaap	05/2219	PAO-D Houten	€ 399 NIEUW
16 nov.	Prak. Epidemiologie voor Melkveebedrijven	05/223	PAO-D Houten	€ 535 Actueel
17 nov.	Najaarsdag Paard Thema "Maatwerk"	05/515	KNMvD-Houten	
17 nov.	ECG/Echo GD	05/138	PAO-D Houten	€ 329 VOL
18 nov.	Röntgenstraling in de praktijk	05/915	PAO-D Houten	€ 400
22, 23 en 24 nov.	Groep Groot Dagen	05/911	Papendal	€ 525**
23 nov.	Antibioticumgebruik in de GD-praktijk	05/145	PAO-D Houten	€ 257 VOL
25 nov.	EHBO Bijzondere Dieren	05/137	Faculteit	€ 370 NIEUW
25 nov.	Traumatologie Hond & Kat	05/144	PAO-D Houten	€ 525 VOL
29 nov.	IPVS Studiemiddag i.s.m. PUO België	05/317	PAO-D Houten	€ 190 NIEUW
29 nov.	Upper Airway problems in the Horse	05/507	PAO-D Houten	€ 325 NIEUW
30 nov.	Wondverzorging: praktische kijk op theorie	05/147	3-M Zoeterwoude	€ 275 EXTRA
30 nov	Gebruik en Interpretatie van immunologische, klinisch-chemische en andere lab. bepalingen in de rundveepraktijk	05/220	PAO-D Houten	€ 330 Actueel

- voor leden van de Groep Geneeskunde Gezelschapsdieren € 150
- Opgaaf per dag is ook mogelijk

zwijzigingen voorbehouden)

Voor evenementen in het buitenland zie:
Vetagenda: *www.vetagenda.com* en IVIS:www.ivis.com

(PAO-D is niet verantwoordelijk voor de inhoud van genoemde congressen)

Stichting PAO-Diergeneeskunde
Molen 77
Postbus 81
3990 DB Houten

T (030) 634 89 80
F (030) 634 89 89
E info@paod.nl
W www.paod.nl

Nieuwe Calicivirus stammen
Aangepast aan de huidige epidemiologische inzichten

Vaccins zonder adjuvans
Voor een minimum aan locale reacties

Effectiviteit en immuniteitsduur
Aangetoond door challenge proeven

Keuze mogelijkheden voor elke kat
Voor op maat vaccineren

Purevax® RC (Levend verzwakt feline rhinotracheïtis herpesvirus (stam FHV F2); geinactiveerde gefixeerde Calicivirus antigenen (stammen FCV 431 en G1)). **Doeldier(en):** Katten. **Indicaties:** Actieve immunisatie van katten van 8 weken en ouder tegen feliene virale rhinotracheïtis ter vermindering van klinische symptomen en tegen infe
gevriesdroogde tablet met het oplosmiddel, volgens het onderstaand vaccinatieschema: - Basisvaccinatieschema: 1e injectie: vanaf een leeftijd van 8 weken, 2e injectie: 3 tot 4 weken later. In aanwezigheid van hoge titers van specifieke maternale antilichamen moet het schema voor de basisvaccinatie uitgesteld worden tot de leeftijd van
(opnieuw oplossen). Kan optreden, deze verdwijnt binnen hoogstens 1 of 2 weken. In uitzonderlijke omstandigheden kan een overgevoeligheids-reactie optreden, die een aangepaste symptomatische behandeling kan vereisen. **Kanalisatie:** (NL) UDD – (BEL) op voorschrift. **Nummer van de vergunning:** REG NL 10319 – EU/2/04/051/00
(stam 905). Levend verzwakt feline panleucopenie virus (PLI IV). **Doeldier(en):** Katten. **Indicaties:** Actieve immunisatie van katten van 8 weken en ouder tegen feliene virale rhinotracheïtis ter vermindering van klinische symptomen, tegen infecties met het calicivirus ter vermindering van klinische symptomen en excretie, tegen in
en Calicivirus componenten. De immuniteitsduur is 3 jaar na de laatste (herhaal)vaccinatie voor de rhinotracheïtis, calicivirus en chlamydiosis componenten, en ten minste 5 jaar met de panleucopenie component. **Contra-indicaties:** Niet gebruiken bij drachtige dieren. Het gebruik is niet aanbevolen tijdens de lactatie. **Bijwerkingen:** Bij normaal gebruik kan incidenteel een voorbijgaande apa
met een component tegen chlamydia, vermindert de rhinotracheïtis, calicivirus en chlamydiosis component, en ten minste 5 jaar met de panleucopenie component. **Contra-indicaties:** Niet gebruiken bij drachtige dieren. Het gebruik is niet aanbevolen tijdens de lactatie. **Bijwerkingen:** Bij normaal gebruik kan incidenteel een voorbijgaande apa
Kanalisatie: (NL) UDD – (BEL) op voorschrift. **Nummer van de vergunning:** REG NL 10322 – EU/2/04/051/001. Verdere informatie zie Bijsluiter of beschikbaar bij (NL) Merial B.V., Kleermakerstraat 10, 1991 JL Velserbroek, of (BEL) Merial Belgium NV, Sylvain Dupuislaan 243, 1070 Brussel. **Purevax® RCP** (Levend verzwakt feliene rhino
Kanalisatie: (NL) UDD – (BEL) op voorschrift. **Nummer van de vergunning:** REG NL 10322 – EU/2/04/051/001. Verdere informatie zie Bijsluiter of beschikbaar bij (NL) Merial B.V., Kleermakerstraat 10, 1991 JL Velserbroek, of (BEL) Merial Belgium NV, Sylvain Dupuislaan 243, 1070 Brussel. **Purevax® RCP** (Levend verzwakt feliene rhinot
vaccinatie: 1 jaar na de basisvaccinatie. - Herhalingsvaccinatie: 1 jaar na de basisvaccinatie, daarna om de 3 jaar. **Doeldier(en):** Katten. **Indicaties:** Actieve immunisatie van katten van 8 weken en ouder tegen feliene virale rhinotracheïtis ter vermindering van klinische symptomen, tegen infecties met het calicivirus ter vermindering van klinische symptomen en excretie, tegen infecties met het chlamydia ter vermindering van klinische symptomen en excretie en tegen panleucopenie virus ter preventie van sterfte en klinische symptomen. Immuniteit werd aangetoond vanaf 2 weken na het basisvaccinatieschema tegen de panleucopenie component, en vanaf 4 weken na het basisvaccinatieschem
Kanalisatie: (NL) UDD – (BEL) op voorschrift. **Nummer van de vergunning:** REG NL 10322 – EU/2/04/051/001. Verdere informatie zie Bijsluiter of beschikbaar bij (NL) Merial B.V., Kleermakerstraat 10, 1991 JL Velserbroek, of (BEL) Merial Belgium NV, Sylvain Dupuislaan 243, 1070 Brussel. **Purevax® RCP** (Levend verzwakt feliene rhinot
v

Een nieuwe visie op het vaccineren van katten

PUREVAX®

Verantwoord vaccineren

MERIAL

www.merial.com

ermindering van klinische symptomen en excretie. Immuniteit werd aangetoond vanaf 4 weken na het basisvaccinatieschema tegen de rhinotracheïtis en calicivirus componenten. De immuniteitsduur is 1 jaar na de laatste (her)vaccinatie **Dosering en toedieningsweg:** Subcutane injectie van één 1-ml dosis vaccin, na oplossing van de tie: jaarlijks. **Contra-indicaties:** Niet gebruiken bij drachtige dieren. Het gebruik is niet aanbevolen tijdens de lactatie. **Bijwerkingen:** Bij normaal gebruik kan incidenteel een voorbijgaande apathie en anorexie alsook hyperthermie (gewoonlijk gedurende 1 of 2 dagen) optreden. Een lokale reactie (een lichte pijn bij palpatie, jeuk of een ter of beschikbaar bij (NL) Merial B.V., Kleermakerstraat 10, 1991 JL Velserbroek, of (BEL) Merial Belgium NV, Sylvain Dupuislaan 243, 1070 Brussel. **Purevax® RCPCh** (Levend verzwakt feliene rhinotracheïtis herpesvirus (stam FHV F2); Geïnactiveerde feliene Calicivirus antigenen (stammen FCV 431 en G1); Levend verzwakt *Chlamydophila* s ter vermindering van klinische symptomen, tegen feliene panleucopenie voor de preventie van sterfte en klinische symptomen. Immuniteit werd aangetoond vanaf 2 weken na het basisvaccinatieschema tegen de *Chlamydophila felis* en panleucopenie componenten, en vanaf 4 weken na het basisvaccinatieschema tegen de rhinotracheïtis staand vaccinatieschema: - Basisvaccinatieschema: 1e injectie: vanaf een leeftijd van 8 weken, 2e injectie: 3 tot 4 weken later. In aanwezigheid van hoge titers van specifieke maternale antilichamen moet het schema voor de basisvaccinatie uitgesteld worden tot de leeftijd van 12 weken. - Herhalingsvaccinatie: 1 jaar na de basisvaccinatie shermie (gewoonlijk gedurende 1 of 2 dagen) optreden. Een lokale reactie (een lichte pijn bij palpatie, jeuk of een beperkt oedeem) kan optreden, deze verdwijnt binnen hoogstens 1 of 2 weken. In uitzonderlijke omstandigheden kan een overgevoeligheids-reactie optreden, die een aangepaste symptomatische behandeling kan vereisen. HV F2) $\geq 10^{4,4}$ $CCID_{50}$; Geïnactiveerde feliene Calicivirus antigenen (stammen FCV 431 en G1) $\geq$ 2,0 ELISA U.; Levend verzwakt feliene panleucopenie virus (PLI IV)). **Doeldier(en):** Katten. **Indicaties:** Actieve immunisatie van katten van 8 weken en ouder tegen feliene virale rhinotracheïtis ter vermindering van klinische symptomen, tegen calicivirus componenten. De immuniteitsduur is 1 jaar na de laatste (her)vaccinatie voor de rhinotracheïtis en calicivirus componenten, en 3 jaar voor de panleucopenie component **Dosering en toedieningsweg:** Subcutane injectie van één 1-ml dosis vaccin, na oplossing van de gevriesdroogde tablet met het oplosmiddel, volgens het daarna elk jaar met de rhinotracheïtis en calicivirose componenten, en elke 3 jaar met de panleucopenie component. **Contra-indicaties:** Niet **Bijwerkingen:** Bij normaal gebruik kan incidenteel een voorbijgaande apathie en anorexie alsook hyperthermie (gewoonlijk gedurende 1 of 2 dagen) optreden. Een lokale reactie (een lichte pijn ere informatie zie bijsluiter of beschikbaar bij Merial B.V., Kleermakerstraat 10, 1991 JL Velserbroek. * Geregistreerd handelsmerk van MERIAL. © 2005. MERIAL. Alle rechten voorbehouden. Matt Art 12260/09/2005.

Succesvolle bijeenkomsten in De Efteling

Algemene vergadering en jaarcongres 2005

Tekst: Herry Dijkman
Foto's: Ad Wijne

Een bijzondere locatie draagt bij aan een succesvolle dag. De gedachte aan De Efteling brengt iedereen in een goede stemming. Een goede voorbereiding en een sprookjesachtige omgeving stonden dit jaar borg voor een grote opkomst en een goede sfeer tijdens de algemene vergadering en het jaarcongres.
De sympathieke ontvangst zorgde voor een goede start, een goede organisatie zorgde er vervolgens voor dat de dag niet meer stuk kon. De algemene vergadering en het jaarcongres vonden plaats in een gezellige zaal in het Eftelingtheater. De dag werd afgesloten met een geweldig diner en feest in het Fata Morgana.

De jaarcongrescommissie is verantwoordelijk voor de organisatie van deze dag. Zij zijn het gehele jaar bezig met de voorbereidingen en zijn bovendien de gehele dag in touw om alles in goede banen te leiden. Zelfs lakeien en hofdames werden ingeschakeld om de gasten te verwelkomen en de weg te wijzen.
Dit jaar waren we te gast in de regio Zuid. Regiovoorzitter Daan Dercksen opende de dag met een woord van welkom. Hij verwees naar het thema van het jaarcongres "Dromen over de toekomst" en wenste de collegae toe dat ook hun dromen zouden uitkomen.

Algemene vergadering

De algemene vergadering is een belangrijk moment voor het bestuur om de leden voorstellen voor te leggen en ontwikkelingen te bespreken. Naast een aantal stemmingen over formele zaken werden de uitslagen van de verkiezingen voor bestuur en raad van toezicht bekendgemaakt en werd in deze vergadering gestemd over het nieuwe kwaliteitsbeleid.
Een ingekomen brief van de heer Poll inzake vaccinatiebeleid is niet tijdig aangekondigd en kon daarom niet formeel worden behandeld, maar de voorzitter lichtte kort toe op welke wijze de KNMvD de afgelopen tijd actief bezig is geweest met dit onderwerp. Het bestuur zal het komende jaar de formele status van de Groep Homeopathisch werkende Dierenartsen ter discussie stellen. Er is al langer discussie over de status van deze groep binnen de KNMvD, aangezien voor de homeopathie een wetenschappelijke basis ontbreekt. Het bestuur is van mening dat de KNMvD zich moet baseren op uitsluitend wetenschappelijke uitgangspunten en is daarom in overleg gegaan met de leden van de Groep Homeopathisch werkende Dierenartsen (GHwD) om afstand te doen van hun formele status als groep binnen de KNMvD en verder te gaan als studiegroep. De GHwD heeft aan dit verzoek geen gehoor gegeven, vandaar dat het bestuur heeft besloten om het komende jaar hierover definitieve besluiten te nemen om in de volgende algemene vergadering de status van deze groep te wijzigen. Na een korte uitwisseling van argumenten kon de vergadering zich vinden in het voorstel om hierover het komende jaar een besluit te nemen.

De algemene vergadering heeft ingestemd met enkele wijzigingen in de statuten, het huishoudelijk reglement, het verkiezingsreglement en de Code voor de dierenarts.
De voorzitter van de raad van toezicht, Bert Mostert, gaf een toelichting op de werkzaamheden in het afgelopen jaar. Hij verwees daarbij naar het verslag dat eerder is verschenen in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde. Voor de raad van toezicht is het van belang dat het bestuur weet wat er leeft en daarop adequaat reageert. Het bestuur dient een visie te hebben op de toekomst van het beroep en tevens moeten de geldmiddelen verstandig worden beheerd. Hij gaf onder andere aan dat er ten aanzien van de communicatie rond het kwaliteitsbeleid kanttekeningen zijn geplaatst, maar dat het bestuur zich goed gerevancheerd heeft. Hij rondde af met het herhalen van zijn opmerking van vorig jaar: het besturen van de vereniging is wel eens eenvoudiger geweest, maar het bestuur heeft zijn uiterste best gedaan om de belangen van de leden te behartigen. Het bestuur en het bureau verdienen zijns inziens daarvoor hulde.

Uitslagen verkiezingen

De voorzitter van het stembureau, Ardo Menges, maakte de uitslagen bekend van de schriftelijke verkiezingen voor het bestuur en de raad van toezicht. Voorzitter Ton de Ruijter dankte de leden van het stembureau voor hun inspanningen en feliciteerde de nieuwgekozen bestuursleden en leden van de raad van toezicht. Hij wenste hen succes en gaf aan uit te zien naar de samenwerking. Ook de niet-gekozen kandidaten werden zeer bedankt, want het is erg belangrijk voor het functioneren van de verenigingsdemocratie dat er meerdere kandidaten zijn voor een functie.
De benoemingen in de wetenschappelijke redactie van het Tijdschrift voor Diergeneeskunde en de Sociaal Economische Commissie werden ondersteund door de algemene vergadering en de voorgedragen kandidaten voor de Ereraad en de Paritaire Afvaardiging georganiseerde Dierziektebestrijding werden gekozen. De stukken met betrekking tot de financiën 2004 werden door de vergadering vastgesteld, evenals de contributie voor 2006.

Kwaliteitsbeleid

Het nieuwe kwaliteitsbeleid stond vervolgens op de agenda. Voorzitter Ton de Ruijter gaf in het kort aan dat hiermee een nieuw fundament is gelegd voor toekomstige ontwikkelingen, het kwaliteitsbeleid blijft uiteraard een dynamisch proces. Er kwam een aantal vragen en opmerkingen, onder andere ten aanzien van praktische zaken, zoals de beoordeling van de nascholing. Ook werd erop aangedrongen om snel duidelijkheid te verschaffen over de praktische uitwerking voor bestaande erkenningen en de kosten van het registreren. De uitslag van de stemming bleek positief ten aanzien van het voorstel van het bestuur: ruim driekwart van de uitgebrachte stemmen was vóór het nieuwe kwaliteitsbeleid.

Daan Dercksen

Overige aandachtspunten

De bestuursleden Wiel van den Ekker, Leen den Otter en Erik Gostelie gaven toelichtingen op verschillende aandachtspunten. Bij de stand van zaken werkgevers/werknemers kwam naar voren dat de Belangengroep Practiserende dierenartsen in Loondienst (BPL) juridisch advies heeft ontvangen dat contrair is aan het advies dat de KNMvD eerder had gekregen. De KNMvD zal proberen om hierover op mededingingsrechtelijk en eventueel verenigingsrechtelijk gebied duidelijkheid te krijgen. De stand van zaken ten aanzien van het pensioenfonds voor dierenartsen werd toegelicht door Karel Schipper, voorzitter van de Stichting Pensioenfonds voor Dierenartsen. Naar aanleiding van zijn toelichting werd opgemerkt dat alleen practiserende dierenartsen kunnen deelnemen aan het pensioenfonds, waardoor zij bij het veranderen van werkkring gedwongen kunnen worden om over te stappen. Deze opmerking zal worden meegenomen. Tevens werd opgemerkt dat onder andere de KNMvD zich de afgelopen jaren erg heeft ingespannen om het pensioenfonds voor dierenartsen te kunnen behouden.
Algemeen directeur Herman Geertsen gaf een toelichting op de voortgang van de koersdialoog. Hij keek terug op de ontwikkelingen binnen de vereniging en het bureau en maakte duidelijk wat de leden de komende tijd kunnen verwachten. Dit alles onder het motto: "uw bestaan is het bestaansrecht van de KNMvD". Het agendapunt werd afgesloten met een toelichting van Erik Gostelie over de achtergronden bij het voorstel ten aanzien van de financiële administratie van de groepen en regio's.

Nieuwe en oude bestuursleden

De voorzitter stelde de nieuwe bestuursleden Arjen den

Guido Thijs

Guido Boone

Hertog en Maarten Willemen voor. Tevens dankte hij de bestuursleden die niet terugkeren in het bestuur, Nanny Wijne en John Borgmeier. De voorzitter vindt het jammer dat er geen vrouwelijke kandidaten waren, de komende zittingsperiode is het bestuur weer een mannelijke aangelegenheid. Beide vertrekkende bestuursleden dankten de leden voor de steun en het vertrouwen en wensten het nieuwe bestuur succes.

Wéér op tijd

Ieder jaar is het weer spannend of de voorzitter erin slaagt om de vergadering op tijd te sluiten. Als de vergadering bijna afgelopen is kan de rondvraag wat dat betreft nog roet in het eten gooien. Met de medewerking van de aanwezige leden is het ook dit jaar weer gelukt om binnen het afgesproken tijdschema te blijven.

Jaarcongres

Na de lunch stond het jaarcongres op het programma. De voorzitter van de jaarcongrescommissie, Remco Schrijver, opende het middagprogramma en leidde het jaarcongres in goede banen. Belangrijk onderdeel van het jaarcongres is de jaarrede van de voorzitter van de KNMvD. De volledige tekst van de jaarrede is in dit tijdschrift opgenomen (pag. 677 e.v.).
Door twee Belgische sprekers werd vervolgens aandacht besteed aan het thema "Dromen over de toekomst".

Guido Boone

Guido Boone is practicus in België en is medeoprichter van de Vlaamse Dierenartsen Vereniging en oud-bestuurslid van de Belgische Orde van Dierenartsen. Guido Boone liet zich echter niet verleiden om lang te dromen, hij ontvouwde een tamelijk nuchtere visie op het beroep van dierenarts en ook voor de toekomst zag hij niet alleen "rozengeur en manenschijn". Op de vraag of de dierenarts niet meer aan marketing zou moeten doen antwoordde hij "blijf vooral dierenarts! Geef de klant vooral het gevoel altijd beschikbaar te zijn." Hij is van mening dat in grotere praktijken de klanten zoveel mogelijk contact moeten hebben met dezelfde dierenarts.

Guido Thijs

Was Guido Boone practicus, Guido Thijs presenteerde zich daarentegen als "theoreticus". Hij begreep heel goed waarom de congrescommissie gekozen had voor twee Belgische sprekers, "want België loopt een paar jaar achter en dan hoor je veel herkenbare dingen". Ook de Belgische taal helpt mee om er een "plezante middag van te maken". Op onnavolgbare wijze stortte hij een groot aantal wetenswaardigheden over de aanwezigen uit, vooral gericht op het "creëren van waarde". Duidelijk bleek dat "de toekomst niet meer is wat het geweest is" en dat "zaken snel veranderen terwijl de ondergrond beweegt". In de economie draait alles om "waarde". De manier waarop je met je klant omgaat bepaalt de "gunfactor". Als voorzitter van de klantenwegjaagclub weet Guido Thijs dan ook precies waar hij over spreekt.

Het jaarcongres werd afgesloten met een borrel met achtergrondmuziek van CMV Syrinx (studenten diergeneeskunde).

Fata Morgana

Degenen die deelnamen aan het avondprogramma werden door een lakei en een hofdame begeleid naar het Fata Morgana, waar het diner en het feest plaatsvonden. Bij aanvang van het diner presenteerde Marieke Veldman de uitreiking van de specialistencertificaten. Marianne Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan reikte vervolgens de Jaarprijs Tijdschrift voor Diergeneeskunde en de Aart van Keulenprijs uit. Ton de Ruijter had tenslotte het genoegen om het geschenk ter onderscheiding van de KNMvD en de onderscheiding 'Lid van verdienste' uit te reiken. De toelichtingen bij de uitreiking van deze prijzen en onderscheidingen staan op de volgende pagina's in dit Tijdschrift weergegeven.

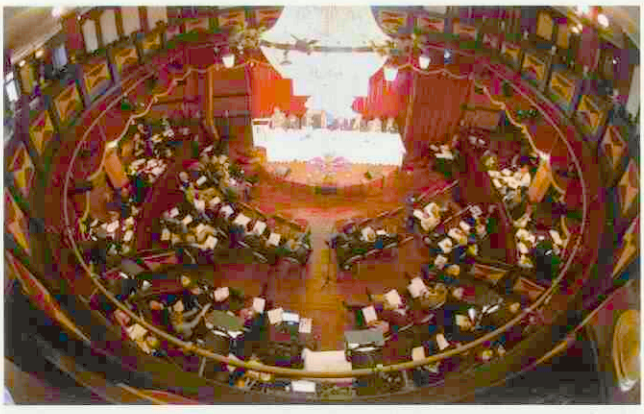

De dinergasten werden door Marieke Veldman uitgenodigd voor een rondvaart door het Fata Morgana. Bij terugkomst stond er een prachtig dessertbuffet klaar. Vervolgens gaf de band FL4 het startsein voor het laatste onderdeel van deze dag, het feest!

Uitreikingen

Lid van verdienste

Het bestuur van de KNMvD heeft de statutaire bevoegdheid tot het benoemen van Leden van Verdienste. Dit jaar had Ton de Ruijter als voorzitter van de KNMvD wederom de eer om de onderscheiding 'Lid van verdienste' te mogen uitreiken. Hieronder volgt zijn toelichting.

"Afgestudeerd in1962 is zij niet de eerste vrouwelijke collega, maar toch zeker wel een boegbeeld van de vrouwelijke dierenartsen. Zelden is er iemand geweest die de diergeneeskundige zorg zo in haar volle omvang heeft bedreven. Aandacht voor het dier als organisme en individu, aandacht voor de eigenaar als mens en aandacht voor de consequenties van ziekte en behandeling op beiden.
Ze hield knuffelrondes in de opname afdelingen waar ze werkte, want daar hadden patiënten soms meer behoefte aan dan een pilletje.

Voor de Maatschappij heeft ze altijd grote loyaliteit en een niet aflatende betrokkenheid getoond. Zij heeft in de tijd na Gouda Quint, met Goedhart, Lieben en De Lint de Groep Geneeskunde van het Kleine Huisdier bestuurd (zo heette de groep destijds) in een tijd dat vrouwen nauwelijks deelnamen aan bestuurlijke activiteiten. Zij was vanaf het begin betrokken bij de commissie VDA (vrouwelijke dierenartsen) om de emancipatie in de diergeneeskundige mannenwereld te bevorderen. Ze heeft ook haar bijdrage geleverd in het bestuur van de Stichting Postacademiaal Onderwijs Diergeneeskunde (PAO-D).

Ton de Ruijter reikt de onderscheiding Lid van verdienste uit aan Aleid Lubberink.

Ton de Ruijter en Hetty van Beers met het beeldje dat hoort bij het geschenk ter onderscheiding.

Onderwijs, op de voor haar zo kenmerkende praktische manier, en onderzoek bedreef ze lange tijd in de Kliniek voor Kleine Huisdieren te Utrecht, waar ze startte aan de Alexander Numankade, in de tijd dat het nog een stadspraktijk was. Ze verhuisde mee naar de Uithof, waar de specialisatie toe nam en ze promoveerde in 1997 op de behandeling van de ziekte van Cushing. Voor onderwijs in de wieg gelegd, met name de behandeling van chirurgische patiënten. Een goede chirurg legt precies op tijd de vinger op de zere plek, dat deed ze en kon ze. In opereren was ze net zo bedreven als in assisteren, wat bewonderenswaardig is in onze beroepsgroep, en wat aangeeft hoe gemakkelijk ze met de meeste mensen om kon gaan. Vele studenten, maar ook dierenartsen droegen haar op handen als zij haar voordrachten presenteerde op haar ongecompliceerde wijze.

Na bijna vijfentwintig jaar verliet ze de Universiteitskliniek, om na een teleurstellende ervaring in de eerstelijns praktijk neer te strijken op de Wagenrenk. Hier hervatte ze haar werkzaamheden zoals in Utrecht, jammer genoeg voor studenten, zonder hen.

Na bijna 15 jaar heeft ze ook daar een punt achter gezet, echter nog steeds contact houdend met een groot deel van de beroepsgroep. Zij staat nog altijd klaar om advies te geven, vooral waar de problemen groot zijn of van vertrouwelijke aard. Ze heeft aan de wieg gestaan van, en is tot aan het einde van haar carrière verbonden geweest aan het Veterinair Beroepscollege.

Met grote inzet en redelijkheid heeft ze zich van haar taak gekweten en doet dat nog bij de Ereraad, waar klachten over collegae onderling worden behandeld.

In de tussentijd heeft ze wel een nieuw soort dierverzorging gecreëerd in de vorm van diverse sculpturen die verdacht veel op dieren lijken.

Het is mij niet alleen een groot persoonlijk genoegen maar ook een grote eer om namens het bestuur te benoemen tot Lid van verdienste van de KNMvD collega Aleid Lubberink."

Prijs ter aanmoediging en van toekomstverwachting

Namens het bestuur was het Ton der Ruijter een groot genoegen dit jaar wederom een geschenk ter onderscheiding te mogen uitreiken. Hij lichtte dit als volgt toe.
"Het geschenk wordt toegekend aan een lid dat zich nog halverwege zijn of haar carrière pad bevindt, maar toch al veel voor de KNMvD heeft betekend. Het is een prijs ter aanmoediging en van toekomstverwachting.

Zij is afgestudeerd in 1988 en is een zeer sprankelend, enthousiast en welbespraakt bestuurslid van de KNMvD.
Inspirerend voor de studenten en medebestuurders. Velen hadden verwacht en gehoopt dat zij mogelijk beschikbaar zou kunnen zijn als vrouwelijke kandidaat voor bestuur of raad van toezicht. Het is spijtig dat zij mede door de door wisseling van werkgever daarvoor niet beschikbaar kon zijn.

Zij is in 1996 gepromoveerd (Changes in the function of the large intestin of weaned pigs) en onze enige vrouwelijke specialist varkensgezondheidszorg. Naast haar werk op de faculteit en haar gezin is ze jarenlang secretaris van de Groep Varkensgezondheidszorg geweest en het laatste jaar ook nog voorzitter.

In diverse overlegsituaties met de overheid en met LTO en NVV, onder andere over de overeenkomst Dierenarts en Varkenshouder 2000, stond ze haar mannetje. Ze heeft de belangen van de varkensdierenartsen altijd prima behartigd.

Ze heeft zitting in de Technische commissie Varken, waar ze met name het vele werk rond de beoordeling van de inhoud van de aangeboden cursussen gedaan heeft. Een echt kwaliteitsmens dus.

Marianne Sloet reikt de Aart van Keulenprijs uit aan Wim Edel.

Engeline van Duijkeren en Peter van Laar met de Jaarprijs voor het Tijdschrift voor Diergeneeskunde (Dirk Houwers was niet aanwezig).

In de discussie weet ze altijd de overtuigende argumenten te vinden en houdt ze strak vast aan de gekozen doelstellingen. Zeer strak kan ik uit persoonlijk ervaring wel zeggen. Opvallend is dat zij dat op een buitengewoon prettige manier weet te verpakken.

Het is mij een groot genoegen om namens het bestuur en namens u allen het geschenk ter onderscheiding aan te bieden aan Hetty van Beers."

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Dr. Marianne Sloet, voorzitter van de wetenschappelijke redactie (voorheen hoofdredactie) van het Tijdschrift voor Diergeneeskunde reikte de Aart van Keulenprijs en de Jaarprijs van het Tijdschrift voor Diergeneeskunde uit.
De Aart van Keulenprijs is een tweejaarlijkse prijs voor het beste wetenschappelijke artikel betreffende de veterinaire volksgezondheid. De prijs ging dit jaar naar dr. Wim Edel voor zijn artikel *"Diergeneeskunde en Volksgezondheid ofwel Veterinaire Volksgezondheid"* (Tijdschr Diergeneeskd 2003; 128: 618-626).
De Jaarprijs voor het Tijdschrift voor Diergeneeskunde is een prijs die jaarlijks wordt uitgereikt aan het beste wetenschappelijke artikel gepubliceerd in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde. In 2004 zijn er in totaal 25 wetenschappelijke artikelen gepubliceerd: 9 over paarden, 6 over gezelschapsdieren, 3 over pluimvee, 3 over varkens, 3 over herkauwers en 1 artikel betrof de veterinaire volksgezondheid.
De winnaars waren dr. Engeline van Duijkeren, drs. Peter van Laar en dr. Dirk Houwers met hun artikel *"Cystocentesis is essential for reliable diagnosis of urinary tract infections in cats"* (Tijdschr Diergeneeskd 2004; 129: 394-396).
Aan het eind van de feestelijke uitreiking werd een ieder gevraagd om ook het komende jaar artikelen aan te bieden aan het Tijdschrift voor Diergeneeskunde.

Jaarcongrescommissie

Remco Schrijver (voorzitter)

Ad Wijne (penningmeester)

Eveline Mus

Jeroen Smak

Job van der Lek

Vetra Veltkamp (DSK)

Margot Kampert (Regiobestuur Zuid)

Niels Groot Nibbelink (Regiobestuur Zuid)

Marieke Veldman (bureau KNMvD)

Jaarrede 2005

"Mijnheer de voorzitter van de regio Zuid, leden van de Congrescommissie, geachte genodigden, ereleden, buitengewone leden van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde, dames en heren collegae, geachte toehoorders,

Het is mij, zoals elk jaar, een genoegen om op deze congresdag de jaarrede als voorzitter van de KNMvD voor u te mogen uitspreken. Alvorens hiertoe over te gaan, wil ik graag het bestuur van de regio Zuid en de congrescommissie van harte danken voor de organisatie van het Jaarcongres 2005.

Het thema van dit congres, 'Dromen over de toekomst', belooft een andere veterinaire bijeenkomst te worden dan u gewend bent. Geen bijscholing, geen vakinhoudelijke lezingen maar een dag voor uzelf en voor reflectie. Goed na de algemene vergadering met de wisselingen in bestuur en raad van toezicht, maar zeker ook na het roerige afgelopen jaar rond het kwaliteitsbeleid, de erkende dierenarts en de koppeling met KRD / ISO praktijkcertificering.

Kwaliteitsbeleid

Dames en heren, gesproken over kwaliteitsbeleid, vorig jaar heb ik in mijn jaarrede al het ledenonderzoek aangekondigd naar het kwaliteitsbeleid door het externe bureau Environs International onder leiding van Jaap Voorsluijs, dat destijds ook het onderzoek naar de ledentevredenheid van de KNMvD heeft gedaan. Het bestuur heeft zich vooraf gecommitteerd aan de uitslag van dit onderzoek, dus aan de mening van de leden.

Die mening liet aan duidelijkheid niets te wensen over en het bestuur heeft vervolgens in nauwe samenwerking met de groepsbesturen en met terugkoppeling naar de raad van toezicht een nieuw kwaliteitsbeleid geformuleerd. Het nieuwe voorstel is allereerst in hoofdlijnen ter schriftelijke stemming per post aan de leden voorgelegd. Na een ongekend hoge respons (meer dan 1600 reacties) heeft vervolgens de buitengewone algemene vergadering van 23 mei 2005 ruime steun gegeven aan dit nieuwe beleid.

Vanochtend in onze algemene vergadering is definitief goedkeuring gegeven aan dit beleid. Dames en heren, ik ga nu niet inhoudelijk op het nieuwe beleid in, maar wil u wel wijzen op een aantal aspecten van het proces in het afgelopen jaar.

Allereerst is met de opheffing van het VKO en de introductie van de stichting Veterinair Administratie Kantoor niet het kwaliteitsbeleid overboord gezet. Slechts de inhoudelijke controle over dat beleid is binnen de beroepsgroep teruggebracht. Naar onze mening daar waar het ook thuishoort.

Het bestuur KNMvD heeft met haar groepsbesturen getracht de basis te leggen voor toekomstig kwaliteitsbeleid als dynamisch proces waarbij wij te allen tijde bereid zijn om met marktpartijen en overheid in discussie te gaan over aanvullende eisen die aan de dierenarts gesteld kunnen worden. Echter onder de voorwaarde dat deze eisen inhoudelijk zinvol, praktisch uitvoerbaar en financieel haalbaar zijn.

Daarmee is het kwaliteitsbeleid niet teruggebracht tot een sterk versoberde versie zoals deze week nog door een organisatie in de pers werd geventileerd, maar tot een kwaliteitsbeleid dat vanwege die genoemde uitgangspunten kan rekenen op draagvlak bij de professionele beroepsbeoefenaar en zijn cliënten. Zelden of misschien zelfs nooit in het 143-jarig bestaan van de KNMvD is zo heftig gereageerd door een zo groot aantal leden als bij dit onderwerp.

Het bestuur heeft zich gerealiseerd dat in een vereniging als de onze de mening en wensen van de leden uitgangspunt dienen te zijn van het bestuursbeleid. Ook wij weten dat besturen vooruitzien is en richting geven naar de toekomst. Ook wij begrijpen dat visie nodig is om noodzakelijke vernieuwingen voor te kunnen stellen aan de leden en ook wij beseffen dat bestuurders een rechte rug en geen slappe knieën dienen te hebben.

Maar wij en niemand anders hebben de primaire verantwoordelijkheid voor de vereniging en de continuïteit daarvan. Dat is onze leidraad geweest en dat die keuze zo slecht nog niet is, kan men regelmatig in de pers lezen als het gaat om de problemen waarin diverse andere vergelijkbare beroepsorganisaties zich nu bevinden. Genoeg erover, wij hebben vanochtend een streep gezet onder deze problematiek.

Hondenbelasting

Dames en heren, een wat speelser maar niet minder bijtgraag onderwerp, de hondenbelasting.

Enige tijd geleden heeft Gemeentebelastingen Rotterdam de Rotterdamse dierenartsen gesommeerd adresgegevens van hondenbezitters door te geven, zodat de gemeente langs deze weg de hondenbelasting kan innen.

De gemeente doet deze sommatie op basis van het 'Besluit gegevensverstrekking gemeentelijke belastingheffing' uit 1995. Geen weldenkend mens zal het verbazen dat gezien de maatschappelijke positie van de dierenarts, de vertrouwensrelatie met cliënten en de mogelijke gevolgen voor het dierenwelzijn, een dergelijke informatieplicht voor ons onacceptabel is. Bij de totstandkoming van dit besluit is de KNMvD nooit betrokken geweest, zodat wij ook niet op de hoogte waren van de positie van de dierenarts in dit besluit.

Omdat zorgvuldige belangenafweging niet is vooraf gegaan aan dit besluit, achten wij dit in strijd met de beginselen van behoorlijk bestuur. Daarbij komt dat het 'besluit gegevensverstrekking' al tien jaar bestaat zonder dat hiervan tot nu toe gebruik is gemaakt. Bovendien staat de hondenbelasting politiek ter discussie in het parlement waar het geheel aan gemeentelijke belastingen in 2006 op de agenda staat. Van een spoedeisend karakter is onzes inziens dan ook geen sprake. Daarnaast is er sprake van rechtsongelijkheid omdat veel gemeenten geen hondenbelasting heffen. De KNMvD is van mening dat er voldoende en minder ingrijpende alternatieven zijn, waardoor het niet noodzakelijk is om dierenartsen die

informatieplicht op te leggen. Inmiddels speelt of speelde deze problematiek in meer of mindere mate ook in andere gemeenten zoals Houten, Tilburg, Haarlem, Tiel en Hilversum. Deze zaak wordt thans in hoger beroep gevoerd. Het bestuur van de KNMvD heeft vanwege de grote belangen en emotionele betrokkenheid van de leden besloten de procesvoering financieel te ondersteunen. Onze huisadvocaat (KBS Advocaten) laat zich hierin bijstaan door Prof. M. Feteris, hoogleraar belastingrecht.

De verplichte beroepspensioenregeling (wet Bpr)

Dames en heren, de strijd die door het ministerie van SZW tegen de beroepspensioenfondsen van de vrije beroepsbeoefenaren werd gevoerd, is gestreden. Het wetsvoorstel is deze week door de Eerste Kamer aangenomen. Zoals bekend is door SZW onder leiding van achtereenvolgens de VVD-staatssecretarissen Hoogervorst, Rutte en van Hoof van alles ondernomen om de wet verplichte Beroepspensioenregelingen (wet Bpr) op te heffen. Toen dat vervolgens door een kamerbrede tegenstand niet lukte, werd gepoogd de solidariteitseisen in de nieuwe wet zo te formuleren, dat de fondsen vanzelf wel ten onder zouden gaan. Dankzij veel lobbyen in Den Haag door de leden van de Unie van Beroepspensioenfondsen waaronder KNMvD en de steun van het CDA, is het gelukt een verplicht pensioenfonds overeind te houden. Dat is veel winst. Ook gewonnen is meer solidariteit tussen man en vrouw. Er is ook verloren. Er moet een nieuwe pensioenvereniging worden opgericht naast de stichting Pensioenfonds voor Dierenartsen en de belangenvereniging KNMvD (over deregulering en kostenbeheersing gesproken) en er komt een verplichte draagvlaktoets na elk 5e jaar onder de deelnemers. Laten we onze zegeningen maar tellen en niet meer teveel terugkijken op het Haagse proces dat wij van zeer nabij hebben mogen meemaken. Belangrijk punt is dat het ontstaan van zogenaamde "witte vlekken" in de pensioenvoorziening hiermee voor onze dierenartsen is voorkomen en wij het vroeger bestaande fonds voor behoeftige weduwen en wezen niet opnieuw in het leven hoeven te roepen.

Werkgevers en werknemersoverleg

Dames en heren, de vormgeving van werkgevers- en werknemersoverleg over arbeidsvoorwaarden binnen de groep praktiserende dierenartsen nadert zijn voltooiing. De formering van een Belangengroep Practici Werkgevers (BPW) als counterpartner van de Belangenvereniging Practici in Loondienst (BPL) die al 3 jaar bestaat, heeft inmiddels vorm gekregen. Bij de BPW hebben zich inmiddels 150 leden aangesloten en de eerste besprekingen hebben al plaatsgevonden. Door de KNMvD is ruim € 90.000 gestoken in de ontwikkeling van een CAO en facilitering van BPW en BPL.
Dat de dierenarts als enige Nederlandse medische professional veel last heeft van de NMa helpt daarbij niet mee en jaagt ons op hoge kosten. Echt lastig wordt het pas als wij tegenstrijdige juridische adviezen krijgen van de juridische adviseurs De Brauw Blackstone Westbroek enerzijds (BWP) en Allen en Overy (BPL) anderzijds.

Ton de Ruijter

Het gaat hierbij om uitvoerbaarheid van de vorig jaar aangenomen motie om te komen tot een koppeling van het lidmaatschap van de KNMvD met het lidmaatschap van de werknemersvereniging voor practici in loondienst en het lidmaatschap van de werkgeversvereniging voor de practici-ondernemers. Het bestuur zal nu deze zaak mededingingsrechtelijk laten toetsen door de NMa en verenigingsrechtelijk door het Ministerie van Justitie. Inmiddels kunnen de CAO onderhandelingen normaal doorgang vinden.

Aanpak Arbeidsongeschiktheid

Reeds jarenlang kampt de beroepsgroep van praktiserende dierenartsen met een veel te hoog percentage arbeidsongeschiktheid. Om tot een gedegen aanpak te kunnen komen, heeft het bestuur van de KNMvD de Stuurgroep Aanpak Arbeidsongeschiktheid ingesteld. Daarin zijn alle betrokken stakeholders vertegenwoordigd, te weten: de verzekeraars Movir en Interpolis, de coöperatie AUV, de Faculteit der Diergeneeskunde, het Pensioenfonds voor Dierenartsen, het bestuur KNMvD en de Groepen Geneeskunde Gezelschapsdieren en Practici Grote Huisdieren.
In aansluiting op de enquête gehouden in 2004 naar het aantal arbeidsongeschikte dierenartsen heeft de Stuurgroep in 2005 een diepgaande enquête gehouden naar oorzaken van arbeidsongeschiktheid.
Daarbij zijn niet alleen de actieve practici benaderd, maar ook, via de medewerking van de verzekeraars, de dierenartsen die al (vaak zeer) langdurig arbeidsongeschikt zijn.
Naast het achterhalen van oorzaken van arbeidsongeschiktheid, heeft de Stuurgroep de deelnemers aan de enquête uitgenodigd suggesties te doen ten aanzien van preventie en begeleiding tijdens het ziekteproces. De Stuurgroep is bijzonder verheugd over de vele reacties die zij mocht ontvangen. Binnenkort buigt de Stuurgroep zich over de resultaten. Zonder daarop vooruit te willen lopen, wil ik u enkele belangrijke oorzaken van het ontstaan van arbeidsongeschiktheid noemen:

- de fysiek zware belasting van het werken als practicus.
- spanningen binnen maatschappen, vaak samenvallend met persoonlijke omstandigheden.
- de belasting van nacht- en weekenddiensten.
- het niet serieus nemen van lichamelijke en psychische klachten (waardoor te laat wordt ingegrepen met als gevolg vaak langdurige uitval).

De Stuurgroep zal aan de hand van de resultaten nadere plannen van aanpak voor preventie en begeleiding opstellen.

De nieuwe Europese medicijnenrichtlijn 2004/28/EG

Vorig jaar heb ik melding gemaakt van de aanname van de richtlijn 04/28/EG, als herziening van een richtlijn uit 2001, waarin alle bestaande Europese regelgeving ten aanzien van diergeneesmiddelen samengevat is. Deze herziening, de zogenaamde Review, is uiteraard van buitengewoon groot belang voor onze beroepsgroep. Onder dierenartsen spreekt men hier over de cryptische term 'POM - non POM', hetgeen betekent 'wel of niet op

voorschrift'. Binnen deze Europese richtlijn moet een aantal zaken door de nationale lidstaat worden ingevuld. De KNMvD is verheugd dat de overheid partijen die het aangaat, waaronder de KNMvD, heeft betrokken bij het proces om te komen tot een goede implementatie van de richtlijn. Zoals in vele Europese landen het geval is, heeft ook de Nederlandse overheid gekozen voor de dierenarts als de juiste persoon om diergeneesmiddelen voor te schrijven.
Ten aanzien van de beschikbaarheid van geregistreerde medicijnen komt er vanaf 1 november meer ruimte om in ernstige voorkomende gevallen ook diergeneesmiddelen uit de humane sector of uit andere Europese lidstaten te kunnen toepassen, natuurlijk onder strikte voorwaarden.
Het komende jaar moet nog een belangrijk deel van deze richtlijn verder uitgewerkt worden, namelijk dat deel dat handelt over de kanalisatie, de distributie en het feitelijke voorschrijven van diergeneesmiddelen. Wij hopen dat het overleg met de overheid bij deze verdere invulling op een even plezierige en constructieve manier zal gaan als tot dusver het geval is geweest.

Samenwerking Faculteit

Ook op het gebied van samenwerking met de Faculteit der Diergeneeskunde zijn goede dingen te melden.
Het is een groot goed dat een beroepsgroep zich nauw betrokken voelt bij de opleiding van zijn nieuwe toekomstige collegae. Daarvan is bij dierenartsen zeker sprake.
De formulering van de eindtermen van de beroepsopleiding is onlangs afgerond. Het gaat hier in feite om de beschrijving van competenties waaraan de afgestudeerde dierenarts in opzicht van kennis en kunde minimaal moet voldoen. Het betreft algemene eindtermen zoals vaktechnische, wetenschappelijke, persoonlijke en maatschappelijke aspecten van de opleiding, maar daarnaast ook meer specifiek een lijst van vaardigheden en ziektebeelden die van belang zijn. De Faculteit der Diergeneeskunde heeft hiervoor samenwerking gezocht met de diersoortspecifieke groepen van de KNMvD, die hier veel tijd en aandacht aan hebben gegeven. De eindtermen zijn nagenoeg afgerond en moeten langer meekunnen dan het huidige curriculum 2001. Ze zullen tevens als leidraad dienen bij de opzet en uitwerking van het nieuwe bachelor-master curriculum dat van start gaat in 2007. De commissie Blauwdruk Bachelor Diergeneeskunde die daartoe vorig jaar is benoemd, zal deze maand haar werkzaamheden afronden. Het betreft - zoals u bekend is - de opzet van een driejarige 'brede' bachelor diergeneeskunde met vervolgens verschillende driejarige masters diergeneeskunde waarbij momenteel wordt uitgegaan van drie programma's:
1. Gezelschapsdieren
2. Paard
3. Landbouwhuisdieren / Veterinaire Volksgezondheid.

Alhoewel deze opzet van buitenaf is opgelegd door internationale wetgeving, zal getracht worden de studie tevens inhoudelijk diergeneeskundig te verbeteren door vanaf het begin van de opleiding de thema's ziek en gezond samen te voegen. Een punt van onze zorg, ik herhaal het nog maar een keer, blijft de toekomstige selectie voor de diverse mastersprogamma's, en daarmee de doorstroommogelijkheden vanuit de bachelor naar de masters diergeneeskunde.
Het moet ons vooraf al van het hart dat wij niet zitten te wachten op bachelors die niet kunnen doorstromen naar de master opleiding, waardoor onbruikbare paraveterinairen zouden kunnen ontstaan. Zeer interessant is het rapport van de commissie Extern Onderwijs dat recent is aangeboden aan het onderwijsbestuur. Hierin worden voorstellen gedaan voor stages van co-assistenten in het beroepsveld en voorstellen opgesteld om te komen tot een uniform facultair beleid met betrekking tot extern onderwijs en stages.
De bedoeling is, dat najaar 2006 het zesde studiejaar voor de eerste keer extern onderwijs gaat volgen in nog nader te selecteren dierenartsenpraktijken. Alhoewel de selectie van praktijken, de beoordeling en evaluatie uiteraard de verantwoordelijk zijn van de Faculteit, hopen wij nauw betrokken te worden bij het opstellen van de criteria. Voor de praktijken zijn niet alleen financiële tegemoetkoming en kwaliteitsverbetering van belang. Ook interessant is dat bij langere periodes extern onderwijs de bijdrage van de student aan daadwerkelijke opbrengende arbeid het gevolg zal zijn.

Verkiezingen en ledenbetrokkenheid

Dames en heren, ik wil graag afsluiten met een enkele opmerking over de vitaliteit en ledenbetrokkenheid van onze KNMvD. Zoals al eerder gezegd was het afgelopen jaar een moeilijk jaar voor de vereniging. Maar er zijn ook mooie kanten te noemen. Allereerst de enorme betrokkenheid van de leden bij- en medewerking aan het Environs onderzoek, ook in de vele discussiegroepen. Daarnaast de grote respons op de verkiezingen van bestuur en raad van toezicht. Meer dan 45 % van de leden heeft zijn stembiljet ingestuurd, een dubbel zo hoog percentage als bij de verkiezing direct na de bestuurlijke vernieuwing 3 jaar geleden. Bovendien waren er ook veel meer kandidaten, zodat er werkelijk te kiezen viel.
Allemaal zaken die erop wijzen dat onze KNMvD levend is. Wij hopen nog dit jaar het 5000e lid aan te kunnen nemen. Door het nieuw geïntroduceerde combi-lidmaatschap van de Diergeneeskundige studentenkring DSK met het kandidaatlidmaatschap van de KNMvD, zal getracht worden de jonge aankomende leden nog meer te betrekken bij de beroepsorganisatie. Dat is dringend nodig omdat veel demografische veranderingen aan de orde zijn, nu en in de toekomst. Het komende jaar zal ook het seniorenbeleid meer invulling krijgen, van wezenlijk belang gezien het hoge aantal gepensioneerde dierenartsen (1008). Het spreekt vanzelf dat al het voorgaande zeer gebaat is met de serieuze inspanningen die bestuur en directie plegen om de communicatie binnen de Maatschappij te verbeteren. Tot slot wil ik allen bedanken, die in het afgelopen jaar zoveel tijd en moeite hebben besteed aan het goed laten functioneren van onze KNMvD. Allereerst de medewerkers van het bureau onder leiding van de algemeen directeur. Vervolgens het bestuur van de KNMvD dat mij tot grote steun is geweest en waarvan ik blij ben dat alle zittende bestuursleden die herkiesbaar waren ook zijn herkozen. En dan natuurlijk dank aan de vele collegae in bestuurlijke functies, commissies en werkgroepen voor hun bijdrage aan het functioneren van onze professie. Het blijft mij elke keer weer verwonderen, de hartverwarmende bereidheid tot inzet voor de KNMvD te mogen ervaren.
Ik heb gezegd."

Kaatsheuvel, 7 oktober 2005
Drs. T. de Ruijter
Voorzitter KNMvD

Aviaire Influenza en de rol van de KNMvD

Drs. S.J. de Groot

Het gestaag oprukken van het vogelpestvirus vanuit Azië in noordwestelijke richting naar Rusland en Kazachstan deed het vermoeden rijzen dat trekvogels het virus over kunnen brengen naar West-Europa. Het sprongsgewijs dichterbij komen van het virus was voor minister dr. C.P. Veerman van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) aanleiding om een spoedadvies te vragen aan de recent door hem benoemde Deskundigengroep voor Newcastle Disease (NCD) en Aviaire Influenza (AI). Het gaat immers om een hoogpathogene variant (H5N1) van AI.

Met de vogelpestcrisis 2003 nog vers in het geheugen en het vogeltrekseizoen in het vooruitzicht gingen bij pluimveehoudend Nederland, de beroepsgroep en vele anderen de alarmbellen rinkelen. Zowel de professionele pluimveehouder als de hobbyhouder voelt de dreiging. Wat zijn de risico's voor insleep? Hoe staat het met de signalering bij een insleep? Komt de dreiging alleen van trekvogels?... en vele andere vragen komen naar voren. De Europese Unie (EU) heeft geen generiek beleid ontwikkeld op preventieve maatregelen tegen AI. Het staat Nederland dus vrij haar eigen preventieve maatregelen te treffen. De minister stelde mede op advies van de onafhankelijke Deskundigengroep een ophokplicht voor commercieel gehouden pluimvee in. De consequenties van een uitbraak en de dreiging voor de volksgezondheid leidden tot maatschappelijke druk om maatregelen in te stellen. Voor de Tweede Kamer was dit aanleiding om op 29 september jl. de ontwikkelingen rond de vogelpest te bespreken met de drie verantwoordelijke ministers: Veerman (LNV), Hoogervorst (VWS) en Remkes (BZK). De dreiging van een uitbraak, de genomen maatregelen, de mogelijkheid van een pandemie en de voorbereidingen daarop waren voor de Tweede Kamer aanleiding om zich te laten informeren door de "groene", de "witte" en de "blauwe" kolom. In de gedachtewisseling met de ministers gaf Groen Links kamerlid Duyvendak aan dat het "dossier" complex is en dat grote politieke woorden ten aanzien van de maatregelen niet op zijn plaats zijn. De activiteiten dienen vooral op de Europese Unie te worden gericht, zeker daar waar het gaat om de preventie en mogelijkheden voor vaccinatie. Ter voorbereiding op het debat kregen vele deskundigen en belangengroepen de gelegenheid om hun standpunten onder de aandacht van de kamer te brengen. Zo ook de KNMvD.

Rondetafelgesprek

Ter voorbereiding op het debat met de verantwoordelijk ministers lieten de kamerleden mevrouw Scheijer-Pierik (CDA), Ormel (CDA), mevrouw Snijder-Hazelhoff (VVD), Waalkens (PvdA), mevrouw Van Velzen (SP) en Van den Brink (LPF) zich op 15 september jl. informeren over de onderwerpen diergezondheid, volksgezondheid en de crisisaanpak bij de introductie van het AI-virus bij vogels dan wel een pandemie bij de mens. De KNMvD ontving op 7 september de uitnodiging. Op dat moment had het bestuur van de KNMvD haar reguliere halfjaarlijkse overleg met de Groep Pluimveewetenschappen (GPw). Drs. G.J. Bouwhuis, voorzitter van de GPw, werd gevraagd de KNMvD te vertegenwoordigen. Samen met het bestuur van de GPw en het KNMvD-bureau werd een gespreksnotitie voor de kamerleden opgesteld. De gespreksnotitie is op 13 september tijdens de ledenvergadering van de GPw besproken. De aanwezige GPw-leden vroegen de nadruk te leggen op de noodzaak om vaccinatie selectief in te zetten, indien dit technisch haalbaar is. In de sessie sector/diergezondheid bepleitte collega Bouwhuis de belangrijkste veterinaire punten:

- het beperken van alle mogelijke risico's voor insleep van het AI-virus,
- het laagdrempelig inzetten van de mogelijkheid voor sneldiagnostiek middels de PCR-test;
- het selectief inzetten van vaccinatie indien dit technisch haalbaar is én
- de consequenties voor de volksgezondheid, meer in het bijzonder de beschermende maatregelen voor beroepsgenoten die werkzaam zijn in de pluimveehouderij en bij de bestrijding.

Na het rondetafelgesprek zijn deze punten in een brief, samen met het KNMvD-rapport "Evaluatie van de opsporing en de bestrijding van het AI-virus", dat is opgesteld door de GPw, toegestuurd naar de leden van de vaste kamercommissie LNV. In deze brief is het advies van de GPw om over te gaan tot een verplichte koppeling van bedrijfsmatig gehouden pluimvee aan een dierenartsenpraktijk waar tenminste één dierenarts werkt die deskundig is op het gebied van de pluimveegezondheidszorg nogmaals bepleit. Voor de sessie 'sector/diergezondheid' waren vertegenwoordigers in het belang van de dieren (dierenbescherming), de pluimveehouders (Nederlandse Organisatie van Pluimveehouders; Nederlandse Vakbond van Pluimveehouders; Platform Biologica en de Biologische Pluimveehouders Vereniging; Nederlandse Belangenvereniging Hobbydierhouders; dhr. drs. R.J. Plantema) en deskundigen (dhr R. Foppen van Sovon Vogelonderzoek Nederland) genodigd. In de sessie volksgezondheid/crisisaanpak werd door de kamerleden van gedachten gewisseld met de veterinair epidemiologen prof. dr. J.A. Stegeman en prof. dr. ir. M.C.M. de Jong, prof. dr. ir. L.A. den Hartog deskundig op het gebied van dierlijke productiesystemen en vertegenwoordigers namens de Inspectie voor de Volksgezondheid, het Landelijk Coördinatiestructuur Infectiebestrijding, de Raad van Regionale Geneeskundig Functionarissen, het Crisis Onderzoeksteam en de Vereniging Nederlandse Gemeenten.

Risico gebieden in kaart

Op veterinair gebied zijn de maatregelen die collega Stegeman voorstelt het vermelden waard. Hij concludeert dat informatie om de kans op introductie van AI-virus werkelijk te kunnen bepalen niet voorhanden is. In pluimvee-arme gebieden zal een introductie van het virus naar verwachting snel onder controle zijn met de huidige bestrijdingswijze. Uitloop in combinatie met adequate AI-surveillance kan daar worden toegelaten. In pluimveedichte gebieden moet men zich bij een nieuwe introductie echter voorbereiden op een herhaling van 2003. Stegeman stelt dat een aantal maatregelen mogelijk is om de situatie te verbeteren: 1) geen uitloop van commercieel gehouden pluimvee in pluimveedichte gebieden of preventieve vaccinatie van pluimvee op commerciële uitloopbedrijven (voorkeur), 2) preventieve vaccinatie van alle pluimvee in

pluimveedichte gebieden om de dichtheid van vatbare bedrijven te reduceren en daar mee de gevolgen van virusinsleep, of 3) vermindering van de dichtheid van pluimveebedrijven in pluimveedichte gebieden. De epidemiologische benadering door collega Stegeman zet aan tot nadenken. Aan uitspraken om deze maatregelen te realiseren wagen zich nog weinigen. Wel heeft de minister de maatregelen voor de ophokplicht bijgesteld en zijn de hoog en laag risicogebieden van pluimveebedrijven (met uitloop) ten opzichte van watervogelgebieden in kaart gebracht. In de kaart worden de pluimveebedrijven welke binnen een straal van 1 km raken aan een watervogelgebied met een vogeldichtheid van meer dan 5 vogels per ha als risicovol aangeduid (zie illustratie).

Deskundigengroep voor NCD en AI

Met het benoemen van de onafhankelijke Deskundigengroep voor NCD en AI is een lang bestaande wens van de KNMvD in vervulling gegaan. Tijdens de recente dierziektecrises is door de KNMvD gewezen op het belang van het bijeenbrengen van deskundigen uit de wetenschap met dierenartsen uit de praktijk. Zo heeft de KNMvD tijdens de varkenspestcrisis op eigen initiatief de "Boxtel"-groep bijeengebracht. De Mond- en Klauwzeer-crisis kende de Utrechtgroep. Tijdens de AI-crisis is in overleg met de overheid de Houten-groep ingesteld. Met de benoeming van de Deskundigengroep voor NCD en AI is structureel overleg gegarandeerd en kunnen in bijzondere omstandigheden adviezen worden uitgebracht. De commissie wordt voorgezeten door de voormalig Chief Veterinary Officer collega Frits Pluimers. De overige leden van de Deskundigengroep voor NCD en AI zijn prof. dr. Ab Osterhaus (Erasmus MC), prof. dr. Arjan Stegeman (Faculteit Diergeneeskunde), prof. dr. Anton Pijpers (Gezondheidsdienst voor Dieren), prof. dr. Mart de Jong (WAG-UR), dr. Arno Gielkens (CIDC-Lelystad) en drs. André Steentjes (pluimveepracticus). Op deze wijze wordt door collega Steentjes de inbreng vanuit de praktijk bij het opstellen van adviezen gegarandeerd.

Hoe verder?

De PCR test voor AI is door de EU geaccepteerd. De pluimveepractici vinden het van groot belang om deze test laagdrempelig in te zetten en zo de insleep van AI snel vast te stellen. Het grootste gevaar ligt immers bij de insleep en verspreiding van laag pathogene AI. Deze wens is tijdens de jaarvergadering van de Nederlandse Organisatie van Pluimveehouders onder de aandacht gebracht. De dagvoorzitter de heer ir. B.J. Odink, voorzitter van de Nepluvi, constateerde dat de sector hier het belang van inziet en op één lijn zit. De minister van LNV heeft de kamer toegezegd zich in Europa in te zetten om preventieve vaccinatie mogelijk te maken. Uiteraard dient dit gepaard te gaan met een pleidooi om de afzet van producten van gevaccineerde dieren mogelijk te maken.

Professor drs. J. (Jan) Mol

Op 11 juni 2005 overleed Jan Mol, op de leeftijd van bijna 96 jaar, in het verpleeghuis Lisidunahof te Leusden, waar hij sinds 2002 correct werd verpleegd; na een kort verblijf in het Sint Elisabeth Ziekenhuis te Amersfoort, vanwege een herseninfarct op 20 november 2001. Jan was een boerenzoon, geboren op 24 juni 1909 in Barendrecht. Hij was de middelste zoon in een gezin van drie broers en vier zusters. Na de Christelijke Lagere school in zijn woonplaats, fietste hij vijf jaar lang naar de Christelijke HBS te Rotterdam. "Ik fietste altijd graag", vertelde hij later. Tot in de herfst van 2001 fietste hij vrijwel dagelijks ca. 25 km. In 1926 ging hij diergeneeskunde studeren, deed dat vlot en goed en was klaar in 1931. In 1932 werd hij waarnemend dierenarts in Vlaardingen; van 1933-1935 (crisistijd) was hij assistent bij professor Wester in de kliniek Inwendige Ziekten en de Buitenpraktijk. Tijdens deze eerste universitaire functie was hij betrokken bij het onderzoek naar de relatie dierziekten en de preventie daartegen, ook van belang voor de melkproductie.

In 1936 werd hij dierenarts bij de Vereniging voor Melkcontrole en bij het Melkcontrolebureau te Den Haag. In 1938 huwde hij met Miep de Koning. In 1939 werd Jan adjunct-directeur van het Melkcontrolebureau. In de mobilisatietijd was hij militair paardenarts in Leusden en omgeving en maakte daar de oorlog mee.
In 1942 werd Jan benoemd tot directeur van het Melkcontrolebureau (MEBA) in Amsterdam waar hij ook met veel genoegen woonde tot 1987. Hij was in deze functie in staat te zorgen voor de opstelling en naleving van maatregelen die de veilige leveranties van de schaarse melkproducten borgden en de onderzoeksmiddelen beperkt waren. Hij deed dat dankzij een correcte omgang met het bedrijfsleven, de plaatselijke overheid en zelfs met de bezetter. Wij genoten later van de boeiende verhalen uit die veel bewogen tijd.
In 1964 werd hij benoemd tot secretaris van de Gezondheidscommissie voor dieren van het Landbouwschap in Den Haag. Deze commissie moest het Landbouwschap adviseren over een uniforme dierziektebestrijding van onze landbouwhuisdieren. De bestrijding gebeurde door de Gezondheidsdiensten voor Dieren, elk met een eigen directeur. Hen op één lijn te krijgen was als bij de geboorte van een zebra: "streepje voor streepje!", zei Jan eens. Hij heeft deze strategische positie tussen overheid en bedrijfsleven met gezag uitgeoefend.
Bij zijn afscheid, in 1975, werd hij benoemd tot Officier in de Orde van Oranje Nassau.
In 1968 was hij benoemd tot buitengewoon hoogleraar met als leeropdracht "Melkhygiëne" en gedetacheerd bij VVDO. Met grote toewijding heeft Mol die parttime functie vervuld. Eerder had hij al bewezen een onafhankelijke wetenschapper te zijn; de titel van zijn oratie "Melk goed voor elk?" geeft dat ook aan. De geschiedenis van melkhygiëne leert dat het streven naar houdbare en gezonde melk steeds hogere eisen stelt aan de productie en de verwerking van melk. In onderwijs en onderzoek bleek zijn grote betrokkenheid bij het zoeken naar meer inzicht in de functie van elke schakel die van invloed is op de melkkwaliteit. Uiteindelijk leidde dat later tot geïntegreerde "ketenbeheersing". Risico's van microben en stoffen kregen de aandacht, later ook bij de VVDO de risicoanalyses.
In 1973 werd hij gekozen en benoemd tot decaan. Hij aanvaarde het beroep dat op hem werd gedaan met alle consequenties van tijd en inhoud. Zijn leidinggevende kwaliteiten heeft hij benut bij de vele problemen op de terreinen van onderwijsvernieuwing, nieuwbouw etc. Hij handelde behoedzaam, had een goede gezondheid en een uitstekend geheugen (tot op zeer hoge leeftijd).
In 1977 trad hij af en konden hij en zijn vrouw gaan genieten ven een welverdiende "rust". Tijdens hun arbeidzaam leven voor samenleving en kerk was er nu en dan gelegenheid voor reizen naar het buitenland waar zij erg van genoten. De bezoeken aan hun geliefde Mallorca werden verder geïntensiveerd evenals de contacten met familie en vrienden. Het was hun "gouden tijd", waarin het verlies van twee van hun vijf kinderen ook een plaats kreeg.
Na circa 20 jaar trokken ze zich meer terug in de ruime, gezellige flat in Leusden. Na het herseninfarct werd hij gerevalideerd waardoor hij nog kon spreken, lopen, zwemmen en lunchen met Miep en vrienden. In juni jl. kreeg hij problemen in zijn buik; kort daarna is hij vredig ingeslapen. Op 16 juni werd hij na een stijlvolle dienst in de Protestantse Kerk in Leusden begraven. Miep woont thans in een mooie kamer in een verzorgingshuis te Amersfoort. Na een rijk huwelijksleven van bijna 67 jaar mist ze haar Jan steeds meer. Ons meeleven gaat uit naar haar en haar gezin.

Jan was een markante man met grote verdiensten voor het beleid in de diergeneeskunde en deskundig op het terrein van melkhygiëne. Hij was een kritische persoon, spreekvaardig, met onverwachte charme en trouw in zijn vriendschappen. Wij zijn dankbaar hem gekend te hebben die ons, evenals de anderen, liet delen in zijn gaven van woord en geest.

B. Krol,
H. Mol,
D.J. Vervoorn,
A.P. Wijgergans

World Small Animal Veterinary Association zit niet stil

Jolle Kirpensteijn

Het 30ste wereldcongres in Mexicostad op 11-15 mei 2005 was een groot succes. 71 landen waren vertegenwoordigd met 2800 deelnemers. De WSAVA organiseerde het congres samen met de FIAVAC, de overkoepelende organisatie van Spaanstalige dierenartsen en AMMVEPE, de Mexicaanse versie van de GGG.

Ondanks dat op WSAVA-congressen vaak dezelfde sprekers opduiken, waren er op wetenschappelijk gebied diverse hoogtepunten te noemen, waarvan enkele zelfs met een Nederlands tintje. Zo bleken de lezingen georganiseerd door de IVENTA en Dr. Anjop Venker-van Haagen zo populair dat er een zaal bijgebouwd moest worden. Hetzelfde gold voor de International Elbow Working Group (IEWG), onder leiding van Prof. Dr. Herman Hazewinkel. Herman bleek later ook nog extra in het zonnetje gezet te worden toen hij de prestigieuze WSAVA Iams Saki Patsaama Award tijdens de openingsreceptie mocht ontvangen. Hij kreeg de Award voor zijn klinische onderzoek met betrekking tot het calcium metabolisme en de effecten van teveel en te weinig calcium op het skelet en het ontstaan van orthopedische problemen. Herman werd tijdens zijn uitreiking geprezen voor zijn innovatieve en wetenschappelijke kijk op de rol van voeding in skeletontwikkeling.
De andere feestvarkens waren:

- WSAVA WALTHAM International Award for Scientific Achievement
  - Dr. Edward B. Breitschwerdt
- WSAVA WALTHAM International Award for Service to the Profession
  - Dr. Hans Otto Schmidtke
- WSAVA Hills Excellence in Veterinary Healthcare Award
  - Dr. Rebecca Kirby

Een van de redenen om naar Mexicostad af te reizen was de jaarlijkse Algemene Leden Vergadering (ALV) van de WSAVA.

Hoogtepunten van deze vergaderingen en van de activiteiten van de WSAVA waren:

- Dr. Luis Tello, vertegenwoordiger van Chili, was genomineerd en is gekozen om deel te nemen aan het bestuur van de WSAVA. Luis heeft veel ervaring met het organiseren van postacademisch onderwijs in Zuid-Amerika en zal met name de communicatie van het bestuur op zich nemen. Het bestuur bestaat verder uit: Dr. Larry Dee (president, USA), Dr. Anne Sorensen (Secretaris, Denemarken), Dr. Gabriel Varga (oud-president, Slovakije), Dr. Brian Romberg (president-elect, Zuid-Afrika), Dr. David Wadsworth (vice-president, Engeland), en Dr. Terry Lake (fiscus, Canada).
- De administratie van de WSAVA wordt gereorganiseerd en er is een nieuwe stafpositie gecreëerd om te voldoen aan een efficiëntere communicatie binnen de WSAVA en de landen die zij vertegenwoordigt.

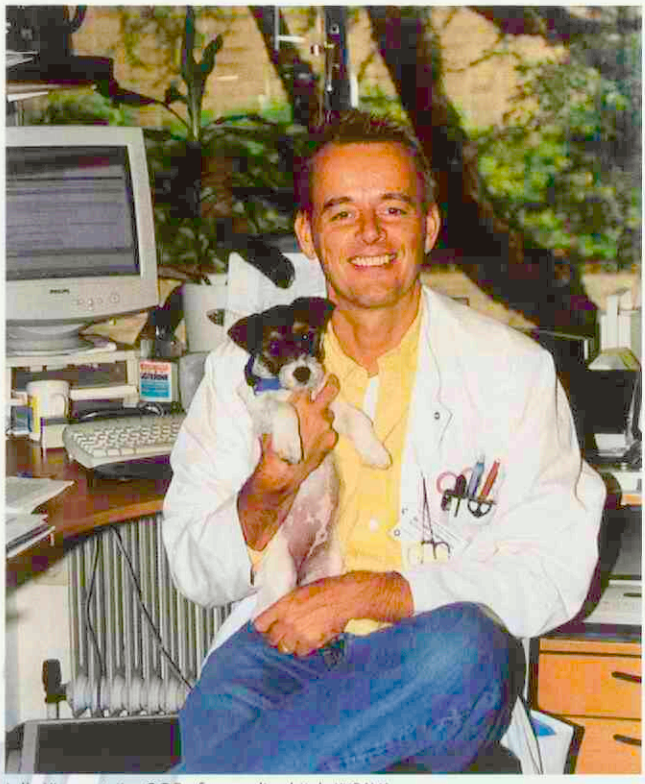

Jolle Kirpensteijn, GGG-afgevaardige bij de WSAVA.

- Het geven van postacademische cursussen in minder ontwikkelde gebieden, zoals Afrika, Zuid-Amerika, Azië en Oost-Europa.
- Het opzetten van 'Standardisation Projects'. Deze projecten zijn bedoeld om de diverse histologisch afwijkingen van een bepaald orgaan mondiaal te standaardiseren. Het leverproject is net succesvol afgerond; een maagdarmproject is halverwege en nu is het nierproject opgestart.
- Drie nieuwe vertegenwoordigers zijn geaccepteerd tijdens de ALV; dit zijn in alfabetische volgorde: Asociacion de Medicos Veterinarios de Practica en Pequenos Animales (AMVEPPA) uit Peru, de International Veterinary Student Association (IVSA; affiliate member) en de Shanghai Small Animal Veterinary Association (SSAVA) uit China.
- Toekomstige congressen en data zijn:
  - Praag, Tsjechië 11-14 oktober 2006
  - Sydney, Australië 19-23 augustus 2007
  - Dublin, Ierland augustus 2008
  - Saõ Paolo, Brazilië Najaar 2009
- Tenslotte is de Rotterdamse kwestie van het verplicht vrijgeven van eigenaargegevens ten behoeve van de belastinginning nog ter sprake gekomen. De WSAVA had een duidelijk standpunt en wilde dit standpunt indien nodig op papier zetten. De WSAVA is tegen het verstrekken van gegevens van eigenaren aan derden en heeft geen begrip voor het standpunt van de Rotterdamse gemeente.

De afgelopen 3 maanden

Een samenvatting van de activiteiten van de afgelopen 3 maanden:

- De website van de WSAVA heeft in 2004 meer dan 800.000 hits gehad, waarvan de helft ongeveer voor de eerste keer de website bezochten. Dit betekent een toename van 36%.
- Het gebruik van ketamine door dierenartsen was verboden door de Russische regering in maart 2004 vanwege drugsmisbruik. Ketamine bleek een van de meest gebruikte inductiemiddelen in Rusland en het verbod veroorzaakt dan ook een groot probleem bij de Russische dierenartsen. Dankzij de inzet van onder andere de WSAVA is dit verbod teruggedraaid eind 2004. Dit was reden voor de WSAVA om een onderzoek te starten naar het gebruik van ketamine in de diverse landen. De meeste van de 21 landen die gereageerd hebben blijken geen restricties voor het gebruik te hebben. Slechts 6 landen (Argentinië, Australië, Estland, Maleisië, Turkije en Taiwan) hebben wetgeving die het gebruik aan banden legt. In Zwitserland wordt deze wetgeving binnenkort verwacht.
- Zuid-Afrika gaat binnenkort (juni 2007) staartamputaties verbieden. Al eerder was besloten om ooramputaties te verbieden.
- Animal Aid for Africa heeft zijn eerste pan-Afrikaanse congres gehouden in Johannesburg en werd hierbij ondersteund door de WSAVA, naast landbouwhuisdieren onderwerpen werd hier ook over zoönoses gepraat. Tijdens het congres is het Vet Africa Forum op gericht dat als doel heeft om de Afrikaanse dierenartsen te organiseren en gemeenschappelijke doelen na te streven

Jolle Kirpensteijn, afgevaardigde van de GGG bij de WSAVA

De World Small Animal Veterinary Association (WSAVA) is de overkoepelende associatie van veterinaire associaties die zich wereldwijd bezig houden met gezelschapsdieren. De doelstelling is het verhogen van kwaliteit en beschikbaarheid van diergeneeskunde voor gezelschapsdieren. Jolle Kirpensteijn is de Nederlandse afgevaardigde namens de GGG. Voor meer informatie: *www.wsava.org*

Klein nieuws van Groot

Hoewel mij af en toe vaker de eer te beurt valt om een stukje in dit Tijdschrift te mogen schrijven is het voor het eerst dat ik dit onder het kopje Klein Nieuws van Groot mag doen. Sinds enkele maanden maak ik nu deel uit van het bestuur van de Groep Practici Grote Huisdieren, dus vandaar mijn bijdrage op deze plaats.

In de afgelopen tijd heb ik me meerdere keren afgevraagd wat nu de drijfveer vormt voor een actieve rol binnen een bestuur. Dat is zeker geen gemakkelijke vraag in de huidige tijd, waarin de hectiek van alle dag je dagelijks probeert te vloeren en het aantrekkelijk lijkt om weg te kruipen in een stil hoekje. Zou juist die complexiteit van het moderne leven de oorzaak zijn van de gesignaleerde individualisering in de maatschappij?

In elk geval heb ik de laatste maanden gemerkt dat er binnen onze "Maatschappij" hard gewerkt wordt aan het collectieve belang voor de beroepsgroep. Ook de Groep Groot is druk bezig om dit collectieve belang, in haar geval specifiek gericht op de Landbouwhuisdieren practicus, te blijven behartigen. Veel van dit werk is helaas niet altijd direct zichtbaar voor de leden. Het betreft veelal "arbeid" die pas op middel lange of lange termijn zichtbaar wordt.

Een van de momenten waarop de GPGH in elk geval duidelijk voor het voetlicht komt is tijdens de Groep Groot Dagen. Binnenkort is het dus weer zover. Op 22-23 en 24 november is in nauwe samenwerking met Groep Rund, Groep Varken en Groep Paard een prachtig programma samengesteld. Naast vele vaktechnische sessies is de rode draad van dit jaar: praktijkmanagement, -organisatie en –communicatie.

GPGH

Groep Practici Grote Huisdieren

Jan-Tiete Siebinga

Nieuwe eindredacteur

De media van de KNMvD vormen tezamen het visitekaartje van de Maatschappij. Door bestuur en management van de KNMvD is in het afgelopen jaar dan ook veel aandacht besteed aan het optimaliseren van de organisatie rondom de media. Een van de veranderingen is het aantrekken van een eindredacteur die leiding gaat geven aan de eindredactie. Miel Bingen zal per 1 november in dienst treden bij de Maatschappij. Het Tijdschrift voor Diergeneeskunde sprak met hem om een eerste indruk te krijgen van de nieuwe eindredacteur.

Een nieuwe wereld

De veterinaire wereld is een nieuwe wereld voor Miel. Hij heeft de afgelopen acht jaar gewerkt voor een Engelstalige uitgeverij van vakbladen. De laatste drie jaar was hij actief als hoofdredacteur van twee internationale titels. Ook was hij eindverantwoordelijk voor een aantal websites en een groot aantal incidentele producties die in het verlengde van zijn titels lagen. Hiernaast organiseerde hij in 2004 met veel succes een conferentie in de Verenigde Staten. "Ik heb altijd met plezier voor mijn vorige werkgever gewerkt. Met name het internationale karakter van mijn titels en de dynamiek van het bedrijf maakten het een veeleisende maar leuke baan. Na een jaar of acht vond ik het echter wel tijd voor verandering. Vanwege mijn interesse in meer wetenschappelijk getinte publicaties en de behoefte aan het bijdragen aan uitgaven waarbij commerciële aspecten een minder primaire rol spelen, heb ik gereageerd op de vacature bij de Maatschappij. Gelukkig bleken de behoeftes van de KNMvD goed aan te sluiten bij mijn wensen en konden wij snel tot overeenstemming komen."

'No-nonsense'

Met veel enthousiasme ziet Miel er naar uit om te beginnen. "De media van de Maatschappij spreken me aan. Ze zijn van een zeer goede kwaliteit, hebben een no-nonsense karakter en een deskundig en kritisch lezerspubliek. Toch zijn er nog genoeg mogelijkheden voor het verder uitbouwen van de media om het gevoel te hebben dat ik nog een echte bijdrage kan leveren. Tegelijkertijd ben ik bijzonder geïnteresseerd in het nauw samenwerken met de wetenschappelijke redactie. De expertise van de wetenschappelijke redactie biedt mogelijkheden die veel verder gaan dan wat meer conventionele bladen hun publiek kunnen bieden. Ik zie de samenwerking met de wetenschappelijke redactie als misschien wel het grote pluspunt van het werken voor de media van de Maatschappij."
Op de vraag wat Miel met diergeneeskunde heeft, moet hij lachen en geeft toe dat hij tot nu toe vooral een consument was. In een huis waarvan een Duitse Dog, twee Mastiffs en een Franse Buldog prominent deel uitmaakten, was de dierenarts zeker geen onbekende. Ook tijdens zijn tienerjaren waren dierenartsen dankzij een grote interesse in paarden een bekend verschijnsel. Hoewel hij ooit nog eens met de gedachte heeft gespeeld om diergeneeskunde te gaan studeren, was zijn belangstelling voor geschiedenis uiteindelijk toch groter.

Steeds hoger

Ondertussen zijn de paarden vervangen voor een nieuwe vrijetijdsbesteding. Veel van zijn vrije tijd brengt Miel door in die delen van Europa waar ze wel bergen en rotsen hebben. "Klimmen is een grote passie voor mij. De combinatie van de gecontroleerde en fysiek zware bewegingen, de vaak mooie omgeving, de spanning die het klimmen toch altijd met zich meebrengt en de rust van de natuur is gewoon uniek. Het is een fantastische aanvulling op een druk en interessant professioneel leven zoals ik dat verwacht aan te treffen bij de KNMvD."

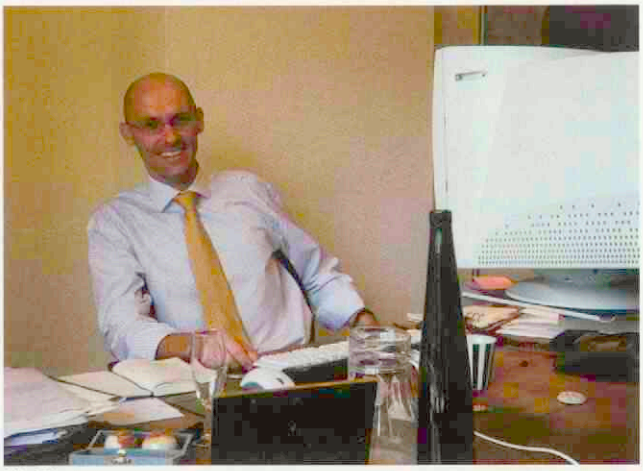

Miel Bingen

Eindejaarsdrukte goodwillberekeningen

Per 1 januari vinden er traditioneel veel mutaties in maatschappen plaats. Dit betekent voor het bureau van de KNMvD dat er veel goodwillaanvragen binnenkomen. Om alle aanvragen vóór 31 december af te kunnen werken, is het noodzakelijk dat wij het ingevulde en door alle maten ondertekende vragenformulier, alsmede de benodigde accountantsrapporten op tijd in ons bezit hebben. Wij hanteren daarbij het systeem: "wie het eerst komt die het eerst maalt". Wij doen ons uiterste best aanvragen die wij vóór 14 november 2005 ontvangen hebben, vóór 31 december 2005 te verwerken. Houdt u er rekening mee dat dit een week eerder is dan vorig jaar. Gebleken is namelijk dat het verwerken van de goodwillaanvragen, mede door de toepassing van de nieuwe methode, meer tijd in beslag neemt. Aanvragen ontvangen ná 14 november 2005 zullen zeer waarschijnlijk niet meer voor de jaarwisseling behandeld kunnen worden.

Voor informatie kunt u contact opnemen met mevrouw drs. M.V.E. Roelvink, beleidsmedewerker sociaal-economische zaken. Zij is bereikbaar op maandag tot en met donderdag onder nummer 030-6348900 of via e-mail: v.roelvink@knmvd.nl
Op de vernieuwde website, *www.knmvd.nl*, vindt u de informatie snel als u de term 'goodwill' invult in het zoekveld.

Jaarverslag ereraad 2004

Conform de bepalingen van de statuten en het huishoudelijk reglement van de KNMvD is de Ereraad ingesteld om recht te spreken en toezicht te houden op de intercollegiale verhoudingen. De Ereraad behandelt zaken tegen individuele leden en heeft als taak om alle zaken die te zijner kennis komen in behandeling te nemen. Zaken kunnen ambtshalve in behandeling worden genomen of naar aanleiding van een klacht door een lid van de KNMvD, een regio, een groep of het bestuur. Bij de beoordeling van deze zaken dient de Code voor de Dierenarts als leidraad.

De Ereraad werkt samen met netwerkdierenartsen, vertrouwensdierenartsen en arbiters. Het is van groot belang dat bij het zich ontwikkelen van een conflict in een vroeg stadium een beroep wordt gedaan op het Dierenartsen Netwerk. Hoe langer een conflict zich voortsleept, hoe moeilijker het wordt om een oplossing te vinden.
Onder meer om deze reden is het nodig dat de leden van de KNMvD bekend zijn met de mogelijkheid om een beroep te doen op netwerkdierenartsen, vertrouwensdierenartsen of arbiters. Informatie hierover dient regelmatig terug te komen in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde.
In 2004 zijn dertien zaken ontvangen, tien klachten en drie verzoeken om arbitrage. Eén klacht is ingetrokken, in vier gevallen is uitspraak gedaan en vijf waren eind 2004 nog in behandeling. Ook werd uitspraak gedaan in drie klachtzaken uit 2003. Van de zeven klachten, waarin uitspraak is gedaan, werden er vijf ongegrond, één ten dele gegrond en één gegrond verklaard.
De klachten betroffen oncollegiaal gedrag, problemen bij praktijkvestigingen of dissociaties van maatschappen, naamgeving van praktijken en het onjuist gebruik van de term specialist. Aangezien in verband met het gebruik van deze kwalificatie in 2003 en 2004 veel klachten zijn ingediend, is het zaak dat de leden van de KNMvD op een duidelijke wijze worden geïnformeerd hoe zij hiermee moeten omgaan. Het is de Ereraad gebleken dat een artikel in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde in 2003 weinig heeft bijgedragen tot een vermindering van het onjuist gebruik van deze kwalificatie. Te meer omdat in veel gevallen het onjuist gebruik niet berust op kwader trouw, wordt door het bestuur samen met de Ereraad gewerkt aan informatie over dit onderwerp.
In 2004 kwam de Ereraad zeven maal bijeen. Er werd een hoorzitting gehouden, waarin de partijen hun standpunt mondeling hebben toegelicht.
Er is een bijeenkomst met het Dierenartsen Netwerk en de Benoemingscommissie Dierenartsen Netwerk bijgewoond, verder is er drie maal overleg met het bestuur geweest.
In oktober 2004 is afscheid genomen van drs. C. Willenborg en drs. A.J.A.M. Mouwen.
Drs. H.A.R. Kok en mevr. dr. A.A.M.E. Lubberink zijn herkozen en drs. C.J.H.M. Maass en mevr. drs. M.C.B. Strawn-Kampert traden als nieuwe leden toe.

Eind 2004 was de Ereraad als volgt samengesteld:
Drs. J. Minderhoud, voorzitter.
Mevr. dr. A.A.M.E. Lubberink, vice-voorzitter.
Drs. Tj. Cuperus.
Drs. H.A.R. Kok.
Drs. C.J.H.M. Maass.
Drs. Joh. Nijhoff.
Mevr. drs. M.C.B. Strawn-Kampert.
Drs. H.F. Wieringa.
Mr. R.P.F. van der Mark, secretaris

Het secretariaat van de Ereraad berust bij mevr. E. Bonnes-Stroomer. Zij is op maandag- en donderdagmorgen op het bureau van de KNMvD aanwezig en bereikbaar voor vragen over de Ereraad, tel. 030 - 634 89 00

Doorgeven functiewijziging in verband met berekening van uw contributie

De administratiemedewerkers van de KNMvD verzoeken u vriendelijk uw eventuele functiewijziging zo snel mogelijk door te geven, zodat een daarmee samenhangende contributie-indeling voor het jaar 2004 tijdig kan worden verwerkt. Op die manier ontvangt u een correcte contributienota.

De ervaring leert dat 1 januari vaak een datum is waarop functiewijzigingen plaatsvinden. Men stopt bijvoorbeeld met de praktijk of maakt gebruik van een vervroegde pensionering, et cetera. Voor de berekening van uw contributie voor de KNMvD heeft dit consequenties, namelijk: indeling in een andere rubriek (bijvoorbeeld rubriek rustende dierenartsen). Om onnodige correspondentie te voorkomen, verzoekt de administratie u vriendelijk een en ander zo snel mogelijk door te geven. U kunt dit schriftelijk melden aan de ledenadministratie: per fax (030-6348909), per e-mail: *leden.adm@knmvd.nl* of toesturen aan KNMvD, ter attentie van: Ledenadministratie, Postbus 421, 3990 GE Houten. U kunt natuurlijk ook gebruik maken van de mutatiekaart in het Diergeneeskundig Jaarboek, die u zonder postzegel kunt versturen.
Voor de goede orde maken wij u er op attent dat functiewijzigingen die ná 1 januari 2006 aan de ledenadministratie worden doorgegeven, niet leiden tot tussentijdse aanpassing van de contributie-indeling. De contributie-indeling wordt dan pas per 1 januari 2007 gewijzigd.

Drs. H. Geertsen, algemeen directeur

Doorlopende agenda

Congressen & Symposia

November

3 en 4 Cursus 'Varkensvoeding in de praktijk' te Wageningen. Cursusleiding: Prof.dr.ir. M.W.A. Verstegen. In de cursus zal aandacht besteed worden aan een negental thema's op het gebied van varkensvoeding. Kosten € 895,-. Meer informatie www.wur.nl/wbs

12 Najaarsdag GGG te Ede. Thema: Groei. Onderwerpen: management-ondersteuningsprogramma van de NCVEI (een project dat financieel ondersteund wordt door de GGG), rasspecifieke aspecten van tumorgroei, de behandeling met radioactief jodium van schildkliertumoren bij hyperthyreote katten, de diagnostische aanpak van alopecia, en botgroei en groeistoornissen. Kosten: niet-leden: 130 euro, studenten: 60 euro, assistentes: 70 euro. Inschrijven: betaling op Postbanknummer 539180 ten name van penningmeester Groep Geneeskunde Gezelschapsdieren te Ede, onder vermelding van uw naam en adres.

17-18 69. Fachgespräch über Geflügelkrankheiten im Parkhotel Kronsberg, Hannover-Messe, statt. Information: Klinik für Geflügel, tel. +49 511 953 8778/79.

22-23 Cursus Rundveevoeding, cursusleiding: dr. Ir. J. Dijkstra (Wageningen UR/WIAS). Meer informatie www.wur.nl/wbs

22-24 Groep Groot Dagen te Papendal.

24 BCLAS symposium 2005: Pathologieën bij proefdieren: beter voorkomen dan genezen. Taal: Nederlands en Frans, met simultaanvertaling. Tijd: 8.30 uur tot 17.45 uur. Plaats: Het Pand, Onderbergen 1, B-9000 Gent, België. Informatie (programma, bereikbaarheid, inschrijvingsformulier, contact): *www.bclas.org*

29 Klinische seminars Royal Canin "Leveraandoeningen en Incontinentie". Locatie: Hotel van der Valk, De Bilt.

Vergaderingen & Bijeenkomsten

2005

November

1 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Varken I. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Hotel Restaurant De Druiventros, Bosscheweg 11, 5056 PP Berkel-Enschot.

8 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Varken I. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Gezondheidsdienst voor Dieren b.v., Arnsbergstraat 7, 7418 AH Deventer.

15 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Pluimvee I. Aanvang: 14.00 uur. Locatie: Hotel Restaurant De Druiventros, Bosscheweg 11, 5056 PP Berkel-Enschot.

17 Najaarsmiddag Groep Geneeskunde van het Paard. Locatie: KNMvD, De Molen 77 te Houten. Aanvang: 14.00 uur. Aansluitend borrel en diner.

17 Najaarsledenvergadering Groep Geneeskunde van het Paard. Locatie: KNMvD, De Molen 77 te Houten. Aanvang: 20.00 uur.

30 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Rund II. Aanvang: 14.00 uur. Locatie: Gezondheidsdienst voor Dieren b.v., Arnsbergstraat 7, 7418 AH Deventer.

Cursussen

2005

November

5 Cursus natuurlijk hoefbekappen, Dierenartsenpraktijk Bio Mentor, Broekhem 65, Valkenburg. Tijd: van 10.00 tot 16.00 uur. Cursusleider: drs. W. de Leeuw, dierenarts. Deelname: maximaal vijf personen. Kosten: 140 euro incl. lunch, drinken en syllabus, excl. materiaal; studenten 90 euro. Aanmelding: e-mail: cursus@biomentor.org of telefonisch (043) 6011418. Overige data: 3 december 2005. Meer informatie op: http://www.biomentor.org

December

15 Cursus natuurlijk hoefbekappen, Dierenartsenpraktijk Bio Mentor, Broekhem 65, Valkenburg. Tijd: van 10.00 tot 16.00 uur. Cursusleider: drs. W. de Leeuw, dierenarts. Deelname: maximaal vijf personen. Kosten: 140 euro incl. lunch, drinken en syllabus, excl. materiaal; studenten 90 euro. Aanmelding: e-mail: cursus@biomentor.org of telefonisch (043) 6011418. Meer informatie op: http://www.biomentor.org

8 en 9 Cursus "Agrarische bedrijfsadvisering: veehouderij, klaar voor de toekomst? ", Cursusleider: Dr.ir. H.W. Saatkamp. Locatie: Wageningen. Kosten 895 euro. Meer informatie op: www.wur.nl/wbs

De praktijkadviseurs van de Adviesgroep Dierenartsen van VVAA zijn dagelijks bezig met het begeleiden van dierenartsen bij hun vestiging, overname of associatie.
Op dit moment zijn wij voor enkele van onze relaties op zoek naar

praktijken ter overname

(omzet vanaf € 150.000,-)

Bel voor meer informatie met de Adviesgroep Dierenartsen (030) 247 49 49.

VVAA VOOR DIERENARTSEN

VVAA

Bel voor meer informatie met VVAA adviesgroep Dierenartsen, telefoon (030) 247 49 49. Of kijk op www.vvaa.nl.

dierenkliniek SPALAND

Dierenkliniek Spaland is een eerstelijns praktijk in Schiedam-Noord.
Per 1 januari a.s. wordt de praktijkopenstelling verruimd en zijn wij op zoek naar een enthousiaste

gezelschapsdierenarts (m/v)

Deze plaats houdt in per jaar: 44 weken: 20 uur in 3 dagen; 13 weken: 35 uur in 5 dagen, 5 weken: luieren in 7 dagen. De diensten zijn 1:14. Buiten de gangbare beloning is er een provisie over de dienstomzet.
Het is voordelig als u in de buurt woont, de reiskostenvergoeding gaat niet boven het oude forfait uit. Natuurlijk moet u ingewerkt worden, dat doen we in december. Wat we u niet gaan leren, is vriendelijkheid en inlevingsvermogen. Dat moet u al hebben.
Reacties per e-mail: *info@dierenkliniekspaland.nl*, t.a.v. J. Veltenaar of A. Veltenaar-van Ruiven

STREPTOCOCCEN?

NAXCEL®
Géén kuren

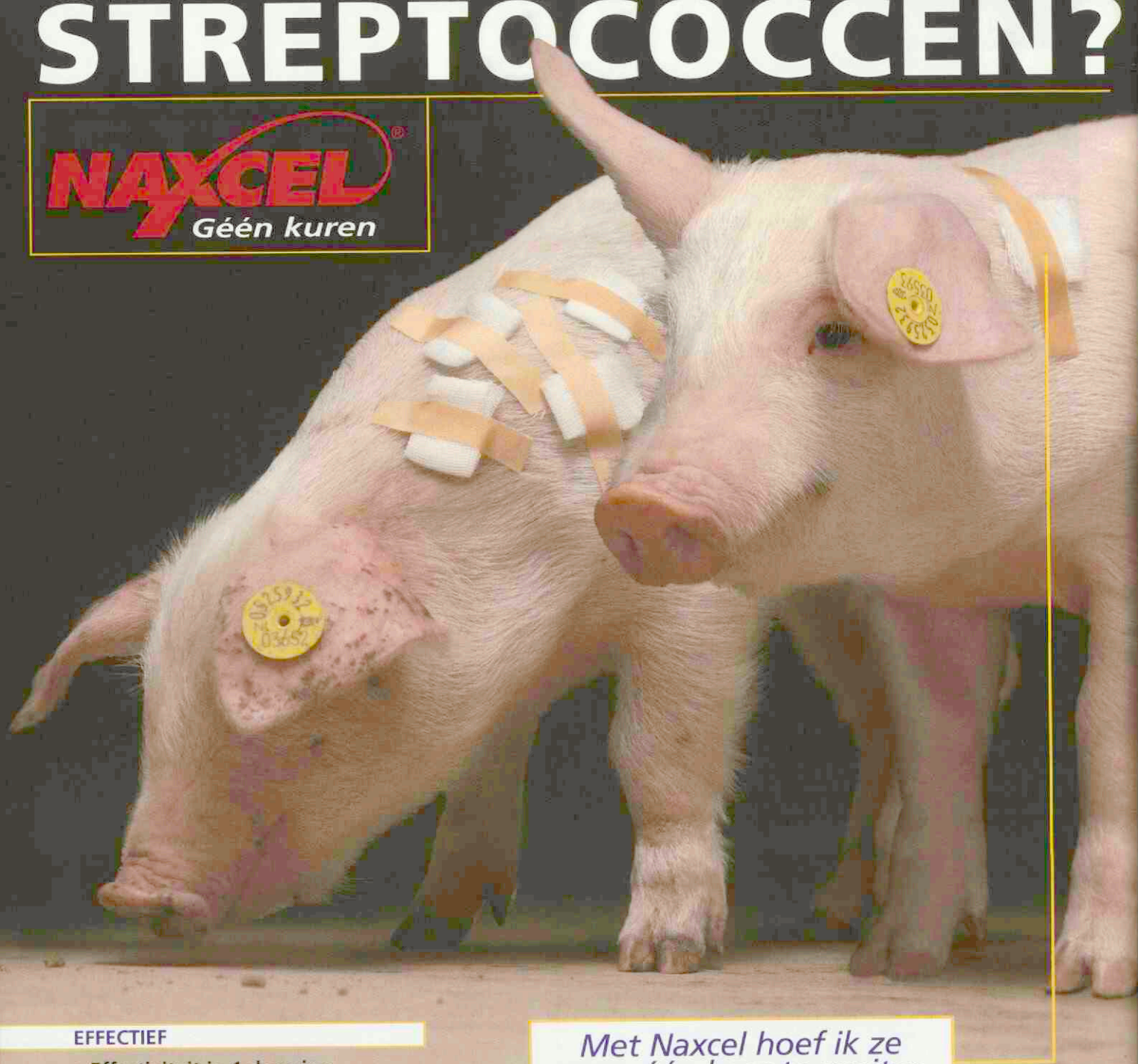

EFFECTIEF

- Effectiviteit in 1 dosering
- Ten minste 7 dagen werkzaam

TECHNOLOGISCHE DOORBRAAK

- Gepatenteerde Energie Technologie
- Komt daar waar het zijn moet
- Blijft zolang het nodig is

GEMAKKELIJK

- Lage dosering, 1 ml/20 kg
- Makkelijk spuitbaar
- Spuiten voor lage doseringen beschikbaar

Met Naxcel hoef ik ze maar één keer te spuiten

Naxcel®: REG NL 10315 UDA.
Werkzame stof: ceftiofur 100 mg/ml.
Indicaties/doeldieren: Varkens: voor de behandeling van bacteriële luchtweginfecties geassocieerd met *Actinobacillus pleuropneumoniae, Pasteurella multocida, Haemophilus parasuis,* en *Streptococcus suis.* Behandeling van *septicaemie, polyarthritis* en *polyserositis geassocieerd* met een *Streptococcus* suis infectie. **Dosering:** 1 ml/20 kg lichaamsgewicht, intramusculair. **Wachttijd vlees:** 71 dagen. **Bijwerkingen:** Af en toe kan een voorbijgaande zwelling ontstaan na intramusculaire injectie. **Contra-indicaties:** niet gebruiken bij dieren met een overgevoeligheid voor ceftiofur of andere ß-lactam antibiotica. Kanalisatiestatus: UDA, mag alleen op diergeneeskundig voorschrift worden verstrekt.

Pfizer Animal Healt

Pfizer Animal Health bv • Postbus 37
2900 AA Capelle a/d IJssel • info@pfizerah.nl

© 2005 Pfizer Animal Health bv - Capelle a/d IJssel ® Merknaam Pfizer Inc., N.Y.

Personalia

Voor het lidmaatschap van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde hebben de volgende collegae zich aangemeld:

Blanken, Mevr. G.; 2005; 3523 GM Utrecht; Turkooislaan 28.

Goehring, L.S.; 1993; U-2005; 80525 Fort Collins, Colorado, U.S.A.; 2025 Mathews # B3.

Ginneken, Mevr. J.A.M.; 2004; 4861 NA Chaam; Meerleseweg 19.

Verkuyl, R.A.; Buenos Aires 2000 ; 1456 NC Wijde Wormer ; Zuiderweg 2.

Weerd, Mevr. S. de; 2005; 1601 SW Enkhuizen; Molenweg 104.

Winterink, Mevr. M.P.; 2005; 2082 HL Santpoort-Zuid; Harddraverslaan 47.

Als lid van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde heeft het bestuur aangenomen:

Bootsma, H.N.J.; 2005; 7331 VS Apeldoorn; Laan van de Mensenrechten 136.

Holterman-van Stuijvenberg, Mevr. A.W.; 2002; 1394 GM Nederhorst den Berg; Dammerweg 11.

Kelleman, Mevr. A.A.; Florida 1995; 1011 JH Amsterdam; Zwanenburgwal 284.

Smeulders, Mevr. J.M.; Gent 2004; 1454 Watergang; Kanaaldijk 87.

Als kandidaatlid van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde heeft het bestuur aangenomen:

Horst, Mevr. V.M. van der

Klumpers, Mevr. M.

Kramer, Mevr. A.H.

Rooij Mevr. J.A.G.M. de

Taal, Mevr. M.

Overlijdensberichten:

Op 23 september 2005 G. Heijnen te Stroe.

Mutaties:

Aartsen, Mevr. A.E.; 2005; **7441 CV Nijverdal; Schansertweg 22 A; tel. privé: 0548-613289; tel. privé mobiel: 06-55175852;** E-mail privé: annebethvanaartsen@hotmail.com.

*Affelen van Saemsfoort, R.E. van; 1974; **4585 PD Hengstdijk; Heernisse Kerkpad 4; tel. privé: 0114-672291;** r.d.

Bootsma, H.N.J.; 2005; 7331 VS Apeldoorn; Laan van de Mensenrechten 136; tel. privé: 055-5344342; E-mail privé: huubbootsma@yahoo.com.; **(toev. als lid)**

Hakkesteegt, S.; 2003; 1746 CH Dirkshorn; Oosterdijk 34; tel. privé mobiel: 06-51536928; **E-mail privé: simon@proveto.nl.;** geass. met J.W. Hakkesteegt; tel. prakt.: 0224-213527; fax prakt.: 0224-219916; **E-mail prakt.: info@dapschagen.nl.**

Holterman- van Stuijvenberg, Mevr. A.W.; 2002; 1394 GM Nederhorst den Berg; Dammerweg 11; tel. privé: 0294-251181; fax privé: 0294-255342; E-mail privé: avanstuinverberg@tiscali.nl.; **(toev. als lid)**

Kelleman, Mevr. A.A.; Florida 1995; 1011 JH Amsterdam; Zwanenburgwal 284; tel. privé: 020-6238271; tel. privé mobiel: 06-17292665; fax privé: 020-6238271; E-mail privé : kellemana@yahoo.com.; **(toev. als lid)**

*Reenen, Mevr. E.M.G.; 2005; 3512 CP Utrecht; Ridderschapstraat 8 bis A; **tel. privé mobiel: 06-54628617; E-mail privé: elsavanreenen@hotmail.com.**

Reinders, Mevr. J.M.C. ; 1985 ; 7241 ES Lochem ; Nieuweweg 47 ; tel. privé: 0573-257348; p. Echo-X; **tel. prakt.: 06-20537698; fax prakt.: 0573-251268; E-mail prakt.: areinders@echo-x.nl.**

Rijpkema, Mevr. C.G. ; 2001 ; 8091 PN Wezep ; IJselvliedtlaan 5 A; tel. privé: 038-3758128; **tel. privé mobiel: 06-50202539;** medew. bij P.K. Jelsma, T. Kreuger, M. Smit, Mevr. J.C.E. van Vliet ; A.J.J. van Vliet en A. Willemsen ; tel. prakt. : 038-3766200 ; fax prakt. : 038-3766202 ; E-mail prakt. : boven-veluwe@solcon.nl.

Schooneveldt, Mevr. S.; 2004; **3081 JJ Rotterdam; Pleinweg 119 C; medew. bij J. Schep; tel. prakt.: 0186-618932; fax prakt.: 0186-613523; E-mail prakt.: j.schep@dklhw.nl.**

Smeulders, Mevr. J.M.; Gent 2004; 1454 AC Watergang; Kanaaldijk 87; tel. privé: 020-4360886; tel. privé mobiel: 06-47767977; E-mail privé: j.m.smeulders@casema.nl.; medew. bij P. Bleeker, M.H.J. Kreutzelman en F.H. Prud'homme van Reine; tel. prakt.: 0299-421000; fax prakt.: 0299-607303; E-mail prakt.: dap@dierenartsenpraktijkpurmerend.nl.; **(toev. als lid)**

Staller, D.J.; 2005; 1541 NN Koog a/d Zaan; tel. privé mobiel: 06-24987760; **E-mail privé: daanstaller@hotmail.com.; medew. bij H. Schipper; tel. prakt.: 0299-653031; fax prakt.: 0299-656629.**

Tilburg, Mevr. A.H.F.; 1987; 6865 VT Doorwerth; W.A. Scholtenlaan 21; tel. privé: 026-4950032; fax privé: 026-4950035; wnd. d.

Wagter, H.W.; Gent 2002; **7103 BC Winterswijk; Pashof 33; tel. privé: 0543-536012;** E-mail privé: hwwagter@hotmail.com.; medew. bij J.A. Huisinga, R.W.M. Ikink, A. ter Keurs, Mevr. S.C.W. Rupert, A.W.A.J. Vermeulen en D.L. Willink; tel. prakt.: 0543-512124; fax prakt.: 0543-520625; E-mail prakt.: dcw-winterswijk@zonnet.nl.

Jubilea november 2005

Onbekend november, H.J.L. Maas te Hoogland, 50 jaar, afwezig

2 november, A.A.P. Groenewegen te Zoetermeer, 40 jaar, aanwezig

6 november, W.D. Pereboom te Purmerend, 35 jaar, afwezig

14 november, A.P.C. Bartels te Roosendaal, 50 jaar, afwezig

14 november, D. Rijpkema te Drachten, 50 jaar, afwezig

26 november, H.W.F. Swart te Doetinchem, 40 jaar, afwezig

26 november, D. van der Wel te Middelstum, 40 jaar, aanwezig

26 november, Prof. Dr. D. Swierstra te Zeist, 60 jaar, afwezig

Sluitingsdata voor kopij

Aflevering:	Deadline*)	
15-11-2005	maandag	24-10-2005
01-12-2005	maandag	07-11-2005
15-12-2005	maandag	21-11-2005
01-01-2006	maandag	05-12-2005

*) Voor 10.00 uur 's morgens.

E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

Galastop®
Cabergoline

Schijnzwangerschap bij honden

De orale antiprolactine oplossing, een specifieke behandeling van schijndracht en lactatie inhibitie bij honden en katten.

Alleen het beste is goed genoeg!

- zeer goede werkzaamheid
- korte behandelingsduur (4-6 dagen)
- dosering slechts éénmaal per dag
- exacte dosering mogelijk, ongeacht het lichaamsgewicht
- wordt zeer goed verdragen
- specifiek werkingsmechanisme
- snelle en langwerkende concentraties in de hypofyse

Gebruik daarom GALASTOP®

CEVA SANTE ANIMALE Tiendweg 8c - Postbus 67 - 2670 AB Naaldwijk NL, Tel. (+31) 0174 643930 - Fax (+31) 0174 643924

FlexVet

uitzend- en detacheringsbureau
voor dierenartsen en para-veterinairen

waarnemingen
werving & selectie
pay-roll

FlexVet beschikt over een uitgebreid bestand van veterinair en paraveterinair personeel voor zowel gezelschapsdieren als landbouwhuisdieren.

Wij detacheren, zenden uit en verzorgen werving- en selectieopdrachten. Ook voor payroll-constructies kunt u bij ons terecht. Daarnaast verzorgen wij interim- of praktijkmanagement opdrachten.

U kunt onze on-line databank raadplegen, kijk op www.flexvet.nl

FlexVet B.V.
Tolstraat 12
7482 DB Haaksbergen
Tel. 053 - 5725548
Fax 053 - 5721315
E-mail: info@flexvet.nl

www.flexvet.nl

Dierenartsenpraktijk "Beltrum e.o."
Mr. Nelissenstraat 14
7156 MC Beltrum

Een gemengde praktijk in de Achterhoek, met twee vestigingen

zoekt per direct een

DIERENARTS M/V

Aanstelling eerst voor de duur van een half jaar, daarna is er waarschijnlijk een mogelijkheid tot verlenging.

Kennis en ervaring in het begeleiden van varkensbedrijven is absoluut noodzakelijk. Kennis en ervaring met rundvee-/vleeskalverbegeleiding en/of geneeskunde van gezelschapsdieren is een pré. Er wordt geacht zelfstandig mee te draaien in het dienstenrooster.

Nadere inlichtingen:
Drs. J. Neleman
Telefoon 0544-481366 praktijk
Telefoon 0544-481610 privé

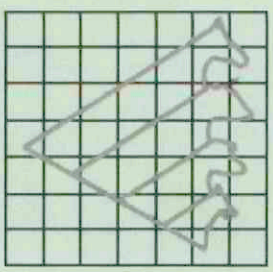

GROEPSPRAKTIJK DIERENARTSEN
BARNEVELD
KOOTWIJKERBROEK
HARSKAMP

Vanuit drie locaties in de Gelderse Vallei zijn wij actief in een snel veranderend agrarisch klimaat met een team van tien dierenartsen en zeven assistentes. Binnen alle nieuwe regelgevingen liggen er veel uitdagingen voor ondernemende dierenartsen en hun veehouders.

Vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd van een collega is er binnen ons team per januari 2006 een vacature voor een

DIERENARTS m/v
(part time 60 %)

Wij zoeken een dierenarts met een flexibele instelling die ingezet kan worden in de gemengde landbouwhuisdierenpraktijk.

Deze collega zal zijn functie vooral vanuit Kootwijkerbroek en Harskamp uitoefenen en kan rekenen op alle ondersteuning en begeleiding die door de kandidaat gewenst wordt.

Voor nadere informatie kunt u kontact opnemen met
C.G. de Kruif: tel. 0342-441212 (praktijk) tel. 0318-462120 (privé)

Uw schriftelijke sollicitaties met CV kunt u voor 15 november sturen naar Groepspraktijk Dierenartsen, t.a.v. C.G. de Kruif, Wesselseweg 180, 3774 RM, Kootwijkerbroek of cdekruif@groepspraktijkdierenartsen.nl

2 krachtige premixen van Virbac

5% Premix Suramox

&

5% Premix Pulmodox

Meningitis veroorzaakt door *Streptococcus suis* en respiratoire infecties veroorzaakt door *Mycoplasma hyopneumoniae* en *Pasteurella multocida* zijn veel voorkomende problemen op varkensbedrijven in Nederland.

Om deze problemen effectief te kunnen bestrijden heeft Virbac een tweetal krachtige premixen ontwikkeld: **Suramox mix en Pulmodox 5% Premix.**

Door het gebruik van hoogwaardige grondstoffen en speciale technieken, zoals het coaten van de werkzame stof door middel van het unieke Stavibac®-proces, zijn de premixen van Virbac buitengewoon geschikt voor gebruik in gepelleteerd voer.

Met S... Pulmodox gemedicineerd voer heeft een ... een hoge mate van effectiviteit en een

Suramox 5% Premix Diergeneesmiddel: REG NL 8543. **Samenstelling:** Amoxicilline 5%. **Indicaties:** Behandeling van aandoeningen veroorzaakt door *Streptococcus suis*. **Doeldieren:** gespeende big. **Dosering:** 15 mg amoxicilline per kg lichaamsgewicht per dag, gedurende 14 achtereenvolgende dagen. **IKB-wachttijd vlees:** 6 dagen. **Kanalisatie:** UDA

Pulmodox 5% Premix Diergeneesmiddel: REG NL 9826. **Samenstelling:** Doxycycline 5%. **Indicaties:** Preventie van klinische verschijnselen van respiratoire infecties, veroorzaakt door voor doxycycline gevoelige stammen van *Pasteurella multocida* en *Mycoplasma hyopneumoniae*. **Doeldieren:** Varkens, na het spenen. **Dosering:** 12,5 mg doxycycline per kg lichaamsgewicht per dag gedurende 8 achtereenvolgende dagen. **Contra-indicaties:** Resistentie tegen een tetracycline. **Wachttijd vlees:** 7 dagen. **Kanalisatie:** UDA

KNMvD

...oninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

Virbac ANIMAL HEALTH

Virbac Nederland BV, Postbus 313, 3770 AH Barneveld. info@virbac.nl www.virbac.nl

Rispoval® 3

Optimale bescherming tegen kalverpneumonie

- ✔ Eén vaccin tegen de drie belangrijkste verwekkers van luchtweginfecties
- ✔ Uw kostbare jongvee is maximaal beschermd
- ✔ Geen extra zorgen gedurende de stalperiode

...nen op alle ondersteu-

Pfizer

...spraktijk Dierenartsen,
...@groepspraktijkdierenartsen.nl

Pfizer
2900

© 2005

Diergeneesmiddel REG NL 10258 udd. Farmaceutische vorm: gevriesdroogde en vloeibare fractie ter bereiding van een suspensie voor injectie. **Doeldier:** rundvee vanaf een leeftijd van 12 weken. **Indicaties:** actieve immunisatie van kalveren. **Dosering en toedieningsweg:** dien 1 dosis (4 ml) intramusculair toe volgens het vaccinatieprogramma. **Voor uitgebreide informatie:** zie de bijsluiter, of raadpleeg onze website: www.pfizerah.nl

Deel 130 • Aflevering 22 • 15 november 2005

Universiteitsbibliotheek
Utrecht
DGK
17 NOV. 2005

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Het beeld van diergeneeskunde studenten van hun toekomstige patiënten en klanten en professionele verantwoordelijkheid

De rol van Bordetella bronchiseptica in de bestrijding van niesziekte in een tweetal asielen

Keratoconjunctivitis sicca (KCS) bij honden

Een cavia met een niet verwacht urinewegprobleem

KNMvD
oninklijke Nederlandse
Maatschappij voor
Diergeneeskunde

De Sint is net zo gek
zijn schimmel als op z
zwarte pieten,
maar waar de Sint nie
van houdt zijn parasie

Deze kleine beestjes
bezorgen zijn paard
zware lasten,
en zijn daarom
onwelkome gasten.

De Sint heeft hier ech
iets op gevonden.
Voordat hij start aan z
nachtelijke ronden,
brengt hij een bezoek
aan AST,
en neemt zo'n handig
doseerspuit Equimect
mee.

Niet alleen vanwege
vaste lage prijs,
maar ook vanwege de
heerlijk smakende ani

Door Equimectin®
behoudt de schimmel
glanzend witte vacht,
zijn goede conditie en
kracht.

AST farm
GROOT IN KLE
www.astfarma.n

EQUIMECTIN SMAKELIJKE GEL VOOR ORALE TOEDIENING
Diergeneesmiddel vrij. **Samenstelling:** bevat per dosering 12 mg ivermectine. **Beschrijving:** EQUIMECTIN® bevat als werkzaam bestanddeel ivermectine. Avermectinen interfereren met de neurotransmitters glutaminezuur en gamma-aminoboterzuur (GABA) waardoor storingen in de zenuwsignaaltransmissie optreden. Dit resulteert in verlamming en uiteindelijk de dood van gevoelige parasieten. Ivermectine is werkzaam tegen maagdarmwormen, longwormen en ectoparasieten. Resistentie bij gevoelige ectoparasieten is (nog) niet bekend. **Doeldier:** paard (veulen en volwassen paard). **Indicaties:** bestrijding van endo- en ectoparasieten. **Contra-indicaties:** geen. **Bijwerkingen:** geen. **Voorzorgen:** geen. **Gebruik tijdens dracht en lactatie:** paarden van alle leeftijden, met inbegrip van merries en dekhengsten, kunnen veilig met dit middel worden behandeld. **Toedieningswijze en dosering:** uitsluitend bestemd voor orale toediening. De dosering bedraagt éénmalig 0,2 mg ivermectine per kg lichaamsgewicht. De doseerinjector bevat 120 mg ivermectine wat voldoende is voor de behandeling van 600 kg lichaamsgewicht. **Overdosering:** bij driemaal de therapeutische dosering zijn geen klinische verschijnselen waargenomen. Wachttijd: paard - 18 dagen voor de slacht. **Speciale voorzorgsmaatregelen, te nemen door degene die het geneesmiddel aan de dieren toedient:** bij de toepassing direct huidcontact vermijden. **Verpakking:** kunststof doseerinjector met 10 doseringen à 1 gram per dosering. REG NL 09951 **Registratiehouder:** AST Beheer B.V. - Oudewater

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Uitgegeven door de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

Deel 130
Aflevering 22
15 november 2005

Inhoud

Foto's voorpagina: foto's pagina 700 en 721

Wetenschap

Oorspronkelijk artikel

Het beeld van diergeneeskunde studenten van hun toekomstige patiënten en klanten en professionele verantwoordelijkheid; *G.de Graaf* 688

Actua

Veterinair tuchtrecht

Raadselachtige struisvogels; *I. Boissevain* 697

Uit en voor de praktijk

De rol van *Bordetella bronchiseptica* in de bestrijding van niesziekte in een tweetal asielen; *D. van Houten* 699
Keratoconjunctivitis sicca (KCS) bij honden? 703
Een cavia met een niet verwacht urinewegprobleem; *M.A. van Messel en Th.J.D. Straatman* 704

Referaat 706

Berichten en verslagen

Speenconditie scoren - casus klinische mastitis; *J. Hulsen* 707
Dierenbeschermer van het jaar 709
Nieuw beleidsdraaiboek MKZ 709
Bedrijfsadvisering, kans of bedreiging?; *M.G. van der Heijden* 710
Stichting Pensioenfonds voor Dierenartsen (SPD); *Frieke Haffmans* 711
Voeding en klauwgezondheid; *M.A. Willemen* 712
Bijeenkomst alumni regio Arnhem: actuele onderwerpen, welbespraakte heren; *A.F.S. Olsman* 713
Thema-avond over zoönosen groot succes 714
GD biedt nieuwe dierenartsenservice voor gezelschapsdieren 715
Gerhard Rakhorst wint Conrad's Premie Medische Technologie 715
Geld voor onderzoek castratie biggen 716
Kanker bij honden 716
Nieuwe aanpak van paratbc 716
UKG-onderzoek naar allergie bij katten 716
Voorjaarsdagen equine congress 2006 717
Uiergezondheid - een kwestie van aandacht? 717
Oncologisch treffen 2006 717

KLINISCHE AVONDEN 2006

"Allergieën bij de kat: een systematische benadering",
Drs. S. Schleifer

"Knieproblemen onder de knie krijgen",
mevr. Drs. M.H.Th. Govers

dinsdag	10 januari 2006	van der Valk Hotel Nieuwerkerk a/d IJssel
dinsdag	24 januari 2006	van der Valk Hotel Eindhoven
woensdag	15 februari 2006	van der Valk Hotel Hoofddorp
woensdag	1 maart 2006	van der Valk Hotel Apeldoorn
woensdag	22 maart 2006	van der Valk Hotel Drachten

Virbac ANIMAL HEALTH

Voor meer informatie: Virbac Nederland BV, Postbus 313, 3770 AH Barneveld, Tel.: 0342-427127, e-mail: info@virbac.nl

Wetenschappelijke redactie
Dr. M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan (voorzitter)
Drs. H.A. Beijer
Dr. M.F. de Jong
Dr. R. Kuiper
Drs. J.T. Siebinga
Dr. R.S. Schrijver
Dr. E. Teske
Dr. J.H. Vos
Dr. M.A. Willemen

Wetenschappelijke adviesraad
Prof. dr. A. Barneveld (Utrecht)
Dr. F.H.M. Borgsteede (Lelystad)
Prof. dr. H.J. Breukink (Utrecht)
Prof. dr. P. De Backer (Gent, België)
Dr. J. Goudswaard (Middelburg)
Prof. dr. J.A.P. Heesterbeek (Utrecht)
Prof. dr. L.J. Hellebrekers (Utrecht)
Dr. Th.S.G.A.M. van den Ingh (Utrecht)
Prof. dr. F. van Knapen (Utrecht)
Prof. dr. A. de Kruif (Gent, België)
Dr. J.T. Lumeij (Utrecht)
Prof. dr. A.S.J.P.A.M. van Miert (Utrecht)
Prof. dr. J.P.T.M. Noordhuizen (Utrecht)
Prof. dr. J.H.M. Verheijden (Utrecht)
Dr. G. Voorhout (Utrecht)
Dr. Th. Wensing (Utrecht)

Hoofdredacteur
Drs. H. Geertsen

Eindredactie
Drs. E.P.C. Bingen
Mw. A.M. Dorresteijn-Tummers
Mw. drs. M. Fijten
Mw. J.W. Jansen
De Molen 77, Postbus 421, 3990 GE Houten
Tel. 030 - 6348900/fax 030 - 6348929.
E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

Abonnementsprijs
Het *Tijdschrift voor Diergeneeskunde* is het verenigingstijdschrift van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde.
De abonnementsprijs voor dierenartsen niet-leden van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde en voor niet-dierenartsen wordt vastgesteld door het bestuur.

Postgiro/bank
Postbank 511606 ten name van de KNMvD, De Molen 77, Houten. ABN/AMRO N.V., Postbus 30, 3500 AA Utrecht, nr. 55 50 48 861 en C en E bank N.V., Postbus 85100, 3508 AC Utrecht, nr. 69 93 61 443.

Druk
Drukkerij G. van Dijk B.V., Breukelen (tel. 0346-261304, fax 0346-264565).

Advertenties
Commerciële advertenties: Overgaauw Veterinair Advies, Postbus 204, 3770 AE Barneveld. Tel. (0342) 419798; 06-53260696; fax (0342) 419794; e-mail: p.overgaauw@planet.nl
Personeelsadvertenties: bureauredactie.

Beëindiging lidmaatschap KNMvD en Groepen
Opzeggen van het lidmaatschap dient vóór 1 oktober van het lopende jaar schriftelijk en aangetekend te geschieden om het lidmaatschap per 1 januari van het daaropvolgende jaar te laten eindigen.

KNMvD
Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

De Molen 77
Houten
Postbus 421
3990 GE Houten
Telefoon (030) 6348900
Fax (030) 6348909
Website www.knmvd.nl

Bestuur
Drs. T. de Ruijter, voorzitter
Drs. L.J. den Otter, vice-voorzitter
Drs. H.R.C. Gostelie, penningmeester
Drs. W.G. van den Ekker, lid
Drs. H. van Herpen, lid
Drs. A.J.G. den Hertog, lid
Dr. M.A. Willemen, lid

Bureau
Drs. H. Geertsen, algemeen directeur

Stafmedewerkers
Drs. S.J. de Groot
Drs. F.J.W.C. van Herten
Mw. drs. M.C. van Oostrum-Schuurman Hess

Senior medewerker communicatie
H.G. Dijkman

Administrateur
H.S. de Vries

Vacaturebank
R.P. van Ringelestijn

Webmaster
Mw. drs. M. Fijten

Jaarlijkse bijeenkomst oud-inspecteurs 717
100 + 1 tips voor varkens K.I. 715

Studenten referaat 704

Nieuws van de industrie 715

Praktijk in Bedrijf 718

Uitgelicht 718

Vraag en Antwoord 719

KNMvD

Maatschappijnieuws
Maarten Willemen en Arjan den Hertog nieuw in het bestuur 721

In memoriam
W. Bekink; *H.P. Niemeijer-Toel* 722

Personalia 722

Doorlopende agenda 723

Deadline 724

Contents

Original article
Veterinary students' perspective of their professional relationships and responsibilities; *G. de Graaf* 688

All rights reserved

Verklaring:
Richtlijnen voor auteurs (Vancouver Style) zijn op aanvraag verkrijgbaar (zie ook Tijdschr Diergeneeskd 1992; 117:31-4). De Redactie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade welke - direct of indirect - het gevolg mocht zijn van gebleken onjuistheden in de inhoud van de in dit tijdschrift opgenomen artikelen waarbij de auteur is vermeld of in de inhoud van de in dit tijdschrift geplaatste advertenties. Advertenties kunnen zonder opgaaf van redenen door de Redactie worden geweigerd of ingetrokken. Niets uit dit tijdschrift mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder schriftelijke toestemming van de Redactie.

(Papers appearing in this journal are listed in Current Contents / Agricultural Biology and Environmental Science / Index-Medicus, Index Veterinarius / Veterinary Bulletin, Biological Abstracts, Cambridge Scientific Abstracts).

Van de redactie

De koersdialoog vervolgd

Het is al weer ruim een jaar geleden dat het bestuur onderzoek heeft laten doen welke de meest belangrijke kerntaken zijn voor de Maatschappij. Zowel dat zoekproces als het programma dat eruit is voortgekomen, is koersdialoog genoemd. Een drietal speerpunten kreeg voorrang:

- *verbetering van de communicatie met de leden;*
- *verbetering van de serviceverlening voor de leden;*
- *ondersteuning van werknemers en werkgevers.*

Dat derde speerpunt houdt concreet in een bijdrage – praktisch en financieel – aan de totstandkoming van een zelfstandige veterinaire werkgeversvereniging (BPW) als counterpart van de belangenvereniging voor werknemers (BPL). Op het bureau van de KNMvD is een extra medewerker aangesteld bij het team financieel-economische en arbeidsrechtelijke zaken. De onderhandelingen over een collectieve arbeidsovereenkomst zijn inmiddels van start gegaan.

Om de eerste twee speerpunten van de koersdialoog handen en voeten te geven, is dit jaar een senior medewerker aangesteld met als opdracht een bijdrage te leveren aan de verbetering van de interne en de externe communicatie van de KNMvD, de vereniging en het bureau. Twee ledencontactpersonen staan deze communicatiemedewerker terzijde. Tussen haakjes: nodigt u een van de heren eens uit. U bereikt hen via telefoonnummer 030 6348900; vraagt u dan naar Henry Dijkman.
In het kader van de ontwikkeling van een nieuw kwaliteitsbeleid hebben we geprobeerd de communicatie daarover en eromheen te optimaliseren, mondeling, schriftelijk, elektronisch en met veel (regio)bijeenkomsten in het land. Het kan nog veel beter, maar er bleek ook veel waardering voor de intensieve aanpak. Een koersdialoog is wel een krachtig middel, maar geen wondermiddel. Ofschoon dat er wel even op leek tijdens zowel de jongste algemene vergadering als het aansluitende jaarcongres. Over deze communicatieve hoogtepunten wordt u in dit nummer uitvoerig geïnformeerd. Hopelijk bent u er in 2006 op 6 oktober ook bij!
Als relatieve nieuwkomer viel het mij weer op hoe veel de Maatschappij doet voor zijn leden, soms met grote nadruk (het nieuwe kwaliteitsbeleid, bijvoorbeeld), soms meer in de luwte (het vernieuwen van de pensioenvoorziening, verweer tegen oneigenlijk gebruik van gegevensbestanden voor de hondenbelasting, om maar enkele van de vele hot items te noemen). De congrescommissie (alle lof!) had zelfs een "bedrijfsverloskundige" laten komen om de aanwezigen op humoristische wijze een spiegel voor te houden. Heel toepasselijk binnen het thema "Dromen over de toekomst". (Uitspraak die velen met mij zal bijblijven: "In Nederland zit humor in hokjes, in België overal.") Op een frisse, onverwachte manier serieuze zaken bespreken, met een open mind ideeën uitwisselen, volgens mij is dat een goede koers voor de vele dialogen binnen en rondom de KNMvD.
Een koersdialoog mag een krachtig middel zijn, het is ook langzaam werkend. We zijn er nog lang niet. Toch ben ik ervan overtuigd dat we op de goede weg zijn met veel nieuwe initiatieven die de KNMvD verder voert als dé belangenorganisatie van veterinair Nederland.
Elders in dit nummer kunt u lezen dat het ook goed gaat met de verenigingsdemocratie: nog nooit hebben zoveel leden actief deelgenomen aan uiteenlopende beleidsdiscussies en gebruik gemaakt van het actieve en passieve stemrecht!

P.S. Hebt u al op de nieuwe website gekeken? Ook op www.knmvd.nl zijn uw reacties zeer welkom!

Herman Geertsen,
algemeen directeur

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Het beeld van diergeneeskunde studenten van hun toekomstige patiënten en klanten en professionele verantwoordelijkheid

G. de Graaf[1]

Tijdschr Diergeneeskd 2005; 130: 688-695

Oorspronkelijk artikel

Samenvatting

In dit artikel wordt onderzocht hoe diergeneeskunde studenten tegenover hun toekomstige (professionele) verantwoordelijkheid staan. Er is met name aandacht hoe ze tegen de driehoeksrelatie dier-diereigenaar-dierenarts aankijken. De centrale vraag van het artikel luidt: hoe omschrijven diergeneeskunde studenten hun toekomstige (morele) relatie met dieren en hun eigenaren? Het grootste gedeelte van het artikel bestaat uit zogenaamde discoursbeschrijvingen van eerstejaars- en vierdejaarsstudenten ten aanzien van hun toekomstige professionele verantwoordelijkheid. De houding van dierenartsen ten aanzien van dieren en hun eigenaren lijkt niet gevormd te worden tijdens de studie in Utrecht.

Summary

Veterinary students' perspective of their professional relationships and responsibilities

Veterinary students were asked their views on their future professional responsibilities as veterinarians, with emphasis on the animal patient-human client-veterinarian relationship. How do veterinary students view their relationship with animal patients and their owners? The article provides discourse descriptions, based on Q-methodology, of first-year and fourth-year students regarding their future professional relationships and responsibilities. The general attitudes of students towards animals, animal welfare, and human clients do not seem to be greatly influenced by attending veterinary school.

Inleiding

In het artikel over de professionele verantwoordelijkheid van dierenartsen (7), werd gesteld dat dierenartsen 'twee heren dienen': patiënten (dieren) en 'klanten' (mensen) (16, p.145). De meest fundamentele vraag van de veterinaire ethiek is volgens Bernard Rollin (11, 12, 13) daarom ook: aan wie is de dierenarts zijn primaire loyaliteit verschuldigd, aan het dier of de eigenaar? Arkow (1, p. 193) is tot de conclusie gekomen dat de beroepsgroep van dierenartsen nooit tot een eenduidig antwoord heeft weten te komen of haar primaire verantwoordelijkheid bij de (dierlijke) patiënt of bij de (menselijke) klant ligt.

Onderzoek heeft aangetoond dat diergeneeskunde studenten zich sterk bewust zijn van de complexe en vaak paradoxale relatie die ze hebben en zullen hebben met dieren en hun eigenaren (9). Er is echter nog niet veel onderzoek gedaan hoe de studenten zelf morele dilemma's verwoorden en hoe ze zelf aankijken tegen de driehoekrelatie dier-diereigenaar-dierenarts. De centrale vraag van dit artikel luidt: hoe omschrijven diergeneeskunde studenten hun toekomstige (morele) relatie met dieren en hun eigenaren?

Dit artikel bestaat voornamelijk uit zogenaamde discoursbeschrijvingen van eerstejaars- en vierdejaarsstudenten diergeneeskunde ten aanzien hun toekomstige relatie met dieren en hun eigenaren. De discoursbeschrijvingen die hier worden gegeven, kunnen ook omschreven worden als het wereldbeeld van diergeneeskunde studenten over hun dagelijkse toekomstige praktijk. De discoursen zullen dus onder andere een idee bevatten van de professionele verantwoordelijkheid van dierenartsen jegens dieren en diereigenaren. De discoursen zullen vrij breed zijn: alle opinies van een persoon zijn op de een of andere wijze gerelateerd. Dat betekent bijvoorbeeld dat als iemand het over de huisvesting van varkens heeft, zijn/haar ideeën over de intensieve veehouderij daaraan gerelateerd zijn (en dus ook een onderdeel vormen van zijn/haar discours over dieren en diereigenaren). Zo behandelt een dierenarts die op veehouderijen met intensieve veeteelt werkt, onder andere ziektes die gerelateerd zijn aan de omstandigheden waarin het dier leeft. Als het discours (wereldbeeld) van deze dierenarts beschreven wordt over zijn/haar professionele rol, moet dus de context worden meegenomen in het totale wereldbeeld[1].

Methode van onderzoek

Net als in het artikel naar het wereldbeeld van dierenartsen ten aanzien van de driehoek dier-diereigenaar-dierenarts (7), worden hier de visies van de studenten gevat in het concept 'discours'[2]: de manier waarop over de werkelijkheid gesproken en geschreven wordt. De manier waarop we over de werkelijkheid praten bepaalt hoe (en óf) we feiten interpreteren, maar ook hoe we die feiten waarderen. In ons taalgebruik lopen het 'zijn' en 'behoren te zijn/zou moeten zijn' voortdurend door elkaar heen. Als mensen anders over de werkelijkheid praten, gaan ze ook anders met die werkelijkheid om. Binnen het ene discours wordt iets als een moreel probleem gezien, binnen het ander in het geheel niet.

Om de discoursen van eerstejaars- en vierdejaarsstudenten te achterhalen, is de zogenaamde Q-methodologie gebruikt[3]. De discoursen zijn onderzocht zonder dat kunstmatige, door de onderzoeker ontworpen, categorieën een rol spelen. In tegendeel: Q-methodologie geeft de onderzoeker de gelegenheid om het discours te reconstrueren in de eigen woorden van de

[1] Dr. Gjalt de Graaf, Afdeling Bestuur en Organisatie, Faculteit der Sociale Wetenschappen, Vrije Universiteit Amsterdam, De Boelelaan 1081, 1081 HV Amsterdam. Tel.: 020 5966813. e-mail: g.de.graaf@fsw.vu.nl

[1] *Dit artikel is, samen met het artikel over dierenartsen met hetzelfde thema (7), een bewerking van promotieonderzoek van de auteur (6) naar de morele aspecten van klantrelaties van onder andere diergeneeskunde studenten en dierenartsen.*

[2] *Hier gedefinieerd, op basis van Hajer (8), als een ensemble van ideeën, categorisaties, en concepten die geproduceerd en gereproduceerd worden in praktijken en die betekenis geven aan sociale en fysieke realiteiten.*

[3] *Dryzek (3) noemt Q-methodologie als een methode om discoursen te achterhalen. Voorbeelden van succesvolle discoursanalyses met behulp van Q-methodologie zijn gedaan door Van Eeten (4), Dryzek and Berejikian (3), De Graaf (5) en Thomas* et al. *(15) "Q study will generally prove a genuine representation of that discourse as it exists within a larger population of persons... To put it another way, our units of analysis, when it comes to generalizations are not individuals, but discourses." (3, p. 52).*

personen die het discours hanteren. In dit artikel worden niet alle details van Q-methodologie behandeld. Alleen de belangrijkste stappen voor dit onderzoek worden toegelicht.[4]

Allereerst is geprobeerd zoveel mogelijk relevante uitspraken te verzamelen[5]. Deze uitspraken zijn verzameld door tien open interviews te houden met eerstejaarsstudenten en vierdejaarsstudenten diergeneeskunde. In deze interviews werden de studenten gevraagd zoveel mogelijk over aspecten van hun (toekomstige) relatie met dieren en diereigenaren te vertellen. Deze gesprekken zijn opgenomen. Elke letterlijke uitspraak over dieren en hun eigenaren werd later opgeschreven. Voor beide groepen studenten werden aparte lijsten aangelegd. Alle overlappende uitspraken zijn uit de lijsten verwijderd. De nieuwe lijsten zijn vervolgens voorgelegd aan verschillende mensen van de Faculteit der Diergeneeskunde in Utrecht. Na enkele suggesties zijn nog enkele uitspraken toegevoegd. Uiteindelijk waren er twee lijsten met 42 uitspraken. Binnen Q-methodologie worden deze 42 uitspraken de Q-set genoemd. Dit zijn dus vrijwel allemaal letterlijke uitspraken gedaan door studenten diergeneeskunde.

De volgende stap is het creëren van een zogenaamde P-set: de personen aan wie wordt gevraagd hun mening over de 42 uitspraken te geven. Besloten is, na overleg met de Faculteit der Diergeneeskunde, om voor de eerstejaars een verplicht college bij te wonen en na afloop vrijwilligers te vragen voor het onderzoek. Voor de vierdejaars zijn drie colleges bezocht aan het eind van het collegejaar (klinische demonstraties met aanwezigheid van tien tot zestig studenten). Na een eerste bezoek bleken twintig vierdejaarsstudenten bereid mee te werken. Na een tweede bezoek tien, en na een derde bezoek nog eens vijf.

De veertig eerstejaars- en 35 vierdejaarsstudenten werd gevraagd hun mening over de 42 uitspraken te geven door de uitspraken te ordenen op een schaal van 'mee eens' tot 'mee oneens'. Van de 42 uitspraken werd eerst gevraagd twee uit te zoeken waar de student(e) het het meest mee oneens was (die kregen een score van -3), vijf uitspraken waar de student(e) het *vervolgens* het meest mee oneens was (een score van –2), etcetera. Hetzelfde gebeurde aan de andere kant met de uitspraken waar de student(e) het mee eens was. Dit totdat de uitspraken volgens een quasi-normale verdeling geordend waren.

De uiteindelijk verdeling van de 42 uitspaken door een student, wordt een Q-sort genoemd. Behalve het geven van een Q-sort, werden de studenten nog enkele extra vragen gesteld. Naast het geslacht, werd gevraagd om enkele uitspraken (met name de uitspraken met de scores –3 en +3) toe te lichten. Ook werd gevraagd naar de voorkeur voor de latere beroepspraktijk (landbouwhuisdieren, gezelschapsdieren of anders).

De veertig Q-sorts van de eerstejaars en de 35 Q-sorts van de vierdejaars zijn vervolgens geanalyseerd met behulp van statistische methodes[6]. De gedachte daarachter is te zoeken naar overeenkomstige wijzen waarop de 42 uitspraken geordend zijn. Hieruit werden vier factoren gehaald[7]. Er bleken vier duidelijk verschillende wijzen te bestaan waarop door eerstejaars- en vierdejaarsstudenten over dieren en hun eigenaren wordt gedacht, hierop zijn de discoursen gebaseerd. De verdeling van de eerstejaars- en vierdejaarsrespondenten over de vier factoren/discoursen zijn terug te vinden in respectievelijk tabel 1 en tabel 2.

De (twee maal) vier discoursen worden hier gepresenteerd door middel van een titel en een omschrijving. Bij het maken van die omschrijving is allereerst gekeken naar de meest *typerende* uitspraken van een factor. Dit kan een uitspraak zijn met

Tabel 1. Factor ladingen van de eerstejaarsstudenten.

De *defining variates* (ladingen die boven de .48 uitkomen, $p < .001$) staan tussen haakjes.
Voorkeur voor werkplek:
L = Landbouwhuisdieren
G = Gezelschapsdieren
A = Anders

A_1	B_1	C_1	D_1	Geslacht	Voorkeur voor werkplek
-.19	.44	.31	.43	V	G
(.49)	.22	.15	.01	V	A
-.02	.21	(.53)	-.14	V	L
.42	.16	.34	(.55)	V	G
.28	.44	.06	.42	V	G
-.01	.39	.46	.45	V	A
.47	.26	(.55)	.29	V	A
.03	.27	.28	(.53)	M	G
-.03	.47	(.60)	.16	V	G
(.54)	.18	.13	.30	M	G
.13	.15	-.05	(.66)	V	A
.37	.31	.10	.43	V	G
.41	(.68)	.10	-.19	V	G
(.49)	.26	(.50)	.15	V	G
(.64)	.10	-.15	.01	V	L
(.82)	.06	.11	.03	V	L
.09	.02	(.62)	.16	M	G
.33	.19	.13	.12	M	G
(.72)	.00	.17	.21	M	G
.17	(.54)	.05	.10	V	G
.32	.21	.46	.22	V	G
(.72)	-.01	.12	.21	V	L
.24	(.54)	.15	.46	V	A
-.05	(.65)	.08	.33	V	A
.08	(.62)	.11	.27	M	G
.04	.37	.23	.26	M	A
.37	.14	-.05	(.51)	V	A
.31	(.49)	.37	.24	V	A
.41	.12	.18	(.51)	V	A
(.81)	-.23	-.18	.08	M	L
(.48)	.30	.16	.18	V	A
(.64)	.20	.12	(.57)	M	G
.29	.13	.26	.39	M	A
.16	.28	.27	.02	V	A
(.55)	.29	.46	.27	V	L
(.53)	-.04	.43	.21	V	G
(.64)	.23	.41	.27	V	L
-.13	(.60)	.16	.24	V	G
.35	.06	.34	.41	V	G
.24	(.63)	.29	.01	M	L

[4] *De belangrijkste bron voor Q-methodologie in het algemeen is geschreven door Stephenson (14). Binnen de sociale wetenschappen is 'Political Subjectivity' (2) een klassieker.*

[5] *Het onderzoek heeft in 2001 plaatsgevonden.*

[6] *In beide gevallen: een factoranalyse met een varimax-rotatie, standaard in Q-methodologie.*

[7] *Deze vier factoren hadden een statistische relevantie. Een eventuele vijfde factor bleek statistisch zeer duidelijk niet significant.*

Tabel 2. Factor ladingen van de vierdejaars studenten.
De *defining variates* (ladingen die boven de .48 uitkomen, $p < .001$) staan tussen haakjes.
Voorkeur voor werkplek:
L = Landbouwhuisdieren
G = Gezelschapsdieren
A = Anders

A_4	B_4	C_4	D_4	Geslacht	Voorkeur voor werkplek
.46	.25	.38	.28	V	L
.11	(.74)	.30	-.19	V	G
.07	(.52)	.19.	02	V	L
-.13	-.02	**(-.62)**	-.17	M	G
(.62)	.17	.8	.02	V	A
.14	-.14	(.75)	.05	V	G
.42	.26	.16	.22	V	G
.28	.06	.23	(.54)	V	L
.42	.20	.22	.26	V	A
(.49)	.14	.25	.04	V	A
-.01	(.68)	-.12	-.02	V	L
.32	-.27	(.66)	-.24	M	G
.34	(.49)	.15	.20	V	G
-.05	(.76)	-.16	.25	M	L
.46	-.27	(.58)	.05	V	G
.21	(.52)	-.25	.37	V	L
-.04	(.60)	-.05	.18	V	L
-.08	.33	(.49)	.12	V	G
.07	(.63)	-.13	.08	V	L
.01	(.61)	-.01	.12	V	L
.14	.10	(.64)	.30	V	G
.29	-.02	(.58)	-.07	V	G
.09	.29	.06	.44	V	L
.43	.05	(.59)	.12	V	G
.37	-.23	(.55)	-.05	V	G
.25	.35	.07	.21	V	L
.14	(.60)	.05	.04	M	L
.16	.20	(.65)	-.12	V	G
(.56)	-.10	.40	.26	M	A
.08	.10	-.11	(.63)	M	L
.08	.06	.16	(.68)	V	L
.14	.36	.02	(.57)	V	L
.01	-.02	.16	.02	V	L
(.53)	-.16	.27	.29	V	A
.01	(.58)	-.20	.25	M	L

een hoge score, maar ook één met een opmerkelijk verschil met de andere factoren. De discoursen bestaan dus zeker niet uit simpel knip- en plakwerk; ook is meegenomen hoe de uitspraken verhoudingsgewijs geplaatst zijn binnen het discours. Bovendien zijn de opmerkingen op de enquêteformulieren gebruikt om extra inzicht te verkrijgen in de redenen omtrent de wijze waarop de uitspraken binnen een discours zijn geordend. Letterlijke uitspraken van de studenten (als nadere toelichting op de gegeven Q-sort) worden in *Italics* weergegeven.

Resultaten: de discoursbeschrijvingen van de eerstejaarsstudenten

Discours A_1: gevoelsmatige toekomstige steun van veehouders
De eerstejaarsstudenten uit discours A_1 zien niet al te grote bezwaren in de intensieve veeteelt. "*Mensen die dit wel hebben, hebben nog niet vaak een intensieve veehouderij van dichtbij meegemaakt.*" "*Mensen die dit zeggen snappen er helemaal niets van, ze zijn onwetend en stom!*" In Nederland hebben we het redelijk goed voor elkaar. Al kan er hier en daar natuurlijk altijd wat verbeterd worden. Maar dat de intensieve veehouderij vaak negatief in het nieuws staat, is niet eerlijk en komt meestal door onwetendheid bij de mensen. "*Mensen zijn geneigd boeren de schuld te geven van de ellende van dieren en de natuur te verheerlijken, terwijl ze eigenlijk geen idee hebben waar ze het over hebben.*"

"*Er wordt veel gezeurd op boeren terwijl die ook hun best doen.*" Studenten uit discours A_1 voelen een sterke sympathie voor de veehouder. De veehouder heeft duidelijk het beste met zijn dieren voor. "*Boeren hebben voor het vak gekozen vanwege de dieren want qua economie is het geen vetpot, het is nostalgie en traditie met hart!*" "*Hoewel ze natuurlijk hun geld moeten verdienen, geven ze wel degelijk ook om hun dieren.*" Goed, er kan best wel wat verbeterd worden in de intensieve veeteelt, maar de veehouder is met handen en voeten gebonden. "*Zolang het consumptiegedrag niet verandert, kan de boer zijn productiemethoden ook niet echt aanpassen*". Boeren willen best anders produceren, maar dat zit er gewoon niet in. "*Een boer kan niet altijd doen wat hij wil, doordat zijn economische belang om de hoek komt kijken.*" "*Boeren willen meestal zelf ook dat het beter wordt voor de dieren maar dat is economisch niet haalbaar.*" En: "*Het moet wel werkzaam en winstgevend zijn.*" Het raakt de studenten uit discours A_1 dat er vaak beweerd wordt dat bij landbouwhuisdieren zoveel mis is, terwijl bij de kleine huisdieren minstens zoveel scheef zit.

Het is grote onzin om te beweren dat het doden van gezonde dieren idioot is. Immers, in de vleesindustrie gebeurt niet anders en daar is niks mis mee. De mens mag best dieren houden en doden voor vleesproductie. In de veehouderij is het nu eenmaal zo dat het de dieren zijn, waar de veehouder zijn inkomen vandaan haalt. Waar het om gaat, is dat de dieren een goed bestaan hebben, en dat is voor een zeer belangrijk deel afhankelijk van de veehouder. Gelukkig is het welzijn van dieren in de landbouwdierensector in het algemeen goed te noemen, dit dankzij het harde werk van de Nederlandse veehouders (al zijn er natuurlijk altijd uitzonderingen: "*niet ieder mens is namelijk even makkelijk.*"). Boeren behandelen hun vee helemaal niet als zomaar een product. Ze hebben er een duidelijke band mee en vergeten echt niet dat hun dieren leven. "*Een veehouder ziet zijn vee echt niet als vleeshompen. Hij staat stil waar die mee bezig is.*"

Bij het behandelen van dieren beslist uiteindelijk altijd de eigenaar van het dier. Die moet natuurlijk wel verschillende belangen afwegen, ook economische, maar dat doet hij over het algemeen zeer verantwoordelijk. Je kunt echter moeilijk van een veehouder verwachten dat hij de economische argumenten niet meeweegt, hij is tenslotte ondernemer. Het is de taak van de dierenarts om de eigenaar bij hun beslissingen te helpen door oplossingen aan te dragen. "*Je moet er samen uitkomen.*" De loyaliteit van de dierenarts moet dus bij zowel het dier als de eigenaar liggen. Je kunt zeker niet zeggen dat het belang van het dier boven dat van de eigenaar gaat. "*Ik vind de eigenaren heel belangrijk, daar doe je het toch voor.*" "*Je komt bij de veehouder over de vloer, niet anders om. Dieren staan voorop, maar jij bent* niet *de bedrijfsleider.*" "*Het is hun dier, zij kunnen in zekere mate beslissen over het dier.*" Dan kan het dus ook gebeuren dat je verzoeken krijgt die je in eerste instantie tegen de borst stuiten. Daar zul je dan samen met de eigenaar uit moeten komen. Daarbij zal

ook de dierenarts concessies moeten doen. Je kunt natuurlijk altijd wel de veehouder proberen te overtuigen van je standpunt. De rol van de dierenarts is *"een adviserende."*

Discours B_1: Gevoelsmatige dierliefhebbers

De correlatie tussen de discoursen A_1 en B_1 is verreweg de laagste tussen alle discoursen van de eerstejaarsstudenten. Ze benaderen de meeste zaken totaal anders.

Eerstejaarsstudenten uit discours B_1 hebben grote gevoelmatige bezwaren tegen de wijze waarop in onze samenleving vaak met dieren wordt omgegaan. *"Mijn standpunt wat het gebruik van dieren betreft voor mensen, is niet reëel maar gevoelsmatig."* Dat geldt zowel voor de intensieve veeteelt, als bij de kleine huisdieren. Op beide gebieden gaat veel mis.

Wat de intensieve veeteelt betreft: het vlees moet op een andere wijze geproduceerd worden. Hoe dieren momenteel voor consumptie worden gehouden vinden eerstejaarsstudenten van discours B_1 onredelijk. *"Ik vind bijvoorbeeld de huidige huisvesting van varkens in voederboxen onacceptabel. Ik vind dit wel degelijk een aantasting van het dierlijk welzijn en een grof gebrek aan respect voor het dier."* Ze zijn ook bereid zich voor een andere wijze van produceren in te zetten. Als je de dieren van de intensieve veeteelt met de natuur vergelijkt, is de natuur idealer. Het probleem zit er vooral in dat dieren nooit puur ten dienste van de mens mogen staan. Zelfs dus als de nadelen voor het dier klein zijn en de voordelen voor de mens groot, zien studenten uit discours B_1 grote bezwaren in het toedienen van stoffen bij dieren zonder medische indicatie. Wat ze tegenstaat om zelf in landbouwsector te gaan werken, zijn de economische belangen waar rekening mee moet worden gehouden, dat vinden ze totaal oninteressant. *"Ik vind landbouwhuisdieren wel interessant, maar het economische aspect staat mij zeer tegen. Dat interesseert me niet, dan was ik wel in de economie gegaan."*

Studenten uit discours B_1 willen primair dierenarts worden vanwege hun liefde voor dieren.

De eigenaar behoort niet over het dier te beslissen, maar de dierenarts. Al heb je natuurlijk altijd wel met de eigenaar te maken. *"Dieren spelen de hoofdrol, maar de eigenaar kan daar niet meer los van worden gezien."* *"Mijn streven is om werkzaam te zijn voor de dieren en niet de eigenaren. Helaas draait het wel vaak om de eigenaar."* Toch is het natuurlijk ook wel weer zo dat *"zowel de eigenaar van het dier als het dier belangrijk zijn voor jou en het dier heeft ook een belang voor de eigenaar."* Maar dierenartsen zijn er niet alleen om oplossingen aan te dragen. Financiële zaken behoren slechts een zeer klein rol te spelen bij de afweging voor dierenwelzijn. Studenten uit discours B_1 kiezen vrijwel altijd voor het welzijn van het dier, ook boven de belangen van de eigenaar. *"Ik vind dat in mijn toekomstig werk het dier voor moet gaan."* Dit is vaak een zeer gevoelsmatige keuze. Ze hebben ook niet allemaal evenveel stilgestaan bij het bestaan en de belangen van de eigenaar. De loyaliteit als dierenarts zal primair bij het individuele dier komen te liggen. Al moet je dat wel een beetje nuanceren. Natuurlijk hangt dat een beetje van de sector af waar je komt te werken. Bij een koe bijvoorbeeld kijk je niet alleen naar het individuele dier, maar ook naar de hele boerderij.

Discours C_1: De "denkende" en principiële dierliefhebbers

De correlatie tussen de factoren van studenten uit discours B_1 en C_1 is zeer hoog. Toch zijn er duidelijke verschillen. Om te beginnen zijn studenten uit discours C_1 wat pessimistischer dan studenten uit discours B_1. Ze hebben minder het idee dat het in de intensieve veehouderij wel de goede kant op gaat.

De eerstejaarsstudenten uit discours C_1 hebben grote bezwaren tegen de intensieve veeteelt in Nederland. Bij de maximalisatie van de vleesproductie zien ze veel bezwaren. Ze idealiseren de natuur absoluut niet, dat kan ook een harde wereld zijn, maar het is met name het economische aspect van de landbouwhuisdierensector dat tegenstaat. Dit delen ze met studenten uit discours B_1. Ze hebben echter minder, als enige discours überhaupt, problemen met de kleine huisdierensector. Het specifieke probleem van de landbouwhuisdierensector is namelijk dat het dier een product is geworden. *"Het gaat tegen de intrinsieke waarde van het dier in, zoals de slachtkuikenhouderij."* *"Ik denk inderdaad dat mensen de link missen tussen product en dier."* Dat het dier ook leeft, wordt vaak vergeten. *"Het gaat er steeds maar over hoe alles zo goedkoop mogelijk geproduceerd kan worden, het dier wordt vergeten."* Het probleem zit hem in een systeem dat zich in onze samenleving heeft genesteld. Niet zozeer de boer maar *"de consument is de schuldige."*

Studenten uit discours C_1 zijn principiëler dan studenten uit discours B_1. Dat iets nodig is "omdat het gebeurt", vinden ze grote onzin, daar hebben ze zelf wel een standpunt over. De standpunten lijken standvastiger en minder uit intuïties of uit 'gevoel' voort te komen. Heel typerend voor studenten uit discours C_1 is dat ze veel hebben nagedacht over de ethische kanten van het beroep dierenarts en alles wat daarmee te maken heeft. *"Ik vind het zeer belangrijk dat je nadenkt over de ethische kanten van welk beroep ook."* Dit blijkt ook uit een duidelijk standpunt over zaken als moderne voortplantingstechnieken die niet direct schade voor het welzijn van een individueel dier hoeven te betekenen. Tegenargumenten daarvoor bestaan vaak uit principiële argumenten. Als enig discours plaatsen ze grote vraagtekens bij de moderne voortplantingstechnieken voor dieren.

Over het persoonlijk doden van gezonde dieren durven ze geen standpunt in te nemen: dat kan heel sterk van de situatie afhangen. Net als studenten van discours B_1 zijn ze van mening dat het toedienen van stoffen zonder medische indicatie niet goed is, ook als de nadelen voor het dier klein zijn en de voordelen voor de mens groot. Studenten uit discours C_1 zijn bovendien als enige van mening dat de studie diergeneeskunde haar best doet om de mening van studenten te vormen. *"Er moeten toch ook bio-industrie-dierenartsen afstuderen? Natuurlijk pushen ze je daarnaar toe."* (Waar studenten uit discours B_1 het totaal mee oneens zijn: *"De studie is vooral gericht op eigen mening. Men laat studenten zelf nadenken over ethische kwesties."*). Verder menen ze als enige dat hun beeld van dieren wel een klein beetje veranderd is in de korte tijd dat ze diergeneeskunde studeren.

De principiële houding van studenten uit discours C_1 leidt er niet toe dat de eigen rol als zeer groot wordt ingeschat. De principiële houding leidt er dus ook niet toe dat ze simpelweg handelen volgens enkele doordachte richtlijnen, hen

kan zeker geen starre houding worden verweten. "*Als je je zo vast gaat leggen ten opzichte van jezelf, raak je je beoordelingsvermogen kwijt.*" "*Elke situatie is toch anders.*" Een groot verschil met discours B_1 is de visie op de rol en de taak van diereigenaren. Voor studenten uit discours C_1 is de diereigenaar in eerste instantie zelf verantwoordelijk voor het dier. Dierenartsen zijn er om oplossingen voor hun problemen aan te dragen, uiteindelijk beslist de eigenaar. Ze houden ook meer rekening met de belangen van eigenaren en zijn niet bereid, zoals de studenten van discours B_1, het welzijn van het dier boven alles te plaatsen. Ze waren zich, weer in tegenstelling tot studenten discours B_1, ook voor het begin van de studie al bewust van de belangen van de eigenaar. "*Ik heb dit beroep mede gekozen omdat je dan met dieren en met mensen om moet gaan.*" Er is dus veel aandacht voor de belangen van de eigenaar. (Ze zijn wat positiever over boeren dan studenten in discours B_1). Dat wil echter niet zeggen dat daarmee ook de loyaliteit bij de eigenaar van het dier moet liggen. Die ligt heel duidelijk bij het dier zelf, ook voor een landbouwhuisdierenpracticus. "*Als dierenarts ben je er voor de dieren, en gaat het belang van de eigenaar/boer niet boven het belang van het dier. Maar als dierenarts zal je samen moeten werken met 'klanten'. Niet alleen mijn mening zal dus tellen, ook die van hen.*"

Discours D_1: Voorvechters voor dierenrechten en dierenwelzijn binnen een intensieve veehouderij

De correlatie tussen discoursen A_1 en D_1 is zeer hoog. Het hoogste zelfs van alle discoursen van mijn onderzoek. Net zoals discours C_1 een soort principiële tegenhanger is van discours B_1, is discours D_1 dat van A_1, zij het dat het verschil wat kleiner is. Studenten uit discours D^1 denken regelmatig na over de ethische kanten van het beroep dierenarts. "*Ethische aspecten nemen een grote plaats in in dit beroep. Dieren kunnen niet praten en dierenartsen zijn opgeleid om te weten wat het beste voor ze is en moeten dit uitdragen. Dieren kunnen dit nu eenmaal niet zelf.*" Dit leidt er onder andere toe dat er geen problemen zijn met de moderne voortplantingstechnieken. De dieren leiden er immers helemaal niet onder. In tegendeel, het welzijn van dieren wordt er vaak door verhoogd.

Net als studenten van discours A_1, hebben studenten uit discours D_1 geen principiële bezwaren tegen de (huidige) intensieve veehouderij. Maar meer dan studenten uit discours A_1, maken studenten uit discours D_1 zich zorgen over het welzijn van dieren. Zolang het welzijn van dieren gewaarborgd is, mag de mens best dieren voor consumptie houden. Over het algemeen is het met het welzijn van de dieren wel goed gesteld in Nederland, maar er zijn ook genoeg misstanden, en daar zijn ze altijd waakzaam voor. Daar zullen de nooit aan mee willen werken.

Studenten uit discours D^1 hebben grote problemen, meer dan alle andere eerstejaars studenten, met het doden van gezonde dieren (buiten de slacht voor consumptie dan), en daar zullen ze zich dan ook nooit voor lenen. Dat is immers zinloos. Het tast het welzijn van de dieren op de meest fundamentele wijze aan. "*Ik ben gewoon tegen het doden van gezonde dieren. Als dierenarts heb je de taak het leven van de dieren te verbeteren ... Als het welzijn van het dier nog goed is, dan vind ik dat je het niet moet/mag doden.*" "*Een van de grootste problemen in het houden van dieren is verveling, dat is iets dat ze in het wild niet zullen kennen.*" Er zijn trouwens ook genoeg welzijnsproblemen bij de kleine huisdieren. "*Veel konijnen worden niet ideaal gehouden, hondjes moeten met jasjes aan rondlopen, enzovoorts. De integriteit van het dier wordt daarbij enorm geschaad.*"

Het beeld van de eigenaar is zeer positief. Dat geldt dus ook voor boeren. "*99% of meer van alle boeren kijken ten eerste naar de gezondheid van de dieren en dan pas naar het economisch belang.*" De loyaliteit ligt evenveel bij de eigenaar als bij het dier. Net als studenten van discours A^1, hebben studenten van discours D^1 grote problemen om beide los van elkaar te zien. Je kan het dier niet los zien van de eigenaar en de eigenaar niet los van het dier. Daar waren ze zich ook al sterk van bewust voor ze gingen studeren. "*Het was mij al bekend dat diergeneeskunde veel met 'bazen' van dieren te maken heeft.*" Deze mening is niet veranderd en zal waarschijnlijk ook niet meer veranderen.

De discoursbeschrijvingen van de vierdejaars studenten

Discours A_4: De met de harde realiteit geconfronteerde, principiële dierliefhebbers

Hoewel er niet al te veel vierdejaars studenten tot discours A_4 gerekend kunnen worden (zie tabel 2), is het opvallend dat alle vier waar dit wel voor geldt, niet zozeer landbouwhuisdierenpracticus of gezelschapsdierenpracticus willen worden, maar 'iets anders': de meesten hopen later in het onderzoek of onderwijs te werken.

Studenten uit discours A_4 hebben veel moeite met de intensieve veehouderij en met de huisvesting van dieren. Ze hebben het idee dat het dier in de intensieve veehouderij een product is geworden, en dat men nog wel eens vergeet dat het dier ook leeft. Zo heeft het individuele dier in de intensieve pluimveehouderij geen waarde.

Het is overigens niet alleen in de intensieve veehouderij waar mensen niet altijd goed met dieren omgaan. "*Ook op het gebied van gezelschapsdieren zijn veel ethische vragen te stellen.*"

De studenten uit discours A_4 zijn zeer principieel ("*wel gezonde dieren doden omdat ze anders naar een andere dierenarts gaan: zo verandert er natuurlijk nooit wat, je moet je eigen normen en waarden vasthouden.*") en hebben tijdens hun studie goed nagedacht over het wel en wee van dieren en de menselijke verantwoordelijkheid hierin. Ze verwachten later uit eigen overtuiging te zullen handelen. "*Jouw eigen integriteit mag nergens voor wijken, dus ook niet voor een dreigende eigenaar.*" "*Meegaan met de massa is nooit een optie.*". De manier waarop mensen in onze samenleving met dieren omgaan, heeft niet hun goedkeuring. We zijn te ver van de natuur afgedwaald. "*De intrinsieke waarde van het dier zou meer erkend moeten worden.*" Met de stelling dat je de natuur niet moet idealiseren, zijn ze het als enige zeer sterk oneens. "*Hypocriet om je eigen fouten te vergelijken met een natuurlijk proces. Bij de veehouderij heeft de mens invloed op het leven.*"

Opvallend is dat studenten uit discours A_4 het gevoel hebben dat hun mening sterk veranderd is tijdens de studie. "*Door*

mijn studie is mijn beeld (voornamelijk landbouwhuisdieren) wel degelijk veranderd. Door een betere achtergrondkennis is een gefundeerde meningsvorming mogelijk." Het is het enige discours waar dit voor geldt. Het beeld dat ze hebben van dieren is in de loop van de laatste vier jaren sterk veranderd. Zo hebben ze problemen leren kennen tijdens de studie, die ze als eerstejaars niet kenden. "*De diergeneeskunde is veel beperkter in zijn mogelijkheden dan verwacht.*" Ze maken zich verder zorgen om het socialisatieproces van mede studenten. Ze hebben enigszins het idee dat de opleiding 'diergeneeskunde' de studenten leert wat goed is. Ook zijn ze bang dat studenten vele ethische bezwaren zullen vergeten op het moment dat ze er in de praktijk mee te maken krijgen.

Studenten uit discours A_4 zijn er van alle studenten het meest mee oneens dat 'dierenarts' een dienstverlenend beroep is. "*Ik ben diergeneeskunde gaan studeren, in de eerste plaats, om het dier te helpen, niet om de eigenaren te plezieren.*" "*Waar het om gaat: het helpen van een dier en het beschermen van een dier.*" In de eerste plaats zal de loyaliteit van een dierenarts bij het dier moeten liggen. Elke dierenarts heeft de verplichting het welzijn van dieren te beschermen: "*Daar ligt de strekking van mijn hele verhaal.*" De uiteindelijke beslissing wat er met een dier moet gebeuren ligt niet alleen bij de eigenaar. "*Klinkt heel eenvoudig, waar je iets wilt verdienen heb je verantwoordelijkheid over te dragen en moet je dus goed voor zorgen; deze verantwoordelijkheid ligt in de eerste plaats bij de consument en de overheid.*" Dierenartsen zijn er niet alleen om oplossingen aan te dragen.

Het dier is er niet voor de mens. Ook dus als de nadelen voor het dier klein zijn en de voordelen voor de mens groot, zijn ze sterk tegen het toedienen van stoffen zonder medische indicatie.

Discours B_4: De toekomstige steun van de verantwoordelijke veehouder

Studenten uit discours B_4 hebben een zeer positief beeld van veehouders. Ze zijn er, in tegenstelling tot studenten uit de discoursen A_4 en C_4, sterk van overtuigd dat veehouders echt hart voor hun dieren hebben "*alleen wordt dat door de buitenwereld niet gezien.*" "*Wanneer ze dat niet zouden hebben, zouden ze geen veehouder zijn geworden.*" Het is onzin om te beweren dat veehouders alleen maar naar hun dieren als producten kijken. Ze geven dan ook aan dat het ze raakt dat veehouders vaak negatief in het nieuws staan. "*Boeren willen best dingen veranderen, het moet alleen wel kunnen.*" "*Waarom een boer veroordelen die zich aan de regels houdt en wel stukken van je hond knippen 'omdat het mooier is'.*" De mening van mensen buiten de sector wordt gevormd "*door eenzijdige beelden. Tot nu toe was de consument wat dat betreft 'dom'.*" Die consument wordt vaak genoemd. Als er al problemen zijn, moet eerst daar eens gekeken worden. "*Consumenten kunnen gigantisch doorslaan (vermenselijking van het dier).*" Of naar de overheid: "*Dat er nu in de afgelopen jaren problemen zijn ontstaan komt ook voor een groot deel door de overheid die de boeren juist stimuleerde om meer te produceren.*"

Studenten uit discours B_4 hebben weinig problemen met de huidige intensieve veeteelt. Zo is er tegen het castreren van biggen zonder verdoving weinig bezwaar. "*Biggen castreren is nu geen ethische kwestie meer, het gebeurt overal en daar moet je ook naar kijken.*" Natuurlijk, er kan altijd wel wat verbeterd worden, maar we gaan duidelijk de goede kant op. "*Er wordt veel over welzijn gedacht en aan welzijn gedaan binnen de mogelijkheden die er zijn.*" Met het systeem op zich is weinig mis. "*Melkkoeien moeten voor het inkomen van de boer zorgen en mogen best meer produceren.*" Trouwens, bij de kleine huisdieren zit minstens zoveel scheef. Studenten uit dit discours zijn er als enige van overtuigd dat het sterk van de veehouder afhankelijk is hoe er met landbouwhuisdieren wordt omgegaan. En nogmaals, van verreweg de meeste veehouders hebben ze een zeer positief beeld. Wat de paar zaken betreft die verbeterd kunnen worden: je kunt de wereld niet in je eentje veranderen. Het is dus ook geen oplossing je aan zaken te onttrekken. Als er iets moet gebeuren waar je niet 100 procent achter staat, zoals een bepaalde nutsingreep, dan kun je het beter zelf doen, dan heb je er nog controle over.

Zoals eerder gezegd, elke student diergeneeskunde voelt een liefde voor dieren. Toch zijn de studenten van discours B_4 verreweg het meest begaan met de eigenaren van dieren en daar voelen ze ook een sterke loyaliteit voor. Dat resulteert erin dat de studenten uit discours B_4 als enige niet kunnen zeggen dat hun loyaliteit later in de eerste plaats bij het dier zal liggen en dat het in de eerste plaats de verplichting van een dierenarts is het welzijn van het dier te beschermen. Alle andere discoursen zijn hier wel heel uitgesproken in. Dit betekent overigens niet dat de loyaliteit altijd bij de veehouder zal liggen. Elke situatie moet op zichzelf beoordeeld worden. "*Eigenaar en dier moeten samen leven en dus moet ik beslissingen nemen die voor beide goed uitkomen, het is dus afhankelijk van de situatie.*" "*Je kunt nooit het dier en de eigenaar los van elkaar zien en dus is de loyaliteit afhankelijk van de gegeven situatie.*" Dan kan het dus ook gebeuren dat je verzoeken krijgt die je tegen de borst stuiten. Andere mensen denken nou eenmaal anders dan jezelf. Daar zul je dan samen met de veehouder uit moeten komen. "*Je wilt als dierenarts toch doen wat het beste voor het dier is, maar je komt er in de loop van de tijd achter dat dit lang niet altijd mogelijk is (financieel/economisch).*" Daar zal dus ook de dierenarts concessies moeten doen. Bovendien, "*De boer weet vaak ook wat het beste is voor zijn dieren.*" Dat houdt ook in dat studenten uit discours B_4 als enige niet bij voorbaat kunnen zeggen dat ze nooit gezonde dieren zullen doden. Alles zal in overleg met de eigenaar opgelost moeten worden. Als enige geven ze verder aan er geen bezwaar tegen te zullen hebben om nutsingrepen uit te voeren.

Discours C_4: Advocaten der dieren tegen het systeem van de intensieve veehouderij

De correlatie tussen de discoursen B_4 en C_4, is de laagste tussen alle vier de discoursen. Sterker, de correlatie is als enige negatief tussen alle discoursen uit het gehele onderzoek.

De wijze waarop met dieren wordt omgegaan in de intensieve veehouderij, stuit de vierdejaars studenten van discours C_4 tegen de borst. Het dier is een product geworden, dat het ook leeft wordt wel eens vergeten. Zo heeft het individuele dier in de pluimveesector geen waarde. De oorzaak van dit alles moet bij geld worden gezocht. Het dier is in de intensieve veeteelt volkomen ondergeschikt geworden aan geld verdienen, en dat is een slechte zaak. "*Ben zeer tegen het feit dat dieren alleen voor geld worden gehouden en daarom maar zo goedkoop mogelijk worden gehouden. Geld, geld, geld! Alles draait om geld.*" Studenten uit dit dis-

cours hebben ook niet het idee dat het nu allemaal beter wordt. "*Het gaat niet de goede kant op, kijk maar naar de varkens en de vleeskuikens.*" Studenten uit discours C_4 zijn dan ook allemaal geneigd niet aan de intensieve veehouderij mee te willen werken: ze hebben het gevoel dat dieren in de intensieve veeteelt slechts een productiemiddel zijn geworden. "*Ik heb daar veel moeite mee! Geld speelt een te grote rol. Het welzijn van dieren staat bij mij voorop.*" De huisvesting van vele dieren wordt als slecht ervaren. "*Ik vind het heel erg dat mensen de dieren op deze manier huisvesten.*" "*De manier waarop dieren in de intensieve veehouderij worden gehouden vind ik heel erg.*" De economische kant van het vak en van de intensieve veeteelt vinden ze sowieso oninteressant. "*Het economische aspect van de landbouwhuisdierenkant trekt mij niet aan.*" "*Het is wel belangrijk om de economische kant te horen, maar het wekt mijn interesse niet.*"

Studenten uit discours C_4 kunnen niet van harte de stelling onderschrijven dat veehouders echt hart voor hun dieren hebben. Maar dat betekent niet dat ze een slecht beeld hebben van veehouders. Wat er mis is met veehouders, ligt niet aan de individuele veehouders; het ligt meer aan het systeem. Dat veehouders alleen maar naar het economisch belang kijken, is dus ook absoluut niet waar. "*Dat is stigmatiserend. Als boeren alleen maar geld wilden verdienen, gingen ze wel massaal in de IT. Of ze luisteren, hangt van je eigen overtuigingskracht af.*"

Studenten uit discours C_4 zijn met name diergeneeskunde gaan studeren vanwege hun liefde voor dieren. De stelling dat de eigenaar uiteindelijk de verantwoording heeft en de beslissingen over het dier moet nemen, wordt niet onderschreven. "*Ik zie mezelf als onafhankelijk en niet als dienstverlener van de mens, maar vertegenwoordiger van het dier.*" Er worden dan ook nog wel problemen later in de omgang met eigenaren verwacht. "*Ik denk dat het heel moeilijk is om met verschillende 'soorten' eigenaren goed om te gaan. Hier is denk ik veel 'oefening' voor nodig.*" "*Ik denk daar geregeld over na en heb ook wel eens discussies daarover met mensen in mijn omgeving.*" "*Voor de studie dacht ik niet zo na over eigenaren die een eigen mening hebben ... Dit zou best problemen kunnen geven.*"

De loyaliteit van studenten uit discours C_4 zal later heel sterk bij de dieren liggen. Elke dierenarts heeft in de eerste plaats de verplichting het welzijn van het dier te beschermen. "*Dat is precies mijn idee!*" "*De loyaliteit zal bij mij altijd bij het dier liggen op de eerste plaats.*". Overigens betekent dit alles uiteraard niet dat de eigenaar niet in het verhaal voorkomt, in tegendeel. "*Als dierenarts ben je er* ook *om de eigenaar te helpen!*"

De studie verandert iets aan de eigen beoordeling van situaties. "*Van bepaalde dingen wist ik echt niet dat ze bestonden of had ik een verkeerd beeld.*" Studenten uit discours C_4 hebben wel eens het gevoel dat ze dingen normaal zijn gaan vinden tijdens de studie, waar ze vroeger absoluut tegen waren. Ze hebben overigens niet het idee dat dit bewust zo gestuurd wordt door de opleiding.

Discours D_4: Kritische en principiële toekomstige landbouwhuisdierenpractici

Discours D_4 lijkt geen grote te zijn (in de zin van het aantal studenten dat hiertoe gerekend kan worden), veel kleiner dan B_4 en C_4 in ieder geval, maar heeft toch een duidelijk eigen wereldbeeld. De vier studenten die tot dit discours gerekend kunnen worden (zie tabel 2), zijn later alle vier het liefst werkzaam als landbouwhuisdierenpracticus. Er zijn enkele punten van overeenkomst met studenten uit discours B_4. Met name waar het het systeem van de intensieve veeteelt betreft. Daar hebben studenten van discours D_4 geen grote bezwaren tegen. Het raakt ze ook als de landbouwsector negatief in het nieuws staat, terwijl er bijvoorbeeld bij de kleine huisdieren minstens zoveel scheef zit. "*Boeren zijn vaak het zwarte schaap, doordat de burgers als gevolg van media verkeerd voorgelicht worden.*" En idealiseer de natuur ook niet: dat is een veel hardere wereld dan die van (landbouw)huisdieren. Ze hebben ook een duidelijke sympathie voor de veehouders; veehouders zijn mensen die echt hart hebben voor hun dieren. Trouwens, sommige veehouders willen best anders produceren, maar dat zit dat er gewoon niet in. En op zich is het ook niet erg dat een dier binnen de intensieve veeteelt een productiemiddel is, daaruit moeten de boeren tenslotte hun inkomen halen.

Toch zijn er ook hele duidelijke verschillen met discours B_4. Studenten uit discours D_4 hebben een principiële eigen instelling. "*Als je principes hebt, moet je je eraan houden (geen concessies doen).*" "*Je moet wel standvastig zijn voor welzijn, je moet ethisch zijn.*" "*Als je ingrepen gaat doen waar je zelf niet achter staat, ben je niet goed bezig. Dan verloochen je jezelf.*". De loyaliteit zal later als dierenarts heel sterk bij het dier liggen. Deze instelling lijken ze al lang met zich mee te dragen. Het beeld dat ze hebben van dieren is tijdens de studie niet of nauwelijks veranderd. Zolang het dier een goed leven heeft, zullen ze nooit aan het doden van gezonde dieren beginnen. Daar zijn ze het stelligst in van alle discoursen. "*Dat is mijn principe.*". "*Ik vind dat je gezonde dieren niet doodt.*" Of neem nu iets als het castreren van biggen zonder verdoving. Waar studenten uit discours B_4 daar niet al te zwaar wegende bezwaren tegen hebben, is dat bij de studenten van discours D_4 duidelijk wel het geval. Ze zouden er dan ook nooit aan mee willen werken. Een gevolg van deze principiële opstelling is dat er later, net als bij discours C_4, wel problemen worden verwacht in de omgang met diereigenaren. Ze vinden overigens wel dat het economisch moet zijn om een dier te behandelen. Uiteindelijk beslist altijd de eigenaar. "*Ondanks wat ik hierboven heb gezegd, moet je concessies doen. Je bent namelijk dienstverlener in dienst van de eigenaar.*"

Discussie en conclusies

De onderzoeksvraag van dit artikel, hoe verwoorden diergeneeskunde studenten hun toekomstige (morele) relatie met dieren en hun eigenaren, is beantwoord met de twee maal vier discoursbeschrijvingen.

Het is ten slotte nog interessant te kijken naar variabelen als geslacht, en voorkeur voor latere werkplek en de verschillende discoursen (zie de tabellen 1 en 2). Vierdejaarsstudenten vertonen dezelfde uitkomsten als de eerstejaars wat geslacht betreft: geslacht voorspelt nauwelijks tot niet de variatie in factorscores. Er is echter wel een sterke relatie tussen de voorkeur voor werkplek en de discoursen. Alle stu-

denten die tot discours A_4 (De met de harde realiteit geconfronteerde, principiële dierliefhebbers) gerekend kunnen worden, kozen 'iets anders' dan landbouwhuisdieren of gezelschapsdieren als hun meest ideale latere werkplek zie tabel 2). Toen ze gevraagd werden dit te specificeren, zeiden drie van de vier: onderzoek[8].

De discoursen B_4 (De toekomstige steun van de verantwoordelijke veehouder) en D_4 (Kritische en principiële toekomstige landbouwhuisdierenpractici) zijn sterk gerelateerd aan een voorkeur om te werken met landbouwhuisdieren. Alle dertien studenten met deze voorkeur die duidelijk in een discours zijn in te delen (zie tabel 2), vallen in één van beide discoursen[9].

Discours C_4 (Advocaten der dieren tegen het systeem van de intensieve veehouder) is duidelijk gerelateerd aan studenten die met gezelschapsdieren willen werken. Tien van de twaalf studenten die deze voorkeur opgaven, vallen in discours C_4 (zie tabel 2)[10].

Als ten slotte de discoursbeschrijvingen vergeleken worden met de discoursbeschrijvingen van de dierenartsen (7), dan overheersen de overeenkomsten tussen de verschillende discoursen. De standpunten worden in de verschillende groepen anders verwoord, maar de parallellen zijn duidelijk. Dit zou erop kunnen duiden dat de waarden van dierenartsen niet volledig gevormd worden tijdens hun opleiding. Dit onderzoek lijkt erop te duiden dat de universiteit niet zozeer meningen van studenten vormt, maar meer meningen versterkt die al bestaan bij studenten als ze op de eerste studiedag de faculteit komen binnenwandelen. Natuurlijk verandert er wel het een en ander tijdens de studie. Zo versterkt de universitaire opleiding de discoursen, in de zin dat kennis wordt aangeleerd waarmee beter al bestaande standpunten kunnen worden gedefinieerd en verdedigd. Standpunten worden coherenter. Uit een surveyonderzoek onder studenten economie komen Colander en Klamer (10) tot dezelfde conclusie: "These data suggest that schools tend to reinforce previously held positions." (10, p. 106). Dit betekent ook dat het moeilijk is de bestaande discoursen te veranderen: de discoursen van vierdejaarsstudenten en dierenartsen zijn stevig verankerd.

Dit laatste punt is relevant voor de Faculteit der Diergeneeskunde in Utrecht. Het betekent dat studenten die mogen kiezen voor een variant landbouwhuisdieren of gezelschapsdieren, moeilijk in die keuze te sturen zijn. Als er een overschot is bij inschrijvingen voor gezelschapsdieren, en dit is lang het geval geweest, zal het niet mogelijk zijn de keuzes te beïnvloeden door een presentatie te geven in het vierde jaar hoe fijn het is om op de boerderij te werken. Studenten hebben dan al lang een stevig verankerde voorkeur. Een voorkeur die samenhangt met beelden van dieren en hun eigenaren. In die zin is het erg verstandig van de faculteit om het gedeelte studenten dat niet door het ministerie (middels numerus fixus) wordt aangenomen, te selecteren op een voorkeur voor de landbouwhuisdierensector.

[8] *De variantie-analyse bevestigt dit duidelijk met $p < 0.01$.*

[9] *De variantie-analyse bevestigt dit voor de discoursen B_4 ($p <= 0.01$) en discours D_4 (vergeleken met een voorkeur voor gezelschapsdieren, $p = 0.001$; 'iets anders' geeft vrijwel significant hogere scores vergeleken met gezelschapsdieren met $p = 0.07$).*

[10] *Er zijn significant hogere scores gevonden voor voorkeuren voor gezelschapsdieren vergeleken met landbouwhuisdieren ($p = 0.02$), en bijna significant hogere scores voor 'iets anders' vergeleken met landbouwhuisdieren ($p = 0.06$).*

Dankbetuiging

Graag wil ik de Faculteit der Diergeneeskunde van de Universiteit van Utrecht bedanken voor de zeer waardevolle medewerking aan en interesse in dit onderzoek. In het bijzonder wil ik dr. P. van Beukelen, dr. L.J.E. Rutgers en dr. W.D.J. Kremer bedanken voor hun faciliteiten, tijd en vele goede tips tijdens het onderzoek.
Voor de rest had dit onderzoek niet tot stand kunnen komen zonder de medewerking van vele dierenartsen en studenten diergeneeskunde: bedankt! Ik heb hen allen beloofd de resultaten van mijn studie te presenteren. Bij deze.

Literatuur

1. Arkow P. Application of Ethics to Animal Welfare in Applied Animal Behaviour Scienc 1998; 59 (1-3): 193-200.
2. Brown S. Political Subjectivity: Applications of Q-Methodology in Political Science. Yale University Press, New Haven/London, 1980.
3. Dryzek J, and Berejikian J. Reconstructive Democratic Theory, in: *American Political Science Review* 1993; 87 (1): 48-88.
4. Eeten M van. Dialogues of the Deaf: Defining New Agendas for Environmental Deadlocks (Eburon, Delft), 1999.
5. Graaf G de. Business Ethics and Discourse Theory, the Case of Bankers Conceptualizations of Customers, in: Business Ethics, 2001; 31 (4): 299-319.
6. Graaf G de. Tractable Morality. Customer Discourses of Bankers, Veterinarians and Charity Workers. Proefschrift, te bestellen bij managementboek.nl, 2003.
7. Graaf G de. Het beeld van dierenartsen in de landbouwhuisdierensector van hun patiënten en klanten en hun professionele verantwoordelijkheid, in: Tijdschr Diergeneeskd 2005; 130: 654-659.
8. Hajer M. The Politics of Environmental Discourse. Clarendon Press, Oxford, 1995.
9. Herzog H, Vore T, and New J. Conversations with veterinary students: attitudes, ethics and animals, in: Anthrozoos, 1988'; II (3): 181-188.
10. Klamer A, and Colander D. The Making of an Economist, in: Economic Perspectives, 1987; vol. 1, 2: 95-111.
11. Rollin BE. Veterinary and Animal Ethics, in J. Wilson (ed.), Law, Ethics and the Veterinary Profession (Priority Pres, Yardley), 1998: 24-49.
12. Rollin BE. Social Ethics, Veterinary Medicine, and the Pet Overpopulation, Journal of American Veterinary Medical Association, 1991; 198: 1153-1156.
13. Rollin,BE. Ethics in Veterinary Practice, SVMENewsletter, 2004; 10. (2): 3-5.
14. Stephenson, W. The Study of Behaviour: Q-technique and Its Methodology (University of Chicago Press, Chicago IL) 1953.
15. Thomas D, McCoy C, and McBride A. Deconstructing the Political Spectacle: Sex, Race and Subjectivity in Public Response to the Clarence Thomas/Anita Hill 'Sexual Harassment' Hearings, in: American Journal of Political Science, 1993; 37 (3): 699-720.
16. Tannenbaum J. Veterinary Medical Ethics: A Focus of Conflicting Interests, Journal of Social Issues, 1993; 49 (1): 143-156.

Nobivac® *Bb voor katten*

Is uw huis hun paradijs?

Heeft uw kat een hond?

Gaat uw kat op vakantie?

Is uw kat een kitten?

Stel deze vragen aan uw cliënten die een kat hebben.

Als het antwoord op één van deze vragen 'ja' is, overweeg dan vaccinatie tegen *Bordetella bronchiseptica (Bb)*.

Nobivac® Bb voor katten: **Samenstelling:** $\geq 10^{6,3}$ CFU levende *Bordetella bronchiseptica* bacteriën stam B-C2, per dosis van 0,2 ml opgeloste suspensie. **Gebruik:** actieve immunisatie van katten, van 1 maand of ouder, tegen *Bordetella bronchiseptica*. **Optreden van immuniteit:** 72 uur na vaccinatie. **Immuniteitsduur:** 1 jaar. **Contra-indicaties:** geen. **Bijwerkingen:** in incidentele gevallen niezen, kuchen, milde en voorbijgaande oog- en neusuitvloeiing. **Registratie:** REG. NL 10083 Diergeneesmiddel UDD. Toediening uitsluitend door een dierenarts.

Intervet Nederland bv • Postbus 50 • 5830 AB Boxmeer
Telefoon: 0485 587654 • Fax: 0485 587653 • www.intervet.nl

intervet

Raadselachtige struisvogels

Tekst: Iaira Boissevain
Illustratie: Henk Vrieselaar

Veterinair tuchtrecht

Struisvogels lopen misschien niet iedere dag de praktijk binnen, maar ze worden wèl ziek. En dan moet je als dierenarts maar weten waar je aan begint. Geregistreerde diergeneesmiddelen voor struisvogels zijn er niet, en het is ook geen dier waar iedereen ervaring mee heeft. Betekent dat een tuchtrechtelijke maatregel als het misgaat?

Kop in het zand?

Een dierenhouder heeft bedacht dat er op struisvogelbiefstuk best een aardig winstje te maken valt. Hij begint met een haan en drie hennen, die samen twintig eieren produceren. Er komen er tien uit, die de nieuwbakken struisvogelhouder in een weiland met een schuurtje zet om groot te laten worden. Dat feest gaat echter niet door, want op een dag liggen er drie struisvogels dood in het weiland. Volgens de eigenaar kan dat alleen maar omdat ze door een kwaadwillende buurtbewoner zijn vergiftigd. De dierenarts moet het bewijs leveren, dus de vogelhouder laadt de dode struisvogels in zijn auto, en brengt ze naar de dierenarts om ze te laten onderzoeken. De dierenarts vindt echter geen vergif, maar wel andere alarmerende signalen: de vogels waren ernstig ondervoed en hebben geleden aan een darm- en een worminfectie.

De dierenarts steekt zijn hoofd bepaald niet onder de grond, hij maakt de eigenaar er direct op attent dat de overgebleven struisvogels waarschijnlijk ook besmet zijn, en zo snel mogelijk moeten worden behandeld. Hij pakt er bovendien een boek bij om op te zoeken welke therapie hij het beste kan inzetten, en gelukkig staat dat allemaal vermeld in "De diergeneeskundige aspecten van de struisvogel"[1].

Gevoelsstatistiek

Van goede wil, laadt de eigenaar de volgende dag vijf struisvogels in zijn auto om deze op de praktijk te laten behandelen. Er is geen geregistreerd diergeneesmiddel voor struisvogels, maar op grond van het naslagwerk kiest de dierenarts voor trimethoprim - sulfamethoxazol (T.S. Sol® voor pluimvee) en flubendazole (Flubenol® 5%), beide in een dosering van 15 mg/kg per os. Hij weegt alle vogels om de juiste dosering uit te rekenen en doet de eigenaar voor hoe hij het middel aan de struisvogels moet toedienen. Ook krijgt de eigenaar schriftelijke instructies en doseerspuitjes mee.

De eigenaar gaat naar huis, maar heeft het gevoel dat de medicijnen gevaarlijk kunnen zijn voor zijn vogels. Daarom geeft hij het medicijn niet aan allemaal, één struisvogel moet het zonder doen. De volgende dag wordt zijn vermoeden bevestigd: alle struisvogels die de medicijnen hebben gekregen hebben het loodje gelegd, alleen het ene dier dat de dag ervoor niet is behandeld, loopt nog rond.

Tucht en schade

Hoe kan dat? De eigenaar gaat op onderzoek uit, en hoort uiteindelijk van een ambtenaar van de Algemene Inspectie Dienst (AID) dat intramusculaire toediening van T.S. Sol® bij struisvogels dodelijk is. Dan zal dat ook wel voor de orale toediening gelden, en dus is het de fout van de dierenarts, zo redeneert hij. En een fout van de dierenarts, dat betekent schadevergoeding, nietwaar? De dierenarts begrijpt zelf ook niet hoe dit heeft kunnen gebeuren, en informeert eigener beweging naar eventuele toxiciteit van Flubenol®, maar bij de fabrikant is daar niets over bekend. Sectie zou uitkomst kunnen bieden, maar de eigenaar vindt dit te duur. De dierenarts weigert de schade te vergoeden, en de eigenaar wreekt zich door een klacht in te dienen bij het Tuchtcollege.

Het Tuchtcollege stelt vast dat de dierenarts zich goed heeft geïnformeerd over de behandeling van de struisvogels, voldoende onderzoek heeft gedaan, de juiste dosering heeft voorgeschreven en goede instructies heeft gegeven. Misschien is intramusculaire toediening van T.S. Sol® bij struisvogels dodelijk, maar het medicijn is niet intramusculair toegediend.
Bovendien verbaast het Tuchtcollege zich over de handelwijze van de eigenaar. Als hij achteraf zegt de medicatie niet te vertrouwen, wat was dan de reden om de medicijnen aan één van de dieren niet toe te dienen? Als je zoiets al zou willen uitproberen, is het logischer om dat op één dier te doen, en niet op de hele groep met één uitzondering. Wat daar verder ook van zij, er is geen sectie verricht en de doodsoorzaak van de struisvogels zal daarom altijd een raadsel blijven. Treurig, maar de dierenarts treft hier geen blaam en de klacht wordt ongegrond verklaard. Dan mag de eigenaar nog nadenken of hij een volgende keer geld spendeert aan goede voeding en verzorging, of aan een sectie…

[1] *Arts HT, Bronneberg RGG, Verstappen FALM en Lumeij JT. Diergeneeskundig Memorandum; 1995; aflevering 4.*

VETERINARY EXCLUSIVE

Royal Canin introduceert

Het Dental Health programma voor hond en kat

WALTHAM®

Het Dental Health programma

- Voor de hond: gebitsverzorgende dieetvoedingen en kauwproducten op maat
- Voor de kat: gebitsverzorgende dieetvoedingen, die tevens preventief werken tegen struviet en calciumoxalaat
- Bijzonder effectief voor de bestrijding van tandplaque en tandsteen door de unieke tweevoudige werking:
  - mechanische reiniging van het gebit door de textuur, vorm en grootte van de producten
  - chemische reiniging van het gebit door toevoeging van actieve ingrediënten, zoals natriumpolyfosfaat, polyfenolen en PRN (Plaque Reduction Nutrient)
- Effectief gebleken in klinische studies
- Uitsluitend verkrijgbaar bij de dierenarts

Voor meer informatie over het Dental Health programma van Royal Canin en aanvragen van de Focus Special Edition "Parodontale aandoeningen bij de hond" kan contact worden opgenomen met de Royal Canin dierenartsenbezoeker.

ROYAL CANIN
VETERINARY DIET

Royal Canin Nederland BV - Veterinaire Service
Postbus 63 - 5460 AB Veghel
Tel. 0413-318444 (bestellingen) of 318400 (productinformatie
E-mail: info@royalcanin.nl - www.royalcanin.nl

De rol van *Bordetella bronchiseptica* in de bestrijding van niesziekte in een tweetal asielen

Tekst: Diana van Houten

Uit en voor de praktijk

Niesziekte is een veelvoorkomende aandoening bij katten en wordt vaak gezien in asielen, catteries en kattenpensions. Veelal is er sprake van regelmatig terugkerende niesziekte, ondanks een strikt vaccinatiebeleid. De symptomen die aangetaste katten tijdens een uitbraak van niesziekte vertonen zijn meestal niezen, waterige of ontstoken ogen en niet - of op zijn minst slecht - eten, soms ook gecombineerd met speeksel en laesies op de tong. Behandeling met een antibioticum geeft in het algemeen binnen enkele dagen verbetering van de klachten. Tot voor kort werden naast het feline calici virus (FCV) ook het feline herpes virus (FHV) en Chlamydophila felis (Cf) als primaire verwekkers van niesziekte beschouwd. Onderzoek laat zien dat ook *Bordetella bronchiseptica* (*Bb*) een belangrijk respiratoir pathogeen bij katten is.

Bordetella bronchiseptica (*Bb*) is een gramnegatieve aërobe bacterie. *Bb* veroorzaakt respiratoire ziekten bij verschillende diersoorten, zoals kennelhoest bij de hond en atrofische rhinitis bij het varken. *Bb* kan buiten zijn gastheer niet lang overleven en is bovendien gevoelig voor de meeste gewone desinfectantia. Standaard hygiënische maatregelen kunnen voorkomen dat de ziekte zich verspreidt via de indirecte weg. Besmetting tussen honden en katten kan optreden. *Bb* wordt vaak asymptomatisch gedragen. Stressvolle gebeurtenissen kunnen een opportunistische infectie veroorzaken. Zwangerschap en bevalling kunnen uitscheiding van de bacterie en infectie van de kittens veroorzaken. *Bb* kan als primair pathogeen optreden en veroorzaakt bij de meeste volwassen katten symptomen van niesziekte. Bij kittens kan *Bb* een ernstige en letale bronchopneumonie veroorzaken. De aanwezigheid van deze bacterie kan het best worden aangetoond door afname van oropharyngeale swabs. Verdere kweek vindt plaats op een Bordet-Gengou voedingsbodem, een selectief medium voor *Bb*.

Algemene maatregelen ter vermindering van niesziekteproblemen

Wat betreft de huisvesting heeft het de voorkeur als de katten individueel worden gehouden, in kooien met dichte zijwanden of op minstens 1,5 meter afstand van elkaar. Deze afstand geldt ook voor kooien die zich tegenover elkaar bevinden. Een besmetting met *Bordetella bronchiseptica* kan van honden op katten worden overgebracht. Contact tussen honden en katten dient daarom zoveel mogelijk te worden vermeden. Ook aan het klimaat in de kattenverblijven, in het bijzonder de ventilatie, dient extra aandacht te worden geschonken. Verzorgers dienen bovendien maatregelen te nemen om indirecte besmetting, door middel van eet- en drinkbakjes en hun kleding, te voorkomen.

Dit asiel in Eindhoven behoort tot de top 5 van Nederland wat betreft de opvangcapaciteit van dieren.
Foto: Paul Morssinkhof.

Door middel van aanpassing van het vaccinatieprotocol streeft men ernaar de infectiedruk omlaag te krijgen. Om dit te bereiken is het van belang dat alle aanwezige katten goed gevaccineerd zijn tegen ten minste het FCV, FHV én *Bordetella bronchiseptica*[1].

De Praktijk

Case 1

Anamnese

Een asiel in Gorinchem had regelmatig te kampen met niesziekteproblemen onder de katten. In dit asiel vond, gehuisvest over meerdere oude gebouwen, opvang van voornamelijk honden en katten

[1] *Sinds 2004 is er een vaccin tegen Bb voor katten op de markt; Nobivac Bb voor katten van Intervet Nederland B.V.*

plaats. Opvang van honden en katten was in principe gescheiden, echter men kon alleen via de hondenafdeling de kattenafdeling betreden. Een vol huis gaf plaats aan ongeveer 60 katten en kittens. De quarantaineafdeling voor katten bestond uit twee aparte afdelingen met elk vier kooien. Daarnaast waren er twee binnenafdelingen en een buitenafdeling. Katten per afdeling hadden onderling wel contact. In het buitenhok zijn nooit niesziekteverschijnselen waargenomen. Naast frisse lucht was er in het buitenhok meer ruimte per kat en kwamen de dieren niet in contact met honden. Alle nieuw binnengebrachte katten gingen eerst naar de quarantaineruimte. Katten met een onbekende vaccinatiestatus werden binnen een week gevaccineerd met een combinatievaccin tegen katten- en niesziekte, waarna ze minimaal nog een week op de quarantaineafdeling verbleven. Afstandskatten met geldige vaccinatiepapieren werden niet gerevaccineerd.

Plan van aanpak

Vanwege de ernst van de niesziekteproblemen en het feit dat de aanwezigheid van de bacterie *Bordetella bronchiseptica* in het verleden al was aangetoond, werd in dit asiel in overleg met Intervet Nederland en de dierenarts van dierenartsenpraktijk Arkel besloten geen swabs te nemen, maar alle dieren meteen aanvullend te vaccineren tegen *Bordetella bronchiseptica*. Deze vaccinatie werd in maart 2004 ingevoerd. Vaste eet- en drinkbakjes werden ingevoerd voor iedere afdeling. De verzorgers zijn tevens gebruik gaan maken van wegwerpschorten over hun kleding.

Vaccinatieprotocol

Gezien de ernst van de niesziekteklachten is besloten alle kittens al op een leeftijd van ongeveer zes weken te vaccineren tegen kattenziekte, FCV, FHV, Cf. en *Bb*. Ook alle volwassen katten worden na opname gevaccineerd tegen kattenziekte, FCV, FHV, Cf. en *Bb*. Tegen *Bb* wordt eenmaal gevaccineerd, de rest wordt na drie weken (en zes weken bij kittens) herhaald. Bij voorkeur blijven alle dieren na vaccinatie nog minimaal twee weken in quarantaine.

Het asiel in Gorinchem heeft intussen een geheel nieuw pand gebouwd. Punten waarmee bij de bouw extra rekening is gehouden zijn ondermeer de ventilatie, de scheiding van honden en katten en de aanwezigheid van gescheiden aanrechten per afdeling in de voedingskeuken.

Resultaten en conclusie

Sinds maart 2004 is de vaccinatie tegen *Bordetella bronchiseptica* bij katten in het dierenasiel in Gorinchem standaard uitgevoerd. Inmiddels zijn enkele honderden katten gevaccineerd. Na deze invoering is een aantal opvallende resultaten geboekt. Zo worden veel minder behandelingen uitgevoerd. Ook worden duidelijk minder medicijnen, zoals antibiotica en oogzalven en dergelijke, voorgeschreven aan de katten, vergeleken met dezelfde tijd van het jaar vóór de invoering van de vaccinatie. De afname in het aantal voorgeschreven behandelingen en medicijnen werkt niet alleen kostenbesparend maar ook werkbesparend voor de asielmedewerkers. Incidenteel wordt er nog een enkele kat waargenomen verdacht van niesziekte. De symptomen van deze 'zieke' dieren blijven echter meestal beperkt tot af en toe niezen en –in het ergste geval- is er sprake van wat zwelling van de lymfeknopen in het keel- en halsgebied. Het probleem van voedselweigering door katten met niesziekteproblemen wordt niet meer waargenomen.

Case 2

Anamnese

Van intranasale vaccins is aangetoond dat zij een dubbele bescherming bieden: zowel een lokale als systemische respons wordt opgewekt.

Ook in de opvang van een asiel in *Eindhoven* kwam regelmatig niesziekte voor. Dit asiel behoort tot de top vijf van Nederland wat betreft de opvangcapaciteit van dieren. Bij een 'volle' bezetting worden ongeveer zestig volwassen katten opgevangen, met de kittens erbij, in totaal ongeveer honderd dieren. Er zijn twee ruimtes waarin ongeveer twintig katten zijn gehuisvest en een eenheid voor tien dieren. Daarnaast is er nog een ruimte voor verwilderde dieren. De katten in deze ruimte –gemiddeld vijftien dieren- zijn om deze reden, op een enkeling na, niet gevaccineerd. Het asiel bezit geen specifieke quarantaineafdeling. Alleen moeders met kittens worden bij elkaar geplaatst. Er is hier verder geen sprake van groepshuisvesting, katten worden alleen individueel gehuisvest. Na een uitbraak van kattenziekte in dit asiel, een aantal jaren geleden, is besloten alle nieuw binnengebrachte katten tweemaal te vaccineren met een combinatievaccin tegen katten- en niesziekte. Alle katten ouder dan zeven à acht weken worden zo snel mogelijk voor de eerste maal geënt. De tweede enting vindt drie weken later plaats. Bij de katten wordt dan tevens een transponder ingebracht. Dit asiel heeft een grote 'doorstroomsnelheid': gemiddeld zijn katten na ongeveer drie weken weer uit het asiel vertrokken.

Plan van aanpak

De dierenartsen van Dierenkliniek de Kempen, verantwoordelijk voor de veterinaire begeleiding van het Eindhovense asiel, besloten eerst diagnostiek te verrichten om erachter te komen of *Bordetella bronchiseptica* een rol speelde in de niesziekteproblematiek. In een tijdspanne van meerdere maanden werden bij ongeveer veertig katten, met een gevoe-

lige keel (palpatie) en neusuitvloeiing, oropharyngeale swabs afgenomen. De swabs werden ingezet op een Bordet-Gengou voedingsbodem, een selectief medium voor *Bb*, en gedurende 48 uur bebroed bij 38 °C. Uit deze swabs werd in meer dan 50% van de gevallen *Bordetella bronchiseptica* gekweekt. Van een aantal zieke dieren werden ook swabs afgenomen voor virologisch onderzoek. Geen enkel virus werd hierin aangetoond, ook het calicivirus (FCV) niet, wat een virus is dat door besmette dieren continu wordt uitgescheiden.

Vaccinatieprotocol

In februari 2005 hebben de dierenartsen van Dierenkliniek de Kempen alle in het asiel aanwezige katten 'voor de voet weg' gevaccineerd tegen *Bordetella bronchiseptica*. Daarna is ingevoerd dat alle kittens, op de leeftijd van ongeveer acht weken, naast een vaccinatie tegen kattenziekte, FCV en FHV ook gevaccineerd worden tegen *Bb*. Alle volwassen katten ontvangen zo snel mogelijk na opname een vaccinatie tegen kattenziekte, FCV, FHV en *Bb*.

Resultaten en conclusie

Na de invoering van de vaccinatie tegen *Bordetella bronchiseptica* is ook in dit asiel het aantal behandelingen tegen niesziekte afgenomen. Dit is niet te wijten aan een verminderde opname van katten: het asiel in Eindhoven zat zelfs al eerder en langer vol dan andere jaren. Ook hier werkt de afname in het aantal voorgeschreven behandelingen niet alleen kostenbesparend maar ook werkbesparend voor de asielmedewerkers. Dit wordt als groot voordeel aangegeven door de betreffende asielhoudster. Niet onbelangrijk, naast een sterke afname van het aantal katten met niesziekte, is dat de katten er ook beter uitzien: zo zitten ze over het algemeen beter in hun vacht en hebben heldere ogen. Het 'asielkatuiterlijk' is geen standaard meer. Zelden wordt er nog een kat gezien met symptomen van niesziekte. Deze symptomen blijven over het algemeen beperkt tot wat niezen. Volgens de asielhoudster weegt de besparing op het gebied van medicijnen én werk ruimschoots op tegen de kosten van een (extra) vaccinatie. Het gezondere uiterlijk van de dieren wordt gezien als een extra bonus.

Belangrijkste conclusies

In de besproken asielen is de vaccinatie tegen *Bordetella bronchiseptica* als standaard vaccinatie ingevoerd. Na deze invoering is een aantal opmerkelijke resultaten aan het licht gekomen. Naast een sterke afname van het aantal katten met niesziekte, worden door de dierenartsen bij beide asielen significant minder medicijnen, zoals antibiotica, voorgeschreven aan de katten, vergeleken met dezelfde tijd van het jaar voor de invoering van de vaccinatie. Naast de kosten is de hoeveelheid werk in het asiel hiermee ook aantoonbaar afgenomen. Niet onbelangrijk is dat de katten er ook beter uitzien: zo zitten ze over het algemeen beter in hun vacht en hebben heldere ogen. Het 'asielkatuiterlijk' is geen standaard meer.

BTE Praktijk-ICT-Systemen
voor de veterinaire geneeskunde

Software en hardware van één bedrijf met volledige support...

myANIWIN.com

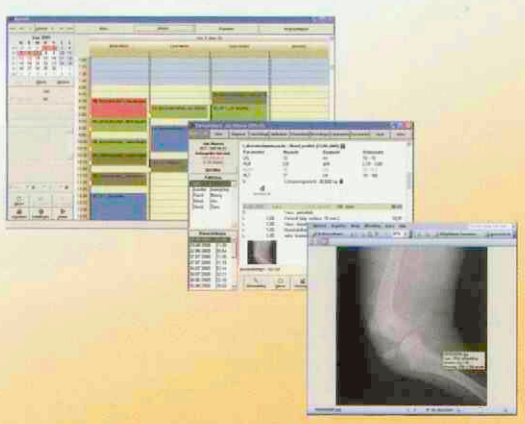

Geen dos of verouderde windows toepassingen meer in uw praktijk...

Uw ideeën en wensen hebben wij al gerealiseerd. "Wanneer stapt u over op myANIWIN.com praktijkmanagementsoftware?"

Vraag nu onze brochure aan en kom nog in aanmerking voor een uitzonderlijke aanbieding.

Laat u vrijblijvend adviseren:
BTE-helpdesk 0049 2156/9 19 80
Meer informatie op: www.myaniwin.com

Info: Tel.: +49 2156 91 98 0 · Fax: +49 2156 91 98 22 · E-mail: software@bte-online.de

Een nieuwe aanpak van dermatofytose bij katten

Itrafungol®

- Krachtig antimycoticum
- Breed spectrum
- Langdurige werking
- Smakelijke orale oplossing

JANSSEN
ANIMAL HEALTH
Postbus 90240, 5000 LT Tiburg

Itrafungol®

Antimycoticum voor katten

Benaming: Itrafungol 10 mg/ml orale oplossing (REG NL 10220 UDA/2 S 460 F11) - **Samenstelling:** itraconazol 10 mg/ml - **Doeldier:** kat - **Indicatie:** behandeling van dermatofytose veroorzaakt door *Microsporum canis* - **Dosering:** dagelijkse dosis is 5 mg/kg of 0,5 ml/kg/dag oraal. Het doseringschema is 0,5 ml/kg/dag voor 3 verschillende perioden van 7 opeenvolgende dagen, elke keer met 7 dagen zonder behandeling ertussen - **Contra-indicaties:** Niet toedienen aan katten die overgevoelig zijn voor itraconazol of één van de andere ingrediënten. Niet toedienen aan katten met een verstoorde lever- of nierfunctie. Niet gebruiken bij zwangere of zogende katten. - **Bijwerkingen:** In klinische studies werden bepaalde bijwerkingen die mogelijks gerelateerd zijn aan de toediening van het product genoteerd. De meest voorkomende bijwerkingen waren braken, diarree, anorexie, speekselen, depressie en apathie. Deze effecten zijn gewoonlijk mild en van voorbijgaande aard. Een kortstondige toename van leverenzymes kan voorkomen. In zeer zeldzame gevallen wordt dit geassocieerd met icterus. In dergelijke gevallen moet de behandeling worden onderbroken. **Verantwoordelijke onderneming:** Janssen Animal Health B.V.B.A., Turnhoutseweg 30, B-2340 Beerse. Verdere informatie is beschikbaar op aanvraag.

Keratoconjunctivitis sicca (KCS) bij honden

Inleiding

Keratoconjunctivitis sicca (KCS) is de eerste oorzaak van chronische of recidiverende conjunctivitis bij honden. De diagnose van KCS wordt vaak pas laat gesteld en verward met conjunctivitis van allergische of bacteriële oorsprong. De behandeling is dan onvoldoende wat, bij sommige patiënten, tot blindheid kan leiden door geleidelijke littekenvorming in het hoornvlies.

De etiologie van KCS is tot op heden nog niet opgehelderd, maar een auto-immune afwijking in de traanklieren wordt in de meeste gevallen vermoed. Daarom werd cyclosporine, een immunosuppressivum dat intraveneus wordt toegediend bij orgaantransplantaties, voorgesteld als lokale behandeling voor de immuunafhankelijke vorm van KCS. Onderzoeken hebben bewezen, dat het plaatselijk toedienen van cyclosporine een duidelijke verbetering van de klachten in deze gevallen geeft. Er werd in het begin van de jaren negentig een 0,2% cyclosporinebereiding (Optimmune canis® Shering Plough) op de markt gebracht.

De aandoening en de behandeling werden reeds beschreven door collega E. Dossin en zullen we hier dus niet herhalen (1). In dit artikel willen we uitleggen hoe cyclosporine werkt en waarom de behandeling in sommige gevallen niet werkzaam blijkt.

Door er geleidelijk achter te komen hoe cyclosporine op de verschillende klachten van KCS werkt, kunnen we uitleggen waarom de aandoening onder controle wordt gehouden door de behandeling en niet als genezen verklaard kan worden.

Dof hoornvlies.

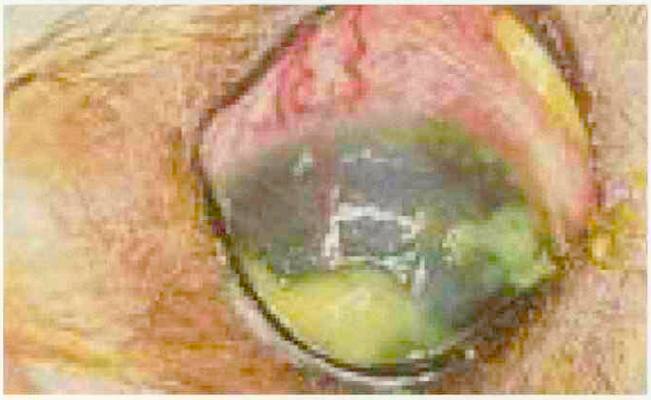

Mucopurulentie en vaatingroei.

Oppervlakkige chronische keratitisof Pannus (Foto : R. Stanley).

Behandeling

Na dertig dagen behandeling met cyclosporine 2% verhoogt de traanproductie (gemeten met de Schirmertest of STT) significant, en verminderen de symptomen van KCS. Het aantal circulerende CD8+ lymfocyten daalt, alsook het percentage lymfocyten dat het secretorische weefsel van de traanklieren infiltreert (2). Uit immunologische evaluatie van patiënten met KCS bleken er auto-antilichamen aanwezig te zijn in de traan- en speekselklieren (parotidea en submandibularis), alsook antilichamen tegen de membrana nictitans, de primaire traanklier, de glandulae parotidea en submandibularis (IFA-test: 'indirect fluorescent antibodies'). Er werd ook een zeer hoog gehalte aan gammaglobulines gedetecteerd bij deze patiënten, wat bevestigt dat de aandoening immuunafhankelijk is (3). Cyclosporine werkt dus als een immunomodulator, door de lymfocytproductie van leukocyten te verminderen. Bij beëindiging van de behandeling daalt de STT-waarde binnen vijftien tot dertig dagen (2). Deze studies wijzen op het nut van een nauwlettende opvolging na het beëindigen van de behandeling, om de kans op terugval te verminderen.

Het effect van cyclosporine beperkt zich niet tot een verhoogde traanproductie. Het veroorzaakt ook de regressie van de chronische neovascularisatie in het hoornvlies en het granulatieweefsel. Hiervan werd onder ander gebruik gemaakt bij gevallen van pannus of oppervlakkige chronische keratitis bij de Duitse herder, zonder invloed op de traanproductie.

Mucopurulente conjunctivitis kan beheerst worden en sommige gevallen van refractaire ulcera lijken sneller te genezen met cyclosporine (4). In een studie waar KCS geïnduceerd werd door verwijdering van de traanklieren van de orbita en van de membrana nictitans (die voor de watercomponent van de traanfilm zorgen), kon worden aangetoond dat de ernst van de conjunctivitis en ook de mucopurulente uitvloeiing verminderde. Dit resultaat werd bereikt na twee tot zes weken gebruik van cyclosporine (twee keer per dag), zonder dat de waarde van de Schirmer-test werd beïnvloed (die de waterige component van de traanfilm meet). Uit bindvliesbiopten genomen ter hoogte van de fornix conjuntivae blijkt dat de mucinevoorraad in de bekercellen significant stijgt vanaf de tweede behandelingsweek. Ter herinnering: dankzij het diepe slijmvlies kan de traanfilm zich leggen over de epi-

theelcellen van het hoornvlies. Cyclosporine zou dus de synthese en secretie stabiliseren van glycoproteïnen voor mucine (5).
Bijwerkingen (irritatie) van de gecommercialiseerde vorm van cyclosporine zijn zeldzaam en bij de kat beschreven. Deze irritatie lijkt echter meer te wijten te zijn aan een hulpstof in de zalf dan aan de werkzame stof zelf.

Waarom levert cyclosporine in sommige gevallen niet het gewenste effect op? De verschillende ervaringen en reacties op de behandeling van keratoconjunctivitis sicca tonen aan dat deze aandoening niet wordt veroorzaakt door één enkele deficiëntie. Cyclosporine stimuleert ook de binding van prolactine op het traanweefsel. Uit onderzoeken blijkt (6) dat prolactine de vrijzetting van peroxidase, een indicator voor traanproductie, inhibeert in het traanweefsel. Bij honden (net als bij mensen) werd aangetoond dat leden van het vrouwelijke geslacht vaker last hadden van 'droge ogen' dan het mannelijke geslacht. Cyclosporine zou ook de apoptose moduleren van de acinaire traankliercellen (7). Door de vrijzetting te activeren van de 'P-substantie', een parasympathische neurotransmitter, verhoogt cyclosporine de traanproductie (8). Deze ontdekking zou kunnen verklaren waarom cyclosporine de traanproductie niet kan verhogen in 'neurologische' gevallen van KCS, zoals congenitale KCS, waarbij de hond ook een droge neus heeft door een neurologisch gebrek in de secretie van de neusklieren. Bij chronische en/of ernstige KCS kan het ook zijn dat cyclosporine geen traanproducerend effect meer heeft, gewoon omdat er geen traanweefsel meer is om te stimuleren.

Keratoconjunctivitis sicca komt veel voor bij sommige hondenrassen. Het heeft een schadelijke invloed op het zicht, het comfort van het dier en zijn uiterlijk. In de acute fase kan de aandoening worden behandeld met antibioticadruppels en kunsttranen. Vervolgens wordt KCS onder controle gehouden door een dagelijkse behandeling met cyclosporine. De sleutel van het welslagen van de behandeling ligt in de regelmatige opvolging van de traanproductie door mede van de Schirmer-test (STT), maar ook in de evaluatie van de toestand van de slijmvliezen, de regressie van het granulatieweefsel en/ of de pigmenten in het hoornvlies en de kwaliteit van het traanvocht. Cyclosporine kan inwerken op deze laatste aspecten zonder de traanproductie te beïnvloeden.

Literatuur

1. Dossin E. Traitement médical de la kératoconjonctivite sèche par la cyclosporine. L'Hebdo Vétérinaire n°142, 10 mai 2004, pp. 10-12.
2. Gao J, Schwalb TA, Addeo JV, Ghosn CR, and Stern ME. The role of apoptosis in the pathogenesis of canine keratoconjunctivitis sicca: the effect of topical Cyclosporin A therapy. Cornea. 1998; 17: 654-663.
3. Izci C, Celik I, Alkan F, Ogurtan Z, Ceylan C, Sur E, and Ozkan Y. Histologic characteristics and local cellular immunity of the gland of the third eyelid after topical administration of 2% cyclosporine for treatment of dogs with keratoconjunctivitis sicca. Am J Vet Res 2002; 63 (5): 688-694.
4. Kaswan RL, Martin CL, and Dawe DL. Keratoconjunctivitis sicca : immunological evaluation of 62 canine cases. Am J Vet Res. 1985; 46 (2): 376-383.
5. Kaswan RL, Salisbury MA, and Ward DA. Spontaneous canine keratoconjunctivitis sicca. A useful model for human keratoconjunctivitis sicca : treatment with cyclosporine eye drops. Arch Ophthalmol. 1989; 107 (8): 1210-1216.
6. Moore CP, McHugh JB, Thorne JG, and Phillips TE. Effect of Cyclosporine on conjunctival mucin in a canine keratoconjunctivitis sicca model. Invest Ophthalmol Vis Sci. 2001; 42 (3): 653-659.
7. Kaswan RL, Salisbury MA, Mircheff AK, and Glerow JP. Lacrimomimetic effects of cyclosporine. Invest Ophthalmol Vis Sci. 1990; 31: 46.
8. Yoshida A, Fujihara T, and Nakata K. Cyclosporin A increases tear fluid secretion via release of sensory neurotransmitters and muscarinic pathway in mice. Exp Eye Res 1999; 68: 541-546.

Studenten referaat

Invloed van transport op kwaliteit van vleesvarkens

Ljiljana Bosnjak. SR 1238/2003: 20 pp.

Op basis van een literatuuronderzoek worden aanbevelingen gedaan hoe varkens te vervoeren naar de slachtplaats zodanig dat de kwaliteit van het vlees niet achteruit gaat en het welzijn van de dieren niet al te zeer geweld wordt aangedaan. Schade kan ontstaan bij het laden op het bedrijf en bij het lossen op de slachtplaats wanneer de helling van de loopplank te steil is en elektrische prikkelapparatuur wordt gebruikt. Ook ontstaat kwaliteitsverlies door vechten, door een te hoge of te lage bezettingsgraad van de veewagens, door onvoldoende te kunnen drinken, door vervoer met een volle maag, door onvoldoende rust na transport en bij extreem warm of koud weer (ventilatieproblemen).
Kwaliteitsverlies uit zich vooral in PSE (pale,soft,edematous) vlees. Dit is het gevolg van een snelle verzuring door een verhoogd metabolisme van het spierglycogeen, waardoor tevens de spiereiwitten denatureren. Ook het genotype speelt hierbij een rol (meer of minder stressgevoelig). De vee- en vleessector heeft IKB-systemen ontwikkeld om garanties te kunnen geven over kwaliteit, herkomst en manier van produceren. De controle gebeurt door onafhankelijke instanties onder supervisie van het Productschap voor Vlees en Eieren.

Een cavia met een niet verwacht urinewegprobleem

De eigenares van een 18 maanden oud cavia beertje meldt begin september dat hij opnieuw bloed plast. Begin augustus had hij dit ook gedaan. Na een aantal injecties met Marbocyl-fd waren de klachten volledig verdwenen. Precies een jaar eerder was dit euvel op dezelfde manier met succes behandeld. Een recidive al drie weken na afsluiten van de vorige behandeling werd raar gevonden. Een blaassteen misschien?

Op de röntgenfoto zagen we er twee. Te groot om via de urethra te passeren en er werd besloten te opereren. De blaaswand zag er volkomen normaal uit en van de stenen bleek geen spoor te bekennen. Spoelen met fysiologische zoutoplossing, met een catheter van buiten af via de urethra, bracht daar geen verandering in. Merkwaardig was, dat de ' catheter' bijna helemaal naar binnengleed maar nergens tevoorschijn kwam. Enigszins onthutst door dit onbevredigend verloop werden blaas en buik gesloten. Weer een röntgenfoto gemaakt. Het beeld leverde een grote verassing op: nog steeds zat er een steentje in de blaas maar de tweede was van positie veranderd en lag nu hoog in de buik tegen de wervelkolom aan. Er viel eigenlijk geen andere verklaring voor te bedenken dan dat het steentje weer de ureter in was geschoven richting nierbekken. Het vermoeden begon te rijzen, dat het helemaal niet om blaasstenen ging, maar om op drift geraakte niersteentjes, die aan het eind van de ureter waren vastgelopen. Een aanvullende ventrodorsale opname maakte dit wel zeer aannemelijk. De buik werd opnieuw geopend en inderdaad werd aan het eind van de linker ureter duidelijk een steentje gepalpeerd. Het bleek niet mogelijk dit de blaas in te masseren. Het smallere lumen en/of de elasticiteit van het deel van de ureter dat in de blaaswand loopt, liet passeren van het steentje niet toe. Openen van de ureter leek een te gevaarlijke actie. Urine bleek het steentje gemakkelijk te kunnen passeren. De ureter was niet uitgezet en de linker nier zag er volkomen normaal uit. Er was dus geen directe noodzaak tot ingrijpen. Bovendien zat het andere steentje voorlopig nog onbereikbaar ver aan het begin van de ureter of in het nierbekken. Inmiddels was er ook een verklaring voor de 'verdwenen' catheter. Die is kennelijk direct in de linker ureter gegleden waardoor het ene steentje met de fysiologische werd teruggespoeld. Na de ingreep werd gefilosofeerd hoe we de steentjes er uit zouden kunnen krijgen. Telefonisch contact met de Groep Bijzondere Dieren van de faculteit leerde dat dit geen bekend probleem was met een bekende oplossing. Openen van de ureter leek inderdaad een onverstandige benadering. Geopperd werd eventueel linker nier en ureter te verwijderen. Voorlopig bestaat er geen noodzaak tot drastische acties. Hij maakt het prima, eet als de beste en heeft (nu nog) geen klachten.
Bij mensen lopen nierstenen, die op drift raken ook meestal klem bij de versmalling van de ureter ter hoogte van het trigonium. Met behulp van een scoop kunnen ze met een "happertje" verwijderd worden. Een mogelijkheid, die bij cavia's ontbreekt. Doorgaans nemen we alleen in laterale positie een foto als er naar een blaassteen wordt gezocht. Bijna altijd krijgen we daar de gewenste informatie mee. Van een van blaasstenen verdachte cavia nemen we voortaan toch maar foto's in twee richtingen. Wellicht gaat u dat nu ook doen.

M.A. van Messel en Th.J.D. Straatman, Groningen

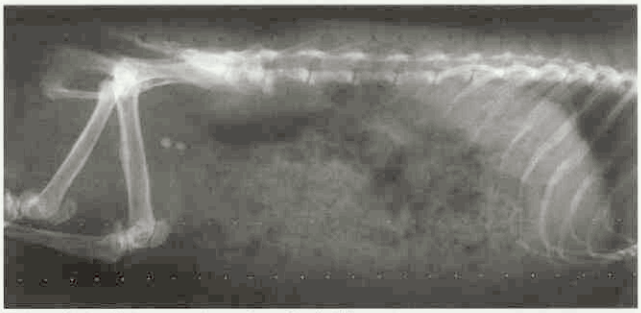

Foto 1a. Laterale opname: twee steentjes in blaas.

Foto 1b. Laterale opname: twee steentjes in de blaas.

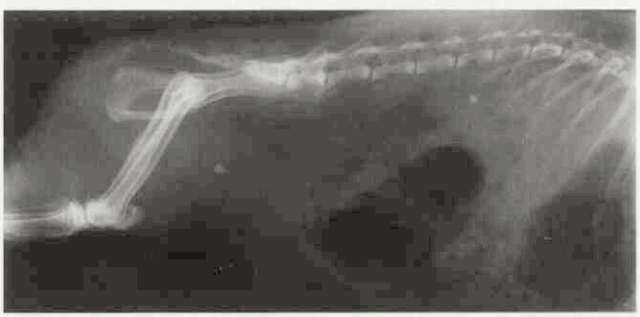

Foto 2a. Laterale opname: eerste steentjes in de blaas, tweede steentje in dorsale meso/epigastrium.

Foto 2b. Laterale opname: eerste steentjes in de blaas, tweede steentje in dorsale meso/epigastrium.

Foto 3. Ventrodorsale opname: eerste steentje projecteerd over linker darmbeensvleugel, tweede ter hoogte van linker nier.

Dermatofytose beroepsziekte nummer één bij dierenartsen?

E.J. Tjalsma

Referaat

Auteurs:
Annemieke André, Sandra Bakkers, Inge Baudoin, Esther Bloemen, Merel Boer, Marjolein Kelder, Carin Lammers, Daan Versleijen en Jesse Versteegh. Verslag Van Hall Instituut Leeuwarden, 2005.

De laatste tijd wordt er steeds meer aandacht besteed aan zoönosen, zowel binnen als buiten de diergeneeskunde. Dermatofytose is één van de zoönosen die een practicus tegen kan komen bij patiënten en waarbij rekening gehouden moet worden met zelfbesmetting.

Een dermatofytose-infectie blijft bij de mens, zoals bekend, beperkt tot de klassieke ronde, wat schilferige laesie met centraal herstel, die vaak jeukt. De omvang kan soms echter aanzienlijk uitbreiden en er is een redelijke kans dat partners, gezinsleden en/of huisgenoten ook geïnfecteerd raken. Meestal is een actieve behandeling noodzakelijk (een lokale toediening van een antimycotische zalf voldoet in het algemeen), soms is de infectie zelflimiterend. In hardnekkige gevallen moet een systemische therapie gestart worden. Reeds in 1946 wordt door dr. J. van der Hoeden in zijn boek 'De Zoönosen' gemeld dat 'Ringworm de meest voorkomende beroepsinfectie bij dierenartsen is'. Bij een rondvraag onder 641 dierenartsen bleken destijds 103 ooit één of meerdere keren een 'huidmykose' gehad te hebben (16%), waarbij 98 keer het rund als oorzaak werd genoemd. In hetzelfde boek wordt een identieke enquête beschreven onder 796 Deense collega's met 159 positieve gevallen (19,9%).`

Tabel 1. infecties met dermatofyten bij 92 ondervraagde dierenartsen

Met een dermatofyt geïnfecteerd	48
Nooit met dermatofyt geinfecteerd	44
Eigen diagnose	41
Diagnose door huisarts	7

Om een indruk te krijgen of een dermatofyteninfectie tegenwoordig (nog) regelmatig voorkomt bij dierenartsen heeft een groep studenten van de opleiding Diermanagement van het Van Hall Instituut te Leeuwarden gepoogd 150-200 dierenartsen hierover te ondervragen. Van de 170 collega's die telefonisch werden benaderd wilden 78 helaas niet meewerken (non-respons percentage van 46%).

Tabel 2. Aantal keren gemelde dermatofyteninfectie in verleden

1x	23
2x	13
3x	5
4x	3
10x	1
>10x	3
totaal	48

Van de 92 geënquêteerden die de vragen wel wilden beantwoorden, bleken 48 (52%) ooit met een dermatofyt geïnfecteerd te zijn geweest (Tabel 1). Opmerkelijk is dat meer dan de helft van de geïnfecteerden zegt meerdere keren een dergelijke infectie te hebben opgelopen (Tabel 2). Over de diagnostiek ('eigen diagnose of huisarts') is niet nader doorgevraagd en daarom niet bekend of er schimmelkweken zijn ingezet of anderszins. Er wordt hierbij uitgegaan van de deskundigheid van dierenartsen en huisartsen. Veel collega's wisten ook te vermelden van welke diersoort de infectie afkomstig was. Het rund speelt hierbij, net als in 1946, een belangrijke rol (Tabel 3).

Tabel 3. Gemelde herkomst van de dermatofyteninfecties

Kat	7
Hond	2
Rundvee	32
Schaap	1
Paard	3
Konijn	1
Onbekend	2
Totaal	48

Hoewel de enquête statistisch niet representatief is voor alle practici, geeft het een globale indruk. Vergeleken met het onderzoek uit 1946 zou een tendens te bespeuren zijn dat dermatofyteninfectie bij dierenartsen eerder méér dan minder voorkomt. Toch iets om bij stil te staan tijdens de dagelijkse praktijkvoering, temeer daar meer dan de helft van de dierenartsen zegt geen actieve preventieve maatregelen hiertegen te nemen.

Drs. E.J. Tjalsma is dierenarts bij Verwijscentrum voor gezelschapsdieren de Tweede Lijn in Wilhelminaoord.

Speenconditie scoren – casus klinische mastitis

Verslag bijeenkomst Uiergezondheidspanel

Berichten en verslagen

Bijpraten over speenconditie en de informatie die het je verstrekt, en een praktijkprobleem bespreken van een goed-gemanaged bedrijf met teveel klinische mastitis. Erg interessant en uitdagend voor de leden van het Uiergezondheidspanel, "*Je leert er altijd van*".

Henk Hoogeveen begint met een schets van programma en organisatie van de *International Mastitis Conference* in Maastricht. Hoogeveen is vice-voorzitter van de organisatiecommissie. Het aantal aanmeldingen overtreft de verwachtingen en het programma ziet er gedegen uit. Inmiddels weten we dat dit congres zeer geslaagd is, in alle opzichten.
"Dit kwaliteitshandboek is geen eindproduct, maar het begin van een kwaliteitssysteem op melkveeebedrijven." Joost de Veer geeft alle aanwezigen in een map met het Kwaliteitshandboek Melkveehouderij. "Kijk eens wat je ermeee zou kunnen doen." Geïnteresseerden kunnen een exemplaar opvragen bij LTO Noord: *mdouma@ltonoord.nl*. Dit wordt tegen kostprijs (15 euro) toegezonden.

Dr. Francesca Neijenhuis, ASG-WUR: "De veehouder moet met speenscore iets kunnen vaststellen: "Heb ik een verbeterpunt?"

Nederland gaat uiergezondheid een impuls geven. Daartoe hebben LTO, NZO en het Productschap Zuivel veel geld beschikbaar gesteld en een project opgestart. Het doel is om de uiergezondheid te verbeteren, wat betekent dat het project zich vooral gaat richten op de praktijk. Op de veehouder en zijn belangrijkste uiergezondheidsadviseur, de dierenarts. Het UGCN, Uiergezondheidscentrum Nederland, heeft de leiding. Alle instituten die betrokken zijn bij uiergezondheid zitten in het project. Denk ondermeer aan de GD, het ASG-WUR in Lelystad en ook aan het voormalige IMAG, dat zich op de technische kant van melken richt.
Het UGCN zal zich richten op (praktisch) onderzoek, ontwikkeling van praktische instrumenten en methodieken, en op informatie en voorlichting. Daarbij ziet het de praktiserende dierenarts als de belangrijkste tussenpersoon voor het informeren en ondersteunen van de veehouder. De eerste projecten lopen en leverden reeds enthousiaste reacties op van veehouders en dierenartsen.

Speenconditie

Francesca Neijenhuis houdt een presentatie over de nieuwe ontwikkelingen rondom speenconditie en speenscore. Neijenhuis deed haar promotieonderzoek naar de relatie tussen speenconditie, machinaal melken en mastitis. Zij stond ondermeer aan de basis van de scoresystemen voor speenpuntvereelting en was mede-oprichter van Teat Club International. "Op *www.uwex.edu/uwmril/milking_machine/teat_condition.htm* vind je een berg informatie over speenconditie afkomstig van de Teat Club International."
De spenen staan aan grote krachten bloot tijdens het melken. Het vacuüm geeft zwelling, de tepelvoering remt dit. Tussen de melkmalen herstelt de speen zich, in de loop van 8 uren. Tekortkomingen in het melkproces veroorzaken speenafwijkingen, zoals speenpuntvereelting, zwelling, puntbloedingen, stuwing, afplatting en kneuzingen. Bij speenscore inventariseer je het aantal en de ernst van deze speenafwijkingen.
Speenscore vormt daarmee een belangrijk controle van de kwaliteit van het melkproces. En in dit melkproces zijn mens en machine van belang. Bijvoorbeeld blindmelken kan evengoed komen door te late afname van het melkstel, als door verkeerde voorbehandeling.
Het UGCN heeft een fotokaart gemaakt, die veehouders kunnen gebruiken bij het beoordelen van spenen. Ook in het boekje 'Koesignalen' staat een speenbeoordelingssyteem. "Je ziet dat je veehouders het meest helpt met dit soort praktische kaarten."
Vervolgens is het belangrijk dat de boer zijn waarnemingen toetst aan de normen van de dierenarts. Die vertelt wat goed is en wat beter zou moeten. Het blijkt dat veehouders bepaalde speenafwijkingen niet zien, of niet weten dat deze ongewenst zijn. "Je helpt ze om dingen te zien." En sommige waarnemingen zijn gewoon lastig om te doen, zoals kneuzingen.
Scoren moet je binnen 60 seconden doen, dus direct na afname. De veehouder zou dit zelf moeten doen op vaste momenten, elke 2 maanden. En na veranderingen, bijvoorbeeld

Practicus Dick Soede, DAP Wommels: "Uitgebreid bacteriologisch onderzoek niet altijd noodzakelijk voor oplossen mastitisprobleem.

als ze een andere dip gebruiken.
Ondermeer in de VS scoren grote bedrijven routinematig. Niet alleen bewaken ze daarmee de kwaliteit van het melkproces, het is ook een tijdsmanagement-instrument. "Als je een koe goed voorbehandelt, kun je zó een minuut melktijd winnen." Vereelting is een normaal proces. De speen heeft het nodig als onderdeel van de weerstand tegen ziektekiemen. De koe kalft af zonder eeltring. Gedurende de lactatie zie je een toename van vereelting.
Te veel vereelting, met name de rafelige eeltringen, zit gekoppeld aan een hogere kans op een uierinfectie. Deze overmatige vereelting ontstaat door een slecht melkproces, waarvan de speen lange tijd nodig heeft om te herstellen. En de eeltring kan goede schuilmogelijkheden bieden voor kiemen. Neijenhuis stipt hierbij aan dat je op een ruwe speenhuid veel meer cfu's vindt (*colony forming units*) dan op een gladde. "Dat geldt evengoed voor de handen van de melker", klinkt het. Onderzoekswaarnemingen suggereren dat ook de spenen zonder eelt meer uierinfecties oplopen.
In de gewenste situatie groeit in het tepelkanaal tussen de melkmalen evenveel keratine als tijdens de melkmalen verdwijnt. Geen vereelting aan de buitenkant kan een teken zijn van ook te weinig uitspoeling van keratine uit het tepelkanaal. Op dit punt ontstaat discussie in het panel, aangezien het onderzoek een klein aantal waarnemingen betreft én er zoveel factoren een rol spelen, dat het grotere aantal infecties heel goed een andere grond kan hebben dan de afwezigheid van een –kleine- eeltring. Het onderzoek betreft ook veelal pasafgekalfde koeien, die nauwelijks een eeltring hebben, maar hiervoor blijkt het onderzoeksmodel gecorrigeerd. Dit behoeft meer onderzoek, zo lijkt.
Ook de speenvorm maakt verschil in de interpretatie van vereelting. Puntige spenen vereelten snel, maar hebben een lang tepelkanaal. Spenen met vlakke punten hebben juist korte tepelkanalen en vereelten minder gauw. Een lang tepelkanaal biedt een betere bescherming tegen uierinfecties. Het panel beaamt dit, met een praktijkcasus waar fokkerij op een hoge melksnelheid, leidde tot veel melkuitliggen en veel klinische mastitis. Hoge melksnelheid lijkt gerelateerd aan een minder effectieve slotgatbarrière.

Praktijkcasus

Practicus Dick Soede legt het panel een recente casus voor van een bedrijf met teveel klinische mastitisgevallen, namelijk meer dan 50% op jaarbasis (1 per week). Het betreft een goed opgeleide veehouder, met een bedrijf met 97 stuks melkvee en een jaarproductie van 8.500 kg melk met 4.60% vet en 3.70% eiwit. Het tankcelgetal schommelt rond 100.000. Op de laatste MPR heeft 8% van de koeien een celgetal boven 250.000, met 3% nieuwe gevallen >250.000. De Koe-attenties Celgetal laten veel infecties in of direct na de droogstand zien. Bij vaarzen komt nauwelijks mastitis voor.
De veehouder is een saldoboer, hij richt zich consequent op lage kosten en een hoge opbrengst. Normaliter komt de dierenarts alleen op afroep. Tijdens een spoedvisite meldt de veehouder problemen te hebben met mastitis en ondersteuning te willen.
Soede spreekt een aantal doelstelling met hem af op het vlak van uiergezondheid en start met een gegevens-, bedrijfs- en koeinspectie.
Aan de hand van foto's en tekstdia's bespreekt hij deze inspectie en benoemt daarbij relevante waarnemingen zoals:

- voeding en voermanagement (te dunne mest en andere signalen van (subacute) pensverzuring, BCS koppel onder de norm);
- huisvesting (97 koeien, 70 ligboxen);
- diergezondheid (vrij van BVD, veel stinkpoot);
- droogstand en transitie (veel inversio's begin lactatie (eiwit% hoger dan vet%);
- het melken.

Soede was aanwezig tijdens een melkmaal en scoorde daarbij de spenen. De veehouder was ontevreden over het aantal vereelte speenpunten. Hij gebruikte een doek per twee koeien, hoog-celgetalkoeien melkt hij in de koppel, een contactdip en zet maximaal 80% van de koeien een tijdlang vast na het melken.
Soede adviseerde de veehouder B.O. te doen van hoogcelgetal koeien en van mastitis koeien om probleem te analyseren. De veehouder liet slechts 6 melkmonsters bacteriologisch onderzoeken. Bij de hoogcelgetalkoeien vond men S. aureus en niet-aureus stafylokokken. Uit een klinische mastitismonster kweekte het lab E. coli. Soede geeft de beperkingen van B.O. aan en vindt het massaal nemen van melkmonsters niet altijd noodzakelijk voor het oplossen van een mastitisprobleem.
Als volgende stap adviseert Soede een natte melkmeting te laten doen en hij adviseert een barrièredip in plaats van de contactdip. De beschikbare informatie wijst in zijn optiek sterk richting omgevingskiemen als belangrijkste oorzaak met enkele gevallen vanuit subklinische mastitis bij hoogcelgetalkoeien. Dit baseert hij op het celgetalverloop, waarbij

de koeien na een klinische mastitis weer snel een laag celgetal hebben. Daarnaast wijst Soede de veehouder erop dat koeien met pensverzuring gevoelig zijn voor mastitis veroorzaakt door omgevingskiemen.
Het panel waarschuwt voor te snelle conclusies, ondermeer gezien het feit dat de veehouder 6-weekse melkcontrole heeft. Hierdoor kan een gunstiger beeld ontstaan van het aantal subklinische mastitisgevallen.
De natte meting levert ondermeer adviezen op ter verbetering van de melkmachine en melktechniek. Deze voert de veehouder door. Soede maakte een overzicht van de risicofactoren die bijdragen aan de klinische mastitiden en stelt de open vraag: hoeveel draagt elke factor bij?

- melkmachine,
- melktechniek,
- overbezetting,
- droogstand/transitie,
- voeding.

Het panel sluit zich aan bij Soede's adviezen met betrekking tot dip en natte meting, en adviseert om nu de aandacht te richten op een verbetering van het droogstandsmanagement, de transitie en de voeding tijdens de lactatie op het vlak van pensverzuring. De onderliggende gedachte is om de weerstand van de koe niet te laten verminderen, vooral tijdens de start van de lactatie. De veehouder werkt nu met één droogstandsgroep en laat de droge koeien veertien dagen voor afkalven in de koppel. Het advies luidt om een plaats te vinden voor de opstartgroep en om meer structuur in het rantsoen te brengen.
De veehouder voert de verbeteringen van de melkmachine door en verandert de dip.
Ook probeert hij de koeien beheershooi te voeren en besluit hij dit seizoen later te gaan maaien, om meer structuur in de graskuil te krijgen.
Voor het overige verandert er niets. Tijdens het weideseizoen lopen de droge koeien in een beheersgebied, waardoor de melkkoeien meer ruimte hebben in de stal. Het melkvee blijft het hele jaar binnen. De mest is tijdens zomerstalvoeren nog te dun. De veehouder zoekt samen met Soede naar een economisch verantwoorde oplossing hiervoor. De uiergezondheid verbeterde sterk van één klinische mastitis per week naar één per maand. De adviezen werden neergelegd in april. De verbetering trad op tijdens de zomer.

Het Uiergezondheidspanel is een deskundig, onafhankelijk en divers discussieplatform voor de Nederlandse rundveepracticus, op het gebied van mastitis bij melkvee. Aan de hand van voordrachten discussiëren de leden over onderwerpen aangaande uiergezondheid en mastitisbestrijding. De halfjaarlijkse bijeenkomsten worden roulerend voorgezeten door een panellid. Tijdens elk samenzijn bespreekt een deelnemer een praktijkgeval van een bedrijf met mastitisproblemen.
Aan het Uiergezondheidspanel nemen deel: praktiserend dierenartsen, vertegenwoordigers van de kennis- en onderzoeksinstituten, en vertegenwoordigers van de zuivelindustrie.
Boehringer Ingelheim bv faciliteert de organisatie en de verslaglegging van de bijeenkomsten van het Uiergezondheidspanel.

Aanwezig waren: (s.s.t.t.) W.G. van den Ekker (GGR), H.A.M. Hendriks, R.W.M. Ikink, D. Soede, B.J. Westerlaan, allen praktiserend dierenarts; J. Boelrijk, Campina Melkunie; J.J. de Veer, InterAct bv; H. Miltenburg, O. Sampimon, J. Sol, Gezondheidsdienst voor Dieren bv; H. Hogeveen, F. Neijenhuis, Animal Science Group WUR; J.M. Swinkels Boehringer Ingelheim bv; J.H.J.L. Hulsen, Vetvice.

Dierenbeschermer van het jaar

Harm Evert Waalkens is door de Dierenbescherming uitgeroepen tot dierenbeschermer van het jaar. Het Tweede Kamerlid voor de Partij van de Arbeid ontvangt de onderscheiding wegens zijn grote verdiensten voor het welzijn van dieren, als kamerlid en als ondernemer. Waalkens is ook biologisch veehouder. Als dierenbeschermer van het jaar is hij de opvolger van David van Gennep, directeur van de stichting AAP.

Nieuw beleidsdraaiboek MKZ

Minister Veerman van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft het nieuwe beleidsdraaiboek Mond- en Klauwzeer naar de Tweede Kamer gestuurd. In de periode tussen de uitgave van het vorige beleidsdraaiboek (december 2002) en nu zijn veel vorderingen gemaakt in de ontwikkeling van beleid voor bestrijding van de besmettelijke dierziekte MKZ. Belangrijkste ontwikkeling is dat vaccinatie als bestrijdingsinstrument ingezet kan worden.

De vaccinatiestrategie heeft diverse uitgangspunten. Tijdens de bestrijding van MKZ zullen zo min mogelijk gezonde dieren worden gedood en vernietigd. In de eerste 72 uur na een uitbraak mogen er geen transporten van of naar veehouderijbedrijven plaatsvinden (standstill). In deze periode wordt niet gevaccineerd. Besmette bedrijven, contactbedrijven en bedrijven binnen één kilometer rondom een besmet bedrijf worden in die periode geruimd. De minister van LNV beslist mede op advies van deskundigen of er na de standstill gevaccineerd wordt. Het is uitdrukkelijk de bedoeling dat gevaccineerde dieren niet worden geruimd.

Bedrijfsadvisering, kans of bedreiging?

M.G. van der Heijden

Schaalvergroting en het denken op koppelniveau is de laatste decennia van grote invloed op de manier van werken van de huidige dierenarts landbouwhuisdieren. Er is meer aandacht gekomen voor preventieve diergeneeskunde in de vorm van bedrijfsadvisering. Maar wat is nu de rol van de dierenarts bij deze advisering? Deze vraag is een klein jaar geleden ook gesteld door Bernd Hietberg, Barbara Thomassen, Jorien Druijf en Karoliene Penders, de leden van de lezingcommissie en zij zijn er in geslaagd een interessant, maar ook sfeervol symposium neer te zetten, voor zowel student als dierenarts. Met als titel "bedrijfsadvisering, kans of bedreiging" organiseerde de Veterinaire Vet Fokkers Club "De Uithof" dan ook onlangs een vervolgsymposium.

Na de opening door de dagvoorzitter Lianne van Dongen ("hoe word ik een kei voor de veehouderij") werd het spits afgebeten door Prof. Jos Noordhuizen. Hij gaf een historisch overzicht van de rol en taken van de dierenarts op het melkveebedrijf. Hij ziet duidelijk markt én toekomst voor de Veterinaire Bedrijfs Advisering (VBA). Nadat studenten teleurgesteld hebben gereageerd op het bericht dat Noordhuizen de faculteit gaat verlaten, was het podium voor runderpracticus Jasper het Lam van DAP Zuidhorn. Hij gaf een kijkje in de door DAP Zuidhorn ontwikkelde rundergezondheidszorg, werkend vanuit een gedefinieerde praktijkvisie. Voor zowel student als practicus werden knelpunten duidelijk benoemd, zoals het vermarkten van kennis. Jasper het Lam liet aan de hand van verschillende voorbeelden zien waar zijn praktijk mogelijkheden ziet.

Dhr. Lubbert van Dellen van AVM denkt richting toekomst. In een boeiend betoog zette hij de kansen in de bedrijfsadvisering op een rij. Hij ziet een mooie uitdaging onder het motto *"denken in verandering"*, de wereld verandert snel; hoe reageert u en wat doet u? Allereerst zult u in de spiegel moeten kijken en u moeten afvragen of u dagelijks praatjes met veehouders heeft of dat u ze daadwerkelijk van advies voorziet dat leidt tot veranderd gedrag. Daarnaast natuurlijk de vraag of uw veehouder een vakman, manager of ondernemer is. Als dierenarts heeft u kans van slagen als u de verschillende rollen herkent en daartussen kunt schakelen waardoor uw advies passend wordt. En dat maakt u uniek binnen de combinatie van vakman, manager en ondernemer. En onthoud één ding: het proces om u heen is het probleem, dat u als manager en ondernemer moet doorbreken.

Joost van de Veer van "Cowsultancy" ziet een kwaliteitssysteem als kans voor de dierenarts. De veehouder staat midden in een samenleving waarin verschillende instanties elk hun eigen belang hebben en behoefte hebben aan een kwaliteitssysteem, waarmee zij zich kunnen verenigen. Een dergelijk systeem kan inzicht geven in de voedselveiligheid en diervriendelijk produceren op een duurzame wijze. Centraal staat hierbij dat het dier gezond is en blijft. De dierenarts kan een belangrijke rol vervullen omdat hij de gehele keten overziet. Hij bezit naast specialistische kennis van verschillende ziekten, ook de capaciteit de veehouder te ondersteunen om beslissingen te nemen en een inschatting te maken van de risico's die kunnen leiden tot kwaliteitsproblemen.

Een voorbeeld van goede communicatie tussen veehouder en dierenarts liet Mariëlle van Erp, namens Pfizer Animal Health zien in haar presentatie "Practici en Pfizer samen de boer op", een protocollaire aanpak van uiergezondheid. Maandelijks spreken veehouder en dierenarts de getallen omtrent de uiergezondheid door met als voorlopig resultaat –na zeven maanden– een positief significante verbetering in de onderzoeksgroep ten opzichte van de controlegroep. Zij concludeerde dat het vaak draait om communicatie, motivatie en zeker evaluatie. In de discussie na afloop werd dit nogmaals benadrukt. Louter adviseren heeft weinig zin. Veehouders hebben behoefte aan een goede follow-up en willen daarbij gecoached worden, anders zien ze de dierenarts meer als een (advi)zeur. Blijft over de boodschap dat we dan moeten leren dit advies in rekening te brengen.

De avond werd afgesloten met een borrel en een expositieveiling 'GRAS', waarbij 25 kunstenaars van de faculteit zich hebben uitgeleefd op het schildersdoek. De opbrengst was bestemd voor de stichting Farm Friends Nederland. Die stichting helpt mensen in Tanzania bij het ontwikkelen van een hogere levensstandaard door het geven van een koe. De opbrengst bedroeg € 2023,-.

Bestuur, commissie en sprekers: boven vlnr Barbara Thomassen, Pleun Penterman, Bernd Hietberg, Joost de Veer, Lubbert van Dellen, Judith Velthuizen, Judith Penders, Chris Klijn Velderman, Paul Waijers. Onder vlnr Lianne van Dongen, Jasper het Lam, Jorien Druijf, Jetse Bakker en Mariëlle van Erp.

Stichting Pensioenfonds voor Dierenartsen (SPD)

Frieke Haffmans

In 1975 is er door onze eigen beroepsgroep een pensioenfonds opgericht waaraan alle in Nederland praktiserende dierenartsen verplicht zijn deel te nemen. Vóór die tijd moesten helaas veel dierenartsen lang doorwerken, ondanks de zwaarte van het beroep, omdat ze hun oudedagsvoorziening niet goed geregeld hadden. En er bleven veel weduwen van dierenartsen berooid achter, ook voor hen was niets geregeld.

Bij het verplichte pensioenfonds wordt een basispensioen opgebouwd, rekening houdend met nabestaandenpensioen en arbeidsongeschiktheid.
Ook andere vrije beroepsbeoefenaren hebben een dergelijk verplicht pensioenfonds, zoals de medisch specialisten, de huisartsen, fysiotherapeuten, roeiers, loodsen, verloskundigen, zelfstandig kunstenaren en de notarissen.

Wat houdt het pensioen op dit moment in

Iedereen betaalt voor zichzelf: dat willen zeggen dat bij inleg van uw koopsom (de jaarlijkse premie die u betaalt), deze direct omgezet wordt in een pensioenaanspraak.
Het gaat om een basisregeling waarbij u een ouderdomspensioen opbouwt, er een voortzetting van de pensioenopbouw is bij arbeidsongeschiktheid en er sprake is van partner-, weduwen en wezenpensioen.
Het ouderdomspensioen dat u opbouwt is een basispensioen: samen met de AOW is dit in het algemeen niet voldoende om te leven zoals u gewend bent tijdens uw werkzame leven. Andere fondsen, zoals van de medisch specialisten en huisartsen, leggen per jaar een veelvoud van onze premie in, maar bouwen dan ook een pensioen op dat vaak meer is dan 70% van het laatst genoten inkomen.
Overigens was het een bewuste keuze bij het oprichten van het Pensioenfonds voor Dierenartsen om voor een basisregeling te kiezen.
Uiteraard kunt u zelf een aanvullend pensioen regelen via een verzekeringsmaatschappij of in eigen beheer.
De reductieregelingen zijn destijds ontworpen om deelnemers met een laag inkomen een lagere premie te laten betalen indien ze dat willen
Helaas zijn deze reductieregelingen in de loop der jaren lastige en te veel vragen oproepende regelingen gebleken en dus een blok aan het been geworden voor vele werknemers en werkgevers.

De nieuwe Wet BPR (beroepspensioenregeling)

Deze wet is inmiddels door de Tweede Kamer, maar moet nog door de Eerste Kamer goedgekeurd worden. De verwachting is dat deze per 1 januari 2006 wordt ingevoerd.
De wet kent een aantal nieuwe regels:

- Er moet eens in de vijf jaar nagegaan worden of er voldoende draagvlak bestaat voor een verplichte pensioenregeling. Hiervoor moet een beroepspensioenvereniging opgericht worden.
- Gelijke behandeling mannen en vrouwen: omdat mannen een andere levensverwachting hebben dan vrouwen, vindt er in ons fonds tot nu toe een verschillende pensioenopbouw plaats voor mannen en voor vrouwen. Dat mag niet meer in de nieuwe wet.
- Wij hebben momenteel een regeling die 100% nabestaandenpensioen toekent. Dit mag onder de nieuwe wetgeving niet meer en zal een aanpassing moeten ondergaan naar 70%.

Waardeoverdracht: Bij verandering van baan kan er waardeoverdracht plaatsvinden van het SPD naar de pensioenvereniging van uw nieuwe werkgever. In onze huidige pensioenregeling is deze regeling al opgenomen, in de nieuwe wet is het verplicht.

- In de nieuwe wet zijn er verschillende soorten regelingen mogelijk: bijvoorbeeld één waarbij er sprake is van een zogenaamde doorsneepremie, maar gelukkig ook regelingen die meer lijken op de regeling zoals we die momenteel hebben.
- Over een aantal jaren wil de overheid wettelijk gaan opnemen dat de pensioenleeftijd naar 65 jaar moet: de zwaarte van ons beroep maakt het echter reëel om niet door te werken tot 65 maar tot 60 jaar.

Naast de nieuwe Wet BPR stelt de Nederlandse Bank het nieuwe FTK (Financieel Toetsings Kader) per 1 januari 2007 verplicht. Dit FTK stelt eisen aan bijvoorbeeld de reserves van het pensioenfonds en het risico van beleggingen, de transparantheid van het fonds en aan de scholing en kennis van bestuurders.

Een nieuwe regeling voor het Pensioenfonds voor Dierenartsen

In een nieuwe regeling moeten we aan al deze eisen voldoen en we moeten zoeken naar een regeling die is aangepast aan de huidige situatie met veel dierenartsen in loondienst en een regeling die niet de vragen oproept zoals de reductieregelingen dat deden.
Het bestuur van de SPD streeft naar een regeling waarbij de premie voor iedereen een percentage van het inkomen wordt met een maximumpremie, en een acceptabele pensioenopbouw voor jong en oud. Daarnaast willen we de mogelijkheid om met 60 te stoppen met werken ook in de nieuwe regeling behouden.
De tot nu toe opgebouwde aanspraken blijven uiteraard behouden!

Verplicht pensioenfonds voor dierenartsen nog zinvol?

Er zijn meerdere redenen die in het voordeel zijn van een collectief pensioenfonds:
De kosten per ingelegde euro zijn ongeveer 4%, terwijl vergelijkbare kosten bij een individueel gemaakte pensioenregeling bij een pensioenverzekeraar al gauw tussen de 12 en 15% liggen.
Daarnaast is er een verzekering die bij arbeidsongeschiktheid uw premie overneemt en is er sprake van een nabestaandenpensioen. Omdat deze collectief zijn afgesloten zijn de kosten hiervan ook veel lager dan wanneer u een dergelijke verzekering individueel moet afsluiten. Ook worden er geen

gezondheidseisen gesteld bij toetreding tot het pensioenfonds. Helaas is het nog steeds zo dat jonge dierenartsen als eerste bezuinigen op hun pensioeninleg, terwijl dat juist de best renderende jaren zijn. Via een verplichte pensioenregeling proberen we dit te voorkomen.
Genoeg redenen om met elkaar een goed pensioenfonds te behouden!

Het pensioenfonds is overigens een fonds waarin u kunt meedenken en meebeslissen: het is van en voor ons zelf!
Wij hopen u zo snel mogelijk het concept van de nieuwe regeling te kunnen presenteren op verschillende locaties in het land en rekenen graag op uw komst!

Frieke Haffmans is bestuurslid van het SPD

Voeding en klauwgezondheid

Klauwen blijven een beetje onbegrepen; ze spelen een onverminderd belangrijke rol in het welzijn en de productie van rundvee, terwijl hun gezondheid lastig te managen is. De Groep Geneeskunde van het Rund organiseerde op 20 september een wetenschappelijke vergadering, met als thema "voeding en klauwgezondheid". Vier deskundigen lieten -onder voorzitterschap van Henk Wentink- hun licht schijnen over dit onderwerp voor een publiek van zo'n 70 dierenartsen. Het werd een aardige middag zónder opzienbarende veterinaire noviteiten, maar mét hier en daar boeiende opvattingen.

Voor de nabije toekomst moeten we nog niet echt inzicht verwachten in de etiopathogenese van de belangrijkste klauwziekten (bevangenheid en Mortellaro). Wél is helder dat op bedrijfsniveau nog veel winst te behalen valt door het toepassen van de bestaande kennis. Communicatie en voorlichting zijn vooralsnog zeer effectieve instrumenten om de klauwgezondheid op bedrijven te verbeteren.

Menno Holzhauer (GD) legde nog eens de nadruk op het belang van het verzamelen van gegevens. Dit arbeidsintensieve werk dient natuurlijk bij voorkeur door een ander te worden uitgevoerd: vooral de klauwbekapper heeft bij het koppelbekappen de mogelijkheid om relatief eenvoudig een indruk te krijgen van de klauwgezondheid op een bedrijf. Vooral aandoeningen als Mortellaro, zoolweren, tylomen en defecten in de witte lijn worden door hem betrouwbaar gediagnosticeerd. Minder betrouwbaar is de klauwbekapper wanneer hij het voorkomen van bevangenheid, zoolbloedingen of stinkpoot vaststelt. Bij het bestuderen van de gegevens van 21478 melkkoeien op 348 bedrijven in 2002 en 2003 constateerde Holzhauer een toename van het vóórkomen van Mortellaro, minder zoolzweren en een toename van het aantal zoolbloedingen. Stinkpoot komt onverminderd veel voor.

Jan Veling (GD) plaatste zijn betoog in de lange traditie van de slecht begrepen relatie tussen klauwgezondheid en voeding. Met name het vaak gesuggereerde verband tussen eiwit en energie in de voeding enerzijds en het ontstaan van zoolbloedingen en witte lijn defecten ('chronische bevangenheid') anderzijds, werd opnieuw kritisch beschouwd. De inmiddels ongeveer klassieke etiologie van subklinische bevangenheid is, dat door een overmaat aan snelle koolhydraten en een gebrek aan structuur in het rantsoen, een subklinische pensacidose ontstaat die –via lactaten, endotoxinen en histamine- voor een verstoorde doorbloeding van de lederhuid in de klauwen zorgt. Veling stelde vast dat voor deze etiologie geen goed werkend model bestaat en dat hem in een metastudie over 7 publicaties geen overtuigend verband was gebleken tussen koolhydraatopname en klauwgezondheid. Bovendien zag hij bij overmatige opname aan koolhydraten of eiwit (een kapotte krachtvoerbox), zelden bevangenheidverschijnselen. Een directe relatie tussen pensacidose en subklinische bevangenheid acht Veling minder waarschijnlijk. Een relatief nieuwe theorie over de fixatie en ondersteuning van het klauwbeen, of de veronderstelde rol van oligofructose (veel in gras voorkomend) bij het ontstaan van doorbloedingsstoornissen in de lederhuid kunnen wellicht voor meer begrip zorgen. De rol van eiwit bij het ontstaan van klauwbevangenheid is volgens Veling niet alleen onbewezen, er is voor de relatie tussen eiwitopname en bevangenheid zelfs geen bruikbare hypothese beschikbaar.

Christof Rapp van de firma Zinpro presenteerde een nogal uitvoerig overzicht van zo ongeveer alle denkbare sporenelementen en mineralen, inclusief de hier en daar complexe interacties. De boodschap die hij meegaf was, dat we bij klauwproblemen vooral aan suppletie van deze stoffen moesten denken. Zinpro hanteert een boeiende theorie, namelijk dat een suboptimale status, zonder dat strikt genomen sprake is van deficiënties, al tot problemen kan leiden bij hoogproductieve dieren. Suppletie is dan ook het antwoord op deze problemen, zonder dat de mineralenstatus van de dieren hoeft te worden vastgesteld. Op een vraag of onderzoek van leverbiopten een betrouwbare indruk kan leveren van deze status, werd dan ook ontkennend geantwoord. Gelukkig werd aan het einde van de rit een blijkbaar 'science based' overzichtje verstrekt, waarin de aanbevolen hoeveelheden sporenelementen werden weergegeven, zoals die bij de droogstand en tijdens de lactatie aan het rantsoen toegevoegd dienen te worden. In aanvulling daarop adviseerde Veling om bij veronderstelde tekorten twee maal de theoretische behoefte te verstrekken. Zo werd wat moeilijk leek, toch nog een beetje gemakkelijk. Tot slot kondigde Veling het verschijnen van de nieuwe "handleiding mineralen bij rundvee" aan.

Elsbeth Stassen tenslotte, meldde de ontwikkeling van een "beoordelingsmatrix klauwaandoeningen en locomotiestoornissen bij melkvee". De Commissie Diergezondheid en Kwaliteit Runderen van het Productschap Zuivel verstrekte een startsubsidie, met als doel 50% minder (sic!) pijnlijk lopende koeien in 5 jaar. De te ontwikkelen beoordelingsmatrix moet beslissingen ondersteunen op het niveau van het individuele bedrijf, met als doel de klauwgezondheid te verbeteren. De hierboven genoemde ambitieuze doelstelling moet worden gehaald door de veehouder inzicht te verschaffen in de op zijn bedrijf relevante risicofactoren en hun onderlinge samenhang. Verder moet het beoordelingsmodel voor een bedrijf in beeld brengen: de economische schade van klauwaandoeningen, de behandelopties, de kosten en de technische haalbaarheid van preventieve maatregelen. Dat er nog wat werk te doen is, mag blijken uit het feit 25% van het

melkvee per jaar zichtbaar kreupel is. Op betonvloeren heeft slechts 20% van de dieren géén klauwproblemen (klinisch noch subklinisch) Voor potstallen is dit 42%. Van al het melkvee is 5% altijd (!) kreupel. Als het aan de koe lag, is de richting van de maatregelen voor verbetering wel helder: koeien willen vooral een zachte ondergrond en voldoende ruimte om op te lopen en te (gaan) liggen.

Elsbeth Stassen verwacht de 50% reductie in pijnlijk lopende dieren vooral te kunnen realiseren door voorlichting en scholing en door lacunes in de kennis van deskundigen te verhelpen. Op probleembedrijven is de eerste stap te maken met gezond verstand en een bewuste waarneming van het gedrag van koeien. In dit verband is het boekje "Klauwen" in de serie Koesignalen, uitgeverij Roodbont, een aanrader (MW). Voor professionele adviseurs op bedrijfsniveau (volgens Henk Wentink wordt 30% van de veehouders blootgesteld aan serieuze bedrijfsbegeleiding) moet de door Stassen c.s. te ontwikkelen beoordelingsmatrix een bruikbaar hulpmiddel worden om de klauwgezondheid te verbeteren.

Maarten Willemen

Bijeenkomst alumni regio Arnhem: actuele onderwerpen, welbespraakte heren

Op zaterdag 8 oktober jongstleden werd door het alumnibestuur van de regio Arnhem een bijeenkomst georganiseerd getiteld: "Bestrijding van besmettelijke dierziekten: van dieren elimineren naar dieren vaccineren". Om oud-studenten van de Universiteit Utrecht in beweging te krijgen en koers te laten zetten naar Tulip Inn te Beekbergen, de aangewezen locatie voor deze bijeenkomst, waren de hoogleraren prof. dr. Stegeman en prof. dr. van Knapen uitgenodigd een lezing te houden. Dat vervolgens het publiek voor de helft uit dierenartsen zou bestaan, had de organisatie niet geheel verwacht!

Daar mijn nieuwsgierigheid werd gewekt door de sprekers, die onder meer bekend staan om een goed verhaal, de locatie (om de hoek), en door de vraag wat nu een alumnibijeenkomst is, zette ik koers naar Beekbergen. Na een gemoedelijke ontvangst opende de decaan van de faculteit Biologie, professor dr. Weisbeek, om 11.00 uur de bijeenkomst met een korte uiteenzetting over de recente ontwikkelingen op de Uithof. Zowel de nieuwbouw, het veranderende onderwijsstelsel als het voortschrijdende onderzoek aan de Universiteit Utrecht kwamen aan bod.

Vervolgens hield professor Stegeman een helder en boeiend betoog over de ontwikkelingen in de bestrijding van besmettelijke dierziekten. Door de enorme invloed van de media heeft iedereen wel een mening over de aanpak van ziekten als klassieke varkenspest en mond- en klauwzeer en zeker over aviaire influenza dat van dier op mens over kan gaan. Bij het zien van het doorgaans oudere publiek was hij wat op zijn hoede en stelde "u heeft daar allen veel meer van in de praktijk gezien dan ik". Door het publiek vervolgens mee te nemen naar de vroegste vertellingen van besmettelijke dierziekten, de veepest als een van de tien plagen van Egypte (Ex. 7-11), ontstond enige hilariteit in de zaal: "maar zo oud zijn wij ook weer niet!". Hij vertelde verder dat tot ongeveer 300 jaar geleden dierziekten ad hoc werden bestreden: zieke dieren stierven of werden gedood en werden begraven. Omstreeks 1700 kreeg men in de gaten dat niet-zieke dieren net als zieke dieren een ziekte over kunnen dragen en in 1711 werd door Paus Clemens XI de strategie 'preventief ruimen' voor het eerst toegepast, waarop in 1799 de Wet op de Veepest volgde. Deze strategie werd tot de vijftiger jaren van de vorige eeuw gehanteerd. Pas toen kon men veeziekten daadwerkelijk beheersen doordat diagnostiek en vaccinatie verder waren ontwikkeld. Een kentering kwam in 1990. Met name door de toetreding van het Verenigd Koninkrijk en Denemarken tot de EU werd het non-vaccinatiebeleid in de EU gemeengoed. Deze twee landen hanteerden reeds langer het non-vaccinatiebeleid en pleitten dat door vaccinatie een veldvirus ongemerkt in populaties aanwezig kan blijven en zich dus onzichtbaar kan verspreiden over 's lands grenzen. Door toepassing van dit beleid lijken we, zo sprak Stegeman, weer terug bij af: besmettelijke dierziekten worden bestreden door dieren massaal te doden en te verbranden. Waren de uitbraken van mond- en klauwzeer, klassieke varkenspest en aviaire influenza te voorspellen, de maatschappelijke onrust was veel groter dan verwacht. Dat was met name overduidelijk in situaties waarbij dieren van particulieren geruimd moesten worden. Na een korte, algemene uitleg over deze drie besmettelijke dierziekten, ging Stegeman dieper in op de aanpak van aviaire influenza. Verspreidingsroutes, verschillende virustypen, mutaties, diagnostiek, R-factoren en vaccinatie werden ook voor de niet-veterinairen kort en bondig uiteengezet. Stegeman besloot zijn voordracht met zijn pleidooi voor vaccinatie. Want, zo stelde hij, vaccinatie van dieren stopt de virusverspreiding (in tegenstelling tot preventief ruimen), vaccineren in combinatie met diagnostiek geeft dezelfde (on)zekerheden voor het handelsverkeer als niet vaccineren en men creeërt zo een breed draagvlak voor de georganiseerde dierziektenbestrijding.

Na een uitgebreide lunch was het de beurt aan professor Van Knapen. Hij maakte zijn publiek vanaf de eerste minuut duidelijk dat voedselschandalen niets nieuws zijn en met name ontstaan bij gratie van de media, die graag overdrijven en het volk meld dat 'het weer mis is met ons voedsel'. Ook Van Knapen wist zijn toehoorders vanaf het begin te boeien door vloeiend te schakelen tussen historische feiten, zoals het Keulse visschandaal in 1582, en de actualiteit, bijvoorbeeld de BSE-crisis en de hamburgerziekte. Aansluitend hierop legde hij uit dat de rol van de veterinaire volksgezondheid in de keten van de voedselvoorziening drieledig is. Ten eerste is er de georganiseerde dierziektenbestrijding om de voedselvoorziening zeker te stellen. Daarnaast omvat het de vleeskeuring en zoönosencontrole ter bescherming van de consument (voedselveiligheid). Ten derde spitst het zich toe op gezondheidswetenschappen: het stellen van garanties voor hoogwaardige voedselproductie. De rol van veterinaire volksgezondheid is daarmee niet overal en altijd

dezelfde. In West-Europa speelt nu het derde stadium: het voedsel is veilig, maar consumenten kopen het niet zonder meer. Factoren zoals dierenwelzijn, milieuvriendelijke productiewijze en gezondheidsbevorderende eigenschappen zijn van invloed op het koopgedrag van de consument. Hier komen de kwaliteitsgarantiesystemen, zoals IKB en KKM, uit voort. Tot slot illustreerde hij op ludieke wijze de begrippen gevaar, blootstelling, risico, risicocommunicatie en risicoperceptie. Voedsel is volgens Van Knapen nog nooit zo veilig is geweest als nu, maar men weet nooit wat komen gaat. Met ontnuchterende woorden sloot hij zijn betoog af: wees daarmee altijd voorbereid op onaangename verrassingen.
Voordat mevrouw drs. Visser, directeur Universiteitsfonds en Alumnibureau, in razend tempo een enthousiaste uitleg gaf over het alumnibeleid van de Universiteit Utrecht en de bijeenkomst afsloot, kwam drs. E. Ronteltap aan het woord. Ronteltap is student Diergeneeskunde en loopt momenteel stage bij het VWA als onderdeel van zijn differentiatiecoschappen. Hij bracht met zijn presentatie de oudere alumni op de hoogte van de curriculum verschuivingen binnen de opleiding Diergeneeskunde. Daarnaast gaf hij met behulp van uniek fotomateriaal een korte toelichting op zijn gemaakte keuzes en persoonlijke invulling van de co-schappen en zijn visie op mogelijke werkgebieden voor dierenartsen met ambities op het gebied van de veterinaire volksgezondheid.

Samengevat: sprekers met kwaliteit, verrassend gezelschap en een prima verzorging van de inwendige mens. Voor herhaling vatbaar!

Annemarie Olsman

Thema-avond over zoönosen groot succes

Zoönosen staan steeds meer in de belangstelling. Problemen als SARS, aviaire influenza en het West Nile virus zijn hier mede de oorzaak van. Maar ook reeds langer bestaande ziekten als toxoplasmose, salmonellose, toxocarose en de ziekte van Lyme zijn nog altijd actueel.

Artsen, specialisten en dierenartsen komen regelmatig met zoönosen in aanraking, maar herkenning is niet altijd eenvoudig, laat staan de communicatie met de andere beroepsgroep. Vorig jaar heeft de VVAA een boek uitgegeven over zoönosen. In samenwerking met de VVAA en Pfizer heeft de Kring Dierenartsen Zwolle daarom op 4 oktober jl. een thema-avond georganiseerd over dit onderwerp. Daarbij zijn ook huisartsen en specialisten uit de regio Zwolle-Hanzeland uitgenodigd. De opkomst bedroeg ruim 65 deelnemers, waarvan ongeveer de helft uit de humane sector afkomstig was.

De inleiding werd verzorgd door de avondvoorzitter, dr. Paul Overgaauw, dierenarts-specialist veterinaire microbiologie en parasitoloog. Hij schetste na een korte historie, de problemen die kunnen ontstaan bij de communicatie tussen de veterinaire en humane beroepsgroep en de noodzaak tot samenwerking. Prof. dr. Frans van Knapen, dierenarts-specialist veterinaire volksgezondheid en hoogleraar bij de Divisie Volksgezondheid en Voedselveiligheid, Faculteit Diergeneeskunde, Utrecht, besprak het brede scala van taken en verantwoordelijkheden van zowel dierenartsen als artsen onder de titel "Zoönosen? Uw zorg!". Onderwerpen als woonomgeving, waterkwaliteit, ontwikkelingen in de dierhouderij en de specifieke risico's op kinder- en zorgboerderijen, bejaardeninstellingen en kindercrèches en de taak van met name de dierenarts hierin, kwamen hierbij aan bod.

Drs. E.J. de Kreek, arts-dermatoloog in Tiel, gaf een duidelijk overzicht van de verschillende zoönotische schurftmijten en de klinische beelden bij mens en dier. Dit gebeurde niet eerder dan nadat hij iedereen eerst, misschien ten overvloede, duidelijk had gemaakt dat ringschurft niet door mijten wordt veroorzaakt. Paul Overgaauw ging in op de ziekte van Lyme bij mens en dier. Vooral de verschillende stadia van de aandoening bij de mens en de niet altijd eenvoudige diagnostiek kwamen aan de orde. Voor de specifieke behandeling van de diverse ziektebeelden en nadere achtergrondinformatie werd verwezen naar de duidelijke CBO-Richtlijn "Lyme-borreliose". Tenslotte bleek dat dierenarts drs. Wigert de Pagter uit Hasselt een roeping als acteur had gemist. Hij liet in een aantal acts de zaal namelijk perfect een aantal praktijkvoorbeelden over zoönosen zien, waarmee hij (en ongetwijfeld ook andere collega's) regelmatig geconfronteerd wordt.

De sprekers gaven voldoende stof tot een geanimeerde discussie na afloop. Hierbij nam arts-internist dr. P.H.P. Groeneveld uit Zwolle ook deel. Daarbij kwamen ook zaken als schurft en hoofdluis aan de orde, waarbij bleek dat men bij de mens nog steeds middelen gebruikt die in de diergeneeskunde als obsoleet worden beschouwd, zoals lindaan en malathion. Insectengroeiremmers zijn voor artsen nog een onbekend begrip en het gebruik van omgevingsmiddelen met IGR's als mogelijk onderdeel van een effectieve bestrijding van bijvoorbeeld hoofdluis was daarom een eye-opener voor veel aanwezigen. Na afloop kon men, voorzover nog niet in het bezit, een exemplaar van het VVAA-boek "Zoönosen als gezondheidsrisico" in ontvangst nemen.
Duidelijk was dat de informatie voorzag in een behoefte bij beide beroepsgroepen. De reacties waren, zowel direct als in de evaluatieformulieren, positief en enthousiast. Mogelijk dat dergelijke bijeenkomsten, bij belangstelling van beide beroepsgroepen in een regio, elders in het land ook georganiseerd kunnen gaan worden. Belangstellenden kunnen hiervoor contact opnemen met de firma Pfizer.

GD biedt nieuwe dierenartsenservice voor gezelschapsdieren

In juni is GD gestart met een nieuwe service voor dierenartsenpraktijken. Dierenartsen kunnen voor laboratoriumonderzoek van monstermateriaal, ook van gezelschapsdieren, gebruik maken van nachttransport. Sleutelwoorden van deze GD dienstverlening, voor de dierenartsen maar ook voor eigenaren van patiënten, zijn snelheid, gemak en betrokkenheid!

Een belangrijk onderdeel van de GD gezelschapsdierenservice is het uitvoeren van laboratoriumonderzoek. In nauwe samenwerking met TNT Innight worden monsters voor het GD-laboratorium met een nachttransport opgehaald bij de Dierenartspraktijken (DAP's). De GD neemt hiermee de logistiek van diagnostische monsters in eigen hand om DAP's, veehouders maar ook bezitters van gezelschapsdieren betrouwbaarheid, snelheid en traceerbaarheid te kunnen garanderen. In het bijzonder voor bacteriologisch en klinisch chemisch onderzoek verbetert hiermee de service aanzienlijk. De GD verwacht dat er een substantiële toename in het monsteraanbod zal plaats vinden.
Het nieuwe systeem heeft een landelijke dekking. Monsters kunnen nu op de dag nadat ze zijn genomen vóór 7:00 uur bij de GD aanwezig zijn!

Om het voor de Dierenartspraktijken makkelijk te maken, is een start gemaakt met het distribueren van gezelschapsdierenpakketten. Dit pakket bevat inzendformulieren, een folder en materialen voor het verzenden van monsters.
De verschillende laboratoriumonderzoeken zijn bovendien zeer interessant geprijsd.
De kennismakingspakketten worden zoveel mogelijk persoonlijk door de GD overhandigd.

GD is een van de grootste veterinair-diagnostische laboratoria ter wereld en sinds 1994 geaccrediteerd volgens de NEN-EN-ISO/IEC 17025-norm.

Bron: persbericht Gezondheidsdienst voor Dieren

Gerhard Rakhorst wint Conrad's Premie Medische Technologie

Op 5 oktober ontving dr. Gerhard Rakhorst, werkzaam voor het Centrum voor Biomedische Technologie van de Rijksuniversiteit Groningen, de Conrad's premie. Een deskundige jury, onder leiding van de Inspecteur-Generaal voor de Gezondheidszorg, prof. dr. Herre Kingma heeft dr. Rakhorst voor deze premie voorgedragen. De uitreiking vond plaats tijdens het congres Technology Cares! dat het Koninklijk Instituut Van ingenieurs KIVI NIRIA onlangs organiseerde.

Dr. G. Rakhorst verruilde in 1988 zijn dierenartsenpraktijk voor een baan als stafmedewerker bij het Centrum voor BioMedische Technologie van de Faculteit der Geneeskunde te Groningen. Geïnspireerd door prof. dr. W.J. Kolff, uitvinder van de kunstnier, initieerde hij een multidisciplinaire onderzoeksgroep die zich toelegde op onderzoek naar ontwikkeling van kunstorganen. Hiermee creëerde hij een voor Nederland unieke kern van technici, inclusief de benodigde faciliteiten, in een academische-medische setting.

Bron: persbericht KIVI NIRIA

Conrad's Premie wordt eens in de vijf jaar door KIVI NIRIA toegekend aan een persoon of instelling voor een uitstekende bijdrage aan het inzichtelijk maken van de technische wetenschappen en de toepassing daarvan. De prijs - ingesteld in 1870 - is vernoemd naar F.W. Conrad, mede-oprichter en eerste president van het KIVI in 1847.

Enterisol® Ileitis drinkwatervaccin voor varkens Boehringer Ingelheim

Nieuws van de industrie

Boehringer Ingelheim introduceert Enterisol® Ileitis (REG NL 10302, UDA), een levend, geattenueerd drinkwatervaccin op basis van *Lawsonia intracellularis* bacteriën. Het wordt gebruikt als preventie van ileitis bij het varken, zowel bij de acute, chronische als subklinische vorm vanaf een leeftijd van 3 weken . Deze aandoening is op veel bedrijven een groot probleem en het meest verontrustend is de acute vorm met bloederige diarree en sterfte. De chronische ileitis, waarvan Porcine Intestinal Adenomatosis (PIA) een belangrijke vorm is, is het meest bekend, terwijl de subklinische vorm nauwelijks aandacht krijgt maar waarschijnlijk wel de meeste economische schade veroorzaakt door de groeivertraging. Tot voor kort kon ileitis alleen worden onderdrukt met antibiotica. Uit onderzoek ten behoeve van de registratie bleek dat de gevaccineerde groep gemiddeld 30 gram per dag meer groeide dan de niet-gevaccineerde dieren. Het gevolg hiervan is een verbetering van de technische en economische resultaten van het varkensbedrijf door betere groei van de dieren en uniformere groepen bij aflevering. Enterisol® Ileitis wordt oraal toegediend in een dosering van 2 ml per varken en geleverd in 20 ml (10 doses) en 100 ml (50 doses) flacons.
Voor het effect van het vaccin is het van groot belang dat de bacterie blijft leven. Daarom mogen 3 dagen voor, op de dag van vaccinatie en 3 dagen na vaccinatie (7 dagen in totaal) de dieren géén antibiotica of andere antimicrobiële middelen worden toegediend. Er is een speciale handleiding voor drinkwatervaccinatie en een checklijst voor in de stal ontwikkeld, zodat de toediening goed uitgevoerd kan worden.

Voor meer informatie: *www.boehringer-ingelheim.com*

Geld voor onderzoek castratie biggen

Minister Veerman van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit maakt 150.000 euro vrij voor vervolgonderzoek naar castratie van biggen en het organiseren van een internationaal symposium. Veerman heeft het afgelopen jaar een aantal onderzoeken gefinancierd naar alternatieven om castratie van biggen in EU-verband te kunnen afschaffen.

LNV heeft onderzoek gedaan naar de effecten van selectie op berengeur in relatie tot gezondheid en welzijn van varkens, het detecteren aan de hand van stoffen die berengeur veroorzaken en het afstemmen van Europees onderzoek op het gebied van berengeur en castratie.
Verder is er op initiatief van LTO-Nederland en de Dierenbescherming een stuurgroep ingesteld die met betrokken partijen de kansen en bedreigingen rond het afschaffen van castratie in beeld probeert te brengen om te komen tot een internationaal geaccepteerde oplossing. Het ministerie heeft zitting in deze stuurgroep.

Het doel van het symposium is het samenbrengen van de beleids- en onderzoeksvragen rond castratie en het verkrijgen van internationale draagvlak. Het symposium zal in maart 2006 plaatsvinden.

Kanker bij honden

Eén op de drie honden in Nederland krijgt in de loop van zijn of haar leven kanker. Dit percentage komt overeen met dat van de mens. Evenals bij de mens, is de kans op genezing van kanker bij dieren ongeveer 50%. Een toenemend aantal dieren, voor wie volledige genezing niet meer mogelijk is, blijft dankzij de nieuwe ontwikkelingen binnen de veterinaire oncologie, wel steeds langer leven.

Het Nederlands KankerFonds voor Dieren (NKFD) is een stichting met als doel het helpen van dieren in de strijd tegen kanker. Naarmate dieren ouder worden, neemt het risico van kanker toe. Per jaar krijgen in ons land ongeveer 70.000 honden en vele tienduizenden katten één of andere vorm van kanker. Kanker is nu de belangrijkste doodsoorzaak bij honden.

De folder "*Kanker bij Dieren de Baas* " is de eerste uitgave van het fonds en is tot stand gekomen dankzij de steun van particuliere donaties en het bedrijfsleven. In de weken na de presentatie in oktober zal elke dierenkliniek in Nederland 50 gratis exemplaren van deze folder ontvangen in een speciaal ontwikkelde NKFD balie display.

Voor meer informatie: persberichten.nkfd.net

Nieuwe aanpak van paratbc

Het Paratuberculose Programma Nederland (PPN) introduceert een nieuw programma voor de aanpak van paratuberculose op rundveebedrijven. Dit programma is het resultaat van het onderzoek dat PPN in de afgelopen vijf jaar verrichtte. Het nieuwe programma helpt melkveehouders paratbc op hun bedrijf eenvoudig en voordelig te bewaken en te beheersen.

Het programma is gebaseerd op evenwichtige inzet van individueel bloed- of melkonderzoek naar afweerstoffen tegen paratbc, afvoer van besmette dieren en aanvoercontrole. Met name de inzet van melkonderzoek betekent dat het voor veel veehouders aantrekkelijk wordt om paratbc te bewaken.

Het nieuwe Paratuberculose Programma bepaalt de bedrijfsstatus en geeft deelnemers daarmee inzicht in de paratbc-situatie op hun bedrijf. Er zijn drie statussen: A = paratbc niet aangetoond, B = besmet, deelnemer voert besmette runderen af en status C = besmet, deelnemer voert besmette runderen niet direct af.

Wageningen Universiteit & Researchcentrum, Animal Sciences Group en GD hebben het nieuwe Paratuberculose Programma in opdracht van PPN ontwikkeld. Uit de onderliggende studies blijkt dat het voorkomen van insleep en het nemen van preventieve maatregelen essentieel zijn bij de aanpak van paratbc.

Voor meer informatie: Toon van Hoof, Voorzitter PPN, tel. 013-5836285.

UKG-onderzoek naar allergie bij katten

In het kader van lopend onderzoek naar het therapeutisch effect van cyclosporine A bij atopische dermatitis bij katten zijn wij op zoek naar patiënten die voldoen aan de volgende criteria:

- een met jeuk gepaard gaande chronische dermatitis;
- geen reactie op een zelf bereid hypoallergeen dieet (dus bijv. op basis van struisvogel-, lams- of paardenvlees) gedurende 6 weken;
- een volwaardige vlooienbestrijding gedurende minimaal 6 weken voorafgaand aan verder onderzoek;
- (tijdelijk) effect van toegediende corticosteroïden.

Eigenaars moeten met een tussentijd van 1 maand tweemaal bij de afdeling dermatologie komen voor een klinische evaluatie, huidtest en bloedonderzoek (inclusief IgE bepaling). Bij de eerste keer worden tevens huidbiopten genomen. Voor de genoemde onderzoeken en de medicijnen gedurende een maand worden geen kosten berekend. Eigenaars betalen alleen het eerste consult. Voor nadere inlichtingen of het aanmelden van patiënten: *m.a.wisselink@vet.uu.nl.*

Voorjaarsdagen equine congress 2006 presents: ...

Congressen en cursussen

We zijn weer los!
Het paardenprogramma voor het congres De Voorjaarsdagen is rond. en compleet! Amsterdam, de RAI gaat u weer met open armen ontvangen. Er wordt u een bruisend driedaags programma aangeboden met een scala aan interessante, praktische topics. De compleet nieuwe indeling van de expo-vloer zal u zeker aanspreken, evenals het inmiddels bekende KNMvD-café alwaar u vrienden en collega's kunt ontmoeten. Ook de liefhebbers van het hippische sportgebeuren worden op hun wenken bediend en kunnen hun hart ophalen bij JUMPING AMSTERDAM, alwaar zaterdag 22 april de FEI-wereldbeker finale dressuur gereden zal worden. Iets voor u? Een full-congres Voorjaarsdagenbadge geeft recht op gratis toegang tot deze FEI-wereldbeker finale!

Dit jaar beginnen we voor het eerst op de donderdag, 20 april, en gaan door tot en met zaterdag 22 april.
We starten met een 'spin off' van orthopaeden waarin de huidige president van de American Association of Equine Practitioners (AAEP), Scott Palmer niet zal ontbreken. Een nieuwe formule waarbij bekende paarden-veterinairen uit binnen- en buitenland u praktische tips vanuit hun eigen expertise aanbieden in korte presentaties, vindt u in de "How to ..."-sessies. Daarnaast zullen onder andere sacro-iliac pain (onder andere Kevin Haussler), respiratory disorders (Frederik Derksen), focus on the head (Baker, Tremaine) en reproduction (o.a. Jonathan Pycock) uitgebreid aan de orde komen. Nieuw en tevens gewaagd is onze sessie met het "Prepurchase Panel". Een aantal cases met en zonder valkuilen op het gebied van kopen/verkopen en keuren zullen de revue passeren. U doet toch ook mee in de zaal? Het "News Hour" mag u eigenlijk echt niet missen als u in "no time" op de hoogte gesteld wilt worden welke belangrijke artikelen gepubliceerd zijn, maar waar u niet aan toekomt om ze te lezen. Dit hebben onze sprekers voor u gedaan (Palmer, Sloet en Stout). Kom ze halen... die praktische tips! En dit is nog niet alles... Wilt u meer weten of inschrijven? bezoek onze website: *www.voorjaarsdagen.org* of bekijk het voorlopige programma dat in december bij u op de mat ligt.

Dit congres is absoluut uniek in Nederland. Weer erbij, haal uw kennis en tips, en tref uw collega's op de mat van de RAI.

Age quod agis!

Voorjaarsdagen Equine Congress 2006,
Brigitte Cornelissen & Julius Peters

Voorjaars dagen
International Veterinary Congress

Groep Geneeskunde van het Paard
Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

Uiergezondheid - een kwestie van aandacht?

De resultaten van praktijkonderzoek naar het verbeteren van de uiergezondheid op melkveebedrijven komt aan de orde tijdens een Symposium op 12 april 2006. Initiatiefnemer is Pfizer Animal Health. Naast de presentatie van de resultaten van het onderzoek geven deskundigen van de verschillende schakels uit de keten hun visie op het belang en de (on)mogelijkheden van het verbeteren van de uiergezondheid. Is uiergezondheid verbeteren slechts een kwestie van aandacht? Het symposium is toegankelijk voor genodigden. Dierenartsen, deelnemende veehouders, adviseurs en beleidsmakers ontvangen begin 2006 een persoonlijke invitatie om het symposium bij te wonen.
Voor meer informatie: www.uiergezondheid.nl

Oncologisch treffen 2006

Het Oncologisch treffen wordt een jaarlijks terugkerend evenement, georganiseerd door de SDK (Samenwerkende Diergeneeskundige Kankercentra). Het congres zal voor de eerste keer plaatsvinden op 11 en 12 februari 2006 in Kontakt der Kontinenten te Soesterberg met als thema's hoofd- en halstumoren bij hond en kat. Medische oncologie, chirurgie en radiotherapie/medische beeldvorming komen in het bijzonder aan de orde.

Voor meer informatie: www.kankerbijdieren.nl

Jaarlijkse bijeenkomst oud-inspecteurs

De jaarlijkse bijeenkomst van de oud- (adj./toegev.) inspecteurs van de Veterinaire Dienst (VD) en van de Veterinaire Inspectie van de Volksgezondheid (VG) zal ook in 2006 plaatsvinden. Als datum is gekozen 1 maart 2006. Noteert u deze datum nu alvast; nadere informatie ontvangt u in januari.

Dr. Willem Edel

Het veterinair verleden laat zijn sporen na, met name in de veeteelt en de KI. Foto's, instrumenten, boeken en andere voorwerpen herinneren aan (bijna) vergeten opvattingen, therapieën, gebouwen, et cetera, maar ook aan bijzondere en gewone mensen die een rol speelden in de diergeneeskunde en de veefokkerij. Hun verhaal wordt hier verteld.

Professor Teunissen verricht een operatie (circa 1950)

Uitgelicht

Prof. dr. dr. h.c. G.H.B. Teunissen (1907-1998) is één van de grondleggers van de geneeskunde van gezelschapsdieren. In 1930 studeert hij af in de diergeneeskunde, waarna hij aan het werk gaat bij de toenmalige Faculteit der Veeartsenijkunde. In 1938 promoveert hij op een onderzoek naar baarmoederontsteking bij de hond. Teunissen werkt behalve aan de faculteit ook in een eigen, succesvolle praktijk voor gezelschapsdieren. In 1947 wordt hij benoemt tot hoogleraar aan de Kliniek voor Kleine Huisdieren, een functie die hij bekleedt tot 1978. Onder zijn hoogleraarschap sluit de kliniek aan bij de internationale ontwikkelingen. Daarnaast wordt er op internistisch en chirurgisch vlak baanbrekend werk verricht: Teunissen doet namelijk onderzoek naar het ontstaan en verloop van diabetes mellitus en verricht als één van de eersten thoraxchirurgie bij de hond en de kat. Als bestuurslid van de Groep Geneeskunde van het Kleine Huisdier van de KNMvD en van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren, maakt Teunissen zich onder andere sterk voor het Honden- en Kattenbesluit, een wet die het couperen van oren verbiedt. Voor zijn professionele en maatschappelijke verdiensten op het terrein van de geneeskunde van de gezelschapsdieren wordt Teunissen benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw.

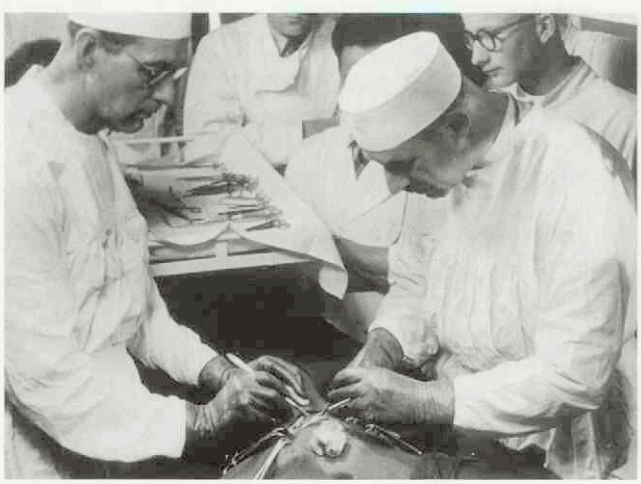

Prof. Teunissen, tweede van links.

Praktijk in bedrijf

Personeelszaken: zelf regelen of uitbesteden?

Door Sabine Oldenhave

Dierenartsen hebben naast hun drukke werkzaamheden in de praktijk, vaak geen tijd voor personeelszaken. De regelgeving op dit gebied maakt het bovendien niet eenvoudig om deze werkzaamheden er 'even' bij te doen. De fluctuerende arbeidsbehoefte door wisselende drukte in de praktijk maakt alle werkzaamheden met betrekking tot de ondersteunende diensten nog eens veel lastiger. Inschakelen van een externe organisatie kan in dit geval een goede oplossing zijn.
Op het gebied van personeel heeft de dierenartsenpraktijk een aantal mogelijkheden.

Het uitzendbureau

Een uitzendorganisatie heeft administratieve krachten en dierenartsassistenten in dienst die flexibel en structureel ingezet kunnen worden. Zo kan er direct worden gereageerd op de arbeidsbehoefte van een praktijk. Belangrijke voorwaarde voor het inschakelen van een uitzendorganisatie is dat deze binding heeft met de branche dierengeneeskunde. Een uitzendbureau met een agrarische binding kan sneller een geschikte medewerker selecteren, die begrijpt waar het over gaat.

De payrollservice

"Payroll" roept vaak associaties op met de loonlijst. Payroll houdt echter in dat de dierenarts zijn eigen medewerkers selecteert, maar dat ze juridisch in dienst worden genomen van de uitzendonderneming. De praktijk heeft dus zijn eigen – flexibele – medewerkers, maar de administratieve en arbeidsjuridische rompslomp wordt door de payrollservice uitgevoerd. Dus: geen salarisadministratie, geen aansluitnummer bij het UWV, geen doorbetaling bij ziekte.

De personeelsdienst

Ook voor het uitbesteden van werkzaamheden rond het personeel, kan een extern bureau ingeschakeld worden. Een personeelsdienst is deskundig op het gebied van personeelsadministratie en is op de hoogte van alle wet- en regelgeving op dit gebied en de vele veranderingen die daarin continu worden doorgevoerd. Uitbesteding van de werkzaamheden rond personeelszaken kan dus lonen door de tijds- en inspanningsbesparing die het oplevert. Bovendien kunnen door tijdig inschakelen van een personeelsadviseur problemen worden voorkomen. En dat kan weer veel geld opleveren.

Sabine Oldenhave is commercieel manager bij FLEX4U; www.flex4u.com

Aanbevolen periode gebruik blaasgruisdieet

De redactie vond de heer Dr. R.C. Nap (specialist Chirurgie Gezelschapsdieren) bereid om op onderstaande vraag een antwoord te formuleren.
Deze Vraag en Antwoord is onderdeel van een serie over veelvoorkomende vragen en misverstanden op het gebied van voeding van gezelschapsdieren.

Vraag en antwoord

Vraag

Waarom staat er op de verpakking van blaasgruisdieet dat dit maar zes maanden gevoerd mag worden?

Antwoord

De zes maanden termijn die wordt vermeld op de verpakking van blaasgruisdieet is een gevolg van het feit dat het hier gaat om een dieetvoeder. Een voeder in deze categorie, valt onder speciale Europese wetgeving voor zogenoemde 'feedingstuffs intended for particular nutritional purposes', of wel, dieetvoeders. Omdat voeders voor gezelschapsdieren onder dezelfde wetgeving vallen als die voor landbouwhuisdieren, worden ze aangeduid als 'feed'. Dit in tegenstelling tot voeding voor humane consumptie, die met de term 'food' wordt aangeduid.
Dieetvoeders vallen uiteraard onder Europese wetgeving (en de daarvan afgeleide Nederlandse wetgeving), en wel onder EU Richtlijn (Directive) 94/39/EC. Deze geeft een positieve lijst van indicaties van de dieetvoeders voor dieren. In annex deel B van deze Richtlijn, de lijst van indicaties in tabelvorm volgens Richtlijn 93/74/EEC, wordt aangegeven,
1. de indicatie,
2. de essentiële nutritionele eigenschappen,
3. de diersoort of categorie dieren,
4. te vermelden informatie op het etiket,
5. aanbevolen periode voor gebruik, en tenslotte
6. overige vermeldingen.

Het antwoord op de gestelde vraag ligt dus in kolom 5, de aanbevolen periode van gebruik, maar ook in 6. Kijken we naar de tekst voor struvietdiëten in beide kolommen dan lezen we in kolom 5: 'tot 6 maanden'. In kolom 6 staat vervolgens 'het is aanbevolen dat voor gebruik de mening van een dierenarts wordt gevraagd'. Voor een oxalaatdieet, dat wordt gekenmerkt door een laag purinegehalte in combinatie met een laag eiwitgehalte van hoge kwaliteit, vermeldt kolom 5: 'tot 6 maanden', maar levenslang indien geval van irreversibele verstoring van het urinezuurmetabolisme. Voor oxalaatdieet op basis van een laag gehalte calcium en vitamine D, in combinatie met alkaliniserende eigenschappen, geldt weer de standaard periode van zes maanden. Het gebruik wordt dus bij voorkeur in handen gegeven onder toezicht van de dierenarts, en deze heeft dan ook de mogelijkheid een langer gebruik voor te schrijven, c.q. te adviseren. Er zijn echter landen in Europa waar de distributie van dieetvoeders buiten de dierenarts om plaatsvindt, bijvoorbeeld via dierenspeciaalzaken.
Het is kennelijk de bedoeling van de wetgever geweest om het gebruik van dieetvoeders via een gecontroleerde distributie te regelen. De dierenarts vormt in Nederland een belangrijke schakel in de distributie en verkoop. Zij/hij is in de unieke positie het gebruik van dieetvoeders te adviseren op basis van haar/zijn kennis en ervaring en daarmee een optimale bijdrage te leveren aan de gezondheid van het huisdier. Periodieke gezondheidscontroles bij gebruik van dieetvoeders zijn hierbij een belangrijk instrument. De wetgever geeft hiertoe de voorzet in de kolommen 5 en 6 van Commissie Richtlijn 94/39/EC.

Mocht deze materie uw bijzondere belangstelling hebben, dan verwijs ik voor meer gedetailleerde informatie naar de website van de Europese Unie: *http://europa.eu.int/comm/food/food/animalnutrition/labelling/index_en.htm.* Ook kunt u er komen via Google of een andere zoekmachine, onder de sleutelwoorden < feedingstuff for particular nutritional purposes <. Dat brengt u dus op de site van: europa > european commission > DG Health and Consumer Protection > overview > Food and Safety.

Dr. Richard C. Nap, dierenarts
Dipl. ECVCN (voeding) en Dipl. ECVS (chirurgie).

100 + 1 tips voor varkens K.I.

Varkens K.I. Noord Brabant heeft 101 tips op het gebied van vruchtbaarheidsmanagement gebundeld in een boekje. Deze uitgave is tot stand gekomen in samenwerking met de andere coöperatieve varkens K.I.'s in Nederland.
Het boekwerk met de titel '100 en 1 tips voor vruchtbaar resultaat' bevat tips op gebied van de verzorging van zeugen rond het insemineren en de techniek van het insemineren zelf.

Voor meer *informatie: peter.loenen@ki-nb.nl*

OPTIMALE PRESTATIES ?

OPTIMALE ZORG !

PREQUINE®

Equi Products Holland BV streeft naar optimale service aan de gespecialiseerde paardenpracticus, ondermeer in de vorm van een exclusief pakket diergeneesmiddelen en verzorgingsproducten voor paarden.

Prequine® is hier een uitstekend voorbeeld van. Een nieuwe naam voor een exclusieve lijn hoogwaardige aanvullende diervoeders en supplementen voor paarden.

Prequine® is ons antwoord op de specifieke vraag van de paardenspecialist, gebaseerd op gedegen research, specialistische kennis en gecontroleerde productieprocessen.

Prequine® is uw antwoord op de vraag naar optimale begeleiding. In ieder seizoen, het hele jaar door.

Voor informatie verwijzen wij u graag naar de Prequine® brochure, of naar www.prequine.com

Equi Products Holland BV

Postbus 9358, NL-1800 GJ ALKMAAR Hermelijnkoog 44, NL-1822 CB ALKMAAR
Tel.: +31 (0)72 5644749 Fax: +31 (0)72 5643876
www.equi.nl

Maarten Willemen en Arjan den Hertog nieuw in het bestuur

Tekst en foto's: Henry Dijkman

Maatschappij nieuws

Maarten Willemen is voor cluster 3 (volksgezondheid en bedrijfsleven) in het bestuur gekozen. Hij neemt deze "zetel" over van John Borgmeier. Willemen is in 1991 afgestudeerd en in 1997 gepromoveerd in Utrecht. Hij is specialist chirurgie van het paard (niet praktiserend). Hij is getrouwd met een dierenarts (gezelschapsdieren) en samen met twee dochters wonen ze in een boerderijtje in Olburgen. Willemen werkt bij de Voedsel- en Waren Autoriteit VWA en dat betekent voor hem gemiddeld drie dagen per week "forensen" naar Den Haag. Het buitenleven is voor hen erg belangrijk, vandaar dat gekozen is voor het wonen nabij het buitengebied, met genoeg ruimte voor een koppel schapen.

Na zijn afstuderen is hij op de faculteit gaan werken en heeft hij zich gespecialiseerd. Na 9 jaar chirurgie (7 jaar paard en 2 jaar rund) heeft hij ervoor gekozen om iets geheel anders aan te pakken. Hij is in 2000 naar de afdeling Personeel & Organisatie van de toenmalige RVV overgestapt. Hij heeft met deze wending in zijn loopbaan een overgang willen maken van specialist naar generalist. Vanaf 2002 is hij betrokken geweest bij de vorming van de nieuwe organisatie VWA. Volgens hem is daarbij gezond verstand belangrijker geweest dan zijn inmiddels opgedane kennis van P&O en diergeneeskunde.

Hij werkt nu bij de VWA aan "toezicht op controle": minder overheid, meer bedrijfsleven. Hij is geïnteresseerd in de relatie tussen de practicus en de overheid. De practicus bepaalt voor het grootste deel het imago van de dierenarts en volgens hem zijn voor de buitenwereld de verschillen tussen dierenartsen onderling veel kleiner dan we zelf vaak denken. We moeten veel meer kijken naar wat we gemeen hebben. "De buitenwereld verwacht van de KNMvD een helder standpunt, met name als het gaat om opvattingen ten aanzien van dierwelzijn en veterinaire volksgezondheid."

Maarten Willemen.

Arjan den Hertog is namens cluster 1 (koppelgehouden dieren) in het bestuur gekozen als opvolger van Nanny Wijne. Snel na zijn afstuderen in Gent in 1988 is Den Hertog begonnen als practicus in een gemengde driemans-praktijk in Steenderen. In 1999 fuseerden ze met drie andere dierenartsenpraktijken tot "De Graafschap Dierenartsen", een praktijk met 11 associés en 5 dierenartsen in loondienst. Den Hertog is nog steeds gemengd practicus, hij vindt de combinatie van landbouwhuisdieren en gezelschapsdieren erg leuk. Hij is vader van een zoon en twee dochters. In zijn vrije tijd is hij (beginnend) golfspeler en spant hij zijn Belgisch trekpaard voor de platte wagen. Zijn echtgenote heeft een binnenhuis ontwerp- en adviesbureau gevestigd in een oud pand in Doesburg.

Dankzij een strakke organisatie binnen De Graafschap Dierenartsen is er ruimte gecreëerd om activiteiten buiten de praktijk te ondernemen, zoals zijn bestuurlijke activiteiten binnen de KNMvD. Als voorzitter van de Groep Practici Grote Huisdieren is hij nauw betrokken geweest bij de discussie over het kwaliteitsbeleid. Met name door de verplichte koppeling van de erkenningen met de praktijkcertificering is de discussie vorig jaar in een stroomversnelling geraakt. Doelstelling was een echte kwaliteitsslag te maken. Toen duidelijk werd hoeveel weerstand er tegen de uitgezette koers bestond, is op basis van de ledenraadpleging het nieuwe kwaliteitsbeleid ontwikkeld. Besturen is vooruitzien, maar het moet ook mogelijk zijn de bakens te verzetten. Als beroepsorganisatie moet de KNMvD zich vooral richten op de gemeenschappelijke onderwerpen.

Beide nieuwe bestuursleden streven ernaar de discussies binnen de KNMvD transparant te maken, bijvoorbeeld door laagdrempelige bijeenkomsten te organiseren. De KNMvD moet duidelijke keuzes maken, ook als het gaat om ledenservice, en duidelijk maken aan de leden wat we wél en wat we niét te bieden hebben. Voor de lange termijn beschouwen ze de belangenbehartiging als belangrijkste activiteit voor de KNMvD.

Arjan den Hertog.

In memoriam

W. Bekink

9 juni 1929 – 5 augustus 2005

Wim Bekink volgde het middelbaar onderwijs in zijn geboortestad Den Haag aan de Dalton HBS; een vorm van onderwijs waar zelfwerkzaamheid en creativiteit belangrijk waren.
Al vroeg wist hij dat hij dierenarts wilde worden met inbegrip van zijn keuze kleine huisdieren.

Direct na de Tweede Wereldoorlog begon hij zijn studie diergeneeskunde in Utrecht. Zijn eerste stage was bij de heer Meijer, dierenarts in Boxtel. Varkens en kippen enten; hij had toen al het postuur van wat in de beeldvorming een echte dierenarts hoort te zijn. Helaas werd hij toen al snel getroffen door polio. Na een lange revalidatie kon hij in 1969 zijn studie toch afmaken.

In 1975 startte hij een praktijk in Schiebroek. Zijn intense zorg voor het dierenwelzijn was treffend. Hij probeerde altijd tot het uiterste zijn vak gewetensvol uit te oefenen.
In 1990 moest hij, nog altijd hinder ondervindend van de gevolgen van polio, eerder stoppen. Zijn kundigheid zette hij daarna verder als adviserend dierenarts in een dierenpension in Waddinxveen en tot zijn dood in een dierenpension in Havelte.
Een herinnering aan een gewetensvol mens met een passie voor zijn dieren.

H.P. Niemeijer-Toel

Personalia

Voor het dierenartsenexamen van 7 oktober 2005 zijn geslaagd:
Aarsen, Mevr. A.P.
Beer, Mevr. M.P.de
Hendrikse, M.T.W.
Jong, Mevr. W.E. de
Knies, Mevr. M.
Kroese, Mevr. H.
Leeuwen, R. van
Mevissen, Mevr. S.F.J.
Velsen, Mevr. C.M. van
Verdoes, Mevr. P.
Weerd, Mevr. S. de
Wildenberg, Mevr. A.M. van

Overlijdensberichten:
Op 14 oktober 2005 M.J.A. Nuyens te Gemert.

Mutaties:

Aarsen, Mevr. A.P.; 2005; 7441 CV Nijverdal; Schansertweg 22 A; tel. privé: 0548-613289; tel. privé mobiel: 06-55175852; E-mail privé: annebethvanaarsen@hotmail.com.; d.

Beer, Mevr. M.P. de; 2005; 2131 GG Hoofddorp; Soderblomstraat 197 ; E-mail privé: mariska_de_beer@hotmail.com.; d.

Braak, A.E. van de; 1977; U-1986; 3906 NB Veenendaal; Haspel 4; tel. privé: 0318-523974; tel. privé mobiel: 06-22466592; **E-mail privé: adrivandebraak@hetnet.nl.**; hfd. lab. O&O bij Denkavit Nederland B.V.; tel. bur.: 0342-479200; fax bur.: 0342-479383; E-mail bur.: a.v.d.braak@denkavit.nl.

Hendrikse, M.T.W.; 2005; 1072 XW Amsterdam; Quellijnstraat 72 II; E-mail privé: m.t.w.hendrikse@students.uu.nl.; d.

Hepp, Mevr. O.M.; 2004; 2274 BC Voorburg; Kon. Wilhelminalaan 499 A; tel. privé: 070-3855235; **E-mail privé: dierenarts@mobiele dierenarts.nl.; p., gezelschapsd., tel. prakt: 070-3855235; E-mail prakt.: dierenarts@mobieledierenarts.nl.**

***Jong, Mevr. W.E. de; 2005; 3571 AR Utrecht; Frits Coerslaan 52; tel. privé: 030-2715679; tel. privé mobiel: 06-45132595; E-mail privé: wiedewietje@hotmail.com.; d.**

Kessen, mevr. K.; 2001; **3648 HS Wilnis; Vossestraat 32;** tel. privé: 0346-579590; E-mail privé : kellykessen@zonnet.nl.; medew. bij I. Hillel ; tel. prakt.: 0297-241146; fax prakt.: 0297-241502;.

Knies, Mevr. M.; 2005; 3532 HC Utrecht; Vleutenseweg 217; tel. privé: 030-2947719; E-mail privé: mariekeknies@hotmail.com.; d.

Korevaar, Mevr. M.; 2005; 3701 GT Zeist; Slotlaan 180-1; tel. privé mobiel: 06-14449598; E-mail privé: m_korevaar@hotmail.com.

***Kroese, Mevr. H.; 2005; 3584 DW Utrecht; Cambridgelaan 781; d.**

Leeuwen, R. van; 2005; 3554 XR Utrecht; Nicolaas Ruychaverstraat 8; tel. privé mobiel: 06-24917272; E-mail privé: rogier@brr-tup.nl.; d.

Mevissen, Mevr. S.F.J.; 2005; 6431 TE Hoensbroek; Demstraat 10 F; tel. privé: 045-5281340; E-mail privé: suzannemevissen@students.uu.nl.; d.

*Schotanus, Mevr. B.A.; 2005; **3522 BS Utrecht; Rijnlaan 108 B; tel. privé mobiel: 06-17320364; E-mail privé: baukje_s@hotmail.com.; roulant bij UU FD Departement Gezelschapsdieren.**

Stokvis, A.T.J.H.; 1991; 6005 PD Weert; St. Cornelisplein 4; tel. privé: 0495-552992; **E-mail privé: annelies.bart@planet.nl.**; geass. met J.P.J.M. van den Broek, A.C.G.M. de Groot; M.W.G.H. Heijmans, H.A.M. Hendriks, M.G. de Jong, A.Th.E. Koolen, R. Pieters, Mevr. A.C.E. Raming, F.G.M. Scheijmans, J.W.H. Scheres, S.A.T.V. Serrarens en G.P.M.M. Tacken; tel. prakt.: 0495-551225; fax prakt.: 0495-551615; E-mail prakt.: praktijk@dapell.nl.; **d. bij Hendrix Poultry Breeders; tel. bur.: 0485-319111; fax bur.: 0485-319112; E-mail bur.: bart.stokvis@hendrix-poultry.nl.**

Velsen, Mevr. C.M. van; 2005; 2717 CP Zoetermeer; Mendelssohnrode 47; tel. privé mobiel: 06-18181227; E-mail privé: c.m.vanvelsen@students.uu.nl.; d.

Verdoes, Mevr. P.; 2005; 3581 XK Utrecht; Eikstraat 37 bis; tel. privé mobiel: 06-52451023; E-mail privé: p.verdoes@students.uu.nl.; d.

Verweij, P.W.L.; 1976; 4213 LA Dalem; Waaldijk 15; **tel. privé: 0183-635105;** E-mail privé: pwlverweij@yahoo.nl.; geass. met H.A.D. Bax, K.J. Broekhuizen, T.W.M. Hekerman, C.G.M. Jonkers, C.J.H. Neijenhuis, J.R. van Overbeek, M.S.H. Sturkenboom, M.J. Verburgh, P.W.L. Verweij en A. Zuring; tel. prakt.: 0183-582939; fax prakt.: 0183-581646; E-mail prakt.: giessenlanden@wanadoo.nl.

Weerd, Mevr. S. de; 2005; 1601 SW Enkhuizen; Molenweg 104; tel. privé: 0228-312876; tel. privé mobiel: 06-41486478; E-mail privé: sdeweerd@hotmail.com.; medew. bij Mevr. A.M. Lub; tel. prakt.: 0228-312849; fax prakt.: 0228-321068; E-mail prakt.: enkhuizen@uwdieren arts.nl.; d.

Wildenberg, Mevr. A. van den; 2005; 5061 WE Oisterwijk; Majoraan 37; tel. privé: 013-5284909; tel. privé mobiel: 06-26928549; d.

Rectificatie

Door een onzorgvuldigheid is prof. dr. D. Swierstra opgenomen in de jubilea van het TvD van 1 november 2005. De heer Swierstra is echter in maart van dit jaar overleden.

Onze excuses. *De eindredactie*

Doorlopende agenda

Congressen & Symposia

November

17-18 69. Fachgespräch über Geflügelkrankheiten im Parkhotel Kronsberg, Hannover-Messe, statt. Information: Klinik für Geflügel, tel. +49 511 953 8778/79.

22-23 Cursus Rundveevoeding, cursusleiding: dr. Ir. J. Dijkstra (Wageningen UR/WIAS). Meer informatie www.wur.nl/wbs

22-24 Groep Groot Dagen te Papendal.

24 BCLAS symposium 2005: Pathologieën bij proefdieren: beter voorkomen dan genezen. Taal: Nederlands en Frans, met simultaanvertaling. Tijd: 8.30 uur tot 17.45 uur. Plaats: Het Pand, Onderbergen 1, B-9000 Gent, België. Informatie (programma, bereikbaarheid, inschrijvingsformulier, contact): *www.bclas.org*

29 Klinische seminars Royal Canin "Leveraandoeningen en Incontinentie". Locatie: Hotel van der Valk, De Bilt.

December

6 Vergadering en Wetenschappelijke bijeenkomst Groep Pluimveewetenschappen. Aanvang: 13.45 uur, Mercure Hotel Arnhem

7 Workshop Management, Marketing & Communicatie voor dierenartsen… Cursusleider: Drs. Rein Denekamp (Management Consult en WUR) en Dr.ir. Frans verhees (WUR). Locatie: Wageningen Kosten 495 euro. Meer informatie op: www.wur.nl/wbs

13 Klinische seminars Royal Canin "Leveraandoeningen en Incontinentie" Locatie: Hotel van der Valk, Schiphol

Vergaderingen & Bijeenkomsten

November

15 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Pluimvee I. Aanvang: 14.00 uur. Locatie: Hotel Restaurant De Druiventros, Bosscheweg 11, 5056 PP Berkel-Enschot.

17 Najaarsmiddag Groep Geneeskunde van het Paard. Locatie: KNMvD, De Molen 77 te Houten. Aanvang: 14.00 uur. Aansluitend borrel en diner.

17 Najaarsledenvergadering Groep Geneeskunde van het Paard. Locatie: KNMvD, De Molen 77 te Houten. Aanvang: 20.00 uur.

30 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Rund II. Aanvang: 14.00 uur. Locatie: Gezondheidsdienst voor Dieren b.v., Arnsbergstraat 7, 7418 AH Deventer.

December

1 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Rund II. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Hotel Restaurant De Druiventros, Bosscheweg 11, 5056 PP Berkel-Enschot.

6 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Rund II. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Mercure Hotel Amsterdam Airport, Oudehaagseweg 20, 1066 BW Amsterdam.

7 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Rund II. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Hajé Hotel Heerenveen, Schans 65, 8441 AC Heerenveen.

8 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Schaap/Geit I. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Hotel Restaurant De Druiventros, Bosscheweg 11, 5056 PP Berkel-Enschot.

13 Vergadering groep pluimveewetenschappen. Aanvang 13.45 uur. Plaats: Mercure Hotel Arnhem.

Rehydion® gel

Revolutie bij uitdroging door kalverdiarree:

Elektrolyten door de melk!

CEVA SANTE ANIMALE

Tiendweg 8c - Postbus 67 - 2670 AB Naaldwijk NL, Tel. (+31) 0174 643930 - Fax (+31) 0174 643924 - E-mail cevanl@ceva.com

PENSIOENADVIES
HYPOTHEEKADVIES
ONDERNEMINGSGERICHTE FINANCIERING
VERZEKERINGSADVIES
SCHADEAFHANDELING
PRAKTIJKGERICHTE FINANCIERING
BEDRIJFSECONOMISCH ADVIES
JURIDISCH ADVIES

DIX FORTUIN
FINANCIEEL PRAKTIJKADVIESBUREAU

Postbus 130
3720 AC Bilthoven
Soestdijkseweg Noord 328
3723 HH Bilthoven

T 030 251 51 99
F 030 254 09 64
E info@dixfortuin.nl
I www.dixfortuin.nl

DIERENKLINIEK HOOFDWEG

Dierenkliniek Hoofdweg is een moderne praktijk voor gezelschapsdieren, waar twee dierenartsen en vijf assistentes werken.
In verband met zwangerschap van een van de collega's zoeken wij een

Waarnemend dierenarts (M/V)

Voor een periode van vijf maanden, vanaf februari 2006.

Wij zoeken: een enthousiaste, servicegerichte dierenarts, liefst met enige ervaring.
U gaat ongeveer 30 uur per week werken. Er zijn geen diensten. Salaris in overleg.

Schriftelijke reacties naar Dierenkliniek Hoofdweg, t.a.v. M. Souverein, Hoofdweg 46, 1058 BD Amsterdam of naar *info@dierenkliniekhoofdweg.nl*

Sluitingsdata voor kopij

Aflevering:	Deadline*)	
01-12-2005	maandag	07-11-2005
15-12-2005	maandag	21-11-2005
01-01-2006	maandag	05-12-2005
15-01-2006	maandag	27-12-2005

*) Voor 10.00 uur 's morgens.
E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

Ter overname gezocht een

Gezelschapsdierenpraktijk (1 – 2 pers.)

Omgeving Apeldoorn

Reacties op nummer: 06 – 542 62 733

Ter overname aangeboden een

gemengde dierenartspraktijk,

zeer landelijk gelegen, in fraai landschap, aan de Nierderrhein bij Kleef (D) in de nabijheid van de Nederlandse grens.

De praktijk is momenteel voor huisdieren en paarden.
Klantenbestand voorhanden, praktijkruimte met uitbreidingsmogelijkheden ruimschoots aanwezig, eventueel kliniek voor huisdieren en of paarden.

Geen verdere overnamekosten, huur in overleg.

Tel: (00) 49 160 947 512 33

2 krachtige premixen van Virbac

5% Premix Suramox

&

5% Premix Pulmodox

Meningitis veroorzaakt door *Streptococcus suis* en respiratoire infecties veroorzaakt door *Mycoplasma hyopneumoniae* en *Pasteurella multocida* zijn veel voorkomende problemen op varkensbedrijven in Nederland.

Om deze problemen effectief te kunnen bestrijden heeft Virbac een tweetal krachtige premixen ontwikkeld: **Suramox mix en Pulmodox 5% Premix.**

Door het gebruik van hoogwaardige grondstoffen en speciale technieken, zoals het coaten van de werkzame stof door middel van het unieke Stavibac®-proces, zijn de premixen van Virbac buitengewoon geschikt voor gebruik in gepelleteerd voer.

Met Suramox of Pulmodox gemedicineerd voer heeft een homogene samenstelling, een hoge mate van effectiviteit en een lange houdbaarheid.

Suramox 5% Premix Diergeneesmiddel: REG NL 8543. **Samenstelling:** Amoxicilline 5%. **Indicaties:** Behandeling van aandoeningen veroorzaakt door *Streptococcus suis*. **Doeldieren:** gespeende big. **Dosering:** 15 mg amoxicilline per kg lichaamsgewicht per dag, gedurende 14 achtereenvolgende dagen. **IKB-wachttijd vlees:** 6 dagen. **Kanalisatie:** UDA

Pulmodox 5% Premix Diergeneesmiddel: REG NL 9826. **Samenstelling:** Doxycycline 5%. **Indicaties:** Preventie van klinische verschijnselen van respiratoire infecties, veroorzaakt door voor doxycycline gevoelige stammen van *Pasteurella multocida* en *Mycoplasma hyopneumoniae*. **Doeldieren:** Varkens, na het spenen. **Dosering:** 12,5 mg doxycycline per kg lichaamsgewicht per dag gedurende 8 achtereenvolgende dagen. **Contra-indicaties:** Resistentie tegen een tetracycline. **Wachttijd vlees:** 7 dagen. **Kanalisatie:** UDA

Virbac
ANIMAL HEALTH

Virbac Nederland BV, Postbus 313, 3770 AH Barneveld. info@virbac.nl www.virbac.nl

Optimale bescherming tegen BVD dankzij PregSure®BVD

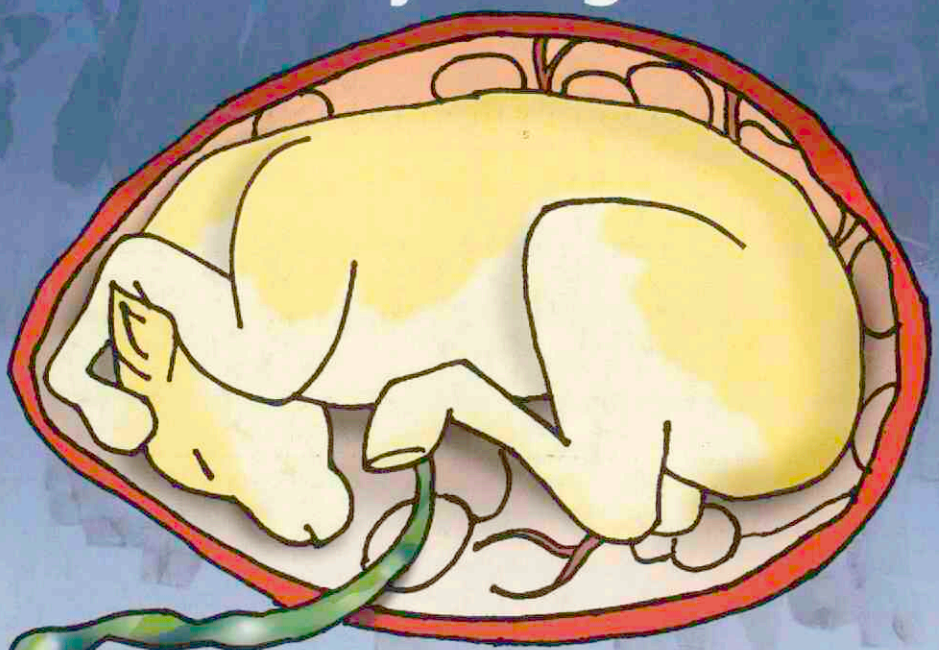

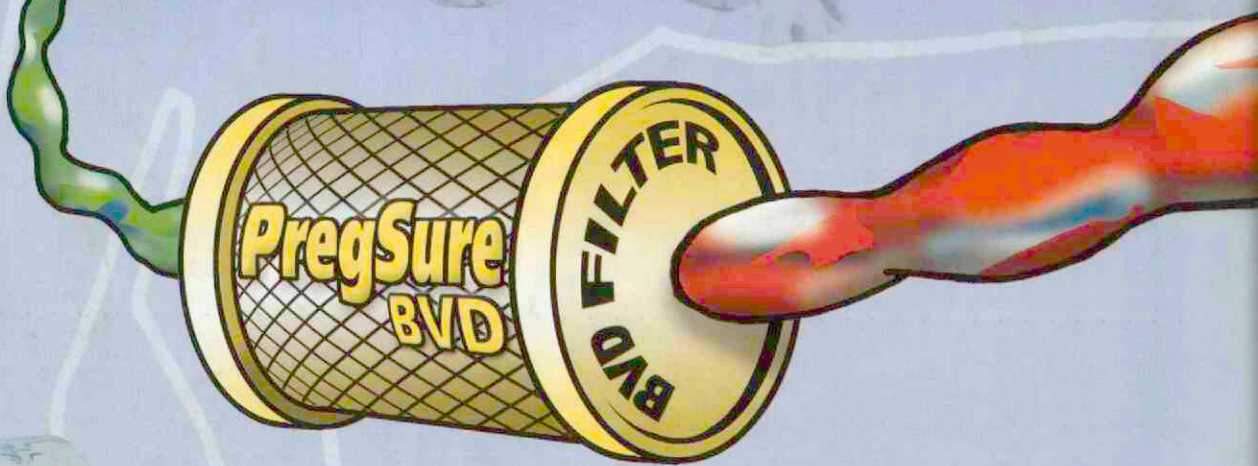

- Volledige foetale bescherming
- Jaarlijks 1 herhalingsvaccinatie
- Veilig in alle stadia van de cyclus
- Eenvoudig vaccinatieschema
- Verbetert de vruchtbaarheid

Pfizer Animal Health
Visie op gezondheid

PregSure BVD: REG NL 10273 UDD. Geïnactiveerd Bovine Virus Diarree (BVD) vaccin. Indicatie: Voor de actieve immunisatie van vrouwelijk rundvee ter preventie van transplacentaire infectie met BVDV type I en de geboorte van persistent geïnfecteerde kalveren met BVDV type I. Samenstelling: Geïnactiveerd BVD type I virus, cytopathogeen, stam 5960. Adjuvans: Procision® A. Vaccinatieprogramma: Basisimmunisatie: 2 doses van 2 ml (SC) met een interval van 3 weken; Herhalingsvaccinatie: Jaarlijks één enkele injectie. Kanalisatiestatus: UDD, mag uitsluitend door een dierenarts worden toegediend. Overige informatie: zie bijsluiter.

Pfizer Animal Health bv • Postbus 37
2900 AA Capelle a/d IJssel • secretariaat.ahg@pfizer.com

© 2004 Pfizer Animal Health bv - Capelle a/d IJssel ® Merknaam Pfizer Inc., N.Y., U

Deel 130 • Aflevering 23 • 1 december 2005

Universiteitsbibliotheek
Utrecht
DGK
- 2 DEC. 2005

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

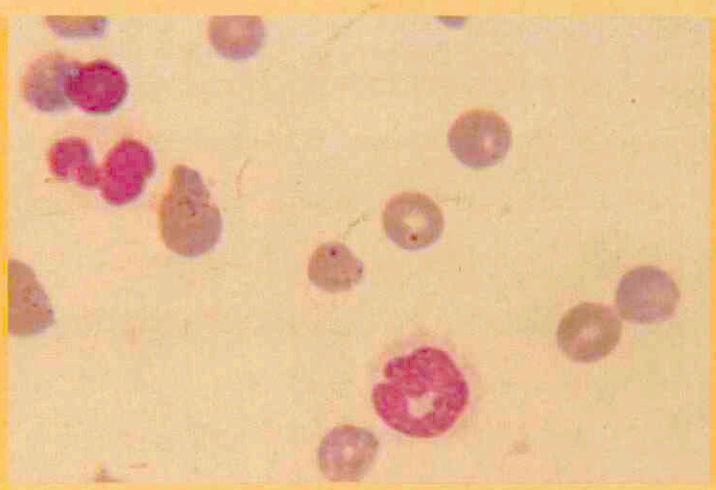

Een literatuuroverzicht van equine piroplasmose naar aanleiding van acute babesiose bij een Nederlands draverveulen na verblijf in Normandië

Protozoaire infecties als oorzaak van diarree bij jonge kalveren

Op weg naar detectie van functioneel falen van gewrichtskraakbeen bij het paard

Samenwerking tussen patholoog en clinicus is van essentieel belang voor een optimale diagnostiek

KNMvD
Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

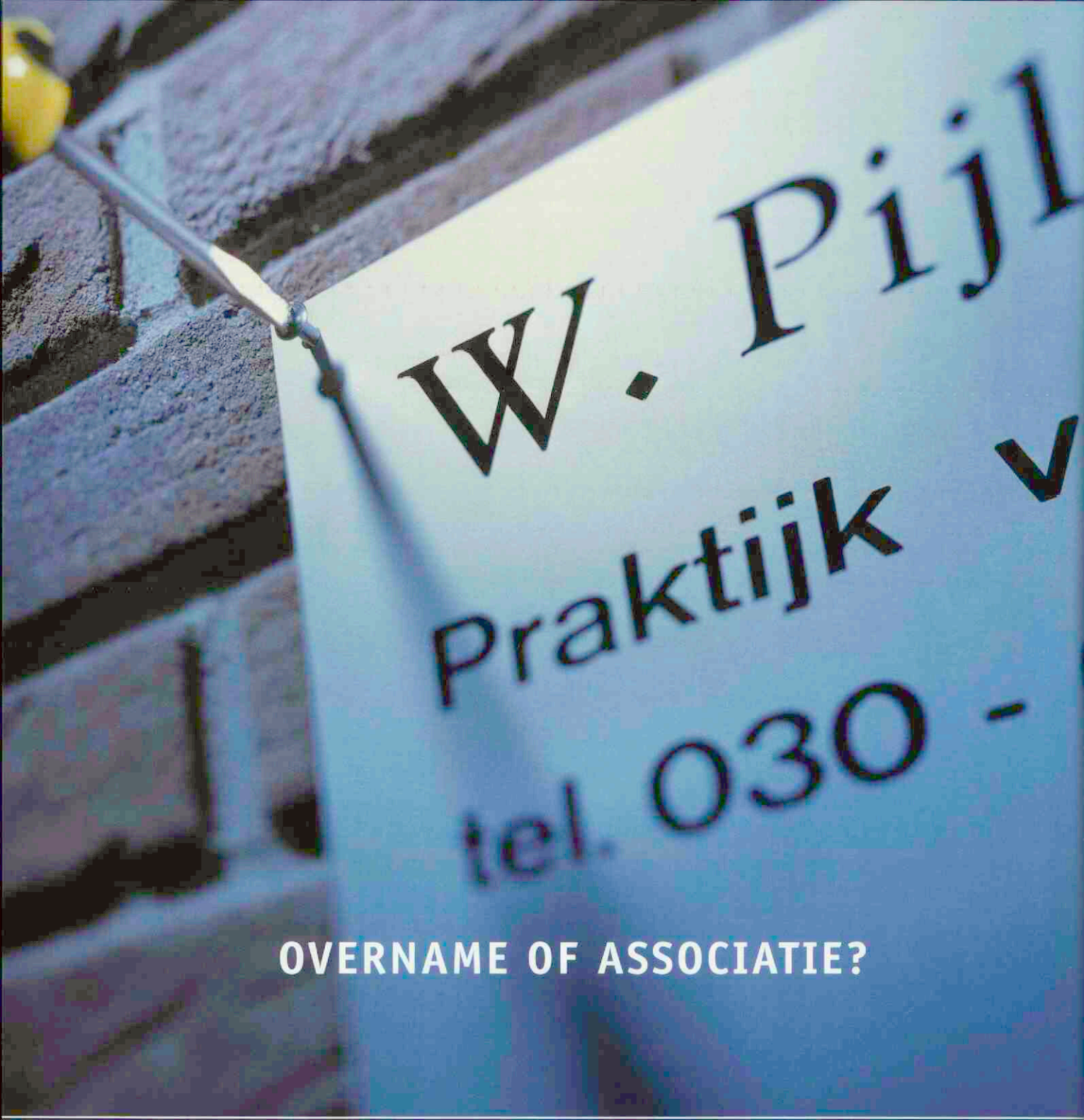

OVERNAME OF ASSOCIATIE?

Een praktijk overnemen of associëren? Onze praktijkadviseur kan u op deskundige wijze begeleiden en adviseren en regelt graag alle zaken voor u.

Bel voor meer informatie of een afspraak met de VVAA adviesgroep Dierenartsen, telefoon (030) 247 49 49. Of kijk op www.vvaa.nl

VVAA VOOR DIERENARTSEN

VVAA

Atoomweg 100, Postbus 8153, 3503 RD Utrecht, telefoon (030) 247 49 11, www.vvaa.nl

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Uitgegeven door de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

Deel 130
Aflevering 23
1 december 2005

Inhoud

Wetenschap

Actua

Foto's voorpagina: foto's van pagina 747 en 748

Uit de hoofdredactie 725

Oorspronkelijk artikel
Een literatuuroverzicht van equine piroplasmose naar aanleiding van acute babesiose bij een Nederlands draverveulen na verblijf in Normandië; *C.M. Butler, J.A.M. van Gils en J.H. van der Kolk* 726

Veterinair tuchtrecht
Schurft in beroep; *I. Boissevain* 733

Uit en voor de praktijk
Protozoaire infecties als oorzaak van diarree bij jonge kalveren; *T. Geurden, E. Claerebout en J. Vercruysse* 734

Samenvatting proefschrift
Op weg naar detectie van functioneel falen van gewrichtskraakbeen bij het paard; *H. Brommer* 738

Berichten en verslagen
Bijzonder interessant en leerzaam 3de HAP-congres; *N. Endenburg* 744
Ectoparasietensymposium; *P.A.M. Overgaauw* 745

Nieuws van de industrie 747

Interview
Samenwerking tussen patholoog en clinicus is van essentieel belang voor een optimale diagnostiek; *M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan* 748

DSK
Veterinaire Studenten Rijvereniging De Solleysel; *H. Geels* 749

PAO-Diergeneeskunde 750
Vraag en Antwoord 751
Referaten 752
Boekbesprekingen 753

ALIZIN: HET ANTWOORD OP EEN ONGEWENSTE DRACHT

ALS DIT NIET DE BEDOELING IS ...

- Flexibele behandelperiode: Do-D45 na dekking
- Simpel protocol: 2 injecties met 24 uur tussentijd
- Hoge effectiviteit
- Hoge mate van veiligheid

Virbac ANIMAL HEALTH

www.virbac.nl

Alizin REG NL 10157. Werkzame stof: 30 mg aglépristone per ml injectievloeistof (arachideolie). Indicatie: abortusinductie 0 tot en met 45 dagen na dekking. Doeldier: hond. Kanalisatie: UDA. Voor meer informatie: Virbac Nederland BV, Postbus 313, 3770 AH Barneveld, Tel.: 0342-427127, e-mail: info@virbac.nl

Wetenschappelijke redactie
Dr. M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan (voorzitter)
Drs. H.A. Beijer
Dr. M.F. de Jong
Dr. R. Kuiper
Drs. J.T. Siebinga
Dr. R.S. Schrijver
Dr. E. Teske
Dr. J.H. Vos
Dr. M.A. Willemen

Wetenschappelijke adviesraad
Prof. dr. A. Barneveld (Utrecht)
Dr. F.H.M. Borgsteede (Lelystad)
Prof. dr. H.J. Breukink (Utrecht)
Prof. dr. P. De Backer (Gent, België)
Dr. J. Goudswaard (Middelburg)
Prof. dr. J.A.P. Heesterbeek (Utrecht)
Prof. dr. L.J. Hellebrekers (Utrecht)
Dr. Th.S.G.A.M. van den Ingh (Utrecht)
Prof. dr. F. van Knapen (Utrecht)
Prof. dr. A. de Kruif (Gent, België)
Dr. J.T. Lumeij (Utrecht)
Prof. dr. A.S.J.P.A.M. van Miert (Utrecht)
Prof. dr. J.P.T.M. Noordhuizen (Utrecht)
Prof. dr. J.H.M. Verheijden (Utrecht)
Dr. G. Voorhout (Utrecht)
Dr. Th. Wensing (Utrecht)

Hoofdredacteur
Drs. H. Geertsen

Eindredactie
Drs. E.P.C. Bingen
Mw. A.M. Dorresteijn-Tummers
Mw. drs. M. Fijten
Mw. J.W. Jansen
De Molen 77, Postbus 421, 3990 GE Houten
Tel. 030 - 6348900/fax 030 - 6348929.
E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

Abonnementsprijs
Het *Tijdschrift voor Diergeneeskunde* is het verenigingstijdschrift van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde.
De abonnementsprijs voor dierenartsen niet-leden van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde en voor niet-dierenartsen wordt vastgesteld door het bestuur.

Postgiro/bank
Postbank 511606 ten name van de KNMvD, De Molen 77, Houten. ABN/AMRO N.V., Postbus 30, 3500 AA Utrecht, nr. 55 50 48 861 en C en E bank N.V., Postbus 85100, 3508 AC Utrecht, nr. 69 93 61 443.

Druk
Drukkerij G. van Dijk B.V., Breukelen (tel. 0346-261304, fax 0346-264565).

Advertenties
Commerciële advertenties: Overgaauw Veterinair Advies, Postbus 204, 3770 AE Barneveld. Tel. (0342) 419798; 06-53260696; fax (0342) 419794; e-mail: p.overgaauw@planet.nl
Personeelsadvertenties: bureauredactie.

Beëindiging lidmaatschap KNMvD en Groepen
Opzeggen van het lidmaatschap dient vóór 1 oktober van het lopende jaar schriftelijk en aangetekend te geschieden om het lidmaatschap per 1 januari van het daaropvolgende jaar te laten eindigen.

KNMvD

Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

De Molen 77
Houten
Postbus 421
3990 GE Houten
Telefoon (030) 6348900
Fax (030) 6348909
Website www.knmvd.nl
E-mail info@knmvd.nl

Bestuur
Drs. T. de Ruijter, voorzitter
algemene zaken, beroepsintegriteit
Drs. L.J. den Otter, vice-voorzitter
sociaal economisch en media
Drs. H.R.C. Gostelie, penningmeester
financiën
Drs. W.G. van den Ekker
diergeneesmiddelenbeleid, volksgezondheid en automatisering
Drs. H. van Herpen
professionele kwaliteit
Drs. A.J.G. den Hertog
dierziektenbeleid
Dr. M.A. Willemen
verenigingszaken en dierenwelzijn

Bureau
Drs. H. Geertsen,
algemeen directeur
H.G. Dijkman,
senior beleidsmedewerker communicatie
Drs. S.J. de Groot,
senior beleidsmedewerker veterinaire zaken
Drs. F.J.W.C. van Herten,
senior beleidsmedewerker sociaal economische en arbeidsrechtelijke zaken
H.S. de Vries RFM.,
controller
R.P. van Ringelestijn,
medewerker vacaturebank
Mevr. Drs. M. Fijten,
webmaster

KNMvD

In memoriam
J. Docters van Leeuwen; *H.Th. Nieuwenhuijsen en H.J.M. Schutte* 754

Personalia 755
Jubilea 755
Doorlopende agenda 756
Deadline 757

Contents

Original article
Acute infection with *B. caballi* in a Dutch Standard bred foal after visiting a stud in Normandy (France); *C.M. Butler, J.A.M. van Gils, and J.H. van der Kolk* 726

All rights reserved

Verklaring:
Richtlijnen voor auteurs (Vancouver Style) zijn op aanvraag verkrijgbaar (zie ook Tijdschr Diergeneeskd 1992; 117:31-4). De Redactie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade welke - direct of indirect - het gevolg mocht zijn van gebleken onjuistheden in de inhoud van de in dit tijdschrift opgenomen artikelen waarbij de auteur is vermeld of in de inhoud van de in dit tijdschrift geplaatste advertenties. Advertenties kunnen zonder opgaaf van redenen door de Redactie worden geweigerd of ingetrokken. Niets uit dit tijdschrift mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder schriftelijke toestemming van de Redactie.

(Papers appearing in this journal are listed in Current Contents / Agricultural Biology and Environmental Science / Index-Medicus, Index Veterinarius / Veterinary Bulletin, Biological Abstracts, Cambridge Scientific Abstracts).

Van de redactie

*Het was een prachtige zomer en onze oude kastanje heeft eerst volop gebloeid en daarna vele kastanjes gegeven. Mogelijk heeft onze actie om afgelopen winter alle afgevallen bladeren te verwijderen en daarmee ook de larven van de kastanjemineermot (*Camerania chridella*) bijgedragen aan de toekomst van de boom. Hoe zit het eigenlijk met de toekomst van de Nederlandse dierenarts?*

In mijn editorial van begin februari sprak ik de hoop uit dat de ledenraadpleging betreffende erkenningen en certificering positief zou uitpakken. Dat is anders gelopen: het 'verplicht zijn' van de erkenningen en de 'verplichte koppeling' met certificeren was voor veel mensen een reden om af te haken. Nascholing ziet vrijwel iedereen als nuttig en noodzakelijk, maar aan 'verplicht' hebben vrijwel alle dierenartsen een hekel. Toch hebben we als beroepsgroep mogelijk een beetje 'het kind met het badwater weggegooid'. De erkenningen hadden, afhankelijk van de diersoort, een redelijke tot zeer brede steun, maar de verplichte koppeling aan certificeren was de grote spelbreker. Natuurlijk zijn er fouten gemaakt en natuurlijk hadden dingen beter of soepeler geregeld kunnen en moeten worden, maar we waren wél een eind op de goede weg. Een weg die we nu waarschijnlijk deels opnieuw zullen moeten gaan bewandelen, want als wij niet zélf een goed nascholingssysteem opzetten, zullen marktpartijen of de overheid dat gaan doen. Dat is in andere landen allang het geval. De vraag is of dat wel zo prettig is. We kunnen misschien beter met z'n allen de draad weer op pakken. Een goede gedegen basiskennis van de diergeneeskunde van alle dieren, dus een algemene bevoegdheid met voldoende inhoud, is van groot belang voor ons beroep. Daarnaast zullen dierenartsen zich, ook na het afstuderen, verder moeten verdiepen in een of meer aspecten van ons nu toch wel erg brede vakgebied.

De erkenningen hebben niet alleen een hoger gemiddeld kennisniveau met zich meegebracht, maar verbeterden vaak ook de intercollegiale contacten. Dát was en is belangrijk. Op dit moment wil het soms wel eens ontbreken aan collegialiteit tussen de leden van onze beroepsgroep. Dat is zorgwekkend, want alleen in een goede collegiale sfeer kunnen alle dierenartsen samen optimale kwaliteit aan hun afnemers leveren, niet alleen in de praktijk, maar ook op allerlei andere gebieden van ons beroep. Onderling gekissebis, oneigenlijke concurrentie, onder de (kost)prijs werken en oncollegiale uitlatingen geven niet alleen aanleiding tot wrevel, klachten, tuchtcollegezaken en gerechtelijke procedures, maar hollen ook ons gezamenlijke imago uit. Daar zullen we allemaal aan moeten werken, ieder op zijn eigen plekje, maar wel met respect en aandacht voor elkaar.

Aan de kwaliteit van ons Tijdschrift probeert de wetenschappelijke redactie (voorheen Hoofdredactie genaamd) samen met de eindredactie (voorheen Bureauredactie genaamd) hard te werken. De nieuwe eindredacteur, Miel Bingen, zal hier zeker een positief steentje aan gaan bijdragen. Deze aflevering met een heel gevarieerde inhoud, vrijwel alle diersoorten komen aan bod, geeft u hopelijk weer veel leesplezier.

Dr. Marianne M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Een literatuuroverzicht van equine piroplasmose naar aanleiding van acute babesiose bij een Nederlands draverveulen na verblijf in Normandië

C.M. Butler[1], J.A.M. van Gils[2] en J.H. van der Kolk[1]

Tijdschr Diergeneeskd 2005; 130: 726-731.

Oorspronkelijk artikel

Samenvatting

Piroplasmose is een aandoening die voornamelijk voorkomt in tropische en subtropische gebieden maar ook landen met een gematigd klimaat lijkt te veroveren. Dit artikel geeft een literatuuroverzicht van equine piroplasmose en beschrijft een geval van een acute infectie met *Babesia caballi* bij een Nederlands draverveulen na een kort verblijf op een dekstation in Normandië.

Summary

Acute infection with *B. caballi* in a Dutch Standard bred foal after visiting a stud in Normandy (France)

Piroplasmosis, a disease endemic to most tropical and subtropical areas, appears to be spreading to more temperate zones. This article gives a review of equine piroplasmosis and describes an acute case of infection with Babesia caballi *in a Dutch Standard bred foal after a short stay at a stud in Normandy (France). A 3-month-old stallion foal was presented with lethargy, fever of 41°C, and pale mucosal membranes. Haematology revealed a low packed cell volume (14 l/l) leucytosis (25 G/l) and a high blood urea nitrogen concentration (20.1mmol/l). Infection with* B. caballi *was diagnosed on the basis of Giemsa staining blood smears and was confirmed by polymerase chain reaction in combination with RLB. Treatment with imidocarb dipropionate and a blood transfusion resolved the haemolytic crisis.*

Inleiding

De piroplasmata, die voornamelijk de genera babesia en theileria omvatten, zijn teek-overdraagbare parasieten die zeer pathogeen kunnen zijn voor herkauwers, paarden, varkens, honden, katten en, in sommige gevallen, voor de mens. Equine piroplasmose, tegenwoordig opgesplitst in equine babesiose en equine theileriose, is een door teken overgedragen aandoening van paarden, muildieren, ezels en zebra's die veroorzaakt wordt door de hemoprotozoa *Theileria equi* en *Babesia caballi*. De infectie is endemisch in de meeste tropische en subtropische landen (2, 21, 30, 47, 52) waarbij *T. equi* vaker voorkomt dan *B. caballi* en de laatste verder noordwaarts reikt (19). In Europa is de infectie onder andere in Portugal, Spanje, Frankrijk en Italië endemisch. In Nederland, Ierland, Engeland en Duitsland is de ziekte niet endemisch, terwijl er in België, Zwitserland, Oostenrijk en Polen gebieden zijn waar autochtone infecties kunnen voorkomen. Australië is het enige continent waar equine babesiose en equine theileriose zich niet hebben kunnen vestigen, ook niet na introductie via geïnfecteerde geïmporteerde paarden in 1976, waarschijnlijk omdat de benodigde vectorteek daar niet aanwezig is (40).

[1] *Hoofdafdeling Gezondheidszorg Paard, Discipline Inwendige Ziekten, Faculteit der Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht, Yalelaan 16, 3508 TD Utrecht.*
[2] *D.A.P. Moergestel, Heuvelstraat 2, 5066 PC Moergestel.*

De parasieten

Equine babesiose en equine theileriose worden overgedragen door teken van de familie Ixodidae (harde teken), waaronder de *Dermacentor reticulatus, Dermacentor nuttalli (6), Boophilus microplus (5)* en de *Ixodes ricinus*. Deze teken hebben een typische 3-gastheercyclus waarbij elk stadium van de teek (larve, nimf en volwassen) op een andere gastheer parasiteert. Teken zijn hematofage arthropoden die wereldwijd op bijna elke klasse van vertebraten parasiteren (46). Eenmaal volgezogen valt de teek van de gastheer af en zoekt een rustplaats om het bloed te verteren en zich om te vormen tot het volgende stadium. Teken zijn erg afhankelijk van omgevingsfactoren, zoals temperatuur, vochtigheidsgraad en de hoeveelheid zonlicht. Door hun grote gevoeligheid voor uitdrogen komen ze voornamelijk voor in grasland en bos. Elke tekensoort heeft zijn eigen optimale omgevingscondities wat voor een groot deel de geografische distributie van de teek bepaalt. Teken kunnen besmet raken bij het voeden op een geïnfecteerde gastheer en deze besmetting -transstadiaal- behouden tijdens de overgang van het larvale stadium via nimf naar volwassen teek. Met *T. equi* geïnfecteerde paarden zijn een mogelijke bron (reservoir) van verspreiding aangezien de infectie van *T. equi* bij de teek alleen transstadiaal en niet transovarieel

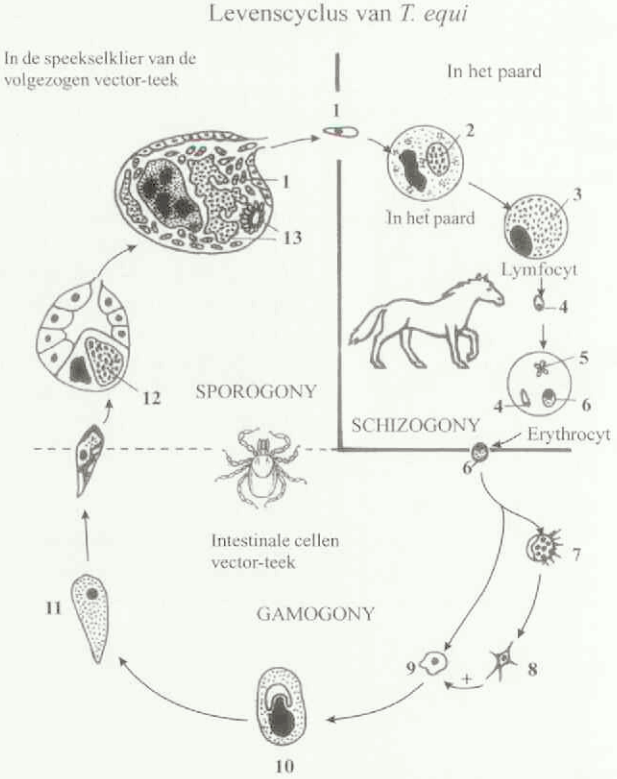

1. sporozoïet, 2. macroschizont, 3. microschizont, 4. merozoïet, 5. maltees kruis, 6. gamont, 7. microgamont, 8. microgameet, 9. macrogameet, 10. zygote, 11. kineet, 12. sporont, 13. sporoblast

Figuur 1. Levenscyclus van *T. equi* aangepast naar Butler 2004 (53).

wordt overgedragen. Daarentegen kan een *B. caballi*-infectie door middel van transstadiale en transovariële overdracht in meerdere tekengeneraties persisteren. Dit heeft tot gevolg dat *B. caballi* gemakkelijker migreert (19). Gedurende de levenscyclus van *B. caballi* en *T. equi* (Figuur 1 en 2) worden sporozoïeten geïnoculeerd in paarden door vector-teken (19). Vector-teken zijn teken waarin de betreffende parasiet kan overleven. *B. caballi*-sporozoïeten infecteren uitsluitend erytrocyten, waarin ze transformeren tot trophozoïeten. Elke trophozoïet groeit en deelt zich dan in twee peervormige merozoïeten van 2-5 µm lang bij 1.3-3 µm in diameter (19). Deze grote gepaarde merozoïeten komen tegen elkaar te liggen en geven zo het karakteristieke beeld van een *B. caballi*-infectie in erytrocyten (Figuur 3). *Theileria equi*, vroeger bekend als *Babesia equi* (42), heeft een pre-erytrocytaire ontwikkeling in lymfoïde cellen voordat de erytrocyten geïnvadeerd worden (53, 55). *T. equi*-sporozoïeten dringen eerst lymfocyten binnen en beginnen hier een schizogene fase die resulteert in het ontstaan van macroschizonten (fase van nucleaire reproductie) en microschizonten (fase van merozoïetformatie). Er worden ongeveer tweehonderd motiele merozoïeten per geïnfecteerde cel gevormd die na destructie van de lymfocyt vrijkomen en rode bloedcellen infecteren. Deze schizogene fase ontbreekt bij Babesia-species. De merozoïeten vermeerderen door middel van de simultane vorming van een merozoïetviertal oftewel een Maltees kruis dat karakteristiek is voor een *T. equi*-infectie (Figuur 4). De prepatent periode omvat twee tot vijf dagen en pas twaalf tot veertien dagen na infectie kunnen erytrocytaire merozoïeten in bloeduitstrijkjes worden waargenomen (42). De parasitaemie bij *T. equi* varieert van 1-80 procent. Bij een infectie met *B. caballi* is de parasitaemie zelden hoger dan één procent. Dieren die herstellen van een primo-infectie met *T. equi* blijven vaak levenslang geïnfecteerd en kunnen zo als infectiereservoir dienen (12). In deze fase is de parasitaemie vaak te laag om microscopisch gedetecteerd te worden en zijn er sensitieve diagnostische testen nodig om symptoomloze dragers op te sporen. Zo is de gevoeligheid van een PCR voor *T. equi* ongeveer duizend keer groter dan die van het microscopisch onderzoek (4).

Levenscyclus van *B. caballi*

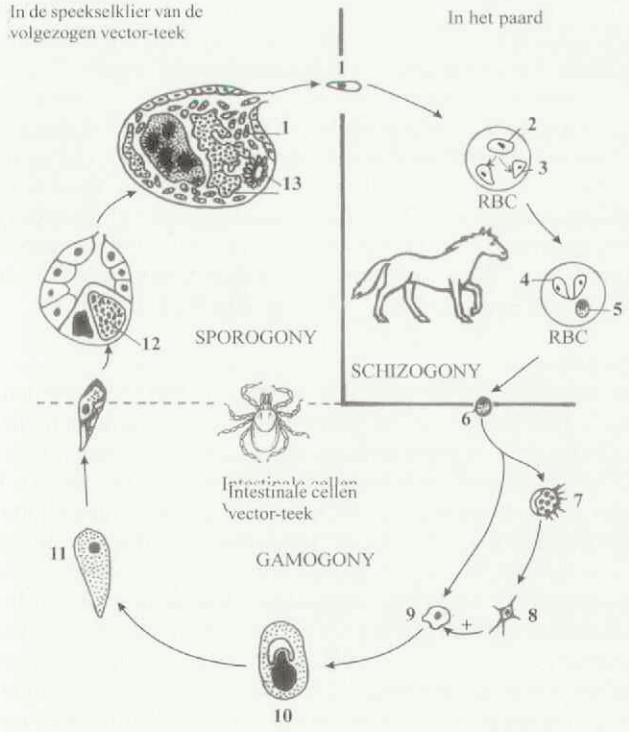

1. sporozoïet, 2. trophozoïet, 3. merozoïet, 4. gepaarde merozoïeten, 5. gamont, 6. gamont, 7. microgamont, 8. microgameet, 9. macrogameet, 10. zygote, 11. kineet, 12. sporont, 13. sporoblast

Figuur 2. Levenscyclus van *B. caballi* aangepast naar Butler 2004 (53).

Symptomen

De incubatietijd van een *T. equi*-infectie bij de gastheer varieert van twaalf tot negentien dagen en voor *B. caballi* van tien tot dertig dagen. Theileriose en babesiose kunnen voorkomen in een acute, subacute en chronische vorm. In de acute gevallen wordt hoge koorts (>40°C), dyspneu, anemie, icterus, hemoglobinurie, congestie van de muceuze membranen en soms lichte koliek gezien. Icterus, anemie en hemoglobinurie zijn vaak erger bij een infectie met *T. equi*. In subacute gevallen zijn de symptomen gelijk aan de acute gevallen, maar er is dan vaak gewichtsverlies, intermitterende koorts en de slijmvliezen kunnen variëren van lichtroze tot helgeel. In de chronische fase zijn er geen specifieke symptomen, maar hebben de paarden vage klachten zoals gebrekkige eetlust, slecht presteren en verlies van spiermassa (19).

Diagnostiek

Detectie van de parasieten

Microscopie

Microscopisch onderzoek van een bloeduitstrijkje kan de parasieten aantonen in de rode bloedcellen gedurende de acute fase van de infectie. De betrouwbaarheid van een uitstrijkje bij visualisatie van de parasiet in de erytrocyten is honderd procent, maar de gevoeligheid is laag aangezien de parasitaemie vaak niet groter is dan één procent. Bij een ne-

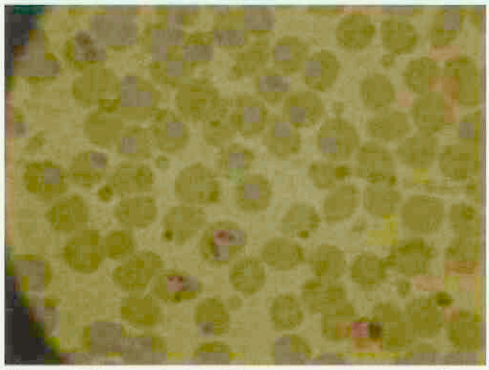

Figuur 3: Microscopisch beeld 1000x vergroot, van een Giemsa-gekleurd bloeduitstrijkje met B. caballi parasiet zichtbaar in de erythrocyten.

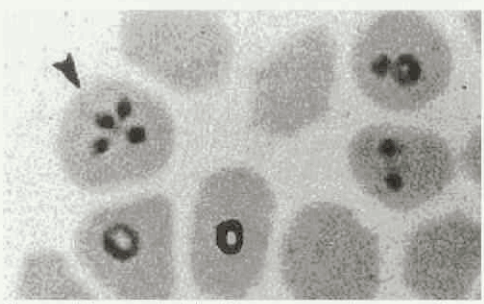

Figuur 4: Microscopisch beeld 2000x vergroot, van een Giemsa-gekleurd bloeduitstrijkje met een Maltees kruis van T. equi zichtbaar in een erythrocyt. Mehlhorn H *et al.* 1998 (42).

gatief bloeduitstrijkje zijn aanvullend serologische en/of moleculaire testen nodig om de diagnose te stellen.

In vitro cultuur

In vitro cultuur is moeilijk en kan een aantal weken duren (23). In Nederland wordt geen gebruikgemaakt van *in vitro* cultuur in de diagnostiek van theileriose en babesiose. Voortschrijdend onderzoek en betere kennis van de optimale groeicondities zorgen ervoor dat *in vitro* cultuur steeds makkelijker wordt en het infecteren van proefdieren (in verband met antigeenproductie) overbodig maakt (3, 25). Het zou een aanvulling kunnen zijn op serologische testen en geeft accuraat aan of de levende parasiet nog aanwezig is bij het paard (24, 55) en paardachtigen (54).

Aantonen van DNA met behulp van de polymerase chain reaction (PCR)

PCR is een techniek waarbij het DNA van de parasiet vele malen vermenigvuldigd wordt waardoor de gevoeligheid enorm toeneemt (11, 49). De sensitiviteit en de specificiteit zijn afhankelijk van de gebruikte primers. Als aanvulling op de PCR kan voor speciering een reverse line blot (RLB) worden gedaan waarmee een hogere specificiteit bereikt wordt. Bij een RLB wordt het PCR-product gehybridiseerd op specifieke probes die vastzitten op een membraan (44). De combinatie PCR-RLB maakt het mogelijk tegelijkertijd te testen op verschillende parasieten, waarbij zowel de specificiteit als de sensitiviteit van deze test erg hoog zijn (20).

Detectie van specifieke antilichamen tegen de parasiet

Complement fixatie test (CFT)

De CFT is een oudere serologische techniek die gebruikt wordt in Amerika, Australië en Japan (27) met de bedoeling de invoer van paarden besmet met Babesia/Theileria te voorkomen. De CFT heeft echter een lage sensitiviteit bij chronische infecties met veel vals-negatieve (subklinische dragers) uitslagen (32, 34). In Amerika was men sinds 1 november 2004 overgestapt op het gebruik van een cELISA maar heeft men zeer recent de CFT weer in gebruik genomen.

Indirecte fluorescentie antilichaam test (IFAT)

Bij de IFAT wordt serum van een te testen paard toegevoegd aan gefixeerde parasieten en worden de eventueel gebonden antilichamen met behulp van een fluorescerend conjugaat aangetoond. Deze test is gemakkelijk en gevoelig maar wel arbeidsintensief. Een vergelijkende studie wijst uit dat de IFAT ten opzichte van de CFT eerder positief is, langer positief blijft, hogere titers geeft en niet beïnvloed wordt door behandeling met imidocarb (39).

Ezyme-linked immunosorbent assay (ELISA)

De kwaliteit van een ELISA is afhankelijk van de kwaliteit van de antigenen waar de test op gebaseerd wordt (37). Paarden geïnfecteerd met *T. equi* produceren antilichamen tegen tenminste elf merozoïet-eiwitten (31). Knowles *et al.* (1992) toonden aan dat het equi merozoïet antigeen 1 (EMA-1) een epitoop bezit dat immunodominant en wereldwijd aanwezig is (33). Dit recombinant EMA-1 kan betrouwbaar gebruikt worden om *T. equi* specifieke antistoffen aan te tonen, ondanks lichte variatie in het EMA-1-gen (17, 33, 35, 45, 50). Paarden geïnfecteerd met *B. caballi* binden het EMA-1 epitoop niet. Xuan *et al.* (2001) toonden aan dat het EMA-1 reagens relatief simpel geproduceerd kan worden door een celcultuur te infecteren met een recombinant virus dat EMA-1 tot expressie brengt (51). Voor de detectie van *T. equi* en *B. caballi* zijn er sinds kort twee commerciële cELISA-testen op de markt (VMRD, Inc Pullman, WA 99163 USA) die gebaseerd zijn op twee verschillende antigenen.

Sneltest (Point of care test)

Deze recent ontwikkelde (nog niet commercieel verkrijgbare) test is gebaseerd op de detectie van antilichamen van *T. equi* met behulp van nitrocellulose membraan teststrips. Volgens Huang *et al.* (2004) is dit een snelle, simpele en betrouwbare test die gemakkelijk door de practicus in het veld gedaan kan worden (26).

Het diagnostisch traject bij een babesiose/theileriose verdacht dier zou dus moeten beginnen met microscopie van een gekleurd bloeduitstrijkje. Bij een negatief resultaat is PCR de volgende stap aangezien er in de acute fase nog geen antilichaam respons is die met serologie kan worden aangetoond. In de subacute en chronische fase zijn serologie en PCR de aangewezen diagnostische middelen om een infectie met babesia/theileria vast te stellen.

Bestrijding

Behandeling

De behandeling van equine babesiose/theileriose is gericht op eliminatie van de parasiet uit zieke paarden of uit paarden die van een endemisch gebied naar een niet-endemisch gebied reizen. Imidocarb dipropionaat (een carbanilide derivaat) is nog steeds het middel van eerste keus. *B. caballi* kan geëlimineerd worden met een dosis van 2 mg/kg lichaamsgewicht intramusculair 1dd gedurende twee dagen. *T. equi* kan bestreden worden, maar niet geëlimineerd, met een dosis van 4 mg/kg lichaamsgewicht intramusculair vier doses met 72 uur tussen elke injectie (7). Imidocarb is twaalf uur na injectie niet meer aan te tonen in plasma en wordt voornamelijk opgeslagen in de lever en uitgescheiden door de nier (7). Een geringe overdosering kan dodelijk zijn voor het paard. Er zijn veelbelovende alternatieve behandelmethoden die nu echter nog in de experimentele fase zijn (8, 9, 10, 38).

Preventie

De mogelijkheid tot preventie van equine babesiose/theileriose is afhankelijk van de epidemiologische situatie. In theileria/babesia vrije gebieden zijn de enige bronnen van infectie de introductie van geïnfecteerde paarden en/of teken (18). *T. equi* kan ook doorgegeven worden met bloed gecontamineerde instrumenten en ook intra-uteriene infecties van de foetus tijdens de dracht kunnen voorkomen (48). Transmissie via sperma is nog niet aangetoond, maar er bestaat wel bezorgdheid over mogelijke transmissie bij contaminatie van sperma met bloed (43). Subklinische infecties zijn van groot belang voor de sportpaardenindustrie vanwege de veelvuldige verplaatsing van paarden (13). Zware training kan een subklinische infectie acuut maken, zoals aangetoond werd bij racepaarden in Jordanië door Hailat *et al.* (22). De preventie

[3] *Excenel®, Pharmacia B.V., Woerden.*
[4] *Finadyne®, Schering-Plough Santé Animale.*
[5] *Carbesia®, Schering-Plough Santé Animale.*

is dus voornamelijk gericht op het voorkomen van de import van subklinisch geïnfecteerde paarden oftewel dragers in onder andere Amerika, Canada, Australië, Japan en enkele andere landen (18). De insleep van besmette teken via andere dieren (onder andere klein wild en vogels) is bijna niet te voorkomen. Het gebruik van acaricide-middelen en een goede controle van individuele paarden op teken zijn uiteraard van groot belang (30). De meeste babesia-parasieten induceren een langdurige infectie bij de gastheer en er wordt gedacht dat zowel *theileria* als *babesia spp.* meerdere mechanismen kunnen aanwenden om de immuunrespons van de gastheer te ontwijken (1). Er zijn nog geen effectieve vaccins tegen equine babesiose/theileriose beschikbaar (18).

Casuïstiek

Ziektegeschiedenis

Op 22 april 2003 werd één van ons (Drs. J.van Gils) geroepen bij een draver hengstveulen van drie maanden oud (Figuur 5) met de klachten algehele malaise, sloom en hoge koorts (41°C). Het veulen was in de periode van 23-02-2003 tot 08-04-2003 met de merrie op een dekstation in Normandië geweest. Bij terugkomst in Nederland kregen merrie en veulen weidegang in de koppel. Het veulen werd veertien dagen na terugkomst in Nederland ziek.

Figuur 5: Draverveulen op de leeftijd van drie maanden.

Datum/bloeduitslag	25/04/2003	05/05/2003	20/05/2003	Normaal waarden
Hematocriet (1/1)	14	28	22	30-42
Memoglobine (mmol)l	3,6	6,4	5,4	7,5-9,0
Leukocyten (G/l)	25	54,3	12,3	7-10
Totaal eiwit (g/l)	50	65	-	60-85
Ureum (mmol/l)	20,1	4,3	-	<8

Klinisch onderzoek

Bij klinisch onderzoek had het veulen een rectale temperatuur van 41°C, een ademfrequentie van 40-50 per minuut en een pols van 60 slagen per minuut. De slijmvliezen waren op dat moment bleekroze, de lymfeknopen waren niet afwijkend, maar bij longauscultatie werd verscherpt vesiculair ademen gehoord. Omdat gedacht werd aan een virusinfectie van de luchtwegen werd het veulen behandeld met flunixine meglumine[3] (1 mg/kg lg IV 1dd) gedurende vier dagen en ter voorkoming van secundaire bacteriële infecties werd ceftiofur[4] (10 mg/kg lg IM 1dd) gedurende elf dagen toegediend. Aangezien geen verbetering optrad werd het veulen drie dagen later op 25 april 2003 nog een keer onderzocht. Het veulen vertoonde op dat moment een 'dronkemansgang', had nog steeds koorts en nu werden bleekgele slijmvliezen vastgesteld. Bij bloedonderzoek werden een verlaagde hematocriet en hemoglobineconcentratie gevonden alsook een sterk verhoogde ureumconcentratie en een leucocytose (Tabel 1).

Diagnostiek

Microscopisch onderzoek van een opgestuurd bloeduitstrijkje (bekeken door het Brabants Veterinair Laboratorium te Diessen) bleek in tweede instantie positief te zijn op *B. caballi*, met de *B. caballi*-parasiet zichtbaar in de rode bloedcellen (Figuur 3). De IFAT, bij de afdeling Parasitologie en Tropische Diergeneeskunde, Faculteit der Diergeneeskunde te Utrecht, was positief voor *B. caballi* (1:640/1280 op 5 mei 2003 en 1:320 op 10 mei 2003) en negatief voor *T. equi*. PCR gecombineerd met een RLB, uitgevoerd volgens de methode beschreven door Gubbels *et al.* (1999) (20), gaf met beide monsters een positief resultaat voor *B. caballi* (Figuur 6).

Differentiële diagnose

Anemie kan veroorzaakt worden door bloedverlies, verhoogde afbraak van erytrocyten (hemolyse) en verminderde aanmaak van erytrocyten. Bij anemie door bloedverlies moet gedacht worden aan bloedverlies na trauma, operatie of ruptuur van een groot bloedvat, maar ook chronisch verlies van kleine hoeveelheden bloed kan anemie veroorzaken. In het laatste geval kan gedacht worden aan ulceraties (onder andere door NSAID-intoxicatie), parasitaire infecties (strongylose) en neoplasiën (plaveiselcelcarcinoom van de maag) in het maagdarmkanaal. Hemolyse (intravasculaire of extravasculaire afbraak van erytrocyten) kan voorkomen bij meerdere aandoeningen, onder andere bij immuungemedieerde aandoeningen (vaak secundair aan virale, bacteriële of protozoaire infecties, blootstelling aan bepaalde medicamenten of neoplasie), infectieuze aandoeningen (babesiose, theileriose en equine infectieuze anemie), oxidant geïnduceerde schade (phenotiazines, uien, rode esdoornbladeren) en iatrogene inductie (toedienen van hypertone vloeistoffen). Anemie ten gevolge van verminderde aanmaak van erytrocyten kan het gevolg zijn van chronische ontstekingsprocessen, zoals pneumonie, pleuritis, peritonitis en abcessen, tumoren (onder andere lymfosarcoma), ijzertekort, beenmergaandoeningen, chronische lever- (verminderde aanmaak van stollingsfactoren) en/of nierproblemen (verlaagde erytropoëtine productie).

Behandeling en vervolg

Het veulen werd opgenomen en behandeld met een bloedtransfusie (500 ml volbloed) afgenomen van een donorruin. Omdat eerst gedacht werd aan een auto-immune aandoening werd dexamethason[5] (0,4 mg/kg lg IM 1dd) gegeven. Vanaf het mo-

ment dat de diagnose babesiose definitief gesteld was werd het veulen behandeld met imidocarb dipropionaat[6] (1,7mg/kg lg IM) tweemaal met een interval van 48 uur. Na behandeling op 28 en 30 april was het veulen koortsvrij en vertoonde bij klinisch onderzoek geen afwijkingen meer. Op 5 mei werd opnieuw bloedonderzoek gedaan waarbij de hematocriet 28 l/l en het ureum 4,3 mmol/l waren, waarop het veulen als klinisch genezen naar huis is gegaan. Op 20 mei werd een klinische terugval vastgesteld met opnieuw koorts (39.3°C) en een haemolytische crisis (Ht: 22 l/l). Er bleek sprake te zijn van een recidief aangezien de PCR-RLB van monsterdatum 21 mei 2003 positief was op *B. caballi* (figuur 6). Het veulen werd opnieuw behandeld met imidocarb dipropionaat (1,7mg/kg IM) en in verband met een aangetroffen teek op de voorborst tevens met fipronil[7] (niet geregistreerd voor het paard). Het veulen herstelde vlot na behandeling en heeft geen klachten meer gehad (Figuur 7).

Discussie

Bovenstaande casus wijst op de mogelijkheid van babesiose bij het paard in Nederland (in dit geval na verblijf in het buitenland). Recente uitbraken van autochtone babesiose bij honden zonder buitenland anamnese zijn een aanwijzing dat babesiose endemisch zou kunnen worden in Nederland (41). De verantwoordelijke vector-teek *Dermacentor reticulatus* die ook equine babesiose/theileriose overdraagt is op enkele plaatsen in Nederland aangetroffen en kan zich mogelijk permanent vestigen. Dit zou aanleiding kunnen gaan geven tot autochtone infecties bij paarden en paardachtigen in Nederland. Om die reden zal men bij een paard met anemie ook aan babesiosis/theileriose moeten denken. Recent onderzoek toont aan dat er een behoorlijk hoge graad van genetische variatie bestaat binnen de groep van de babesiae en de theileriae (14,15,16). Deze variatie is onder andere van belang bij de ontwikkeling van nieuwe diagnostische testen en vaccins (29). Kumar *et al.* (2002) toonden aan dat ezels (ook de gesplenectomeerde) beschermd waren tegen infectie met *T. equi* na vaccinatie (gecombineerd met een booster na 21 dagen) met geïnactiveerde *T. equi*-merozoïeten (36). Dit wijst op de mogelijkheid van effectieve vaccinatie. Veel protozoa hebben echter ontsnappingsmechanismen ontwikkeld om het immuunsysteem van de gastheer te ontwijken, en vaccinatie tegen één soort geeft geen garantie voor bescherming tegen andere soorten (28). Oplettendheid bij dierenartsen, goede diagnostiek, een beter begrip van de gastheer-vectorteek interacties en kennis over het immuunmechanisme, zodat veilige en effectieve vaccins gemaakt kunnen worden zijn van eminent belang.

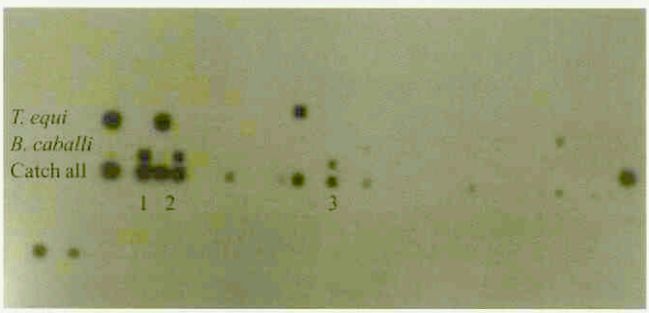

Figuur 6. Reverse line blot uitslag van het veulen positief op *B. caballi* op de data 5/5/2003 en 21/5/2003 nummer 1: positieve controle *B. caballi*, nummer 2: uitslag op 5/5/2003, nummer 3: uitslag op 21/05/2003.

Figuur 7: Draverveulen op de leeftijd van acht maanden.

[6] *Dexadreson®, Intervet International B.V., Boxmeer.*
[7] *Frontline®, Merial, Amstelveen.*

Dankbetuiging

De auteurs willen het Departement Infectieziekten en Immunologie, afdeling Parasitologie en Tropische Diergeneeskunde, Faculteit der Diergeneeskunde te Utrecht bedanken voor het uitvoeren van de IFAT en de hulp bij de PCR-RLB.

Literatuur

1. Allred DR. Babesiosis: persistence in the face of adversity. Trends Parasitol 2003; 19 (2): 51-55.
2. Avarzed A, Waal DT de, Igarashi I, Saito A, Oyamada T, Toyoda Y, and Suzuki N. Prevalence of equine piroplasmosis in Central Mongolia. Onderstepoort J Vet Res 1997; 64 (2): 141-145.
3. Avarzed A, Igarashi I, Kanemaru T, Hirumi K, Omata Y, Saito A, Oyamada T, Nagasawa H, Toyoda Y, and Suzuki N. Improved *in vitro* cultivation of *Babesia caballi*. J Vet Med Sci 1997; 59 (6): 479-481.
4. Bashiruddin JB, Camma C, and Rebelo E. Molecular detection of *Babesia equi* and *Babesia caballi* in horse blood by PCR amplification of part of the 16S rRNA gene. Vet Parasitol 1999; 84 (1-2): 75-83.
5. Battsetseg B, Lucero S, Xuan X, Claveria FG, Inoue N, Alhassan A, Kanno T, Igarashi I, Nagasawa H, Mikami T, and Fujisaki K. Detection of natural infection of Boophilus microplus with *Babesia equi* and *Babesia caballi* in Brazilian horses using nested polymerase chain reaction. Vet Parasitol 2002; 107 (4): 351-357.
6. Battsetseg B, Lucero S, Xuan X, Claveria F, Byambaa B, Battur B, Boldbaatar D, Batsukh Z, Khaliunaa T, Battsetseg G, Igarashi I, Nagasawa H, and Fujisaki K. Detection of equine Babesia spp. gene fragments in Dermacentor nuttalli Olenev 1929 infesting mongolian horses, and their amplification in egg and larval progenies. J Vet Med Sci 2002; 64 (8): 727-730.
7. Belloli C, Crescenzo G, Lai O, Carofiglio V, Marang O, and Ormas P. Pharmacokinetics of imidocarb dipropionate in horses after intramuscular administration. Equine Vet J 2002; 34 (6): 625-629.
8. Bork S, Yokoyama N, Matsuo T, Claveria FG, Fujisaki K, and Igarashi I. Clotrimazole, ketoconazole, and clodinafop-propargyl as potent growth inhibitors of equine Babesia parasites during *in vitro* culture. J Parasitol 2003; 89 (3): 604-606.
9. Bork S, Yokoyama N, Matsuo T, Claveria FG, Fujisaki K, and Igarashi I. Growth inhibitory effect of triclosan on equine and bovine Babesia parasites. Am J Trop Med Hyg 2003; 68 (3): 334-340.
10. Bork S, Yokoyama N, Ikehara Y, Kumar S, Sugimoto C, and Igarashi I. Growth-inhibitory effect of heparin on Babesia parasites. Antimicrob

Agents Chemother 2004; 48 (1): 236-241.
11. Bose R, Jorgensen WK, Dalgliesh RJ, Friedhoff KT, and Vos AJ de. Current state and future trends in the diagnosis of babesiosis. Vet Parasitol 1995; 57 (1-3): 61-74.
12. Bruning A. Equine piroplasmosis an update on diagnosis, treatment and prevention. Br Vet J 1996; 152 (2): 139-151.
13. Coffman LM. Equine piroplasmosis in Florida, in Florida State, United States Animal Health Association, 1997 pp. 1-6.
14. Criado-Fornelio A, Martinez-Marcos A, Buling-Sarana A, and Barba-Carretero JC. Molecular studies on Babesia, Theileria and Hepatozoon in southern Europe. Part I. Epizootiological aspects. Vet Parasitol 2003; 113 (3-4): 189-201.
15. Criado-Fornelio A, Martinez-Marcos A, Buling-Sarana A, and Barba-Carretero JC. Molecular studies on Babesia, Theileria and Hepatozoon in southern Europe. Part II. Phylogenetic analysis and evolutionary history. Vet Parasitol 2003; 114 (3): 173-194.
16. Criado-Fornelio A, Gonzalez-del-Rio MA, Buling-Sarana A, and Barba-Carretero JC. The 'expanding universe' of piroplasms. Vet Parasitol 2004; 119 (4): 337-345.
17. Cunha CW, Kappmeyer LS, McGuire TC, Dellagostin OA, and Knowles DP. Conformational dependence and conservation of an immunodominant epitope within the babesia equi erythrocyte-stage surface protein equi merozoite antigen 1. Clin Diagn Lab Immunol 2002; 9 (6): 1301-1306.
18. Friedhoff KT, Tenter AM, and Muller I. Haemoparasites of equines: impact on international trade of horses. Rev Sci Tech 1990; 9 (4): 1187-1194.
19. Friedhoff KT, and Soule C. An account on equine babesioses. Rev Sci Tech 1996; 15 (3): 1191-1201.
20. Gubbels JM, Vos AP de, Weide M van der, Viseras J, Schouls LM, Vries E de, and Jongejan F. Simultaneous detection of bovine Theileria and Babesia species by reverse line blot hybridization. J Clin Microbiol 1999; 37 (6): 1782-1789.
21. Gummow B, Wet CS de, and Waal DT de. A sero-epidemiological survey of equine piroplasmosis in the northern and eastern Cape Provinces of South Africa. J S Afr Vet Assoc 1996; 67 (4): 204-208.
22. Hailat NQ, Lafi SQ, al-Darraji AM, and al-Ani FK. Equine babesiosis associated with strenuous exercise: clinical and pathological studies in Jordan. Vet Parasitol 1997; 69 (1-2): 1-8.
23. Holman PJ, Frerichs WM, Chieves L, and Wagner GG. Culture confirmation of the carrier status of *Babesia caballi*-infected horses. J Clin Microbiol 1993; 31 (3): 698-701.
24. Holman PJ, Hietala SK, Kayashima LR, Olson D, Waghela SD, and Wagner GG. Case report: field-acquired subclinical *Babesia equi* infection confirmed by *in vitro* culture. J Clin Microbiol 1997; 35 (2): 474-476.
25. Holman PJ, Becu T, Bakos E, Polledo G, Cruz D, and Wagner GG. *Babesia equi* field isolates cultured from horse blood using a microcentrifuge method. J Parasitol 1998; 84 (4): 696-699.
26. Huang X, Xuan X, Xu L, Zhang S, Yokoyama N, Suzuki N, and Igarashi I. Development of an immunochromatographic test with recombinant EMA-2 for the rapid detection of antibodies against *Babesia equi* in horses. J Clin Microbiol 2004; 42 (1): 359-361.
27. Ikadai H, Nagai A, Xuan X, Igarashi I, Tsugihiko K, Tsuji N, Oyamada T, Suzuki N, and Fujisaki K. Seroepidemiologic studies on *Babesia caballi* and *Babesia equi* infections in Japan. J Vet Med Sci 2002; 64 (4): 325-328.
28. Jenkins MC. Advances and prospects for subunit vaccines against protozoa of veterinary importance. Vet Parasitol 2001; 101 (3-4): 291-310.
29. Katzer F, McKellar S, Kirvar E, and Shiels B. Phylogenetic analysis of Theileria and *Babesia equi* in relation to the establishment of parasite populations within novel host species and the development of diagnostic tests. Mol Biochem Parasitol 1998; 95 (1): 33-44.
30. Kerber CE, Ferreira F, and Pereira MC. Control of equine piroplasmosis in Brazil. Onderstepoort J Vet Res 1999; 66 (2): 123-127.
31. Knowles DP Jr., Perryman LE, Goff WL, Miller CD, Harrington RD, and Gorham JR. A monoclonal antibody defines a geographically conserved surface protein epitope of *Babesia equi* merozoites. Infect Immun 1991; 59 (7): 2412-2417.
32. Knowles DP Jr, Perryman LE, Kappmeyer LS, and Hennager SG. Detection of equine antibody to *Babesia equi* merozoite proteins by a monoclonal antibody-based competitive inhibition enzyme-linked immunosorbent assay. J Clin Microbiol 1991; 29 (9): 2056-2058.
33. Knowles DP Jr., Kappmeyer LS, Stiller D, Hennager SG, and Perryman LE. Antibody to a recombinant merozoite protein epitope identifies horses infected with *Babesia equi*. J Clin Microbiol 1992; 30 (12): 3122-3126.
34. Knowles D Jr.Equine babesiosis (piroplasmosis): a problem in the international movement of horses. Br Vet J 1996; 152 (2): 123-126.
35. Kumar S, Malhotra DV, and Nichani AK. Identification of immunoreactive polypeptides of *Babesia equi* parasite during immunization. Vet Parasitol 2002; 107 (4): 295-301.
36. Kumar S, Malhotra DV, Dhar S, and Nichani AK. Vaccination of donkeys against *Babesia equi* using killed merozoite immunogen. Vet Parasitol 2002; 106 (1): 19-33.
37. Kumar S, Kumar Y, Malhotra DV, Dhar S, and Nichani AK. Standardisation and comparison of serial dilution and single dilution enzyme linked immunosorbent assay (ELISA) using different antigenic preparations of the *Babesia* (Theileria) *equi* parasite. Vet Res 2003; 34 (1): 71-83.
38. Kumar S, Gupta AK, Pal Y, and Dwivedi SK. *In-vivo* therapeutic efficacy trial with artemisinin derivative, buparvaquone and imidocarb dipropionate against *Babesia equi* infection in donkeys. J Vet Med Sci 2003; 65 (11): 1171-1177.
39. Kuttler KL, Goff WL, Gipson CA, and Blackburn BO. Serologic response of *Babesia equi*-infected horses as measured by complement-fixation and indirect fluorescent antibody tests. Vet Parasitol 1988; 26 (3-4): 199-205.
40. Martin R. Equine piroplasmosis: the temporary importation of seropositive horses into Australia. Aust Vet J 1999; 77 (5): 308-309.
41. Matjila TP, Nijhof AM, Taoufik A, Houwers D, Teske E, Penzhorn BL, Lange T de, and Jongejan F. Autochthonous canine babesiosis in The Netherlands. Vet Parasitol 2005; 131 (1-2): 23-29.
42. Mehlhorn H, and Schein E. Redescription of *Babesia equi* Laveran, 1901 as *Theileria equi* Mehlhorn, Schein 1998. Parasitol Res 1998; 84 (6): 467-475.
43. Metcalf ES. The role of international transport of equine semen on disease transmission. Anim Reprod Sci 2001; 68 (3-4): 229-237.
44. Nagore D, Garcia-Sanmartin J, Garcia-Perez AL, Juste RA, and Hurtado A. Detection and identification of equine Theileria and Babesia species by reverse line blotting: epidemiological survey and phylogenetic analysis. Vet Parasitol 2004; 123 (1-2): 41-54.
45. Nicolaiewsky TB, Richter MF, Lunge VR, Cunha CW, Delagostin O, Ikuta N, Fonseca AS, da Silva SS, and Ozaki LS. Detection of *Babesia equi* (Laveran, 1901) by nested polymerase chain reaction. Vet Parasitol 2001; 101 (1): 9-21.
46. Parola P, and Raoult D. Ticks and tickborne bacterial diseases in humans: an emerging infectious threat. Clin Infect Dis 2001; 32 (6): 897-928.
47. Pfeifer Barbosa I, Bose R, Peymann B, and Friedhoff KT. Epidemiological aspects of equine babesioses in a herd of horses in Brazil. Vet Parasitol 1995; 58 (1-2): 1-8.
48. Phipps LP, and Otter A. Transplacental transmission of Theileria equi in two foals born and reared in the United Kingdom. Vet Rec 2004; 154 (13): 406-408.
49. Rampersad J, Cesar E, Campbell MD, Samlal M, and Ammons D. A field evaluation of PCR for the routine detection of *Babesia equi* in horses. Vet Parasitol 2003; 114 (2): 81-87.
50. Xuan X, Igarashi I, Tanaka T, Fukumoto S, Nagasawa H, Fujisaki K, and Mikami T. Detection of antibodies to *Babesia equi* in horses by a latex agglutination test using recombinant EMA-1. Clin Diagn Lab Immunol 2001; 8 (3): 645-646.
51. Xuan X, Larsen A, Ikadai H, Tanaka T, Igarashi I, Nagasawa H, Fujisaki K, Toyoda Y, Suzuki N, and Mikami T. Expression of Babesia equi merozoite antigen 1 in insect cells by recombinant baculovirus and evaluation of its diagnostic potential in an enzyme-linked immunosorbent assay. J Clin Microbiol 2001; 39 (2): 705-709.
52. Xuan X, Chahan B, Huang X, Yokoyama N, Makala LH, Igarashi I, Fujisaki K, Maruyama S, Sakai T, Mikami T. Diagnosis of equine piroplasmosis in Xinjiang province of China by the enzyme-linked immunosorbent assays using recombinant antigens. Vet Parasitol 2002; 108 (2): 179-182.
53. Zapf F, and Schein E. New findings in the development of *Babesia* (Theileria) *equi* (Laveran, 1901) in the salivary glands of the vector ticks, Hyalomma species. Parasitol Res 1994; 80 (7): 543-548.
54. Zweygarth E, Lopez-Rebollar LM, and Meyer P. *In vitro* isolation of equine piroplasms derived from Cape Mountain zebra (Equus zebra zebra) in South Africa. Onderstepoort J Vet Res 2002; 69 (3): 197-200.
55. Zweygarth E, Lopez-Rebollar LM, Nurton J, Guthrie AJ. Culture, isolation and propagation of *Babesia caballi* from naturally infected horses. Parasitol Res 202; 88 (5): 460-462.

Artikel ingediend: 9 maart 2005
Artikel geaccepteerd: 17 oktober 2005

STREPTOCOCCEN?

NAXCEL®
Géén kuren

EFFECTIEF

- Effectiviteit in 1 dosering
- Ten minste 7 dagen werkzaam

TECHNOLOGISCHE DOORBRAAK

- Gepatenteerde Energie Technologie
- Komt daar waar het zijn moet
- Blijft zolang het nodig is

GEMAKKELIJK

- Lage dosering, 1 ml/20 kg
- Makkelijk spuitbaar
- Spuiten voor lage doseringen beschikbaar

Met Naxcel hoef ik ze maar één keer te spuiten

Naxcel®: REG NL 10315 UDA.
Werkzame stof: ceftiofur 100 mg/ml.
Indicaties/doeldieren: Varkens: voor de behandeling van bacteriële luchtweginfecties geassocieerd met *Actinobacillus pleuropneumoniae, Pasteurella multocida, Haemophilus parasuis,* en *Streptococcus suis.* Behandeling van *septicaemie, polyarthritis* en *polyserositis geassocieerd met een Streptococcus suis* infectie. **Dosering:** 1 ml/20 kg lichaamsgewicht, intramusculair. **Wachttijd vlees:** 71 dagen. **Bijwerkingen:** Af en toe kan een voorbijgaande zwelling ontstaan na intramusculaire injectie. **Contra-indicaties:** niet gebruiken bij dieren met een overgevoeligheid voor ceftiofur of andere β-lactam antibiotica. Kanalisatiestatus: UDA, mag alleen op diergeneeskundig voorschrift worden verstrekt.

Pfizer Animal Healt

Pfizer Animal Health bv • Postbus 37
2900 AA Capelle a/d IJssel • info@pfizerah.nl

© 2005 Pfizer Animal Health bv - Capelle a/d IJssel ® Merknaam Pfizer Inc., N.Y.

Schurft in beroep

Tekst: Iaira Boissevain
Illustratie: Henk Vrieselaar

Veterinair tuchtrecht

In januari werd deze zaak besproken, omdat het Tuchtcollege een opvallende uitspraak deed over de voorlichtingsplicht van een dierenarts. De dierenarts was het dan ook niet eens met de uitspraak (en de opgelegde waarschuwing) en ging in beroep. Met resultaat, want het Beroepscollege had duidelijk een andere mening over de verplichtingen van een dierenarts dan het Tuchtcollege.

Slecht begin

In een pensionstal arriveert op een dag een nieuwe kostganger, een pony van het zo populaire Tinker-ras. De nieuwkomer wordt duidelijk gek van de jeuk; hij staat vanaf zijn aankomst de hele dag te schuren. Het is zo erg dat het de eigenaar van één van de andere pensionpony's (Mercury)[1] direct opvalt. De eigenaar van de Tinker heeft direct een goed contact met de dierenarts, die op alle mogelijke manieren probeert om de Tinker te behandelen. Hij zet zelfs tot twee keer toe een preventieve behandeling tegen schurft in. Dat is voor de eigenaar van Mercury reden tot bezorgdheid; want als er sprake is van schurft moeten andere eigenaren dat ook weten; in de pensionstal worden borstels, dekens en andere gebruiksvoorwerpen over en weer gebruikt.

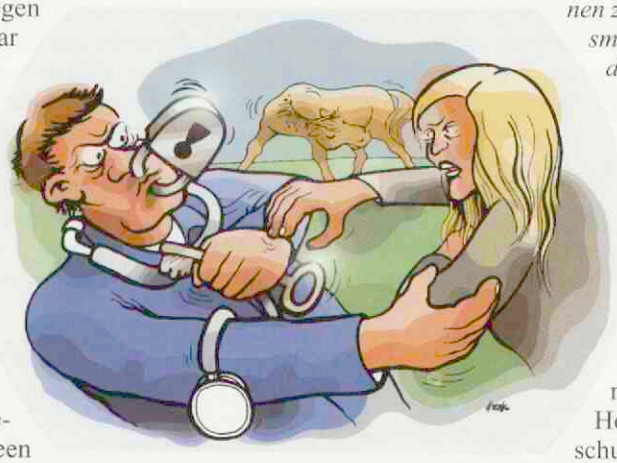

Deze eigenaar belt de dierenarts die de Tinker behandelt, al is dat niet haar eigen dierenarts. Om die reden vindt de dierenarts dat hij niet verplicht is om al teveel vragen van deze nieuwsgierige eigenaar te beantwoorden. Er is geen sprake van schurft, en de rest moet ze maar aan haar eigen dierenarts vragen. Als Mercury enige tijd later ook jeuk en kale plekken heeft, stapt de eigenaar verontwaardigd naar het Tuchtcollege om te klagen over zoveel onwil om tijdig informatie te geven.

Geen schurft, geen informatie

De dierenarts blijft het onzin vinden; de door hem behandelde Tinker had geen schurft, en dus treft hem geen verwijt. Daar is het Tuchtcollege het echter niet mee eens: als de dierenarts tot twee keer toe een behandeling tegen schurft inzet, is er dus een risico dat er inderdaad sprake is van schurft. Waarom zou je anders een behandeling inzetten? En áls je als dierenarts behandelt tegen schurft, is het niet meer dan normaal om hierover voorlichting te geven aan andere betrokkenen zoals eigenaren en de stalhouder.

De gewaarschuwde dierenarts gaat in beroep tegen de uitspraak, en het Beroepscollege oordeelt op enkele punten fundamenteel anders dan het Tuchtcollege.

Beroepsoordeel

Allereerst had het Tuchtcollege niet over de zaak kunnen oordelen, omdat de dierenarts in kwestie niet de behandelend dierenarts was van pony Mercury, en alleen al daarom wordt de beslissing van het Tuchtcollege vernietigd.

Eigenlijk is een meer inhoudelijke behandeling van de zaak dan al niet meer nodig, maar het Beroepscollege geeft desondanks een mening over de voorlichtingsplicht van een dierenarts. Volgens het Beroepscollege is *"een dierenarts in het kader van de civiele behandelingsovereenkomst in beginsel slechts gehouden om informatie over de gezondheidstoestand van het dier te verschaffen aan de eigenaar. Dit zou slechts anders kunnen zijn indien er sprake is van een besmettelijke dierziekte. De vraag of de dierenarts -naast de eigenaar - nog iemand moet informeren, dan wel de eigenaar moet adviseren anderen te informeren, hangt vervolgens af van de aard van de ziekte en de mate waarin deze besmettelijk is."*

Op grond van deze redenering hangt de voorlichtingsplicht af van de aard van de ziekte, en de mate van het besmettingsgevaar. Hoe zit dat dan bij mogelijke schurft in een pensionstal? Waar het Tuchtcollege redeneerde dat nu de dierenarts behandelde tegen schurft, er blijkbaar een reëel risico bestond dat er sprake was van deze aandoening, keert het Beroepscollege dit om. Volgens hen is niet bewezen dat er sprake was van schurft, en daarom was er ook geen besmettingsgevaar. Aangezien er geen risico was dat er ernstige schade kon ontstaan in de gezondheidszorg voor andere dieren, was de dierenarts niet verplicht om voorlichting te geven.

Plicht of recht?

Met deze uitspraak wordt de plicht van een dierenarts om anderen dan de eigenaar voor te lichten over ziekte en behandeling van het dier, alleen opgelegd als er bewezen besmettingsgevaar bestaat. In alle andere gevallen is het geven van informatie niet verplicht, maar overigens ook niet verboden…

[1] *Gewijzigde naam.*

Protozoaire infecties als oorzaak van diarree bij jonge kalveren

T. Geurden[1,2], *E. Claerebout*[1] *en J. Vercruysse*[1]

Uit en voor de praktijk

In dit artikel wordt de rol van protozoaire infecties in de etiologie van diarree bij jonge kalveren besproken, waarbij ook de noodzaak van een goede diagnose aan bod komt. Bij kalveren jonger dan een maand wordt *Cryptosporidium parvum* bij 44 procent of meer van de onderzochte stallen van kalveren met diarree geïdentificeerd. Bij kalveren ouder dan een maand kunnen zowel pathogene *Eimeria* spp. als *Giardia duodenalis* van belang zijn als oorzaak van diarree en verminderde groei. De klinische diagnose dient altijd bevestigd te worden door fecesonderzoek. Voor *C. parvum* en *G. duodenalis* zijn naast de klassieke coprologische onderzoeken ook immunologische diagnosetechnieken voorhanden. De controle is erop gericht de uitscheiding en transmissie van oöcysten en cysten te reduceren of te voorkomen, door een combinatie van chemotherapeutische behandeling, management en een goede ontsmetting van de huisvesting.

Summary

The role of protozoan parasites in the etiology of diarrhea in calves is highlighted with emphasis on correct diagnosis. In neonatal calves, *Cryptosporidium parvum* is isolated in more than 44% of the faeces of diarrhetic calves. In calves older than one month, both *Eimeria bovis* and *E. zuernii*, and *Giardia duodenalis* are associated with diarrhea and poor growth. Clinical diagnosis has to be confirmed by examination of host faecal material. Both for *C. parvum* and *G. duodenalis* immunological assays are available. Control measures must aim to reduce or prevent oocyst or cyst transmission, by combining management measures, desinfection and chemotherapeutic treatment.

Inleiding

Diarree bij jonge kalveren wordt vaak omschreven als een multifactoriële aandoening. Zowel protozoaire, virale als bacteriële infecties zijn beschreven als primaire oorzaak van diarree. Ook problemen met de voeding kunnen leiden tot verminderde mestconsistentie. Daarnaast kunnen tal van andere factoren leiden tot een verminderde immuniteit met verhoogde gevoeligheid voor infecties of een verlenging van de diarreeperiode tot gevolg. Zo speelt de immuniteit van het dier en de infectiedruk waaraan het dier blootstaat een belangrijke rol in het aanslaan van de infectie en in de ernst van de symptomen. In dit artikel wordt dieper ingegaan op de rol die gastro-intestinale protozoaire parasieten spelen in het ontstaan van infectieuze diarree bij deze jonge kalveren. Deze parasieten worden beschouwd als een belangrijke oorzaak van diarree, gewichtsverlies en eventueel sterfte, zowel bij kalveren jonger én ouder dan één maand. Een goede diagnose is van groot belang en bestaat uit een grondige anamnese en klinisch onderzoek waardoor men vaak al tot een waarschijnlijkheidsdiagnose komt. Deze dient steeds te worden bevestigd door fecesonderzoek. De interpretatie van fecesonderzoek naar protozoaire infecties is soms moeilijk, daar klinische symptomen niet altijd gepaard gaan met een verhoogde uitscheiding van cysten of oöcysten. Een behandeling én gepaste preventieve maatregelen om herhaling te voorkomen, kunnen dus zeker leiden tot een merkbare verbetering van de resultaten in de kalveropfok. Bij kalveren die jonger zijn dan een maand, wordt vaak *Cryptosporidium parvum* aangetroffen. Bij oudere kalveren die op stal staan, kunnen zowel *Eimeria bovis* en *zuernii* als *Giardia duodenalis* leiden tot diarree en een verminderde groei.

Neonatale diarree (dieren jonger dan 1 maand)

Het neonataal-diarreecomplex bij kalveren kan door verschillende darmpathogenen worden veroorzaakt, maar *C. parvum* speelt zonder twijfel een belangrijke rol. De parasiet werd voor het eerst beschreven bij de muis (29). Het belang van *C. parvum* bij kalveren werd pas erkend toen de parasiet geassocieerd werd met diarree (19). Bovendien werd door experimenteel onderzoek bevestigd dat *C. parvum* een primaire pathogeen is bij het kalf (30). *C. parvum* wordt in verschillende Europese landen zeer vaak aangetoond in fecesmonsters afkomstig van jonge kalveren met diarree (Ierland: in 44 procent van de mestmonsters afkomstig van kalveren met klinische symptomen; Spanje: 52 procent; België: 62 procent (zie ook figuur 1); Frankrijk: 68 procent (1, 3, 4, 18, 27)). Bij kalveren van dezelfde leeftijdsklasse (< 1 maand) die geen diarreesymptomen vertonen is de prevalentie van *C. parvum* daarentegen aanzienlijk lager. In een cross-sectionele prevalentiestudie in Vlaanderen werd bij 22 procent van de kalveren jonger dan vier weken *C. parvum* in de feces aangetoond (Geurden, niet gepubliceerde gegevens). Gelijkwaardige prevalenties werden gevonden in andere Europese studies (28). Andere pathogenen zijn *Rota*-en *Corona*virus en *Escherichia*

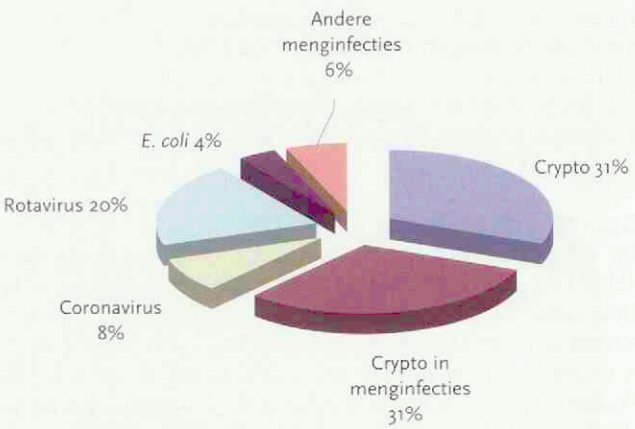

Figuur 1. De prevalentie van verschillende pathogenen geïsoleerd uit de feces van kalveren jonger dan één maand met diarree (2; bijgewerkt 2001).

[1] *Laboratorium voor Parasitologie, Faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Gent, Salisburylaan 133, B-9820 Merelbeke, België.*
[2] *E-mail:* thomas.geurden@UGent.be
Tel.: +32-9-264.73.93. Fax: +32-9-264.74.96.

coli, maar deze komen veel minder voor (Figuur 1). Wel komen vaak menginfecties voor (1, 30).
Na orale opname van *C. parvum*-oöcysten komen sporozoïeten vrij, die de enterocyten van de dunne darm binnendringen en celdestructie en villusatrofie veroorzaken (30). Meestal is de infectie zelflimiterend (35), hoewel chronische of fatale infecties ook voorkomen (24). De klinische symptomen kunnen variëren afhankelijk van de voedingstoestand en de immuunstatus van het dier. Typisch wordt een waterige, vaak geel gekleurde, diarree gezien bij kalveren tussen vijf dagen en één maand ouderdom (16, 24, 37). Op basis van deze symptomen, in combinatie met een eventuele voorgeschiedenis van cryptosporidiose op het bedrijf of de aanwezigheid van managementsfactoren op het bedrijf die kunnen leiden tot een verhoogde infectiedruk in de kalverhuisvesting, en de wetenschap dat *C. parvum* vaak betrokken is bij diarree in deze leeftijdsklasse, kan een vermoedelijke diagnose van cryptosporidiose gesteld worden. Uitsluitsel wordt gegeven door fecesonderzoek, waarbij het aantonen van oöcysten in de feces van een kalf met klinische symptomen zeker duidt op een oorzakelijk verband, al dan niet in combinatie met andere oorzaken van diarree (zie ook figuur 1). Klassiek gebeurt dit fecesonderzoek door het aantonen van oöcysten in een fecesuitstrijkje met lichtmicroscopie, hetzij in een natief preparaat hetzij na kleuring. De Ziehl-Nielsenkleuring en de carbolfuchsinekleuring (zie foto 1) zijn relatief goedkoop, maar vereisen ervaring van de onderzoeker. Voorts zijn er ook immunologische technieken, zoals immunofluorescentie (IFT: zie foto 2) en Elisa, voor detectie van antigenen van *C. parvum* in de feces. Ze zijn even gevoelig en hebben een hogere specificiteit dan microscopisch onderzoek (22, 36), maar ze vereisen gespecialiseerde apparatuur en getraind personeel. Het aantal oöcysten dat uitgescheiden wordt, kan (semi-) kwantitatief bepaald worden met de IFT of eventueel aan de hand van gekleurde fecesuitstrijkjes, indien een gestandariseerde hoeveelheid feces wordt gebruikt en een gestandariseerde oppervlakte van het uitstrijkje wordt afgelezen. Het nut van een kwantitatieve diagnose is echter beperkt, omdat er geen verband bestaat tussen het aantal uitgescheiden oöcysten en de klinische symptomen. Recent zijn ook verschillende 'dip-sticks' ontwikkeld die een goed en praktisch alternatief bieden voor de diagnose van klinische cryptosporidiose in de praktijk. Hierbij moet het voordeel van een snelle diagnose op het bedrijf worden afgewogen tegen de lichte meerkosten van dip-sticks in vergelijking met het onderzoek van fecesuitstrijkjes. Onderzoek van serummonsters heeft geen zin, omdat een toename van de antistoftiter pas kan worden aangetoond na de klinische fase van de infectie.

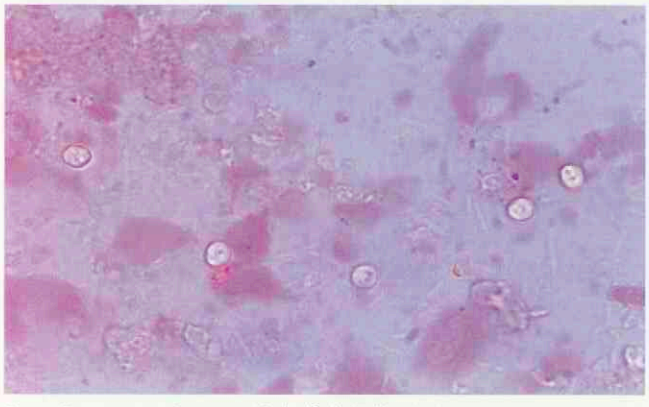

Foto 1. Oöcysten van *C. parvum* (Carbolfuchsinekleuring).

Door de korte prepatente periode van *C. parvum*, de hoge uitscheiding van oöcysten kort na de geboorte en het onmiddellijk infectieus zijn van de oöcysten na uitscheiding, kan de omgevingscontaminatie hoog oplopen tijdens de eerste levensweken, wanneer de kalveren nog heel gevoelig zijn voor infectie. Maatregelen dienen erop gericht te zijn de infectiedruk in de omgeving te verminderen, zodat klinische symptomen worden voorkomen, maar immuniteitsopbouw doorgaat. Dit dient vooral te gebeuren door een goed management en aangepaste hygiënische maatregelen (Zie tabel 1). Voor de chemotherapeutische behandeling en de preventie van *C. parvum* is enkel halofuginon geregistreerd voor gebruik bij kalveren. Preventief dient halofuginon gedurende zeven dagen toegediend te worden (100 µg/kg lichaamsgewicht) vanaf de eerste levensdag. Dit resulteert in een daling van het aantal diarreegevallen en een daling van de oöcystenuitscheiding, waardoor de omgeving minder wordt besmet. Curatief moet het dier zo snel mogelijk na het ontstaan van de diarree behandeld worden, waardoor de oöcystexcretie daalt (10, 31). Toediening van paromomycine wordt ook beschreven voor de preventie van klinische symptomen en de reductie van oöcystuitscheiding (6, 32), maar paromomycine is niet geregistreerd voor de behandeling van cryptosporidiose bij kalveren. Sulfamidine (9) en decoquinaat (11, 13) zijn niet effectief tegen *C. parvum* bij natuurlijk geïnfecteerde kalveren.

Diarree bij kalveren ouder dan een maand

Naast *Salmonella* en Boviene Virale Diarree kunnen zowel *Eimeria* spp. als *G. duodenalis* diarree en groeivertraging veroorzaken bij opgestalde kalveren.

Coccidiose

In Europa worden oöcysten van *Eimeria*-species zeer vaak teruggevonden in kalverfeces (2), maar enkel *E. bovis* en *E. zuernii* zijn van belang in het ontstaan van diarree bij opgestalde kalveren. *E. alabamensis* kan coccidiose veroorzaken bij kalveren vlak na het uitweiden, maar de symptomen zijn meestal van voorbijgaande aard (25, 26). De symptomen van coccidiose hangen niet alleen af van de pathogeniciteit van het oorzakelijk species, maar ook van de afweer van het dier en van de infectiedosis (14). De oöcystuitscheiding neemt af met een toenemende leeftijd van het kalf, waarschijnlijk door verworven immuniteit (8), hoewel klinische symptomen ook bij oudere kalveren kunnen voorkomen, vooral wanneer de infectiedruk hoog is.
De diagnose van coccidiose wordt gesteld op basis van de bedrijfsanamnese en de klinische symptomen. Coccidiose is vooral een probleem bij jonge dieren op stal en in de winter, omdat de oöcysten van *Eimeria* spp., in tegenstelling tot de oöcysten van *C. parvum* en de cysten van *G. duodenalis*, niet onmiddelijk na uitscheiding infectieus zijn, maar dienen te sporuleren in de omgeving, onder gunstige omstandigheden wat betreft temperatuur en vochtigheidsgraad. Verder komt coccidiose vooral voor wanneer de bezettingsgraad in de stal hoog is. De symptomen zijn diarree, die soms bloed bevat als gevolg van de destructie van enterocyten, en gewichtsverlies, vertraagde groei, een dof haarkleed en tenesmen. De diagnose dient bevestigd te worden door fecesonderzoek. Daar niet alle *Eimeria*-species pathogeen zijn, is vooral een correcte identificatie van de aangetroffen *Eimeria* spp. oöcysten van belang. Een telling van de oöcysten heeft minder zin daar er geen verband bestaat tussen het aantal uitgescheiden oöcysten en de kliniek. Diarree kan reeds optreden in het begin

van de patente periode, wanneer nog maar weinig oöcysten uitgescheiden worden.
Ter controle en preventie van coccidiose is een combinatie van een chemotherapeutische behandeling en management noodzakelijk (zie tabel 1). Bij kalveren zijn echter in Nederland geen producten geregistreerd voor de behandeling van coccidiose. Een preventieve behandeling wordt weinig toegepast. Eventueel kan lasalocid in de melk worden verstrekt (21), met daarna eventueel een behandeling met lasalocid of decoquinaat in de kalverkorrels (33). Voor curatieve behandeling kunnen decoquinaat (7), sulfamidine (12), maar vooral diclazuril (1 mg/kg) of toltrazuril (10-15 mg/kg) worden gegeven (14, 20).

Giardiosis
Een tweede protozoaire parasiet bij kalveren ouder dan een maand is *G. duodenalis*. De prevalentie bij jonge kalveren varieert naargelang de studie van negen procent tot 73 procent (5). Toch werd het pathogeen belang van *G. duodenalis* bij jonge kalveren pas recent onderkend (5, 16).
Na orale opname van de infectieuze cyste resulteert de asexuele vermenigvuldiging van de trofozoieten in een villusatrofie en een verminderde enzymatische activiteit ter hoogte van de dunne darm, wat leidt tot chronische diarree en een vertraagde groei (5), hoewel sommige infecties symptoomloos zijn. Omdat geïnfecteerde kalveren in de patente fase van de infectie grote aantallen cysten uitscheiden, wordt de omgeving op korte tijd sterk besmet, met een hoge infectiedruk voor andere kalveren tot gevolg. In de chronische fase is de uitscheiding lager en intermitterend, hetgeen de diagnose bemoeilijkt en meervoudige monsters noodzakelijk maakt.
De meest gebruikte en de goedkoopste diagnosemethode is de identificatie van cysten in de feces door microscopisch onderzoek na aanrijking en een joodkleuring (zie foto 3). Deze methode is echter minder gevoelig dan immunologische diagnosetechnieken zoals IFT, die kwantitatief kan worden gebruikt (zie foto 2), en Elisa. Deze immunologische diagnosetechnieken zijn oorspronkelijk ontwikkeld voor gebruik in de humane geneeskunde, maar zijn recent geëvalueerd voor gebruik bij runderen (5). Beide immunologische diagnosetechnieken zijn gevoeliger dan microscopisch onderzoek, maar hebben een hogere kostprijs en de noodzaak voor gespecialiseerde apparatuur. De interpretatie van het mestonderzoek is bij een *Giardia*-infectie een moeilijke opgave, vooral omdat de infectie pas in de chronische fase wordt opgemerkt met meestal lage cysten-uitscheiding, waardoor het vinden van kleine aantallen cysten ook klinisch relevant kan zijn. Ook hier dient de uitslag van het mestonderzoek gecombineerd te worden met de gegevens uit de bedrijfsanamnese en het klinisch onderzoek en door uitsluiting van andere infecties, vooral coccidiose.
Hoewel de cysten van *G. duodenalis* minder lang overleven in de omgeving dan de oöcysten van *C. parvum* of *Eimeria* spp., kunnen ze toch verschillende weken infectieus blijven (23). De preventie en controle van giardiose is daardoor een combinatie van managementsmaatregelen en behandeling (zie tabel 1). De benzimidazol preparaten albendazol en fenbendazol hebben een goede werkzaamheid tegenover *G. duodenalis* bij kalveren (15, 17, 34), bij een dosering van 5-20 mg/kg lichaamsgewicht per dag gedurende drie opeenvolgende dagen. Daar na een *G. duodenalis*-uitbraak een besmette kalverhuisvesting de regel is, dient gedesinfecteerd te worden, waarvoor quaternaire ammoniumzouten worden aangeraden (15).

Conclusies
Protozoaire infecties zijn van belang als primaire oorzaak van diarree, zowel bij kalveren ouder als jonger dan één

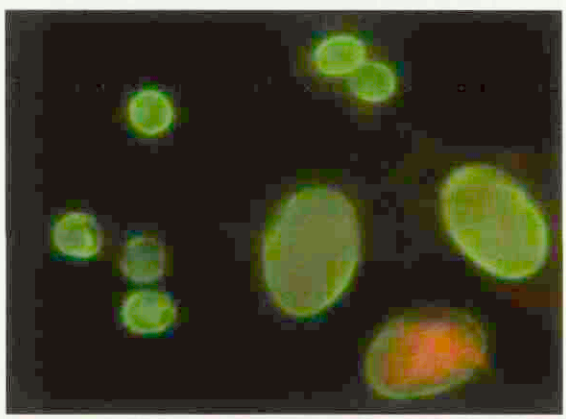

Foto 2. Oöcysten van *C. parvum* (klein en rond) en cysten van *G. duodenalis* (groot en ovaal) aangetoond met immunofluorescentie.

Tabel 1. Epidemiologische eigenschappen van *C. parvum*, *G. duodenalis* en *Eimeria* spp. bij kalveren en de bijhorende maatregelen.

Epidemiologische eigenschap	Epidemiologisch gevolg	Aangepaste maatregel
- hoge uitscheiding van (oö)cysten in de mest	- de infectiedruk kan in korte tijd hoog oplopen	- overbezetting vermijden - uitscheiders isoleren - hygiëne*
- (oö)cysten zijn zeer resistent in de omgeving	- uitgescheiden (oö)cysten kunnen verscheidene weken tot maanden overleven in de omgeving	- hygiëne*
- (oö)cysten zijn zeer resistent tegen ontsmetting	- ontsmetting met chloorhoudende desinfectantia is niet effectief	- desinfectantia gebaseerd op ammonia, chloordioxide, zuurstofdioxide of ozon
- (oö)cysten ontwikkelen goed in een warme en vochtige omgeving en zijn enkel gevoelig voor hoge temperaturen en uitdroging	- infectie: meestal in een vochtige en warme stalomgeving	- ontsmetting met stoom - overbezetting vermijden - hygiëne*

*hygiëne: - frequent weghalen van de feces
- grondig reinigen (hoge druk)
- eventueel leegstand gedurende enkele weken na een uitbraak
- wisselend gebruik van verschillende stallen die regelmatig worden gereinigd en ontsmet

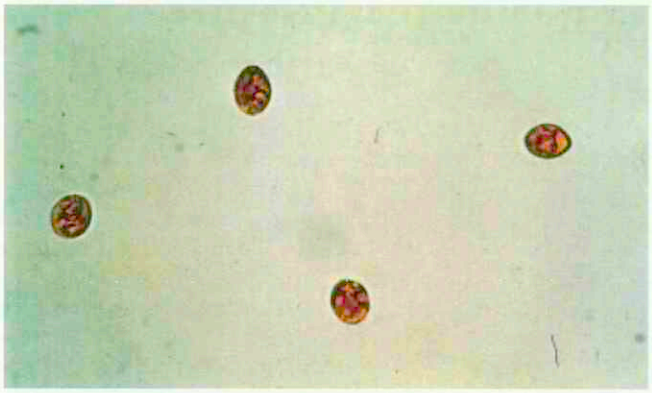

Foto 3. Cysten van *G. duodenalis* na joodkleuring (400x).

maand. Een goed begrip van de prevalentie, het klinisch belang en de epidemiologie van deze protozoaire parasieten kan leiden tot een vroeg onderkennen van de infectie. De interpretatie van het fecesonderzoek is moeilijk daar klinische symptomen niet altijd gepaard gaan met een hoge uitscheiding van (oö)cysten. Daarom kunnen de resultaten van het fecesonderzoek enkel worden gebruikt als ondersteuning van een totaaldiagnose door combinatie van de gegevens van de bedrijfsanamnese, het klinisch onderzoek en het uitsluiten van mogelijke andere oorzaken. Zowel preventieve als curatieve maatregelen kunnen de economische verliezen van deze protozoaire infecties in de kalveropfok inperken.

Literatuur

1. Constant F. Les cryptosporidies confirmées. E. coli toujours plus résistant. Le Point Vétérinaire 2001; 219 : 16-17.
2. Cornelissen AWCA, Verstegen R, Brand H van den, Perie NM, Eysker M, Lam TJGM, and Pijpers A. An observational study of *Eimeria* species in housed cattle on Dutch dairy farms. Vet Parasitol 1999; 56: 7-16.
3. Graaf DC de,Vanopdenbosch E, Ortega-Mora LM, Abbassi H, and Peeters JE. A review of the importance of cryptosporidiosis in farm animals. Int J Parasitol 1999; 29: 1269-1287.
4. Fuente R de la, Luzon M, Ruiz-Santa-Quiteria JA, Garcia A, Cid D, Orden JA, Sanz R, and Gomez-Bautista M. *Cryptosporidium* and concurrent infections with other major enteropathogens in 1 to 30-day-old diarrheic dairy calves in central Spain. Vet Parasitol 1999; 80: 179-185.
5. Geurden T, Claerebout E, Vercruysse J, and Berkvens D. Estimation of diagnostic test characteristics and prevalence of *Giardia duodenalis* in dairy calves using a Bayesian approach. Int J Parasitol 2004; 34: 1127-1137.
6. Grinberg A, Markovics A, Galindez J, Lopez-Villalobos N, Kosak A, and Tranquillo M. Controlling the onset of natural cryptosporidiosis in calves with paromomycin sulphate. Vet Rec 2002; 151: 606-608.
7. Heinrich AJ, and Bush GJ. Evaluation of decoquinate or lasalocid against coccidiosis from natural exposure in neonatal dairy calves. J Dairy Sci 1991; 74: 3223-3227.
8. Hermosilla C, Bürger H-J, and Zahner H. T cell responses in calves to a primary *Eimeria bovis* infection: phenotypical and functional changes. Vet Parasitol 1999; 84: 49-64.
9. Joachim A, Krull T, Schwarzkopf J, and Daugschies A. Prevalence and control of bovine cryptosporidiosis in German dairy herds. Vet Parasitol 2003; 112: 227-288.
10. Lefay D, Naciri, Poirier P, and Chermette R. Efficacy of halofuginone lactate in the prevention of cryptosporidiosis in suckling calves. Vet Rec 2001; 148: 108-112.
11. Lindsay DS, Woods KM, Upton SJ, and Blagburn BL. Activity of decoquinate against *Cryptosporidium parvum* in cell cultures and neonatal mice. Vet Parasitol 2000; 89: 307-311.
12. Mahmoud OM, Haroun EM, Sobiah MA, Omer OH, and Adam SEI. Comparative study of Calotropis procera latex and sulfamidine against experimentally induced *Eimeria ovinoidalis* infection in Nadji lambs. Small Ruminant Research 2001; 42: 135-140.
13. Moore DA, Atwill ER, Kirk JH, Brahmbhatt D, Alonso LH, Hou L, Singer MD, and Miller TD. Prophylactic use of decoquinate for infections with *Cryptosporidium parvum* in experimentally challenged neonatal calves. J Am Vet Med Assoc 2003; 223: 839-845.
14. Mundt H-C, Daugschies A, Uebe F, and Rinke M. Efficacy of toltrazuril against artificial infections with *Eimeria bovis* in calves. Parasitol Res 2003; 90: S166-S167.
15. O'Handley RM, Olson ME, McAllister TA, Morck DW, Jelinski M, Royan G, and Cheng K-J. Efficacy of fenbendazole for treatment of giardiasis in calves. Am J Vet Res 1997; 58: 384-388.
16. O'Handley RM, Cockwill C, McAllister TA, Jelinski M, Morck DW, and Olson ME. Duration of naturally acquired giardiosis and cryptosporidiosis in dairy calves and their association with diarrhea Vet Med Assoc with diarrhea. J Vet Med Assoc 1999; 214: 391-396.
17. Olson ME, Goh J, Phillips M, Guselle N, and McAllister TA. *Giardia* cyst and *Cryptosporidium* oocyst survival in water, soil and cattle faeces. J Environ Quality 1999; 28: 1991-1996.
18. Otto P, Elschner M, Günther H, und Schulze F. Vergleichende Untersuchungen zum Nachweis von Rotaviren, Coronaviren, Kryptosporidien und enterotoxigenen *E. coli* im Kot durchfallkranker Kälber. Tierärtzl Umschau 1995; 50: 80-86.
19. Panciera RJ, Thomassen RW, and Garner FM. Cryptosporidial infection in a calf. Vet Pathol 1971; 8: 479-484.
20. Pilarczyk B, Balicka-Ramisz A, and Prost M. The dynamics of *Eimeria* spp. Infection in calves treated and untreated with Baycox. Medycina Weterynayjna 1999; 55: 523-526.
21. Quigley JD, Drewry JJ, and Ivey SJ. Effects of lasalocid in milk replacer or calf starter on health and performance of calves challenged with *Eimeria* species. J Dairy Sci 1997; 80: 2972-2976.
22. Quilez J, Sanchez-Acedo C, Clavel A, del Chado E, and Lopez-Bernad F. Comparison of an acid-fast stain and a monoclonal antibody-based immunofluorescence reagent for the detection of *Cryptosporidium* oocysts in faecal specimens for cattle and pigs. Vet Parasitol 1996; 67: 75-81.
23. Ruest N, Couture Y, Faubert GM, and Girard C. Morphological changes in the jejunum of calves naturally infected with *Giardia* spp. and *Cryptosporidium* spp. Vet Parasitol 1997; 69: 177-186.
24. Sanford SE, and Josephson GKA. Bovine cryptosporidiosis: clinical and pathological findings in forty-two scouring neonatal calves. Can Vet J 1982; 23: 343-347.
25. Snoep JJ, and Potters JBMM. Coccidiosis as a cause of diarhhea in calves at pasture – *Eimeria alabamensis*. Tijdschr. Diergeneesk 2004; 129: 158-160.
26. Svensson C. Excretion of *Eimeria alabamensis* oocysts in grazing calves and young stock. Journal of Veterinary Medicine Series B-Infectious diseases and Veterinary Public Health 2000; 47: 105-110.
27. Tartera P. *Cryptosporidium parvum* est présent chez 20 à 50% des veaux diarrhéiques. L'hebdo Vétérinaire 2002; 109 : 11-14.
28. Timmerman TG, Geurden T, Opsomer G en Claerebout E. *Cryptosporidium parvum* bij kalveren. Vlaams Diergeneesk Tijdschr 2003; 72: 409-416.
29. Tyzer E. *Cryptosporidium parvum* (sp. nov.), a coccidium found in the small intestine of the common mouse. Archive der Protistenkunde 1912; 26: 394-412.
30. Tzipori S, Smith M, Halpin C, Angus KW, Sherwood D, and Campbell I. Experimental cryptosporidiosis in calves: clinical manifestations and pathological findings. Vet Rec 1983; 112: 116-120.
31. Villacorta I, Peeters JE, Vanopdenbosch E, Aresmazas E, and Theys H. Efficacy of halofuginone lactate against *Cryptosporidium parvum* in calves. Antimicrob Agents Chemother 1991; 35: 283-287.
32. Viu M, Quilez J, Sanchez-Acedo C, Cacho E del, and Lopez-Bernad F. Field trial on the therapeutic efficacy of paromomycin on natural *Cryptosporidium parvum* infections in lambs. Vet Parasitol 2000; 90: 163-170.
33. Waggoner JK, Cecava MJ, and Kazacos KR. Efficacy of lasalocid and decoquinate against coccidiosis in naturally infected dairy calves. J Dairy Sci 1994; 77: 349-353.
34. Xiao L, Saeed K, and Herd RP. Efficacy of albendazole and fenbendazole against *Giardia* infection in cattle. Vet Parasitol 1996; 61: 165-170.
35. Xiao L, Herd RP, and Rings DM. Concurrent infections of *Giardia* and *Cryptosporidium* on two Ohio farms with calf diarrhea. Veterinary Parasit 1993; 51: 41-48.
36. Xiao L, and Herd RP. Quantitation of *Giardia* cysts and *Cryptosporidium* oocysts in fecal samples by a direct immunofluorescence assay. J Clin Microbiol 1993; 31: 2944-2946.
37. Xiao L, and Herd RP. Infection patterns of *Cryptosporidium* and *Giardia* in calves. Vet Parasitol 55; 1994; 55: 257-262.

Op weg naar detectie van functioneel falen van gewrichtskraakbeen bij het paard

H. Brommer[1]

Samenvatting proefschrift

Inleiding

Gewrichtsziekten vormen een groot probleem bij het paard, hetgeen nogal eens kan leiden tot een vroegtijdige beëindiging van de sportcarrière. Het metacarpophalangeale (MCP) gewricht, ook wel het kootgewricht genoemd, is een gewricht dat bijzonder gevoelig is met betrekking tot het ontwikkelen van gewrichtsziekten. De belangrijkste gewrichtsziekte is osteoarthrose (OA). Eén van de kenmerken van OA is beschadiging en degeneratie van het kraakbeen in het gewricht. Schade aan gewrichtskraakbeen kan ernstige gevolgen hebben omdat dit weefsel maar een beperkte mogelijkheid heeft om de schade te herstellen. Daarom zijn maatregelen ter preventie en vroegtijdige diagnostiek uitermate belangrijk om de hiermee gepaard gaande kreupelheid te voorkomen.

De belangrijkste functies van het gewrichtskraakbeen zijn absorptie en transmissie van mechanische krachten die door voortbewegen gegenereerd worden. Voor het goed kunnen uitoefenen van deze functies is een gezonde en intacte kraakbeenlaag van belang, waarbij het kraakbeen specifieke biomechanische eigenschappen moet hebben. Gezien het enorme belang van deze biomechanische functie moet het management rondom gewrichtsziekten uiteindelijk gericht zijn op het behoud van de specifieke biomechanische eigenschappen van het kraakbeen. Evaluatie van de functionele gezondheidstoestand van het kraakbeen is dan ook belangrijk voor de prognosestelling van gewrichtsziekten.

In dit proefschrift worden diverse aspecten van kraakbeenschade en de daarmee gerelateerde stoornis in de biomechanische functie beschreven, waarbij de aandacht is gericht op het MCP-gewricht omdat dit gewricht klinisch het meest van belang is. De resultaten van dit onderzoek moeten gezien worden in het perspectief van ontwikkeling van methoden en technieken die uiteindelijk vroege opsporing van functioneel falen van gewrichtskraakbeen mogelijk moeten maken.

Functionele aanpassing van de biomechanische eigenschappen van gewrichtskraakbeen

Als eerste is de normale fysiologische ontwikkeling van de biomechanische eigenschappen van gewrichtskraakbeen bestudeerd vanaf de geboorte tot volwassen leeftijd. Uit eerder biochemisch onderzoek is gebleken dat er na de geboorte een proces in gang gezet wordt, genoemd 'functionele adaptatie', waarbij de biochemische samenstelling van kraakbeen verandert vanuit een homogene toestand naar een heterogene situatie. Biochemische homogeniteit, zoals dat bij het jonge dier na de geboorte aanwezig is, wil zeggen dat de biochemische samenstelling over het gehele kraakbeenoppervlak min of meer hetzelfde is. Biochemische heterogeniteit van kraakbeen is karakteristiek voor het volwassen dier en betekent dat de biochemische eigenschappen van het kraakbeen van plaats tot plaats verschillen, waarbij er een duidelijke relatie is met de belasting van het kraakbeenoppervlak, die tevens van plaats tot plaats verschillend is. De verwachting was, gegeven het feit dat de biochemische samenstelling bepalend is voor de biomechanische eigenschappen van het kraakbeen, dat er een soortgelijk proces van functionele aanpassing van de biomechanische eigenschappen plaatsvindt na de geboorte.

Op twee plaatsen van het kraakbeenoppervlak van het kootbeen die bij het levende paard verschillend belast worden, namelijk de rand en het centrum van het gewricht (Figuur 1), werden de Young's modulus en de dynamische modulus bepaald bij doodgeboren veulens, vijf maanden oude veulens, achttien maanden oude paarden, en volwassen paarden (gemiddelde leeftijd van negen jaar). De Young's modulus is een maat voor de statische stijfheid en is gerelateerd aan de concentratie van de proteoglycanen in het kraakbeen. De dynamische modulus is een maat voor de dynamische stijfheid en is gerelateerd aan de karakteristieken van het collagene netwerk in het kraakbeen. Het bleek dat het kraakbeen van het veulen biomechanisch 'blank' is, dat wil zeggen dat de biomechanische eigenschappen van het kraakbeen over het oppervlak overal hetzelfde, en dus homogeen zijn. Deze homogeniteit van biomechanische eigenschappen hangt waarschijnlijk samen met het feit dat het gewrichtskraakbeen voor de geboorte nooit belast is geweest. Na de geboorte, als het veulen gaat staan, start de mechanische belasting van het kraakbeen en onder invloed van belasting vindt er een aanpassing plaats van zowel de statische als de dynamische stijfheid van het kraakbeen. Hierdoor krijgt het kraakbeen de functionele eigenschappen die het mogelijk maken dat de ondergane belasting ook verdragen kan worden zonder dat er schade optreedt. Op een leeftijd van achttien maanden bleek deze functionele aanpassing van de biomechanische eigenschappen voortgeschreden te zijn tot een niveau dat vergelijkbaar is met dat van het volwassen paard. Daarna traden er nauwelijks meer veranderingen op.

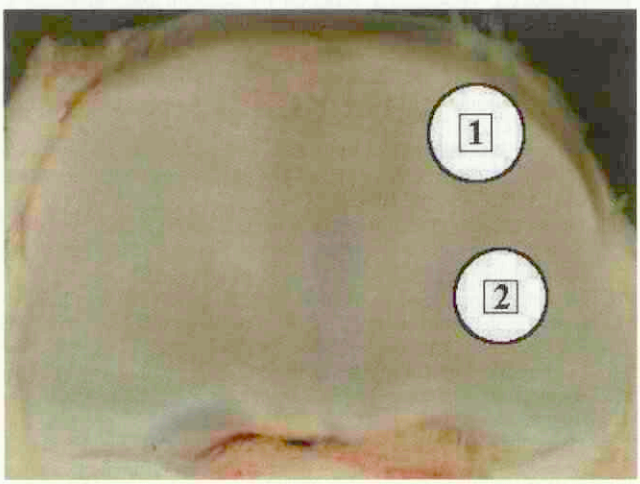

Figuur 1. Proximale kraakbeenoppervlak van het kootbeen met de twee locaties die *in vivo* verschillend belast worden. Locatie 1 wordt met een piekbelasting intermitterend belast, locatie 2 wordt continu, maar veel minder zwaar belast.

[1] *Dr. Harold Brommer is specialist KNMvD Chirurgie Paard, Faculteit der Diergeneeskunde, Departement Gezondheidszorg Paard, Yalelaan 12, 3584 CM Utrecht, e-mail: H.Brommer@vet.uu.nl*

Kwantificering van kraakbeendegeneratie

Om de veranderingen van de biomechanische eigenschappen in relatie tot kraakbeendegeneratie, zoals dat gezien wordt bij OA, te bestuderen, is kwantificering van kraakbeendegeneratie noodzakelijk. Voor dit doel werd een nieuwe techniek ontwikkeld en beschreven, gebaseerd op het gegeven dat gedegenereerd kraakbeen Oost-Indische inkt bindt door fibrillering van het oppervlak en depletie van proteoglycanen. Gezond kraakbeen heeft deze kenmerken niet en bindt dan ook geen Oost-Indische inkt. Binding van Oost-Indische inkt geeft een zwarte kleur van het kraakbeenoppervlak op die plaatsen waar het kraakbeen gedegenereerd is. De toename van de zwarting is dan een maat voor de hoeveelheid gebonden Oost-Indische inkt, die op zijn beurt weer een maat is voor de hoeveelheid gedegenereerd kraakbeen. De toename van de zwartkleuring van het kraakbeenoppervlak kan bepaald worden door van het kraakbeenoppervlak digitale opnames te maken zowel voor als na kleuring met Oost-Indische inkt, en hieruit computermatig de toename van de gemiddelde grijswaarde van de pixels te meten (Figuur 2). Belangrijke voorwaarden zijn een gestandaardiseerde belichting en positionering van het kraakbeenoppervlak. Vervolgens kan met deze gegevens de kraakbeendegeneratie index (Cartilage Degeneration Index, CDI) berekend worden. Validatie van de techniek resulteerde in een goede reproduceerbaarheid, en er was een goede en significante correlatie met een reeds eerder beschreven macroscopisch scoringssysteem voor OA. De CDI-techniek is in de rest van het proefschrift gebruikt om zowel van het gehele gewrichtsoppervlak, als ook van bepaalde geselecteerde gebieden, de hoeveelheid gedegenereerd kraakbeen te kwantificeren.

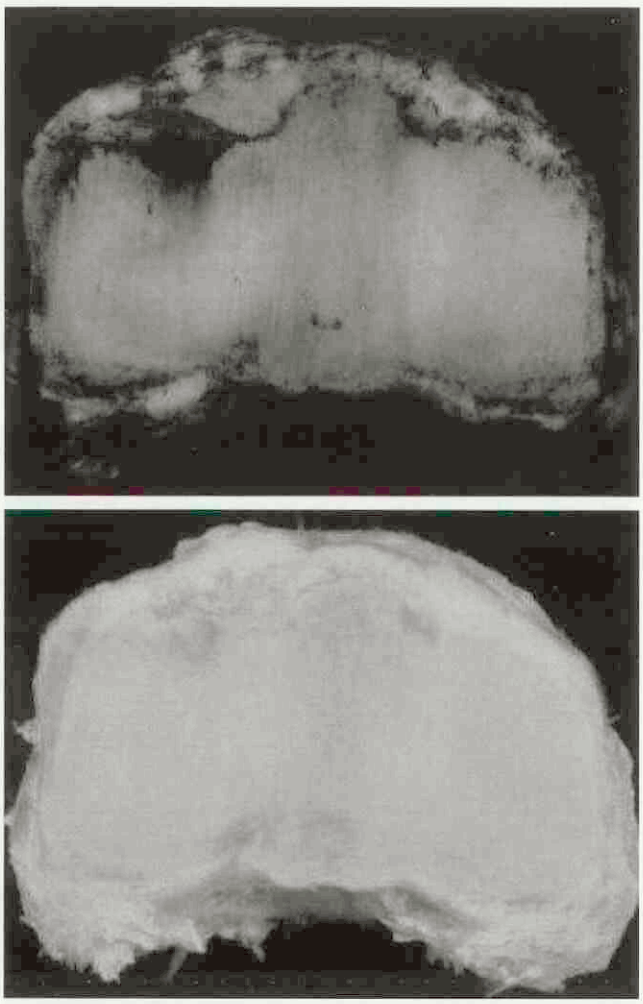

Figuur 2. Illustratie van een digitale opname van het kootbeenoppervlak voor en na kleuring met Oost-Indische inkt. Gedegenereerd kraakbeen bindt Oost-Indische inkt en geeft een zwartkleuring van het kraakbeenoppervlak. De computer-matig bepaalde toename van de zwartkleuring is een maat voor de hoeveelheid gedegenereerd kraakbeen.

Verspreidingspatroon van kraakbeendegeneratie gedurende het proces van OA in relatie tot mechanische belasting van het gewricht

Degeneratie van het gewrichtskraakbeen is vaak progressief gedurende het proces van OA, waarbij de snelheid van progressie afhangt van de mate van mechanische belasting van het gewricht. Voor een beter begrip van OA is het noodzakelijk om inzicht te hebben in het verspreidingspatroon van kraakbeendegeneratie over het gewrichtsoppervlak. In 73 MCP-gewrichten van slachtpaarden (leeftijd range vijf maanden - 23 jaar) werd de OA-status van het totale gewrichtsoppervlak van het kootbeen bepaald, alsmede de CDI-waarden van vier omschreven gebieden: de mediale en laterale dorsale rand, en de mediale en laterale centrale fovea. OA-gerelateerde kraakbeendegeneratie bleek een specifiek verspreidingspatroon over het gewrichtsoppervlak te hebben: van mediaal naar lateraal en van perifeer naar centraal.

Als min of meer logisch vervolg op het bovenbeschreven onderzoek werd het verspreidingspatroon van kraakbeendegeneratie, zoals gevonden in het MCP-gewricht, vergeleken met het verspreidingspatroon in het metatarsophalangeale (MTP) gewricht. Het MCP-gewricht is anatomisch vergelijkbaar met het MTP-gewricht, echter de mechanische belasting van deze twee gewrichten is verschillend gedurende de normale voortbeweging van het paard. Bovendien zijn er in de literatuur verschillen beschreven met betrekking tot de frequentie en lokalisatie van bot-kraakbeenfragmenten. Gezien deze verschillen werd de hypothese opgesteld dat de topografische ontwikkeling van kraakbeendegeneratie in het MCP-gewricht verschillend is van die in het MTP-gewricht. In MCP- en MTP-gewrichten werden de CDI-waarden bepaald van de mediale en laterale dorsale rand, de mediale en laterale centrale fovea, en de mediale en laterale palmaire/plantaire gebieden van het kootbeen. In zowel het MCP- als het MTP-gewricht werden de hoogste CDI-waarden gemeten op de dorsale rand van het gewrichtsoppervlak. Echter, gedurende de verdere ontwikkeling van OA werd er een verschil geconstateerd in het verspreidingspatroon van kraakbeendegeneratie: in het MCP-gewricht verscheen er gedegenereerd kraakbeen ongeveer gelijktijdig op zowel de centrale als de palmaire delen van het gewrichtsoppervlak, terwijl in het MTP-gewricht significant meer kraakbeendegeneratie op de plantaire gebieden gevonden werd in vergelijking met de centrale regio's. Dit verschil wordt toegeschreven aan het feit dat het voorbeen meer met een klap wordt neergezet en meer betrokken is bij het dragen van het lichaamsgewicht van het paard, terwijl het achterbeen meer glijdend wordt neergezet en een belangrijke functie vervult bij de propulsie van het paard. Deze resultaten bevestigen de bevindingen uit de literatuur dat mechanische belasting een belangrijke factor is in de progressie van OA en dat er een duidelijke relatie is tussen fysieke stress en kraakbeenschade.

Functionele consequenties van kraakbeendegeneratie

Voor de uitvoering van de studie naar de gevolgen van kraakbeendegeneratie voor de biomechanische eigenschappen

werd een vergelijkbare benadering gekozen als voor het experiment dat uitgevoerd werd ter bestudering van de functionele adaptatie van gewrichtskraakbeen. De Young's modulus als maat voor de statische stijfheid en de dynamische modulus als maat voor de dynamische stijfheid van het kraakbeen werden bepaald in gezonde MCP-gewrichten en in gewrichten met OA-gerelateerde kraakbeendegeneratie. Deze biomechanische parameters werden gemeten op zowel de rand als in het centrum van het gewricht. De mate van kraakbeenschade op deze twee plaatsen werd weer bepaald met behulp van de CDI-techniek. Gewrichten met OA hadden op de gewrichtsrand significant hogere CDI-waarden, lagere waarden voor Young's modulus, en lagere waarden voor de dynamische modulus. In het centrum van het gewricht werden vergelijkbare resultaten gevonden. Tevens werden de kraakbeendiktes gemeten, waarin geen verschillen bleken te bestaan tussen gezonde gewrichten en gewrichten met OA. Dit betekent dus dat veranderingen in de biomechanische eigenschappen van het kraakbeen eerder optreden dan veranderingen in de dikte van de kraakbeenlaag. De conclusie was dat kraakbeendegeneratie gevolgen heeft voor zowel de statische als de dynamische stijfheid van het kraakbeen en daarmee voor de functionaliteit van het weefsel. Beide parameters dalen in waarde gedurende het proces van OA. De absolute hoeveelheid kraakbeendegeneratie was groter op de dorsale rand van het gewrichtsoppervlak, maar de veranderingen in de biomechanische eigenschappen waren aan de rand vergelijkbaar met die in het centrum van het gewricht. Substantiële kraakbeendegeneratie op de dorsale rand van het kootbeen heeft dus niet alleen gevolgen voor de lokale kraakbeenstijfheid, maar is tevens gerelateerd met een vermindering van de elasticiteit in het centrum van het gewricht, een bevinding die van belang kan zijn in het kader van de prognosestelling van degeneratieve gewrichtsziekten.

Inspectie van kraakbeenschade middels artroscopie

Artroscopie is momenteel de enige minimaal invasieve techniek die een directe benadering van het gewrichtskraakbeen mogelijk maakt. Deze techniek is dan ook 'de gouden standaard' met betrekking tot het inventariseren van kraakbeenschade. De diagnostische artroscopie van het MCP-gewricht werd geëvalueerd met betrekking tot het vaststellen van OA-gerelateerde kraakbeenletsels. Artroscopie van de dorsale gewrichtszak van het MCP-gewricht is uitgevoerd in 74 onderbenen van slachtpaarden. De hypothese werd getoetst dat het bekijken van het artroscopisch zichtbare deel van het kraakbeenoppervlak een goede indicatie geeft van de toestand van zichtbare kraakbeen en dat hiermee tevens een goede inschatting gemaakt kan worden van de toestand van het kraakbeen van het totale kraakbeenoppervlak van het kootbeen, dus inclusief die delen die normaliter met een artroscopie niet zichtbaar zijn. De score ontwikkeld door de 'Société Française d'Arthroscopie' (SFA) werd gebruikt om het kraakbeen (semi)kwantitatief te beoordelen. Opnieuw werd de CDI-techniek als referentie gebruikt. De resultaten gaven aan dat er een onderschatting van de totale schade in het gewricht gemaakt wordt in het geval er weinig letsels op het zichtbare kraakbeenoppervlak van het kootbeen aanwezig zijn. De oorzaak is wellicht het onzichtbaar zijn van geringe fibrillering en proteoglycaandepletie. Aan de andere kant wordt er een overschatting van de totale hoeveelheid kraakbeenschade in het gewricht gemaakt als er ernstige letsels op het zichtbare deel gediagnostiseerd worden, omdat schade op het artroscopisch zichtbare deel niet representatief is voor het totale gewrichtsoppervlak. De uiteindelijke conclusie is dat inspectie van kraakbeenschade middels artroscopie maar een beperkte waarde heeft voor het bepalen van de gezondheidstoestand van het kraakbeenweefsel in het MCP-gewricht.

Toepasbaarheid van kraakbeenindenters

Kraakbeenindenters zijn instrumenten die onder begeleiding van de artroscoop gebruikt kunnen worden om de mechanische eigenschappen van het kraakbeen te meten. Hiermee kan dan een indruk verkregen worden van de functionele toestand van het kraakbeen. Een commercieel verkrijgbare kraakbeenindenter (Figuur 3) werd getest op reproduceerbaarheid en gevoeligheid met betrekking tot het meten van de kraakbeenstijfheid en het inschatten van het niveau van kraakbeendegeneratie. In deze studie werden de metingen verricht op vrijgeprepareerde kootbenen en er werd weer gekozen voor twee plaatsen op het gewrichtsoppervlak: de rand en het centrum. Van elke testplaats werd tevens de dynamische modulus bepaald als referentiewaarde voor de metingen met de kraakbeenindenter. CDI-waarden werden gemeten als referentie

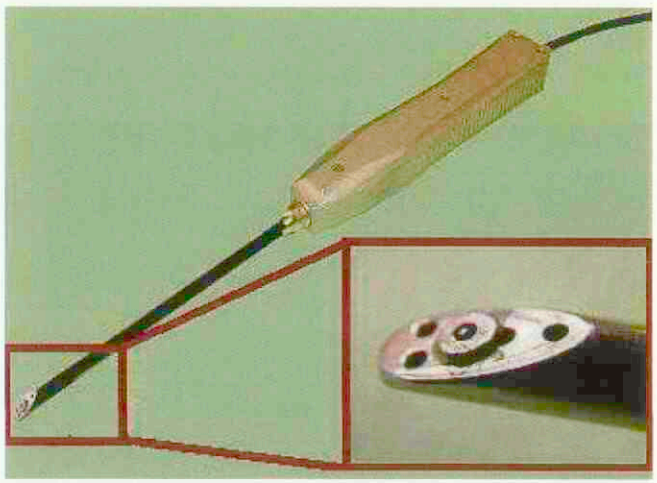

Figuur 3. De kraakbeenindenter.

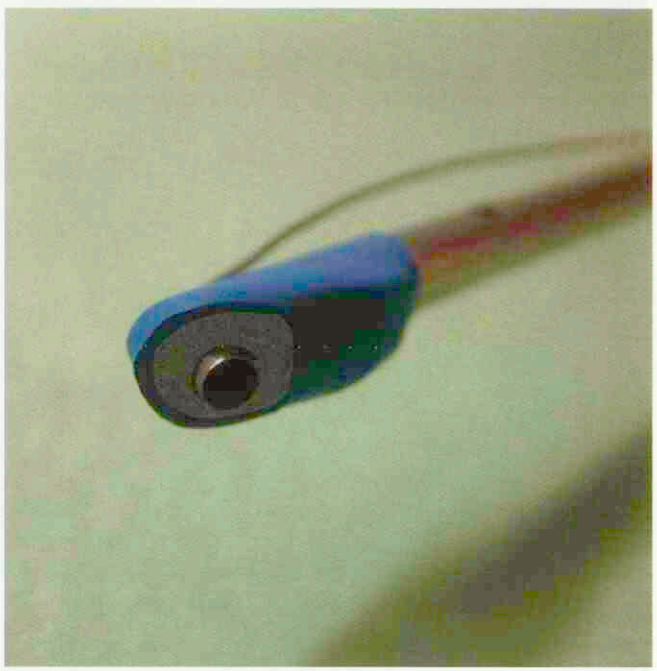

Figuur 4. Een kraakbeenindenter met geïntegreerde echo-transducer.

voor de graad van kraakbeendegeneratie. De geteste kraakbeenmonsters werden onderverdeeld in vier groepen, gebaseerd op de uitkomsten van de waardes voor de dynamische modulus: zacht, matig zacht, matig stijf, en stijf kraakbeen. De reproduceerbaarheid van het apparaat was redelijk goed, echter de gevoeligheid van het apparaat bleek onvoldoende. De kraakbeenindenter kon alleen een verschil in stijfheid aantonen wanneer er reeds aanzienlijke kraakbeendegeneratie opgetreden was en het kraakbeen als 'zacht' geclassificeerd werd. Matig zacht, matig stijf, en stijf kraakbeen kon met dit apparaat niet van elkaar onderscheiden worden. De aanwezigheid van zacht kraakbeen op de rand van het gewrichtsoppervlak was gerelateerd aan een significant hogere CDI-waarde op zowel de rand als in het centrum van het gewricht. De conclusie was dat de kraakbeenindenter niet geschikt is om de beginfase van OA-gerelateerde kraakbeendegeneratie bij het paard te detecteren. In meer gevorderde gevallen van OA is het apparaat te gebruiken om gegevens omtrent de functionele en degeneratieve toestand van het kraakbeen te kwantificeren.

Bepaling van de geluidssnelheid in gewrichtskraakbeen van het paard

Het resultaat van het meten van de kraakbeenstijfheid met behulp van een kraakbeenindenter is afhankelijk van de dikte van het kraakbeen. De dikte van de kraakbeenlaag is niet bekend tijdens een routine artroscopie. Bovendien kan de dikte van het kraakbeen veranderen gedurende het proces van OA. Het kraakbeen in het MCP-gewricht van het paard is relatief dun en speciaal in dunne kraakbeenlagen heeft een kleine verandering van de kraakbeendikte aanzienlijke invloed op de resultaten van de metingen van de kraakbeenstijfheid. Om dit probleem te ondervangen kan in de indenter een echotransducer ingebouwd worden, waarmee op de plaats van meting de kraakbeendikte bepaald kan worden (Figuur 4). Kennis omtrent de juiste kraakbeendikte op de plaats van meting maakt het dan mogelijk om de biomechanische eigenschappen van het kraakbeen nauwkeuriger te berekenen. Voorwaarde is wel dat de geluidssnelheid in het gewrichtskraakbeen bekend is. De geluidssnelheid in kraakbeen van het paard werd bepaald en er werd onderzocht wat de invloed hierop is van drie belangrijke klinische variabelen, namelijk de leeftijd van het paard, de plaats in het gewricht, en de mate van degeneratie van het kraakbeen. De geluidssnelheid werd berekend uit de kraakbeendikte, zoals gemeten met de naaldmethode (een goed gevalideerde referentiemethode die echter niet klinisch toepasbaar is), en de tijdsduur van de echogolf. Uit de resultaten bleek dat er geen significante invloed was van leeftijd, plaats in het gewricht, en kraakbeendegeneratie op de geluidssnelheid in het kraakbeen. De gemiddelde geluidssnelheid bleek 1696 $\pm$ 126 m/s te zijn. De conclusie is dat het gebruik van de gemiddelde geluidssnelheid van 1696 m/s acceptabel is voor kraakbeenindenter metingen gecombineerd met echografische meting van de kraakbeendikte zonder dat er rekening gehouden hoeft te worden met klinische variabelen als leeftijd, plaats in het gewricht, en eventueel degeneratie van het gewrichtskraakbeen. Deze techniek heeft dan ook potentiële waarde voor klinisch gebruik bij het paard om vroege veranderingen in de biomechanische eigenschappen van het kraakbeen in het kader van degeneratieve gewrichtsziekten op te sporen.

Bepaling van kraakbeenfunctionaliteit in perspectief

In het laatste deel van dit proefschrift wordt ingegaan op de huidige stand van zaken met betrekking tot de waarde en het bepalen van de biomechanische eigenschappen van gewrichtskraakbeen en wat de verwachting is van eventuele ontwikkelingen op dit terrein. Op dit moment kan met behulp van de kraakbeenindenter tijdens een artroscopie pas een verandering in de biomechanische eigenschappen van het kraakbeen vastgesteld worden wanneer het proces van kraakbeendegeneratie reeds in een gevorderd stadium is. Vroege detectie van functionele veranderingen in de beginfase van kraakbeendegeneratie is echter nog niet mogelijk. Het is te verwachten dat de ontwikkeling van kraakbeenindenters doorgaat en dat er in de nabije toekomst indenters met geïntegreerde echotransducers op de markt komen, waardoor de gevoeligheid van dit soort instrumenten verbeterd zal worden. Tevens zullen in de toekomst met de verdere ontwikkeling van kwantitatieve 'magnetic resonance imaging' (MRI) technieken de functionele eigenschappen, en daarmee de gezondheidstoestand van het gewrichtskraakbeen, bepaald kunnen worden. Evaluatie van de biomechanische eigenschappen van het gewrichtskraakbeen is niet alleen van belang voor vroege diagnostiek en daarmee voor de prognose, het is tevens een belangrijke parameter met betrekking tot preventie van degeneratieve gewrichtsziekten. Het bepalen van de biomechanische karakteristieken van het gewrichtskraakbeen kan bijdragen bij het zoeken naar het optimale bewegingsregime voor jonge opgroeiende paarden om daarmee de functionele aanpassing van het kraakbeen zo gunstig mogelijk te laten verlopen. Het op deze manier conditioneren van kraakbeen is de beste manier om een zo goed mogelijke functionele kwaliteit te krijgen, waardoor dit weefsel gedurende het hele leven de opgelegde belasting op kan vangen zonder beschadigd te worden. Tenslotte kan het bepalen van de biomechanische eigenschappen van het kraakbeen een belangrijke waarde hebben bij bepaalde therapeutische behandelingen, bijvoorbeeld in het monitoren van functioneel herstel na een chirurgisch uitgevoerde kraakbeentransplantatie.

Harold Brommer is sinds 1998 werkzaam bij de hoofdafdeling Gezondheidszorg Paard aan de Faculteit der Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht. Zijn initiële aanstelling als Specialist In Opleiding (SIO) Chirurgie Paard werd na twee jaar omgezet in die van Assistent Diergeneeskundige In Opleiding tot Klinisch Onderzoeker (ADIKO). In deze functie, waarvoor een stipendium werd toegekend door Zorg Onderzoek Nederland en Medische Wetenschappen (ZONMW), combineerde hij zijn klinische opleiding tot specialist met wetenschappelijk promotieonderzoek. In 2002 werd hij geregistreerd als Specialist Chirurgie Paard en op 9 juni 2005 verdedigde hij zijn proefschrift: 'Towards detection of functional failure of equine articular cartilage. The metacarpophalangeal joint under scrutiny'. Het onderzoek werd uitgevoerd onder leiding van de promotoren prof. dr. A. Barneveld en prof. dr. J.S. Jurvelin (Universiteit van Kuopio in Finland) en de co-promotoren dr. P.A.J. Brama en dr. P.R. van Weeren.

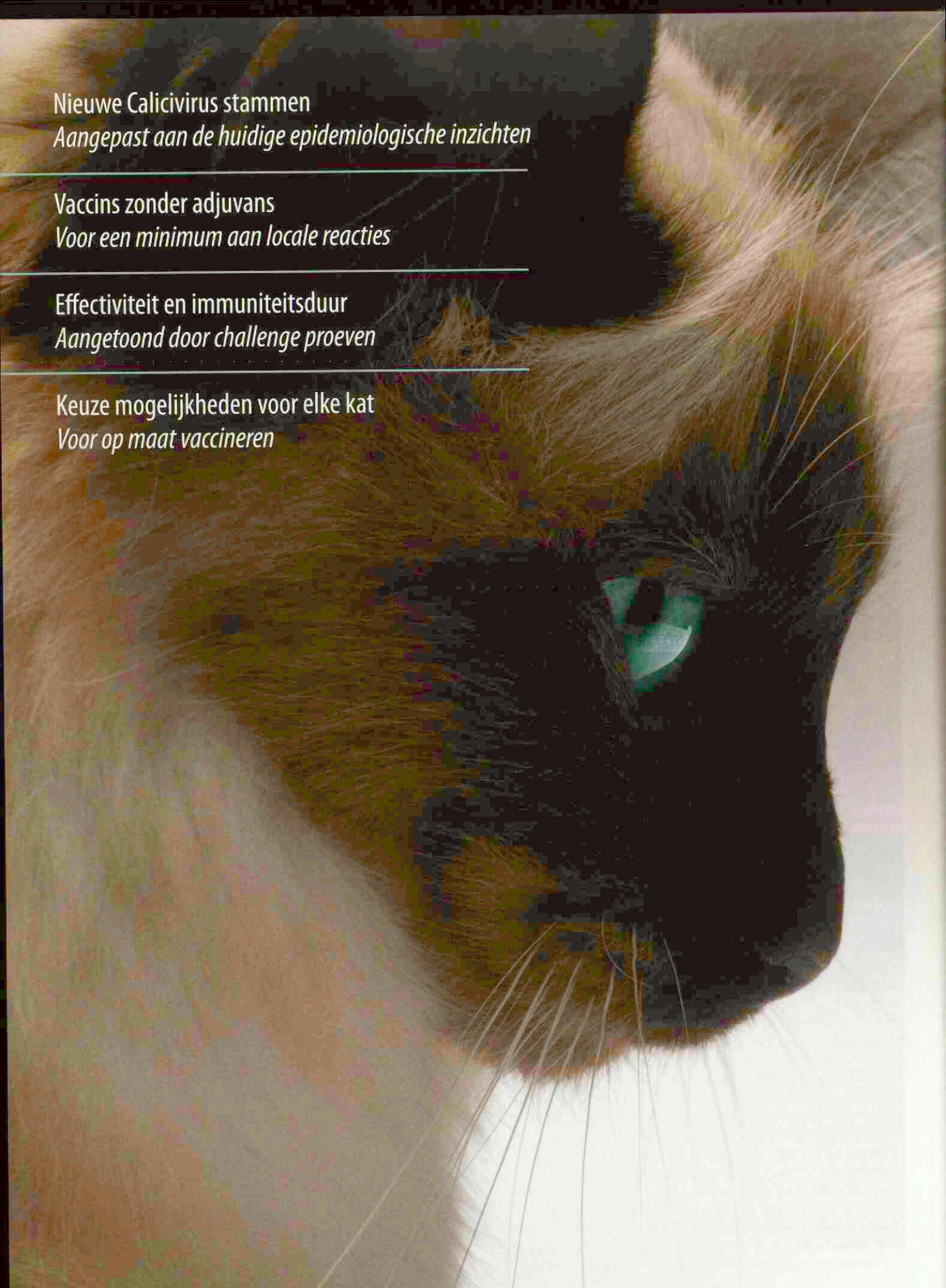

Nieuwe Calicivirus stammen
Aangepast aan de huidige epidemiologische inzichten

Vaccins zonder adjuvans
Voor een minimum aan locale reacties

Effectiviteit en immuniteitsduur
Aangetoond door challenge proeven

Keuze mogelijkheden voor elke kat
Voor op maat vaccineren

Purevax® RC (Levend verzwakt feliene rhinotracheitis herpesvirus (stam FHV F2); geïnactiveerde feliene Calicivirus antigenen (stammen FCV 431 en G1)). **Doeldier(en):** Katten. **Indicaties**: Actieve immunisatie van katten van 8 weken en ouder tegen feliene virale rhinotracheitis ter vermindering van klinische symptomen en tegen in
gevriesdroogde tablet met het oplosmiddel, volgens het onderstaand vaccinatieschema. - Basisvaccinatieschema: 1e injectie: vanaf een leeftijd van 8 weken, 2e injectie: 3 tot 4 weken later. In aanwezigheid van hoge titers van specifieke maternale antilichamen moet het schema voor de basisvaccinatie uitgesteld worden tot de leeftijd van
bepaalt ondermij kan optreden, deze verdwijnt binnen hoogstens 1 of 2 weken. In uitzonderlijke omstandigheden kan een overgevoeligheids-reactie optreden, die een aangepaste symptomatische behandeling kan vereisen. **Kanalisatie:** (NL) UDD – (BEL) op voorschrift. **Nummer van de vergunning:** REG NL 10319 – EU/2/04/051/00
fels (stam 905). Levend verzwakt feliene panleucopenie virus (FPLTV)). **Doeldier(en):** Katten. **Indicaties:** Actieve immunisatie van katten van 8 weken en ouder tegen feliene virale rhinotracheitis ter vermindering van klinische symptomen, tegen infecties met het calicivirus ter vermindering van klinische symptomen en excretie, tegen
en calicivirus componenten. De immuniteitsduur is 1 jaar na de laatste thierbaccinatie voor de rhinotracheitis, calicivirus en *Chlamydophila felis* componenten, en 3 jaar voor de panleucopenie component. **Dosering en toedieningsweg:** Subcutane injectie van één 1-ml dosis vaccin, na oplossing van de gevriesdroogde tablet met het
met alle componenten, daarna elk jaar met de rhinotracheitis, calicivirus en chlamydosis componenten, en elke 3 jaar met de panleucopenie component. **Contra-indicaties:** Niet gebruiken bij drachtige dieren. Het gebruik is niet aanbevolen tijdens de lactatie. **Bijwerkingen:** Bij normaal gebruik kan incidenteel een voorbijgaande ap
Kanalisatie: (NL) UDD – (BEL) op voorschrift. **Nummer van de vergunning:** REG NL 10322 – EU/2/04/050/001. Verdere informatie zie bijsluiter of beschikbaar bij (NL) Merial B.V., Kleermakerstraat 10, 1991 JL Velserbroek, of (BEL) Merial Belgium NV, Sylvain Dupuislaan 243, 1070 Brussel. **Purevax® RCP** (Levend verzwakt feliene rhin
infectie met het feliene calicivirus ter vermindering van klinische symptomen en excretie en tegen feliene panleucopenie voor de preventie van sterfte en klinische symptomen. Immuniteit werd aangetoond vanaf 2 weken na het basisvaccinatieschema tegen de panleucopenie component, en vanaf 4 weken na het basisvaccinatiesche
[illegible] - Basisvaccinatieschema: 1e injectie: vanaf een leeftijd van 8 weken, 2e injectie: 3 tot 4 weken later. In aanwezigheid van hoge titers van specifieke maternale antilichamen moet het schema voor de basisvaccinatie uitgesteld worden tot de leeftijd van 12 weken. - Herhalingsvaccinatie: 1 jaar na de basisva
[illegible] binnen hoogstens 1 of 2 weken. In uitzonderlijke omstandigheden kan een overgevoeligheids-reactie optreden, die een aangepaste symptomatische behandeling kan vereisen. **Kanalisatie:** (NL) UDD – (BEL) op voorschrift. **Nummer van de vergunning:** REG NL

Een nieuwe visie op het vaccineren van katten

PUREVAX®

Verantwoord vaccineren

MERIAL

www.merial.com

ermindering van klinische symptomen en excretie. Immuniteit werd aangetoond vanaf 4 weken na het basisvaccinatieschema tegen de rhinotracheïtis en calicivirus componenten. De immuniteitsduur is 1 jaar na de laatste (her)vaccinatie **Dosering en toedieningsweg:** Subcutane injectie van één 1-ml dosis vaccin, na oplossing van de atie: jaarlijks. **Contra-indicaties:** Niet gebruiken bij drachtige dieren. Het gebruik is niet aanbevolen tijdens de lactatie. **Bijwerkingen:** Bij normaal gebruik kan incidenteel een voorbijgaande apathie en anorexie alsook hyperthermie (gewoonlijk gedurende 1 of 2 dagen) optreden. Een lokale reactie (een lichte pijn bij palpatie, jeuk of een uiter of beschikbaar bij (NL) Merial B.V., Kleermakerstraat 10, 1991 JL Velserbroek, of (BEL) Merial Belgium NV, Sylvain Dupuislaan 243, 1070 Brussel. **Purevax® RCPCh** (Levend verzwakt feliene rhinotracheïtis herpesvirus (stam FHV F2); Geïnactiveerde feliene Calicivirus antigenen (stammen FCV 431 en G1); Levend verzwakt *Chlamydophila* ß ter vermindering van klinische symptomen, tegen feliene panleucopenie voor de preventie van sterfte en klinische symptomen. Immuniteit werd aangetoond vanaf 2 weken na het basisvaccinatieschema tegen de *Chlamydophila felis* en panleucopenie componenten, en vanaf 4 weken na het basisvaccinatieschema tegen de rhinotracheïtis staand vaccinatieschema: - Basisvaccinatieschema: 1e injectie: vanaf een leeftijd van 8 weken, 2e injectie: 3 tot 4 weken later. In aanwezigheid van hoge titers van specifieke maternale antilichamen moet het schema voor de basisvaccinatie uitgesteld worden tot de leeftijd van 12 weken. - Herhalingsvaccinatie: 1 jaar na de basisvaccinatie thermie (gewoonlijk gedurende 1 of 2 dagen) optreden. Een lokale reactie (een lichte pijn bij palpatie, jeuk of een beperkt oedeem) kan optreden, deze verdwijnt binnen hoogstens 1 of 2 weken. In uitzonderlijke omstandigheden kan een overgevoeligheids-reactie optreden, die een aangepaste symptomatische behandeling kan vereisen. HV F2) $\geq 10^{4,5}$ CCID$_{50}$; Geïnactiveerde feliene Calicivirus antigenen (stammen FCV 431 en G1) $\geq$ 2,0 ELISA U.; Levend verzwakt feliene panleucopenie virus (PLI IV)). **Doeldier(en):** Katten. **Indicaties:** Actieve immunisatie van katten van 8 weken en ouder tegen feliene virale rhinotracheïtis ter vermindering van klinische symptomen, tegen calicivirus componenten. De immuniteitsduur is 1 jaar na de laatste (her)vaccinatie voor de rhinotracheïtis en calicivirus componenten, en 3 jaar voor de panleucopenie component **Dosering en toedieningsweg:** Subcutane injectie van één 1-ml dosis vaccin, na oplossing van de gevriesdroogde tablet met het oplosmiddel, volgens het daarna elk jaar met de rhinotracheïtis en calicivirose componenten, en elke 3 jaar met de panleucopenie component. **Contra-indicaties:** Niet **Bijwerkingen:** Bij normaal gebruik kan incidenteel een voorbijgaande apathie en anorexie alsook hyperthermie (gewoonlijk gedurende 1 of 2 dagen) optreden. Een lokale reactie (een lichte pijn dere informatie zie bijsluiter of beschikbaar bij Merial B.V., Kleermakerstraat 10, 1991 JL Velserbroek. * Geregistreerd handelsmerk van MERIAL. © 2005. MERIAL. Alle rechten voorbehouden. Matt Art 12260/09/2005.

Bijzonder interessant en leerzaam 3de HAP-congres

N. Endenburg

Berichten en verslagen

Op 7 en 8 oktober 2005 vond het 3de HAP (Huisdiergedrag als probleem?) congres in de Reehorst te Ede plaats. Dit congres is en was bedoeld voor diergedragsdeskundigen, dierenartsen en anderen met interesse voor diergedrag. Maar door het hoge wetenschappelijk niveau en het feit dat de meeste lezingen in het Engels waren, was het geen congres om bij in slaap te vallen.

In het voorwoord van de congresbundel schrijft Debbie Rijnders, de organisatrice van dit congres, over het woord nieuwsgierigheid, en dat dit congres vooral voor nieuwsgierige mensen is, en dat was het. Behalve een grote hoeveelheid aan internationale wetenschappers op het gebied van diergedrag, was de inhoud van de meeste sprekers verrassend en prikkelend. Het stemde tot nadenken over onder andere de cognitieve capaciteiten van hond, paard, kat en vogel. Maar ook over wat dat betekent over hoe wij met die dieren omgaan. En onze trainingsmethoden.

Bijna alle sprekers op dit congres waren de moeite van het aanhoren waard, maar vooral prof. dr. Irene Pepperberg en prof. dr. Daniël Mills gaven indrukwekkende lezingen. Zij lieten zien hoe praktisch goede wetenschap kan zijn.

Prof. Pepperberg trainde de afgelopen 24 jaar Grijze Roodstaartpapegaaien met de Model-Rivaal (M/R) methode om hen Engels te leren spreken. Hierdoor konden hun cognitieve capaciteiten getest worden. Zij bewees dat Grijze Roodstaarten zich een voorstelling kunnen leren maken die vereist is om ingewikkelde cognitieve en communicatieve vaardigheden te ontwikkelen. Bovendien bewees zij ook dat de mislukkingen om in het verleden tot echte communicatie met vogels te komen, toegeschreven kunnen worden aan ondeugdelijke trainingstechnieken van wetenschappers en niet aan het gebrek van intelligentie bij papegaaien. Zij deed haar experimenten in eerste instantie met Alex, een Grijze Roodstaart die bij het begin van het onderzoek dertien maanden oud was.

Wat houdt de M/R-techniek in waardoor Alex leerde spreken, nieuwe voorwerpnamen leerde en deze correct leerde uitspreken. Het berust op interactie tussen twee mensen en de student, Alex in dit geval. Alex zat hierbij op één van zijn favoriete plekken en zag twee mensen bezig met een voorwerp waarvoor hijzelf ook interesse had getoond. De trainer stelde vragen aan zijn helper bijvoorbeeld: "Wat is de vorm hiervan?" "Wat is de kleur?" en na een goed antwoord kreeg de helper lof en het voorwerp als beloning. Een fout antwoord zoals de vogel dat zelf ook wel gaf, bijvoorbeeld een verkeerde naam of een onduidelijk uitgesproken woord, werd bestraft met een standje en het verwijderen van het voorwerp uit het gezichtsveld van de helper en soms ook uit dat van de vogel. Op deze manier fungeerde de helper niet alleen als een model voor het gewenste gedrag, maar ook als een rivaal die de aandacht van de trainer tot zich trok. Na een verkeerd of onduidelijk gegeven antwoord kreeg het model nog één kans om het goed te doen.

Belangrijk bij de gebruikte techniek is dat de beloning uitsluitend bestaat uit intrinsieke bekrachtiging. Alex kreeg het voorwerp dat hij correct benoemde en meer niet. Zodoende zal hij altijd de grootst mogelijke samenhang tussen voorwerp en label kunnen zien. Oude onderzoeken werkten met beloningen in de vorm van iets lekkers dat geen verband had met het geleerde. Voor Alex was het correct benoemen van het voorwerp de enige manier om een gewenst voorwerp te verkrijgen. Dit omdat Pepperberg ervan overtuigd is dat extrinsieke beloningen, zoals als lekkers, verwarring kunnen veroorzaken.

Alex is intussen in staat verzorgers te vertellen dat hij dorst of honger heeft, of dat hij ergens naartoe wil. In het filmpje dat Pepperberg vertoonde was indrukwekkend te zien hoe Alex met de wereld omging. Hij wist dat een groene sleutel zowel tot de categorie groen als tot de categorie sleutels kon behoren.

Maar niet alleen bij dieren blijkt deze methode te werken. Ook bij onderzoek van autistische kinderen blijkt deze methode een ingang te zijn om de cognitieve capaciteiten optimaal te benutten.

Ook prof. Mills ging op het leren van honden in, en besprak daarbij ook de M/R-methode. En ook hier bleek dat dit een effectieve methode. Bovendien heeft men geconstateerd dat zes maanden oude pups van 'drugshonden', die de moeder bepaalde taken ziet uitvoeren, taken beduidend sneller beheersen dan pups die niet aan die activiteiten worden blootgesteld. Diverse experimenten hebben ook aangetoond dat honden schijnen te leren van het waarnemen van de acties van hun eigenaar. Een interessante vinding om in gedachten te houden als u met uw hond wandelt.

Uitkomst van dit congres wat mij betreft in ieder geval is dat wij door ons onbegrip en onze simplistische voorstelling van zaken, dieren altijd schromelijk onderschat hebben. Wij hoeven niet zolang in de tijd terug te gaan dat dierenartsen hun cliënten vertelden dat dieren als een soort doos met knoppen gezien moesten worden. Een druk op de juiste knop gaf de juiste respons. De sprekers op dit congres toonden duidelijk aan dat dit ver van de werkelijkheid af staat.

Samengevat was dit een congres, met een hoog wetenschappelijk niveau, dat smaakte naar meer. Tot over twee jaar!

Nienke Endenburg is senior docent-onderzoeker, gespecialiseerd in de relatie mens-dier, communicatie en sociale vaardigheden bij departement Dier en Maatschappij van de Faculteit der Diergeneeskunde.

Ectoparasietensymposium

P. Overgaauw

Op 18 en 19 mei 2005 werd door Merial in Parijs een symposium georganiseerd over de laatste ontwikkelingen op het gebied van ectoparasieten. Een aantal sprekers uit verschillende Europese landen ging in op onderwerpen over vlooien, teken en door deze parasieten overgebrachte ziekten. De nadruk lag hierbij op de preventie. De deelnemers waren parasitologen uit heel Europa.

Het symposium werd geopend door Jean-Louis Foraz, dierenarts en marktonderzoeker. Hij ondervroeg in Frankrijk achthonderd honden- en zeshonderd katteneigenaren die hun dieren het laatste jaar een antiparasitaire behandeling (endo- of ectoparasieten) hadden toegediend. Daarnaast werd een telefonische enquête gehouden onder duizend diereigenaren om te weten te komen hoeveel daarvan hun huisdieren behandelden tegen vlooien en teken en redenen waarom wel of niet.

In Frankrijk heeft 48% van de huishoudens een hond en/of een kat (Nederland 47%). Honden blijken populairder te zijn dan katten (26% respectievelijk 22% van de huishoudens). Deze verhouding ligt in Nederland precies andersom. De helft van de dieren is aanwezig bij eigenaren in de leeftijd van 35 tot 55 jaar en 38% in gezinnen met kinderen jonger dan zes jaar. Dit laatste is van belang als het gaat om eventuele zorgen van ouders voor eventueel contact van kinderen met antiparasitaire middelen. Uit de groep van behandelde dieren werden honden (81%) meer tegen vlooien of teken behandeld dan katten (67%). Opvallend was dat als de dieren ouder werden (> elf jaar) nog maar een kwart in aanmerking komt voor een behandeling.

Uit de telefonische enquête bleek dat een kwart van de eigenaren weinig tot niet behandelen tegen ectoparasieten. Als het wel plaatsvindt, gebeurt dit voornamelijk met OTC-producten.
Verder bleek uit het onderzoek dat 73% van de honden wordt gevaccineerd tegen slechts 41% van de katten. Deze cijfers liggen in Nederland voor de kat nog lager. Voor het ontwormen lagen deze cijfers op gemiddeld 75% respectievelijk 57%.

Vanzelfsprekend kiest een eigenaar voor gemak en het is niet zo verwonderlijk dat uit het onderzoek blijkt dat 55% van de honden en 60% van de katten een combinatiepreparaat kregen met een werkzaamheid tegen zowel vlooien als teken. Bij de hond was een spot-on formulering het meest populair; daarentegen kiest de helft van de katteneigenaren voor een spray.

Nieuwe ontwikkelingen anti-ectoparasitica

Fabrikanten blijven natuurlijk verder zoeken naar nieuwe moleculen, formuleringen en toedieningsvormen die veiliger zijn, langer werken en tegen nog meer parasieten werkzaam zijn.
Een ontwikkeling waar regelmatig over wordt gepubliceerd betreft de extracten van de 'Indiase Neem tree' (azadirachtin). Neem zou over heilzame en antiseptische eigenschappen beschikken en vrijwel iedereen in India is vertrouwd met de werking ervan. Tegen insecten zou Neem-extract insectengroeiremmende (IGR) eigenschappen bezitten en anti-feeding en repellent effecten vertonen. De verwachting is toch dat dit middel niet snel ontwikkeld zal worden omdat het moeilijk synthetisch te produceren is en extractie erg kostbaar wordt. Bovendien worden er vraagtekens gezet bij de carcinogeniteit.

Van de groep neonicotioïden, waaronder bijvoorbeeld het langwerkende imidacloprid (contact) en het kortwerkende nitenpyram (systemisch) vallen, worden wel nieuwe moleculen verwacht, zoals thiametoxam. De werkzaamheid blijft echter beperkt tot insecten.
Uit de groep tetracyclische macroliden wordt de ontwikkeling verwacht van een systemisch werkzame stof (spinosad) na orale toediening. Het werkt waarschijnlijk alleen tegen insecten na ingestie (bijvoorbeeld vlooien).

Ook zijn er hoge verwachtingen van het natuurlijk geproduceerde nodulisporidezuur (door de schimmel *Nodulisporum*) en het synthetische derivaat hiervan, nodulisporamide genoemd. Het zijn zeer veilige moleculen voor zoogdieren en het heeft een breed werkingsspectrum na ingestie door insecten en artropoden. Gedacht wordt aan orale en injecteerbare toepassingen.

Tenslotte wordt er nog gewerkt aan vaccins tegen zowel teken als vlooien. De verwachting is dat dit niet eenvoudig is. Een andere ontwikkeling betreft de zogenaamde parasitoïden, oftewel een vorm van biologische bestrijding van vlooien en teken met parasieten ervan. Zo leggen bepaalde parasitaire wespen (*Hymenoptera, Encytidae*) eitjes in teken. Ook zijn er nematoden (*Steinernema*) die vlooienlarven buitenshuis in tuinen bestrijden.

Teken in Hongarije en bescherming tegen babesiose

Robert Farkas (Universiteit Boedapest) presenteerde, in samenwerking met G. Földvári en F. Beugnet, de resultaten van onderzoek naar teken en door teken overgebrachte ziekten in Hongarije. Er werden geen *Rhipicephalus* teken (Figuur 2) ge-

Figuur 1. *Dermacentor reticulatus* (links vrouwelijk, rechts mannelijk), de vector van *Babesia canis*.

Figuur 2. *Rhipicephalus sanguineus* (vrouwelijk).

Figuur 3. *Ct. Felis felis* (kattenvlo).

Figuur 4. *A. erinaceus* (egelvlo).

vonden, maar alleen *Ixodes* en *Dermacentor* (Figuur 1). Ongeveer 21% van de honden die werd aangeboden in de dierenartspraktijken in het onderzoek bleek besmet met *Babesia canis* (overgebracht door *D. reticulatus*). In de laatste twintig jaar bleek deze teek zich over het hele land te hebben verspreid. Het aantal gevallen van babesiose neemt eveneens toe. De ziekte komt vooral voor in het oostelijk deel van Hongarije (van belang voor vakantiegangers die een hond meenemen). Minder dan 1% van de *Ixodes*-teken bleek besmet te zijn met het voor de mens gevaarlijke tick borne encefalitis (TBE) virus.

Vervolgens hebben de onderzoekers aangetoond dat de behandeling van honden met een acaricide (fipronil) gedurende zes maanden, bescherming biedt tegen babesiose bij honden in Hongarije. Dit veldonderzoek omvatte circa tweehonderd honden die aselect in twee groepen werden ingedeeld en waarvan de helft werd behandeld met fipronil. In de met fipronil behandelde groep waren vier dieren klinisch verdacht op babesiose, maar bleken alle negatief met de PCR (op DNA van *Babesia*). Van acht honden uit de andere groep die klinisch verdacht werden van babesiose, bleken er vier positief met de PCR. Op enkele vaste tijdstippen werden de (nog) aangehechte teken van de honden verzameld. In een deel hiervan kon *Babesia* inderdaad ook worden aangetoond.

Besmetting van teken met pathogenen

Jean Boulouis en Muriel Vayssier (Alfort) onderzochten in Frankrijk duizend teken, door middel van DNA-detectie, uit het Rhône-Alpen gebied op de aanwezigheid van pathogenen. In tabel 1 staan de resultaten vermeld.
In ongeveer eenderde van de teken waren twee verschillende pathogenen aanwezig; in het overige deel maar één. Geconcludeerd werd dat teken een hoge besmetting te zien gaven (30-50%), vooral met *Ehrlichia*.

Tabel 1. Gevonden pathogenen in 1000 teken in Frankrijk.

Pathogeen	*Ixodes ricinus*	*Dermacentor reticulatus*	*Rhipicephalus sanguineus*
Ehrlichia/Anaplasma	43%	26%	21%
A. phagacyto	4%	0%	0%
Borrelia	3%	0%	0%
Rickettsia	8%	3%	7%
Babesia	5%	3%	7%
Negatief	37%	68%	65%

Epidemiologie van vlooien

Professor Patrick Bourdeau (Nantes) leefde zich weer uit met een enorme hoeveelheid cijfers en grafieken om de epidemiologie van vlooien in Frankrijk in beeld te brengen. Belangrijkste conclusie die eruit gedestilleerd kon worden, was dat landelijk bij dierenartsen de indruk bestaat dat het vlooienprobleem zich bij de hond stabiliseert of afneemt en meer seizoensgebonden is, terwijl dit bij de kat lijkt toe te nemen en het hele jaar aanwezig is. De laagste besmettingspercentages werden gezien in de maanden maart en april en het bleek niet uit te maken of honden in een tuin kwamen of niet. Dat betekent dat besmetting buitenshuis met name wordt opgelopen tijdens het uitlaten. Er werden nagenoeg alleen kattenvlooien (*Ctenocephalides felis felis,* figuur 3) aangetroffen en slechts een enkele vlo van de egel (*Archaeopsylla erinaceus,* figuur 4; 1.3%), de mens (*pulex irritans*, 0.8%) of het konijn (*Spilopsyllus cuniculi,* figuur 5; 0.9%).

Figuur 5. *S. cuniculi* (konijnenvlo).

Door vlooien overgebrachte infecties

Susan Shaw (Bristol) gaf de laatste stand van zaken weer betreffende de infecties die vlooien kunnen overbrengen op dieren onderling maar ook van dier op mens.
Na onderzoek van kattenvlooien, afkomstig van 121 honden en katten, bleek dat 21% hiervan drager was van *Rickettsia felis*; 17% van *Bartonella henselae* en 40% van feline *Mycoplasma haemominutum* (*Haemobartonella*). 20% Van de vlooien was geïnfecteerd met meer dan één bacterieel pathogeen.

De bacterie *Bartonella henselae* (kattenkrabziekte, figuur 6) wordt overgebracht door vlooienbeten en vlooienontlasting. De kat vormt het reservoir: 41% van de katten heeft titers in de UK en bij 11% is de bacterie aanwezig (positieve kweek). Er zijn inmiddels al enkele klinische gevallen van deze infectie bij de hond beschreven, waarbij de bacterie pathogener lijkt te zijn dan bij de kat. De verschijnselen bestonden uit een granulomateuze dermatitits en lymfadenitis, een endocarditis-myocarditis beeld en een vasculoproliferatieve aandoening (peliosis hepatitis).

Een tweede groep van infecties zijn de Rickettsiae, obligaat intracellulaire bacteriën. Bij de mens veroorzaken Rickettsiae koorts, huiduitslag en een fatale afloop is mogelijk. Bij de kat vindt wel seroconversie plaats, maar de dieren blijven zelf asymptomatisch. In 2003 is *R. felis* voor het eerst in Groot-Brittannië aangetoond. Het reservoir wordt gevormd door vlooien (er vindt ook verticale transmissie plaats) en niet door de kat. Van 110 vlooien, afkomstig van verschillende dieren, bleek 16% besmet te zijn met *R. felis* (12.9% van de honden had besmette vlooien en 17.7% van de katten)

Figuur 6. Kattenkrabziekte (lymfeklier-vergroting) bij de mens (met dank aan Prof. Dr. S. Shaw).

Tenslotte werd ingegaan op feline hemoplasmose (*Mycoplasma haemominutum* of *Haemobartonella felis*, figuur 7). Deze bacterie is nauwelijks te kweken en veroorzaakt fluctuerende anemie bij de kat. Er bestaan sterke aanwijzingen dat vlooien het reservoir vor-

men en verantwoordelijk zijn voor de overdracht. In de UK blijkt 40% van de vlooien drager te zijn.

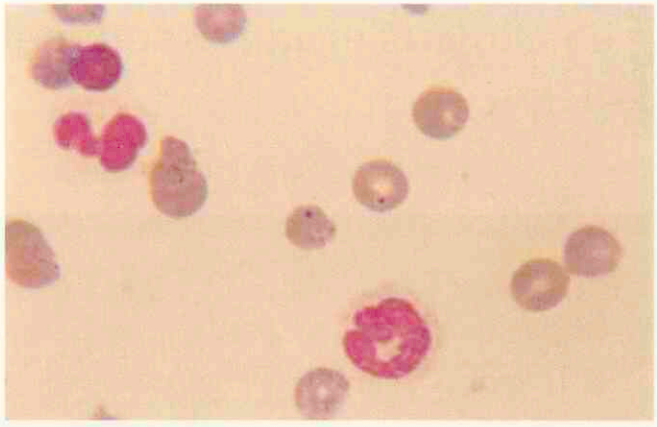

Figuur 7. Bloeduitstrijk *Mycoplasma haemominutum (Haemobartonella felis)*

Vlooiensimulator

In samenwerking met de Veterinary School in Lyon heeft Merial een wiskundig model ontwikkeld waarmee de dynamiek van een vlooienpopulatie in huis gesimuleerd kan worden. Hiermee is het mogelijk om de effecten van diverse preventieve en curatieve maatregelen (oftewel: vlooienbestrijding) te voorspellen in de tijd. Met het model is te zien dat poppen en volwassen vlooien de belangrijkste rol spelen bij het instandhouden van een vlooienbesmetting in huis. Alleen toediening van langwerkende vlooienbestrijdingsmiddelen op het dier heeft voldoende effect om deze parasieten onder controle te houden. Na combinatie met een insecten groeiremmer wordt dit proces versneld doordat de besmettingsdruk vanuit de omgeving vermindert en herinfectie wordt tegengegaan.
Met dit interactieve computerprogramma kan de dierenarts bijvoorbeeld een eigenaar op maat voorzien van informatie over een vlooienbesmetting bij de huisdieren en in de woonomgeving. Ook kan voorlichting worden gegeven over het effect van eventueel te nemen bestrijdingsmaatregelen. Voor dit doel is een cd-rom uitgebracht met daarop het programma.

Hartaandoening bij de hond

Nieuws van de industrie

Boehringer Ingelheim introduceert de eerste Nederlandse website over hartaandoeningen bij de hond: *www.vetmedin.nl*. Deze site is een praktische aanvulling op het bestaande foldermateriaal en dierenartsen kunnen eigenaren door verwijzen voor nadere informatie over de gestelde diagnose. Deze site is, door de toevoeging van het besloten dierenartsgedeelte, zeer informatief voor de dierenarts zelf.
Op het consumentengedeelte van de site wordt, in begrijpelijke taal en met duidelijke beelden, uitleg gegeven over de twee meest belangrijke hartproblemen bij de hond. Om de website makkelijk vindbaar te maken voor de hondeneigenaar zijn er speciale infokaartjes beschikbaar. Op deze kaartjes kan door de dierenarts aangegeven worden of de hond last heeft van gedilateerde cardiomyopathie of van klepinsuffiëntie.
Op het 'exclusief voor dierenartsen' gedeelte is veel wetenschappelijke informatie te vinden die de dierenarts helpt bij het diagnosticeren én behandelen van hartpatiënten. Dit deel is alléén toegankelijk voor Nederlandse dierenartsen voor gezelschapsdieren via een inlogcode die aangevraagd kan worden via Boehringer Ingelheim.

Voor meer informatie: *www.boehringer-ingelheim.com*.

De praktijkadviseurs van de Adviesgroep Dierenartsen van VVAA zijn dagelijks bezig met het begeleiden van dierenartsen bij hun vestiging, overname of associatie.
Op dit moment zijn wij voor enkele van onze relaties op zoek naar

praktijken ter overname

(omzet vanaf € 150.000,-)

Bel voor meer informatie met de Adviesgroep Dierenartsen (030) 247 49 49.

VVAA VOOR DIERENARTSEN

VVAA

Bel voor meer informatie met VVAA adviesgroep Dierenartsen, telefoon (030) 247 49 49. Of kijk op www.vvaa.nl.

De positieve reacties van de leden van de KNMvD op de artikelserie over de hoogleraren van de Faculteit der Diergeneeskunde zijn aanleiding geweest om door te gaan: nu een interview met prof.dr. Andrea Gröne, voorzitter van het Departement Pathobiologie.

Samenwerking tussen patholoog en clinicus is van essentieel belang voor een optimale diagnostiek

Tekst en foto: M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan

Interview

Prof. dr. Andrea Gröne is in Duitsland geboren en in 1989 in Giessen afgestudeerd als dierenarts. Na haar afstuderen is zij in Engeland gaan werken in een kleine huisdierenpraktijk. Dat is een periode waar zij nog steeds met plezier aan terugdenkt: zij heeft in die tijd niet alleen vloeiend Engels leren spreken, maar ook ervaren wat een practicus nu eigenlijk precies van een patholoog verlangt. In 1990 is prof. Gröne op een stipendium van de Duitse overheid naar Amerika gedaan en heeft in Columbus, Ohio State University een onderzoek gedaan naar het verband tussen hypercalcemie en maligniteit aan de hand van de anaalzakkliertumor bij de hond. Haar aandacht voor dit onderwerp was getrokken door twee artikelen van prof. dr. Ad Rijnberk over deze problematiek (Tijdschr Diergeneeskd 1970; 95: 515 en 1978; 103: 1069-1075).
Deze onderzoeksaanstelling werd na een jaar omgezet in een gecombineerd specialisatie-promotie-traject. Dit resulteerde in 1996 in een proefschrift getiteld: *"Parathyroid hormone-related protein (PTHrP) and the PTHrP receptor in humoral hypercalcemia of malignancy: investigations on genetic regulation and protein expression in vivo and in vitro"*. In hetzelfde jaar werd ook de opleiding tot diplomate van het American College of Veterinary Pathologie (ACVP) met succes afgesloten.

In 1997 werkte prof. Gröne in Giessen als postdoc aan een onderzoek betreffende hondeziekte (canine distemper). In 1998 aanvaarde ze een aanstelling als 'Oberassistentin' in Bern (vergelijkbaar met een universitair hoofddocent in Nederland), waar zij haar onderzoek naar hondeziekte voortzette en daarnaast ook leiding gaf aan de veterinair-pathologische diagnostiek. In 1999 slaagde zij voor het examen van het European College of Veterinary Pathology (ECVP) en in 2003 voltooide zij haar 'Habilitation', getiteld *'Canine distemper virus: cellular consequences of infection'*. Daarna vertrok zij naar Hannover voor een nieuwe research uitdaging en werd vervolgens per 1 mei 2005 in Utrecht aangesteld als Hoogleraar Veterinaire Pathologie.

Doelstelling

Prof. Gröne heeft de afgelopen maanden kennisgemaakt met alle medewerkers van het departement en met het Faculteitsbestuur. Zij heeft de enorme taak én uitdaging om op het gebied van onderwijs, van onderzoek en van patiëntenzorg dezelfde of zelfs betere kwaliteit te leveren als voorheen met (veel) minder beschikbare middelen. Zoals prof. Gröne dat zelf omschreef: *"to start a new job in the face of budget cuts is quite a challenge"*. Ook de noodgedwongen reorganisatie is niet altijd eenvoudig door te voeren, want *"what is best for the whole department is not always best for an individual person"*.

Prof.dr. Andrea Gröne

Toch is prof. Gröne enorm doordrongen van het belang van optimale samenwerking: zij voelt zichzelf veel meer een *'coordinator'* dan een *'controler'*. De wijze waarop zij niet alleen de grote vakkennis en inzet van de diverse collega's maar ook die van de ondersteunende medewerkers benadrukt, geven aan dat zij ook echt een open oog heeft voor het individu.
Op de vragen betreffende het onderzoek wil zij zich in dit interview nog niet echt blootgeven, veel zal immers ook afhangen van haar nieuwe collega hoogleraar, prof.dr. Alain de Bruin, die 1 december a.s. zal komen. Wel is duidelijk dat Andrea Gröne, naast de fundamentele research, ook de ontwikkelingsdiergeneeskunde een warm hart toedraagt: binnen enkele minuten konden geïnterviewde en interviewster samen al een aantal veterinair zeer relevante onderwerpen opsommen, uitdagend voor patholoog en clinicus.

Opbouw van het Department Pathobiologie

De meeste al wat langer afgestudeerde dierenartsen zullen nog onderwijs gekregen hebben van medewerkers werkzaam in de vakgroepen Anatomie, Fysiologie en Pathologie.
Sinds 1 januari 2003 is dit één departement Pathobiologie geworden.
Prof. Andrea Gröne is nu voorzitter van dit departement en daarnaast verantwoordelijk voor de diagnostische pathologie en een stuk onderwijs en onderzoek in de pathologie, terwijl prof. Marjanne Everts verantwoordelijk is voor het onderwijs

en onderzoek in de anatomie en de fysiologie. De bovengenoemde tweede hoogleraar Pathologie, Alain de Bruin, zal vooral verantwoordelijk worden voor het onderzoek en een stuk onderwijs in de veterinaire pathologie.
Intussen is prof. Gröne al met een aantal actiepunten bezig. Een heikel, maar noodzakelijk, punt is de samenvoeging van de afdelingen Huisdieren en Bijzondere Dieren tot één Veterinair Pathologisch Diagnostisch Centrum. Dit is een noodzakelijke stap, zeker nu als gevolg van de vervroegde uittredingsregeling vele senioren afscheid nemen. Dr. Ted van den Ingh, dr. Bert Nederbragt en dr. Gerrie Dorrestein zullen voor het eind van het jaar de Faculteit verlaten. Met name de afdeling Bijzondere Dieren wordt door deze 'brain drain' heel kwetsbaar met slechts één universitair docent, dr. Marja Kik.
Andrea Gröne vindt het heel belangrijk dat de kennis van de pathologie der bijzondere dieren, die nu beperkt is tot twee en dus al snel tot één persoon, over een grotere groep wordt verspreid én dat alle studenten al tijdens hun basisco-schap Pathologie niet alleen in contact komen met paard, varken, herkauwers, hond en kat, maar ook met de verschillende 'bijzondere' dieren. In vrijwel iedere gezelschapsdierenpraktijk worden immers heden ten dage ook regelmatig cavia's en konijnen aangeboden ter behandeling.

Wennen aan een nieuwe cultuur en een nieuwe taal

Het was voor Andrea Gröne wel even wennen in Nederland. De mentaliteit in Nederland is toch wel weer wat anders dan die in Amerika of in Zwitserland. Toch vindt prof. Gröne de verschillen tussen haar thuisland Duitsland en Nederland minder groot dan de verschillen tussen Duitsland en Amerika of Zwitserland. Zij voelde zich hier in Nederland eigenlijk al meteen op haar gemak en is nu bezig met de aanschaf van een leuk eigen huis in Woudenberg. De taal pikt zij ook snel op: prof. Gröne spreekt en schrijft al zeer acceptabel Nederlands. Het interview is uiteindelijk in het Engels gehouden, doorspekt met Duitse en Nederlandse termen. In het Nederlands leek het exact verwoorden van gedachten en gevoelens toch nog wat lastig voor de geïnterviewde, terwijl Duits ditzelfde probleem opleverde voor de interviewster. Engels bleek een prima compromis waarin alle gedachten en meningen door beiden vlot verwoord konden worden.

Een nieuw gezicht met vertrouwd enthousiasme

Het was wel even wennen voor de schrijfster van dit interview om in de kamer van de emeritus hoogleraar Jaap van Dijk, waar zij de afgelopen jaren nog wel eens een uurtje doorbracht, nu te zitten met een jonge gedreven vrouwelijke hoogleraar Pathologie. Het was echter wél een positieve ervaring. Vóór dit interview leek de toekomst zonder de zeer gewaardeerde en gerespecteerde pathologen Jaap van Dijk, Ted van den Ingh, Erik Gruijs en Gerry Dorrestein er somber uit te zien. Nu ziet het er naar uit dat de nieuwe voorzitter van het Departement Pathobiologie net zo'n enthousiaste patholoog is. Dat geeft, ondanks alle bezuinigingen, toch weer vertrouwen in de toekomst.

Dr. Marianne M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan is voorzitter van de wetenschappelijke redactie van het Tijdschrift voor Diergeneeskunde.

Veterinaire Studenten Rijvereniging 'De Solleysel'

Hilde Geels

DSK rubriek

71 jaar geleden, in 1934, werd de Veterinaire Studenten Rijvereniging 'De Solleysel' opgericht met als doel een aanvulling te vormen op het onderwijs over paarden. Dit alles in een gezellige atmosfeer, waar je de kans had om andere studenten beter te leren kennen. Nu, in 2005, streven wij dit doel nog steeds na. De vereniging wordt gerund door een jaarlijks wisselend, vijfkoppig bestuur, dat haar best doet om de rol die 'De Solleysel' al jaren speelt binnen de Faculteit te handhaven en uit te breiden.

V.S.R. 'De Solleysel' biedt veterinaire studenten de mogelijkheid om de omgang met paarden te leren. Dit kan bijvoorbeeld door paardrijlessen of een mencursus te volgen.
Naast de omgang met paarden, proberen we ook dieper in te gaan op veterinaire kant van de paardenwereld. Hiervoor organiseren we verschillende cursussen, lezingen en symposia. De hoefverzorgingscursus draait al jaren en wordt door alle deelnemers als zeer leerzaam ervaren. Sinds twee jaar organiseren we een tandheelkundecursus, die mede dankzij InstruVet een enorm succes is. Voor de ouderejaarsstudent is de Workshop Klinisch Keuren erg nuttig en de jongerejaars kunnen mee op veterinaire controles bij men- en endurancewedstrijden, waar ze veel ervaring op kunnen doen.
In maart zal 'De Solleysel' in samenwerking met de 'Vhiver' een symposium gaan organiseren, waar ook alle dierenartsen voor worden uitgenodigd en waar hopelijk PAO-punten kunnen worden behaald. Het symposium zal gaan over hoefbeslag.
Tegenwoordig heeft 'De Solleysel' zelfs haar eigen 'shop'; de Solleyshop. De Solleyshop is reeds razend beroemd door de verkoop van supersnelle tien seconden-thermometers, handige pennenclips en gegraveerde Littmann fonendoscopen.
'De Solleysel' is een vereniging 'ter lering ende vermaeck' en in het kader daarvan worden er ook regelmatig gezellige avondjes georganiseerd en zijn er jaarlijks twee menweekenden en een ruiterkamp. Op deze avonden is Weduwe Joustra vaak bij ons om over ons te waken.
V.S.R. 'De Solleysel' is na 71 jaar nog steeds een bloeiende vereniging en is voor veel studenten een mogelijkheid om zich te verdiepen in de wereld van het paard. Of om simpelweg de sport te kunnen beoefenen. Het is een vereniging die rijk is aan tradities en realia. 'De Solleysel' is een mooie vereniging die hopelijk in haar huidige vorm nog vele jaren zal voortbestaan! Kijk voor het laatste nieuws ook eens op onze website: *www.solleysel.nl*!

Hilde Geels is h.t. ab Actis der V.S.R. 'De Solleysel'

PAO-Diergeneeskunde

Agenda december 2005 en januari 2006

PAO-Diergeneeskunde organiseert in december 2005 en januari 2006 onderstaande cursussen. Voor een aantal cursussen is opgaaf mogelijk, voor cursussen die zijn volgeboekt kunt u zich vrijblijvend op de wachtlijst laten plaatsen. Voor meer informatie verwijzen wij u naar de najaarsbrochure of onze internetpagina (*www.paod.nl*).
Opgaaf voor de cursussen kan telefonisch (030-634 89 80) of per e-mail: info@paod.nl.

datum	titel	nr.	locatie	prijs	
december:					
7 december	Wondverzorging Chir. Behandeling GD	05/133	FD Utrecht	€ 650	
8 december	Arbo Module Anesthesiologie	05/910	PAO-D Houten	€ 195*	
13 december	Wortelkanaalbehandeling GD	05/134	FD Utrecht	€ 425	
13 december	Bedrijfseconomische factoren Plv.	05/406	PAO-D Houten	€ 390	
14 december	Practicum Kengetallen Varken	05/310	Deventer	€ 275	
14 december	Elleboogdysplasie GD	05/131	PAO-D Houten	€ 190	VOL
16 december	Extractietechnieken GD	05/135	FD Utrecht	€ 425	VOL
januari 06:					
januari	Inleiding en interpretatie ECG's H&K	06/108	Digitaal	€ 2500	
5 januari	Practicum Rundveevoeding (graskuil)	06/200	PAO-D Houten	€ 450	
12 januari	Arbo Module Anesthesiologie	06/901	PAO-D Houten	€ 195*	
16 januari	Maagdarmziekten bij H&K	06/109	PAO-D Houten	€ 330	
16 januari	Bedrijfsbegeleiding Training on the Job	06/202	Oenkerk	€ 579	
19 januari	Evidence Based Medicine	06/900	PAO-D Houten	€ 400	VOL
24 januari	Bedrijfsbegeleiding Training on the Job	06/206	Barneveld	€ 579	
25 januari	Onderzoek Locomotie Apparaat GD	06/103	Houten/Utrecht	€ 400	VOL
30 januari	Maagdarmtherapeutica GD	06/110	PAO-D Houten	€ 330	
31 januari	Röntgenstraling in de praktijk	06/904	PAO-D Houten	€ 400	
31 januari	Bemesting , Graslandbeheer, ruwvoeder	06/207	Sleen	€ 555	
31-01;7 en 14-02	Interpretatie Bloedonderzoek GD	06/101	PAO-D Houten	€ 415	VOL

* voor leden Groep Geneeskunde Gezelschapsdieren € 150
(wijzigingen voorbehouden)

Voor evenementen in het buitenland zie:
Vetagenda: *www.vetagenda.com* en
IVIS: www.ivis.com

Stichting PAO-Diergeneeskunde
Molen 77
Postbus 81
3990 DB Houten

T (030) 634 89 80
F (030) 634 89 89
E info@paod.nl
W www.paod.nl

De veiligheid van ons honden- en kattenvoer

De redactie vond de heer Dr. R.C. Nap (Dipl. ECVCN en ECVS) bereid om op onderstaande vraag een antwoord te formuleren.
Deze Vraag en Antwoord is onderdeel van een serie over veelvoorkomende vragen en misverstanden op het gebied van voeding van gezelschapsdieren.

Vraag en antwoord

Vraag

Hoe veilig is ons honden- en kattenvoer wat betreft BSE, dioxine en bacteriën? Vlees(meel) vormt hiervoor toch een risico en kan beter weggelaten worden? Is zogenaamde biologische voeding beter?

Antwoord

Het begrip veiligheid omvat zowel rationele als emotionele aspecten en het zijn met name deze laatste die de discussie vaak sterk beïnvloeden. Gemeten naar de rationele argumenten op basis van feiten, kan niet anders dan worden geconcludeerd dat de voeders die in Nederland (en andere Westerse markten) beschikbaar zijn voor katten en honden, zeer veilig zijn. Deze conclusie is gebaseerd op het aantal gevallen waarin complete en gebalanceerde voedingen de oorzaak waren van gezondheidsproblemen bij huisdieren. Terwijl er dagelijks honderdduizenden dieren met deze voeders in contact komen, moeten we vele jaren teruggaan om een enkel geval te vinden. Bovendien bleek destijds dat de betrokken firma zeer doortastend en transparant met de problemen omging, kosten nog moeite spaarde om de diagnose te stellen, en de problemen met behulp van externe specialisten snel onder controle had. Met respect voor de getroffen dieren en hun eigenaar, moet bovendien worden geconstateerd, dat het als gevolg van adequaat ingrijpen, uiteindelijk gelukkig om een zeer beperkt aantal dieren ging. Het aantal honden en katten dat ziek wordt als gevolg van consumptie van zelf bereide maaltijden en het met-de-pot-mee-eten, is uiteraard niet gedocumenteerd. Het ligt voor de hand te veronderstellen dat dit aantal door de jaren heen vele malen hoger is, omdat eigenaren niet de kennis en vaardigheden in huis hebben die vereist zijn voor de samenstelling van optimale voeding, afgestemd op specifieke behoeftes (ras, leeftijd en activiteit). Bacteriële contaminatie van diervoeding is een constante zorg van de fabrikanten en blijkt goed onder controle, zowel voor de droogvoeders, als voor de natte varianten.

Als het gaat om specifieke risico's, zoals veroorzaakt door BSE en dioxine, geldt strenge regelgeving vanuit Brussel. Op de website van de Europese Unie en het ministerie van LNV (en de V staat voor Voedselveiligheid en niet meer voor Visserij!) is veel informatie te vinden over deze regelgeving. Dioxinegehaltes in grondstoffen zijn aan strenge maxima gebonden variërend van minder dan 1 pg. tot 6 pg. (voor lever) per gram vet. Deze normen gelden voor de gehele keten ter bescherming van, voor humane consumptie bestemde, producten, en gelden ook voor producten die worden gebruikt voor de diervoeding. Zie ook het 'factsheet dioxin in feed and food' over dioxinen en PCB's, dat via de site van de Europese Unie is te downloaden. (*www.europa.eu.int*)
Het blijkt dat BSE geen reëel risico vormt voor hond en kat. Er zijn nog geen gevallen geconstateerd in Nederland. Dat betekent niet dat ze er met honderd procent zekerheid niet zijn, maar als er nergens in de wereld gevallen worden gediagnosticeerd bij de hond, en het aantal gevallen van de feline-vorm beperkt is tot de UK (honderd katten een aantal jaren geleden met dezelfde bron, en geen recente gevallen) en een geval in Noorwegen, is in elk geval de incidentie en dus het risico verwaarloosbaar laag. Het gebruik van dierlijk eiwit in de voeding is hieraan gekoppeld. Diermeel vormt een zeer economisch en nutritioneel belangrijke grondstof voor de diervoederindustrie. Door de huidige strenge voorschriften op het gebied van slachten en het niet-gebruiken van risicoweefsels in verband met humane consumptie, vormt deze belangrijke eiwitbron voor de diervoeding geen risico (zelfs niet in geval van humane consumptie van petfood). Wel moet uiteraard het mineralengehalte in de gaten wordt gehouden, met name als het gaat om voeding voor snelgroeiende pups van grote rassen. Maar dat is inmiddels wel bekend binnen de petfood- sector.

De vraag of biologische producten veiliger zijn dan niet-biologische, kan op basis van beschikbare publicaties niet worden beantwoord. Daarvoor is ook als het gaat om humane voeding geen bewijs te vinden. Biologische voeding is voeding die 'onder zo natuurlijk mogelijke omstandigheden wordt geproduceerd'. Bij het telen van gewassen wordt geen kunstmest gebruikt of gentechnologie toegepast. Het idee is dat biologisch vlees afkomstig is van dieren die door 'rust, ruimte en respect' een goed leven hebben gehad. Het betreft hier deels niet-kwantificeerbare grootheden, maar dieren leven in principe (deels) buiten en er zijn voorschriften ten aanzien van de huisvesting. Voorts worden bij de productie geen kleur-, geur-, en smaakstoffen gebruikt. Productie en gebruik van biologische producten wordt vooral gemotiveerd door ethische en emotionele motieven. De biologische productie wordt in Nederland, mede op basis van Europese wetgeving gecontroleerd en gecertificeerd door het in Zwolle gevestigde Skal (*www.skal.nl*). Deze instelling controleert op basis van bedrijfsbezoeken, monstername (grond, gewas en product) en inzage in de bedrijfsadministratie. Niet altijd is biologische productie beter. Het feit dat het met name voor biologische pluimveesector met buitenlopende kippen moeilijk zal zijn aan de per 1 januari 2005 geldende verlaagde dioxinenorm (3 pg per gram vet) te voldoen, is hiervan een voorbeeld. Soms kruisen ogenschijnlijk parallelle wegen, met tegenstrijdige uitkomsten tot gevolg.

Dr. Richard C. Nap, dierenarts Dipl. ECVCN (voeding) en Dipl. ECVS (chirurgie).

Unieke overdracht van influenzavirus van het paard naar de hond

Referaten

Op 26 september jl. werd middels publicatie in Science[1] en een persconferentie van het Centers for Disease Control in Atlanta[2] bekend gemaakt dat honden ook besmet kunnen raken met influenzavirus. Het betreft een zeldzame gebeurtenis die wetenschappelijk gezien belangrijk is. Door middel van het percentage overeenkomst in de nucleotide en aminozuur sequentie van genen van de uit honden geïsoleerde influenzastam A/canine/Florida/43/04 (H3N8) bleek een sterke verwantschap met het H3N8 paardeninfluenzavirus. Phylogenetische analyse van het genoom van de geïsoleerde hondeninfluenzastammen duidde op een monophyletische groep, passend bij een éénmalige interspeciesoverdracht. Gezien de afwezigheid van positieve hondensera van vóór 2000 wordt aan een recente interspeciesoverdracht gedacht. Moleculaire veranderingen in het haemagglutinine suggereerde adaptatie aan de nieuwe gastheer. De etiologische rol van dit nieuwe hondenvirus met betrekking tot luchtwegaandoeningen werd ondersteund door antilichaamstijgingen in gepaarde sera van zieke honden en door experimentele infecties bij proefhonden. De geografische verspreiding van de nieuwe ziekte (Florida, New York, Massachusets) en persistentie gedurende een aantal jaren, is een indicatie voor een succesvolle adaptatie van dit H3N8-influenzavirus aan de nieuwe gastheer. Hoewel in eerste instantie werd gedacht dat de infectie alleen bij racende greyhounds voorkwam, suggereert de besmetting van als gezelschapsdier gehouden andere hondenrassen dat de ziekte ook enzoötisch kan worden in deze populatie. Klinische verschijnselen lijken op 'kennelhoest' en zijn met koorts gepaard gaande purulente neusuitvloeiing en hoesten gedurende 7 tot 21 dagen. Sommige honden kunnen onverwacht sterven door een haemorrhagische pneumonie met bloedingen uit de mond en neus. Geïnfecteerde honden kunnen ook zonder symptomen te hebben vertoond seroconverteren. Een voorlopige schatting van de morbiditeit is 80% en van de mortaliteit ongeveer 5-8%. Differentieel diagnostisch moet worden gedacht aan de meer bekende oorzaken van kennelhoest, zoals infecties met *Bordetella bronchiseptica* en parainfluenza. Er bestaat nog geen vaccin. De voor de mens gebruikte antivirale middelen zijn wellicht effectief maar zijn niet voor gebruik bij de hond geregistreerd.

Het lijkt dat infecties met de aan honden aangepaste influenzastam beperkt blijft tot de hondenpopulatie en dat er geen andere dieren of mensen worden besmet. H3N8-influenzavirussen zijn bij paarden al meer dan veertig jaar bekend. Tot nog toe is het N8 neuramidase nooit bij humane infecties vastgesteld.

De onderzoekers benadrukken dat de ontdekking van deze unieke interspeciesoverdracht van een influenzavirus het belang onderstreept van een voortdurende alertheid op dit soort gebeurtenissen door dierenartsen en het belang van surveillance programma's.

J.T. Lumeij

[1] *Crawford PC, Dubovi EJ, Castleman WL, Stephenson I, Gibbs EP, Chen L, Smith C, Hill RC, Ferro P, Pompey J, Bright RA, Medina MJ, Johnson CM, Olsen CW, Cox NJ, Klimov AI, Katz JM, Donis RO. Transmission of Equine Influenza Virus to Dogs. Science. 2005 Sep 26; [Epub ahead of print]*

[2] *http://www.cdc.gov/od/oc/media/transcripts/t050926.htm*

Prevalence of faecal excretion of verocytotoxigenic *E. coli* O157 in cattle in England and Wales

G.A. Paiba, J.W. Wilesmith en 24 anderen. Vet Rec 2003; 153: 345-53.

In het laatste decennium van de twintigste eeuw kwamen er in Engeland en Wales bij mensen veel darmaandoeningen voor, veroorzaakt door verotoxine producerende *E. coli* O157.

Deze ziektegevallen werden in verband gebracht met rechtstreeks contact met runderfaeces en met de consumptie van besmet vlees of besmette melk. De betreffende *E. coli* wordt regelmatig aangetroffen in het darmstelsel zonder dat ziekteverschijnselen worden waargenomen.

Het doel van deze studie was de frequentie van voorkomen van latent besmette dieren op bedrijven in Engeland en Wales na te gaan.

De techniek van onderzoek wordt beschreven. De productie van verotoxine werd vastgesteld met behulp van een niercellijn afkomstig van een aap. Hierna had faagtypering plaats.

Na een uitvoerige voorscreening, waarbij gekeken werd naar de bereidheid tot medewerking en de geschiktheid van de bedrijven, had het onderzoek plaats op 75 boerderijen die onderverdeeld konden worden in 27 bedrijven met melkvee, 33 met zoogkoeien en vijftien met mestvee. In totaal werden 4663 faecesmonsters verzameld. Op 29 boerderijen werden in totaal 231 positieve runderen gevonden. Gemiddeld was negen procent positief met een uitschieter van vijftig procent. Er kwamen elf faagtypen voor. De kiem werd het vaakst geïsoleerd bij kalveren en pinken van twee tot twaalf maanden.

In de discussie wordt gewezen op het ubiquitair voorkomen van O157, op predisponerende factoren ten aanzien van de uitscheiding zoals spenen, verplaatsen, mengen van kalveren van verschillende herkomst, veranderen van de voersamenstelling, en op het intermitterend uitscheiden van deze bacterie.

De resultaten zijn in overeenstemming met gevonden resultaten van andere onderzoekers.

J.P.W.M. Akkermans

Atlas of Radiology of the Traumatised Dog and Cat

Boekbespreking

ISBN: 3-89993-008-8
Auteurs: Joe P. Morgan en Pim Wolvekamp. Uitgever: Schlütersche Verlagsgesellschaft, Hanover. Prijs: € 99.

De tweede uitgave van deze bijna geheel herziene Atlas is in de zomer van 2004 gereed gekomen. De Atlas beslaat bijna 600 pagina's, zit boordevol gereproduceerde röntgenfoto's en is voorzien van een hard cover. De opzet van het boek is een 'case based approach' ofwel er worden vooral patiënten uit de kliniek besproken. Beide voor de Nederlandse dierenarts niet onbekende auteurs hebben daarbij kunnen putten uit de zeer grote aantallen patiënten die zij tijdens hun lange carrières hebben gezien. Het boek is vooral gericht op de practicus. De opzet is pragmatisch en gericht op de dagelijkse praktijk.

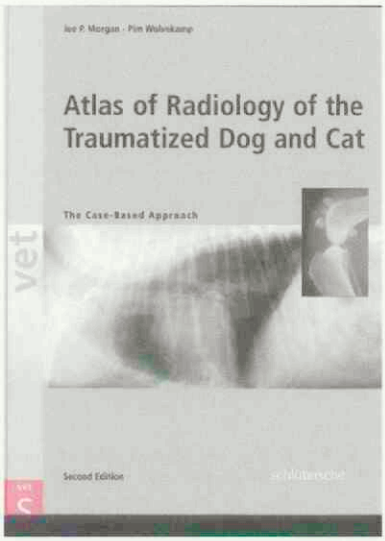

De opzet daarbij volgt steeds hetzelfde stramien: signalement, anamnese, klinische bevindingen, procedure röntgenonderzoek, röntgenologische diagnose en behandeling/prognose. De vele honderden cases zijn gerubriceerd op de onderwerpen: trauma aan thorax, abdomen en extremiteiten. Daarnaast zijn er vier kleinere hoofdstukken over weke delen trauma, schotwonden, mishandeling en vergiftiging. De onderwerpen worden verder uitgesplitst op orgaansysteem en binnen het orgaansysteem vooral op basis van anatomische locatie/betrokkenheid. Voor zover de foto's niet voor zichzelf spreken worden de meest significante afwijkingen nader op de foto aangeduid middels pijlen. Het verloop van het herstel wordt eveneens vaak geïllustreerd met vervolg foto's.

Het boek kan men het beste zien als een gebonden vorm van de bekende röntgenenveloppen uit de co-assistenten tijd: anamnese, foto's en bespreking. Het boek is voor iedere practicus die zich serieus met de röntgenologie wil bezighouden een echte aanrader. Want een röntgenfoto is zo gemaakt maar een goede röntgenfoto maken en interpreteren vergt veel training. Vergeleken met een dure PAO-cursus is dit boek een koopje: training door een duo zeer ervaren dierenartsen. Men hoeft er de deur niet meer voor uit en men kan verdergaan op het moment dat het de practicus zelf uitkomt.

Een klein minpuntje is dat het contrast van de afgedrukte röntgenfoto's vaak (te) laag is waardoor met name op foto's met veel weke delen de essentiële details toch wat versluierd blijven. Wellicht is het voor de auteurs een idee om bij een volgende druk ingescande foto's ook als digitale bijlage op cd-rom mee te leveren.

H.A. Beijer

Self-assessment review of Feline medicine 1st Ed. and Self-assessment colour review of Small Animal Dermatology 1st Ed

Andrew Sparkes en Sarah Caney respectievelijk Karen A. Moriello. Manson Publishing Ltd, London, 2005: 240 pagina's. Prijs: 42 euro.

Deze twee boeken in pocketformaat zijn uitgebracht in een serie van praktijkgerichte boeken voor zelftraining. Ze zijn opgebouwd uit ongeveer 225 vragen die per twee met een illustratieve foto telkens op de rechterpagina worden weergegeven. Op de volgende linkerpagina volgen dan de antwoorden. Ze bestrijken het hele gebied van de feliene geneeskunde respectievelijk de dermatologie van hond en kat, maar staan door elkaar heen. Wel worden voor in het boek per deelgebied de pagina's met bijbehorende vragen vermeld. De vragen zijn kort en prikkelend; de antwoorden uitgebreid en duidelijk. Er wordt vaak een differentiële diagnose vermeld en een overzicht van de diagnostische en behandelingsmogelijkheden. Op deze wijze voorziet het in veel actuele informatie en daagt het de dierenarts uit om zijn kennis te testen en om in eventuele omissies te voorzien. De auteurs zijn niet de eerste de beste en staan garant voor kwaliteit. De prijs hoeft daarbij geen belemmering te zijn.

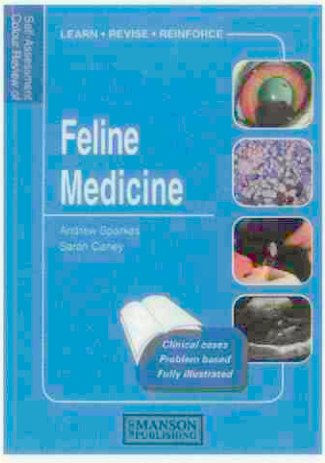

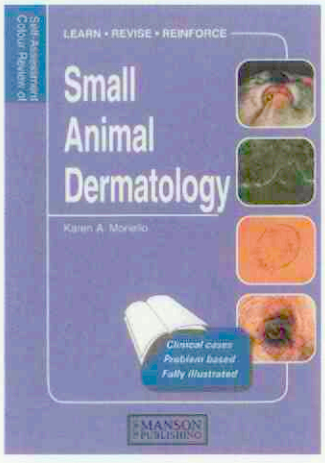

Dr. P.A.M. Overgaauw

In memoriam

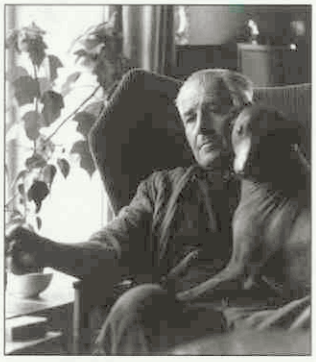

J. Docters van Leeuwen

Op 2 februari 2005 is collega Johannes Docters van Leeuwen op bijna 94-jarige leeftijd overleden.

Hans Docters van Leeuwen werd op 2 april 1911 in Semarang, voormalig Nederlands Oost-Indië, geboren, maar hij groeide op temidden van de tropische natuur in Buitenzorg, waar zijn vader directeur van 's Lands Plantentuin was.
Aan het eind van de jaren twintig vertrok hij naar Nederland om zijn middelbare school af te maken en de studie diergeneeskunde te beginnen.
Hij studeerde in het oorlogsjaar 1942 af en was vóór zijn afstuderen korte tijd assistent bij Prof. v.d. Kaay aan de Kliniek voor Verloskunde.

In de herfst van 1942 trouwde Hans met Maria Wilhelmina ten Broek, één van de eerste vrouwelijke collega's.
Zij hadden besloten samen de praktijk in Tiel van Rie's vader voort te zetten.
Al vrij snel na hun huwelijk werden beiden door de bezetters gearresteerd. Rie werd na een maand vrijgelaten en deed onder zeer moeilijke omstandigheden alleen de hele praktijk. Hans bleef vrijwel tot het einde van de oorlog in Duitse gevangenschap. Zijn verzetsactiviteiten tijdens de oorlog werden geëerd met de toekenning van het Verzetskruis.
Na de terugkeer van Hans in 1945 zette hij samen met zijn vrouw de praktijk voort, aanvankelijk vanuit Tiel.

In 1950/1951 werd de K.I.-vereniging 'West-Betuwe' opgericht waarvan de technische leiding bij Rie en na haar overlijden bij Hans lag. Het gezin kon nu ook een geschikter huis bij het KI-station in Drumpt betrekken. Hier kreeg Hans de ruimte zijn grote liefde voor exotische dieren vorm te geven in de grote 'pietentuin'.

Helaas overleed Rie korte tijd later, op 17 juli 1953. Na haar overlijden nam Mien Haagsman de zorg voor het nog jonge gezin op zich en droeg dag en nacht haar steentje bij in de drukke gemengde praktijk.
Hans was tevens plaatsvervangend hoofd van de vleeskeuringsdienst te Tiel.
Hij was een practicus die respect afdwong door zijn kennis en kunde. Hij was vooral een uitstekend chirurg.
Hij was één van de eerste collega's die de sectio caesarea in de dagelijkse praktijk uitvoerde. Door zijn resolute besluiten en zijn protocollaire manier van werken was zijn praktijk als één van de eersten TBC-vrij.
Zijn grote kennis van exotische dieren was internationaal bekend; hij werd regelmatig geraadpleegd door collega's van dierentuinen in binnen en buitenland.

Hans Docters van Leeuwen was het prototype van een solopracticus. Zijn praktijk werd in de loop der jaren zo intensief dat meerdere keren een jonge collega die bij hem het vak leerde, een deel van het gebied overnam.
In '68 verhuisde de familie naar Wamel, om vervolgens in 1973 het werkgebied te verkleinen tot het Land van Maas en Waal. Het verbouwde boerderijtje werd natuurlijk uitgebreid met een kleine dierentuin, waar hij zich aan kon wijden toen hij zich in 1980 volledig terugtrok uit de praktijk.
In de 25 jaren die volgden beleefde hij met Mien (inmiddels zijn vrouw) een rustige oude dag, genietend van zijn kleinkinderen en van alles wat bloeide in hun prachtige tuin.
Zijn interesse in de praktijk en in de diergeneeskunde in het algemeen is steeds gebleven, zelfs in de laatste 1,5 jaar toen hij liefdevol thuis verzorgd werd door zijn vrouw en kinderen, op bed en in de rolstoel omringd door zijn veelal zelfgekweekte flora en fauna.
"Een bijzonder mens is heengegaan, leermeester voor velen van ons"

H.Th. Nieuwenhuijsen
H.J.M. Schutte

Personalia

Voor het lidmaatschap van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde hebben de volgende collegae zich aangemeld:

Alramadan, R.
Korte, Mevr. W.
Kruijff, M. de
Peerboom, Mevr. D.
Secrève, Mevr. M.
Staller, D.J.
Tuinen, J. van

Mutaties:

Benders, Mevr. N.A.; 1997; **6464 BK Kerkrade; Rembrandt van Rijnstraat 13; tel. privé: 045-5354313;** E-mail privé: *nikkiebenders@hotmail.com.*; medew. bij J.P.M. Deneer, W.J.H.D. Kremer, F.G.H.A. van Os en R.M.M.I. Vrouenraets.

Dijkshoorn, Mevr. J.W.; 1994; **5421 EH Gemert; Dribbelheidseweg 8; tel. privé: 0492-361476;** E-mail privé: *jwd426@wish.net.*; medew. bij J.G.P.M. Donkers, T.P.F. Franssen, P.J. Koenders, J.J.H. Koenen, M.H.W. Moonen, G.B.M. verschuuren, Mevr. M.U.M.Y. Verschuuren-Tjoeng en J.W. Zwolschen; tel. prakt.: 0492-361402; fax prakt.: 0492-366650; E-mail prakt.: *info@dapgemert.nl.*

Eilert, Mevr. L.E.M.; 2005; 7609 GB Almelo; Zeven Bosjes 135; **tel. privé: 0546-829809; tel. privé mobiel: 06-51230457; E-mail privé: *lisetteeilert@hotmail.com.***

Jehee, Mevr. N.C. ; 2005 ; 3584 DZ Utrecht ; Cambridgelaan 201 ; tel. privé mobiel: 06-22567794; E-mail privé: *njehee@hotmail.com.*

Kaiser, Mevr. O.V.A. ; 1998 ; **5301 JG Zaltbommel ; Citadel 37 ;** tel. privé: 0418-511505; fax privé: 0418-511322; **directiesecretaris bij de VWA directie toezichtsbeleid & communicatie; tel. bur.: 070-4484065; fax bur.: 070-4484061; E-mail bur.: *odile.kaiser@vwa.nl.***

Pol, E.J.A. van de; 1999; **6546 GE Nijmegen; Horstacker 21-25; tel. privé: 024-3771301; p., gezelsch.d.; tel. prakt.: 024-3777596; fax prakt.: 024-3730782; E-mail prakt.: *dierenarts@dierenkliniekhees.nl.***

Jubilea

onbekend december, F.J. van de Kamp te Arnhem, 40 jaar, afwezig
onbekend december, Mevr. Drs. S.E.A. Singewald te Leimuiden, 25 jaar, aanwezig
2 december, G. Meursing te Hazerswoude-Dorp, 35 jaar, aanwezig
4 december, G.H.A. Borst te Deventer, 35 jaar, afwezig
4 december, Drs. Ing. C.B. van der Sluijs te Hengevelde, 35 jaar, aanwezig
4 december, A.J. Plaisier te Oene, 35 jaar, afwezig
4 december, C. Vroege te Heenvliet, 35 jaar, afwezig
4 december, Mevr. Drs. T.A. Beulink te Zutphen, 35 jaar, onbekend
4 december, Dr. J.H.H. van Eck te Leersum, 35 jaar, afwezig
4 december, Dr. G.F. de Boer te Lelystad, 45 jaar, afwezig
4 december, A. Rodenburg te Strijen, 45 jaar afwezig
9 december, H. van Rhee te Hoogeveen, 50 jaar, aanwezig
13 december, Mevr. Drs. M.G. Vos-Maas te Bilthoven, 50 jaar, afwezig
17 december, S. de Boer te Opeinde, 30 jaar, afwezig
18 december, M.M.J.L. Benders te Selfkant-Tüddern (Duitsland), 35 jaar, afwezig
18 december, L. de Haan te Neede, 35 jaar, afwezig
18 december, T.E. Hoekstra te Wijhe, 35 jaar, afwezig
18 december, W.A.H. Jansen te Uden, 35 jaar, aanwezig
18 december, H. Fruithof te Bergen (NH), 35 jaar, afwezig
19 december, J.L. Hoogendijk te Antananarivo (Madagascar), 30 jaar, afwezig
19 december, A.C. de Zeeuw te Bergambacht, 30 jaar, aanwezig
19 december, Mevr. Drs. Y.M. Geels-Klaare te Gouda, 30 jaar, aanwezig
19 december, Mevr. Drs. M.L.T. Fisscher-Peters te Enschede 30 jaar, afwezig
19 december, F.Th. M. Otten te Raamsdonksveer, 30 jaar, onbekend
19 december, Mevr. Drs. E.L. Vreugendenhil te Drouwen, 30 jaar, aanwezig
19 december, R.J. Opmeer te 's-Gravenzande, 30 jaar, afwezig
19 december, L. Pool te Montfoort, 30 jaar, aanwezig
19 december, A.P.J. Bil te Koudekerke, 30 jaar, afwezig
19 december, G.P.C.M. Jenniskens te Oss, 30 jaar, afwezig
19 december, F.J.M. van Dongen te Boekel, 25 jaar, afwezig
19 december, M.P.M. de Kanter, Mechernich-Firmenich (Duitsland), 25 jaar, afwezig
19 december, Mevr. Drs. N.A.P.C. de Visser te Putten, 25 jaar, afwezig
19 december, Dr. P. Vellema te Blije, 25 jaar, afwezig
19 december, Mevr. Drs. H.K. Hadderingh te Wijk bij Duurstede, 25 jaar, afwezig
19 december, C.M. de Haan te Zoetermeer, 25 jaar, aanwezig
21 december, J.H.M. Nicolaije te Lemiers, 30 jaar, afwezig
23 december, Mr. Drs. C.J.H. Scheuerman te Rotterdam, 50 jaar, afwezig
23 december, H.Th. Nieuwenhuijsen te Tolkamer, 50 jaar, afwezig
23 december, J.H.H. van Lipzig te Heythuysen,50 jaar, aanwezig
23 december, Dr. J. Hofman te Drachten, 50 jaar, afwezig
23 december, J.H.A.L. von Frijtag Drabbe Künzel te Nieuwleusen, 45 jaar, aanwezig
23 december, G.F.Th. Cremers te Heerlen, 45 jaar, afwezig
23 december, E. Offereins te Soest, 45 jaar, aanwezig
23 december, A.J.M. Metz te Zeddam, 45 jaar, afwezig

D.A.P.® Spray houdt reisangst in de hand... heel natuurlijk.

- reisziekte is een veelvoorkomend probleem; wat de precieze oorzaak ook is, het is onprettig en belastend voor hond en eigenaar
- Dog Appeasing Pheromone werkt geruststellend in deze situaties; de hond is ontspannen en zelfverzekerd
- D.A.P.® Spray kan worden gebruikt in de auto, de bench, het hok, op kussens en in de kennels

Boomer vindt reizen weer leuk...

dankzij DAP® Spray

CEVA SANTE ANIMALE
CEVA Santé Animale B.V. Naaldwijk, NL
Tel. 0174-643 930, Fax 0174-643924
E-mail:cevanl@ceva.com
www.ceva.com

Doorlopende agenda

Congressen & Symposia

December

6 Vergadering en Wetenschappelijke bijeenkomst Groep Pluimveewetenschappen. Aanvang: 13.45 uur, Mercure Hotel Arnhem.

7 Workshop Management, Marketing & Communicatie voor Dierenartsen. Cursusleider: Drs. Rein Denekamp (Management Consult en WUR) en dr.ir. Frans Verhees (WUR). Locatie: Wageningen. Kosten 495 euro. Meer informatie op: *www.wur.nl/wbs*

13 Klinische seminars Royal Canin "Leveraandoeningen en Incontinentie" Locatie: Hotel van der Valk, Schiphol

15 Bles congres Orthopedisch onderzoek in beeld. Kosten 120 euro (incl. BTW), Locatie: De Reehorst, Ede. Meer informatie: *administratie@delingehoeve.nl*

2006

Januari

22-26 9e World Equine Veterinary International Congress gehouden in Marrakech (Marokko). Informatie: *www.weva2006.ma*. Inlichtingen, reisarrangement en inschrijfformulier via Frans Sluyters, Jeroen Boschlaan 7, 5056 CV Berkel-Enschot, tel. (06) 212 35 610, e-mail: *fsluyters@home.nl*.

Februari

11 - 12 Oncologisch Treffen 2006: Hoofd en Halstumoren bij Hond en Kat; Locatie Kontact der Kontinenten te Soesterberg. Meer informatie: *www.kankerbijdieren.nl*

15 Bayer HealthCare Animal Health, Symposium Noord- en Midden Nederland, aanvang 14:00 uur.

22 Bayer HealthCare Animal Health, Symposium Zuid-Nederland, aanvang 14:00 uur.

25-4/3 2nd World Veterinary Orthopaedic Congress hosted by World Veterinary Orthopedic Society. Information: *www.vosdvm.org/wvoc/index.html*.

Vergaderingen & Bijeenkomsten

December

1 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Rund II. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Hotel Restaurant De Druiventros, Bosscheweg 11, 5056 PP Berkel-Enschot.

6 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Rund II. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Mercure Hotel Amsterdam Airport, Oudehaagseweg 20, 1066 BW Amsterdam.

7 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Rund II. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Hajé Hotel Heerenveen, Schans 65, 8441 AC Heerenveen.

8 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Schaap/Geit I. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Hotel Restaurant De Druiventros, Bosscheweg 11, 5056 PP Berkel-Enschot.

13 Vergadering groep pluimveewetenschappen. Aanvang 13.45 uur. Plaats: Mercure Hotel Arnhem.

14 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Schaap/Geit I. Aanvang: 14.00 uur. Locatie: AC Restaurant De Meern, Meerndijk 59, 34564 HP De Meern.

15 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Schaap/Geit I. Aanvang: 14.00 uur. Locatie: Hajé Hotel Heerenveen, Schans 65, 8441 AC Heerenveen.

Rectificatie

Tot onze zeer grote spijt is er geen foto geplaatst bij het in memoriam van Professor J. Mol. De eindredactie biedt hierbij zijn welgemeende excuses aan voor deze bijzonder ongelukkige onzorgvuldigheid.

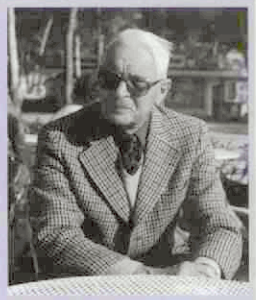

Professor J. Mol

2006

Januari

19 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Varken II. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Hotel Restaurant De Druiventros, Bosscheweg 11, 5056 PP Berkel-Enschot.

24 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Varken II. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Gezondheidsdienst voor Dieren b.v., Arnsbergstraat 7, 7418 AH Deventer.

Februari

14 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Paard II. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Hotel Restaurant De Druiventros, Bosscheweg 11, 5056 PP Berkel-Enschot.

Cursussen

December

8 en 9 Cursus "Agrarische bedrijfsadvisering: veehouderij, klaar voor de toekomst? ", Cursusleider: Dr.ir. H.W. Saatkamp. Locatie: Wageningen. Kosten 895 euro. Meer informatie op: *www.wur.nl/wbs*

15 Cursus natuurlijk hoefbekappen. Dierenartsenpraktijk Bio Mentor, Broekhem 65, Valkenburg. Tijd: van 10.00 tot 16.00 uur. Cursusleider: drs. W. de Leeuw, dierenarts. Deelname: maximaal vijf personen. Kosten: 140 euro incl. lunch, drinken en syllabus, excl. materiaal; studenten 90 euro. Aanmelding: e-mail: cursus@biomentor.org of telefonisch (043) 6011418. Meer informatie op: *www.biomentor.org*

2006

Januari

19 Royal Canin. Cursus voor dierenartsassistenten in samenwerking met Merial en Dier&Zorg. Docenten: Dr. P. Mandigers, Dr. P. Overgaauw, Locatie: Van der Valk Eindhoven, Kosten euro 55,00 (incl. BTW). Meer informatie: *nvzutphen@royalcanin.nl* of Royal Canin dierenartsenbezoekers.

DIERGENEESKUNDIG CENTRUM NUNSPEET

Diergeneeskundig Centrum Nunspeet is een moderne gemengde dierenartsenpraktijk op de N-W Veluwe, waarin negen dierenartsen werkzaam zijn. Op korte termijn zijn wij op zoek naar een:

Dierenarts landbouwhuisdieren

De werkzaamheden zullen voornamelijk (60-70%) liggen in de intensieve veehouderij (met name vleeskalveren en een klein gedeelte zeug-vleesvarkens) met daarnaast algemeen voorkomende werkzaamheden in de landbouwhuisdierensector. Het betreft een fulltime baan (80-100%) waarbij er ook geparticipeerd wordt in de diensten (groot, eventueel deels klein) 'Erkenning' rund is voor deze baan een vereiste, 'erkenning' varken een pré.
Bij gebleken geschiktheid zijn er prima toekomstmogelijkheden.

Schriftelijke sollicitatie met cv binnen 14 dagen na verschijning van dit blad sturen aan: Diergeneeskundig Centrum Nunspeet, t.a.v. mevr. L. Bouma, Postbus 417, 8070 AK, Nunspeet. Telefoon 0341-252353.

Sluitingsdata voor kopij

Aflevering:	Deadline*)	
15-12-2005	maandag	21-11-2005
01-01-2006	maandag	05-12-2005
15-01-2006	maandag	27-12-2005
01-02-2006	maandag	16-01-2006

*) Voor 10.00 uur 's morgens.
E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

Gezelschapsdierenpraktijk ter overname aangeboden

in de omgeving van Arnhem

Overname praktijkpand en villa behoort tot de mogelijkheden.
Het riante pand is qua grootte en indeling prima passend voor een één- of meermans-(specialisten)praktijk.
Schriftelijke reacties richten aan het Tijdschrift voor Diergeneeskunde, Postbus 421, 3990 GE Houten onder vermelding van nummer 8/2005.

Het **Dierenartsen Netwerk** vervult al vele jaren een eerstehulpfunctie bij beginnende conflicten in praktijken en bij managementondersteuning. Alle praktiserende dierenartsen kunnen een beroep doen op het Dierenartsen Netwerk, dat een klankbord is voor de practici en een preventieve en eerstehulpfunctie kan vervullen bij conflictsituaties in associaties en tussen practici onderling, maar ook in de relatie werkgever – werknemer. Steeds vaker spelen financiële problemen een rol bij de conflictbemiddeling. Het Dierenartsen Netwerk is niet bedoeld voor diepgaande, onherstelbare meningsverschillen (hiervoor is de Ereraad), maar dient te functioneren in een vroeg stadium van conflictvorming, waarbij er tevens een preventieve werking vanuit kan gaan.

De leden van het Dierenartsen Netwerk zijn regionaal over Nederland verspreid. Gelet op de huidige samenstelling van het Dierenartsen Netwerk, is er momenteel plaats voor een

Netwerkdierenarts woonachtig in de Regio West

en een

Netwerkdierenarts woonachtig in de Regio Zuid (uitsluitend in Oost-Brabant / Limburg)

Netwerkdierenartsen worden geselecteerd door de Benoemingscommissie Dierenartsen Netwerk (bestaande uit leden van het Dierenartsen Netwerk en de Ereraad) en benoemd door het Bestuur van de KNMvD. Indien meerdere kandidaten geschikt zijn, wordt overwogen meerdere kandidaten ter benoeming aan het Bestuur van de KNMvD voor te dragen.

Profiel
De Netwerkdierenarts (m/v) is dierenarts en lid van de KNMvD. Hij/zij is van onbesproken gedrag en integer. Hij heeft ervaring in de praktijk en op een breed maatschappelijk terrein. De netwerkdierenarts heeft een breed inzicht in het totale veterinaire werkveld en weet wat er binnen de vereniging van de KNMvD en in de samenleving in het algemeen speelt. Hij mag geen functies bekleden die conflicterend zijn met de functie van netwerkdierenarts.
De netwerkdierenarts is stressbestendig en geduldig en kan goed luisteren. Hij moet in staat zijn een zaak neutraal te bekijken en te helpen bij het vinden van een oplossing, waarbij hij de partijen moet kunnen stimuleren om zelf oplossingen te bedenken. De netwerkdierenarts heeft een goed sociaal en financieel-economisch inzicht en is in staat een probleem en de eventuele oplossing helder schriftelijk te formuleren.

Honorarium
De netwerkdierenarts mag een uurtarief in rekening brengen en een kilometervergoeding. Het lidmaatschap van het Dierenartsen Netwerk biedt geen garantie op werk.

Sollicitatie
Indien u zich aangetrokken voelt tot deze functie, verzoeken wij u uw belangstelling middels een brief en curriculum vitae kenbaar te maken aan de Benoemingscommissie Dierenartsen Netwerk, t.a.v. mw. drs. M.V.E. Roelvink (secretaris), Postbus 421, 3990 GE Houten. Gelieve op de envelop "vertrouwelijk" te zetten. Wij verwachten uw reactie vóór maandag 2 januari 2006. Voor meer informatie kunt u terecht bij de voorzitter van de Benoemingscommissie Dierenartsen Netwerk (drs. P.J. van der Werf) of bij de secretaris (mw. drs. M.V.E. Roelvink).

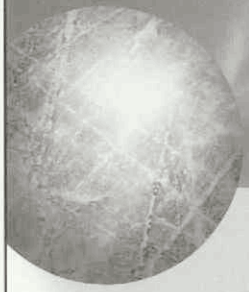

De afdeling Varkensgezondheidszorg levert veterinaire kennis aan de projecten en programma's die GD voor overheid en bedrijfsleven uitvoert. Ook initieert ze producten die varkenshouders en dierenartsen ondersteunen bij hun streven naar een hogere gezondheidsstatus. De afdeling telt 12 medewerkers, waarvan 7 dierenartsen, zowel gespecialiseerde dierenartsen als all-rounders. Gezamenlijk beantwoorden zij vragen van varkenshouders, dierenartsen, overheid en bedrijfsleven.

De afdeling Varkensgezondheidszorg zoekt voor zo spoedig mogelijk een

Veterinair medewerker (M/V)

U speelt een belangrijke rol in het verbeteren van de gezondheidsstatus van varkensbedrijven. Allereerst inventariseert u de gezondheidsstatus van een aantal bedrijven en brengt u de risicofactoren in kaart, daarna schrijft u voor elk bedrijf een plan van aanpak om de gezondheid op het bedrijf te verbeteren.

Voor deze functie gaat de belangstelling uit naar een veterinair die enige kennis heeft van (management van) bio-security. Kennis van huisvesting, klimaat, voeding en mogelijkheden tot eliminatie van kiemen is een vereiste evenals inzicht in de economische impact van de verstrekte adviezen. U maakt op deze bedrijven deel uit van een team, maar u moet ook zelfstandig kunnen acteren. U bent zich bewust van de rol die u vervult en bent in staat om in een plan van aanpak daarover met alle betrokken goed te communiceren.

Naast een inspirerende en dynamische werkomgeving bieden wij een modern pakket arbeidsvoorwaarden. De mogelijkheid om deze functie in deeltijd uit te oefenen is aanwezig (minimaal 28 uur). De standplaats is Deventer.

Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met mevr. dr. H. van Beers, hoofd Varkensgezondheidszorg. Uw sollicitatie kunt u binnen 14 dagen richten aan mevr. S. Frijns, Afdeling P & O, postbus 9, 7400 AA Deventer of per e-mail s.frijns@gezondedieren.nl

GD is een onafhankelijke en zelfstandig opererende organisatie met ruim 450 medewerkers. Wij verrichten werkzaamheden op het gebied van de georganiseerde diergezondheidszorg, tweedelijnsdiergeneeskunde, monitoring, voedselveiligheid en praktijkgericht onderzoek.

Gezonde Dieren

Acquisitie n.a.v. deze vacature is niet gewenst.

Postbus 9, 7400 AA Deventer, T. 0900-1770, F. 0570-63 41 04
www.gezondedieren.nl, info@gezondedieren.nl

Ervaren **gezelschapsdierenarts**

met gemengde
praktijkervaring en
managementkwaliteiten zoekt:

praktijk ter overname

of

baan met associatie mogelijkheid

Reacties kunt u emailen aan: *weemaes@hotmail.com*

Ervaren dierenarts gezelschapsdieren zoekt

praktijk ter overname

Graag telefonisch reageren: 06-21507111.

PENSIOENADVIES
HYPOTHEEKADVIES
ONDERNEMINGSGERICHTE FINANCIERING
VERZEKERINGSADVIES
SCHADEAFHANDELING
PRAKTIJKGERICHTE FINANCIERING
BEDRIJFSECONOMISCH ADVIES
JURIDISCH ADVIES

DIX FINANCIEEL FORTUIN PRAKTIJKADVIESBUREAU

Postbus 130
3720 AC Bilthoven
Soestdijkseweg Noord 328
3723 HH Bilthoven

T 030 251 51 99
F 030 254 09 64
E info@dixfortuin.nl
I www.dixfortuin.nl

Medici zoals dierenartsen, tandartsen, medisch specialisten en andere vrije beroepers kunnen al 30 jaar lang rekenen op deskundig advies van Raadgevers Medische Beroepen. De Raadgevers begeleiden u onder andere bij overdracht van de praktijk en bij associaties.

Ook de afhandeling van de bijbehorende contracten wordt u uit handen genomen. Raadgevers Medische Beroepen is een adviesbureau met uitgebreide expertise op het gebied van financieel advies aan beoefenaars van (para)medische beroepen. De breedte van die expertise is uniek en beslaat advies ten aanzien van alle financiële aspecten die zich van start tot pensionering in uw medische carrière kunnen voordoen.

U weet zich bij de Raadgevers verzekerd van advies op maat op het gebied van financiële planning, verzekeringen, financieringen, hypotheken en pensioenen. Ook de keuzes en mogelijke problemen rondom het einde van uw studie hebben de speciale aandacht van de Raadgevers.

De Raadgevers volgen u in de verschillende fasen van uw loopbaan en bieden begeleiding en advies op de lange termijn.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met adviseurs Robert E. Meijer en Philip Jaspers

RAADGEVERS
MEDISCHE BEROEPEN

Dorpsstraat 118
3732 HL De Bilt
Postbus 36
3730 AA De Bilt

Tel 030 220 41 14
Fax 030 220 27 95
E-mail: info@raadgevers.nl

FlexVet

uitzend- en detacheringsbureau
voor dierenartsen en para-veterinairen

waarnemingen
werving & selectie
pay-roll

FlexVet beschikt over een uitgebreid bestand van veterinair en paraveterinair personeel voor zowel gezelschapsdieren als landbouwhuisdieren.

Wij detacheren, zenden uit en verzorgen werving- en selectieopdrachten. Ook voor payroll-constructies kunt u bij ons terecht. Daarnaast verzorgen wij interim- of praktijkmanagement opdrachten.

U kunt onze on-line databank raadplegen, kijk op www.flexvet.nl

FlexVet B.V.
Tolstraat 12
7482 DB Haaksbergen
Tel. 053 - 5725548
Fax 053 - 5721315
E-mail: info@flexvet.nl

www.flexvet.nl

DIERENKLINIEK RIDDERKERK

Dierenkliniek Ridderkerk is een gemengde praktijk met 15 dierenartsen waarvan 12 zich uitsluitend bezig houden met gezelschapsdieren. Wegens uitbreiding en versterking van het team zoeken wij:

een

Dierenarts Gezelschapsdieren

en een

Dierenarts Gezelschapsdieren/Paard

De collega's die wij zoeken:
- zijn daadkrachtig, zelfstandig, energiek en professioneel,
- gaan de uitdaging aan om de toekomst van onze kliniek te maken tot hún toekomst,
- hebben een flexibele instelling en naast liefde voor het vak ook een commerciële drive.
- Willen participeren in nacht- en weekenddiensten en
- kunnen zelfstandig werken (ervaring strekt tot aanbeveling).

Wij zetten daar het volgende tegenover:
- een boeiende fulltime of parttime functie (bespreekbaar) in een dynamische praktijk,
- de mogelijkheid tot associatie,
- voldoende ruimte en mogelijkheid tot nascholing.
- Wij zijn voornemens ons te conformeren aan de op te richten CAO.

Uw schriftelijke sollicitatie kunt u sturen naar:
Astrid van Horssen, Jacob Catsstraat 3, 2985 BE Ridderkerk.

Merial B.V. is de Nederlandse vestiging van Merial, producent van diergeneesmiddelen en vaccins, in 1997 ontstaan uit een fusie tussen de diergeneeskundige divisies van Merck, Sharp & Dohme en Aventis (nu sanofi-aventis). Merial legt zich toe op vernieuwing in farmaceutische producten en vaccins, voor zowel gezelschapsdieren als landbouwhuisdieren. Onze producten worden bij ons afgenomen door de groothandel en dierenartsen in Nederland. In Velserbroek bevindt zich het marketing- en verkoopkantoor voor Nederland, dat deel uitmaakt van een Benelux structuur.

MERIAL

Voor onze Nederlandse vestiging zoeken wij een tweetal

Rayon Managers M/V

(gezelschapsdieren)

zuid/west en noord Nederland

U bent commercieel verantwoordelijk voor de verkoop van diergeneesmiddelen en vaccins voor gezelschapsdieren, inclusief paarden, in uw regio. U bent daarbij het aanspreekpunt voor dierenartspraktijken.

Uw taken:
- Het verstrekken van informatie over en het verkopen van onze diergeneesmiddelen en vaccins
- Het ontwikkelen en onderhouden van de relatie met dierenartspraktijken
- Het voeren van een actuele en een betrouwbare administratie van alle verkoopactiviteiten en uw klantenbestand
- U signaleert en analyseert ontwikkelingen in de markt en u informeert het management hierover

Uw profiel:
- Bij voorkeur heeft u een opleiding op HBO-niveau, eventueel aangevuld met een commerciële of marketinggerichte studie
- Sterke communicatieve eigenschappen
- U beweegt zich gemakkelijk op alle niveaus, zowel intern als extern
- Creatief, gemotiveerd, flexibel en initiatiefrijk
- Woonachting zijn in het betreffende rayon ofwel bereid zijn daar te gaan wonen

Wij bieden:
- Een functie in een internationaal veterinair farmaceutisch bedrijf waarbij u toonaangevende producten vertegenwoordigt
- Grote mate van zelfstandigheid
- Prima salaris
- Uitstekende secundaire arbeidsvoorwaarden (zoals een representatieve auto van de zaak, dagvergoeding, mogelijkheid tot het volgen van opleidingen, e.d.)

Wij nodigen kandidaten uit binnen 14 dagen na het verschijnen van deze advertentie een schriftelijke sollicitatie met c.v. te richten aan de heer E.J. Pieke. Voor nadere informatie over de inhoud van de functie kunt u contact opnemen met de salesmanager Gezelschapsdieren, de heer H. van Dorp (06-22692482).

Merial B.V. Kleermakerstraat 10, 1991 JL Velserbroek, telefoon 023 520 10 80, fax 023 520 10 88

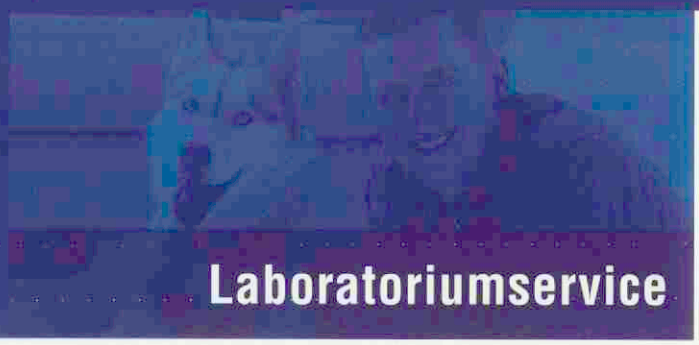

Laboratoriumservice Gezelschapsdieren

Het vermoeden dat een dier een of andere vorm van kanker heeft, brengt bij de eigenaar veel emoties teweeg en roept onzekerheden op.

Pathologisch onderzoek biedt uitsluitsel!

histologisch onderzoek, cytologisch onderzoek,
secties en... oncologisch advies

Kanker is de meest voorkomende ziekte bij gezelschapsdieren. Per jaar zullen ongeveer 60.000 honden in ons land kanker krijgen, naast nog eens vele tienduizenden katten. Tumordiagnostiek is een van de belangrijkste dienstverleningen van GD. We onderscheiden ons op dit terrein door u niet alleen te ondersteunen met betrouwbare onderzoeksresultaten, maar ook met informatie over klinische implicaties van de pathologische diagnoses.

U kunt vertrouwen op een unieke combinatie van specialisten. Samen met u gaat GD werken aan een gemeenschappelijke doelstelling: waar mogelijk genezing, maar zeker verbetering van de kwaliteit van leven, van het dier met kanker. Uiteraard blijft u, als dierenarts van de patiënt, de persoon die de keuzes maakt. In het vervolgtraject en zijn wij uw partner dicht bij huis. Kortom, doe uzelf een plezier en werk met een partner die weet wat er in uw praktijk leeft. Die weet wat u dagelijks tegenkomt, hoe u werkt en wanneer u werkt. En die weet wat u nodig heeft om waar te maken wat mens en dier van u verwachten.

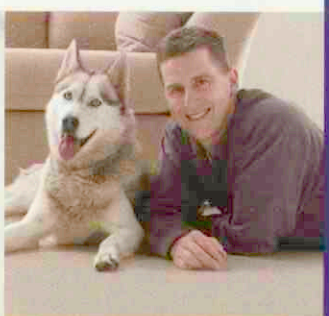

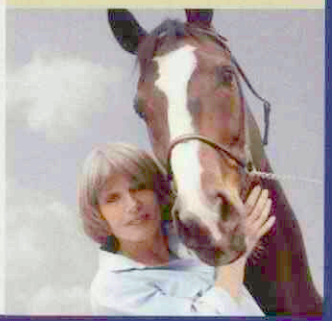

Pathologie

Gezonde Dieren
Postbus 9, 7400 AA Deventer
T 0900-1770, F 0570-63 41 04
www.gezondedieren.nl, info@gezondedieren.nl

DIERENKLINIEK DE BOSDREEF

DIERENKLINIEK De Lingehoeve

Programma BLES congres 2005

Orthopedisch onderzoek in beeld

Ede, De Reehorst, 15 december

10.00 – 10.30
Ontvangst en registratie

10.30 – 11.15
Head Movement Pattern in Horses with Fore and Hind Limb Lameness. *Kevin G. Keegan*

11.15 – 12.00
Pelvic Movement Pattern in Horses with Hind and Fore Limb Lameness. *Kevin G. Keegan*

12.00 – 13.00
De verhelderende overlapping van röntgen- en echobeelden bij het onderzoek van bot- en gewrichtsaandoeningen. *Kees J. Dik*

13.00 – 14.00
Lunch

14.00 – 15.15
Scintigrafie: heeft het meerwaarde?
Paul de Baerdemaeker en Erik Bergman

15.15- 15.45
Pauze

15.45–16.30
MRI: inleiding tot een nieuwe techniek in de medische beeldvorming van het paard. *Natascha De Heer*

16.30 – 17.00
MRI bij het staande paard: Casuïstiek.
Filip Vandenberghe

17.00 – 17.30
Forum Discussie

17.30 – 19.00
Borrel ter afsluiting

Aanmelding via: *administratie@delingehoeve.nl*
Congreskosten: € 120,00 incl. BTW

Veterinair Centrum Someren

Dierenkliniek Emmeloord

lirbac
NIMAL HEALTH

Goed gechipt, een veilig idee!

BackHome: het meest complete programma voor elektronische identificatie

Steeds meer (huis)dieren zijn voorzien van een chip en geregistreerd in een databank. En dat is maar goed ook! Veel dierenleed kan worden voorkomen als de eigenaar van het dier aan de hand van het chipnummer snel kan worden gevonden. Helaas zijn te veel katten nog steeds niet gechipt, en die komen daardoor vaak onnodig in een asiel terecht. Daarom is het belangrijk eigenaren van katten te wijzen op het belang van identificatie én registratie!

BackHome
TIPS VOOR DE PRAKTIJK:

Is het dier al gechipt?
- controleer met een geschikt afleesapparaat ALTIJD de werking van de chip;
- adviseer de eigenaar om de REGISTRATIE te controleren via internet (eventueel in de praktijk).

Is het dier nog niet gechipt?
- informeer de eigenaar over de voordelen en geef de folder "Vermist? / Gevonden!" mee.

BELANGRIJK!
Adviseer ALTIJD om de registratie te controleren. Dat gaat heel gemakkelijk op:

www.chipnummer.nl

BackHome
ELEKTRONISCHE IDENTIFICATIE

BackHome levert het meest uitgebreide assortiment afleesapparaten. Uiteenlopend van een compacte pocketreader tot en met professionele apparatuur met computeraansluiting. Neem contact op voor meer informatie of kijk op www.virbac.nl.

Pfizer Animal Health

Zorg is meer dan vaccineren.

Het jaarlijkse Conditie Consult

U wilt uw cliënten zo goed mogelijk helpen. Maar dan moeten ze wel de weg naar uw praktijk vinden. Pfizer introduceert daarom het Conditie Consult. Een concept voor een jaarlijkse algehele controle, dat veel verder gaat dan een oproep voor vaccinatie. Voor meer praktijkbezoek, meer tevreden cliënten en niet te vergeten meer omzet. Wij willen u daarbij zo goed mogelijk helpen. **Kijk ook op www.weknowyoucare.nl.**

We know you care.

Pfizer Animal Health bv, Postbus 37, 2900 AA Capelle a/d IJssel, telefoon: 010 - 406 46 00.

Deel 130 • Aflevering 24 • 15 december 2005

Universiteitsbibliotheek
Utrecht
DGK
14 DEC. 2005

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

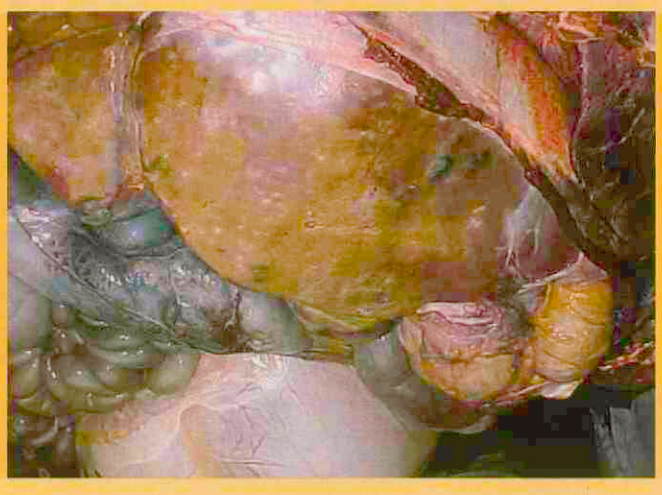

Een geval van leverabcessen bij een stier

Orale plaveiselcelcarcinomen bij de kat

BPL-enquête over arbeidsvoorwaarden in de Nederlandse Dierenartspraktijken

Illegaal onthoornen van kalveren

Periodiek Bedrijfsonderzoek moet nuttig en effectief zijn

PRRS-bijeenkomst Groep Varkensgezondheidszorg

GGG Najaarsdag 2005

KNMvD
oninklijke Nederlandse
Maatschappij voor
Diergeneeskunde

Vlooien vormen het hele jaar een bedreiging voor hond en kat

Hond en kat het hele jaar vlooienvrij met Flea-*fence*® en Flea-*fence acute*® ? Exclusief verkrijgbaar via de dierenarts.

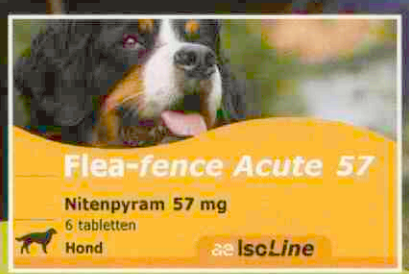

Voor het snel verwijderen van vlooien werkt Flea-*fence acute*® direct. Binnen 4 uur wordt tot 100% van de vlooien gedood. Flea-*fence*® is daarnaast de perfecte basisbehandeling voor hond en kat, het maakt vlooien onvruchtbaar.

De gecombineerde behandeling met Flea-*fence acute*® en Flea-*fence*® zorgt ervoor dat hond en kat het hele jaar door vrij kunnen zijn van vlooien. Kijk voor meer informatie op **www.vlooien.info**

Aesculaap B.V.
Mijlstraat 35 5281 LJ Boxtel | Postbus 35 5280 AA Boxtel | T: 0411 67 75 00 | F: 0411 68 60 50

aeIscLine

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Uitgegeven door de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

Deel 130
Aflevering 24
15 december 2005

Inhoud

Foto's voorpagina: foto's van blz. 760 en 764

Wetenschap

Actua

Uit de hoofdredactie 757

Oorspronkelijk artikel
Een geval van leverabcessen bij een stier; *J.F.P. Tromp, E. Loeb en R. Kuiper* 758

Nieuws 763

Uit en voor de praktijk
Orale plaveiselcelcarcinomen bij de kat; *E. Teske en G.R. Rutteman* 764

BPL
BPL-enquête over arbeidsvoorwaarden in de Nederlandse Dierenartspraktijken; *W. Peet* 766

Veterinair tuchtrecht
Appenzellende; *I. Boissevain* 769
Dierenarts uit zijn beroep gezet; *I. Boissevain* 773

VWA
"Werken aan Autoriteit", aldus André Kleinmeulman, Inspecteur Generaal VWA 770

Berichten en verslagen
Illegaal onthoornen van kalveren 772
Periodiek Bedrijfsbezoek moet nuttig en effectief zijn 775
Feline Congress 2005; *L. Blömer en F. Schipper* 776
PRRS-bijeenkomst Groep Varkensgezondheidszorg; *A. Dirkzwager* 778
PAO-D verslag van de cursus Bemesting, Graslandbeheer en Ruwvoederwinning 780
Bedankt referenten 783
Rectificatie Veterinaire Vee Fokkers Club 'De Uithof' 783

Uitgelicht 781

Cursussen en congressen
DSA-Masterclass 782
Trainingen PiR 782

KLINISCHE AVONDEN 2006

"Allergieën bij de kat: een systematische benadering",
Drs. S. Schleifer

"Knieproblemen onder de knie krijgen",
mevr. Drs. M.H.Th. Govers

dinsdag	10 januari 2006	van der Valk Hotel Nieuwerkerk a/d IJssel
dinsdag	24 januari 2006	van der Valk Hotel Eindhoven
woensdag	15 februari 2006	van der Valk Hotel Hoofddorp
woensdag	1 maart 2006	van der Valk Hotel Apeldoorn
woensdag	22 maart 2006	van der Valk Hotel Drachten

Virbac ANIMAL HEALTH

Voor meer informatie: Virbac Nederland BV, Postbus 313, 3770 AH Barneveld, Tel.: 0342-427127, e-mail: info@virbac.nl

Wetenschappelijke redactie
Dr. M.M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan (voorzitter)
Drs. H.A. Beijer
Dr. M.F. de Jong
Dr. R. Kuiper
Drs. J.T. Siebinga
Dr. R.S. Schrijver
Dr. E. Teske
Dr. J.H. Vos
Dr. M.A. Willemen

Wetenschappelijke adviesraad
Prof. dr. A. Barneveld (Utrecht)
Dr. F.H.M. Borgsteede (Lelystad)
Prof. dr. H.J. Breukink (Utrecht)
Prof. dr. P. De Backer (Gent, België)
Dr. J. Goudswaard (Middelburg)
Prof. dr. J.A.P. Heesterbeek (Utrecht)
Prof. dr. L.J. Hellebrekers (Utrecht)
Dr. Th.S.G.A.M. van den Ingh (Utrecht)
Prof. dr. F. van Knapen (Utrecht)
Prof. dr. A. de Kruif (Gent, België)
Dr. J.T. Lumeij (Utrecht)
Prof. dr. A.S.J.P.A.M. van Miert (Utrecht)
Prof. dr. J.P.T.M. Noordhuizen (Utrecht)
Prof. dr. J.H.M. Verheijden (Utrecht)
Dr. G. Voorhout (Utrecht)
Dr. Th. Wensing (Utrecht)

Hoofdredacteur
Drs. H. Geertsen

Eindredactie
Drs. E.P.C. Bingen
Mw. A.M. Dorresteijn-Tummers
Mw. drs. M. Fijten
Mw. J.W. Jansen
De Molen 77, Postbus 421, 3990 GE Houten
Tel. 030 - 6348900/fax 030 - 6348929.
E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

Abonnementsprijs
Het *Tijdschrift voor Diergeneeskunde* is het verenigingstijdschrift van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde.
De abonnementsprijs voor dierenartsen niet-leden van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde en voor niet-dierenartsen wordt vastgesteld door het bestuur.

Postgiro/bank
Postbank 511606 ten name van de KNMvD. De Molen 77, Houten. ABN/AMRO N.V., Postbus 30, 3500 AA Utrecht, nr. 55 50 48 861 en C en E bank N.V., Postbus 85100, 3508 AC Utrecht, nr. 69 93 61 443.

Druk
Drukkerij G. van Dijk B.V., Breukelen (tel. 0346-261304, fax 0346-264565).

Advertenties
Commerciële advertenties: Overgaauw Veterinair Advies, Postbus 204, 3770 AE Barneveld. Tel. (0342) 419798; 06-53260696; fax (0342) 419794; e-mail: p.overgaauw@planet.nl
Personeelsadvertenties: bureauredactie.

Beëindiging lidmaatschap KNMvD en Groepen
Opzeggen van het lidmaatschap dient vóór 1 oktober van het lopende jaar schriftelijk en aangetekend te geschieden om het lidmaatschap per 1 januari van het daaropvolgende jaar te laten eindigen.

KNMvD

Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde

De Molen 77
Houten
Postbus 421
3990 GE Houten
Telefoon (030) 6348900
Fax (030) 6348909
Website www.knmvd.nl
E-mail info@knmvd.nl

Bestuur
Drs. T. de Ruijter, voorzitter
algemene zaken, beroepsintegriteit
Drs. L.J. den Otter, vice-voorzitter
sociaal economisch en media
Drs. H.R.C. Gostelie, penningmeester
financiën
Drs. W.G. van den Ekker
diergeneesmiddelenbeleid, volksgezondheid en automatisering
Drs. H. van Herpen
professionele kwaliteit
Drs. A.J.G. den Hertog
dierziektenbeleid
Dr. M.A. Willemen
verenigingszaken en dierenwelzijn

Bureau
Drs. H. Geertsen,
algemeen directeur
H.G. Dijkman,
senior beleidsmedewerker communicatie
Drs. S.J. de Groot,
senior beleidsmedewerker veterinaire zaken
Drs. F.J.W.C. van Herten,
senior beleidsmedewerker sociaal economische en arbeidsrechtelijke zaken
H.S. de Vries RFM.,
controller
R.P. van Ringelestijn,
medewerker vacaturebank
Mevr. Drs. M. Fijten,
webmaster

Boekbespreking 783
Nieuws van de industrie 784

KNMvD

In memoriam
Dr. A.L. van Zuijlen; *P. den Hartog en J. Stevense* 786
N. van Wijk; *B. Kroes* 787

Maatschappijnieuws
Kerstgroep medewerkers KNMvD 788
GGG Najaarsdag 2005; *G. van der Vaart* 789
Voortgang ledenservice; *H. Geertsen* 790
KNMvD checkt gegevens van haar leden 790

Deadline 790
Personalia 790
Doorlopende agenda 792

Contents

Original article
A case of liver abscesses in a bull; *J.F.P. Tromp, E. Loeb, and R. Kuiper* 758

All rights reserved

Verklaring:
Richtlijnen voor auteurs (Vancouver Style) zijn op aanvraag verkrijgbaar (zie ook Tijdschr Diergeneeskd 1992; 117:31-4). De Redactie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade welke - direct of indirect - het gevolg mocht zijn van gebleken onjuistheden in de inhoud van de in dit tijdschrift opgenomen artikelen waarbij de auteur is vermeld of in de inhoud van de in dit tijdschrift geplaatste advertenties. Advertenties kunnen zonder opgaaf van redenen door de Redactie worden geweigerd of ingetrokken. Niets uit dit tijdschrift mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder schriftelijke toestemming van de Redactie.

(Papers appearing in this journal are listed in Current Contents / Agricultural Biology and Environmental Science / Index-Medicus, Index Veterinarius / Veterinary Bulletin, Biological Abstracts, Cambridge Scientific Abstracts).

Van de redactie

Diversiteit

Net terug van drie enerverende Groep Groot Dagen in Papendal trof ik een dikke envelop met de inhoud van het voor u liggende Tijdschrift aan. Dit met het vriendelijke verzoek om als lid van de wetenschappelijke redactie een editorial te schrijven. Hoewel deze drie dagen behoorlijk vermoeiend zijn, leveren ze altijd ook een flinke portie energie op. Naast het programma, met als thema 'Praktijkmanagement, -organisatie en -communicatie', zijn daar ook de collegiale contacten tijdens de pauzes en 's avonds aan de bar, debet aan. Het bespreken van de dagelijkse problematiek in de veterinaire wereld doet je beseffen dat je beroepsgenoten met exact dezelfde zaken worstelen. Dat geeft een plezierig gevoel van solidariteit.

Dat die beroepsgroep zeer divers is en dat er binnen onze Maatschappij een scala aan ideeën en standpunten zijn, blijkt zulke dagen ook. De tegenstrijdigheden en verschillen in inzicht kwamen onder andere tot uiting in het afsluitende 'Lagerhuisdebat', waarbij de dierenartswerkgevers, tegenover de dierenartswerknemers en een groep studenten werden geplaatst.

De met ruim honderd deelnemers gevoerde discussie was voor een groot deel gestoeld op de problematiek die ook in dit Tijdschrift aan de orde komt. De uitwerking van de enquête over arbeidsvoorwaarden in de dierenartspraktijk is voor iedereen dan ook zeer de moeite van het lezen waard. Opvallend zijn vooral de verschillen tussen de beide sekses. Mannen lijken toch beter voor hun rechten op te komen dan vrouwen. Een tendens die in deze wereld overigens niet uniek is, want recent las ik in een krant dat Engelse vrouwen voor een bepaald type auto gemiddeld meer betalen dan hun mannelijke landgenoten!

Naast dit management onderwerp, wijs ik u graag op het interview met de nieuwe Inspecteur Generaal van de Voedsel en Waren Autoriteit. De verschuivende rol van de officiële dierenarts naar toezicht op controle en de mogelijk minder scherpe grens tussen practicus en officiële dierenarts is een interessant gegeven. De invulling van de nieuwe hygiënewetgeving zal overigens hoe dan ook de nodige gevolgen voor onze beroepsgroep hebben. Net als de daarmee nauw verbonden veranderingen in het nieuwe kwaliteitssysteem binnen de Zuivel, zoals blijkt uit een gesprek met deze sector, opgenomen in dit nummer.

Hoe divers ons vakgebied is, blijkt verder uit een bijdrage over het Feline Congres 2005 en de GGG Najaarsdag, een verslag van een bijeenkomst van de Groep Varkensgezondheidszorg en de aandacht die de Algemene Inspectie Dienst vraagt, voor het illegaal onthoornen van kalveren.

Naast al deze zaken vindt u bovendien nog twee praktijkgerichte artikelen: Orale plaveiselcelcarcinomen bij de kat en Leverabcessen bij een stier.

Kortom, een breed scala aan onderwerpen passeert de revue. Deze brede oriëntatie is in mijn ogen trouwens een groot goed. Ondanks de verder gaande differentiatie binnen het beroep is het goed om oog te hebben voor de vele zaken die van gemeenschappelijk belang zijn. Een ruime blik is onontbeerlijk voor een heldere en toekomstgerichte visie.

Veel leesplezier en vooral zeer plezierige feestdagen gewenst.

Jan Tiete Siebinga

Tijdschrift voor Diergeneeskunde

Een geval van leverabcessen bij een stier

J.F.P. Tromp[1,3], E. Loeb[2] en R. Kuiper[1]

Tijdschr Diergeneeskd 2005; 130: 757-761.

Oorspronkelijk artikel

Samenvatting

Tijdens een visite werd een dekstier aangeboden met als klacht slechte eetlust, sloomheid en vermagering. De klacht was chronisch en verergerde geleidelijk. Bij klinisch onderzoek werd een vergrote lever vastgesteld. Om dit nader te onderzoeken is echografie van de lever verricht waarbij bleek dat er verscheidene abcessen in de lever aanwezig waren. Bij sectie werd dit bevestigd. Echografie bleek in deze casus een grote toegevoegde waarde voor de diagnostiek te hebben, waarbij vooral de snelheid waarmee de echografie uitvoerbaar is en het voor de patiënt weinig belastende karakter van het onderzoek zeer aanspreken.

Summary

A case of liver abscesses in a bull

During a farm visit a breeding bull was presented with signs of anorexia, somnolence, and loss of condition. These signs were chronic and slowly progressive. Clinical examination revealed an enlarged liver and subsequent ultrasonography revealed multiple abscesses in the liver. This was confirmed during post-mortem examination. Ultrasonography proved to be of great diagnostic value, especially because it is a quick and non-invasive procedure.

Inleiding

Slechte eetlust, sloomheid en vermagering bij het rund terwijl bij klinisch onderzoek geen afwijkingen worden gevonden kan een aantal oorzaken hebben. Eén van die oorzaken is de aanwezigheid van één of meer leverabcessen (2). Dit artikel beschrijft een geval van leverabcessen bij een dekstier.
Leverabcessen komen vooral bij meststieren voor, bij melkkoeien worden slechts nu en dan leverabcessen gevonden. Vaak wordt deze diagnose pas in het slachthuis gesteld en worden vooraf geen duidelijke klinische symptomen waargenomen (7, 8, 9, 10).
Bij meststieren is de meerderheid van de leverabcessen het gevolg van voeding met veel snel fermenteerbare koolhydraten. Er ontstaat daardoor een chronische (subklinische) pensacidose, die kan leiden tot kleine lokale beschadigingen in de pensmucosa. Vooral *Fusobacterium necroforum*, een in de pensflora normaal aanwezige bacterie, gebruikt deze porte d'entrée om hematogeen via de portale circulatie in de lever bacillaire levernecrose te veroorzaken (6). Deze necrosehaardjes kunnen vervolgens vervloeien tot abcessen (8, 9).
Leverabcessen kunnen ook ontstaan door metastasering vanuit ontstekingen elders in het lichaam. Te denken valt dan aan klauwabcessen, traumatische reticuloperitonitis (3) of een navelontsteking bij het kalf. Emboli met bacteriën komen vanuit het primaire proces hematogeen terecht in de lever waar zij abcessen vormen. Deze pathogenese wordt met name in verband gebracht met *Arcanobacterium pyogenes* (11, 12). Ligt een leverabces (of -abcessen) in de nabijheid van de Vena cava dan kan een trombose van de Vena cava het gevolg zijn (3, 10, 12). Behalve de bovengenoemde *F. necrophorum* en *A. pyogenes* worden, vaak in mengcultuur, *E.coli*, ß-hemolytische streptokokken, stafylokokken, *Bacteroides spp.* en *Enterobacteriaceae* gevonden (6, 10).

Het klinische beeld van 'leverabcessen' is afhankelijk van het aantal, de grootte, de lokalisatie en de afgrenzing van de abcessen (4). Goed afgekapselde abcessen kunnen levenslang symptoomloos blijven. De klinische diagnose berust gewoonlijk op de aanwezigheid van aspecifieke symptomen, zoals vermagering, slechte eetlust, sloomheid, onvoldoende productie en eventueel koorts. Het leverpercussieveld kan vergroot zijn, maar is vaak normaal (4). Aangezien de lever voldoende reservecapaciteit heeft, worden bij bloedonderzoek gewoonlijk geen aanwijzingen voor een gestoorde leverfunctie gevonden (8, 11, 12). Wel worden bij bloedonderzoek vaak aanwijzingen voor het chronische, abcederende ontstekingsproces gevonden, te weten een leukocytose met een rechtsverschuiving en, vaker nog, een sterke hypergammaglobulinemie (verhoogd gehalte aan totaal eiwit + een verhoogde γ-globulinefractie) (7). Om de verdenking 'leverabcessen' te bevestigen, wordt in de literatuur een proeflaparotomie aangegeven (3, 4) en echografie van de lever (1, 7, 8). Het nemen van een leverbiopt bij verdenking van leverabcessen is af te raden: als een abces wordt aangeprikt kan dit leiden tot contaminatie van de buikholte, als daarentegen normaal leverweefsel wordt gebiopteerd, sluit dit een leverabces geenszins uit.
Alleen Deem (3) meldt dat de prognose van leverabcessen infaust is, andere artikelen behandelen dit niet.
Met betrekking tot de keuring van een dier waar bij slachting abcessen zijn gevonden, vermeldt Art. 14 van het keuringsregulatief onder c: organen en delen van karkassen in geval van gelokaliseerde abcessen worden ongeschikt verklaard voor menselijke en dierlijke consumptie. Dit impliceert dat in ieder geval de lever van het dier wordt afgekeurd, en als er sprake is van abcessen in verscheidene organen het gehele karkas.

Casus

Tijdens een visite werd een vierjarige Belgische Wit-Blauwe stier aangeboden met als klacht te sloom zijn, niet eten en

[1] *Departement Gezondheidszorg Landbouwhuisdieren, Herkauwersgezondheidszorg, Faculteit der Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht.*
[2] *Departement Pathologie, Faculteit der Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht. Inmiddels werkzaam bij: Kimron Veterinary Institute, Dept. of Pathology, Bet Dagan, Israël.*
[3] *Correspondentieadres: Drs. J.F.P. Tromp, Departement Gezondheidszorg Landbouwhuisdieren, Buitenpraktijk Herkauwers, Postbus 80.151, 3508 TD Utrecht.*

stijfheid. De klacht bleek reeds drie weken te bestaan en verergerde geleidelijk. De stier kreeg het rantsoen van de droge koeien, te weten restvoer van de melkgevende koeien aangevuld met grove herfstkuil.
Het viel op dat de stier moeilijk overeind kwam, sloom was en wat dunne mest had.
Bij het algemeen onderzoek werden weinig bijzonderheden gevonden, de stier had geen temperatuursverhoging en geen afwijkende kleur van de slijmvliezen.
Bij onderzoek van het digestieapparaat bleek het leverpercussieveld zich uit te strekken van de longgrens tot 3 cm caudaal van de ribboog gemeten even onder de rugstrekkers (5). Ook was de lever achter de ribboog palpabel.
Onderzoek van het locomotieapparaat leverde geen verklaring op voor de stijve gang van het dier.
De resultaten van het bloedonderzoek zijn vermeld in tabel 1. Hierbij vielen vooral op het hoge aantal leukocyten, 28,4 G/l, hoewel er geen sprake was van een duidelijke 'rechtsverschuiving', een lage hematocriet en een laag hemoglobinegehalte, verder de hoge LDH (3089 U/l) en de hoge AST (131 U/l). Het gehalte aan totaaleiwit was 126 g/l, waarvan 11,1% albumine en 61,6 % γ-globuline.

Tabel 1. Bloeduitslagen.

Bepaling	Waarde	Referentiewaarde
hemoglobine	4.4 mmol/	15.0 – 8.0 mmol/l
hematocriet	0.22 l/l	0.27 – 0.36 l/l
leukocyten	28.4 G/l	5.0 – 10.0 G/l
granulocyten	0 %	0 – 5 %
eosinofiele granulocyten	3 %	0 – 8 %
staafkernigen	0 %	0 – 5 %
segmentkernigen	30 %	25 – 35 %
lymfocyten	57 %	50 – 60 %
monocyten	10 %	0 – 5 %
alkalische fosfatase	311 U/l	< 225 U/l
ureum	9.6 mmol/l	< 7 mmol/l
LDH (lactaat dehydrogenase)	3089 U/l	1000 – 1800 U/l
CK (creatinine kinase)	38 U/l	< 200 U/l
AST (aspartaat aminotransferase)	131 U/l	30 – 56 U/l
bilirubine totaal	15.8 µmol/l	< 8 µmol/l
bilirubine direct	5.1 µmol/l	
bilirubine indirect	10.7 µmol/l	
totaal eiwit	126 g/l	60 – 85 g/l
albumine	11.1 %	40 – 60 %
α-globuline	15.8 %	15 – 17 %
β-globuline	11.5 %	15 – 17 %
γ-globuline	61.6 %	< 35 %

Echografie
Mede op grond van het vergrote percussieveld van de lever werd besloten de lever echografisch te onderzoeken. Hiervoor werd gebruikgemaakt van een gewoon 'praktijkapparaat' (gewoonlijk in gebruik voor drachtigheidsdiagnostiek bij de zeug), met een 3,5 MHz sectorscanner[1] (Foto's 1 en 2).

Voor de echografie werd een gebied geschoren op de rechter thoraxwand tot in de rechterflank van de stier, van de 6e rib tot een handbreedte achter de ribboog, dorsaal begrensd door de dwarsuitsteeksels van de lendewervels, ventraal door een horizontale lijn ter hoogte van de elleboog. In de door Braun (1) beschreven methode wordt de echografie van de lever bij het staande dier uitgevoerd in de geschoren rechter flank van de 5e intercostaalruimte tot een handbreedte achter de laatste rib. Hierbij wordt gebruikgemaakt van een 3,5 MHz transducer (lineair, sector of convex). Een 5,0 MHz transducer heeft te weinig doordringend vermogen en geeft daardoor een te 'oppervlakkig' beeld. De lever wordt van caudaal naar craniaal in elke geschoren ICR van dorsaal naar ventraal onderzocht. Langzaam naar beneden slepend worden de verschillende structuren zichtbaar.
Bij echografie van de hier beschreven stier waren in de lever verspreid veel, te echogene gebiedjes zichtbaar van 1 à 2 cm grootte (Foto 1). Daarnaast werden enkele grotere echogene, inhomogene gebieden met minder echogene randzones met een doorsnede van 4 à 6 cm waargenomen (Foto 2). Verder

Foto 1. Echo van de lever van de stier, caudaal van de 13e rib. In de lever zijn verscheidene kleinere abcessen zichtbaar (pijlen).

[1] *Pie Medical 100 Falco.*

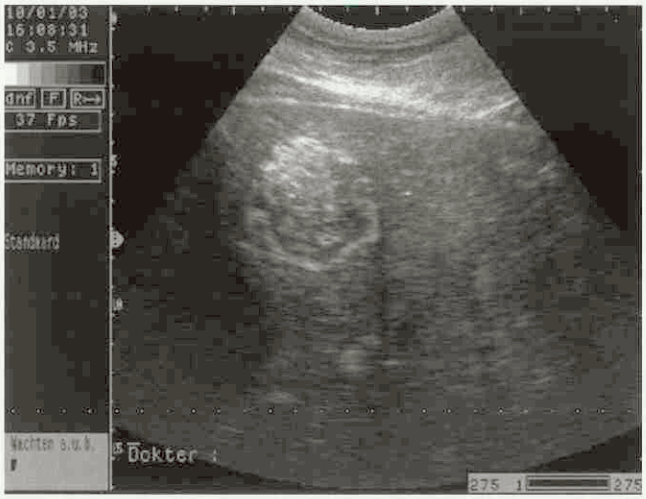

Foto 2. Echo van de lever van de stier in de 12e intercostale ruimte toont een groot abces, met een diameter van 4 cm.

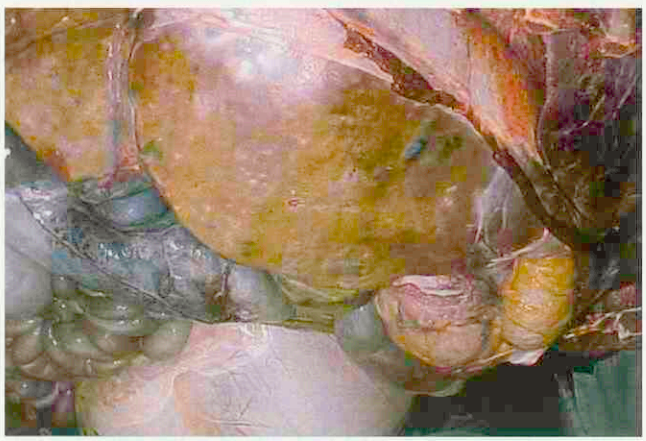

Foto 3. De lever in situ bij sectie. Let op de bolle, te bleke lever en de groene verkleuringen ter plaatse van de abcessen die aan de oppervlakte liggen.

viel op dat de lever caudaal van de ribboog uitstak. De Vena cava en de Vena portae zijn niet in beeld gebracht, wel portale vaten, die geen afwijkingen lieten zien op de echo.

Enkele dagen na het eerste onderzoek stierf de stier tamelijk onverwacht. Het dier is voor sectie aangeboden aan de Hoofdafdeling Pathobiologie, afdeling Pathologie van de Faculteit der Diergeneeskunde.

Postmortaal onderzoek

De stier vertoonde een matige conditie met zwarte stinkende mest uit de anus. De belangrijkste veranderingen werden aangetroffen in de buikholte met name de lever. Deze was vergroot en bleek door een diffuse degeneratie van het leverparenchym. Verspreid door de lever waren multipele abcessen aanwezig van 0,5 tot 6 cm diameter met een purulente tot ichoreuze inhoud en omgeven door een dik bindweefselkapsel (Foto 3). Aan de distale zijde van de lever werd ter plaatse van de linker Vena portae tak een abces gevonden met een chronische oblitererende thrombophlebitis van de Vena portae met een acute ruptuur naar het lumen van de Vena portae en dientengevolge een acute ichoreuze thrombophlebitis van de rechter Vena portae tak en een necrotiserende ontsteking in het aangrenzende leverweefsel. Daarnaast werden een tweetal afgekapselde abcessen gevonden aan de buitenzijde van de netmaag en pens, een hyperplastische splenitis en een sepsisnier. De voormagen en de lebmaag vertoonden geen bijzonderheden; in het darmkanaal was bloed met enige fibrinestolsels aanwezig. In de borstholte werden behoudens longoedeem en een geringe chronische adhesieve pleuritis geen veranderingen gevonden. Aan het bewegingsapparaat werden geen veranderingen aangetroffen.

Discussie

De meeste leverabcessen bij runderen worden bij de slacht ontdekt en hebben geen grote klinische afwijkingen tot gevolg (7, 8, 9). Wel worden vaak sloomheid en gewichtsverlies gezien (3, 5) hetgeen ook in de hier beschreven casus duidelijk het geval was.
De stijve gang wordt mogelijk verklaard door pijn in het abdomen (3, 12). Intermitterende diarree is een meer voorkomend symptoom bij leverabcessen (3). De lever was vergroot en palpabel als gevolg van de multipele abcessen.

Het bloedbeeld, met name de verhoging van het aantal leukocyten en de verhoging van het totaal eiwit en daarin het percentage γ-globulines wees op een chronische purulente ontsteking. Een verhoogd aantal leukocyten en een verlaagde albuminefractie wordt bij leverabcessen vaker gezien (7). De lage haematocriet en het lage hemoglobinegehalte kunnen verklaard worden door een beenmergdepressie ten gevolge van de chronische ontsteking (13).

Op de echografie zijn te echogene gebieden zichtbaar, omgeven door een minder echogene randzone. Gecombineerd met de resultaten van het bloedonderzoek is het bij deze stier zeer waarschijnlijk dat deze gebieden in de leverabcessen zijn. Doordat de echografie op deze wijze een snelle en weinig invasieve diagnose mogelijk maakte, werd ook de ongunstige prognose duidelijk (3).

Bij sectie bleek dat er zich in de buikholte tegen de wand van rumen en reticulum twee abcessen bevonden. Mogelijk zijn deze door trauma ontstaan na opname van een corpus alienum, en vormen zij het primaire proces. Hieruit kunnen emboli met bacteriën in de bloedbaan terechtgekomen zijn, die in de lever zijn vastgelopen en daar tot abcesvorming hebben geleid (3). Een etiologie van ruminitis-leverabces is, gezien het dieet van de stier (nauwelijks krachtvoer) en het ontbreken van afwijkingen aan het slijmvlies en de spierlagen van de pens bij sectie, onwaarschijnlijk.
In eerste instantie kan de stier ziekteverschijnselen hebben laten zien die wellicht aan de aandacht van de eigenaar zijn ontsnapt, mede omdat de stier bij het jongvee liep en daar wat minder aandacht kreeg dan het melkgevende deel van de koppel.

De plotselinge sterfte wordt meestal verklaard door septische of anafylactische shock door het ruptureren van een van de abcessen (3, 9, 12). Bij het postmortaal onderzoek van de stier is een ruptuur van een leverabces/chronische oblitererende thrombophlebitis van de linker Vena portae tak aangetroffen met dientengevolge een acute ichoreuze thromboflebitis/hepatitis in de rechter Vena portae tak respectievelijk het omringende leverweefsel. Dit heeft waarschijnlijk geleid tot een septische/anafylactische shock waarvan de bij de stier waargenomen sepsisnieren en de haemorrhagie in het

darmkanaal de morfologische kenmerken zijn.

Door het aspecifieke klinische beeld was er een ruime differentiële diagnose, waarbij de vergrote leverpercussie en de palpabele lever achter de ribboog wel wezen op een probleem met de lever. De echo bleek hierbij een zeer nuttig instrument voor diagnostiek en het vaststellen van de prognose, waarbij vooral de snelheid waarmee de echografie uitvoerbaar is en het voor de patiënt weinig belastende karakter van het onderzoek zeer aanspreken.

Literatuur

1. Braun U. Atlas und Lehrbuch der Ultraschalldiagnostik beim Rind. 1e dr. Berlin: Parey Buchverlag, 1997.
2. Brink DR, Lowry SR, Stock RA, and Parrot JC. Severity of liver abscesses and efficiency of feed utilization of feedlot cattle. J Anim Sci 1990; 68: 1201-1207.
3. Deem DA. Liver abscesses in cattle. Comp cont edu pract vet 1980; 2: S268-S273.
4. Dirksen G, Gründer HD, und Stöber M. Innere Medizin und Chirurgie des Rindes. 4e dr. Berlin: Parey Buchverlag, 2002.
5. Hajer R *et al.* Het klinisch onderzoek bij grote huisdieren. 3e dr. Wetenschappelijke uitgeverij Bunge, 1993.
6. Lechtenberg KF, Nagaraja TG, Leipold HW, and Chengappa MH. Bacteriological and histological studies of hepatic abscesses in cattle. Am J Vet Res 1986; 49: 58-62.
7. Lechtenberg KF, and Nagaraja TG. Hepatic ultrasonography and blood changes in cattle with experimentally induced hepatic abscesses. Am J Vet Res 1991; 52: 803-809.
8. Liberg P, and Jönsson G. Ultrasonography and determination of proteins and enzymes in blood for the diagnosis of liver abcesses in intensively fed beef cattle. Acta Vet Scand 1993; 24: 21-28.
9. Nagaraja TG, and Chengappa MM. Liver abscesses in feedlot cattle: a review. J Anim Sci 1998; 76: 287-298.
10. Nagaraja TG, Laudert SB, and Parrot JC. Liver abscesses in feedlot cattle. Part 1, causes, pathogenesis, pathology and diagnosis. Comp cont edu pract vet 1996; 18: S230-S256.
11. Rebhun WC. Diseases of Dairy Cattle. 1e dr. Philadelphia, Lippincott Williams & Wilkins, 1995.
12. Smith BP. Large Animal Internal Medicine. 2e dr. St Louis: Mosby-Year Book, Inc., 1996.
13. Weiss DJ, Krehbiel JD, and Lund JE. Studies of pathogenesis of anemia of inflammation: mechanism of impaired erythropoiesis. Am J Vet Res 1983; 44: 1832-1835.

Artikel ingediend: 5 januari 2005
Artikel geaccepteerd: 25 oktober 2005

SEROLOGISCHE ALLERGIE-TESTEN
non-invasief en quantitatief
voor hond, kat en paard

NIEUW

Allercept® screening test
(indoor/bomen/grassen en kruiden)

Uitgebreide panels of compacte panels
(12 allergenen) (6/8 allergenen)

Nog steeds zeer specifiek en gevoelig

indien gewenst
HYPOSENSIBILISATIE-OPLOSSING
binnen vier weken

Meer informatie over deze testen of over
Vet·Med·Lab (a division of IDEXX Laboratories B.V.)?
Neem contact op met één van de regio managers in Nederland:
Drs. Henriette Jansma, tel. 036-5375133

HET LABORATORIUM VOOR DIERENARTSEN
Vet·Med·Lab

VETERINARY EXCLUSIVE

Royal Canin introduceert

Het Dental Health programma voor hond en kat

WALTHAM®

Het Dental Health programma

- Voor de hond: gebitsverzorgende dieetvoedingen en kauwproducten op maat
- Voor de kat: gebitsverzorgende dieetvoedingen, die tevens preventief werken tegen struviet en calciumoxalaat
- Bijzonder effectief voor de bestrijding van tandplaque en tandsteen door de unieke tweevoudige werking:
  - mechanische reiniging van het gebit door de textuur, vorm en grootte van de producten
  - chemische reiniging van het gebit door toevoeging van actieve ingrediënten, zoals natriumpolyfosfaat, polyfenolen en PRN (Plaque Reduction Nutrient)
- Effectief gebleken in klinische studies
- Uitsluitend verkrijgbaar bij de dierenarts

Voor de hond vanaf 10kg

Voor de hond tot 10kg

Voor de kat

Voor meer informatie over het Dental Health programma van Royal Canin en aanvragen van de Focus Special Edition "Parodontale aandoeningen bij de hond" kan contact worden opgenomen met de Royal Canin dierenartsenbezoeker.

ROYAL CANIN
VETERINARY DIET

Royal Canin Nederland BV - Veterinaire Service
Postbus 63 - 5460 AB Veghel
Tel. 0413-318444 (bestellingen) of 318400 (productinformatie
E-mail: info@royalcanin.nl - www.royalcanin.nl

Nieuws

Meer nieuws kunt u vinden op: *www.knmvd.nl*. Daar kunt u de volledige berichten nalezen.

Hoger beroep hondenbelasting

Op 21 november 2005 diende bij het Gerechtshof te Den Haag het hoger beroep in de zaak Den Otter versus Gemeentebelastingen Rotterdam over de informatieplicht voor dierenartsen in het kader van de hondenbelasting.
Nog voor aanvang van het daadwerkelijke proces bleek dat de directeur van Gemeentebelastingen Rotterdam formeel niet gemachtigd was deze juridische procedure namens de gemeente te voeren. De consequentie van deze vormfout is dat de rechter het eerder gevoerde kort geding nietig heeft verklaard. De eerdere uitspraak en de daaraan verbonden dwangsom (van € 100,- per dag voor het niet aanleveren) zijn daarmee komen te vervallen.
De gemeente Rotterdam zal de zaak nu opnieuw moeten aanbrengen. In dit geval kan dat rechtstreeks bij het Gerechtshof te Den Haag die de zaak vervolgens direct in behandeling zal nemen. Alle tot nu toe ingebrachte stukken worden dan aan het Gerechtshof overgedragen. Beide partijen kregen gisteren al wel de kans om pleidooi te voeren. Van onze kant is de deskundigenverklaring van prof. mr. Feteris ingebracht.
Hoewel de beslissing van het Gerechtshof een tegenvaller is voor de gemeente Rotterdam is het proefproces hiermee nog niet ten einde.

MKZ-oefening

De Voedsel en Waren Autoriteit hield op diverse plaatsen in Nederland een uitvoeringsoefening Mond- en Klauwzeer. Tijdens deze oefening werd een grensoverschrijdende uitbraak met het Mond- en Klauwzeervirus gesimuleerd.
De oefening is op dinsdag 15 november 2005 gestart met een bedrijfsbezoek door drie practici. De verdenking van een zeer besmettelijke dierziekte werd uitgesproken en gemeld bij het Centrale meldpunt (045-5354232).
Het besluit te gaan vaccineren werd genomen en de KNMvD werd ingeschakeld om de beschikbaarheid van practici met ervaring in de landbouwhuisdierensector na te gaan. Dit verliep vlot en er werd enthousiast meegewerkt door de praktijken die benaderd zijn.

Benoeming directeur Algemene Inspectie Dienst

Mevrouw ir. A.M. Burger (48) is met ingang van 1 januari 2006 benoemd tot directeur van de Algemene Inspectie Dienst van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. In deze functie zal zij drs. P. Visser opvolgen, die met ingang van 1 december 2005 de dienst verlaat.

KNMvD-mantelovereenkomst ziektekostenverzekering

Veel KNMvD-leden maken gebruik van de voordelen die de mantelovereenkomst met VGZ voor de verzekering van ziektekosten te bieden heeft. In de afgelopen dagen heeft zorgverzekeraar VGZ aan alle verzekerden een aanbieding gezonden voor het jaar 2006 en daarmee aan de wettelijk voorgeschreven verplichting voldaan.
Het is echter nog niet zeker, dat dit ook de uiteindelijke aanbieding betreft in het kader van de door ons afgesloten mantelovereenkomst. Op dit moment voert Meeùs Vrije Beroepen nog een marktonderzoek uit om te achterhalen of voor de deelnemers een nog aantrekkelijker voorstel is te verkrijgen.
In principe heeft u tot 1 maart 2006 de tijd om de aanbieding te weigeren. Wij raden u aan om voorlopig niets te doen en nadere berichten af te wachten.
Contactpersoon KNMvD: Joost van Herten, teamcoördinator team Veterinaire Beroeps- en Praktijkzaken
Voor meer informatie en vragen: info@knmvd.nl of 030-6348900

OM eist sluiting veebedrijf vanwege verwaarlozing vee

Het Openbaar Ministerie heeft geëist dat twee broers uit het Gelderse Doornspijk hun veehouderijbedrijf sluiten. Op het bedrijf waren veel dieren verwaarloosd en werden meer dieren gehouden dan volgens de vergunning mocht. In januari 2005 nam de Algemene Inspectie Dienst (AID) 39 van de 139 dieren in beslag vanwege verwaarlozing. De dieren werden in te kleine ruimten gehouden en veel dieren hadden schurft.

Europese Commissie akkoord met vaccinatieplan voor dierentuinen

De Europese Commissie heeft ingestemd met het vaccinatieplan voor dierentuinen. Eerder had de Commissie al toestemming verleend voor het preventief vaccineren van dierentuindieren tegen vogelgriep onder voorwaarde dat een vaccinatieprogramma moest worden overlegd. Het vaccinatieprogramma, dat in overleg met de dierentuinorganisaties is geschreven, is op 11 november 2005 goedgekeurd.

Orale plaveiselcelcarcinomen bij de kat

Erik Teske[1,3] en Gerard R. Rutteman[1,2,3]

Uit en voor de praktijk

Een plaveiselcelcarcinoom is een maligne tumor die zijn oorsprong heeft in de epidermis of slijmvliesoppervlak. Het is een frequent voorkomende tumor, zowel bij de hond als de kat. De meeste plaveiselcelcarcinomen van de huid worden gevonden op ongepigmenteerde of slechts licht gepigmenteerde delen van de huid, zoals de neus, ooglid en oren van witte katten. Ultraviolet licht is dan ook in verband gebracht als oorzakelijk factor van huid plaveiselcelcarcinomen. Daarom wordt deze tumor vaker in zuidelijker en zonniger landen gezien dan in ons land. Een duidelijke oorzaak voor plaveiselcelcarcinomen in de bek is echter nooit gevonden. Recent onderzoek wijst echter naar de mogelijkheid dat ingeblikt voer, en met name tonijn, een rol speelt (1). De rol van toxische producten, zoals een vlooienbandje en het roken in huis, moet nog verder uitgezocht worden (1). Wel is er een verhoogde P53-expressie gevonden in plaveiselcelcarcinomen van katten waarbij de eigenaren in huis rookten (2).

Andere maligne tumoren, zoals fibrosarcomen en maligne melanomen, worden minder vaak bij de kat gezien dan bij de hond. Goedaardige tumoren in de bek zijn zeldzaam bij de kat. Plaveiselcelcarcinomen worden het vaakst bij oudere dieren gezien (gemiddelde leeftijd is elf à twaalf jaar) (3). Er is geen geslachts- of raspredispositie (3-7). Er kunnen drie lokalisaties voor de tumor worden onderscheiden; (1) in het slijmvlies van de maxilla en mandibula, beiden even vaak aangetast, (2) op de tong, en in het bijzonder aan de ventrale kant bij het frenulum (Figuur 1), en (3) minder frequent voorkomend, op één van de tonsillen.

De klinische symptomen ontwikkelen zich reeds als de tumor nog in een vroeg stadium is. Er treedt ulceratie op, necrose en secundaire ontsteking. Het dier begint minder te eten, ontwikkelt dysfagie, er is wat speekselen en een sterke *foetor ex ore*. Als de tumor gelokaliseerd is in de gingiva zal er in het volgende stadium infiltratie van het bot gaan optreden. Dit leidt tot verdikking van de kaak ten gevolge van botproliferatie (Figuur 2), maar ook tot osteolyse met mogelijk verlies van tanden. Bij katten met een plaveiselcelcarcinoom van een tonsil kan inspiratoire stridor en dyspneu optreden. Het orale plaveiselcelcarcinoom bij de kat is hoog maligne wegens zijn lokaal invasief groeiend karakter, maar de tumor metastaseert relatief laat in het proces. Vergroting van mandibulaire lymfeklieren wordt weliswaar veelvuldig gezien, maar is vaak het resultaat van een reactie op het ontstekingsproces. Slechts bij minder dan twintig procent van de dieren met vergrote mandibulaire lymfeklieren bij plaveiselcelcarcinomen is er sprake van lymfeklier metastasen (4-6). Metastasen naar de longen of andere organen zijn erg zeldzaam. Hypercalcemie is ook gerapporteerd bij katten met orale plaveiselcelcarcinomen (4). De hypercalcemie kan het resultaat zijn van osteolyse ten gevolge van tumorinfiltratie, maar kan ook het resultaat zijn van een paraneoplastisch syndroom door de productie van een PTH-gerelateerd eiwit (8).

De diagnose moet reeds in een vroeg stadium van de ziekte worden gemaakt. Op basis van alleen de klinische symptomen is een onderscheid met vooral lymfoplasmacellulaire gingivitis

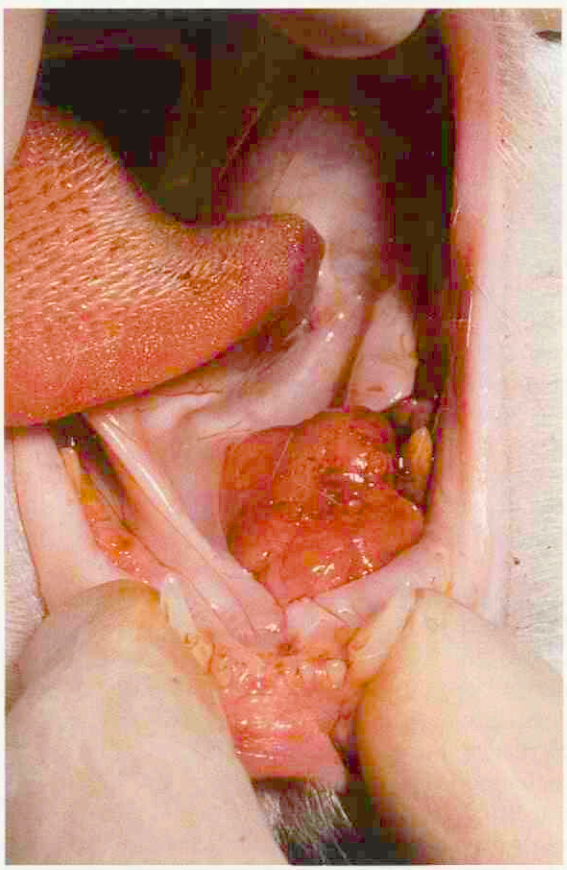

Figuur 1. Sublinguaal plaveiselcelcarcinoom bij de kat (Foto Dr. M.E.Peeters).

Figuur 2. Plaveiselcelcarcinoom van de gingiva die de mandibula heeft geïnfiltreerd.

[1] *Europese Specialist Oncologie van Gezelschapsdieren, Departement voor Geneeskunde van Gezelschapsdieren, Faculteit der Diergeneeskunde, Yalelaan 8, Utrecht.*
[2] *Dierenkliniek De Wagenrenk, Keijenbergseweg 18, 6705 BN Wageningen.*
[3] *BENEDOS: Belgisch Nederlands Diergeneeskundig Oncologisch Samenwerkingsverband.*

in dat stadium moeilijk te maken. Cytologische of histologische biopten zijn onontbeerlijk om de diagnose te stellen (Figuur 3). Hierbij moet men rekening houden met het feit dat plaveiselcelcarcinomen vaak vergezeld gaan met een ernstige secundaire ontsteking. Niet alleen het primaire proces moet worden gebiopteerd, maar ook moet er dunne-naald-aspiratiebiopten worden genomen van vergrote lymfeklieren. Ingeval er sprake is van botaantasting van de mandibula of maxilla, zullen hiervan röntgenfoto's moeten worden genomen. Veelal is het lastig om de grenzen van het tumorproces hierop precies te zien (Figuur 4). Hiervoor kan men beter een CT-scan of MRI uitvoeren. Zoals reeds eerder vermeld is de kans dat metastasen op een röntgenfoto van de longen worden gezien erg klein, maar mogelijk dat plaveiselcelcarcinomen van de tonsillen hierop een uitzondering zijn.

In principe is chirurgie geïndiceerd bij kleine tumoren van het gingiva plaveiselcelcarcinoom. Alhoewel partiële mandibulectomie dan curatief kan zijn, zijn de meeste tumoren reeds groot bij het tijdstip van diagnose en is een recidief binnen anderhalf tot acht maanden erg waarschijnlijk (6, 9). Meestal echter zitten ze op een plek waar chirurgie überhaupt niet mogelijk is. Als enkelvoudige behandelingsmodaliteit heeft radiotherapie niet kunnen bewijzen erg effectief te zijn (10). Ook de toevoeging van intratumoraal geïnjecteerd ethanidazool, welke hypoxische cellen extra gevoelig maakt voor radiotherapie, resulteerde niet in goede resultaten. Alhoewel een complete remissie wel bereikt werd in de meeste katten, stierven alle katten toch ten gevolge van metastasen of tumor gerelateerde complicaties. De mediane overleving was slechts 116 dagen (11). Ook een palliatieve radiotherapie behandeling bij katten met inoperabele plaveiselcelcarcinomen in de bek leidde niet tot gunstige resultaten. Complicaties als gevolg van de radiotherapie of progressie van de ziekte trad op in zes van de zeven katten. Mucositis, bloederig sereuze monduitvloeiing, pijn en dysfagie werden hierbij gezien. De mediane overleving was slechts zestig dagen (14). De combinatie van mandibulectomie met radiotherapie is mogelijk effectiever. Een onderzoek waarbij een dosis van 40-45 Gy werd gegeven startend na twee weken na de chirurgie, liet een mediane ziektevrije periode van 12,5 maand zien (4). Daarentegen zijn de resultaten van chemotherapie erg teleurstellend. Mitoxantrone tot 6,5 mg/m^2 elke drie weken resulteerde in slechts één complete en drie partiële remissies bij 32 katten (13). Ook een behandeling met liposomale platinum analogen bij achttien katten met orale plaveiselcelcarcinomen gaf geen noemenswaardige resultaten te zien (mediane overleving nog geen zestig dagen), terwijl er wel diverse toxische bijwerkingen opgemerkt werden (14).

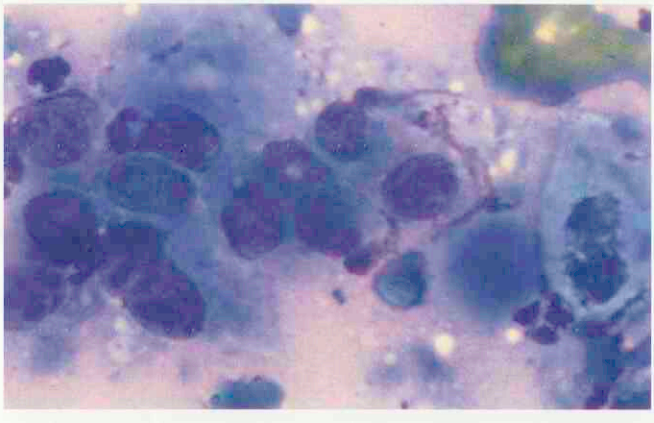

Figuur 3. Groep maligne epitheliale tumor cellen, met rechts abnormale squameuze differentiatie (MGG; 1000x)

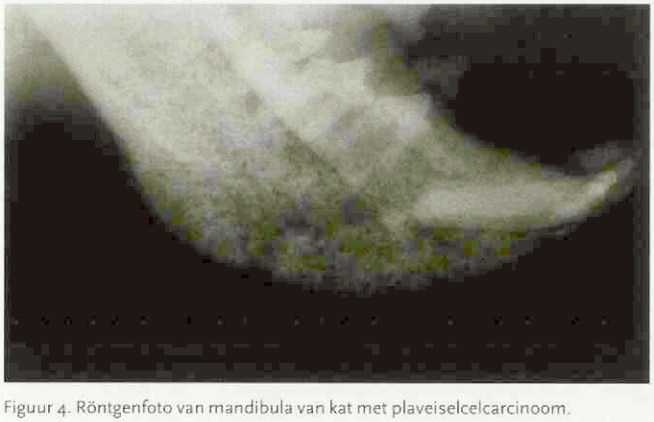

Figuur 4. Röntgenfoto van mandibula van kat met plaveiselcelcarcinoom.

Bij katten met plaveiselcelcarcinomen aan de tong is vaak chirurgie niet mogelijk door het reeds vergevorderd stadium van de tumor ten tijde van de diagnose. Door het lage percentage remissies bij chemotherapie en radiotherapie is de algemene prognose erg slecht. Zonder of met behandeling is de overlevingstijd tussen twee en vier maanden (6). Er zijn geen exacte gegevens bekend voor het tonsillaire plaveiselcelcarcinoom bij de kat, maar waarschijnlijk zijn de resultaten bij dit type nog slechter dan bij de twee andere vormen van plaveiselcelcarcinoom.

Een mogelijke nieuwe therapie zou de behandeling met zogenaamde cyclooxygenase–2 (COX-2) remmers zijn. COX-enzymen catalyzeren de synthese van prostaglandines en bestaan als two isovormen: COX-1 en COX-2. COX-2 is een krachtig induceerbare ontstekingsmediator. Daarnaast wordt COX-2 ook in hoge mate tot expressie gebracht bij verschillende humane tumoren, maar ook bij de hond (15, 16). Veelal zijn dit epitheliale tumoren zoals blaascarcinomen, prostaattumoren, plaveiselcelcarcinoom en darmtumoren. Er zijn verschillende manieren waarop COX-2 zou bijdragen aan de carcinogenese: (1) door de vorming van vrije radicalen, (2) door inhibitie van apoptosis, (3) doordat PGH2 afgebroken wordt tot een direct mutagene stof, (4) promotie van angiogenese door onder andere inductie van vasculair endotheliaal groei factor (VEGF), (5) toename van tumor-cel-invasiviteit, en (6) modulatie van ontsteking en immuunsysteem (16). Het toedienen van COX-2-remmers naast een preventief effect ook mogelijk een antitumor effect kunnen hebben. Bij honden met blaascarcinomen bleek het gelijktijdig toedienen van een COX-antagonist met een Carboplatin chemokuur een hogere respons en langere overleving te geven dan bij honden die met carboplatin alleen waren behandeld (17).

Een eerste onderzoek bij katten met orale plaveiselcelcarcinomen laat echter zien dat bij immunohistochemische aankleuring slechts minder dan tien procent van de tumoren COX-2 tot expressie brengen (18). Een veel lager percentage dan gevonden bij de hond (15). Echter, het is de vraag in hoeverre de immunohistochemische expressie van COX-2 een betrouwbare meetmethode is voor COX-2-expressie of dat andere methoden, zoals western-blot-methoden beter zijn (19). Bovendien bleken COX-2-remmers *in vitro* in staat de inductie van VEGF door een orale katten plaveiselcelcarcinoom cellijn te reduceren. Dit zou mogelijk therapeutische consequenties kunnen hebben.

Literatuur

1. Bertone ER, Snyder LA, and Moore AS. Environmental and lifestyle risk factors for oral squamous cell carcinoma in domestic cats. J Vet Intern Med 2003; 17 (4): 557-562.
2. Snyder LA, Bertone ER, Jakowski RM, Dooner MS, Jennings-Ritchie J, and Moore AS. p53 expression and environmental tobacco smoke exposure in feline oral squamous cell carcinoma. Vet Pathol 2004; 41 (3): 209-214.
3. Stebbins KE, Morse CE, and Goldschmidt MH. Feline oral neoplasia: A ten-year survey. Vet Pathol 1989; 26: 121-128.
4. Hutson CA, Willauer CC, Walder EJ, Stone JL, and Klein MK. Treatment of mandibular squamous cell carcinoma in cats by use of mandibulectomy and radiotherapy: seven cases (1987-1989). J Am Vet Med Assoc 1992; 201: 777-781.
5. Kessler M, und von Bomhard D. Plattenepithelkarzinome bei Hunden und Katzen - Prävalenz, Rasseprädispositionen und Primärlokalisationen. Proceedings 22. Kongress der DVG, Bad Nauheim, 1997.
6. Postorino Reeves NC, Turrel JM, and Withrow SJ. Oral squamous cell carcinoma in the cat. J Am Anim Hosp Assoc 1993; 29: 438-441.
7. Vos JH, and Gaag I van der. Canine and feline oro-pharyngeal tumors. Vet Med 1987; 34: 420-427.
8. Tannehill-Gregg S, Kergosien E, and Rosol TJ. Feline head and neck squamous cell carcinoma cell line: characterization, production of parathyroid hormone-related protein, and regulation by transforming growth factor-beta. In Vitro Cell Dev Biol Anim 2001; 37: 676-683.
9. Bradley RL, MacEwen EG, and Loar AS. Mandibular resection for removal of oral tumors in 30 dogs and 6 cats. J Am Vet Med Assoc 1984; 184: 460-463.
10. Cotter SM. Oral pharyngeal neoplasms in the cat. J Am Anim Hosp Assoc 1981; 17: 917-920.
11. Evans SM, LaCreta F, Helfand S, VanWinkle T, Curran WJ Jr, Brown DQ, and Hanks G. Technique, pharmacokinetics, toxicity, and efficacy of intratumoral etanidazole and radiotherapy for treatment of spontaneous feline oral squamous cell carcinoma. Int J Radiat Oncol Biol Phys 1991; 20: 703-708.
12. Bregazzi VS, LaRue SM, Powers BE, Fettman MJ, Ogilvie GK, and Withrow SJ. Response of feline oral squamous cell carcinoma to palliative radiation therapy. Vet Radiol Ultrasound 2001; 42:77-79.
13. Ogilvie GK, Moore AS, Obradovich JE, Elmslie RE, Vail DM, Straw RC, Salmon MD, Klein MK, Atwater SW, and Ciekot PE. Toxicoses and efficacy associated with administration of mitoxantrone to cats with malignant tumors. J Am Vet Med Assoc 1993; 202: 1839-1844.
14. Fox LE, Rosenthal RC, King RR, Levine PB, Vail DM, Helfand SC, MacEwen EG, Perez-Soler R, Calderwood-Mays M, and Kurzman ID. Use of cis-bis-neodecanoato-trans-R,R-1,2-diaminocyclohexane platinum (II), a liposomal cisplatin analogue, in cats with oral squamous cell carcinoma. Am J Vet Res 2000:791-795.
15. Mohammed SI, Khan KN, Sellers RS, Hayek MG, DeNicola DB, Wu L, Bonney PL,and Knapp DW. Expression of cyclooxygenase-1 and 2 in naturally-occurring canine cancer. Prostaglandins Leukot Essent Fatty Acids 2004;70:479-483.
16. Pereg D, and Lishner M. Non-steroidal anti-inflammatory drugs for the prevention and treatment of cancer. J Int Med 2005; 258: 115-123.
17. Knapp DW, Glickman NW, Mohammed SI, DeNicola DB, Widmer WR, Bonney PL, and DeGortari AE. Antitumor effects of piroxicam in spontaneous canine invasive urinary bladder cancer, a relevant model of human invasive bladder cancer. Adv Exp Med Biol 2002; 507: 377-380.
18. Beam SL, Rassnick KM, Moore AS, and McDonough SP. An immunohistochemical study of cyclooxygenase-2 expression in various feline neoplasms. Vet Pathol 2003: 496-500.
19. Heller DA, Fan TM, Barger AM, Sprandel IT, Charney SC, and de Lorimier LP. Cancer and COX-2 expression: is immunohistochemistry adequate? Vet Comp Oncol 2005; 3: 106.
20. Hillman LA, Fan TM, de Lorimier LP, Charney SC, Heller DA, Barger AM, and Sprandel IT. Effects of COX-2 inhibition on PEG2 and VGEF in a feline oral squamous cell carcinoma cell line. Vet Comp Oncol 2005; 3: 151.

Clinical trial orale plaveiselcelcarcinomen bij de kat

Het Departement Geneeskunde voor Gezelschapsdieren van de Faculteit der Diergeneeskunde te Utrecht wil een klinisch onderzoek starten bij katten met orale plaveiselcelcarcinomen. Hierbij wordt gekeken naar de effectiviteit en bijwerkingen van de COX-2 remmer. Voor dit onderzoek wordt samenwerking gezocht met dierenartsenpraktijken. Na het vaststellen van de diagnose door middel van cytologie of histologie kunnen katten onder bepaalde voorwaarden behandeld gaan worden. Hiervoor hoeven ze in principe niet doorgestuurd te worden. Evaluatie dient door middel van onder andere een digitale foto van de laesie voor en tijdens/na behandeling plaats te vinden. Dierenartsen in bezit van een digitale camera en die willen samenwerken worden verzocht de komende maand contact op te nemen met ondergetekenden waarna een uitgebreide voorlichting zal volgen. Evaluatie criteria zullen zijn wel of niet in regressie gaan van de tumor, overleving, en bijwerkingen.

Erik Teske: *E.Teske@vet.uu.nl*
Gerard Rutteman: *G.R.Rutteman@vet.uu.nl*

BPL-enquête over arbeidsvoorwaarden in de Nederlandse Dierenartspraktijken

W. Peet

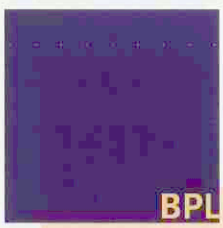

Elk jaar wordt er door de BPL een vragenlijst verstuurd naar de dierenartsen die in loondienst werkzaam zijn. Het doel van deze vragenlijst is gegevens te verzamelen met betrekking tot de arbeidsvoorwaarden zoals die in de huidige praktijk veelal gelden, en daarmee tot een duidelijker beeld te komen van de weg die het arbeidsvoorwaarden-overleg in zou kunnen slaan.

De BPL-enquête over arbeidsvoorwaarden in de Nederlandse Dierenartspraktijken is in de herfst van 2005, met medewerking van de KNMvD, verzonden onder de duizend dierenartsen die in loondienst werkzaam zijn. Er zijn in de enquête veertig vragen gesteld met betrekking tot salariëring en secundaire arbeidsvoorwaarden. Hier volgt een beknopte uitwerking van de resultaten. Hierbij is onder meer gekeken naar de beantwoording in relatie tot het geslacht van de respondenten. Voor de volledige uitkomsten verwijzen we naar de BPL-website.

Van de duizend verzonden enquêtes zijn van 285 respondenten de ingezonden antwoorden verwerkt. Dit betekent dat er dit jaar een respons van 28,5% is bereikt, wat een zeer goed resultaat te noemen is voor een schriftelijke vragenlijst.

Wie deed er mee?

Van de respondenten is 74% vrouw en 26% man. Van de vrouwelijke respondenten werkt 72% in de gezelschapsdierensector, tegenover 34% van de mannen. 10% Van de vrouwen werkt in de landbouwhuisdierensector, terwijl 24% van de mannen dat doet. De rest verdient zijn brood in de gemengde praktijk.

Van de totale populatie blijkt 79% lid te zijn van de KNMvD. 45% Is lid van de BPL.

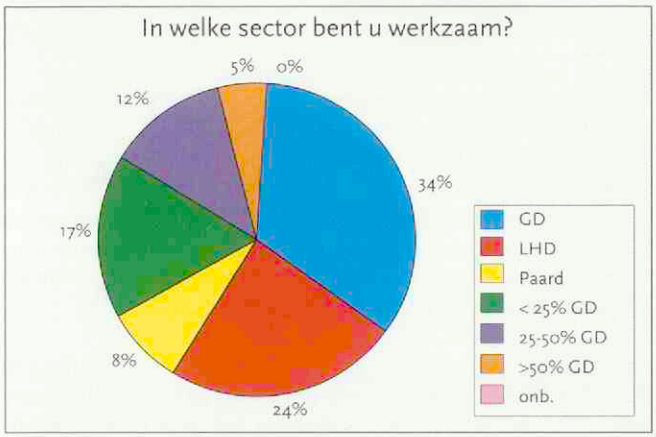

Contract, salarisonderhandelingen, functionerings- en beoordelingsgesprekken

Een van de eerste vragen over de arbeidsvoorwaarden betreft het hebben van al dan niet een vast contract. Hierbij geeft 68% aan een vast contract te hebben, tegenover 32% een tijdelijk contract. Zeer opvallend daarbij is wel dat onder de mannelijke respondenten deze cijfers ongeveer gelijk zijn (64% versus 35%), terwijl bij de vrouwen opvalt dat slechts 34% een vast contract heeft en 65% een tijdelijk contract!
Op de vraag of er in de praktijk waar men werkzaam is salarisonderhandelingen zijn gevoerd in 2005, antwoordt 38% met ja, tegenover 62% met neen, waarbij opvalt dat meer mannen salarisonderhandelingen hebben gevoerd dan vrouwen (44% versus 35%).
Functionerings- en beoordelingsgesprekken worden slechts door 38% van de respondenten en hun werkgevers gevoerd, waarbij dit ook bij mannen vaker gebeurt dan bij vrouwen.

Aantal uren werkzaam

13% Van de respondenten werkt <12 uur per week, 25% werkt tussen de twaalf en twintig uur, 28% werkt tussen de twintig en de dertig uur en 19% geeft aan meer dan veertig uur per week te werken (dit is exclusief de diensten). Ook hier valt een verschil tussen mannen en vrouwen op; grofweg kan gezegd worden dat het percentage vrouwen groter is naarmate het aantal werkuren daalt en andersom het aantal mannen stijgt naarmate de contracturen per week stijgen.

Rond de 41% van de dierenartsen geeft aan ook andere taken binnen de praktijk te verrichten dan louter veterinaire. Denk hierbij aan taken in management, opleiding van assistentes, apotheekbeheer en dergelijke. Er is hier geen verschil tussen de mannelijke en vrouwelijke respondenten. Wel geeft maar 9% aan dat het uitvoeren van deze taken ook tot uiting komt in het salaris. Van die mensen die hun extra taken wel vergoed zien is een groter aandeel man dan vrouw.

Salaris

Ook in het salaris is een dergelijk verschil tussen mannen en vrouwen op te merken. 50% Van de respondenten geeft aan betaald te worden volgens de extrapolatie van de oude KNMvD-adviessalarissen. 31% Verdient minder, 18% juist meer. Van de vrouwen die meededen bevindt zich 14% in deze groep, van de mannen 28%. Er zijn dus meer mannen dan vrouwen die boven de oude KNMvD-normen verdienen. Voor de vergoeding van de diensten zien we ditzelfde patroon terug.

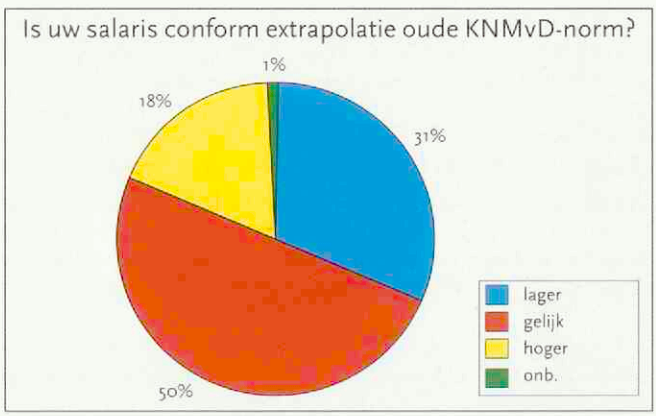

Diensten

Van de teruggezonden en verwerkte enquêtes geeft 31% van de practici in loondienst aan geen avonddiensten te verrichten, waarbij het dan met name vrouwen betreft (37% versus 16% bij de mannen). Eenzelfde percentage heeft één tot vier avonddiensten per maand (geen verschil man/vrouw) en 26% geeft aan vier tot acht avonddiensten per maand te hebben waarbij het hier met name mannen betreft (41% tegenover 21% bij de vrouwen). Zo'n 9% van alle respondenten heeft acht tot twaalf avonddiensten per maand.
Ook voor het aantal weekenddiensten per maand geldt dat 30% deze niet heeft en 36% van de respondenten één keer per maand dienst heeft, 29% heeft één à twee keer dienst per maand. Een 3% geeft aan twee à drie weekenddiensten per maand te draaien en slechts 1% heeft meer dan drie keer weekenddienst in de maand.
Het verschil tussen de mannen en de vrouwen is dat de mannen duidelijk meer weekenddiensten hebben, 15% van hen heeft geen weekenddienst tegenover 37% van hun vrouwelijke collega's.

Overuren

Voor overuren krijgt slechts 32% van de respondenten een vergoeding, waarbij opvalt dat hierbij slechts 11% van de mannen een vergoeding krijgt, terwijl van de vrouwen 40% zegt deze uren vergoed te krijgen. De vorm van de vergoeding is voor 40% het normale uurloon, 36% krijgt hiervoor vrije tijd terug, 24% geeft niet expliciet aan in welke vorm dit vergoed wordt.

Voor het verrichten van dienst op een feestdag krijgt slechts 21% van de respondenten een extra vergoeding of vrije tijd.

Nascholing

In 72% van de gevallen betaalt de werkgever mee aan de nascholingskosten. 12% Krijgt geen vergoeding, en bij 15% worden deze kosten deels vergoed.

Doorbetaling salaris bij ziekte

Een van meest opvallende resultaten uit de BPL-enquête is de beantwoording op de vraag: "hoe lang krijgt u 100% salaris doorbetaald bij ziekte/arbeidsongeschiktheid".

Door de respondenten worden hierop enorm wisselende antwoorden gegeven. Meest opvallend is wel dat 46% hierop aangeeft dit niet precies te weten of deze vraag niet invult, zowel bij de mannen als de vrouwen. Kennelijk is er op dit punt nog de nodige voorlichting te geven.

Voor 6% van de respondenten geldt dat er helemaal geen doorbetaling plaatsvindt in geval van ziekte of arbeidsongeschiktheid, waarbij het met name vrouwen betreft. Ongeveer 25% van de vrouwen en 16% van de mannen krijgt zes weken loon. Slechts 8% van de totale groep krijgt twee tot drie maanden 100% van het salaris doorbetaald. Maar 2% gedurende een half jaar. Daarnaast geeft 14% aan gedurende twaalf maanden het volledige salaris doorbetaald te krijgen, waarbij het dan weer opvalt dat dit met name het mannelijke deel van de respondenten betreft.

Slechts 35% van de practici in loondienst die de BPL enquête invulden geeft aan zichzelf te hebben bijverzekerd tegen arbeidsongeschiktheid, waarbij mannen dit vaker blijken te doen dan vrouwen (43% versus 32%).

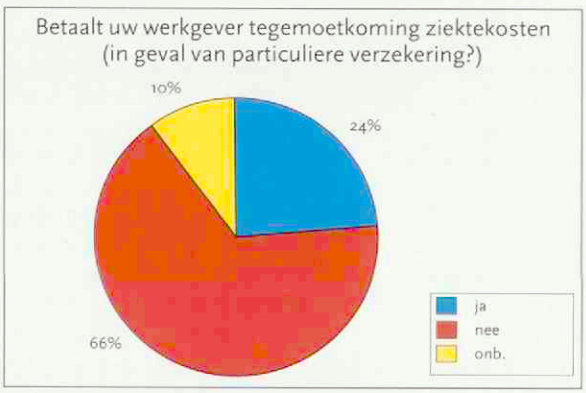

Pensioen

Een arbeidsvoorwaarde die voor veel practici in loondienst blijkt te gelden is (gedeeltelijke) betaling van de pensioenpremie. In 93% van de gevallen betaalt de werkgever hieraan mee. In het grootste deel van de gevallen (83%) wordt 2/3 bijgedragen, in 6% minder, maar in 10% meer dan 1/3.

Als we dan gaan kijken naar het aantal respondenten dat reductie op de pensioenpremie heeft aangevraagd, bedraagt dit percentage 55%, waarbij opvalt dat dit bij de mannen slechts 24% is en bij de vrouwen 65%!

Ook valt bij de vragen over reductie op dat een behoorlijk aantal mensen dat meer dan dertig uur werkt alsnog reductie aanvraagt. Door vrouwen wordt doorgaans een iets hoger reductiepercentage aangevraagd.

Bij de vraag of men tevreden is over de huidige pensioenvoorziening geeft 46% als antwoord 'ja' tegenover 49% dat met 'nee' antwoordt. Meer mannen zijn tevreden dan vrouwen.

Andere vergoedingen/secundaire arbeidsvoorwaarden.

10% Van alle respondenten ontvangt een winstuitkering/bonus en/of eindejaarsuitkering, evenveel mannen als vrouwen. Kinderopvang wordt aan slechts 4% van de geënquêteerde werknemers vergoed, terwijl 68% van de ondervraagden een vergoeding hiervoor van belang acht. Er wordt hierbij geen onderscheid gezien tussen mannen en vrouwen. Gevraagd waarom men het niet van belang acht kinderopvang vergoed te krijgen, antwoordt het grootste deel van de respondenten (nog) geen kinderen te hebben.

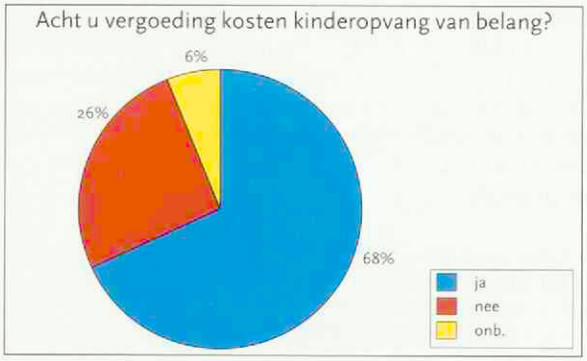

23% Van de werknemers geeft aan een tegemoetkoming in de ziektekosten te ontvangen in geval van particuliere verzekering, dit gebeurt iets vaker bij mannen dan bij vrouwen.

Conclusies

Als we de hele vragenlijst overzien valt vooral op dat minder dan de helft van de praktijken salarisonderhandelingen of functioneringsgesprekken voert.

Mannen werken meer uren, en worden hier doorgaans beter voor betaald. Vrouwen werken meer parttime en ontvangen een lager salaris. Door het parttime contract hebben zij wellicht wel een regeling voor de (makkelijker gemaakte) overuren. Van degenen die extra taken verrichten in de praktijk, ziet maar een zeer gering percentage hier iets van terug in het salaris.

Bij de doorbetaling na ziekte is vooral duidelijk geworden dat veel mensen hier (nog) niet over hebben nagedacht, en dat vervolgens de afspraken met de werkgever hierover zeer uiteen lopen. Over het pensioen kan gezegd worden dat ongeveer de helft van de mensen in loondienst tevreden is over de regeling, maar dat een groot deel van de mensen meer reductie aanvraagt dan de werktijden zouden vermoeden. Vooral vrouwen vragen meer reductie aan. Het blijkt dat lang niet alle werkgevers de nascholing van hun werknemers vergoeden. En tot slot is er veel interesse voor de vergoeding van kinderopvang, maar krijgt nu slechts 4% van de ondervraagden een deel van die kinderopvang vergoed.

Appenzellende

Tekst: Iaira Boissevain
Illustratie: Henk Vrieselaar

Veterinair tuchtrecht

Om 2005 passend te beëindigen, een tuchtgeval waar zowel eigenaar als dierenarts tekortschieten: de eigenaar zoekt niet op tijd diergeneeskundige hulp en de dierenarts stelt de verkeerde diagnose. De hond is het kind van de rekening, maar valt een dierenarts nog iets te verwijten als een eigenaar te lang wacht met hulp zoeken?

Buikpijn

Een zesjarige Appenzeller teef heeft een fikse baarmoederontsteking, op het moment dat de dierenarts van de eigenaar met vakantie is. Gelukkig heeft de dierenarts wel voor een waarnemer gezorgd. Zij geeft antibiotica, maar laat het daarbij. Een controleconsult vindt ze niet nodig, de eigenaar moet maar terugkomen als de klachten aanhouden. Wat er precies gebeurt in die drie weken wordt niet helemaal duidelijk, maar op een avond drie weken later kan de hond nauwelijks meer lopen van de pijn. De dierenarts vindt dat niet echt alarmerend, ook niet als de eigenaar een uur later weer belt; hij verwijst de eigenaar naar het ochtendspreekuur van de volgende dag.

Appenz-ellende

Om acht uur 's ochtends staat de eigenaar op de stoep, maar wordt er dan tactisch op gewezen dat het spreekuur pas om half negen begint. Als de eigenaar aandringt, onderzoekt de dierenarts de hond toch maar. Hij ziet geen reden voor alarm, volgens hem is er gewoon sprake van een darmonstekinkje, wat met antibiotica en een pijnstiller wel op te lossen is. Hij wil de hond wel de volgende dag zien om te controleren of er verbetering is opgetreden. Die avond is de hond echter nog zieker; ze braakt en verliest bloed. Tijdens het avondspreekuur besluit de dierenarts om de hond te opereren. Geen overbodige beslissing; want de baarmoeder blijkt ernstig ontstoken te zijn, en pus te lekken in de buikholte. Ook zit er een ovariumtumor ter grootte van een tennisbal. Darmen en buikvlies zijn verkleefd en aangetast, dus de situatie is waarschijnlijk al een tijd slecht.

Appenzell-ende

Als alle bronnen van ellende zijn verwijderd, overlijdt de hond tijdens het spoelen van de buik. Volgens de eigenaar is dat duidelijk de schuld van de dierenarts, die veel te laat heeft ingegrepen. Maar over laat gesproken; de eigenaar wacht bijna twee jaar met het indienen van een klacht bij het Tuchtcollege. De dierenarts spreekt zijn verbazing uit over het feit dat een klacht na die termijn nog in behandeling wordt genomen, want na het overlijden van de hond is de patiëntenkaart vernietigd, en daarmee wordt het wel moeilijk om vast te stellen wat de waarheid is. Bovendien verbaast het hem dat deze eigenaar nog dúrft te klagen nadat hij zelf het leven van zijn hond op het spel heeft gezet door veel te lang te wachten met het zoeken van hulp. Gezien de toestand die tijdens de operatie bleek, hebben die paar uur echt geen verschil gemaakt, hij heeft als dierenarts gedaan wat hij kon.

Fatale termijn?

In principe wordt een termijn van twee jaar gehanteerd als termijn waarbinnen een klacht kan worden ingediend. In dit geval heeft de eigenaar één jaar en 51 weken na het laatste bezoek aan de dierenarts een klacht ingediend, en dat kan dus nèt. Het is jammer dat de patiëntenkaart is vernietigd, maar volgens het Tuchtcollege zijn er toch wel voldoende aanknopingspunten om de klacht in behandeling te nemen.

Onvoldoende buikgevoel

Tijdens het eerste telefoontje had de eigenaar misschien nog geen duidelijke hulpvraag, maar bij het tweede telefoontje diezelfde avond had de dierenarts echt adequater moeten reageren. De eerdere ontsteking was dan wel onderdrukt met antibiotica, maar juist vanwege die eerdere baarmoederontsteking, had de dierenarts telefonisch al meer vragen moeten stellen aan de eigenaar of liever nog de eigenaar met de hond naar de praktijk moeten laten komen. Bij een eerdere diagnose is alertheid geboden. Dat geldt ook voor het lichamelijk onderzoek de volgende dag: gezien de eerdere klachten was het beter geweest als de dierenarts meteen had gedifferentieerd tussen enteritis en endometritis, door middel van een echo, röntgen- of bloedonderzoek, of desnoods een kijkoperatie. Mocht hij hier geen gelegenheid voor hebben, dan was doorverwijzing voor nader onderzoek op zijn plaats geweest. In ieder geval wordt meer actie verwacht dan alleen verwijzen naar het spreekuur van de volgende dag!
De dierenarts krijgt een waarschuwing.

'Werken aan Autoriteit', aldus André Kleinmeulman, Inspecteur Generaal VWA

VOEDSEL EN WAREN AUTORITEIT

Met ingang van 1 september 2005 is André Kleinmeulman de nieuwe Inspecteur Generaal van de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA). Dit mini-interview is bedoeld als een kennismaking. Kleinmeulman licht zijn visie toe, op de toekomst van de VWA en de rol van de dierenarts hierin.

Hoe ziet u de toekomst van de VWA?

Na de formele totstandkoming van de VWA gaan we in de komende periode werken aan drie speerpunten: Ten eerste wil de VWA het begrip 'autoriteit' invullen. De VWA zal zich vooral richten op die terreinen waarbij echte risico's bestaan voor de consument. De effecten van het toezicht van de VWA op bijvoorbeeld de volksgezondheid, zullen maatgevend zijn voor de inspanningen die de VWA gaat leveren. Het toezicht vindt dus vooral plaats op dié terreinen waar consumenten mogelijk risico's lopen.

Verder zal de VWA over deze risico's, en over haar bevindingen uit het toezicht, zo transparant mogelijk zijn. Dat betekent dus, dat we -meer dan voorheen- uit zullen leggen, wat wij doen en waarom we dat doen. Ook met de marktpartijen die onder toezicht staan van de VWA zal meer dan voorheen worden gecommuniceerd, met als belangrijkste doel het verminderen van risico's voor de consument. Daarbij zal in het toezicht niet alleen 'de knoet' worden gehanteerd, maar wordt ook gezocht naar andere manieren om risico's te verminderen.

Ten derde zal de VWA haar rol in de (inter)nationale netwerken van toezicht zwaarder aan gaan zetten. Ook binnen de Nederlandse en Europese kennisnetwerken zal de VWA haar rol gaan uitbouwen.

Deze drie speerpunten moeten erin resulteren dat de risico's voor de volksgezondheid in onze samenleving zichtbaar worden beheerst en teruggedrongen. Ditzelfde geldt voor de diergezondheid en het dierenwelzijn.

Wat betekent dit concreet voor de dierenartsen in dienst bij de VWA?

Officiële dierenartsen gaan meer werken volgens het toezicht op controle principe. Dit betekent in eerste instantie een al ingezette verschuiving van productcontrole naar systeemtoezicht. Verder zal veel meer gebruik worden gemaakt van de gegevens die bedrijven zelf hebben uit hun kwaliteitscontrolesystemen. De VWA verzamelt dus niet langer alle controlegegevens zelf, maar maakt -voor zover mogelijk- gebruik van de bestaande controlegegevens. Dit leidt ook tot veranderingen voor de officiële dierenartsen: er zal circulatie worden gebracht in de werkplekken, vooral om de onafhankelijkheid van de officiële dierenartsen te borgen. Binding aan één bedrijf is onwenselijk, vooral in situaties waarbij de verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven voor de kwaliteit van hun producten toeneemt.

Dierenartsen van de VWA zullen verder de resultaten van hun inspecties transparant en open communiceren. Zo ontstaat er op den duur meer eenheid in het toezicht van de VWA, en daarmee meer helderheid voor de ondernemers. Het naleven van regels wordt in feite gemakkelijker gemaakt.

In 2007 studeren de eerste dierenartsen af, die de vernieuwde opleiding aan de Faculteit hebben gevolgd. De VWA heeft hooggespannen verwachtingen van de kwaliteit van deze dierenartsen. Ook binnen de VWA wordt voortdurend geïnvesteerd in toezichthoudende dierenartsen. Kwaliteit en onafhankelijkheid staan bij de werving en bij de opleiding van dierenartsen voorop.

Door het invullen van de hygiënewetgeving en door samenwerking met anderen, denk aan de AID, zullen voor officiële dierenartsen nieuwe taken ontstaan. Ook voor de praktiserend dierenartsen zal de hygiënewetgeving consequenties hebben. De VWA zal zodra dit mogelijk is, duidelijkheid verschaffen over deze consequenties, door voorlichtingsbijeenkomsten te organiseren of inhoudelijk te ondersteunen.

Hoe ziet u de relatie tussen de VWA en praktiserende dierenartsen?

Practici hadden en hebben een zeer belangrijke rol bij de bestrijding van zoönosen. Deze rol zal in de toekomst niet afnemen; het onderwerp staat relatief hoog op de politieke agenda en de risico's blijven voortdurend verschuiven.

Voor de toekomst zie ik een nieuwe vorm van samenwerking tussen de VWA en practici. De scherpe grenzen tussen practicus en officiële dierenarts zal

vervagen. De lichting dierenartsen die de vernieuwde opleiding aan de Faculteit hebben gevolgd, is -anders dan voorheen- inhoudelijk al zo goed als klaargestoomd voor het werk van de officiële dierenarts. Dit leidt er op de langere termijn toe, dat officiele taken relatief eenvoudig aan practici kunnen worden uitbesteed. De controle van bedrijfsgegevens bijvoorbeeld, die in de toekomst aan slachterijen moeten worden aangeleverd, zou onder bepaalde voorwaarden door practici kunnen worden uitgevoerd.
Ook in het recente advies van de Raad voor Dieraangelegenheden wordt duidelijk dat de toekomstige practicus relatief eenvoudig voor officiële taken kan worden ingezet. Hoewel ik verwacht dat de ontwikkelingen niet zeer snel zullen gaan, is de richting glashelder.

Onder dierenartsen (vooral onder practitioners) bestaat enige onrust over de arbeidsvoorwaarden. Kunt u het beleid van de VWA inzake dit onderwerp eens toelichten?
De VWA is de afgelopen periode geconfronteerd met grote veranderingen in de markt. Vorig jaar hebben diverse bedrijven de poort moeten sluiten. Naar verwachting zal deze trend zich ook de komende periode doorzetten. Het huidige verloop van de WTO-onderhandelingen vormt ook wat dit betreft een flinke bedreiging. De veranderingen in de markt hebben geleid tot een ongewenst exploitatietekort en tot boventalligheid van personeel. Deze situatie heeft mij gedwongen om een omvangrijk ombuigingsprogramma vast te stellen om het exploitatietekort van de VWA terug te dringen.
Dit ombuigingsprogramma omvat een vacaturestop, inkrimping van de organisatie, een vervroegde samenvoeging van de twee voormalige werkmaatschappijen van de VWA en aanvullende efficiencymaatregelen. Alle onderdelen en activiteiten binnen de dienst dragen bij aan de vermindering van de kosten. De VWA staat daarbij ook voor de expliciete opdracht om de externe inhuur te verminderen, inclusief de inzet van practitioners. De VWA heeft hoofd- en bijzaken moeten onderscheiden. En ook voor de opslagpercentages geldt dus dat er sprake is van of/of, niet van en/en. Met andere woorden: een practitioner kan één opslag in rekening brengen.

Wat draagt de VWA bij aan de beheersing van de vogelgriep?
De VWA is uiteraard zeer alert op nieuwe uitbraken, overigens ook van andere dierziekten. Nederland is daartoe aangesloten bij de OIE, de wereldwijde organisatie voor diergezondheid. Alle deelnemende landen informeren elkaar over nieuwe gevallen van besmettelijke dierziekten. Ook de Europese Unie heeft een dergelijk informatiesysteem. Deze systemen stellen de VWA in staat om alert te reageren op het uitbreken van dierziekten.

VOEDSEL EN WAREN AUTORITEIT

De veterinaire deskundigen van de VWA stellen doorlopend vast wat de risico's kunnen zijn van de insleep van besmettelijke dierziekten vanuit andere landen. De VWA adviseert beleidsmakers van LNV hoe het best met de risico's kan worden omgegaan.
Voor de signalering van dierziekten binnen de landsgrenzen, wordt ook gebruikgemaakt van de deskundigheid van praktiserende dierenartsen en anderen. Er is een telefoonnummer waar dierenartsen en particulieren kunnen melden dat dieren mogelijk zijn gestorven aan een besmettelijke dierziekte. Om praktische redenen (24 uur per dag bemand) is dat nummer gesitueerd bij de AID (045-5466230).
De VWA verzorgt, na een melding via de AID, de verdere afhandeling van de verdachte gevallen. Een dierenarts van VWA zal monsters nemen van het dier en deze doorsturen naar het laboratorium van het CIDC in Lelystad. Positieve uitkomsten van de verdenkingen worden doorgegeven aan de OIE en de EU, door de Chief Veterinary Officer van LNV. Een negatieve uitkomst wordt door de VWA gemeld aan de eigenaar van de dieren, of aan de aangever van de melding.
In geval van een daadwerkelijke uitbraak is overigens de minister van LNV verantwoordelijk voor het bestrijden van de dierziektecrisis. Vanuit LNV wordt dan de regie gevoerd over de politieke, sociaal-economische en ook veterinaire aspecten van de crisis. LNV spreekt VWA daarbij aan op haar veterinaire deskundigheid en op haar ervaring met dierziektenuitbraken.
De ervaring heeft geleerd, dat alert reageren op besmettingen een groot effect heeft op de uiteindelijke schaal van de uitbraak. Daarom heeft VWA mensen opgeleid die, nog voordat het crisiscentrum volledig is uitgerust, al inzetbaar zijn voor maatregelen die op dat moment vereist zijn (ruimen, screenen, traceren) Deze mensen werken in zogenaamde 'front-teams'. Deze teams zijn dus bedoeld om in het meest vroege stadium van een dierziekteuitbraak de nodige maatregelen te treffen.
Ook internationaal draagt de VWA bij aan het voorkomen van uitbraken. Zo werd in oktober op een verzoek van de Roemeense autoriteiten, een delegatie van Nederlandse deskundigen geformeerd om technische en veterinaire bijstand te verlenen bij de opzet van een Regionaal Crisis Centrum in Roemenië. Medewerkers van de front-teams VWA zijn daarbij ingezet.

André Kleinmeulman: *Na zijn studie geografie in Nijmegen werd Kleinmeulman (1949) provincieambtenaar in Friesland en kort daarna in Overijssel. In 1986 kwam hij in dienst van het ministerie van LNV. Via diverse functies, waaronder zijn laatste functie directeur van de Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees. Deze functie bekleedde hij vanaf oktober 2002 tot september 2005.*

Voor meer informatie zie ook de website van de Voedsel en Waren Autoriteit www.vwa.nl

Illegaal onthoornen van kalveren

ALGEMENE INSPECTIEDIENST

Onverdoofd onthoornen is een ernstige inbreuk op het dierenwelzijn van kalveren. De afgelopen jaren constateerden dierenartsen, de KNMvD en de Algemene Inspectiedienst dat dit steeds vaker voorkomt. Om dit een halt toe te roepen, heeft de AID samen met de sector in 2004 een speciaal project opgestart. Doel was om steekproefsgewijs te inventariseren hoe vaak het voorkomt dat een veehouder een kalfje onjuist onthoornt. Dus zonder sedatie en lokale verdoving. Een ander doel was om te kijken hoe deze wanpraktijk kan worden teruggebracht. Voor de AID bleek inzicht in de administratie van de dierenartsenpraktijk (DAP) van cruciaal belang. Zij kunnen namelijk aangeven welke veehouders in het bestand al geruime tijd geen kalveren meer hebben laten onthoornen. Dit zou een indicatie kunnen zijn dat deze veehouders niet volgens de regels onthoornen. Een verzoek tot samenwerking met dierenartsenpraktijken bleek voor de AID bij te dragen aan een efficiënte aanpak.

Bij de start van het project bleek al snel dat dierenartspraktijken het opsporen van het onverdoofd onthoornen een goed initiatief vonden, maar niet stonden te springen om zomaar klantgegevens te overhandigen aan de AID. De DAP's wilden de vertrouwensband met hun klanten niet schaden. Om het project toch van start te laten gaan, heeft de AID uiteindelijk het klantenbestand van twee dierenartspraktijken gevorderd. Ondanks de inzet van dit zware middel werd gestreefd naar samenwerking met de twee DAP's. Beide praktijken hebben na de vordering een brief opgesteld, die zij naar hun 440 klanten hebben verstuurd. Door deze brief werden de klanten op de hoogte gesteld van het vorderen van de gegevens en een mogelijk bezoek door de controleurs van de AID.

Controles

Uit het totale bestand werd een selectie gemaakt van bedrijven waar de voorgaande drie maanden niet meer werd onthoornd. Uiteindelijk zijn er bij 26 bedrijven controles uitgevoerd. Bij drie veehouders werd geconstateerd dat het onthoornen door een andere DAP was uitgevoerd. Van de overige 23 waren er dertien melkveehouders die de voorgaande periode geen kalveren hadden laten onthoornen, omdat de opfok van de kalveren op andere bedrijven plaatsvond. Bij drie bedrijven werd daadwerkelijk onthoornd op een illegale manier. In een enkel geval werd proces verbaal opgemaakt en anderen kregen een waarschuwing. De meest opmerkelijke bevinding was dat zeven van de 26 geselecteerde bedrijven, na het ontvangen van de brief over de mogelijke AID-controle, plots weer gebruikmaakten van de diensten van de DAP. Nader onderzoek wees uit dat in de periode daarvoor op een illegale manier werd onthoornd.

Effecten

De AID onderzocht naast de 26 geselecteerde bedrijven, ook de gegevens van alle 440 veehouders in de periode vóór en na het versturen van de brief. Na de verzending van de brief steeg het aantal klanten dat door de dierenarts liet onthoornen met 10%. Zowel voor de AID als de dierenartsen een zeer positieve uitkomst. Door een eenvoudige informatieve brief werden sommige veehouders zich weer bewust van de wettelijke regels. De angst van de DAP's dat klanten zouden weglopen door de vordering van de gegevens, bleek ongegrond. Slechts voor één klant was dit reden om op te stappen.

Toekomst

Vanwege het positieve resultaat zal de Algemene Inspectiedienst het project voortzetten. Er is vast komen te staan dat met weinig inspanning het dierenwelzijn van veel kalveren aanzienlijk kan worden verbeterd. Essentieel in het slagen, is de medewerking van dierenartsen. Knelpunt blijft het beschikbaar stellen van gegevens door de praktijken. De AID zal gaan overleggen met dierenartspraktijken in het hele land om dit voor alle partijen op een bevredigende manier op te lossen. Aan de wil zal het niet liggen, want zowel de AID als de twee DAP's zijn door het project overtuigd dat het illegaal onthoornen op een eenvoudige manier drastisch kan worden verminderd.

Tekst: Algemene Inspectiedienst.

Dierenarts uit zijn beroep gezet

Tekst: Iaira Boissevain

Veterinair tuchtrecht

De maat is vol: aan drs. P. Lycklama á Nijeholt te Surhuisterveen is de bevoegdheid tot het uitoefenen van de diergeneeskunde definitief ontzegd. De maatregel werd op 28 oktober 2004 opgelegd door het Veterinair Tuchtcollege, en op 5 november 2005 door het Beroepscollege bevestigd.

P. Lycklama á Nijeholt is enig bestuurder en directeur van Livestock Management Consultants Holland B.V. In zijn hoedanigheid van dierenarts beheert hij een dierenartsenpraktijk en een apotheek voor dieren, handelend onder de naam LMC Holland. Via LMC Holland werden door de heer Lycklama á Nijeholt op grote schaal UDA- , UDD- en niet-geregistreerde diergeneesmiddelen aan veehouders verstrekt, zonder dat dat gepaard ging met onderzoek, diagnose en controle van de betreffende dieren. De heer Lycklama á Nijeholt heeft hiervoor al eerder tuchtrechtelijke maatregelen opgelegd gekregen. Hem is onder andere een schorsing opgelegd, maar het is gebleken dat hij in de periode van de schorsing zijn activiteiten heeft voortgezet. Voor het Veterinair Tuchtcollege is dat één van de redenen geweest om een definitieve ontzegging van de bevoegdheid op te leggen. Hieronder leest u een samenvatting van alle overwegingen en van de argumenten van de heer Lycklama á Nijeholt, en van de beide colleges.

Strafrecht versus tuchtrecht

Vrijwel iedere dierenarts die zodanig heeft gehandeld dat hij niet alleen aan het Tuchtcollege verantwoording moet afleggen, maar zich ook geconfronteerd ziet met een strafrechtelijke procedure, protesteert daartegen. Zo ook (de advocaat van) deze dierenarts. Strafrechtelijk heeft het Hof Den Bosch inmiddels uitspraak gedaan, maar een cassatieverzoek bij de Hoge Raad loopt nog. De dierenarts vindt dat voldoende reden om de tuchtrechtelijke procedure op zijn minst op te schorten, omdat hij bang is dat zijn tuchtrechtelijke argumenten eventueel tegen hem kunnen worden gebruikt in de strafrechtelijke procedure.
Het Beroepscollege vindt dit echter een te algemeen en abstract geformuleerd bezwaar. Concreet blijkt nergens waarom deze dierenarts in zijn verdediging zou worden geschaad of in zijn processuele mogelijkheden bekort. De dierenarts heeft zich door zijn 'angst' bovendien allerminst laten weerhouden van het geven van een uitgebreid verweer, en daarmee zijn er voor het Beroepscollege voldoende gegevens om een verantwoorde beslissing te kunnen nemen.

Uitoefening diergeneeskunde tijdens schorsing

De gehele ontzegging van de bevoegdheid, werd door het Tuchtcollege mede opgelegd omdat Lycklama á Nijeholt zich niet hield aan een eerder opgelegde schorsing, maar in die schorsingsperiode gewoon doorging met het afleveren van diergeneesmiddelen. Naar eigen zeggen heeft hij hiermee echter niet de schorsing met voeten getreden, want hij heeft zich bij de veehouders bekendgemaakt als 'kwakzalver' en niet als dierenarts. De inkoop en het afleveren van de diergeneesmiddelen gebeurde door speciaal hiervoor ingeschakelde dierenartsen, de zogenaamde 'LMC-angels'. Wat er precies is gebeurd, is inmiddels niet meer na te gaan. Het Beroepscollege vindt dit ook niet nodig, want volgens de exacte wettekst van de WUD, betekent het uitoefenen van de diergeneeskunde tijdens een schorsing niet per definitie een tekortschieten in de gezondheidszorg voor een individueel dier of voor dieren in het algemeen. Het illegaal uitoefenen van de diergeneeskunde is wel verboden op grond van art. 49 WUD jo. art. 195 Wetboek van Strafrecht *(maximaal zes maanden gevangenisstraf of een boete van maximaal € 4500, IB)*, maar geen tuchtvergrijp. Dit onderdeel van het beroep wordt dan ook gegrond verklaard.

Afleveren niet-geregistreerde diergeneesmiddelen

Door Lycklama á Nijeholt zijn, in strijd met de Diergeneesmiddelenwet, grote hoeveelheden niet-geregistreerde diergeneesmiddelen afgeleverd. Een situatie waarin sprake was van gerechtvaardigd off-label-use heeft zich daarbij niet voorgedaan, en Lycklama á Nijeholt heeft nooit bij het Bureau Bijwerkingen Diergeneesmiddelen melding gemaakt van het gebruik van niet-geregistreerde diergeneesmiddelen.

In de procedure geeft Lycklama á Nijeholt ook grif toe deze middelen te hebben afgeleverd, maar hij beschouwt dat niet als foutief handelen. De voorschriften die het handelen in niet-geregistreerde diergeneesmiddelen verbieden beschouwt hij als marktordenend. Met een waarborg voor de gezondheid van de dieren hebben die voorschriften niets te maken, want een aantal van die middelen is in Nederland niet geregistreerd, maar in andere landen wèl. Met andere woorden: zie je wel, het zijn dus veilige middelen om te gebruiken. Vaak zijn het zelfs gewoon UDA-middelen, in een niet-geregistreerde verpakking. De wetgeving die off-label use alleen in specifieke gevallen toestaat (er is sprake van een levensbedreigende situatie en er is geen ander geregistreerd middel voorhanden), is niet functioneel, want een diagnose door een dierenarts is helemaal niet nodig. De veehouder kent zijn dieren het beste en is prima in staat om zelf een diagnose te stellen. Door medicijnen te verstrekken helpt deze dierenarts de veehouders om hun veestapels op orde te houden.

Het moge duidelijk zijn dat Tuchtcollege noch Beroepscollege geneigd zijn om begrip op te brengen voor deze argumenten. In het belang van de volksgezondheid is in de wetgeving een systeem van kwaliteitsbewaking neergelegd, dat moet waarborgen dat dierlijke producten vrij zijn van schadelijke stoffen. Door garanties op de deugdelijkheid van

diergeneesmiddelen moeten de gevaren rond het achterblijven van schadelijke residuen worden geëlimineerd. Met het registratiesysteem wordt bereikt dat de kwaliteit en de samenstelling van een diergeneesmiddel aan een zorgvuldig onderzoek worden onderworpen voordat het middel op de markt komt. Diergeneesmiddelen die niet aan de eisen voldoen worden niet toegestaan, behalve als er sprake is van een noodsituatie, en dan nog alleen onder strikte veterinaire en administratieve voorwaarden. Het afleveren van niet-geregistreerde middelen staat volkomen haaks op de belangen van diergezondheid, volksgezondheid en voedselveiligheid. De redenering van Lycklama á Nijeholt dat de middelen elders wel geregistreerd en 'dus veilig' zijn gaat niet op. Een dierenarts mag niet naar eigen inzicht en goeddunken de geldende regelgeving terzijde schuiven!

Afleveren UDA- en UDD-diergeneesmiddelen

Eigenlijk worden voor het afleveren van UDA- en UDD-diergeneesmiddelen nagenoeg dezelfde argumenten in stelling gebracht. Lycklama á Nijeholt vindt dat hij aan zijn diergeneeskundige plichten heeft voldaan door de bedrijven waaraan hij leverde eenmalig te bezoeken om zich een beeld te vormen. Hij gaat alleen in zee met rechtschapen veehouders die niet nodeloos medicijnen aan hun veestapel geven en zich goed houden aan de wachttijden. Daarin is hij niet anders dan plaatselijke dierenartsen die net zo goed diergeneesmiddelen meegeven zonder de dieren te zien. De veehouders op hun beurt worden bestookt door direct mail van producenten die rechtstreeks diergeneesmiddelen aan veehouders willen verkopen.
De status van UDA- en UDD-middelen, tenslotte, acht hij niet onwrikbaar; die status wijzigt nog wel eens.

Ook hier wijzen zowel Tucht- als Beroepscollege op het wettelijke systeem met alle daaraan verbonden waarborgen. Bij het verstrekken dan wel toedienen van respectievelijk UDA- en UDD-middelen is de tussenkomst van een dierenarts vereist. Geen van de argumenten die door Lycklama á Nijeholt naar voren zijn gebracht vormen een rechtvaardiging of een verontschuldiging om van dit systeem af te wijken. Uit nader onderzoek blijkt bovendien dat lang niet alle veehouders bij Lycklama á Nijeholt bekend zijn, en ironisch genoeg is die rechtschapenheid van de veehouders ook niet zo groot als hij beweert, aangezien de wachttijden niet bepaald overal even netjes door hen in acht zijn genomen. Het argument van Lycklama á Nijeholt dat hij bedrijven van tevoren screent voordat hij diergeneesmiddelen levert, wordt daarmee als onwaar, onterecht en onvoldoende van tafel geveegd.

Recidive

De heer Lycklama á Nijeholt is al een aantal malen eerder op de hoogte gebracht van het tuchtrechtelijk verwijtbare karakter van zijn handelen. In verschillende uitspraken zijn hem maatregelen opgelegd voor soortgelijke vergrijpen, en ook heeft hij al eens vaker voor de strafrechter gestaan. Het is onmiskenbaar dat deze dierenarts de onjuistheid van zijn handelen niet inziet of wil inzien, en blijkbaar is strafrechtelijk ingrijpen ook niet voldoende om hem van zijn gedragingen af te houden. Ondanks de gegrondverklaring van het beroep met betrekking tot het punt van de schorsing, vindt ook het Beroepscollege dat voor deze dierenarts een algehele ontzegging van de bevoegdheid tot uitoefening van de diergeneeskunde de enige passende maatregel is, en zo geschiedde.

Bron: VB 04/16, 2 november 2005.

Om welke diergeneesmiddelen ging het?

Het betreft in bulkeenheden twee tonnen Oxytetracycline (à 25 kilogram), twee tonnen Doxycycline hydrochloride (à 20 kilogram, waarvan één leeg), één ton Sulphadimidine (15 kilogram) en één doos Amoxycillin trihydrate, alsmede elf doosjes Tylosine Tartraat (à 1 kilogram) en één doosje Sulfadiazine natrium (1 kilogram). Geen van deze middelen is in Nederland geregistreerd. Daarnaast werden diergeneesmiddelen aangetroffen, waarvan de aanvraag tot registratie was ingetrokken of vervallen, of waarvan de registratie was doorgehaald. Dit betrof twaalf stuks aa Trim inj Reg.NL. 8558, veertien stuks Equi Worm-P Reg.Nl. 8851, twee kilogram Wormpoeder Pyrantel Reg.NL. 2201, twaalf flesjes Clindabiotic opl pro inj Reg.NL. 7417.
Bij een controle in het bedrijfspand van LMC Holland is aangetroffen een doos met 26 sachets Poeder no 4 Reg. Nl. 2261, één doosje à 50 boli Wormboli Levamisole Reg.NL. 8474, één pot Trim sul extra wo Reg.NL. 7323 en negen flesjes AD3E inj Reg.NL. 8423, allen diergeneesmiddelen waarvan de registratie was doorgehaald, alsmede elf knijpflessen Anti mortelaro, twee potjes Sores plegm en een flesje bruine vloeistof, waarvan het Rikilt te Wageningen heeft vastgesteld dat er geen stoffen in zaten die onder de kanalisatieregeling vallen.
Uit onderzoek bij de leverancier van genoemde substanties in bulkeenheden, is gebleken dat LMC-Holland in het jaar 2000 1622 kilogram en in het jaar 2001 2279 kilogram aan voormelde substanties, met antimicrobiële werking, heeft gekocht.

Welke UDD-middelen precies?

Onder meer: 180 stuks Alfacaine 2% adrenaline flacon à 100 ml. (REG NL 1475), 2619 stuks Hyoresp 50 doses (REG NL 9505), 120 stuks Ingelvac PRRS 20 ml. (REG NL 8749), 230 stuks Neocolipor 25 doses (REG NL 9809), 134 stuks Parvoruvax 25 doses (REG NL 4217), 130 stuks Ruvax 25 doses (REG NL 2820) en 132 stuks Xylazine 2% pro Inj à 30 ml. (REG NL 9759), 133 stuks Covexin 8 (REG NL 1385), 124 stuks Footvax flacon à 20 ml. (REG NL 5089), en 201 stuks Neocolipor 25 doses (REG NL 9809).

Periodiek Bedrijfsbezoek moet nuttig en effectief zijn

Berichten en verslagen

Per 1 januari 2006 hanteert zuivel- en vruchtensappenonderneming Friesland Foods een eigen kwaliteitssysteem voor boerderijmelk, genaamd Qarant. "De borging van diergezondheid is een van de belangrijkste elementen in ons kwaliteitssysteem", zegt Gerard Heerink, concernstafdirecteur Coöperatieve Zaken & Grondstoffenvoorziening bij Friesland Foods. "We bieden de overheid en onze afnemers alle mogelijke waarborgen op het gebied van voedselveiligheid."

Het nieuwe kwaliteitssysteem Qarant is samen met de leden-melkveehouders van Friesland Foods ontwikkeld. Heerink: "Op honderdvijftig themabijeenkomsten zijn opmerkingen en vragen verzameld van ruim zesduizend veehouders. Veel veehouders vroegen naar het waarom van het PBB, het Periodieke Bedrijfsbezoek zoals dat nu viermaal per jaar moet plaatsvinden. Kennelijk hebben we dat in het verleden onvoldoende duidelijk gemaakt. We hebben nu het belang toegelicht van het PBB als middel, om aan te tonen dat de melk afkomstig is van gezonde koeien. En dat is weer van belang voor de verkrijging van exportcertificaten voor onze zuivelproducten."
Friesland Foods heeft ook het PBB zelf onder de loep genomen. Dat is gebeurd in overleg met een groep veehouders, de KNMvD, enkele dierenartsen uit het werkgebied van Friesland Foods en met GD. Heerink: "Wij willen dat de PBB's op een zodanige wijze gebeuren dat de leden-melkveehouders én de dierenartsen deze als nuttig en effectief ervaren. Bovendien zouden we graag zien dat de beoordelingen de veehouders een extra hulpmiddel bieden voor hun bedrijfsvoering op veterinair gebied. Dat is telkens onze kijkrichting."

Twee verbeteringen

"Op 1 januari 2006 voeren we met Qarant op het gebied van diergezondheid twee verbeteringen in", vertelt Heerink. "Onze leden-melkveehouders wilden graag een zodanige verduidelijking van het PBB dat dit ook hun informatie oplevert waar zij iets aan hebben. Het bestaande PBB-protocol voor de dierenarts bleek daarvoor prima bruikbaar. We gaan dit protocol van de Stichting OCM nu aan onze leden-melkveehouders geven."
De tweede verbetering die met Qarant wordt ingevoerd, is de mogelijkheid voor veehouders om het PBB te combineren met regelmatige veterinaire bedrijfsbegeleiding door een Erkende Herkauwerdierenarts. Heerink: "Als het PBB wordt gecombineerd met bedrijfsbegeleiding is het mogelijk het aantal PBB's terug te brengen van vier naar twee keer per jaar. De bedrijfsbegeleiding moet dan wel voldoen aan een aantal eisen. Zo moeten afspraken over de bedrijfsbegeleiding zijn vastgelegd in een contract tussen veehouder en dierenarts, en moet de bedrijfsbegeleiding minimaal zes keer per jaar plaatsvinden, waarvan twee keer met PBB. Een andere voorwaarde is dat de bedrijfsbegeleiding wordt geregistreerd. De mogelijkheid om PBB en bedrijfsbegeleiding voortaan te combineren komt direct voort uit de wensen van de veehouders. Tijdens de bijeenkomsten hebben zij er nadrukkelijk om gevraagd."

Adequate registratie

Het nieuwe kwaliteitssysteem borgt en stimuleert kwaliteit, én is praktisch uitvoerbaar op het veehouderijbedrijf. De veehouder krijgt meer inzicht in de erkenningseisen, het waarom ervan en krijgt meer duidelijkheid over de gevolgen van tekortkomingen.
De grootste verandering ligt in de wijze van beoordelen door de nieuwe beoordelingsinstantie Cicero, waarbij de beoordelaar de veehouder vraagt om uit te leggen hoe hij ervoor zorgt dat hij aan de eisen voldoet. Dit doet recht aan de eigen verantwoordelijkheid van de veehouder als producent. Aan het eind van de beoordeling wordt het behaalde resultaat meteen met de veehouder besproken.
De inhoudelijke erkenningseisen zijn vergelijkbaar met de eisen in het huidige KKM-systeem. Heerink: "Op het gebied van de borging van diergezondheid willen we niet met andere zuivelondernemingen concurreren. Wel hebben we de bestaande eisen geactualiseerd aan de hand van nieuwe regelgeving. Net als nu zijn een adequate registratie van dierziekten en een sluitende registratie van diergeneesmiddelen vereist. Deze eisen wegen zwaar in het puntensysteem van Qarant."
Qarant werkt met een positief waarderingssysteem. Per erkenningseis worden punten toegekend. Het puntentotaal dat een veehouder tijdens de algemene beoordeling behaalt, is bepalend voor het verkrijgen van zijn erkenning en voor uitkering van een financiële bonus. Basis voor de puntenweging in Qarant is een risicoanalyse die per erkenningseis is gemaakt met het oog op voedselveiligheid en diergezondheid.
Heerink: "De eigen verantwoordelijkheid staat centraal in Qarant. Dat geldt voor de veehouders maar ook voor andere betrokkenen zoals de dierenartsen en veevoederindustrie. Iedere schakel in de keten heeft zijn eigen verantwoordelijkheid."
Friesland Foods probeert de veehouders zo goed mogelijk te ondersteunen in hun kwaliteitszorg. Daarom ontvangen de veehouders bijvoorbeeld een registratiekaart waarop zij dierziekten en diergeneesmiddelen gemakkelijk kunnen bijhouden.
Net als nu moet elk melkveehouderijbedrijf vrij zijn van *Leptospirose Hardjo*. Friesland Foods heeft deze eis in Qarant geïntegreerd. Indien een veehouder de status *Leptospirose Hardjo*-vrij niet heeft, heeft dit vanaf 1 januari 2006 consequenties voor zijn erkenning en bonus.

Gerard Heerink: "Ik roep de dierenartsen op om ook zelf hun verantwoordelijkheid te nemen om de kwaliteit van hun eigen dienstverlening aan de melkveehouders te borgen."

Kwaliteit wordt langs verschillende wegen gestimuleerd. Wie bij de algemene beoordelingen de kwalificatie 'goed' behaalt, krijgt minder beoordelingen (en dus beoordelingskosten) dan wie 'matig' of 'onvoldoende' scoort. En op 1 januari 2006 wordt het huidige stelsel van kortingen en kwaliteitstoeslagen vervangen door een bonus-malussysteem waarbij ook de wijze van produceren bepalend is voor het toekennen van de bonus.

Proef met monitoring diergezondheid

Naast de verbeteringen die per 1 januari 2006 ingaan, onderzoekt Friesland Foods nieuwe mogelijkheden voor de langere termijn. Zo houdt het concern op dit moment een proef met een monitoringssysteem voor diergezondheid. Heerink: "Deze proef moet duidelijk maken of het mogelijk is om bestaande sectorgegevens te gebruiken voor het in beeld brengen en continu volgen van diergezondheid per individueel bedrijf. Drie vragen staan daarbij centraal: Kan deze monitoring zodanig inzicht in de diergezondheid opleveren dat de veehouder voldoet aan de kwaliteitsborging van Friesland Foods? Krijgt de veehouder daarmee extra managementinformatie? En: Kan de monitoring op zodanige wijze gebeuren dat het aantal PBB's kan worden verminderd?"
Er doen 221 leden-melkveehouders van Friesland Foods mee aan de proef die loopt tot ongeveer maart 2006. Daarbij zijn ook hun dierenartsen betrokken en organisaties op het gebied van diergezondheid.

Draagvlak

"Vanwege het noodzakelijke draagvlak hebben we gedurende dit hele jaar intensief met onze veehouders gecommuniceerd. Ook de dierenartsen in ons werkgebied houden we met mailingen op de hoogte van onze aanpak en de voortgang. Zo ontvangen zij in december meer informatie over het kwaliteitssysteem. Bovendien heeft een aantal dierenartsen deelgenomen aan werkbijeenkomsten en zijn dierenartsen betrokken bij de proef met monitoring van diergezondheid. Ik zou de inbreng van deze deskundigen niet graag missen. Dierenartsen zijn belangrijk voor veehouders en dus voor Friesland Foods. Ik roep de dierenartsen op om ook zelf hun verantwoordelijkheid te nemen om de kwaliteit van hun eigen dienstverlening aan de melkveehouders te borgen. Een systeem waarbij ook de dienstverlening van de dierenartsen voortdurend verbetert, is noodzakelijk."

Qarant: kwaliteitssysteem voor boerderijmelk
- eigen systeem van Friesland Foods
- systeem dat kwaliteit stimuleert
- kwaliteit van melk en wijze van produceren in één systeem
- eigen verantwoordelijkheid veehouder staat centraal
- in plaats van het huidige, collectieve KKM-systeem

Feline Congress 2005

Van vrijdag 23 tot en met zondag 25 september 2005 werd in het Hotel Ter Elst te Edegem, net buiten Antwerpen, het Feline Congress 2005 gehouden. Dit jaar werkte de European Society of Feline Medicine (ESFM) samen met de Small Animal Veterinary Association of Belgium (SAVAB), om het congres te organiseren en tevens het twintigjarig bestaan van de SAVAB te vieren.

Het programma besloeg drie halve dagen en was zodanig verdeeld (vrijdagmiddag, zaterdag- en zondagochtend), dat er voldoende gelegenheid was om tussen de lezingen door Antwerpen te bezoeken. Bovendien werd er door de organisatie volop mogelijkheid voor ontspanning geboden. Vrijdagavond was er een welkomstreceptie, gevolgd door een buffet met live muziek en voor de liefhebbers een bowlingcompetitie. Zaterdag kon men zelfstandig of onder leiding van een gids Antwerpen ontdekken en in de avond deelnemen aan een boottocht met buffet en muziek.
De hoofdsponsors van het congres waren Hill's Pet Nutrition, Fort Dodge en Intervet.

Centraal in het programma stond de benadering van verschillende typen tumoren bij de kat, met als spreker Antony Moore. Verder was er uitgebreid aandacht voor achtergronden van diabetes mellitus (David Church), andere endocrinologische aandoeningen bij de kat (Sarah Caney, Danielle Gunn-Moore), voeding (Geraldine Blanchard), pijnstilling (D. Holden) en wondbehandeling (John Williams).

Oncologie

Antony Moore opende het congres met een lezing over maligne lymfoom bij de kat. Van belang bij de behandeling is inzicht in de prognostische factoren. Los van verschillen in prognose, die samenhangen met de lokalisatie, geldt dat de prognose afhangt van de volgende factoren: initiële reactie op chemotherapie (binnen twee tot drie weken reactie zichtbaar), positief zijn voor FeLV (slechtere prognose), stagering van de ziekte (tumor gelokaliseerd of niet) en of de kat algemeen ziek is. Vooral dit laatste blijkt van belang en onderstreept de noodzaak van ondersteunende therapie (voedingssonde, eetlustopwekkende medicatie met bijvoorbeeld cyproheptadine 2 mg/kg 1-2 dd). De beste behandeling lijkt vooralsnog het COP-protocol (cyclofosfamide, vincristine, prednison) of eventueel een ander multi-agent protocol, in combinatie met doxorubicine als onderhoudstherapeuticum. Bij een complete remissie kan na zes maanden gestopt worden met dit protocol. In een volgende lezing behandelde Moore de verschillende chemotherapeutica voor gebruik bij de kat met hun indicaties en bijwerkingen. Gewaarschuwd werd om NOOIT cisplatine of 5-fluorouracil aan katten te geven; cisplatine geeft fataal longoedeem en 5-fluorouracil fatale neurologische verschijnselen.

Verder werd onder andere een aantal intra-abdominale tumoren behandeld. Opvallend hierbij waren de milttumoren bij de kat. Meest voorkomend zijn mastceltumoren (MCT), gevolgd door maligne lymfoom en tenslotte haemangiosar-

coom. Verbazingwekkend was dat bij MCT, zelfs in gevallen met longmetastasering en circulerende mastcellen, splenectomie regressie geeft van de klinische klachten en leidt tot een overlevingstijd van twee tot 34 maanden!

Bij levertumoren gaat het bij de kat vooral om tumoren uitgaande van de galwegen. Hiervan is 30% goedaardig. Ze kunnen multipel voorkomen en leiden tot een grote palpabele massa en ascites. Chirurgie is echter in het merendeel van de gevallen succesvol (overleving een tot 42 maanden), maar moet wel zo snel mogelijk plaatsvinden in verband met het risico op maligne transformatie.

Tenslotte werd een aantal cases besproken. Interessant was dat osteosarcomen van het appendiculaire skelet bij de kat (in tegenstelling tot de hond!) zelden metastaseren; in minder dan 25% van de gevallen. Pootamputatie, zonder aanvullende chemotherapie, is dan ook meestal curatief, met een mediane overleving van minimaal twintig maanden.
In een andere case werd benadrukt om bij een massa in het voorste mediast, naast maligne lymfoom, ook altijd aan een thymoom te denken. Bij een thymoom is de epitheliale component maligne ontaard en niet de lymfocytaire, zoals bij het lymfoom. Dit is vaak alleen met een immunohistochemische kleuring te onderscheiden. De therapie is chirurgische resectie en is meestal succesvol. Bij een thymoom kan myasthenia gravis als paraneoplastisch syndroom voorkomen.

Diabetes Mellitus

David Church sprak twee dagen achtereen over feline diabetes mellitus (DM). Hij definieerde DM als klinisch significante glucoseintolerantie, bij de kat meestal veroorzaakt door een combinatie van een subnormale insulinesecretie-capaciteit en een variabele mate van insulineresistentie. De insulineresistentie kan door vele factoren veroorzaakt worden zoals overgewicht, andere primaire endocrinopathieën, vrijwel elke systemische ziekte, medicatie als glucocorticosteroïden en progestagenen, maar vooral ook door hyperglycemie zelf. Deze zogenaamde glucosetoxiciteit houdt in dat betacellen, die chronisch (langer dan drie tot tien dagen) blootgesteld worden aan hyperglycemie, minder in staat zijn insuline te produceren. Hiermee komt de kat in een vicieuze cirkel, wat uiteindelijk kan leiden tot uitputting van de beta-cellen. Er is echter vaak sprake van een functionele storing van de betacellen, en niet van een structurele, hetgeen blijkt uit het feit dat de insulineproductie vaak weer normaliseert wanneer de vraag om insuline afneemt, bijvoorbeeld door toediening van exogeen insuline en reductie van de glucosebelasting via de voeding. David Church stelde dat katten, als strikte carnivoren relatief insulineresistent zijn. Evolutionair gezien zijn zij geadapteerd aan een voeding die voor 54% uit eiwit en 8% uit koolhydraten (droge stof) bestaat en in de vorm van vele kleine porties over de dag opgenomen wordt. Hierdoor is hun stofwisseling dusdanig aangepast dat zij slecht kunnen omgaan met een grote (postprandiale) glucosebelasting. Deze in aanleg relatieve insulineresistentie vergroot de kans op het ontstaan van DM, wanneer de betacellen lange tijd overbelast worden door koolhydraatrijke voeding.

Kern van de therapie is de belasting van de betacellen verminderen door onderliggende oorzaken van insulineresistentie weg te nemen, exogeen insuline toe te dienen en voeding te verstrekken met een laag koolhydraat- en hoog eiwitgehalte. Hiermee kan een remissie van 30-80% bereikt worden.

Probeer eerst altijd vast te stellen of de kat werkelijk insuline nodig heeft en er niet alleen sprake is van insulineresistentie door een andere ziekte of overgewicht. Aanpassing van de voeding en behandeling van andere aandoeningen kan exogeen insuline overbodig en dus gevaarlijk maken. Houd ook altijd rekening met plotselinge stabilisatie of remissie met het gevaar op hypoglycemie.

Er zijn veel typen insuline op de markt, die verschillen in werkingsduur en piekeffect. De voorkeur op dit moment gaat uit naar bovine protamine zink insuline (PZI) of porcine lente insuline (Caninsulin®). Recent werd het synthetische, langwerkende insuline glargine geadviseerd voor de kat. Dit zou de kans op remissie nog verder vergroten. Waarschijnlijk komen er de komende twaalf tot achttien maanden meer gegevens beschikbaar over de voor- en nadelen. Vooralsnog wordt hier, net als bij de andere typen insuline, een tweemaal daagse toediening geadviseerd. Glargine is (nog) niet geregistreerd voor de kat.

Er wordt geadviseerd 50-70 kcal/kg/dag te voeren, van een commerciële voeding (bijvoorbeeld Hill's Prescription Diet Feline m/d), liefst verdeeld over de dag. Bij de diagnostiek is het van belang te beseffen dat fructosamine een koppeling is tussen glucose en albumine en een laag albumine dus een vals verlaagde fructosaminewaarde kan geven. Voor de ketoacidose-patiënt werd nog de mogelijkheid aangegeven om (een oplosbaar) insuline via een continue IV-infuus toe te dienen in een dosering van 40-60 mU/kg/uur. Dit kan bereikt worden door 25 U op te lossen in 500 ml NaCl-oplossing en dit toe te dienen in een dosering van 1 ml/kg/uur (naast een onderhouds/correctie infuus). Wanneer het glucose gedaald is tot 10-12 mmol/l kan het infuus verlaagd worden naar 0.5 ml/kg/uur en het onderhoudsinfuus deels vervangen door glucose-infuus.

Voeding

Geraldine Blanchard benadrukte het belang om bij een zieke (anorectische) kat zo snel mogelijk met nutritionele ondersteuning te starten, die wederom is aangepast aan de kat als carnivoor. Hierbij gaat de voorkeur sterk uit naar enterale voeding, liefst via een sonde, waarbij de neussonde het goedkoopst, makkelijkst en minst invasief is. De hoeveelheid voeding moet berekend worden op grond van de fysiologische toestand (zoals groei en dracht), activiteit, klinische toestand, maar vooral op basis van de duur van de anorexie. Dit omdat een periode van anorexie de maaginhoud sterk doet afnemen. Algemene regel is dat de basale energiebehoefte van een volwassen, gecastreerde kat 50 kcal/kg/dag is. Indien het aantal dagen van anorexie bekend is (N), wordt gestart op 1/N x 50 x BW, verdeeld over minimaal vier porties met minimaal drie uur interval. Indien het aantal dagen van anorexie onbekend is, wordt gestart met 5 ml/kg/dag, verdeeld over vier maaltijden. Deze hoeveelheden worden geleidelijk verhoogd tot 50 ml/kg/dag op dag acht.

Anderzijds gaf Blanchard voor te dikke katten het volgende advies. Stel eerst samen met de eigenaar het gewenste ideale gewicht vast. Doel is dit in stappen van 20% te bereiken. Het eerste doel is dus het actuele gewicht minus 20% (=fBW). De voeding in kcal wordt dan: fBW x 50 x 0.6 om een ge-

wichtsreductie van 1% per week te bereiken, zodat het eerste doel na vijf maanden bereikt wordt. Bij extreem overgewicht kan een additionele factor 0.8 worden gebruikt (fBW x 50 x 0.6 x 0.8). Indien de kat droogvoer krijgt, zal men geleidelijk blikvoer moeten introduceren; minimaal 100 gram blik per dag. Het is onmogelijk een kat op alleen droogvoer te laten afvallen. Vul dit aan met droogvoer met een zo laag mogelijk energie-inhoud. Om leververvetting te voorkomen moet de eigenaar zeer alert zijn op anorexie.

Laura Blömer, Femke Schipper, dierenartsen Spoedkliniek voor Dieren Amsterdam

PRRS-bijeenkomst Groep Varkensgezondheidszorg

Annemarie Dirkzwager

Op 9 juni 2005 was er een bijeenkomst van de Groep Varkensgezondheidszorg in het Mercury-hotel te Arnhem. Aanleiding was dat twee bekende onderzoekers op het gebied van PRRS het luchtruim boven Nederland doorkruisten en ze bereid waren even neer te strijken.

De twee lezingen werden voor een volle zaal gehouden. De varkensdierenartsen werken duidelijk aan hun kwaliteit.
De eerste was van dr. Thomas Voglmayr van de Traunkreis Vet Clinic in Oostenrijk, 'Establishment of a PRRSV negative population from a positive source in a two-site system by vaccination with a modified live vaccine and without interruption of production'.
Op een zeugenfokbedrijf met 160 zeugen wat PRRS (EU-stam) positief was sinds 2002, werd besloten tot eradicatie over te gaan. Het bedrijf had twee locaties: Een zeugenstal waar gewerkt werd met een drie weken systeem. Een opfokstal met batterij (site 1) en opfokfaciliteiten van drie tot 24 (site 2 en 3) weken leeftijd. Het was een hoog-productief bedrijf met 26,8 gespeende biggen per zeug per jaar.
Het doel van de eradicatie was de productie van PRRSV-vrije gelten en vervanging van de PRRSV-positieve zeugen zonder de productie te onderbreken. Er werd een plan opgezet waarbij gebruik werd gemaakt van een MLV-vaccin (Porcilis PRRS, Intervet) en sluiting van de zeugenstapel gedurende 120 dagen. De volgende stappen werden ondernomen:

1. Onderzoek naar de PRRS-status van dertig zeugen en zeven biggen per leeftijdsgroep: Er werd tweemaal bloed afgenomen met een tussentijd van elf dagen. Het bleek dat 67% van de zeugen antilichamen hadden tegen PRRS. Een aantal zeugen ondergingen nog een actieve infectie zoals bleek uit de seroconversie die optrad. In de opfokstal bleek vooral seroconversie op te treden op een leeftijd van twaalf tot vijftien weken. In een aantal dieren kon PRRS-virus worden aangetoond.
2. Stabilisatie van het virus in de zeugen- en opfokpopulatie: Door tweemaal te vaccineren met vier weken tussentijd voor de voet weg bij alle varkens, werd gestreefd naar een stabilisatie van het virus.
3. Het zeugenbedrijf werd gedurende 120 dagen gesloten. Er had dus geen aanvoer van fokgelten plaats naar dat bedrijf. Biggen geboren gedurende die 120 dagen werden tweemaal gevaccineerd op drie tot vijf weken leeftijd en twee tot zes weken erna. Na de 120 dagen zonder de aanvoer werden de biggen niet meer gevaccineerd.
4. Compartimentalisatie van de opfokstal en gedeeltelijke

De volle zaal, leden van Groep Varken

depopulatie-repopulatie. Het was mogelijk de batterij-afdelingen (site 1) te scheiden van de opfokafdelingen (site 2 en 3). De gevaccineerde biggen werden direct in de opfokafdelingen (site 2 en 3) opgelegd. De batterij werd leeggemaakt, gereinigd plus gedesinfecteerd en stond drie weken leeg. Na de 120 dagen sluiting werden de ongevaccineerde biggen in de schone batterij (site 1) opgelegd. Een groep opfokafdelingen (site 2) kon weer worden afgescheiden en leeggemaakt. Na reiniging en desinfectie stroomde ongevaccineerde biggen ook door naar deze afdeling. Idem voor een derde groep opfokafdelingen (site 3).

5. Monitoring: Na 120 dagen zonder aanvoer in het zeugenbedrijf werden niet gevaccineerde dieren uit de opfokstal aangevoerd. Deze werden elke twee maanden gecontroleerd op antistoffen tegen PRRS. Gedurende tien maanden, zolang als de proef nu loopt, werd geen seroconversie gevonden. In de opfokstal werden elke maand twaalf biggen per leeftijdsgroep gecontroleerd op antistoffen. Tien biggen jonger dan acht weken bleken positieve titers te hebben. Bij hertap vier weken later waren deze titers verdwenen, blijkbaar waren dit toch nog maternale antilichaamtiters geweest.

De conclusie was dat tot nu toe, tien maanden, eradicatie goed was verlopen. Alleen bij de bespreking van de technische resultaten bleek een probleem te zijn opgetreden door een groot aantal herdekkingen en verwerpers bij de zeugen, na de dubbele vaccinatie met het MLV-vaccin. De discussie spitste zich hier ook op toe. Uiteindelijk was de conclusie dat mogelijk vooral het adjuvans problemen lijkt te geven als varkens niet eerder zijn gevaccineerd waarbij dat adjuvans werd gebruikt. De verwachting is dat in Nederland waar veel gevaccineerd wordt met dit adjuvans er weinig problemen zullen optreden.

De tweede lezing werd gegeven door de dr. Jeff Zimmerman, Iowa State University, USA. Economic aspects and prospects for PRRS virus control in the USA.
In de Verenigde Staten werden op tien bedrijven de effecten van een PRRS-uitbraak gevolgd en doorgerekend. Gemiddeld bleken de kosten door de productiedaling € 208 per zeug (€ 74 per toom) en € 6 -12 per vleesvarken. Het virus gaf gedurende vier tot twaalf (2 - 28) maanden problemen op de bedrijven. De kosten van preventie en behandeling maken dit bedrag nog beduidend hoger. De productiedaling bestaat uit vermindering van het afbigpercentage met 10,9% en een daling van 22% van het aantal gespeende biggen per zeug per jaar. De groei van de biggen en vleesvarkens nam af met respectievelijk 25 en 12%. De voederconversie nam toe met respectievelijk 12 en 8%. Daarnaast nam de sterfte bij de biggen respectievelijk de vleesvarkens toe met 11 en 6%.
Als de kosten op bedrijven met uitbraken doorgerekend wordt naar het percentage bedrijven wat problemen heeft met PRRS in de VS, blijkt dat de kosten aan PRRS vele malen hoger zijn ($ 560 millioen) dan de kosten voor varkenspest ($ 364 miljoen) of Aujeszky ($ 36 miljoen).
Zimmerman gaf aan dat het frustererend is dat een ziekte die zoveel kosten meebracht zo slecht te bestrijden is. Hij wijt dit vooral aan het bestaan van persistent geïnfecteerde dragers en de onmogelijkheid om deze dieren te diagnosticeren. Deze dragers kunnen ook de soms teleurstellende resultaten na eradicatie verklaren. Het virus kan gedurende lange tijd in varkens aanwezig blijven en komt tot 28 dagen na infectie nog voor in de urine en wordt tot 35 dagen p.i. nog in feces aangetoond. In speeksel kan tot 45 dagen p.i. nog virus gevonden worden. In de tonsillen tot 157 dagen p.i. Er zijn weinig ziekten waar een actieve immuunrespons met antilichaamtiters samengaat met de aanwezigheid van virus. Tussen dieren met en zonder virus wordt geen verschil gevonden in de hoogte van de ELISA-antilichaamrespons. Om dragers op te sporen werden tonsilafkrabsels genomen. Bij 54 zeugen van de 191 waren deze viruspositief. Bij bloedonderzoek bleken deze dieren allen virus negatief, maar bij negen dieren konden ook geen antilichamen worden aangetoond.
Overdracht van virus gebeurt vooral door contact met geïnfecteerde dieren, via sperma en mest. Er is nog discussie of overdracht via de lucht en via vliegen werkelijk een factor is. De mens kan niet als tijdelijke gastheer optreden, er is bijvoorbeeld geen PRRS aangetoond in de tonsillen. De mens kan natuurlijk wel als mechanische vector optreden doordat virus in aanklevende mest wordt meegenomen.

In de VS wordt nu via geïntegreerde onderzoeksprogramma's getracht meer en sneller kennis te verzamelen over PRRS zodat betere bestrijdingsprogramma's opgezet kunnen worden. Via de website *http://www.cvmbs.colostate.edu/microbiology/crwad/* kan meer informatie verkregen worden.

Al met al een informatieve bijeenkomst met veel discussie na de lezingen en vooral onder de borrel die aansluitend daarop plaatshad.

Spreker Dr. Thomas Vogelmayr

V.l.n.r. Spreker Dr. Jeff Zimmerman met Harald Salomons en Bart Maurits van het Bestuur GVG

PAO Bemesting, Graslandbeheer en Ruwvoederwinning

Onderstaand een verslag van de PAO-D cursus: Bemesting, Graslandbeheer en Ruwvoederwinning gehouden in februari 2005.

Voeding, haal eruit wat erin zit!
Verslag van het PAO Bemesting, Graslandbeheer en Ruwvoederwinning te Sleen op 3 februari 2005.

Door: Ankie Giesen en Grethe Geertsema

PAO-Diergeneeskunde biedt de cursus opnieuw aan op:

Dinsdag 31 januari 2006, van 09:00 tot 17:00 uur
Cursusnummer: 06/207
Locatie: Dierenartsenpraktijk Het Zuidenveld te Sleen en bedrijfsbezoek
Cursusleider Drs. G. Hegen
Aantal deelnemers: 10
Prijs: € 555,- incl. lunch
Aanmelden: *info@paod.nl* of telefonisch 030 – 634 89 80

Relevantie voor de dierenarts

De rol van de rundveedierenarts zal in de toekomst verder gaan veranderen van curatieve diergeneeskundige zorg naar preventieve, ondersteunende zorg. De dierenarts zal steeds meer de rol van adviseur op zich nemen. Vanuit het beroepsveld lijkt er daarom meer vraag en interesse te ontstaan naar kennis die leidt tot heldere en praktische managementsadviezen op het boerenbedrijf, zowel op dierniveau als op het gebied van milieu en economie. Op deze manier wordt de dierenarts op een breder vlak een ondersteuner voor de veehouder.
Vandaar dat vanuit DAP Het Zuidenveld in het Drentse Sleen het initiatief is genomen om een PAO te organiseren over graslandbeheer, bemesting en ruwvoederwinning. Op 3 februari 2005 heeft deze PAO-cursus plaatsgevonden en zijn deze onderwerpen op een hoog niveau, maar tevens op een praktijkgerichte manier uitgediept. Onder leiding van Gerrit Hegen (erkend rundveedierenarts bij DAP Het Zuidenveld) is een programma samengesteld waarin Bert Philipsen en Cees Jan Hollander van Praktijkonderzoek Veehouderij van de Animal Science Group in Lelystad de theorie en de laatste ontwikkelingen hebben besproken van de hierboven genoemde onderwerpen. In de middag is de geleerde theorie in praktijk gebracht door een bedrijfsbezoek aan het melkveebedrijf van maatschap Hilhorst te Noord Sleen.

Goed grasland: dat levert me wat op! (Bert Philipsen)

In de laatste jaren is er een trend ontstaan van onbeperkte naar beperkte weidegang, maar slechts 10% van de veehouders houdt de dieren zomer en winter binnen. Economisch gezien is volledige weidegang het meest aantrekkelijk, gevolgd door gedeeltelijke weidegang, zomerstalvoedering met vers gras en tenslotte summerfeeding (koeien ook in de weideperiode op stal met een rantsoen van graskuil en maïs). Maar het lijkt erop dat het nieuwe mestbeleid voor zandgrond niet gunstig uitpakt voor weidegang.
De verschillende beweidingssystemen zijn aan de orde geweest: van iedere vier dagen omweiden tot standweiden. Ook het begrip siëstabeweiding is besproken.
Graslandvernieuwing is nodig indien het weiland minder dan 60% goede grassoorten en klaver bevat. Wat betreft de goede grassen moet vooral gedacht worden aan Engels raaigras en Timothee. Nieuw ingezaaid grasland bevat vaak minder structuur in het gras. Dit moet worden aangevuld met andere structuurrijke producten in het rantsoen.
In het voorjaar moet drijfmest worden uitgereden zo gauw de draagkracht van de bodem voldoende is. Bemonstering van de drijfmest is nodig om goed te kunnen bemesten. De aanvulling van N, P, K en S via de kunstmest wordt erdoor bepaald. Ieder bedrijf zou een mestopslagcapaciteit van minstens zeven maanden moeten hebben om de eigen drijfmest optimaal te benutten. In de nieuwe mestwetgeving wordt een mestopslag van een half jaar verplicht.

Ruwvoer nog beter in de kuil (Bert Philipsen)

Bij de ruwvoederwinning heeft het de voorkeur om gras kort op het veld te laten liggen voor een betere conservering en een smakelijker product. Voor de eerste snede wordt gemiddeld gestreefd naar een DS-opbrengst van 3500 kg per hectare, voor latere sneden naar 3000 kg DS per ha. Het optimale DS gehalte van een kuil is 35-45%.
Bij de conservering van de kuil spelen verschillende factoren een rol. Voorbeelden hiervan zijn het DS-gehalte, de samenstelling van het gras, de bewerking van het gras voor het de kuilbult ingaat en de luchtafsluiting en de temperatuur van de kuil. De suiker in het product is nodig als voeding van de melkzuurbacteriën waardoor een snelle pH-daling optreedt en een goede conservering wordt bereikt. Verder bepaalt suiker mede de smakelijkheid van het voer. Bij het inkuilen moet gestreefd worden naar een homogeen product. De beste garantie daarvoor is inkuilen met de hakselaar. De gewenste deeltjeslengte is 4 - 6 cm. Er moet voor een goed inkuilresultaat supergoed worden aangereden om een hoge dichtheid te garanderen. Laagsgewijs inkuilen is daarbij een voordeel. Na de laatste vracht moet de kuilbult zo snel mogelijk luchtdicht worden afgedekt met folie.
Ook diverse toevoegmiddelen zijn uitgebreid besproken.

Koeien en kansen (Cees Jan Hollander)

Vanaf 2006 zal in Nederland een nieuw mestbeleid ingevoerd worden. Minas is dan verleden tijd.
Een van de belangrijkste veranderingen in het nieuwe mestbeleid is dat het overschot aan drijfmest verplicht afgevoerd moet worden. Bij het nieuwe beleid moet van tevoren al aangegeven worden hoe het overschot aan mest wordt afgezet.
Met de nieuwe regels wordt er ook een gebruiksnorm vastgesteld voor zowel Stikstof (N) en Fosfaat (P), er wordt dus een soort mestquotum ingesteld. De gebruiksnorm voor N is vastgesteld per gewas per hectare en is afhankelijk van de grondsoort. Verder is vastgesteld hoeveel kg N uit drijfmest op een hectare mag worden gebracht. 170 kg N is de Europese norm. Nederland heeft echter een derogatieverzoek ingediend, waarbij uitgegaan wordt van 250 kg N per ha. Om in aanmerking te komen voor derogatie moet tenminste 70% van het bedrijfsareaal op een bedrijf bestaan uit een N-minnend gewas (lees grasland). Voor een melkveebedrijf dat zelfvoorzienend is voor ruwvoer betekent het dat 70% grasland en 30% bouwland (bij-

voorbeeld maïsland) de toekomst wordt.
Er komt een bedrijfsspecifieke stikstofexcretie.
Om mestafvoer te voorkomen is het op de laatste categorie bedrijven aantrekkelijk om een hogere productie per koe na te streven en minder jongvee aan te houden.

Bezoek aan het melkveebedrijf van maatschap Hilhorst
's Middags werd aan de hand van een inspectie van de melkcontrolegegevens en de voerinformatie, een dierinspectie en een rondgang over het bedrijf van maatschap Hilhorst de kennis van de voorafgaande ochtend in praktijk gebracht. Aandacht voor het graslandbeheer, het inkuilen, de kuiluitslagen en de uitkuiltechniek, het voer voor de koeien en de rantsoensamenstelling en de toekomst van het bedrijf onder het nieuwe mestregime vormden de hoofdmoot.

Beoordeling en beleving door dierenartsen en veehouder.
Deze PAO werd als bijzonder leerzaam ervaren, zowel door de aanwezige dierenartsen als door de veehouder. De onderwerpen die besproken werden door Bert Philipsen en Cees Jan Hollander waren van een dusdanig niveau dat er van de practicus toch wel enige kennis van zaken werd gevraagd. Ook passeerden de laatste ontwikkelingen qua wetgeving en regelgeving de revue, waardoor er ook actueel nieuws was. De koppeling die werd gemaakt tussen de theorie en de praktische toepassing hiervan tijdens het bedrijfsbezoek was een nuttige toetsing van de kennis. Op deze manier kon een goede indruk gegeven worden welke rol de dierenarts als adviseur kan hebben. In de toekomst zullen hopelijk meer van dit soort PAO's gehouden worden waar, op een goede manier theorie en praktijk aan elkaar gekoppeld worden om de vakinhoudelijke kennis van de dierenartsen op een hoger niveau te brengen.

Het veterinair verleden laat zijn sporen na, met name in de veeteelt en de KI. Foto's, instrumenten, boeken en andere voorwerpen herinneren aan (bijna) vergeten opvattingen, therapieën en gebouwen, maar ook aan bijzondere en gewone mensen die een rol speelden in de diergeneeskunde en de veefokkerij. Hun verhaal wordt hier verteld.

President Mugabe uit Zimbabwe en de stikstofmachine

Uitgelicht

In de vijftiger jaren van de vorige eeuw ontdekte men dat het mogelijk was om sperma van stieren in te vriezen. Dit betekende een geweldige voortgang in het benutten van sperma van topstieren. Ook kwam toen de mogelijkheid om sperma over grote afstand te vervoeren en het daar te gaan gebruiken. Een vereiste was wel het beschikbaar hebben van een medium om het sperma in te bewaren. Vloeibaar stikstof was een van de manieren om het sperma in te conserveren. In die tijd ontwikkelde Philips Eindhoven een machine om stikstof uit de lucht te produceren. Deze machine was speciaal geschikt voor de tropen, maar ook de KI-vereniging 'De Kempen' in Veldhoven wilde gebruikmaken van deze stikstofmachine. Een deal was gauw gemaakt. Philips plaatste gratis zo'n machine in Veldhoven en de mensen van Philips kregen de mogelijkheid om met hun potentiële klanten daar te gaan kijken. Dit heeft jaren naar volle tevredenheid van beide partijen gewerkt.
In 1982 werd door president Mugabe van het toenmalige Rhodesië een bezoek gebracht aan Nederland. Hij zou ontvangen worden bij de DAF-fabrieken in Eindhoven, bij Philips in Eindhoven en als laatste zou hij een kijkje gaan nemen in Veldhoven bij de stikstofmachine.
Als eerste was de DAF aan de beurt. Mugabe werd daar luisterrijk ontvangen, kreeg daarbij, onder het genot van Nederlandse jenever een nieuwe DAF-vrachtwagen cadeau. Uiteraard zeer in zijn schik vertrok het gezelschap naar Philips. Ook daar kon men het niet nalaten om Mugabe te laten genieten van typisch Nederlandse dranken.
KI De Kempen in Veldhoven was als derde aan de beurt om de president te ontvangen. Het hele station was netjes opgepoetst, de vlaggen hingen uit en de toenmalige directeur collega Jan van Lieshout had zijn toespraakje klaar toen er een telefoontje vanuit Philips kwam dat Mugabe niet naar de stikstofmachine kon komen omdat hij dronken was geworden en in de instructiezaal in een diepe slaap was gevallen.
Het was een flinke desillusie voor de mensen van KI De Kempen, zeker toen de volgende dag in het Eindhoven Dagblad een artikel stond over het bezoek, waarbij melding werd gemaakt van het feit dat President Mugabe van Rhodesië luisterrijk was ontvangen in het KI-station.
Lang leve het waarheidsgehalte van de krant!

Deze en andere anekdotes kan men bij een bezoek aan het Museum Veeteelt en KI in Beers zelf lezen en aanhoren van de rondleiders. Van uw komst zult u geen spijt krijgen.
U kunt terecht op alle woensdagen en in het museumseizoen ook op de zondagen en voor groepen op afspraak op alle dagen van de week. Vraag de folders aan.
www.veeteelt-ki-museum.nl

DSA-Masterclass

Cursussen en congressen

Eindelijk, je bent dierenarts. Een ambacht voor mensen met hersens en handvaardigheid. Je bent afgestudeerd, maar ook uitgestudeerd? Met name het eerste jaar na afronden van de opleiding wordt door de kersverse dierenartsen als zwaar ervaren. Patiënten waarbij je de diagnose tijdens de co-schappen zo kon stellen, worden plots breinbrekers. Gelukkig hebben al je co-maatjes dezelfde ervaringen. Het ligt dus niet aan jou! Je hebt behoefte aan iemand die met je meedenkt. Je hebt zin in nascholing, maar je portemonnee is nog leeg…

Voor jou organiseert de Dierenarts Specialisten Amsterdam de DSA-Masterclass. Samen met je pas afgestudeerde collega's bespreken we jullie patiënten. Klopte je diagnose? Was de ingestelde therapie juist? Wat had je kunnen doen, of wat had je beter kunnen laten? Waren die stipjes op de röntgenfoto uitzaaiingen of bloedvaten, was het hart groot of toch niet?

De cursus is alleen toegankelijk voor dierenartsen in de eerste achttien maanden na afstuderen. In deze periode ben je zes keer van harte welkom. Als deelnemer neem je zelf patiëntenstatussen, röntgenfoto's en laboratoriumuitslagen mee. De casussen zijn afgestemd op het specialisme van de cursusleider (zie onder). Nadat je de casus gepresenteerd hebt, zullen de aanwezigen onder leiding van de aanwezige specialist de casus verder uitwerken. Elke avond wordt door één van de specialisten werkzaam bij de DSA geleid. Dit is een internist, radioloog, dermatoloog, oogarts of een chirurg. Bij inschrijven is al duidelijk wie de avond leidt, en dus welk soort patiënten die avond aan de beurt zal komen.

Er is elke maand een Masterclass, behalve in de maanden juli, augustus en december. De agenda wordt ruim van tevoren vastgesteld. Het aantal deelnemers per avond is maximaal vijftien personen. Je moet dus van tevoren intekenen. Vooralsnog is gekozen voor donderdagavonden van 19.00 tot 21.00 uur. Voor inschrijven of meer informatie kunt u de website raadplegen *www.naastuwdierenarts.nl/cursus*. De kosten voor deze zes avonden zijn slechts 90 euro.

Trainingen PiR

Partners in Rendementverbetering (PiR), een landelijk platform gedragen door NRS, Pfizer en KNMvD, komt steeds meer in de schijnwerpers te staan. Het aantal deelnemende praktijken en veehouders neemt langzaam maar gestaag toe. Zowel de dierenartsen als de veehouders realiseren zich steeds meer dat deelname aan PiR een absolute voorwaarde is om actuele bedrijfsgegevens snel en effectief te kunnen beoordelen en effecten in de tijd te kunnen waarnemen.
Vorig jaar bleek bij een aantal collegae behoefte te bestaan aan een training om beter en sneller met de website van PiR te kunnen werken. Er zijn toen drie gebruikerstrainingen georganiseerd, waar circa 55 collegae aan deel hebben genomen. Bij de evaluatie van die bijeenkomsten vielen voornamelijk twee zaken op:

- er is een groot verschil tussen dierenartsen wat betreft snelheid van werken met PiR;
- de vaardigheid om de cijfers te interpreteren verschilt aanzienlijk tussen dierenartsen.

Daarnaast is gebleken dat de praktijkorganisatie in de meest ruime zin een belemmering kan zijn om PiR breed in te zetten. De evaluatie is aanleiding geweest voor de stuurgroep PiR om, bij voldoende belangstelling, wederom trainingen, maar dan gedifferentieerd, aan te bieden.

Training A: basistraining

- structuur van *www.pir-dap.nl*
- uitleg verschillende schermen
- zelf behandelen van drie casussen
- communicatie met veehouder
- praktijkorganisatie rond PiR

Uw eigen bijdrage bedraagt euro 145,- (exclusief BTW)

Training B: vakinhoudelijk

- uitleg van de gepresenteerde kengetallen (kort)
- interpretatie van de gegevens
- advisering aan de veehouder

Uw eigen bijdrage bedraagt euro 145,- (exclusief BTW)

Training C: praktijkorganisatie

Dit is een training van één dagdeel op praktijkniveau (of meerdere praktijken samen). Het gaat hierbij om alle aspecten die te maken hebben met het functioneren van PiR binnen de praktijkorganisatie. Veelal blijken kleine onvolkomenheden een grote belemmering te vormen.
Uw eigen bijdrage bedraagt euro 600,- (exclusief BTW).

Heeft u belangstelling voor één van deze trainingen, dan kunt u een e-mail sturen naar het NRS (Boemaars.E@nrs.nl). Heeft u inhoudelijke vragen over deze trainingen dan kunt u mailen naar Gerrit Hooijer, voorzitter groep Rund (*hooijer@xs4all.nl*).

Boek bespreking

Praktisch Dierenrecht

Luuk Boerema met medewerking van Iaira Boissevain.
Koninklijke Vermande 2003, ISBN 90 12 10032 1.

Dit 177 pagina's tellende boekje geeft in drie delen en vijftien hoofdstukken een overzicht van de juridische aspecten van het houden van dieren vóór de aanschaf (deel I), rondom de aanschaf (deel II) en na de aanschaf (deel III). De auteur heeft, zoals hij in zijn inleiding meldt, het boek niet alleen geschreven voor professionele hobbyhouders en hobbyboeren, maar ook voor het praktijkonderwijs.

Het boek is zeer leesbaar geschreven en de vele voorbeelden (allerlei casus inclusief gerechtelijke uitspraak) dragen bij aan een goed begrip van de materie. Ook het deel over de koop en verkoop van dieren is interessant en vlot geschreven. Toch staat er hier en daar nog wel eens een uitspraak die niet door eenieder wordt onderschreven. Zo wordt bij aankoopadvies aangegeven "*De koper moet zowel de verkoper als de keuringsdierenarts duidelijk maken wat het doel is waarvoor het dier wordt aangeschaft. Zowel de verkoper als de dierenarts kunnen dan een oordeel vellen over de geschiktheid van het dier voor het door de koper gewenste gebruik*". In een land als het onze waar veel paarden op verzoek van de verkoper voor de handel gekeurd worden is de uiteindelijke koper vaak niet aanwezig bij de keuring. Als de koper toch een 'op maat gesneden' advies wil hebben zal het paard dus nogmaals gekeurd moeten worden met de duidelijke vraag of het dier voor deze koper met dit specifieke gebruiksdoel inderdaad geschikt geacht wordt.

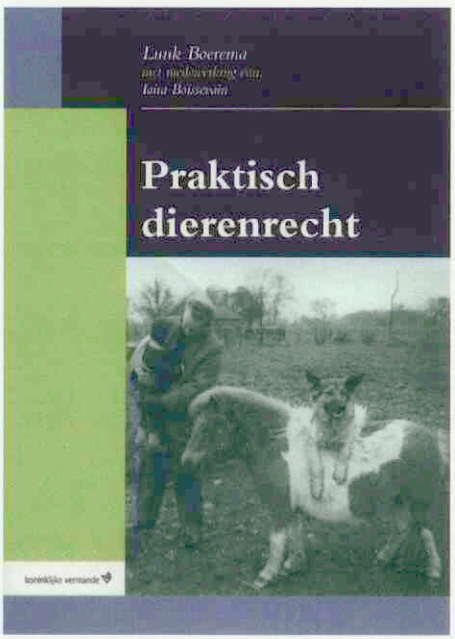

In het derde deel wordt ontbinding van de koop voor het voetlicht gehaald, maar helaas zijn er nog geen voorbeelden die duidelijk inspelen op de nieuwe regelingen. Hier wordt ook het aansprakelijkheidsrecht uitgebreid voor het voetlicht gebracht, waarbij wordt ingegaan op het verschil tussen aansprakelijkheid voor dieren (als het dier uit eigen energie handelt) en onrechtmatige daad van de begeleider (wanneer het dier als instrument wordt gebruikt). Ook aan de dierenarts zijn een elftal pagina's gewijd en hierbij wordt niet alleen beschreven wat men van de dierenarts mag verwachten, maar wordt ook de weg naar het Veterinair Tuchtcollege aangegeven.

In het laatste deel van het boek wordt verder uitgebreid ingegaan op de Gezondheids- en welzijnsregels voor enkele soorten (met name honden en katten, paarden en landbouwhuisdieren).

Tot slot bevat het boek een voorbeeld koopcontract, gegevens van websites en telefoonnummers, een lijst met afkortingen en een uitgebreide index waarmee allerlei dingen vlot gevonden kunnen worden.

Het boek is niet alleen een naslagwerkje, maar ook wel een boek om eens rustig door te lezen. Het boek bevat geen foto's of tekeningen, maar is door de vele casus toch voldoende levendig. Het boek zal zowel bij de gezelschapsdieren- als bij rundvee- of paardendierenartsen zeker van pas komen om even iets op te zoeken.

Dr. Marianne M. Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan

Bedankt!

De wetenschappelijke redactie van het Tijdschrift voor Diergeneeskunde bedankt prof. dr. P. Deprez, drs. S. Boerma, prof. dr. M.H. Boevé, dr. F.H.M. Borgsteede, drs. F.T. Bouwkamp, prof. dr. H.J. Breukink, prof. dr. J.E. van Dijk, prof. dr. R. Ducatelle, mevrouw dr. E. van Duijkeren, dr. J.H.H. van Eck, drs. E. Enzerink, dr. M. Eysker, dr. M.J. Geudeke, dr. J. Goudswaard, prof. dr. J.A.P. Heesterbeek, dr. G.A. Hooijer, dr. Th.S.G.A.M. van den Ingh, dr. M.F. de Jong, dr. P.R. Keg, prof. dr. F. van Knapen, prof. dr. A. de Kruif, dr. C. van Maanen, prof. dr. G. Opsomer, dr. ing. P.A.M. Overgaauw, prof. dr. J.P.M. van Putten, mevrouw drs. R.R.O.M. van de Sandt, prof. dr. J.A. Stegeman, dr. E. Teske, prof. dr. G. Uilenberg, mevrouw dr. L. Verhaert, prof. dr. J.H.M. Verheijden, prof. dr. G.C. van der Weijden, dr. Th. Wensing, mevrouw dr. T. van Werven en dr. M.A. Willemen voor het beoordelen van de wetenschappelijke artikelen over het jaar 2005.

Rectificatie

Per abuis is in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde van 15 november, aflevering 22, pagina: 710 (1e alinea) de naam van de Vereniging verkeerd weergegeven. De goede naam van de Vereniging moet zijn Veterinaire Vee Fokkers Club 'De Uithof'.
Onder de foto is ook een foutieve naam weergegeven. De naam Judith Penders moet Karoliene Penders zijn.

FIDIN richt Stichting VETmessage op

De Stichting VETmessage is het onafhankelijke branchebrede platform voor het versturen en ontvangen van elektronische berichten voor zowel leveranciers als afnemers van veterinaire producten.

Stichting VETmessage stelt afnemers van diergeneesmiddelen en overige veterinaire producten in staat om gegevens met betrekking tot bestelde producten voortaan elektronisch te ontvangen en rechtstreeks in hun systeem te downloaden. Met dit hulpmiddel wordt de tracking & tracing van deze producten betrouwbaar en eenvoudiger.

Voor een dierenarts of leverancier van diergeneesmiddelen is het noodzakelijk om de juiste productgegevens te administreren, per batch en per afnemer. Deze gegevens zijn noodzakelijk voor een volledige en nauwkeurige tracking & tracing en dragen bij aan een transparante voedselproductieketen en daarmee de voedselveiligheid.

Op basis van de huidige technieken van internet en de communicatiestandaard XML, heeft een aantal leden van de FIDIN een onafhankelijk branchebreed platform onder de naam Stichting VETmessage opgezet.

bron: FIDIN

Nieuws van de industrie

Rilexine® 200 LC mastitisinjector: twee dagen wachttijd voor de melk

Rilexine® 200 LC is een mastitisinjector (REG NL 9348, UDA) voor de behandeling van klinische mastitis bij melkkoeien tijdens de lactatie.
De werkzame stof cefalexine, een breedspectrum antibioticum, is effectief bij intramammaire toepassing. Rilexine® 200 LC combineert een langdurige behandeling (viermaal toepassen om de twaalf uur) met een korte wachttijd voor de melk van twee dagen en is effectief tegen de meest voorkomende en belangrijkste mastitisverwekkers.
Mastitis vormt een grote schadepost voor de Nederlandse veehouderij. Per jaar heeft circa 25 procent van de melkkoeien mastitis. Met een geschatte schade van honderd euro per mastitisgeval, bedraagt de totale schade voor een gemiddeld melkveebedrijf tussen 1500 en 2000 euro per jaar. De behandelingsduur van Rilexine® 200 LC, inclusief wachttijd, bedraagt in totaal 3,5 dagen (84 uur), een winst van minimaal 24 uur ten opzichte van andere preparaten. Dit is belangrijke winst, aangezien vijftig procent van de schade door mastitis wordt veroorzaakt door de wachttijd voor de melk.

Voor meer informatie: *www.virbac.nl*

Nieuwe kattenvaccinlijn: Purevax®

Merial lanceert Purevax®, een nieuwe vaccinlijn voor de kat met, als eerste, twee nieuwe calicivirusstammen die volgens de fabrikant beter beschermen tegen de huidige circulerende stammen. Purevax® is een volledige reeks vaccins waarmee bescherming tegen calici- en herpesvirus, *Chlamydia* en panleukopenie wordt geboden. De componenten zijn los of in combinatie verkrijgbaar en de immuniteitsduur tegen panleukopenie is maar liefst drie jaar. Er is geen adjuvans meer nodig, waardoor het optreden van eventuele lokale reacties geminimaliseerd wordt. Er wordt gebruikgemaakt van levend verzwakte componenten voor herpes, *Chlamydia* en panleukopenie. De calicicomponent is geïnactiveerd, waardoor geen restvirulentie optreedt en de kans op postvaccinale reacties wordt verminderd. Er wordt minstens dezelfde effectiviteit bereikt als die van een levend verzwakt vaccin. De verlaagde (rest) eiwitconcentratie in de panleukopeniefractie vermindert de kans op reacties nog sterker. Met Purevax® is het mogelijk om op verantwoorde en 'pure' manier katten te vaccineren met een optimale balans tussen veiligheid en effectiviteit.

Voor meer informatie: Merial BV, telefoon 023-5201080.

Easytabs voor hond en kat

De toediening van tabletten aan lastige katten is tot nu toe een onopgelost probleem gebleven. De afweerreacties van het dier kunnen gevaarlijk zijn voor de dierenarts en de eigenaar. Bayer Animal Health Division introduceert daarom easytabs, een lekker en krachtig lokmiddel voor hond en kat. Door de elastische consistentie blijft een toe te dienen tablet in het inwendige verborgen. Easytabs kleeft aan de tanden en het kauwen leidt tot een aanzienlijke productie van speeksel waardoor de tablet wordt opgelost en met de aroma's wordt ingeslikt.
Bij een verminderde of afwezige eetlust, vooral in geval van ziekte of na een operatie, is een snel herstel van de voeding essentieel voor het algemene welzijn en het herstel van het dier. Door de hoge aanvoer van geconcentreerde energie ondersteunt easytabs de vitaliteit van het verzwakte organisme. Easytabs worden per honderd stuks (tien blisters met tien tabletten) geleverd.

Voor meer informatie mail: *easytabs@bayer.com*

Glutellac® orale rehydratatie-oplossing voor kalveren

Bayer Animal Health Division introduceert Glutellac®, een orale rehydratatie-oplossing voor kalveren. Glutellac® is samengesteld volgens de laatste wetenschappelijke inzichten en zorgt voor een snelle rehydratie met een zeer goede neutralisatie van de metabole acidose (SID waarde = 73 mmol/l). Glutellac® kan gemengd worden in de melk of in water en is heel praktisch in gebruik. Met de hygiënische verpakking van 1 ampul van 50 ml kan de veehouder snel en gemakkelijk het zieke kalf behandelen. Glutellac® wordt heel goed opgenomen door de kalveren door zijn goede smaak en geleverd in displays van 12 x 8 x 50 ml (24 behandelingen).

Voor meer informatie mail: *www.livestock.bayer.nl*

mkbOK Website Keurmerk uitgereikt aan Omegasoft

OmegaSoft BV is het mkbOK keurmerk door de Stichting 'MKB en Internet' toegekend voor de website *www.omegasoft.nl*. Omegasoft heeft hiermee een primeur en behoort tot de eerste bedrijven die het mkbOK keurmerk in Nederland mogen voeren. Stichting MKB en Internet is van mening dat het mkbOK keurmerk een grote toegevoegde waarde kan leveren aan de veiligheid en betrouwbaarheid van het (online) zakendoen met het MKB. Bovendien bemiddelt mkbOK bij eventuele geschillen en kan precies uitzoeken wie een onderneming leidt. Een bedrijf kan pas toetreden na acceptatie van de keurmerkcode, waarin eisen aan de website worden gesteld. De manier van zakendoen van de onderneming en de eigenaar zijn minstens zo belangrijk.
Maandag 31 oktober 2005 is een lijst met de eerste 100 mkbOK bedrijven vrijgegeven. Het keurmerk mag ook vanaf die datum officieel door OmegaSoft gevoerd worden.

Voor meer informatie: *www.omegasoft.nl*, *www.mkbOK.nl* en *www.StichtingMKBenInternet.nl*.

Uiergezondheid onder de aandacht

Pfizer Animal Health besteedt de komende tijd extra aandacht aan uiergezondheid. Het verbeteren van de uiergezondheid op het melkveebedrijf en de rol van de dierenarts staan hierbij centraal. Pfizer stimuleert melkveehouders om samen met hun dierenarts actief aan de slag te gaan. De nieuwsbrief Visie op gezondheid over de gezondheid van melkvee is voor dit doel in oktober jongstleden verspreid onder melkveehouders en dierenartsen en het eerste nummer is geheel gewijd aan droogzetten.
Ook het praktijkproject, dat Pfizer in 2004 met ruim twee honderd veehouders en hun dierenartsen startte, draagt hieraan bij. In dit project wordt gewerkt aan het vinden van een praktische invulling voor het verbeteren van uiergezondheid. De tussentijdse resultaten van het praktijkproject zijn veelbelovend. Het project wordt in april 2006 afgesloten met de presentatie van het rapport tijdens het symposium Uiergezondheid - een kwestie van aandacht?.

Voor meer informatie: Pfizer Animal Health, telefoon 010-4064600

Nieuwe Specific® XL diëten

VetXX introduceert nieuwe en verbeterde Specific® XL diëten.
Specific® CXD Adult XL, voor hondenrassen zwaarder dan 25 kg volwassen gewicht, richt zich op het vermijden van overgewicht. Een gemiddeld energiegehalte en toegevoegd L-carnitine, scheppen voorwaarden voor een ideaal lichaamsgewicht en spieropbouw. Een aangepaste, grotere brok zorgt voor een verlengde kauw- en eettijd en vermindert de kans op schrokken, waardoor een betere opname wordt verkregen.
Met het vernieuwde Specific® CPD Puppy XL, voor pups van rassen lichter dan 25 kg volwassen lichaamsgewicht, wordt door de uitgebalanceerde gehalten aan onder andere calcium, fosfor, eiwit en energie, het risico op skeletproblemen en groeistoornissen sterk gereduceerd. Grondstoffen zoals tarwe, rijst en Psyllium Husk, een oplosbare vezel, zorgen voor minder en stevige ontlasting. Ook Specific® CPD Puppy XL heeft een aangepaste brokgrootte.
Bovenstaande producten zijn verkrijgbaar in verpakkingen van 4 x 2,5 kg, 7,5 kg en 15 kg.

Voor meer informatie: VetXX, *www.specific-diets.com*

PENSIOENADVIES
HYPOTHEEKADVIES
ONDERNEMINGSGERICHTE FINANCIERING
VERZEKERINGSADVIES
SCHADEAFHANDELING
PRAKTIJKGERICHTE FINANCIERING
BEDRIJFSECONOMISCH ADVIES
JURIDISCH ADVIES

DIX FORTUIN
FINANCIEEL PRAKTIJKADVIESBUREAU

Postbus 130
3720 AC Bilthoven
Soestdijkseweg Noord 328
3723 HH Bilthoven

T 030 251 51 99
F 030 254 09 64
E info@dixfortuin.nl
I www.dixfortuin.nl

In memoriam

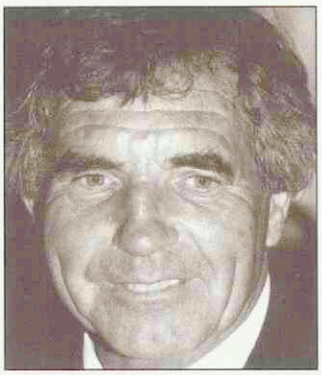

Dr. A. (Adrie) L. van Zuijlen

Op dinsdag 16 augustus 2005 overleed Adrie volkomen onverwacht aan een zwaar hartinfarct op zijn landgoed Het Horsterveld. Tragisch omdat hij drie dagen eerder aldaar op grootste wijze zijn 70e verjaardag en de 65e verjaardag van zijn vrouw Ineke had gevierd.

Adrianus Lourentius van Zuijlen werd op 13 augustus 1935 te Lopik geboren als vierde kind van een gezin met twaalf kinderen. Later verhuisden zijn ouders naar Breukelen. Zij hadden daar een boerderij. Te voet bezocht hij in Breukelen de lagere school. Later de MULO van de paters in Utrecht en daarna de Rijks HBS. Het grote gezin en het vele werk op de boerderij bracht met zich mee dat Adrie voor en na schooltijd moest meehelpen met het melken van de koeien en daarbij ook nog 40 km naar school moest fietsen.
Na het behalen van het HBS-diploma begon hij zijn studie diergeneeskunde, de eerste twee jaren als fiets student. Hij verdiende zijn studie als correspondent van de plaatselijke krant en als inseminator.

Afgestudeerd in 1963 is hij op chirurgie werkzaam geweest. Later is hij naar München verhuisd om te werken in de kliniek van Dr. Westhues. Daar schreef hij ook zijn proefschrift 'Beeinflussung der nierfunction durch die neuroleptanalgesie mit combelen-polamivet'. Hij promoveerde 28 juli 1965 magna cum laude.

In 1957 leerde hij zijn huidige vrouw Ineke de Bruin kennen. In 1966 werd de praktijk van collega G. de Vries te Enschede overgenomen en traden zij hetzelfde jaar in het huwelijk. Het huwelijk werd gezegend met drie zonen.
Die eerste jaren was het dag en nacht hard werken. Samen met Ineke bouwden zij een grote praktijk op. Overdag de grote huisdieren, 's avonds de kleine.
Al spoedig werd er met de plaatselijke dierenartsen en associatie aangegaan en in Enschede een praktijkpand gebouwd.

Na een tiental jaren werd de praktijk gesplitst in een aparte landbouwhuisdieren - en gezelschapsdierenpraktijk. Adrie zijn hart ging uit naar de gezelschapsdieren en de paarden. Hard werken had hij van huis uit meegekregen. De praktijk groeide mede omdat zijn naam als zeer kundig chirurg van de kleine huisdieren bekend was. Vele collegae stuurden dan ook patiënten naar hem toe. Tweedelijns was in die begin jaren nog niet bekend, maar hij fungeerde al heel snel als zodanig in Twente en in een gedeelte van de Achterhoek. Adrie had een groot communicatief vermogen en nam de tijd voor zijn patiënten.
Ondanks zijn drukke werkzaamheden kon hij nog tijd vrijmaken voor zijn geliefde paardensport. Samen met Ineke namen zij aan dressuurwedstrijden deel. Adrie was in de jaren tachtig een succesvol dressuurruiter, kampioen Z dressuur van Overijssel en meerdere malen podiumplaatsen op de Levade (tegenwoordig Hippiade geheten). De laatste jaren reed hij wekelijks mee met de carrouselclub.
Naast paardenman was hij ook nog een bekend fokker van Scottish Blackface schapen.
Bestuurlijk was Adrie actief als voorzitter van de landelijke rijvereniging Lonneker, bestuurslid van de Stichting Ruiterbelangen en stond hij aan de wieg van de Military Boekelo. Eerst enkele jaren als bestuurslid en twintig jaar lang als hoofdveterinair. Ook was hij als FEI-dierenarts verbonden aan het CHI te Geesteren (O). Daarnaast was hij nog fanatiek golfer en actief bridger.

In 1997 trok hij zich terug uit de praktijk en kon hij zijn liefhebberijen met nog meer passie beoefenen. Adrie heeft genoten van zijn werk, van zijn familie en zijn Horsterveld. Zoals hij geleefd heeft, is hij ook begraven. In een lijkkoets getrokken door een tweespan paarden, vooraf gegaan door zijn rijpaard, zijn laarzen met de punten naar achteren in de stijgbeugels en daarvoor een tiental ruiters van zijn carrouselclub. Onder enorme belangstelling werd hij in een indrukwekkende kerkdienst door zijn kinderen en familie herdacht om daarna in Usselo begraven te worden.
Hetzij gegeven dat Ineke, zijn drie zonen, hun partners en kinderen de kracht mogen ontvangen om dit grote verlies te kunnen verwerken.

Piet den Hartog
Jaap Stevense

In memoriam

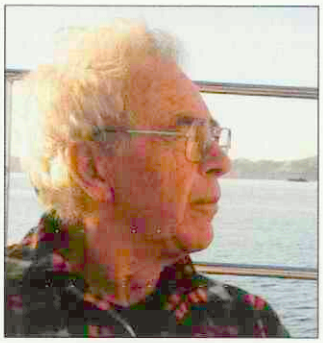

Nicolaas (Niek) van Wijk 1936- 2005

Op 7 juli 2005 kreeg Niek in Nieuw-Zeeland een beroerte. Net voor de geplande reis naar Canada en Nederland. Niek zou nog één keer de Vierdaagse lopen! Helaas mocht dat niet zo zijn. Niek overleed op zondag 17 juli aan complicaties als gevolg van de beroerte.

***'A gentle giant who threw himself into life'**, dat was de kop in de Waikato Times bij zijn necrologie.*

Niek was inderdaad een reus met een ruwe bolster en een blanke pit.

Niek werd geboren in 1936, als zoon van een huisarts in de Bilt. Tijdens zijn studie leerde hij Lien kennen, met wie hij in 1963 trouwde. Na zijn afstuderen in 1965 werkte hij een jaar als dierenarts in Brakel en daarna nog een half jaar in Maasland. Niek kreeg de kriebels hier in Nederland en vertrok in 1967 voorgoed naar Nieuw-Zeeland, waar hij zich met Ben ter Haar en Hans Zuur in Morrinsville associeerde. Niek heeft met een korte onderbreking, zijn leven lang praktijk gevoerd en stond terecht bekend als een bekwaam practicus, die oplettend de ontwikkeling van de diergeneeskunde, vooral via het Tijdschrift voor Diergeneeskunde, volgde en veel nieuwe methodes en behandelingen in Nieuw-Zeeland introduceerde. Zo introduceerde hij als eerste mastitis-screening welke later standaard werd in Nieuw-Zeeland. Niek was een bevlogen dierenarts die niets teveel was om zijn klanten en hun zieke dieren bij te staan.

Niek, Lien en hun zoon en drie dochters zijn echte Nieuw-Zeelanders geworden: trots op hun land, de schitterende natuur en de levensstijl. Hij was een gezien lid in de 'community' en genoot in de verschillende clubs waarin hij deelnam: toneel, bergklimmen, sociale activiteiten. De voorzitter van de Nieuw Zeelandse Veterinary Association beschreef Niek als persoon opvallend goed: "Niek was a committed and passionate veterinarian albeit with unique and strong views. Again he was more than that - he was a teacher, a successful businessman and a friend to his peers".

*Helaas heeft Niek veel tekort kunnen genieten van zijn pensioen. Nog bruisend in het leven staand heeft hij ons voorgoed verlaten. Voor ons blijft hij de karakteristieke Niek van Wijk: zijn specifieke manier van lopen, zijn denken en doen, zijn eigen wijsheid en wijsheid eigen, zijn naiviteit, zijn directheid, zijn zijn, maakten hem inderdaad tot die **'gentle gian'** die ons zo lief was. Moge het denken aan deze Niek, Lien en de kinderen helpen dit verlies te verwerken.*

Bob Kroes

De KMvD wenst u prettige feestdagen en een voorspoedig 2006.

GGG Najaarsdag 2005

Gerda van der Vaart

Maatschappi nieuws

De Groep Geneeskunde Gezelschapsdieren presenteerde dit jaar de najaarsdag op 12 november 2005 in de Reehorst te Ede. Het thema van deze dag was: 'GROEI'. Een afzonderlijk programma voor dierenartsen en dierenartsassistenten bestond uit tien presentaties, elk met een eigen kijk op het onderwerp groei. Extra aandacht werd besteed aan Hans Kooistra die voor de laatste keer het wetenschappelijke gedeelte voor de Najaarsdag heeft verzorgd. Dit jaar neemt hij afscheid als bestuurslid van GGG.

Om 9.30 uur stipt was dr. J. Sinke al in de ban van kale plekken bij de hond. Ze gaf een heldere presentatie die gericht was op differentiatie van alopecia op basis van anamnese en algemeen lichamelijk onderzoek. Een groot aantal aandoeningen werd besproken begeleid van foto's. Ziekten die niet regelmatig voorkomen kregen ruim de aandacht zodat deze in de toekomst beter worden herkend. Dr. J. Sinke besloot haar verhaal met alopecia-X. Deze diagnose is bestemd voor een groep honden waarvoor geen diagnose gesteld kan worden en waarvoor ook geen therapie bestaat. De eigenaar zal met een (gedeeltelijk) kale hond moeten leren leven.

De groei van bultjes, of tumoren, kwam vandaag uitgebreid aan de orde. De Werkgroep Bijzondere Dieren van GGG hebben te maken met bijzondere bultjes die een bijzondere aanpak vereisen. Drs. E. Heylen besprak onder andere de mammatumoren bij de rat welke bij voorkeur chirurgisch worden verwijderd. Eenzelfde behandeling bij de muis wordt sterk afgeraden vanwege het hoge risico op verbloeding bij dit diertje.

De houding van dierenartsen ten opzichte van de behandeling van tumoren werd nader bekeken door drs. J. de Vos. Hierbij werd een nierpatiënt (chronisch nierfalen) vergeleken met een hond met maligne lymfoom. Misschien moet kankertherapie bij gezelschapsdieren niet gericht zijn op genezing maar op stabiliseren van de ziekte. Om informatie naar de klant toe en onderzoek naar tumoren bij huisdieren te ondersteunen is er een stichting in het leven geroepen: 'Het Nederlands Kanker Fonds voor Dieren' (*www.nkfd.nl*).

Vorig jaar hebben we al kennis mogen maken met dr. H. Rubin en zijn stokpaardje het NCVEI-project. Al tweehonderd praktijken hebben de website (*www.ncvei.com*) bezocht *en* gebruikt. Wil jij het rendement van jouw praktijk verbeteren en jouw praktijk vergelijken met andere praktijken in Nederland? Ga dan eens een kijkje nemen op de site van NCVEI.

Een informatieve bespreking over de verschillende behandelingsmogelijkheden van de kat met hyperthyreoidie werd gegeven door dr. S. Daminet vanuit België. De behandeling kan bestaan uit het geven van carbimazole-tabletten, het chirurgisch verwijderen van de schildklier of een behandeling met radioactief jodium (I131). Achteruitgang van de nierfunctie is mogelijk *na* behandeling van hyperthyreoidie. Katten die op de carbimazole nierproblemen ontwikkelen kunnen beter geen thyroidectomie of behandeling met radioactief jood ondergaan.

Van mug naar olifant, conflicten in de praktijk. Het is een onderwerp waar iedereen in de praktijk wel mee te maken krijgt. Boze of teleurgestelde cliënten die niet tevreden zijn en zich uiten door middel van agressie. Iemand die hier veel over kon vertellen is mevrouw Mr. Ing. I. Boissevain. Velen kennen haar wel van de stukjes over opvallende tuchtzaken in het TvD. Op een leuke manier besprak ze verschillende soorten agressie en gaf ze tips hoe daarmee om te gaan.

Obesitas bij kinderen, kunnen we daar wat van leren? Een welbespraakte kinderarts, dr. D. J. Pot, kon de hele zaal meekrijgen in zijn verhaal. Kinderen met een gewicht van ver boven de honderd kg zijn hem niet vreemd. Echter de door hem toegepast therapie, een 2,5 uur durende groepssessie, voor huisdieren met overgewicht zit er nog niet in. Het gegeven dat eten een gewoonte is die moeilijk valt af te leren kan nuttig zijn voor de dierenarts. Het is dan wel de eigenaar die de gewoonte heeft zijn huisdier teveel voeding te geven. Is een 2,5 uur durende groepssessie voor eigenaren misschien een optie?

"Ik groei als kool" is de titel van het verhaal van drs. M. Tryfonidou. Kromme poten bij jonge honden, hoe komen ze eraan en hoe help je ze er vanaf? Trauma van de groeischijf is een belangrijke oorzaak voor het ontstaan van kromme poten. Maar ook de voeding heeft zijn invloed op de kraakbeenrijping van de groeischijf. Een duidelijke presentatie met goede illustraties.

Drs. Margit Price-Bossard ging in op het socialiseren van opgroeiende kittens. Hoewel in de praktijk minder aandacht aan dit onderwerp wordt besteed in vergelijking met socialiseren van puppy's, is het wel even belangrijk. Omdat het essentiële moment van de socialisatie valt in de periode dat het kitten nog bij het moederdier is, ligt de verantwoordelijkheid bij de fokker. Aan ons om de fokker daarover te informeren.

Aan het einde van de dag kwam dr. G. Rutteman vertellen over de erfelijke achtergrond van tumoren. Zo komen bepaalde tumoren meer voor binnen bepaalde rassen. Een afwijking in een tumor-suppressor-gen zou de boosdoener kunnen zijn. Het is een onderwerp waar op dit moment nog veel onderzoek naar wordt gedaan. U zult begrijpen dat dr. G. Rutteman zijn verhaal niet binnen de gestelde dertig minuten kon vertellen. Aangezien zijn presentatie aan het einde van de dag werd gehouden, is het programma niet noemenswaardig uitgelopen.

Kortom, een dag boordevol boeiende sprekers. Na de lezingen was er gelegenheid gezellig een borreltje te drinken met collega's en alle opgedane informatie te laten bezinken. Het onderwerp 'GROEI' is ten volle benut en iedereen is weer wat wijzer naar huis gegaan.

Gerda van de Vaart is dierenarts bij Dierenkliniek de Toren te Drachten.

Voortgang ledenservice

Dienstverlening aan de leden is een van de hoofdtaken van het bureau van de KNMvD. Daarnaast zijn vooral beleidsvoorbereiding en belangenbehartiging taken voor 'Houten'. Op al deze gebieden speelt het team Veterinaire Beroeps- en Praktijkzaken (VBP) een belangrijke rol. Binnen dit team hebben we te maken met enkele personele wisselingen.
Onze stafmedewerker Marij van Oostrum-Schuurman Hess heeft te kennen gegeven haar dienstverband om gezondheidsredenen te willen beëindigen per 1 januari aanstaande. Zij heeft bijna twintig jaar voor de KNMvD gewerkt en is in deze periode voor veel dierenartsen een belangrijke en betrouwbare vraagbaak geweest.
We hebben te maken met nog een vacature binnen het team VBP, ontstaan door het vertrek van Jurgen Schmitz, medewerker financieel-economisch en arbeidsrechtelijke zaken. Jurgen maakte sinds april dit jaar deel uit van het team, maar heeft aangegeven zijn carrière per 1 december 2005 elders te willen voortzetten.
Het is helaas onvermijdelijk dat deze vacatures tijdelijk gevolgen zullen hebben voor de dienstverlening vanuit het bureau. Onze inspanningen zijn er uiteraard op gericht om de vacatures zo snel mogelijk en op een zo hoog mogelijk niveau in te vullen. Om de dienstverlening doorgang te laten vinden, nemen wij tijdelijke maatregelen om de leden waar mogelijk snel en adequaat te blijven ondersteunen met advies en informatie. Met andere woorden: wij blijven streven naar een optimale dienstverlening vanuit het bureau.
Heeft u vragen of opmerkingen, dan bent u welkom bij de coördinator van het team VBP, Joost van Herten, tel. 030 6348900; e-mail *j.van.herten@knmvd.nl*.

Herman Geertsen, algemeen directeur

KNMvD checkt gegevens van haar leden

De KNMvD heeft in de week van 21 tot en met 25 november 2005 alle dierenartsen aangeschreven om de adresgegevens te controleren. Wij doen dit mede omdat de voorbereidingen voor het maken van het Diergeneeskundig Jaarboek van 2006 in volle gang zijn.

Ieder jaar doen wij ons uiterste best om voor u een zo accuraat mogelijk jaarboek te maken. Daarvoor moeten wij kunnen beschikken over actuele adresgegevens. Uw medewerking daarbij is onontbeerlijk!

Wat vragen wij u?
U heeft van de KNMvD een brief of een e-mail gekregen met daarin uw gegevens zoals die bij de KNMvD bekend zijn. Als de gegevens juist zijn, hoeft u niets te doen. Als er wijzigingen zijn, vernemen wij dat graag. Wellicht heeft u deze brief of e-mail al teruggestuurd, maar mocht dat niet het geval zijn, verzoeken wij u vriendelijk om dit alsnog deze week te doen. Wij kunnen de correcte gegevens dan nog meenemen in het Diergeneeskundig Jaarboek van 2006. Als u geen brief of e-mail heeft ontvangen, neemt u dan contact op met onze ledenadministratie, tel: 030-6348900.

Sluitingsdata voor kopij

Aflevering:	Deadline*)	
01-01-2006	maandag	05-12-2005
15-01-2006	maandag	27-12-2005
01-02-2006	maandag	16-01-2006
15-02-2006	maandag	30-01-2006

*) Voor 10.00 uur 's morgens.
E-mail: tijdschrift@knmvd.nl

Personalia

Voor het lidmaatschap van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde hebben de volgende collegae zich aangemeld:
Coppes, Mevr. S.C.M.G.W.; Gent 2005 ; 6617 AH Bergharen; Grotestraat 23.
Laet, Mevr. C.P.M. de; Gent 2004; 4613 BA Bergen op Zoom; Halsterseweg 116.
Lange, Mevr. T. de; 2005; 3981 XH Bunnik; Van Riemsdijkgaarde 40.
Reenen, Mevr. E.M.G. van; 2005; 3512 CP Utrecht; Ridderschapstraat 8 bis A.
Vervoort, Mevr. N.M.H.; Gent 2005; 5293 AD Gemonde; Lariestraat 29 A.
Viloria Alebesque, Mevr. A.I.; Zaragoza 1996; 2135 TS Hoofddorp; Rosa Spierstraat 141.
Vries, F.P.W. de; 1986; 8112 BB Nieuw Heeten; De Hoeve.
Wildenberg, Mevr. A.; 2005; 5061 WE Oisterwijk; Majoraan 37.

Als lid van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde heeft het bestuur aangenomen:
Breukelman, Mevr. S.P.; 2002; 2282 LA Rijswijk; Populierlaan 91.
Gaag-Knipscheer, Mevr. A.E.P. van der; 2003; 3523 AW Utrecht; Topaaslaan 36-III.
Hermans, Mevr. J.M.; Gent 2005; 2719 TV Zoetermeer; Albast 23.
Mik, Mevr. E. van der; 2004; 7412 TV Deventer; Frans Halsstraat 46.
Niemeijer, mevr. W.R.; Gent 2005; 3297 BB Puttershoek; Kastanjelaan 20.
Tijssens, mevr. G.M.; 2004; 6836 VA Arnhem; Simon Vestdijksingel 51.

Als kandidaatlid van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde heeft het bestuur aangenomen:
Ali, T.H.
Andriesse, Mevr. A.J.
Asbroek, Mevr. E.E.M. ten
Baeke, R.C.M.
Bakker, Mevr. J.
Bakker, J.J.
Beekhuis, Mevr. L.
Berendsen, Mevr. N.
Boerboom, T.B.B.
Bosman, Mevr. A.B.
Bout, M.F.P.M. de
Brink, Mevr. K.M.J.A. van den
Buhrmann, Mevr. L.M.
Busscher, Mevr. J.F.
Dijkshoorn, Mevr. A.
Dis, Mevr. R.M. van
Dolk, Mevr. M.A.

Einmahl, Mevr. N.
Franken, Mevr. N.D.
Geld, Mevr. I.B.R.L. van der
Gerrits, B.W.M.
Geurts, B.W.H.
Graat, R.M.
Groot, Mevr. F.L. de
Groot, Mevr. S.
Haan, Mevr. C. de
Heiligenberg, Mevr. M.M. van den
Hoornstra, B.
Hopman, Mevr. N.E.M.
Klijn Velderman, C.D.
Kroese, Mevr. E.E.
Kuijer, Mevr. S.
Kuijten, Mevr. A.M.
Lemmens, Mevr. A.M.H.
Lemmens, Mevr. S.
Lith, Mevr. H.
Marrewijk, A.V. van
Meijers, Mevr. T.
Metekohy, Mevr. C.A.M.
Mije, Mevr. I.C. van der
Mourik, Mevr. S.F.
Oor, Mevr. S.A.
Oudendijk, Mevr. A.M.
Rauw, mevr. J.A.
Reeuwijk, Mevr. F.E.
Reuvers, Mevr. K.
Rijn, Mevr. S.J. van
Rooijendijk, Mevr. J.G.A.
Schoot, F.H.M.
Schrama, Mevr. S.E.A.
Suijkerbuijk, F.J.
Verborg, Mevr. S.
Vink, M.C.
Willemse, B.R.
Winkel, W.H.H. van de
Winnemuller, mevr. H.B.
Wisse, P.C.
Wolters, J.J.
Woudenbergh, L.J.
Zander, S.A.L.

Voor het dierenartsenexamen van 4 november 2005 zijn geslaagd:
Bolhuis, Mevr. C.J.
Bontekoning, Mevr. B.
Burink, Mevr. E.M.G.
Cocq, Mevr. P. de
Gastel, A.C.T.M. van
Ingen, Mevr. M. van
Krabbenborg, Mevr. A.M.
Krimpen, Mevr. M.H. van
Lange, Mevr. T. de
Leij, J.T. van der
Oorburg, D.
Oorschot, Mevr. C.M.E.
Ruardi, Mevr. E.
Stolk, R.P.

Overlijdensberichten:
Op 9 oktober 2005 P.U. Koopmans te Langweer.
Op 9 november 2005 H.C.C.M. Meens te Meijel.

Mutaties:

Backx, Mevr. A.; 2003; **3511 PH Utrecht; Oudegracht 395-T; tel. privé mobiel: 06-26726384;** E-mail privé: *anoek.backx@gmail.com.*; **SIO Veterinaire Micrbiologie CIDC Lelystad; tel. bur.: 0320-238404; fax bur.: 0320-238153; E-mail bur.: *anoek.backx@wur.nl.***

Bax, A.G.W.; 1977; 7778 HC Loozen; Bouwhuisweg 3; tel. privé: 0524-560775; **tel. privé mobiel: 06-51062678;** E-mail privé: *baxhoetink@tiscali.nl.*; d.

Bolhuis, Mevr. C.J.; 2005; 3571 PV Utrecht; Fruinplantsoen 89; E-mail privé: *cbolhuis@hotmail.com.*; d.

***Bontekoning, Mevr. B.; 2005; 7316 BH Apeldoorn; T.Noltheniuslaan 18; tel. privé: 055-5786436; d.**

Breukelman, Mevr. S.P.; 2002; 2282 LA Rijswijk; Populierlaan 91; tel. privé: 070-3300810; E-mail privé: *breuk.spaan@casema.nl.*; medew. bij J.C.M. Blokdijk, H.J. v.d. Kamp en H.W. Wagenaar; tel. prakt.: 010-5920696; fax prakt.: 010-5922499; **(toev. als lid)**

***Burink, Mevr. E.M.G.; 2005; 7512 CB Enschede; Kuipersdijk 61; tel. privé: 053-4300880; d.**

Cocq, Mevr. P. de ; 2005 ; 5467 JX Veghel; De Bunders 92 ; tel. privé mobiel: 06-14183813; E-mail privé : cdf@hasdb.nl; docent HAS Den Bosch ; tel. bur.: 073-6923782; fax bur.: 073-6923699; E-mail bur.: *hasdb@hasdb.nl.*; d.

Empelen-van Ee, Mevr. N. van; 2003; 3825 JW Amersfoort; Uithuizerpolder 12; tel. privé: 033-4633492; tel. privé mobiel: 06-42115794; E-mail privé: *n.vanee@planet.nl.*; **geass. met Mevr. A.F.H. Velthuyse; tel. prakt.: 020-6443089; E-mail prakt.: *dierenkliniekbuiten veldert@hetnet.nl.***

Gaag-Knipscheer, Mevr. A.E.P. van der; 2003; 3523 AW Utrecht; Topaaslaan 36-III; tel. privé: 030-2522575; E-mail privé: *aknipscheer@hotmail.com.*; medew. bij J.G. van Spanje; tel. prakt.: 030-2250707; fax prakt.: 030-2516932; **(toev. als lid)**

Gastel, A.C.T.M. van; 2005; 3531 GN Utrecht; Laurens Reaalstraat 4; tel. privé: 030-2800447; E-mail privé: *svgastel@yahoo.com.*; d.

*Janssen, Prof. J.; 1958; 8300 Knokke België; Elizabethlaan 31; tel. privé: 00-32-50-348758; E-mail privé: *janenan13@hotmail.com.*; Oud Raadsadviseur Europese Commissie te Brussel.

Hekerman, M.T.J.; 1987; 5725 RG Heusen (Gem. Asten);

D.A.P.® Spray houdt reisangst in de hand... heel natuurlijk.

- reisziekte is een veelvoorkomend probleem; wat de precieze oorzaak ook is, het is onprettig en belastend voor hond en eigenaar
- Dog Appeasing Pheromone werkt geruststellend in deze situaties; de hond is ontspannen en zelfverzekerd
- D.A.P.® Spray kan worden gebruikt in de auto, de bench, het hok, op kussens en in de kennels

Boomer vindt reizen weer leuk...
dankzij DAP® Spray

CEVA SANTE ANIMALE
CEVA Santé Animale B.V. Naaldwijk, NL
Tel. 0174-643 930, Fax 0174-643924
E-mail:cevanl@ceva.com
www.ceva.com

Meijelseweg 39; tel. privé: 0493-565165; tel. privé mobiel: 06-23298390; fax privé: 0493-565177; E-mail privé : *info@equineembryoservice.com.*; **ondernemer Equine Embryo Service ; tel. prakt. : 0493-565165 ; fax prakt. : 0493-565177 ; E-mail prakt. : *info@equineembryoservice.com.***

*Herenius, mevr. C.J.J. ; 2005 ; 3581 KD Utrecht ; Van Hogendorpstraat 16 ; tel. privé: 030-2513723; **tel. privé mobiel: 06-41813218; E-mail privé: *cherenius@hotmail.com.***

Hermans, Mevr. J.M.; gent 2005; 2719 TV Zoetermeer; Albast 23; tel. privé: 079-3621239; E-mail privé: *josephinehermans@hotmail.com.*; **(toev. als lid)**

Hoofd, Mevr. M.M. van 't; 2004; 3981 GA Bunnik; J.F. Kennedylaan 19; tel. privé: 030-2334415; **tel. privé mobiel: 06-13526057;** E-mail privé: *martine_vet@hotmail.com.*; **medew. bij N.A. Dijkshoorn; tel. prakt.: 030-6954264; fax prakt.: 030-695004.**

Ingen, Mevr. M. van; 2005; 3571 AR Utrecht; Frits Coerslaan 54; tel. privé: 030-2715866; E-mail privé: *riavaningen@hotmail.com.*; d.

***Krabbenborg, Mevr. A.M.; 2005; 7263 SN Mariënvelde; Strankkampweg 6; tel. privé: 0544-351539; d.**

Krimpen, Mevr. M.H. van; 2005; 5281 TN Boxtel; Glasvenseweg 2; E-mail privé: *m_van_krimpen@hotmail.com.*; d.

Laan, Mevr. T.T.J.M.; 1996, U-2005; 6621 BN Dreumel; Hogeweg 32; tel. privé: 0487-570870; **E-mail privé: *t.laan@delingehoeve.nl.*;** medew. bij A. Beekhuis, H.E. Bergman, A.J. Hof, J.J. Pouwer, H. van der Veen en P. Wiemer; tel. prakt.: 0488-482900; fax prakt.: 0488-481355; E-mail prakt.: *info@delingehoeve.nl.*

Lange, Mevr. T. de; 2005; 3981 XH Bunnik; Van Riemsdijkgaarde 40; tel. privé: 030-6563923; tel. privé mobiel: 06-11353466; E-mail privé: thamar1979@hotmail.com.; d.

Leeuw van Weenen, A. de; 1969; **113/62 SOI 7, Anupmas Golf Ville, Kathu; Phuket 83120; Thailand; tel. privé: 00-66-76-323658; tel. privé mobiel: 00-66-10898815; r.d.**

Leij, J.T. van der; 2005; 2011 RE Haarlem; Smedestraat 11 g; tel. privé mobiel: 06-14684502; E-mail privé: *tjesse76@hotmail.com.*; d.

Melman, Mevr. C.A.; 2003; 3404 GP IJsselstein; Jan de Beyerstraat 7; tel. privé: 030-6963577; **medew. bij F.M.A. de Grauw; tel. prakt.: 079-3624068; fax prakt.: 079-3624069 en medew. bij J. in 't Veld en Mevr. A.G. in 't Veld-Gotink; tel. prakt.: 079-3314926; E-mail prakt.: *dap.veld@planet.nl.***

Mevissen, Mevr. S.F.J.; 2005; 6431 TE Hoensbroek; Demstraat 10 F; **tel. privé: 06-36102115; tel. privé mobiel: 06-42106086;** E-mail privé: *suzannemevissen@home.nl.*

Mik, Mevr. E. van der; 2004; 7412 TV Deventer; Frans Halsstraat 46; tel. privé: 0570-600259; E-mail privé: *e_van_der_mik@hotmail.com.*; medew. bij A. Baas, A.C.M. van Heuven van Kats, H.S. Kooi, E.G. Kwant en H. Pott; tel. prakt.: 0570-653000; fax prakt.: 0570-658225; E-mail prakt.: *info@dierenkliniekdeventer.nl.*; **(toev. als lid)**

Niemeijer, Mevr. W.R.; Gent 2005; 3297 BB Putterhoek; Kastanjelaan 20; tel. privé: 078-6762701; tel. privé mobiel: 06-11058155; E-mail privé: *roosvet@hotmail.com.*; **(toev. als lid)**

Oorburg, D.; 2005; 3584 DD Utrecht; Cambridgelaan 447; tel. privé: 030-2109222; E-mail privé: *derk@brr-tup.nl.*; d.

Oorschot, Mevr. C.M.E. van; 2005; 3572 GB Utrecht; Zandhofsestraat 51; tel. privé mobiel: 06-41431625; E-mail privé: *tinekevanoorschot@hotmail.com.*; d.

*Peijnenburg, M.J.; 2002; 5688 JD **Spoordonk;** Beerseveld 20; **tel. privé mobiel: 06-22408748;** E-mail privé: *tiespeijnenburg@hotmail.com.*; medew. bij G.C. Charpentier, Mevr. L.M. Dehaes, J.W. Eshuis, A.M. van Gestel, J.L.J. Koebrugge, J.A.M. Vermeer en H.J.H. van Wijk; tel. prakt.: 013-5042402; fax prakt.: 013-5042302; E-mail prakt.: *dapdie@wxs.nl.*

Regouin, J.L.M.; 1971; 3930 Achel België ; Molendijk 44 ; **tel. privé: 00-32-653432006; tel. privé mobiel: 00-32-11802410.**

Rosenveldt, Mevr. K.W. ; 2001; 2286 MD Rijswijk; Burg. Cochiuslaan 10; tel. privé: 070-3360150; E-mail privé : *axelenkarin@wanadoo.nl.*; p., gezelschaps.d. ; tel. prakt. : 070-3908908 ; fax prakt. : 070-4140594.

Ruard, Mevr. E.; 2005; 3818 WC Amersfoort; Huijgenlaan 34; tel. privé: 033-4634737; E-mail privé: *e.ruardi@students.uu.nl.*; d.

Sparenburg, Mevr. A.E.; 1999; 6904 ND Zevenaar; Adenauerstraat 13; tel. privé mobiel: 06-40902185; E-mail privé: *astrid.sparenburg@chello.nl.*

Schouten, G.J.; 1968; 2401 LB Alphen a/d Rijn; Oudshoornseweg 58; tel. privé mobiel: 06-51251692; Directeur Juridisch Diergeneeskundig Advies Praktijk; tel. prakt.: 06-51251692; E-mail prakt.: *g.j.schouten@wanadoo.nl.*

Stolk, R.P.; 2005; 3142 CH Maassluis; Noordvliet 21 Rood; E-mail privé: *ron@animalprints.nl.*; d.

Swinkels, J.M.; 1990; 1463 PJ Noordbeemster; Noorddijk 23; tel. privé: 0299-690850; fax privé: 0299-690849; E-mail privé: *swinkels@innovet.nl.*; **d. bij Intervet Int. BV.; tel. bur.: 0485-585302; fax bur.: 0485-587643; E-mail bur.: *jantijn.swinkels@intervet.com.***

Tijssens, Mevr. G.M.; 2004; 6836 VA Arnhem; Simon Vestdijksingel 51; tel. privé: 026-3644565; E-mail privé: *moss@hosmar.nl.*; medew. bij R.A. Jassies, Mevr. E.J. Kiemeneij, S.W. Schukking en F.G.M. Smeur; tel. prakt.: 0317-412432; fax prakt.: 0317-426400; E-mail prakt.: *info@kortenoord.com.*; **(toev. als lid)**

Velthuyse, Mevr. A.F.H.; 2003; **1082 AR Amsterdam; Van Boshuizenstraat 423; tel. privé mobiel: 06-24223485;** E-mail privé: *velthuyse@zonnet.nl.*; **geass. met Mevr. N. van Empelen-van Ee; tel. prakt.: 020-6443089; E-mail prakt.: *dierenkliniekbuitenveldert@hetnet.nl.***

Verdoes, Mevr. P. ; 2005; **2597 JD Den Haag; Waalsdorperweg 74;** tel. privé mobiel: 06-52451023; E-mail privé: *patriciaverdoes@hotmail.com.*

Voermans, J.J.M.; 1979; 6866 NJ Heelsum; Annaweg 5; tel. privé: 0317-319060; E-mail privé: *info@duvetin.nl.*; **p., gezelschapsd.; tel. prakt.: 045-5315292; fax prakt.: 045-5321180; E-mail prakt.: *info@dierenkliniekstrijthagen.nl.***

Congressen & Symposia

Doorlopende agenda

December

6 Vergadering en Wetenschappelijke bijeenkomst Groep Pluimveewetenschappen. Aanvang: 13.45 uur, Mercure Hotel Arnhem

7 Workshop Management, Marketing & Communicatie voor Dierenartsen. Cursusleider: Drs. Rein Denekamp (Management Consult en WUR) en Dr. ir. Frans Verhees (WUR). Locatie: Wageningen Kosten 495 euro. Meer informatie op: *www.wur.nl/wbs*

13 Klinische seminars Royal Canin 'Leveraandoeningen en Incontinentie' Locatie: Hotel van der Valk, Schiphol

15 Bles congres: Orthopedisch onderzoek in beeld. Kosten 120 euro (incl. BTW). Locatie: De Reehorst, Ede. Meer informatie: *administratie@delingehoeve.nl*

2006

Januari

22-26 9e World Equine Veterinary International Congress gehouden in Marrakech (Marokko). Informatie: *www.weva2006.ma.* Inlichtingen, reisarrangement en inschrijfformulier via Frans Sluyters, Jeroen Boschlaan 7, 5056 CV Berkel-Enschot, tel. (06) 212 35 610, e-mail: *fsluyters@home.nl.*

Februari

11 - 12 Oncologisch treffen 2006: Hoofd- en Halstumoren bij Hond en Kat. Locatie: Kontact der Kontinenten te Soesterberg. Meer informatie: *www.kankerbijdieren.nl*

15 Bayer HealthCare Animal Health, Symposium Noord- en Midden Nederland, aanvang 14:00 uur

22 Bayer HealthCare Animal Health, Symposium Zuid-Nederland, aanvang 14:00 uur

25-4/3 2nd World Veterinary Orthopaedic Congress hosted by World Veterinary Orthopedic Society. Information: *www.vosdvm.org/wvoc/index.html.*

Maart

14 Vergadering en Wetenschappelijke bijeenkomst Groep Pluimveewetenschappen. Aanvang 13.45 uur, Mercure Hotel Arnhem.

17+18 3rd European Equine Health & Nutrition Congress'. Locatie: Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Gent, België. Meer informatie over dit congres kunt u vinden op de congreswebsite: *http://www.equine-congress.com.* Registratieformulieren kunnen worden gedownload van deze website.

18-22 73d Conference of The American Animal Hospital Association 2006. Long Beach California (*www.aahanet.org*). Inlichtingen: Frans Sluyters, e-mail: *fsluyters@home.nl*

April

12 Symposium 'Uiergezondheid, een kwestie van aandacht? Dit symposium als afronding van ons project: Practici en Pfizer samen de boer op

met uiergezondheid. De hele kolom in de melkproductie komt aan de orde. Locatie: Hart van Holland , Nijkerk. Tijd: 09.30 tot 16.30 uur.

20-22 Voorjaarsdagen 2006. Internationaal gezelschapsdieren- en paardencongres. Locatie: RAI-congrescentrum Amsterdam. Informatie: *www.voorjaarsdagen.org*

Mei

13-21 Week van het Huisdier in het teken van : 'Huisdier & Kind'.

19 Fourth Conference of the Dutch Society for Wildlife Health (DSWH). Location: National Institute for Public Health and the Environment (RIVM). Conference registration: *mgb-secretariaat@rivm.nl*. For information: *www.dutchwildlife.nl*

Juni

13 Vergadering en Wetenschappelijke bijeenkomst Groep Pluimveewetenschappen. Aanvang 13.45 uur, Mercure Hotel Arnhem.

19-24 Dentistry II, Luxembourg (*www.esavs.org*)

26 - 1 juli Oral Surgery, Luxembourg (*www.esavs.org*)

Juli

9 Diagnostic Ultrasound I, Berne, Switzerland (*www.esavs.org*)

10-14 Endoscopy, Bmo, Czech Republic (*www.esavs.org*)

24 july - 4 august Dermatology I, Vienna, Austria (*www.esavs.org*)

Augustus

18-Dermatology II, Vienna, Austria (*www.esavs.org*)

28-8 sept Ophthalmology I, London/United Kingdom (*www.esavs.org*)

September

4-8 Feline Medicine & Surgery II, Zurich, Switzerland (*www.esavs.org*)

7-9 21e annual congress of the ESVD-ECVD on Veterinary Dematology Lisbon, Portugal. (*www.esvd.org*)

Cursussen

December

15 Cursus natuurlijk hoefbekappen, Dierenartsenpraktijk Bio Mentor, Broekhem 65, Valkenburg. Tijd: van 10.00 tot 16.00 uur. Cursusleider: drs. W. de Leeuw, dierenarts. Deelname: maximaal vijf personen. Kosten: 140 euro incl. lunch, drinken en syllabus, excl. materiaal; studenten 90 euro. Aanmelding: e-mail: *cursus@biomentor.org* of telefonisch (043) 6011418. Meer informatie op: *www.biomentor.org*

8 en 9 Cursus "Agrarische bedrijfsadvisering: veehouderij, klaar voor de toekomst?", Cursusleider: Dr.ir. H.W. Saatkamp. Locatie: Wageningen. Kosten 895 euro. Meer informatie op: *www.wur.nl/wbs*

2006

Januari

19 Royal Canin. Cursus voor dierenartsassistenten in samenwerking met Merial en Dier&Zorg. Docenten: Dr. P. Mandigers, Dr. P. Overgaauw. Locatie: Van der Valk Eindhoven. Kosten euro 55,00 (incl. BTW). Meer informatie: *nvzutphen@royalcanin.nl* of Royal Canin dierenartsenbezoekers.

Februari

2 Royal Canin, Cursus voor dierenartsassistenten in samenwerking met Merial en Dier&Zorg, Docenten: Dr. P. Mandigers en Dr. P. Overgaauw, Locatie: Van der Valk Drachten, Kosten euro 55,00 (incl. BTW) Meer informatie: *nvzutphen@royalcanin.nl* of Royal Canin dierenartsenbezoekers

7 Cursus 'Toegepaste Statistiek'. Cursusleider Ir. S.L.G.E. Burgers (Wageningen UR, Biometrics). Locatie: Wageningen. Kosten 2975 euro. Cursusdata: 7, 14 en 22 februari, 7, 14 en 21 Maart en 4 en 13 April 2006. Meer informatie op: www.wur.nl/wbs

14 Royal Canin, Cursus voor dierenartsassistenten in samenwerking met Merial en Dier&Zorg, Docenten: Dr. P. Mandigers en Dr. P. Overgaauw, Locatie: Van der Valk Apeldoorn, Kosten euro 55,00 (incl. BTW). Meer informatie: *nvzutphen@royalcanin.nl* of Royal Canin dierenartsenbezoekers.

Maart

9 Royal Canin. Cursus voor dierenartsassistenten in samenwerking met Merial en Dier&Zorg. Docenten: Dr. P. Mandigers en Dr. P. Overgaauw. Locatie: Van der Valk Breukelen. Kosten euro 55,00 (incl. BTW). Meer informatie: *nvzutphen@royalcanin.nl* of Royal Canin dierenartsenbezoekers.

21 Royal Canin. Cursus voor dierenartsassistenten in samenwerking met Merial en Dier&Zorg. Docenten: Dr. P. Mandigers en Dr. P. Overgaauw. Locatie: Van der Valk Nieuwerkerk aan de IJssel. Kosten euro 55,00 (incl. BTW). Meer informatie: *nvzutphen@royalcanin.nl* of Royal Canin dierenartsenbezoekers.

Vergaderingen & Bijeenkomsten

December

1 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Rund II. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Hotel Restaurant De Druiventros, Bosscheweg 11, 5056 PP Berkel-Enschot.

6 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Rund II. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Mercure Hotel Amsterdam Airport, Oudehaagseweg 20, 1066 BW Amsterdam.

7 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Rund II. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Hajé Hotel Heerenveen, Schans 65, 8441 AC Heerenveen.

8 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Schaap/Geit I. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Hotel Restaurant De Druiventros, Bosscheweg 11, 5056 PP Berkel-Enschot.

13 Vergadering Groep Pluimveewetenschappen. Aanvang 13.45 uur. Plaats: Mercure Hotel Arnhem.

14 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Schaap/Geit I. Aanvang: 14.00 uur. Locatie: AC Restaurant De Meern, Meerndijk 59, 34564 HP De Meern.

15 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Schaap/Geit I. Aanvang: 14.00 uur. Locatie: Hajé Hotel Heerenveen, Schans 65, 8441 AC Heerenveen.

2006

Januari

3 Bestuursvergadering Groep Geneeskunde van het Rund. Aanvang: 19.45 uur. Locatie: KNMvD, De Molen 77 in Houten.

19 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Varken II. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Hotel Restaurant De Druiventros, Bosscheweg 11, 5056 PP Berkel-Enschot.

24 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Varken II. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Gezondheidsdienst voor Dieren b.v., Arnsbergstraat 7, 7418 AH Deventer.

24 ALV/Wetenschappelijke vergadering/bestuursvergadering Groep Geneeskunde van het Rund. Locatie: Faculteit der Diergeneeskunde.

Februari

14 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Paard II. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Hotel Restaurant De Druiventros, Bosscheweg 11, 5056 PP Berkel-Enschot.

Maart

1 Jaarlijkse bijeenkomst oud-inspecteurs. Locatie: KNMvD, De Molen 77 in Houten.

1 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Rund III. Aanvang: 14.00 uur. Locatie: Gezondheidsdienst voor Dieren b.v., Arnsbergstraat 7, 7418 AH Deventer.

2 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Rund III. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Mercure Hotel Amsterdam Airport, Oudehaagseweg 20, 1066 BW Amsterdam.

2 Bestuursvergadering Groep Geneeskunde van het Rund. Locatie: KNMvD, De Molen 77 in Houten.

7 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Rund III. Aanvang: 20.15 uur. Locatie: Hotel Restaurant De Druiventros, Bosscheweg 11, 5056 PP Berkel-Enschot.

8 Werkvergadering KNMvD/GD. Onderwerp: Rund III. Aanvang: 14.00 uur. Locatie: Gezondheidsdienst voor Dieren b.v., Arnsbergstraat 7, 7418 AH Deventer.

11 Kattendag: Gedragsproblemen, kittenzorg en huidaandoeningen. Georganiseerd door de Stichting FelCan. Toegang 15 euro. Aanmelding: zie website *www.felcan.nl*

23 Wetenschappelijke vergadering en bestuursvergadering Groep Geneeskunde van het Rund. Locatie: Faculteit der Diergeneeskunde.

April

27 Bestuursvergadering Groep Geneeskunde van het Rund. Locatie: KNMvD, De Molen 77 in Houten.

Diergeneeskundig Centrum Op d'n Diek zoekt een:

dierenarts m/v

met ervaring in de rundveepraktijk. Werkzaamheden grotendeels rundvee, van consultatieve praktijk tot volledige bedrijfsbegeleiding. Hiernaast wordt verwacht dat de nieuwe collega zonder problemen een gezelschapsdierenspreekuur kan doen. Geboden wordt een baan in een gezonde stabiele praktijk met goede toekomstmogelijkheden.

Reacties graag naar: Diergeneeskundig Centrum Op d'n Diek, ter attentie van de heer G. van Heeswijk, Parklaan 28, 6131 KH Sittard, telefoon: 046-4512417, e-mail: *info@dierenarts-sittard.nl.*

Ervaren dierenarts gezelschapsdieren

zoekt praktijk ter overname

Graag telefonisch reageren: 06-21507111.

De Dierenartsenassociatie Rotterdam behandelt uitsluitend gezelschapsdieren op zes locaties in Rotterdam. Momenteel zijn er zes dierenartsen en vijftien assistentes werkzaam.

In verband met vermindering van werkzaamheden van een van onze dierenartsen zijn wij op zoek naar

DIERENARTSEN ASSOCIATIE ROTTERDAM

een ervaren nieuwe collega m/v

De vacature betreft twee dagdelen op maandag (middag en avond) en twee op vrijdag (ochtend en middag). In overleg zal mogelijk extra werk gevraagd worden bij afwezigheid van een van de andere dierenartsen. Daarnaast maken nachtdiensten (één keer per twee weken) en weekenddiensten (circa zeven keer per jaar) deel uit van de functie. Werkzaamheden vinden plaats op twee locaties.

Gezien de aard van de werkzaamheden wordt van de nieuwe collega een hoge mate van zelfstandig werken gevraagd, waardoor wij ervaring (circa één à twee jaar?) belangrijk vinden.

Inlichtingen over bovengenoemde vacature kunt u vragen bij dierenarts Hetty Smit, telefoon 010-4557410.

Belangstellenden voor deze functie worden verzocht schriftelijk of via e-mail te reageren.

Dierenartsenassociatie Rotterdam, ter attentie van C.P.J. Smit, Ketelmeer 15, 3068 KG Rotterdam.
E-mail: chrispjsmit@tiscali.nl

De Universiteit Utrecht is een universiteit met veel verschillende disciplines. Op tal van terreinen werken deze nauw met elkaar samen. Juist op het grensvlak van de verschillende vakgebieden zijn de ontwikkelingen uiterst interessant. Bij de Universiteit Utrecht is wetenschap nooit af. Laat staan je eigen ontwikkeling.

De Universiteit Utrecht is op korte termijn op zoek naar medewerkers, die zich herkennen in deze open, gedreven en multidisciplinaire cultuur. In concreto gaat het om:

» JUNIOR UNIVERSITAIR DOCENT DIERENARTS

Het departement Gezondheidszorg Landbouwhuisdieren van de faculteit der Diergeneeskunde zoekt een junior universitair docent dierenarts. U gaat werken in het team dat verantwoordelijk is voor de onderwijsgebonden patiëntenzorg voor herkauwers in de Buitenpraktijk van de faculteit. Uw taken bestaan voornamelijk uit het verzorgen van het onderwijs in het uniforme co-schap. Avond- en weekenddiensten maken deel uit van uw werkzaamheden. U bent een enthousiaste en ontwikkelingsgerichte dierenarts, liefst met praktijkervaring, die affiniteit heeft met overdracht van kennis en vaardigheden, kansen ziet bij veranderingen en uitgedaagd wordt door een academische werkomgeving. Het salaris voor deze fulltime functie bedraagt maximaal € 3.472,– bruto per maand.

Meer informatie: dr. W.D.J. Kremer, (030) 253 1235.

Kijk voor de uitgebreide vacaturetekst op WWW.UU.NL/VACATURES

//»: Wetenschap is nooit af_

Universiteit Utrecht

Optimale bescherming tegen BVD dankzij PregSure®BVD

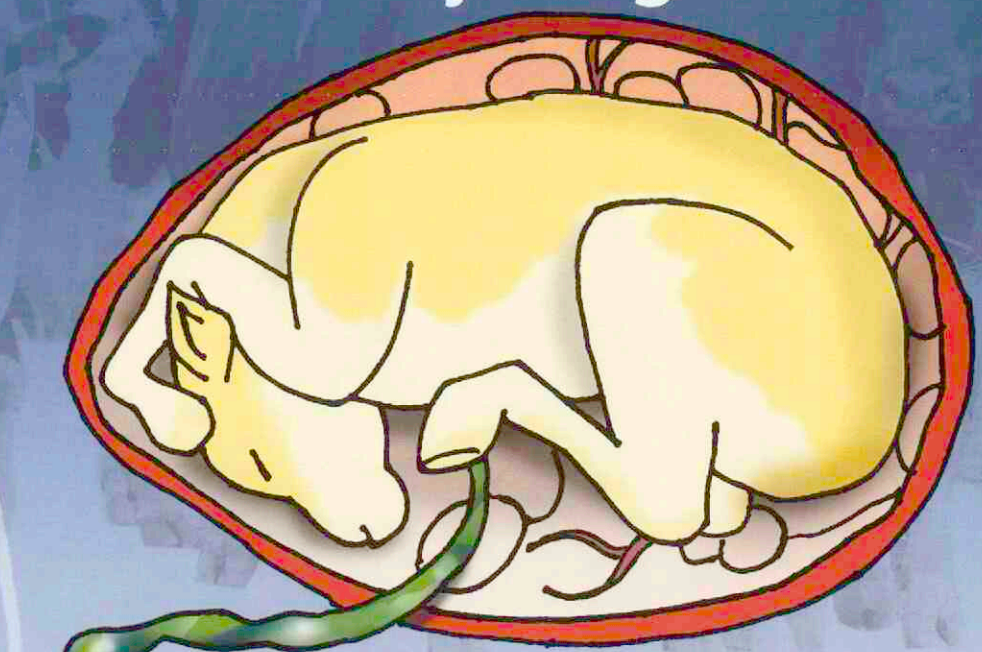

- Volledige foetale bescherming
- Jaarlijks 1 herhalingsvaccinatie
- Veilig in alle stadia van de cyclus
- Eenvoudig vaccinatieschema
- Verbetert de vruchtbaarheid

Pfizer Animal Health
Visie op gezondheid

Pfizer Animal Health bv • Postbus 37
2900 AA Capelle a/d IJssel • secretariaat.ahg@pfizer.com

© 2004 Pfizer Animal Health bv - Capelle a/d IJssel ® Merknaam Pfizer Inc., N.Y., U.S.A.

PregSure BVD: REG NL 10273 UDD. Geïnactiveerd Bovine Virus Diarree (BVD) vaccin. Indicatie: Voor de actieve immunisatie van vrouwelijk rundvee ter preventie van transplacentaire infectie met BVDV type I en de geboorte van persistent geïnfecteerde kalveren met BVDV type I. Samenstelling: Geïnactiveerd BVD type I virus, cytopathogeen, stam 5960. Adjuvans: Procision® A. Vaccinatieprogramma: Basisimmunisatie: 2 doses van 2 ml (SC) met een interval van 3 weken; Herhalingsvaccinatie: Jaarlijks één enkele injectie. Kanalisatiestatus: UDD, mag uitsluitend door een dierenarts worden toegediend. Overige informatie: zie bijsluiter.

Mastitis? Rilexine 200 LC!

WACHTTIJD = GELD

Met Rilexine 200 LC is de wachttijd slechts 2 dagen. Dit betekent een enorme besparing op de behandelingskosten.

Uniek pootbandje attendeert op de (korte) wachttijd, derhalve minder risico.

Verspil niet meer melk, en dus geld, dan nodig is.
Vraag uw dierenarts naar Rilexine 200 LC.

Rilexine® 200
Lactating Cow

Virbac
ANIMAL HEALTH

www.virbac.nl

RILEXINE 200 LC diergeneesmiddel REG NL 9348 SAMENSTELLING per 10 ml suspensie : Cefalexine-monohydraat. Overeenkomend met 200 mg cefalexine. INDICATIES Klinische mastitis bij melkgevende runderen, veroo door voor cefalexine gevoelige stammen van Staphylococcus aureus, Streptococcus Agalactiae, Streptococcus Uberis, Streptococcus Dysgalactiae en E. coli. CONTRA-INDICATIES Overgevoeligheid voor cefalosporinen. B KINGEN Geen. DOSERING EN TOEDIENINGSWIJZE 1 injector per afwijkend kwartier. Toedienen na het melken. De behandeling iedere 12 uur herhalen gedurende 2 dagen. WACHTTIJD Melk : 2 dagen. Slacht : 6 dagen ALE VOORZORGSMAATREGELEN VOOR DEGENE DIE HET MIDDEL TOEDIENT In verband met sensibilisatie en contactdermatitis dient bij de toepassing direct huidcontact vermeden te worden. Draag daartoe handsc SPECIALE VOORZORGSMAATREGELEN BIJ BEWAREN Bewaren beneden 25 °C. Niet in de koelkast of vriezer bewaren. Bewaren in de originele verpakking. KANALISATIE UDA
Voor meer informatie VIRBAC NEDERLAND B.V. Postbus 313, 3770 AH Barneveld. Tel: 0342 - 427 127. Fax: 0342 - 490 164. Info@virbac.nl